M. KEMPIUS
DE
OSCULIS.

30961/B KEMPEN, Martin von
O xiv. R
17



Captain Leycester, R.N.
White Place.

FROM THE LIBRARY
OF GEORGE DUNN
OF WOOLLEY HALL
NEAR MAIDENHEAD

t/- £ -i-




EFFIGIES MARTINI KEMPII REGIOMONT: PRUSS: LL: AA: M: ILLUSTRISS: CARPOPHOROR. COLLEGII ELECTI SERENISS: ELECT: BRANDENB: HISTORIOGRAPHI.
Ære notat Sculptor qualis sit KEMPIUS ore
Qualis at ingenio KEMPIUS Ipſe docet.
Bonum Meditemur Publicum.
Orbem Fructiferi Decus ingens Ordinis ornans
KEMPIUS ELECTI nomine Puncta tulit.
Expreſſit Sculptor faciem Sed Copia quæ ſit
Mentis, in Ipſius cernitur illa Libris.
Gotofredus Zamelius
Conſul Elbingen.

OPUS POLYHISTORICUM,

DISSERTATIONIBUS XXV.

DE

OSCULIS,

Subnexisq; de Judæ Ingenio, Vita & fine, ſacris

EPIPHYLLIDIBUS,

ABSOLUTUM;

Ob variarum Gentium, per cuncta Mundi Climata uſitatos ritus, Hiſtoriarumq; quibus refertum eſt, Amœnitates, Materiarumq; ex Sacrario Theologiæ, divæ Themidos Cancellis, & ſalutaris Medicinæ Theatro petitarum Raritatem, maximè

CURIOSUM,

Ex omnium Facultatum Doctoribus, Annalium Conditoribus, & Geographis, improbo labore, & indefeſſo ſtudio concinnatum

â

MARTINO KEMPIO.



FRANCOFURTI,

Impenſis MARTINI HALLERVORDI, Bibliop.

Typis JOANNIS ANDREÆ.

ANNO MDC LXXX.

92663

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

Procemium ad Lectorem.

CVm Zeno Citticus Stoicæ Scholæ conditor & Princeps, Deos aliquandò conſuluiſſet, quâ ratione beatam vitam optimè inſtitueret, reſponſum ab Apolline hoc tulit: Εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς; Si concolor fieret mortuis: quod ubi ille intellexiſſet, τὰ τῶν Ἀρχαίων ἀναγινώσκειν, (a) ad veterum monumenta evolvenda ſe contuliſſe dicitur, tum demum ſe mortuis concolorem futurum ratus, ſi defunctorum erudito collegio immixtus, & mores decenter formare, & virtutis præcepta haurire ex illis adſueſceret. Par ferè ſuo Lucilio conſilium inculcat L. Annæus Seneca, (b) ſcribens: Cum Catonibus vive, cum Lælio, cum Tuberone, quod ſi convivere etiam Græcis juvat, cum Socrate, cum Zenone verſare. Alter te docebit mori, ſi neceſſe erit, alter antequam neceſſe erit: vive cum Chryſippo, cum Poſidonio, hi tibi tradent divinorum humanorumq; notitiam. Nec aliena ab hoc ſcopo apud Plinium legas, quæ mihi ab ineunte adoleſcentiâ chara fuerunt: Sit apud te, inquit, honor antiquitati, (c) quippe quæ Cicerone teſte (d) & plurimũ habet ad probandum auctoritatis, & jucunditatis ad audiendum. Quæ quidem omnia de veterum Philoſophia intelligenda eſſe, nemo opinor, in dubium vocabit; ſed & cæteris artibus liberali ingenio dignis ac præprimis Philologiæ commodùm poſſe applicari, nullus diffitebitur. Illa videlicet veræ eruditionis eſt Sal, quo niſi condiatur, exit in putredinem. Hâc faculâ ſingulæ diſciplinæ, velut orbis ſolaribus radiis coruſcat, illuſtrantur. Quia omnes ſinu ſuo complectitur, nullam

):(2 non

(a) Diogenes Laertius in vitâ Zenonis. (b) Epiſt. CIV. Lib. I. (c) Lib. VIII. Ep. 24.
(d) Verrina III. §. 98.

non ornare ſatagit. Quemadmodum populus una eſt civitas, ex multis militibus unus fit exercitus; ita ex diſciplinis omnibus conjunctim una eruditio. (e) *Adeò ut in Philologo omnis eruditio quaſi combinata requiratur.* (f)

Vt legat hiſtorias, auctores noverit omnes,
Tanquam ungues digitosq; ſuos. (g)

Sunt verò oppidò quàm pauci, quibus hodie hæc Studia arrident. Quin potiùs huc ferè res deducta, ut tenebriones quidam, literis humanioribus vix tincti, Philologos per ludibrium vocent Grammaticos, cum tamen propter mentis imbecillitatem ſtupidi, diſcrimen inter Grammaticum & Grammatiſtam non nôrint, caſtaneis corylos, viburna cupreſſis æquantes. Audiant autem, quid inſulſis illis bardis vir omnigenæ eruditionis, Ludovicus Vives, (h) *dum eſſet in vivis, occinuerit: Quid „ Grammaticus,* inquit, *profitetur? non ſolum litterarum & vocum „ peritiam; quanquam nec hoc omninò parum; ſed intelligentiam ver„ borum & ſermonis totius, cognitionem antiquitatis, hiſtoriarum, „ carminum; deniq; veterum omnium Scriptorum interpretationem. „ Quid poteſt hoc majus vel amplius in ſtudiis dici? Quâ de causâ illis „ permiſſum eſt de Scriptoribus cujusq; generis Iudicium. Graviſſimam „ quoq; iſtis politioris doctrinæ hoſtibus dicam ſcripſit alius Muſarũ Sa„ cerdos clariſſimi nominis ita ediſſerens:* (i) *Quantum quantum verò „ edecumatâ evehatur laude (Philologia,) nonnunquam tamen hanc „ acutis naribus & caperatâ fronte condemnantes extitêre: quamvis „ hos ſuperciliosos cerebrum potiùs in calcaneo, quàm in capite poſitum „ habere non dubitamus. Ecquid ſciunt, vel fando modò audiunt, om„ nem eruditionis adoream in monumentis antiquitatis eſſe? Quo con„ ceſſo cur adhuc optimè emendatis, inluſtratis, cenſitis, quàm accura„ tiſſimè, eorum livor obſtrepit, & nihilo minus maliloquentia eorum „ ceſſat? Cur adhuc ejus cultores & φιλομαθεῖς vitilitigant, præpoſte„ roq; ſuo titivilitii obtentu inceſſunt? Sanè, ſi hoc impunè? nec ſartum „ tectum limpidiorum doctrinarum quid conſervabitur. Meritò igitur viri*

(e) Heinſius in Ariſtarcho. (f) Voſſius de Arte Grammat. I, 6. (g) Juvenalis Sat. VII. (h) Lib. II. de Cauſ. corruptar. artium. (i) Chriſtian. Gueinzius præfat. in Comm. Critic.

viri CLmi BARTHIVS, VVEITZIVS, DILHERRVS, SCHEVRLIVS, BOXHORNIVS, *amuleta ſua litteralia in fanis Minervæ, amovendi invidiæ livoris ſuſpenderunt, & quisq; eorum ſuo in loco eam encomiis condecoravit. Profectò Antiquitatis ſtudium tantum in ſe utilitatis delectationisq; tenet, ut quem ſemel ad ſe illexerit, vix tum etiam dimittat, cum certiſſimam illi libertatis ſpem oſtenderit. Antiquitates & hiſtoriæ ſunt quaſi aucupium, quô lectores capiuntur & detinentur. Tolle hæc ornamenta ex vaſto eruditionis orbe, ſic erit ut campus ſine floribus, ut diadema ſine gemmis, ut cœlum ſine ſideribus. Vndè Antiquariis dignum honoris pretium pro merito ſuo conſtat. Dudum varias vox hæc ſignificationes obtinuit, potiores autem eſſe, quæ ſequuntur, exiſtimo. Apud Iurisconſultos Antiquarii erant, qui Bibliothecæ codices componebant, vel pro vetuſtate reparabant, ut docet Imperialis cõſtitutio* l. 2. in princ. C. Theodoſ. de Stud. Lib. Urb. Rom. Lib. XIV. *Quo etiam ſenſu accipiuntur in* l. hac parte decima. C. de proximis ſac. ſcrin. *Antiquarios quoq; appellari ait Sabellicus,* (k) *veterum Poëtarum & Hiſtoriarum peritos ac ſtudioſos. Et vulgo Antiquarii dicuntur, qui veterum numiſmatum & ſtatuarum ac lapidũ inſcriptionum dignotioni ſtudent, & operam dant. Cœlius Rhodiginus* (l) *Antiquarios rectè dici ait, qui à memoria ſunt Principibus, ad manum ac in numerato habentes, quidquid antiquis geſtum temporibus eſt. Quæ omnia apprimè in Philologos quadrare, quilibet emunctioris naris facilè agnoſcet, eosq; ſuâ laude neutiquam defraudandos eſſe judicabit. Vt maxima enim & digna omnium favore eorum habentur merita, qui ſepultum hactenus & deſideratum vetuſtatis fragmentũ partim eruderant bono publico, inq; lucem & vitam primi exponunt, partim purgant expoſitum, poliuntq;; ita proximam ab his laudem eos meruiſſe patet, qui priſcas per omne ſcriptorũ genus memorias cum Iudicio ſeligunt, & modo hunc, modo illum remotiſſimi temporis ritum ad oculos omnium explicant. Quam quidem laboris viam arduam omninò nec niſi magnis exercitatisq; propemodum viris tritam, cum ſ. cuturis proximũ ſit optatumq; doctrinæ variæ compendium, negligi tamen à plurimis mirandũ eò minus eſt, quò pauciores ſunt, qui antiquorum lectioni ex inſtituto ſe accingunt,*

(k) ap. Gruterum T. VI. Theſauri Critici, p. 528. (l) Lection. Antiqu. L. XIII. c. 31.

accingunt, & hac in palaſtrâ æternitatis lauream conſequuntur. Quorſum hæc tendant, Benevole Lector, vel me tacente intelligis. Profero in publicum quæſitum hactenùs (præfiſcini dixerim!) & à multis expetitum OSCVLORVM VOLVMEN, in quô Philologiæ Charites, nec non hiſtoriarum amœnitates cum altiorum ſtudiorum doctrinis gratiſſima miſcere oſcula conſpicies. Et ut penitiùs tibi innoteſcat, quâ ratione Oſcula in tantam molem excreverint, brevibus expeditum dabo. Specimen Academicum abhinc annos ſeptendecim adoleſcens Ienæ editurus, geminam de oſculis Diatribam, majori fortè conatu, quàm ingenio & diligentiâ, conſcripſeram; quæ deinceps evulgata typis ex Germania in Angliam usq; pervenit, ac ibidem ſinceros mihi paravit amicos. Opportunè intereà accidit, ut illuſtri Viro, Domino ISAACO VOSSIO, magni Patris magno filio, Londini Anglorum ante novennium, innoteſcerem; qui poſtquam fervidum diſcendi ardorem, meiq; ingenii vires exploraverat, conſpecto de oſculis libello, me non ſolùm de quibusdam circa hoc argumentum neceſſariò obſervandis, familiariter monuit, verùm etiam pro ſingulari ergà meam tenuitatem propenſione, ut novam adornaturus editionem, ſingula ad vivum reſecarem, ſuaſor extitit. Parui tanti Patroni conſilio eò lubentiùs, quo meliorem in Bibliothecis Oxonienſibus quidquam elaborandi occaſionem nactus fueram. Hic igitur per omnium facultatum Doctores, Annalium conditores & Geographos improbo labore, indefeſſo impetu graſſatus, quidquid uſui fore ſperabam, ſelegi, & in certas claſſes diſpoſui. Perjucundum mihi videbatur libero pede ferri per lætiſſimos Græcorum Latinorumq; hortos, & ex omni quaſi pulvillo aliquem coronarium floſculum petere, floriferis ut apes in ſaltibus omnia libant. Cumq; pulcherrimam variarum rerum ſupellectilem conglomerâſſem, priorem telam aliorum Scriptorum exemplo, cœpi retexere, & ut in hiſce talibus ſolet, quæ deerant addere, reſcindere quæ ſuperfuerant, atq; ut verbô abſolvam, planè novam & meliorem reddere. Tardè magna proveniunt, nec ſimul ſacra ſua tradit natura, per vices & lentè ſuas exſerit vires; teſtudinem imitatur, non canem, graditur, non ſalit. Ipſe orbis in promptu eſt, cultior indies & inſtructior priſtino. (m) Arbuſcula dum creſcit

(m) Tertullianus Libro de Animâ.

creſcit occulto ævo, priusquam procera arbor ſit, ſæpiùs viride foliorum capillitium deperdit, multos item ramulos & ſtolones, ſed non niſi ſuo bono amittit. Simili prorſus modo nihil quidquam in hoc orbe ſublunari affectum ſimul & ſemel conficitur. Dantur in ſcriptis initia, ſequuntur progreſſus & incrementa, donec apex operi colophonem imponat.

Creſcit indies ſcribendi materia, & inventuris inventa non obſtant. Præterea conditio optima eſt ultimi. Parata verba invenit, quæ aliter inſtructa novam faciem habent: nec illis manus injicit tanquam alienis. Sunt enim publica. Iuriſconſulti negant quidquam publicum uſucapi. (n) *Oſcula accipis, vel potiùs ampliſſimam oſculorum farraginem. Quæ hic propono, verba Paſchaſii Ratberti ſonant,* (o) *multorum ſunt eruditiſſimorum hominum, quos antiquior tulit ætas, & firmavit auctoritas veritatis, ſed proprio commendata ſtylo novitas facit eſſe mea. Ita ut tractatus qui de pluribus colligitur, unus verè videatur & ſpecialiter eſſe meus. Sæpè propria probatiſſimorum Auctorum verba admiſcui, ut, quod ait Bernhardus,* (p) *ex vaſculorum pulchritudine gratiora fiant, quæ in eis Lectori appoſuerim. Præſens enim opus non eloquentiæ oſtentationem, ſed noſcendorum congeriem pollicetur.* (q) *Porrò negant Iuriſconſulti eum damnari debere, qui pecuniam publicam acceperit, ſi poſtea erogaverit.* (r) *Videbis hic inter alia ex ſacrario Theologiæ, divæ Themidos cancellis, nec non ſalutaris Medicinæ Theatro petita, variarum gentium ritus, quaſi in tabellâ, & quid uſus per Europam Aſiam Americam & Africam circa oſcula in hunc usq; diem obtineat. Omnia ſeſamo politioris doctrinæ condita; quô ſucceſſu illud factum ſit, lectoris Iudicio relictum eſto. Aliis permittenda eſt in fœtum inquiſitio. Id propter Lyſippus Apellem ad picturas admittebat, & Apelles Lyſippum.* (s) *At verò ſicut olim jejunus adoleſcentiæ in hoc genere conatus multis ſalivam movit, adeò ut magni nominis ICtus, Dn. Petrus Mullerus Conſiliarius Stolbergenſis,* (t) *Dom.*

):():(*M. Ioh-*

(n) Seneca Epiſtol. Lib. I. LXXIX. (o) Præfat. Lib. VI. in Matthæum. (p) Serm. III. Sup. Miſſus eſt. (q) Macrobius Præfat. in Saturnalia. (r) A ad L. Juliam. peculat. l. 4. (s) Syneſius Epiſt. I. (t) In Commentatione de oſculo ſancto, Jenæ An. 1675. in 4. edito.

M. Iohannes Henningius , nec non Dn. Iohann. Fridericus Hekelius , (u) (Quanta (x) literarii ſenatus ornamenta !) eundem non modò legere ; ſed etiam ſuis ſummopere limatis lucubrationibus honorificè inſerere dignati ſint ; (quo nomine ego illis publicè decētes gratias decerno:) Ita nullus dubito , lectores meos cum voluptate inter oſcula verſaturos , ac ſubinde pronunciaturos eſſe :

> *Quàm lepidæ leveis , compoſtæ ut teſſerulæ omnes ,*
> *Endo pavimento atq; emblemate vermiculato !*

Potuiſſes quidem, Lector , temporiùs his delectari deliciis, niſi ante ſeptennium, ingruens bellum Gallicum ex Belgio in Pruſſiam trajicere atq; novam oſculorum editionem tempori commodiori reſervare imperâſſet. Ex quo autem vir Integerrimus Dn. Martinus Hallervordius, Bibliopola inter Regiomontanos haud incelebris , pro laudabili , quâ literatorum molimina juvare contendit induſtriâ , operam ſuam mihi addixit, effectum eſt , ut ruptis tenebrarum repagulis oſcula (quod Deus fortunatum eſſe jubeat !) ſuis ſeſe amaſiis in publico ſiſtant. Tuum nunc erit , quisquis es , nec amori infenſus , neq; ſacrorum ejus Symbolorum ignarus , illa blando amplexu, quem deſiderant , excipere ; &, ſi quid ex illis profeceris , Deum venerari ; mea autem ſtudia gratioſo bonæ mentis favonio promovere , Vale.

CON-

(u) Archæologia Paſſionali Anno 1676. Lipſiæ in 8. (x) Diſcurſ. Philolog de Oſculis , Chemnitii in 12. An. 1678. vulgato.

CONSPECTUS OPERIS.

DISSERTATIO
I. DE OSCULO IN GENERE.
II DE OSCULORUM DIVISIONE.
III. DE OSCULO MYSTICO.
IV. DE OSCULO ADORATIVO.
V. DE OSCULIS ECCLESIASTICIS.
VI. DE OSCULIS IMAGINUM ET RELIQUIARUM.
VII. DE OSCULIS IDOLOLATRICIS GENTILIUM.
VIII. DE OSCULIS SACRIS VETERUM CHRISTIANORUM.
IX. DE OSCULIS HOMAGII, SUBJECTIONIS ET REVERENTIÆ REGNANTIBUS OBLATIS.
X. DE OSCULIS PEDUM PONTIFICIS ROMANI.
XI. DE OSCULIS HONORIS ET CLEMENTIÆ SUPERIORUM ERGA INFERIORES.
XII. DE OSCULIS GYMNASTICIS ET ACADEMICIS.
XIII. DE OSCULIS AMATORIIS.
XIV. DE OSCULO LIBIDINOSO.
XV. DE OSCULO SPONSALITIO ET CONJUGALI.
XVI. DE OSCULIS CONSUETIS FAMILIARIUM ET CONSANGUINEORUM.

XVII. DE OSCULO RECONCILIATORIO.
XVIII. DE OSCULO SALUTARI SIVE MEDICO.
XIX. DE OSCULO CONTAGIOSO, CADAVEROSO ET MORTIFERO.
XX. DE OSCULO EMORTUALI ET VALEDICTORIO.
XXI. DE OSCULO HYPOCRITICO ET PRODITORIO.
XXII. DE PERSONA JUDÆ.
XXIII. DE HISTORIA OSCULI JUDÆ.
XXIV. DE QUÆSTIONIBUS CIRCA FACTUM JUDÆ.
XXV. DE OSCULIS MISCELLANEA.

MANTISSA. a makeweight

EPIPHYLLIDES SACRAS DE JUDÆ INGEgenio, vita & fine ſub XVI. Titulis exhibens.

DISSER-

DISSERTATIONES SINGULARES DE OSCULIS.

ביהוה

DISSERTATIO I.

DE OSCULO IN GENERE, QUIDDITATEM EJUS EXPENDENS.

Summaria.

I. Derivatio & Scriptio Oſculi juxta Criticos. II. Os quid? III. Ejus variæ acceptiones. IV. Grammaticorum Superbia exploſa. V. Oſculi ſignificata. Oſculum libare. VI. Synonyma, baſium & ſuavium. VII. Vexatiſſimus locus Plauti de valgis ſuaviis, à Duoza & Taubmanno enodatus. VIII. & IX. Diſcrimen inter Oſculum ejuſque Synonyma. X. Oſculum apud Ebræos certum mortis genus. Diana Endymionem dormientem oſculans, ad divinum negotium applicata. XI. Oſculorum definitiones ab aliis traditæ ſub incudem revocatæ. XII. Oſculum columbarum. Deſcriptio Oſculi nova propoſita.

§. I. NUnquam ſatis intelligi poterit, cur compendium illud omnium nebulonum JUDAS, præ mille aliis, quæ ipſi videbantur in promptu eſſe ſigna, Oſculum ſelegerit; niſi prius teneatur, quid antiquitùs Oſculum deſignârit, (nudùm enim conceptuum ſignum, & locutionem quaſi realem fuiſſe quis dubitet?) quibusque modis illud uſurpatum fuerit. Ideoque Diſſertatione hâc primâ arculas Antiquitatis ſcrutari, & quæ illæ de Oſculorum variis generibus & uſibus habent, pro præſentis inſtitu-

ti ratione afferre nunc mihi curæ erit. Et ut à gemino, quod ajunt, ovo rem arceſſam, primô locô in nominis notationem ex merito inquiro, quoniam nominum interpretatione, in ipſius rei perceptionem provehimur, uti jam olim divinus & incomparabilis *Scaliger Exercit. Subtil.* 1. *Sect.* 1. judicavit. Omnis rei inſpectio Etymologiâ cognitâ planior & plenior eſt, ſunt verba *Iſidori, libro de originibus cap.* 28. *Gell. Noct. Attic. Lib. XIII. cap.* 10. Quia rei propoſitæ vim aperit, & non mediocriter illuſtrat, uſumque neceſſarium habet, quoties interpretatione res de qua quæritur, eget, juxta *Quintilianum, libro* 1. *Inſtitution. Oratoriar.* Unde pauxilla hanc in partem recenſere non pigrabor. Inveniuntur verò hujus vocis natales in florentiſſimo Latio, & ab ore Oſculum per diminutionem deſcendere viri docti autumant. Autor eſt Antiquitatis ſcientiſſimus *Varro, de vita populi Romani & lib. Vet. Grammatic. de LL. p. m.* 336. Itemque *Nonius Marcellus, c.* 5. *de diff. Dict. p.* 722. *corporis de LL. Martinius, Lexico Philologico. Auguſtus Buchner,* in locupletato *Fabri Theſauro,* voce oſculum. *Kornmannus Commentar. de Lin. amoris, p.* 78. quos reliqua Grammaticorum familia ſequitur.

De Originatione autem vocis Os ſententiarum divortia inter plures exorta ſunt. Quidam enim cum *Iulio Cæſare Scaligero Exercitat.* 318 *num.* 3. *contra Cardanum,* deduxerunt à literæ O figurâ, quorum tamen ſententiæ ſubſcribere non poſſum; Siquidem prope os oblongum omnibus, paucis admodum, ut Struthioni, rotundum eſſe conſpicitur, quemadmodum rectè magno *Voſſio in Etymologico, fol. m.* 359. obſervatum eſt. Quid? quod ejuſmodi rotundam figuram, non niſi apertum & diductum Os efformet. Si interim quisquam illum, qui os occluſit, carere ore afferat, næ is omnium irriſioni & ludibrio ſeſe propinabit. Alii è Græcorum penu depromunt vocabulum ὄσσα, vox, quo ſenſu καλλιόπας γλυκερὸν στόμα, Homerus, Hymno in Mercurium adhibet:

Θαυμασίην γὰρ τήνδε νεήφατον ὄσσαν ἀκούω.

id eſt: *admirabilem enim hanc novam vocem audio.* Itemque Heſiodus, de Muſis canens in Theogeniâ v. XI.

Ἐννυ-

Ἐννυχίαι στεῖχον περικαλλέα ὄσσαν ἱεῖσαι.

Nocturnæ incedebant, perpulcram vocem emittentes.

§. II. Verùm enim verò cum ὄσσα quaſi ὄψα, non tam ἁπλῶς φωνὴ quam θεῖα φωνὴ antiquis ſignificaverit, quod Græcus in Heſiodi locum allegatum Scholiaſtes, itidemque Homerus indicat, Iliados B.

--- μετὰ δέ σφισιν ὄσσα δεδήει
Ὀτρύνουσ' ἰέναι, Διὸς ἄγγελος.
Inter ipſos autem fama lucebat,
Iovis nuncia concitans ire.

Necnon Odyſſea A.

Ἤν τίς τοι εἴπῃσι βροτῶν, ἢ ὄσσαν ἀκούσῃς
Ἐκ Διός.
Si quis tibi dicat mortalium, aut famam audiveris
Ex Iove.

Ut alia hujusmodi vocabuli ſignificata apud Græcos Lexicographos occurrentia reticeam; tutiùs prælaudato Voſſio adſtipulor, qui loco citato Os ab ἐρῶ, id eſt *dico, loquor*, derivat; cum quo etiam *Matthias Martinius in Lexico* facit, addens: Os propriè loquendo notat concavum illud in capite, intra quod ſunt lingua & dentes; nec non totam hominis inferiorem faciem, in qua ſunt oculi, genæ, pudoris ſedes, naſus & mentum. Eloquentiſſimus Romuli nepotum *Cicero, Libro II. de natura Deorum, pag. m. 323. Edit. Gothofredi in majori quarto, eadem inſinuat ſcribens*: Cùm tribus rebus animantium vita teneatur, cibo, potione, ſpiritu: ad hæc omnia percipienda Os eſt aptiſſimum, quod adjunctis naribus ſpiritu augetur. Dentibus autem in ore conſtructis manditur, atque ab his extenuatur, & molitur cibus. Eorum adverſi acuti morſu dividunt eſcas, intimi autem conficiunt, qui gemini vocantur: quæ confectio etiam à lingua adjuvari videtur. Præclarè etiam Ciceronis æmulus lacteus *Lactantius* Libro de Opificio DEI, cap. x. diſſertat: *Oris ſpecies*, & rictus ex transverſo patefactus, quàm utilis, quam decens ſit, enarrari non poteſt. Cujus uſus in duobus conſtat officiis, ſumendi victus, & eloquendi. Lingua intus

incluſa; quæ vocem motibus ſuis in verba diſcernit, & eſt interpres animi; nec tamen ſola poteſt per ſe eloquendi munus implere, niſi acumen ſuum palato illiſerit, niſi adjuta vel offenſione dentium, vel comprehenſione labiorum, dentes tamen plus conferunt ad loquendum. Eadem ferè exſtant apud Platonem in Timæo poſt medium, pag. mihi 545. E. Edit Lugdun. in fol. Anno M. D. XC. *Maro de Aenea Libro I.* ſic canit:

Os humeroſque DEO ſimilis - -

Sulmonenſis Poeta Metamorphoſ. I.

Os homini ſublime dedit, cœlumque tueri
Juſſit, & erectos ad ſidera tollere vultûs.

§. III. Μεταφορικῶς de Impudentia & temeritate adhibetur, teſte *Catone* apud *Senecam de Ira lib. III. cap.* 38. Affirmabo, *inquit*, omnibus, Lentule, falli eos, qui te negant os habere; quæ verba idem ſonant, quòd vulgò dicunt: te ſine fronte & ore eſſe, ob inſignem impudentiam. Intelligit ſcilicet *Cnejum Cornelium Lentulum Clodianum*, qui Conſul fuit Anno Urbis DCLXXXI. De ejus ingenio protervo & improbo *Salluſtius in fragmento apud Agellium Noct. Attic. Libro* XIIX. *cap.* 4. Cn. Lentulus cui cognomentum Clodiano fuit, per incertum ſtolidior an vanior. Eundem ſenſum obtinent verba *Ciceronis Orat. pro P. Quinctio*, ore duriſſimo eſſe: & os durum apud *Terentium in Eunucho*, actu IV. Scena 7. v. 36. Ubi Donatus: os durum, os impudens, ut contra mollis frontis dicuntur, qui ſunt reverentes. Similiter in *Phormione*, actu V. Sc. 8. v. 24. *Nam quò redibo ore ad eam quam contemſerim? Cic. VI. Verrinâ: Os hominis, inſignemque impudentiam cognoſcite.* Idem Philippica V. *Sed illud os, illam impuritatem.* Ibidem: *Audiſſent furentis introitum Dolabellæ, vocem impuram, atque os illud infame*; & pro *C. Rabirio Poſthumo*: *Quod habent os? quam audaciam?* his addi poſſunt loca quæ *Reinerus Neuhuſius* in Examine Philologico p. 362. & Eraſmus ſub adagio, perfricare frontem, allegat. *Os pugilis* in hominelusque adeò impudente, ut & Grammaticis ſuis canonibus forenſia patrocinia alligare vellet, exagitavit Aſinius Gallus hoc diſticho:

Qui

Qui caput ad lævam didicit gloſſemata vobis,
Præcipit, os nullum, vel potius Pugilis,

Scilicet, (juxta interpretamentum *Caſparis Barthii Adverſar. Lib. VII. cap.* 18.) quia creberrimis cæſtuum ictibus ora athletarum occalluerant, & maximè dura erant. Deinde *os pro primis verbis* accipitur, teſtis eſt locus elegantiſſimus *Quintiliani Inſtit. Oratoriar. cap. II. Lib.* 1. *Ante palatum eorum, quam os inſtituimus.* Ubi manuſcriptum *Barthianum Adverſ. Lib. xxxi. cap.* 5. in Marginali gloſſa habet: *palatum*, id eſt, *gulam, os, id eſt, prima verba.* Et alludit fortè ad illud Horatianum:

Os tenerum pueri balbumque Poëta figurat.

Non rarenter quoque poni conſuevit *pro præſentiâ ſive conſpectu* alicujus, ut eloquentiſſimus *Tacitus Libro III. Hiſtor. cap.* 36. *ſect.* 1. juxta editionem *Berneggeri*, quâ utor, declarat. *Vitellius non in ore vulgi agere* &c. *Cap.* 77. *ſect.* 4. ejusdem libri, *Iulianus ad L. Vitellium perductus, & verberibus fœdatus; in ore ejus jugulatur. Lib. III. Annal. cap.* 74. *ſect.* 4. *Pars aliqua militis Romani in ore; in latere & ſæpe à tergo erat. Quintilianus in Dialogo de ſui ſeculi Oratoribus, Tacito* vulgò inſcripto, *cap.* 37. *ſect.* 9. (Eloquentia) *quo ſæpius ſteterit tanquam in acie, quoque plures intulerit ictus & exceperit, quo major adverſarius, eò acrior qui pugnas ſibi aſperas deſumpſerit, tantò altior & excelſior, & illis nobilitatus criminibus, in ore hominum agit, quorum ea natura eſt ut ſecura nolint. Salluſtius in Bello Iugurthino:* Incedunt per ora veſtra magnificè. *Cicero Verrinâ IV.* In ore atque oculis omnium hæc geſta ſunt. Pro *Roſcio Amerino*: Frequens erat ille Romæ, atque in foro, & in ore omnium quotidiè verſabatur. Pro Dejotaro: In tuis oculis, in tuo ore, vultuque acquieſco. *Vellejus Paterculus Hiſtor. Lib. II. cap.* 84. *ſect.* 3. Denique in ore atque oculis Antonianæ claſſis per M. Agrippam Leucas expugnata. Confer. Index *Iohannis* Freinshemii ad *Florum. Paterculi* verba *Lib. I. cap.* 18. *ſect.* 3. niſi Thebas unum os Pindari illuminaret, *de eloquentia & ſermone* uſurpantur, uti apud Horatium de arte Poetica: Grajis dedit ore rotundo Muſa loqui, idem eſt ac perfecto. Confer. Matth. XIIX. v. 16. Luc.

XIX. 22. I. Petr. II. 15. Virgilius Æneid. II. v. 4. *Ora ſono diſcordia ſignant*; diverſas linguas & idiomata innuit. Cæterum accipitur Os *pro unanimitate ſive conſenſu*, unde familiariſſimum eſt Scriptoribus, Uno ore loquuntur. Græci exprimunt ἐκ φωνῆς μιᾶς, apud *Herodianum*, *Lib. I. Hiſtor. cap. 4. Sect. 21.* Terent. Phormion. act. 4. Sc. 3. v. 20. Nam cæteri quidem herclè amici omnes modo uno ore autores fuêre, ut præcipitem hanc daret. Hujus ſenſus plura in ſacris Scripturarum Pandectis invenire licet, ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἑνὶ στόματι δοξάζητε τὸν Θεὸν, καὶ Πατέρα τοῦ κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ: *Vt unanimiter uno ore glorificetis DEVM ac Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti*; Magnus ille veritatis Præco, Paulus ad Romanos ſuos ſcribit, cap. XV. v. 6. addatur. *I. Reg. XXII. v. 13.* II. *Chron. XVIII. Ariſtophanes* in equit. *Plato Libro I. de Legibus, & Lib. II. de Republica.* Nonnunquam Os *faciem*, vel etiam *totam ſpeciem* quæ cernitur & *quicquid in aliqua re patet*, denotat. De priore capiendus eſt Virgilii verſus Æneidos. I. *Os humeroſque Deo ſimilis.* De poſteriori itidem Virgilii verba Æneid. II. *Ingentem lato dedit ore feneſtram*, explicantur. Sic Horatius Epod. IV. *ora navium* roſtrata vocat. In plurali quamvis *extremitatem*, nec non *oſtia maris* ſignare, *Florus lib. II. cap. 17. Hiſtor. Rom. edocet, dicens*: Victor (*Scipio Africanus*) ad Gades & Oceani *ora* pervenit. *Herodianus* Lib. VIII. Hiſtor. cap. 7. §. 1. στόμασιν ἑπτὰ ἐς θάλατταν ἐκχεῖται: (Eridanus) per ora vel oſtia ſeptem in mare præcipitatur. *Virgil. Georgic. IV.* ſeptem diſcurrit in ora ruens Nilus. *Os dare verſibus* ex mente Barthii Adverſar. Lib. XVII. cap. 6. idem ſonat, atque præbere os ſolum laudationi alicujus, cum reliqua res ipſæ ſint: Quemadmodum Corippus ſeculo ſexto, ſub Imp. Juſtiniano clarus, ſolam ſe linguam Juſtini Imperatoris laudibus commodare ait:

- - præcommodo linguam,
Vos divæ, date verba - -

Os uno digito comprimere notat ſilentium indicare: *Corippus v. 127.*

- - gemitus uno Calinicus ademit
Ora premens digito - -

Augu-

Auguſtinus Lib. XVIII. de Civitate DEI, cap. 5. In omnibus ferè templis ubi colebantur Iſis & Serapis, erat etiam Simulachrum, quod digito labiis impreſſo admonere videretur, ut Silentium fieret. Et hic DEUS ſilentii Harpocrates dicebatur, ut ait *Varro Lib. III. de LL. quo de Plinius Hiſt. Nat. Lib. XXXIII. cap.* 21. *Ovidius IX. Metamorph. Tertullian. in Apologetico cap. 6. & Angelus Politianus in Miſcellaneis, cap.* 83. Hujus itaque ſaporis eſt fons ille, ex quo oſculum derivatur.

§. IV. Hîc tamen ſilentii Sipario obvelandum non eſt,

Ne qua ſub ærato mendoſum tinniat auro;

quod nonnullis pro *Oſculum* ſcribere arrideat *Obſculum*, quomodo apud *Virgilium* in antiquis aliquot Codicibus ſcriptum ſe inveniſſe Pierius Valerianus meminit. Ego autem ſæpius laudato VOSSIO aſſentior, qui circa hæc in Etymologico ſic pronunciat: *Nugantur Grammatici, qui ita dici cenſent, quod ob os petatur.* Et neſcio ſane an majorem riſum à Democrito, an indignationem ab aliquo Socrate, aut Catone, an vero commiſerationem ab Heraclito mereantur curioſuli illi, & anxii verborum appenſores, qui miris vocabulorum fabricationibus ſe aliorum ſæpenumero riſibus exponunt, atque non levem Criticæ labem affricant! Hinc infrunita malè-feriatorum judicia, quibus incilant & traducunt eam; hinc quicquid eſt humaniorum literarum ſordere incipit, & Vatiniani quaſi odii Scintillæ exardeſcunt. Adeò ut non fruſtra Henrico Cornelio *Agrippæ ab Nettesheim* querela exciderit, de Vanitate ſcientiarum cap. III. Miſerandum eſt ætate noſtrâ, „ quantas contentiones & errores moveant pertinaces Grammati- „ ci & ſuperbi Sophiſtæ, ſuis perverſis vocabulorum interpretatio- „ nibus, dum alii ex verbis colligunt ſententias, alii contra ex ſen- „ tentiis colligunt verba. Hinc in medica arte, in utroque jure, „ ex Philoſophia & Theologia cæteriſque facultatibus literarum „ infinitæ contentiones erroreſque quotidie inſurgunt. Nihil e- „ nim demonſtrant Grammatici, ſed ſolis nituntur autoritatibus, „ quæ ſæpiſſimè inter ſe tam variæ ſunt atque diſcordes, ut neceſſa- „ rium ſit, plurimas illarum eſſe mendaces, quarum præceptioni- „

bus

„bus qui maximè confidunt, hi rectè loquuntur omnium minimè. „Omne enim ſermonis jus non apud Grammaticos ſed penes po„pulum exiſtit, & vulgari conſuetudine bene dicendi uſum ſor„titur.

§. V. Cæterum & Oſculum eſt ἐκ τῶν πολλαχῶς λεγομένων, unde non ἀπροσδιόνυσον fore arbitror, potiora ſaltem illius ſignificata attingere. Primò explicatur *parvum ſeu exiguum os*, ſic impuriſſimo puriſſimæ Latinitatis autori, *Petronio, Satyrici cap. 86.* uſurpatur, quando pulcherrimæ puellæ formam deſcribit: Crines in„genio ſuo flexi, per totos ſeſe humeros effuderant; frons mini„ma, & quæ radices capillorum retrò flexerat; ſupercilia uſque ad „malarum ſtricturam currentia, & rurſus confinio penè permixta: „oculi clariores ſtellis extra lunam fulgentibus: nares paululum „inflexæ; & *oſculum* quale Praxiteles habere Dianam credidit. „Jam mentum, jam cervix, jam manus, jam pedum candor, intra „auri gracile vinculum poſitus, Parium marmor extinxerant. Si„militer *Flaccus Lib. I. Carm. Ode* 13. canit:

Speres perpetuum dulcia barbarè
Lædentem oſcula.

Auſonius Epiſtola XXV.

At tua Sigalion Ægyptius oſcula ſignet.

Juvenalis Satyra VI.

Sunt quas Eunuchi imbelles ac mollia ſemper
Oſcula delectent, & deſperatio barbæ.

Suetonius denique *Lib. II. cap. 94.* Quidam prius ſomnium Catuli aliter exponunt, quaſi Jupiter compluribus prætextatis, Tutorem à ſe poſcentibus, unum ex eis demonſtrâſſet, ad quem omnia deſideria ſua referrent; ejusque oſculum delibatum digitis ad os ſuum retuliſſet. Super quæ *CL. Salmaſius in Notis ad Flavi„um Vopiſcum* p. m. 441. egregiè commentatur, ita ſcribens: tan„git (Tranquillus) veterum conſuetudinem, quâ blandientes ſole„bant puerorum maxillas adprehendere, deinde manum ad os re„ferre. Sic interpretati ſunt veteres Critici illud *Virgilii ex Libro* „*I. Aeneidos:*

Olli

Olli ſubridens hominum ſator atque Deorum, “
Oſcula libavit natæ. “

Servius qui eſt in membranis Fuldenſibus: ſanè multi nolunt ita “
intelligi, ut ſummum oſculum filiæ dederit, id eſt, non preſſim, ſed “
ſumma labella contingens; ſed ita ajunt, tum hilarus Jupiter vul “
tûs natæ libavit, id eſt contigit, ſcilicet ut nos ſolemus cum blan “
dimentis quibusdam ſiniſtram maxillam contingere liberorum, “
ac deinde ad os noſtrum dextram referre. Ergò libavit meritò, “
quia partem vultus, non totos contigerat. Ut oſcula dixit qua- “
ſi minora & teneriora filiæ ora, ut ora deminutivè oſcula. Egre- “
gius & unicus locus ad hunc morem firmandum & *Suetonium* ex- “
plicandum. *Oſcula libare* non eſt oſcula ſummatim & leviter da- “
re, ſed ora leviter & ſummatim tangere. Nec dubium, quin eo ſenſu pueri à Jove delibatum *Suetonius* dixerit oſculum parvum os. Sic apud *Martialem Lib. II. Epigramm.* 92.

Ipſaque crudeles ederunt oſcula morbi.

& in *Ovidio Lib. I. Metamorphoſ. v.* 101. *de Daphne.* videt oſcula quæ non eſt vidiſſe ſatis. Solebant igitur qui pueris blandiebantur, eorum oſculum delibare, hoc eſt, leniter manu apprehendere, deinde manum ad os referre. De hoc blandimenti genere capiendus eſt ejusdem Suetonii locus in Galba cap. IV.: conſtat Auguſtum puero adhuc ſalutanti ſe inter æquales, apprehensâ bucculâ dixiſſe: καὶ σὺ, τέκνον, τῆς ἀρχῆς ἡμῶν παρατρώξῃ. Nam bucculam apprehendere, & maxillam contingere, & oſculum delibare idem ſunt, & ad illam conſuetudinem, quam tangit Servius referri debent. Confer *Buchneri Theſaurum, Kornmanni lineam amoris, Neuhuſii Synopſin Etymolog. pag.* 137. *Auſonii* Popmæ Lib. IV. de differentiis p. 124. 182. Jacobi Pontani Symbola ad I. Æneidos v. 260.

Deinde μετωνυμικῶς denotat oſculum ſignum amoris, benevolentiæ ſalutationis &c. quod fit ore admoto, quæ genuina eſt hujus loci notatio. *Philo Iudæus, in Libro quis rerum divinarum hæres, p. m.* 486. Edit. noviſſimæ. Differt autem ab amore oſcu “
lum. Nam ille eſt animarum conjunctarum per mutuam benevo- “

B len-

„lentiam; hoc autem nudam ſalutationem habet ſuperficietenus: „in occurſu fortuito. Sicut enim in ἀνακύπτειν non eſt κύπτειν, in κα-„ταπίνειν, πίνειν, in Μαρσίππῳ, ἵππος, ſic nec in καταφιλεῖν, φιλεῖν; id eſt a-„mor in oſculo, nam multi etiam inimicis coacti aliqua neceſſitate „hanc oſculi ſpeciem exhibent.

§. VI. Alia quoque apud Latinos Autores occurrunt nomina, quibus id, quod nobis oſculum dicitur, ſignificari conſuevit: *Baſium* videlicet & *ſuavium.* Ubi tamen aliquibus religio videtur tria illa promiſcuè adhibere, cum diverſitatem ſignificationum deprehendiſſe ſibi viſi fuerint. Oſculum, inquit *Servius*, ad locum Virgilii Æneidos I. modò citatum, eſſe religionis, baſium voluptatis. Idem confirmat *Scaliger* ad *Catulli* verſum Elegiâ XXXI. ad Juventium:

Suaviolum dulci dulcius Ambroſiâ.

Aliter & accuratius paulò *Donatus ad Terentii Eunuch. Act. III. Sc.* 5. explanat, tria oſculorum genera recenſens: *Oſculum* nempe *baſium*, & *ſuavium.* Eſt verò baſium oris propriè ac frontis, pudicorumque affectuum, ut patris in filium, fratris in ſororem &c. Sic Martinius & Buchnerus ex Perotto declarant.

Suavium è contrario, cum os figuratur labris promiſſis aut linguâ prolatâ, libidinum eſt atq; amorum, quemadmodum *Plautus Aſinariæ actu IV. Sc.* 1. indicat. Tu labellum, inquit, abſtergas potiùs, quam unquam illa ſuavium faciat palam, id eſt, quam ſi os comparet atque conformet, ut ad baſiandum aliquem invitet, juxta *Turnebi interpretationem, Adverſar: Lib.* 1. *cap.* 18. *& Lib. VII. cap.* 6. Ubi tamen *Palmerius* in Tomo quarto Theſauri Critici Gruteri p. 692. diverſam lectionem ſequitur, non *ſuavia*, ſed *ſavia* legens, & h. m. explicans, potiùs quam cuiquam illa ſalivam faciat. Aſt hæc eruditi Lectoris judicio relicta ſunto. Interim ut palatum quorundam promulſide è Philologiæ penu moveam, ex allegato Martinio addo: Suavium ſive ſavium etiam pro labris accipi, máximè autem apud Poëtas. Hoc ſenſu legitur in *Plauti Rudentis actu II. ſc.* 4. Tum quæ indoles in Suavio eſt? itemque in *Virgilii*

Jam-

Iambis: *os usque lambis ſuaviis*, id eſt, more canum, qui aliquid ligurierunt, labra etiamnum lambis.

§. VII. Eo modo vexatiſſimus ille Plauti locus in milite glorioſo actu II. Sc. I. intelligendus eſt; Itaque meretrices labiis dum ductant eum, majorem partem videas *valgis ſuaviis*; Nam valga ſuavia labia ſunt diſtorta, ita enim labris contormatis ridebant militem. Dignam de hoc *Iani Douzæ* obſervationem è *Lib. I. Præcidaneorum cap.* 12. *Super Petronii* Satyricon, addere libet: Quartilla, inquit, interim, quicquid temporis nuptiarum ſpectaculo clanculum ſuffurari poterit, id porro omne oculiſſimâ in me contemplatione injectâ avidè & quaſi catillatim conſumebat, oris habitu in laſciviam conformato, hoc eſt *obtortis valgiter* labellis, & quod *Catullus micantibus* amat dicere, *ſemihulcum ſuavium* linguâ leniter leviterque protensâ eminus amatori ſuo objectans. Neque aliorſum ſpectat illud Aquinatis Satyrici, *Blandaque devexæ jactaret baſia rhedæ*. De motu oris ad fœtidiſſimam patientiam comparato etiam *Martialis Lib. I.* Una lavamur, adſpicit nihil furſum, ſed ſpectat oculis devorantibus Draucos: nec otioſis mentulas videt labris. Locum fuſius enarranti, mollium exemplorum collatione uti coactus, probiorum inopiâ, eò magis quod videam in *valgiis* hiſce Petronianis explicandis, *valgiter* nimis hallucinatum amicum quendam noſtrum (Johann. Palmerium) qui rem ſe factam habere eſt arbitratus, ſi eapſe illa cum *Valgis* Plauti *ſuaviis* confunderet, reprehenſione quidem Turnebi, quaſi *valgiter*, id eſt, pravè interpretis hicce officio functi. At ego ajo rectè, & *Turnebum* ab iniquiſſima calumnia libero: hactenus quidem, quod ad furtivas iſtas Quartillæ oſculationes. Nam de *valgiis* Plautinarum meretricum prudentiùs conſuli potuiſſe, quis vero eſt, qui dubitet, qui quidem hæc viri illius verba aliquanto præſentiore animo ruminetur VII. Adverſar. Libro lectitata: *Valgia ſavia*, obtortiones ſunt oris ad deriſionem. Nam ſuavium interdum eſt conformatio oris & labrorum ad ſuaviandum. Sapienter ſane usque adhuc. Illa quæ ſequuntur, non item; meretrices autem dum glorioſum militem ductabant atque captabant, per illu-

ſionem tamen inter oſculandum os obtorquebant, valgumque reddebant, eum ex animo non baſiantes, atque ludificantes. Neque movet me ſententiæ ejusdem Succidaneus Lambinus, quam hoc ipſo etiam Petronii exemplo confirmare adnititur. Perperam, uti dictum & doctum eſt modò. *Suavia* enim non pro ſuaviationibus, (proinde ut vulgo ſolet) verum potius pro *labiis* ipſis accipi oportere ipſa ſententia clamitat. Idque divinitùs (ut omnia) à Principe illo Scaligero animadverſum. Non igitur de valgiis inter baſiandum militem à meretricum turbâ per irriſum & contumeliam conformatis, ſed verò de poſticis ſannis intelligendum, ſine baſiatione, quibus faſtidioſæ illæ ac contemnificæ militem abſentem, ſeu præſentem etiam, ſed averſum tamen, atque, (ut fieri ſolet) à tergo ludos faciebant aſſiduè. Quas quidem (Sannas dico) oris obtortione laſcivum morem adumbrare mos erat. Indidemque interpretandum, id quod anteceſſerat modò; Itaque meretrices labiis dum ductant eum. Quod Proverbialiter dictum aliud ſignificare videtur mihi, quam quod ipſe mox porro explicat Comicus, valgis ſuaviis, hoc eſt, pravè diſtorto ore militem ſubſannant ſcilicet, habentque miſerum & glorioſum illum omnibus modis ludibrio ac deſpicatui. Confer. *Fridr. Taubmannni Commentar. ad locum Plautinum* paginâ 650. & *Caſpar. Barthii Adverſar. Lib. XXXVII. cap. I. p.* 1676.

§. VIII. Oſculum denique officii eſt, cum diſcedentes, adventantes, excipimus atq; ſalutamus, vel etiam, uti jam inſinuavi, religionis. Fidem facit dictis *Maronis verſus Aeneïdos II.*

Amplexæque tenent poſtes, atque oſcula figunt.

Cui conſonat *Tibullus Elegia* 5.

Et dare ſecretis oſcula liminibus.

Iſidorus Hiſpalenſis in ſuo differentiarum libro num. 398. breviter tria hæc ita complectitur: Filiis oſculum dare dicimus, uxoribus baſium, ſcorto ſuavium. Item, oſculum charitatis eſt, baſium blanditiæ. Suavium voluptatis, quod quidam verſibus his diſtinxit:

Baſia

Baſia conjugibus, ſed & oſcula dantur amicis,
Suavia laſcivis miſcentur grata labellis.

Barthius adverſar. Lib. XXXII. cap. 1. pag. 1465. legit: amicis vel bis oſculum dare dicimus, additque; quicunque horum verſuum auctor fuit, ineptus planè non fuit.

Atque hoc eſt diſcrimen illud, quod Lexicographorum manipulus inculcat. Minimè tamen idipſum obſervari, eruditè, pro ſolenni ſuo, ὁ μακαρίτης Præceptor meus *Buchnerus, in Theſauro fol. 130. & 1057.* annotavit: quin pluries oſculum pro baſio & ſuavio, & hæc pro illo ſumi, apud ſcriptores vel optimæ monetæ reperias. Videsîs Cl. Rittershuſium in part. feud. l. 2. cap. 5. qu. 95. §. 439.

§. IX. Germanis oſculum ſonat ein Mäulchen/ Mündlein/ Böſslein/ Schmätzchen/ fortaſſis à ſono, quem colliſio labellorum interdum format in aëre. Item ein Kuſs/ à quo deinde verbum, quod actionem aliquam cum tempore certo ſignificat, küſſen/ deſcendit, quod affinitatem fere habere videtur cum Grajorum κύσαι, Poeticè κύσσαι, à κύειν vel κυνεῖν oſculari, & cum Anglo τὸ kiſſe, ut *Mericus Caſaubonus Iſaaci Filius in Commentario de quatuor linguis*, & Franciſcus Gouldman in Dictionario Anglico-Latino, innuit. *Belgæ* efferunt een ſoenken/ à ſoenen/ quod ceu Martinius in Lexico conjicit, â σαίνειν, blandiri, comem ſe exhibere, ſive à placando & reconciliando, juxta Saxonicum ſühnen/ außſühnen/ ut *Cornelio Kiliano in Etymologico Teutonicæ linguæ* placet, deſcendit. Græci oſculum denominant στομάτιον ſeu στόμιον, à στόμα, oſculandi inſtrumento, φίλημα, Dialecto Doricâ φίλαμα, à φιλεῖν, amare, baſiare, ſuaviari, quo ipſa actio ſive oſculandi actus denotatur. Unde Xenophon in Pædagog. 1. habet: φιλεῖν τῷ στόματι. Inſuper vocis φίλημα frequens uſus eſt in N. T. Johann. XXI. v. 15. I. Corinth. XVI. v. 22. I. Corinth. V. v. 48. &c. Hebræis audit נְשִׁיקוֹת à Radice נָשַׁק Chaldæis נשׁקא à Radice נְשַׁק, quæ cum Hebræorum נָשַׁק iisdem ſignificatis gaudet; veluti γλωττανάλοικογνώστης Buxtorfius in Lexico majori p. 1404. oſtendit. Conſulatur etiam ejusdem Lexicon

minus Chaldæo Syrum, itemque Troſtii Lexicon Syriacum, nec non Georgii Crucigeri Profeſſoris Marpurgenſis Harmonia quatuor Linguarum Cardinalium, Radice 1170. quoniam plures Synonymias nunc afferre non vacat.

§. X. Cæterum huc referri poſſe videtur, quod oſculum נְשִׁיקָה Ebræis ſignificat certum mortis genus, ſcilicet placidiſſimæ, quæ נשיקה רמיא כמשחל כניתא מחלבא quaſi extractio pili ex lacte, hoc eſt, tam ſuavis, tam lenis. *Buxdorff in Lexico Majori Rabbinico-Thalmudico, fol.* 1405. ex Mœd. kadon. Eleganter eam deſcribit *Rabbi Maimonides* in *More Nevochim*, ſive Doctore Perplexorum. Lib. III. cap. 51. pag. 522. ſequentibus verbis juxta Buxdorffii verſionem. „Quo magis facultates corporales debilitantur, ignisque „cupiditatum extinguitur, tanto magis intellectus roboratur, lu„men ejus augetur, adprehenſio purificatur, & de eo quod adpre„hendit, lætatur; ita ut cum homo perfectus ad maturam ætatem „pervenit, & morti adpropinquat, ſupra modum apprehenſio, læti„tia ex apprehenſione orta, & amor rei apprehenſæ augetur, ut ani„ma à corpore quaſi ſeparetur, tempore voluptatis illius. Huc re„ſpexerunt ſapientes noſtri, dum de Morte Moſis, Aaronis & „Mirjam ajunt, quod iſti tres mortui ſint בנשיקה, hoc eſt in oſculo „vel per oſculum, ajunt enim, quod dicitur: Et mortuus eſt Moſes „ſervus Domini in terra Moab, על פי ad os Domini, id docet, quod „in deoſculatione mortuus ſit. Et ſic dicitur de Aharone; ad os „Domini, & mortuus eſt ibi. Sic dicunt de Mirjam, quod binſchin„kah, hoc eſt in deoſculatione ſit mortua: Sed tamen de illa non „dicitur in Scriptura ad os Domini, eò quod fuerit mulier, atque ita „Parabolica iſta locutio ei non convenerit. Senſus autem ejus eſt, „quod præ nimio amore mortui ſint in apprehenſionis illius volu„ptate. Phraſin quod attinet, deſumſerunt eam Sapientes noſtri „ex Cantico Canticorum, ubi apprehenſio Creatoris cum ſummo „amore DEI conjuncta vocatur Neſchikah oſculatio, ſicut dicitur, „oſculetur me oſculo oris ſui. Speciem verò iſtam hujus mortis, „quæ in rei veritate eſt liberatio à morte, nemini alii eveniſſe me„morant dicti ſapientes noſtri, præterquam tribus iſtis perſonis, Moſi,

Moſi, Aharoni, & Mirjam; ſed alii Prophetæ & viri ſancti in in-“ feriori fuerunt gradu; omnibus tamen corroboratur apprehenſio“ intellectus propè mortem, ſicut dicitur: & ibit coram te juſtitia tua,“ gloria Jehovæ colliget te; poſteaque remanet intellectus ille in æ-“ ternum in uno eodemque ſtatu; quia ablatum eſt impedimentum“ illud, quod nonnunquam diſtinguebat inter ipſum & ejus intelli-“ gibile, & ſubſiſtit ita in voluptate illâ magna, quod nequa-“ quam eſt ex voluptatibus corporalibus. Ex *Devarim Rabba* lau-“ datus *Buxdorffius* l. c. affert verba: בארתה שעה נשקו הקבה ונטל נפשתו בנשיקת פה: Eâ ipſa hora oſculatus eſt ipſum DEUS, & accepit ani- mam ejus per deoſculationem oris. Hæc ille. *Gregorius Nyſſenus homilia. I. in Canticum*, oſculum oris DEI præbitum interpretatur Moſi, quando loquebatur ei ore ad os, facieque ad faciem; quam vim divinam quia ferre in carne non poterat, ſuper illud os divi- num oſculumque animam efflavit: ſiquidem negavit DEUS fo- re, ut videat ipſum homo & vivat, Exod. XXX. v. 20. hinc ita ra- tiocinatur *Michaël Ghislerius commentar. ad Cantic. cap. I. v. 2. p. p. m. 12.* Tanta eſt iſtius rei veritas, quod ab ipſomet ore divino nullus ſit, qui in vita præſenti oſculari queat, quin illicò mortem“ obeat; quamvis ſuaviſſimam, ut etiam ab antiquis gentium Theo-« logis præclariſſimo idipſum ſignificatum ſit *Hieroglyphico*, imagine« nimirum *Endymionis*, quem Diana in monte altiſſimo, compoſi-« tum ſomno exoſculetur. Aſſerebant enim Dianam, quatenus« ſiderum vim, quam recipit, ad inferiora transmittit, eſſe reginam« ac Dominam cœleſtium proportionum & intelligentiarum: En-« dymionem vero animam hominis pii ſignificare, cujus amore fla-« grantes DEos, ut illam ſibi perfectè conjungere poſſint, divino« eam exoſculari ore; dum eſt in alto monte; nempe dum cogitatio« nem ac mentem in cœlum attollit, ſicque ipſam altiſſimo mortis« ſomno reddere compoſitam. *Franciſcus Georgius Venetus Proble-« matum in Scripturam Sacram Tomo V. ſect. 1. §. V. fol. 281. facie. 2.* cur« Salomon ait: oſculetur me oſculo oris ſui; quia meliora ſunt ube-« ra tua vino? Nonne videmus hic, quod non contentus Salomon« ſapientiâ impetratâ, quæ vinum dicitur, ad meliorem adſpirabat,« quam

„quam Scriptura pleriſque in locis lac vocat, exprimendum videlicet ab uberibus illis, de quibus infra dicitur; Veni in hortum meum, & dabo tibi ubera mea: quod ſapientiæ genus lac denominatum cum non poſſit haberi per ſtudium ac diligentiam humanam, ſed per revelationem divinam, quæ fit purificatis, raptis & mente ſublevatis (quem exceſſum antiqui Theologi vocant MORTEM OSCULI, de qua Propheta canit; pretioſa in conſpectu Domini Mors Sanctorum ejus) ideò flagitans ipſe Salomon hujusmodi oſculum, dicebat: oſculetur me oſculo &c. quia videlicet melius eſt lac propinatum ab uberibus excelſis, quàm vinum, id eſt, cognitio rerum inferiorum. Sed hæc hactenus ὡς ἐν παραδρομῇ.

§. XI. Nunc pes movendus, & juxta Dialecticorum ſcita ab ipſa re Diſſertationi fores pandendæ, Oſculiq; definitio inveſtiganda. Aleam jecit *Johannes Herrenſchmid in Oſculologia pag. 60.* & oſculum ſic definire conatus eſt; Oſculum nihil aliud eſt, quam duorum amantium inter ſe mutua inhæſio, quâ ſumma innuitur amicitia & familiaritas. Quid enim, uti in hanc ſententiam loquitur *Kormannus*, Libro dicto, pag. 78. homo homini pretioſius poſſit porrigere oſculo? Cor ipſum tradere nequit, multò minùs animam; Os igitur ori admovet, ut ibi anima, quæ dicitur una in amicorum duobus corporibus, tanquam in confinibus & terminis territorii amicorum conveniat, jusque ſuum tribuat utrique. Cujus commatis quoque ſunt illa *Phavorini* apud Stobæum, ſermone 63. Quid aliud faciunt, qui ora mutuò tangunt, quàm animas conjungunt, ſi modo corporis ſui terminum tranſire poſſent, quod cum nequeant, circa corpus veluti fores, ſupplices adſtare videntur. *Franc. Georg. Venetus Problem. in Scriptur. Tomo 6. ſect. 4. §. 127. fol. 366. fac. 2.* „Cur in amoris ſignum dari ſolet oſculum? „An, quia ſicut os in naturâ venereum penitus eſt, & amoris portio, „ſic & in operatione oſculum? An, quia per os & oſculum, oſculantes ſe invicem, flatum, ſpiritum, & vitam mutuò communicant: „ut nuper dictum? Nulla enim major communicatio fieri poteſt, „quam ea quæ fit per oſculum & ſeminis communicationem.

Hinc

Hinc utroque gaudet Venus. Quæ quidem Venus cùm bifa-" ria ſit (ut Platonici docent) bona videlicet & mala, bifarius eſſe poteſt uterque actus, bonus videlicet & malus. Hinc Paulus vocat matrimonium ſanctum, & oſculum ſanctum. *Ludovicus Creſollius Myſtagogi Lib.* 4. *cap.* 6. *ſect.* 2. *p.* 890. Cum amor ſit mo-" tus animi, ſe unicè & potentiſſimè cum alio ſociare cupientis, un-" de oriatur ea conjunctio, quæ è duobus unum efficiat; hunc" ipſum motum vix prodere alia ratione poteſt, quam rem ſibi ca" ram oſculando. Qui animus deliteſcit in corpore, nec objici-" tur hominum luminibus, è ſinu cordis, velut è penetrali hono-" rato atque regio, ſubit in Os proſpiciens per cancellos. Ibi" quantum licet, videtur, ibi loquitur atque reſonat: Ibi tan-" quam in ſalutatorio conſidet, promptus & paratus ut rem dilectam" ad ſe venientem excipiat, vel ad eandem ſe ejiciat & contendat." Sic enim omnes naturâ duce populi exiſtimaverunt, os noſtrum" eſſe animi oſtium, & aditum ſacroſanctum, quo divinitùs vel ad" nos intret, vel ad alios egrediatur."

§ XII. Neſcio ſanè an non *D. Ambroſius Hexaemeri Lib. VI. cap.* 9. *pag.* 87. etiam auſus fuerit quidditatem oſculi exprimere quando ſic infit: Oſculantur ſe & columbæ, ſed quid ad humani" oſculi venuſtatem, quo amicitiæ inſigne humanitatisque præful-" get, in quo plenæ charitatis exprimitur affectus. Leg. *Theoph. Raynaudus in optimæ vitæ fine peſſimo, cap. II. pag.* 545. Verum enim verò metus eſt haudquaquam inanis, ne quiſpiam his ambobus (ſi modo oſculum in genere definire voluerunt) auriculam de Legibus definiendi neglectis vellicet; occinatque has deſcriptiones nimiâ laborare anguſtia, quippe quæ tantum conveniunt oſculo in ſpecie, nimirum illi, quod ſignum charitatis eſt, & ori figitur: Cum tamen præter hanc plures oſculi ſpecies reperiantur, uti ex iis quæ paulo poſt ſequentur, liquidiſſime patebit. Neutram ergò ex adductis deſcriptionibus admittere licebit, de alia verò cogitare opus erit. Non tamen diſſimulandum, tantam oſculi eſſe ambiguitatem, ut vix ejus aliqua poſſit produci

deſcriptio, quæ ad amuſſim Logicam per omnia exactè quadret. Ne autem hic plane nullus ſim, requiro ad oſculum primò, ut ſit contactus oris, ſeu, ut oſculaturus labella ſua applicet rei, cui oſculum modo iſto notorio libandum eſt. Secundò ut idem hoc contactu certos animi conceptus potentiæ intellectivæ manifeſtare intendat. Ex quibus fortè talis deſcriptio oſculi elici poterit: quod ſit contactus oris objecto certorum animi conceptuum manifeſtandorum gratiâ factus. Quam quidem deſcriptionem ſoli oſculo competere, ad omneſque ejus ſpecies extendi poſſe confido. Si tamen quis perfectiorem aut adcuratiorem proponere velit, illi ego Linguâ animoque favebo.

DISSERTATIO II.

De
OSCVLORVM VARIIS SPECIEBVS ET PRIMO QUIDEM DE OSCULO SACRO.

SUMMARIA.

I. Oſculorum diviſio varia, commodiſſima autem in oſculum ſacrum & profanum. II. Sacrum, ſanctum & religioſum quid? Variis gaudet ſignificatis. Sacri vel ſacerrimi homines. Cornelius Agrippa *rejectus. III. Profanum quid? profanus pro Diabolo. Profanare. IV. Oſculi ſacri ſubdiviſio Myſticum quid? V. DEus humanam carnem aſſumendo oſculatus eſt homines. Fabula de Narciſſo accommodata; VI. Canticum Canticórum explicatu difficile, propter ſumma ibidem contenta Myſteria.*

§. I. UBi jam eò accedo ut ex ampliſſimis Antiquitatum hortulis decerpam flores, qui ſuaviſſimæ quaſi oſculorum coronæ nitelam atq; ornamentum conciliare poſſunt, tanta profectò pulcerrimarum rerum varietas, copia tam delectabilis aſſurgit, ut unde incipiendum, quid præ reliquis eligendum,

ac ubi

ac ubi tandem finiendum ſit, non poſſim non dubitare. Ne tamen uſu mihi veniat, quod illi apud Theocritum Lignatori, qui in latiſſimam aliquando Sylvam delatus, præ nimia omnium cupidine tandem nihil legebat, ordine utendum, & juſta inquirenda eſt diviſio, quæ inſtar Mercurii Evhodii in quadrivio conſtituto viam rectam virgulâ monſtrabit. Multi diviſerunt oſculum ita, ut aliud *officioſum*, aliud *charitativum*, aliud *luxorioſum, proditorium* aliud fecerint. Quemadmodum amor quandoque eſt verus & virtuoſus, quandoque falſus & proditioſus, quandoque carnalis & voluptuoſus. *Lælius Biſciola Horarum ſubciſivar.* Lib. VII. cap. XIII. *Petrus Berthorius in Dictionario, Venetiis An.* 1583. *excuſo.* Nec pauciores diſpeſcuerunt illud in oſculum *amoris & unionis, reverentiæ & honoris, reconciliationis & pacis, hypocriſeos & proditionis, laſciviæ* denique & *procacitatis*, velut Philologorum hujus ſeculi facilè Primipilus, Celeberrimus *Dilherrus, Elector. Lib. II.* paginâ 136. ex *Gabriele Biele in canon. Miſcæ lectione* 81. commemorat. Verum utut receptiſſimæ hæ ſint diviſiones, non tamen videntur ad Logicorum leges ſatis exaſciatæ: dabuntur ſiquidem nonnullæ ſpecies oſculorum, quæ utique ſub toto diviſo continentur, neque tamen ad ullum membrorum iſtorum dividentium referri poſſunt. Hinc de diviſione aliâ circumſpiciendum erit, & fortè minus erraturus ſum, ſi initio Oſculum in *ſacrum* & *profanum* diſpeſcam, poſtmodum verò utrumque ſecundum ſuas ſpecies examinem. *Conf. Maximilian. Sandæus Theolog. Myſtic. Exercitat. XIII. pag.* 453.

§. II. Ne autem hæc allata diviſio ullam in terminis foveat obſcuritatem, in primo ſtatim limine ambiguitas tollenda erit. Sciendum itaque aliquid *ſacrum* dici non uno modo: Aliquando enim accipitur *ſtrictiſſimè*, atque contra diſtinguitur *ſancto*, ut & *religioſo. Iſidor. Etymol.* 6. 19. *Sacrum* eſt omne quod nomine DEorum habetur. Unde *Virgilius*, quoties ſacrum vocat, additionem ferè DEorum facit. *Aeneid. III. v.* 4.

Sacra Dionææ matri, divisque ferebam.

Vel, quod publicâ auctoritate DEO ritè conſecratum eſt, ut ſacri

Luci, templa, ornamenta, & omnia quæ publico civitatis inſtituto, aut permiſſu Principis, Deo, ſive in agro, ſive in civitate dedicata fuerunt: (unde *conſecrare, obſecrare, reſecrare* & ſimilia. *Cæl Rhodigin. Antiq. Lection. Lib. XII. cap.* 11. 12. *Trebatius Libro I. de Religion.*) *Sanctum proprie dicitur quod ab injuria hominum* defenſum atque munitum eſt, etſi DEO non ſit conſecratum, ut muri, portæ civitatis, imprimis verò Legati ſive Caduceatores; tractum à Sagminibus herbis, quas Legati populi Romani ferre ſolebāt, ne quis eos violaret; ſicut Legati Græcorum ferebant κηρύκεια; vel à *ſanciendo*, quoniam capitis pœna in eos qui condeliquiſſent, conſtituta erat. §. 8. & 10. Inſtitut. de rerum diviſione. Lib. VI. §. 3. L. 8. & 9. ff. eod. in Auth. ut null. Fabric. orat. Dom. coll. 5. & in Auth. de Eccleſia, §. *Si quis autem voluerit* & §. *Si quis ædificationem.* col. 9. Ulpian. ad Edict. 68. Alciat. Parerg. 2. 4. Hinc Leges *ſanctæ*, (ut apud Horatium, Sanctarum inſcitia Legum) quæ nō debent pœnæ ſanctione corrumpi, ut loquitur apud Macrobium Trebatius; & illa pars Legum, quæ pœnam corrumpenti conſtituebat, ſanctio nūcupata, teſte Juſtiniano *inſtitut. de rer. diviſ.* §. *Sancta.* Scipio Gentilis Origin. ad Pandectas Libro ſingulari. pag. m. 208. Edit. Altorffin. in 8. An. 1664. *Religioſum* audit, quod à cōmunibus hominum uſibus remotum eſt, quod homini facere vel adhibere non licet, ut virgo Veſtalis, Thymiama, Exod. XXXVII. v. 37. Latiùs autem τὸ *ſacrum* accipitur, quando opponitur *profano*, & ſanctū atq; religioſum includit, notatq; ita omnem rem, quæ ſolenni majorum inſtituto ab uſibus profanis remota, Deoq; dicata, & Lege aliqua poſitiva inviolabilis reddita fuit; ſic Feſtus ex Ælio Gallo declarat. Quod *ſacrum* eſt, idem Lege & Inſtituto Majorum *ſanctum* eſt, ut volari ſine pœnâ non poſſit. Idem etiam *religioſum* eſt, quoniam eſt aliquid, quod ibi homini facere non licet; quod ſi tamen faciat, adverſus Dei voluntatem facere videtur. *Iohann. Ludovicus Ruel*, de Religione Gentium circa feſta, pag. 94. ſeqq. Non raro *ſacrum* & *ſanctum* indifferenter accipitur, argumento L. II. ff. Ne quid in Loco Sacro fiat. Johann. Maria Catanæus Schol. ad Plinii Ep. 10. L. I. Mancinellus in Sat. III. Juvenalis. *Sacra via* eſt Locus in urbe Roma, ubi *Romulus* & Tatius fœdus fecerunt, cujus meminit

Cicero

Cicero in orat. pro Plancio, hâc triumphantes in Capitolium ibant: tendebat autem à regia usq; in arcem. Ibi vendebantur poma, flabella, teſſeræ, tali, & incolæ ejus vocabãtur *Sacravienſes*. Nõnunquam ſacrum ponitur pro templo, Paulus J Ctus, *ff. ad Legem Iuliam peculatus. l. Sacrilegi* capite *puniantur.* ſunt autem *Sacrilegi*, qui publica Sacra compilârint: at qui privata ſacra, vel ædiculas incuſtoditas tentaverint, amplius quam fures, minùs quam ſacrilegi, merentur. *Sacrum* quoq; magicum quoddam notat ad compeſcẽdas detrahentium linguas: *Ovidius Libro II. Faſtorum*.

Ecce anus in mediis reſidens annoſa puellis,
Sacra facit tacite, nec tamen ipſa tacet.

Antiqui *ſacros homines* vocabant, quaſi execrandos & deteſtandos, ex XII. Tabulis ſumptum vocabulum, quod more Gallorum Servius translationem eſſe ait. Nam cum Maſſilienſes peſte laborarent, unus ſe ex gentibus offerre ſolebat annum integrum alendum publicis cibis & purioribus, poſtea verbenis, veſtibusq; ſacris ornatus circumducebatur per urbem cum execrationibus: precabantur enim, ut in eum omnia mala civitatis incumberent & inciderent, ſicq; projicebatur. *Petronius* ſub finem *Satyrici. Plautus in Moſtellaria Actu IV. Scena 2.* unus iſtic ſervus eſt *ſacerrimus*: & in Prologo Pœnuli lenonem vocat hominem *ſacerrimum*, id eſt omnibus modis execrandum & ſceleſtum: vid. Macrob. Lib. III. c. 7. Saturnal. Feſtus, *ſacer*, inquit, homo eſt, quem populus judicavit ob maleficium. Neq; fas eſt immolari, ſed qui occîdit, parricidii non damnatur. Nam lege Tribunitiâ primâ cavetur: Si quis eum, qui plebiſcito ſacer ſit, occiderit, parricida ne ſit. Indè *ſacratæ leges* dictæ, ut ipſe alibi autor eſt, quibus ſanctum jubetur eſſe alicui Deorum, quidquid adverſus eas fecerit, ſicut familia pecuniaque. *Sacrare caput* idem eſt ac diris devovere, Rhodiginus, l. c. confer Taubmanũ in Cõment. ſuper allegatos Plauti locos, Mureti Comment. *ad Catullum. Servium ad Lib. 3. Aeneid.* Deniq; ridicula eſt *Henrici Cornelii Agrippæ*, ſuſpecti aliàs Scriptoris, diſtinctio *Lib. III. de Occulta Philoſophia c. 63.* quâ ſacra appellari perhibet, vel quæ ab ipſis Diis, aut Dæmonibus aſſiſtentiis ſuis ſunt ſacrata, tanquã à Diis ipſis nobis

nobis dedicata, quomodo dæmones, myſteria, & preces quædam ſacræ nuncupentur; vel quæ ab hominibus DEO dedicata & conſecrata ſunt; quemadmodum vota, & ſacrificia, ſimulachra, delubra, idola, ſtatuæ, imagines &c. ritus, obſervationes, geſtus devoti &c. Sacerdotes &c. tempora.

§. III. Simili prorſus modô etiam *τὸ profanum* dicitur; vel *latiùs* nimirum, vel *ſtrictiſſimè*; Strictiſſimè acceptum eſt id, quod extra fanum gerendum, extra fanum relinquendum, atteſtante *Macrobio Lib.* 1. *Saturnal. cap.* 3. *fol.* 80. Feſto profanum, quod fani religione non tenetur. Fanum à fando, quod illud Pontifex per certa verba dedicat. *Profanum* ſimpliciter uſu vulgatum ſignificat; Tacitus Lib. XIII. Annal. Tegmina corpori direpta injiciunt, quantum magis profana & uſu polluta, tanto magis oppreſſura ignes. Profanus Servio dicitur, ſacris non initiatus, qui fanum intrare non poterat. juxta Virgil. Æneid. VI.

- - Proculô procul eſte profani,
Conclamat vates. - - - - -

Profanus ſimpliciter vocatur omnium malignorum ſpirituum maligniſſimus, Diabolus. *Fallere non poteſt milites Chriſti malitia profani & Impoſtoris.* Sic profanos pro gentilibus, paganis, perfidis, nequiſſimis, hoſtibus, dicit *Albo de Obſidione Lutetiæ*, apud *Barthium, Adverſar. Lib. LIX. cap.* 12. *p.* 2800. In eodem ſignificatu profanum accipit *Aurelius Prudentius hymno ad omnes horas v.* 90.

Quid tibi, profane ſerpens, profuit rebus novis,
Plaſma primum perculiſſe verſipelli hortamine?

Profanare ſonat ex ſacro humanis uſibus promiſcue facere, *Livius I. bell. Macedon.* Dies feſti, ſacra, ſacerdotes quæ ipſius majorumve ejus honoris cauſa inſtituti eſſent, omnia profanarentur. Eodem ſenſu Trebatius loco dicto profanum explicat, nempe quod ex ſacro & religioſo in hominum uſum converſum fuit, opponiturque adeò religioſo. *Latiùs* dictum eſt id, quod neque DEO dicatum, neque lege peculiari ſancitum, neque ab uſibus profanis remotum eſt, & ſic opponitur *ſacro* latè accepto. Jam quando divi-

diviſum eſt oſculum in ſacrum & profanum, τὸ ſacrum & profanum non dicuntur ex ſignificatione ſtricta, ſed latiori, ut adeò oſculum ſacrum illud mereatur dici, quod vel DEO rebusque divinis libatur, vel quo res divina ſignificatur, vel, quod ſacrâ lege ſancitum fuit; Profanum autem quicquid extra hos dictos uſus adhibitum eſt.

§. IV. Ne verò uno ſpiritu juſtô plura hauriam, & confuſa prolixitate & Lectorem, & me obruam ipſum, profano in certis quibusdam diſſertationibus ſuum locum aſſignabo, in præſenti oſculum ſacrum explicaturus. Hoc à quibusdam in *Myſticum*, *Adorativum*, & *Charitativum* ſubdividi ſolet. Myſticum oſculum quid & quodnam propriè ſit, non uno omnes & eodem modo interpretari legas. Aliquandò juxta nonnullos eô ſignificatur amor, nonnunquam delectatio, interdum conjunctio cum DEO, & frequenter unio ipſa Myſtica. *Maximilian. Sandæus Theolog. Myſt. diſquiſit. 3.* *Multi* quos inter & ille antecitatus *Herrenſchmidius*, oſculum myſticum appellant omne oſculum, quod ſignum eſt rerum ſpiritualium, ſicut etiam *B. Glaſſius in Philologiâ ſacrâ Lib. II. Tract. 2. ſect. 2. p. m. 289.* obſervat, vocem myſtici ita accipi. Nam *myſticum* dicitur, tum *de re abſtruſa abſolutè* : tum *relatè* de eo, quod *typicum* eſt, & de eo, quod ſignificatur aut obſignatur per *typum*, uti Sacramentum & res ſacramenti ambo myſtica dicuntur. *Martinius in Lex. Philol. Gerhard. Iohann. Voſſius in Etymologico Linguæ Latinæ, p. 337.* Hinc ad oſculum myſticum quoque referre geſtiunt ſanctum oſculum, ſive Chriſtianum, quod inferiùs Charitativum appellabo. Verùm quia fatente Glaſſio τὸ Myſticum ita accipitur minùs propriè, idcircò alii per oſculum Myſticum intelligunt actionem quandam externam ſive oſculum corporis, quo ex intentione oſculantis ſignificatur Chriſti in Eccleſiam ſponſam ſuam amor & gratia.

§. V. Hoc eſt illud oſculum, (verba pono *Petri Berthorii ex Dictionario*) id eſt, ille amor, & illud vinculum, quo DEus oſculatus fuit humanum genus, carnem aſſumendo, & ſe ei intimè approximando & uniendo, quando ſcilicet, miſericordia & veritas

obvia-

obviarunt ſibi, & juſtitia & pax oſculatæ, quod quidem oſculum ſummè deſiderabat humana natura, Cantici VIII. Ubi ante Chriſti adventum dicebat: *Quis mihi det te fratrem meum ſugentem ubera matris meæ, ut inveniam te ſolum foris, & deoſculer te, & jam nemo me deſpiciat.* Foris enim, id eſt extra Paradiſum, id eſt inferius in mundo cupiebat DEI filium invenire, & eum oſculari, & ſibi „ſe unire, ut ſic ſine adſpectu poſſet ſecum perpetuo convenire. Ita „quod etiam ipſe DEI filius figurari potuit in Narciſſo, qui imagi„nem ſuam tantum dilexit, quod eam in fonte reſpiciendo & oſcu„lando ſubmerſus fuit. Quia revera DEI filius imaginem ſuam, „id eſt hominem ad imaginem ejus factum, in fonte uteri virginalis „oſculatus eſt, carnem ſcilicet ſumendo. Ita quod pro nimia „charitate mortem incurrit, ſe propter hominem crucifigi permit„tendo. Unde Gen. XXVII. acceſſit & oſculatus eſt eum. Iſtud etiam oſculum charitatis poteſt ſignificare illud amoris vinculum, quod nobis DEUS fecit, quando per charitem & gratiam ſe nobis intimat & conjungit. Imago enim in ſpeculo vel in aqua talis eſt naturæ: quod ſi te elongaveris, elongatur, ſi autem te ſibi appropinquaveris, appropinquabit ſe tibi etiam usq; ad oſculum. Sic DEUS elongatur ab illis, qui per peccatum ab eo ſe elongant. Quia *longè eſt Dominus ab impiis,* Proverb. XV. Illis autem, qui per pœnitentiam ſibi appropinquant, ſolet appropinquare, & usque ad oſculum, id eſt, usque ad perfectæ charitatis vinculum eis per gratiam copulari.

Tale oſculum DEUS à nobis petit, dicens Gen. XXVII. *Accede ad me, & da mihi oſculum, fili mi.* Ipſe etiam nos oſculatur, nos ad indulgentiam recipiendo, nobis gratiam concedendo, & nos in gloriam introducendo. Dico etiam, nobis gratiam conciliando, & ſic oſculatus eſt Rex David ſenem Barſillai II. Samuel. XIX. 39. *Oſculatus eſt Rex Barſillai & benedixit ei.* Dico inſuper quod DEUS oſculatur nos in cœleſtem gloriam intro, ducendo, ſicut de Laban dicitur, Geneſ. XXIX. *Quod audiens Iacob ſororis ſuæ filium adveniſſe, ruens in oſcula duxit eum in domum ſuam.*

§. VI.

§. VI. Huc trahunt oſculum Cantic. I. v. 1. ubi ſponſa ſponſi oſculum poſtulat, item oſculum, quô Jacob Rachelem conſobrinam ſuam, in amplexus ejus ruens, affecit, quo de Geneſ. XXIX. v. 11. 12. Nec non illud, quod Propheta Eliſæus defuncto Sunamitidis puero impreſſit II. Reg. IV. v. 34. quæ omnia accuratiorem explicationem requirunt, cum difficultatibus ſane non exiguis involuta ſint, & magni ponderis myſteria in ſe contineant. Præprimis verò locus ex Cantico multa maceravit ingenia, quia totus ille Scripturæ liber inſcrutabilibus reconditæ Theologiæ ſacramentis repletus eſt. Cantica Canticorum ænigmata ſunt, paucis intelligentibus nota ſunt, paucis pulſantibus aperiuntur, jure merito exclamat Auguſtinus Lib. de Paſtoribus cap. XV. Idcirco non externo literarum cortici tantum inhærendum, ſed ad intimiorem ſenſus receſſum penetrandũ eſt, quemadmodũ pulchra ſimilitudine *Gregorius Nyſſenus homilia I. in Cant.* declarat: Ut in pingendi ſcientiâ materies omninò quædam eſt, diverſis in coloribus, quæ animalis imitationẽ perficit, at qui imaginem reſpicit, quæ per colores arte abſoluta eſt, non infrictis tabulæ coloribus ſpectando inhæret, ſed tantũ ad formã ipſam reſpicit, quam per colores expreſſit artifex; ſic etiam præſente in pictura non ad materiã colorum, qui ſunt in verbis, reſpiciendum eſt, ſed quaſi quædã Regis in illis eſt intuẽda forma, quæ per cogitationes puras exprimatur. Nam hæc verba ſecundũ ſignificationes obvias quaſi quidam color ſunt, ut album, pallidum, nigrũ, rubrum, purpureum; Os, ſuavium, unguentum, vinum, membrorum appellationes, lectulus, juvenculæ, & ejusmodi alia. Quæ autem per hæc forma conficitur, eſt beatitas, ſtatus expers animi morborum, cum divinitate conjunctio, a malis alienatio, & ad ejus, quod verè pulchrum ac bonum eſt, ſimilitudinem facta noſtri conformatio. Conſentit *Gregorius Magn. præfat in Cant.* ſic differẽs: ſolerter intuendũ eſt, ne cùm exteriora audimus ad exteriora ſentiẽda remaneamus, & machina quæ ponitur, ut levet, ipſa magis opprimat & aggravet. Debemus in ſenſibus exterioribus corporeis, quidquid interius eſt, quærere, & loquentes de corpore extra corpus fieri. *Ibidem*: ſicut palea frumentum, ſic & litera

tegit Spiritum. Sed quia jumentorum eſt paleis, hominum, frumentis veſci, qui humana ratione utitur paleas abjiciat, frumenta Spiritus edere diſponat. Idcirco conſultum fuerit, allegatos Scripturæ textus peculiari diatribæ includere, eosque juxta bonæ interpretationis media ſolicitè penſiculare.

DISSERTATIO III.

De OSCVLO MYSTICO.

Summaria.

I. Via ad Deum veniendi duplex, Scholaſtica & Myſtica. Vtriusque conſideratio II. Vnionis Myſticæ proprietates. III. Theologiæ Myſticæ definitio. Actus ad Theologiam Myſticam hominem disponentes. V. Theologiæ Myſticæ ſcopus. VI. Adſpirationes Sacræ quid. VII. Aſpiratio occulta paſſiva. VIII. Sublimitas Cantici Canticorum. Quis ad illius Lectionem ſit admittendus? IX. Cap. I. Cant. v. 1. variæ verſiones. Myſterium incarnationis filii Dei detectum. X. Sub metaphora Oſculationis exprimitur. XI. Oſculum illud Doctrinam & diſciplinam largitur. XII. Myſterium SS. Trinitatis ex hoc loco elicitur; quin & conjunctio animæ cum Deo. XIII. Deus animæ tria oſcula concedit. Animæ duo labia. XIV. Per oſcula ſeptem Chariſmata divina appoſitè ſignificantur. XV. Deſiderium Sponſæ pulchrè delineatum. Recenſus rariorum Commentatorum ſuper Canticum. XVI. Geneſis 29. v. 12. propriè nihil Myſticum continet. XVII. 2. Regum 4. comma 33 34. Literaliter & allegoricè expenſum. Ritus orandi Hebræorum differentes. XIIX. Pſalmi 85. verſiculus undecimus enucleatus. XIX. In nocturnis precibus Eccleſia Romana ex Pſalmi quinquageſimi verſu: Domine labia mea aperies: initium facit, & quare.

§. I. VIa per quam ad Deum igitur, â ſummis viris potiſſimum duplex ſtatuitur: Una vocatur *communis & Scholaſtica,* altera

altera *Myſtica & ſecreta.* Utraque tanquam donum cœleſte à Patre luminum deſurſum proficiſcitur, ſed inter utramque multiplex diſcrimen intercedit. Scholaſtica humanum ſtudium & inquiſitionem requirit, paucisque convenit altiori præditis literaturâ: Myſtica ubique, ſemper & ab omnibus haberi poteſt. Illa ſpeculativa, hæc practica: illa propriè in intellectu, hæc in voluntate ſita eſt. Illa expoſita illuſionibus, ſuperbiæ & curioſitati, habet undè timeat; hæc tuto ac ſimpliciter ambulat, nihil quærens præter Deum. Illa naturaliter cum Phantaſia & diſcurſu operatur; hæc ſupernaturaliter cum purâ & ſimplici intelligentiâ. Illa à ſcientia acquiſita; hæc à donis infuſis Spiritus Sancti procedit. Illa anguſta eſt, limites non excedens humanæ Speculationis; hæc cor dilatat ad infinita, & omnem modum naturalis cognitionis tranſcendit. Illa longa, laborioſa, & difficilis; hæc brevis, expedita & facillima eſt. Illa ab infimis incipiens, à pravorum ſcilicet habituum exſtirpatione, & tumultuantium affectionum moderatione, per ſtudium virtutum, & vitæ activæ officia ad apicem perfectionis aſcendit: hæc admirabili circulo ab amore incipiens ad amorem progreditur, & deſinit in amore per motus anagogicos & flammiferas adſpirationes, *Heinricus Harphius Lib. I. pag. 2. c. 1. p. 48. & Lib. II. p. 3. cap. 30. & p. I. Collat. I. Myſt. Theol. Victor Gelenius in ſummâ Practicâ Theolog. Myſticæ, parte 1. deciſ. 1. artic. 3.* Eſt enim amor, ut Plato etiam cognovit, (in Convivio, ubi fusè de amore) circulus à bono in bonum perpetuò revolutus. Myſtica autem via, de qua ſola, via ſcholaſticâ excluſa, hic ſoliciti ſumus, ex mente *Dionyſii Carthuſiani Lib. de fonte lucis, artic. XIV.* duplex eſt, *activa & paſſiva.* Quæ diviſio ex *Dionyſio Areopagita, Myſt. Theol. c. 1.* colligitur, quandò ad Timotheum ſic ſcribit: Tu verò, chare Timothee, in Myſticis contemplationibus, intentâ exercitatione, & ſenſus relinque, & intellectuales operationes, & ſenſibilia, & intelligibilia omnia, & ea quæ ſunt, & quæ non ſunt univerſa, ut ad unionem ejus, qui ſupra eſſentiam & ſcientiam eſt, quantum fas eſt, indemonſtrabiliter aſſurgas; ſiquidem per liberam & abſolutam, & puram tui ipſius à rebus omnibus avocationem, ad ſu-

D 2 perna-

pernaturalem illum caliginis divinæ radium, detractis omnibus & à cunctis expeditis eveheris. Et alibi, nempe *de divinis nominibus cap. VII.* ita loquitur: Eſt item diviniſſima Dei notitia, quæ per neſcientiam accipitur, ſecundum illam, quæ ſupra intellectum eſt, unionem, quandò mens à rebus omnibus recedens, ac demum ſemetipſam deſerens, deſuper fulgentibus radiis unitur, quibus in illo inſcrutabili ſapientiæ profundo colluſtratur. Quibus verbis utramque viam attingit, *activam*, quæ in noſtra ſita eſt voluntate, non tamen ſine divini auxilii infuſo lumine, dum monet Timotheum, ut ſe diſponat ad unionem per omnimodam abſtractionem à rebus omnibus, ſenſus relinquendo, & omnia objecta ſenſibilia ac intelligibilia, principia ſcilicet ſcientiarum & ratiocinationum, & ea quæ ſunt, eſſentias videlicet rerum immutabiles, & ea quæ non ſunt, res nimirum temporales, quæ propter continuam mutationem meritò dicuntur non eſſe: Sic autem expedito ab omnibus impedimentis futurum pollicetur, ut ad ſupernaturalem divinæ caliginis radium anagogicè ſublimetur, & à Deo trahatur, quia tunc anima divinitus rapitur, & abſorbetur, quæ eſt *via paſſiva*, ſupponens præviam viæ activæ diſpoſitionem.

§. II. Bernhardus *ſermone 2. de Aſcenſione* hanc duplicem viam tendendi ad divinam unionem his verbis exponit: Quidā trahuntur, qui dicere poſſunt, trahe me poſt te. Nonnulli ducuntur, qui dicunt, introduxit me Rex in cellam vinariam. Alii rapiuntur, ſicut Apoſtolus raptus eſt ad tertium cœlum. Et primi quidem felices, qui in patientia ſua poſſident animas ſuas. Secundi feliciores, qui ex voluntate ſua confitentur Domino. Tertii feliciſſimi, qui in profundiſſima Dei miſericordia, quaſi ſepulta arbitrii libertate, in divitias gloriæ in ſpiritu ardoris rapiuntur, qui ſpreto ac ſuppreſſo adminiculo rerum ac ſenſuum, non aſcenſoriis gradibus, ſed inopinatis inſtantaneisq; exceſſibus feruntur in Patrem. Ubi duo priores diſpoſitioni activæ, tertii paſſivæ à pio Doctore deputantur. Deus itaq; ſublimis, verba ſunt Dionyſii Carthuſiani *de fonte Lucis artic. XVI.* cum viderit mentem hominis ſpiritualis zelo juſtitiæ penetratam, charitate flammigeram, puritatē ac omni

virtu-

virtute fulcitam, ad divina fortiter adſpirantem, mox dignantiſſimè, exuberantiſſimè, amorosè, ac frequentiſſimè ei occurrit, ſuccurrit, cooperatur, ſeq; ei communicat, manifeſtat, infundit, eam ad ſe elevat, intra ſe rapit, *deoſculatur, amplectitur*, atque ſe ei intuendum, guſtandum, fruendum, offert ac exhibet, habetque complacentiam magnam in eâ, & tanquam amicam ac ſponſam apprehendit, fœcundat & ſibi adſtringit. Debet igitur anima tantam excellentiam deſiderans prorſus eſſe nuda, & formis ſeu imaginibus rerum mundanarum vacua, in ſuum ſemper principium intuens. Pulcherrimè *Ioannes Taulerus Sermone III. Paſch.* ait: relinque hominem, Angelum, cœlum, & ipſum eſſentiale bonum, ipſam eſſentialem veritatem cape nudè in ſe ipsâ, nam quicquid adpoſueris, hoc ipſum tegit & excludit unitatem. Et *Iuſtinus Martyr in colloquio cum Tryphone ab initio*: An putas, inquit, te percepturum quidquid ad felicitatem pertinens, niſi prius animam à rebus ſenſibilibus ad intelligibiles traductam reddas aptam virtuti, ipſiusque ſummi boni contemplationi? Verbum namque ſempiternum non niſi in ſolitudine profertur, in ea inquam ſolitudine, ubi homo & à ſe ipſo, & ab omni multiplicitate relictus, deſertus & exul effectus eſt. Propria ſanctorum eſt hæc ſolitudo, quorum hæc verba apud *Tertullianum de Pallio* leguntur: Eo nihil foro, nihil campo, nihil curiæ debeo; nihil officio advigilo, nulla roſtra præoccupo, nulla Prætoria obſervo, cancellos non adoro, ſubſellia non contundo, jura non conturbo, cauſas non elatro, non judico, non milito, non regno. Seceſſi de populo; imo unicum negotium mihi eſt, nec aliud nunc curo, quàm ne curem. Erat olim iſta ſententia: Nemo aliis naſcitur, moriturus ſibi. Certè ad Epicuros & Zenones ventum eſt: ſapientes vocas totum quietis magiſterium, qui eam ſummæ atque unicæ voluptatis nomine conſervavêre.

§. III. Hæc via abſtractionis, quietis & receſſus deducit ad Theologiam Myſticam, ad illã indoctam ſapientiam omni ſapiẽtiâ humanâ ſuperiorem, qua mens Deum ſuũ ſine diſcurſibus agnoſcit, & quaſi contrectat, & ſine ratiocinationibus guſtat. Eſt autem

Myſtica Theologia ſecretiſſima mentis cum Deo locutio; juxta *Dionyſ. Carthuſ. ſuper Dionyſii Areopagitæ Myſtic. Theolog.* ſive, eſt animi extenſio in Deum per amoris deſiderium, *Iohan. Gerſon. de Myſt. Theolog. Specul. Conſiderat. XXVIII.* vel motio anagogica in Deum per purum & fervidum amorem. Eſt cœleſtis quædam Dei notitia per unionem voluntatis Deo adhærentis elicita, vel lumine cœlitus producta, *Iohann. à Ieſu Maria cap. 1. Theolog. Myſticæ.* Eſt ſapientia Experimentalis, Dei affectiva divinitùs infuſa, quæ mētem ab omni inordinatione puram per actus ſupernaturales fidei, ſpei, & charitatis cum Deo intimè conjungit. *Balthaſar Corderius Iſagoge ad Myſticam Theologiam Dionyſii Areopagitæ cap. II.* Ex his liquet, Theologiam Myſticam non eſſe propriè ſcientiam, prout ſcientia eſt habitus acquiſitus. Sed ſi accipiatur pro actu, nihil aliud eſt, quàm ipſa mentis in Deum defixio, admiratio Majeſtatis, ſuſpenſio animi in lumen immenſum ac æternale, ferventiſſima, ac transformativa inſpectio Deitatis; ſi verò ſumatur pro habitu, realiter idem eſt ac præſtantiſſimum donum Spiritus S. quod Sapientia nuncupatur, ſecundum altiſſimum ejus gradum. *Carthuſian. ſuper Myſt. Theol. Dionyſii quæſt. V. artic. 5.* Differt à Theologia *Scholaſtica & Symbolica*, quia *Scholaſtica* è caliginoſis fidei orthodoxæ principiis ſua deducit aſſerta; *Symbolica* figuratas de Deo locutiones explanat, hæc puris quibusdam & tranquillis obtutibus ſine rationis ſatagentis excurſibus divinæ ſapientiæ arcana dignoſcit. Per ſcholaſticam diſcit homo rectè uti intelligibilibus, per Symbolicam ſenſibilibus, per hanc rapitur ad ſupernaturales exceſſus. Scientiæ humanæ in valle phantaſiæ diſcuntur, hæc in apice mentis. Illæ multis egent diſcurſibus, & erroribus ſubjectæ ſunt; hæc unico & ſimplici verbo docetur & diſcitur, & eſt merè ſupernaturalis tam in ſubſtantia, quàm modo procedendi.

Principium Myſticæ Theologiæ eſt ipſa eſſentia bonitatis, rerumque omnium cauſa ſupereſſentialis Trinitas, à quâ per bonitatis redundantiam in nos effluxit, cum inæquali tamen participatione ob diverſam hominum aptitudinem, & multorum repugnantiam cum divinis illuſtrationibus. Dicimus itaque cum

Dionyſio

Dionyſio Areopagita Hierarchiæ Eccleſiaſticæ cap. I. Dei principalem beatitudinem, naturam Divinitatis, Principium Deificationis, ex quo Deificandi Deificantur, Myſticam Theologiam in ſalutem & Deificationem hominum conceſſiſſe, modo ſcilicet magis immateriato, & ſpiritaliori, non extrinſecùs ad divina movendo, ſed intelligibili ratione atq; intrinſecus purâ liquidaque illuſtratione diviniſſimam iis voluntatem irradiando. H. I. Et hic ſcopus hujus Sapientiæ eſt erga Deum & res divinas continua dilectio, cognitio Dei perfectiſſima, & ſimplicis perfectionis ejus divina participatio atque fruitio, quæ Dei contemplatorem ſpiritali modo reficit, ejusque animam modo prorsùs ineffabili arctiſſimè cum Deo unit & Deificat.

§. IV. Actas ad Theologiam Myſticam mortalem hominem diſponentes, ſunt ſupernaturales, fidei, ſpei, & charitatis, quibus mens immediatè Deum attingit: Et fides quidem intellectum, ſpes memoriam, charitas voluntatem myſticè perficit & informat, uti pulchrè ac diffusè Pater *Iohannes à Cruce* in ſuis diviniſſimis libris de Aſcenſu Montis Carmeli, de nocte obſcura, & de viva amoris flammâ, exponit. His accedat neceſſe eſt, magnum, fervens & inſatiabile deſiderium aſſequendæ perfectionis. Johann. Taulerus Epiſt. XXIX. ſex homini obſervanda præſcribit, ut ad culmen perfectionis pertingat; Tria quoad exteriora, totidem quoad interiora: Nempe ut veſtes, & omnia exteriora illius ſimplicia ſint, quibus nemini placere appetat, niſi Deo: ut verba illius ſint ſuccincta, neceſſaria, & de reb⁹ divinis: ut in omni ejus externa actione nihil appareat, quod poſſit oſtendere intuentes. Deinde quoad interna neceſſarium eſt, ut Deum ſolũ puriſſima intentione quærat, ut, quicquid illi eveniat, imperturbabilem animi pacem retineat. *Antonius Monelia* Ordinis Minorum vir magnus inter Myſticos, *in Myſt. Theol. Dionyſ. cap.* 1. ſex eſſe catenas docet, quibus ligatur anima, ne ad Myſticam Theologiam aſcendat: Prima eſt negligentia circa ſpiritualia, quia homo non vult ſe exercere & mortificare; ſecunda, evagatio ſenſuum; tertia, curioſitas intellectus circa ſcientias; quarta, inordinatus amor erga temporalia; quinta,

quinta, impuritas in operationibus; ſexta; occupatio circa exteriora. Cum tot igitur diſpoſitiones ad Myſticam Theologiam ſint neceſſariæ, libet hic vetere ritu proclamare, procul hinc, procul eſte profani. Nam & *Dionyſius cap.* I. *Myſt. Theol.* monet Timotheum, ut caveat, ne quis eorum hæc audiat myſteria, qui rebus adhæreſcunt, & nihil ultra naturalia ſupernaturaliter eſſe imaginatur: qui materialibus rebus immerſi nondum per ſtudium mortificationis, & exercitium virtutum animi candorem acquiſiverunt: qui ambulantes in mirabilibus ſuper ſe arcana DEI cognitione ſe poſſe percipere arbitrantur. Τὰ μυςήρια ἀπὸ τοῦ μυεῖν, quod eſt claudere, vel abſcondere, dicta ſunt, cùm quod nequaquam revelari debeant his, qui ſacris non ſunt initiati; tum etiam quod ab initiatis absque peculiari divinæ illuminationis gratia difficulter intelligi nequeant. Habet ſanè Myſtica Theologia ſuas voces, quas terminos vocant Dialectici, ſicut omnes artes & ſcientiæ: & cum ſit omninò ſupernaturalis, ejus principium, finis, & media, modusque tendendi in finem, voces quoque & phraſes, quibus traditur, naturæ ordinem ac vires, atque humanæ ſapientiæ verba tranſcendunt. Attamen hæc ſapientia citiùs ac ſublimius Idiotis ſimplicibus, qui nihil aliud quam ſalutem in timore & tremore curant, quàm magnis & eruditis Theologis conferri ſolet, niſi & ipſi toto mentis affectu ſtudeant humilitati: Ita ſcribit Bartholomæus de Martyribus Bracharenſis Archiepiſcopus, Compend. doc. ſpiritual. part. II. cap. XIII. §. 3. Et *Bernhardus Serm. LXXXV. in Canticum* de hac re ſic exclamat: O quisquis curioſus es ſcire, quid ſit hoc verbo frui, para illi non aurem, ſed mentem; non docet hoc lingua ſed gratia: abſconditur à ſapientibus & prudentibus & revelatur parvulis. Conferatur Bonaventura de proceſſu Relig. Gerſon de Myſt. Theolog. Specul. Gelenius in Praxi Myſt. Theol. p. I. deciſ. I. art. 5. & Deciſ. X. art. 2. Conſtantinus de Barbanſon in ſemitis occultis divini amoris, Franciſcus Suarez Tomo II. de Relig. Lib. II. de Orat. c. 10.

§. V. Omnia quæ de Theologia Myſtica ſcribuntur, eò tendunt ut animam perducant ad intimam cum Deo unionem, in qua

qua medulla hujus Sapientiæ, & ſummum ejus arcanum conſiſtit. Non eſt autem hæc unio localis, ſive præſentiæ, quæ Deus ubique eſt, nihil ſe vacuum relinquens propter ſuam immenſitatem. Non eſt unio per gratiam ſanctificantem, quâ anima à peccatis emaculata in Dei amicitiã reſtituitur, fitque divinæ conſors naturæ. Non eſt unio per charitatem, de qua ſcriptum eſt, Joh. IV. v. 16. *Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* Prima enim harum unionum convenit etiam rebus inanimatis; ſecunda omnium juſtorum eſt, & puerorum ante uſum rationis, fiuntque iſtæ in ſubſtãtia animæ; Tertia communis eſt omnibus probis, qui DEUM quidem ardentiſſimè diligunt, ſed dono contemplationis, & myſticâ unione carent. Eſt igitur alia unio feliciſſima & arcana, inexpertis in per via, & difficilis explicatu, quæ fit in potentiis animæ, intellectu ſcilicet & voluntate; iſtæ enim Deum attingunt; & illi conjunguntur actionibus propriis vitalibus: atq; in iſta unione ſumma felicitas vitæ hujus conſiſtit, & quædam futuræ gloriæ prægustatio. Cum enim feliciſſima unio ſit amplexus, & deguſtatio ſummi boni, omnia bona ab ipſa, quaſi rivuli à fonte in animam derivantur. Hinc decor & pulchritudo, & Spiritus Sancti chariſmata, quibus mirabiliter exornatur. Hinc ſplendor lucis, & præfulgida illuſtratio, ardorque amoris, & ſuavitas ineffabilis. Hinc contemptus rerum omnium terrenarum, & inſatiabile cœleſtium deſiderium. Hinc perfecta Chriſti imitatio, & ex redundantia ſpiritus exultatio ſenſuum, & corporis admirabilis transmutatio. Hinc animæ annihilatio coram DEO, & myſtica mors: hinc fervor, languor, liquefactio, ebrietas ſpiritualis, ſilentium internum, OSCULUM VERBI, ecſtaſis, raptus, ſuſpenſio & alia multa, quæ digni experiuntur. Via autem ad intimam cum Deo unionem panditur à motibus anagogicis & exercitiis aſpirationum. *Iohann. à Ieſu Maria Carmelita excalceatus Myſt. Theol. c. IX.* Concors omnium, quos legerim, ſententia eſt, ad altiſſimam DEI cognitionem & ſenſum, ſive experimentum, aſpirationum exercitio ita animam erigi, ut ſi hoc angelicum exercitium miris laudibus celebratum, cæteris omnibus antepoſitum

E frequen-

frequentet, plurimùm proficiat. Habet enim tam egregiam vim exſtimulandi, & divinis flammis urendi, ut hoc unum idoneis circumſtantiis ſeptum, & ſtudio virtutum armatum, ad ſummam Chriſtianæ vitæ perfectionem & puritatem corda noſtra perducat. Quamvis enim dona Dei ſint unio, raptus, finitio, revelatio, & illa indulgentiſſimi Dei interna blandimenta, & ſolis conatibus noſtris, quantumvis nervoſis, illa non producamus, at certè animæ ſeſe idoneè ad eas nuptias ornanti & comparanti munificentiùs, quàm cogitare valeat, indulgentur. Conſonat *Thomas à Ieſu de div. orat. Lib. IV. c. 20.* Si ſanctorum Patrum inquit, aliorumque Myſticorum, qui hanc viam experti ſunt, ſententiæ credendum eſt, nullam compendioſiorem viam, nullumve alium in Deum aſſurgẽdi modum faciliorem ac nobiliorem eo invenies, quem ſapientiam unitivam, ſive amorem unitivum Myſtici appellant, qui *in motibus anagogicis ſivè aſpirationibus*, quibus cor enititur ad Deum aſſurgere, ac illi avidiſſimè hærere, conſiſtit. Conf. Harphius Myſt. Theol. Lib. II. initio. p. 5. Gerſon. in Myſt. Theol. Dionyſ. Carthuſian. Lib. de fonte lucis. Barbanſon in ſemitis occultis part. 1. c. 5. & p. II. c. 3. Johann. Lanſpergius initio Pharetræ.

§. VI. Sunt autem aſpirationes breviſſimæ quædam orationes, ſive mente ſola, ſive mente ſimul ac ore conceptæ, atque prolatæ quibus debet fidelis anima in quovis loco & tempore aſſueſcere, & frequenter incumbere, cor ſuum & voluntatem ad Deum erigens die ac nocte, domi & foris, ſedens & ambulans, in quovis negotio, in quavis actione & occupatione: Scriptum eſt enim Lucæ XVIII. v. 1. oportere ſemper orare, & nunquam deficere: ſed quia inſtabilitas naturæ noſtræ, corporis cura, & occupationes ſæpè nos diſtrahunt, hæc Angelica aſpirationum exercitatio perpetuitatem orationis compenſat. Vocantur aſpirationes, quia illis aſpiramus ad Deum, & per eas verò aſpirat Deus conatibus noſtris. Dum verò ad Deum aſpiramus, nil niſi Deum ſpiramus, & per eaſdem fervor charitatis, non minùs, quàm vita corporis aëris aſpiratione ſuſtinetur. Motus quoque Anagogici, id eſt ſurſum ducentes, nuncupantur, quia illis à rebus terrenis abduci-

ducimur & ad ſuperna levamur, ac tandem ad beatam cum Deo unionem evehimur. Dicuntur orationes jaculatoriæ, quia inſtar jaculorum & ſagittarum velociſſimè tranſeuntium in cor divinum tanquam in ſcopum jaciuntur, ut ab eo dona cœleſtia obtineamus. Affectus denique appellantur, quia ſunt affectiones cordis, & deſideria ac propoſita voluntatis; nihilque aliud eſt Aſpiratio, ut eam Gelenius definit part. I. deciſ. VI. art. 1. præterquam expeditus affectus erga Deum, ut ſummum bonum. De his plura ſanctorum Patrum documenta habemus, & exempla. Auguſtinus ad Probam Epiſt. CXXI. Dicuntur fratres in Ægypto crebras quidem habere orationes, ſed eas tamen breviſſimas, & raptim quodammodo jaculatas, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimum neceſſaria, per productiores moras evaneſcat, atque hebetetur intentio. Caſſianus Lib. II. Inſtit. cap. X. & XI. Inſtituta Monachorum deſcribens. Utiliùs cenſent breves orationes, ſed crebertimas fieri. Non enim multitudine verſuum, ſed mentis intelligentia delectantur. Et *in collationibus, collat. IX. c. ult.* frequenter ſed breviter orandum eſt, ne immorantibus nobis inſerere aliquid cordi noſtro inſidiator poſſit inimicus. *Guilielmus Abbas S. Theodorici. in ep. ad fratres de Monte Dei inter Opera D. Bernhardi cap. X.* Hauriendus eſt ſæpe de lectionis ſerie affectus, & formanda oratio, quæ lectionem interrumpat, & non tam impediat interrumpendo, quàm puriorem continuò animum ad intelligentiam lectionis reſtituat. Hujusmodi oratiunculas rectè appellat *Tertullianus de Orat. cap. I.* Orationes ſine agmine verborum, & *Abbas Iſaac apud Caſſianum Collat. IX. cap. ult.* eas commendat tanquam verum ſacrificium, pingues hoſtias, pura libamina, holocauſtomata medullata. Sunt enim teſte *B. Laurentio Iuſtiniano de inter. conflictu cap. X.* Opus ſpiritualis arcus, ſagittæ contra adverſarios directæ, ignita vota, quæ à Chriſti militibus in cœtũ corde tacito deſtinantur, eminùs feriunt, celeriter emittuntur, hoſtem non ſinunt propius accedere, & aſcenſorem frequenter uno proſternunt ictu. *Chryſoſtomus homilia IV. de annat. I.* Dic in mente, miſerere mei DEUS, & abſolviſti precationem; qui enim

dicit, miſerere, confeſſionem offert, & peccatum ſuum agnoſcit, quia lapſorum eſt miſericordiã requirere. Qui dicit, miſerere mei, remiſſionem delictorum accepit: qui enim miſericordiam conſecutus eſt, non punitur. Qui dicit, miſerere mei, regnum cœlorum obtinuit: quem enim Deus miſeratur, non à pœna ſolum liberat, ſed futurorum etiam bonorum poſſeſſione dignatur. *Franciſcus Saleſius Epiſcopus Genevenſis, de amore Dei Lib. VI. cap. I* ſtudium orationis, & uſum aſpirationum unum & idem eſſe cum Theologiâ Myſticâ doctè & luculenter oſtendit. Quia ſicut ſcholaſtica Theologia habet Deum pro objecto, Myſtica etiam non niſi de Deo loquitur, ſed cum triplici diſcrimine. Illa diſſerit de Deo, ut Deus eſt; hæc ut ſummè amabilis eſt. Illa de Deo loquitur cum hominibus, & inter homines; hæc de Deo cum eodem Deo. Illa tendit ad Dei cognitionem, facitque nos doctos & Theologos; hæc tendit ad amorem, & nos ardentes reddit ac Theophilos. Principale itaq; hujus exercitium eſt cum Deo loqui, & ipſum Deum in fundo cordis loquẽ audire ſecretis aſpirationibus & alloquiis, quæ à nemine niſi ab ipſo dicente & à Deo intelliguntur. Optimè de hac re *Hermannus Hugo Piorum Deſideriorum Elegiâ proœmiali*:

Ille meos gemitûs, mea ſcit ſuſpiria ſolus,
 Quem fugit humani nulla latebra ſinus.
Quid clamem, mea dum ſeſe ſuſpiria rumpunt,
 Non niſi nos ſoli novimus, ille & ego.
Nemo meos gemitus, vota aut ſuſpiria novit,
 Nemo, duo niſi nos, & duo ſufficimus.

§. VII. Non eſt hoc loco omittendum, quod *Iohannes à Cruce in Flammæ amoris cantu IV.* ſcriptum reliquit, præter aſpirationes, de quibus hactenùs diſſeruimus, eſſe aliam *aſpirationem arcanam, occultam & paſſivam*, quam DEUS in animâ mirabiliter producit, aſpirans illi Spiritum S. qui profundiſſimè illam abſorbet, & amore ſui inflammat ſuper omnem gloriam & ſenſum. In centro enim animæ, quæcumque illa ſit, latenter moratur DEUS, ſed cum diſcrimine: In quibusdam manet velut extraneus in alienâ domo, nihil imperans aut efficiens: In aliis libenter habitat, quaſi in pro-

in propria domo, regens illam & gubernans. Talis eſt anima, in qua nullus jam appetitus, nullæ imagines, aut formæ creaturarum reperiuntur: huic enim ſe intimè DEUS communicat, hanc amplectitur, in ea quieſcit, eique ſe ipſum revelat, eam excitando, & ad proportionem notitiæ divinitatis ipſi conceſſæ eidem aſpirat, illam replens Spiritu S. ejusque gloria & bonitate. Cæterum hæc Aſpiratio paſſiva ineffabilis eſt, & ab illis vix intelligitur, qui eâ feliciſſimè perfruuntur. Statum Aſpirationis ſubſequitur *Contemplatio*, propria Myſticorum functio, & optima pars humanæ vitæ, pro Scopo ſuo & objecto habens ipſummet Deum, ut *D. Thomas ſecunda ſecundæ, qu. 180. art. 3. 4.* teſtatur. Conſiſtit autem in viſione quadam ſuavi, quieta, & amabili veritatis æternæ, quam ſine diſcurſuum varietate ſincerè adſpicit & penetrat, ingenti amore atque admiratione, tantaque certitudine & claritate, ut faciem, ſicut de Moyſe dicit Scriptura Exodi XXXIII. v. 11. DEI intueri dicatur; non quemadmodum beati in gloria, ſed minori quodam lumine, caliginoſo & fidei innixo, quæ ab eo valdè perficitur, & clarificatur. Ex cognitione verò accenditur amor, & viciſſim ex amore ipſa creſcit cognitio. Amor enim ignis eſt ardens, & lucens, & ardens in voluntate illuminat intellectum, impellitque nos ad ibi figendos oculos, ubi eſt theſaurus, quem diligit cor noſtrum, cujus bonitas & pulchritudo, cum ſit immenſa & infinita, acriores iterum amoris flammas in corde ſuccendit, ex quibus creſcit videndi deſiderium, nec ullus eſt finis, donec anima dilecto adhæreat, & unus fiat cum eo ſpiritus in æternum. Optimè *Clemens Alexandrinus Lib. V. Stromatum*: Non ceſſabit qui quærit, donec inveniat, cum autem invenerit, admirabitur, admirans regnabit, regnans conquieſcet. Eſt igitur Contemplatio, ſi Latinæ vocis notionem reſpiciamus, rerum occultatum conſideratio, ſeu veritatis inveſtigatio. *Cicero Lib. I. Academic. Quæſt. & IV. de Finibus.* Theologicè verò accepta, eſt terminus meditationis, ſive conſiderationis, qui eſt veritatis quæſitæ, & inventæ intuitio. Autor libri *de Spiritu & anima c. XXXII. inter Opera Auguſtini*, ſic eam definit: Contemplatio eſt

perſpicuæ veritatis jucunda admiratio. Conſonat *Bernhardus Lib. II. de Conſiderat. cap. II.* Contemplatio eſt verus certusque intuitus animi de quacunque re, ſive apprehenſio veri non dubia. Aliter *Richardus Victorinus Libro I. de Contemplatione, cap. IV.* Aliter alii. Vid. *Maximil. Sandæum Myſt. Theolog. Lib. I. Comment.* 8. *Suarez, Tom. de Relig. Lib. II. cap. IX.* Breviſſimè *D. Thomas ſecunda* 2. *qu.* 180. *art.* 1. & 3. Contemplatio eſt divinæ veritatis ſimplex intuitus. Fuſiùs & clarius *Iacobus Alvarez, Tomo III. Lib. V. p.* 2. *c.* 1. Eſt liber, perſpicax, & certus intuitus Dei, ac rerum cœleſtium admirationem inferens, in amorem deſinens, & ex amore procedens. Hæc hactenus ex pientiſſimi Cardinalis *Iohannis Bonæ Via compendii ad Deum* ſparſim collecta præmittere placuit, ut Lectori Breviarium quoddam Theologiæ Myſticæ exhiberem, unde præſenti Diſſertationi lux quædam affundi queat.

§. VIII. Unicum adhuc de Cantico Canticorum huic loco oppidò conveniens addo. *Origines homilia I. in Cantic.* notat, nos omnia veteris teſtamenti Cantica peragrare debere, antequam dignè poſſimus ad Canticum Canticorum pervenire. Hoc primarium Canticum eſt, omniumque finis & Scopus, quo Chriſti & Eccleſiæ laudes, quo Myſtici connubii ſacramenta, amorisque divini operationes mirabiliter deſcribuntur. Canere prius oportet alia Cantica, nam in exitu noſtro de Ægypto, de domo ſervitutis cantavimus Domino canticum novum, quia mirabilia fecit. Rurſum cum nobis pœnitentibus peccata dimiſſa ſunt, immiſſa gratia, & promiſſa gloria ſpe gaudentes cantavimus in viis Domini, quoniam magna eſt gloria Domini. Cum pravas animæ affectiones Deo juvante repreſſimus, cum vicimus mundum, & carnis laqueos declinavimus, neceſſarium fuit pſallere Domino Canticum novum, carmen Deo noſtro. Cum profligatis vitiis virtutum ornamentis illuſtrari cœpit anima, tunc exaltatum eſt cornu noſtrum in Deo noſtro, & factus eſt in voce exultationis, & confeſſionis ſonus epulantis. At Canticum Salomonis, Canticum pacifici quandò cantabimus? Quandò ad eam perveniemus ætatem, ætatem inquam non dierum, ſed meritorum, qua cœle-

cœleſtis Sponſi nuptiis idonei Canticum illud excellentiſſimum pſallamus,non labiorum ſtrepitu, ſed jubilo cordis; non vocum melodiâ, ſed conſonantiâ voluntatum. *Philo Carpathiorum Epiſcopus initio Commentar. in Cant.* Quicunque,ait, omni occaſione carnis præcisâ, remotisque atq; depulſis illecebris voluptatum, mente tranquillâ, corpore caſtus & animo, temperantiæ viribus vallatus erit, is cantica canticorum intrepidè adire poteſt. O verè canticum canticorum, canticum ſingulare, Epithalamium amoris, quod omnibus præcellit canticis, ſicut omnibus ſanctis major eſt ille, qui Rex Regnum vocatur, & Dominus Dominantium, ut ſcribit *Aponius Lib. I. Comment. in Cantic.* Verè canticum canticorum, quod nemo dicere poteſt, niſi ereptus ſit de terra, & transgreſſus univerſam naturam ſenſibilium ac intelligibilium, & ad ſancta ſanctorum pervenerit. Nam ut ſapientiſſimus *Bernhardus Sermone 79. in cant.* dicit, fruſtra ad audiendum legendumve amoris carmen, qui non amat, accedit, quoniam omninò non poteſt capere ignitum eloquium frigidum pectus. Quomodo enim Græcè loquentem non intelligit, qui Græcum non novit, nec Latine loquentem qui Latinus non eſt, & ita de cæteris: ſic lingua amoris ei qui non amat, barbara,eritque ſicut æs ſonans, aut cimbalum tinniens.

§. IX. Quod verò ad Oſculum Sponſæ attinet in principio canticorum ab ipſa expetitum, (quandò ſic loquens introducitur, in originali Hebræo: oſculetur me מְנְשִׁיקוֹת id eſt, *ex oſculis oris ſui.* Syrus & Arabs interpres habet: *Oſculetur me oſculis oris ſui.* LXX. Viralis verſio: φιλησάτω με ἀπὸ φιλημάτων ϛόματος αὐτοῦ, quam verſionem Æthiopicus translator ſequitur, ponens: *oſculetur me ab oſculis oris ſui.* Vulgata Latina verſio ſonat: *oſculetur me oſculo oris ſui.* Veneta; oſculetur me ille, Malvendæ: *oſculabitur me de oſculis.* Quidam *Scherlogo* teſte, *Comment. in Cantic.* legunt, *erudiat me eruditione oris ſui.*) adcuratiores interpretes tenent, Eccleſiam utique in his verbis prodere deſiderium ſuum, quo exoptat Chriſti Redemptoris præſentiam, favorem ac gratiam, idque exponere verbis à caſtis caſtorum ſponſorum amplexibus & deoſcu-

deoſculationibus, ceu ſignis & Symbolis gratiæ & favoris ejusdem, deſumptis. Quemadmodum enim pudica ſponſa ſponſum, quem per litteras, per nuncios ſibi loquentem aliquamdiu audivit, ardentiſſimis tandem ſuſpiriis evocat, ut ipſe adſit, oſculis atque amplexibus ſe recreet; Ita Eccleſia, poſtquam per SS. Scripturam, quæ eſt Epiſtola DEI ad genus humanum, per Prophetas, qui Miniſtri, Amos III. v. 7. qui nuncii DEI ſunt, Eſaiæ VI. v. 9. diutius audiverat loquentem Chriſtum, ardentiſſimè & flagrantiſſimè exoptat, ut jam ipſe adſit Redemtor, ut amore & gratia ſua ſe immediatè exhilaret. Admiranda eſt hæc petitio Sponſæ, imò videtur impudica & inordinata, quod ſponſa petat oſculum. Pudor enim decet fœminas, quod egregiè oſtendit Plutarchus, qui producit Veneris ſimulachrum quæ altero pede premebat teſtudinem:

Quod reſidere domi, & tacitas decet eſſe puellas,
Suppoſuit pedibus talia ſigna ſuis.

Sed pulchrè reſpondet *Ludovicus Alcazar* dicens: erat maximè conveniens hæc audacia; in ſpirituali enim conjugio nihil magis pudicum, quam palam facere deſiderium ſummæ conjunctionis. Videatur *Fr. Raphael de Laminez Prædicator Generalis, Prior Conventus Pilſnenſis, Ordinis Prædicatorum, in Provincia Boëmiæ*, volumine cujus inſcriptio hæc eſt, *Paradiſus Concionatorum Tetralogiæ Myſticæ*, Dominicâ III. poſt octavam Paſchâ, conc. 2. p. 390. Edit. Bamberg. in 4. Anno MDCLXXVII. Anxium illud deſiderium ſponſæ ſufficienter innoteſcit, ex verbis Regii Pſalmiſtæ, qui Pſalmo CXIIX. v. 81. dicit: *defecit in ſalutare tuum anima mea, & in verbum tuum ſuperſperavi.* Quomodo defecit? Iſtud *Ambroſius* egregiâ ſimilitudine *Sermone XI. in Pſalm. CXIIX.* explanat: Ut de uſu, inquit, capiamus exemplum, ſi verbi gratiâ dicamus, defecit ille in illam, videtur exprimi hoc verbo, quod totus in mulieris deſiderium cupiditate tranſierit: & quidquid eſt, quod vehementer expetimus, niſi ejus maturiorem habeamus effectum in nos, videtur longâ quadam intentione laſſare. Amor impatiens diu noctuque meretricis fores pulſans, ſi diutiùs potiendi deſideria

deria differentur, ipſe deficit exſpectatione, dum ſperat, in quo utique non finis amoris, ſed incrementum eſt, & quidquid eſt deſiderabile, ſi non contingat deſiderãti, deficit in illud, & quaſi ipſam deponit animam, qui deſiderat; ſi tamen ſpes propior aſſurgat, dat vires ſpes proxima; ſi autem abſentia ſit dilecti, eô ipsô, quo abſentem deſiderat, qui concupivit, animæ ſuæ patiatur defectionem. Itaq; quantò longiùs illud eſt, quod deſideratur, tantô magis deficit, qui deſiderat. Idem ergò deficere eſt, in id unum quemque totis ſtudiis migrare, quod diligit, illud cogitat, illi adhæret, illud perſonat, quod receperit diligẽdum, in id quadam animi defectione transfunditur: Ut ſi mater filii expectet præſentiam, quemadmodum expectabat Tobiæ uxor filium peregrinantem, deficiens à deſiderio & in anguſtiis conſtituta, & tanquam reſoluta viribus: Quid enim aliud niſi defectum quendam ejus verba ſignificant? Sed quo magis laſſatur affectus, eò ampliùs amor creſcit, quo diutius abeſt, qui deſideratur, eò expectantis deſideria majori quadam vi amoris igneſcunt. Caro deficit, ſed cupiditas alitur & augetur. Hinc verò colligere poſſumus, quid ſit, *defecit in ſalutare tuum anima mea.* Hæc ille. Vult igitur Eccleſia langueſcens diuturnæ cupiditatis ardorem oſculo Sponſi ſui ſtillante extinguere, hoc eſt, incarnatione ſuâ gratiosâ.

§. X. Cur autem Sponſa divini verbi incarnationem deoſculationis metaphorá expreſſerit, potiſſimum propter analogiam hujus cum deoſculatione factum eſſe videtur, eaq; ab interpretibus triplex affertur: Primo enim, quemadmodũ in oſculatione os unum alteri conjungitur, ſicque non ſolum ora quaſi copulantur, ſed animi quoq; ipſi per externam hanc conjunctionẽ uniuntur; Sic verbum divinum in aſſumtione carnis naturam incomprehenſibilem atq; im̃ortalem cum noſtra fragili & mortali naturâ copulavit, ac quodã quaſi oſculo illam oſculans tam arctè ipſas, quæ in infinitum ab invicem per ſe diſtarent, in una perſonâ divina conjũxit, ut per hujusmodi unionem unus idemq; Chriſtus θεάνθρωπος dicatur, & per hujusmodi com̃unicationẽ Idiomatũ, quæ Deo propriè cõpetunt, de homine, & quæ ſunt naturæ humanæ propria verè

de Deo enuncientur. Felix oſculum, exclamat Bernhardus Sermone II. ſuper Canticum, ac ſtupendâ dignatione mirabile, in quo non os ori imprimitur, ſed DEUS homini unitur! Et ibi quidem contactus labiorum complexum ſignificat animorum, hîc autem conſideratio naturarum, divinis humana componit, quæ in terrâ ſunt, & quæ in cœlis, pacificans. *Ipſe enim eſt pax noſtra, quæ fecit utraque unum.* Epheſ. II. v. 14. Secundò, quia oſculum præcipuum amoris ſignum eſt, & non modò inter rationales, ſed & irrationales creaturas à natura indicatur, ut propterea apud antiquos ejuſdem amoris Hieroglyphicum per columbam expreſſum, *Pierius Valerianus Lib. XXII. narret.* Nam mutua columbæ ſibi oſcula infigunt: congruentiſſimâ ratione incarnationis Myſterium per ipſam deoſculationem à Spiritu ſancto ſignificatur. Quî enim magis amorem ſuum DEUS declarare poterat, quàm per incarnationem filii ſui, qui peccatoribus amiſſam divinæ gratiæ felicitatem, ſuâ paſſione & morte recuperare non dubitavit? Idipſum egregiè in ſacris literis nobis proponitur: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret pro eo. Iohann. III. v. 16.* Ubi per Particulam SIC incomparabilis amoris energia indigitatur, quam Apoſtolus quoque *Epheſ. II. v.* 4. patheticis verbis deſcribit: *DEUS autem qui dives eſt in miſericordiâ, propter nimiam charitatem ſuam, quâ dilexit nos, & cum eſſemus mortui peccatis, convivificavit nos Chriſto cujus gratiâ eſtis ſalvati, & conreſuſcitavit & conſidere fecit in cœleſtibus in Chriſto, I ſu, ut oſtenderet in ſeculis ſupervenientibus abundantes divitias gratiæ ſuæ, in bonitate ſuper nos in Chriſto Ieſu.* Adde comma octavum Epiſtolæ & Romanos, cap. V. Hinc *Auguſtinus Libro X. de Civitate DEI, cap. XXIX.* notanter ſcribit: GratiaDEI non potuit gratiùs commen ari, quàm ut ipſe unicus DEI filius, in ſe incommunicabiliter manens, indueret hominem, & ſpem dilectionis ſuæ daret hominibus, homine medio: quo ad illum ab hominibus veniretur, qui tam longè erat immortalis à mortalibus, incomutabilis à comutabilibus, juſtus ab impiis, beatus à miſeris. Et quia naturaliter ndidit nobis, ut beati immortalesque eſſe cupiamus, manens beatus, ſuſcipiensque mortalem, ut nobis tribueret,

quod

quod amamus, perpetiendo docuit contemnere, quod timemus. *S. Chryſologus* apud laudatum *de Laminez Conc. III. in Nocte Nativitatis Domini, pag. 49.* eam dat rationem, nempe, aſſumpſit carnem noſtram, ut ſe omnium declararet Patrem. Quam rationem prædictus Doctor pulchrè deducit ex illa hiſtoria S. Lucæ, de filio prodigo: Ille dum abiiſſet in regionem longinquam, & amiſsâ ibidem paternâ portione ſuâ, nec habens quod comederet, uteretur cum porcis communi cibo ſiliquarum, ſtomachum ſuum hac inſolitâ rudique eſcâ intoxicavit & infecit. Sed à quo iterum recepit ſanitatem? recepit illam à Parente. Qualiter? Nam cum rediiſſet ad domum ſuam patriam, videns eum Pater, & ruens in brachia ſua, oſculatus eſt eum. Sic planè argumentari poſſumus de æterno Dei filio, nempe eandem ob cauſam veniſſe in mundum, tanquam in patriam ſuam domum; juxta illud, In propria venit; ut filio perdito, nempe homini prodigo, obviaret, & ſuo oſculo eidem (per unionem naturæ divinæ cum humanâ) applicato ſanaret eum. Deſiderium hujus oſculi, à Chriſto Domino accipiendi prædicabat quondam Spiritus S. Canticorum cap. 1. *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Nempe, veniat tandem deſideratus Pater, & infigat oſculum gratiæ humanæ naturæ, veneno peccatorum infectæ. Verba ſunt autoris. Sic pater emendabat, ſic peccanti filio dat oſcula, non flagella, quia delicta non videt vis amoris, & ideo Pater peccata filii redemit oſculo. O magna amoris audacia, ait Chryſoſtomus: Intonante Deo apud Syna, perterritus populûs electus dicebat, Non loquatur nobis Dominus, ſed Moyſes; nunc autem Eccleſia Chriſtiana loquitur, Non loquatur nobis Moyſes, ſed Dominus ipſe loquatur; non ſolum loquatur, ſed veniat & oſculetur me oſculo oris ſui. Undè hæc Sponſa? A Deo adamantino oſculum expectas? Ita ſanè reſpondet, quia pater eſt, neſciet peccatricem prolem redimere, niſi per oſculum, nempe intimam ſui conjunctionem. Tertiò utitur ſponſa hâc metaphorâ, quod ideò Chriſti incarnationem anhelaret, ut ſe erudire & oſculari verbis oris ſui poſſet. Nam נשק Naſak & *erudire & oſculari* apud Hebræos ſignificat, & os utriusque actus Inſtrumentum

eſt, quo & alios informare, & amoris noſtri certos reddere poſſumus. Deſiderat ſponſa Sapientiam & amorem, ut quod ſponſo acceptum ſit, ſciat ac amet. Cum enixè oſculum (ut ſcitè *Bernhardus Sermone VIII. in Cantic.*) id eſt, Spiritum ſanctum invocet, accipit ſimul per eum quoque Scientiæ guſtum, & gratiæ condimentum. Et benè, *pergit*, Scientia quæ in oſculo datur, cum amore recipitur, quia amoris indicium oſculum eſt. Utrumque autem affert oſculum Dei, & cognitionis lucem, & devotionis pinguedinem. Eſt quippe Spiritus Sapientiæ & intellectus, qui iſtar apis ceram portantis & mel, habet omninò & undè accendat lumen ſcientiæ, & undè infundat ſaporem gratiæ. Neuter ergò ſe oſculum percepiſſe putet, ſive qui veritatem intelligit, nec diligit, ſive qui diligit, nec intelligit. Certè in oſculo iſto nec error locum habet, nec tepor.

§. XI. Quando itaque divinum oſculamur verbum, ab ore ejus doctrinam & diſciplinam accipimus. Nec alium in finem illud verbum ſacratiſſimam ſuam oſculatus eſt incarnationem, niſi ut nos per ſuam doctrinam à vitiis abſtractos ad ſummum virtutis culmen promoveret. *Origenes homilia I. ex quatuor*: Eccleſia cum à divino verbo pro Sponſaliis atque in dotem legis accepiſſet, quæ per Angelos diſpoſita dicitur ab Apoſtolo in manu mediatoris, multamque doctrinam ingentesque promiſſiones à Prophetis, qui ſibi ejusdem Sponſi ſui nomine, longo jam tempore miniſtrâſſent, ex ipſis hujuscemodi promiſſis atq; muneribus, majori in illum charitate ſuſpenſâ cum illum ad ſe non videat adventantem, præ illius deſiderio ad æternum Patrem converſa dicat: *oſculetur me*: Quaſi diceret, obſecro, Domine, ut tandem miſeratus amorem noſtrum, mittas eum, ut jam nō mihi per miniſtros ſuos duntaxat & Prophetas loquatur, ſed ipſe per ſemetipſum veniat, & oſculetur me ab oſculis oris ſui, verba ſcilicet in os meum ſui oris infundat. Ipſum carne indutum audiam loquentem, ipſum videam docentem. Hæc enim ſunt Chriſti oſcula juxta promiſſionem, quæ eſt apud Eſaiam: Non legatus, neq; Angelus, ſed ipſe Dominus ſalvabit nos. Cum *Origene* facit *Hieronymus Epiſtolâ CXLVI. ad*

Dama-

Damaſum, *Iohannes Chryſoſtomus, homiliâ VIII. in Symbolum, quæ eſt de Turture, Tomo V. Operum. Caſſiodorus, Beda, Philo Carpathius, Aponius & Anshelmus in Canticum, necnon Gregorius Papa in Lib. XIX, Moralium, cap. XXII.* Quia verba ſponſi Spiritus ſunt & vita, quicunque autem conglutinatur Spiritui, fit Spiritus, & qui vitæ conjungitur, tranſit à morte ad vitam, congruenter voci Domini. Propterea Spiritualis anima (Eccleſia) deſiderat adpropinquare vitæ fonti. Fons autem eſt Sponſi, undè ſcaturientia verba vitæ æternæ implent os, ea attrahens.

§. XII. Quidam Interpretes in verbis Sponſæ Myſterium Sacro-ſanctæ Trinitatis latere dicunt, quandoquidem illa non ſimpliciter ait, *oſculetur me*, ſed enucleatè & emphaticè addit; *oſculo oris ſui*. Quod verò nullius Perſonæ à quâ oſculum deſiderat, mentionem facit, & nomen adeò ſupprimit, videtur factum, partim, quia DEUS eſt ineffabilis, nulloq; quantumvis magnifico nomine ſignificari poteſt; partim, cum nil niſi DEUM mente revolvat, nec verò in quopiam pervolvi putet, ſufficere credidit illius actum exprimere, quem univerſorum cogitationibus præſentem credebat. Pater quidem hic tanquam oſculans introducitur, os verò quo oſculatur ſponſam, filius eſt ejus, ſeu verbum æternum, quod per Metonymiam vocabulo oris exprimitur. Nam & juxta Theologorum loquendi modum, ea quæ in divinis ad Sermonem pertinent, videlicet lingua, os & id genus alia, æterno verbo tribuuntur, quo pater æternus loqui aſſeritur. Oſculum denique ipſum ab oſculante & ore procedens, nota eſt hieroglyphica Spiritus Sancti, eaque appoſitè denotatur. Oſculum enim nihil aliud eſt, quam duorum amantium mutuus nexus, quo Spiritus S. proprietas graphicè depingitur, quia Pater & Filius diligunt ſe Spiritu Sancto, juxta Theologorum effatum. Quaſi translatè dicas, dum ſibi mutuò hærent amore producto, quodam velut nexu copulantur, quodam velut oſculo ſe oſculantur. Paulò aliter *Bernhardus Sermone II. in Cantic.* hæc tria explicat: per os oſculans verbum aſſumens, per oſculatam carnem aſſumtam, & per oſculum, quod pariter ab

oſculante & ab oſculato conficitur, perſonam ipſam ab utroque compactam, mediatorem DEI & hominum, Chriſtum Jeſum. Neminem, inquit, ſanctorum præſumpſiſſe, ut diceret: *Oſculetur me ore ſuo*, ipſi duntaxat carni divinæ ſervantes prærogativam iſtam, cui ſingulariter ſemelque os Verbi impreſſum eſt, cum ei ſe corporaliter omnis plenitudo Divinitatis indulſit. Eccleſiam verò illam antiquam ſanctorum Patrum dicere tantum: *oſculetur me oſculo oris ſui*, humilius nempe ab oſculo oris illius petens ſe oſculari, quod commune ſciret eſſe multorum, qui dicere poſſunt, Et omnes de plenitudine ejus accepimus.

Alii dicunt per amatorium hunc contactum ipſam perfici conjunctionem humanæ animæ cum Deo. Eò tendunt *Gregorii Nyſſeni verba ex Homilia I.* Quemadmodum Moyſes qui dignus eſt habitus cum DEO loqui à facie ad faciem, ejusmodi oſculorum majori tenebatur deſiderio, rogans ut videret, quem deſiderabat, quoſtquàm ei DEUS toties apparuiſſet, perinde ac ſi nunquam fuiſſet illum contemplatus: Ita cæteri omnes, quorum divinum deſiderium inſidebat in ipſis penetralibus, nunquam ſuum ſtiterunt deſiderium, quidquid eis eveniebat divinitùs, quo fruerentur eo, qui deſiderabatur, materiam arripientes & fomitem majoris deſiderii. Quomodo etiam quæ nunc quoque DEO conjungitur anima, ſatiari non poteſt fruitione, quo copioſiùs fruitione impletur, eò vehementiori vigens deſiderio, atque adeò dicens: *Oſculetur me oſculo oris ſui.*

§. XIII. Porrò Patres fingunt animæ tria oſcula concedi à DEO, alterum PEDUM, alterum MANUUM, ultimum deniq; ORIS. Primum nobis conceditur, cum initium converſionis fit, ſicque auferentes peccata cum DEO pacem inimus, quandò nempe ad miſericordiam, & veritatem, duos quaſi PEDES DEI humilimè devolvimur, ut per veritatẽ peccata damnemus, & per miſericordiam veniam ſperemus. Secundum oſculum eſt, cum in gradu proficientium primùm exiſtentes, bona opera operamur, tunc enim MANUS DEI oſculamur, cum ei bona opera noſtra offerimus, vel cum ab eo virtutum dona recipimus. Tertium oſculum, nempe

nempe ORIS nobis permittitur, quando in gradu perfectionis collocati, conſumto pœnitentiæ luctu ad ſecreta interioris cubiculi gaudia impatientis amoris introduci deſideramus. Cùm ergò inquit *Bernhardus Sermone III. in Canticum*, anima perfecta ad duo prima oſcula, remiſſionis ſcilicet peccatorum, & donorũ virtutum admiſſam ſe DEI gratiâ ſentiat, congruentiſſimè tertium tantum petens, inquit: *oſculetur me oſculo oris ſui*, id eſt, hoc unum, quod mihi reliquum eſt, efflagito, ut perfectè per Spiritus Sancti infuſionem cum meo uniar dilecto. Et Sermone IV. in Cant. Vide familiare amicumque colloquium animæ in carne ſuſpirantis cum cœleſtibus Poteſtatibus. Geſtit in oſcula, petit, quod cupit, non tamen nominat, quem amat; quia illas nôſſe non dubitat, utpote de quo frequens ſibi cum illis ſoleat eſſe confabulatio. Propterea non dicit, *Oſculetur me ille vel ille*, ſed *oſculetur me* tantùm. Sicut & Maria Magdalena non exprimebat ex nomine, quem quæreret, ſed tantùm ajebat ei, quem putabat hortulanum: *Domine, ſi tu ſuſtuliſti eum*; quem eum? non aperit, quia palam omnibus eſſe credit, quod à ſuo corde nec ad momentum recedere poteſt. Ita ergò & iſta loquens ſodalibus ſponſi ſui tanquam conſciis, & quibus ſe noverat manifeſtam, tacito nomine repentè, in hæc de dilecto verba prorumpit: Oſculetur me oſculo oris ſui. Huc pertinent elegantia *Guilielmi Abbatis* verba in *Meditat*. Qui ſe dulciùs oſculantur, mutuos ſibi ſuos Spiritus dulciùs infundunt, quorum quibusdam odoribus dulce habent perfundi: Accipe tibi, Domine, nec reſpuas totum ſpiritum meum, quem in te effundo, qui totus olet: Infunde mihi totum tuum, qui totus quidem redolet, ut de tui ſuavitate meus ultra non oleat, & tui dulcis odor, ô dulciſſime, ſemper in me interiùs permaneat. Ejusmodi oſcula mentis animique à Chryſoſtomo vocantur, *homilia III. in Epiſtol. ad Epheſios*: Regem, inquit, quidem ore male olenti oſculari nolueris, cœli autem Regem fœtenti & malè olenti animâ oſcularis? eſt contumelia. Item *homilia LXI. ad Populum*: Et quomodo Chriſti adſiſtes tribunali, ſceleſtis manibus & labiis ipſum corpus impetens? Et fœtenti quidem ore tuo Regem oſculari non eligeres,

res, Regem verò cœli fœtenti anima deoſcularis? factum eſt contumelia. Prælaudatus *Bernhardus* aliud adhuc oſculum oſtendit, quod anima amans Sponſo dat, duobus nempe labiis, INTELLECTU videlicet, & VOLUNTATE, quandò illum cognoſcit & amat. Sic enim *Sermone LIV. de Parvis, Tomo I. Operum, pag.* 160. ſcribit: Habet ipſa anima duo labia, quibus oſculatur Sponſum ſuum, id eſt, rationem, & voluntatem. Rationis eſt percipere Sapientiam, voluntatis virtutem. Si ſola ratio percipiat ſententiæ cognitionem, & voluntas non habeat virtutis amorem, non eſt plenum oſculum. Aut ſi ſola voluntas obtineat amorem, & ratio minimè percipiat cognitionem, nihilominus eſt ſemiplenum. Tunc verò plenum, quandò & Sapienta illuſtrat rationem, & virtus afficit voluntatem. *Hugo Carnotenſis in Pſalmi XX. Et voluntate labiorum ejus*; duo labia ſunt, INTELLECTUS ET AFFECTUS, quibus anima fidelis oſculatur DEUM, quandò intellectus conjungitur veritati, & affectus bonitati.

§. XIV. Nonnulli DEI dona quæ nobis confert, OSCULORUM nomine inſigniunt. Cum verò ſeptem pretioſiora DEI dona ſint, per ſeptem oſcula eadem explicant. Primum eſt oſculum INCARNATIONIS, quo verbum divinum per Unionē hypoſtaticam naturam ſibi junxit humanam. Secundum huic proximum eſt, quo ipſe SPIRITUS S. nobis datur, ut corda noſtra inhabitatione ſua ſanctificet ac illuſtret. Ex utroque autem reliqua dona procedunt, ut LEX EVANGELICA, quæ eſt Lex gratiæ & charitatis. Oſculum RECONCILIATIONIS, per gratiam DEI juſtificantem, quâ DEUS ſibi mediante Sancti Baptiſmatis lavacro & pœnitentia animam conjungit. Oſculum AMICITIÆ jam initæ, ſive concedendo incrementa gratiæ, ſive peculiaria auxilia præbendo ad præclara virtutis opera. Oſculum INTIMÆ FAMILIARITATIS cum ipſo, ad quod omnium maximè ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum conducit. Tandem oſculum FELICITATIS ÆTERNÆ, quo divina eſſentia unitur beatis in patriâ, ut eâ clare-viſâ perpetuo fruantur. Quæ quidem oſcula, ut pulchrè *Auguſtinus Tomo I. Operum, Libro de Amicitia capite VI.* loquitur,

tur, non fiunt oris attactu, ſed mentis affectu, non conjunctione labiorum, ſed commiſtione Spirituum, caſtificante omnia DEI Spiritu, & ex ſui participatione cœleſtem immittente ſaporem. Quô ſenſu oſculum illud Myſticum rectè appellatur. Videatur *Ludovicus de Ponte, Commentar. in Cantic. Lib. I, pag.* 15. *&* 23. nec non *Gregorius Magnus, in Expoſit. Cantici cap. I.*

§. XV. Coronidis loco elegantiſſimum *Ambroſii* diſcurſum ex *Sermone ſuper Pſalmum CXVIII.* adduco: Conſtitue, inquit, virginem deſponſatam multo tempore, & juſto Sponſi amore ferventem, quæ multa præclara dilecti opera probabilium teſtium aſſertione cognoverit, deſideriis ſuſpenſis frequenter dilatam, jam non ferentem moras, quæ omnia feciſſet, ut ſponſum videret, votis ſuis aliquandò potitam, ad improviſum Sponſi adventum gaudio turbatam, non quærere primordia ſalutationis, non verborum vices, ſed ſtatim quod deſideraverat, oſculum exigere. Ita ſancta Eccleſia ſub primordia Mundi deſponſata in Paradiſo, præfigurata in diluvio, annunciata per legem, vocata per Prophetas, diu redemtionem hominum, Evangelii decorem, dilecti exſpectavit adventum, tandem moræ impatiens, in oſcula ruens dicit: *Oſculetur me oſculis oris ſui.* Uberiores explanationes ſuper hunc textum legere qui avet, Doctores Theologos & Interpretes Cantici adeat, ex quorum prolixo ordine ſelectiores & rariores ſunt, qui ſequuntur: Hieronymus Almonacirius in Comment. à fol. 9. ad 15. Angelomus Tomo IX. Bb. Pp. parte 2. Aponius Tomo I. Bibliothecæ Patrum, pag. 769. Aquinas, Tomo XIII. Oper. p. 70. Johannes Arboreus, ad Cantic. cap. I. p. 55. ſeqq. Beda, tom. IV. Oper. p. 999. Dionyſius Carthuſianus, enarrat. in Cantic. articulo I. cap. I. fol. 106. Cyprianus Ciſtercienſis in Cant. cap. I. p. 8. ſeq. Matthæus Cantacuzenus, in Expoſit. Cant. quem primò Vincentius Riccardus notis illuſtratum Romæ imprimi curavit, anno hujus ſeculi viceſimo quarto. Martinus Antonius Delrio ad Cant. ſect. I. cap. I. pag. 31. 35. Thomas Ciſtercienſis Monachus & Cardinalis. Johannes Halgrinus ab Abbatis-Villâ in Comment. fol. 12.

BenedictusFernandiusBorbenſis,Commentar.inGeneſin,Tomo II. ad cap. XXVII. Sectione IV. §. 4. p. 503. Honorius Auguſtodunenſis, Tomo XII. Bb. Pp. parte I. p. 119. ſeq. Coſmas Damianus Hortolanus, Paraphraſi & Comment. in Cantic. actu I. cap. I. p. 30. Lib. I. actu I. p. 113. ſeq. Jacobus Pintus in Chriſto crucifixo, Lib. V. Titulo III. Loco VI. §. 22. p. 735. Johannes â Jeſu-Maria, in Cant. p.m. 231. 388. Juſtus Orgelitanus, Bb. Pp. T. I. p. 737. ſeq. Michael Ghisletius, Comment. in Cant. cap. I. Philo Epiſcopus Carpathius, T. I. Bb.Pp. p. 638. Raymundus in Pugione fidei, parte III. diſtinctione tertia, cap. 20. Bernhardus Reſignolius, Lib. V. de Diſciplinâ Chriſtianâ, cap. X. Proſper Roſſettus in Cant. Lib. I. Lectione 9. ad 13. â pag. 36. ad 61. Ludovicus Soto-Major in interpretat. Cant. cap. I. Theodoretus Tomo I. Operum, p. 300. Tirinus in Bibliis Maximis Johannis de la Haye, Tomo VII. pag. 394. Jacobus de Valentiâ, Epiſcopus Chriſtopolitanus, Expoſit. Cant. fol. m. 392. Wolbero Abbas Colonienſis, circa Annum à nato Chriſtô milleſimum centeſimum & quinquageſimum in vetuſtiſſimis Commentariis à pag. 2. ad 8.

§. XVI. Quod deinde concernit oſculum â Jacobo Racheli fixum, Geneſis cap. XXIX. v. 12. illud in ſe non videtur eſſe ſacrum, nedum ut Myſticum dici queat. Apud Orientales congredientes ſe oſculo in ſignum amoris ac benevolentiæ, quin & lætitiæ ex congreſſu perceptæ excipiebant invicem, veluti in his oris neceſſarii & familiares miſcere ſolent dexteras, quoties amicè congrediuntur. Undè illud oſculum Jacobi erat nudè tantùm ſalutatoriũ, nec apparet Jacobum quidquam aliud præter id intendiſſe. *Auguſtinus Quæſtione LXXXVII. in Geneſin.* Conſuetudinis, inquit, fuit, maximè in ſimplicitate antiquorum, ut propinqui propinquos oſcularentur. Et hoc fit etiam hodie multis in locis. Sed hoc quæri poteſt, quomodo ab incognito Rachel oſculum acceperit? Ergò intelligendum eſt, aut illum, qui cum â Paſtoribus audierit, quænam illa eſſet, fidenter in ejus, tanquam conſobrinæ ſuæ oſculum irruiſſe, aut poſtea Scripturam narrâſſe per recapitu-

latio-

lationem, quod primò factum erat, ut prius Jacob indicaverit ei, quisnam ipſe eſſet, & poſt expoſitam expoſitam cognationem dediſſe ei oſculum. Sic ille. Quod autem Scriptura Jacobo hic attribuit fletum nempe & deoſculationem, de Rachele refert Joſephus Hebræorum Hiſtoriographus, Libro I. Antiqu. cap. 19. cujus hæc ſunt: At Rachel memor eorum quæ de Rebeccâ ex Patre audierat, ſciensque parentes deſiderare aliquid de eâ cognoſcere, præ amore patris lachrymabunda ruit in collum Jacobi, complexoque eo, optatiſſimam, inquit, & maximam voluptatem affers Patri cum totâ familiâ, qui nunquam Matris tuæ obliviſcitur, crebram illius mentionem faciens: quare tale nuncium cum quantavis felicitate non commutaret. Ex quibus Joſephi lapſus manifeſtè apparet, ut proindè caute & circumſpecte legi debeat, ne falſus ipſe Lectores itidem fallat. Vid. Gerhard. Johannes Voſſius de Hiſtoricis Græcis Lib. II. cap. VIII.

Si autem hoc oſculum transfertur ad Chriſtum, qui in Jacobo typicè ſignificatus Eccleſiam ſuam in deſerto hujus mundi invenerit, eique fontem gratiæ invidiâ Diaboli obſtructum recluſerit, ceu à quibusdam eò refertur, tum oſculum Jacobi Myſticum quidem dici poteſt, non tamen in ſe, cum Jacobum oſculantem Rachelem rem illam Spiritualem intendiſſe non conſtet: ſed ſolum ex mente interpretum, qui illud ad gratiam Chriſti, Eccleſiæ velut Sponſæ exhibitam ſignificandam accommodant. Auguſtinus Sermone LXXX. de tempore. Sæpè dixi, beatum Jacob typum geſſiſſe Salvatoris noſtri. Sicut enim ivit Jacob in regionem longinquam, ut conjugem acciperet; Ita Chriſtus venturus erat in mundum, ut jungeretur Eccleſiæ. Abiit Jacob in Meſopotamiam, & cum veniſſet ad quendam puteum, vidit Rachelem venientem cum ovibus Patris ſui, & cum cognoviſſet eſſe conſobrinam ſuam, adaquato ejus grege oſculatus eſt eam. Non fuit profectò ſine cauſa, quod tres magni Patriarchæ uxores juxta puteos aut fontes invenerunt. Nam & Rebecca, quæ jungenda erat Iſaac, juxta puteum inventa eſt. Ita Rachel, quæ futura erat uxor Jacob, nec non Sephora, quæ matrimonio juncta eſt

Moſi. Sine dubio igitur aliqua in hoc Sacramenta debemus agnoſcere. Quoniam igitur tres iſti Patriarchæ typum Domini noſtri prætulerunt, ad fontes vel puteos uxores invenerunt, quia Chriſtus ad aquam Baptiſmi inventurus erat Eccleſiam. Et Jacob veniens ad puteum prius gregem Rachelis adaquavit, & deinde oſculatus eſt eam. Similiter etiam niſi prius per aquam Baptiſmi Chriſtianus populus â peccatis omnibus abluatur, oſculum à Chriſto accipere, id eſt, pacem ejus habere non meretur. Poterat quidem Jacob prius oſculari Rachelem, quàm potare gregem ejus; ſed hoc factum eſt, ut locus daretur myſterio. Oportebat enim prius à peccatis ablui per Babtiſmum Eccleſiam, & deinde pacem & amicitiam, & quaſi conjugium quoddam ſpirituale cum DEO inire. Confer Benedictum Fernandium, Comment. ad Geneſin, Tomo II. cap. 29. Sect. IV. §. 4. pag. 710.

§. XVII. Denique & oſculum Prophetæ videtur gratis dici Myſticum, & ita oſculis Myſticis accenſeri. Etenim in textu ſacro nec vegiſtium nec vola oſculi reperitur. Textus authenticus ſic habet II. Regum IV. v. 33. 34. וַיִּשְׁכַּב עַל־הַיֶּלֶד וַיָּשֶׂם עַל עֵינָיו עָלָיו וְעֵינָיו פִּיו עַל פִּיו וַיַּעַל וַיִּגְהַר עַל־כַּפָּיו וְכַפָּיו *Et aſcendit & incubuit ſuper puerum, poſuitque os ſuum ſuper os ejus, & oculos ſuos ſuper oculos ejus, & volas ſuas ſuper volas ejus, & ſe proſtravit ſuper eum.* Ubi quidem dicitur, quod Propheta os ſuum poſuerit ſuper os pueri, verùm non quod ſit puerum oſculatus. Aſt os ſuum ſuper aliquid ponere, aut ore ſuo aliud attingere, non ſtatim eſt oſculari, aliàs qui os allideret acuto ſaxo, is ſaxum oſculatus dicendus eſſet, quod oſculum vereor ne paucis ſit ad palatum. Utut ergò jam cum nullo contentionis funem ducam, in hâc à Prophetâ adhibitâ cerimonia nonnihil Myſtici delituiſſe, ſed illud aliis potiùs dirimendum linquam; de eo tamen, an illa oris Prophetici ad os pueri admotio oſculum dici debeat, & conſequenter inter oſcula Myſtica numerandum ſit, dubito, nec ſine

ratio-

ratione. Interim tamen Patres hic allegorizare deprehenduntur. In Eliſæo figura Domini præceſſit, qui projecit ſe, ut mortuum erigeret, in quo Symbolum eſt, quod nobis Chriſtus commortuus ſit, ut nobis reſurgeret. Projecit ſe uſque ad noſtram fragilitatem, ut nos erigeret, verba ſunt Theologorum Pariſienſium, Tomo II. Bibliorum, ad hunc locum ex Ambroſio. Petrus Berchorius Pictavienſis Lib. XII. Moralitatum, pag. 146. Talis, inquit, proceſſus factus & in reſuſcitatione & reparatione generis humani. Mulier enim iſta (defuncti mater) ſignificat Eccleſiam, cui ſcilicet unicum filium ſeu humanum genus dedit; ſed adveniente calore concupiſcentiæ, iſte in Adam per peccatum occubuit & deceſſit. Sed verus Heliſæus, id eſt, DEUS, iſtum ſuſcitare & ad vitam gratiæ reducere volens, baculum ſuum, ſeu legem ſcriptam, puero ſuo (Moſi) tradidit, qui tamen mediante iſto baculo, ſive ſeveritate legis, iſtum filium, ſeu genus humanum à morte culpæ nullatenus ſuſcitavit. Apoſtolus Hebræorum VII. Nihil enim ad perfectum perduxit Lex. Quapropter ipſe Heliſæus, id eſt, filius DEI in propriâ perſonâ ad mortuum humanum genus venire voluit, & intrans cubiculum uteri virginalis, & cadaveri, id eſt, carni humanæ per beatam incarnationem ſe conjunxit & coaptavit, & prædicando per mundum aliquamdiu ambulavit, & ſic ſuper lectum crucis aſcendens, & per carnem pueri, id eſt, humanitatem aſſumtam, in igne paſſionis calefaciens, ipſum genus humanum per gratiam vivificavit, & vivum ſcilicet à morte culpæ puerum ſepties oſcitantem, hoc eſt, per ſeptem dona vel ſeptem Sacramenta reſpirantem, matri ſuæ, Eccleſiæ reſtituit. Unde dicitur Regum III. cap. XVII. Depoſuit puerum de cœnaculo, & tradidit eum matri ſuæ, dicens: Filius tuus vivit. Hactenus ille. Similis hiſtoria legitur I. Regum XVII. in qua notanter Scriptura dicit, quod Propheta Elias ſuper mortuo

incubans oraverit, quo præter Myſterium, quale Patres inde promunt, peculiaris Hebræorum ritus innuitur, qui vario corporis habitu orationes peragere ſolebant, modò manum in cœlum elevantes, modò in genua procumbentes. Sic oráſſe dicitur Salomon I. Regum IIX. v. 54. & Cap. XIX. v. 18. Multi non curvâſſe dicunt genua ante Baal. Alius fuit modus Hebræis uſitatus, quandò offenſos placare animos, & quod deſiderant, impetrare ſtudent, tum ſe ad infimas preces abjiciunt, & humi ſupplices procumbunt, ut terræ faciem apprimant, ac pulverem quaſi lingant. Hinc frequenter legimus in pulverem cadere, ponere in pulvere os ſuum, adhærere terræ ventrem. Sic oravit Elias, cum ſe expandit. Quod autem incubuerit ſuper puerum, & quantum potuerit ad ejus ſe menſuram collegerit, (verba ſunt *Caſparis Sanctii in Comment. ad III. Reg. cap. 17. p. 1238. ſeq.*) illa videtur eſſe cauſa, ut quo magis ſeipſum in anguſtum arctaret humiliaretque, tantò magis divinam miſericordiam inflecteret, quæ humiles benignis intuetur oculis, neque deſpicit cor contritum & humilitatum. Neque fortaſſe alia cauſa eſt, cur homo de geniculis oret, & ille orantis habitus judicetur ad impetrandum aptiſſimus: niſi quia homo aliquid de proceritate corporis tollit, & tanto ſe ipſo brevior, & aliquo modo deſpicatior eſt, quantum patet à genibus ad pedes usque magnitudo. Vel, ut incumbens ſuper puerum, majorem ſignificaret animi dolorem, ad matris ſimilitudinem, quæ mortuum amplectitur filium, & ab illo divelli non patitur, quæ eò majori conſideratione digna eſt, quo filium diligit ardentiùs, & illius mortem flet miſerabilius. Deinde quia illa membrorum compoſitio amorem ſignificat ingentem, quo toto cadavere velle frui videtur, qui vivus eſt, & totum ſe in exanimatum amici corpus infundere, ut illi det vires, Spiritum & vitam, & quidquid demum mors abſtulit acerba.

§. XIIX. Aliud oſculum Myſticum occurrit Pſalmo LXXXV. v. 11. Ubi dicitur *Pax & Juſtitia oſculantur ſe. Auguſtinus in Enarrat. Pſalmi LXXXIV. Tomo IIX. Operum. p. m. 381.* Fac Juſtitiam & habebis pacem, ut oſculentur ſe Juſtitia & pax. Si enim

non

non amaveris Juſtitiam, pacem non habebis. Amant enim ſe duo iſta Juſtitia & pax, & oſculantur ſe, ut qui fecerit Juſtitiam, pacem inveniat Juſtitiam oſculantem. Duæ amicæ ſunt, tu fortè unam vis, & alteram non facis. Nemo enim eſt, qui non vult pacem, ſed non omnes volunt operari Juſtitiam. Interroga omnes homines, vultis pacem? uno ore tibi reſpondet totum genus humanum, opto, cupio, volo, amo. Ama & Juſtitiam, quia duæ amicæ ſunt Juſtitia & pax. Juſtitia & pax ipſæ ſe deoſculantur. Si amicam pacem non amaveris, non amabit te ipſa pax, nec veniet ad te. Quid enim magnum eſt deſiderare pacem. Quivis malus deſiderat pacem. Bona enim res eſt pax. Sed fac Juſtitiam, quia Juſtitia & pax ſe oſculantur, non litigant, tu quare litigas cum Juſtitiâ? *Simeon de Muis ad Pſalm. LXXXV.* Juſtitia & pax ita inter ſe agglutinatæ ſunt, eoque vinculo inter ſe conjunctæ, ut ubi non eſt Juſtitia, ibi non ſit pax, & contra. Poſterior locutio *oſculatæ ſunt,* ex conſuetudine Orientalium, hodieque apud nos uſitatâ ſumta eſt, qui occurrentem amanter excepturi exoſculabantur. Ita Lucæ XV. Pater prodigi cum illum adhuc procul abſentem conſpicatus eſſet, miſericordiâ motus, & accurrens cecidit ſuper collum ejus & oſculatus eſt. Lyranus hunc verſum de Chriſto ſic exponit. Juſtitia & pax oſculatæ ſunt, quia Chriſtus in ſua paſſione ſatisfecit pro nobis per viam Juſtitiæ, quâ Juſtitiam ſtatim pax fuit oſculata, quia per ſuum ſanguinem pacificavit ea, quæ ſunt in Cœlis & in terrâ, Coloſſ. I. *Salomon Geſnerus in Pſalm. LXXXV. p. m.* 600. Juſtitia & pax inducuntur mutuis oſculis ſeſe excipientes ſicut moris erat in regionibus Orientalibus, ut in congreſſibus oſculis & complexu benevolentiam declararent. Nam ubi homo eſt juſtificatus coram Deo, ibi conſcientiam ejus pacatam ſuaviſſimo quaſi oſculo excipit tranquillitas & pax, quam habet cum DEO propter Mediatorem Chriſtum, quemadmodam etiam eadem relatio & pulcherrima harmonia eſt inter Juſtitiam novæ obedientiæ, & pacem conſcientiæ, I. Petr. II. v. 19. 20.

§. XIX. Neq; Myſterio caret, quod in Eccleſia Romanâ initio nocturnæ precis præmittatur verſus Pſalmi L. *Domine, labia*

mea

mea aperies. Nam cum dicat Scriptura Eccl. XV. v. 9. *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris*, quis audeat divinas laudes immundis labiis decantare, nî prius obſtructa per peccatum oris clauſtra miſericorditer aperiat ille, qui ſolus poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nemo enim poteſt laudare Deum, niſi Deus aperiat labia, ut oſtendit *Auguſtinus contra duas Epiſtolas Pelagianorum, Libro II. cap.* 8. Alioquin ſugillabit nos duriſſimâ illâ exprobratione, Pſalmo XLIX. *Quare tu enarras Iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* tu verò odiſti diſciplinam & projeciſti ſermones meos retrorſum. Ad rem *Chryſoſtomus in Pſalm. L.* Peccatum ſuapte naturâ linguam aſtringit, & os obturat. Quam ſententiam complens *Ambroſius in Pſalm. L.* ait: Cujus ergò labia aperit DEUS, hunc peccati abſolvit reatu. A vinculis itaque peccatorum abſolvi petimus, cum dicimus, Domine, labia mea aperies. Et quia juſtus prior accuſator eſt ſui, accuſamus nos ipſos ante orationem confitentes peccata noſtra, quatenus reconciliati per gratiam DEI facilius exaudiri mereamur. De impiis Scriptum eſt, *quia dixerunt labia noſtra à nobis ſunt, quis noſter Dominus eſt?* Pſalm. 11. Et ideò oratio illorum erit execrabilis. At labia ſponſæ, labia fidelis animæ dulcia, & purpurea dicuntur eſſe, ſicut favus diſtillans, ſicut vitta coccinea *Cant. IV. v.* 3. 11. Cum ipſi Sponſo, inquit Gilbertus Abbas, in Cant. Cant. Serm. XXXIV. Sponſa loquitur, in loquela dulcioris labii, & lingua altera; tunc cordis labia verè melle delectationis diſtillant divinæ: Imò non tam diſtillant, quàm fluunt, quoniam hora illa in melleas affectiones tota convertitur. Beata viciſſitudo, quandò de corde Sponſæ fluenta quædam mellis emanant in dilectum, & ab ipſo redundant in Sponſam. Ad locum enim undè exeunt hæc mellis flumina revertuntur, ut iterum fluant. Boni favi in labiis Sponſi, & Sponſæ eructantes ex hoc in illud, & invicem rorantes amoris dulcedinem. Ille deſuper irrorat gratiam, iſta deorſum gratiarum actionem. Rurſus labia ſponſæ purpurea dicuntur eſſe, ſicut vitta coccinea. Per coccinum enim charitas intelligitur, quæ eſt vinculum perfectionis.

Sicut

Sicut autem vitta conſtringit crines ne defluant, ſic anima DEO dilecta labia ſua cohibet, ne verbum malum & inutile proferens extra ſe diffundatur. Eccleſ. XX. v. 15. *Apertio oris illius inflammatio eſt*, & ſemper laus DEI in ore ipſius.

Cum autem oratio cordis ſit non labiorum, miror cur Eccleſia ante orationem labia ſibi, non cor poſtulet aperiri: ſed notandum, quod uſus labiorum non tantum ad eloquium, ſed etiam ad OSCULUM eſt: conſociant enim ſe mutuò oſculantiũ labia, animis videlicet ad mutuum congreſſum accedentibus, ut ait *Chryſoſtomus homil. XXX. in 2. ad Corinth.* Cumque templum DEI ſimus, ſicut limina templi, ita os oſculamur, per quod ingreditur Chriſtus, quandò communicamus. Igitur Eccleſia dum dicit, *Domine, labia mea aperies*, non tam petere videtur divinum auxilium ad laudes ejus dignè annunciandas, quam Myſticam labiorum purificationem, ad caſtiſſimum dilecti OSCULUM recipiendum. Felix anima, quæ propriæ conſcientiæ teſtimonio intus erudita cœleſtis Sponſi oſculo ſe idoneam agnoſcit. Felicior, quæ unctione Magiſtrâ ſentiens quanta ſit gratia diffuſa in labiis Sponſi, oſculum ejus jam amore æſtuans fiducialiter petit. Feliciſſima planê, quæ ad ipſum oſculum dignanter admiſſa divinæ ſuavitatis inenarrabile gaudium in fervore Spiritus experitur, & torrente uberrimo ſempiternæ voluptatis in plenitudine gratiarum inebriatur. Cardinalis Bona de divina Pſalmodiâ cap. XVI. Operum in quarto, Edit. Antverpianæ. Anno M DCLXXVII. pag. 819.

DISSERTATIO IV.

De OSCVLO ADORATIVO.

SUMMARIA.

I. Oſculum deprecationis in pœnitentibus. De Muliere peccatrice Lucæ VII. v. 44. Orientalis & Occidentalis Eccleſiæ differentes

ſen-

ſententiæ. II. Non fuit Soror Lazari & Marthæ juxta nonnullos. III. Peccatricis actio præclara monita ſuppeditat. Ignis igne extinctus. IV. Oſculum Venerationis. Cor humanum Camera Omnipotentis. Habet figuram Pyramidalem. Demonſtratio Mathematica pulchre applicata. V. Cor eſt Dei templum & altare. Cur recens natis infantibus oſcula fixa? Pectoris oſcula. VI. Codex Scripturæ Sacræ à B. Virgine Maria aliisque piis oſcula accipit. VII. Cultus Iudæorum erga Sacram Scripturam. Remedium contra cæcitatem oculorumque fluxus. Bibliothecæ quondam Palatinæ excellentia. Perſarum Rex Codicem Evangeliorum & Pſalmorum in ſuam Linguam translatorum oſculatur. VIII. Turci Alcoranum religioſè tractant. IX. Verſiculi duodecimi ex Pſalmo ſecundo variæ verſiones. X. Hugonis Grotii gloſſa rejecta. XI. Variæ variorum Interpretationes. XII. B. Lutheri Epicriſis. XIII. Hebraica verſio multos & magnos habet Patronos.

§. I. OSculum Adorativum inpræſentiarum dicitur id, quod homines DEPRECATIONIS, CULTUS atque SUBIECTIONIS gratiâ, vel Deo vero, vel fictitio, vel rebus divinis libare conſueverunt. Huc pertinent initiò adorativa veri Dei, ut ſunt *primò* OSCULUM DEPRECATIONIS, quo anxii peccatores ſeriam cordis contritionem conteſtati, delictorumque veniam precati ſunt, & ſe divinæ gratiæ ſitientes oſtenderunt. Tale eſt illud, quo illuſtre Pœnitentiæ ſpeculum, peccatrix, pedes Salvatoris noſtri venerata legitur, Lucæ VII. v. 44. 45. Anonyma mulier iſta pomum diſcordiæ diſſecuit, & particulas ejus diſperſit & diſtribuit præcipuis Eccleſiæ Doctoribus, qui diſcordes fuêre vitam atque nomen hujus fœminæ famoſæ ſacro ex codice perſcrutantes. Eccleſia Orientalis, id eſt Græca, conſona voce clamat, mulierem hanc peccatricem non eſſe claram ac nobilem virginem illam Mariam Magdalenam ſororem Marthæ, quam Eccleſia ſancta Romana ſuis in Litaniis invocat ut Virginem, illam velut primiceriam Virginum in earum recenſione primam merito fortè, ſicut & ordine collocando. *Theophilus Epiſcopus Antioche-*

tiochenus ſuppar diſcipulis Apoſtolorum, *Irenaus, Origenes, Chryſoſtomus, Hieronymus, Ambroſius* ſororem Marthæ non fuiſſe peccatricem mulierem valide propugnant. *Theophilus* ſextus poſt Petrum Antiochiæ Antiſtes circa Ann. Chriſti CLXXIII. ſic fatur textus Evãgelicos de muliere peccatrice, de Martha & Maria Magdalena expendens: Si attendas, invenias has tres eſſe: à Johanne enim una deſcribitur, altera verò à Luca, à duobus verò reliquis alias. *Irenæus* Theophili σύγχρονος apertè notat, mulierem peccatricem non fuiſſe Mariam Magdalenam, de qua exierant ſeptem dæmonia, nec etiam ſororem Lazari & Marthæ: *Libro III. hæreſium*, capite, de his quæ in Evangelio per ſolum Lucam cognovimus: Plurima, inquit, & magis neceſſaria Evangelii per hunc cognovimus, ut adventum Angeli ad Mariam, &c. Et deinde quod apud Phariſæum recumbente eo, peccatrix mulier oſculabatur pedes ejus, & ungebat unguento. Quæ Irenæi obſervatio tale argumentum ſubminiſtrat: Ex Luca ſolo novit Eccleſia mulierem peccatricem, quæ pedes unxit Chriſti; ſed ex Marco novit Mariam Magdalenam, de qua Jeſus ejecit ſeptem Dæmonia; & ex Johanne ſcivit Mariam ſororem Lazari & Marthæ. Ergò nota nobis mediante Luca ſolo mulier & peccatrix non eſt Marthæ ſoror, neque obſeſſa aliàs à Dæmone. Namque duæ illæ nobis ex Evangeliſtis aliis innoteſcunt. Concinit *Origenes homilia XXXV.* in hæc verba Matthæi: Dixit Jeſus diſcipulis ſuis: ſcitis, quia poſt biduum Paſcha fiet. Quæ ſecundum Lucam eſt, plorat, & pedes Jeſu lacrymis lavat. Quæ autem ſecundum Johannem eſt, Maria, neque peccatrix, neque lacrymans introducitur. Forſitan ergò quis dicet, quatuor fuiſſe, de quibus conſcripſerunt Evangeliſtæ. Ego autem magis conſentio, tres fuiſſe. Idem *homilia I. in Canticum*: In Evangelio mulier accipiens alabaſtrum unguenti nardi piſticæ pretioſi, caput Jeſu pedesque perfudit. Obſerva, quæ de duabus ſuper caput effuderit Salvatoris: ſiquidem peccatrix ſuper pedes, & ea quæ dicitur non fuiſſe peccatrix, ſuper caput ejus fudiſſe monſtratur. Iterum *homilia II. in Cantic.* Nardus inquit, mea dedit odorem ſuum. Loquitur E-

vangelium, quia venit mulier habens alabaſtrum unguenti nardi piſticæ pretioſi: non illa peccatrix, ſed ſancta, de qua nunc mihi ſermo. Scio quippe Lucam de peccatrice, Matthæum verò & Johannem, & Marcum, non de peccatrice dixiſſe. Venit ergò, non peccatrix illa, ſed ſancta, cujus nomen quoq; Johannes inſeruit. *Chryſoſtomus in Caput Iohannis XI.* Maria quæ unxit Dominũ unguento, hoc in loco nonnulli dubitarunt cur Chriſtus id toleráſſet. Ad quod, id primum intelligendum, non fuiſſe hanc peccatricem illã, de qua apud Lucam ſcribitur, ſed aliã. Illa meretrix & infamis erat; hæc honeſta & ſtudioſa, quippe quæ Chriſtũ hoſpitio excipere curabat. Hieronymus contra Jovinianum; Hic jam quæritur in corpore, qui pedibus Chriſti dignus ſit, qui capite; qui, oculus ejus ſit, qui manus; quod & duæ mulieres in Evangelio, pœnitens, & ſancta ſignificant, quarum *altera pedes, altera caput tenet:* Igitur peccatrix illa pedes Chriſti lachrymarũ profluvio inundans, non eſt ſancta ſoror Marthæ, caput ejus unguens, ad cujus contrita pedes erat alia fœmina provoluta. Idem *in Matthæum*, exponens verſum: *acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum unguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis*, ſic commentatur: Nemo putet eandem eſſe, quæ ſuper caput effudit unguentum, & quæ ſuper pedes: hæc enim, & lachrymis lævat, & crine tergit, & manifeſtè meretrix appellatur, de illa autem nihil tale ſcriptum eſt. *Ambroſius in cap. Lucæ XXIV.* Ex hiſtoria reſurrectionis Chriſti duas colligit eſſe Marias Magdalenas, his verbis uſus: Neſcit una Maria Magdalena ſecundum Johannem; ſcit altera Maria Magdalene ſecundùm Matthæum? nam eadem ante ſcire, & poſtea neſcire non potuit. Ergò ſi plures Mariæ, plures fortaſſe Magdalenæ, cum illud perſonæ nomen ſit, hoc locorum. Denique alteram eſſe cognoſce. Illa admittitur pedes Domini tenere, tangere Dominum; iſta prohibetur. Illa Angelum videre meruit; hæc primò cum venit, neminẽ vidit. Illa diſcipulis Dominum reſurrexiſſe nunciavit; iſta raptum eſſe ſignificat. Illa gaudet; hæc plorat. Illi in gloriâ ſua jam Chriſtus occurrit; hæc adhuc mortuum quærit. Illa Dominum vidit, & agnovit, hæc non potuit agnoſcere cum videret. Concolores

ſunt

ſunt his Eccleſiæ Doctoribus & alii in venerabili Choro Patrum celebres, *Titus* ſcilicet *Boſtrenſis* An. C. CCCXL. & *Theophylactus Bulgariæ Archiepiſcopus*, Seculo IX. quorum vera ſententia de recenſita Lucæ in Evangelio fœmina peccatrice his limitibus includitur: Hæc Mulier, inquit Titus ſuper Lucæ cap. VII. neque ea eſt, cujus apud Marcum, nec ea tandem, cujus apud Joannem fit mentio. Siquidem illæ paulò ante Dominicam paſſionem fecerunt, quæ feciſſe ſcribuntur: hæc autem circa Evangelicæ prædicationis medium, aut citiùs quoque, ut facilè quis, ſi eam in rem curioſè inquirere vellet, deprehendere poſſet. *Theophylactus* idem Lucæ caput expendens inquit: Quærunt multi, quot fuerint mulieres, quæ unxerint Dominum unguento. Et alii quidem dicunt, quod duæ fuerint, una ſcilicet apud Johannem, quæ fuit ſoror Lazari, & alia apud Matthæum & Marcum, & nunc apud Lucam. Ego autem credo his, qui dicunt tres eſſe.

§. II. Contra reperti ſunt qui peccatricem mulierem ipſam fuiſſe Mariam Magdalenam aſſererent, nempe *Gregorius Papa, Beda & Bernhardus*. Et in eam ſententiam videtur concedere plebis adſenſus, eò inductus, propter officium Mariæ Magdalenæ, cui inſerta eſt homilia Gregorii Papæ, talem ſententiam ſuo calculo comprobantis. Singula trium virorum verba ſuis locis legi poſſunt, quia brevitati ſtudere placet. Si quis verò diſquirat quare illi, tot Doctrinæ Sacræ luminum conſenſu poſthabito aliter cenſuerint; reſponderi poſſet, tria eſſe argumenta, quibus fuêre Patres hi commoti ad ſcribendum, non fuiſſe duas mulieres, quæ unxere pedes Chriſti, ſed duntaxat unam, quæ hoc pietatis munere perfuncta, Deum in humanis meruit habere advocatum. Primò dicuntur mulieres illæ, ſuo cum alabaſtro domum convivii ingreſſæ: ſecundò pedes unxiſſe Jeſu, quod contra morem eſt, ungi namque pedes omnibus eſt gentibus inſolitum: poſtremò demum, quod utriq; fuit ſingulare, ſuis capillis proſtratæ pedes Chriſti madidos exterſerũt. Hinc Gregorius ſuper caput Lucæ VII. ſuſpicandi anſam ſumpſit, à fœmina duntaxat una duas illas unctiones concolores fuiſſe diverſo tẽpore celebratas. Sed quantũ con-

jectura valet ad veritatis ſcopum propius accedit, rei factæ à muliere peccatrice famam pervulgatam innotuiſſe piæ ſorori Marthæ, quæ arbitrata fore gratam Chriſto talem unctionem, ad ſimilem ſe accinxit, egregium facinus imitata primæ fœminæ pœnitentis. Liberum interim cuivis manet credere, Mariam Magdalenam fuiſſe peccatricem, vel non, arripiat quilibet quod vult, juxta *Alberti Magni* effatum in cap. VII. Lucæ. *Iacobus Faber Stapulenſis* Anno MDXVIII. clarus, videns Ludovicam matrem Chriſtianiſſimi Regis Franciſci primi ſolicitam eſſe & quærere à peritis, an Maria Soror Lazari & Marthæ eſſet hæc peccatrix, eruditum librum edidit in quo argutè probat, illam peccatricem aliam eſſe à ſorore Lazari & Marthæ, Librumque viro illuſtri Franciſco Molino, Regis Franciſci Magiſtro, eo tempore nuncupavit.

§. III. Jam ſi oculos in ipſam peccatricem intenſiùs flectamus, oppidò nobis elegantia ſalutarium monitionum emblemata occurrunt. Cur dicatur peccatrix, ſuccinctè *Petrus Chryſologus* declarat *ſermone 93.* In civitate, inquit, peccaverat, quia fama ſua, famam totius tetigerat civitatis, ſicque jam non peccatrix ſolum, ſed ipſius civitatis facta fuerat ipſa peccatum. Hæc cognovit, quod niſi ab illo ſolo civitatis peccatum non poſſet auferri, qui ſolus mundi venerat abolere peccatum. Quare lachrymis rigatos pedes capillis capitis ſui abſterſerit Idem *ſermone XCIII.* ex profeſſo perſequitur, ſcribens: mutatur ordo rerum, pluviam terræ cœlum dat ſemper: ecce nunc rigat terra cœlum; imô ſuper cœlos, & usque ad ipſum Dominum imber humanarum proſiliit lachrymarum. O quanta vis in lachrymis peccatorum! Rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam divina promulgatione ſententiam. Vacat ab excuſatione paupertas, inhumanitas veniam non habebit; quia in totum ſibi natura ſufficit ad obſequium creatoris. In peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut ſuo fonte mulier in novum Baptiſma ſuorum diluviem dilueret peccatorum. Capillis capitis ſui tergebat, ut juxta Pſalmiſtam, verticem capilli, ex quo ambulaverat in delictis ſuis, in ſanctitatem tali verteret ſervitu-

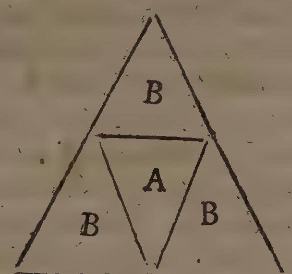
vitute. Et oſculabatur pedes ejus. Præceſſerant intervenientes lachrymæ, ut oſcula devota ſequerentur; quia lachrymæ ſatisfa-ctionis ſunt documentum; oſcula reconciliationis ſunt indicia. Venit mulier, & venit retrò, quia reus animus poſt tergum ſtat ad veniam, quia per culpam novit ſe vultus fiduciam perdidiſſe: venit ſatisfactura DEO, non homini placitura cùm venit. Venit pietatis illa non voluptatis exhibitura convivium: deniq; & pœnitentiæ ponit menſam, fercula compunctionis apponit, panem doloris infert, totum lachrymis temperat in menſurâ, & ad delicias Deitatis totas, totam pulſat cordis ſui & corporis ſymphoniam: organi planctus dat clamorem, citharam per ſuſpiria longa modulatur, gemitûs aptat in fiſtulam, & dum pectus ipſam conſcientiam arguens ſæpè percutit, facit placitura Deo Cymbala perſonare. Dumque taliter apportat divinis oculis cibos, totas miſericordiæ copias reportat. Concinit *Gregorius Papa* inquiens: Lacrymis mulier pedes Jeſu rigat; quod nos quoque veraciter agimus, ſi quibuslibet ultimis membris Domini per compaſſionis affectum inclinamur, ſi ſanctis ejus in tribulatione compatimur, ſi eorum triſtitiam, noſtram putamus. Capillis mulier pedes, quos rigaverat, terſit. Capilli quippe ſuperfluum corpori. Et quid abundans terrena ſubſtantia niſi capillorum ſpeciem tenet? Quæ dum ad uſum neceſſitatis ſuperfluit, etiam abſciſſa non ſentit. Capillis ergò pedes Domini tergimus, quandò ſanctis ejus, quibus ex charitate compatimur, etiam ex iis, quæ nobis ſuperfluunt, miſeremur; quatenus ſic mens per compaſſionem doleat, ut etiam larga manus affectum doloris oſtendat. Rigat namque lacrymis pedes Redemptoris, ſed capillis ſuis non tergit, qui utcunque proximorum dolori compatitur, ſed tamen eis ex iis, quæ ſibi ſuperfluunt, non miſeretur. Plorat & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit, ſed non miniſtrando quæ deſunt, vim doloris minimè abſcindit. Oſculatur mulier pedes, quos tergit. Quod nos quoque plenè agimus, ſi ſtudiosè diligimus, quos ex largitate continemus: ne gravis ſit nobis neceſſitas proximi, ne ipſa ejus indigentia, quæ ſuſtentatur, fiat oneroſa, & cum manus neceſſaria tribuit,

buit, animus à dilectione torpeſcat. Hactenus ille. Ita per amoris ignem valdè ardens peccatrix incendit peccati rubiginem, noſtrique Salvatoris gratiam eo ipſo ſibi conciliavit, ut illud Poetæ Græci, qui ait: Amorem deflere ſuum ignẽ extinctum ab alio eluctante foco; τίς τῷ πυρὶ πῦρ ἐδάμασε. quis igne ignem edomuit? *Lib. I. Anthologiæ*, huc commodiſſimè trahi queat.

§. IV. Secundo in hanc claſſem referendum venit Osculum venerationis. Hoc erat illud, quo pii Majores interdum venerati ſunt id, in quo Deum, præſentem credebant. Cor inprimis humanum putabant præſentiſſimum Dei templum, idque tam ex nomine, quia Cor per ראשי תיבת ſit dictum quaſi Cubiculum vel Camera Omnipotentis Regis; quàm ex figurâ, quæ Pyramidem utcunque imitatur, ſed baſi latiore ac gibbâ. Luſit Plato de figura, ideò ſimilem eſſe pyramidi, quia cum ſit igneæ naturæ, flammarum Pyramides referat. Etſi autem de hac cauſa nihil adfirmari poteſt, tamen Architectus non temere hanc figuram elegit, quæ inter ſolidas prima eſt, & ad hunc motum congruentior, ut *Philippus Melanchthon Libro de Animâ. p. m.* 47. *facie* 2. teſtatur. Eleganter proinde *Dn. Iohann. Heinricus Urſinus* ὁ μακαρίτης *Analect. Sacr. Lib. III. num.* 27. *p.* 200. diſſerit: Mirum opus! cujus in alto baſis, conus in imo; cœlo patet, terræ clauditur, nec ſphæra mundi quantaquantâ expleri poteſt: trigonum ſolâ SS. Trinitate implendum. Hugonis vulgatum ita ſonat: Cor parvum eſt & magna cupit. Vix ad unius milvi refectionem ſufficere poſſet, & totus mundus ei non ſufficit. Non minus acutè quàm piè *Marcellinus de Piſe, Matiſconenſis Prædicator Capucinus Provinciæ Lugdunenſis, Tomo II. Encyclopædiæ Moralis p.* 588. de hoc negotio philoſophatur: Mathematica diſciplina penes quam eſt obliqua & torta ſuis regulis ita inflectere, ut redeant ad amuſſim, oſtendet qua ratione tres animæ potentiæ deviæ & deluſæ queant reduces iterum præſtitutis à Juſtitiæ amante Deo regulis aptari: Placuit oculis figuram ſubjicere, ut anima ſenſuum obſequio erudita, ſibi conſulat, & citius & magis expeditè. Itaque ſimilitudo petita à Mathematicâ *Euclidis* rem graphicè oculis ſubjiciet. Sic

ille

ille *Libro I. Element. Geometric. definitione primâ*: Figura intra figuram dicitur inſcribi, quando eo quæ inſcribitur, ejus in qua inſcribitur latera unoquoque ſuorum angulorum ab interiori parte contingit. Verbagratiâ: Deus homini inſcribitur quando tria animæ (cordis, ubi nempe ſedes animæ ſtatuitur,) latera contingit, id eſt cum afficit intellectum, voluntatem & memoriam; ſic enim potentiæ illæ debitum ſibi modum à Deo accipiunt. Idoneum eſt exemplum allatum ab Euclide, qui in medio trianguli inſcribit triangulum, quo inſcripto, ille prior triangulus diſpeſcitur in tres triangulos, accipientes menſuram ſuam ab illo itrinſeco triangulo, ut videre eſt in iſtâ figurâ.



Ubi triangulus, A, deſcribitur intra triangulum notatum literis B, B, B; & ex ea deſcriptione exſurgunt tres trianguli, in quorum area ſunt hæ literæ B, B, B. Hi autem tres trianguli commenſurantur ab illo triangulo intrinſeco. Vide jam quomodo hæc Deo & homini conveniant. Homo ob tres animæ ſuæ potentias triangulum refert: DEUS item triangulus eſt, ob tres perſonas. Si igitur iſte ſacer triangulus animæ inſideat, tangens ejus tria latera, quæ ſunt intellectus, voluntas, & memoria, ſtatim exſurgent tres alii trianguli commenſurati ſacro illi triangulo. Nam intellectus Deum ſpeculans, primæ veritati incumbens, credet omnia quæ ad fidem ſpectant. Voluntas Deo adhærẽs, totam ſe componet ad arbitrium Dei. Memoria recolens noxas ſuas, animam dolore conteret, ut Deum ita demereat. Sed Deum intelligere & meditari, Deum velle & amare, dato crea-

turis repudio, Deum mente recolere aliàs offenſum, ut ei ſatisfiat, hoc eſt habere tres triangulos conformes medio triangulo. Ergò illi animæ poſitæ in ea ſymmetriâ ſuarum partium competit perfecta ratio ſanitatis, qua geſtiit olim Pſaltes ſic jubilans: *Deus, Deus, meus, ad te de luce vigilo.* Pſalm. LXII. Invigilans DEO intellectus antelucanis horis optimè menſuratur. Quæ autem fuerit menſura voluntatis ejus, audi eo ipſe jubilante Pſalmo LXXII. *In voluntate tua deduxiſti me, & cum gloria ſuſcepiſti me. Quid enim mihi eſt in cœlo? & à te quid volui ſuper terram? Defecit caro mea, & cor meum: Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Sane ille cujus caro emortua eſt, & defecit nihil prorſus à Deo alienum vult, & maximè Deo occupante cor. Demum quid animo ſuo revolverit idem Pſaltes, & cujus rei memor exſtiterit, collige his verſibus Pſalmi CXVIII. *Cogitavi vias meas, & converti pedes meos in teſtimonia tua.* Memoria vitæ iniquæ Davidem perculit, & adegit ad regreſſum, quo rediit in gratiam cum DEO, cujus deinde beneficia commemorans, in gratiarum actiones ſeſe effundebat. Geſtientis animi accipe tripudia & voces indices. *Miſericordias Domini in æternum cantabo.* Pſalmo LXXXVIII. *Confitemini Domino, quoniam bonus, quoniam in ſeculum miſericordia ejus.* Pſalmo CXVII. *Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Pſalmo CXV. Itaque hoc ratum eſto, animæ ſanitatem exſurgere à Symmetria facultatum, quarum menſura congrua petitur à Divinis.

§. V. In Sacra Scriptura exſertis teſtimoniis Cor hominis Dei templum vocatur, Eſaiæ LVII. v. 15. I. Corinth. III. v. 16. 17. I. Corinth. VI. v. 19. II. Corinth. VI. v. 16. Epheſ. II. v. 21. Suffragantur denique Patres. Imò nos ſumus templa DEI & altaria, & luminaria & vaſa, exclamat *Tertullianus Libro de Coronâ Militis cap. IX. Idiota tractatu de Spiritu S. cap. IX.* Altare eſt cor noſtrum, Altare digniſſimum, quia in honore Trinitatis increatæ eſt conſecratum à ſummo Pontifice. O Altare ſanctiſſimum! O Altare cum omni diligentiâ mundiſſimè ſervandum! In hoc Altare debemus offerre ſacrificium Juſtitiæ, obla-

tiones

tiones miſericordiæ, holocauſta orationis, vitulos mortificationis carnis. *Auguſtinus Epiſtola LVII. ad Dardanum*, habitat, inquit, in ſingulis DEUS, tanquam in templis ſuis, & in omnibus ſimul in unum congregatis, tanquam in templo ſuo. Quod templum, quamdiu ſicut arca Noæ in hoc ſeculo fluctuat, fit, quod in Pſalmo ſcriptum eſt: Dominus diluvium inhabitat. *Richardus Victorinus in Pſalmum XXVIII.* Quod ſi templum DEI cor ipſius hominis intelligimus, qui ſint, qui in hoc templo gloriam DEO dicent, citius inveniemus. Qui enim ſunt alii hujus templi habitatores, quam cogitationes mentis & cordis affectiones? quoniam, inquit, cogitatio hominis confitebitur tibi: Rarò tamen contingit, ut hujus templi habitatores omnes in unum conveniant, ut una congregati in templo ejus omnes ſimul gloriam dicant, ut nulla aliena ſe cogitatio interſerat, quæ illa divina ſolennitatis gaudia perturbet vel imminuat. Hinc cor ſanctorum hominum, quod putarent illud officinam Spiritus Sancti, cupidiſſime oſculati fuerunt, quin & infantum recens-natorum. *Paulus Egardus Medullâ Theologiæ, pag.* 300. ſcribit: Quoslibet infantes ab utero prodeuntes ter oſculari, veterum ſententia fuit, idque in honorem SS. & individuæ Trinitatis. Leonides Martyr ſub Imperatore Severo Origenis Adamantii Pater, cum in filio divinius ingenium animadvertiſſet, puero dormienti ſæpenumero adſtitiſſe, ejusque pectus ſtragulis denudâſſe fertur, atque illud perinde ac ſi ſacer DEI Spiritus idem ipſum ſibi tanquam templum conſecrâſſet, auguſtè & cum reverentiâ oſculatus eſſe: ſeque pro tali prole beatum & felicem exiſtimâſſe, uti tradit *Euſebius Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Lib. VI. cap. II. & Iacobus Pontanus Bellariorum Atticorum, pag.* 691. Sic Proæreſii Sophiſtæ pectus, refert *Eunapius de Philoſophis, pag.* 115. coronam auditorum allambere quaſi ſolitam, καθάπερ ἀγάλματος ἐνθέυ, alios denique pedes, multos manus oſculatos, Deum, aut Mercurii τῦ λογίυ effigiem vivam appellâſſe.

I 2 §. VI.

§. VI. Inſuper reperio Sanctiſſimum Sacrarum Scripturarum Volumen oſculo honoratum eſſe. Hoc de B. Mariâ ſemper Virgine annotavit *Ludulphus de Saxoniâ, cap. II. de nativitate Virginis*, apud Aloyſium Novarinum, Veronenſem, *Electorum ſacrorum Lib. IV. excurſu XXIX. pag. 94.* dicens: Omni tempore contemplationi, aut orationi, aut lectioni, aut operationi ſe dabat, (Maria) pro ſalute generis humani ſine intermiſſione orabat, Scripturas de adventu Chriſti frequenter legebat, & quidquid in Scripturis de Incarnatione DEI inveniebat, hoc oſculando & amplexando dulciter relegebat. Sanctus Edmundus, Archiepiſcopus Cantuarienſis, tantum reverentiæ ſacræ Scripturæ detulit, ut quoties Biblia ſacra aperiret, prius ea oſculo honoraret, veluti Surius in ejus geſtis, menſe Novembri recenſet. *Lucas Tudenſis de alterâ vitâ, Lib. II. cap. XXI.* ſuper cultu Scripturæ ſcribit: Quis tanta inſania ducitur, ut ſacram videns Scripturam, humiliter elevans venerabatur eam, & in loco mundo reponebat, eò quod fortaſſis contineret ſcriptum nomen ſanctum. Hoc enim faciunt perfidi calumniatores, cum coram libro legis ſuæ, qua poſſunt reverentia, incurvantur, & oſculantur illum. Hæc ille. Quid obſtat tandem, quo minus Sacris Pandectis faciamus Sacros eosdem verſus, quos ſuæ Bibliothecæ Ranzovius quondam conſecravit?

Salvete aureoli mei libelli,
Meæ deliciæ, mei lepores,
Quàm vos ſæpè oculis juvat videre,
Et tritos manibus tenere noſtris.
Vos eſtis requies honeſta mentis,
Jucunda ingeniis bonis voluptas,
Rebus perfugium minus ſecundis,
In lætis decor & nitor refulgens;
Vos quàm fata diu ſinent amare,
Vobis immoriar mei libelli.

Salve-

Salvete, ex quibus hæc mihi voluptas,
Ævum præcipitur per omne grata:
Quàm vos intueor libenter, & quàm
Lubens colloquor: ecquid æſtimandum eſt
Curis eſſe beatius ſolutis!

Vel ſi mavis alios, Pauli Meliſſi in S. Biblia concinnatos:

Nocturna tractare manu, tractare diurnâ
Ætherios, vatum ſcripta vetuſta libros;
Scrutarique novæ divina volumina legis
Gnaviter, unigenæ vox jubet æqua DEI.
Et meritò, namque hinc æterni vena liquoris
Profluit, & vivæ fons ſalit uber aquæ.
Hos latices libans, Chriſto Duce & auſpice Chriſto,
Ante DEUM æternâ ſorte beatus eris.

§. VII. De Judæorum cultu erga ſacrum codicem, qualem in Synagogâ ipſorum Amſtelodami ipſemet αὐτόπτης obſervavi, *Iohannes Buxtorfius Synagogæ Iudaicæ cap. IX.* ediſſerit: Super quadam, inquit, ſtructurâ quadrangulari menſa eſt cum ſericeo holoſericove panno, cui Chaſan ſive Præcentor librum Legis imponit: venit deinceps ille, qui officium Gelilah redemit, faſciasque ſive panniculos, cui liber involutus eſt, ab eo aufert, & ex iis eum evolvit. Tum Chaſan & alter iſte, qui officium dictum redemit, evocant quendam è congregatione univerſa, & per ejus ipſius & per Patris etiam nomen, jubentes ut accedat. Qui veniens in medio duorum iſtorum conſiſtit, & librum *deoſculatur*, non quidem ſuper membrana illius nuda, (illud enim facere peccatum foret ingens;) ſed per panniculos, quibus circumdatus eſt, per ligna illa duo ad libri extremitates agglutinata manibus apprehendens, clarâ voce, laudate, inquit, Dominum &c. Benedictus eſto DEUS, qui nos præ gentibus omnibus elegeris, legemque tuam nobis dederis. Benedictus eſto DEUS legiſlator. Jam perſuadet ſibi Judæus hic, quod rem bonam nactus ſit, quippe qui lignum vitæ in manus acceperit, ideoque præ populis omnibus beatus ſit. Præcentor deinde legit Paſcha,

 ſive

ſive caput è libro iſto, quo facto reverſus ille, qui paulo prius revocatus erat, librum denuò *deoſculatur*, Benedictus, ajens, Deus eſto, mi, qui dederis nobis legem veram, vitamque nobis implantaveris æternam. Benedictus, inquam, eſto Deus legislator. Deinde venientes omnes tam Juvenes quam ſenes, librum iſtum *oſculantur*, digitis tantummodo duobus attingentes, quos poſtea facie impellunt. Ea enim res cum ſanctitate ſingulari conjuncta, contra cœcitatem fluxusque oculares ſaluberrima eſt. Huc quoque facere videntur verba auctoris Apologiæ auff die Bayer-Anhaltiſche Kantzley/ Anno Chriſti MDCXXIV. pagina 93. in *Hottingeri Bibliothecario Lib. I. cap. 5. p.* 178. allegata. Præcipuum decus Bibliothecæ, heu quondam Palatinæ, quæ etiam ſupra Vaticanam Papæ Romani, & Pariſinam Galliarum Regis inclaruit, erant manuſcripta Hebræa, Græca, Latina, & aliarum linguarum. Ea partim à Philippo & Ottone-Henrico Electoribus, horumque Prædeceſſoribus in Oriente, Græcia & Italiâ conquiſita, magno ſtudio & gravi ære redempta, partim ex monaſteriis Palatinatus collecta, & in unum comportata ſunt. Non pauca etiam ceu legativa acceſſerunt ex luculenta hæreditate Baronis Fuggeri, Anno 1584. In tanto numero MSS. fuit & codex ſacer Bibliorum Hebræorum, in Charta Pergamena, Majeſtate literarum, vetuſtate Scripturæ, ac forma Operis planè venerabilis, & non niſi primam antiquitatem ſapiens. Judæi quidam, cum Friderico III. Electore ad eum inſpiciendum admitterentur, ceu cœlitus delapſum ſuſpexerunt, procidentes *deoſculati* ſunt, & tantum non adorarunt, polliciti ingentem auri vim, ſi uſibus Synagogæ ſuæ concederetur. Plura de pretioſiſſimo hoc Germaniæ theſauro vide apud *Hippolytum à Collibus* in Increment. Urbium cap. X. Perſarum Rex Abbas Libros Evangeliorum & Pſalmorum in Perſicam Linguam à Monacho quodam traductos, ut rem in ſua quoque lege licitam magna cum veneratione & oſculis excepit, eosdem capiti ſuo imponens ac mandans ut inter pretioſiſſimam cubiculi ſui ſupellectilem aſſervarentur, publicè effatus, eum, qui contentis his in libris non præberet aſſenſum, incredulum eſſe æſtimandum. *Petrus della*

Valle

Valle Itinerarii Orientalis parte II. pag. 168. *Edition. German. Genev. in fol. Anno MDCLXXIV.*

§. VIII. Non minori cultus affectu Mahumedani erga ſuum Alcoranum ducuntur, quem alii *verbum Dei increatum*, alii *ex ipſis etiam Imperatoribus creatum* crediderunt, uti Vathecus Mamonis Succeſſor, de quo Patricides apud *Hottingerum Hiſtoriæ Orientalis Lib. II. cap. IV. p.* 417. conſulendus. Sanè non patiuntur hunc librum immundis manibus contrectari, nec in loco minus honeſto latere, ſed potius in commune quaſi bonum conferunt, quidquid venerationis ab iis proficiſci poteſt. Dicam breviter, quæ non ſine ſtupore, riſu forte intermixto, Georgius Douſa in itinere Conſtantinopolitano obſervavit: Cum ille aliquandò in urbe haut procul à templo Imperatoris Turcici, Camelum quendam lento & pathetico gradu incedentem, magna populi copiâ ſtipatum conſpicatus ſciſcitaretur, ecquid tantus hominum confluxus ſibi vellet, reſponſum ab adſtantibus tale retulit: Camelum iſtum ex urbe Mecha Alkoranum ipſius dorſo impoſitum adportare, indeque à populo circumfluente modo exquiſitiſſimo undiquaque honorari. Quidam beſtiæ crines evellere, tanquam ſacratiſſimum depoſitum ſervantes, & alii eam amplexibus & oſculatione devotâ demulcere, nonnulli ſudorem deterſum oculis ſuis, imò integræ faciei illinere, donec tandem beſtia in partes diflecta religioſiſſimis, juxta plebeculæ opinionem, inter Turcas conſumenda offerretur. *M. Iohann. Mair Biblico-Hiſtorica Chriſtianiſmi Structura, part. I. pag.* 1. *Bartholomæus Georgevvitz de moribus Turcarum libello* ſcribit: Turcæ Machometi traditionibus & ſtatutis præſtant, ut non ſolum DEUM (quod noſtris plerumque accidere ſolet) non blaſphement, imo ſchedam quomodocunque ſcriptam in terra jacentem ſi repererint, erectam & ſæpiùs deoſculatam, in rimam aliquam parietis poſitam, obſtruunt. Dicunt peccatum eſſe, ſi literæ quibus nomen DEI & lex Machometi deſcribuntur, pedibus conculcentur. Et nemo audet Chriſtiano, vel alterius fidei ſeu religionis homini vendere Alkoranum, aut alia eorum ſcripta, ne abjecta palpentur, vel immundis manibus contrectentur, alio-

quin

quin capitis pœnâ plecterentur: quare hac in re nobis meliores dici poſſunt. *Thomas Erpenius notis ad Surat. Ioſephi*, incredibile eſt dictu, quantum Alkorano virtutis, Majeſtatis & authoritatis adſcribant, quantum ei honoris imò venerationis tribuant. Integri de præſtantia ejus extant libri, quos ſine riſu homo Chriſtianus non legat. Super omnes eum creaturas excellere, & proximum à Deo locum tenere prædicant. Qui irreverenter eum tractat, vitâ indignum, nec minus flagitioſum, quàm ſi ipſum contemneret Deum. Hinc magnâ cum veneratione & reverentiâ eum accipiunt, & manibus deponunt, neque Chriſtianum vel Judæum attingere eum permittunt; inſidere autem ei eſt immane piaculum, Chriſtianis etiam & Judæis capitale. Quin ipſis Mahumedanis nefas eſt, niſi benè mundi ſint & loti, vel extremis digitis attingere, quâ de causâ ne impudenter peccent, corio ejus extinſecus majuſculis literis inſcribere ſolent: NE TANGAT EUM NISI MUNDUS. Quæ Arabum ſuperſtitio multos Chriſtianos pudefacere poteſt, qui de Canonicis Scripturæ libris loquuntur indigne & impiè, ut majoris Saraceni æſtiment nugamenta ſua, quam ex Chriſtianis non pauci ſanctiſſimum Dei verbum.

§. IX. Denique tertiò hujus loci eſt OSCULUM SUBIECTIONIS. Illud ex mente nonnullorum dici poteſt tale, quo Creatura tremendam Creatoris Majeſtatem ſecum expendit, omnes ſuas excellentias præ eadem deſpicit, ad ejus ſublimitatem ſe ſubmittit, atque ſuum eidem defert obſequium. Hujuscemodi oſculum volunt fuiſſe quod David requirit Pſalmo II. v. 12. & plures interpretes miſere torſit. Hebræus textus habet נַשְּׁקוּ־בַר *Oſculamini filium.* Paraphraſtes Chaldæus reddidit *kabilu ulpana*, *recipite doctrinam.* LXX. Interpretes δράξασθε παιδείας, *apprehendite diſciplinam.* Syrus, oſculamini filium. Æthiops cum vulgato Latino coincidit, *apprehendite diſciplinam.* Arabs, *adhærete diſciplinæ.* Quæ verſiones ad Hebraicarum vocum ſignificationem minimè quadrant. Neque enim נשק apprehendere ſignificat, ſed oſculari & complecti, nec בַר in toto veteri inſtrumento unquam pro diſciplinâ ſumitur, præterquam hoc loco, quantumvis ſæpiùs ibidem

ibidem & apud LXX. Interpretes occurrat. Chaldæus, Græcus & Latinus videntur legiſſe pro נַשְּׁקוּ נַשְּׂגוּ aſſequimini, (etſi hoc verbum non reperitur in Piel, ſed in Hiphil) ob literarum שׁ & שׂ, ק & כ ſimilem ſonum, & Bar accepiſſe in ſignificatione puritatis, atque ita interpretati eſſe doctrinam, ſeu diſciplinam, puram ſcilicet. Certum enim eſt, quod dictio בר æquivoca ſit, aliquandò *filium*, aliquandò *doctrinam*, nonnunquam triticum, ſive etiam purum, mundum, electum notet, quod jam à D. Hieronymo in Pammachio contra Rufinum obſervatum eſt. At verò nulla interpretatio magis hic quidem locum habere poteſt, quàm quæ Bar filium interpretatur, quia Pſalmus II. expreſsè de Meſſiâ loquitur. Vide *Euthymii Monachi Zigaboni commentationes in Pſalmos*, quas Philippus Saulus Epiſcopus Brugnatenſis è Græco Latinè tranſtulit. Et ne diſſimulem, quod ad præſens ſpectat, vix ac ne vix quidem oſculum Davidicum oſculis propriè ſic dictis accenſeri poteſt; nam ad oſculum propriè dictum requiritur, ut oſculans ore ſuo aliud quodcunque tandem attingat, cùm ea quidem intentione, ut amorem aliumve affectum indicet: ſed in illo Davidico quid quæſo oſculantes ore attingunt? Nihil ergò eſt, quod animum meum avellere poſſit ab illa doctiorum interpretum ſententiâ, qui ſtatuunt Davidem ſub ipſo Meſſiâ, mentione oſculi hoc loco à Regibus & potentibus requirere id, quod ſubditi aliàs per libamina oſculorum deferre ſolent ſuperioribus, ſubjectionem nempe & cultum. Hinc illud comma B. Lutherus commodè reddidit: **Küſſet den Sohn/ oder huldet jhm/ gebt jhm gleiche Ehre mit dem Vatter.** Johan. V. v. 23. Conſonant interpretes Vinarienſes: **Erkennet jhn für einen einigen HErrn und Heyland/ liebet jhn inbrünſtig.**

§. X. Merito autem ſuo *Hugo Grotius*, Vir extra Scholam Theologicam incomparabilis, *Criticorum Sacrorum Tomo III. pag.* 3609. poſt Cornelium Janſenium in Paraphraſi Pſalm. p. 5. Johannem Calvinum & Conradum Pellicanum de Davide, ſed perperam exponens, à *D. Iohanne Adamo Oſiandro* vapulat. Siſto verba ejus *ex Obſervationibus ad Grotii de Iure Belli & Pacis Lib. I. cap. II.*

Obſervat. I. ſuper theſin. 7. Cùm verò dicatur oſculamini filium, malè Grotius hoc exponit in Commentario, ac ſi David hoc voluiſſet, Vos alii vicini Reges interfectorum Regum exemplo territi, in tempore venite ad fœdus obſequioſum, beati omnes, qui fidei meæ ſe permittunt. Non enim hic agi de oſculo Davidi inferendo ex dictis conſtat: Cum Pſalmus agat de Meſſia, per filium hic intelligitur filius in æternitate genitus, ex quo ſuperior eminentiſſimo creaturarum ordini ipſis angelicis ſpiritibus. Ebræor. I. v. 4. 5. Quamvis autem Pſaltes referat hæc verba ad filium DEI conſubſtantialem, non tamen agunt illa directè de ſubmiſſione ad fœdus obſequioſum, ſed latriâ & cultu divino illi deferendo, ut partim vox ipſa docet, quæ ita uſurpatur I. Regum XIX. v. 18. Partim uſus & conſuetudo illorum qui extra Eccleſiam, atque hoc modo Deaſtros ſuos venerabantur, quod Jobus indicat, dicendo cap. XXXI. v. 26. 27. Si vidi ſolem cum fulgeret, & lunam incedentem, clarum & lætatum eſt in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manum meam ore meo: quamvis enim ſint, qui de lætâ fortunâ hoc accipiant, quam dum quis ſuæ induſtriæ tribuit, manum ſuam oſculari dicitur, tanquam fontem tanti boni, & juxta Gregorium, qui laudat, quod facit, & teſtimonio propriæ locutionis ſibi virtutem tribuit operationis, manum ſuam oſculari dicatur; nihilominus alii interpretes de protenſione manus religioſâ è longinquo & oſculo illius luce cœleſti perfuſæ accipiunt, imò ipſe Grotius de ſubreptione opinionis, quod Sol & Luna ſummi Dii, rerumque arbitri, animus adorandi quibus debeatur, partim interpretes Orthodoxi, inter quos Dn. D. Martinus Geierus hic omninò videndus. Huc usque Oſiander. Sanctes Pagninus in Lexico Ebraico allegat verba Rabbi Aben-Ezræ: Servite Domino reſpectu Domini, oſculamini filium reſpectu Meſſiæ. Oſculari ergò hic loci eſt, Regi Chriſto ſceptra ſua ſubmittere, ipſique ſervire.

§. XI. Nunc Commentatoribus textum preſſiùs urgentibus paulisper aures præbeamus. *Petrus à Figueiro Luſitanus*, in Commentar. ad hunc locum ſequentia annotat: נַשְּׁקוּ בַר juxta Hebræos tripliciter interpretari poteſt: Uno modo *oſculamini*

filium,

filium, hoc eſt, oſculamini hunc filium, quem Deus filium vocat, dicens: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Ait autem oſculamini, quoniam mos eſt ſervorum & famulorum, ut oſculentur manum Domini. Secundo modo: *oſculamini purum*, ideſt, innocentem hoc ſenſu: quid vobis mecum eſt, qui purus ſum & innocens, ut inſurgatis adverſum me, & repugnetis mihi? Imò verò debetis me oſculari atque agnoſcere, & confiteri me Regem eſſe ex decreto Dei. Tertio modo: *oſculamini electum.* Sic Rabbi David, Rabbi Abraham hoc modo ſcribit: Ecce ſervite Domino, pro illo, adverſus Dominum. Et oſculamini filium, pro illo, adverſus Chriſtum ejus, de quo dixit, filius meus es tu. Eſt autem conſuetudo gentium, ponere manum ſub manu Regis, ut fratres Salomonis, ſervi autem ſub femore Dominorum. Vel etiam, ut oſculentur Regem, qui mos hodieque obſervatur apud Indos. Rabbi Menachem apud Rabbi Seloh verbũ נַשְׁקוּ quod alii oſculamini interpretantur, reddit *deſiderate, adamate*, id eſt, חַמְאוּ Et quoniam ejusmodi oſculatio, ſeu oſculum ſignum adorationis eſt, undè etiam Domini crucem oſculamur, ait D. Hieronymus in commentario, interpretari poſſe, adorate filium; apertamque eſſe de Chriſto Prophetiam, & ordinem Præcepti, adorate filium, ne fortè iraſcatur Dominus, id eſt, Pater. Sic *D. Hieronymus*; Rectè autem de filio dixit, oſculamini filium, ut filium Dei etiam hominis filium ſignificaret. Nam inter eos qui unius ſunt naturæ oſculum propè intelligitur, quod ſingularis & præcipui amoris & charitatis indicium & ſignum eſt. Undè etiam ſponſa petit: oſculetur me de oſculis oris ſui. Vult igitur Pater, ut filium ſuum ſingulari & præcipuo amore & charitate complectamur, & honoremus & colamus. Et hoc inprimis admonentur Reges & Principes, qui majorem honorem acceperunt. Qui enim non honorificat filium, non honorificat Patrem, Johann. V. v. 23. Sic etiam non poteſt ſervire Domino, id eſt, Deo Patri, qui non oſculatur filium, id eſt, qui filium peculiari & præcipuo honore non honorat, cum æqualis ſit Patri, & ejusdem cum eo naturæ & ſubſtantiæ. Hæc ille. *Iohannes Viccars*, Anglus in Decaplis Pſalmorum, ſectione

IX. ait: Oſculum hoc Subjectionis ſignum, ſicut vulgariter loquuntur, BASCIO LE MANI DE VOSTRE SIGNORIA. Id eſt, ego ſum ſervus tuus, Ital. Hiſpan. DAD OBEDIENTIA. Hanc expoſitionem roborat *Petrus Galatinus Libro III. de Arcanis Catholicæ veritatis, cap. 6. ex Tehillim* ſcribens: Quid ſonat illud oſculamini filium? Simile eſt cuidam Regi, qui contra filios ſeu incolas civitatis indignatus eſt; Iverunt ergò cives & ſupplices facti Regis filio, petiverunt, ut ſua interceſſione Patrem ſibi reconciliaret. Abiit filius & placavit ſubditis Patrem ſuum. Acceſſerunt poſtea cives Regem ſibi reconciliatum, ut gratias agerent: quibus Rex dixit: mihine gratias agetis? quin abite potius & filio gratias agite, cujus interceſſioni vitam & omnia veſtra debetis. Niſi enim ille medius interveniſſet, actum de vobis eſſet.

§. XII. Digna tandem eſt Megalandri noſtri *Lutheri* Epicriſis ſuper hunc locum, quæ ex *III. Tomo Operum Latinorum, fol. 136. facie ſecundâ*, huc transferatur, ſequentibus verbis concepta: Ferè ab omnibus iſta translatio reprobatur, apprehendite diſciplinam, nam in Ebræo Naſcu Bar, quod Hieronymus in Pſalterio Hebraico transtulit, *adorate purè*, quia Bar etiam purum & electum ſignificat. Idem in commentariolo ſic dicit: in Hebræo legitur naſcu bar, quod interpretari poteſt, *adorate filium*. Bar enim & filium ſignificat. Undè Simon Bar Johanna, filius Johannis in Evangelio, & Bar Ptolomæus, filius Ptolomæi, Barnabas, filius Prophetæ, & ſimilia. Burgenſis & Lyranus ſic: *oſculamini filium*. Nusquam autem Bar dicitur diſciplinam ſignificare. Oſculari autem interpretantur homagium præſtare, ut ſit ſenſus: oſculamini filium, id eſt cum reverentia & humilitate Regem & Dominum Chriſtum ſuſcipite. Sed tentemus, utcunque omnia concordare. Oſculum primò ſignum eſt reverentiæ & adorationis, quomodo ſacra & divina oſculamur & honoramus, aut humiliter proſtrati *pedes & veſtigia oſculamur*, ſicut MARIA MAGDALENA Chriſtum oſculata eſt; juxta hoc Hieronymus tranſtulit, *adorate purè*. Secundò eſt ſignum recognitionis & fidei præſtandæ, ut in homagio, ubi *oſculari ſolemus manum*, agnoſcentes hoc ipſo Dominum,

num,

num, quem oſculamur. Tertiò ſignum eſt perfectiſſimæ amicitiæ & charitatis, quo ſolemus *oculos aut faciem oſculari*, de quo Apoſtolus præcipit Rom. XVI. Salutate invicem oſculo ſancto. Quo oſculo legitur Chriſtus ſuos diſcipulos revertentes excipere ſolitus. Verùm quandò hoc modo oſculantes ſoleant mutuò ſe apprehendere & amplecti, noſtra translatio habet, apprehendite diſciplinam. Cum autem abſolutè dicat, oſculamini filium, non pedes, nec manum, nec faciem commemorans, juſtum eſt, ut pro tota latitudine oſculi accipiamus, ut Chriſtum oſculo pedum adoremus, ſicut filium DEI, verum DEUM, oſculo manus accipiamus, ſicut legitimum Dominum & ſempiternum adjutorem & ſalvatorem. Oſculo oculorum vel faciei amplectamur, ſicut dulciſſimum fratrem, amicum & Sponſum animæ noſtræ. De iis tribus oſculis vide Bernhardum in Principio Cantici, ut ſit ſenſus: oſculamini filium, hoc eſt, Chriſtum DEUM colite ſummâ reverentia; Chriſto Domino ſubjecti eſtote ſummâ humilitate; Chriſto Sponſo adhærete ſummâ charitate. Ecce amor & timor, utriusque modus, medium humilitas. Hæc perfectiſſima eſt latria. Jam aliud Bar, quod filium, purum, diſciplinam translatum eſt, ſic concinnemus. Quod fides Chriſti eſt verè diſciplina noſtra; ideò qui in Chriſtum credit, (id eſt, filium oſculatur) verè diſciplinam apprehendit, portans crucifixum Chriſtum in ſe ipſo. (ut ad Galatas ſcribitur) Non enim Chriſtus ſecundum carnem oſculatur, aut apprehenditur, ſed in ſpiritu, dum crux & paſſio ejus, quibus diſciplinamur, Ebræorum XII. amanter ſuſcipitur. *Ideò noſtra translatio ad verbum nihil eſt, ad ſenſum autem propriiſſima.* Porrò purè adorare illud tangit, quod III. Regum cap. XIX. v. 18. ſcribitur, de adoratione impura Baal dicitur; Derelinquam mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt incurvata ante Baal, & omne os, quod non adoraverit eum; quod fortè quiſpiam Ebraiſta interpretatus gloſſavit, oſculans manum, ut modum adorationis exprimeret, ac deinde in textum relatum eſt ab imperito ſcriptore. At in hunc ſenſum tamen Hiob XXXI. loquitur: Si oſculatus ſum manum meam ore meo, quæ eſt iniquitas maxima, & negatio al-

 tiſſimi,

tiſſimi, ut quæ id, quod Dei eſt, ſibi tribuat, ſeipſam in idolum Baal ſibi ſtatuens, ſeque adorans, ſe autorem faciens bonorum ſuorum. Nam Baal autorem ſeu Dominum ſignificat. Sic Oſeæ II. Opus manuum ſuarum adoraverunt, quod fecerunt digiti eorum. Aſt hæc eſt adoratio impuriſſima. Quare Chriſtum oſculari, Chriſtum agnoſcere Salvatorem, & illius manum oſculari, hoc eſt verè & purè purum adorare, hoc filium adorare eſt. Si filius (inquit) vos liberaverit, veri liberi eritis, Johannis VIII. Concludamus itaque vult Propheta, ut ſerviant Chriſto in timore, ſe peccatores agnoſcant, & ſemper accuſent, ſolum Deum juſtificent in Chriſto. Sed cum ei poſſint occurrere & prætendere, ſe legem ſervâſſe, nec Chriſto ad Juſtitiam opus ſibi eſſe: huic præſumtioni peſſimæ occurrens dicit: nolite exiſtimare vos eſſe juſtos, exinanite hanc opinionem Idololatricam, ne vos Deo æquetis, nolite fidere in Juſtitiis veſtris, imò filium oſculamini, filium amplectimini, illius Juſtitia, illius Salus vos ſervabit. Hactenus Lutherus.

§. XIII. Hebraicam verſionem defendunt Auguſtinus Steuchus, Eugubinus, Tomo II. Operum, fol. 12. facie 2. Auguſtinus Marloratus in expoſitione Eccleſiaſtica Pſalmorum, pag. 9. Bellarminus Libro I. de Chriſto, cap. V. Matthias Bredembach, comment. in Pſalm. pag. 15. Johannes Brentius, Tomo III. Operum, pag. 205. Johannes Bugenhagius, in Pſalm. pag. 2. Thomas de Vio Cajetanus in Enarrat. Pſalm. fol. 4. facie 2. Gilbertus Genebrardus in Pſalm. p. 7. edit. Pariſ. in folio. Salomon Geſnerus in Pſalm. p. 25. D. Hoe conc. ſuper Pſalm. II. ſeptimâ, pag. 245. Johann Baptiſta Folengius, Commentar. in Pſalm. fol. 6. Petrus Lombardus, Comment. in Pſalm. pag. 4. Johann. Lorinus, Tomo I. in Pſalm. pag. 49. ſeq. Wolfgangus Muſculus, explanat. in Pſalm. 26. Sebaſtian Munſterus, Arias Montanus, Franciſcus Vatablus, Johann. Druſius ad difficil. loca Geneſ. cap. CXIIX. Lib. II. Obſervat. c. XVI. & Centur. I. Miſcellan. cap. 60. Simeon de Muis, Profeſſor Regius Pariſienſis, in Commentar. ſuper Pſalm. pag. 12. Andreas Rivetus, in Pſalm. II. Tomo II. Operum, pag. 28. Alphonſus Salmeron, Tomo I. Oper. pag. 300. fac. 2. B. Glasſius,

Glaſſius, Philologiæ ſacræ Lib. II. part. I. Tract. 2. Sect. 2. p. 273. Rhetoric. Sacr. cap. VII. pag. 1137. Balthaſar Meiſnerus, Philoſophiæ Sobriæ part. II. pag. 95. Johannes Trapp, Anglus, in Expoſition. Pſalm. p. m. 568. Bartholomæus Weſthemer, in Explicat. Pſalm. p. 27. Ægidius Hunnius, Tomo II. Oper. Latin. in Anti-Pareo altero, pag. 839. ſeqq. Lyranus & Eſtius in Bibliis maximis Johannis de la Haye, Tomo VI. pag. 12. Johannes Gerhardus, Locor. Theologic. Tomo VI. cap. 5. Sect. 5. membro I. §. 166.

DISSERTATIO V.

De QUIBUSDAM OSCVLIS ECCLESIASTICIS.

SUMMARIA.

I. Vox Eccleſiæ variis ſignificatis gaudet. Laus Marſilii Patavini. II. Oſculum Pacis apud Pontificios. Origo ejus ex Antiquitate demonſtrata. III. Vſitatum eſt in Eccleſia Græcâ & Latinâ tempore Communionis. Dandæ & accipiendæ Pacis inter Græcos norma. Lavatio præcedens oſculum. IV. Liturgia quid. Vſus vocis apud Græcos & Latinos Patres. Chryſoſtomi Liturgia ſuſpecta. Ambroſianæ auctor. Offertorium quid. Catechumeni quinam. Olim ab Eccleſia expulſi. Catechumenatus tempus variè immutatum. V. Ritus diverſi Latinorum & Orientalium Chriſtianorum circa oſculum Pacis. Miſſæ Mozarabum Autor. Vſus ejus in Hiſpanicis Eccleſiis. Liturgia Jacobi valdè interpolata. Maronitarum ritus. Miſſale Gallicum & Italicum. VI. Oſculum altari fixum ejusque ſignificatio. VII. Formatio Signi crucis ſuper altare. Ritus in oſculatione altaris differentes. VIII. Altare typus Chriſti. Oſculum ſine crucis ſigno. Præparatio altaris apud Andegavenſes in die Paſchæ. Pluviale ſive Cappa idem. IX. Patena alia Chriſma-

Chriſmalis, alia Miniſterialis, oſculis honoratur. Canon Eccleſiaſticus quid? Planeta ſive Caſula veſtis Sacerdotalis. Significatio oſculi Patenæ. Signatio cum Patena quid notet? Oſculum calici & aliis Vaſis ad Miſſæ celebrationem ſpectantibus offertur. Ritus de Patenâ olim populo ad oſculum porrectâ probitus. Manus miſſam celebrantis oſculo culta. X. Sacri & præprimis Evangelici Codices elegantiſſimè exornati ac oſculis excepti. Significationes oſculi hic adhibiti. Non omnibus licet Evangeliorum librum oſculari. XI. Curopalata quid. Ritus Eccleſiæ Græcaniæ in Dominica magna Paſchali circa Libri Evangeliorum oſculationem. Reciproca oſcula apud Græcos, Ruthenos & Turcas in feſto Paſchali. Troparium. XII. Codex Miſſalis & Evangelicus inter Latinos nemini Laicorum offertur oſculandus. Dignitas Epiſcopalis expreſſa. XIII. Oſcula mutua inter Clericos tempore Communionis. De oſculo ſummo Pontifici ab inferioribus oblato remiſſivè. XIV. Modus ſumendi hoſtiam ſummo Pontifici obſervatus. Calamus ſive tubulus Eccleſiaſticus. Ritus in Perceptione Euchariſtiæ ſummi Pontificis apud Græcos uſitati. Oſculum manus & genæ quid notet? Oſculum humeri apud Latinos Pontifices. XV. Interpretatio omnium oſculorum in actu communionis Synoptica. XVI. Concilium quid, & quotuplex, Ordo celebrandi & finiendi cum oſculo. XVII. Oſculum initiativum cujuslibet Sacerdotis inter Græcos atque Latinos, ejusque ſignificatio ac Origo. XVIII. Illud quoque Coptitis uſitatum. Coptitæ Chriſtiani in AEgypto, della Cintura Italis dicti, & quare. XIX. Ordinatio Metropolitæ Græci. Chartophylacis eminens dignitas. Chartophylacium. Aquila in templis. Nicephori Hiſtoria Eccleſiaſtica non adeò certa. XX. Significatio oſculi initiativi ulterior. Oſculum genu & genæ Patriarchæ impreſſum quid notet? De Phraſi Geneſis L. Cap. Nati in genibus, vel ſuper genua. Exocatacœli. XXI. Sacerdotum manibus oſcula reverentiæ cauſa libata.

§. I. INter multa oſcula, quædam, ut ab aliis ſeparentur, jure quodam ſpeciali vocari queunt Eccleſiaſtica; quia ſcilicet uſurpantur (I) in templis. (II) à miniſterio Eccleſiaſtico quocunque. (III) etiam Eccleſiæ Metropolitanæ, (IV) à Pontificibus & Car-

& Cardinalibus Romanæ Eccleſiæ, (V) in communitate fidelium ſive univerſali, ſive particulari, quin & domeſticâ. Tot enim ſignificata nomen Eccleſiæ omiſſo gentilium & civili uſu involvit, uti verba *Marſilii Patavini* ex defenſore Pacis, pro Ludovico Imperatore contra Papam Johannem XXII. *parte II. cap.* 2. indicant. Apud Latinos, *inquit*, vocabulum hoc ſecundum vulgarem & famoſam appellationem in unâ ſui ſignificatione importat templum ſeu domum, in qua Deus communiter à fidelibus colitur & frequentiùs adoratur. In alia vero ſignificatione importat hoc nomen Eccleſiæ miniſtros illos Presbyteros ſeu Epiſcopos atque Diaconos & reliquos, qui miniſtrant & præſunt in metropolitana, ſeu principali omnium Eccleſiarum, quemadmodum hoc Eccleſia Romanæ Urbis dudum obtinuit; cujus miniſtri & Præſidentes ſunt Papa Romanus & Cardinales ipſius, qui jam ex uſu quodam obtinuerunt dici Eccleſia, & Eccleſiam aliquid egiſſe, aut recepiſſe, cum iidem aliquid egerint, aut receperint, vel aliter, qualiter ordinaverint. Rurſum ſecundùm aliam ſignificationem dicitur hoc nomen Eccleſiæ & omnium veriſſimè & propriiſſimè ſecundùm primam impoſitionem hujus nominis, ſeu intentionem primorum imponentium, licet non ita famoſè ſecundum modernum uſum, & de Univerſitate fidelium credentium & invocantium nomen Chriſti, & de hujus Univerſitatis partibus omnibus in quacunque communitate etiam domeſticâ. Et hæc fuit impoſitio prima hujus dictionis, & conſuetus uſus ejus apud Apoſtolos & in Eccleſia primitivâ. Hæc Marſilius circa Annum MCCCXXIV. Vir in tenebris admodum perſpicax, libro citato, quo nullum ſcriptum contra Papam ex veteribus præſtantius exſtat, ſive eruditionem, ſive copiam & libertatem ſpectes. Proinde memòriam autoris ejusque Scripta damnavit Johannes 22. in ſuo extra Juſtitiam vagante, & in Indicem Expurgatorium iniqui Cenſores retulerunt, juxta *Catalogum teſtium Veritatis*, Lib. XVIII. p. m. 1759. Edit. in fol. Anno MDCIIX. & *Ludovicum Molinam* de Juſtitia & Jure, Tomo II. Diſput. XXXI. n. 3. Prima acceptio Eccleſiæ pervulgaris hodie eſt, nec tamen æq; antiqua

L atque

atque Chriſtianorum nomen & religio, aut eorum conventus. In hoc ſignificatu iſtud vocabulum uſurpaverat *Euſebius* Peluſiotarum Antiſtes, ſed *acriter* reprehenditur propterea ab *Iſidoro* circa Annum Chriſti CCCCXL. diſtinguente inter ἐκκλησίαν & ἐκκλησιαστήριον. Ut enim aliud eſt, *inquit*, ſacrificium, aliud altare, aliud thymiamatis locus θυμιατήριον, aliud thymiama, aliud βυλευτήριον, ſenaculum, aliud Senatus; (illud enim locum in quo coëunt, ſignificat, hoc autem viros eos, qui conſilium ineunt, ad quos & periculum & Salus pertinet:) eodem modô de templo & Eccleſia ſtatuendum &c. *Lib. II. Epiſtola* 246. Hinc conſtat, illo ævo minus receptam fuiſſe in Eccleſiâ orientali, iſtam vocabuli Eccleſiæ acceptionem. Fortè tamen in Eccleſiâ Occidentali iſta ſignificatio facilius admiſſa eſt, uti oſtendunt verba *Auguſtini* Hipponenſis Epiſcopi, *Epiſtola CLVII.* Sicut appellamus Eccleſiam Baſilicam, qua continetur populus, qui verè appellatur Eccleſia, ut nomine Eccleſiæ, id eſt populi, qui continetur, ſignificemus locum, qui continet: ita quod animæ corporibus continentur, intelligi corpora filiorum per nominatas animas poſſunt. Exinde utrumque ſignificatum combinat *Amalarius Fortunatus de Eccleſ. Offic. Lib. III. cap.* 2. Eccleſia, *inquit*, eſt convocatus populus per miniſtros Eccleſiæ ab eo, qui facit unanimes habitare in domo. Ipſa domus vocatur Ecclaſia, quia Eccleſiam continet. Ipſa vocatur κυριακή, quia eſt Dominicalis. Secunda rejicienda non eſt, dum ne excludatur populus, & ex eo Eccleſiam conſtitui non negetur. Sic enim partem nomine totius venire nihil vetat. Et ſic *Tertullianus de exhortat. Caſtitat. cap. VII.* poſtquam feciſſet mentionem ordinis Eccleſiaſtici, quo nomine Sacerdotes intellectos voluit, ſubjungit: *Sed ubi tres, Eccleſia eſt, licet Laici.* Tertia rarior eſt, nec aliàs fortè uſitata, niſi inter Epiſcopos & Presbyteros unius provinciæ. Quarta ſignificatio tolerari poſſet, ſi Romana Eccleſia admitteret juxta ſe ſorores, ſive Eccleſias alias pari ſecum gradu, nec ipſa Primatum & tyrannidem in reliquas omnes affectaret. Quinta denique acceptio vulgaris eſt, & in Scripturâ frequens, cum cœtus particulares omnes ſint partes homogeneæ Eccleſiæ

cleſiæ Univerſalis, ut adeò etiam habeant commune nomen. Vid. Matth. XVI. v. 18. Epheſ. I. v. 22. 23. Coloſſ. IV. v. 15. 16.

§. II. Nunc ad oſcula hujus loci properandum. In illorum autem ordine principem facilè locum Pontificiorum OSCULO PACIS, ut vocant, concedimus. Nimirum aſſervatur ab iis religiosè agnellus ex auro, argento, aliave materia viliori confectus, quem poſt ſua peracta ſacra populo deoſculandum exhibent. *Gabriel Biel in Can. Miſſ.* Lect. LXXXI. tradit, idem quoque tabula Chriſti imagine ſignata aut ſanctorum reliquias continente, quæ ipſis PAX dicitur, peragi. Et hunc actum appellant PACEM OSCULARI; ubi citra pulveris jactum aſſequi licebit, unde iſta denominatio deſcendat. Quia ſcilicet inſtituitur hæc ceremonia poſt impertitam populo à Sacerdote PACEM. Et ſanè oſculum illud antiquiſſimum eſſe, vel inde apparet, quod apud S. Eccleſiæ Patres illius crebra mentio injicitur. Quandò autem primò inſtitutum & ſancitum ſit, non usque adeò inter Scriptores convenit. Quidam Innocentio primo Romanæ Eccleſiæ Præſuli id tribuunt, qui juxta Chronicon *Sigeberti Gemblacenſis* poſt N. C. Anno CCCCIV. floruit; quandoquidem in Epiſtolâ Decretali XXIX. ad *Decentium Epiſcopum Eugubinum* ſcribit: "Ante confecta Myſteria (PACEM) populis vel ſibi inter ſe Sacerdotes tradunt, cum poſt omnia, quæ aperire non debeo, pax ſit neceſſariò indicenda, per quam conſtat, populum ad omnia, quæ in Myſteriis aguntur, atque in Eccleſia celebrantur, præbuiſſe conſenſum, & finita eſſe PACIS Signaculo concludentis demonſtrentur. Conferatur *Amalarius Fortunatus, Epiſcopus Trevirenſis, Tomo IX. Bibliothecæ Patrum, parte I. Lib. III. de Offic. Eccleſ. cap. XXXII. pag.* 359. *Carolus Magnus Libro I. Capitularis apud Anſegiſum, c. LIII. In Decretal. Innocentii Papæ*, ut PAX detur ab omnibus confectis Chriſti Sacramentis, in Codice Legum Antiquarum à *Friderico Lindenbrogio* edito, pag. 837. *Johannes Bertachinus Firmanus in Repertorio, Parte III. p.* 487. *Enitionis Venetæ in quarto. Magiſter Petrus de Bergomo*, in Tabulâ aureâ ſuper omnia *D. Thomæ* opera, fol. 197. facie 2. Edit. Antverp. in

 fol.

fol. Anno MDCXII. *VValafridus Strabo de rebus Eccleſiaſticis, cap. „XXII. Tom. IX. Bibliotheca Patrum parte I. pag. 961.* PACEM, in„quit, ante communionem dari, Innocentius Papa decretis ſuis „inſtituit, ut quod in oratione Sancta ſub ſponſione remiſſionis „præmittimus, pacatos nos ipſo opere demonſtremus. Idem confirmat *Micrologus, de Eccleſiaſt. Obſervat. cap.* XIIX. *Tomo* XI. *Bb. Pp. pag.* 383. *Et Radulphus Tungrenſis de Can. Obſervantiâ, Propoſ. ultimâ, Tom. XI. Bb. Pp. pag.* 456. Alii iterum Leoni II. Pontifici adſcribunt, (qui circa finem ſeculi VII. ſedit, ſecundum *Onufrii Panvinii Chronicon* Pontificum) cum *Platinâ* in vita Leonis, p. m. 77. Verùm longè ante prædictos Præſules ritum hunc viguiſſe, luculenter patet, ex iis quæ alibi legimus. Ex traditione Apoſtolorum, inquit, *Florus Magiſter in Expoſitione Miſſæ, Tom. IX. Bb. Pp. parte II. pag.* 304. hoc ſervat Eccleſia, cui frequenter ab Apoſtolis dicitur; *ſalutate invicem in oſculo ſancto*, id eſt, pacifico, vero, columbino, non ficto, non ſubdolo. Illi ergò oſculo ſancto ſalutant invicem, qui non diligunt verbo, nec lingua, ſed opere & veritate. Gemina his apud *Albinum Flaccum Alcuinum, de Celebratione Miſſæ cap. XL.* & *D. Remigium Antiſſiodorenſem Tomo* IX. *Bb. Pp. parte 2. p.* 548. inveniuntur.

§. III. In divina Miſsâ ſive Liturgia (a) (ideſt publicarum precum ſolenni formulâ) *Chryſoſtomi* legitur: Diaconus oſculatur ſtolam, & ter adorát, & exclamando ſubjungit ἀγαπήσω μὲν ἀλλήλυς. Super quæ verba Jacobus *Goar in Euchologio Græcorum* eruditiſſimis Notis illuſtrato *pag.* 134. ſequentia exhibeti. Verbis ἀγαπήσωμεν ἀλλήλυς clarè prolatis & oſculo, PACIS teſſerâ dato charitas commendatur. His tribus populum ſibi ſubditum ad ſacra dona dignè per conſecrationem offerendæ, diſponit Eccleſia, de quibus eruditè & appoſitè *Cabaſilas* cap. XXV. ὁ ἱερεὺς ἔτι ἑαυτὸν εὐτρεπίζει, καὶ δι' εὐχὴν καθαίρει, καὶ πρὸς τὴν ἱερυργίαν κατασκευάζει, καὶ διατίθησι πρὸς τὴν χάριν εὐχῇ, καὶ τῇ πρὸς ἀλλήλυς ἀγάπῃ καὶ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς πίστεως. H. e. *Adhuc ſeipſum præparat Sacerdos, & precibus purgat, & ad ſacrificium accingitur, & ad gratiam oratione & mutua dilectione, & confeſſione fidei diſponitur.* Eccleſia quidem Latina in communionis

usque

usque inſtantem horam oſculum PACIS ſignum remittebat quondam, cujus teſtis eſt *Auguſtinus Sermone* LXXX. *de diverſis*; Liturgia *Ambroſiii* apud *Pamelium* & *Tertullianum lib. de Oratione.* Evangelio tamen lecto in quibusdam privatis Eccleſiis confeſtim datum, conjicere licet, tum ex allato Ambroſianæ Miſſæ ritu, (b) in quo lecta poſt Evangelium Antiphonâ (c) Sacerdos populo dicit: PACEM habete: Reſpondetque ille: ad te, Domine; Tum ex Innecentii I. Epiſtola ad *Decentium* quâ ſcribitur: PACEM modò aſſeris ante confecta Myſteria quosdam populis imperare, vel ſibi inter ſe Sacerdotes tradere, cum poſt omnia quæ aperire non debeo, PAX ſit neceſſariò indicenda &c. Tum denique ex *Iſidoro Lib. I. de officiis Eccleſiaſticis, cap. XV.* In quo inter Orationes quinque conſecrationi præmittendas quartam annotat pro PACE conciliandâ dici, cui propterea titulum OSCULUM PACIS præfigit. Græcos autem, quos & Armeni teſte *Caſſandro* imitantur, à primævis temporibus oſculum hoc ſanctum longè ante conſecrationem præmiſiſſe, docet *Dionyſius de Eccleſiaſticâ Hierarchiâ, cap. III.* Coopertus, *inquit*, quidem panis divinus proponitur, & benedictionis Calix: Sacrum verò oſculum ſancto modo celebratur. Docet & *Clemens Romanus*, apud quem *lib. VIII. Conſtitution. Apoſtolicon. Apoſtolicarum cap. XV.* Diaconus ante Præfationem edicit, ut omnes ſe invicem ſalutent OSCULO SANCTO, & Clerici Epiſcopum, & viri Laici Laicos, & mulieres ſalutent mulieres. (d) Idem quoque ſancit *Leodicænum* ſub Sylveſtro *Concilium*, quo plura etiam ad hunc Liturgiæ locum ſpectantia, prolixiusque propterea referenda præſcribuntur. Seorſum primum poſt conciones Epiſcoporum (lecto Evangelio ad Populum) habitas Catechumenorum orationem perfici convenit; & poſtquam exierint Catechumeni, (e) eorum qui pœnitentiam agunt, fieri orationem: Et cum ii ſub manum acceſſerint & receſſerint, fidelium preces ter fieri. (Tres autem illæ Orationes, ad quarum normã ſuas compoſuerũt, vel quas fortè retinuerũt Baſili⁹ & Chryſoſtom⁹, ſunt Εὐχὴ τῶν πιστῶν εὐχαριστοῦμέν σοι &c. f. 70. εὐχὴ τῶν πιστῶν δευτέρα πάλιν, καὶ πολλάκις. fol. 71.

fol. 71. Et εὐχὶ προσκομιδῆς. Κύριε παντοκράτωρ. fol. 74. Oratio namque τοῦ χερουβικοῦ recentior eſt à Juſtini temporibus Liturgiæ inſerta:) unam ſiquidem primò ſilentio, ſecundam autem & tertiam elatâ voce compleri. (Nunc autem ſingulæ μυστικῶς ſunt pronunciandæ.) Deinde PACEM dari, & ſic Sanctam oblationem perficiant. Dandæ autem & accipiendæ PACIS norma hæc eſt; Sacerdotes ordine ſigillatim in ſancta dona quà poſſunt, proximè inclinant, velumque oſculantur & dicunt: ἅγιος ὁ Θεός. Tum corpore paulùm ſemoto: ἅγιος ἰσχυρὸς, inquiunt, modicèque amplius retroacti, ἅγιος ἀθάνατος verſus altaris labra proferunt: tuncque Epiſcopi vel primi ſacerdotis celebrantis manum genamque oſculantur, his verbis additis: ὁ Θεὸς ἐν μέσῳ ἡμῶν. *Deus eſt in medio noſtrûm*, quibus ille ſigillatim reſpondet: καὶ ἔστι, καὶ ἔσται. *Et eſt, & amplius ſit.* Non lubens autem omiſerim, quod ſolerter hic tangit *Theſſalonicenſis*, & amplè *Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi Myſtagogicâ quintâ* explicat, ante oſculum nimirum ſecundò Pontificem & Sacerdotes ipſi adſtantes lavari: Ἑωράκατε τὸν Διάκονον τὸν νίψασθαι διδόντα τῷ ἱερεῖ, καὶ τοῖς κυκλοῦσι τὸ θυσιαστήριον πρεσβυτέροις, *Vidiſtis Diaconum aquam lavandis manibus porrigentem Sacerdoti & Presbyteris altare circumſtantibus*: cujus lotionis myſticâ ratione productâ, tum quibus verbis OSCULUM PACIS in ſua Eccleſia juberetur, ſubdit: Εἶτα βοᾷ ὁ Διάκονος: ἀλλήλους ἀπολάβετε, καὶ ἀλλήλους ἀσπαζώμεθα, *Deinde clamat Diaconus: ſuſcipite invicem, & invicem oſculemur.* Hactenus Goar. Conſona his lege apud *Guilielmum Durandum, Rationali divin. Officior. Lib. IV. cap. LIII. & Amalarium Fortunatum, Tomo IX. Bb. Pp. Lib. III. de Eccleſiaſt. Offic. cap. XXXII.* ✱

§. IV. Exegeſis locô quæ præcedentem numerum illuſtrent, addo ſequentia: (a) Liturgia, hoc eſt publicum munus, alio nomine MISSA. Ideoque non ſemper ſignificat MISSA ſacrificium, quare in cap. XII. *Concilii Sardicenſis* habetur: In Eccleſia ne alienus à communione videatur, conveniat, & officia divina obeat. Ita in nupera editione Romana. Græca tamen editio λειτουργεῖν habet, ubi *Zonaras* ſic notavit: Liturgiæ porrò nomine hoc loco, non ſacrorum celebritatem, incruentique ſacrificii

obla-

oblationes, ſed ſtatas preces & hymnos, qui ſolenni more Deo concinuntur, intelligi oportet. Quandò vero Patres Græci vocabulo Liturgiæ in ſignificatione Miſſæ uſi ſunt, ſemper ut plurimũ cum adjuncto μυϛικῆς aut ἱερᾶς, id eſt myſtica aut ſacra, uſi ſunt. Sic *Theodoret. in Cap. VIII. Epiſt. ad Hebr.* inquit: *Cur novi Teſtamenti Sacerdotes Myſticam Liturgiam, ſeu ſacrificium peragunt &c.* Et *Euſebius Cæſareenſis: Divinis cæremoniis & Myſtica Liturgia ſanctarumque precationum ſocietate perfrui, Lib. IV. de vitâ Conſtantini cap. LXXI.* dixerat: quod etiam in *canone* XXXII. *Trullano* obſervatur, licet penes Patres Latinos per liturgiam miſſæ ſacrificium abſolutè intelligatur, ut *Ambroſii Epiſt.* XXXIII. *ad Marcellam ſororem. Auguſtin. Serm. CCLI. de Tempore. Alexandr. Epiſt. I. cap.4. Damaſus in Pontifical. Leo Papa I. Epiſt.* LXXXI. *cap. 2. Ennod. de Synod. atque Concil. Milevit. cap. XII. Agathenſe cap.* XXI. *Romanum ſub Symmacho in fine.* Vid. *Dominici Macri Melitenſis Hierolexicon* pag. 356. *Edit. Romanæ in fol. Anno MDCLXXVII. Johann. Bona Lib. I. Rer. Liturgicar. Cap. III.* Cæterum Miſſa Chryſoſtomi ab Eraſmo Roterodamo (ut ajunt) in gratiam Epiſcopi Roffenſis verſa, quæ & Antverpiæ excuſa eſt Anno MDLX. juxta Verſionem *Leonis Tuſci*, & edita per Claudium de Sainctes, valde ſuſpecta eſt. *Henricus Savilius* ſic de illa pronunciavit: Miram eſſe in Scriptis codicibus inconſtantiam, nihil ferè ſimile habare verſionem Eraſmi, & editionem Morellianam, multa paſſim in operibus Chryſoſtomi ex Liturgia, quâ tum utebatur Eccleſia Orientalis, recitari, quæ hic non reperiantur, multa hic reperiri, quæ vix illorum temporum eſſe videantur. Confer *Roberti Coci Cenſuram quorundam Scriptorum Veterum p. m.* 177. *Andreæ Riveti Critic. Sacr. Lib.IV. cap. III.* (b) Officium Ambrosianum quo Eccleſia Mediolanenſis utitur, non à *D. Ambroſio*, ſicut aliqui dixerunt inſtitutum fuit, ſed à *S. Barnabâ* Apoſtolo, ejusdem Eccleſiæ fundatore, ac deinde confirmatum fuit regulis, ritibusque pſallendi à *D. Mirocle* ejusdem Cathedræ Archiepiſcopo, appellatumque fuerat Ambroſianum, quia Doctor ille Eccleſiæ illud ultimo

appro-

approbaverat. Vid. *Joſephus Vice-Comes Lib. II. de Ritu Miſſæ cap. XII. Bona Rer. Liturgic. Lib. I. cap. X.* (c) Offertorium nunc vocamus, quia antiquo more Populus interim ſua dona offerebat. Nomine autem offertorii, ſive offerendæ, ut *Amalarius* & alii veteres loquebantur, ea omnia comprehenduntur, quæ à Sacerdote & Miniſtris fiunt & recitantur à præmiſſa ſalutatione, usque ad ſecretæ orationis concluſionem, cum excelſa voce Sacerdos intonat, Per omnia ſecula ſeculorum. Idem *Bona Lib. II. Liturgic. cap. VIII.* Fuerunt hæ Antiphonæ compoſitæ ſive ordinatæ à D. Gregorio; alii à Cœleſtino, ac alii ab Eutychiano Pontificibus putant. *Macer in Hierolexico p.* 415 *&* 41. (d) Judicium de Conſtitutionibus quæ Apoſtolorum nomen vulgò ſed gratis gerunt, exhibui *Lib. III. Bibliothecæ Anglorum cap.* XIX. *p.* 503. (e) Catechumeni in veteri Eccleſia dicebantur qui Baptiſmum poſtulabant, quaſi auditores verbi Dei. *Iſidorus Lib. II. de Offic. Eccleſiaſt. cap.* XXI. Qui auditores duplicis generis erant, & alii propriè *Catechumeni* vocabantur, qui nempe in rebus fidei inſtruebantur, alii erant *Competentes*, qui inſtanter petebant Baptiſmum. *Auguſtinus Serm. CXVI de tempore.* Competentes non poſſunt aliud intelligi, niſi ſimul petentes. *Catechumeni* compellebantur ab Eccleſiâ exire ſtatim, ac peracto Evangelio. *Competentes* verò diſcedebant immediatè ante conſecrationem, dum pro ipſis aliquantulum à fidelibus preces funderentur. Duo ſunt ordines Catechumenorum, hi enim nuper acceſſerunt, & ut imperfectiores poſt Scripturarum & Evangeliorum auditionem exeunt. Illi verò jam pridem acceſſerunt, & perfectiores facti ſunt, ut & orationem quæ fit ſuper Catechumenos, expectantes, in ea genua flectunt. Quando autem pronunciatum fuerit: Catechumeni procedite, tunc & ipſi exeunt. *Synod. NeoCæſar. can. V.* Qui canon exactè à Græcis obſervatur in eorum miſsâ. Itaque clare colligitur, quod expulſio Catechumenorum ab Eccleſia per Diaconum facta, de competentibus intelligenda ſit, ſuper quos oratio dicta fuerat. Eandem Ceremoniam Latina Eccleſia obſervabat: Tempore enim quo Sacerdos incipit conſecrare corpus Dominicum, dicendum eſt à

Diaco-

Diacono poſt Evangelium, ſi quis Catechumenus eſt, procedat foràs. *Alcuin. de Divin. Offic.* Tempus Catechumenatus antiquitus trimeſtre erat. *S. Clemens Epiſt. III.* Sed poſtea ad quadraginta dierum ſpatium redactum fuit. Qui baptiſandi ſunt ſupra quadraginta dies, publicè iis tradamus ſanctam & adorandam Trinitatem. *Hieron. Epiſt. ad Pamach.* Aliquandò tamen per multos annos prorogabatur, ut Magno Conſtantino factum fuerat. Quem abuſum quidem ab eruditiſſimis Ambroſii, Baſilii, atque Nazianzeni ſcriptis extirpatum fuiſſe, *Baronius* Anno CCCLXXVII. Judæi ad fidem converſi per octo menſes inter Catechumenos detinebantur. *Can. Judæi. de Conſecrat. diſt. IV. Macer in Hierolexico, p. 134.*

§. V. Quandò juxta ordinem Romanum populus in Eccleſia dat oblationes ſuas, id eſt, panem & vinum, mox Pontifex ſalutat altare, ipſum videlicet oſculando, & ſuſcipit oblatas de manibus Presbyterorum & Diaconorum, quibus licitum eſt accedere ad altare. Ante communionem tres Orationes Romano ritu præmitti ſolent, non ex antiqua ſummorum Pontificum inſtitutione, ſed ex religioſorum traditione, ut ait *Micrologus cap. XVIII.* Prima eſt, qua Sacerdos PACEM precatur Eccleſiæ, poſtquam ſequitur OSCULUM PACIS, quo ipſe miniſtros, tum illi, omnesque fideles ſe invicem ſalutant, in ſignum unionis & mutuæ charitatis. Apoſtolicum inſtitutum hoc eſt, ut per ſolennia pacis ſacrificii conſummatio fiat. Et Romani quidem atq; Ambroſiani hoc loco, Græci autem & alii Orientales, itemq; MOZARABES, (id eſt Hiſpani, quia cum Arabes Hiſpaniam penè omnem occupâſſent, Chriſtiani *Mixtarabes*, & corrupto vocabulo Mozarabes, id eſt, mixti cum Arabibus dicti ſunt, quemadmodum Hiſpanicarum rerum Scriptores uno ore declarant: MOZARABICUS ritus ſacer qui & Gothicus dicitur à D. Iſidoro Hiſpalenſi Archiepiſcopo inſtitutus, cujus Obſervantia à Concilio Toletano IV. Univerſæ Hiſpaniæ commendatus fuit; ſed cum eſſet multis erroribus per introductionem dominantium Barbarorum depravatus, juſſu Gregorii VII. regnante Alphonſo VI. dimiſſus fuerat, ut ex *epiſtolis LXIV. & LXXXIII. Lib. I.*

Præfati Pontificis ad eundem Regem datis liquet. Tandem tempore Franciſci Ximenez Toletani Archiepiſcopi Miſſale ac Breviarium, juxta Catholicos ſenſus correcta ſunt, ac Latinis Characteribus impreſſa, & inſtituti ſunt aliqui Sacerdotes, qui tenerentur juxta Mozarabicum ritum miniſtrare; & in præſenti in quinque Toletanæ diœceſis Parochialibus Eccleſiis obſervatur, ac etiam in Capella ab eodem Archiepiſcopo erecta fit idem: Idem in Capellâ Doctoris Talabricenſis Salmanticenſis diœceſis. Vid. *Alvarus Gomezius Lib. II. de rebus geſtis Ximenii.*) ante Præfationem dant oſculum PACIS, diverſo ritu, ſed eadem fide & religione, ut oſtendant ſe omnes in Chriſto unum eſſe, eosque duntaxat divinorum munerum participatione dignos cenſeri, qui pacem fratribus verbo & opere impendunt. In Liturgia Jacobi, (à poſterioribus ita locupletata, ut non ſit facile dijudicare, quæ pars ejus Liturgiæ S. Jacobum habeat autorem, juxta *Bellarmin Lib. de Script. Eccleſ. de S. Apoſtolo* Jacobo:) poſt Symboli recitationem porrigitur oſculum præmonente Diacono, *oſculemur nos in oſculo Sancto.* In Liturgia Chryſoſtomi ante Symbolum ait Diaconus: *diligamus nos invicem, ut in concordia confiteamur Patrem, filium & Spiritum Sanctum.* Apud Maronitas, qui ſub Antiocheno Patriarcha in monte Libano degunt, Sacerdos ante Præfationem dat pacem altari & Myſteriis dicens: PAX TECUM ALTARE DEI, ET PAX MYSTERIIS SANCTIS POSITIS SUPER TE. Et dat PACEM miniſtro, dicens: PAX *tibi Miniſter Spiritus Sancti:* Miniſter dicit: *Veni in PACE, Pater noſter, Sacerdos candide.* Et dant pacem in Eccleſia. MOZARABES in ſingulis MISSIS proprias habent orationes pro OSCULO PACIS, quibus breviter à DEO petunt, ut oſcula fidelia ſint, & pax ſincera, ut per exterius hominis oſculum indiſrupta maneat interioris hominis pax; ut pacem, quam ore annunciant, operè impleant: ut una dilectionis copula jungat, quos unius fidei ſacramenta locupletant. Ita enim in MISSA MOZARABICA juſſu Franciſci Ximenii Archiepiſcop. Tolet. recuſa apud *Bonam Rer. Liturg. Lib. I. cap. XI. p. m. 367. Oper. in quarto Edit. Antverp. Anno MDCLXXVII.*

Tum

Tum legit Sacerdos aliam Orationem, quæ vocatur *ad Pacem*, & ſic concluditur: *Quia tu es vera pax noſtra & charitas indiſ-rupta, vivis tecum, & regnas cum Spiritu Sancto unus DEVS in ſe-cula ſeculorum Amen.* Subjungit Sacerdos elevans manus: *Gra-tia DEI Patris omnipotentis, Pax ac dilectio Domini noſtri* JESV *Chriſti, & communicatio Spiritus Sancti ſit ſemper cum omnibus vo-bis.* Reſpondetur: *& cum hominibus bonæ voluntatis.* Dein-de dicit: *quomodo aſtatis, pacem facite.* Reſpondet Chorus: *Pa-cem meam da vobis, pacem meam commendo vobis, non ſicut mundus dat, pacem do vobis.* Quibus cum verſiculo, *Gloria & honor Patri*, repetitis, ait Sacerdos: *habete oſculum dilectionis & pacis, ut apti ſi-tis ſacro-ſanctis myſteriis DEI:* & ſtatim dat Pacem Diacono vel Mi-niſtro; & ille populo. Similes habentur precationes in Miſſali Gallicano, orat enim Sacerdos in Miſsâ Epiphaniæ, ut oſculum quod in labiis datur, non negetur in cordibus. In Miſſa S. Cle-menti ſuppoſitâ teſte Photio Cod. CXII. hæc habentur: Ut qui in præſenti labiorum impreſſione illigati fuerint oſculo, DEI cu-ſtodia pacifici permaneant in futuro. In Cathedra S. Petri; ut qui ex præcepto junguntur oſculo, livore pectoris excluſo, illuc per gratiam ducantur, ubi eſt Petrus janitor cœli. *Ritu Ambroſiano* dicit Diaconus: *offerte vobis pacem.* Chorus autem reſpondet: *Deo gratias.* Et præmiſſa Oratione: *Domine Jeſu Chriſte, qui di-xiſti Apoſtolis tuis*, prout in Romano, datur Pax. In quibusdam Miſſalibus MS. Diaconus ait: *Habete vinculum charitatis & pacis, ut apti ſitis Sacro ſanctis Myſteriis.* Et circumſtantes ſe invicem oſculantes dicunt: PAX *Chriſti abundet in cordibus noſtris.* In aliis ſunt orationes peculiares, quibus Sacerdos, dum ſe populus in-vicem oſculatur, Deum rogat, ut omnes pacificare dignetur. *Bo-na Lib. II. Liturg. cap.* XVI.

§. VI. Præterea in celebratione Miſſæ, altari, Patenæ, li-bro Evangeliorum, ſibique Clerici invicem varia oſcula imper-tiunt. De Oſculatione Altaris *Guilielmus Durandus in Rationali divinor. officiar. Lib. IV. cap. III. num. 5. p. m. 160.* ſcribit: Sacer-dos in miſſa ter oſculatur altare, videlicet in Principio Canonis,

 dicens,

dicens, *uti accepta &c.* Et in Oratione. *Supplices.* & poſt Orationem: *Domine* J*eſu Chriſte, qui dixiſti Apoſtolis.* Licet quidam novies oſculentur, ut ſui adjutorium ad hoc impetrandum novem Choros vel ordines Angelorum, in quibus omnes ſancti locati vel locandi ſunt, invocent, vel indicant. Vel hoc faciunt, quaſi gratias agentes novem ordinibus, quos quilibet Sacerdos gradatim ſuſcepit. (*Bellarminus de Cleric. Lib. I. cap. II.* Septem duntaxat propriè loquendo numerat ordines, videlicet, Sacerdotis, Diaconi, Subdiaconi, Acoluthi ſeu Ceroferarii, Lectoris, Exorciſtæ & Oſtiarii, *Balthaſar Mentzerus Exegeſ. Auguſtanæ Confeſſionis, Artic.* XIV. *p.* 649. *Chriſtian. Sledanus Diſputat. Theolog.* XIV. §. 22. Cantor & Archidiaconus ſi addatur, numerus novenarius Durandi exſurgit) *Bona* in Appendice *Rer. Liturgic. p.* 634. *ait:* Poſt lectum „Evangelium Subdiaconus claudens librum, ponat ſuper altare „in ſiniſtro cornu; Cum verò inceperint in choro *Kyrie eleyſon,* A„coluthi deponant candelabra in pavimento, Diaconus verò acci„piat thuribulum de manu Acoluthi, & accedens oſculetur altare, „quem ſubſequitur Sacerdos, & inclinatus oret prius hujusmodi: „Ad te Plaſmator meus, redemptor meus, Salvator meus, ego mi„ſerrimus ſervus tuus, ad te cordis devotione confugio &c. Dein„de ſurgat & oſculetur dicens: Omnipotens ſempiterne Deus, qui „me peccatorem ſacris altaribus adſtare voluiſti, & ſancti nominis „tui laudare potentiam, concede quæſumus per hujus Sacramenti „myſterium, meorum mihi veniam peccatorum &c. Et ſic accepto thuribulo de manu Diaconi faciat incenſum ſuper altare, & reddat eidem Diacono porrigens oſculum. *Bartholomæus Gavantus part. 4. tit. 19. in rub. Miſſ.* Semper altare oſculatur Sacerdos antequam populum ſalutet, ſeu pacem tribuit, Pax enim à Chriſto Domino in altari effigiato ſumenda eſt. Circa hujusmodi altaris oſcula notari meretur, quod Sacerdos ea facit tribus temporibus in Miſsâ, juxta tria quibus indiget, & alia tria ab eo in altari agenda. Primò enim facit quædam oſcula, ante collocationem hoſtiæ & calicis, ſeu quandò primò ad altare accedit, quandò ad primam collectam dicturus eſt, *Dominus vobiſcum.* Et iterum poſt Evange-

vangelium dicturus: *Dominus vobiſcum*, qui oſculationem calicis & hoſtiæ, priusquam communicet, dicturus: *Orate fratres &c.* Et quandò in Canone dicitur, *uti accepta*; & quandò dicit: *Ex hac altaris participatione*: & finita oratione iſta; *Domine Jeſu Chriſte, qui dixiſti Apoſtolis, quæ facit, ut ſit Juſtus in corpore Chriſti recipiendo*. Tertiò verò facit alia poſtquàm communicavit, ſcilicet dicturus *vobiſcum*, ante, poſt communionem, & completa oratione, *placeat tibi ſancta &c.* quæ facit, ut ſufficiens inveniatur gratia Domino Deo pro receptis referendo. Verum oſcula quæ fiunt ante collocationem hoſtiæ & calicis, & ea quæ fiunt poſt communionem, fiunt ſuper altare, videlicet in medio ejus. Cum enim ſacerdotis dignitas & auctoritas in ſacrificando, nec non ſufficientia ad referendas gratias de acceptis, ſit ſolùm à DEO, à quo noſtra ſufficientia eſt, idcircò ante calicis & hoſtiæ locationem, & poſtquam communicavit, oſculatur medium altaris, per quod propter virtutem conſecrationis & unctionis ibi in Miſsâ altaris factæ, maximè repræſentatur Deus, in quo uniuntur extrema. Oſcula autem quæ fiunt poſt Calicis & hoſtiæ collocationem, ante, quam communicet, fiunt à ſiniſtris calicis propè hoſtiam. Ad hoc enim, quod Sacerdos ſit juſtus ſacrificando, requiritur non ſolum actio divina, verum etiam ſua. Unde *Auguſtinus*, qui fecit te, ſine te, non juſtificabit te ſine te. Requiritur ergò diſpoſitio ex parte ſuâ, quod fit, ſi non reſiſtit divinis monitionibus, ſed infuſio gratiæ fit ex parte Dei, ideoq; oſcula, quæ fiunt ante communem, non directè fiunt in medio altaris. Rurſus illud quod eſt ex nobis in juſtificatione noſtrâ, eſt quid diminutivum, & eſt modicum reſpectu ejus, quod ex Deo eſt; meritò ergò fiunt à ſiniſtrâ partè Calicis, quæ eſt pars diminuta & obliqua reſpectu dextræ. Fiunt tamen juxta hoſtiam, tum, quia in Juſtificatione plura & nobiliora ſunt à Deo, ſeu Chriſto; tum, quiā etiam illud, quod à nobis eſt, potius habet rationem mali, quàm boni, niſi quodammodo eſſet à Deo per gratiam prævenientem elicitum, regulatum & acceptum. Poteſt etiam ſecundò dici, quod ideò, quandò Calix & hoſtia non ſunt ſuper altare, oſcula fiunt in medio altaris, videlicet directè ſuper locum crucis,

ex Chriſmate, in ipſius conſecratione factæ, quia Chriſtus ſtans in medio diſcipulorum ſuorum, dixit eis: PAX VOBIS, quæ Pax per ipſa oſcula deſignatur. Tertiò ad deſignandum, quod, ſicut habetur in Canticis, Chriſtus aſcenſum in Cruce purpureum, id eſt ſanguine rubricatum, media Charitate monſtravit, quæ Charitas per oſculum deſignatur, quæ etiam media dicitur, quia communis omnibus, pro omnibus enim voluit pati ex charitate.

§. VII. Porrò fiunt oſcula ipſa manibus ſuper altare depoſitis. Primò ad notandum, quod Charitas per oſculum deſignata, operibus debet inniti. Nam ſecundum Gregorium operatur magna, ſi eſt, ſi autem renuit operari, amor non eſt. Secundò ad notandum, quod in altaris ſacrificio Sacerdos omnium temporalium curam deponere, & ſolùm ipſi ſacrificio mentem affixam debet habere. Tertiò ad deſignandum, quod ad hæc opera ejus non ſufficit, quod ſolum Dei miſericordia obtinetur. Adhuc nonnulli in locis ipſis oſculandis ſignum crucis cum tribus extenſis digitis prius imprimunt, tum quia omnia in fide Trinitatis agenda ſunt, tum quia regulariter quidquid ori applicãdum eſt, debet prius crucis ſignaculo inſigniri. Alii tamen in penultimo & finali, *Dominus vobiſcum*, nec oſculantur altare, nec illi imprimunt ſignum crucis, ſed ſe ſolum ante faciem ſuam ſignant, & benè; tum, quia per altaris oſculum, quod in fine miſſæ fit, intelligitur Sacerdos omnia approbare, & eis, toto mentis affectu aſſentire; tum, quia per corporis Domini præſentiam omnis immundus Spiritus loco ipſo credendus eſt aufugiſſe. Idem *Durandus Lib. IV. cap. IX. num. I.* Poſt immiſſum, ait, in thuribulo accenſum Sacerdos ſeu Epiſcopus dicto: DEUS tu converſus &c. ſacrum oſculatur altare, ut notificetur Pacificatio cum Judæis, & ad deſignandum, quod Chriſtus ad nos veniens, ſanctam ſibi copulavit Eccleſiam, juxta illud Epithalamium, *oſculetur me oſculo oris ſui.* Et juxta illud Propheticum *Eſa. LXI.* quaſi ſponſam decoravit me coronâ &c. Rurſus quando Prophetalis verſus introitus à cantore incipitur, Sacerdos ad altare aſcendens illud oſculatur; quia Prophetarum teſtimonio venit Chriſtus in mundũ, & ad paſſionem altaris. In quibuſdam etiam Eccleſiis Diaconi bini & bini latera altaris intrinſecus ſive alternatim oſculantur, eò quod Dominus Apoſtolos binos miſit ad prædicandum, dicens eis: in

quam.

quamcumque domum intraveritis, dicite: PAX HUIC DOMUI; qui reverſi ſunt ad Chriſtum, ſicut Diaconi revertuntur ad Epiſcopum. Add. *Lib. IV. c. LVI.*

§. VIII. Allatis conſentanea recitat *Johannes Stephanus Durantus de ritibus Eccleſiæ Catholicæ Lib. II. cap. LVII. n. 5.* ex *Micrologi cap. XXXII. Tomo VI. Bb. Pp.* Tandem ſacrificio Miſſæ peracto Sacerdos oſculatur altare, dicens: placeat tibi Domine, Sancta Trinitas. Nedum autem peracto Miſſæ ſacro, Sacerdos oſculatur altare, ſed & quoties ad populum convertitur. Cum autem altare Chriſtum referat, quin & ipſe eſt altare DEI, Sacerdos altare oſculando meminiſſe debet deſiderii & amoris Sponſæ, id eſt, Eccleſiæ, quæ ſuſpirans dicit: *oſculetur me oſculo oris ſui. Innocentius III. Lib. II. Miſſæ myſteriorum cap. XV.* Rurſus cum oſculum ſit nedum amoris ſignum, ſed & Reverentiæ; unde Eſther Regina venerationis ergò oſculabatur apicem virgæ Ahaſveri Regis: caveat Sacerdos accedens ad oſculandum altare, ne odio aliquo atq; diſſidio à proximo diſſideat; ne cum tantâ animi impudentiâ adpropinquans ad Dominum, & oſculans altare, audiat cum Judâ vocem illam: *oſculo filium hominis tradis? Vade, reconciliare fratri tuo.* Matth. cap. V. *Andreas Piſcara Caſtaldus, in Praxi Ceremoniarum Eccleſiæ Romanæ Lib. II. Sectione VII. cap. 5. §. 12. 13. p. m. 249. Editionis Neapolitanæ in fol.* Cum celebrans oſculatur altare, illud in medio oſculetur, manus hinc inde æqualiter tenẽs, & hoc in Miſsâ, cum aſcendit ad altare, dicens, ex hac altaris participatione daturus pacem dictâ primâ oratione ante communionem, Domine Jeſu Chriſte; poſt communionem, antequam dicat Dominus vobiſcũ, in principio & fine Orationum; & tandem dicto placeat, &c. ſive ſit benedicturus, ſive non: oſculatur quoq; altare quoties aſcendit ad illud incenſandum, ſive ad veſperas ad Magnificat, ſive ad laudes, ad Benedict⁹. Obſervandũ quoq; circa oſculationes faciendas à celebrante, quod nuper emẽdati Miſſalis Rubricis eſt additum; in omni oſculatione, ſive altaris, ſive libri, ſive alterius rei, ne producatur ſignum crucis pollice, vel manu ſuper id, quod oſculandum eſt. Eò tendit *Carolus Cardinalis S. Praxedis, Actorum Eccleſiæ Mediolanenſis parte IV. p. 735.* his verbis: Nel baciar l'altare farà in eſſo il Sacerdote prima le croce, con

la mano

la mano diſteſa, & baciarà eſſo altare in quel luogo; ma nel tempo che ha il pollice, & indice congionti, farà la croce non le tre altre dita ſegventi l'altare ſi bacia cinque volte. La prima, quando aſcende l'altare innanzi all' ingreſſa. La ſeconda, quando dice, uti accepta habeas. La terza, quando dice, ut quotquot ex hac altaris participatione. La quarta, dopò dette l'orationi della pace, prima che dice: pax tecum, quando vi ſia perſona à chi s'habbi da porger la pace dal miniſtro. La quinta, dopò haver detto, placeat tibi &c. prima che ſi benedice il popolo. *Gavantus Theſauro ſacrorum rituum, ſeu commentario in Rubricas Miſſalis & Breviarii Romani, parte II. Tit. XI. pag. 175.* Miſſa incipit ab oſculo altaris, & finire debet cum eodem oſculo. Decies igitur in Miſsâ Sacerdos oſculatur altare, ſi pacem dat aſtantibus, alioquin novies. Conferatur *Bellarmini Tom. II. Controverſiar. Lib. II. cap. 15. Jacob. Pintus, Chriſti crucifixi Lib. V. Titulo VI. Loco II. p. 807. Iſaacius Habertus in Obſervat. IV. ad Ἀρχιερατικὸν parte VI. Liturgiæ, pag. m. 63.* In Andegavenſi Eccleſiâ in die Paſchæ poſt tertiam matutini lectionem, præparatur altare ad modum ſepulchri, quibusdam velis coopertum, in cujus lateribus duo ſacerdotes albis pluvialibus (ſive Cappis, ſic dictis quia olim tempore pluviæ ſumebantur, ut *Ferrarius* lib. I. de Re veſtiaria cap. 39. ſuſpicatur:) induti aſſiſtunt, qui duos Angelos Chriſti monumentū cuſtodientes ſignificant, ac interea ex Sacriſtia duo Clerici, Cubicularii appellati, alba, ſive Rochetto, (i. e. linea veſte Epiſcoporum peculiari, ſed temporis progreſſu aliis inferiorib9 Eccleſiaſticis ex privilegio conceſsâ:) & Dalmatica induti, habentes in capite amictum rubrâ faſciâ ligatum, qui ſanctas mulieres ad ſepulchrum euntes denotant, eisq; duo Cantores cum thuribulo præcedunt, qui ad dictū altare accedentes in Muſicali tono his verbis interrogantur: *Quem quæritis in ſepulchro?* Ipſi verò etiam canendo reſpondent: JESUM NAZARENUM CRUCIFIXUM. Tunc duo aſſiſtentes Sacerdotes reaſſumunt: *Non eſt hic, ſurrexit, ſicut prædixit. Venite & videte locum, ubi poſitus erat Dominus.* Poſt quam reſponſionem prædicti duo Clerici ſepulchrum ingrediuntur, & Altare oſculantur, atq; dum Thurifera-

riferarii ter altare incenſant, canunt duo ſacerdotes: *Ite nunciate Diſcipulis ejus, quia ſurrexit.* Itaque ad chorum accedunt præfati duo Clerici, ſalutant Epiſcopum primum cum oſculo pacis, in ejusque autem ſummiſsâ voce ſuggerunt. *Surrexit Dominus, Allelujah.* Quibus præſul ſalutationem & oſculum reddens, *Deo gratias Allelujah,* reſpondet. Idem cum Canonicis, & in choro aſſiſtentibus fit, dum canitur, *Te Deum.* Aliter autem in Sennonenſi Eccleſia in hâc die obſervatur; nam in Capellâ ſatis ornatâ, ſanctiſſima Euchariſtia expoſitâ, ad quam ſolennis proceſſio dirigitur, & in ingreſſu ejusdem Capellæ, ubi tres Vice-Curati (h.e. Vicarii Curatorum ſive miniſtrorum Eccleſiæ) aſſiſtunt, intonat Cantor: Dic nobis Maria, *quid vidiſti in via?* tunc unus ex Vice-Curatis reſpondet: *Sepulchrum Chriſti viventis, & gloriam vidi reſurgentis.* Alius canit: *Angelicos teſtes, ſudarium & veſtes.* Tertius verò concludit: *Scimus Chriſtum ſurrexiſſe à mortuis verè.* Ac Cantor reaſſumit, & canit: Credendum eſt magis ſoli Mariæ veraci, quàm Judæorum turbæ fallaci. Deinde immediatè ab Epiſcopo intonatur *Te Deum*, qui ex Capellâ proceſſionaliter ad majus altare defert Sacramentum, & genuflexus extremitatem pyxidis oſculatur, & poſt Epiſcopum idem facit Clerus, Magiſtrat⁹, & populus. *Macer in Hierolexico, p.* 453.

§. IX. Jam de Patenis agendum. Patena eſt operculum calicis à patendo dicta, qua voce uſus *Columella* Lib. XII. cap. XLIII. de Vaſis apud profanos Scriptores latis & patentibus labris. Græci diſcon vocant, uti ex Liturgia S. Jacobi apparet. At verò diſcus magis cavus & capacior eſt, ne micæ panis ſacri excidant. Nec unius quidem generis erant; aliquandò enim patena convaca fiebat, ut in eâ ſacrum chriſma poneretur, & ideò *patena Chriſmalis* dicebatur, quæ ad uſum Baptiſmi & Confirmationis ſpectabat. Patenam argenteam Chriſmalem obtulit, ait *Anaſtaſius Bibliothecarius* in Silveſtro. Aliæ *patenæ* erant *miniſteriales*, diſtribuendæ populo Euchariſtiæ deſervientes, ex eadem qua Calices materiâ citra dubium conflatæ, cum par utratumque ratio eſſe deprehendatur. De his oſculatione honoratis apud *Amalarium Fortunatum Seculo IX.* Epiſcopum Trevirenſem *Lib. III. de officiis Eccleſiaſt.*

 cap.

cap. XXVII. Tomo IX. Bb. Pp. (quamvis verus autor hujus operis alter *Amalarius ſit*, *Eccleſiæ Metenſis Diaconus*, teſte Johanne *Bona in Notitia Autorum*, operibus ejusdem annexa, p. 947.) ſequens teſtimonium habetur: „Quando inchoatur canon, venit acolytus ſub humero habens ſindonem in collo ligatam, tenens patenam ante pectus, in parte dextrâ usque medium canonem, tunc ſubdiaconus ſequens ſuſcipit eam ſuper Planetam, & venit ante altare, exſpectans quandò eam ſuſcipiat ſubdiaconus regionarius: finito verò canone ſubdiaconus regionarius ſtat cum patena poſt Archidiaconum, quandò dixerit, & ab omni perturbatione ſecuri: vertit ſe Archidiaconus, & oſculatam patenam dat eam tenendam ſecundo Diacono. Ita ille. In hoc Amalarii teſtimonio duo notanda veniunt, quid nempe *Canon* ſit & *Planeta*. *Canon* regula eſt, qua voce uſa eſt Eccleſia, ut indicaret hanc eſſe regulam fixam & ſtabilem, qua novi Teſtamenti ſacrificium celebrandum eſt. *Gregorius Magnus* cujus tempore nomen canonis in uſu erat, *Epiſtolâ LXIV. Libro VII.* precem vocat, eo loquendi genere, quo nonnunquam Patres utuntur, dum verba conſecrationis preces nuncupant, quia ſunt verba ſacra: neque enim totus canon ex precibus contextus eſt. *Haymo Halberſtadenſis explicans cap. II. Epiſt. I. ad Timotheum*, Orationes, *inquit*, ſunt, quas fundit Sacerdos in conſecratione Euchariſtiæ. In Concilio Eboracenſi tempore Cœleſtini III. *Secretum miſſæ* nuncupatur his verbis: „Quia ſecretū miſſæ frequēter invenitur, aut ſcriptorum falſitate, aut librorū vetuſtate corruptum, ita ut diſtinctè legi non poſſit, Archidiaconorum ſolicitudo provideat, ut in ſingulis Eccleſiis verum & probatum exemplar Canon Miſſæ cum omni diligentia corrigatur. Ab aliis actio dicitur, quia in eo, ut ait *VValafridus*, domeſtica Sacramenta conficiuntur. Atque hinc intelligitur, qua de causâ, cum aliquid in ipſo canone, in oratione, quæ incipit *communicantes*, addendum eſt, quod in Chriſti Domini feſtivitatibus fieri ſolet, titulus apponatur, *infra actionem*, quia nimirum actio ſacrificii ibi propriè continetur. Hic verò titulus *infra actionem* ante ipſum *communicantes*, in editis Miſſalibus

paſſim

paſſim reperitur. Autorem canonis quidam fuiſſe putant Gelaſium Papam, alii Muſæum Presbyterum Maſſilienſem, alii Voconium Epiſcopum Caſtellanenſem in Mauritania, qui teſte Gennadio libros Sacramentorum compoſuerunt. *Aldhelmus Epiſcopus Lib. de laudibus Virginitatis cap. XXIII.* à Gregorio M. editum exiſtimat. At ipſe Gregorius Epiſtola præcitata ait à Scholaſtico compoſitum, ſed quo tempore id factum fuerit, non dicit. *Cardinalis Bona Rer. Liturgic. Lib. II. cap. XI. Macer in Hierolexico pag. III. Planeta* eſt indumentum Sacerdotale, idemque ſignificat, quod *Caſula, Caſubula, Penula, ſuperhumerale, Phelonium.* Concilium Toletanum quartum cap. XXVII. Presbytero *ait*, in ſuâ ordinatione *Planeta* datur, quæ idem eſt ac *Caſula. Caſula* autore Iſidoro *Lib. XIX. Origin. cap. XXIV.* per deminutionem à casâ dicitur, quod totum hominem tegat, quaſi minor caſa. Planetæ autem nomen ex eo deducitur, quia oris errantibus evagatur: & ut habet *Gemma animæ,* Lib. I. cap. CCVII. Limbus ejus errabundus utrimque in brachia ſublevatur. Quia enim Planeta totum olim involvebat Sacerdotem, hinc uſus ortus eſt, ut à Miniſtro elevetur, cum Sacerdos hoſtiam & calicem elevat, quæ praxis antiquitus neceſſaria, ne pedibus obverſans flectenti genua impedimento eſſet, adhuc perſeverat, tametſi ceſſante causâ ſuperflua ſit. *Macer* l. c. pag. 131. 476. Sed ad patenas revertendum, *Guilielmus Durandus* Lib. IV. *Rational. divin. Offic. cap. L. num. 3.* ſcribit: Oſculatur (Sacerdos) etiam patenam, quaſi petens à Deo pacem corporis & animæ. Oratur etiam pro pace temporali, quod fit ſpecialiter in quibusdam Eccleſiis. Oſculum etiam hujuſmodi charitatem ſignificat. Rurſus ideo ſe ſignat cum patenâ, & oſculatur poſt illam, ad notandum, quod ſi per paſſionem Filii reconciliamur Deo Patri, erimus & hæredes regni cœleſtis. Vel ſignum crucis cũ oſculo ſignificat gloriationem Chriſti in cruce cum charitate. Quidã etiam cum patena ſe ſignant ante pectus, per quod ſignificatur ſincera affectio, quæ per partes corporis & cordis in ſacra Scripturâ ſignificatur. Quidam autem prius oſculantur patenam, cum dicunt: *Da propitius pacem:* & poſtea cum oſculata patena in ultimâ

clauſulâ, ſcilicet ab omni perturbatione ſecuri ſe ſignant? quia per crucem & hoc ſacrificium & odorem ejus omnia in cœlis & in terris pacificata denunciant. Quidam etiam conſequenter deoſculantur ſummitatem & pedem calicis, quod oſculum prætendit intimum affectum ad monumentum ſeu ſepulturam Chriſti, exemplo Magdalenæ, quod ex affectu ſtabat ad monumentum foris plorans ut dicitur in Johanne. Oſculum quoque pedis calicis ſignificat oſculum pedum Chriſti. Confer *Johannem Stephanum Durantum, de ritibus Eccleſiæ Catholicæ* Lib. II. cap. L. pag. 570. ſeq. *Gavantus Theſauro ſacror. Rit. part. I. Tit. VII. p.* 183. ita pronunciat: Ipſe Diaconus calicem detegit, & dat patenam cum hoſtia celebranti, oſculando ejus manum. Et *pag. 139.* ſic ex Concilio Anchyritano, ſeu Ancyrano 50. diſtinct. Presbyteros. Datur autem cum oſculo manus celebrantis, & prius patenæ. Olim in Miſſa populo offerebatur patena oſculanda, quod Sanctus Carolus prohibuit, ſub quo hoc ſtatutum editum eſt, ne patena cum oblatio fit, ſed crux, aut ſacra aliqua imago offerentibus fidelibus, ad oſculum præbeatur; ceu teſtantur *Acta Eccleſiæ Mediolanenſis Lib. III. Tit.* XXIV. *cap.* XXXII. Eodem modo & alia vaſa ad celebrationem Miſſæ pertinentia, honorari conſueverunt. Hinc *Gavantus parte II. Tit. IV. p.* 114. Diaconus, inquit, parùm inclinatus verſus celebrantem dicit: Benedicte pater reverende; & oſculatur cochlear, & manum celebrantis ante & poſt. Poſtea Diaconus dimiſſo foculo, (hoc eſt, acerrâ juxta Tertullianum in Apologetico adverſus Gentes cap. IX.) accipit thuribulum, & dat celebranti, oſculatâ prius catenularum ſummitate, & manu illius dextra. Oſculum rei (in Notis addit) quæ porrigitur, fit ad fidem, & dicitur OSCULUM FIDEI; Oſculum vero MANUS eſt ad Venerationem, ait *Hieronymus in Ruffinum.* Utrumque oſculum requirit *Paris Craſſus, in Ceremoniali Bononienſi, Lib. I. cap.* XX.

§. X. Nec libris quidem Liturgicis honor denegatus eſt, quamquam nulli ſacrorum codicum divino ſacrificio inſervientium, major exhibita ſit veneratio quam libro Evangeliorum: Evangelium enim typum gerit Chriſti in eo loquentis; Ideò in octava Synodo cap. III. decretum eſt, librum Evangeliorum & ſacram imaginẽ

Domini

Domini noſtri Jeſu Chriſti æquo honore adorari, & in Conciliis idem Codex Evangeliorum in ſublimi Throno editiori loco poni conſuevit. Eum theca pretioſiſſimâ aureâ vel eburnea, gemmisque diſtincta cum imagine Chriſti crucifixi includere, aureisque literis ſcribere priſcus mos fuit, quem indicant *Gregorius M.* Lib. XII. Epiſt. VII. ad Theodolendam; & *Gregorius Turonenſis* Lib. *de Gloria Confeſſ. cap.* LXIII. *& Lib. III. Hiſtor. Franc.* cap. X. *Aimoinus Lib. II. de Geſtis Francorum*, narrans à Childeberto Rege avectas ab Hiſpanis inter Eccleſiaſtici miniſterii utenſilia, capſas XX. Evangeliorum è ſolido auro fabricatas, & gemmis ornatas. Sed & oſculo Evangelium in Eccleſia exceptum fuiſſe memorat idem *Gavantus Tit. VI. part. 2. Comment. in Rubr. Miſſal. p.* 124. his verbis: Sacerdos elevans parumper librum, oſculatur Principium Evangelii, dicens: *Per Evangelica dicta &c.* Præterquam in Miſſis defunctorum, & niſi celebret coram ſummo Pontifice, Cardinali & Legato ſedis Apoſtolicæ, vel Patriarchæ, Archiepiſcopo & Epiſcopo in eorum reſidentiis, quo caſu defertur cuilibet prædictorum oſculandus liber, & celebrans tunc non oſculatur illum, nec dicit: *per Evangelica dicta.* Hiſce in *Commentar.* ſubjiciuntur: ob reverentiam Prælatorum datur eisdem liber oſculandus. „Si verò plures Prælati æquales intereſſent miſſæ, nulli dabitur oſculandus, nec etiam celebranti. „Si plures inæquales, tunc digniori tantum. *Cerem. Epiſc. Lib. I. cap.* „30. Quia Chriſtus unus eſt, quem repræſentat ille, qui oſculatur „librum. Aut unus igitur & dignior oſculatur, aut nullus, non duo, „ne dividatur Chriſtus. Eadem poſtquam attuliſſet *Dominicus* „*Macer in Hierolexico p.* 254. annectit: Hoc & Romæ obſervatur, „quod quando plures interſunt Cardinales, tunc Evangelium nulli „præbetur ad oſculandum. At hæc Cæremonialis regula in ma„trimonio recentis Chriſtianiſſimi Regis fefellerat, quandò ad Py„renæos limites infantam Hiſpaniarum Regis filiam in uxorem du„xerat, quâ occaſione ambo Reges fœdus inierant, tunc enim u„terque Rex ad propria confinia acceſſerat in ſimultaneo inſtan„tis, ac Gallus Hiſpanum cum titulo Patris ſalutavit, & vice

,,verſa hic illi titulum filii dederat, & genuflexi intra eorum limi-
,,tes audierant ſacrum in altari, in collimitanea linea erecto: in o-
,,ſculo autem Evangelii, & pacis iconis, duo Capellani ſeorſim, ac
,,eodem tempore has cæremonias præbuerunt ambobus. Hono-
,,rius III. ſub pœna excommunicationis Anno MCCXXI. In Epiſt.
,,Decretali, quæ incipit: ad audientiam; cuicumque ſeculari Prin-
,,cipi Evangelii oſculum præberi vetuit, niſi eſſent Reges oleo ſan-
,,cto uncti. Antiquitùs tamen Populus ad hujusmodi oſculum
,,admittebatur. *Gemma animæ Lib. I. cap. 119.* Quoad Reges
,,quando uncti ſunt, nedum Evangelium oſculari poſſunt. Cæte-
,,rùm quoad obſequium & reverentiam Evangelii, dicēdum, quod
,,in Rhemenſi Eccleſiâ Subdiaconus in Principio Miſſæ exhibet Ev-
,,angeliorum librum Archiepiſcopo celebranti, ut oſculetur, di-
,,cens illi: Hæc eſt lex ſancta, Pater. *Hactenus ille. Confer Cardinalis Bonæ Appendicem Rer. Liturgic. p. 634. Durandus Ration. divin. offic. Lib. IV. cap. IX.* Codex Evangelii ſignificat populum gentilem, qui per Evangelium crediderit: Ideò ergò Epiſcopus vel Sacerdos Evangelium & altare oſculatur, quia Chriſtus utrique dedit pacem, quandò lapis angularis factus fecit utraq; unum. Poteſt etiam dici, quod Subdiaconus librum Evangelii, qui clauſus portabatur, offert Epiſcopo vel Sacerdoti, ille verò ad altare proveniens, illum aperit, ad inſinuandum illud, quod in Apocalypſi cap. V. deſcribitur, quod nemo dignus eſt aperire librum, qui intus erat ſcriptus, & foris ſigillis ſeptem ſignatus, niſi Leo de tribu Juda, clavis David, qui librum aperuit, & ſeptem ſignacula ejus ſolvit. Libro verò aperto oſculatur illum à parte ſiniſtrâ, ad deſignandum, quod Prædicatores reconciliaverunt & obtulerunt gentes Chriſto, quibus ipſe per ſe non prædicavit, licet & ipſe per ſe pacem in Evangelio prædicaverit dicens: Pacem meam do vobis. Et *cap. LIII. Lib. IV.* Rurſum ad notandum duorum teſtamentorum concordiã, Epiſcopus duabus vicibus codicem oſculatur, quia rota continetur in medio rotæ, & duo Cherubim ſeſe recipiunt verſis vultibus in propitiatorium. Add. *Lib. IV. cap. XXIV.* §. 30. 32. *Johann. Stephanus Durantus, de Rit. Eccleſ. Cathol. Lib. II. cap.* XXIII. §. 21. p. 356. Lecto, *inquit,*

inquit, Evangelio nedum Diaconus, ſed & Epiſcopus ac cæteri Evangelii librum oſculantur. Hanc verò conſuetudinem non usque adeò recentem eſſe probat *Jonas Aurelianenſis, in Præfat. Lib. II. de cultu imaginum* hoc verborum tenore: Sacræ Religionis adhuc in Eccleſia ſervatur ritus, & peractâ ſacrâ Evangelii lectione, ab Epiſcopo vel Presbyteris cæterisque ſacri Ordinis religioſis, Codex in quo Evangelii lectio recitata eſt, multiplicibus oſculis veneretur. (Latiniùs dixiſſet honoretur:) Item *Rupertus de divinis Officiis. Lib. II. cap. I.* Subdiaconus apertum circumfert Evangelii librum omnibus religioſo oſculo ſalutandum, quem ad introitum portaverat clauſum: quia poſt prædicationem Chriſti cœpit lux credentibus, quam antea geſtabat clauſam, apertam oſtendere fidem Evangelicam. *Honorius Auguſtodunenſis in Gemmâ animæ cap.* XIX. Evangelium per chorum defertur, & ſingulis ad oſculandum porrigitur. *Hugo de S. Victore Lib. II. de Officiis cap.* XXI. Subdiaconus fert Evangelium omnibus religioſo cultu ſalutandum. *

§. XI. Qualis in Eccleſiâ Orientali mos obtineat ex Græcis potiſſimùm Scriptoribus diſcere licet. *Georgius Codinus Curopalata* (id eſt Major domus Palatii Imperialis, cui cura Palatii Regii demandata eſt, quaſi dicas Latialiter, *Cura Palatii*, quam dignitatem *Caſſiodorus Lib. VII. Variar. cap.* V. in fine, Imperatoris verbis ita Curopalatam compellantis exprimit: "Illud quoque conſidera, qua gratificatione tracteris, ut aurea virgâ decoratus, inter obſequia numeroſa ante pedes Regios primus videaris incedere, velut ipſo teſtimonio vicinitatis noſtræ cognoſcamus tibi Palatia commiſſe;) *de Officiis Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ*, Cap. IV. §. 5. p. 106. Ubi de horis magnæ Dominicæ Paſchalis tractatio inſtituitur, hæc nobis inculcat: Abſolutis matutinis laudibus Protopapâ & Archidiaconô in veſtibulô tabernaculi ſtantibus, altero Evangelium, altero crucem portante, ingreditur Imperator, & primò quidem oſculatur Evangelium, deinde Protopapam, poſtea crucem & Archidiaconum. Quibus *Goar in notis pag.* 107. ſubjicit: Evangelio primùm, mox autē dati Imperatori oſculi conſuetudinē

refe-

referunt in Monaſteriis καλόγηροι (id eſt Monachi, καλὸς enim bonum & γηραιὸς ſenem Græcè denotat:) de quibus PENTECOSTARIUM, (liber apud Græcos in quo preces pro tempore Paſchali continentor:) ψάλλομεν τὸ χριστὸς ἀνέστη, πολλάκις ἄχρις ἂν ἀσπάσονται οἱ ἀδελφοὶ ἀλλήλους; ὁ δὲ ἀσπασμὸς γίνεται οὕτω. Λαμβάνει ὁ ἱερεὺς τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ ἵσταται πρὸ τῶν θυρῶν τοῦ ἁγίου βήματος, ὁ δὲ Καθηγούμενος ἐλθὼν καὶ ἀσπασάμενος τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ τὸν ἱερέα, λαμβάνει ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον, καὶ ἵσταται ἐκ δεξιῶν τοῦ ἱερέως. εἶτα οἱ ἀδελφοὶ πάντες κατὰ τὴν τάξιν αὐτῶν ἀσπάζονται πρῶτον τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον, εἶτα τὸν ἱερέα, καὶ τὸν Καθηγούμενον. Καὶ ἵστανται κἀκεῖνοι ἐνθα τύχωσιν, καὶ ἀσπάζονται ἀλλήλους. Uſque dum mutuum ſibi dederint fratres oſculum, canimus frequentius χριστὸς ἀνέστη. Hoc autem modo peragitur oſculum. Sacerdos accepto ſacro Evangelio ſtat è regione ſancti tribunalis valvarum, Monaſterii verò Præfectus ſanctum Evangelium, ſacerdotemque deoſculatus, de manibus Sacerdotis illud accipit, & à dextris ejus conſiſtit. Tum reliqui fratres ſanctum Evangelium ordine deoſculantur, deinde Sacerdotem & Præfectum; quocunq; verò loco ſteterint, invicem deoſculantur. *Codini* jungo *Leonem Allatium* in Diſſertatione de Dominicis & Hebdomadibus recentiorum Græcorum ita diſſerentem: Et jam ſolennitatum Dominica advenit, qua Chriſtianæ Eccleſiæ adſcripti colligandi erant dilectionis oſculo. Colligantur verò dilectionis oſculo, Paſchatis die, hac ratione: Dato ſigno à Sacerdote circa auroram, conveniunt omnes tam mares quàm fœminæ, & pueri ipſi, quilibet in ſuam Parœciam, quàm Græci veluti matrem agnoſcunt, venerantur q; raroq; alibi, nec niſi magnâ neceſſitate coacti, ſacrum audiunt, aut reliquis officiis Eccleſiaſticis interſunt. Abſolutis poſtmodum precibus matutinis, ſumma animi omnium alacritate, poſt dictum Evangelium Sacerdos in foribus bematis ſtat, ſacerdotalibus veſtibus amictus, & manibus in pectore Evangeliorum librum clauſum tenens, in cujus parte quæ reſpicit populum, Crux Domini argentea, vel ex aliâ materiâ, affixa eſt. Tum canitur Tropariuma: * Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος. Chriſtus reſurrexit à mortuis,

morte

morte mortem conculcans, & iis qui in monumentis erant, vitam elargiens. Repetitur donec cæremonia finiat. Interea primus dignitate accedens poſt venerationem & oſculationem ſacrarum imaginum, imaginem quæ in Evangelio eſt, deoſculatur, dicens: χριστὸς ἀνέστη, *Chriſtus reſurrexit*: & ipſe viciſſim in faciem à Sacerdote oſculum accipiens, reſpondente; ἀληθῶς ἀνέστη, *Verè reſurrexit*. Et ſic coram Sacerdote ſiſtitur. Et procedens alius poſt Sacerdotis oſcula, alium ſtantem amplectitur; & mutuo amplexu alter alteri oſcula impingit, verba eadem enuncians, & penes primum manet. Sic advenit tertius, quartus; donec omnes qui in Eccleſia ſunt, eadem peragant, oſculo dato omnibus, acceptoque ab omnibus, quo finito à Sacerdote populus maxima lætitia dimittitur. Fœminæ in Gynæcejo inter ſe ipſas mutuis amplexibus eadem verba alterâ proponente, alterâ reſpondente, ſimilia agunt, donec ſtantes ſtantibus omnes libentes non ſine complexu, ſuavium dent accipiantque. Neque pueris hoc oſculum denegatur; illi etenim pleni gaudio, tumultuario quodam ſubſultu, totis parentes & amicos, & quos ipſi noverint, ulnis amplectentes oſcula capiunt & reddunt. Extra quoq; Eccleſiam per tres illos reſurrectionis dies & amplius, quicunque obvii facti fuerint, amplexu excepti, ad oſcula mutua admittuntur; viri à viris, mulieres à mulieribus; pueri nullum ſervant ordinem. Et ſic univerſus Chriſtianorum cœtus depoſitis odiis & oſculo reconciliatus, uno dilectionis vinculo colligatur. Gaudium Ruthenorum in Feſto Paſchali M. *Adam Olearius* in Germanica Itineris Perſici deſcriptione pag. 106. ita deſcribit: In Feſto Paſchatos magnum oſtendunt Ruſſi gaudium, partim ob finitum jejunium, partim ob memoriam reſurrectionis Chriſti. Morem habent, ut ipſo Paſchatis die invicem in plateis ſibi obvii alter alterum oſculentur, adjecta voce *Chriſtos wos Chreſt*, Chriſtus reſurrexit: cui alter reſpondet: *VVoiſtin wos Chreſt*. Certiſſimè reſurrexit. Plerumque etiam ova colorata ſecum habent, & donant amicis; imò nec aliis poſtulantibus facilè denegabunt. Plurimi enim in foris ſedent hinc inde, qui magno numero talia variis coloribus tincta pictaque di-

 ven-

vendunt. Quinimò ipſe Zaar ſolet ſuis aulicis diſtribuere hoc munuſculum, etiam omnibus captivis in carceribus, quos interdum ipſe adit, ſalutat, & eis reſurrectionis Domini gaudium annunciat. Turcis quoque Paſchali tempore oſculum uſitatum eſt. *Chriſtophorus* enim *Richerius* Cubicularius Regius, & Cancellario Franciæ à Secretis, in libello de moribus & Inſtitutis Turcarum, Arabum, aliarumque quæ Mahumedem ſequuntur, gentium, affixo Gabrielis Sionitæ Arabiæ pag. 94. ait: Abſoluto tempore Jejunii ſtatam feriam, hoc eſt, Paſcha unum, in memoriam illius arietis, qui inopinanti Abrahamo in victimam loco filii objectus eſt; noctis porrò ejus, quâ Alcoranum cœlo ad ſe miſſum prædicant; celebrare conſueverunt, ſepulchris mortuorum inviſendis, fundendis ad ea orationibus, conſumendis ibidem cibis quotquot ſecum attulerint: Mutuis demum datis oſculis in hæc verba prorumpunt: *Baaram Glutioczong*, hoc eſt, ſit tibi hoc Paſcha fauſtum ac felix.

* Græci *Troparium* vocant nonnullas preces, quas in horis Canonicis canunt. Tropus eſt genus monaſtici cantus, qui ante Miſſæ introitum in ſolennitatibus dici ſolebat. Τρόπος converſionem, & revolutionem ſignificat, nam reiterantur eadem verba, & ideò à *Johanne Beleth. cap. LIX. de divin. offic.* dicitur zona, quia tanquam cingulum amborum ſenſuum capita annodat. Ad Troparia Græcorum hujuſmodi tropos accedere ait *Pamelius in Præfatione Tomi II. Liturgicorum*. Nullum eorum veſtigium (inquit *Bona Lib. II. Rer. Liturgic. Cap. III. p. 504.*) inveni apud Scriptores, qui ante annum Chriſti milleſimum libros de divinis officiis ediderunt. Quare *Durando* nullo modo credendum eſt, illorum inſtitutionem Gregorio Magno adſcribenti, nec *Johanni Petro Ferrero Ravennati*, viro alioquin erudito, qui Durandum ſequitur, *Lib. VI. de Mirifici verbi Libamine*, qui extat M.S. in Bibliothecâ Vaticanâ. Aliquandò tropus ponitur immediatè ante Introitum, ut in feſto Nativitatis ante illum introitum: *Puer Natus eſt nobis*, præcedit Tropus iſte, *Ecce adeſt, de quo Prophetæ cecinerunt dicentes*: Puer. Aliquandò ipſi intermi-

ſcentur

ſcetur, unâ parte chori ipſum tropum, altera introitum concinente: quorum extant exempla in antiquis Monaſteriorum libris: à Monachis enim privatâ quorundam Abbatum autoritate, ut priſca ferebant tempora, hæc additamenta originem traxiſſe puto. Conf. *Macer in Hierolexico p. 641. & 651.*

§. XII. In Eccleſiâ Latinâ Miſſale oſculandum nunquam offertur ab Epiſcopo Principibus, idque juxta conſtitutionem Concilii Provincialis Mediolanenſis primi, quod habitum eſt Anno Domini MDLXV. Menſe Octobri. Capitulo enim de dignitate ab Epiſcopo retinenda, *parte I. Actorum, p. mihi 16. facie 2.* ita ſtatuitur: Alienum eſt valde ab Epiſcopali dignitate, ſi Epiſcopi in conſuetudine Principum ſe deprimant & abjiciant. Ne igitur Principib⁹ accumbentibus ſtent ipſi, ne eo quidem nomine, quod ſumto à Principibus cibo, Deo gratias agere debeant. Et *Actorum parte I. Concil. Provincial. IV. Capitulo*, quæ pertineant ad ſanctiſſimum Miſſæ ſacrificium & divina officia, pag. 151. fac. 2. Caveatur cum in Miſſæ ſacrificio, quod etiam ſine cantu fit, MISSALIS aut EVANGELISTARIS LIBER, aut Pacis inſtrumentum, cuiquam vel Principi, vel Magiſtratui, vel alii ad oſculandum præbetur, ne id munus per Laicum hominem, ſed per Clericum capterur. Quod ad ſuperiùs hoc in paragrapo ſancitum attinet, procul dubio ex eminentiæ Epiſcopalis conſideratione profluxit. Epiſcopalis enim dignitatis amplitudo & poteſtas humanâ voce explicari non poteſt, judicio acutiſſimi Plocenſis Epiſcopi *Stanislai Lubienski,* in monitis de Epiſcopatu recte gerendo. Divinum eſt, *inquit,* quod ſuſcipiunt, arduum & difficile, quod ſe effecturos profitentur. Eorum eſt, Dei in terris obire vices, curare & efficere, ne quis eorum, qui illorum fidei commiſſi fuerint, pereat; Ut omnes rectam, & orthodoxæ fidei & Chriſtianarum virtutum, quæ ſolæ hoc nomine ritè cenſentur, normam teneant, denique, ut ſicut in cœlo, ſic in terra fiat voluntas DEI, nomenque ipſius ſanctiſſimũ honorificetur, Oper. P. II. f. 243. Inde ſine dubio factum, ut ſanctiſſimi quique viri delatum ejuſmodi honorem ſpernati fuerint, & in ſpeluncis latere, vitæ quodvis periculum adire, patriâ extor-

 res

„res eſſe, & voluntarium exilium pati maluerint, quâm tanto oneri „ſubjicere cervicem. Sanctus Nitammon cujus nomẽ faſtis Eccle„ſiaſticis ad diem octavam Idus Januarii adſcriptum legimus, cùm „è ſolitudine, in quâ ſanctiſſimè vixerat, per vim traheretur, Epiſco„pus Geris in Ægypto renunciandus, tanto pavore conſternatus „eſſe dicitur, ut inter trahentium magis, quàm deducentium ma„nus, fuſis ad Deum precibus, impetrato vitæ fine, mori potius, quod & obtinuit, maluerit, quam diſcrimen Salutis ex ſuſcepto Epiſcopatu adire. Idem *Lubienski* ibidem, f. 246.

§. XIII. Quomodo Clerici ſe invicem in communione oſculentur, *Gulielm. Durandus Lib. IV. Ration. divin. offic. cap.* IX. „edocet. Romanus Pontifex, (vel etiam alii quidam) converſus „oſculatur Diaconum, ut oſtendat, pacem illam in adventu Chriſti „veniſſe, quam Prophetæ promiſerant. Unde David Pſalmo LXXI. „Orietur in diebus ejus juſtitia & abundantia pacis. Diaconus verò „ſtatim ſe inclinans oſculatur pectus ejus, deſignans quod inſpira„tione divinâ Prophetæ Pacem prædixêre futuram. Nam & Jo„hannes ſuper pectus Domini recumbens, Evãgelii fluenta de ipſo „ſacro Dominici pectoris fonte potavit. In nonnullis verò Eccle„ſiis Epiſcopus primùm oſculatur miniſtros, poſtea altare, deinde „Evangelium, quoniam Chriſtus ſibi primùm recõciliavit Apoſto„los, poſtea Judæos, deinde gentiles. In quibuſdam etiam locis offert oſculum pacis Cantoribus, quaſi retrorſum implens illud: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Dat quidem præſentibus, relinquit abſentibus, nec ante oſculum pacis Cantores dicunt: *Gloria Patri*, quia fides Trinitatis non ante claruit: quàm ſe Dominus inclinavit, & nos reconciliavit, & Trinitatem per Apoſtolos prædicari mandavit. Et ideò oſculo dato Epiſcopo, innuit eis ut dicant: *Gloria Patri, & filio, & Spiritui S. ſicut erat in Principio & nunc & ſemper, & in ſecula ſeculorum Amen.* Oſculo autem dato rurſus Diaconi Pontificem orant, quaſi dicant, Domine, doce nos orare. Aliter autem Presbyteri & Diaconi Epiſcopum oſculabantur; aliter Subdiaconi, dum Chriſti corpus ab eo reciperent, quam differentiam ordo Romanus Miſſæ his verbis inſinuat: Presby-

teri

teri & Diaconi oſculando Epiſcopum, corpus Chriſti ab eo manibus accipiant, in ſiniſtrâ parte altaris communicaturi, ſubdiaconi autem oſculando manum Epiſcopi, ore accipiant Corpus Chriſti ab eo. Modò nominatus Scriptor. *Lib. IV. Ration. div. Offic. cap. LIII. §. II. ſeqq.* idem argumentum ulterius proſequẽs ait: Epiſcopus ſolenniter celebrans juxta morem quarundam Eccleſiarum ter oſculatur; ſemel miniſtrum, & ſecundò Diaconum, & tertiò Sacerdotem. In ſignum verò reverentiæ Subdiaconus & Diaconus pedes & manus ſummi Pontificis oſculantur. Pedem Subdiaconus oſculatur, poſt Epiſtolam lectam, & Diaconus ante legendum Evangelium. Manum verò Subdiaconus oſculatur, offerens ampullam cum aquâ, calicemque cum vino: Et Diaconus offerens patenam cum hoſtia & thuribulum cum incenſo, uterque etiam de manu ſummi Pontificis Euchariſtiam accipit. Illud quoq; vacare non creditur myſterio, quod ſummus Pontifex ſeptem modis accipit oſculum, videlicet ad pectus, ad os, ad humerum, ad manus, ad brachia ad genu & ad pedes. Et Lib. IV. cap. XXIV. Quando Epiſcopus vel Sacerdos celebrat cum miniſtris, cuncta ſolenniùs peraguntur: Diaconus primò dextram manum Pontificis oſculatur, nihil dicens, quia Prædicator Evangelizare debet pro gloria æternâ, de qua Sponſa dicit in Canticis cap. II. Dextra illius amplexabitur me. In aliis tamen Eccleſiis non oſculatur, ſed ſolùm inclinans benedictionem poſcit. Verũ Subdiaconus non manus, ſed pedes Romani Pontificis oſculatur, ut Summo Pontifici ſummam exhibeat reverentiam, & oſtendat eum eſſe illius VICARIUM, cuius PEDES OSCULABATUR MULIER ILLA, quæ fuerat in civitate peccatrix. Generaliter nemo debet manum ſummi Pontificis oſculari, niſi cum de manibus ejus aliquid accipit, vel cum ad manus ejus aliquid tribuit, ut oſtendatur, quod ex utroque debemus gratias agere ei, qui ſicut ſemper dat propria, ſic nunquam recipit aliena.

§. XIV. Illud autem prætermittendum non eſt, pergit *Durandus* Lib. IV. cap. LIV. §. 4. quod ut perceptione corporis & ſanguinis Chriſti, nulla poſſit fallacia ſuboriri, ſed in utraq; perfectione veritas evidenter appareat, ſummus Pontifex non ſtatim permittit

O 3 parti-

particulâ hoſtiæ cadere in calicē, ſed eam poſt trinum crucis ſignaculum ſuper patenam reponit, & poſt oſculum pacis ad ſedem aſcendēs, ibiq; conſidens univerſis cernentib⁹, majorem partem oblatæ ſuſcipit de patenâ, quam Subdiaconus adportaverat de altari, ipſamq; dentib⁹ ſubdividens unam particulam ejus ſumit, & aliam in calicem mittit, & de ſanguine cum calamo * haurit. Deinde alteram particulam tradit cum oſculo Diacono, aliamq; Subdiacono ſine oſculo, quem Diaconus miniſtrans ei ad altare calicem oſculatur, & tunc Subdiaconus reſiduū ſanguinis cum particulâ immiſsâ in calice ſumit. §. VII. Ad notandā diſtinctionē inter Sacros ordines & non ſacros, Diaconi qui & ſuperioris ordinis ſunt, cum recipiūt Euchariſtiā, oſculū ſuſcipiunt ab ipſo, (Papâ) acolythus & qui ſunt inferiorum ordinum, non ſuſcipiunt. Subdiaconus etiam qui charactere hujusmodi quondam inter non ſacros, nunc autē inter ſacros ordines reputatur, in perceptione corporis nō ſuſcipit oſculum à Pontifice, ſed in perceptione ſanguinis ſuſcipit oſculū à Diacono, ut ſic qui non ſacri ſunt, min⁹, & qui ſacri ſunt, ampli⁹ honorētur.

* Calamus ſive fiſtula Græcis σίφων, inſtrumentum notat quo antiquit⁹ ſanguis Domini è calice exſorbebatur in cōmunione, ne effunderetur. Hodie tamen ſolus Pontifex utitur Siphone in ſolennib⁹ celebrationibus, qui tubulus ex auro eſt, quo Diaconus etiā, & Subdiaconus Dominicum ſanguinem exſorbent. Davantria in Cæremoniali M. S. ubi deſcribēs Cardinaliū Diaconorū cōmunionē, de hac fiſtulâ facit mentionē, aitq;, hos Cardinales poſt ſumptionē corporis Chriſti exſorbuiſſe ſanguinē Dominicā per Siphonē ex Calice, ſuſtētato à concelebrante Diacono, qui interim hæc verba pronūciabat: *Sanguis Domini noſtri Jeſu Chriſti cuſtodiat animam tuam in vitam æternā Amen*, Et ſi fortè in eadem Papali aliquis Rex tunc repertus eſſet, is aſſociatus à ſecundo Cardinali Epiſcopo, (quem Davātria ſub-Priorem appellat) accedebat ad altare, & recipiebat Sacramentum ſub utraq; ſpecie, ſic in Praxi hic Autor teſtatur ſe vidiſſe de An. MCCCLV. quandò in die Paſchæ per manus Innocētii IV. cōmunionem acceperat Petrus Rex Aragonenſis ab Albanēſi Epiſcopo aſſociatus. In die autē feriæ quintæ in Cœna Domini ad imitandam Chriſti humilitatem ait idem Davantria, quod Pontifex ſolus cōmunicat ſuper altare ſine miniſtris, & non cum calamo, ſed cum Calice tantùm ſe confirmat illa die. Etiam Laici, quandò antiquitùs ſub utraq; ſpecie recipiebant Sacramentū, per hanc fiſtulam ſorbebant ſanguinem. Quia ſanguinis effuſio pro-

pter incultioris populi ruſticitatẽ meritò timebatur, calicibus canna eſt terruminata affabreq; inſerta, *Lindanus in Panopliâ Evangel. Lib. IV. c. 56.* Quæ tamen canna ſuſtentari involuta ab Acolytho ſolebat, ſicut hodie fit de patenâ à Subdiacono, hinc *Ordo Romanus* habet: Acolythũ patenam & fiſtulã habentẽ. Vid. *Macer in Hierolexico, p. 570.*

Inter Græcos Pontifex primus pani communicat, & tremendo calici participat. Neq; enim illi alius porrigit, niſi fortè quiſpiam ejus ordinis ſit, Pontifex videlicet. Deinde aliis omnibus manum & genam oſculantibus cõmunionem impertitur, qua & carnis cõmunicationẽ etiam in futuro ſeculo, cum Jeſu indiſſolubili nexu futuram prædicat. Manus verò & gena oſculum ſuſcipiunt, illa quidem ut miniſtra, & quæ tremenda illa tangit, hæc quia inſtrumentũ ſermonis eſt, undè preces fiunt, & propter Charitatem, communionemq; in Chriſto, quod & cõfirmat id, quod tunc profertur, *Chriſtus in medio noſtrûm. Simeon Theſſalonicenſis de Templo & Miſſa*, in Euchologio Græcorum, p. 229. *Durandus Lib. IV. c. LIIX.* Dicto, ite, Miſſa eſt, Sacerdos qui adſiſtit Epiſcopo ad altare, in quibusdam Eccleſiis menſam altaris ad armũ dextrum Pontificis oſculatur, oſtendens, hunc illum eſſe Pontificem, cui ſecundùm legis figuram dexter armus ſeparationis debebatur de hoſtiis ſalutaribus & pacificis. Sanè per humerum exprimitur Principatus, ſecundum illud Propheticum *Eſ. IX. Factus eſt Principatus ſuper humerũ ejus.* Principatum verò Salvatoris verè expreſſit vox Angelica, Prophetica & legalis. Angelus enim dixit ad Virginem *Lucæ I. Dabit ei Dominus ſedem David, Patris ejus, & regnabit in domo Jacobi in æternum, & regni ejus non erit finis.* Propheta dicit *Pſ. XLIV. Sedes tua in ſeculum ſeculi, virga regni tui, propterea unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ conſortibus tuis.* Moſes, inquit in lege; *lætamini ſimul cum eo cœli, & adorent eum omnes Angeli Dei.* Ad quod deſignandũ in Eccleſia Romanâ tres humerum Pontificis oſculantur, in ſignum reverentiæ, videlicet Primicerius in Principio, Diaconus in medio, & ſacerdos in fine Miſſæ.

§. XV. Deniq; brevem ἀνακεφαλαίωσιν propoſitorum ut inſtituamus *Æmari Hennequinæi* verba ex *Lib. de Cærem. Miſſæ c. IX. & XXXVIII.* apud *Antonium Ricciardum Brixianum, in Commentariis Symbolicis Tomo II. fol. m.* 108. prolata adhibebimus. Oſculum *inquit*, quod exhibet “Sacerdos, aut ſignificat unionem, aut ſignificat pacem, aut ſigni-“ficat charitatem, aut ſignificat conſenſum. Oſculum quod“

Sacer-

„Sacerdos exhibet altari, ſignificat unionem, quæ eſt unio verbi „divini ad humanam naturam; aut eſt unio Chriſti Domini ad animam juſtam & innocentem. Oſculum quod exhibet Sacerdos miniſtris, ſignificat pacem, quæ eſt aut temporalis aut ſpiritualis, aut æterna. Oſculum quod exhibet Sacerdos Patenæ, ſignificat charitatem, quæ eſt aut in Deum, aut in proximum. Oſculum quod exhibet Sacerdos libro, ſignificat conſenſum ſive Concordiam, qui conſenſus reſpicit & Patres Veteris legis, & nos Evangelicos. Oſculum in Miſſa tredecis exhibetur à Sacerdote. Oſculum adhibetur altari ſepties, bis patenæ, bis libro, & bis miniſtrantibus, neq; id ſine myſterio propter ternarii numeri rationem adhibita unitate; ternarius enim numerus quatuor vicibus repetitus duodenarium facit, cui adjuncta monade fit numerus decimus tertius, qui numerus in Chriſto Domino & Apoſtolis Myſticus & ſanctus eſt Conf. *Joſua Stegmann, Chriſtognoſ. Meletem. V. Chriſti genethliac.* Antiquitus immediatè poſt Pater noſter dabatur Pax, teſte *Baronio* ad annum Chriſti XLV. num. 25. Igitur Diaconus à celebrante accipiens Pacis oſculum juxta morem Subdiacono donat, & is omnibus illis tantùm, quos Diaconus incenſaverat, communicat, eo ordine, quo incenſatio facta fuerat, licet brevitatis gratia ſufficiat hanc cæremoniam peragere cum capitibus ordinum in illis Cathedralibus, in quibus reperiuntur Præbendæ Diaconales, & ſubdiaconales diſtinctæ, at ubi hic ordo minimè extat, ſufficeret primis ex utroque choro hujus functionis actio. Olim etiam Lectori Epiſtolam Pauli lecturo dabatur Pax. *Baron.* ann. LX. num. 58. Pax autem datur cum dantis & recipientis amplexu, cum ſiniſtræ genæ contactu, quia ſunt ex cordis latere, ut ordinant Rubricæ. Ac ultimo loco Subdiaconus Acolytho, qui illum adſociatus eſt, dat pacem, & hic inferioribus Clericis, aliisque ſecularibus defert. Secularibus enim nunquam à Subdiacono eſt Pax deferenda, licet Magnates & locorum Domini eſſent. Ita Sacr. Rit. congregatio ſub die quinto Julii MDCXIV. decreverat. Quandò in celebratione reperitur Sacerdos aſſiſtens, tunc hic debet à celebran-

lebrante Pacem ſumere, & Subdiacono conferre, ut ad chorum, & deinde ad Diaconum illam deferat. Ead. Sacr. Congreg. Rit. XVII. Junii, Anno MDCVI. Si verò Pontificialiter Epiſcopus celebret, tunc ad aſſiſtentem Sacerdotem ſpectat ab eo pacem accipere, qui accedens ad latus Epiſcopi dextrum, & genuflexus oſculando prius altare, accipit ab ipſo Epiſcopo Pacem, & ad chorum eo ordine, quo incenſatio adhibita fuit, defert. Diaconus & Subdiaconus quandò communicantur, ab eodem Epiſcopo pacem ſumant, duo verò Diaconi aſſiſtentes ab eodem etiam poſt Aſſiſtentem Presbyterum ſumant, facientes prius genuflexionem; ſed altare non oſculantur. Tandem Presbyter aſſiſtens illam Cæremoniarum Magiſtro dat, & hic ad alios chori Clericos defert. Quandò verò Epiſcopus ſolummodò ad Miſſam cantatam aſſiſtit, tunc Presbyter aſſiſtens ſumpta à celebrante pace, ad Epiſcopum deportat, qui Diaconis aſſiſtentibus illam communicat. Presbyter autem aſſiſtens poſtquam Epiſcopo pacem dederit, ad ſuum locum in Choro recedit, ubi accedens Subdiaconus ad recipiendam pacem, eam ad alios juxta conſuetum morem, ut ſupra dictum, defert, ac tandem Diacono communicat. *Cærem. Epiſc. Lib. I. cap.* 24. Nam Diaconus in tali caſu non debet à celebrante pacem recipere, ſicut in aliis caſibus facit. Sic enim Sacr. Rit. Congreg. XVII. Junii MDCVI. & XV. Martii MDCVIII. declaravit. Qui fert iconem pacis, vel librum Evangeliorum ad oſculandum, non debet facere reverentiam perſonæ, cui pacem, vel librum porrigit ad oſculandam in principio. *Cæremon. Epiſc. Lib. I. cap. XIV.*

§. XVI. Specialis ritus, inter Romanenſes obtinet, quod in Concilio * Provinciali finito Metropolitanus Præſul Epiſcopis reliquis oſculum figit. *Actorum parte I. Concil. Provinciali IV. p.* 179. Abſoluto denique ut moris eſt, Concilio, & ſanctis acclamationibus factis, tunc omnes Epiſcopi ſurgentes cum reverentiâ oſculũ Pacis à Metropolitano accipiant, & ſibi invicem dent, cum timore

P &amo-

& amore DEI. Quodque ſancti oſculi ſignificatione oſtendunt, id re ipsâ præſtent, ut conjunctiſſimis animis concordiq; voluntate, & pacis atque charitatis ſtudio, quæcunq; ſancita ſunt, ſolicitè exequendo, in eam curam incumbant, ut univerſa Provincia hæc ſalutaribus diſciplinæ inſtitutis ad uſum inductis in omnes benè pieq; agendi partes æq; conformetur. *Concil. Provinc. VI. act. part. I. pag. 313.* Concilio ritè abſoluto & dimiſſo Metropolitanus unumquemque Epiſcopum, qui ad ſe ſalutandum venerit, diſcedentem ſancto oſculo Pacis dimittat, ejusque Orationibus & precibus ſeſe intimè commendet. Idem in fine Synodi Diœceſanæ ab Epiſcopo peragitur. *Concil. V. Provinc Actor. P. I. p. 279.* Acclamationibus factis omnes Sacerdotes & Clerici ſurgentes, cum reverentiâ oſculũ Pacis ab Epiſcopo accipiant, & ſibi invicem dent cum timore & amore Dei. Si verò Cleri, qui convenerit, numerus is eſt, ut longiùs hic oſculi ritus ducatur, ea ratio ineatur, ut Præpoſiti & Archipresbyteri ſolum ab Epiſcopo illud accipiant, qui deinceps ſuo quique Clero dent, isque inter ſe mutuò item.

* Concilii vox deducitur Varroni à conciliando, fullonum verbo, qui lanam cogentes conciliare dicuntur, & ipſa eorum coactio, quæ pedibus ferè peragitur, concilium appellatur. Hinc translatio facta eſt ad aliarum quoque rerum & hominum denique congregationem. Vide *Gellium Noct. Attic. Lib. XV. c. 27 & Paulum Merulam de Romanorum Comitiis p. 5. Edit Lugdunenſis in* 12. An. MDCLXXV. Conciliorum alia ſunt Univerſalia ſive Oecumenica, alia Particularia; & hæc vel Nationalia, vel Provincialia, vel Diœceſana. Univerſalia ſunt, quæ ſancti Patres & Laici qualis cunq; ordinis Chriſtiani orbis pleriq;, in unum convenientes juxta fidem Evangelicam & Apoſtolicam condiderunt. Et talia concilia dicuntur Oecumenica non alia ratione, quam Imperator totius orbis Dominus, *L. IX. ff. ad L. Rhod. de Jact.* Patuit enim tàm latè eo tempore Imperium, ut potiſſima Orbis Chriſtiani portio Cæſaribus pareret; ac proinde cum non unius nationis aut provinciæ, ipſorum Juſſu, ſed totius Imperii convenerint Epiſcopi, ratione orbis imperii, non terrarum, Synodi fuerunt

runt Oecumenicæ. Nationalia & Provincialia à Metropolitano, Diœceſana ab ordinario loci Epiſcopo congregantur. Vid. *Chriſtoph.* Juſtellus in Not. ad Codic. Canon. Eccleſ. African. p. 30. 31. 32. Ordo celebrandi Concilii ab *Iſidoro Mercatore*, qui circa Hadriani I. & Caroli Magni tēpora floruit, deſumptus ex Concilio Toletano IV. t. 4. & *Garſiæ Loaiſæ* Hiſpanicorum Conciliorum editionis diligentia emandatus, (quo de tamen *Binius Tom. I.* rectè monet, non eſſe generalem hunc ordinem, ſed tantùm forte obſervatum in Toletano vel aliis in Hiſpaniâ celebratis Conciliis) ut citatur Tomo I. Concil. Edit. Surianæ p. 11. ſic habet: Horâ diei primâ ante Solis ortum ejiciantur omnes ab Eccleſia, obſeratisque foribus, cuncti ad unam januam, per quam Sacerdotes ingredi oportet, oſtiarii ſtent, & convenientes omnes Epiſcopi pariter introeant, & ſecundum ordinationis ſuæ tempus reſideant. Poſt ingreſſum omnium Epiſcoporum, atque conſeſſum, vocentur deinde Presbyteri, quos cauſa probaverit introire. Nullus inter eos audeat ingredi Diaconorum. Poſt hos ingrediantur Diaconi Probabiles, quos ordo popoſcerit intereſſe. Et coronâ facta de ſedibus Epiſcoporum Presbyteri à tergo eorum reſideant, quos tamen ſeſſuros ſecum Metropolitanus elegerit, qui utique & cum eo judicare aliquid, & definire poſſunt. Diaconi in conſpectu Epiſcoporum ſtent. Deinde ingrediantur Laici, qui Electione Conjugali Concilio intereſſe meruerunt. Ingrediātur quoq; Notarii, quos ad recitandum vel excipiendum ordo requirit. Obſeratisque januis, & ſedentibus in diuturno ſilentio Sacerdotibus, atque cor totum habentibus ad Dominum, dicat Archi-Diaconus: ORATE! Statimque omnes in terram proſternantur tàm Epiſcopi, quàm Presbyteri, & orantibus diutiùs tacitè cum fletibus atque gemitibus, unus ex Epiſcopis ſenioribus ſurgens orationem palàm fundat ad Dominum, & cunctis adhuc in terrâ jacentibus dicat hanc Orationem: *Adſumus Domine S. Spiritus, adſumus peccati quidem immanitate detenti, ſed in nomine tuo ſpecialiter congregati: veni ad nos, adeſto nobis; dignare illabi cordibus noſtris; doce nos quid agamus, quò gradiamur, &c. Ut ſimus in te unum, & in*

 nullo

nullo deviemus à vero, quatenus in nomine tuo collecti, ſic in cunctis teneamus cum moderamine pietatis juſtitiam, ut & hic in nullo diſſentiat ſententia noſtra, & in futuro pro bene geſtis conſequamur præmia ſempiterna.

In hac Oratione non dicatur *Pater noſter*, nec benedictio, ſed ipſa ſolummodo Oratio confirmetur. Finitâ autem Oratione & reſponſo ab omnibus Amen; rurſus dicat Archi Diaconus: *Erigite vos.* Confeſtim omnes ſurgant, & cum omni timore DEI & diſciplina tam Epiſcopi, quàm Presbyteri ſedeant. Sicq; omnibus in ſuis locis conſidētibus, Diaconus albâ indutus codicem canonū nin medium proferens, capitula de Conciliis agendis pronunciet, id eſt, de Concilio Toletano VI. æra III. Item è Capitulis Orientaliū Patrū, quæ Martin⁹ Epiſcopus de Græco in Latinū vertit, æra XVIII. de Synodo faciēdâ: Item è Concilio Chalcedonenſi ærâ XXVIII. Ex Concilio Agathenſi, æra XXXV. vel aliud de Canonibus, quid Metropolitano aptiùs viſum fuerit, ut legatur; finitisque titulis, Metropolitanus Epiſcopus Concilium alloquatur per exhortationem, ita dicens: *Ecce ſanctiſſimi Sacerdotes præmiſſis Deo precibus fraternitatem veſtram cum pia exhortatione convenio, & per divinum nomen obteſtor, ut ea, quæ à nobis de Deo & ſacris Ordinibus, vel Sanctis moribus vobis fuerint dicta, cum omni pietate ſuſcipiatis &c. Quod ſi forſitan aliquis veſtrûm aliter, quàm dicta fuerint, ſenſerit, ſine aliquo ſcrupulo contentionis, in noſtrorum omnium copulatione, ea ipſa, de quibus dubitaverit, conferenda reducat, qualiter Deo auxiliante aut doceri poſſit aut doceat. Deinde ſimili vos obteſtatione convenio, nullus perſonam in Judicando accipiat, aut quolibet favore vel munere pulſatus, à juſto Judicio ſcienter avertatur.* Poſt hanc exhortationem introibunt omnes, quicunque fuerint Presbyteri, Diaconi, vel Religioſi, ſicque Archi Diaconus legat Canonem Toletani Concilii æra I. Ne tumultu concilium agitetur. Poſtea Concilium Epheſinū ex ordine perlegatur. Deinde collatio & inſtructio de Myſterio S. Trinitatis habeatur, ſimulque de Officiorum Ordinibus, ſi in

omnibus

omnibus ſedibus ejusdem celebritatis unitas teneatur &c. Nec ad aliud aliquid ante tranſeatur, quàm iſta omnia explicentur, ita tamen ut totos tres dies Litaniarum nihil aliud agatur, nec retractetur, niſi ſola collatio de Myſterio S. Trinitatis, & de Ordinibus Sacris, vel officiorum inſtitutis.

Poſt hæc in quarto die reliquæ per Ordinem Perſonæ admittendæ ſunt, ſicq; omnes, qui de religioſis in retroactis diebus pro ſpirituali inſtructione interfuerant, egrediantur foràs, reſidentibus aliquibus Presbyteris, quos Metropolitanus probaverit honorandos. Et ſic conſidentes cauſarum negotia juſtè & religiosè colligãt. Nullus tamen tumultus inter conſidentes aut inter adſtantes habeatur. Eodem modo eodemque ordine ad concilium omnes per ſingulos dies ingrediantur, ut ſupra dictum Si Presbyteri reliqui aut Diaconi, Clerici ſ. Laici, de his, qui foris ſteterint, Concilium pro qualibet re crediderint appellandum, Eccleſiæ Metropolitanæ Archidiacono cauſam ſuam intiment, & ille Concilio denunciet. Tunc & illis introeundi ſingulatim & proponendi licentia concedatur. Nullus Epiſcoporum à cœtu communi ſecedat, antèquam hora generalis ſeceſſionis adveniat. Concilium quoque nullus ſolvere audeat, niſi fuerint cuncta determinata, ita ut quæcunque deliberatione communi finiuntur, Epiſcoporum ſingulorum manibus ſubſcribantur. In die, quo Concilium abſolvendum eſt, Canones, qui in S. Synodo ſunt conſtituti, coram Eccleſia in publico relegantur, quib⁹ explicatis in Choro reſpõdeatur: Amen.

Deinde ad locum redeuntes Concilii, canones ipſos ſubſcribãt. Jam quæ poſt concilium agantur, ſic addit *Iſidorus.* 1. Admonendi ſunt à Metropolitano de Paſcha futuro, quo veniat die. 2. Quo tempore ſupervenienti anno ad faciendum concilium veniant. 3. Eligendi ſunt de Epiſcopis, qui cum Metropolitano dies feſtos, Natalis Domini & ſanctum Paſcha debeant celebrare. Poſt hæc dicente Archidiacono: ORATE, omnes proſternantur in terram, ubi unus è Senioribus hanc illis Orationem dicat: *Nulla eſt, Domine, humanæ conſcientiæ virtus, quæ inoffensè poſſit tuæ voluntatis Judicia expedire, & ideo perfectioni deputa, quæſumus, quæ perfecto*

 æqui-

æquitatis fine concludere præoptamus &c. Huic Oratio, Pater noſter, adjungatur, & cunctis adhuc in terrâ jacentibus hæc benedictio explicetur: Chriſtus DEI filius, qui eſt initium & finis, complementum vobis tribuat charitatis! Amen. Et qui vos ad expletionem hujus Concilii fecit pervenire, abſolutos vos efficiat ab omni contagione delicti, Amen. Quibus expletis cum dictum fuerit ab Archidiacono: In nomine Domini JESU CHRISTI eamus cum pace! Omnes illicò pariter exſurgentes, reſidente Metropolitano, ab ipſo primùm incipientes, OSCULUM ſibi invicem omnes dabunt. Sicque datâ ſibi invicem pace, Conventus Concilii abſolvatur. Alius modus concilii inſtituendi legitur apud *Burchardum* Tomo III. *Concil. Salegunſtad.* c. XX. quem, cui volupe eſt, evolvat.

§. XVII. Varia quoque oſcula in ordinatione cujuslibet Sacerdotis ab Eccleſia Græcanicâ adhiberi, ex ipſius *Rituali* ſive *Euchologio* ſufficienter innoteſcit. Inter alia de ritu ordinationis Presbyteri ſervando, ſequentia verba occurrunt: Καὶ οὕτως ἀσπάζεται τὸν Ἀρχιερέα, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους: (ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι πρεσβύτερος.) Atque ita Pontificem exoſculatur & Presbyteros: (ordinandus Presbyter.) Ad quæ *Jacobus Goar* in Notis pag. 298. ita commentatur: Mira ſagacitate cunctas Eccleſiæ ſuæ cæremonias perſequitur *Simon Theſſalonicenſis*: εἶτα προτρέπεται, ait, τὴν ἱερὰν ἀσπάσασθαι τράπεζαν, ὡς πλήρην χάριτος, καὶ ὡς ἐν αὐτῇ καθαγιασθείς. Εἶτα τὴν ἀρχιερατικὴν δεξιάν, ὡς δι᾽ αὐτῆς χειροθονηθείς, καὶ ἔτι τὴν παρειὰν διὰ τὴν θείαν ἀγάπην, καὶ τὴν εἰρήνην, καὶ ὅτι ὄργανον ἡ παρεῖα τῶν εὐχῶν, καὶ ὅτι ὁ ἀγαπῶν, καὶ ὁ ἀγαπητὸς καὶ ὁ τελῶν, καὶ ὁ τελούμενος διὰ τοῦτο, καὶ οἱ πάντες πρεσβύτεροι χαίροντες ἀσπάζονται τοῦτον ὡς ὁμοταγῆ γέγοντα, καὶ τὸ τῆς ἀγάπης, καὶ τῆς ἑνώσεως ἐπιδείκνυνται. Commonetur deinde ſacram oſculari menſam, tanquam gratia exundantem, & quia in eâ conſecratus eſt, tum verò genam, propter divinam charitatem & pacem, & quia eſt inſtrumentum precum, eò quod etiam ipſe & Pontifex, ſicut diligens & dilectus, initians & initiatus, propterea & omnes Presbyteri lætantes cum gaudio hunc deoſculantur, quaſi ejusdem ordinis participem, eiq; dilectionis & unitatis ſignũ omnes demonſtrant. Oſculum porrò in universâ Eccleſiâ Sacerdoti recens ordinato quondam datum colli-

colligitur, tùm ex veteri *ordine Romano* ſcribente: Tunc oſculetur ſingulos dicens: *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum*; tùm ex *Dionyſio de Eccleſiaſticâ Hierarchiâ* cap. V. ὁ πρὸς τῷ τέλει τῆς ἱερατικῆς τελειώσεως ἀσπασμὸς ἱερὰν ἔμφασιν ἔχει. Πάντες γὰρ ὅσοι πάρεισι τῶν ἱερατικῶν ὄντες τάξεων, καὶ αὐτὸς ὁ τελέσας ἱεράρχης, ἀσπάζονται τὸν τετελεσμένον: Quæ circa finem in ſacrorum ordinum conſecratione adhibetur ſalutatio, ſacram ſignificationem continet: Nam & omnes qui adſunt in ſacris conſtituti, & Pontifex conſecrans, conſecratum ſalutant. Cujus ipſe ſubdit rationem; quia cum animi charactere ordinis recepto ſimilitudinem in ſeſe mutuam contemplentur, nec ab amore, nec ab amoris ſymbolo, quod eſt oſculum, continere ſe poſſunt. Ἔνθεν ὁ πρὸς ἀλλήλους ἱερὸς ἀσπασμὸς ἱερουργεῖται τὴν τῶν ὁμοειδῶν νοῶν, ἱερὰν κοινωνίαν ποδηλῶν, καὶ τὴν ἐπ' ἀλλήλοις ἐραστὴν εὐφροσύνην ὡς ὁλοκλήρως ἀποσώζουσαν ἱερατικῇ μορφώσει τὸ θεοειδέστατον κάλλος. Hinc cõſalutatio illa inter homines Eccleſiaſtici ordinis conſecratur & perficitur, quæ ſanctam ejusdem formæ mentium ſocietatem, lætitiamque mutuam, quæ amore digna eſt, indicat, quippe quæ Sacerdotali formæ pulchritudinem divinam conſervat. *Nam ut Clemens Conſtitutionibus Apoſtolicis* memorat, Lib. VIII, cap. 5. In ſanctiſſimis hierarcharum & Sacerdotum initiationibus, qui præeſt auguſtiſſimæ rei conficiendæ, oſculo impertito conſecrationem perficit, quaſi totum animũ in os educeret, ad tribuendam illam κοινωνίαν, ſacræ poteſtatis communicationẽ. Quâ in re oſculi vice Liberator mundi Chriſtus conſimili myſterio cum initiaret Apoſtolos, inſufflationem adhibuit, quæ expreſſio eſt prodeuntis velut animi, & ſe aut ſua ultrò largientis. Illud ipſum in Sacroſanctâ Liturgia videre licet, in qua per oſculum fit divinæ pacis concordiæque tributio. Quâ de re loquens J*ohannes Belethus*, Theologus Pariſienſis antiquiſſimus, *Lib. de divin. offic.* Cap XLVIII. ait: Pontificem, aliumve rebus divinis operantem, accepto pacis oſculo ab ipsâ Euchariſtiâ, vel, ut quidam volunt, ab altari, cœlitum in terris ſepulchro, illud impertire Diacono, hunc aliis. Itaque donum illud divinum ab hieromyſta pura mente hauſtum, animique ſinu contentum, per oſculum velut aureum tubum, gemmeumque Siphonem in alios transmitti-

mittitur. Quem morem ſcitè & eleganter pius Poëta brevi ſed Muſéo carmine eſt complexus.

Ipſe etiam caſtâ dum operatur mente Sacerdos,
Oſcula dat, quæ dant ille vel ille aliis.

§. XVIII. Apud Coptitas ſive Chriſtianos in Ægypto* ſimiles fermè in ſacris Ordinationibus ritus obtinent, uti ex Rituali Eccleſiæ Ægyptiacæ, quod Juſſu Cardinalium S. Congregationis de propaganda fide ex Lingua Copta & Arabica in Latinum tranſtulit *Athanaſius Kircherus* Anno MDCXLV. eluceſcit, ibi enim de Ordinatione Anagnoſtæ ſive Lectoris, pag. 241. Lib. I. Συμμικ. lego: Poſt hæc dabit Librum (Epiſcopus Lectori) ut portet Evangelium ſupra Pectus & oſculetur altare, manus autem Epiſcopi & præſentes cum eo. Tunc declarant ei Sacramenta ſancta &c. Quandò Sacerdos conſecratur Juramento præſtito oſculari tenetur altare Epiſcopum & præſentes. Ibidem pag. 251. Idem ordinatus Prælatus facere debet, juxta paginam 254.

* Copticæ Eccleſiæ nomen Chriſtianis in Ægypto degentibus, & in Alexandrini Patriarchæ, qui Cairi hodie reſidet inſpectionem agnoſcentibus, convenire nonnulli putant à regione Ægypto, propter mutuam vocabulorum affinitatem; alii à Rege quodam Ægypto, vulgo *Chibth*: quidam à Religione ſive profeſſione; Nonnulli deniq; priora rejicientes deducunt à Copto Urbe Thebaidos olim celeberrimâ. Etenim cum Ægyptus ab Inſulis *Chibth* dicta ſit, juxta *Thevetum in Coſmograph. de Levant*, vel uti *Leo* exiſtimat *Africanus* Lib. VIII. à Rege Ægypto, quem communi lingua Chibth nominant, ſunt, qui inde ortum tradunt *Cobt*, ac ulteriùs *Copt*. Notat præterea *Maſius* in peculiar. Syror. Ægyptios in quibuſdam Antiquitatibus *Ægophti* denominatos: ab hoc igitur nomine, levi mutatione, abjecta nempe per aphæreſin uſitatam, vocali compoſita, Æ, factum *Gophti*. Atque hæc ſententia arridet *Alexandro Roſſ* in Tractatu Germanico: Unterſchiedliche Gottesdienſte in der gantzen Welt. p. m. 845. Edit. Heidelberg. in 8. An. MDCLXXIV. Conferatur *Edoard. Brerewood*, in Scrutin. Religion. p. 170. *Johannes Hoornbeek* in Sum-

in Summâ Controverſiar. Lib. IX. p. 957. Cophtos dictos ſcribit ab urbe Ægypti celeberrima olim, & Thebaidos Metropoli *Copto*, unde & *Coptos* dicendos cenſet vel *Coptitas*, *non Cophtos*, quomodo illos Mahumedani appellant, per contemptum, quaſi dicas, *inciſos*: Unde & nomen hoc venire, & ſcriptionem eſſe *Cophti*, ſive ab uſurpata olim circumciſione, ſive exprobratâ, nonnullis viſum. Reſpicit vero Theologus Belgicus prioribus verbis præcipuè ad *Kircherum* in Prodromo Copto; Verùm ſi à *circumciſione* Chriſtiani in Ægypto à Mahumedanis *Cophtitæ*, dicti, ſanè non per contemtum ita ab illis appellari videntur; conſtat enim, quod Mahumedani circumciſionem magni faciant. Adhæc nullum in Lingua Arabica & Ebræa, teſtantibus viris doctis, occurrit vocabulum Circumciſionem ſignificans, quod cum Cophtus, ſeu Gophtus cognationem habeat. Neq; tamen negare velim, quod à Chriſtianis cæteris, puta Græcis ibi viventibus, per contemtum *Kofti*, id eſt, *circumciſi*, idq; lingua Græca craſſiore, ut notat Salomon Schweiggerus in Itinerario Lib. III. cap. X. p. 252. dicantur. Illorum autem qui Coptitas ab urbe illâ, quæ nomine Copton inſignita olim extitit, nominatos exiſtimant, ſententia præ reliquis *Athanaſio Kirchero* placet Prodrom. Copt. Cap. I. Mentionem hujusce Urbis faciunt *Flavius Joſephus*, Lib. IV. cap. XI. de Bello Judaico, *Plinius* Hiſtor. Natur. Lib. V. cap. IX. & *Plutarchus* in Lib. de Iſide & Oſiride, Tom. II. Oper. p. 356. ubi tradit, Iſin veſtem ſumpſiſſe lugubrem, ubi Urbs eſt, quæ Coptus hodie dicitur. Et p. 362. In Feſtivitatibus Ægyti, inquit, ignominiosè tractant rufos, (homines) aſinumque de præcipitio dejiciunt, ut *Coptitæ* ſolent. *Strabonis* ætate hæc urbs tantæ fuit famæ, ut commune audiret Arabum Ægyptiorum Emporium, ad quod omnes, Indicæ, Ægyptiopicæ & Arabicæ merces ex mari rubro deferrentur. Vid. *Lib. II. Geograph.* Sita erat hæc Coptici Nomi ſeu Præfecturæ Metropolis ſub XXVI. Latitudinis gradu; & Longitudinis LXII. dictaq; *Ramuſio, Cana*, Conf. *Kircher. Prodrom. init. cum Oepido*, Tomo I. Syntagm. III. c. 7. Reperiebantur ibidem; Hori, Iſidis, Oſiridis,

Serapidis, imò & Crocodilorum ſimulachra, quæ ſicuti gentiles Coptitæ religiosè ut Numina coluerunt, ita contra Chriſtiani Coptitæ adeò averſati ſunt, amore religionis, ut ne quidem nominare voluerint, referente *Kirchero* in Prodr. cap. V. ſub finem. Everſa autem civitas illa eſt à Diocletiano, prout *Magdeburgenſes Centuriatores* Cent. III. p. 318. obſervant, nec iterum ex ruderibus excitata. Hodie enim nulla amplius in Ægypto civitas hoc nomine venit, ſicuti nec *Philippus Cluverius* in Introduct. ad Geograph. ubi de Ægypti urbibus agit, illius meminit. Cum verò ceu jam dictum, nulla hodie in Ægypto Urbs tali nomine cognita ſit, & de veteri Copto vix amplius rudera ſuperſint, nec ipſa quoque Ægyptus hodie *Coptus* nominetur, mirari ſubit, cur hodierni in Ægypto Chriſtiani vocari ament *Copti*, ac non potiùs *Alexandrini*, cum Alexandria, uti notum eſt, (non urbs Copto) ſedes olim fuerit Coptitarum Patriarchæ. Conſtat hac de re tum ex *Schweiggero d. l.* tum ex *Baronii* Tomo VI. Annal. ubi inter alia commemorat, quod literarum à Gabriele Alexandrino Patriarcha ad Clementem VIII. Pontificem Romanum perſcriptarum, calci hæc fuerint addita: Perveniat volente Deo, Ramam ad manus magni Papæ ex Alexandria Coptorum Patriarcha. Et iterum in aliâ quadam Epiſtolâ: Scripſimus d. 16. Menſis Hatur benedicti; anno juxta Coptorum computationem &c. Interim tamẽ haut improbabilis illorum videtur opinio, qui ſtatuunt, quod cum Chriſtiani vel ſolitudinis amore, vel ob graſſantes perſecutiones, in Thebaidos deſerta urbi *Copto* proxima, cõmigrârint, factum inde ſit, ut Chriſtiani poſtmodum maluerint ab urbe *Copto Coptitæ*, quàm ab Alexandria (ubi primùm quidem ſalutaris doctrinæ ſemina fuerunt ſparſa,) *Alexandrini* nominari. Illud tamen probe notandum, quod non omnes Chriſtiani in Ægypto hodie viventes *Coptitæ* ſalutentur: Sunt enim ibidem & alii, Græcæ Religioni addicti, qui Circumciſionem non admittunt, quomodi hi Coptitæ faciunt. Ab Italis Coptitæ vocantur *Chriſtiani della Cintura*, forte quod peculiari veſtitu incedentes Zona ſe cingunt. *Schweigger. Itiner. Conſtantinopolit.* l. c. Item

l. c. Item *Iacobitæ*, à Jacobo hujus ſectæ autore. Refert quoque *Leonclavius* part. II. Chron. Turcic. p. 130. quòd Maronitæ Hieroſolymis degentes itidem *Chriſtiani della Cintura*, id eſt, præcinctura vocitentur. Doctrinam & ritus Eccleſiæ Coptitæ Roſſæus, Brerewoodus, & Hoornbeekius locis allegatis proponunt, quò ſe curioſus lector conferre poterit. ✳

§. XIX. Ἀρχιερατικὸν Eccleſiæ Græcæ, Liturgiæ parte III. de Ordinatione Metropolitæ pag. 28. hæc exhibet: Μέγας χαρτοφύλαξ κρατῶν τὸν χειροτονούμενον ἀπὸ τῆς κεφαλῆς ἀνέρχεται διὰ τοῦ ἀετοῦ πρὸς τὸν Πατριάρχην, καὶ ὑποδείγνυσιν αὐτῷ ἀσπάσασθαι τὸ τοῦ Πατριάρχου δεξιὸν γόνυ, καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα, καὶ τὴν δεξιὰν παρειάν. Εἶτα ἀπέρχεται πρὸς τοὺς Ἀρχιερεῖς, καὶ ἀσπάζεται, καὶ αὐτοὺς εἰς τὸ στόμα. Magnus vero Chartophylax * tenens caput ordinati, aſcendit per Aquilam (α) ad Patriarcham, electoque innuit, ut oſculetur genu dextrum, manumque dextrã, ac dextram genam Patriarchæ. Hiſce *Iſaacius Habertus* Obſervatione IV. pag. 36. ſubdit: Hic agitur de oſculo, quod *Initiativum* dici poſſet, quomodo dicitur à *B. Dionyſio* τελεωτικὸς ἀσπασμὸς *Lib. de Eccleſiaſtica Hierarchia cap. V.* Mitto, quæ in Conſtitutionibus *S. Clementis*, Lib. VIII. Ubi Epiſcopus in Solio conſtituitur, παρὰ τῶν λοιπῶν Ἐπισκόπων αὐτὸν φιλησάντων τῷ ἐν κυρίῳ φιλήματι. Duo quidem exempla in mediũ produxit rei Eccleſiaſticæ peritiſſimus, *Fr. Hallierus*, Profeſſor Sorbonicus, unum ſancti Epiphanii, quem Pappus Diaconum primò ordinatum, poſtea pace datâ continuò Presbyterum ordinâſſe ſcribit in vitâ; cap. XXVI. Alterum S. Amphilochii ab Angelis conſecrati, & poſtea ab Epiſcopis oſculo excepti, ut narrat *Nicephorus*, quæ ſuſpecta, Lib. II. cap. XX. (β)

* *Chartophylax*; Chartarum ſeu Scripturarum cuſtos, judex omniũ Eccleſiaſticarum cauſarum, habens cauſas matrimoniales: ſed & in cæteris Clericorum cauſis cognitor, tanquam dextra Pontificis manus. *Codinus* de Offic. Eccleſiaſt. Conſtantinpolit. cap. II. §. V. In illâ Eccleſia erat nomen magnæ dignitatis, quâ decoratus ſigillum Patriarchæ (quod *Bullatorium* quoq; dicebatur) in collo appenſum ferebat, teſte Balſamone apud Baronium An. DXCI. n. 31. ſeq. *Anaſtaſius Bibliothecarius* in Notis ad ſecundam

 Synodi

Synodi VIII. quam Latinè reddidit, actionem, Chartophylax, inquit, interpretatur Chartarum cuſtos, fungitur autem officio Chartophylax apud Eccleſiam Conſtantinopolitanam, quo Bibliothecarius apud Romanos, indutus videlicet infulis Eccleſiaſticorum miniſtrorum, & agens Eccleſiaſtica prorſus obſequia, exceptis illis ſolis, quæ ad ſacerdotale ſpecialiter & propriè pertinere probantur officium. Sine illo præterea nullus Præſulum aut Clericorum à foris veniens in conſpectum Patriarchæ intromittitur: nullus Eccleſiaſtico conventui præſentatur, nullius Epiſtola Patriarchæ miſſa reperitur, niſi fortè à cæteris Patriarchis mittatur. Nullus ad præſulatum, vel alterius Ordinis Clericatum, ſive ad Præpoſituram Monaſteriorum provehitur, niſi iſte hunc approbet & commendet, atque de illo ipſi Patriarchæ ſuggerat, & ipſe præſentet. Nec ſacerdos novellis Sponſis abſque ejus licentia benedicere poterat. Alias hujus dignitatis eminentias recenſet Baronius citato loco. Locus ubi Chartophylax reſidebat, *Chartophylacium* dicebatur, quod nos *Archivum* vocamus. *D. Gregor. in Regiſt. Libi XII. Epiſt. 26.* Quia Chartophylacium prædictæ piæ memoriæ Juſtiniani tempore, ita ſurripiente ſubitò flammâ incenſum eſt. Dicebatur etiam *Chartologium*. Vide *Hieronymum Fabrum in Sacris Memoriis Ravennatibus part. I. p. 9. & 10.* In Eccleſia Ramana *Chartophylacis* dignitas, ſub nomine *Chartularii* reperitur, longè tamen minoris æſtimationis. Erat etiam officium ſeculare, Judicis, nempe, delegati Imperialis, nen non Cuſtodis ejusdem Imperialis Archivi; uti colligere licet ex *Anaſtaſii* Collectaneis per *Sirmondum* in 8. editis; ibi enim de exilio S. Martini Papæ legitur: *Ergò feriâ ſecunda diluculo mittit Chartularium ſuum, & quodam de obſequio ſuo &c.*

(α) Aquila Græcis ἀετὸς ſive ἀέτωμα peculiariter uſurpatur de faſtigio ædificiorum æquilæ volantis ſpeciem repræſentante, juxta Euſtathium vetuſtiſſimum Homeri interpretem; Galeno eſt illud, quod triangulari forma ſupra tectum elevatum eſt, in Lex. Hip. apud Scapulam. p. m. 57. Lex. Græc.

(β) Nice-

(β) Nicephorus Calliſti filius, Xanthopulus ſub Andronico Palæologo circa initium ſeculi decimi quarti hiſtoriam Eccleſiaſticam ſcripſit libris viginti tribus, quorum poſtremi quinq; perierunt. Hoc opus eruditi propter plures fabulas & falſas relationes paſſim acriter inſectantur, quemadmodum errores non exiguos *Baronius, Poſſevinus* aliique in eo obſervârunt. *Theodorus Beza in Notis ad Act. Apoſtol. cap. I. v. 13.* Nicephorum ineptum ac ridiculum hiſtoriæ Eccleſiaſticæ Scriptorem appellat. *Caſaubonus Exercitat. I ad Baronii annales, cap. XII. p. 92.* Nicephorus, *inquit,* autor vaniſſimus, futiſſimus, fabuloſiſſimus, nec συγγραφεὺς, ſed μύθων καὶ λήρων ῥαψῳδὸς meritò ſuô dicendus, cui ipſe *Baronius*, quoties animum intendit, fidem omnem abrogat. Idem p. 105. Scriptor fabuloſiſſimus, & Judicii in litteris nullius, quare quidquid apud ipſum legitur, niſi alia accedat autoritas, non pluris facio, quam folia tarfari. Ipſe Baronius quot locis iſtum fabulatorem aſpernatur, rejicit, confutat? qui utinam ſibi conſtaret, nec quod alibi deſtruit, idem alibi adſtrueret. Plura contra illum teſtimonia Vide in *D. Joh. Gerhardi p. m. Patrologiâ, p. 622. ſeq. D. Dannhaueri Hedec. Homil. Academic. P. I. p. 157. Joſuæ Arndii Not. ad Franciſci Vavaſſoris Libr. de formâ Chriſti circa finem.*

§. XX. Sed exempla mittamus, ſatis enim de ritu conſtat. Apud Latinos quidem vetus Ordo Romanus in conſecratione Diaconi, deinde in Benedictione Conſummationis Presbyterorum: Tunc oſculetur ſingulos, dicens: Pax Domini ſit ſemper vobiſcum. In Conſecratione vero Epiſcopi poſt acceptum baculum: Tunc det oſculum Pontifici & Diaconis omnibus: Et tenẽs eum Archidiaconꝰ deportet in Presbyterium, & det oſculum Epiſcopis & Presbyteris. Sic apud Græcos in Conſecratione duntaxat Diaconi ad Epiſcopalem usque. Oſculi vero hujus ſignificatio in Ordinum Myſteriis alia eſt, quàm & in Baptiſmo, apud *S. Cyprianum Epiſtola Epiſtola LIX.* (quam ut Synodicam laudat *S. Auguſtinus Cont. II. Epiſt. Pelagii Lib. IV. cap. 8. ad*

Fidum; & apud *Chryſoſtomum Tomo V. Oper. homiliâ L.* Non ſolius videlicet charitatis, fraternitatis & pacis teſtificandæ cauſa; nam in Ordinatione adhibitum oſculum prælertim oris & manus, gratiæ & poteſtatis communicationem ſignificat, juxta eum modum quem innuit *Procopius Gazæus in Lib. I. Regum, cap. X.* ad ea verba: καὶ ἐφίλησεν αὐτὸν, ἵνα τῆς ἐνοικούσης αὐτῷ χάριτος μεταδῷ. *Et oſculatus eſt eum, ut inhabitantis ſibi gratiæ participem reddat.*

At ſciſcitari quispiam poteſt, ad quid oſculum in genu ipſius Patriarchæ? Non moramur hic gentium ſuperſtitionem, quam adeò diſertè *Plinius Lib. II. cap. XLV.* expreſſit: *Hominis genibus quædam & Religio ineſt, obſervatione gentium. Hoc ſupplices attingunt; ad hæc manus tendunt, hæc ut manus adorant.* Hic verò neque de Supplicatione, neque de aſſentatione agitur, ſed de aliqua potiùs gratiarum actione, ob ipſius Ordinationis beneficium recens ſuſceptum, quâ quidem teſtatur agnoſcitque ordinatus ſe ad novam dignitatis quaſi lucem natum eſſe, in genibus ordinantis, ut Scriptura loquitur, *filii Maeſir nati ſunt in genibus Ioſeph*, Geneſis quinquageſimo capite. Septuaginta Interpretes dederunt: ἐπὶ μηρῶν, *ſuper femora*, ſed Hebræis melius vulgata reſpondet: עַל־בִּרְכֵּי *Super genua.* Simpliciter autem eſt Reverentiæ ſignum. Lucæ cap. V. Petrus dicens: *Exi à me, Domine, quia homo peccator ſum*: procidit ad genua Jeſu. Idem laudatus Habertus Obſervat. VII. pag. 138. ſcribit: Alterum hic obſervatione dignum eſt, quod tam diſertè exprimatur oſculum εἰς τὴν παρειὰν, in genam Patriarchæ. Hoc enim tanquam honoris præſtantiſſimum argumentum à Græcis exiſtimatum, ut reſtatur, quod in Florentinæ Synodi Actis veteribus adnotatur. Illud porrò ſic habetur in capite περὶ τῆς εἰσελεύσεως τοῦ πατριάρχου, de Ingreſſu Patriarchæ in Ferrariam, narrantibus ita Epiſcopis de ſe & Exocatacilis, qui dignitates primarias in Eccleſiâ Conſtantinopolitanâ gerunt: * πρὸς τὸ παλάτιον τοῦ Πάπα, εὐθέως, ἀνήλθομεν, καὶ τὸν πάπαν ὁ πατριάρχης ἠσπάσατο ἱστάμενον ἐν τῇ παρειᾷ, ἡμεῖς δὲ καθήμενον τὴν δεξιὰν αὐτοῦ, καὶ τὴν παρειάν. Σὺν τοῖς ἐξωκατακοίλοις, οἱ δὲ ἄλλοι μόνον τὴν χεῖρα ἢ καὶ μόνῳ τῷ προσκυνήματι τοῦ ἀσπασμοῦ τοιγαροῦν γενομένου καὶ τάξ. h. e. Continuò ad Palatium Papæ aſcendimus; & Patriarcha

quidem

quidem ſtantis *Papæ genam oſculatus eſt, nos autem ſedentis dextram & genam, cum Exocatacelis, ſeu officialibus. Reliqui verò aut dextram oſculati ſunt, aut profunda veneratione contenti fuêre.

* Ἐξωκατάκοιλοι ſive Exocatacœli aliqui Conſtantinopolitanæ Eccleſiæ officiales vocabantur; nam extra Patriarchium pernoctabant, quia Parochi erant in civitate, ideò in ſuis Parochiis pernoctare tenebantur. Sex autem fuerunt numero, nimirum magnus Oeconomus, magnus Sacellarius (ſive Saccularius, i. e. Theſaurarius, quia Græcum σακελλάριος Latinè ſaccularius vertitur, à σακέλλιον quod Latini ſaccum interpretãtur) Magnus Scevophylax, (qui ſacrarum ſupellectilium curam habebat, ac in ſede vacante erat Oeconomus) Magnus Chartophylax, Præpoſitus parvo ſacello, & Protecticus; (h. e. Juxta Græcum, primus defenſor, qui ſuſcipiebat captivos, & ibi erat Judex cauſarum criminalium. *Codin. Lib. I. de Offic.* Erat etiam Eccleſiaſticum officium ejus, ad quem pertinebat cauſas criminales Clericorum cognoſcere; item Eccleſiæ defenſor erat, ac ſuam Juriſdictionem in Eccleſiarum ingreſſu exercebat, qui ideo πρωτεκδικεῖον nuncupabatur: quod officium primo ordini Clericorum Conſtantinopolitanorum à Patriarcha Gregorio Xiphilino additũ fuit, quia, ut ait *Balſamon*, non libenter Defenſoris munus renunciabant, ut ad alia officia aſcenderẽt propter ejus lucrum, ideoq; prædict⁹ Patriarcha inter priores Eccleſiæ dignitates hoc officium annumeravit) Balſamon quinq; tantum numerat, quia ſextus & ultimus ſub Imperio Alexii Comneni à Patriarcha Xiphilino additus fuerat. Erant itaq; hæ dignitates maximæ auctoritatis & præeminẽtiæ, ita ut in publicis confeſſionib⁹ Epiſcopos præcederẽt, cũ illius Eccleſiæ veluti Cardinales eſſent, & uti tales habiti ſunt in Concilio Florentino, in cujus actis hæc habẽtur: *Patriarcha Papam ſtantẽ oſculatus eſt in gena, nos vero cum Exocatacœlis ſedentis dextram & genam oſculati ſumus.* In Patriarchatu Diaconorũ officium exercebant, in qua functione Planetâ utebantur. Quæ dignitates licet ſex numerentur, tamen revera erant ſeptẽ,

nam

nam dignitas Archidiaconalis, cum ſit ad nutum Patriarchæ amovibilis, non connumeratur. *Adrianus Junius* primam Syllabam diviſim legit, nempe ἐξ καλάκοιλοι, i. e. ſex Catacœli, quia, ut ait, eorum Parochiales Eccleſiæ in vallibus ſituatæ erant: at præterquam quod hoc ſine fundamento commentatur, minus veriſimile quoq; videtur, quod in illa tam magnifica civitate Conſtantinopoli non plures, quàm ſex Parochiæ reperirentur, & omnes in vallibus ſitæ; & à fortiori, quod tempore Balſamonis, quandò nimirum non ſex, ſed quinque tantum erant hujusmodi Parochi, tunc etiam *Exocatacœli* appellarentur. In Novellis *Alexii Comneni* Imp. à Leunclavio collectis legitur, motam fuiſſe litem inter Epiſcopos ex una parte, & Chartophylacem ex alterâ, unam, ſcilicet, ex ſupra dictis dignitatibus ſuper præcedentiâ, in cujus favorem ſcripſit his verbis imperator: Quod ſederet ante Epiſcopos, quoties illos convenire ob aliquam neceſſitatem oportebat. Et Sylveſter Sguropulus Exocatacœlus, quod in Florentino Concilio ante Epiſcopos ejus æquales non ſediſſent, conqueritur, & tali in eorum favorem ibi Sect. IV. cap. X. adducit: Nam ut illi quinque ſenſus nunquam ab homine vivo removentur; ita nec illi à latere Patriarchæ diſcedunt. Semper ſupra Archiepiſcopos capiebant loca, ac ut Præſides Patriarchici Senatus celebrabantur. De Conſtantinopolitanis Cardinalibus mentionem facit Johannes Papa VIII. ad Auguſtum Baſilium & Leonem ſcribens; & Adrianus Papa, quandò in ſede Patriarchali reſtitueratPhotium, qui à ſummis Pontificibus ejus Prædeceſſoribus eâ ſede privatus fuerat, hanc Conditionem Adrianus adjecit, nempe, ut poſt mortem Photii fratris noſtri, nullus ex dignitate mundanâ ad Pontificalem honorem aſcendat, ſed ex Presbyteris Cardinalibus ejusdem Eccleſiæ, vel Diaconibus, aut ex aliis Sacerdotibus, qui ſub Eccleſia Conſtatinopolitanâ conſiſtunt. Apud *Baron. in Annal.* ad An. DCCCLXXIX.

§. XXI. Diſcrimina hæc ſalutationum & oſculorum non inconſulto ſunt ita diligenter & accuratè expreſſa, & quidem in editione Romanâ Conciliorum, pag. 310. Dignitatem verò eorum qui

qui ordinati ſunt, oſculum illud in genam Patriarchæ ſeu Pontificis commendat, ut docet Innocentius, Presbyterorum Canonicorum ad oſculum Epiſcopi admiſſionem, eſſe dignitatis ipſorum, non in poſtremis numerandum teſtimonium; Presbytero cuidam Cardinali Trecenſi Epiſcopo ſcribens: cum ad eandem Eccleſiam acceſſiſſes conſecratus, eum cum Canonicis aliis ad oſculum recepiſti, cum tunc nonniſi Canonici ad oſculum admittantur. Religioni fuit Sacerdotum manus etiam publicè oſculari. *S. Chryſoſtomus homilia XVII. Tomo V. Operum*, in illud Pauli ad Romanos XVI. *Salutate Priſcillam: Hypocritarum eſt, publicè quidem & ad omnem conſpectum oſculari manus Sacerdotum, genua tangere, ſupplicare, ut pro ſe orent; & Baptiſmo indigentes ad illorum januas currere. Domi autem & in conventibus tantorum bonorum auctores & Miniſtros contumeliis perfundere, aut contumeliam inferentes tolerare.* Quod ne quis ad ſolos ſummos Sacerdotes, id eſt, Epiſcopos referat, addendus eſt *S. Paulinus* in vita S. Ambroſii, ſtatim ab initio, de quo ita differit: *Poſtea verò cum adoleviſſet, & eſſet in urbe Româ conſtitutus cum matre viduâ & ſorore, quæ virginitatem jam fuerat profeſſa, comite aliâ Virgine, cujus Virginis ſoror Candida, & ipſa ejusdem Profeſſionis, quæ nunc Carthagine degit jam anus, cum videret Sacerdotis à domeſticâ ſorore vel matre manus oſculari, ipſe ludens offerebat dextram, dicens: & ſibi id ab eis fieri oportere, ſiquidem ſe Epiſcopum futurum eſſe memorabat. Loquebatur enim in illo Spiritus Domini, qui illum ad Sacerdotium nutriebat, illa verò ut adoleſcentem & neſcientem quid diceret, reſpuebat.* Hieronymus quoque Epiſtola XCVIII. ſe Presbyterum à quibuſdam in honore habitum teſtatur, ut ſibi manus oſcularentur. Conferatur Fronto Ducæus in Notis ad Chryſoſtomi homilias, pag. 104. Edit. Pariſinæ in fol.

Anno MDCXIV.

DISSERTATIO VI.
De
OSCULIS IMAGINUM ET RELIQUIARUM SACRARUM HONORI DICATIS.

SUMMARIÆ.

I. *Imaginum uſus & cultus in templis per tria priora à nato Chriſto ſecula Eccleſiæ ignotus. Clementis Romani diſputatio dudum Iconolatras refutavit.* II. *Eoſdem oppugnârunt B. Patres, Irenæus, Iuſtinus, Tertullianus, Clem. Alexandrinus, Cyprianus, Origenes.* III. *Lactantius, Concilium Elibertinum.* IV. *Epiphanius, Auguſtinus, Nicephorus Calliſtus. Græci picturas poſt medium Seculi quarti in templa collocarunt hiſtoriæ & ornatus causâ. Paulinus in Occidentali Eccleſiâ picturas primùm introduxit.* V. *Gregorius M. primus imaginum in templis uſum contra Serenum Maſſilienſem defendit propter humani ingenii ruditatem. S. Meletii imago multis chara.* VI. *Gregorii M. cenſura ab Athanaſio improbata. Vapulat à Theodoreto. Seculo ſeptimo imaginum cultus Eccleſiæ paulatim obtruſus: Octavo autem palam adhibitus multas rixas excitavit. Synodus Quini-Sexta in Trullo habita.* VII. *In Concilio Francofurtano ad Mœnum poſt Felicis & Elipandi de humanitate Chriſti hæreſes exploſas, Synodus ſecunda Nicæna imaginum cultum adſtruens rejicitur.* VIII. *Modus colendi imagines apud Græcos:* τῦ Προσκυνῶ *interpretatio: Diſcrimen in cultu imaginum. VValdenſium origo. Protoſyncellus in Eccleſia Conſtantinopolitanâ.* IX. *Græcorum ſtudium circa imagines.* X. *Oſculum Imaginibus Salvatoris noſtri in Vigilia Nativitatis figitur. Salutare, adorare & oſculari promiſcuè uſurpatum. Nicephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus interceſſiones Sanctorum efflagitat.* XI. *Moſcovitæ multas habent pictas imagines, rarò ſculptas, iisque impensè addicti ſunt, ferè ad ſuperſtitionem uſque. Oſculum crucis apud eos penè ſanctius Iuramento. Ruthenus alterius domum ingreſſus prius imaginem præſentem veneratur, quam homines compellat.* XII. *Chytræus de Græcorum imaginibus pictis agens, à falſis Allatii criminationibus vindicatus. Sculptilia Græci non curant.* XIII. *Imaginibus adoratio ratione Pro-*

toty-

totyporum à Græcis antiquioribus vanè tributa. Mitior hodiernorum ſententia. Commercium literarium Patriarchæ Conſtantinopolitani Ieremiæ, & Theologorum Tubingenſium ſuperiori ſeculo inſtitutum. Latriæ & adorationis diſcrimen, ſæpè non attenditur. XIV. *Pontificiorum differentia inter* δουλείαν *&* λατρείαν *ex Auguſtino deſumpta rejicitur.* Δουλείας *&* λατρείας *genuina ſignificatio.* Λάτρον, *latrones. Bellarmini confeſſio de nullitate diſtinctionis inter duliam & latriam.* XV. *Adoratio ad Prototypum directa S. Scripturæ contrariatur. Epiphanii locus notabilis de ſtatuis. B. Virgini Mariæ non competit adoratio. Varro ethnicus cultum Dei per imagines improbat.* XVI. *Pontificiorum teſtimonia contra imaginum adorationem. Germanis adhuc ſeculo* XII. *poſt Chriſtum natum, adoratio imaginum interdicta.* XVII. *B. Mariæ nomen & imago oſculis honoratur. Cultus eidem impenſus. Statuas deoſculandi mos ethnicis uſitatus. Invitatorium in Pſalmodia ſacra quid.* XVIII. *Græci tempore jejuniorum medio ſignum crucis oſculandum proponunt. Dominica* σταυροπροσκυνήσεως. *Hymnus in feſto Crucis cantari ſolitus. Chriſtus feriâ ſextâ magnæ hebdomadæ decorè exſculptus vel pictus omnibus inter Græcos exhibetur oſculandus.* XIX. *Crucis apud Latinos conſecratio & adoratio. Ritus quibus illa peragitur. Obſervatio de die Paraſceves ex antiquiſſimâ ut vocant, Agendâ. Hiſtoria Paſſionis Dominicæ in ſpectaculum theatricum proh dolor convertitur.* XX. *Cruci certi dies feſti conſtituti. Formulæ invocandi crucem blaſphemæ. Pontificii latriæ cultum cruci exhibēt. Contraria Pici Mirandulani ſententia confirmatur à Pereſio.* XXI. *Crucis adoratio ad Indos, Sinas & Iaponios miniſterio Ieſuitarum propagata.* XXII. *Crux agonizantibus & vitâ mulctandis oſculanda offertur à Pontificiis. B. Maria cum ſanctis ab Indicis & Iaponiis Martyribus invocatur, contra Praxin orthodoxæ Antiquitatis.* XXIII. *Veterum Chriſtianorum ad* εὐθανασίαν *pia præparatio. Martyum unicum ſolatium Chriſtus.* XXIV. *Corona Chriſti ſpinea, (ſi Deo placet) oſculanda præbetur populo inter Papicolas. Miracula ejus ope edita. Vbi aſſervetur & quid de ea cenſendū. Tunicæ Chriſti idē honos habitus. Deſcriptio ejusdē.* XXV. *Reliquiarum honor inter Romanenſes. Vocantur ab illis ſacræ Religionis Teſſeræ & arma ſpiritualia.* XXVI. *Annuli nummiq; ſanctorū corporibus admoti pro reliquiis habentur. Sandalia oſculis excepta, quin & ipſa*

 defun-

defunctorum corpora, unde nonnullis ſanitas acquiſita jactatur. S. Mauri brachium Caſſini reverenter introductum. XXVII. *Dallæus Tridentinorum Patrum aſtutiam evertit. Reliquiarum veneratio religioſa priſcæ Eccleſiæ à tribus prioribus ſeculis ignota.* XXVIII. *Verbo Dei contraria & Idololatrica. Corpora defunctorum ex præſcripto S. Scripturæ, & priſca Eccleſiæ conſuetudine honeſtè tumulanda.* XXIX. *Conventus celebres quotannis ad ſepulchra Martyrum paſſionis eorum die olim bono fine inſtituti.* XXX. *Reliquiarum effoſſiones & translationes ab ethnicis ad Chriſtianos migrâſſe probatur exemplis. Conſtantinus M. Imp. reliquias fidelium ex vilioribus ſepulturis in honeſtiores tranſtulit, non autem ad Idololatricam venerationem ſuperaltaria collocavit. Multa Chriſtiani ab ethnicis receperunt, ut ethnicos facilius ad ſuam religionem traducerent. Harmonia doctrinæ Eccleſiaſticæ & Philoſophicæ. Crimen falſi à Pontificiis in allegando Euſebii loco commiſſum.* XXXI. *Non poſſunt in cultu reliquiarum notam Idololatrarum effugere. Mens Auguſtanæ confeſſionis de hoc negotio. Cordatiores Pontificii reliquiis nihil tribuerunt.* XXXII. *Fraudes confictarum reliquiarum detectæ.* XXXIII. *Claudii Scoti argumentum contra Lipſanolatriam.* XXXIV. *Terræ, in qua Iobus conſedit, oſculum impreſſum. Peregrinationes ad loca ſancta ſupervacaneæ. Illarum Origo à Conſtantino M. deducta.* XXXV. *Cum ſuperſtitione conjunctæ, & ideo S. Viris improbatæ ſunt. Gregorii Nyſſeni argumenta ſtringentia contra illas.* XXXVI. *Iudicium Caſſandri de iiſdem.* XXXVII. *Aliorũ teſtimonia.* XXXVIII. *Oſcula veterum Chriſtianorum Martyrum vulneribus & cicatricibus oblata.* XXXIX. *Idem honor vinculis, lectulis & liminibus illorum tributus. Poſtibus item Eccleſiæ. Quandoque & urnis atque cryptis. Baſilicæ quid? earum ſtructura. Abuſu gentilium in Eccleſias converſæ. Baſilicæ Romæ Patriarchales quatuor.* XL. *Oſcula januis & menſæ ſacrarii apud Græcos fixa. Ratio hujus ex Chryſoſtomo. Vrnas Imperatorum Græci oſculantur.* XLI. *Invectiva in Pontificios. Mortui nullatenus invocandi.* XLII. *Meſuſah Iudæorum in magno pretio eſt. Quibus locis domus inſeratur. Nominis Schaddai interpretatio; quomodo illud membranæ inſcribendum. Nulli Chriſtiano Meſuſah danda. Oſculum ad locum Meſuſah directum.*

§. 1. Ori-

§. I. ORiginem & Progreſſum imaginum præcipuè in templis ſtatis quidem antiquam eſſe, nemo hiſtoriæ Eccleſiaſticæ peritus inficias ibit; nec tamen quisquam facile eamdem ab ipſo Chriſti in terris Miniſterio arceſſere abſque gravi veritatis læſione præſumet. Quandoquidem à tribus primis Chriſtianitatis ſeculis uſum ac cultum imaginum Eccleſia DEI penitus ignoravit, quod ex iis, quæ Doctores illorum temporum contra Paganos Iconolatras acriter urſerunt, ad oculum pateſcit. *Eraſmus Roterodamus in Catecheſi* autor eſt, uſque ad Hieronymi ætatem fuiſſe probatæ vitæ & religionis viros, qui publicè in templis nullam habuerint imaginem, nec pictam, nec ſculptam, nec textam, ac ne ipſius CHRISTI quidem. Fatetur hoc quoque *Lilius Gregorius Gyraldus de Diis gentium Syntagmate I. & Georgius Caſſander* Scriptor quidem Pontificius, at longè modeſtiſſimus, in ſuâ ad Ferdinandum I. & Maximilianum II. Imperatores *Conſultatione*, ubi diſertè dicit, ex Clemente & Arnobio certum eſſe, initio prædicati Evangelii aliquanto tempore INTER CHRISTIANOS, PRÆSERTIM IN ECCLESIIS, imaginum uſum NULLUM OMNINO fuiſſe. Caruit ergò Eccleſia Chriſti in externo cultu Dei annos plus minus CCCLX. à nato in carne Chriſto Domino, imaginibus & ſimulachris, ſeu Idolis & ſtatuis. Quod Apoſtoli imagines ad cultum propoſuerint, nullibi hiſtoria ſacra memorat. Nec minorem operam & laborem Apoſtolorum ſucceſſores imaginibus impugnandis, hominibusque ab earum cultu & veneratione avocandis laudabiliter impenderunt. In libris enim *Recognitionum*, qui licet falsò, *Clementi Romano* attribuuntur, extat *Libro V.* ad Jacobum fratrem Domini generalis Diſputatio contra imagines, ubi refutatur præcipuum Ethnicorum Argumentum, quo etiamnum hodie Pontificii imaginum & ſimulachrorum cultum defendunt, dicentes: *ad honorem inviſibilis Dei imagines viſibiles ſe adorare.* Reſpondet Clemens; Cæſaris nomen nulli alii audetis imponere, quia reum ſuum ſtatim punit: DEI verò audetis, quia reum ſuum punire propter pœnitentiam differt. Et ſi verè velitis DEI imaginem colere, homini benefacientes, veram in eo DEI imaginem cole-

 retis,

retis. In omni enim homine eſt imago Dei, non in omnibus verò ſimilitudo, ſed ubi benigna anima eſt & mens pura. Si ergò verè vultis honorare imaginem Dei; nos verò vobis quod verum eſt, aperimus, ut homini qui ad imaginem Dei factus eſt, benefaciatis, honorem & reverentiam deferatis, eſurienti cibum, ſitienti poculum, nudo indumentum, ægro miniſterium, peregrino hoſpitium, & in carcere poſito neceſſaria miniſtretis: Et hoc eſt, quod verè Deo delatum reputabitur. Hæc autem in tantum ad honorem Dei imaginis cedunt, ut qui iſta non fecerit, contumeliam imagini divinæ intuliſſe credatur. Quis ergò iſte honor Dei eſt, per lapideas & ligneas formas diſcurrere, & inanes atque exanimes figuras, tanquam numina venerari; & hominem in quo vera Dei imago eſt, ſpernere? *Et poſt pauca*: Intelligite ergò, quia latentis intrinſecus Serpentis eſt iſta ſuggeſtio, quæ perſuadet pios vos videri poſſe, cum inſenſibilia colitis, & non videri impios, cum ſenſibiles & rationabiles læditis. *Item*, quid certè tam impium, tam ingratum, quàm à Deo beneficium conſequi, & reddere lignis & lapidibus gratiam? Propter quod expergiſcimini, & intelligite ſalutem veſtram &c.

§. II. Ex S. Patribus primo loco ſiſtimus *B. Irenæum*, S. Polycarpi diſcipulum, Epiſcopum & Martyrem, ſub Commodo Imperatore clarum, An. poſt N.C. CLX. qui *Libro* I. *de hæreſibus, capite* XXIII. inter errores Baſilidis & diſcipulorum ejus recenſet, quod uterentur imaginibus, invocationibusque. Et cap. XXIV. Inter hæreſes Carpocratis & Gnoſticorum, hanc etiam numerat, quod imagines haberent Chriſti & Apoſtolorum, atque Philoſophorum, eaſque coronarent ac colendas proponerent. *Iuſtinus Philoſophus & Martyr*, eorum poſt Apoſtolica tempora primus, quorum ſcripta ad nos pervenerunt, Anno χριςογονίας CL. celebris in *Dialogo cum Tryphone Iudæo* Epheſi habito, & *Apologia* II. ad Imperatorem Antonium Pium, Omnes imagines ad cultum propoſitas, ſimpliciter damnari dicit. *Tertullianus*, vetuſtiſſimus inter Patres Latinos, quorum Scripta habemus, & ante medium ſeculi tertii, anno nempe CCXXX. illuſtris, teſtatur diverſis-

verſis locis in Apologetico, Chriſtianos ſuo tempore maximè odiſſe ſtatuas cum ſuis ornamentis. Hinc etiam ille in Deorum Idola toties invehitur Cap. IX. XI. & alibi. Ac in libro *de Corona Militis*, Altius, *inquit*, Joannes: *Filioli, cuſtodite vos* ab Idolis, non tam ab Idololatriâ, quaſi ab officio, ſed ab Idolis, id eſt ab ipſa effigie eorum. Indignum enim, ut imago Dei vivi, imago Idoli & mortui
„ fiat. Contra Gnoſticos voluntatem Dei hanc eſſe demonſtrat,
„ non tantum, ne adorentur imagines, ſed neque fiant & ha-
„ beantur: & tam Idololatras eſſe qui eas faciant retinentque: (*ad*
„ *cultum videlicet*) quàm qui eas colunt. Clariùs id etiam demon-
„ ſtrat in *libro de Idololatriâ*, ubi non ſolùm graviſſimè invehitur,
„ in omnes imaginum cultores, ſed ipſas quoque artes ſculpendi
„ & pingendi damnat, quod artifices, qui ſe Chriſtianos profite-
„ bantur, imagines Idololatris venderent. In *Libro de Spectaculis* ex loco Apoſtoli in I. Corinth. X. pulchrè argumentatur: Si ab-
„ ſtinendum eſt ab Idolothytis (id eſt, cibis Idolis conſecratis)
„ quia quæ immolantur Idolis, non Deo, ſed Dæmonibus immo-
„ lantur; Ergò etiam ab Idolis ipſis ſuſpiciendis & colendis abſti-
„ nendum eſt: quia in illis non Deus, ſed Dæmones inhabitant.
Et *cap.* XXX. *Apologetici inquit*: Nos adoramus oculis ad cœlum ſublatis, non ad imagines ſeu picturas. In hunc Apologeticum *B. Rhenanus* ex verbis & argumentationibus Tertulliani colligit, Tertulliani argumentationem nihil concludere, niſi ſtatuatur, Chriſtianos tempore illo imagines omnes odio maximo habuiſſe, cum ſuis ornamentis. Undè apparet nullas tunc temporis fuiſſe prorſus in Chriſtianorum templis Imagines. *Clemens Alexandrinus*, Scriptor itidem ſeculi tertii *Lib.* VI. *Stromatum* perſpicuè dicit: No-
„ bis (nimirum Chriſtianis) nullum eſt ſimulachrũ in mundo. Quo-
„ niam in rebus genitis nihil poteſt referre Dei imaginem. Idem in *Parænefi ad Gentes* ſcribit: Nobis apertè vetitum eſt artem fallacem exercere. Scriptum enim eſt; Non facies cujusvis rei ſimilitudinẽ. Appellat quoq; ſpecioſum quidem, ſed improbũ artificium, quod poſtquam floruerit, auctus ſit error; Et *Prophetiam* citat, quæ dicit: Res hic ſe habebunt infeliciter, quandò crediderint ſtatuis.

Nobis

Nobis non eſt imago ſenſilis de materia ſenſili &c. Quid quæſo clariùs contra Imaginum uſum apud Chriſtianos veteres dici poterat? *Cyprianus Epiſcopus* Carthaginenſis circa Annum Domini CCL. contra Demetrianum diſputans, Idola non tantum contra legem DEI, ſed & etiam cum hominis naturâ pugnare exiſtimavit.] Eodem ſeculo tertio *Origenes* Clementis modò laudati diſcipulus floruit, & prolixam concertationem cum Celſo inſtituit, ex qua apparet inter præcipua accuſationis capita hoc etiam Chriſtianis Ethnicos objeciſſe, quod Religionem absque ſimulachris haberent; Reſpondet autem Origenes, non ita, ut ſimulachrorum gentilium loco, vel Chriſti, vel Apoſtolorum ſubſtituat imagines, adeòque aſſerat, Chriſtianis atrocem infligi injuriam, ſi de illis ſpargatur, quod in externo cultu imaginibus prorſus careant, quod feciſſet utique ſi vel unam imagunculam Chriſtiani eo tempore „ habuiſſent: Sed ſunt, inquit *Lib.* IIX. *contra Celſum*, nobis ſimula„ chra, non per impuros opifices aliquos fabricata, ſed per Dei „ verbum nobis edita & formata, virtutum ſcilicet exempla & ſtru„ cturæ, quæ imitatrices ſunt Chriſti. Allatum quoque fuerat à Cel„ ſo dictum Heracliti, quo ille indicabat, ſtultè facere eos, qui ſi„ mulachris preces offerunt, niſi nôrint Deos & Heroas quinam ſint. *Reſpondet Origenes*, ſciri poſſe Deum, & ipſius unigenitum, & eos, quicunque à Deo honorantur Deorum appellatione, Deitatis ejus participes, diverſos eſſe à Diis gentium, qui ſint Dæmonia; Impoſſibile tamen eſſe, ut quis Deum noverit, fiat ſupplex ſtatuis: Nec hoc tantùm ſtultum eſſe, ſi quis preces ſimulachris offerat, ſed etiam, cùm id aliquid ſimulat, vulgi opinionibus ſe attemperans: nihil enim adulterum debet eſſe in animâ hominis verè pii ergà Deum. Nos verò ideò quoque non honoramus ſimulachra, quia quantum poſſumus cavemus, ne incidamus in eam credulitatem, ut iis tribuamus divinitatis aliquid. Lib. VII. *contra Celſum*.

§. III. Sub finem ſeculi tertii & initium quarti *Lactantius Firmianus* demonſtravit, non ſolùm nullum uſum ſimulachrorum ſui ſeculi Chriſtianis, ſed ità quoque tum viſum fuiſſe, ut ne liceret

ſimula-

ſimulachris quidem uti. Nam *Libro II. Divinarum Inſtitutionum cap. II.* ſimpliciter aſſerit, Dei imaginem ſemper ſupervacuam eſ-ſe, quippe cujus numen & ſpiritus ubique diffuſus abeſſe nunquam
„ poſſit. Quæro, *inquit*, ſi quis imaginem hominis peregrè con-
„ ſtituti contempletur ſæpiùs, ut ex ea ſolatium capiat abſentis,
„ num idem ſanus eſſe videatur, ſi eo reverſo atque præſente in
„ contemplanda imagine perſeveret, eaque potiùs, quàm ipſius
„ hominis aſpectu frui velit? Minimè profectò. Etenim hominis
„ imago neceſſaria tum videtur, cum procul abeſt; ſupervacua fu-
„ tura, cum præſto eſt; Dei autem, cujus Spiritus ac Numen ubi-
„ que diffuſum, abeſſe nunquam poteſt, ſemper utique imago ſu-
„ pervacua eſt. Et ſimulachrum Dei non eſſe illud, quod digitis
„ hominis ex lapide aut ære aliave materiâ fabricatur, *docet*, ſed
„ ipſum hominem, quoniam & ſentit & movetur, & multas ma-
„ gnaſque actiones habet. *Quin amentiam* eſſe *judicat*, effingere,
„ quæ poſtmodum vereamur, aut vereri & colere, quæ finximus
„ nos ipſi. Nec intelligunt, *pergit*, homines ineptiſſimi, quod ſi
„ ſentire ſimulachra, & moveri poſſent, ultrò adoratura, à quibus
„ ſunt expolita, quæ eſſent aut incultus, & horridus lapis, aut ma-
„ teria informis, & rudis, niſi fuiſſent ab homine formata. Homo
„ igitur illorum quaſi parens putandus eſt, per cujus manus nata
„ ſunt, per quem ſpeciem, figuram, pulchritudinem habere cœ-
„ perunt, cum ante fuiſſent quod fuiſſe ſe Priapus apud Horatium
„ innuit his verbis:

Olim truncus eram ficulnus, inutile lignum,
Cum faber incertus, ſcamnum faceretne Priapum?
Maluit eſſe Deum, Deus inde ego, furum aviumque.
Maxima formido.

„ Sed hæc, *inquit* Lactantius, nemo conſiderat. Infecti ſunt enim
„ perſuaſione, ac mentes eorum penitùs fucum ſtultitiæ perbibe-
„ runt. Adorant ergo inſenſibilia, qui ſentiunt, irrationabilia qui
„ ſapiunt, exanima qui vivunt, terrena qui oriuntur è cœlo. Nam
„ iſta mortalium digitorum ludicra, & fragilia figmenta, ex quo-
„ libet materiæ genere formata, quid aliud ſunt, niſi terra, ex qua

„ nata ſunt? Quid ergò inferioribus rebus ſubjacetis? quid capiti-
„ bus veſtris terram ſuperponitis? Idem cap. IV. pergit: Ubi ergò
„ veritas eſt? ubi nulla vis adhiberi poteſt Religioni; ubi nihil quod
„ violari poſſit, apparet; ubi ſacrilegium fieri non poteſt. Quid-
„ quid autem oculis, manibusque ſubjectum eſt, id verò quia fra-
„ gile eſt, ab omni ratione immortalitatis eſt alienum. Fruſtra
„ igitur homines auro, ebore, gemmis Deos excolunt & exor-
„ nant, quaſi verò ex his rebus ullam poſſint capere voluptatem.
„ *Cap.* autem XVII. ejuſdem libri inter cauſas vanæ Religionis
„ Idolorum duas potiſſimum adducit, alteram, quod ſimulachra
„ quæ coluntur, effigies ſunt hominum mortuorum: alteram,
„ quod imagines ſacræ, quibus inaniſſimi homines ſerviunt, omni
„ ſenſu carent, quoniam terra ſunt. Quare *ait* cap. XVIII. non eſt
„ dubium, quin RELIGIO NULLA SIT, UBICUNQUE
„ SIMULACHRUM eſt. Nam ſi religio ex divinis rebus eſt, di-
„ vini autem nihil eſt, niſi in cœleſtibus rebus: Carent ergò Reli-
„ gione ſimulachra, quia nihil poteſt eſſe cœleſte in eâ re, quæ fit
„ ex terrâ. Quidquid enim ſimulatur, id falſum ſit, neceſſe eſt.
„ Nec poteſt unquam veri nomen accipere, quod veritatem fuco,
„ & imitatione mentitur. Si autem omnis imitatio, non res potiſ-
„ ſimum ſeria, ſed quaſi ludus ac jocus eſt, non religio in ſimula-
„ chris, ſed mimus religionis eſt. Præferendum eſt igitur verum
„ omnibus falſis. Calcanda terrena, ut cœleſtia conſequamur.
Hucuſque Lactantius, non cultum modò, ſed & fabricationem ſimulachrorum exagitat. Quâ fronte autem hæc dicere aut ſcribere auſus fuiſſet, ſi Eccleſiæ Lactantii & Conſtantini M. ſeculo imagines & ſimulachra ex quolibet materia caduca & fragili, vel Chriſti, vel Apoſtolorum, vel aliorum quoque ſanctorum habuiſſent. Huc facit manifeſtum edictum contra Picturas & imagines Chriſtianorum, cap. XXXVI. *Elibertini Concilii*, Conſtantini M. temporibus celebrati, quo ſancitur: Picturas in Eccleſiis fieri non debere; ne quid colitur & adoratur, in parietibus depingatur. *Canon* XLI. ejuſdem Concilii ſic ſonat: Admonere placuit;

cuit fideles, ut quantum poſſunt, prohibeant, ne Idola in domibus ſuis habeant. Si verò vim metuunt ſervorum, vel ſe ipſos puros conſervent: Si non fecerint, alieni ab Eccleſia habeantur. Exſtat apud *Burckardum VVormatienſem Epiſcopum*, *Lib.* III. *Decret.* cap. XXXV, & *Caranzam* in Epitome Concilior. p.81. 83.

§. IV. Poſt medium Seculi IV. quidam hæretici imagines adorandas propoſuerunt: Inde *Epiphanius* Salaminæ Cypri Epiſcopus circa Annum CCCLXX. in ſuo *Panario de Carpocratianis* diſſerens ſcripſit: „Habent imagines per colores depictas. Quidam etiam ex auro & argento, ac reliqua materiâ. Quas ſanè imagines JESU eſſe dicunt, & has JESU imagines ſub „Pontio Pilato factas eſſe, quandò inter homines verſabatur. „Habent autem eas imagines occultè: Inſuperque Philoſo- „phorum quorundam, Pythagoræ, Platonis, Ariſtotelis & aliorum, cum quibus Philoſophis etiam alias imagines JESU collocant, collocataſque adorant, & gentium myſteria perficiunt. Erectis enim his imaginibus de cætero gentium mores ſervant. Qui verò ſunt gentium mores alii, quam ſacrificia atque alia? *Auguſtinus* Epiphanium imitans in Catalogo hæreſeon, ſectæ Carpocratianæ fuiſſe traditur, *inquit*, ſocia quædam Marcellina, quæ colebat imagines JESU & Pauli, & Homeri & Pythagoræ, adorando, incenſumque ponendo. *Nicephorus* etiam *Calliſtus*, cui alioqui imagunculæ Chriſti Domini non diſplicuerunt, *Lib.* XVIII. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, *cap.* LIII. commemorans hæreſes à Jacobitis Armeniorum inventas, imagines *ait* etiam Patris & Spiritus S. effigiant. Quod perquam eſt abſurdum. Imagines enim corporum eorum ſunt, quæ videri & circumſcribi poſſunt, non eorum, quæ inviſibilia ſunt & intelligentiâ comprehendi nequeunt. Succeſſu temporis cum memoriæ Martyrum ſummo in pretio eſſent, ac templa ſplendidiſſimè exornarentur, cœpit ſimul in ipſis templis etiam imaginum

eſſe uſus; nondum tamen ad cultum & adorationem, ſed partim ad hiſtoricam admonitionem, partim etiam ornatus causâ. Cœpit hoc potiſſimum fieri circa Ann. Chriſti CCCLXXX. in Orientalibus Eccleſiis; & quidem, quod obſervarunt aliqui, inter Græcos primùm reperiuntur deſcriptiones picturarum in ipſis templis apud *Gregorium Nyſſenum*, Baſilii fratrem, ut eſt videre in ejus *Oratione in Theodorum Martyrem*, in qua & figuram rerum animantium à ſculptore factam commendat, & marmoris à lapicidâ politi tanquam argenti lævitatē, & vivam ipſius Martyris effigiem, omniumque ejus præclariſſimorum factorum adumbrationem expreſſam, & oculis propoſitam excellentiſſimè à pictore in opere ſculptili, una cum Chriſti imagine, in quibus imaginibus pugnas Martyris non minùs ad vivum expreſſas agnoſcit, quàm ſi in libro deſcriptæ & commemoratæ eſſent. In Synodo II. Nicenâ refertur, eundem Nyſſenum collachrymatum eſſe, dum juxta ſimulachrum Abrahæ filium ſuum immolantis, tranſiret. Sed ubi illud fuerit, non exprimitur. Habetur etiam, ibidem Martyrium Euphemiæ virginis in Templo urbis Chalcedonenſis fuiſſe depictum, quantum autem conjicere licet, in porticu illæ picturæ fuerunt. Apud Occidentales pinxit Eccleſiam fortaſſe primus *Paulinus* Epiſcopus Nolanus, qui juxta Trithemii calculum Anno CCCCXX. celebris fuit. Is facti hujus cauſam hanc reddidit: Cum fideles die feſto convenirent ad celebrandum Felicis Martyris memoriam, religioſè excipiebantur convivio, & cum plus æquo epulis genioque indulgerent, pingi curavit ille pater in parietibus templi Veteris Teſtamenti hiſtorias, nec non & Novi, quo populus illis intuendis frugalius & ſobrius in convivio ſe gereret. Hæc res mox in aliis quoque Eccleſiis magno cum applauſu recepta fuit: meminit enim *Prudentius* Poeta Chriſtianus *in Paſſione Caſſiani Martyris* pictæ imaginis in templis his verſibus:

Causa Picturar-um in Ecclesiis.

> Erexi ad cœlum faciem, ſtetit obvia contra
> Fucis colorum picta Imago Martyris.
> Æditus conſultus ait, quod proſpicis hoſpes,
> Non eſt inanis aut anilis fabula.

Hiſto-

Hiſtoriam pictura refert, quæ tradita libris
Veram vetuſti temporis monſtrat fidem.

Paulinus Epiſt. XII. ſuas picturas ita deſcribit:

Pleno coruſcat Trinitas Myſterio.
Stat Chriſtus agno, vox Patris cœlo tonat,
Et per columbam Spiritus Sanctus fluit:
Crucem corona lucido cingit globo,
Cui coronæ corona ſunt Apoſtoli.

Eodem modo Paulinus è Matthæi XXV. cap. in Baſilicâ Fundanâ ſtatuerat hiſtoriam extremi Judicii in formâ duorum gregum.

§. V. Seculo ſexto *Serenus Maſſilienſis* cum videret à quibusdam imagines ut idola coli, zelo accenſus eas confregit atque projecit, quare gravem à Gregorio Magno Pontifice cenſuram *Lib.* VII. *Epiſtola* CIX. ad Serenum, retulit. Pervenit ad nos, quod fraternitas veſtra quosdam imaginum adoratores aſpiciens, eaſdem imagines confregit atque projecit. Et quidem zelum vos habuiſſe: ne quid manu factum adorari poſſit, laudavimus; ſed frangere eaſdem imagines non debuiſſe judicamus. Idcircò enim pictura in Eccleſiis adhibetur, ut hi, qui literas neſciunt, ſaltem in parietibus videndo legant, quæ legere in codicibus non valent. Tua igitur fraternitas & illas ſervare, & ab earum adoratu prohibere debuit, quatenus & literarum neſcii haberent, unde ſcientiæ hiſtoriam colligerent, & populus in picturæ adoratione minimè peccaret. Eandem ſententiam prolixius repetit & explicat *Libro* IX. *Epiſt.* IX. ad eundem Serenum; Perlatum ad nos fuerat, quod inconſiderato zelo ſuccenſus Sanctorum imagines ſub hac quaſi excuſatione, ne adorari debuiſſent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuiſſes, omninò laudavimus: fregiſſe verò reprehendimus. Aliud enim eſt picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam, quid ſit orandum, addiſcere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc Idiotis præſtat pictura. Frangi verò non debuit, quod non ad adorandum in Eccleſiis, ſed ad inſtruendas ſolummodò mentes fuit neſcientium collocatum. Et quia in locis venerabilibus Sanctorum depingi hiſtorias non ſine ratione vetuſtas admiſit, hortamur ut

alia Causa picturarum in Ecclesiis.

eorum animos, quos à tua disjunctos unitate cognoſcis, revocare feſtines. Adeoque Gregorius hic primus eſt, qui uſum in templis imaginum palam propugnavit, cum ſimile quid ante ipſum apud Patres orthodoxos non reperiatur. Præcipuum autem Gregorii argumentum defenſioni imaginum ſuccurrens eſt, quod imagines eſſent Libri Laicorum. In eadem enim Epiſtolâ, aliud eſt, ait, picturam adorare, aliud per picturæ hiſtoriam, quid ſit adorandum, addiſcere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præſtat pictura cernentibus. Quia in ipſa etiam ignorantes vident, quod ſequi debeant, in ipſa legunt, qui literas neſciunt, unde & præcipuè gentibus pro lectione pictura eſt. Hæc ille. Quamvis enim egregia facinora ſanctorum ſint conſignata literis, ut lectores indè ſuam damnent ignaviam, & ſuos excitent animos ad ſequelam, ſcripta tamen ad omnes non pertinent, quippe plebi ignaræ inconceſſa cadunt eo effectu, quem colligunt docti. Ergò fuit ductu penicilli, id eſt, beneficio imaginum ignaro populo conſulendum. Illæ namque plebi ſanctorum egregia facta produnt, ac proinde poteſt dici imago plebis ignaræ liber, qui plerumque magis ingerit animo virtutes ſanctorum, quos eruditè depicta tabella refert, quàm ipſe librorum panegyres. *S. Bonaventura* notat *in l. 3. Sentent. diſt. 9. qu 2.* Introductas imagines ob tarditatem affectus noſtri, qui plerumque tepens ad audita Chriſti facta ſalutis hominum cauſa, videns hæc eadem Myſteria eruditâ manu lineata ſuis coloribus, concepto amore erga pium Redemptorem protinus incaleſcit. Quantùm auribus oculi præſtent, *Horatius Lib. de arte poeticâ* ediſſerit:

> Segniùs irritant animos demiſſa per aurum
> Quàm quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus, & quæ
> Ipſe ſibi tradit Spectator.

Eandem ob cauſam multi S. Meletii imaginem domi ſervabant, quorum benevolum affectum *Chryſoſtomus in Encomio Meletii* ita commendat: Non autem ad nomen ſolum adeò fuiſtis affecti, ſed ad ipſam etiam figuram corporis. Quomodo enim feciſtis in nominibus, hoc etiam feciſtis in illius imagine. Etenim in palis annu-

lorum,

lorum, & in ſimulachris, & in phialis, & in thalamorum parietibus, & ubique ſacram illam multi expreſſerunt imaginem.

§. VI. Verum enim verò ſi ad normam Sacratiſſimæ veritatis dicendum quod res eſt, eodem cæmento, quo Ethnici ſuarum imaginum uſum defenderunt, Gregorius olim ſuum fundamentum incruſtavit, hauſtis procul dubio ex eorum lacunis quæ ſuperius lectori propinavimus. Quandò enim *Maximus Tyrius Philoſophus* ſub Commodo Imperatore Romæ clarus, ad imagines & ſigna devolvebatur, dixit, inſtituta hæc eſſe, ut admoneamur divinæ naturæ, perinde ac pueri ſoleant tenuibus quibuſdam notis à præceptoribus expreſſis, conſtituta memoria ad ediſcendam artem manu quodammodo perduci. Viſi ſunt enim Legislatores quaſi cuidam gregi puerorum dicationes has ſacras tradidiſſe. Et admodum clarè hoc ipſum ex *Athanaſio* intelligitur; qui *in libro contra gentes*: Philoſophi, *inquit*, Gentium, & qui apud eos eruditi dicuntur, cum urgeri à nobis cœperint, non negant hominum & mutorum animalium formas atque effigies eſſe, qui apud eos videntur Dii. Verùm hanc afferunt rationem, idcircò ſe illas imagines fingere, ut per eas ſibi Deus reſpondeat & reveletur: Non poſſe enim inviſibilem aliter noſſe, quam per hujuſmodi ſigna & τελετάς. Alii ſapientiora his & altiora ſe dicere arbitrantes, *ajunt*, ideò hæc fingi atque formari, ut per ea cœleſtes invocentur & appareant Angeli atque virtutes, ſicque apparentes veram illis Dei inſinuent notionem. Eſſe enim ea hominibus veluti literas, quæ relegentes poſſint per eam, quæ ex illis inſinuatur, cœleſtium ſpirituum revelationem, & Dei intelligentiam conſequi. Manifeſtus ergò Symphoniſmus in Gregorio Magno cum gentilibus deprehenditur. Quid huic occinat *Theodoretus Serm.* VII. *de ſacrificiis, ad Græcos infideles*, nunc attendendum venit. Simulachra, *ait*, Sathan curavit fieri in uſum eorum, qui literarum ſunt expertes, ut iis ad ſuperſtitionem incitarentur. Conſonat Athanaſius l. c. ſcribens: Perquam fabulosè, & non rationabiliter hæc dicere Gentes, imò Gentes hac in re maximam impietatem in perniciem ſuam operari. Laudabile inſuper factum *Epiphanii* in fine ejuſdem

Epiſto-

Epiſtola ad Ioannem Hieroſolymitanum Patriarcham his verbis exprimitur: Cum veniſſem ad villam, quæ dicitur Anablatha, vidiſſemque ibi præteriens lucernam ardentem, & interrogâſſem quis locus eſſet, didiciſſemque eſſe Eccleſiam, & intrâſſem ut orarem, inveni ibi velum pendens in foribus ejuſdem Eccleſiæ, tinctum atque depictum, & habens imaginem quaſi Chriſti vel Sancti cujusdam. Non enim ſatis memini cujus imago fuerit; Cum ergò hoc vidiſſem in Eccleſiâ Chriſti, contra autorem Scripturarum, hominis pendere imaginem, ſcidi illud, & magis dedi conſilium cuſtodibus ejuſdem loci, ut pauperem mortuum eo obvolverent, & efferrent. *Et mox*: Precor ut jubeas in Eccleſia Chriſti, iſtiusmodi vela, quæ contra religionem noſtram veniunt, non appendi. Decet enim honeſtatem tuam hanc magis habere ſolicitudinem, ut ſcrupuloſitatem tollat, quæ indigna eſt Eccleſiâ Chriſti, & populis qui tibi crediti ſunt. Initio ſeculi Septimi uſque ad Synodum Quini-Sextam (*) imagines quidem in templis fuêre, ut tamen non liceret ullam adorare, quæ non eſſet Deus. In Synodo Quini-Sexta Anno Chriſti DCXCII. celebratâ vocantur imagines σεπταὶ, id eſt, *venerabiles*; ſicut templum σεβάσμιον Concilium Conſtantinopolitanum juſſu Conſtantini Copronymi Anno DCCLIV. celebratum, nuncupat: & *Iuſtinianus* Imp. Sacratiſſimus *Novella* VII. *cap.* II. Noſocomia & Xenodochia appellat *venerabiles domos*. In illa Quini-Sexta Synodo canone LXXIII. dicunt Patres: Cum crux vivifica illud ſalutare nobis oſtenderit, nos omne ſtudium adhibere oportet, ut ei, per quam antiquo lapſu ſalvati ſumus, eum, qui par eſt, honorem habeamus. *Vnde & mente & ſermone, & ſenſu, adorationem ei tribuentes*, crucis figuras, quæ à nonnullis in ſolo ac pavimento fiunt, omninò deleri jubemus, ne incedentium conculcatione victoriæ nobis trophæum injuria afficiatur. Qui ſecus fecerit, excommunicari decernimus. Seculo vero octavo cultus religioſus & adoratio imaginum palam Eccleſiæ obtrudi & urgeri cœpit, reluctantibus quantumvis Imperatoribus zeloſis; Propterea Philippicus cum ad Imperium veniſſet Synodum cogit Conſtantinopoli ex Epiſcopis plurimis, Anno Domini DCCXIII, in qua

Idolo-

Idololatriæ omnem aditum præcludere volens, imagines Patrum, qui ſex Synodis univerſalibus interfuiſſent, quique juſſu Conſtantini Pogonati, & Juſtiniani F. depicti fuerant, Conſtantinopoli in Sophiæ Templi porticu abradi, omneſque alias amoveri jubet; idemque ut faciat Romanus Pontifex præcipit. An. DCCXXIV. Leo III. Iſaurus Imp. conventum Conſtantinopolitanum inſtituit, & imagines ac ſtatuas in foro combuſſit, edicto cavens, ne quis eas adoret vel veneretur. Ad eundem ſcopum collineavit Synodus Conſtantinopolitana ſub Imp. Conſtantino Copronymo coacta, & vulgo VII. Oecumenica dicta, ubi CCCXXXVIII. Epiſcopi ſanciverunt, ne quis adoraret aut in templa collocaret imagines juxta Actionem ſextam Concilii Nicæni ſecundi; Qui Imperatores inde nomen ICONOCLASTARUM obtinuerunt, ceu Chronologi ad Seculum VII. fuſiùs enarrant.

* Synodus illa πενθέκτη (πενθ' ἕκτη) ſive *Quiniſexta* audit, quia quod quintæ & ſextæ, Synodis univerſalibus deerat, protinus conſtituit. Quin & *Anton. Poſſevinus* Tomo II. Apparatûs Sacri in verb. Quiniſextum p. 305. & Trullanum, p. 513. confitetur, eandem canones addidiſſe quintæ & ſextæ Synodo. Quamobrem rectè dicitur ſupplementum earundem Synodorum generaliũ. Locus hujus Concilii cognominatur *Trullus. In Chronico de rebus Patriis Conſtantinopolitanis à Codino* edito, crebra mentio fit de *Trulla*. quando agitur de templo admirabili, quod exſtrui atque erigi Juſtinianus Imp. curavit. Sed in illo Templi magni *Trullo* Synodus non eſt habita. *Theodorus Balſamon* ſcribit Patres conveniſſe *in Trullo Magni Palatii.* Commentat. in Photii Nomocanon. 171. Scilicet in Secretario Palatii Cæſarei, quod faſtigiatum, teſtudine ſurſum erectâ, ſui rotunditate conficiens hemiſphærium, ab ipſo ædificii genere Trullus fuit nominatum. *Baronius Tomo* VIII. *Annal.* ſub Ann. DCLXXX. num. 41. De alio *Trullo Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Sergii I. Pontificis*, de prædicans templum SS. Coſmæ & Damiani, inquit, *Trullum Eccleſiæ Sergius Pontifex fuſis chartis* (id eſt, laminis) *plumbeis*

cooperuit atque munivit. Trullus, ut verbo me expediam, erat tholus ſive ædificiũ quod formam turritæ concamerationis habebat.

§. VII. Anno Domini DCCXCIV. Indictione ſecundâ, Adriani Pontificatus XXIII, Conſtantini ſolius Imper. Orientalis quinto, Francofurti ad Mœnum poſt feſtum Paſchale ampliſſimum Concilium congregatum eſt, uti uno ore confirmant *Paulus VVarnefridus in Chronico Tomo I.* Corporis Hiſtoriæ Francicæ veter. fol. 180. num. 10. *Ademarus* part. II. ejuſdem Corp. hiſtorici fol. 400. num. 50. *Lupoldus apud Irenicum* Lib. II. *Baronius Tomo IX.* Annal. Eccleſiaſt. ſub ann. Chriſti DCCXCIV. num. 1. *Poſſevinus Apparat. Sacr. Tomo I. in verbo* Francofordienſis fol. 600. *Iohannes Cabaſſutius in Notitia Concilior.* p. 513. *Philippus Labbeus in Synopſi Concil. hiſtorica, pag.* 100. Occaſionem præbuit tum Felix hæreticus, tum Adrianus Pontifex, qui Acta Synodi Nicænæ II. de Imaginum adoratione miſerat Carolo approbanda. Frequentes igitur convenêre circiter trecenti numero Epiſcopi, Abbates, Sacerdotes, Monachi, ex omnibus Caroli Magni Regis Provinciis, nimirum ex Italia, Gallia & Germania, quibus Paulinus, Aquilejenſis Epiſcopus in Libello *Sacro Syllabo* addit Epiſcopos ex Heſperiâ, Liguriâ, Æmiliâ & Auſtria, Provinciis longè diſſitis. Miſit eò Adrianus Pontifex ſuos Legatos, Theophylactum & Stephanum Epiſcopos. Interfuit huic venerando Cœtui Rex Carolus ipſe. Ac primum Felicis & Elipandi opinio, quod Chriſtus ſecundum humanitatem adoptivus Dei filius ſit, à Synodo diſcuſſa & condemnata eſt, Vid. *Salomon Gesner, Lib. II. Enarrat. Hiſtor. Concilior. Sec. IIX. pag.* 372. *Tom.* II. *Corp. Hiſtor. Franc. fol.* 40. n. 40. 50. & fol. 401. n. 10. *Ado Viennenſis Epiſcopus, in Chronico*, Ætate VI. *B. D. Dorſchæus in Collatione ad Concil. Francofurt.* p. 100. 113. ſeq. Deinde Acta Synodi Nicænæ ſecundæ ventilantur, & ſententia de imaginibus adorandis rejicitur, Patribus ſic pronunciantibus: Imaginum „ cultum & adorationem eſſe impiam, Synodum porrò Nicæ„ nam ſecundam, quam ſeptimam univerſalem appellaverat Pontifex, damnari, nec univerſalem dici debere. Illud perſpicuè tradit *Hincmarus Archiepiſcopus Rhemenſis Hiſtor. Eccleſ. Rhemenſ.*

Lib.

*Lib.*III.*cap.*XX. ita ſcribens: Septima autem apud Græcos voca-
„ ta univerſalis *Pſeudo Synodus* de imaginibus, quas quidam con-
„ fringendas, quidam autem adorandas dicebant; neutra verò in-
„ tellectu ſano definiens ſine autoritate Apoſtolicæ ſedis, non lon-
„ gè ante noſtra tempora Nicææ eſt à quamplurimis Epiſcopis
„ habita & Romam miſſa, quam etiam Papa Romanus in Fran-
„ ciam direxit. Unde Caroli M. Imperatoris tempore generalis
„ Synodus in Francia, convocante præfato Imperatore, celebra-
„ ta, & ſecundum Scripturarum tramitem, traditionemque Ma-
„ jorum, ipſa Græcorum Synodus deſtructa & penitùs abdicata,
„ de cujus deſtructione non modicum volumen, quod in Palatio
„ adoleſcentulus legi, ab eodem Imperatore Romam eſt per
„ quendam Epiſcopum miſſum. Paulo poſt de titulo univerſalis
„ Synodi hæc ſubnectit: Autoritate itaque hujus Francofordien-
„ ſis nonnihil repreſſa eſt imaginum veneratio: ſed tamen Ha-
drianus & alii Pontifices in ſua opinione perſeverârunt, & mortuo Carolo pupparum cultum vehementiùs promoverunt. Idem ſuo calculo confirmat *Eginhardus in vita Caroli M.* apud Erphordienſem, *Aimonius Lib.*IV.*cap.*LXXXV. de Geſtis Francor. *Aventinus Lib.*IV. *Annal. Bojorum.* *Abbas Vrſpergenſis* in Chronicis ad Ann. DCCXCIII. Imò hoc tam manifeſtum eſt, ut contra Pontificii ne hiſcere quidem audeant. *Blondus* ſanè inter Pontificis adulatores (adoratores dicendũ erat) non poſtremus, *Lib.*I. *Decad.*II. *Hiſtor.* ſcribit: in Francofurtenſi Synodo condemnatam eſſe Synodum de imaginibus deponendis, quam Græci falſo appellabant ſeptimam. Atqui eum non latuit Nicænam condemnatam fuiſſe. Nec diſſimulat confiteri *Iohan. Cabaſſutius* Concilium Francofortenſe damnâſſe Synodum ſeptimam de imaginum cultu, in Notitiâ Concilior. pag. 483. Quod cum videret Cardinalis Bellarminus, eò devenit, ut ſtatueret, ceu alia, ſic quoque Concilium Francofurtenſe errare potuiſſe, & adeo errâſſe, non *in juris* ſed *in facti* quæſtione, Tomo I. Controverſ. Theologic. Controv. IV. Lib. I. de Conciliis cap. VII. Lib. II. cap. IX. & Lib. II. de imaginibus Sanctorum, cap. XIV. Egregia ſcilicet conſequentia, quæ ſi valeret, omnes Pontificiorum hypotheſes

erroneas deſtruere, & veluti gladius Delphicus nodum Gordium diſſecare poſſet.

§. VIII. Etſi verò ſubſecutis temporibus cultui imaginum Orthodoxi Eccleſiæ Doctores paſſim contradixerunt, quod etiam à Waldenſibus, (*a*) eorumque ſucceſſoribus, Wiclefo, Johanne Huſſo ac Hieronymo Pragenſi, poſt medium ſeculi decimiquarti, & circa decimi quinti initium, factum eſt, ceu Chronologi obſervant: Nihilominus tamẽ inveterata conſuetudo tam altas in Eccleſia Latina & Græca egit radices, ut ad præſentẽ uſque diem quamvis notabili cum diſcrimine imagines ibidem reverenter colantur. Teſtem provoco inter Græcos magnæ auctoritatis, *Metrophanem Critopulum*, Hieromonachum (Sacerdotem Monachum) & Patriarchalem Conſtantinopolitanum Protoſyngelum, (*b*) poſtea verò Patriarcham Alexandrinum, qui in *Confeſſione ſuâ* de Eccleſiâ Orientali, Helmeſtadii à *Ioanne Hornejo* Anno MDCLXI. edita, „ cap. XV. ſequentibus negotium declarat: Sanctis, *inquit* imagi„ nibus Eccleſia etiam cultum convenientem tribuit, non religio„ ſum, nec ſervilem, abſit hoc, talis enim ſoli Deo competit, ſed „ congruum & benevolentiæ teſtem, referens nihilominus etiam „ hunc ad eos, quos imagines repræſentant quemadmodum S. Baſilius M. ait: honor imagini exhibitus tranſit ad illum, cujus imago exiſtit. Cæterum modus colendi imagines hic eſt. Quando feſtum aliquod agitur, in medio templo proponitur imago exprimens feſtum quod celebratur; E.g. Si Nativitas Chriſti celebratur, imago quoque illam continet; ſi verò Reſurrectio, etiam hanc; ſi autem feſtum Sancti cujuſdam, illius imago repræſentatur, quam imaginem quemlibet Chriſtianorum, qui in templo ſunt, aperto capite *Oſculari* decet, id eſt, labris ſuaviari. Ad hunc modum & Synodus Oecumenica ſeptima (ſeptem enim eaſque ſolas Synodos Oecumenicas nos admittimus, ex illis verò quæ certis in locis habitæ ſive particulares ſunt, ea omnia amplectimur, quæcunque Oecumenicæ ſeptem & receperunt & confirmârunt,) *quæ Nicææ altera vice coacta eſt*, cultum ſanctarum imaginum fuit interpretata. Hæc enim quandò expoſuit anathematiſmum ita ſe habentem: *Si*

quis

quis non adorat Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum imagine expreſſum, anathema ſit: Voluit etiam, quid ibi vox προσκυνεῖν ſignificet, declarare, adducto ejus ſignificationis teſtimonio ex Homero: κύνησε δέ μιν. Deinde ſubjicit, κυνέω κυνῶ ſignificat, LABRIS OSCULOR, & cum Præpoſitione πρὸς, προσκυνέω, ῶ, quemadmodum τρώγω, κατατρώγω, πίνω, καταπίνω dicitur; Præpoſitionibus nihil aliud præterquam majorem Emphaſin exprimentibus. Sic quoque κυνῶ & προσκυνῶ. Hæc ſunt verba Synodi: Sunt autem nonnulli (pergit Metrophanes) apud nos, qui in tali adoratione ſeu *religioſo oſculo* diſcrimen valde laudabile facere velint. Si enim imago quæ propoſita eſt, Domini fuerit, pedes ejus oſculari cupiunt; Si verò Semper-Virginis matris ejus; manus; ſi denique ſancti cujuſpiam; faciem. Quam differentiam laudant & amplectuntur, qui inter nos probatiſſimi ſunt, & maximè ingenioſi. Inter Dominum enim & ſervum diſcrimen ſit oportet. (*a*) Waldenſium Eccleſia unde nomen traxerit optimè *Auguſtus Thuanus Hiſtoriar. Lib. VI. p. m.* 288. *Edit. Francofurt. in* 8. ſic exponit: Petrus Valdus locuples civis Lugdunenſis „ Anno Chriſti circiter CIↃCLXX. Valdenſibus nomen dedit. Is, ut „ monumentis teſtatum reliquit Vidus Perpinianus, Præſul Lo- „ devenſis, qui quæſitoris in Valdenſes munus exercuit, domo ac „ bonis relictis, totum ſe Evangelicæ profeſſioni devoverat, & „ Prophetarum atque Apoſtolorum ſcripta populari lingua ver- „ tenda curaverat, antiquorum etiam Patrum aliquot teſtimoniis „ adjunctis, quibus in animum defixis, fretus ingenio ſuo & ſenſu, „ prædicationis munus ſibi ſumpſerat, perque plateas ac vicos „ Evangelium plebi interpretabatur; Cum jam multos ſectatores „ exiguo tempore circa ſe haberet, eos tanquam diſcipulos ad „ Evangelium promulgandum in omnes partes ablegat. Idem p. 289. Cultum Sanctorum inter Sathanæ commenta referunt. *Iohann. VVolfius Lection. memorabilium* ad Ann. MCLX. p. 381. mentem Waldenſium ita declarat: Dei & ſanctorum imagines eſſe delendas. *Alphonſus de Caſtro Lib. VIII. hæreſeon.* p. 244. Addens idololatricum eſſe, habere eas in templis, ſive illæ ſint Chriſti, ſive ſancti hominis alicujus. Et Lib. III. p. 101. Waldenſes Wiclefiſta-

 rum

rum Parentes appellat;quin hîc ut alibi ſemper Waldenſes imitantur Wicleſiſtæ. *Iohannes VViclefus* Anglus, Theologus Oxonienſis floruit circa Annum MCCCLXXXI. Wiclefo ſuppar & ejus doctrina multum adjutus *Iohann.Huſſus*, nec non *Hieronymus Pragenſis*, quantas perſecutiones toleravit & quid docuerit, Vide in Hiſtoria univerſali *Boxhornii* ad Ann.MCCCC.p.m.904. ſeqq. Itemque peculiari *diſſertatione de Eccleſia VValdenſiū Ioachimi Heſterberg*, An. MDCLXVIII. Argentorati ſub Præſidio B.*D.Dannhaueri* inſtitutâ.

(*b*) Πρωτοσύγκελλος, Protoſyncellus, id eſt, primus domeſticus. Dignitas Eccleſiaſtica in Conſtantinopolitana Eccleſia ita dicebatur, quia omnium Syncellorum, id eſt, habitantium ſive domeſticorum Patriarchalis Palatii erat primarius, ejuſdemque Patriarchæ Vicarius, imò futuræ Patriarchatus Succeſſioni deſtinatus; Ideò dignitas hæc à Capitulo illius Eccleſiæ cum Imperiali beneplacito eligebatur. Eodem præterea menſe ab Imperatore Johanne ad Papam Martinum Legati redierunt, Marcus, inquam, Iagrus, & Stratopedarcha (idem ſonat quod Protoſtrator, ſive Præfectus ſtabuli, vel Mareſcallus) & magnus Protoſyncellus, inquit *Georgius Phranza*, Byzantinus Chronicorum Scriptor Seculo decimo quinto, *in Chronico de rebus Byzantinis, Lib.*II.*cap.*2. à Jacobo Pontano Anno MDCIV. Ingolſtadii in 4. Latinè edito.

§.IX. Metrophani *Leonem Allatium* ſuccenturio, qui *Lib.*III. *de Eccl.Occident.& Oriental.Perpetua conſenſione* (ſi Diis placet) cap. IX.*p.m.*1039. Græcorum ſtudium circa imagines his verbis exprimit: Sacras imagines integra mente & voce venerantur; quibus totius Eccleſiæ etiam muros exornant, ut ſemper ante oculos habeant & meditentur geſta ſanctorum. In privatis etiam domibus nullus eſt, qui ſimili peculio non glorietur; ante quas cum feſtus dies agitur, à Vigiliæ veſperis per totum ſubſequentem diem lampades accendunt. Nec antiquis tantum imaginibus contenti, novas procurant, cum hoc ævi, & ſemper antea, apud eos pictores, pro genio tamen temporis floruerint. Eas non in telis, ſed in tabellis pingunt, ſemperque eadem formâ repræſentant: quæ enim faciei lineamenta & veſtimentorum formam in antiquiſſimis vi-

dent,

dent, ea omnibus modis imitantur, ut pictores illi, non pro arbitrio pingant, ſed quod vident, in aliis referant. Idque non novum eſt in eâ Eccleſiâ, ſed ab antiquiſſimis etiam temporibus in uſu. *Nicephorus Patriarcha Conſtantinopolitanus* Anno Chriſti DCCCVI. die XII. Aprilis conſtitutus, (acerrimus alius Iconolatra) *Libro de inculpata Chriſtianorum fide*: Τῶν δὲ εἰκονιζομένων ἡνίκα πολυσχιδὴς ἡ πλάνη. Πολλοὶ γὰρ παρ' αὐτοῖς θεοί τε καὶ δαίμονες, ἀνάγκη πλείους εἶναι, καὶ τὰς μορφὰς, καὶ τὰ ἐκτυπώματα ποικίλα, καὶ πεπληθυσμένα, καὶ τοῖς εἴδεσι διαφέροντα, καὶ ἀνομοίων ἀνόμοια, καὶ τὸ βρέτας ἑκάστῳ ἀλλόκοτον, ἀνατιθέμενον. Παρ' ἡμῖν δὲ τοῖς χριστιανοῖς ἁπλῆς οὔσης, καὶ ἀσκεδάστου τῆς ἀληθείας, ἐπειδὴ, εἷς ὁ Χριστὸς, μία τῷ εἴδει, καὶ ἡ τούτου εἰκὼν, καὶ ὁ χαρακτὴρ ὅμοιος, ἐξ ἑνὸς ἀρχετύπου ἀεὶ προερχόμενος, ὡς φέρε εἰπεῖν, ἀφ' ἑνὸς δακτυλίου πολλὰ γίνεται ἐκτυπώματα, εἰ καὶ ταῖς ἡλικίαις ἔσθ' ὅτε, καὶ τοῖς τῶν τόπων ἐν οἷς διητᾶτο ἰδιώμασιν, κατά τε τὸ σχῆμα, καὶ τὴν μορφὴν βραχύ τι παραμείβεται. Πληθύνεται δὲ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς μένων, ὥσπερ ἐκ μιᾶς λαμπάδος πολλῶν ἀναπτομένων, ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ πυρὸς μένοντος τῷ πάθῳ καὶ τῇ πίστει τῶν δεομένων τῆς ἐντεῦθεν ὠφελείας καὶ χάριτος. i.e. Eorum verò quæ pictura exprimuntur, cum error in multas partes divideretur, multi enim apud eos Dii & Dæmones, neceſſe eſt eſſe plures formas, & expreſſiones varias, & numero abundantes, & ſpecie differentes, & diſſimilium diſſimiles, & ſtatuam unicuique inſolentem conſecrari. Apud nos autem Chriſtianos, quibus veritas ſimplex eſt, & indiviſa, cum unus ſit Chriſtus, una eſt ſpecie illius imago, & character ſimilis, ex uno archetypo ſemper proveniens; quemadmodum, exempli gratiâ, ex uno annulo multæ fiunt expreſſiones, quamvis ætate ſæpenumero, & locorum in quibus habitabat, proprietatibus, ſecundum figuram & formam paululum immutentur. Multiplicatur porrò, unus & idem manens, quemadmodum ex unâ lampade multæ accenſæ, uno & eodem igne & permanente, deſiderio & fide exorantium, quæ inde emanant, utilitatem & gratiam. Pergit deinceps: ἐν τούτοις ἅπτονται καὶ τῶν ἱερῶν Κειμηλίων, ἐν οἷς τὰ ἅγια καὶ ζωοποιὰ τοῦ Χριστοῦ ἐπιτελεῖται μυστήρια· ἔτι καὶ τῆς ἐσθῆτος, ὅση ταῖς σεπταῖς ταύταις ἱστορίαις σεμνῶς περιστέλλεται, πρὸς δὲ καὶ τῶν ἐν ταῖς Εὐαγγελικαῖς βίβλοις προσκυνουμένων πινακίων. Καταλύουσι γοῦν τὸ Εὐαγγέλιον. Καὶ τί γὰρ ἕτερον ἐνορᾶν ἐστιν ἢ κινούμενον παρ' αὐτοῖς καὶ λυόμενον τὸ Εὐαγγέλιον· ἐν τίνι γὰρ δοίσει τὰ ἐντὸς γεγραμμένα τῶν ἐκτὸς ἱστορουμένων τῆς τοιαύτης ἐννοίας καὶ ὑποθέσεως ἐπ'

ἀμφο-

ἀμφοτέρων θεωρουμένης. Διὰ τοῦτο εἰ τὸ ἕτερον τίμιον, καὶ θάτερον τίμιον, ἢ ἀλλήλοις συνοιχήσεται πᾶσα ἀνάγκη. Ἤδη δὲ ὁρῶμεν πολλὰ τῶν σεβασμίων βίβλων τουτωνὶ, καίγε καὶ τῶν ἀρχαιοτέρων, καὶ τῷ μακρῷ χρόνῳ παρ᾽ εὐσεβῶν, καὶ φιλοθέων ἀνδρῶν ἐκπεπονῆσθαι μαρτυρουμένων, ἅπερ ἀναπτυσσόμενα ἐν μέρει μὲν διὰ τῆς καλλιγραφικῆς εὐφυΐας, τὰ τῆς θείας ἱστορίας ἡμῖν ἐμφανίζει διδάγματα. Ἐν μέρει δὲ διὰ τῆς ζωγραφικῆς εὐτεχνίας τὰ αὐτὰ ἡμῖν παραδείκνυσι πράγματα, καὶ οὐδέν τι μᾶλλον τόδε διατιμαίνειν· εἷς γὰρ ἐπ᾽ ἀμφοῖν ὁ λόγος, καὶ δι᾽ ἀμφοτέρων τῆς σωτηρίου τοῦ θεοῦ λόγου οἰκονομίας ἡ διδασκαλία τε καὶ ἀνάμνησις γίνεται· ἃ γὰρ ὁ λόγος διὰ τῆς τῶν γεγραμμένων ἐκήρυξεν ἀναγνώσεως, ταῦτα καὶ ὄψις διὰ τῆς τῶν ἱστορουμένων ἐντεύξεως συμπαρέδειξεν· οὐ τῶν ἱερῶν σκευῶν τὸ εἰς πλῆθος ἄφατον, καὶ ἀνεξερεύνητον ταῖς ἱερομορφίαις ταύταις ἐκπρεπῶς ἐγκαλλωπιζόμενον κατεμάλαξεν. Ad hæc, ſacra cimelia invadunt (puta Iconomachi) in quibus ſacra & vivifica Chriſti peraguntur myſteria; necnon & veſtes, quotquot venerandis hiſce picturis decorè exornantur; adhuc etiam tabulas, quæ in Evangelicis libris adorantur. Deſtruunt itaque Evangelium. Ecquid etenim apud eos videre eſt, niſi loco ſuo dimotum & abolitum Evangelium? Nam in quo different, quæ intus exarata ſunt, ab iis quæ extra depicta, cum eadem ſententia & argumentum in utriſque conſpiciatur? Propterea que, ſi unum venerandum eſt, & aliud venerandum erit, vel unum cum alio perditum iri neceſſe eſt. Jam verò intuemur complures ex his libris venerandis ex antiquioribus etiam, & multum ante tempus à piis & Dei amantibus hominibus, ut teſtimonio hominum comprobatur, conſcriptis; quæ dum aperiuntur, in unâ parte ob ſcriptoriæ artis concinnitatem, divinæ nobis hiſtoriæ præcepta inſinuant; in parte verò aliâ, propter pictoriæ excellens artificium, res nobis eaſdem oſtendunt: Et non magis hoc aut illud commonſtraverint, cum in utriſque eadem ratio ſit, & per utraque ſalutaris Dei verbi Oeconomiæ doctrina & recordatio comparetur. Quæ enim ſermo per deſcriptorum lectionem palam edicit, eadem & unus per depictorum congreſſum manifeſtat. Non ſacrorum vaſorum multitudo, quæ verbis exprimi nequit, & ingenio hominum conquiri, ſacris hiſce imaginibus decorè nimis elaborata emollivit.

§. X. Imagines Salvatoris noſtri in Vigilia Nativitatis Dominicæ Imperatores religioſo cultus OSCULO quondam coluiſſe, auctor

auctor eſt *Georgius Codinus Curopalata*, ſeculi decimiquarti ſcriptor rerum Conſtantinopolitanarum exactiſſimus, *de Officiis & Officialibus* Eccleſiæ & Aulæ Conſtantinopolit. c. VI. Menſis Dec. XXIV. celebratur vigilia Nativitatis Chriſti, Imperatore ad matutinum, ſecundùm uſitatam ſibi conſuetudinem, non egreſſo, ſed in ſuo conclavi commorante. Finito matutino & dimiſſo cœtu Canonarchæ imagines afferunt, & tabulatum erigunt, ex quo pendent ſanctæ imagines Nativitatis Chriſti, & aliæ tres vel quatuor; coràm hoc pulpitum eſt, in quo ſanctum Evangelium repoſitum jacet. Poſtea egreditur Imperator ex ſuo conclavi, magno domeſtico ad januam ſtante, & Imperatoris enſem ferente. Igitur ſimulac Imperator apparet, cantores ſtatim cantant illud: DIUTURNUM FACIAT DEUS IMPERIUM TUUM! Quibus canentibus Imperator vadit, ſanctaſque imagines OSCULATUR. Deinde regreſſus ſtat prope thronum ſuum, magno domeſtico ad ſiniſtrũ Imperatoris latus ſtante cum Spatha ſeu enſe Imperatorio. Et §. XV. Finitis horis Imperatore rurſus abeunte & ſanctas imagines exoſculante, ſuumque conclave repetente, ſolvitur circumſtatio, donec debita Liturgiæ hora advenerit. Hæc ille. *Taraſius* Patriarcha Conſtantinopolitanus Sec. poſt N. C. octavo, in Epiſtolâ Synodicâ ad Imperatores Concilii Nicæni II. Tomo XIX. Conciliorum, pag. 606. *Edit. Pariſ.* Anno MDCXLIV. A priſcis inquit, temporibus Sancta Dei Eccleſia accepit in legem, tam à ſanctis & primis doctrinæ noſtræ Magiſtris, quàm ab eorum ſucceſſoribus eximiiſque Patribus noſtris, imagines adorare ſive ſalutare. Idem enim utrumque eſt, κυνεῖν quippe antiquâ Græca linguâ & ſalutare & oſculari ſignificat, & πρὸς Præpoſitio augmentum quoddam amoris ſignificat, quemadmodum verba hæc φέρω προσφέρω, κυρῶ προσκυρῶ, ita κυνῶ προσκυνῶ, quod ſalutationem indicat & amorem vehementem. Quod enim quis amando oſculatur, id & adorat, & quod adorat, id oſculatur. Καὶ ταύτας (εἰκόνας) προσκυνεῖν ἤτοι ἀσπάζεσθαι. Ταυτὸν γὰρ ἀμφότερα. Κυνεῖν γὰρ τῇ ἑλλαδικῇ ἀρχαίᾳ διαλέκτῳ τὸ ἀσπάζεσθαι, καὶ τὸ φιλεῖν σημαίνει· καὶ τὸ τῆς πρὸς προθέσεως ἐπίτασίν τινα δηλοῖ τοῦ πόθου· ὥσπερ φέρω καὶ προσφέρω, κυρῶ καὶ προσκυρῶ, κυνῶ καὶ προσκυνῶ, ὃ ἐμφαίνει τὸν ἀσπασμὸν, καὶ τὴν καθ'

ἐπέκτασιν φιλίαν· ὁ γάρ τις φιλεῖ, καὶ προσκυνεῖ, πάντως καὶ φιλεῖ. *Nicephorus Conſtantinopolitanus* in literis quas ſuſcepto Patriarchatu ad Leonem III. Romanum Pontificem ſcripſit, idem ferè innuit, dicens: exoſculor nihilominus & expeto Sanctorum apud Deum patrocinia & interceſſiones: Primò quidem præcipueque ſanctiſſimæ & immaculatiſſimæ ſemper virginis ac Dominæ noſtræ, Dei matris; mox vero divinarum cœleſtiumque virtutum; ſanctorum laudatiſſimorumque Apoſtolorum, beatorum Prophetarum, glorioſiſſimorum invictiſſimorumque Martyrum, divinorum Patrum ac omnium denique ſanctorum, qui ab initio mundi Domino placuerunt, & abſque ullo omnino fine in ipſo & per ipſum vivunt, (animæ enim juſtorum in manu Dei ſunt) ut qui maximam hinc animæ corporiſque ſalutem conſequar. *Poſt quædam*: complector itidem ſuſpicioque non ſolum venerandas Chriſti omnium Salvatoris noſtri iconas, & venerabiles ſanctiſſimæ Dei matris imagines; verùm ſacras quoque Sanctorum omnium effigies, eamque venerationem illis exhibeo, quam honor eorum meritò poſtulat. &c. vid. Clariſſ. *Martinus Hankius Libro de Byzantinarum Rerum Scriptoribus, part.* I. *cap.* XII. *p.* 232.

§. XI. Inſigne Moſcovitarum ſtudium erga imagines deſcribit *Archontologia Coſmica* ſequentibus verbis, pag. 463. Imagines depereunt, ſic effusè amore ornant, & veneratione eas proſequuntur, quas ideò habent in templis ſuis innumeras easque pictas (ſculptas vel fuſas rariſſimè videbis, aut nullas: Olearius refert, ſe unicas offendiſſe in quodam Sacello Moſcuæ NB) Sanctorum denatorum, ut dicunt; inprimis autem B. Mariæ, & S. Nicolai magni Ruſſorum Patroni. Unuſquiſq; ſuum ſanctum ibi habet; quem etiã plerumque ipſe eò reponit, coram quo devotiſſimè ſe incurvat, & preces ſuas peragit. Videbis in compitis viarum, ad fores templorum &c. paſſim Ruſſos devotos & orantes ante crucis ſigna ſuſpenſa. Sed & in communibus negotiis ſuis oſtendunt, ſe multum eſſe deditos imagunculis: Neque enim pedem domo efferunt, aut ædes ſuas ingrediuntur, quin ſe ter inclinent ante crucifixi aut virginis matris imaginem, quarum alteram habent in omnibus prope

hypo-

hypocauſtis aut cubiculis ſuis, cum appenſo lumine, ubi tamen non ipſum ſimulacrum, aut Divum quempiam adorant, ſed hæc verba dicunt: HOSPODII, vel rectiùs GOSPODI POMILUI, Domine miſerere noſtri. Hoc facto demum colloquuntur cum iis, qui eos conventos voluerunt, aut eis valedicunt. Idem faciunt in menſâ, quoties cibum capere volunt. Ornant imagines ſuas pro ſuis quiſque opibus, unionibus & gemmis, nullam autem venerantur, niſi à Ruſſo vel Græco artifice pictam: Peregrino Latinæ Religionis non donant, nec vendunt ullas ſuarum, utpote indigno, qui tale ſacrum habeat; & ignaro quomodo ſatis honorare debeat. Metu etiam percelluntur magni alicujus Numinis, ſi aliquid inſoliti accidat circa imaginem, cujus rei exemplum narrabo. Anno MDCXLIII. Menſe Junio, Moſcuæ vetuſta quæpiam & valde honorata imago colorem ſuum ultrò immutârat, rubicundiorem exhibens vultum quàm antea. Miraculum à Popis extemplò defertur ad Patriarcham & Welikinneſam, ſeu magnum Ducem: ominoſum & calamitatis alicujus publicæ præſagum habetur ab omnibus, ac proinde conſtituitur jejunium, & pœnitentiam ſtatis diebus peragi oportere, quo pœnas effugerent. Ipſe Zaar vir valde devotus multas profundit lachrymas cum ſuſpiriis; convocat interim etiam omnes Ruthenicos pictores, eoſque ſub fide oſculi crucis, (quod juramenti religione penè ſanctiùs habent) interrogat, ut ſibi dicant, utrum cauſam habeat hæc res naturalem & ordinariam, an miraculoſam? Reſpondent unanimiter omnes, non eſſe miraculum aliquod, ſed materiâ coloris evaneſcente, vel deciduâ, qua incruſtata fuerat imago, fundum ipſum apparere, qui in tabulâ ab artifice, uti manifeſtè ipſi deprehendunt, ruber ſit poſitus, ejuſque lineas nunc pellucere. Sic metus evanuit. Plura etiam contigêre exempla fraudis, qua Popi credulæ plebi, & circa talia crepundia verſanti impoſuêre, eo fine, ut eò largiores nanciſcerentur eleemoſynas, ſed dolo detecto aliquoties puniti fuerunt. Evanidas planè vel ob vetuſtatem, vel ob cariem ligno exeſo aliove modo inutiles redditas non abjiciunt, ſed aut committunt aquæ labenti,

aut altè defodiunt in terram coemiterii hortive alicujus. Gemina *Adamus Olearius in Deſcriptione itineris Perſici* p. 179. exhibet. Quando Ruthenus in alterius cujuſdam domum aut hypocauſtum venit, primò omnium Deo ſuo honorem exhibet oratque; poſtea demum homines alloquitur. Intrat enim inſtar muti, neminem curans, licet decem, vel plures adſint præſentes. Primo ingreſſu circumſpicit, annon imago aliqua adſit, quæ ut plurimùm pone menſam ad parietem pendet, aut in pinacothecâ ſtat. Si nullam illicò conſpicit, quærit JEST LEBOCH? Non adeſt Deus aliquis? Viſa imagine ter ſe coram illâ inclinat, conſueta verba proferens GOSPODI POMILUI, h. e. Domine, miſerere mei. His peractis demum ſe ad præſentes homines convertit, eoſque ſalutat.

§. XII. Antequam ab Eccleſia Græcâ diſcedam, & ulteriùs provehar, duo potiſſimum expendenda ſeſe hic offerunt: Primum eſt, an Græci ſculptas venerentur imagines? Scripſerat in *Oratione de ſtatu Eccleſiarum ſuo tempore in Græcia, Aſia, Africa &c. David Chytræus*: Magna pars vulgi & Sacerdotum, pietatis ſummam in cultu Mariæ Virginis & imaginum, (quas non ſculptas, ſed pictas ſolummodo habent,) collocat. Ex his Leo Allatius occaſionem arripuit impudenter in B. Chytræum debacchandi, quaſi ille Græcis falſum quidpiam affinxiſſet. Sic enim *de Eccleſiâ Occidental. & Oriental. perpetua conſenſione, Lib.* III. *cap.* XV. §. 16. ſcribit: Pergit ludere Chytræus, demitque Græcis ſculptarum imaginum adorationem. Sculptarum imaginum duo ſunt genera; alterum quod per ſe ſtat, omni ex parte excavatum, & ſuo corpore ab aliis rebus ſejuncto commendabile, quales ſunt antiquorum ſtatuæ, ex marmore, metallo, aut alia materia confectæ; alterum eſt, quod in lapide ipſo aut ſolido corpore inciditur, non tamen ab eo diviſum, ſed parte ea quam videri voluit artifex, protuberans plus minuſve, ut eidem artifici placuit. Utrumque hoc genus ſculptarum imaginum à Græcis in veneratione haberi, ipſa experientia docet. Prius genus ipſemet Allatius l. c. dicit eſſe verum, in altero verò genere id aliter ſe habere. Et tu Chytræe, audes tam apertè mentiri, aſſe-

aſſerereque, Græcos non habere ſculptas imagines. Sed ſi quis Chytræi propoſitum conſiderat, facile à turpi mendacii crimine eum abſolvet. Recenſet enim ex fide teſtium oculatorum, quæcunque in ſua oratione continentur, de conſenſu vel diſſenſu Græcorum neutiquam ſolicitus. Si mentitus eſt Chytræus, cur *Petrus Stevartius* ad *Manuelis Calecæ* qui circa finem ſeculi decimiquarti floruit, *Libros* IV. *de proceſſ. Spiritus S. adverſus errores Græcorum, Tomo* XIV. *Bb. Pp. Colon. pag.* 470. Chytræi narrationem confirmavit. Cur *Goar,* qui minutiſſima in Græcia perſcrutatus eſt, etiam poſt editionem Operis Allatiani, *in Euchologio Græcor. p.* 28. ſcripſit: Tantum exhibent Græci ſacris imaginibus cultum, ut non minus exemplo ſint, quam admirationi; ſi tamen pictæ ſint; A SCULPTILIBUS AUTEM TANQUAM AB IDOLIS ABHORRENT: media tamen planaque ſculptura, in ſacris imaginibus formandis, eò quòd ad picturam accedat, utuntur, non protuberante, ut Allatius prodit. Aut igitur Stevartius & Goar cum Chytræo ſentientes ſtrenuè mentiuntur, dum Græcos non habere ſculptas imagines aſſerunt, aut ipſe Allatius apertus mendaciorum faber Græcis ſculptas & protuberantes imagines obtrudere conatur. Fortaſſis autem de ſuis Italo-Græcis aulæ Romanæ aulam & ſuſtentationem captantibus loquitur, ſtatuarum mentionem faciens, non quas ipſi templis inferunt, ſed quas unus alterve, paucique adeò intra privatos parietes poſſident, vel quæſtus gratia aliis divendunt. Adde intra ſpatium octoginta ferè annorum ſculptilium adorationem introduci potuiſſe, quæ antea non erat uſitata. Suppetit inſuper aliud manifeſtum teſtimonium Metrophanis Critopuli, qui diutius inter Græcos verſatus eſt quam Allatius, ſummamque dignitatem adeptus, Patriarchalem nempe Alexandriæ, quæ Allatio nunquam fortè conferetur. Ille autem in Confeſſione Eccleſiæ Orientalis cap XV. Græcos conſuetudinem veteris Eccleſiæ obſervare expreſsè innuit, de imaginibus Chriſti, B. Virginis & Angelorum loquens: τούτων οὖν εἰκόνας ἡ Ἐκκλησία ἐποίει· οὐ γλυπτὰς οὐδὲ λαξευτὰς, ἀλλὰ γραπτὰς μόνον· ὡς πάρεστι μαθεῖν ἐκ τοῦ Εὐσεβίου καὶ Εἰρηναίου ἀνδρῶν ἀρχαιοτάτων, καὶ ἐκ πολλῶν ἄλλων ἁγίων πατέρων τῆς πρω-

τοτύπȣ Ἐκκλησίας, id eſt: Horum itaque imagines Eccleſia non ſculptiles faciebat, neque exciſas, ſed pictas tantùm, quemadmodum addiſcere licet ex Euſebio & Irenæo, viris antiquiſſimis, nec non multis aliis S. Patribus Eccleſiæ primitivæ. Conf. Alexander Roſs unterſchiedliche Gottesdienſte/ p.m. 820. Edit. Heidelberg. in 8. Anno 1674. Sedeat tandem Allatius, & cum Petro Bellonio, cujus Lib. Obſervat. I. cap. XLI. in partes ſuas vocat, in tenebris micet!

§. XIII. Alterum occurrit ventilandum, quo modô cultum imaginibus Græci deferant? Supra §. VIII. ex Metrophane Critupolo innotuit, imaginibus ratione prototyporum adorationem tribui. Sic olim *Conſtantinus Epiſcopus Conſtantiæ in Nicæna II. Synodo dixit*: Ego imaginibus cultum honoris exhibeo eundem, qui debetur vivificæ Trinitati. Et ſi quis nolit idem facere, eum anathematizo ut Marcionem & Manichæum, quemadmodum in Caroli M. libro adverſus hanc Synodum edito comparet. In eodem quoque Concilio Act. IV. ita decretū fuit: Non ſunt duæ adorationes, ſed una adoratio, imaginis & primi exemplaris, cujus eſt imago. Quid citeriores Eccleſiæ Græcæ teneant & doceant, ex reſponſione Patriarchæ Jeremiæ ad Auguſtanæ confeſſionis articulos ſingulos, præcipitante ſeculo ſuperiori adornatâ diſpaleſcit. Occaſio reſponſi fuit, quod Tubingenſes Theologi, præprimis Jacobus Andreæ, & in reliquis reſponſis Jacobus Heerbrandus, Theodoricus Schnepfius, Lucas Oſiander, Stephanus Gerlachius, Everhardus Bidenbachius omnes SS. Theologiæ Doctores Auguſtanam confeſſionem per Martinum Cruſium Græcè conſcriptam Patriarchæ Conſtantinopolitano Jeremiæ, qui brevi poſt de throno Patriarchali dejectus fuit, tranſmiſerint, non eum in finem, ut Pontificii nugantur, quaſi ſub alas illius confugere, ipſumque pro capite, poſtquam Pontificem Romanum rejeciſſent, agnoſcere vellent, ſed ut ipſius judicium de hac Eccleſiarum noſtrarum confeſſione cognoſcerent. In illa reſponſione I. Articulo XXI. qui eſt de cultu ſanctorum, invocationem propriè ſoli Deo competere dicunt; quæ verò dirigitur ad ſanctos, non propriè invocationem eſſe, ſed per accidens & per gratiam. Poſt aliqua: Mediatores faciunt

ciunt tum ſanctos omnes, tum præcipuè matrem Domini, & cum ea choros Angelorum & Sanctorum, ita ut templis, donariis, adhortationibus, ſacris imaginibus adorentur SCHETICE (in reſpectu ad aliud, ſcilicet prototypum) non latreuticè, cultu divino, B. D. Hieronymus Kromaier in Scrutinio Religionum, Diſput. XI.p.m.268. Hoornbeek ſumm. Controverſ. Lib. XI.p.942. Eadem ferè ratione diſtinguitur adoratio, προσκύνησις, à latria in ſententiis de uſu imaginum, quæ dicuntur comprobatæ in ipſa II. Synodo Nicænâ, Tomo I. Bb. Pp. Græco Lat. p.727.C. Cultus ille in Spiri„tu & veritate, quem Latriam appellant, beatæ Trinitati tribuitur „ab Orthodoxis, ſanctis autem imaginibus non latria omninò ſed „ADORATIO, exoſculatio & honor. ἡ μὲν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ λατρεία τῇ μακαρίᾳ Τριάδι τῶν ὀρθοδόξων ἀπονενέμηται· ταῖς δὲ ἁγίαις εἰκόσιν, οὐ λατρεία πάντως, ἀλλὰ προσκύνησις, καὶ ἀσπασμὸς, καὶ τιμή. Hic vides προσκύνησιν *adorationem*, non tantum diſtingui à latriâ, ſed etiam ei ſic opponi, quaſi ne nomen quidem προσκυνήσεως latriæ conveniat, id eſt, quaſi latria non ſit ampliùs vocanda adoratio, neq; adorationis nomine, viliori ſcilicet & humiliori, ſignificanda. Ajunt enim imaginibus tribui non λατρείαν, ſed adorationem. Non potuit validiùs negari adorationem eſſe latriam. Mox ita alteram ab altera ibidem diſtinguunt, ut quæ Chriſto ipſi tribuitur, ſit per latriam, *naturalis*, ſuæ ſcilicet ipſius divinæ naturæ causâ; cultus verò qui imagini defertur, adoratio quædam ſit *relativa* & æquivoca. Ἐπὶ μὲν τοῦ Χριστοῦ λατρευτικὴ ἡ προσκύνησις, καὶ φυσική. &c. κατὰ τὴν θείαν φύσιν αὐτοῦ. Ἐπὶ δὲ τῆς εἰκόνος τοῦ Χριστοῦ, σχετικὴ ἡ προσκύνησις καὶ ὁμωνυμική. Ubi obſervari meretur iſtos his fateri adorationis vocabulum de honore iſto ut vocant, *relativo* σχετικῷ dici tantum æquivocè, adeoque propriè ac συνωνύμως ſoli latriæ convenire. Verùm ex iis quæ paulò ante dixerant, apparet id nominis communi hominum uſu tandem à ſua proprietate tam longè diſceſſiſſe, ut non modò ad *latriam*, ſed etiam ad venerationem quandã ſignificandam, plurimùm imò immenſum à latriâ diſtantẽ, indifferenter, quin etiã ſæpius ac crebrius uſurparetur. Ibi enim p.729.B.C. ex *Leontio* rem totã ita explanãt:

Adora-

Adorationum una eſt eximia & ſupra omnes poſita adoratio, quæ ſoli univerſorum Deo creatori &c. debetur & attribuitur, qualis eſt, quæ in ſpiritu & veritate conſideratur. Aliarum altera eſt excellentiæ cauſa & dignitatis, ut quæ Regibus & aliis Principibus à ſubditis exhibetur. Altera Tyrannica & violenta, quam hoſtibus ac Tyrannis metu ac pœnæ timore inviti coactique præſtant. Alia voluntaria eſt & honoraria, non per latriam ex deſiderio & fide, qualem eam eſſe ajunt, quæ ſanctis Angelis, item & viris divinis attribuitur, quin & ſacris templis honorandis & vaſis: ultimum autem hoc *προσκυνήσεως* adorationis genus nihil aliud quam venerationem eſſe patet.

§. XIV. Qui occidentalem Pontificem Romæ adorant, multò ſcrupuloſiorem in adoratione differentiam, qua palpabiles ſuos errores obvelent, effingunt, & imagines ſuas ſe non adorare ut Deos clamant, ſed potiùs eam adorationem quæ ſoli Deo debetur, expreſsè negare ſe ſacris imaginibus produnt; tribuere autem illis genus quoddam inferius reverentiæ atque adorationis, quod nihil aliud ſit, quam recognitio virtutis aut excellentiæ alicujus, externo ſigno, veluti religioſè oſculando, corpus inclinando, genu flectendo, aliiſque ejuſmodi teſtata, ſic enim *Iohannes Hardingus* contra *Iohannem Iuellum* Epiſcopum Sariſburienſem ſcribit: Et hoc quidem *δουλείας* illud vero *λατρείας* fuco defendere nituntur. Hanc diſtinctionem D. *Auguſtinus* primus confinxit, nec enim ante illum apud ullos Patres legitur, non quod eâ Imaginum cultum & Adorationem palliare voluerit, ut hodie à Pontificiis fieri ſolet, ſed in genere tantum inter cultus religioſos hac ratione diſtinxit, & eum qui debetur uni Deo *λατρείαν* vocavit. *Δουλείαν* verò nominavit eum, quem etiam Creaturis impendere licet. In *Epiſtolâ* XL. *ad Deo gratias, & contra Fauſtum Lib.* XX. cap. XXI. Latriam dicit eam ſervitutem, quæ Deitati ſoli exhibetur, ibique addit, uno vocabulo à Latinis enunciari non poſſe. Libro quoque *de Civitate Dei* XX. *cap.* I. de his rebus multa præſcripta inveniuntur. Cum verò inter ſanctos ſingulariter excellat humanitas Chriſti, & B. Virgo Maria, Pontificii recentiores tertiam adorationis ſpeciem hyper-

duliam

duliam commenti ſunt, eamque B. Mariæ & humanæ Chriſti naturæ attribuerunt. Vide *Bellarminum Lib.* I. *de Sanct. Beat. cap.* XII. & *Martinum Becanum, Tomo* I. *Opuſc.* XIV. *cap.* XXI. *th.* 2. Quam inepta autem & vana ſit iſthæc diſtinctio, nec Grammatica ſatis, nedum Theologica, docti viri dudum exactè docuerunt. Præcipuè mihi Theologi Anglicani *Laurentii Humfredi*, pulcherrima verba arrident, quandò *in libello de Iuelli vitâ fol.* 156. ait: Dum nos velut ſervos & mancipia in ſanctorum obſequium addici volunt, ut ſanctis δυλείαν exhibeamus, quid aliud à nobis quam graviſſimam ſervitutem, humillimam ſubjectionem erga homines exigunt. Nam δυλεία Græcè acerba & dura eſt ſervitus, ut עֲבֹדָה apud Hebræos, apud quos inter שׁרת & עבד, id eſt, inter *miniſtrare* & *ſervire* hæc eſt differentia, quod illud prius miniſterium ſit liberorum, ſervorum poſterius. Geneſ. IX. *Cham erit ſervus ſervorum fratribus ſuis*: qui titulus hodie non ſervilis eſt, ſed Papalis, & hæc Domini maledictio à Papa in opimam benedictionem verſa eſt. Exodi II. gemuiſſe Iſraelitas legimus, ac propter ſervitutem ſuſpirâſſe. Eſaias cap. XIV. vaticinatur, populum ab onere, tributo, dolore & ſervitute durâ immunitatem & requiem conſecuturum. Quæ graviſſima ſervitus à LXX. Interpp. δυλεία convertitur. *Auguſtinus de Civitate Dei Lib.* X. δυλείαν notat eſſe, qua quis ſui juris non eſt, ſed plane ſervit alteri. *Heſychius* admonet, Philoxenum Muſicum propterea *Dulona* cognominatum, & Civitatem quandam *Dulon*, valdè ſcilicet oneribus ſervilibus oppreſſam; & diem captivitatis appellari apud Poëtas *Dulion*. Græci quoque inter λατρείαν & δυλείαν hoc ſolum diſcrimen ſtatuunt, quod alterum ſit, propter mercedem operam locare, alterum planè ſerviliter & gratis ſine pretio aut præmio ullo ſervire. *Euſtathius in ſuis Parabolicis ad Homeri Iliada* refert, λάτρον mercedem vocari apud veteres: unde latrones antiquitùs mercenarii milites dicebantur, quos neſcio quàm rectè aliqui ſic dictos putârunt, quaſi LATERONES, ut qui Regum ac Principum latera ſtiparent: & λάτρην apud Ariſtophanem famulum, λάτριν verò ancillam ſignificare. Suidas Latriam definit, eſſe δυλείαν & ſervitutem propter mercedem. Atque hoc ſenſu ſacræ literæ

λατρεύειν interpretantur etiam. Ubi enim præcipitur, *Ne ſervile opus die Sabbathi fiat*, λατρευτὸν in Græco ſcribitur. Rectè itaque Pontificii δουλείαν ſibi ſumunt, quandoquidem & duriter & gratis ſerviunt. Ut enim à ſanctis non ſunt conducti, ita nec à Deo; nec ab ipſis; quorum ſervi eſſe volunt, ullum ſalarium, ullum ſtipendium accipiunt. Ex quibus ſimul perſpici poteſt duliam & latriam ſæpè confundi & Synonyma eſſe. Ad hæc cultum divinum, & contra, omnem ſervitutem humanam utraque voce denotari, quis eſt vel mediocriter doctus, qui ignoret? Deut. XXVIII. cap. λατρεία Diis alienis, lapidibus & lignis tribuitur. Eodem cap. ait Dominus ἀνθ᾽ ὧν οὐκ ἐλάτρευσας κυρίῳ τῷ θεῷ σου, λατρεύσεις τοῖς ἐχθροῖς σου. Et ut Moſes Deuteronomii cap. XXXIV. nominatur ſervus Jehovæ, ita Paulus aliquoties ſe Chriſti δοῦλον vocat. Ac quod idem Paulus Roman. I. dicit, μάρτυς μού ἐςιν ὁ θεὸς ᾧ λατρέυω; Id *Oecumenius* ita interpretatur: λατρέυω οἷον δουλέυω. Et in Actis ait, ſe apud Epheſios perſeverâſſe δουλέυοντα τῷ θεῷ. In Matthæo ſcribitur cap. VI. οὐ δύνασθε θεῷ δουλέυειν καὶ μαμμωνᾷ. Ubi verbum δουλέυειν ſcribitur, ut commune utrique cultui. Quin ipſemet Auguſtinus non videtur conſtanter hanc diſtinctionem retinuiſſe: Etenim quæſtione in Exodum XCIV. tractans cap. XXIII. hæc verba: Si ſervieris Diis alienis, tibi erunt offendiculum: hoc loco, inquit, eſt, δουλέυσῃς non λατρέυσῃς. Quare *Bellarminus* rei veritate compulſus *Lib.* I. *de Sanct. Beatit.* cap. XII. ita pronunciavit: Quamvis illa vocabula non ſint propria divino cultui, ſecundum primam ipſorum vocabulorum inſtitutionem, tamen Scholæ Theologorum (puta Papalium & Thomiſtarum) non ſine cauſa EXCOGITAVIT illam diſtinctionem de dulia & latria. Confer B. D. *Balthaſar. Meiſneri Philoſoph. Sobr. part.* II. *ſect.* I. *quæſtion.* XII. *

§. XV. Cæterùm & illa adoratio quæ ad Prototypum, vel id, quod imagine repræſentatur, directa eſt, verbo Dei & doctrinæ veteris Eccleſiæ aperto Marte repugnat. Quo de negotio *Epiphanius hæreſi* LXXIX. *Contra Collyridianos* patheticè perorat; Nonne eſt, *inquit*, SIMULACHRIFICUM hoc ſtudium, & diabolicus conatus? prætextu enim Juſtitiæ ſemper ſubiens hominum mentem

tem Diabolus, mortalem naturam in hominum oculis deificans, ſtatuas humanas, imagines præ ſe ferentes, per artium varietatem expreſſit. Et mortui quidem ſunt, qui adorantur, ipſorum verò imagines, quæ nunquam vixerunt (neque enim mortuæ eſſe poſſunt, quæ nunquam vixerunt) adorandas introducunt, adulterante mente ab uno & ſolo Deo: velut commune ſcortum ad multam multiplicis coitus abſurditatem irritatum, & quod temperantiam legitimi conjugii unius viri detrivit. Revera ſanctum erat corpus Mariæ, non tamen Deus. Revera virgo erat ipſa virgo & honorata, ſed non ad adorationem nobis data, ſed ipſa adorans eum, qui ex ipſa carne genitus eſt, de cœlis verò ex finibus paternis acceſſit. Et propterea Evangelium munit nos, dicens, quod ipſe Dominus dixerit: Quid mihi & tibi curæ eſt, mulier? Quo non putarent aliqui magis eximiam eſſe ſanctam virginem, mulierem eam appellavit, velut prophetans, quæ futura eſſet in terrâ, ſectarum & hæreſeon gratiâ, ut ne aliqui nimium admirati ſanctam, in hanc hæreſim ejuſque deliramenta dilabantur. Eſt enim ludibrium tota res, & anicularum fabula, ut ita dicam, tota hæreſis tractatio. Quæ verò Scriptura de hoc narravit? Quis Prophetarum præcepit hominem adorari, nedum mulierem? Eximium equidem eſt vas, ſed mulier, & nihil à natura immutata: verùm & intellectu & ſenſu in honore honorata, velut corpora ſanctorum, & ſi quid amplius ad glorificationem dixerim, ſicut Helias ex matre virgo, & ſic manens in perpetuum, & translatus, & mortem non conſpicatus, ſicut Johannes qui ſuper pectus Domini recubuit, quem diligebat Jeſus, ſicut Thecla ſancta. Et Maria adhuc honoratior hac eſt, propter diſpenſationem myſterii qua digna facta eſt. Sed neque Helias adorandus eſt, etiamſi in vivis ſit, neque Johannes adorandus quamquam per preces ſuas proprias dormitionem ſuam admirandam effecerit, imò potius ex Deo gratiam acceperit. Sed neque Thecla, neque quisquam ſanctus adoratur. Non enim dominabitur nobis antiquus error, ut relinquamus

 viven-

viventem, & adoremus ea, quæ ab ipſo facta ſunt. Coluerunt enim & adorârunt creaturam præter creatorem, & ſtulti facti ſunt. Si enim Angelos adorari non vult, quanto magis eam, quæ genita eſt ab Anna, quæ ex Joachim donata eſt Annæ, quæ per preces & omnem diligentiam, ſecundum promiſſionem Patri ac matri data eſt; non tamen aliter genita eſt præter hominum naturam, ſed ſicut omnes ex ſemine viri & utero mulieris. Sit in honore Maria. Pater & Filius & Spiritus S. adoretur. Mariam nemo adoret, non dico mulierem, imo neque virum. Deo debetur hoc myſterium. Neque Angeli cupiunt talem glorificationem. Deleantur quæ male ſcripta ſunt in corde deceptorum. Tollatur ex oculis cupiditas ligni. Convertatur rurſus figmentum ad Dominum. Gemina his habentur *in Epiphanio*, *Lib.* II. *Tomo* II. *hæreſi* LXIX. *contra Ariomanitas*, *& Lib.* III. *Tomo* I. *hæreſi* LXXVI. *contra Anomæos*, *ac in Ancorato fol.* 565. *& contra Melchiſedecianos hæreſi* LV. *Lib.* II. *Tomo* I. Quin imò ex paganis quoque prudentiſſimi intellexerunt, cultum qui Deo per imagines exhibetur, non ſatis caſtum Deoque convenientem eſſe. Tradit enim *Auguſtinus Lib.* IV. *de Civitate Dei, cap.* XXXI. Varronem dixiſſe, antiquos Romanos plus quàm annos centum & ſeptuaginta Deos ſine ſimulachro coluiſſe; quod ſi adhuc, *inquit* Varro, manſiſſet, caſtiùs Dii obſervarentur. Conſonat *Plutarchus in vita Numæ*: Hic autem Romanos prohibuit exiſtimare, imaginem Dei aut hominis ſpeciem, aut animalis habere formam. Nec fuit apud eos neque picta, neque ficta Dei prius ſpecies, ſed in prioribus centum & ſeptuaginta annis templa quidem ædificabant, ſacraque tuguria erigebant, ſimulachrum verò nullum corporeum dicabant. Perinde atque nefas eſſet deterioribus meliora aſſimilare, neque aliter atque intelligentia Deus percipi poſſit. Eadem apud *Clementem Alexandrinum*, *Euſebium Cæſareenſem*, *Tertullianum*, *& Dionyſium Halicarnaſſeum* offendes. Optimè proindè ſuo tempore *Amphilochius Iconii Epiſcopus*, *Epiphanii* σύγχρονος, ſcripſit: Non nobis Sanctorum corporales vultus in tabulis coloribus effigiare curæ eſt, quoniam his opus non habemus, ſed politiæ illorum virtutum memores eſſe debemus.

mus. Quibus verbis ad Carpocratianorum hæreſin reſpexit, qui illa ætate, imagines Jeſu, Pauli & aliorum coloribus in tabulis depictas habebant, quod Chriſtianis non in uſu eſſet.

§. XVI. Hæc cum ita ſe habeant, non pauci emunctioris naris homines inter ipſos Pontificios, ſcandaloſam illam imaginum adorationem obelo ſignârunt, veritatiſque clypeo muniti, eidem publica ſcripta maſculè oppoſuerunt. *Robertus Holkoth* natione Anglus, Profeſſione Dominicanus, circa Ann. MCCCXLIX. in libr. Sapientiæ, Lect. CLXXXV. Thomæ definitionem hac ratione convellit: Latria ad Deum ſolum pertinet. Imago autem Dei Deus non eſt, quare Latria imagini non eſt tribuenda. Alioqui Creator & res creata eodem cultu adorarentur. *Guilielmus Durandus in* Ration. divin. off. Si, inquit, nec homines nec Angeli adorandi ſunt, attendant, quid agant, qui ſub Prætextu cujuſdam Religionis ſeu pietatis diverſas adorant imagines: Non enim licet aliquid manufactum adorare. Una tantùm Dei Patris eſt imago, quam una cum patris tantum adoratione adorare debemus. *Gabriel Biel in Canon. Lect.* XLIX. eorum ſententiam tanquam ſaniorem probat, qui dicunt, quòd imago neque ut conſideratur in ſe, ſecundum quod lignum eſt, lapis, aut metallum, neque ut conſideratur ſecundum rationem ſigni & imaginis, ſit adoranda. Qualitercunque enim conſideretur, inquit, eſt res inſenſibilis & creatura, cui adoratio λατρείας minimè eſt exhibenda. Hinc patet quorundam hominum ſtolidus error, qui adeò ad imagines afficiuntur, ut in ipſis credant eſſe aliquid numinis, gratiæ vel ſanctitatis, quibus potentes ſint facere miracula, præſtare ſanitates, ex hoc aſſurgentes ad eorum venerationem, ut præmiſſorum aliquid conſequantur. Arguitur ex eodem nonnullorum indocta ſimplicitas & indiſcretio, quâ reverentiùs adorant imagines pulchras quàm turpes, novas quàm vetuſtas: aut è contra ornatas venuſtiori auro vel purpurâ, quàm nudas, credentes eas ſanctiores, quo pretioſiores, &, ut *Bernhardus* ait, offerentes libentius auro tectis, ubi magis cernitur divitiarum cumulus. Arguitur & aliorum rudis levitas, qui improvidè vota emittunt, & ad peregrinandum ſe obligant, nunc

 adil-

ad illam, nunc ad aliam Eccleſiam, intuitu certarum imaginum, credentes illas majus in illa, quam ſimiles in aliis fulgere à virtutibus, clarere miraculis, & majore fulciri poteſtate. Hæc omnia in vanam tranſeunt ſuperſtitionem, in quam non inciderent, ſi rationem adorationis ac veri cultûs attenderent: aut ſi ignorant, informationem humiliter acciperent. Patet ſiquidem imagines eſſe res inſenſibiles, quæ ex certâ partium ſuarum figuratione & ordine imaginis nomen ſortiuntur: Undè eis convenit res alias ſignificando repræſentare. Ratio autem ordinationis in Deo, eſt perfectio ſumma & univerſalis præſidentia. In creaturis verò eſt aliquid divinum, puta virtus, poteſtas, aut excellentia aliqua ſingularis à Deo participata: quorum neutrum reperitur in imagine; nulla talis propter ſe adoranda eſt, neque auxilium quodcunque ab eis poſtulandum. Neque enim vident, neque audiunt, neque ſe intelligunt venerantes. Sunt enim Creaturæ inanimatæ, quibus nec eſt ſenſus, nec intellectus. Hactenus Biel. *Georgius Caſſander* Theologus itidem Pontificius in Conſultatione ad Ferdinandum & Maximilianum F. Imp. de Articulis Religionis inter Catholicos & Proteſtantes controverſis, cum ex Nicetâ Hiſtorico indicâſſet, adhuc tempore Friderici Barbaroſſæ Imp. circa Ann. Domini MCLXX. Germanis imaginum adorationem interdictam fuiſſe, quamquam dubium non ſit, quin jam tum quoque in Germaniæ Provinciis nonnullæ ſuperſtitiones & abuſus in imaginum uſum irrepſerint, tamen, inquit, optandum eſſet, ut majores noſtri huc uſque, in priſca illa majorum ſuorum ſententiâ integrè perſtitiſſent, manifeſtius enim eſt, quàm ut multis verbis explicari debeat, imaginum & ſimulachrorum cultum nimiùm invaluiſſe, & affectioni, ſeu potiùs ſuperſtitioni populi plus ſatis indultum eſſe, ita, ut ad ſummam adorationem, quæ vel à paganis ſuis ſimulachris exhiberi conſuevit, & ad extremam vanitatem, quam Ethnici in ſuis ſimulachris & imaginibus effingendis & exornandis admiſerunt, nil à noſtris reliqui factum eſſe videatur. Quare & prudentes in Eccleſia Catholicâ viri, jam olim modum aliquem huic rei ponendum, & ſuperſtitioni occurrendum cenſuerunt. *Idem ad finem verborum*

Gabrie-

Gabrielis Biel : hæc omnia in variam tranſire ſuperſtitionem , in quam non inciderent, ſi rationem adorationis, & veri cultûs attenderent, aut, ſi ignorant, informationem humiliter acciperent, *addit*: iſta quidem rectè dicuntur, ſed utinam illi, à quibus hæc informatio accipienda eſſet, non ipſi harum ſuperſtitionum autores eſſent, vel certè eas in animis ſimplicium hominum aliquandò quæſtûs cauſa nutrirent.

§. XVII. Mariæ Semper-Virginis nomini oſcula quoque conſecrata leguntur apud Papicolas. Solebant enim quondam ad nomen Mariæ manus oſculari, ſiquidem feſtus dies eſſet ; extra hos autem genua flectebant , & oſcula ei, cui innitebantur, figebant. Quam maximè hunc ritum inter Præmonſtratenſis Ordinis ſocios obtinuiſſe, illa indicant, quæ autor vitæ *Hermanni* apud *Laurentium Surium*, VII. Aprilis recenſet. Moris eſt, *inquit*, in ordine noſtro, puto quod & in aliis, ut quotieſcunque nomen venerabile virginis venerandæ, in Collectis, in Symbolo, in Præfatione, & in ſalutatione Angelica, quæ dicitur pro Invitatorio,* pronunciatur, conventus veniam capiat, id eſt, diebus non feſtis, procumbens in genua, oſculetur id, cui orans incumbit; Feſtis diebus oſculetur manum. Hujus conſuetudinis meminit quoque *Aloyſius Novarinus*, *Veronenſis*, *Schediaſmatum Sacro Profanor. Lib.* IX. *cap.* XXIV. *p.* 263. *Et Libro* IV. *Electorum Sacrorum cap.* XXI. *p.* 330. §. 1126. Ludovicus XI. Gallorum Rex, qui ut ſoſpes & integer Mariam coluerat, iconem ejus amuleti inſtar geſtans, ſæpeque *deoſculans*, ita ubi advertit mortem inſtare, de Regio apparatu in ſuo funere incurius , & exoſus faſtum , voluit deferri in ædem B. Virgini Mariæ ſacram. *Dupleix* in vita Ludovici XI. ſub Ann. MCCCCLXXXIII. apud *Marcellinum de Piſe, Tomo* I. *Encyclopædiæ Moralis*, *pag.* 455. Idem Rex plumbeam B. Virginis imaginem pileo aſſuebat. *Piſe l. c. p.* 675. Eâdem etiam figurâ Virginis B. ſibi conſuluit Imperator Iſaacius Angelus Comnenus, qui audiens hoſtem ſignis explicatis urbem Imperii caput contendere , B. Virginis imaginem , quæ erat foris , magno apparatu in urbem invexit , magnoque cultu exhibito emeritæ conjugi S. Joſeph , ejus ſuffragio irritos fecit

omnes

omnes impetus æmulorum. *Piſe* ibidem, ex hiſtoria Imperiali, ſub Ann. MCLXXXVII. Ludovicus Pius Imperator & Rex Gallus, Mariæ obtutus ſciens eſſe ſalutares, imaginem ejus ligneam affabrè effictam adeò deperibat, ut etiam ad venationem egrediens, illam circumferret, ut, dum per quietem liceret aſpicere, in arbore collocatam humili obſequio excoleret, nec unquam ſine Mariâ comite aliquid aggreſſus eſt, & ut ingrati animi notas expungeret, eidem imagini templum auguſtum commendavit. *Krantzius Lib.* X. *Metropol.* Unde autem ille mos emanârit, egregiè *Iohannes Druſius Obſervationum Lib.* II. *cap.* XV. his verbis explicat: Quod hodiè in more poſitum eſt, ut in honore Chriſto ejuſque ſanctis habendo, eorum imagines ac ſtatuas *deoſculentur*, id uſque ab illâ impiâ & ridicula veterum, qui falſos Deos colebant, ſuperſtitione ductum ac propagatum videtur. Solebant enim illi ſtatuas ipſas, in quibus aliquid divinitatis eſſe opinarentur, deoſculari. Id didici ex I. Regum XIX. ubi ita ſcriptum eſt: *omnia genua, quæ non curvaverunt τῷ Baal, & omne os, quod non oſculatum eſt eum.* Quo igitur ritu illi Diis ſuis honorem exhibebant, eodem hodiè in Chriſti imagine & ſanctorum ſanctarumque ſtatuis venerandis utuntur. Hactenus ille. De tali imaginum cultu πρὸς ἔπος *Georgius Buchananus* alicubi canit:

> Oſcula, ſerta, Roſas, das & libamina Saxo,
> Teque cupis dici, cum facis iſta, pium.
> Quid tibi pro tantâ majus pietate precemur?
> Quàm ut fias Numen, tu quoque, quale colis.

* *Invitatorium* eſt antiphona, quæ replicatur ad Pſalmum nonageſimum quartum, *venite exultemus*, quâ invitatur populus ad adorandum Deum. In officio Mozarabico vocantur *Sonus*. In Regulis Monaſticis denominatur *verſus Aperitionis*, ſive *Reſponſorium hortationis*. Et in nonnullis pervetuſtis cæremonialibus vocatur *Antiphona invitatoria*. Igitur in triduo hebdomadæ majoris relinquitur, ne unitè cum Judaico populo Chriſtum adoremus, quem illi in paſſione ejus illudentes adorabant. Ob eandem rationem in feſto Epiphaniæ etiam reticetur. *Amalarius* autem

autem ait *cap.*V. *de Ord.Antiph.* quod ſolet Apoſtolicus canere in vigiliis, & in Eccleſia S. Mariæ ad præſepe ſine invitatorio, fortaſsè quia ibi eſt idem Chriſti præſepe, ut ſignificaretur, quod idem infans ibidem proprio vagitu ad ejus adorationem populum invitet. Vid. *Macer in Hierolexico p.*335. *Cardinalis Bona de divinâ Pſalmodiâ c.*XVI. §.8.*p.*835. *Oper.Edit.in* 4. *Antverpianæ.*

§.XVIII. Præter adducta alia adhuc reſtant oſcula producenda, inter quæ principale ſubſellium ſibi vindicat CRUX, Dominicæ Paſſionis Inſtrumentum, quod ab omnibus in Eccleſiâ Græcâ & Latinâ oſcula accipit. Inter Græcos quidem Dominica tertia & quartâ quadrageſimæ adoratio Crucis celebratur. Cauſam cur id fiat, & præcipuè hebdomade quarta, poſt *Calliſtum in Synaxario* de eadem Dominica, Euthymius novarum Patrarum Epiſcopus apud *Allatium*, Diſſertatione de Dominicis & hebdomadibus recentiorum Græcorum, ſubjuncta Operi *de Eccleſ. Orient. & Occident. conſenſ. p.*1438. his verbis proſequitur: Quam ob cauſam crucis ſignum medio jejuniorum tempore ad adorandum omnibus proponitur. Cum ſpirituale nobis divinumque Pancratium tempus hoc aperuit jejuniis, in quo animæ certamina ut quiſpiam diceret, percurrimus, & circa ea promptiores alacrioreſque deſcendimus, omnem in illis animæ virtutem ac robur, veluti in theatro commonſtrare conantes, præclaraſque coronas adverſus animarum hoſtes reportare, ne in principio conatus oſtendentes, tum inter progrediendum animum deſpondeamus. Crux in medio hujuſcemodi Pancratii proponitur, exantlatos jam antea labores ſuſcipiens, & ad futuros excipiendos certantibus animos addens, quæ in Gymnicis certaminibus unctores peragunt, in medio ſtadii commorantes, & athletas vocibus excitantes. Hujuſce etiam gratiâ homines in itineribus diverſoria commenti ſunt, ut iter agentium ad illum uſque locum, curſuum contentionem quieſcere faciant, vegetiuſque ad ea, quæ ſubſequuntur, deſiderium indant. Fuerit itaque hic crux & Salvatoris paſſionum recordatio, ne nos ad jejunii incommoda toleranda defatigemur, ſed velociùs curſum contendamus ad reſurrectionem, Chriſto per crucem ad eam ducente. Et hæc eſt vera ratio, quare medio jejuniorum tempore

crucis venerationem ſolenni ritu celebramus. Hactenus ille. Hæc eadem Dominica dicitur alio nomine τῆς σταυροπροσκυνήσεως, Adorationis crucis, & legitur Oratio Philothei Conſtantinopolitani Archiepiſcopi εἰς τὴν τρίτην τῶν νηστειῶν κυριακὴν ἢ τῆς Σταυροπροσκυνήσεως. In tertiam jejuniorum Dominicam, ſeu adorandæ crucis. In media quadrageſima legitur Theophylacti Bulgariæ Archiepiſcopi λόγος εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου σταυροῦ, Oratio in adorationem venerandæ crucis. Germani Patriarchæ Conſtantinopolitani εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ σταυροῦ ἐν τῷ καιρῷ τῷ μεσονηστίμῳ. In adorationem venerandæ & vivificæ crucis tempore medio jejunii. Item Theodori Studitæ εἰς τὴν προσκύνησιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιοῦ Σταυροῦ &c. In adorationem pretioſæ & vivificæ crucis. Nam per totam hanc hebdomadam crux omnibus fidelibus publicè à Sacerdote exponitur adoranda, cui omnes reverentiam, ſummâ corporis inclinatione, prius ſe ſigno crucis ſignantes, exhibent & adorant, ac demùm deoſculantur. Hymnus antiquiſſimus in feſto Sanctæ crucis communiter in Eccleſiâ Græca cantari ſolitus à Metrophane Critopulo Confeſſ. Eccleſ. Orient. cap. XV. p. m. 127. ſic exprimitur: ὃν περ πάλαι Μωϋσῆς ἐν ἑαυτῷ προτυπώσας τὸν Ἀμαλὴκ καταβαλὼν ἐτροπώσατο, καὶ Δαβὶδ ὁ μελῳδὸς ὑποπόδιόν σου βοῶν προσκυνεῖσθαι διετάξατο, τίμιον σταυρόν σου Χριστὲ ὁ θεὸς, σήμερον ἁμαρτωλοὶ προσκυνοῦμεν χείλεσιν ἀναξίοις· σὲ τὸν καταξιώσαντα παγῆναι ἐν αὐτῷ ἀνυμνοῦντες βοῶμεν. Κύριε σὺν τῷ λῃστῇ τῆς βασιλείας σου ἀξίωσον ἡμᾶς. Σημειωτέον οὖν τί ὁ ὕμνος φησί· σήμερον ἁμαρτωλοὶ προσκυνοῦμεν χείλεσιν ἀναξίοις, οὐκ εἶπε, γόνασιν, ἢ σώμασιν, ἢ κεφαλαῖς, ἀλλὰ χείλεσιν. Hoc eſt; Pretioſam crucem tuam,
„ Chriſte Deus, quam cum Moſes quondam in ſemetipſo defor-
„ maret, Amalechum oppreſſit & fugavit, David etiam, carmi-
„ num modulator, ſcabellum pedum tuorum decantans, adorare
„ juſſit, hodie peccatores, (nos) labris indignis oſculamur. Te, qui
„ in illâ ſuffigi voluiſti, laudantes inclamamus. Dignare nos Do-
„ mine, una cum latrone, regno tuo. Notandum itaque quid hymnus ille dicat: Hodie, inquit, peccatores nos adoramus labris indignis, non dicit genibus, vel corporibus, vel capite, ſed labris. *Taraſius Epiſcopus Conſtantinopolitanus Epiſt. Synodic. Tomo* XIX. *Conciliorum, pag.* 608. Nos vivificam crucem adorantes congruè cani-
„ mus: Crucem tuam adoramus Domine, adoramus & lanceam,
„ quæ aperuit vivificum latus bonitatis tuæ: quod evidenter ſaluta-

tio

tio cum oſculo eſt, diciturque ut id demonſtrat; quod hæc pro- „ priis labiis contingimus. H.I. Porrò perhibet *Allatius Lib.* III. *de Eccl.Orient.& Occident.conſenſ.c.*XV.§ 16.*p.*1218. quod Græci cruces ferè omnes non pictas, ſed lignis in cũ modũ efformatas maxima in veneratione habeãt, & adorandas exponãt,&,dum ſupplices aliquid à Deo exorãt,circumferant,neq; his contenti,in nonnullis Chriſtum appenſum,à cruce ſeparatũ,ut in Italia fieri ſolet, ſumma animi demiſſione, cũ ipſa cruce colant. Adde,in officio Paraſceves, dũ Chriſtum ipſum veluti ad ſepulturã comitantur, Chriſti corpus undequaq; efformatũ ſepultumq; circumducere per urbes, & adorare. Idẽ de hebdomada magnâ, quã alii ſalutiferæ paſſionis σωτηρία πάθους nuncupãt,l.c.p.1447. Feria ſexta, inquit, circa horã diei ſecũdã, horæ uti præſcriptæ ſũt à Cyrillo Patriarcha Alexandrino in Eccleſiâ,& reliqua illius diei officia; nocte ſubſequenti, ante Sabbathũ, ſepulchri ſepultiq; Dni laudes cũ cantu proſequũtur. Adhæc tamẽ tẽpora uſus obtinuit,ut dũ Pſal. cxviii. canitur, & ſingulis verſiculis ſingula Troparia cõcinũtur, Chriſtus decorè exſculptus, vel affabrè in tabula depictus,& in feretro depoſitus, ſolenni cereorũ ardentiũ apparatu, Sacerdotibus, quemadmodũ cũ ſacra Miſſarũ ſolẽnia celebrãt, veſtitis, reliquo Clero, nõ ſine ordine cõcomitãte,& Chriſti fidelibꝰ feretrum proſequẽtibus, per urbis Plateas defertur, proponiturque omnibus adorandus exoſculanduſque: ſicque omnium venerationi patet. Flores interim, imagini ſuperpoſiti, maximo ſtudio ab omnibus conquiruntur, quibus ſibi maxima bona, non corporis modò, ſed rerum etiam domeſticarum pollicentur.

§.XIX. In Papatu ſignum crucis poſtquàm multis longiſque ac myſticis ritibus, precibus & Ceremoniis conſecratum, & de ligno, materiâ viliſſimâ, ſi non in Numen, certè in rem divinam atque adoratione dignam quadam veluti Apotheoſi mirabiliter immutatum, ſtatim ab ipſo illo, qui conſecravit, Pontifice, & ab aliis ſacris, qui adſunt, hominibus adoratur. Ita enim in Pontificali, publico ac authentico volumine, à Papa non uno confirmato, communi omniũ conſenſu atq; uſu recepto, Clementis poſtremò viii. juſſu reſtituto atque edito, part. II. pag. 361. A, legimus: Tum Pontifex flexis ante crucem genibus ipſam devotè adorat, & oſculatur.

 Idem

Idem faciunt, quicunque alii voluerint. Si crucis ſignum ex metallo, vel lapide fuerit, ipſum quoque ſimul atque conſecratum fuerit, Pontifex flexis genibus devotè adorat & oſculatur, planè ut illud prius, quod ex ligno erat. Ibidem, p.362. B. Extra hunc communem & quotidianum cultum certi ſunt ſtatique quotannis dies, quibus crucis ſigna ſolenniùs atque devotiùs apud Latinos coluntur. Melioris cognitionis ergò illorum dierum ritus ad crucis adorationem pertinentes adſcribam. Feriâ ſextâ in Paraſceve antepaſchali crux potiſſimum ab omnibus Latinis hoc modo adoratur: Completis Orationibus Sacerdos primò crucem jam in altari præparatam accipit à Diacono, quam verſâ facie ad populum à ſummitate parum diſco operit, canens Antiphonam, *Ecce lignum crucis*: & ubi miniſtris concinentibus ad eum locum ventum eſt, quo chorus cantat, *Venite adoremus*: tum omnes ſe proſternunt, excepto celebrante, qui diſco operit brachium dextrum crucis, elevatque eam pauliſper, & iterum incipit: *Ecce lignum crucis*, aliis cantantibus & adorantibus: inde procedit ad medium altaris, & diſco operiens crucem totaliter, ac elevans eam, tertiò altiùs incipit: *Ecce lignum crucis*, aliis cantantibus & adorantibus: *Ecce lignum crucis, in quo Salus mundi pependit*. Chorus reſpondet: *venite, adoremus*. Poſteà Sacerdos ſolus portat crucem ad locum ante altare præparatum, & genuflexus ibidem eam locat; mox depoſitis calceamentis accedit ad adorandam crucem, ter genua flectens, antequam eam deoſculetur. Hoc factô revertitur, & accipit calceamenta & caſulam. *Miſſale Roman. fer.* VI. *in Paraſc. p. 225. 226.* Poſtmodum miniſtri altaris, deinde alii Clerici & Laici bini & bini ter genibus flexis crucem adorant, exinde cantatur communiter Antiana; *Crucem tuam adoramus, Domine, & ſanctam reſurrectionem tuam laudamus & glorificamus. Ecce enim propter lignum venit gaudium in univerſo mundo*: ibidem p. 228. Poſtea cantatur: *Crux fidelis, inter omnes arbor una nobilis. Nulla ſylva talem profert, fronde, flore, germine, dulce lignum, dulces clavos, dulce pondus ſuſtinet.* Et hæc quidem feriâ ſexta antepaſchali. Ejuſdem ferè tenoris ſunt, quæ *Libro* II. *Sacrar. Cæremoniar. Romanæ Eccleſiæ p. 96.* ſeq. traduntur: Papa dimiſsâ

mitrâ

mitrâ vadit ad adorandum crucem, medius inter duos Diaconos Cardinales aſſiſtentes, quem alii ex ſuis Epiſcopis adſiſtentibus ſequuntur; & ter cum diſtantiâ genu flectit & orat, antequam illam oſculetur. Et poſtquam illam oſculatus fuerit, projicit in bacile ibi paratum viginti quinque ducatos in auro, vel plures, ut ſibi placet, & revertitur ad ſedem ſuam. Cum primum Papa ad ſedem ſuam reverſus eſt, Cardinales vadunt bini & bini ad crucem, ad adorandum. Quod ſi numerus Epiſcoporum Cardinalium impar ſit, ultimus Epiſcopus adorabit cum primo Presbytero. Idem fiat de Presbyteris & Diaconis Cardinalibus in ultimo tantùm loco. Si Imperator aut Rex interſint, adorant & oſculantur in ordine, ſicut recipiunt cineres, id eſt, poſt omnes Cardinales. *Guilielmus Durandus Lib.* VI. *cap.* LXXVII. *divin. Offic.* de die Paraſceves: Subſequenter ipſa crux denudata ſalutatur & adoratur, quia eum, cui perfidi illuſerunt, Chriſtiani reverenter ſalutando, & devotè oſculando venerantur. In veteri quadam Agenda, circa Ann. DCCCC. ſcripta, diei Paraſceves talis obſervatio apud Rodolphum *Hoſpinianum de Origine Feſtorum Chriſtianorum, p. m.* 77. *Edit. Genevenſ. in fol.* Ann. MDCLXXIV. recenſetur: Convenêre, *inquit*, hora octavâ omnes, tum Eccleſiaſtici, tum Laici in templum, quadrageſimalibus induti veſtimentis, ut Pontifici miſſam celebranti miniſtrent. Lecta eſt tum hiſtoria Paſſionis ſecundùm Johannem; cui cum certæ preculæ ſubjectæ fuiſſent, tacitè omnes ſua repetiêre tecta. Sub veſperam vero crux cunctis *deoſculanda* præbebatur ab Epiſcopo. Ac ſolebant eodem die ignis & cerei conſecrari, & pro Cleri, ac univerſi populi, Pontificis Romani, Imperatoris, ejuſque loci Epiſcopi ſalute, preces fieri. Ritus hos paulò aliter commemorat Thomas Naogeorgus Libro IV. Regni Papiſtici in hunc modum:

Luce Sacerdotes duo circum altare ſequenti
Idolum portant humeris Chriſti in cruce fixi,
Ruffâ contectum caſulâ, lugubre canentes.
Ante gradus tandem nudatum veſte reponunt
Strata ſuper villoſa tapetia, ſuppoſitumque
Super pulvinar capiti: hinc proſtrati corpore toto

 Omni-

Omnibus infigunt perfoſſis BASIA membris,
Ligneum & Idolum ſummo venerantur honore.
Hos dein certatim raſorum turba ſequuntur,
Impietatis ut artifices ad talia ſemper
Præcedunt: poſt quos tractabile vulgus adorat,
Dona ferens pariter, nummos, cereremque vel ova,
Aucupium raſis gratum, cultuſque ſceleſti
Speratum pretium. Quo pacto idola coluntur,
Catholica hæc ſi ſunt, Chriſtique imitamina Sponſæ?
Præterea ne quid ſimulachris ludere ceſſent,
Et pro deriſu regnantem exponere Chriſtum,
Aſſumunt aliam ſtatuam pro more jacentem
Defuncti nuper, porrectis cruribus aptê
Atque decuſſatim compoſtis pectore palmis,
Et pompa cantuque pio ad factum ante ſepulchrum
Portant, ſericeis tectam membra omnia peplis.
Sic tamen, ut cerni poſſint: multiſcia dicas
Serica, ſic viſum tranſmittunt cunctaque monſtrant,
Præcedunt pueri tabulis inamœna crepantes,
Lumen & æditu us præfert, Scit ſigna popellus:
In genua extemplo cadit, aut terræ oſcula figit,
Extenditque manus, & multis pectora tundit,
Et ſtatuam quernam divinum ut Numen adorat.
Ne jaceat verò inque ſepulchro ſola colatur,
Myſticus adfertur quoque & una clauditur intus
Panis, ut impietas creſcat, cultuſque profanus.
Sacrificus ſupplex ſtatuam veneratur inertem
Primus, & Aſſyrios pani ſuccendit odores.
Multa ſtatim populus comportat lumina circum,
Cancelliſque hæret, noctem[illegible] diemque precatur
Curvatis genibus, violiſque & [illegible]re ſepulchrum
Omnigeno exornat, ſuaque affert munera largè.
Adſunt conducti quoque qui Pſalteria cantent,
Alterni, defuncto homini velut atque nocenti,
Utque magis hinc plebs ad munera danda vocetur,

Judi-

Judicet ex his Lector, quam procul à veteri conſuetudine receſſerint in Papatu, & an ex paſſionis Dominicæ, adeoque redemptionis noſtræ hiſtoriâ Theatricum ſpectaculum fecerint, nec ne?

§. XX. Sed & alium cruci propriè diem feſtum dicârunt, menſis ſcilicet Septembris decimumquartum, quo in ſolennibus Miſſæ ſuæ ſacris, in ea parte, quam *Offertorium* (in quadam brevi Antiphona conſiſtens, quæ tempore oblationis canebatur, ad imitandum Iſraeliticum populum, ut Innocentius III. ait, de quo in II. Paralipom. cap. IX. legitur) vocant, ita Deum precantur: Protege Domine plebem tuam per ſignum ſanctæ crucis ab inſidiis inimicorum omnium, ut tibi gratam exhibeamus ſervitutem, & acceptabile fiat ſacrificium noſtrum. Mox in *ſecretâ* (puta oratione quæ in Miſſa incipit *à Te igitur*, & alias vocatur Canon miſſæ, quia eſt regula conſecrationis; ideò Regula ab *Ambroſio* ſalutatur, ab *Optato* Legitimum, à *Vigilio* Papa Ordo precum, à D. *Baſilio* Secretum:) rogant, ut ſicut illud (crucis vexillum) adorare meruerunt, ita perenniter ejus gloriæ ſalutaris potiantur effectu. Miſs. Roman. p. 632. Sic in Miſsâ de ſancta cruce: Tuam crucem adoramus Domine. Eſt & alius apud eos dies crucis honori ſacer, Menſis Maji tertius, quo eam ab Helenâ inventam putant. Illic inter cætera ſacra, Oratio quædam dicitur, quâ crucem ipſam, veluti vivens Numen, ita appellant atque invocant: O crux ſplendidior cunctis aſtris, mundo
„ celebris, hominibus multum amabilis, ſanctior univerſis, quæ ſo-
„ la fuiſti digna portare talentum mundi; dulce lignum, dulces cla-
„ vos, dulcia ferens pondera, ſalva præſentem catervam in tuis ho-
„ die laudibus congregatam. Breviar. Roman. feſt. Maji, p. 892.
„ Item: Arbor decora & fulgida, Ornata Regis purpura, electa di-
„ gno ſtipite, Tam ſancta membra tangere. Beata, cujus brachiis
„ Sêcli pependit pretium, ſtatera facta corporis, Prædam quæ tu-
„ lit tartari. O crux ac ſpes unica! Hi Latinorum religioſi in ſacra crucis ſigna honores non ſolùm in Pontificali, Breviario, Miſſali, Rituali, aliiſque id genus publicis & authenticis Libris ſolicitè præcipiuntur, verùm etiam in Eccleſiaſticis ſingulorum ſcriptorum commentariis, hiſtoriis atque annalibus nullibi non occurrunt. *Stanislaus Hoſius Epiſcopus Varmienſis*, & *Præſes*

*Præſes Concilii Tridentini, Lib.*II. *de legitimis Iudicibus rerum Eccle-*
„ *ſiaſticarum fol.m.*187. Sic venerabilem, *inquit*, crucem adora-
„ mus, in qua Domini corpus extenſum eſt, & ſanguis ille, quo
„ mundus univerſus purgatus eſt, emanavit, & ligni natura illius
„ fluxibus irrigata, pro morte vitam perpetuam tulit. Sic crucis
„ ſignum adoramus, quo Dæmonum agmina fugantur, & varii cu-
„ rantur morbi. Cum ſemel in ipſo exemplari gratia & virtus ex-
„ hibita ſit, & uſque ad exempla ſimilis vis ſe diffundat. En mani-
feſtæ Idololatriæ Emblemata! Profitentur enim Pontificii ſe latriæ cultum, qui ſoli Deo ex ipſorum ſententia debetur, cruci ejuſque imagini exhibere. Si loquamur, *inquit Thomas Summ.part.*III, *quæſt.* XXV. 4.c. de ipſa cruce, in qua Chriſtus crucifixus eſt, utroq; modo eſt à nobis veneranda: Uno ſcilicet modo, in quantum repræſentat nobis figuram Chriſti extenſi in eâ, alio modo ex contactu ad membra Chriſti, & ex hoc, quod ejus ſanguine eſt perfuſa. Undè utroque modô adoratur, eadem adoratione cum Chriſto, ſcilicet adoratione latriæ. Et propter hoc crucem alloquimur & deprecamur, quaſi ipſum crucifixum. Si verò loquamur de effigie crucis Chriſti in quacunque alia materia, puta lapidis vel ligni, argenti vel auri, ſic veneramur crucem tantùm ut imaginem Chriſti, quam veneramur adoratione latriæ. Eandē ſententiam tenent alii Scholaſtici magno numero, nempe *Cajetanus*, vid. & *Bonaventura in Sentent.*III. *diſtinct.*9. *qu.*4. *Alexander Alenſis, part.*III. *qu.*3. *Paulus Burgenſis, ſcrutin. Scripturæ, part.*I. *diſtinct.*8.*c.*13. *Antonius Florentiæ Archiepiſcopus part.*3.*qu.*12.*tit.*9.§.5.*&c.* Nec non *Concilium Tridentinum*, & qui ei interfuerunt ſcriptores (*Iacobus Nanclantus, Andradius*) qui poſt illud ſcripſerunt, *Dominicus à Soto, Ioann.Granatenſis* alii, apud *Iohann.Rainoldum de Apocryphis, Prælect.*CCXL. *col.* 1592. Contrarium placet Joanni Pico Mirandulano, concluſione tertiâ, quæ ſic ſonat: Nec Crux Chriſti, nec illius imago adoranda eſt adoratione Latriæ, etiam eo modo, quo ponit Thomas. Hoc ſequi videtur *Martinus Pereſius* Pontificius non incelebris apud *Hoſpinianum de Origine templorum Lib.*II. *pag.*180. tribuens cruci neſcio quam aliam adorationem, idque aliquot rationibus. Primò conten-

contendit, falsò dici ſigni ac rei ſignificatæ cogitationem ſeu notitiam eandem eſſe, cum ſint duæ, quæ à ſe invicem diſtinguantur. Primùm quippe apprehenditur hoc vel illud ſignum eſſe, deinde rem intuemur quam ſignificat: hæc fiunt quidem ſimul tempore, ſed natura & ratione unum alterum præcedit. Deinde quamvis lapis, marmor aut metallum, fiant ſignum, non tamen idcircò ſuam naturam commutant, neque limitem ſuperant inſenſibilium rerum, neque dignitatem rationalis creaturæ attingunt, vel habent ſecum conjunctam rem, quam ſignificant. Regem quidem adoramus in purpurâ ſuâ, quæ ſi ab Imperatore ſejungatur, nequaquam illi Regis honorem exhiberemus. *Auguſtinus homilia* LVIII. *de verbis Domini*, Chriſti humanitatem ſcribit latriâ adorandam, quia conjunctam habet divinitatem, quæ ſi ſejungeretur, (quod tamen faciendum non eſt,) latriâ non adoraretur: quantò ergò minùs Crux, quæ revera ſeparata eſt à Chriſto, latria coli non debet: Hic Pereſius quædam rectè dicit, in eo tamen errat; quod cruci qualemcumque adorationem concedit, ut prudentiſſimè *Eraſmus* ſcripſerit: Multò facilius imagines poſſe removeri, quàm ratio & modus cultûs earum definiri.

§. XXI. *Maffejus Ieſuita in hiſtoriar. Indicar. Libro* I. *p.* 27. ut rem ipſis Ethnicis notam, ponit Luſitanos *crucem adorare.* & Lib. V. p. 220. cum crucis purpureæ in cœlo ſignum præfulgens ad occaſum aliquamdiu apparuiſſe narrâſſet, addit eo viſo Luſitanos omnes *venerabundos procubuiſſe*, & Albuquercium nobiliſſimum eorum Ducem ſublatis ad eam crucem manibus, clara voce, pro ſua eximia Pietate, has preces fudiſſe: *O crux noſtra Redemptionis argumentum*; & aliis paucis interjectis: *In te, te inquam, ſpes noſtras omnes habemus repoſitas; Te profitemur, agnoſcimus, adoramus, ac ſuppliciter petimus, nobis inter tot pericula terrâ marique præſidio ſis.* Idem Lib. XVI. p. 717. laudat Bactiani, unius ex Moluccis Inſulæ, regulum, quod defixas haut uno loco præaltas cruces adorari à popularibus juſſerit. *Trigautius* & ipſe Jeſuita *Martyrolog. Iapon.* Lib. IV. cap. 5. pag. 389. in Quivanis cujuſdam ſui ex Japoniâ Martyris elogio, inter cætera pietatis ejus ſpecimina hoc diſertè memorat,

quod manè ad locum, in quo crux erat, ire ad eam adorandam quotidie ſoleret. Annales Japonici ad Ann. MDCIX. MDCX. pag. 8. ubi Jubilæum à Paulo V. Pontifice Romano miſſum illuc perveniſſe narrant, *Pii*, inquiunt, ut Jubilæo perfruantur, in templis crucis ſignum adorant, quod paſſim zelo pietatis adducti ipſi collocarunt. Alii ejuſdem gentis annales ad Ann. MDCXIX. pag. 118. Cruces, quibus Meaci ſuffixi ſunt duo & quinquaginta Latini ritus Martyres, quod eæ affabrè factæ & ad elegantiam expolitæ eſſent, digniores fuiſſe dicunt, quæ ad Chriſtianorum adorationem, quàm ad eorum ſupplicium erigerentur. Apud *Iarricum Indic. Lib.* VI. *cap.* XV. *p.* 682. Sacerdos de Cazanarum, id eſt, Thomæorum Presbyterorum ordine, ab Archiepiſcopo Goano ad convertendos Mallæanos miſſus, cum cuidam ex eâ gente primario ſeni pauca de Deo, & Chriſto ejus filio pro nobis crucifixo expoſuiſſet: *Eo*, inquit, *omnes Chriſtiani crucem adorant, quod Dei filium in eâ pro nobis mortuum repræſentet*: Hoc unum eſt ſcilicet ex primariis Latinæ Catecheſeos elementis, quo rudes animos ante omnia imbuendos putant, ut eos ad ſuam religionem convertant. Neque aliter noſtrates Canadenſinâ in diverſiſſimâ orbis parte Apoſtoli Jeſuitæ ſuos vel Catechumenos, vel Neophytos inſtituunt. Crux ante omnia in locis barbaris erigitur; tum ea religiosè adoranda prædicatur. Huronibus (gens eſt in illis locis non ignobilis) ſibi à cœli ſiccitate metuentibus, Præceptor Jeſuita ſuadet, ut unà omnes veniant adoratum crucem, quas ipſe apud eos fixerat, lancem farris quiſque ſecum ferentes, gratum Domino Deo donarium oblaturi. Tum Jeſuita quo iis ad illam religionem præiret, crucem Princeps adoravit atque oſculatus eſt, ut ipſe diſertè narrat. Annal. Canad. Ann. MDCXXVI. p. 31. 32. Idem Annal. Canad. Ann. MDCL. MDCLI. p. 93. ſe ſuoſque crucem in illa barbarie ex Latinâ diſciplinâ poſitam adoraſſe, & Angelorum cuſtodum auxilium ſupplices invocâſſe ſcribit. Sed & in iſtorum libris ſæpè occurrit ſolennis illa crucis adoratio, quæ quotannis feriâ ſextâ ante paſchali celebratur. Notat *Trigautius Lib.* V. *Sinic. cap.* V. *p.* 503. Sinenſes Neophytos crucifixi adorationem magno cum pietatis

tatis ſenſu illo die peragere. Sic *Troës Iapponic. Relation.* 3. Ann. MDXCVI. p. 225. Nangazachenorum Japonum pietatem laudans, præter alia quæ recenſet, ſacra exercitia, commemorat eos feria ſexta crucifixi effigiem frequentiſſimos eſſe veneratos. Et *Iarricus Indic. Lib.* VI. *cap.* X. *p.* 604. Indos (ut vocant) Thomæos, qua vi, qua arte ad Latina ſacra tandem traductos, & ſub Goani Archiepiſcopi Latini jugum miſſos, narrat ſextâ illâ feriâ magnâ cum devotione ad crucis adorationem acceſſiſſe. *Cardimus Relat. Indic. p.* 129. Eandem illo die crucis adorationem in Inſulâ Hainan, Sinarum vicinâ, à Jeſuitâ Mattos inſtitutam, peractamque celebrat; eamque cæremoniam, tantæ ſanctitatis, ac pietatis viſam fuiſſe dicit, ut omnes inde magnam conſolationem perceperint, totumque illum diem in ſe ad pœnitentiam verberandis ac flagellandis aſſumpſerint. *Alexander Rhodius* refert *Itinerarii Eoi part.* II. *cap.* XXVII. *p.* 133. ſe ſuis Concinſinenſibus non quidem (niſi typographi ſit mendum) ſextâ, ſed tamen quintâ Antepaſchali feriâ rectum crucifixi ſignum propoſuiſſe adorandum & oſculandum, magnamque vim lachrymarum tum hoc ſpectaculo, tum ſuâ Oratione ex eorum oculis elicuiſſe. Confer Bellarmini Libr. II. de Imaginibus cap. XXVII. ubi diverſis ſed facilè diſſolubilibus argumentis crucis cultum ſtabilire nititur.

§. XXII. Eadem crux vel lignea, vel ex alia nobiliori materiâ conflata, moribundis, agonizantibus, & ad ultimi ſupplicii locum ſe conferentibus apud Latinos oſculanda & geſtanda offertur, quaſi illa ſingularem conſolationem ejuſmodi hominum animis inferat, quæ tamen nunquam efficaciùs ſeſe exerit, quàm quando ex limpidiſſimo Iſraelis fonte hauritur, ad quem mœſtæ mentes, ut verè refocillentur, unicè deduci debent. In *Rituali Romano de viſitatione ægrotorum pag.* 205. 206. legitur: Moribundo Presbyter jubetur inprimis crucifixi imaginem oſculandam præbere, eamque ante eum intuendam ſtatuere, ut in eâ Servatorem, & omnium malorum remedium contempletur. Operæ pretium eſt rem exemplis confirmare: Senex quidam ſeptuagenarius, cui Jorami nomen erat, Funagi in Bungenſi

Z 2 inter

inter Japonas regno, pro eâ fide, quam à Jeſuitis acceperat, occiſus eſt Anno Domini MDLXXXIX. die Julii XXVII. Quomodo? Audi ex Fr. Solier de Rebus Jeſuitarum Japonicis, Lib. IX. cap. XII. §. 116. Gallicè Pariſiis Anno MDCXXVII. excuſis. Ille ubi ſe quæri ſenſit, reliquiarium ſuum inprimis cum granis benedictis, & roſario ſibi ex collo ipſe ſuſpendit unà cum Divæ virginis imagine; tum crucem manu geſtans, & in genua procumbens, & ſacra Jeſu ac Mariæ nomina invocans, à percuſſoribus juſſu Regis eſt obtruncatus. Ita narrant Jeſuitarum annales. Is ergo non uni in Deum & Chriſtum religioni, ſed & Mariæ cultui, reliquiarumque & imaginum & crucis veneratione teſtimonium ſua morte perhibuit. Invictus ille athleta Simeon cum poſt horrenda tormenta in patris domum eſſet relatus, ſe Deo ſuaviſſimis & amore delibutis cum Jeſu & Dominâ diva Virgine colloquiis commendat, in has voces erumpens; Te ſancta Maria, Mater Dei, miſericordiam *poſco, Miſericordiam Angelorum regina, mihi miſero peccatori*. Et cum jam eſſet in ſupremis: *Date, quæſo crucifixum* inquit, (id eſt Chriſti crucifixi imaginem) *ut ejus vulneribus figam oſcula, ut hæc anima in ſanctiſſimum illud corpus per iſtas foſſuras de corpore diſcedens ingrediatur*, & ſtatim porrectum crucifixi ſignum adoravit. *Annal. Japon.* ad Ann. MDCXXX. cap. III. p. 130. 131. Interdum cum imagine crucem conjungunt, ut ille devotionis à Jeſuitis tantopere celebratæ Bonaventura, qui cum eſſet in vinculis brevem ſibi in ligno crucem ad ſolatium animi effinxit, & mox crucifixi oblatam iconem primò intuens, mox *oſculatus*, tandem dentibus arreptam, non ante dimiſit, quam animam una emitteret. *Trigautius Martyrolog. Iaponic. Lib.* I. *cap.* XXVI. *p.* 142. Quando *Solier* Lib. XIX. cap. XIV. p. 706. nobile duorum & quinquaginta hominum, partim Nangazachi, partim Omuræ captorum Martyrium celebrat; Omuranos tradit ad ſupplicium proficiſcentes vel crucem manu, vel crucifixum omnes geſtâſſe. Et Michaelem Caravallium Jeſuitam cum aliis quatuor Monachis Nangazachi pro ſua religione exuſtos ad ſupplicium euntes crucem quemque manu tenuiſſe. *Idem Sol. Lib.* XX. *cap.* XXVI. *p.* 1011. Et Simonem Bocuſayum cum ſuis, cum eſſet

ſet à Jercundono Bungenſi Principe ad mortem pro ſuâ fide damnatus, ante Chriſti crucifixi imaginem in genicula procubuiſſe: & Dominicum quendam in urbe Firoxima cum ad ſupplicii locum veniſſet, genibus nixum tradunt crucem, cui erat mox affigendus, tum humi adhuc jacentem magnâ devotione adorâſſe. Idem Lib. XIIX. cap. XIV. Et Lib. XX. cap. XVII. p. 898. tradit illuſtrem fœminam, cui *Gratiæ* nomen erat, cum ad Martyrium raperetur, roſarium genero ſuo donâſſe, & ſublatam crucifixi Servatoris imaginem adorâſſe oſculantem. Ita denique Gonſalem Sylveiram Jeſuitam nobilem in diverſa orbis parte, apud Monomotapæ Regem ad Martyrium, de quo divinitùs erat admonitus, infracto animo ſe comparâſſe, cum roſaria ſua Neophytis quinquaginta, quos eo ipſo die tinxerat, diviſiſſet, crucifixi imaginem ſumpſiſſe in manus, & mox precibus ante eum fuſis à barbaris poſtremò immaniter fuiſſe occiſum. *Petrus Iarricus* de rebus Jeſuitarum indicis Lib. III. cap. X. p. 123. 124. Latinè Coloniæ Anno MDCXV. & Gallicè Burdegalæ Anno MDCXX. editis. Dies me deficiat, ſi omnia adferre velim. Hæc eſt perpetua Latinorum Praxis, tam firmiter omnibus infixa, ut neminem facilè ſine crucis cultu & B. Virginis invocatione ex hac vitâ migraſſe invenias. Verùm enim vero nunquam Latini ex antiquitate docebunt, vetuſtiſſimis Chriſtianis ante annum Domini trecenteſimum cultum crucis religioſum in uſu fuiſſe; Abſurdiſſimum enim credebant, ſi religiosè coleretur quidquam, quod vel ſit vitæ ſenſuſque expers, vel quod cuſtodia humanâ indigeat, neque ſe ipſum tueri poſſit, vel quod naturæ & hominum injuriis obnoxium ſit, vel quod hic in terrâ hæreat, noſtriſque elementis concluſum teneatur, vel quod arte & manu hominum fictum formatumque ſit, quemadmodum *Iohannes Dallæus Lib. V. de Religioſi cultus objecto cap.* III. *& Lib.* I. *cap.* XVIII. luculenter & eruditè deducit. Adde ſi placet Chemnicii Examen Concilii Tridentini part. IV. initio.

§. XXIII. Nunc quomodo vetuſtiſſimi Chriſtiani vel in morbo vel in ipſa etiam morte ſe geſſerint, & qua ratione ad illorum regulam noſmetipſos componere deceat, inquiramus. *Origenes*,

cum Celſus ſuis dæmoniis, quæ alioqui infirma, & rebus terrenis ac ſenſibilibus affixa eſſe concedebat, hanc ſaltem facultatem tribueret, ut *corpora ſanare poſſint*; Quanto inquit, *Lib.* VIII. *contra Celſum, p.* 430. ſatius eſt, &c. concedere ſe Deo univerſorum, per Jeſum Chriſtum noſtræ doctrinæ autorem? & ab illo omne auxilium, & ſanctorum juſtorumque Angelorum cuſtodiam poſcere, ut nos liberent à circumterraneis Dæmonibus? Tum paulò poſt conſtituit, quærendam eſſe ſanitatem pietate in Deum univerſorum per noſtras ad illum preces. Hic Origenes Paganicis ad Dæmonia precibus non cruces, imagines & reliquias opponit, ſed ipſum univerſorum Creatorem per Chriſtum invocare præcipit. Ergò Latinorum Patronus cenſendus non eſt. *Iuſtinus Martyr* præcipit pios non Mariam, aut Angelos invocare, non reliquiis, aut cruciculis, aut imaginibus ſacris ſe adverſum inimicas, atque in eo rerum articulo inſidiantes poteſtates munire, ſed ad unum Deum precibus confugere. Ut nos (inquit *in Dialogo cum Tryphone* p. 260. lin. 22.) cum jam ad exitum vitæ ſumus, à Deo eadem poſcamus, qui avertere poteſt omnem impudentem & malignum angelum, ne animam noſtram capiat. Ergò ille Sanctorum opem per preces ad eos poſtulandam ignoravit. Sed ſi etiam primitivam Martyrum Eccleſiam de modo bene moriendi conſulamus, eandem longe alienam ab hodierna & antiqua Latinorum doctrina reperiemus. *Clemens Romanus* Apoſtolorum Petri & Pauli fidelis diſcipulus & in Evangelio συνεργὸς, ut eum S. Paulus Philipp. IV. v. 3. vocat, adeoque doctrinæ Apoſtolicæ cumprimis conſcius, in præclara ad Corinthios Epiſtola, quæ cum per mille annos in Eccleſiâ delituiſſet, tandem ſub antiquis Codicibus Conſtantinopoli ad hodiernum Magnæ Britanniæ Monarcham CAROLUM II. delatis reperta fuit, (uti in Bibliotheca noſtra Anglorum Theologica p. 505. innuimus) Lectores ad beatam mortem, præſertim ad Martyria, ſic inſtruit: Vana ſtudia relinquamus, & ad vocationis noſtræ venerandum canonem convertamur. Sanguinem Chriſti intentis oculis contemplemur, & quàm pretioſus ſit Deo hic ſanguis conſidemus, qui propter noſtram ſalutem effuſus toti mundo pœnitentiæ gratiam obtulit, undè rerum omnium Dominus jurat: Vivo

ego,

ego, nolo mortem Peccatoris! *S. Ignatius*, Johannis Evangeliſtæ diſcipulus, qui adhuc in carne Chriſtum conſpexit, ad violentā mortem eductus, Valedictoriis ad Polycarpum, ad Smyrnenſes, ad Epheſios, ad Magneſios, ad Romanos, ad alios datis Epiſtolis, JESUM CHRISTUM, verum ſuum & incomparabile quem vocat, vivere, ſummoperè omnibus commendat. Ejus ad mortē properantis fiducia hæc fuit: JESUS CHRISTUS, *inquit*, pro nobis in carne clavifixus paſſus eſt omnia, ut nos ſalvaremur. In nomine Jeſu mortem & omnia ſuſtinebo, ipſo me confortante, qui perfectus homo factus eſt. Nemo erret, qui non credit in ſanguinem JESU, jam judicatus eſt, *in Epiſtola ad Smyrnenſes*. In priori ad *Epheſios, crucem* piorum, (inprimis agonem extremum) *machinam*, qua nos Jeſus Chriſtus ad excelſa trahit, Spiritum S. *funem*, quo ad cœlum rapimur, fidem in Chriſtum ὁδηγὸν vel ducem, quo ad vitam æternam manu quaſi ducimur; *Charitatem viam*, qua ad Deum pergimus, *Chriſtianos* omnes *Conviatores* ad cœleſtem Patriam appoſitè vocat, & in ſolo Jeſu Chriſto verum vivere inveniri affirmat. Quin & hoc vitæ Principium ſtatuit; ſi quis perfectè in Jeſum Chriſtum credat; Carnem Jeſu τῆς ἀθανασίας φάρμακον καὶ ἀντίδοτον τοῦ μὴ ἀποθανεῖν pulchrè appellat, undè habemus τὸ ζῆν διὰ παντὸς ἐν Ἰησοῦ Χριστῷ. In Epiſtolâ ad *Magneſios*, ægrotos æque ſanos commonefacit, ut in Jeſum Chriſtum velut in unum templum cōcurrant, cū nihil Jeſu Chriſto ſit melius, hoc uno nos ſalvificari, hunc unum eſſe ſpem noſtrām, à qua Chriſtianus nec in vita, nec in morte avelli debeat. In Epiſtolâ ad *Romanos* votum concipit: Ignis, crux, beſtia, oſſium confractio, commolitio corporis, tormenta Diaboli ſuper me veniant ſolùm, ut Jeſu meo fruar. Ibidem pronunciat: ſe mori malle propter Jeſum Chriſtum, quàm regnare ſuper terminos terræ, Illum quæro, *ait*, qui pro me mortuus eſt, illum volo, qui pro me reſurrexit. Ille mihi lucrum adjacet. Vivens ſcribo, ſed mori deſidero, nam & AMOR MEUS CRUCIFIXUS EST. Mortali cibo non delector. Panem Dei volo, qui eſt caro Jeſu Chriſti, & potum volo ſanguinem ejus &c. S. Polycarpus in Epiſtolâ ad *Philippenſes ait*: Rogo vos omnes, ut inſiſtatis verbo Juſtitiæ & Patientiæ, quam oculata fide

vidi-

„ vidiſtis in beatiſſimo Ignatio, Zoſimo, Ruffo, imò in Apoſtolis,
„ qui ad debitum gloriæ locum commigrârunt, cum non dilexe-
„ rint hoc ſeculum, ſed eum, qui pro ipſis & pro nobis mortuus eſt.
„ *S. Cypriani* Epiſcopi Carthaginenſis eodem quo capite plexus eſt,
„ die, fiduciam in Chriſtum præclara nos docet Oratio, quam ha-
„ buit: Te, *inquit*, deprecor, Pater Majeſtatis, qui in fine temporum
„ noſtri es miſertus, dũ JESUM CHRISTUM filium tuũ, Deum
„ & Salvatorem noſtrum nobis miſiſti per quem nos de periculo
„ imminentis mortis liberaſti. Te deprecor, fili Dei vivi, qui mor-
„ tuos ſuſcitâſti, remitte univerſa mea commiſſa. Paratus ſum pro-
„ pter nomen tuum victimã ſanguinis fundere, & quodvis tormen-
„ tum ſuſtinere. Tu Domine, ſis adjutor, ſis defenſor meus, tu me
„ ab adverſario defende, qui crucifixus aculeum mortis conculcâ-
„ ſti. Devicta eſt mors, devictus inimicus Diabolus. Per nomen
„ tuum libera me de manu quærentis animam meam, & da opem
„ vincendi inimicum, Tu, qui es potens aſſertor & advocatus mea-
„ rum Precum Sancte Pater, reſpice ſuper has preces meas, per be-
„ nedictum JESUM CHRISTUM Salvatorem noſtrum, per
„ quem tibi laus & gloria in ſecula ſeculorum Amen. Extat inter O-
pera *Cypriani* hæc ad mortem Præparatoria Oratio, pag. m. 514. Ha-
bes hic, Lector, fragrantes ex ſanctiſſimorum Patrum Viridariis
floſculos decerptos, undè viva fides merito Chriſti unicè innixa
ſuaviter ſpirat. Nihil audis de invocatione Sanctorum, nihil de ve-
neratione imaginum, aut reliquiarum. Nulla occurrit mentio cru-
cis ligneæ, vel alterius hujus generis Latinorum armaturæ. Spes
firma pientiſſimorum hominum in ſanguine Chriſti pro totius
mundi peccatis effuſo ſolùm recumbit. Ille tanquam ſaluberri-
mum in agone Mortis emplaſtrum animi oculis proponitur, ne
horribilis mortis larva moribundos terreat, & ab anguſto ſalutis
tramite ad avia maligni Spiritus deducat. Optimum in morte re-
fugium eſt gratioſa Dei miſericordia, Peccatorum plenaria remiſ-
ſio, & efficaciſſima in bono confirmatio. Quâ ſancta armatura in-
ſtructus de omnibus hoſtibus quotquot piæ animæ inſidiantur,
mundo ſcilicet, Sathanâ & morte glorioſiſſimè triumphabit.

§. XXIV.

§. XXIV. Admodùm quoque frequens eſt inter Papicolas coronam ſpineam & centum alia, quæ Chriſtus ſua ſanctiſſimâ carne tempore viſibilis converſationis, contigiſſe fingitur, ſtatis temporibus oſculanda populo præbere. Sic coronam JESU ſpineam à Græcis redemptam, & Pariſios deportatam S. Ludovicus Rex Galliæ cum Epiſcopis magno cultu excepit, oſculisque veneratus eſt, teſte *Gilberto Genebrardo Lib. IV. Chronographiæ.* Ita de Margarethâ quadam ſanctimoniali paralyticâ Theologi Janſeniani in Reſponſo Francicâ linguâ edito, ſuper miracula, quæ à ſacra quadam ſpinâ apud Suburbanam Portus-Regii Eccleſiam edita feruntur, pag. 15. ſcribunt: Delata eſt ad Portum Regium ad Sacram ſpinam adorandam; & mox tradunt, pag. 18. Durandi uxorem poſtquam eandem ſpinam adoraſſet & oſculata eſſet, ſtatim fuiſſe ſua infirmitate relevatam. Et pag. 22. Magnam vim mortalium Eccleſiam illam ſuam adire, ad ſpinam adorandam. Itẽ, ſanctimoniales cum profundâ veneratione ſpinam Dominicæ coronæ adorare. *Pallæus L IV. adverſus Latinorum Tradition. de religioſi cultus Objecto cap. I. p.* 588. Anno Chriſti MDCX. Sacrificulus quidam Coloniæ in æde D. Urſulæ, Johanni Caſimiro Saxoniæ Duci particulam ſpineæ coronæ oſculandam obtulit, quam laudabilis Princeps adorare recuſabat; indignam cultu ratus, quod injuriam Salvatori quondam intuliſſet, teſte *B. Gerhardo Loc. Theolog. Tomo VIII.* §. *106* Corona è ſpinis contexta plena ſentibus, & hericio ſimilis, juxta *Hieronymum in cap. III. Abacuc: & Auguſtin. in Pſalm. LVIII.* Aſſervari creditur Pariſiis in Sacello à S. Ludovico ſtructo, poſtquam à Balduino, Hieroſolymorum Rege, Venetis prius oppignoratam, eam accepiſſet; id quod ex ipſius Balduini literis ad Ludovicum conatur oſtendere *Ferrandus in Diſquiſit. Reliqu. Lib. I. c. 1.* Add. Johann. Euſebii Nierembergii Liber de miraculoſis Naturis terræ promiſſæ cap. CII. p. 492. Hiſtor. Nat. Edit. Antverp. in fol. An. MDCXXXV. Partem hujus ſpineæ coronæ ſibi vendicat civitas Lucenſis in Hetruriâ, Ovietum in Hiſpania, innumeras ſpinas alii, quæ ut conciliaret Ferrandus contra

 Calvini-

Calvini objectiones, finxit poſt *Arboreum* duas fuiſſe Chriſti coronas, Spineam alteram, quâ in prætorio Pilati fuerit compunctus, ex junco alteram, quam portârit in cruce. Cum vero hæc ſubſiſtere non poſſe videret, certè junceam coronam refutat *Baronius* ad ann. XXXIV. num. 86. dedit, quod res erat, multas tales ſpinas & coronas hinc inde oſtendi, quæ Martyrum fuerint, vel aliundè acceptæ, id eſt, *ex errore*, ut fatetur *Gretſerus*, pro Chriſti corona ſupponi.

Tunicæ Chriſti, quam ſervare Trevirenſes jactant, inconſutuli, eandem venerationem deferri ex eo colligo, quod anonymus quidam tradit, devotionem venerationemque S. tunicæ ſemper fuiſſe celebrem, idque non tempore tantùm publicæ oſtenſionis, quæ ſemper fuerit ex intimis cordis penetralibus profecta, adeò ut pauci in conſideratione præſentiſſima vitæ & paſſionis Chriſti lachrymis ſibi temperare potuerint, pleni inſuper ſolatio cœlitùs infuſo, aucto ex fervidiſſimo uſu Sacramentorũ & demonſtrato ſpontaneis ſacrificiis & Eleemoſynis, verùm etiam in futurum frequentibus exercitationibus id conteſtando, & perennes fructus operando, fundata eſt miſſa canora quotidiana ſuper altare S. tunicæ. Deinde ſub Richardo Epiſcopo fundata eſt fraternitas nomine S. tunicæ. Tertiò precatiunculæ quædam ordinatæ, pro reliquiarum harum memoriâ. Prima eſt ex quinq; antiquis: „O Sanator „& Redemptor Mundi JESU CHRISTE, oro te per hanc ſanctiſ„ſimam veſtem, quam ſanctiſſimo corpore tuo geſtaſti per multos „annos ad ſalutem hominum, miſerere mei, & veſti animam me„am virtutibus, Amen. Exteriorem ejus conſtitutionem quod attinet, dicitur eſſe revera longa virilis tunica, cum manicis amplioribus, non veſtis exterior, nec interior, & cuti adhærens proximè, ſed media, eaque quotidiana Chriſti, formæ pro Regionis conſuetudine, & Chriſti conditione valdè conſpicuæ, gar anſehnlich: materiæ difficulter diſcernendæ, neque laneæ, neque ſericæ, ſed quantum diſcerni poteſt, potius ſimilis ſingulariter tenuiſſimo lino, qualem geſtavit Jacobus frater Domini, juxta *Chriſtophori Broweri hiſtor. Trevir. in Iohanne I.* Coloris etiam ineffabilis ſubrubidi ad cineraceam rubedinem declinantis, ad lu-

cem

cem referentis cinnabarim crudam, & in aëre etiam ſeſe mutantis: atque ita ſuper tenuiſſimo filo non contextam, non conſutam, ſed penitus & ſatis densè concinnatam eſſe, & juxta fimbriam velut floribus aut imaginibus acupictam, tanquam eſſent literæ ſenio extinctæ. Hinc credibile eſſe, quod *Euthymius* circa ann. Chriſti MCXVIII. adeoque ſeptuaginta annis prius quam à Johanne I. dicitur eruta, ex traditione ſcriptisque monumentis de eâ tradit, B. Virginem filio ſuo divino infanti adhuc manu artificioſa tunicam illam confeciſſe. Vide kurtzen Bericht/ Juſſu Reverendiſſimi & Illuſtriſſimi Principis ac Domini, Dn. Caroli Caſpari, Electoris & Archiepiſcopi Trevirenſis, Treviris apud Huprichtum Rulandum impreſſ. in *B. D. Johann. Georgii Dorſchei Tunicâ Chriſti inconſutili cap. II.* §. XXVI. & CXXVI. Ego autem valde vereor, ne multis Papicolis illud Hieronymi in ſui temporis ſacrificulos, jure objici queat: *Quid agis, Sacerdos? qui iisdem labiis oſcularis filium virginis, (ejus coronam ſpineam vel tunicam) quibus oſculatus es filium Veneris, O Juda! tradis ſic oſculo filium hominis?*

§. XXV. Ulteriùs maximo cum zelo, ſive potius ξηροκακοζηλία exhibent & arripiunt reliquias ſanctorũ incluſas vitro vel cryſtallis honorandas. Videlicet oſſa ac cineres, & quidquid carnis, in quâ vixerunt, ſupereſt, quin & pilos ac veſtes, & alias reculas, quæ eorum fuerũt, venerari, oſculari adorabũdi, magnaq; religione colere, etiam in ipſis illis templis, & ad eadem illa altaria, in quibus Numen illud ſuum quieſcere fingunt, ipſo præſente ac inſpectante, audent. Toto die illud in Papatu exercetur, & ſane miſeret me rudiſſimæ iſtius plebeculæ, quæ toties tegumenta Thaidis pro indumentis beatiſſimæ Virginis, oſſa porcina vel vervecina pro reliquiis ſanctorum tantâ ſolennitate veneratur. Fraus nimis aperta eſt, & vel apud ipſos proſtituta, undè dicterium in ipſo Papatu enatum; ROMA, TRIA TECUM NON AUFERES, LAPIDES, QUIA NIMIS GRANDES, PIETATEM, QUIA NIMIS EXIGUA, RELIQUIAS, QUIA NIMIS INCERTÆ! Venerantur enim ſanctos qui nunquam vixerunt, vel in rerum naturâ fuerunt. Item multorum reliquiæ coluntur in terris, quorum animæ ardent in inferno. *D. Chemnitius*

in Examine Concil. Trident. part. III. de Invocat. Sanctor. p. m. 575. Edit. Genevenſ. in fol. Ann. MDCXXXV. Verùm τυφλὸν δ' ἔχει ἦτορ ὅμιλος ἀνδρῶν ὁ πλεῖστος! Juvat quædam huc facientia ex Romaniſtarum tabulis de promere, ut mens illorum pleniùs innoteſcat. *Johannes de Turrecrematâ in feſto Invention. Crucis q.3.* Reliquiæ, *inquit*, crucis, clavorum, lanceæ, veſtium, Chriſti, & imago crucifixi ſunt λατρείᾳ veneranda. *Bellarminus Lib. II. de Reliquiis & imaginibus c. 2.* Nos reliquias honoramus & oſculamur, ut ſacra pignora Patronorum noſtrorum. *Concilium Tridentinum Seſſione XXV.* quæ eſt nona ſub Pio IV. Pontifice Romano. *de Reliqu. Sanct.* Martyrum & aliorum ſanctorum cum Chriſto viventium corpora à fidelibus veneranda eſſe docet; per quæ multa beneficia hominibus â Deo præſtantur. Tum eos omninò damnandos eſſe definit, qui affirmant Sanctorum reliquiis VENERATIONEM atque HONOREM non deberi, vel eas aliaque ſacra monumenta à fidelibus inutiliter honorari, atque eorum opis impetrandæ cauſa Sanctorum memorias fruſtra frequentari; prout eos (inquit) jam pridem damnavit, & nunc etiam damnat Eccleſia. Vid. *Chemnic. l. d. part. IV. p. 661. Bartholom. Caranza in Summâ Concilior. p. 798. Petr. Suavis Polanus, alias Paulus Sarpius Venetus, hiſtor. Concil. Trident. Lib. VIII. p. 726. Edit. Gorinchemienſ. in 4. An. MDLVIII. Sfortia Pallavicinus Cardinalis in Vera Concilii Trident. hiſtoriâ, Lib. XXIV. cap. V. p. 279. ſeq. Edit. Antverp. in fol.* Ann. MDCLXXIII. *Vaſquez in 3. Thomæ quæſt.* XXV. *Diſput.* 112. *c.* 2. Apud Catholicos, ait, veritas indubitata eſt, reliquias ſanctorum, ſive fuerint partes ipſorum, ut oſſa, carnes, & cineres, ſive res aliæ, quæ ipſos tetigerunt, vel ad ipſos pertineant, ADORANDAS ET IN HOC HONORE SACRO habendas eſſe. Sic *Diſput.* CXIII. initio dicit: Cinctoria & ſudaria Pauli adorationis cultu fuiſſe veneranda. *Stapletonus in Promptuario Catholico, part. I. pag. 292.* Pia ac Deo grata eſt illa devotio, qua non tantùm Deum ipſum, ſed & ſanctos ejus, nec tantùm perſonas Sanctas ipſas, ſed & quidquid ipſarum eſt, atque ad eas pertinet, cum fide & pietate ordinata complectimur. Et paulo poſt: Eodem ſane cultu, eadem veneratione

reli-

reliquias relativè conſideratas proſequimur; qua ipſos ſanctos. *Coſterus* in Euchiridio cap. XV. Oſſa Sanctorum habent vim ſancto contactu ſuo ſanctificandi, ac qui Martyris oſſa attigerit, illius JuſtitiæSanctitatisq; quodãmodo particeps, ob gratiam ex eorum corporibus procedentem, efficitur. Inde Latini reliquias multis præclaris elogiis exornant, easdem *ſua Symbola, ſuas teſſeras, ſua adverſus hoſtem arma, atque munimenta* vocantes, de quibus nihil apud veteres occurrit. In Jeſuitarum annalibus paſſim illa profitentium Latinorum exempla proſtant. *Imagines, roſaria, agnos-Dei, cruces & reliquiaria* Gabriel Mattos Jeſuita, *ſacras vocat ſanctiſſimæ ſuæ religionis teſſeras, ſuaque arma ſpiritualia.* Annal. Japon. ad Ann. MDC. XIV. p. 167. Alius ejusdem generis ſcriptor, *ſuæ fidei Symbola.* Leo ad ſe ſuosque contra impendentem perſecutionem muniendos, roſaria. imagines, Sacra numiſmata, grana benedicta, aliaque arma ſpiritualia ſibi à Jeſuitis dari petit, ut ad hujusmodi (inquit) diſcrimina, ſi forte inciderint, parati ſimus. Annal. Jap. Ann. MDCXXX. *Solier Japon. Lib.* II. *cap.* 1. *p.* 107. Ignatio Cocincinenſi Catechetæ hæc eadem è vinculis, in quæ ob cultum Latinum conjectus erat, flagitanti, *Alexander Rhodius Jeſuita* ſe ait *Itinerar. Part. II. cap. L. p.* 266. ſtrenuo Chriſti militi Spiritualia illa arma, quibus tam feliciter uteretur, miſiſſe, quæcumque nanciſci potuit. Ita alii omnes de his loquuntur. *Froës Jeſuita*, ſuos Bungenſes & Amaguccianos in Japoniâ Chriſtianos magna fide complecti dicit Divorum reliquias, calculos benedictos, Agnos-Dei, atq; his armis contra Dæmonis inſultus ſe communire. Annal. Japon. ad Ann. MDXCV. p. 226. *Chriſtophorus Borrus*, ejusdem Sectæ hiſtoricus, *Relat. de Cocincin. Part. II. cap.* 9. *p.* 212. 213. *Gallic.* Ann. MDCXXXI. Renneſ. narrat Jeſuitas in ædes apud Cocincinenſes ſpectris infames, intrâſſe absque pavore & hoſtem formidabilem oppugnâſſe crucibus, reliquiis, & agnis Dei armatos. Qualia arma ullum veterum Chriſtianorum primitivæ Eccleſiæ aut poſtulaſſe, aut rem adverſus Chriſti hoſtes gerentem adhibuiſſe, in canâ antiquitate nuſpiam legitur.

§. XXVI. Quidam annulos nummosque ſanctorum corporibus admoverunt, ac deinde pro reliquiis ſervârunt. Imò nonnulli S. Hugonis Epiſcopi Gratianopolitani ſandaliis oſcula figebant. De eo *Guigo in vita ejus apud Novarinum Lib. VI. Schediaſmatum Sacro-Profanor. Cap. XX. p. m. 174.* §. 112. ita ſcribit: Lactentes offerebantur parvuli, quo tàm ſancti corporis tactu adverſus omnia munirentur adverſa. Nonnulli etiam ſandalia ipſa ardentiori fide oſculando mordebant, aliquid inde ob ſanctitatem ferre volentes. Annuli ac nummi, & res aliæ ſancto applicabantur corpori, ut eo ſepulti pro reliquiis haberentur. Iſidorus Clarius, Patria Brixianus, Profeſſione Benedictinus, Fulginii, ubi Eccleſiæ per ſeptennium præfuit, Anno Chriſti MDLV. defunctus, tantâ in pauperes largitate & in omnes benignitate uſus, ſanctitatis opinionem inde conciliavit, ut poſt mortem turbâ ingruente & invitis cuſtodibus ædes perrumpente totis quadraginta horis ad deoſculationem patuerit, nullo fœtore emiſſo. Illuſtris & verè Auguſtus Scriptor *Thuanus Lib. XVI. Hiſtor. p. m. 757. Edit. Francofurt. in* 8. Quidam à reliquiis medicinam exſpectant, ſeque inde ſanitatem recuperaſſe gloriantur. Tale quidpiam *Petrus Maffejus in Ignatii Lojolæ vitâ, Lib. III. cap. 14. p. m.* 148. *Edit. Antverp. in* 8. Anno MDCV. his verbis recenſet: Cum defuncti Lojolæ corpus exequiarum causâ jaceret in feretro, Bernhardina quædam Romana filiam ſtrumis jam diu laborantem, quam arte nullâ Medici ſanare potuerant, ad oſculandas mortui manus admovere vehementer optabat, certam ex eo contactu filiæ valetudinem ſibi pollicita. Sed cum præ turbâ, impetu ſæpè facto, puella nunquàm ad feretrum accedere potuiſſet; denique mater, quippe quam filiæ charitas valentiorem audacioremque reddebat, non ante deſtitit, quàm ex veſtimentis Ignatii fruſtulum adepta (& oſculata) eſt. An verò ex eo ſperatam medelam acquiſiverit, valde dubito, niſi fortè ſuperſtitione aut mirâ imaginationis vi Spiritus animales concitante & alterante effectum fuerit. *Chronicon Caſſinenſe Lib. II. cap. LIV.* de reliquiarum S. Mauri translatione: Cum Hugo Cluniacenſis ob preces Theobaldi Abbbatis os integrum brachii S.

Mauri

Mauri capſulæ argenteæ, inſtar turrium artificioſè erectæ decenter incluſum per ſex ſui Monaſterii fratres mitteret Caſſinum, ex tota Provincia populi concurſus factus eſt quam maximus, devotione præcipua, totus etiam Monaſterii Conventus inæſtimati jucunditate lætatus eſt, omnesq; ſolennibus induti ſacrisq; veſtibus cum cereis ac thymiamatibus plurimis ad portam veterem aliquantò extra Monaſterii ambitum procedentes obviam cum devotione ſummâ hoſpiti tanto iverunt, & quaſi viventem in carne conſpicerent, omnes in terram pariter procidentes adoraverunt, ſurgentesque ſecundum illum locum devotiſſimè ac reverenter mixtis gaudio lachrymis oſculati ſunt, & cum hymnis ac laudibus honorificè nimis proſequentes in Monaſterium introduxerunt, & ſuper Magiſtri ſui Benedicti venerabile altare poſuerunt.

§. XXVII. At verò nullibi Scriptura Sacra reliquias Sanctorum religioſè colere jubet nec tali cultui auxilium promittit. Acutiſſimus Dallæus ſubdolam Tridentinorum Patrum vafritiem meritò perſtringit, in decretum ipſorum paulò ante §. XXV. adductum, *Lib. IV. de Religioſi cultus Objecto Cap. I. p.* 585. hanc cenſuram exercens: Illi primò non adorationem, aut cultum religioſum (quæ vera eſt ipſorum ſententia) ſed venerationem ſuis reliquiis decernunt; Superſtitionis ſuæ dedecus hujus vocabuli ambiguitate obumbrantes. Venerationem enim dici omnes ſciunt etiam eum honorem, qui & perſonis & rebus habetur eximiis, citra omnem religionis cultum; ut cum Presbyteros & ſenes, & viros virtute conſpicuos venerari nos dicimus, & cum codicem venerandæ antiquitatis appellamus, & alia ejusdem cenſus ſexcenta, quibus nullam religioſi cultus partem ſignificari notum eſt. Deinde cum ſolis Sanctorum corporibus hanc venerationem eo vindicare viderentur, quod nihil aliud in decreti Principio, quàm ſanctorum cum Chriſto viventiũ corpora dixiſſent, ſtatim aliò delabuntur, ſeq; hoc corporum vocabulo etiam cætera, quæ vel ſanctos tetigiſſent, vel ad eos quoquo modo pertinuiſſent, complecti haut obſcurè ſignificant, cum mox eos damnant, non qui Sanctorum modo corpora, (quod ex illo conſequens erat) veneranda negarent, ſed in

genere,

genere, quicunque Sanctorum reliquiis venerationem non deberi affirmarēt. Reliquiæ enim apud eos ſunt non ſola Sanctorum corpora, ſed plurimæ etiam aliæ res, & quidem non paucæ viles & in ſpeciem deſpicabiles. Has fortaſſe Patres puduit diſertè venerandas decernere. Itaque ſola ſibi Sanctorum corpora curæ eſſe primò finxerunt, mox iidem callidè adjecto reliquiarum nomine caverunt, ne ſuorum in eas res, quæ ſunt in illo ſecundo reliquiarum cenſu, religionem prodidiſſe aut repudiâſſe putarentur. Fortaſsè & in eo aliquid doli ſubeſt, quod eos, quos omninò damnandos eſſe definiunt, non dicunt ſimpliciter (quod vulgaris Latinè loquentium conſuetudo poſtulabat) negare *ſanctorum reliquiis venerationem deberi*, ſed *affirmare eam illis non deberi*. Id enim dicere, ut quivis videt, non eſt, ſi propriè loquimur, *affirmare*, ſed *negare*. Sed & iſtorum quanta fraus fuit, cum quos damnant, eorum ſententiam ſic deſcribunt, ub ab iis dicant non modo *venerationem*, ſed etiam honorem reliquiis negari? Nos quidem *venerationem*, quam Tridentini intelligunt, id eſt, religioſum cultum, etiam ſanctiſſimorum hominum corporibus deberi negamus; honorem verò ne viliſſimorum homuncionum corporibus invidemus. Sepulturam enim, quæ proprius eſt mortuorum honos, nemini homini mortuo, (niſi vetent publicæ leges) negandum contendimus: neque ſi quid eſt præterea, quod publico gentium jure ſit in hoc genere legitimum. Poſtremò quæ illa quæſo eſt Eccleſia, quam ajunt jam pridem damnaviſſe noſtrorum ſententiam? Non certè Apoſtolica; Non quæ proximè Apoſtolicam ad ann. Domini CCC. ſecuta eſt, in qua omnis reliquiarum veneratio religioſa plane penitusque eſt inaudita. Atqui fruſtra cujusvis alterius Eccleſiæ ſententia obtruditur. Niſi hanc tecum ſenſiſſe doceas, neque tua Apoſtolica erit, de adorandis reliquiis definitio, neque non Apoſtolica mea de non adorandis fides. *Hactenus Cenſura.*

§. XXVIII. Quapropter ſupradictus reliquiarum cultus merè eſt electitius & ſuperſtitioſus, verbo DEI è diametro contrarius, quippe quod Geneſis III. v. 19. de homine dicit: Pulvis es, & in pulverem reverteris. Undè colligere pronum, corpora

pora piorum communi omnium matri terræ demandanda, neutiquam autem veneranda eſſe, Eſaiæ XXVI. v. 2. LVII. 2. Syr. XL. v. 1. Quod Sancti in populo Dei ſemper obſervarunt, velut ex eorum Exemplis ad oculum patet. De Saræ ſepulturâ teſtimonium habetur Geneſ. XXIII. v. 19. De Abrahamo ſepulto teſtatur Geneſis cap. XXV. v. 9. De Iſaaco, Geneſ. XXXV. v. 29. de Jacobo, Geneſ. L. v. 5. De Joſua, Davide, aliisque II. Reg. XIII. v. 12. De Moſe ab ipſo Deo Angelorum miniſterio in valle terræ Moab humato, Deuteron. XXXIV. v. 6. Et quamvis Judæi poſterioribus Seculis Patriarcharum memoriam ſemper in pretio habuerint, imò etiam in precibus ſuis propter promiſſiones nomina illorum publicè allegaverint, non tamen ad ſepulchra eorum invocationes direxerunt, multo minus oſſa effoderunt, circumgeſtarunt, & ad peculiarem cultum oſculanda, tangenda, ſpectanda proſtituerunt, vel ab illis virtutem, & opem in anguſtiis exſpectârunt, ſicut hactenus ex Schola Romanenſium audivimus. Quin potius oſſa ipſorum Prophetarum in dormitoriis ſuis reliquerunt aſſerente ipsâ veritate, Soſpitatore noſtro Matth. XXIII. Exſtruxerunt quidem & decorarunt ſepulchra Prophetarum, reverentiam ſuam erga illos tali ratione declarantes, quos injuſte occiſos eſſe fatebantur; Iſtud autem illorum ſtudium juxta *Chryſoſtomi* interpretationẽ, Chriſtus acriter increpavit, quod ſcilicet ſint mortuorum Prophetarum laudatores & admiratores, cum viventium & præſentium, qui peccata arguunt, & verbum DEI purè docent, ſint perſecutores & contemptores, quodque Sanctos pauperes hic viventes negligant, & in mortuorum ſepulchris ædificandis & exornandis oſtentationis gratiâ multùm abſumant. Qualem putas invectivam Chryſoſtomus in cultum & venerationem reliquiarum apud Romanenſes vibraturus eſſet, ſi idolomaniam hodie propriis oculis adſpiceret? In Novo teſtamento fidelium defunctorum corpora ſimiliter honeſtâ ſepulturâ honorata fuerunt. Sic enim Johannem Baptiſtam demortuum diſcipuli tumulo intulêre, Matth. XIV. v. 12. Marc. VI. Idem Protomartyris Stephani exuviis factum

Actorum VIII. Nec Chriſtus ipſe majorem honorem ſibi demortuo haberi voluit, quam honorificam funerationem; ceu hiſtoria illius ſepulturæ manifeſtat. Nec Apoſtoli aliud quidquam deſiderarunt aut præceperunt. Eadem conſuetudo poſt Apoſtolorum tempora in Eccleſia obtinuit. Epiſtola de Martyribus Galliæ circa annum Chriſti CLX. apud Euſebium lib. V. cap. 1. valde conqueritur, quod fidelibus non licuerit Sanctorum Martyrum corpora, canibus projecta tumulare. Καὶ γδ' τὺς ἐναποπνιγενότας ἐν τῇ εἱρκτῇ, παρέβαλον κυσὶν, ἐπιμελῶς παραφυλάσσοντες νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν, μὴ κηδευθῇ τις ὑφ' ἡμῶν. Eorum enim corpora qui in carcere ſuffocati perierant, canibus objecerunt, ſollicitè obſervantes noctu atq; interdiu, ne quis noſtrorum ea ſepulturæ mandaret; juxta verſionem Henrici Valleſii, quæ Anno MDCLXXII. Moguntiæ in folio prodiit. *Origenis contra Celſum Lib. VIII.* hæc ſunt: Rationalem animam honorare didicimus, & hujus organa ſepulchro honorificè mandare. Sed omnium inſtar Patrum *Auguſtinus* totum negotium Synopticè comprehendit *Lib. I. de Civitate DEI cap.* „*XIII.* ſcribens: Nec ideò tamen contemnenda & abjicienda ſunt „corpora defunctorum, maximèque juſtorum atque fidelium, qui„bus tanquam organis & vaſis ad omnia bona operSaanctus uſus „eſt Spiritus. Si enim paterna veſtis, ac annulus, & ſi quid hujus„modi, tanto charius eſt poſteris, quantò erga Parentes major af„fectus: nullo modo ipſa ſpernenda ſunt corpora, quæ utique „multo familiariùs atque conjunctiùs, quam quælibet indumenta „geſtamus. Hæc enim non ad ornamentum vel adjutorium, quod „adhibetur extrinſecùs, ſed ad ipſam naturum hominis perti„nent. Undè & antiquorum Juſtorum funera officioſâ pietate „curata ſunt, & exequiæ celebratæ, & ſepultura proviſa: ipſique „dum viverent, de ſepeliendis vel etiam transferendis ſuis corpo„ribus filiis mandaverunt, & Tobias ſepeliendo mortuos, Deum „promeruiſſe, teſte Angelo commendatur. Ipſe quoque Domi„nus die tertio reſurrecturus religioſæ mulieris bonum opus præ„dicat, prædicandumque commendat, quod unguentum pretio„ſum ſuper membra ejus effuderit, atque hoc ad eum ſepelien-

dum

„dum fecerit. Et laudabiliter commemorantur in Evangelio, qui „corpus ejus de cruce acceptum diligenter atque honorificè te- „gendum ſepeliundumque curârunt. Verùm iſtæ autoritates non „hoc admonent, quod inſit ullus cadaveribus ſenſus; ſed ad Dei „providentiam, cui placent etiam talia pietatis officia, corpora „quoque mortuorum pertinere ſignificant, propter fidem reſurre- „ctionis adſtruendam.

§. XXIX. Sepulturis hujusmodi ritè curatis deinceps honos anniverſarius ſuperadditus eſt à priſcis Chriſtianis, ut ad ſepulchra Martyrum præcipuè paſſionis eorum die, Panegyres & celebres conventus inſtituerent, non propter cultum & invocationem, ſed ut ſequentium animi ad Præceſſorum viam exemplis inſignibus ſuſcitarentur. Cum enim viderent multos martyria averſari, & in perſecutionibus deficere, Martyrum panegyres peculiari ſolennitate celebrarunt, certamina eorum ſummis laudibus extollentes, ut hoc modo ſuperſtites in fide ſuſceptâ confirmarentur & pro illa maxima vitæ diſcrimina intrepido animo adire minimè dubitarent. Veſtigium hujus ritus pro ratione illorum temporum in crudeliſſimis perſecutionibus, utiliſſimi reperio in *Origenis Libro III. Super Jobum.* Memorias, *inquit*, ſanctorum facimus, & parentum noſtrorum vel amicorum in fide morientium, devotè memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quàm etiam nobis piam conſummationem in fide poſtulantes. Clariùs finem horum conventuum explicat *Baſilius in Aſceticis cap. XL.* Non decet, *ait*, Chriſtianos aliam ob cauſam in Martyrum memoriis, aut locis vicinis comparere, quam ut precentur, & per recordationem Sanctorum, quàm illi ſcilicet pro pietate ad mortem usque conſtantes fuerint, ad hujusmodi zeli imitationem incitentur. *Et homilia XIX.* Noſtri profectûs tantùm causâ ſat fuerit illorum (*Martyrum vel Sanctorum*) celebrare memoriam. Non enim noſtris indigent laudibus ornari; ſed ipſorum vitæ hiſtoria & commemoratione, imitationis gratiâ indigemus. Quemadmodum enim ex igne naturaliter emicat ſplendor, ex unguento quoque præſtanti diffunditur odor: Sic è ſanctorum commemoratione

 geſto-

geſtorum, ad omnes provenit utilitas. *Auguſtinus* quoque *contra Fauſtum Manichæum* ſcribit: Populum Chriſtianum memorias Martyrum religioſâ ſolennitate concelebrare ad imitationem excitandam.

§. XXX. Effoſſiones & translationes reliquiarum ex uno loco in alium Ethnicos habent auctores, à quibus tandem in Chriſtianorum Eccleſiam irrepſerunt. Quod ut ad oculum pateat, exempla in medium afferre libet. Pompam Regiam quâ Antigonus Demetrii Patris cineres ex Syria in Græciam deportavit; *Plutarchus in Demetrio* ſub finem his verbis exponit, p. m. 915. At enim habuit & funus Demetrii tragicam theatralemque ſpeciem. Nam filius ejus Antigonus ubi reliquias Patris cognovit afferri, totam claſſem ſolvit, eisque apud Inſulas occurrit obviam. Ut eas accepit, impoſuit urnam, quæ ex ſolido auro erat, in navem prætoriam. Civitates, ad quas appulerunt, hinc coronas ingeſſerunt urnæ, hinc viros cultu lugubri miſerunt ad exequias decorandas & proſequendas. Decurrente Corinthum claſſe, urna ex puppi conſpicua viſa, regali purpura & diademate exornata, quam circumſtitit in armis juvenum ſtatio. Celeberrimus illius ætatis tibicen Xenophantus, aſſidens ſacratiſſimum carmen accinuit, cui concinente remigio, clangor cum modulatione quadam velut in planctu reſpondit carminum ad tibiam ambitibus. Maximam commiſerationem & luctum ipſe Antigonus ſtantibus in portu & littore frequentibus movit, ſordidatus lacrymisque confectus. Honoribus & coronis funeri Corinthi delatis, deportavit reliquias Demetriadem, urbem illi cognominem, ex parvis ad Joleon oppidulis frequentatam. Cimon Theſei oſſa navi prætoriæ impoſita, eaque omni magnificentia decorata ex Scyro Inſula Athenas annis prope quadringentis poſt reduxit, quæ ab Athenienſibus magna celebritate excepta ſunt, quaſi ipſe Theſeus in urbem rediiſſet. *Plutarch. in Theſeo, p. m. 17. & in Cimone, p. 483.* Inimici Phocionis juſſerunt, ut corpus ejus extra fines Athenienſium projiceretur, ac ne quis Athenienſis rogum funeri incenderet. Quamobrem nemo amicorum auſus fuit corpus attingere. Conopion quidam tali aſſuetus

mini-

miniſterio operam locare, exportatum ultra Eleuſina cadaver igni ex æde mulieris Megaricæ ſumpto combuſſit, ibi Mulier Megarica cum ancillis aſſiſtens tumulum honorarium aggeſſit, atque inferias dedit Phocioni: Oſſa in ſinu collegit, eaque nocte domum deportata defodit apud focum cum his verbis: APUD VOS, OPTIMI PENATES, HAS BONI VIRI RELIQUIAS DEPONO, EAS VOS, CUM ATHENIENSES AD MENTEM REDIERINT, PATRIO REDDITE SEPULCHRO. Et ſanè brevi intervallo rebus edocti Athenienſes qualem moderationis & juſtitiæ Præſidem cuſtodemque amiſiſſent, Statuam ei ex ære poſuêre, & oſſa publicè extulere. Idém *in Vita Phocionis, p. m. 759. Pauſanius in Bœoticis* tradit Thebanos ſepultum eſſe apud ſe Linum vatem contendiſſe; aſſeverâſſe inſuper Philippum Amyntæ F. profligatis ad Chæroneam Græcis, ſomnii cujusdam monitu Lini oſſa eruta in Macedoniam transportâſſe: mox itidem alio commotum ſomnio Thebas reportanda curâſſe. Themiſtoclis oſſa Athenienſes è Magneſiâ reportari in patriam curarunt, pœnitentiâ ducti, quod eum aliquandò proſcripſiſſent. *Pauſanias Lib. I.* Ex his gentilium moribus translatio, cultus & veneratio reliquiarum in Eccleſiam Dei introduci cœpit à Conſtantino Magno Imperatore, non quidem ut in Altaribus aut aliis excelſis locis ad adorationem Idololatricam proſtituerentur, ſed rurſus terræ mandarentur loco honeſtiori quæ perſecutionis tempore ſubitanea ſepultura conditæ erant, teſte *Anaſtaſio Bibliothecario* in Chronico, & *Cedreno in* Annalibus. Sicut enim reliqua externa ornamenta quæ Ethnicæ religioni plauſibilem ſpeciem & autoritatem apud homines conciliarunt, ſtuduit ad Chriſtianam religionem transferre, ut eam hoc modo etiam gentibus commendabiliorem faceret, ſicut tota ejus hiſtoria indicat: ita cum videret, gentes Regum & præſtantium virorum corpora, ſi in loco ignobiliori condita eſſent, magna pompâ & ſolennitate ad nobiliora transferre: quos vero Heroas putabant, in ſplendidiſſimis templis deponere; cenſuit hunc honorem multò rectiùs Sanctorum Dei, Apoſtolorum, Martyrum aliorumque corporibus & reliquiis exhiberi. Paucis, vel unicus *Euſebii* locus ex *Libro XII. de Præparatione Evangelicâ capite VII.* ſufficienter innuit, quomodo

ex prava ethnicorum imitatione, multa in Eccleſia Chriſti à Chriſtianis recepta ſint, ut tali ratione Ethnicos vincere & ad ſuam religionem traducere poſſint. Scilicet Euſebius exiſtimavit, complures ex gentibus fidem Chriſti ſuſcepturos eſſe, ſi Doctrinæ Eccleſiaſticæ & Philoſophicæ quædam conformitas proponeretur. Inſtituit itaque illam, & ex *Platone* hæc verba deſcribit: Quomodo oporteat honorare mortem eorum, qui glorisè vitam commutâ-
„runt? Reſpondet *Plato*: Qui in militiâ mortui ſunt, nonne dici-
„mus aurei generis eſſe eos? Omninò credimus Heſiodo, quo-
„modo quidam hujus generis moriuntur, quod illi δαίμονες ἁγνοὶ ἐπι-
„χθόνιοι τελέθουσιν, ἐσθλοὶ, ἀλεξίκακοι, φύλακες μερόπων ἀνθρώπων. H. e.
„quandò Heroes moriuntur, indè fiunt Dæmones puri, obverſan-
„tes in terris boni, depulſores malorum, & cuſtodes hominum. Addit autem Plato, in poſterum ut Dæmones factos, οὕτω θεραπεύσομεν καὶ προσκυνήσομεν αὐτῶν τὰς θήκας. Ita colemus eos, & monumenta eorum adorabimus. Huic Platonicæ ſententiæ ſubjicit Euſebius hæc verba: Hæc Platonica rectè accommodantur ad mortem θεοφιλῶν religioſorum, quos rectè dixeris milites veræ pietatis: ὅθεν καὶ ἐπὶ τὰς θήκας αὐτῶν ἔθος ἡμῖν παριέναι, καὶ τὰς εὐχὰς παρὰ ταύταις ποιεῖσθαι, τιμᾶν δὲ καὶ μακαρίας αὐτῶν ψυχὰς, ὡς εὐλόγως καὶ τούτων ὑφ' ἡμῶν γιγνομένων. H. e. Undè & moris nobis eſt ad monumenta ſeu loculos eorum accedere, & apud illa vota ſeu precationes facere, honorareque beatas animas ipſorum, tanquam probaliter ſeu rationi conſentanea hæc à nobis fiant. Et tandem concludit *Euſebius*: Hæc Plato & alii σύμφωνα τοῖς ἡμετέροις δόγμασι, dogmatibus noſtris conſonantia ſeu conſentanea. Ubi magnus *Chemnitius in Exam. Concil. Trident. p. m. 672.* obſervat manifeſtum crimen falſi à Pontificiis in allegando hoc Euſebii loco frivolè committi, dum legunt: Hæc nos quotidie factitamus, qui veræ pietates milites, ut Dei amicos honorantes, ad monumenta illorum accedimus, votaque ipſis facimus tanquam viris ſanctis, quorum interceſſione ad Deum non parum juvari profitemur. Euſebius contrà nequaquam dicit, fideles Martyribus vota ſeu ſupplicationes facere, neque dicit, Martyrum interceſſione ad Deum multum juvari fideles, ſed dicit; ſolitos Chriſtianos ad Martyrum monumenta Deum invocare, non

addens,

addens, id recte pieque & verbo Dei conſonum, ſed probabiliter & rationi conſentaneum ab ipſis fieri.

§. XXXI. Ex his igitur ſatis eluceſcit cultum illum reliquiarum Pontificiis conſuetum Idololatriæ notam nullo modo effugere poſſe, quia religiosè dum creaturas colit, in primum Decalogi præceptum graviter impingit. Appoſitè *Nazianzenus* in Diſtichis circa hoc pronunciat:

Sacrificare grave eſt, non purâ mente, ſed omnis
Defuncti peccat qui colit oſſa magis.

Idcircò talis cultus jam dudum exploſus fuit. Certè Synodus Francofurtana auſpiciis Caroli Magni coacta *Lib. I. de Imaginibus* cap. 18. religioſam venerationem reliquiarum comparat ſuperſtitioſæ Judæorum Religioni, ſerpentem æneum ſuffitu colentium. Idem Imperator Sanctos prohibet religiosè colere *Lib. I. de Imagin. cap. IX. & Lib. II. cap. XX. & XXV.* tali decreto: Adoratur Deus, ſed non oſculatur, venerantur Sancti, qui è ſeculo cum triumphis meritorum migraverunt; ſed nec adorari debent cultu divino, nec oſculari (Latiniùs, oſculo excipi:) Quid pulverem linteamine circũductum adorando oſcularis? Conſona proponit *Auguſtana confeſſio Artic. XXI. de cultu Sanctor.* hoc verborum tenore: Memoria Sanctorum proponi poteſt, ut imitemur fidem eorum & bona opera, juxta vocationem; Ut Cæſar poteſt exemplum imitari Davidis in bello gerendo ad debellandos Turcas: nam uterque Rex eſt. Sed Scriptura nõ docet invocare Sanctos, ſeu petere auxilium à ſanctis. Paulò fuſius *Apologia Artic. de invoc. Sanct.* Confeſſio *inquit*, noſtra probat honores Sanctorum. Nam hic triplex honos probandus eſt. Primus eſt gratiarum actio; debemus enim Deo gratias agere, quod oſtenderit exempla miſericordiæ, quod ſignificaverit, ſe velle ſalvare homines, quod dederit Doctores, aut alia dona Eccleſiæ. Et hæc dona ut ſunt maxima, amplificanda ſunt, & laudandi ipſi Sancti, qui his donis fideliter uſi ſunt, ſicut Chriſtus laudat fideles negotiatores. Secundus cultus eſt confirmatio fidei noſtræ, cum videmus Petro condonari negationem, erigimur & nos, ut magis credamus, quod verè gratia exuberet ſupra Peccatum. Tertius honos eſt imitatio, primùm fidei, deinde cæterarum

virtu-

virtutum, quas imitari pro ſua quisque vocatione debet. H. I. Confer B. D. *Gerhardum in Epitome Confeſſ. Catholic. Lib.* II. *Special. part.* 2. *artic.* I. *cap.* 2. *p. m.* 51. Quid, quod & cordatiores inter Pontificios reliquiarum cultum aperto Marte profligaverint? *Guilielmus Paradinus in Annal. Burgundic. Lib. I.* circa An. MCCCLXXX. honorem defunctorum oſſibus illatum, ſacroſanctum Evangelium obſcurâſſe aſſerit. *Eraſmus Roterodamus in Annotat. Mattthæi* XXIII. *cap.* Damnat hoc loco *Hieronymus* mulierculárum quarundam ſuperſtitionem, quæ quod olim in phylacteriis ſuis faciebant Phariſæi, id tum faciebant in parvis Evangeliis, & in crucis ligno, aliisque rebus hujusmodi, quæ habent, *inquit*, zelum Dei, ſed non ſecundum ſcientiam, culicem liquantes & Camelum glutientes. Si vir ſanctiſſimus hæc ſentit de mulieribus, quarum infirmitati par erat nonnihil cōdonare, quid dicturus ſit, ſi videat hodiè paſſim ad quæſtum oſtentari lac Mariæ, quod honore propemodum exæquatur corpori Chriſti conſecrato, prodigioſum oleum, fragmentula ligni crucis tam multa, ut ſi in acervū redigantur, vix una navis oneraria vehat; hic oſtentari Franciſci Cucullam, illic intimam veſtem Mariæ virginis, alibi pectinem Annæ, alibi caligam Joſeph, alibi calceum Thomæ Cantuarienſis, alibi Chriſti præputium, quod cum ſit res incerta religioſiùs adorant, quàm totum Chriſtum. Neque verò hæc ita proferuntur tanquam ferenda, & plebeculæ donanda affectibus; verùm huc ferè ſumma religionis vocatur, avaritiâ Sacerdotum & quorundam Monachorum hypocryſi, quos alit populi ſtultitia. Atque in his Comœdiis primas agunt Epiſcopi quidam factitii, ne usquam valere videantur, hæc ſuis diplomatibus approbant, ſuis næniis ornant, tantâ gravitate, ut quoties mihi legitur iſtorū comprobatio, minùs credam, quàm antea credebam. Quibus in rebus niſi gravis ineſſet pietatis jactura, Chriſtus non tam acriter in hoc hominum genus inveheretur, cum alioqui lenis ſit in peccatores. *Henricus Cornelius Agrippa à Nettesheim, Libro de Vanitate Scientiarum, Cap. LVII.* Sed avarum Sacerdotum genus, avari homines, non modo ex lignis & lapidibus, ſed etiam ex mortuorum oſſibus, & Sanctorum Martyrum reliquiis

quiis materiã avaritiæ ſuæ captantes, ſuæ rapinæ inſtrumenta fecerunt. Attollunt ſepulchra confeſſorũ, exponunt reliquias Martyrũ, vendentes illorum contactûs, oſcula: exornant eorum ſimulachra, & feſta illorum magnis pompis decorant, prædicant illos ſanctos & attollunt magnis præconiis; vitam autem illorum, quos tantopere laudant, longiſſimè fugiunt. Nonne iſtis locutus Salvator: *Væ vobis, qui ædificatis ſepulchra Prophetarũ, ſimiles illis, qui occiderunt eos.*

§. XXXII. Nec deſunt, qui in multiplices reliquiarum confictarum impoſturas, quibus carbones populo pro auro venduntur, calamum laudabiliter ſtrinxerunt. Nam ut fraudes in reliquiis occurrentes evitarentur, citra dubium ex mandato Caroli Magni in *Concilio Moguntino* tale decretum factum eſt: Deinceps verò corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præſumat transferre, ſine conſilio Principis vel Epiſcopi, & ſanctæ Synodi licentiâ. *Innocentius III. in Concilio generali cap. cum ex ea. ext. de reliqu. & venerat. Sanct.* Prælati non permittant eos, qui ad eorum Eccleſias causâ venerationis (reliquiarum) accedunt, variis figmentis aut falſis documentis decipi, ſicut in plerisque locis occaſione quæſtus fieri conſuevit. *Alexander* III. *Capit. audivimus*, I. *Lib. Decretal.* III. *Tit.* 45. talem ſancivit conſtitutionem: Audivimus quod quidam inter vos Diabolicâ fraude decepti, hominem quendam in potatione & ebrietate occiſum, quaſi ſanctum (more infidelium) venerantur, cum vix pro talibus in ebrietatibus peremptis Eccleſia permittat orare, dicit enim Apoſtolus: Ebrioſi regnum Dei non poſſidebunt. Illum ergò non præſumatis de cætero tollere; cum, etiamſi per eum miracula fierent, non liceret vobis ipſum pro ſancto abſque autoritate Romanæ Eccleſiæ venerari. *Deſiderius Eraſmus in Eccleſiaſte, Lib.* II. *Tomo V. Operum p.* 738. Illud non eſt recentis exempli, Divos confictis miraculis affectibus imperitæ multitdinis commendare. Deforme exemplum eſt Pharmacopolarum, qui menſâ in foro poſitâ oſtentant eductos dentes, lapides è veſicis exſectos, &c. Horum non diſſimiles ſunt, quos nimium diu tulit mundus, qui circumferunt reliquias ac ſtatuas ſanctorum, ſummâ impudentiâ jactantes miracula, quæ nun-

nunquam geſta ſunt; & interdum plusquam ſcurrili impudentiâ foenum aut ſtramenta ex latrinâ fortaſſis aut horreo ſumpta offerunt ſimplicibus oſculanda, oſtendunt carbones è focô ſumptos, mentientes his aſſum fuiſſe Laurentium. Idem *in Colloquio, Peregrinatio Religionis ergò, Tom. I. Operum, p. m. 659. ſeq.* Exhibetur nobis articulus humani digiti è tribus maximi. Exoſculor. Deinde rogo, cujus ſint reliquiæ? ait S. Petri. Num Apoſtoli inquam? ajebat. Deinde contemplans magnitudinem Articuli, qui gigantis videri poterat, oportuit, inquam, Petrum fuiſſe virum prægrandi corpore. Ad hanc vocem quidam in cachinnum ſolutus eſt. Vertimus nos ad cœleſte lac Beatæ virginis. Men. O matrem filii ſimillimam! ille nobis tantum ſanguinis ſui reliquit in terris, hæc tantùm lactis, quantum vix credibile eſt eſſe poſſe uni mulieri uniparæ, etiamſi nihil bibiſſet infans. Ogyg. Idem cauſantur de cruce Domini, quæ privatim ac publicè tot locis oſtenditur, ut ſi fragmenta conferantur in unum, navis onerariæ juſtum onus videri poſſint, & tamen totam crucem ſuam bajulavit Dominus. Ad latus Septentrionale [Cantuariæ] reſervantur arcana, dictu mirum, quantum oſſium illinc prolatum ſit: Calvaria, menta, dentes, manus, digiti, integra brachia, quibus omnibus adoratis fiximus oſcula, nec erat futurus finis, niſi qui mihi tum comes erat, hujus peregrinationis parùm commodus, interpellaſſet oſtentandi ſtudium, *Georgius VVicelius in Compend. de Semitis antiquis.* Conſtitutionum humanarum commendationes de reliquiarum quæſtuariis, aut potius de reliquiis Sanctorum ad quæſtum proſtitutis, quæ ab ebriis nugonibus quibusdam confictæ erant ac ſi Sanctorum eſſent, cum illis extiterit nihil nugacius, quod poſtea inter pocula ipſi effutierunt &c. in præſens nihil attingemus. Ejuſmodi ſi qui publicitùs concionari fuerint auſi, næ illi fideles ſervi Domini, & digni qui ſupra multa conſtituerentur obeunda. Fatemur caliginem, nec imus inficias per eos fuiſſe iſtiusmodi in Eccleſiam invecta, per quos minimè debuit, & quos nunc autores eſſe oportuit, ut Augiæ non fabuloſum ſtabulum expurgaretur. *Baptiſta Fulgoſus* (Volaterranus vocat *Baptiſtinum Frigoſum*, Leander in deſcriptione Italiæ,

Bapti-

Baptiſtam Fregoſum, aliqui etiam *Campofulgoſum*) Dux quondam Genuenſis *in Memoralibus*: Non longè à Turonibus Urbe Galliæ, ſacellum erat cujuſdam Numini dicatum, cujus quamquam ignoraretur nomen, tamen vulgò homines eum Martyrem appellabant. Illic vota homines ſuſcipiebant atque perſolvebant. *Martinus Turonenſium* Epiſcopus ſub finem Seculi IV. ad ſacellum cum paucis profectus, orare Deum enixè cœpit, ut veritas detegeretur: clarè ab omnibus audita vox fuit affirmantis, ipſum qui in eo loco coleretur, latronē fuiſſe, qui propter gravia ſcelera ſuſpenſus fuerat. Quāobrem ex eo ſacello corpus erutum fuit, propoſito poſteris ejus rei exemplo, quæ in ſacris literis habetur; ſcilicet multorum in terris corpora venerationem habére, quorum animæ cruciantur in inferno. Idem refert *Johann. Baptiſta Egnatius*, Sacerdos Venetus (qui ex Fulgoſi fontibus agros ſuos ubertim rigavit) *Lib. IX. Hiſtor. cap. IX. & Johann. Franciſcus Picus Mirandulanus de Prænotionibus Lib. I. cap. VI. Gregorius Turonenſis Archiepiſcopus Sect. VI. Lib. IX. Hiſtor. Francorum cap. VI.* teſtatur, in ſancti cujusdam capſulâ inventas fuiſſe radices, dentes talpæ, oſſa murium, & vulpium ungues conditos: undè etiam totam iſtam ſuperſtitionem deteſtatur. Tiguri in theca pretioſiſſimâ, in qua reliquiæ SS. Felicis & Regulæ Martyrum repoſitæ credebantur, & quotannis die Paſſionis eorum magnâ cum pompâ & veneratione, circumgeſtabatur, inventæ ſunt cùm aperiretur in reformatione, particulæ aliquot de latere coctili, funiculus item XII. cubitorum longus, & coſtæ nonnullæ de fele aut ſimili animali, ac nihil præterea. Genevæ ut fertur, habebatur brachiū S. Anthonii; cùm thecâ incluſum erat, omnes ipſum exoſculabantur & adorabant; cum productum eſt in medium, cervi pedem eſſe compertum eſt. Ad majus altare ejuſdem Urbis aliquid erat de Cerebello Petri Apoſtoli; quamdiu id incluſum fuit, de eo nemo dubitabat: fuiſſet enim blasphemia titulo fidem non habere: ſed cum excuſſus eſt nidus, & accuratiùs obſervatus, repertus eſt pumex. Turoni ſumma ſuperſtitione culta fuit Crux quædam argentea multis & variis gemmis ornata; in iis erat Achates antiquâ & inſigni ſculpturâ, quem Aureliam allatum, cum

 diligen-

diligentiùs inſpiceretur, deprehenderunt inſculptam gerere Veneris imaginem, jacentem Adonidem deplorantis. Atqui hæc ipſa gemma erat, quam qui ad crucem accedebant, flexis genibus ſolebant die Paſſionis Domini religioſiſſimè deoſculari. *Hoſpin. de Templ. cap.* VII. *p.* 103. *Jacobus Gretſerus Lib. I. de Cruce cap.* XCVII. fatetur, ſacra pignora & lipſana ex Imitatione aucta, & ex prototypo ſæpiùs expreſſa occaſionem dediſſe poſteris, ut ſibi perſuaderent, ſe ipſum exemplar poſſidere, cum non niſi imaginem haberent. Et Lib. II. de Cruce, cap. LXII. Novi temporis diuturnitate, fideliumque perſuaſione ſæpiùs eveniſſe, ut ſacra lipſana permutarentur, alterumque in alterius locum ſubſtituêretur, & id, quod non erat, cenſeretur. Utile igitur eſſet, inquit *Chemnitius l. c. p.* 672. propter poſteritatē in ſingulis nationibus tales de ſcriptiones confici, & capſulas reliquiarum inſpici. Ita enim multiplices fraudes detegerentur, & uſu veniret, quod Vir eruditus & gravis Andreas, Abbas Amelunxbornenſis narrare ſolet, Anglorum quondam Regi Eduardo ex dentibus laboranti accidiſſe: Cum enim ille mandâſſet Apolloniæ dentes, quæ ubique in regni ſui Eccleſiis in reliquiis ſervabantur, ad ſe mitti, tot ex unius regni reliquiis, Apolloniæ dentes coacervati fuerunt, quos aliquot magnæ tonnæ capere non potuerunt. Aut quod circumforaneo cuidam patrum memoria accidit, qui cum plumas Spiritus Sancti ſe circumferre in reliquiis jactabat, faceti quidam homines clam apertâ capſulâ, carbones loco plumarum ſubjecerunt: cumque poſtridie præmiſſa longâ præfatione, de plumis ſuis præfatus fuiſſet, & populus adorabundus aſtaret, aperiens capſulam pro plumis carbones invenit. Is verò artis ſuæ non immemor, inverſa oratione cœpit declamare, eſſe carbones Craticulæ Laurentii ſubreptos. Sed rancidam illam Camerinam ulteriùs moveri deſino.

§. XXXIII. Ex his omnibus luce meridianâ clariùs apparet, quid de reliquiis vulgò jactatis judicandū ſit, ſimulq; illarum cultus ſatis infringitur. Ineptiſſimè enim à quibusdā ſuperſtitioſis Lipſanolatris concluditur: Imago hæc vel illa repræſentat Chriſtum vel natum, vel patientem, morientem, reſurgentem, ac de hoſtiū

ſuorum

ſuorum catervâ heroicè triumphantem; ergo eodem cultu quo Prototypum honoratur, veneranda eſt. Vel, quia Chriſtus in cruce pependit, ideò omne lignum cruce ſignatum vel pictum adorari debet, ſiquidem Chriſtus tanquam Dei filius & mundi Salvator propter infinitam ſuam Majeſtatem, ab omnibus qui illum norunt, adoratur. Riſit ſuo tempore hanc judicii perverſi imbecillitatem *Claudius Scotus, Taurinenſis Epiſcopus*, ſub initium Seculi noni noſtræ Σωτηρίας, quando adverſus Theodemirum Abbatem ejuſdem ævi ita ſcripſit: Sed dicunt illi falſæ religionis atque ſuperſtitionis cultores, nos ob recordationem Salvatoris noſtri crucem pictam, atq; in ejus honorem imaginatam colimus, veneramur atq; adoramus. Aliud Deus juſſit, aliter iſti faciunt. Deus juſſit crucem portare, non adorare, iſti volunt adorare, quia nolunt nec ſpiritualiter nec corporaliter ſecum portare. Taliter Deum colere, ab illo recedere eſt, contra quos reſpondendum; quia ſi omne lignum crucis ſchemate factum volunt adorare, pro eo quod Chriſtus pependit in cruce, & alia multa illis conveniunt, quæ Chriſtus egit per carnem. Vix enim ſex horas in cruce pependit, & tamen novem menſibus lunaribus & inſuper undecem diebus in utero virginis fuit, qui ſimul ſunt dies lunares ducenti ſeptuaginta ſex, id eſt novem menſes & ſupra dies ſex. Adorentur ergò puellæ virgines, quia virgo peperit Chriſtum. Adorentur & præſepia, quia mox natus in præſepio eſt reclinatus. Adorentur & veteres panni quia continuò cum natus eſſet, pannis veteribus eſt involutus. Adorentur & naves, quia frequenter in navibus navigavit, & de naviculâ turbas docuit, & in nave dormivit, & in dextra navigii rete mittere juſſit, quando præpeditis illâ magna captura facta eſt piſcium. Adorentur aſini, quia aſello inſidendo ad Hieruſalem usque pervenit. Adorentur etiam agni, quia de illo ſcriptũ eſt; Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Sed iſti perverſorum dogmatum cultores agnos vivos volũt vorare, & in pariete pictos adorare. Adorẽtur & Leones; quia de illo ſcriptum eſt: Vicit Leo de tribu Juda, radix David. Adorentur & Petræ, quia quandò de cruce eſt depoſitus in ſaxeo

 ſepul-

ſepulchro eſt poſitus, & de illo dicit Apoſtolus: Petra autem erat Chriſtus; ſed Chriſtus petra, agnus, leo, tropicè, non propriè eſt dictus; per ſignificantiam, non per ſubſtantiam. Adorentur & Spinæ ruborum, quia exinde Spinea corona tempore Paſſionis capiti ejus impoſita eſt. Adorentur & arundines, quia ab eis colaphis à militibus caput ejus cæſum eſt. Poſtremò adorentur & lanceæ, quia unus militum lancea ejus latus aperuit.

§. XXXIV. Meminit *Chryſoſtomus homilia V. ad populum Antiochenum Tomo V. Operum, pag. m. 51.* Nonnullos peregrinationem ſuſcepiſſe in Arabiam, ut terram in qua miraculum illud Patientiæ, JOBUS, conſedit, oſcularentur. Multi, *inquit*, nunc longam & transmarinam peregrinationem à terræ finibus in Arabiam adeunt, ut fimum illum cernant, & conſpicati terram deoſculentur, quæ illius victoris (JOBI) certamina & cruorem omni auro pretioſiorem ſuſcepit. Ex quibus Papicolæ procul dubio errorem conceperunt, unum locum ſanctitate alterum præcellere, precibus accommodatiorem eſſe. Quamvis locus nihil ſanctitatis perſonæ conciliet, ſed illa potiùs iſti. Undè mos ille, qui Arabiam luſtrare oſculisque honorare propter JOBI virtutes perſuaſit, cum ſuperſtitione conjunctus fuit. Non opus eſt mare tranſire; non opus eſt longam ſubire peregrinationem, omnes & ad Eccleſiam occurrentes, & domi manentes, multò Deum ſtudio invocemus, monet *Chryſoſtomus homil. III. ad Pop. Antiochenum.* Idem *homiliâ XXXI. de Cruce, Tomo II. Oper. pag.* 108. Nobis quoniam Chriſtus adveniens omnem terram emundavit, omnis locus orationi vacat, & ubiq; nobis licet Deum prædicare. Et omnis terra ſanctior illo loco eſt, qui in illo tempore prædicabatur Sancta Sanctorum. Ne ergò nos excuſemus, dicentes: quod non eſt facile quempiam orare ſecularibus negotiis implicitum, propè ſe domum non invenientem oratoriam. Nam ubicunque ſis, potes altare tuum conſtituere, nihil enim locus prohibet, nec impedit tempus. Commune quoque illud *Hieronymi* hic obtinet: Non Hieroſolymis fuiſſe, ſed ibidem benè vixiſſe, laudandum eſt, ex *Epiſtola ad Paulinum.* Antiquiſſimum peregrinationis exemplum ex antiquitate Eccleſiaſtica

Nice-

Nicephorus adducere videtur, quandò Lib, III, cap. XIX, Peregrinationes quorundam ad templum & Sepulchrum Clementis Romani Epiſcopi quidem memorat, abſque tamen loci, temporis, aliarumque circumſtantiarum, quæ narrationem probabilem reddunt, denominatione, ut ſuſpicari liceat, res falſas & confictas ab eo pro veris narratas fuiſſe. Neque enim concordant cum his, quæ in vita Clementis ex Damaſo de hoc negotio *Platina* exhibet. Nicephorus ſic habet: Clemens anchora ferrea collo ejus appenſa, in altum mare projicitur, Mari autem diebus ſeptem ad tria millia paſſuum diviſo, multi eò eunt, & Martyris corpus exoſculantur, templo divina virtute excitato. Reliqua ibidem ſubjuncta de puero per oblivionem Parentum hîc relicto, & undis ſuffocato, poſtea autem cum fluctus rurſum receſſiſſent, ſalvo apud loculum Sancti invento, nil niſi rancidam fabulam ſapiunt: Ut taceam neminem eò dementiæ proceſſiſſe, ut in profundo maris templum exſtruere auderet, ſiquidem marinæ procellæ conatum ſtatim irritum reddidiſſent. Quas ineptias cum ponderaſſet. Platina ex Damaſo caſum aliter enarrat, inquiens: Hanc ob rem motus Trajanus ex ſatellitibus ſuis quosdam mittit, qui Clementem in mare projicerent, alligata ad collum anchorâ; cujus ſacratiſſimi corpus non ita multo poſt ad littus delatum (obſerva diſſenſum) eſt, atque eo loci ſepultum, exſtructo templo, unde fons divinitùs emanaverat. Locum fontis his verbis oſtendit: Dum ibi aquæ penuria laboraretur, Clemens collem haut longè poſitum conſcendens agnum vidit, ſub cujus dextro pede fons divinitùs abundantem aquam ſcaturiebat. &c. Maxima autem probabilitate Origo peregrinationum Hieroſolymam verſus, & in terram ſanctam ab ævo Conſtantini Magni deducitur, quippe qui primùm loca terræ ſanctæ ab Ethnicis Idolatriis, quibus ab Adriano Imperatore repleta erant, expurgari & excoli juſſit, ac propter rerum ibi geſtarum memoriam deturbatis gentium delubris in fundo Sepulchri Chriſti magnificũ templum ædificavit. Quæ glorioſiſſimi Imperatoris devotio multos Hieroſolymam adeundi commovit, ut tot miraculis celeberrima loca non tantum propriis oculis luſtrarent, ſed etiam templa illic divino

& vino honori dicata admirarentur. Atq; hac ratione ſolennis illius ad terram ſanctam peregrinationis initium fuit, ait *Onuphrius Panvinius* in appendice ad *Platinam*. Vide Euſebium Lib. III. & IV. de Vita Conſtantini, nec non Sozemenum Lib. II. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. XXVI. Et ab his peregrinationibus vota & ſuperſtitiones longè aberant, quæ ſenſim ſucceſſu temporis invaluerunt.

§. XXXV. Ea propter ſtudium iſtud peregrinandi laudatiſſimi Eccleſiæ antiquæ Præſules, aliique religioſi viri ſeriis ſuis adhortationibus ſuffl minare, ſi non penitùs impedire aut tollere ſummopere conati ſunt. *Antonius Eremita* circa Conſtantini M. ejusque filiorum tempora celebris, has in terram ſanctam & alia loca peregrinationes valdè improbavit. Nam ut in vitâ ejus ab *Athanaſio* Alexandriæ Epiſcopo conſcripta, & è Græco in Latinum ab *Evagrio* conversâ, legimus, Græci, *inquit*, ſtudia transmarina ſectentur, & in alieno orbe conſtitutos inanium literarum quærant Magiſtros. Nobis verò nulla proficiſcendi, nulla transfretandi fluctus neceſſitas imminet: in omni ſede terrarum conſtituta ſunt regna cœlorum, unde & Dominus in Evangelio ait: Regnum Dei intra vos eſt. Virtus quæ in nobis eſt, mentem tantùm requirit humanam. Similiter *Gregorius Nyſſenus* Cappadocum Epiſcopus in Epiſtola contra eos qui adeunt Hieroſolymam, ſtringentia Orthodoxæ ſententiæ argumenta συντόμως καὶ ἐπιτόμως comprehendit, videlicet 1. quod peregrinatio Hieroſolymitana deſtituatur mandato: Si hæc ſuadet (inquit Gregorius, juxta verſionem *Petri Molinæi*) præceptorũ manuductio, op⁹ exequi ut juſſum à Domino. Sin vero eſt extra Domini præcepta, haut ſcio quid hoc ſit, rei aliquid non mandatũ velle agere, atque ita ipſum ſibi legẽ eſſe honeſti. 2. Certè quandò Dominus invitat benedictos ad hæreditatem regni cœlorum, profectionem Hieroſolymam inter rectè facta non retulit: ac cum qui ſint beati pronunciat, hoc ſtudiũ non complexus eſt. Cõſideret verò prudens, cur in eo, quod neq; beatum efficit, neq; ad regnum aptum, opera collocetur. 3. Cum ſpiritualem noxam (peregrinatio) affricet, non eſt iſto tanto digna ſtudio, imo eſt vitanda ſummopere: ne qui vitam eligit Deo addictam, ab ulla re noxia cõfigatur. Graves quidem & ſanctiſſimores ſunt propoſiti omnibus tum

viris

viris, tum mulieribus, at peculiaris eſt vitæ actæ ex ſtudio Sapientiæ honeſtas. Ea autem in ſeparato & ſolitario vitæ inſtituto rectè ſervatur, quippe cujus ingenium eſt, à permiſtione abhorrens & inconfuſum, cum nec mulieres inter viros, nec viri inter mulieres ad tuenda honeſtatis officia contendant. Sed itineris neceſſitas accuratam horum obſervationem in promiſcuam negligentiam vertit. Impoſſibile enim mulieri tantum iter percurrere, niſi habeat comitem cuſtodem, & cum ob imbecillitatem ſexus imponitur Jumēto, & cum inde deponitur, & cum in difficilioribus locis apprehēditur. Utrumlibet autē ſuppoſuerimus, ſive notū aliquem habet, qui hoc ſervitium impleat, ſive mercede conductum habet, qui hoc miniſteriū exhibeat, utrovis modo ſe res habet, non effugit res iſta reprehenſionem. Nam ſive ſe peregrino, ſive ſe ſuo committit, non ſervat legem temperantiæ. Cum verò per Orientis regiones, Pandochia, & diverſoria, & urbes quam plurimæ licentiā mali & promiſcuam libertatem habeant, quî fieri poteſt, ut trāſeunti per fumum oculi non mordeantur ejus acrimonia? Ubi polluitur auditus, polluitur oculus, polluitur animus per oculos, & aures fœda admittens. An poſſibile eſt loca infecta ſic tranſire, ut non afficiaris? 4. Qua autem in re ſuperior erit, qui ad ea loca venerit? quaſi verò ad hæc usque tempora Dominus illis in locis corpore verſetur, à nobis verò recedat; aut quaſi abundaret Hieroſolymis Spiritus Sanctus, ad nos verò tranſire non poſſet. 5. Si ex his quæ apparent, certa capi poſſent argumenta divinæ præſentiæ, meritò quis exiſtimaverit, Deum magis in gente Cappadocum, quam extra commorari. Quam multa enim ſunt apud eos altaria, per quæ nomen Domini honoratur? 6. Adhæc, ſi largior eſſet in Hieroſolymitanis locis gratia, peccatum inter homines ibi agentes non eſſet familiare. Nunc verò nullum non impuritatis genus apud eos perpetratur; Nequitiæ, adulteria, furta, Idololatriæ, veneficia, invidia, cædes: & maximè quidem hoc malum ibi familiare eſt, usque adeò ut nusquam tanta ſit ad cædem proclivitas, quanta illis in locis, hominibus ferarum more currentibus ad ſanguinem popularium frigidi lucri ergò. Quapropter timentes

Dominum, eum in quibus locis agitis, laudate. Loci enim mutatione ad Deum non acceditur; ſed ubi ubi locorum fueris, ad te veniet Dominus, ſi modò tale inveniatur animæ tuæ diverſorium, ut poſſit in te habitare Dominus & inambulare. Sin verò interiorem hominem habueris plenum improbis cogitationibus, etiamſi fueris ſuper Golgatha, etiamſi ſuper monte Olivarum, etiamſi ſub monimento Reſurrectionis, tantum abes à Chriſti in animum tuum receptione, quantum qui neque fidei principia agnoſcunt. Confer *Johann. Henrici Heideggeri, Profeſſoris Theologi Leidenſis Diſſertationem de Peregrinationibus Religioſis contra Bernhardum Baldinger, Eccleſiæ Badenſis Præpoſitum.*

§. XXXVI. Superiori Seculo admodum emphaticè de iſto negotio *Georgius Caſſander in Conſultatione ad Articuluum XXI. p. m.* 972, Operum, pronunciavit, cujus verba quamlibet prolixiora, „digna ſunt quæ hic recitentur: De veneratione, *inquit*, reliquia„rum & locorum ſacrorum, in quibus ſanctorum corpora vel cine„res condebantur (quas Memorias appellabant) manifeſtum eſt, „olim hujusmodi reliquias præſertim Martyrum, ut quæ fuerint „membra Chriſti & templa Spiritus Sancti, ſummo in honore habi„tas fuiſſe, ita ut ad illorum memorias ſolennes & celebres conven„tus haberentur, in quibus & ſacrificium Deo offerebatur, & ſan„ctorum virtutes prædicabantur. Cur autem hujusmodi memoriæ „tanto honore frequentarentur, è cauſam exponit *B. Auguſtinus* „*de Civitate Dei Libro VIII. capite ultimo.* Ut eâ, *inquit*, celebrita„te & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imita„tionem talium coronarum eodem vocato in auxilium, & eorum „memoriæ renovatione adhortemur: item, ut meritis eorum con„ſociemur, & orationibus adjuvemur. Ita legimus, ad hujusmodi „loca Martyrum reliquiis inſignia, & vota nuncupata, & peregrina„tiones ſuſceptas, quæ omnia tum utiliter fiebant, cùm adhuc & „certa memoria Martyrum vigeret, & Deus indubitatis miraculis „eos, qui mortui putabantur, ſibi vivere declararet. Atq; hæc o„mnia eò referebantur, ut fides quam illi moriendo profeſſi ſunt, „his tanquam ſignis confirmaretur: ita *Auguſtinus de Civit. Dei Lib.* „*XXII. cap.* 8. Conclamante populo, Miraculo ad memoriam B. Ste-

phani

phani edito; Quid, *inquit*, aliud erat, in cordibus exultantium niſi " fides Chriſti, pro qua Stephani ſanguis effuſus eſt? *Et paulò poſt*, " *capite nono*. Cui, *inquit*, niſi huic fidei atteſtantur iſta miracula, in " qua prædicatur Chriſtus reſurrexiſſe in carne, & in cœlum aſcen- " diſſe in carne? *Paulinus in Epiſtolâ ad Macarium*, Deum, ait, per A- " poſtolos & Martyres virtutes operari, ut credamus Dei filium & " Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ex reſurrectione mortuorũ " regnantem in cœlis ad dextram patris vivorum eſſe Dominum, " non mortuorum. Verùm in hæc paulatim abuſus irrepſit, nam " queritur *Baſilius in Definit. cap. XL.* jam ſuo tempore conſuetudi- " nem, quæ apud Sanctos viros obtinuerat, corruptam fuiſſe, nam " pro eo quod in hujusmodi conventibus, quæ in Martyrum memo- " riis agebantur, alius pro alio precari deberet, & per ſermonem ad- " hortationis mutuò ſe ædificare, nundinas & quaſi publicum em- " porium ex ſacratis Martyrum locis factas eſſe, quas abſurditates " pro ſuo commercio approbare non debeant. Quin & *Ambroſii* " *& Auguſtini* temporibus mos invaluerat, ut ad Martyrum memo- " rias populus epulas inferret, quod à melioribus Chriſtianis non " fieri, & à *B. Ambroſio* Mediolani interdictum teſtatur. Conſtat " quoque poſterioribus temporibus, nimium reliquiis & memoriis " Sanctorum indultum & tributum fuiſſe, ſic ut à bonis quoque vi- " ris pio zelo præditis, ſumma quaſi religio in hujusmodi reliquiis " conquirendis, auro & gem̃is exornandis, & memoriis ſeu templis " ſumptuoſiſſimis ædificandis poſita putaretur, & ab improbis quo- " que hominibus falsâ fiduciâ in cultu inepto & ſuperfluo reliquia- " rum collocaretur. Quare in *Concilio Cabilonenſi cap. XL.* reprehen- " duntur, qui Romam aut Turonum ſub prætextu orationis pera- " grant: putantes frequentatione horum locorum ſe à peccatis pur- " gari & impunè peccare. Acceſſerunt & alia mala, quod avari- " tiæ causâ ad ſimplicem populum illiciendum falsæ reliquiæ " ſupponebantur, & ficta prædicabantur miracula, iisque miracu- " lis populi ſuperſtitio alebatur, ut magis in admirationem miracu- " lorum raperetur, quàm ad ſanctorum imitationem, vel vitæ emẽ- " dationem provocaretur: Nonnunquam autem aſtu & illuſione " Dæmonis hominum ſuperſtitione abutentis, per inſomnia & viſa "

„novæ reliquiæ revelabantur, & ejuſdem operatione miracula edi „videbantur; hinc decretum illud *Lugdunenſis Synodi c. LXII.* Præ- „lati non permittant populum vanis figmentis aut falſis documētis „decipi, ſicut occaſione quæſtus fieri conſuevit. Et in Concilio *Car-* „*thag. V. Canone XIV.* Altaria quæ per ſomnia & inanes revelationes „conſtituuntur, omninò reprobari videntur. Item, permulti reper- „ti ſunt, qui ſanctorum reliquias ſeu falſas, ſeu veras quæſtui habue- „runt, ita ut paſſim à circumforaneis & viliſſimis hominibus, inſtar „Sacrorum Iſidis circumferrentur, & multis mendaciis imperito „vulgo commendarentur. Illud quoque jam inde ab aliquo tem- „pore præter antiquum morem invaluit, ut ſanctorum corpora ſu- „pra iſta altaria, qui locus ſoli corpori Chriſti deberi putabatur, „collocarentur, quæ ſub altari poni conſueverant. Sic *Ambroſius* „de Inventione reliquiarum Gervaſii & Protaſii, Ille, *inquit*, Chri- „ſtus videlicet ſuper altare, qui pro omnibus paſſus eſt: iſti ſub al- „tari, qui ipſius redempti ſunt ſanguine. Hodie verò cum paſſim „omnia reliquiis ſanctorum plena eſſe videntur, verendum eſt, ne „ſi Epiſcopi & Principes in veris reliquiis inquirendis & dijudican- „dis eam, quam debent, operam adhiberent, ingentes & deteſtan- „dæ impoſturæ patefierent, quemadmodū in nonnullis locis factū „eſt, & B. Martino accidit; qui cum locum quendam ſuæ Diœceſis, „monumento cujuſdam tanquam Martyris celebrem adiiſſet, de- „prehendit non Martyris, ſed ſceleſti latronis monumentum à po- „pulo cultum & frequentatū, quod everti ſtatim & exſcindi juſſit. Quamvis illi quoque probari non debeant, qui odio ſuperſtitionis certa piorum hominum monumenta violârunt, & oſſa ſive cine- res, quibus etiam barbariſſimi homines pepercerant, ſummâ cum ignominia abjecerunt & diſperſerunt. Cum igitur veræ & comper- tæ Reliquiæ, præſertim in his Provinciis perpaucæ ſint, & multæ ex iis, quæ oſtentantur, non temerè ſuſpectæ haberi poſſint, atque illarum frequentatio & veneratio non multum pietati, plurimùm verò ſuperſtitioni vel quæſtui ſerviant, multo conſultiùs videtur, ut ab omni Reliquiarum oſtētatione abſtineatur, & populus ad ve- ras Sanctorum reliquias colendas, id eſt, exempla pietatis & virtu- tum, quæ in ſcriptis vel ab ipſis, vel de ipſis exſtant, imitanda pro- vocetur.

§. XXXVII.

§. XXXVII. Ad eundem ſcopum tendunt, quæ *Becelinus* ätidē Pontificiæ ſectæ propugnator, apud *Johannem Rivium* de Abuſibus Eccleſiaſticis, p. m. 144. Oper. in fol. edit. Manutianæ Anno MDCXIV. proponit: Exſecrandas iſtas ſuperſtitiones reliquiarum, quas per ditiſſimi Nepotes à quæſtu veriſſimè appellati ad Eccleſiæ ludibrium exitiumque invexerunt, neſcivit Antiquitas, nec vidit Abuſus ridiculos, in quibus non exigua pars pietatis vulgi noſtratis hærebat hactenùs. *Guilielmus Peraldus Epiſcopus Lugdunenſis*, Seculo tertio decimo, *in Summa Virtutum & Vitiorum, Tomo I. Quintæ partis Principalis Tractat. de Beatitudinibus part. II. pag. m. 362. Edition. Moguntinæ in 4.* Anno MDCXVII. Si veſtes quæ Salvatorem tetigerunt, pro reliquiis habentur, quare verba quæ proceſſerunt de ore ejus, pro reliquiis non habentur? Nullum verborum illorum negligendum eſſet, in Pſalm. *Folium ejus non defluet.* Diligenter eſſent audienda verba illa, & memoriæ infigenda. Eccleſ. VIII. *Ego os Regis obſervo.* Credendum eſt, quod verba ipſius magnæ ſint virtutis. Illi enim ſpecialiter dicitur in Pſal. XLIV. *Diffuſa eſt gratia in labiis tuis*: & Lucæ IV. *Mirabantur omnes in verbis gratiæ, quæ procedebant de ore illius. Eraſmus* in Præfatione Paraphraſ. ſuper Nov. Teſtamentum: Si quis tunicam Chriſti exhibeat, quo non terrarum provolaturi ſumus, ut eam oſculari liceat; Atqui ut totam Chriſti ſupellectilem proferas, nihil erit, quod Chriſtum expreſſiùs & veriùs repræſentet, quàm Evangelicæ literæ. *Idem in Enchiridio Militis Chriſtiani, Tomo V. Oper. pag. 27.* In manifeſto Chriſtianus es, in occulto gentili gentilior. Veneraris Divos, gaudes eorum reliquias contingere, ſed contemnis, quod illi optimum reliquerunt, puta, vitæ puræ Exemplar. Nullus cultus gratior Mariæ, quàm ſi Mariæ humilitatem imiteris. Nulla religio ſanctis acceptior, magisque propria, quàm ſi virtutem illorum exprimere labores. Vis tibi demereri Petrum & Paulum? alterius fidem, alterius imitare Charitatem, & plus feceris, quàm ſi decies Romam curſitaris. Vis ſummo honore Franciſcum afficere? elatus es, admirator pecuniæ es. Largire hoc Divo, compeſce animos, & exemplo Franciſci eſto modeſtior, contemne ſordidum lucrum, & inhia bonis animi. Remitte contentionē, & vince in bono malū.

 Iſtum

Iſtum honorem pluris faciet Divus ille, quàm ſi centum illi cereos accenderis. Magnum quiddam putas, ſi Franciſci cucullo obvolutus ſepulchro inferaris? Nihil proderit veſtis ſimilis mortuo tibi, ſi mores fuerint diſſimiles vivo. *Chryſoſtomus Homilia LI. in Matthæum*; tangamus fimbriam veſtimenti ejus [Chriſti] imò verò totum ipſum. Si enim volumus, non veſtis ſolùm, ſed corpus ipſius propoſitum eſt nobis, non ut tangamus ſolummodo, ſed ut comedamus & ſaturemur. Adeamus ergò Chriſtum ſinguli ægrotantes magna cum fide. Nam ſi qui fimbriam veſtimenti ejus tunc tetigerunt, rectè omnes valuerunt, quantò magis corroborabimur, ſi totũ in nobis habemus? Plura hujus generis monita deſideranti ſatisfaciet *B. Chemnitius in Exam. Concil. Trident. part. IV. fol. 665 ſeq. B. Gerhardus, Tomo VIII. Locor. Theol.* §. 100. *Confeſſion. Catholic. Lib. II. Part. II. Artic. X. cap. 3. B. Dietricus Analyſi Evangelior. Part. II. Dominica XXIV. poſt Trin. p. m.* 550. *ſeq. D. Henricus Höpfner Saxoniæ Evangelicæ Sect. III. Part. 2. cap. 2. p.* 552. Johann. Henricus Urſinus Analector. Sacror. Lib. II. num. IX. p. 114. 117. Joachimus Urſinus in Stupendis Templ. Jeſuit. part. III. p. 353. Gilbertus Voetius diſputat. Select. part. III. LXIX. p. 1002. Georgius Zeæmannus Uncatholiſch Pabſtum part. II. f. 689. 710. B. Thom. Steger in Diſp. Inaug. de Ortu & Progreſſu Cultus reliquiarum ex profeſſo.

§. XXXVIII. Veteres Chriſtiani Martyrum corpora, vulnera, cicatrices ac id genus alia ex pio affectu oſculabantur. Teſtis eſt *Prudentii* Poetarum Chriſtianorum Principis hymnus II. Periſtephanon, S. Vicentio dicatus, v. 333. ſeqq.

Coire toto ex oppido
Turbam fidelem cerneres,
Mollire præfultum thorum,
Siccare cruda Vulnera;
Ille Ungularum duplices
Sulcos pererrat OSCULIS;
Hic purpurantem corporis
Gaudet cruorem lambere.

Eadem devotione ad Martyres ſub Maximini Tyrannide cruciatos laudatiſſimus Imperator Conſtantinus Magnus acceſſiſſe legitur apud

apud *Theodoretum, Lib. I. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. XI. Tomo III. Oper. part. poſterior. p. m. 551. Edit. Pariſ. in fol.* Jacobi Sirmondi S. J. Cum videret, *inquit*, dextros oculos quibusdam effoſſos, intellexitque fidei conſtantiâ hanc illos cladem pertuliſſe, labra vulneribus admovit, benedictionem OSCULO inde ſe hauſturum confidens. Martyrologium Romanum *Cæſaris Baronii* d. VII. Februarii, p. 86. Sanctus Julianus Cappadox, qui EXOSCULANS Martyrum corpora, ut Chriſtianus delatus, & ad Præſidem ductus, lento igne juſſus eſt comburi. *Optatus Milevitanus Libro Primo contra Parmenianum, Tomo IV. Bibliothecæ Patrum, p. m. 271.* memorat, à Cæciliano Carthaginenſi Diacono datum fuiſſe crimini LUCILLÆ fœminæ, non quod os Martyris ori admoviſſet, ſed quod importuno tempore ante cibum ſacrum ſumtum, & os illud non eſſet Martyris vindicati ſive recepti. *Gregorius Nyſſenus Oratione de S. Theodoro Martyre, Tomo II. Operum, pag. 1012.* Ipſas attingere reliquias, ſi quandò aliqua ejusmodi proſpera fortuna contingat, ut id facere liceat, quàm id ſit multum deſiderandum & optandum, ac ſummarum precum donum, ſciunt experti, & ejus deſiderii compotes facti. Quaſi corpus enim per ſe vivens & florens qui intuentur, amplectuntur (οἱ βλέποντες κατασπάζονται) oculis, ori, auribus omnium ſenſuum inſtrumentis oſculum adhibentes, deinde officii & affectionis lacrymas Martyri, quaſi integer eſſet & appareret, ſuperfundentes. Hæc ille. Oblectamina enim Martyrum fuerunt vulnera, non opprobria, Margaritæ pretioſæ, non vanæ ſuperſtitionis Machinæ. Dubium non eſt, *ait Ambroſius in IV. poſter. ad Corinthios*, quod in Martyribus Chriſtus occiditur, & in iis qui pro fide patiuntur aut mortem, aut vincula, aut verbera, Chriſti paſſiones ſunt, ut & vita ejus in corpore eorum palam fiat. Paſſiones enim ſunt quæ oſtendunt introitum ad futuram vitam, quam promiſit Chriſtus. Martyres amamus, non quod cruciantur, ſed quod ob Chriſtum cruciatus ferunt: contra latrones deteſtamur, non quia puniuntur, ſed quod ob malefacta puniuntur. Verba ſunt *Chryſoſtomi Orat. I. adverſus Judæos.*

§. XXXIX.

§. XXXIX. Alii Auctores notârunt, quod idem honor vinculis, lectulis, imo etiam liminibus Martyrum habitus fuerit. Quis in carcerem patitur reptare ad OSCULANDA VINCULA Martyrum? *Tertullian. Lib. II. ad Uxorem, cap. IV.* enuntiat. Confer Notas *Nicolai Rigaltii* in hunc loeum. *Chryſoſtomi homil. XXX. in 2. Corinth. XV. Romæ Subterraneæ Tom. I. Cap. XXII. §. II. pag.* 112. *ex Edit. noviſſ. Pauli Aringhi.* De Lectulis *Prudentius* iterum loco citato canit v. 545. ſeqq.

Adeſto nunc, & percipe
Voces precantum ſupplices,
Per fragmen illud teſteum,
Quô parta crevit gloria;
Et quem trementes poſteri
Exoſculamur lectulum.

De Liminibus autem Hymno III. Periſtephanon, in Paſſionem S. Laurentii, v. 516. ſeqq.

Ipſa & Senatus lumina
Quondam, Luperci aut Flamines
Apoſtolorum & Martyrum
EXOSCULANTUR limina.

Petrus Venerabilis cognomento, Abbas Cluniacenſis, Seculo XII. propter admirandam in omni literarum genere perfectionem celeberrimus, juxta *Joh. Gottfrid. Olearii Abac. Patrolog. p.* 369. Lib. I. de Eccleſiis, liminum Apoſtolicorum mentionem faciens, ait: Ab eisdem fidelibus dulciſſime ac devotiſſimè DEOSCULANTUR. (pro, oſcula accipiunt.) *Johannes Gerbrandus de Leidis*, Sec. XV. Carmelitani Conventus in Harlemenſi cœnobio Prior, Lib. IV. Chronici Belgici, de Comitibus Hollandiæ & Zelandiæ, cap. XV. de Carolo V. Carolus Romam veniens omnes Poſtes Eccleſiæ humiliter oſculabatur, & Eccleſias die noctuquè impigrè frequentabat. *Pauli us* in III. Natalem Felicis iisdem ſubſcribit ſequentibus verſiculis:

Cernere tunc paſſim eſt ſacrâ purgare medelâ
Pectora liminibus ſterni — —

Ad prio-

Ad priorem Prudentii locum de Liminibus, inſignis Philologus Johan. Weitzius Commentar. p. 519. plenioris interpretationis gratiâ addit: Moris erat adeuntibus Baſilicam * ante ejus ingreſſum procumbere ad limina, poſtes deoſculari & preces fundere. Inde *Fortunatus de* Baſilicâ Ravennate, Libro IV. in Vita S. Martini, circa finem ſcribit:

Rurſus Apollinaris pretioſi limina lambe
Fuſus humi ſupplex - - -

Idem de S. Radegunde refert, quod adiens Baſilicam S. Martini, per ſingula ſe proſtraverit limina. Diego Suarez Vice-Rex Peguenſis cum admiſſa crimina ſanguine expiaturus ad locum Idolo offenſorum cōſecratum duceretur, ſingulis delubri gradibus oſculum impreſſit, ter ubique JESU nomine ingeminato. Eraſmus Franciſci part. III. Oſt und Weſt-Indiſchen wie auch Sineſiſchen Luſt- und Staatsgartens/ pag. 1574. Ex Ferdinandi Mendez Pinti Itinerario.

De Urnis idem judicare vel ille Prudentii locus jubet: Urnas reoru᷉ morticinas lambere. Hymno XIV. Periſtephanon v. 385. id eſt, cados oſculari. Adhuc fit in Italiâ, ut tumbas Divorum ſuperſtitioſè oſculentur, ait *Georgius Fabricius in Comment. VVeitzian. ſuper Prudentium, p. 376.* Sed illuſtrior locus in eodem Poëtâ de cryptis Martyrum viſitatis & honoratis, Hymno IV. qui Paſſionem Hyppoliti deſcribit, hoc numerorum ambitu concluſus reperitur:

Manè ſalutatum concurritur: omnis adorat
Pubes, eunt, redeunt, Solis ad usque obitum.
Conglobat in cuneum Latios ſimul & peregrinos
Permixtim populos, Relligionis amor.
OSCULA perſpicuo finguntimpreſſa Metallo:
Balſama diffundunt, fletibus ora rigant.
Jam cum ſe renovat decurſis menſibus annus,
Natalemque diem paſſio feſta refert:
Quanta putas ſtudiis certantibus agmina cogi?
Quæve celebrando vota coire Deo?

Urbs auguſta ſuos vomit effunditque Quirites,
Unà & Patricios ambitioni pari.
Confundit plebeja Phalanx umbonibus æquis,
Diſcrimen procerum præcipitante fide.
Nec minus Albanis acies ſe candida portis
Explicat, & longis ducitur Ordinibus.
Exultant fremitûs variarum hinc inde Viarum,
Indigena & Picens, Plebs & Etruſca venit.
Concurrit Samnitis atrox habitator, & altæ
Campanus Capuæ, jamque Nolanus adeſt.
Quisque, ſuæ lætus cum conjuge, dulcibus & cum
Pignoribus, rapidum carpere geſtit iter.
Vix capiunt patuli populorum gaudia campi,
Hæret & in magnis denſa cohors ſpaciis.
Anguſtum tantis illud SPECUS eſſe catervis,
Haut dubium eſt, ampla fauce licet pateat.

Add. Joachimus à Beuſt, Explicat. Evangelior. Dominâ Quaſimodogeniti. Notæ Baronii ad Martyrologium, p. 509.

* Baſilica, Græce βασιλικὴ, id eſt, regia, erat ædificium vel diverſorium apud gentiles ad negotia à mercatoribus & nummulariis peragenda *Seneca Lb. III. de Irâ cap. XXXIII.* Fremitu Judiciorum Baſilicæ reſonant. Erat etiam locus ad jus dicendum. *Plinius Junior Lib. VI. Epiſt. XXXIII.* Sedebant judices centum & octoginta (tot enim quatuor conſiliis conſcribuntur) ingens utrinq; advocatio, & numeroſa ſubſellia, præterea denſa circumſtantium corona latiſſimum Judiciũ multiplici circulo ambibat. Ad hoc, ſtipatum tribunal, atq; etiam ex ſuperiore baſilicæ parte, quà fœminæ, quà viri, & audiendi quod erat difficile, & quod facile viſendi ſtudio imminebant. Structuram Baſilicarum *Vitruvius Libro V. deſcribit.* Illas poſtea Chriſtiani in uſum templorum converterunt. Prius vocabantur Regum habitacula, unde & nomen habent, nunc autem ideò Baſilicæ divina templa nominantur, quia ibi Regi omnium DEO cultus & ſacrificia offeruntur, juxta *Iſidorum Lib. XV. Originum, cap. IV.* vel quia profanæ Baſi-

licæ

licæ in Eccleſias Chriſti converſæ ſunt, ad quod alludere videtur Auſonius in Gratiarum actione pro Conſulatu ad Gratianum Auguſtum, ſtatim poſt principium dicens: Baſilica olim negotiis plena, nunc votis pro Tua ſalute ſuſceptis. *Ennodius in Dedicatione Baſilicæ Apoſtolorum*, ubi templum fuit Idolorum, Dict. Sac. II. Veni ergò, piiſſime Domine, & ad Conſecrationẽ operis tui plenus illabere; Vice humani per Baptiſmum pectoris purgentur hæc templa turpi hactenus dedicata Patrocinio. Romæ Principaliores Baſilicæ ſunt quatuor, quæ PATRIARCHALES appellantur, LATERANENSIS, ſcilicet, VATICANA, S. PAULI, & S. MARIÆ MAIORIS. Denique Baſilica dicitur Legum Codex, cujus Leo Philoſophus, teſte *Balſamone*, auctor fuit. *Johann. Bona Rer. Liturg. Lib. I. cap.* XIX. §. *IV. p.* 414. *Macer in Hierolexico, pag.* 73.

§. XL. In Eccleſiâ Græcanicâ Januis ſacrarii oſcula figi perhibet Ἀρχιερατικόν Eccleſiæ illius, parte VI. Liturgiæ in ritu introitus & Tritagii p. 54. ab Iſaáco Haberto Pariſ. editũ, An. MDCXLIII. in fol. his verbis: Ἐρχόμενοι δὲ πάντες εἰς τὰς ἁγίας θύρας κατὰ συζυγίαν ἐν ταῦτα μερίζονται, καὶ ἀσπάζεται εἷς τὴν μίαν θύραν, καὶ ὁ ἕτερος τὴν ἄλλην. Καὶ οὕτως εἰσέρχονται εἰς τὸ ἅγιον βῆμα. Οἱ δὲ Διάκονοι ἀσπάζονται τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Ὅταν δὲ φθάσῃ ὁ Πατριάρχης εἰς τὰς ἁγίας θύρας, ἀσφαλίζουσιν αὐτὰς οἱ ὠστιάριοι καὶ ἀσπάζεται πρῶτον τὴν δεξιὰν, εἶτα τὴν εὐώνυμον. Καὶ οὕτως ἀνοίγουσιν αὐτὰς, καὶ εἰσέρχεται, καὶ ἔμπροσθεν αὐτοῦ οἱ Ἀρχιερεῖς ἀσπαζόμενοι καὶ αὐτὰς τὰς ἁγίας θύρας ὡς καὶ οἱ Διάκονοι. Id eſt, accedentes autem bini ad januas Regias, qui dividuntur, unusque portam unam oſculatur, alter alteram. Atque ſic ingrediuntur ad Sanctuarium. Diaconi verò oſculantur ſanctam menſam. Cum autem venerit Patriarcha ad ſanctas januas, cuſtodiunt eas oſtiarii, & ipſe primùm dextram oſculatur, dein ſiniſtram, atque ſic eas aperiunt; tum ingreditur; Et ante ipſum Pontifices & Presbyteri oſculantes etiam Sanctas januas, ut & Diaconi. *Chryſoſtomus Homilia* XXX. *in poſteriorem ad Corinthios Epiſtolam*: Templum, *inquit*, Chriſti ſumus, itaq; templi veſtibula & aditum OSCULAMUR, cum invicem nos oſculamur. Non cernitis quàm multi hujuſce templi veſtibula oſculantur, illi

quidem caput inclinantes, hi vero manus tenentes, eamque poſtea ori admoventes. At per has etiam januas & oſtia ingreſſus eſt Chriſtus, & ad nos ingreditur cum communicamus.

Apud Græcos nemo præter Herodianum, Hiſtoricorum, ſi ſtyli elegantiam & perſpicuitatem ſpectes, nemini ſecundum, inter veteres, quod ſcio, hactenùs narravit, urnam, quâ mortuorum reliquiæ condebantur, oſculo exceptam fuiſſe. Is autem Libro IV. Hiſtoriarum Cap. I. ſic habet: Εἵποντο δὲ ὄπισθεν αὐτοῖς οἱ τὴν ὕπατον ἀρχὴν τότε διέποντες, κάλπιν φέροντες, ἔνθα ἦν τὰ Σεβήρου λείψανα. οἵτε προσαγορεύοντες τοὺς νέους αὐτοκράτορας, παρελόντες καὶ τὴν κάλπιν προσεκύνουν. Poſt ſequebantur Conſules, urnam cum Severi reliquiis geſtantes. Qui autem novos Imperatores conſalutaverant, urnam quoque ipſam ſupplices adorabant; id eſt, oſculabantur, ut *Politianus* verbum προσκυνεῖν recte vertit.

§. XLI. Ex relata prioris Eccleſiæ conſuetudine ad Pontificios manavit reliquiarum cultus, quo dein antecedẽtibus ſermo inſtitutus eſt. Undè etiam ab ipſis Romanenſibus tota hæc Cærimonia ad venerationis oſculum reducitur. Verùm enim verò quoniam his oſculis opinionem cultus aut meriti ſuperſtitiosè addunt, creduntque ſe OSCULANDO crucem aut linteolum demereri eum, qui in cruce pependit, aut linteolo involutus fuit, adeoque gratiam conſequi & remiſſionem peccatorum: Ideò illam ipſorum deoſculationem Theologi orthodoxi ab oſculo adorativo veri Dei rejiciunt, & ad adorativum Dei fictitii transferunt. Commodè hic *Auguſtini* verba ex *Libro VIII. de Civitate DEI. cap. XXVII.* accommodamus dicentes: Nos Martyribus non templa, nec Sacerdotia, nec Sacra & Sacrificia conſtituimus, quoniam non ipſi, ſed Deus eorum nobis eſt Deus. Honoramus ſanè memorias eorum, tanquam ſanctorum Dei hominum, qui usque ad mortem ſuorum corporum pro veritate certârunt, ut innoteſceret vera Religio, falſis fictisque religionibus convictis. Quis autem audivit aliquandò fidelium, ſtantem Sacerdotem ad altare etiam ſuper ſanctum corpus Martyris, ad Dei honorem cultumq; conſtru-

ctum,

ctum, dicere in precibus, offero tibi Sacrificium, Petre & Paule, vel Cypriane, cùm apud eorum memorias offeratur Deo, qui eòs & homines & Martyres fecit, & ſanctis ſuis Angelis cœleſti honore ſociavit, ut eâ celebritate & Deo vero de illorum victoriis gratias agamus, & nos ad imitationem talium Coronarum atq; Palmarum, eodem invocato in auxilium, ex eorum memoriæ renovatione adhortemur? Quæcunque igitur adhibentur obſequia religioſorum in Martyrum locis, ornamenta ſunt memoriarum, non ſacra vel ſacrificia mortuorum, tanquam Deorum. Placent quoque *Simonis Goulartii* verba in *Notis ad Cypriani Epiſtolam* XXXVII. Audio, *inquit*, memoriæ nomen, non mortuorum invocationem, non oſſium Polycarpi & ſociorum exhibitionem, DEOSCULATIONEM, coram eis genuflexionem, circumgeſtationem per compita, reſervationem cum opinione cultus divini in iſtis reliquiis conquirendis, & religiosè aſſervandis incluſi. Condita ſunt honorificè, pretioſo velamine operta, non adorata; nec in Martyrum memoriis Catholica Eccleſia propoſuit piis in terra degentibus ſuffragia & patrocinia per interceſſiones & merita ſanctorum in cœlo. Recitata & celebrata ſunt certamina Martyrum, quæ pro fide Chriſti pertulerunt, addita ex verbo Dei prædicatione, qua explicaretur, quibus Coronis & Braviis intrepidi milites Chriſti ornati eſſent; idque ideò, ut auditorum animi ad ſimilia certamina præpararentur & animarentur. Fiebant etiam vota ad Deum, ut pii ſuperſtites in hac ſpirituali militiâ, ſocii & conſortes fierent Martyrum, tum in pugnâ, tum in victoriâ, & vitæ æternæ coronâ, ut diſertis verbis dicunt Smyrnenſes. Horum nos in veritatis profeſſione diſcipulos, tum conſortes in gloria eſſe optamus.

§. XLII. Judæi occœcati etſi quidem in ædibus ſuis & Synagogis nullas imagines, picturas aut ſtatuas habent, ſuperſtitionem tamen penitus redolet analogum quidpiam inter illos, cui ſummam ex inſtituto venerationem deferre ſolent. Nimirum Januæ domus & ſingulorum conclavium, quæ habitantur, & domeſticis uſibus ſerviunt, inſigunt ſchedam membranaceam,

quam מזוזה Mesusah vocant, cui inſcribunt primò ex Deuteronomii cap. VI. v. 4, 5, 6, 7, 8, 9. *Audi Iſrael, Dominus Deus noſter Dominus unus eſt, &c.* usque ad; *Scribes quoque illa in poſtibus domus tuæ, & in portis tuis.* Deinde ex Deuter. XI. à v. 13. *Et erit, ſi obediendo obediveritis præceptis meis &c.* usq; ad v. 20. *Scribes quoque ea.* Hanc ſchedam convolutam canæ vel pixidi includunt, eamque clavo infigunt vel intrudunt muro ad dextrum poſtem ingreſsûs domus, vel foſſulam ad id in poſte ipſo excavant. Quod *uni duntaxat poſti* eam inſerunt, Magiſtri ipſorum eruunt ex voce מזזת, quæ cum uno duntaxat Vau ſcribitur in adducto loco. Quod *Poſti dextero*, extundunt ex voce ביתך; quam hic explicant per ביאתך Ingreſſus tui. In ingrediendo enim dextrum pedem ſoleri præponi ſiniſtro. Quod *non tantum januæ domus exteriori, ſed & interioribus in domo ipſa ſit infigenda*, docent ex voce Plurali וּבִשְׁעָרֶיךָ *& in portis tuis*. Ideò enim, ajunt, adhiberi pluralem numerum, ut doceatur, omnes portas hic intelligi, Ædium, Cubiculorum, Cellariorum, Horreorum, Civitatum, Oppidorum &c. *Talm. Menach. fol. 34. 1.* Domus Synagogæ exemta eſt à *Meſuſah*, quia non habitationi, ſed precationi, eſt deſtinata. Quod ſi verò in ea ſimul ſit locus, qui ab aliquo inhabitatur, tenetur de ea. Loca ſecreta, balnea, officinæ coriariæ & ſimilia, itidem excipiuntur: quia non ſunt לדירת כבוד pro uſu honeſto. Schedæ huic interiùs nihil præter commemorata loca Scripturæ eſt inſcribendum. Undè qui etiam certos characteres & ſignacula, vel etiam Nomina alia divina, Angelorum, vel alios verſus Biblicos ſuperſtitioſè addunt: illi malè faciunt, & dicuntur eſſe ex illis, qui nullam partem habent in ſeculo futuro. Exteriùs autem, ſeu averſæ ejus parti, inſcribunt nomen שדי Schaddai, & eo quidem loco, ut reſpondeat, vel voci והיה *Et erit*, in interiori parte; vel ſpatio & interſtitio verſuum illorum, ex Deut. VI. & XI. Rationem hujus rei reddit hanc R. Bechai in Legem, fol. 196. col. 2. Gentes, *inquit*, mundi exiſtimant, proſperitatem ædium dependere ab aſtris. Nos verò ut teſtatum faciamus, Deum vincere & deſtruere vim aſtrorum, & ab ipſo omne bonum promanare in ædes, non ab aſtris; ideò inſcribimus his Schedis nomen Schaddai. Sic poſteaquam Jobi

XXII.

XXII. v. 17. dicitur: *Quid facit Schaddai illis?* reſponderur v. 18. והוא מלא בתיהם טוב *Ipſe implet domus eorum bono.* Ajunt præterea; Rex qui eſt caro & ſanguis, eſt intra Palatium ſuum, & miniſtri ejus cuſtodiam agunt foris: Contra eſt hic; Iſraelitæ dormiunt in lectis ſuis, intra ædes ſuas, & Deus cuſtodit ipſos foris: Vi ſcilicet ac virtute harum ſchedarum, quibus nomen ejus inſcriptum. Hinc quotiescunque homo pius vel domo ſua egreditur, vel eam ingreditur, Manu ſua Meſuſam hanc tanget & dicet: Dominus cuſtodiat egteſſum & ingreſſum meum à nunc & usque in ſeculum. *In Colbo fol.* 101. *col.* 4. ſcribitur ideò fieri; quod שׁדי vox ſit Symbolica harum trium שומר דירת ישר׳ Cuſtodiens domicilia Iſraelis. *In Levuſch Ateres ſahaf Num.* 288. §. 15. pro memoriali, vel confirmatione hujus rei affertur id quod apud Jobum legitur cap. XXII. v. 25. וְהָיָה שַׁדַּי בְּצָרֶיךָ (Et erit Schaddai munitio tua) Ne legas, ajunt בְּצָרֶיךָ ſed בְּצִירֶיךָ Et erit Schaddai in Cardine, vel, in poſte tuo; cui cardo ineſt. Itaque ita inſcribunt hoc nomen, ut membranâ convolutâ videri queat: & in eum finem quoq; in calamo ſeu Pixide, cui inſeritur, faciunt foramen, per quod conſpiciatur. Quidam præter nomen שדי adſcribunt inſuper כוזו במוכסז כוזו quod ſcribunt eſſe nomen Angeli cuſtodiæ huic Præfecti. Meminit hujus etiam *Antonius Margarita*, ſed qualia hæc ſint nomina non explicat. Reſpondent hæ tres voces tribus iſtis in verſu Deut. VI. v. 4. יהוה אלהנו יהוה. Illas ex his eliciunt certâ quadam arte Cabaliſticâ (NB. hic ſe manifeſtè prodit ſuperſtitio Recutitorum) qua pro unaquâque litera, proximè ſequentem ſubſtituunt, & eas ita inter ſe commutant, veluti כ pro י, ו pro ה, ז pro ו, ב pro א, & ſic conſequenter. Magnam his nominibus ſanctitatem adſcribunt. Hinc domo ad negotia ſua egreſſuri ſolent dicere; בשמך כוזו במוכסז כוזו אלך ואצליח *In nomine tuo, kuſu Bemochmas kuſu, iter ingrediar, & proſperabor.*

Convolvunt hanc ſchedam à fine linearum verſus Principium, ut in aperiendo earum initium ſtatim Lectori in oculos incurrat. Antequam eam Poſti inſerant, hanc ſuper eâ præmittũt benedictionem:

nem:

nem: *Benedictus ſis, ô Domine Deus noſter, Rex mundi*, qui nos ſanctificaſti præceptis tuis, & præcepiſti nobis לקבוע מזוזה *Poſtibus infigere Meſúſam*. Cæterùm multa hic ſcribunt de Pelle cui hæc inſcribenda, de atramento, de formâ ſcribendi, de modo inſerendi, de ædibus & conclavibus, quæ de his *Meſuſoth* tenentur, vel quæ non &c. Ea qui ſcire volet, adeat Ritualia eorum. Certis temporibus illas depromunt & recenſent, videntes, an adhuc illæſæ & integræ, an vitium paſſæ ſint, veluti an ſint laceræ, vel Scriptura deleta &c. Quicunque domum aliquam conducit ſtatim tenetur eam *Meſuſah* inſtruere. C m quis è domo emigrat, & Judæo eam inhabitandam relinquit, non debet *Meſuſah* eximere & auferre, quia Spiritus & Dæmones maligni ſtatim immigrant in eam domum, quæ *Meſuſah* caret, à quibus novo hoſpiti periculum imminere poſſet, ſi domus illa ad tempus ſine *Meſuſah* relinqueretur. Quod ſi verò vel à Chriſtiano domum conduxerit, vel Chriſtiano eam elocet, licet eam auferre, & ſecum aſportare, quia ſic nullum Judæo, ſed Chriſtiano duntaxat, metuendum periculum, cujus Judæus nullam tenetur habere rationem. Nulli Chriſtiano hujusmodi *Meſuſah* danda, quia ille non debito eam honore & veneratione habebit. Quod ſi tamen aliquis eam petat, cui ſine periculo denegari nequit, majoris alicujus mali & incommodi vitandi causâ dari poteſt. Uſus harum Schedarum eſt, ut quotiescunq; homo per portam domus ſuæ vel egreditur, vel ingreditur, ex intuitu earum ſibi in memoriam revocet Dei Unitatem, Providentiam, Potentiam, Legem, quorum documenta in dictis illis Scripturæ extant, & per horum conſiderationem ad timorem Dei excitetur, & à peccato abſtrahatur. Hactenùs *Johannes Buxtorffius Synagogæ Judaicæ cap.* XXXI. Loco ubi *Meſuſah* ſita eſt, frequenter Judæi manus admovent exeuntes, quin & aliquandò illum OSCULANTUR, ut uſus confirmat, & tradit *Rabbi Leo*, apud *Novarinum, Electorum Sacrorum Libro V. Cap.* XII. §. 131. *Paginâ* 47.

DISSER-

DISSERTATIO VII.

De
OSCULIS IDOLOLATRICIS GENTILIUM.

SUMMARIA.

I. *Vocis Idolum explicatio. Idololatria quid. Origenis diſtinctio inter ſimulachrum & ſimilitudinem. Idolorum deſcriptio ex Athanaſio.* II. *Apoſtoli propoſitio: Idolum nihil eſt in mundo, penſitata.* III. *Idololatriæ mater nimia admiratio. Senatus Romanus Deos conſtituebat. Magni Romanorum Dii* XII. *Homines propter multa merita inter Deos relati; quandoque tamen etiam turpiſſimis idem honor decretus. Vetuſtæ de Antinoo Imp. Hadriani Catamito in Deos relato Inſcriptiones. Beſantinoum.* IV. *Gregorii Nazianzeni de Origine Idololatriæ elegans diſcurſus.* V. *Oſculum in cultu Deorum tribus modis adhibitum.* 1. *Ori* 2. *Manibus.* 3. *Pedibus. Ieſuitæ Idololatriam & Tyrannidem in Indias introduxerunt. Idoli Lama pedes Tatari oſculantur. Indi Idoli Nandi caudam.* VI. *Eminus ſtantes manum prius ori admovebant, deinde manu baſia jactabant, contra Lipſium & Adrian. Turnebum. Salmuth notatus & Muretus vindicatus. Pauperes præter oſculum manus dextræ Diis nihil offerebant. Oſculum orantis ſignum. Idem preces reddit perfectas.* VII. *Certi in adoratione geſtus. Dextratio. Seſſio primoris digiti in pollice. Voſſius notatus. Circumactio in adorando adhuc Muhamedanis in uſu. Lapis Veneris effigie inſignita in templo Make. Gentiles verſus Orientem, Iſraelitæ verſus Occidentem precantes ſe vertebant. Turcæ in precibus Meccam reſpiciunt. Iudæi ad Auſtrum ſe vertunt.* VIII. *Cauſa hujus vertiginis ex Plutarcho. Heſperii ex Indice & Pollice crucem formant. Adoratio cæleſtis exercitus & elementorum.* IX. *Cultus Solis & Lunæ antiquiſſimus multis gentibus fuit notus. Sol Iovis oculus. Luna præſes viarum. Multa nomina Solis, quia omnes Ethnicorum Dii ad illum referuntur.* X. *Heliopolis Aegyptiorum. Simulachrum Solis. Aethiopes eidem cinnamomum offerunt. Templum Solis apud Emeſenas.*

 Cultus

Cultus inter Romanos, Græcos, Germanos usque ad tempora Priſcillianiſtarum. XI. *Noſtra ætate Solis cultores ſunt Gronlandi, Lappones, Scythæ, Samojedi, Molgomſai, Badai, Cathaini, Sinenſes, Iavani, Maluccani, Philippini, Zeilonenſes, Perſæ, Africani.* XII. *Americani. Virginienſium & Floridanorum vicini. (Feſtum anniverſarium in honorem Solis apud Vtinenſes. (Accolæ freti Californiani, Peruani, Cuſcanorum ſtatua Soli dicata. Congenſes.* XIII. *Cultores Lunæ Sueciæ populi ſubpolares, Irlandi, Tatari, Chinenſes, Iaponii, Goënſes, Guzaratenſes, Iavani, Molnecani, Philippini, Africani, Americani, Incolæ Guianæ, Hiſpaniolæ, novæ Zemblæ, Peruani cuilibet animali peculiarē ſtellam tribuūt. Chiani ſingulis menſibus ſuas ſtellas aſſignant. Tapuyæ in Braſilia Plejades colunt. Scythæ ſeptentrionales ſtellam polarem. Philippini Saturnum, ſub nomine Maglente, Luciferum Americani.* XIV. *Iudæorum conſecratio Lunæ.* XV. *Explicatio Iobi c.* XXXI. *v.* 26. *Manum ſuam oſculari ore ſuo ſenſu Scripturæ quid? Comparatio Lunæ & bonæ famæ.* XVI. *Ezechielis c.* VIII. *v.* 17. *expenditur: ramum ponere ad nares ſuas, id eſt ſubſannare. Zemorah varia ſignificat. Palmites arborum Idolis conſecrati. Crepitus ventris inter Aegyptiorum Deos. Mercurio ſacer & bonæ fortunæ nuncius. Oppedere contra tonitrua. Ramos oſculari. Rami à gentilibus admoti naribus adorandi causâ. Daphnephoria Thebanorum. Oſchophoria Athenienſium.* XVII. *Idololatricus Indorum cultus Arbori delatus. Oſculari flores Idolo conſecratos.* XVIII. *Adorationi manus oſculatio juncta. Baal ſive Bel nomen variis Diis commune. Vitulos oſculari. Deoſculatio & veneratio Hebræis idem notat. Idolum Moloch qua formâ. Varia illi ſacrificia oblata. Gehenna undè. Gaffarelli opinio de liberis per ignem tranſmiſſis rejecta.* XIX. *Camelus à Mahomedanis Perſicis tempore Paſchali in ſacrificium adhibitus multis cum cerimoniis. Caro ejus medicamenti vice uſurpata.* XX. *Elementa à multis gentibus Deorum loco culta. Ignis veneratores Lappones, Indi, Romani, & fortè incolæ aureæ Cherſoneſi. Benjamin Tudelenſis ſcriptor ſuſpectus. Aer Chinenſium Deus. Aquæ divinus honor tributus ab Aegyptiis. Fontibus & aquis hoſtiæ datæ. Ganges à Bengalenſibus devotè adoratur.* XXI. *Terra mater Dea æſtimata multis gaudet cognominibus.*

Hertha

Hertha Germanorum. Sacellum terræ dicatum apud Spartanos, Templum Romæ. Varios habuit cultores. Zlota Baba Scytharum. Terram oſculari quorum mos. XXII. *Idola in arboribus apud Indos, Mahomedanos, Guineanos, Angolenſes, Peruvianos. Braſilianum Numen, fructus cucurbitæ ſimilis, nomine Tammaraka.* XXIII. *Oſcula januis, lapidibus, aris, fanis aliisque rebus Numini conſecratis data. Humum, templa & aras matres anxiæ capillis paſſis verrebant. Portas urbis oſculantur diſceſſuri.* XXIV. *Smaragdi inter numina Peruvianorum. Viliſſimi quoque lapides adorati. Caabah Arabum. Lapidum cultus in Mechâ. Lapis Abrahami veſtigia oſtendens. Incurvatio ſuper lapidem effigiatum Judæis graviter prohibita. Americani & Incolæ Inſulæ Madagaſcar aurum pro numine habent.* XXV. *Doctorum de derivatione verbi adoro variæ ſententiæ. Palmerius à Barthio notatus.*

§. I.

IDolum Græcis εἴδωλον ab εἶδος aut εἴδομαι propriè eſt idem quod ſimulachrum, imago, ſpecies, quia viſui objicitur. *Gloſſarium*, εἴδωλον, ſimulachrum, larva. *Tertullianus de Idololatriâ cap.* III. Ad hoc neceſſaria eſt vocabuli interpretatio, εἶδος Græcè *formam* ſonat: ab eo per deminutionem εἴδωλον deductum, æque apud nos *formulam* facit. Igitur omnis *forma* vel *formula*, *Idolum* ſe dici expoſcit. Inde Idololatria omnis circa omne Idolum famulatus & ſervitus. Hæc ille. Tamen ex analogiâ Græcâ & uſu autorum εἴδωλον non eſt vox deminutiva, ſed rectà fluit ab εἴδομαι, videor. Exodi XX. v. 4. Ne facias tibi פֶּסֶל ibi Paraphraſis Chaldaica ponit צְלֵם id eſt ſtatuam, imaginem, ipſo *Aria Montano* interprete. Septuaginta ſenes vertunt εἴδωλον. Deus per Moſen ſanxit, μήτε εἰκόνα μήτε ὁμοίωμα ποιῆσαι, inquit *Juſtinus Martyr contra Tryphonem*, Vulgatus interpres reddidit, imaginem, ſimilitudinem. *Cicero Lib.* I. *de Finibus.* §. XXXII. itidem idola exponit imagines. *Plin. Lib.* VII. *Epiſtolar.* XXVII.

Mox, *inquit*, apparebat Idolon, ſenex macie & ſqualore confectus. Cicero Epiſt. ad familiares *Lib.* XV. *Ep.* 16. Sed ſi inſulam Britanniam cœpero cogitare, ejus εἴδωλον mihi advolet ad pectus. Conferatur *Iſidori Lib.* VIII. *Etymologiar. cap.* XI. Idoli propriâ ſignificatione laxiùs extensâ, Idolum etiam dicitur, quidquid mens humana in veri Numinis locum ſubſtituit. Et ad hoc genus loquendi præeunt nobis ſeptuaginta Interpretes, I. Paralip. XVI. v. 26. ubi vertunt: Πάντες οἱ θεοὶ τῶν ἐθνῶν εἴδωλα. Ac Idola etiam retinuit Latinus Interpres. Hebraicè eſt אלילים *elilim*, hoc eſt vanitates, vel, ut ſic dicam, nullitates. Undè & Apoſtolus ait. I. Corinth. VIII. v. 4. οὐδὲν εἴδωλον ἐν κόσμῳ: quaſi diceret, idolum nec numen eſt, nec vim numinis habet; ſed res eſt vana, & inane hominum commentum, eoque nulla virtute præditum, ad hominem vel ſanctificandum vel polluendum. Undè deinceps colligit, in edendis iis, quæ idolis ſunt immolata, per ſe nullum eſſe crimen; ſed tum demum peccari, ſi quis hac edendi libertate abutatur neglectâ charitate: ut ſi de iis comedat cum offendiculo infirmi fratris. Hæc evincunt, non de ſolis imaginibus, vel ſimulachris divino honore affectis, idolum uſurpari, ſed aliquantò laxiori ſignificatione: quomodo & idoli, & idololatriæ nominibus paſſim veteres utuntur Theologi. Ita *Tertullianus Lib. de idololatria cap.* II. Idololatria Deo fraudem facit, honores illi ſuos denegans, & conferens aliis, ut fraudi etiam contumeliam conjungat. Et *Cyprianus in Exhortatione ad Martyrium:* Tunc idololatria committitur, cum divinus honos alteri datur. *Origenes* locum Exodi XX. v. 4. Non facies tibi ſculptile, explicans, Homiliâ VIII. inter ſimulachrum & ſimilitudinem ſic diſtinguit: Si quis quolibet metallo auri vel argenti, vel ligni, vel lapidis faciat ſpeciem quadrupedis, vel ſerpentis, vel avis, & ſtatuat illam adorandam, non idolum, ſed ſimilitudinem fecit: vel etiam ſi picturam ad hoc ipſum ſtatuat, nihilominùs ſimilitudinem feciſſe dicitur; idolum facit, quia ſecundum Apoſtolum, idolum nihil eſt, I. Cor. VIII. 4. Et facit quod non eſt. Quid eſt autem, quod non eſt? Species, quam non videt oculus, ſed ipſe ſibi animus fingit, verbi gratia: ſi quis humanis membris, caput canis aut arietis for-

met,

met, vel rurſus in uno hominum habitu duas facies fingat, ideò hæc ſpecies Apoſtolus dicit, idolum nihil eſt in mundo. Hunc ſequitur *Oecumenius*, *Theodoretus in Exod.quæſt.*XXXVIII.Idola ſunt falſa ſimulachra, qualia Græci & Ægyptii effingere conſueverunt, formas ſcilicet non ſubſiſtentes, velut ſphingas, tritonas, Centauros, homines canino vultu. Explicatiſſimè D.*Athanaſius de Gentibus.in Orat.p.*7.8.*Edit.Heidelberg. An.*1601. Ut qui penitùs exalto in terram afflicti, inſtar terreſtrium cochlearum torquent ſeſe ac reptant: Ita quippe impientiſſimi mortales ubi ſemel ceciderant à concipienda imagine Dei, homines deinde & hominum formas tum viventium, tum defunctorum in Deos retulerunt. Poſtmodum verò cogitationibus conſiliiſque deterioribus initis, in lapides etiam & ligna, reptilia tum aquatici generis, tum terreſtris, & in brutas feraſque beluas divinum & ſupramundanũ nomen transtulerunt, omnes interim divinos honores illis attribuentes vero ac legitimo, reque ipsâ Deo Chriſti Patre rejecto. *Paulò poſt*: quippe qui bruta rationabiliaque animalia invicem permiſcentes, & in unam ſpeciem contrahentes pro Diis colunt, quales ſunt apud Ægyptios Canicipites,Serpenticipites,Aſinicipites:& in Lybia Jupiter Ammon vervecino capite configuratus. Commodè quoque *Iohannes Lorinus in Comment.Act. Apoſtolic.cap.*XVI.*v.*29. Sculptilis imago diſtinctiùs & enixius prohibita eſt,quoniam cultus IDOLORUM verſabatur potiſſimùm in imagine ſculptâ vel ſtatuâ, quæ ſoliditate partium & craſſitie magis exhibet perſonas, quæ adorando proponuntur, quàm ſi hæc in ſuperficie duntaxat coloribus exprimatur.

§.II. Quandò autem Apoſtolus dicit, Idolum eſt nihil in mundo, triplex reſpectus attendendus erit. Notatur enim hic ante omnia ipſum formale Idoli, quod eſt divinum aliquid à ſuperſtitioſo hominum cœtu creaturis tributum.Hoc non eſt ſubſiſtens aliquid, hoc creaturæ verè non participant, ſed eſt notio tantùm & conceptus mentis vaniſſimus. Ratione hujus formalis conſiderata Idola Apoſtolus nihil eſſe pronunciat.Deindè attenditur Idolorum Impotentia, quia cultores eorum magna exſpectantes fru-

ſtra ſunt. Inde in Pſalmo CVI. *v.* 28. Idola *Methim*, mortui vocantur. Sanè mortuis nulla inhæret virtus, potentia nulla, & niſi corpora mortuorum ex aſpectu hominum remota terræ mandantur, magis obſunt quam proſunt. Sic Idola, Scriptura teſte mortui ſunt, ἀνωφελῆ, non poſſunt bene facere nec male facere. Perniciem & interitum iis afferunt, qui in ipſis confidunt. Os habent & non loquentur, oculos habent & non videbunt, aures habent & non audient, nares habent & non adorabuntur, manus habent & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt, non clamabunt in gutture ſuo: Similes illis fiunt, qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in iis, quæ ad contemtum Idolorum & vanam Idololatratum fiduciam arguendam verba adducit HieroPſaltes Pſ. CXV. v. 5. ſeqq. Confer Jeremiæ cap. X. v. 3. 4. 5. Conſonant illa *Athanaſii Tomo* I. *Orat. contra Idola. p.* 11. utinam, utinam, ſine ſpecie ulla artifex illis Numina conformâſſet, ita enim fieret, ut non tam evidens ſuæ adverſus ſe ſtoliditatis documentum oſtenderent. Tum enim ſi ſigna notaſque ſenſuum non haberent, quales ſunt oculi, nares, aures, manus, os, ipſis interim immobilibus & ſine uſu ſenſuum, ſenſibiliumque perceptione, ſimpliciorum animos fallere potuiſſent. Nunc contra habent & non habent, ſtant & non ſtant, ſedent & non ſedent, nullam enim vim iſtiuſmodi actionem poſſident, ſed in eo ſtatu quo voluit artifex, permanent, divinitatis ſuæ argumentum nullum de ſeſe exhibentes, inanimati prorſus ſolum hominis arte conſiſtendi ſpeciem habere videntur. Apud *Prudentium* S. Vincentius Martyr ita canit, Periſtephanon hymno II, *v.* 65. ſeqq.

O veſtra inanis vanitas,
Scitumque brutum Cæſaris!
Condigna veſtris ſenſibus
Coli jubetis Numina;
Exciſa fabrili manu
Cavis recocta & follibus
Quæ voce, quæ greſſu carent,
Immota, cœca, elinguia.

Impo-

Impotentiam Idolorum & cœcitatem Idololatrarum idem Poeta Chriſtianus his perſtringit Periſteph. Hymno XIV. v. 296.

Non erubeſcis ſtulte, pago dedite,
Te tanta ſemper perdidiſſe obſonia?
Quæ DIS ineptus obtuliſti talibus,
Quos trulla, pelvis, cantharus, ſartagines,
Fracta & liquata contulerunt Vaſcula.
Ignoſco fatuis hæc tamen vulgaribus,
Quos lana terret diſcolor in ſtipite,
Quos ſæpè falſos circulator decipit:
Quibus omne ſanctum eſt, quod pavendum rancidæ
Edentularum cantilenæ ſuaſerint.
Vos eruditos miror & doctos viros,
Perpenſa Vitæ quos gubernat regula,
Neſcire vel divina, vel mortalia
Quo jure conſtent: quanta Majeſtas regat,
Quidquid creatum eſt, qui creavit omnia.

Ulteriùs attendi meretur quod Idola ad ſalutem hominum nihil conferre poſſint. Benè *Auguſtinus Lib.* XX. *contra Fauſtum Manichæum, cap.* V. *Tomo* VI. *Oper. p. m.* 132. Solus ille colendus eſt; quo ſolo fruens beatus fit cultor ejus, & quo ſolo non fruens omnis mens miſera eſt, qualibet re alia perfruatur. Jam autem quid proſint Idola impotentia inutilia, Dii mortui, ad ſalutem hominum? Nihil. Id iterum Auguſtinus declarat l. c. Sunt enim, *inquit*, & Idola, ſed ad ſalutem nihil ſunt. Et qui colit arborem, non quidem arando, ſed adorando, non id colit, quod nunquam eſt, ſed quod ita colendum non eſt. Ipſa etiam Dæmonia; undè dicit Apoſtolus, Quæ immolant gentes Dæmoniis immolant, & non Deo, utique ſunt, quibus illos immolare dicit, & quorum nos ſocios eſſe non vult. Jam verò cœlum & terra, & mare, & aër, & Sol & Luna & cætera ſydera, omnia hæc manifeſta oculis apparẽt, atq; ipſis ſenſibus præſto ſũt. Quæ cũ pagani tanquã Deos colũt, vel tanquam partes unius magni Dei; nam univerſum mundũ quidam eorũ

putant

putant maximum Deum: ea colunt, quæ ſunt. Cum quibus quandò agimus, ut ea non colant, non eis dicimus, quod nulla ſint; ſed quod colenda non ſint, eiſque colendum horum omnium conditorem, Deum inviſibilem ſuademus, cujus ſolius participatione beatus homo fieri poteſt, quod omnes velle nemo ambigit. Hæc *Auguſtinus*. Sunt igitur idola nihil ratione formæ, impotentiæ & inutilitatis ſuæ, in promovendâ ſalute hominum: Sunt tamen aliquid idola ratione ſui materialis. Sunt aliquid creaturæ, ſol, ſtellæ, ſunt aliquid ex lapidibus, metallis, ligno confecta ſimulachra; ſunt aliquid homines & Angeli, tam boni, quàm mali: Quæ, poſtquam illis ab hominibus idololatris & ſuperſtitioſis opinio divinitatis affingitur, propter hoc mentis figmentum non amittunt ſuam, in qua conditi & formati ſunt, eſſentiam, ſed manent, quod ſunt; fiunt autem quod non ſunt, Dii ſcilicet & idola, nimirum in conceptu hominis, extra quem nihil ſunt in mundo.

§. III. Undè autem idololatria omnis mali Principium & finis extiterit, luculenter docet Liber Sapientiæ, qui vulgò Salomoni adſcriptus, verum auctorem Philonem habere exiſtimatur: Sic enim ſcribit cap. XIV. v. 21. Hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniam aut affectui, aut Regibus deſervientes homines, incommunicabile nomen (Dei nimirum) lapidibus & lignis impoſuerunt. *Tertullianus* quoque *Libro de Idololatriâ* cùm alibi, tùm *capite* XV. originem hujus mali ſatis oſtendit ſcribens: Recogitemus omnem idololatriam in homines eſſe cultum, cum ipſos Deos nationum homines retrò fuiſſe, etiam apud ſuos conſtet. Nec diſſentit *Chryſoſtomus*, cum ait: Ex nimia admiratione, in qua nonnulli apud homines fuerunt, pro Diis ipſos habitos fuiſſe, & idololatriæ cauſam præbuiſſe. Ita & Alexandrum M. Senatus Romanus (penes hunc enim Deos creandi arbitrium ſive χειροτονία fuit) Tertium decimum Deum adſcivit, adjungens ſcilicet hunc ad numerum XII. illorum magnorum Deorum, (quorum imagines ad forum ſtabant auratæ, nomina autē Ennius duobus hiſce verſibus complexus eſt:

Juno, Veſta, Minerva, Ceres, Diana, Venus, Mars,
Mercurius, Jove, Neptunus, Vulcanus, Apollo.)

velut

velut ſupernumerarium quendam Deum. Atque hoc quidem rationi quodam modo conveniens videri poterat, in Deos referri illos, quorum in genus humanum multa & præclara extitiſſent merita ac beneficia; nihil enim propiùs ad Deum accedit, aut magis Deo dignum eſt, quàm de multis mortalibus benè mereri, uti lex XII. Tabularum innuit, Cap. de dupl. Deorum genere, Tit. de Religione: DIVOS, ET EOS, QUI COELESTES SEMPER HABITI, COLUNTO, ILLOS, QUOS IN COELUM MERITA VOCAVERUNT, HERCULEM, LIBERUM, ÆSCULAPIUM, CASTOREM, POLLUCEM, QUIRINUM ET ILLA, PROPTER QUÆ DATUR HUJUSMODI ADSCENSUS IN COELUM; MENTEM, VIRTUTEM, PIETATEM, FIDEM, EARUM LAUDUM DELUBRA SUNTO. Sed Pugiles quoque & Cinædos, & turpiſſimos homines alios, aliquandò ἀποθεώσει dignatos fuiſſe, & in Deorum collegium adoptatos, id verò omnium eſt indigniſſimũ, omnemque admirationem ſuperat: Quomodo Imperator Hadrianus Antinoum Catamitum ſuum, cujus nefario amore exarſerat, quemque in deliciis habuerat, poſteaquam ille ſe, ut creditur, pro vitæ Imperatoris devoverat, Deum fecit, inque honorem ejus urbem condidit, aut certè inſtauravit, de Antinoi nomine appellatam. Hiſtoriæ Auguſtæ illuſtrator celeberrimus *Iſaacus Caſaubonus* ad Spartiani Adrianum, p. m. 137. Tom. I. Hiſtor. Auguſt. Edit. Lugdunenſ. in 8. Anno MDCLXXI. nummum veterem ex ære antiquiſſimum & elegantiſſimum, quem è magni Thuani Præſidis Cimeliis deprompſit, profert, in cujus alterâ parte nomen & vultus Catamiti hujus expreſſa ſunt, in alterâ verò hircus, conventientiſſimum videlicet Symbolum libidinis ἀτόπου. Literæ quæ orbem totum poſticæ partis implebant vetuſtate ſunt exeſæ, planeque ignorabiles, paucis exceptis: ex quibus tamen liquidò conſtat legendum CΜΥΡΝΑΙΟΙC ΠΟΛΕΜΩΝ ΑΝΕΘΗΚΕ. Conſecrationis Antinoi cum alia extant hodieque monumenta, tum iſtud Romæ egregium:

ΑΝΤΙΝΟΩ
ϹΥΝΘΡΟΝΩ ΤΩΝ
ΕΝ ΑΙΓΥΠΤΩ ΘΕΩΝ
Μ. ΟΥΛΠΙΟϹ ΑΠΟΛΛΩΝΙΟϹ
ΠΡΟΦΗΤΗϹ.

Qui lapidem hunc honori Antinoi dedicavit, Hadriani Libertus fuit, aut alicujus è Trajani cognatis. Erat autem προφήτης, id eſt Sacerdos Antinoi. Sed quoniam vulgo creditum eſt, hoc ſacerdotio præditis vim divinandi ineſſe, ideò non ἱερέα ſe, aut ſacerdotem vel flaminem nominat, verum Prophetam. Ac ferè videas omnes Ægyptiorum Deorum ſacerdotes dici à ſcriptoribus Prophetas, ut obſervat *Diogenes Laertius*. Quod autem hic nominatur Antinous σύνθρονος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ θεῶν; Deorum Ægypti conſeſſor & conſors, illud ſignificat: urbem de hujus nomine Antinoum ſive Antinoopolin in Thebaide, juſſu Hadriani appellatam, non à fundamentis fuiſſe novam factam, ſed ejus gratia inſtauratam, & quaſi denuò conditam: cum eſſet antè is locus alii numini conſecratus. BESAM Deum illum, & urbem quoque priores vocabant, quam appellationem diu etiam poſtea retinuerunt Ægyptii, altera Græcis relicta. Propterea fuêre, qui de duobus unum nomen componerent, & oppidum iſtud BESSANTINOUM appellarent. Plura Caſaubonus l.c. ſuppeditat. Locus *Chryſoſtomi* ſuperiori geminus in *homiliâ primâ ad Populum Antiochenum* occurrit: Hoc, *inquit*, maximè eſt, quod Idololatriæ principium & radicem introduxit. Multi enim qui & bella benè geſſerant, erexerant trophæa, & urbes ædificaverant, & aliis hujuſmodi promeruerant ſui temporis homines, Dii à multis exiſtimati ſunt, & templis & aris honorati. Et omnis gentilium Deorum numerus ex his omnibus eſt conflatus.

Quidquid humus, quidquid Pelagus mirabile gignit,
Induxêre Deos: colles, freta, flumina, flammas,

Verè Aurelius Prudentius contra Symmachum Libro priori cecinit. Et *Boxhornius in Oratione de Theologia Paganorum*, Tot, *inquit*, Dii prodiére, quibus recenſendis non ſufficiunt numeri omnes Arithmeticorum. Nec temerè quis poſſet

Vati-

Vatibus ut mos eſt centum ſibi poſcere voces,
Centum ora, & centum linguos optare;

Lapides, & ligna, & truncos, & metalla, & herbas, & beſtias, & alios terrigenos Deos, Deaſque, quibus tot ſacrificârunt gentes, tot populi, tot civitates, tot familiæ, tot homines, recenſiturus.

§.IV. Antequam ad alia contendam, non poſſum mihi temperare quin elegantiſſimum *Gregorii Nazianzeni* locum ex *Oratione ſecundâ de Theologia* huc transferam, quandoquidem omne punctum in eruderanda Idololatriæ Origine tuliſſe videtur; ita verò ille diſſerit: „Etenim Deum quidem, ac primariam illam cauſam, naturâ quidem omnis rationis particeps appetit, cæterùm ob eas, quas dixi cauſas, viribus deficitur. Languens autem deſiderio, maleque omninò affecta ægerrimeque hoc damnum ferens, ſecundam, ut dici ſolet, navigationem init; ut ſcilicet, vel ad eas res, quæ ſub aſpectum cadunt, oculos flectat, ac quampiam earum pro numine colat, pernicioſo utique errore labens, (quid enim in omnibus rebus, quæ oculis cernuntur, excelſius & divinius eſt eo, à quo cernuntur, ut illud adoretur, hoc adoret?) Vel per ſpectabilium rerum pulchritudinem, ordinemque Dei cognitionem aſſequatur, atque ad ea percipienda, quæ oculorum obtutum fugiunt, ducibus oculis utatur; non autem per earum rerum, quæ oculis ſubjectæ ſunt, magnificentiam, Dei jacturam faciat. Hinc alii Solem, alii Lunam, alii ſiderum magnitudinem, alii cœlum quoque ipſum una cum illis, quibus pro motus qualitate, vel quantitate, mundi gubernationem adminiſtrationemque tribuerunt; alii rurſus propter neceſſarium uſum, terram, aquam, aërem, ignem, quod his ſublatis humanæ vitæ ſalus incolumitaſq; conſtare non poſſit; alii deniq; quidquid temerè ex rebus aſpectabilibus ipſis occurrit, coluerunt, pulcherrima quæq; eorũ, quæ oculis obverſabãtur, Deos ſibi proponentes. Nec defuerunt, qui imagines ãtq; figmẽta divinis honoribus affecerunt, primùm quidem propinquorũ ac neceſſariorum, ii videlicet qui vehementiori luctu afflicti erant, corporiq;

 addi-

„ addictiores; ac proindè homines vitâ perfunctos monumentorum honore proſequebantur; poſtea autem alienorum quoque, nempe ii, qui multis poſt eos ſeculis extiterunt, ignoratione videlicet primæ naturæ, ac ſerie per manus ipſis à majoribus traditi honoris, quaſi juſti & neceſſarii, conſuetudo enim temporis longinquitate confirmata, pro lege habita eſt. Nonnulli etiam Principatum atque Imperium colentes, & corporis robur laudibus efferentes, ac formæ venuſtatem admirantes, eum qui ab his rebus ornabatur, temporis progreſſu in Deorum numerum adſcripſerunt; ad hujuſmodi impoſturæ ſubſidium & patrocinium, fabulas quaſdam aſſumentes. Dein vitioſiſſimi quique, vitia ipſa fœdoſque affectus, Deos eſſe cenſuerunt, aut certè ſub Deorum nomine coluerunt; iram nimirum, cædem, libidinem, temulentiam, reliquaque ejus generis; non æquam nec honeſtam hanc ſcelerum ſuorum excuſationem nacti. Atque eos partim humi reliquerunt, partim ſub terram abdiderunt, (hoc unum ſatis conſultè) partim in cœlum evexerunt: O ridiculam hereditatis partitionem. Ac deinde figmento cuique nomen aliquod vel Deorum vel Dæmonum tribuerunt; pro erroris nimirum licentiâ, ſolutaque libertate. Statuaſque inſuper erexerunt, eaſque adeò magnificas, & excellentes, ut pretio ipſo vulgi animos inefcarent. At hæc victimarum cruore, ac ſacrificiorum nidoribus: quidam etiam obſcœnis flagitiis, hoc eſt, furore ac cædibus, hujuſmodi numina honorari exiſtimârunt. Tales quippe honores Diis talibus haberi conveniebat. Eo tamen amentiæ quidam proruperunt, ut beſtiis & quadrupedibus, & reptilibus, atque horum turpiſſimis quibuſque, maximeque ridiculis, ſeipſos dedecorarent, iiſque Dei gloriam aſſignarent. Ut non ſit facile conſtituere, utri magis contemnendi ſint, iine qui adorabant, an qui adorabantur. Quamquam fortaſſe multo majore contemptu atque ignominiâ digni erant, qui res hujuſmodi adorabant: quoniam cum ratione præditi eſſent, Deique gratiam accepiſſent, deterius meliori prætulerunt. Atque hæc fuit impuri illius hoſtis impoſtura, rei honeſtæ ſpecie

ad

ad malum abutentis, qualia ſunt pleraque illius facinora. Nam “
cum eorum cupiditatem, ad Dei conquiſitionem, oberrantem “
accepiſſet; ut principatum ad ſe transferret, ac deſiderium illo- “
rum eluderet, quaſi cœcos viæ cujuſdam cupiditate flagrantes; “
manu ducens, alios aliò præcipites egit, atque in unum quod- “
dam mortis exitiique barathrum diſperſit.

§. V. Superiùs diſſertatione quartâ nobis ſermo fuit de OSCULO ADORATIVO VERI DEI, hic autem ADORATIVUM DEORUM fictitiorum maximè inter gentiles exponemus, de illo etiam quantum præſens negotium requirit, in medium allaturi. Præprimis verò notandum eſt, quod Oſculum in cultu Deorum triplici modo fuerit oblatum: Quidam enim os eorum oſculabantur, quô de *Ciceronis in Verrem* locus accipiendus venit, *Tomo* II. *Oper. Orat.* IX. §. 94. Herculis templum eſt apud Agrigentinos non longè à foro, ſanè ſanctum apud illos & religioſum; ibi ex ære ſimulachrum ipſius Herculis, quo non facile dixerim me vidiſſe pulchrius, uſque eò ut rictus ejus ac mentum paullò ſit attritus, quod in precibus non ſolum & gratulationibus, (malim cum *Lipſio* legere gratationibus, voce accommodatiori, quia Diis gratias agebant) id venerari, verum etiam oſculari ſolent, quod tamen rariùs factum ex allato Ciceronis loco cognoſcitur. Vide *Andream VVilkium* Ἑορτογραφίας *part. prior. pag. m.* 391. *Edit. Lipſienſ. in* 8. Ann. MDCLXXVI. Alii Deorum manus oſculis fatigabant, ut *T. Lucretius Carus de Rerum Natura Lib.* I. *verſu* 317. ſeqq. teſtatur.

——— Tum portas propter ahena
Signa manus dextras oſtendunt attenuari,
Sæpè ſalutantum tactu præterque meantum,
Hæc igitur minui, cum ſunt detrita, videmus.

Ad quæ *Obertus Giſanius Buranus* in Indice, puto, *inquit*, ſigna quædam ænea ſeu ſtatuas ad urbium portas collocari ſolitas, quarum dextras oſculari amârunt cives exeuntes boni eventus causâ, atque etiam tangere & quaſi ſalutare. Hæc ille. Divonæ Cadurcorum extat monumentum antiquiſſimum, in quo viſitur mulier coram idolo dextram deoſculans; hinc ruſticanæ mulierculæ hodie-

que cum ſanctiſſima Euchariſtia attollitur, manus obvertuut, & mox ad os referunt, teſte *Iohanne Beſſono Soc.* Jeſu in Lucubration. ad Canticum canticorum pag. 30. Edit. Toloſanæ in fol. Ann. MDCXLVI. Nonnulli verò Simulachrorum pedes oſculis honorabant, auctore *Appulejo Libro* XI. *Metamorphoſ.* poſt medium; cujus verba hæc ſunt: Exoſculatis veſtigiis Deæ, quæ gradibus hærebat argento formata, ad ſuos diſcedunt lares. *Prudentius in Apotheoſi* v. 523. ſeqq.

Auguſtum caput ante pedes curvare Minervæ
Fictilis, & ſoleas Junonis lambere, plantis
Herculis advolvi, genua incurvare Dianæ.

Indorum quorundam gentilium, quibus Luſitani dominantur cultus perverſus jure optimo hic locum occupat, qualem quidem *Juſtus Heurnius*, Johannis filius, *in Tractatu de legatione Evangelicâ ad Indos capeſſendâ* cap. VIII. & ultimo exactè recenſet: Si quis, *inquit*, p. 36. Japonicas & Indicas epiſtolas ſcrutari velit, nil præter nudam agreſtemque Idololatriam, ſuperſtitionem & Tyrannidem ab ipſis ſub Chriſti nomine induci comperiet. Sacellum erat, ait Jeſuita *Pimerus in epiſt. ex urbe Cambaja*, multis roſis adoriferis, elegantiſſimiſque floribus ita exornatum, ut cœlum eſſe videretur, omnibus hiſce diebus à Luſitanis tanto ſtudio frequentabatur, ac ſi Jubilæi conſequendi ſpem habuiſſent. Et idem faciebant omnes gentiles & Mauri, intranteſque dicebant, ſe divini quid perſentiſcere, & attoniti addebant; AN DEUS HIC EST? NUM HIC HABITAT? Multi quoque procidebant in genua, ad adorandum puerum Jeſum, & ejus pedes oſculabantur, turbinibus ſuis è capite depoſitis. Idem præſtabant imagini beatæ Virginis, ad quam neſcio cur hæc gens tam ſingularem demonſtret devotionem: Ea enim conſpecta, magnum ei honorem reverentiam & benevolentiam exhibet. O præconium Jeſuita dignum! Eant nunc & negent (Pontificii) à ſe foveri Idololatriam: Hos ſanè Ethnicos, quod imagines illorum adorârint, commendant.

Vene-

Venerationem Tartarici Idoli Eraſmus Franciſci part. 3. des Oſt- und Weſt-Indiſchen/ wie auch Sineſiſchen Luſt- und Staats-Gartens pag. 1664. his verbis perſequitur. Am Ende der Haubtſtadt Baranthola hat der groſſe LAMA ſein Reſidents-Schloß Bietala genannt/ allda ſitzt dieſer Oelgötz in dem innerſten Stockwerck ſeines Pallaſts/ müſſig/ in fauler und feiſter Ruhe/ läſt ſich wie einen Gott anbeten/ nicht allein von den Einwohnern des Reichs LASSA/ ſondern auch von allen Unterthanen der Tartariſchen Könige/ geſtaltſahm ſie freywillige Wallfahrten dahin anſtellen/ und ihm als einem wahren und lebendigen Gott/ (weßwegen ſie ihn auch einen ewigen himmliſchen Vatter nennen:) groſſe Geſchencke nebenſt demüthigem Gebeth auffopffern: in dem Er in einem dunckeln Gemach/ welches aber mit Gold und Silber geſchmückt/ darzu von vielen brennenden Lampen erleuchtet wird/ an einer erhobenen Stelle auff einem Küſſen ſitzet/ dem etliche koſtbarliche Teppichte untergelegt; daſelbſt werffen ſich die Frembdlinge vor ihm nieder/ und küſſen ihm in tieffſter Demuth die Füſſe/ nicht anders als dem allerhöchſten Biſchoff. Longè fœdior cultus Idolo Indico NANDI exhibetur teſte Itinerario Petri Della Valle, parte 4. Epiſtolâ 9. pagina mihi 158. Editionis Genevenſis in folio, Anno MDCLXXIV. Oberhalb des Fiſchweihers gegen dem groſſen Thor des Tempels (ohnfern von Ciaul) über/ ſtehet unter einem Schopffe das Bildnüß eines Ochſens/ welcher auff allen ſeinen vier Füſſen lieget/ und eben das jenige iſt/ welches ich zu Canarà geſehen habe und Baſnanà genandt wird/ in Ciaul aber NANDI heißt; dieſes Bildnüß wendet das Geſicht und die Bruſt gegen der Thür des Tempels/ den Rücken und Schwantz aber/ gegen dem Fiſchweiher. Die Heyden welche dieſen Tempel beſuchen/ gehen zu erſt zu dem Weiher/ in welchem ſie ihre Hände und Füſſe waſchen/ hernach ziehen ſie ihre Schuhe auß/ und küſſen auß Ehrerbietung den Schwantz des beſagten NANDI, oder neigen ſich zum wenigſten tieff vor demſelben.

§. VI. At-

§. VI. Atque hæc in divino cultu ſimplex oſculorum ratio exiſtit. Alia majorem ſuperſtitionem cultumque exquiſitiorem ſapit. Verebantur ſcilicet utplurimum Deos profano ore ſuo tangere, ac proinde eminùs ſtantes manum reverenter ori admovebant, conformatis labiis ſvaviabantur, ac manu baſia jactabant, ut *Phædrus fabula* LXXXVIII. *pag.* 108. eloquitur; minimè verò adorantes manum prius porrigere & deinde ad os referre ſolebant, uti *Lipſius* quidem literatiſſimus *Lib.* II. *Elector. cap.* 6. gratis prodidit, quem alii ſecuti eundem errorem erraverunt. Ipſe vir aliàs perſpicaciſſimus, ſecutus videtur *Adrianum Turnebum libro* XIIX. *Adverſarior. cap.* 6. Si *Henrico Salmuth ad Pancirolli res deperditas Tit.* XLVI. fidem tribuimus. Idem tamen *Salmuth* ſine fundamento *Muretum* inſimulat ejuſdem cum Lipſio ſententiæ, cum potiùs contrarium ipſa *Mureti* verba *variar. lection. lib.* X. *cap.* 1. liquidè inſinuent: Rogatus enim aliquandò num illa in ſalutandis potentibus conſuetudo, qua noſtram ipſi manum ori admovere ſolemus, veteribus æque ac recentioribus eſſet uſitata, hunc in modum reſpondit: Solebant & illi, cum aut fanum aliquod præterirent, aut lignum lapidemve aliquem adſpicerent, in quo divinitatis aliquid eſſe opinarentur, (neque enim vilior illis temporibus ullius rei, quàm Deorum annona erat) manum ad os referre, & tenui murmure illos lapideos aut ligneos Deos, ut ſibi faverent, precari. Ubi de protenſione manus, quæ fiebat prius, quam manũ ori admoviſſent, nec vola nec veſtigium apparet. A noſtris partibus ſtat Cl. *Salmaſius*, & ex eo *Ouzelius ad Minutum Felicem*, pag. 6. nec non *Servatius Gallæus ad Lactantium Lib.* II. *cap.* 4. adorationem ipſe Minutius pag. 2. ſic deſcripſit: Cæcilius ſimulachro Serapidis denotato ut vulgus ſuperſtitioſus ſolet, manum ori admovens, labiis oſculum preſſit. *Appulejus Madaurenſis Philoſophus Platonicus* tempore Imperatoris Antonini Pii, *in Apologia*: Nulli Deo ad hoc ævi ſupplicavit, nullum templum frequentavit, ſi fanum aliquod prætereat, nefas habet adorandi gratia manum labris admovere. Pauperes quandoque ita Diis litabant, ut dextram tantùm manum oſcularentur præterea nihil offerentes. Fidem hujus ritus faciat

Lu ſi-

*LucianusSamoſatenusTom.*III.*edit.Baſilienſ.p.*921.περὶ θυσ. in hæc verba protumpens : ὁ δὲ πένης ἱλάσατο τὸν θεὸν φιλήσας μόνον τὴν αὐτοῦ δεξιάν. At ſi quis pauper eſt , is ita Deo litat, ut dextram duntaxat ſuam ipſius oſculetur. Et explicatiùs περὶ ὀρχήσεως *Tomo* 4 *p.*105. Καὶ Ἰνδοὶ ἐπειδὰν ἕωθεν ἀναστάντες προσεύχονται τὸν ἥλιον, οὐχ ὥσπερ ἡμεῖς τὴν χεῖρα κύσαντες, ἡγούμεθα ἐντελῆ ἡμῶν εἶναι τὴν εὐχήν. Indi poſtquam manè ſurrexerunt Solem precibus venerati ſunt, non quidem ut nos, deoſculatâ manu perfectam precationem arbitramur. Ubi ultima verba innuunt, oſculum orantis ſignum fuiſſe. Hinc idem Scriptor in *Encomio Demoſthenis ait*, Tom.I.*p.*904. Cum ille manum ori admovet, neque ego ſuſpicabar eum aliquid facere, quàm orare Deos. Imò quando inter precandum manus oſculabantur, preces demùm perfectas eſſe exiſtimabant: quæ conſuetudo ferè apud Græcos obtinuit, uti ex *Cælio Rhodigino lib.*V. *cap.*3. *Antiquar. Lection. p.*233. colligitur. Græcis, *inquit*, pluribus preces tùm demum perfectæ videbantur, ſi inter eas manus exoſcularentur.

§.VII. Sed illa manuaria adoratio certo cum geſtu conjuncta erat ; adorantes etenim totum corpus circumagebant , Romani quidem dextrorſum, unde hæc converſio DEXTRATIO vocatur apud *Salmaſium in exercitationibus Plinianis, ad Solinum*, fol. 936. & *Iohannem Roſinum, Antiquit. Rom. Lib.*III. *Paralipom. ad caput* 33. de tali ritu elegantiarum Pater *Plautus* in Curculione act. I. ſcen. I. quo me vortam neſcio, ſi Deos ſalutas dextroverſum cenſeo. Galli è contra ſiniſtrorſum ſe vertebant. Hinc *Plinius Lib.* XXIIX. *cap.* II. hiſt. nat. ſcribit in adorando dextram ad oſculum referimus, totum corpus circumagimus , quod in Lævam feciſſe Galli religioſiùs credunt. Majorem his ut lucem fœnerer, vel adhuc quædam hujus commatis adſpergere mihi dividiæ non erit. Solebant (verba ſunt *Hieronymi in Apologiâ adverſus Ruffinum*) adorantes manum deoſculari, & ſua capita ſubmittere. Ulteriùs progreditur *Appulejus Lib.*IV. *Metamorph.* inquiens: Multi denique civium & advenæ copioſi , quos eximii ſpectaculi Rumor ſtudioſa celebritate congregabat , inacceſſæ formoſitatis admiratione ſtupidi , & admoventes oribus ſuis dexteram , primore digito in pollicem reſi-

dente, ut ipſam prorsùs Deam Venerem religioſis adorationibus venerabantur. Ubi nequaquam ſilentio præterire poſſum, quod inter eruditos nondum conveniat, de ritus, quo ſe circumagebant, antiquitate. Veriſimilius, cum ſimpliciſſimum quodque antiquiſſimum, humaniorum literarum ſcientiſſimo *Voſſio* videtur, primitùs fuiſſe contentos dextram ori admovere ſine iſta vel corporis converſione, vel ſeſſione primoris digiti in pollice. *Lib.* II. *de Ortu & Progreſſu Idololatriæ, Cap.* III. *p.m.* 319. Verùm allidit vir Magnus, hanc enim in ſacris circumactionem apud Romanos à Numâ inventam perhibet *Guilielmus du Choul, ſive Caulius vel Braſſicanus,* Regis Chriſtianiſſimi Conſiliarius, in Diſcurſu Gallico *de la Religion des anciens Romains p.* 300. Lugduni Gallorum in 4. Anno MDLXVIII. Talem in adorando verſionem Muhamedanis adhuc uſitatam, quibus Imperium Byzantinum viſum eſt, conſtanter adſerunt; & teſtatur *Euthymius Zigabenus in Catecheſi Saracenicâ* his verbis è Græco verſis: Anathematizo etiam ipſam illam precationis domum in MAKE, in cujus medio jacere ajunt lapidem magnum, Veneris effigiem habentem: Honorari autem iſtum lapidem, quaſi Abraham ſuper eum cum Agare coierit, aut camelum illi alligaverit, cum Iſaacum ſacrificaturus erat. Eos autem qui precatum illûc eunt, alteram manum ad Lapidem extendere, alterâ verò aurem ſuam tenere, atque ita in orbem circumagere, donec è vertigine obfuſis tenebris concidant. Idem in *Panopliâ:* Supplicant verò ex præcepto Muhamedis ad Auſtrum converſi. Hoc quoque *Bartholomæus Georgievvitz* de Turcarum fœminis annotat. Vide *Salomonis Schvveigeri Itinerarium.* Ergò perantiquus iſte circumactionis mos eſt, & fortaſſis à primis Solaris cultûs temporibus profluxit, ut præcipue Solem Orientem colerent, ac quocunque etiam tempore ad Orientem converſi Deum precarentur; Iſraelitæ contra Occidentem verſi ubi ſanctuarium erat, preces Deo funderent, atque ita oſtenderent precantes, ſe non adorare Solem Orientem, ſed Solis Dominum, ut ait *Anaſtaſius Nicænus,* quæſtione XVIII. in Scripturam. Notabilia quoque circa hoc negotium *Hottingerus in Hiſtoria Orientali Lib.* I. *cap.* VIII. *p.* 302.

p.302. ex Maimoinidæ allegat. Locus ſic habet : Conſtat, Idololatras deſtinâſſe ædificandis templis ſuis & erectioni imaginum, loca excelſa, quæ ibi reperiebant in montibus altis. Hac de cauſa elegit Abraham, Pater noſter, montem Moriah, propterea quod altiſſimus eſſet mons, in quo publicè profeſſus eſt fidem de unitate. Atque hunc proprium ſibi eſſe voluit, terminumque ſibi conſtituit ad Occidentem, quia Sanctum Sanctorum futurum erat ad Occidentem. Atque hoc eſt, quod dicunt, MAJESTAS DIVINA EST IN OCCIDENTE. Expreſsè etiam docent Magiſtri noſtri p.m. in *Gemara Ioma*, Abrahamum Patrem noſtrum reſpectū hunc Sancto Sanctorum definiiſſe, cujus rei cauſa, meo Judicio, eſt, quod cum recepta tunc fuerit opinio in mundo colere Solem, eumque pro Deo habere, ſine omni dubio omnes homines ſe converterint ad Orientem : Propterea Abraham Pater noſter Occidentem in monte Moriah, id eſt, Sanctuario reſpexit, ut Soli tergum obverteret. H.I. Similiter Ægyptios idola in montibus excelſis ponentes & ad Ortum orantes ex Abenechio Arabe *Athanaſius Kircherus* adducit *Tom.*I. *Oedipi fol.*250. Sic Turcæ in precibus ſuis Meccam verſus ſe ſolent vertere. *Hottinger.l.c.cap.*5.*pag.*215. & *Seldenus Lib.* III. *de Synedriis Ebræorum pag.*425. (quod Cuſpinianus fortè attendens de meridionali plaga abſolutè accepit,) Idem de Judæis obſervat *Schickardus de Iure Reg. Ebr. pag.*419. *edit. noviſſ.* De gentilibus hunc ſitum ſolicitè attendentibus prolixior eſt *Seldenus* loc. dicto *pag.*428. ſeqq. ubi nonnulla de Judæorum ad auſtrum converſione ſecundum quendam Athanaſii locum inſpergit. Confer p.440 441. Plura de adoratione verſus Orientem videnda ſunt apud *Iohannem Dallæum in Pſeudepigraphis Apoſtolicis*, ſive de Octo libris de conſtitut. Apoſtolic. p.154. ſeqq. *Polydor. Virgil. Lib.*V. *de Invent. rer. cap.*IX. *Ioh. Baptiſta Caſal. de Ritib. Chriſtian. f.*24. *ſeqq. Ioh. Stephan. Durantum Lib.*I. *de rit. Eccleſ. c.*3. *Cornel. à Lapide in act.*1. *& in Ezech. c.*8. *Pinedam in Iob.* XXXI. *verſ.*26. *Scaliger. trihæreſii c.*20. *Hildebrand. in ritib. orant. p* 1. *ſeqq. Voetium Tom.* III. *diſp. ſelect. p.*267. *ad* 276. *It. p.*934. *Ioſuam Arnd. tract. de Superſtitione. c.*3. *p.*102. 103.

§.VIII. Cauſam verò hujus motus *Plutarchus in Numâ* ſic declarat: adorantium illa vertigo ad mundi circuitus ſimilitudinem fit, aut fortaſſe is, qui adorat, quoniam templis ad orientem ſpectantibus adverſatur ortui, mutat ſe ipſum & ad Deum convertit, orbem faciens & abſolutam precem utrinque conjungens, niſi medius fidius Ægyptiis Rotis ſimile quiddam mutatio illa habitus ſignificat, docetque quaſi nihil ex humanis rebus ſtabile & firmum ſit, ſed utcunque vertat Deus revolvatque vitam noſtram id jucundè ac libenter admitti conveniat. Sedere autem cum adoravit, auſpicium eſſe dicunt, quo & ratas preces, & in bono perſeverantiam fore ſignificatur. Hæc ibi: At in *Marcello*: Equus ululatu illorum expavefactus retrocedit, vique Marcellum avertit. Ille veritus me ea res permoveret in omen verſa milites, equum properè in ſiniſtram flectit & ad hoſtes convertit. Solemque ipſe adorat, ut ſi non caſu, ſed ejus rei cauſa circumegiſſet equum; ſolenne enim eſt Romanis, cum adorant Deos, & in orbem ſe convertere. Rurſus in *Camillo*: Simul atque ita fatus eſt, (Camillus) ut in more eſt Romanis à precibus & veneratione Deorum ſeſe convertere dextrorſum, dum circumagit ſe, prolabitur. *Tertullianus* quoque teſtatur *in Apologetico*, adoraturos verſus ſolem orientem labia vibrâſſe. Deinde, *inquit*, ſuſpicio ſolem nos adorare, quod innotuerit ad orientis Regionem precari; ſed & plerique veſtrum affectatione aliquando & cœleſtia adorandi ad ſolis ortum labia vibratis. Porrò veſtigium hujus ritus in Poetarum Latinorum phœnice exſtat *Lib.* XII. *Aeneidos*:

Illi ad ſurgentem converſi lumina ſolem,
Dant fruges manibus ſalſas, & tempora ferro
Summa notant pecudum pateriſque altaria libant.

Alter ritus primorem digitum erigendi parum hodie differt à ritu Heſperiorum, qui ex pollice & indice crucem formare eamque in adoratione & templis oſculari conſueverunt, excepto, quod iſti pollicem indici imponunt, Romani contra. Ad manu-adorationem refertur etiam illud *Iulii Capitolini in Marco Antonino Philoſopho*; Cum Lucillam Matrem Marci in Viridario venerantem ſimula-

mulachrum Apollinis vidiſſet. Plures quoque, ut unde digreſſus ſum, revertar, olim manus ſuas verſus lunam, ſolem, ſtellas, quin & ipſa elementa elevâſſe, eaſdemque retractas oſculatas fuiſſe ex antiquitatum monumentis patet. Hunc cœleſtis exercitus cultum, qui Cananitis natales ſuos debet, Chaldæis, Syris, Sabæis, Ægyptiis, Indis, aliiſque quondam obſervatum, imò hodienum adhuc obſervari, ſcriptorum fide dignorum teſtimonia luculenter declarant. Omnium inſtar unum ſiſto *Prodicum Chium in Sexto Empirico, comment. de Diis cap.* 8. Solem, *inquit, Prodicus Chius*, & lunam, fluvios item & fontes, ac univerſim omnia, quæ vitæ noſtræ proſunt, Veteres pro Diis habuere, juxta quod ab iis perceperunt commodum, quomodo Ægyptii Nilum, & hac ratione Panem Cererem vocarunt, vinum Bacchum, aquam Neptunum, atque ignem Vulcanum, & conſimiliter benefacientium unumquemque.

§. IX. Antiquitas hujus cultus facile ex divino Moſe hiſtoricorum omnium primicerio colligitur. Ut alia ſcripturæ loca hic intacta relinquam, interdictum repetitæ legis *Deuteronom. c.* 4. *v.* 19. diſertè dicit: Ne fortè eleves oculos tuos in cœlos, & videas ſolem & lunam atque ſtellas, cum univerſo exercitu cœlorum, & impulſus adores atque colas ea. Nunc quàm latè patuerit explicandum venit. *Auguſtinus Lib.* VII. *de Civ. Dei, c.* 16. Apollinem ipſum ſolem eſſe dixerunt, Dianamque germanam ejus. Similiter Lunam & viis præſidere, undè & virginem volunt, quod via nihil pateat. Et ideò ambos ſagittas habere, quod ipſa duo ſydera de cœlo radios terras uſque pertendant. Vulcanum volunt ignem mundi, ignem & aquam coluerunt Ægyptii, ut teſtatur *Porphyrius* libro de abſtinentia carnium. *Euſebius Lib.* III. *de præparatione Evangelica c.* 2. Præcipuè Sol ab Aſſyriis & Phœnicibus ſub nomine Adonidis pro Deo colebatur, quem Venus, id eſt, terra, abſentem & vagantem per ſex anni & cœli diſtantiora ſigna luget, veluti *Macrobius Lib.* I. *Saturnal. c.* 21. ſcribit, ſimul innuens ſolem etiam à Phrygibus eſſe adoratum ſub nomine Attinis cum fiſtula & virga. Fiſtula, inquit, ordinem ſpiritus inæqualem oſtendit, quia venti, in quibus nulla æqualitas eſt, propriam ſumunt de cœlo ſubſtantiam.

Virga Solis poteſtatem aſſerit, qui cuncta moderatur, & hoc ſigno Oſirim monſtrant Ægyptii. Inſculpunt Sceptrum, in eoque ſpeciem oculi exprimunt, ſignificantes hunc Deum eſſe, regalique poteſtate ſublimem cuncta adſpicere, quia Solem Jovis oculum appellat antiquitas. *Diodorus Siculus*, qui primus inter Græcos nugari deſiit, juxta *Plinium in præfat. hiſtor. nat. l.* 1. *c.* 2. de eadem re hæc habet: Primi illi homines olim in Ægypto geniti hunc mundi ornatum conſpicientes admirantéſque in univerſorum natura duos eſſe Deos, & eos æternos arbitrati ſunt, Solem videlicet & Lunam. Et hunc quidem Oſiridem, hanc Iſidem certa nominis ratione appellârunt. Huc potiſſimum ſpectat *Auſonii* epigramma undetrigeſimum, de Græco fonte magna ſui parte expreſſum:

Ogygia me Bacchum vocat,
Oſirin Ægyptus putat.
Myſi * Phanacen nominant.
Dionyſon Indi exiſtimant.
Romana ſacra Liberum
Arabica Gens Adoneum.
Lucaniacus Pantheum.

* Populi Thracibus contermini.

Sententiam hanc putat laudatiſſimus *Voſſius l. c. c.* 4. *p.* 324. Bacchum Thebanum, Ægyptium Oſirin, Phanacen, ſive, ut apud Macrobium legitur Phanacem Thracum vel Myſorum, Indicum Dionyſon, Romanum Liberum, Arabum & Phœnicum Adonea, eundem eſſe Deum, proptereaque Lucaniaci Dominum, *Auſonium*, (villa enim hæc Auſonii erat, bis mille circiter paſſibus diſtans, Burdigalâ) putare omnia in uno numina intelligi; haud ſecus ac Romæ Pantheon omniũ erat Deorum templũ: unde videre licet, quam multa Romana vel Græca numina, uno Oriens nomine complecteretur. *Aurelius Macrobius Lib.* I. *Saturnal. à cap.* 17. *ad* 23. omnes Ethnicorum Deos ad Solem referri longo & erudito ſermone demonſtrat ex Orpheo, Homero, Heſiodo, Platone aliiſque doctrina præſtantibus viris, qui numeroſam illam Deorum conluvem ad unum Solem revocarunt, cujus varios effectus facilis & rudis antiquitas varia eſſe numina cenſuit, quæ variis quoque nomini-

minibus diſtinxit. In Arabia quotidiè thus Soli adolebant, ut autor eſt *Strabo Lib.* XVI. *Geographiæ.* Arabes Solem Dominum magnũ אלרכ אלעטים & Dominum boni רב אלביד dicunt, juxta *Muhamed Ben Iſaac de ritibus Sabæorum p.*10. in Hiſt. Orient. Hottingeri l.1.c.8.p. 267. citatum: priſci Arabes κατ' ἐξοχὴν Deam vocant juxta Golium in Lexico Arabico p.144. Sabæi planetas ſeptem, Deos maſculos eſſe & fœmellas commemorabant, conjugio ſibi mutuo copulatos, ſed duo luminaria Solem ſcilicet & Lunam maximos Deos eſſe. *Theophraſtus Lib.*IX. *hiſtor. plant. c.*4. de iiſdem populis ita ſcribit: Convehi undique Myrrham ac thus ad delubrum Solis, hoc Sabæorum quidem eſſe, ſanctiſſimum verò locorum omnium circumjacentium, cuſtodeſque habere Arabes armatos. Peculiariter verò Perſæ Solem, Lunam Græci præſidem habebant, quemadmodum ex *Herodoti Lib.*I. *& Ciceronis Lib.*II. *de Natura Deorum* pateſcit. Perſis SOL MITHRAS dicitur. *Heſychius*: Μίθρας, ὁ ἥλιος ἐν πέρσαις. Hinc in Veteribus Inſcriptionibus paſſim illud reperitur: V.C. inter Fuggerianas à Petro Appiano editas p.123.

OMNIPOTENTI. DEO. MITHRÆ. APPIUS.
CLAUDIUS. TARRONIUS. DEXTER. V.C. DICAT.

& pag. 253. DOMINO. SOLI. V. S. TI. CLAUDIUS.
AMERINUS. LICTOR. CURIATUS.

Romanis ſanctiſſimus dicebatur, juxta ſequentem Inſcriptionem in Fuggerianis p.245.

SOLI. SANCTISSIMO. SACRUM. TI.
CLAUDIUS. FELIX. ET. CLAUDIA.
HELPIS. ET. TI. CLAUDIUS. ALY-
PUS. FIL. EORUM. VOTUM. SOLVE-
RUNT. LIBENS. MERITO. CALBIEN-
SES. COH. III.

Sæpius invictus, pag.299.

DEO. SOLI. INVICTO. MITHRE. FL.
SEPTIMUS. ZOSIMUS. V. P. SACERDUS.
DEI. BRONTONTIS. AECHATE. HOC.
SPELEUM. CONSTITUIT.

Alia

Alia Inſcriptio exſtat apud *Reineſium* in Epiſtol. p.334. ex *Piccarti* tranſmiſſis ad *Gruterum*, numero LXXX.

C. Julius Cæſar Deo Soli invicto altare, & alia p.644. in Reineſianis Epiſtolis:

SOLI. INVICTO.
MITHRÆ.
VESTALIS.
CÆS. N. SER.
ET. C. VESTIUS.
AUGUSTALIS.
D. D.

Ubi inter alia ſubnectit: Id ſingulare eſt, hominibus Romanis Mithræ tanquam extero à Perſis accepto, Solem veluti proprium & indigenam jungere ſolenne fuiſſe: ſic enim interpretari oportet, XII. p.22. Deo, Invicto, Mithræ, & Socio. SOLI. quaſi dicere vellet, σύνθρονον, σύνναον καὶ σύμβωμον. *Juſtinus Lib.*I. *Hiſtor*. Solem, *inquit*, unum Deum per ſe eſſe credunt, & equos eidem Deo ſacratos ferunt, ſupremum dicunt alii, ut *Heſychius*: Μίθρης ὁ πρῶτος ἐν πέρσαις θεός. Et quidem rectè, quia extra dubium eſt, quod etiam Lunam, Venerem, atque elementa coluerit. Maſſagetas itidem Soli equum mactaſſe tradit *Herodotus Lib.*I. Aræ ſoli conſecrati fuere apud *Corinthios*, & una quidem liberatori ſervatori, apud Arcades ſtatua erecta, teſte *Pauſania lib.*II. *p. m.*112. & 140.174. & *lib.*IIX. *p.*592. Celebratiſſima ſupra Syenem apud Æthiopes Solis menſa eſt, ibidem *lib.*VI. *p.*426. Conf. *Herodotus in Thalia & Philoſtratus in* VI. *de vita Apollonii c.*3. Nummi quoq; procuſi. Notiſſimi ſunt Rhodii, cujus commatis etiam fuiſſe plerique Pontificiorum volunt XXX. argenteos, pro quibus Salvatorem noſtrum Judas prodidit.

§. X. Inſuper & in ſacris paginis invenimus Solem Ægyptiis eſſe adoratum, nam Civitas illa Solis, quæ Eſaiæ c. XIX. v. 18. prædicitur cum aliis quatuor præcipuis urbibus in Chriſtum creditura, & Græcis Heliopolis audit, non niſi à cultu ſolis nomen accepit. Illud inſinuat *Strabo lib.*XVII. *Geograph.* Regio Heliopolitana ubi civitas ſolis eſt in aggere ingenti poſita, quæ Solis templum habet.

Macro-

Macrobius Lib. I. *Saturnal. c.* 21. Aſſyrii Solem ſub Jovis nomine, quem Dium Heliopoliten cognominant, maximis ceremoniis celebrant in civitate, quæ Heliopolis nuncupatur, regnante apud Ægyptios, ſive Senemure, ſeu idem Senopos nomen fuit. Perlatumque eſt primum in eam, per Apiam Legatum, Deleboris Aſſyriorum Regis, Sacerdoteſque Ægyptios, quorum Princeps fuit Parmetis, diuque habitum apud Aſſyrios, poſtea Heliopolin migravit. Porrò pergit; hunc eundem Deum ſolemque eſſe, cum ex ipſo Sacrorum ritu, tum ex habitu dignoſcitur. Simulachrum enim aureum ſpecie imberbi inſtar, dextra elevata cum flagro, in aurigæ modum: læva tenet fulmen, & ſpicas, quæ cuncta Jovis, Soliſque conſociatam potentiam monſtrant. Vehitur ſimulachrum Dei Heliopolitani, uti vehuntur in Pompa ludorum Circenſium Deorum ſimulachra. Memorat quoque *Plinius Lib.* XXXVI. *hiſt. nat. c.* 8. Reges Ægyptios Obeliſcos referentes, figuram radiorum Solis literiſque Ægyptiis inſcriptos Soli conſecrâſſe, idque primùm Mithram feciſſe, qui in Solis urbe regnavit. Viguit itaque in Regionibus illis Arabiæ conterminis adoratio Solis, quod iterum *Herodotus l.* 1. de Perſis agens confirmat his verbis; Morem habent, editiſſimis quibuſque conſcenſis montibus Jovi hoſtias immolare, omnem gyrum cœli Jovem appellantes, Soli, Lunæ, ſacrificant, & telluri, igni, aquæ, atque ventis, hiſque ſolis ſacra faciunt jam inde ab initio. Uraniæ quoque ſacrificant, ſic nimirum ab Aſſyriis Arabibuſque edocti. Æthiopes ſub nomine Aſſabini Solem colunt, illique Cinnamomum conſecrant, quod quo ritu legerint & deportârint, *Theophraſtus Lib.* IX. *hiſtor. plantar. c.* 5. ediſſerit: Toto in ternas partes diviſo, ad Solem ſortiuntur, quod Soli ceſſerit, id ſolum relinquere, atque abeuntes cernere, confeſtim illud ſpontè comburi. Sed hæc planè fabula eſt. Hinc ſuſpicari licet, Sacerdotes dolosè ſimplicioribus impoſuiſſe. *Solinus hiſtor. c.* XXXI. Æthiopes legunt Cinnamomum, verum legitur per Sacerdotes, hoſtiis prius cæſis: quæ cum litaverunt, obſervatur ut meſſis, nec ortum Solis anticipet, nec egrediatur occaſum. Quiſquis principatum tenet, Sacerdotum acervos haſtâ dividit, quæ ſacrata eſt in hoc miniſte-

rium, atque ita Portio manipulorum Soli dicatur, quæ ſi juſtè diviſa eſt, ſpontè incenditur. Conf. *Plin. hiſt. nat. Lib.* XII. *c.* 19. Emeſeni populi Phœniciæ Solem Alagabalum appellabant, Templum ipſi in urbe ſua exſtruxerant tantæ magnificentiæ & amplitudinis, ut faſtigia ejus cum Cedris Libani certare ſcripſerit *Ruffus Avienus Periegeſeos Dionyſianæ* interpres, tradente *Thoma Reineſio* in Epilogo *variarum Lectionum p.* 680. In hoc cultu Romani & Græci alias nationes pari paſſu ſecuti ſunt, quod vel *Macrobius Lib.* I. *Saturnal. c.* 17. indicat, nempe diverſas virtutes Solis nomina Diis dediſſe, appellationeſque Deorum ad Solem certa & arcana ratione referri, quod ibidem prolixè exponit. *Cic. Lib.* III. *de natura Deorum* ait: Solem Deum eſſe Lunamque; quorum alterum Apollinem Græci, alteram Dianam nuncupant. Julianus hymno in Apollinem: Apollo ipſe Sol, quod nomen eſt apud omnes commune & notum. De Gallis *Cæſar Commentar. de Bello Gallico Lib.* VIII. refert: quod Deum maximè Mercurium colant. Hunc, inquit, omnium inventorem artium ferunt, Hunc viarum & itinerum ducem, hunc ad quæſtus pecuniæ, Mercaturaſque habere vim maximam arbitrantur. Poſt hunc Apollinem & Martem & Jovem, & Minervam; De his eandem ferè habent quam reliquæ gentes opinionem: Apollinem morbos depellere, Minervam operum atque artificiorum initia tradere, Jovem imperium cœleſtium tenere, Martem bella gerere. Idem maximus Imperator de Germanis paulum infra ſic dicit: Germani Deorum numero eos ſolos ducunt, quos cernunt, & quorum opibus apertè juvantur, Solem, Vulcanum & Lunam, reliquos ne famâ quidem acceperunt. Hic autem paganorum ritus uſque ad Priſcillianiſtas, qui fatum Aſtrologicum ſtatuerunt, juxta *Auguſtinum Libro de Hæreſibus cap.* 8. duravit; ceu Leonis verba *ſermone ſeptimo de Nativitate Chriſti* declarant: De talibus, *inquit*, inſtitutis, illa generatur impietas, ut Sol inchoatione diurna Lucis exſurgens, à quibuſdam inſipientibus de locis eminentioribus adoretur. Quod nonnulli etiam Chriſtiani adeò ſe religiosè facere putant, ut priusquam ad B. Petri Apoſtoli Baſilicam, quæ uni Deo vero & vivo eſt dedicata, perveniant, ſuperatis gradi-

gradibus, quibus ad ſuggeſtum aræ aſcenditur, converſo corpore ad naſcentem Solem deflectant, & curvatis cervicibus in honorem ſplendidi orbis ſe inclinent. Quod fieri partim ignorantiæ vitio, partim paganitatis ſpiritu, multùm tabeſcimus & dolemus. Quia etſi quidam Creatorem potiùs pulchri luminis, quam ipſum lumen, quod eſt creatura venerantur, abſtinendum tamen eſt ab hujuſmodi ſpecie officii.

§. XI. Sed recentiora & ætati noſtræ propriora contemplemur. De Gronlandorum religione in hunc uſque diem nihil quidem certi compertum eſt. Exploratum nihilominus, fœminas, noviſſima navigatione Anno MDCLIV. d. 28. Julii, à Danis inde abductas interdum Solem ſudo cœlo orientem reſpexiſſe, & lacrumas emiſiſſe; *Olear.* itinerarii *Perſic. Lib.* II. *c.* 19. *p.* 167. 169. unde non incommodè colligitur, Populares earum Solis venerationi addictos eſſe: quod de multis etiam ex Septentrionalibus Sueciæ populis creditur. *Lucas de Lindâ in deſcriptione orbis p.* 976. De Lapponibus *Johannes Schefferus* in Lapponiâ *ſuâ cap.* 10. *p.* 98. tradit, ipſos Solem quem Baive vocant honorare, quia lucem eis affert ac calorem. *Olaus Magnus Lib.* III. *c.* 2. Solem toto æſtatis curſu eis lucentem adorant, gratias ei offerentes, quod lumen contra tenebras perpeſſas, & calorem contra immenſa frigora adducit. Deinde quia generationis omnis credunt autorem, ipſiuſque beneficio naſci omnia exiſtimant. Ante alia verò curare putant Rangiferos, fovere eos calore, prolemque ipſorum, ut citò ſuccreſcat pulchris incrementis, vireſque ac robur accipiat. Quia ergò tanta Solem credunt præſtare beneficia, viventibus præſertim ſibi in terris frigidióribus, ubi calor nativus facilè minuitur, & ſæpè penitus exſtinguitur, alimenta quoque ſua præcipuè habentibus ex pecore Rangiferorum: idcirco putant æquum, ut & ipſum honore maximo proſequantur. Quo accedit, quod ipſius reditu recipiant diem, quem amiſerant receſſu, non per diem unum, alterumve, ſed & hebdomadibus haud paucis, quibus elapſis, novo eos, ipſoque tanti temporis defectu gratiore quotannis afficere beneficio videtur. De *Scythis* Moſco ſubjectis conſulatur *Matthias*

*de Michovv. Lib.*II. *tr.2.c.2.* Tartariæ deſertæ pars ſunt *Samojedi*, quibus Sol per novem ſeptimanas nunquam occidit. Hunc illi cum aliis eodem tractu *Molgomſais Badaisque* adorarunt. *Olear. itin. Perſ. lib.*III. *c.3.p.*163. *Cluver. introduct. Geograph. lib.*V. *c.*4. *p.*284. Quod Cathaini divinum cultum Soli exhibuerint, *Haithoni Armeni hiſtoria Orientalis c.*1. & *Linda lib.d.p.*1020. confirmat. Chinenſes vel Sinenſes credunt quod cœlum omnes res viſibiles & inviſibiles creavit. Hoc ſecundum Solem maximum adorant. Idem *Auctor p.*1091. *F. Alvares Semedo hiſtor. Chin.part.*1.*c.*19. narrat, Chinenſes ſolennia in quatuor anni tempeſtatibus habere ſacrificia, offerre autem cœlo, Soli, Lunæ, & planetarum ſtellarumque quamplurimis, terræ etiam montibus, & quatuor mundi partibus, Oceano, fluviis, in cujuſmodi ſacrificiis non ad brutos montes, ſed ad ſpiritum aliquem eorum incolam, oblatio inſtituebatur. Confer *Franciſci Caron deſcriptionem Iaponiæ p.m.* 522. Japonenſes in Religione eandem cum Chinenſibus fovent opinionem, nam præter alios Deos adorant Solem & ſtellas, adeò quidem, ut Faciandonus quidam Bonzius gloriatus fuerit, ſe cum collegis ſuis familiares eſſe Solis, Aſtrorum Deorumque cœleſtium, quibus cum nocturnos ſæpe ſermones, ſæpe etiam complexus jucundiſſimè miſceant. *Varenius de Relig. Iappon. c.*1.*p.*15. *ex Xaverio p.*191. & *Almeida in Epiſt. Ind. p.*168. *Lind. p.*1103. *Kircher. Oedip. Aegyptii ſect.*5. *c.*3.*p.*407. *Varenius c.*1.*p.*15. & *c.*2.*p.*52. *ex Turſellino in vita Xaverii p.*343. Nec Inſularum æquior mens. Memorantur præ cæteris inter Indos, Java major, Maluccæ, Philippinæ, Zeilonenſes Heliolatræ. Vid. *Ludovicus Vartomannus, Patricius Romanus*, in Itinerario Orientali, ab *Archangelo Madrignano* Latinitate donato, *lib.* VI. *cap.*28. *Mandelslo Itinerar. lib.*III.*p.*223. *Alexander Roſſeus in Panſebiâ totius mundi, Sectione* II. *p.m.*154. De Ceilonenſibus Judæus *Benjamin Tudelenſis, Itinerarii p.*107. ex Interpretatione *Ariæ Montani*, ſcribit: in Haaulam (ita Zeilam Inſulam vocat) colitur ab Incolis Sol, aris extra urbem frequentibus, in quibus ſimulachra ſunt ſacrata, ad ſimilitudinem orbis Solaris magicis artibus conſtructa; exoriente autem Sole, orbes illi incendi videntur,

magno-

magnoque ſtrepitu ſonant. Summô itaque manè communiter excurritur, aditurque Sol à viris pariter & mulieribus, habentque ſuas ſinguli acervas in manibus, & pariter Soli thura adolent. Apud Perſas, quorum Rex Sapor in Epiſtolâ ad Conſtantium Imperatorem, olim Solis fratrem ſe appellabat, hodieque Solis cultores reperiri meminit *Voſſius de Idololatriâ Lib.*II.*Append.p.*9. In Africa multi Solem pro ſupremo Deo colunt, veluti Africæ torridæ habitatores, Conganorũ & Angolanorum aliqui. *Kircher.Oedip.Aegypt.* *S.V.c.*IV.*p.*416. *Linda p.*1151. Nigritæ maritimi idem cum aliis ad confinia Nubiæ ſedentibus facere perhibentur; ut proinde Æthiopum Imperator David, cognomento Athani Tingil, ad Emanuelem Portugalliæ Regem Anno MDXXI. Interprete *Paulo Iovio* apud *Damianum à Goes, de Moribus & Religione Aethiopum*, veriſſimè ſcripſerit: Hactenus circum me Mauri erant, filii Mahometis & gentiles, & reliqui ſunt ſervi, qui Deum non agnoſcunt, & alii, qui Solem adorant. Conf. *Roſſ. Sect.*III.*p.*167.

§. XII. Nunc ex novo quem vocant, Orbe, quædam producenda ſunt. De Americanis in genere aſſeritur, quod maximum Deum Solem agnoverint. Vicini Occidentales Virginienſium & Floridanorum eum adorant propter hanc cauſam, quod calore ſuo omnia producit, unde cibum aut potum ſumpturi & ſacra facturi, partem de eſca Solem verſus projiciunt. *Alex. Roſſ. in Panſebia totius mundi Sect.*III.*p.*181. *Iohan. de Laet. India Occidentalis Lib.* IV.*c.*16.*p.*218. Utinæ Reguli cujuſdam Floridani ſubditi ſingulis annis ſub finem Februarii, paulò ante, quam ver ipſorum occiperet, tergus cervinum cornibus inſtructum, optimis herbis indigenis confertum conſuebant, cornibus, collo, & vẽtri fructus ſelectiſſimos annulo aut tæniâ ſuſpendebant. Ornatam pellem cum tibiis & canticis in planitie amœniſſimâ proceræ arbori imponebant, capite & pectore Orienti obverſis. Preces ſuas battologiâ plurimâ erga Solem effutiebant, rogantes, ut talismodi, quos jam obtulerant, fructus iterum producere dignetur. Proximè arbori Rex cum incantatore conſiſtens, verba populo præibat, qui ipſi reſpondebat. Sacris peractis, ſuam ſinguli caſam repetentes,

 tergus

tergus ad annum uſque inſequentem ibi relinquebant. Vid. Americâ *Meriani icone* XXXV. Alius Floridæ Regulus Saturiova nomine contra Holatam Utinam moturus, victoriam à Sole precabatur. *Gottfried. in Hiſt. Antipod. part.* II. *p.* 329. ex Navigatione *Renati de Laudonniere Galli.* MDLXIV. Freti Californiani accolæ Solem unicè venerantur. *Laet. p.* 305. Solenne id quoque erat Provinciæ Petatlan in nova Galitia Incolis anthropophagis, ſacrificiis autem in ejus honorē abſtinebant. *idem ib. c.* LXI. *p.* 285. Majori religione aſtrum iſthoc novæ Mexicanæ incolæ proſequebantur. *id. c.* XXVI. *p.* 316. *Ioh. Gottfr. Hiſt. Antip. P.* 1. *p.* 31. Peruani ſecundum à Creatore Soli locum tribuebant, cum nullius ſyderis virtus ſe magis exerat. Imò ejus progenie gloriabantur; non tamen illum ſummum Deum, quem ſua lingua VIRACOCHAM nuncupant, cenſuêre, ſed PACHATAMAC, (hoc ſonat animam mundi) hunc credebant univerſi factorem, majori religione proſequebantur, ſed corde & opinione tenus. Nullum templum illi, dicebant inviſibilem & ignotum ſibi, nomen non auſi pronunciare. Si quando ad id compulſi, ſummâ reverentiâ OSCULATO ſæpius aëre, & ferè tremuli id faciebant. Viſibili ritu Sol ab iis adorabatur, cui victima agnus, cujus cor holocauſtum. *Iohan. Euſebius Nierembergius hiſtoriæ naturæ lib.* VIII. *c.* 13. *p.* 138. *Hiſt. Antip. p.* 1. *p.* 34. *Archontologia Coſmica lib.* 1. *p.* 267. *Varen. de diverſ. relig. p.* 224. In Cuscano templo præter cæteras imagines PUNCHAO viſebatur. Statua Solis erat ex auro ſolido, tanto artificio in Orientem converſa, ut quoties Sol oriens eam ſuis percuteret radiis, tantus inde ex reverberatione radiorum ſolarium exoriretur ſplendor, ut ipſius meridiei claritatem duplicaret. Eo ipſo Ægyptiorum conferenda artificio, qui Heliopoli ſpeculum in Solis templo poſuerunt, quod Solis radiantem faciem integro die referret, totamque ædem lumine ſuo illuſtraret. Tertium apud Peruanos templum univerſale erat in Inſula Lacus Ticicaquenſis, quæ tota fuit dedicata Soli. Cauſa ſequens fertur. Terræ illæ (ſi vera fides) aliquando multis diebus ſolari lumine ac diei beneficio caruerant, poſtremò Sol repentè in ea comparuit inſulâ, unde lux & claritas provinciæ rediit:

hac

hac re motus Inga magnificum illud Syderi ſplendidiſſimo templum exſtruxit. Iſti etiam puellas, ſub Mamacunis ſuis degentes conſecrabant; quotidiè vervecem tonſum panno rubro involuto cremabant, detonſa ſupercilia ſua offerebant. Iſti dies feſtos inſtituebant, & ſolennitatem, inter quatuor annuas maximam, Yntip Raymi, id eſt Solis feſtum ſolenne, aut ſimpliciter Raymi dictam celebrabant. Iſti in Metropoli Cuſco, quod quidam referunt, liberos ſuos immolârunt, *Hiſt. Antip. P.* I. *p.* 30. Antequam ſub unius imperium cogerentur, pro libitu quiſque huic conſecrabat plantas, animalia, flumina, montes, inprimis autem ferocia animalia, & omnia denique quæ aut impensè diligebant, aut horrebant. Quibuſdam nihil erat præcipuâ aliqua veneratione. Incæ vagam ſuperſtitionem ad certam revocarunt, Solemq; adorare juſſerunt, perſuaſi, Creatorem huic ſyderi inter cætera principem locũ aſſignaſſe, idque optimè de rebus humanis mereri. Autor præ reliquis laudatur Inga Capac Ypangui, qui incolas vallis Chincæ pro numine ſibi peculiari, quod vocabant CHINCA CAMAC, Solem adorare docuit, condito ibi ſumptuoſiſſimo Solis templo, & Veſtalibus illi adjunctis. *Hieronymus Benzo novæ novi orbis hiſtoriæ lib.* III. *c.* 20. ex Italico ab *Urbano Calvetone* latinè redditæ p. m. 395. Hæ gentes etſi cum Dæmonibus colloquia miſceant, Solem tamen pro numine præcipuo habent. Ab eo beneficium aliquod petituri tum principes, tum ſacerdotes, manè oriente eo ſuggeſtum quoddam editum lapideum conſcendunt, ibique demiſſo capite ſtantes, comploſis ac confricatis invicem manibus, mox in cœlum ſublatis paſſiſque, utſi Solem ipſum amplecti vellent, certas quaſdam preces concipiunt, petentes ab eo quibus indigent. Ingentia ibi delubra Numinum, præſertim Solis, & immenſæ opulentiæ erant, incruſtati intus auro & argento parietes. Similiter incolæ Regni Congo Solem poſt alia idola adorant. *Linda lib. cit. p.* 1151.

§. XIII. Ita quidem dici Præſidem ſtulta mortalitas coluit, ut noctis tamen oculum, Lunam, in omnibus penè mundi plagis veneraretur: tales Selenolatræ in Sueciæ populis ſubpolaribus inveniri tradun-

traduntur. *Olaus Magnus lib.*III.*hiſt.Septentrional.c.*2. Irrlandi ſeu incolæ Hiberniæ novilunium conceptis verbis adorant dicentes: Ita nos ſalvos degere ſinas ſicuti nos inveniſti. *Author Gallicus de ſtatibus imperiorum*, in Hibernia *p*.44. *Cataini Tatari* ei ſacra facere dicuntur. *Iohan.Boëmus de ritibus gentium lib.*II.*c*.10.*p*.105. *Linda p*.1020. Chinenſium ſuperſtitionem arguit templum in Metropolitana Nenchienſi, Reginæ cœli, quæ ipſa Luna eſt, dicatum. *Kircher.Tom.*I. *Oedipi Aegypt. Sect.*5.*c*.2 *p*.401. Idem malum propter vicinos malos Japonios exagitat, idem *Kircher.l.c.p*.407. *Varen.c*.1. *de Religion.Iapon.p*.15. Accedunt in India Goënſium quidam, *Archont.Coſmic.lib*.1.*p*.249. Et citra Indum Guzaratenſes, *Michael Herz nov.orb.c*.140.*ex Petro Aliare Luſitano. M.P. Venet. l.*III.*hiſt. or.c*.35.36. Ex Inſulis, Java major, *Vartoman.itin. l.*VI.*c*.28. Moluccæ, *Mandelslo itin.lib.*III.*p*.223. Philippinæ, *Roſſ.lib.cit.p*.154. Africa parum nobis nota, non ignota tamen torrida quæ vocatur, ſelenolatria, *Kirch.Tom.*I.*Oed.Aegypt.Sect.*5.*c*.4.*p*.416. Nigritæ quoque Maritimi Lunam alicubi adorant, *Caſpar Barlæus de rebus geſtis ſub Mauritio p*.62. In pari veneratione quibuſdam Conganis eſt, *Linda p*.1151. Et vicinis eorum Septentrionalibus Anzichis, *Roſſ. p*.176. De Americanis vulgò narratur quod unà cum Sole ſummum Deum Lunam cenſuerint, *Roſſ.p*.195. *Kirch.T.*I. *Oed. Aegypt. sect.*5.*c*.5.*p*.422. *Gottfr.hiſt.antip.P*.1.*p*.30. Floridani equidem nonnullum ei impenderunt cultum, *Laet.lib.*IV.*c*.16.*p*.218. *Roſſ.p*.181. Mexicanorum plerique eum pro Numine venerati ſunt, *Laet.l.*V. *c*.26.*p*.316. Vitzliputzli Collega quidam colebatur Mexici; à latere ejus columnæ ſequioris operis & decoris affixus erat: Nomen Idoli TIALOC ſive TLALOC *hiſt. antip.P.*I.*p*.32. Moſemanno TLALOS *Lib.*I. *Amer.p*.31. æqualis cum Vitzliputzli poteſtatis. Dianæ veterum dignitate apud cultores ſuos fuiſſe tradit *Roſſ.p*. 184. Peruani etſi Lunare ſydus, tanquam Solis conjugem venerati fuerint, ei tamen nullum, cultum divinum teſte Inca Garzilaſſo impenderunt, *Laet.Lib.*X.*c*.1. Varæi verò in Braſilia Lunam novam quando adepta aliquid Luminis in cornu ibat, adorabant, horrendis cum ululatibus, & abſurdo corporis motu, ut ab ipſa cer-

tam mittendi ad arcu Sagittas adipiſcerentur ſcientiam quod unum eorum potiſſimum eſt exercitium. *Archont. Coſm. p.* 275. Contra ea Guianæ circa flumen Cajanæ incolæ Lunam quidem animatam arbitrantur, eamque venerantur, non tamen aut adorant eam, aut quicquam ei immolant. *Laet.*XVII.11.*p.*641. Hiſpaniolæ rurſus incolæ & Canibales cœlũ & ejus lumina adorarunt, *Petrus Martyr Mediolanenſis Lib.*I. *Oceanicæ decad.*1.*p.*7. Eo quoque Philtro Magellanica cum nova Zembla, (rectius Zemia, hoc enim vocabulo viam, illo panem Moſcoviæ ſubditi populari lingua vocant, *Altſted.lib.*XII. *Encyclop.p.*1429.) *Moſeman. lib.*III. *Amer. p.*86. *M.Gothard.Arthuſius P.*XI.*navigat.p.*22.*Roſſ.p.*126. Peruani ſtellas quoque tam fixas quam erraticas venerantur, iis alii hujus, alii alius cujuſdam animalis nomen & figuram affingentes, imò munus cuilibet ſingulare attribuẽtes, ſinguli ſingulas adorant. Nullum enim uſpiam animal, ſeu quadrupes, ſeu volatile in terra eſſe credunt, cujus ſimulachrum in cœlo non ſplendeat, unde ſimile in terris procreetur, ſuumque accipiat incrementum; ita ut cum Platone, quoad doctrinam de Ideis apprime conſentire videantur. Opiliones inprimis adorant ſtellam VIRCUCHILLAY, quem arietem fingunt diverſicolorem, cujus unica ſit cura, ut cuſtodiret pecora. Id autem Sydus idem putatur eſſe ac Lyra. Alii invocant CHUQUICHINCHAI, hoc eſt Tigrem appellatam, quam Tigribus, urſis ac leonibus præfectam tradunt: Item ſtellam aliam MACHUACUAI dictam, Serpentibus ac colubris imperantem, à quibus hoc pacto ſe tutos fore perſuaſum habent. Præter has quoque venerantur CHACANA, CATUCHILLAY, URCUCHILLAY, MEQUIRAY, MIRCO, TOPATATCA, MAMMANA, COLCA quæ nobis eſt capella, & alias aliter dictas. *Voſſius de Idol.lib.*II.*c.*36. *ex Ioſepho Acoſta lib.*V.*rerum Occidentalis Indiæ, c.*2.*hiſt.antip.P.*I.*p.*31. Ideò verò eas divinis honoribus proſequebantur, ut, ſi animal manſuetum eſſet & utile, aſtrum virtute ſua id conſervaret; ſi venenatum noxiumque, ab ejus vi nocendi homines præſervaret. *Arch. Coſm. p.* 274. Chiani populi ſunt vicini oppido S.Crucis in monte; hi dividunt

ut nos Annum in XII. menſes, dicentes, unicuique certam præſidere ſtellam, quam adorabant, certiſque colebant ſacrificiis, præſertim iis menſibus quibus fruges colligebant. Tapuyæ, Braſiliæ natio, Plejades (Job.38.c.38.v.31.) numinis loco honorant, canendo Choreaſque ducendo, inprimis in loco ad id deſtinato, illac tendunt poſtquam fructus ferè ad maturitatem pervenerunt. *Linda p.*1130. Polaris ſtella non magnetem ſaltem, ſed hominum etiam mentes ad ſe convertit. A polari puncto hodie ad tres gradus remota nondum cultores ſuos à ſe removit. Samojedæ Scythæ ſunt Septentrionales Europæi & Aſiatici, olim (hodie enim Samojedi Chriſtiani ſunt à Sacerdotibus Græcis, quos Populus iſte ultrò à Czare petierat, ante aliquot ſupra viginti annos converſi. *Olear. itin. Perſ. lib.*III. *c.*3.*p.*163) ſtellam modo dictam ſive aſtrum mavis, Cynoſuram illam parvulam, aut ipſam helicen & clariſſimos Septemtriones, aſtrū, inquam, iſtud Deaſtrum feciſſe memorantur. *M. Gotthard. Arthuſ. P.* XI. *navig. aquilon. p.*22. *Roſſ. p.*267. Tapujæ ſanè Braſiliani Numinis loco urſam majorem venerantur, ſive Septemtriones, quos à figura plauſtrum cum vulgo vocamus. Hoc Sydus cum manè adſpectant geſtiunt læti, illi cantus ſuos & ſaltus aliaque nuncupant. *Caſpar Barlæus de rebus geſt. ſub Maurit. p.*255. Saturnum Philippinorum Secta adorat, ſed MAGLENTE vocat, id eſt, fulmina vibrantem, à LENTE fulmen & MAG, vibrare. *Kircher. Tom.*I. *Oed. Aegypt. S. V. c.*4.*p.*413. Luciferum Americanos in deliciis, imò Deorum cenſu habuiſſe tradit *Hiſtoria antipodum P.*I.*p.*30.

§. XIV. Hodierni Judæi novilunium ſingulari precatione ſalutant, quam illorum dementiam *Buxtorfius Synagoga Iudaicæ c.*22.*p.m.*475. his verbis manifeſtat: ubi Luna dies aliquot eſt orta noctu, cum Lunæ videndæ facultas datur, ſub aperto cœlo conveniunt, & eam ſingulari benedictione conſecrant, quæ à doctiſſimo & præſtantiſſimo quodam Rabbino recitatur, cæteris verba ejus in hunc modum ſubſequentibus: Precatio autem illa ita habet: Be„ nedictus eſto tu Domine Deus noſter, Domine mundi, qui ver„ bo tuo & ſpiritu oris tui cœlum, & omnem exercitum ejus cre-

aſti;

aſti; ſtatuta etiam tempora illis præſcripſiſti, ut, quod ſibi injunctum eſt, exſequantur, nec immutent, ſed hilariter & læte ad Dei creatoris ſui, qui verus eſt opifex, & cujus opera omnia vera ſunt, voluntatem ſe conforment. Lunam renovari juſſit, quæ renovatio pulcherrima eſt corona & ornamentum omnibus iis qui utero materno geſtantur, (hoc eſt, Iſraelitis qui ita à Propheta Jeſaia c. 46. v. 3. appellantur) qui eodem quoq; modo innovabuntur ac Luna, ut creatorem ſuum laudent, & magnificent, propter præpotentis & glorioſiſſimi Regni ejus nomē: Benedictus creator tuus: Benedictus qui te fecit, Benedictus Dominus tuus, Benedictus Plaſtes tuus. (Hic ad lætitiam ſuam teſtandam ter cœlum verſus exſiliunt, quo altiùs eò melius & ita Lunam compellant: Quemadmodum ad te exſilio, nec te tamen apprehendere poſſum, ita quoque nullus inimicorum meorum poſſit me in malum tangere; mihiq; nocere: hic iterum ſubſiſtunt & ter hæc repetunt: irruat ſuper eos formido & pavor, (hæc Chriſtianis optant) in magnitudine Brachii tui fiant immobiles quaſi lapis, cōticeſcant ſicut lapis in magnitudine Brachii tui, irruat ſuper eos formido & pavor.) Poſt hoc addunt. Fauſtum ſit omē nobis & toto Iſraeli: alter deinde ad alterum ſe convertit & ait, PAX VOBIS, alii reſpondent, PAX quoq; VOBIS & Toti Iſraeli, Amen. Conſecratio hæc Lunæ præ reliquis ſtellis eſt peculiaris, qua eam etiam præ Sole proſequuntur: Quia in Lunæ motu opera Dei ejuſque potentia luculentiùs conſpiciuntur, quam in reliquis planetis & ſtellis, quorū motus non ita ad oculum eſt conſpicuus ut motus Lunæ, quam omnes vident moveri & ſingulis menſibus totum cœli expanſum circumire. Itaque eſſe ipſis excipiendam ceu viſibile ſignum præſentiæ divinæ, ſingulis menſibus de novo apparens, in quo magnitudinem operum Dei intueantur. Hac de cauſa debet fieri, ſtando, oculis in eam defixis & intentis, quia perindè eſt, ac ſi ipſi Majeſtati divinæ in occurſum irent. Et quia hæc conſecratio fit propter ſplendorem ejus, non eſt facienda, niſi donec illuſtris, cōſpicua & grata ſit ejus lux; id definiunt poſt exactū ſeptiduū: undè & nō niſi noctu eſt faciēda, dū ſplēdore ſuo terrā illuminat. Indè & ulteriùs fieri poteſt uſq; ad diē

 deci-

decimumquartum, cum octodecim horis à Nativitate ejus. Die decimoquinto non amplius nova cenſetur, & tum incipit jam lux illius decreſcere. Quidam tamen etiam ante ſeptimum diem eam conſecrant: neque enim ſemper veſperâ Sabbathi conſecrant, quia incidere poſſent dies nubiloſi, quibus ea videri non poſſet. Hactenus Synagoga.

§. XV. Ad hanc familiam referendum eſt Jobi dictum c. XXXI. v. 26. *ſi adſpexi* (אור) *lucem* (id eſt, ut ſeptuaginta reddiderunt, ἥλιον) *Solem*, qui κατ᾽ ἐξοχὴν ita dicitur, *cum ſplendeſceret, aut Lunam nobiliter incedentem, & ſeductum eſt in abſcondito cor meum, & applicata eſt manus mea ori meo*: vel per Hypallagen, apud *Glaſſium Grammat. S. p.742. h.e. ſi oſculatum eſt manum meam os meum*, ut ſit ſenſus; ſi Lunam & Solem adoravi pro more illius temporis, manu videlicet ori admota, & ad oſculum relata, juxta interpretationem LXX. virorum εἰ δὲ καὶ χεῖρά μου ἐπιθεὶς ἐπὶ στόματί μου ἐφίλησα. Si manum meam ori admotam exoſculatus ſum. *Symmachus* vertit: Καὶ προσεκύνησεν ἡ χείρ μου περὶ τὸ στόμα μου. Et adoravit manus mea circa os meum. Hanc explicationem roborat *Hieronymus in caput* VIII. *Ezechielis*, ad illa verba, Ecce applicant ramos ad nares ſuas, ſic ſcribens: Denique & Job inter cæteras virtutes etiam hoc habuiſſe ſe dicit, quod nunquam adſpiciens cœlum, Solem & Lunam & aſtra fulgentia, oſculatus ſit manum ſuam, id eſt, adoraverit creaturas. Poteſt interim non incommodè ad inanem felicitatis lætitiam, operumque propriorum jactationem verſiculus Jobi referri. Eò tendit *Olympiodorus in cap.* XX. *catenæ Græcorum Patrum, ſuper Iob p. m.* 475. *edition.* Patricii Junii; Sæpenumero nonnulli cum ſua facta efferunt, manus oſculantur ſuas. *Bernhardus Sermon.* 3. *in Cantic.* Sanè accipiendo donum, oſculare manum, hoc eſt non tibi, ſed nomini ejus da gloriam: & *Sermone* IV. Largitoris, ut aſſolet manum oſculaturi, ſi tamen de accepto munere, non noſtram ſed authoris gloriam quærimus, eique ſua dona non nobis adſcribimus. Alioquin ſi in te, & non magis in Domino gloriaris, propriam profectò & non Domini manum oſculari convinceris, quod juxta B. Jobi ſententiam eſt iniquitas maxima, & negatio in Deum. Si

ergò

ergò ad Scripturæ teſtimonium propriam gloriam quærere, propriam eſt oſculari manum, profectò qui dat gloriam Deo, Deo dicitur non incongruè manum oſculari. Idem *Sermone* XXIIX illud ſignatè explicat, cum quis in Sapientiâ gloriam ſibi tribuit, non autem Deo, Sapientiæ omnis fonti & origini: Non, *inquit*, in tactu manus invenitur Sapientia, cum Sanctus dicat; Si oſculatus ſum manum meam ore meo, quod eſt iniquitas maxima & negatio in Deum, quod tunc fieri arbitror, cum donum Dei, quod eſt Sapientia, non Deo, ſed meritis adſcribitur actionum. Concordant cum his elegantiſſima *Gregorii* verba ad *Iobi* XXXI. *Tomo* II. *Operum Libro* XXII. *Moral.c.5.p.m.*805. Habent proprium Sancti viri, ut bona quidem quæ agunt, videant, ea tamen cum peregerint, ab eorum memoria oculos avertant. Unde rectè per B.Job dicitur, *ſi vidi Solem cum fulgeret.* Ac ſi apertè diceret: opus meum, etiam cum aliis exemplorum Lucem tribueret, ad præſumtionis gratiam non attendi, quia cum de eo extolli timui, ab intuendo eo oculos averti. Sequitur, *& Lunam incedentem clarè*: poſt præmiſſum Solem, aptè quoque incedentem clarè Lunam ſubdidit, quia videlicet poſt opus bonum fama laudabilis ſequitur, per quam celebre nomen in hac præſentis vitæ nocte poſſidetur. Si enim verum eſt, quod quidam putant, illuſtrationem Lunam per occultum Circulum à radio Solis accipere, ut poſſit Lucem nocturnis curſibus exhibere, ab hujus ſignificationis ordine hæc quoque ſuſpicio non abhorret. Fama quippe à bono opere vires accipit, & favoris gratiam quaſi claritatem Luminis adſpergit. Eſt & aliud in Luna, quod per ſimilitudinem bonam ſpargenti famæ conveniat. Lux namque ejus etiam in tenebrarum tempore iter ambulantibus oſtendit, quia & dum de alienâ vitâ lux laudis emicat, alios ad exercenda bona opera illuſtrat. Cumque illius opinio clara cognoſcitur, huic quaſi pergenti in itinere exempli lumen præbetur. Et lætatum eſt in abſcondito cor meum. Qua videlicet atteſtatione quid nobis innuitur, niſi quod nobis magno metu & circumſpectione opus eſt, ne mens noſtra unquam de ſuis laudibus vel tacita lætetur. Quiſquis enim claritatem Lunæ, famæ

ſuæ magnitudinem conſpicit, ſibi in occulto mentis gaudium facit. Cui iſte niſi autori ſe prætulit, cujus dono, ut benè operaretur, percepit, & tamen in ejus munere de gratiâ ſuæ laudis hilareſcit. Deſpecto enim honore conditoris, ſemetipſum plus amare convincitur, cujus præconiis lætatur. Quamvis nonnunquam etiam ſancti viri de bonâ ſua opinione gaudeant, ſed cum per hanc ad meliora proficere audientes penſant, nec jam de opinione ſua, ſed de proximorum gaudent utilitate: quia aliud eſt favores quærere, & aliud de profectibus exultare. Quâ in re neceſſe eſt, ut cum audientium utilitati proficit, mentem noſtram fama laudabilis non elevet ſed fatiget. Electorum animus magno laudum ſuarum igne cruciatur, atque ab omni corporis ſui rubigine mœrore cogitationis excoquitur. *Et oſculatus ſum manum meam ore meo.* Per manum operatio, per os autem locutio deſignatur. Manum ſuam oſculatur ore ſuo, qui laudat, quod facit, & teſtimonio proprio locutionis ſibi virtutem tribuit operationis.

§. XVI. Alter locus ex Ezechiele c. VIII, v. 17. ſupra citatus: *Replentes terram iniquitate, converſi ſunt ad irritandum me, & ecce applicant ramum ad nares ſuas*, ſubobſcurus eſt, multiſque magnis ingeniis crucem fixit. Megalander noſter Lutherus reddidit: Sie halten die Weinreben an die Naſen/ nempe in honorem Idoli, ceu gloſſa marginalis inſinuat. *Iohan. Baptiſta Villapandus Tom.* I. *Operis in Ezechiel. Romæ in fol. Anno* MDXCVI. *p.* 121. exiſtimat his verbis ſignificari actum eorum, qui ſubſannant & irrident numen. Septuaginta vertunt: *καὶ ἰδοὺ αὐτοὶ ἐκτείνουσι τὸ Κλῆμα ὡς μυκτηρίζοντες.* Et ecce mittunt fœtorem ad nares ſuas velut irridentes; *Vatablus* cui plane contrariatur *Villalpandus*, ait, docti inter Hebræos dicunt, ad nares ſuas ſive ad naſum ſuum poſitum eſſe, pro, ad naſum meum, & ita ſcriptum fuiſſe, ſed immutatum pronomen ob Dei reverentiam, quaſi dicatur, videntur mihi oppedere in faciem. *Symmachus* apud *Villalpandum* interpretatur, quaſi emittentes ſonitum in ſimilitudinem Cantici per nares ſuas, rauco fœdoque ſonitu de naribus procedente, in contemptum Dei. Origo diſ-

ſenſus

ſenſus hujus provenit à voce זמורה Zemorah, de verbo זמר varia ſignificata obtinente. Aliquando enim ſignificat palmitem ab arbore amputatum. Sed qualem? palmæ ramum intellexit *Hieronymus*. *Cornelius à Lapide* in h. l. mavult Lauri. Lutheri & Saxonicorum Bibliorum gloſſæ innuunt, Ceremoniam fuiſſe, qua palmites primò Idolis attactis conſecrarentur, & deinde referrentur ad nares in honorem Deorum. Radix Zamar propriè de vitibus uſurpatur, & putare notat. *Tremellius* & *Iunius* initiò de Idolis ex Vite factis accipiebant, deinde mutata ſententia, ecce, præmittunt plantatum ſurculos, hoc eſt, ramos omni fructu ὀπώρας onuſtos ante faciem ſuam, eoſque quaſi primitias Soli offerunt. Inde tamen nihil certi adhuc eruitur. Porrò Zemorah ſignificat nomen animalis Camelopardum, ſive Alcem, aut cervum ramiferum, vulgò rangiferum, de quo videnda Apollinis Menebeni Medici Inſubris hiſtoria ad Rudolphum II. Imperatorem; & Arnoldus Bootius Miſcellan. lib. III. c. 1. Item falcem qua vites inciduntur, juxta *Eſaiæ caput* II. *v.* 4. Conflabunt lanceas in falces. Zemorah vocatur quoque inſtrumentum Muſicum, rei extremitatem nec non fœtorem cum ſonitu è poſtica parte emiſſum, fortè quia Zimra & Zemira ac Mizmor, cantilenam denotant, certis numeris & cæſuris quaſi inciſam. Vid. *Forſterus, Buxtorfius & Marinus in Lexicis.* Quonam modo ultimum ſignificatum huc quadret, *Munſterus* ediſſerit, qui vexatum locum ſic tranſtulit: Ecce ipſi adhibent nari ſuæ odorem malum: *Kimchi* poſt *Ionathan* putat ſuffitum hunc fuiſſe crepitum interiorem, quaſi diceret Propheta: *Nudatis naribus pepederunt in honorem Deorum ſuorum*, aut certè per hunc pedorem intelligit deteſtabilem odorem ſacrificiorum &c. Crepitus enim Ventris non modò Mercurio ſacer, & bonæ fortunæ nuncius, ut eſt apud Homerum in Hymnô Mercurii; verum etiam inter Ægyptiorum numina fuit, teſte Clemente Romano in recognition. Formidoloſum & horribile cæpe & crepitus ventris inflati, Peluſiaca religio fuit. *Hieronymus in Eſaiæ c.* XLVI. Confer *Minutii Felicis Octavium p.* 32. *& ibidem Elmenhorſtii ac Rigaltii notas.*

Ritus

Ritus τοῦ ἀντιαποπορδεῖν πρὸς τὰς βροντὰς, oppedendi contra tonitrua, *Socrates* apud *Ariſtophanem* in nubibus, p.m. 752. meminit. Sin autem loci difficilis genuinus & ſimpliciſſimus ſenſus producendus eſt, non poſſum non iis applaudere, qui cum elegantiùs doctis autumant, illic ad iſtum ritum reſpici, quo in pompis Deorum, Thallos, Verbenas & Corollas gaudio delibuti populares ferre conſueverant, ut *Appulejus lib.* XI. *Metamorph.* tradit. Propterea Hieronymus per ramos Palmarum τὰ βάϊα intelligit, quæ ab Hebræis Oſannoth dicuntur, à priſcis Græcis αἴσακοι voce Syriaca; frondes Palmarum quas in manibus geſtantes pſallebant Diis ſuis, ut eſt apud *Heſychium*. Iiſdem quoque ramis gentiles idola ſua in eminenti poſita, quando non poterant illuc pertingere manu, tangebant, eaque oſculabantur. Hac de re apud celeberrimum Anglum *D. Gatakerum in Adverſariis Miſcellan. cap.* XLVIII. *p.m.* 471. notabilis ex *Hugone Barchinone* obſervatio occurrit. Per hoc, *inquit*, Propheta notat idololatriam quia ſacrificantes idolis ſuperponebant capitibus ſuis coronas de palmarum ramis, ita ut rami deſcenderent ad nares. Vel de Lauro poteſt intelligi, cujus ramum poſtquam ſacrificaverant, ſuperponebant capitibus ſuis, qui deſcendebant uſque ad nares, ut ſic ſomnia vera viderent: vel poterat eſſe, quod cum idola ſua in eminenti poſita, quia manu non poterant illuc pertingere, ramis tangebant, & tunc OSCULABANTUR ramos. Item, conſuetudo fuit gentilium, quod quando remoti erant à loco Idolorum ſuorum, manus extendebant verſus locum illum, & ea quæ tenebant, & tunc in veneratione Idolorum manus OSCULABANTUR, & ea quæ tenebant. Alii inter doctiſſimos viros ſpeciatim hic per ramum vel palmitem cenſent intelligi εἰρεσιώνην, id eſt, oleæ ramum lemniſcatum lanaque coronatum, in ſignum ſupplicationis, qualem appenſis omnis generis primitiis manibus ferebant accinentes:

Ficus & pingues panes ferat εἰρεσιώνη,
Atque in vaſa favos, olei fundatque liquorem
In caliceſque merax, ut dormiat ebria vinum!

Apud

Apud *Plutarchum in Theſeo*, juxta interpretationem *Xylandri*, quæ ſanè lucem loco obſcuro non exiguam fœnerantur. Vide *Hieron. Gotofredum* ICtum Genev. *in prior. Timoth. 3. v. 16. Cauſſinus in obſervation. Hieroglyph. ad Clement. Alexandrinum*, dicit ejusmodi ramos in fanis à gentilibus fuiſſe naribus admotos, non odorandi ſed adorandi gratia, tanquam pro talium creatione & munere mortalibus conceſſo gratias acturis. *Proclus* denique *in Chreſtomathia Poëticâ* nervosè has impias Cerimonias illuſtrat his verbis: Daphnephorica, *ait*, carmina fuiſse in Daphnephoriis cantata, quæ à Boetiis & Thebanis nono quoque anno celebrata fuerunt in honorem Apollinis. Ritus hic erat: Lignum ex olea, lauru & variis floribus ornabant, cujus in ſum̃o æneus ſtabat globus & inferius alius ſed minor. Utrinq; dependebant globuli minores, ille Solē, iſte Lunam, hic ſtellarū vulgus ſignificabāt. Hos inter in medio tot purpurea aptabantur ſtem̃ata, quot in anno Solis diuturni circuitus ſunt, ſcilicet CCCLXV. ultimā geſtaminis partem circumdabat crocotula, tunicula colore croceo: (lucem, puto, ſignificans, qua Sol omnia convertit.) Hoc qui geſtabat Daphnophorus dictus; pompā ducebat puer ἀμφιθαλὴς i.e. cujus uterque parens ſuperſtes, fluentibus per collum capillis, coronâ redimitus aurea, veſteque indutus ſplendida, & calceis quales ἰφικρατίδας vocabant Græci, planè efformata in imaginem Apollinis. Sequebatur denique chorus virginum, ramos quoque geſtantium & prætendentium, velut ante faciem, πρὸς ἱκετηρίαν τῶν ὕμνων. Hanc Daphnephoriam mittere ſolebant ad Apollinis Ismenii aut Galaxii templum. H J. non multum diſcrepabant Oſchôphoria Athenienſium, quibus pompâ è Liberi fano in Palladis Siriadis ductâ geſtare ſolebant palmites vitis, maturis uvis plenos, hanc illi ὄσχην dicebant, hymnosque ſuccinebant; quibus nomen erat ὀσχοφόρικα. Idem *Proclus* apud *Photium*, & Pauſanias in Bœoticis.

§. XVII. Quomodo arborem procerum extra mœnia Cambajæ Indi colant, *Petrus della Valle in Itinerario Orientali Parte IV. Epiſt. I. p. 14.* hoc tenore verborum enarrat: Auff der andern Seiten der Stadt / auſſer deß Bezircks der Häuſer / ſtehet an ei-

an einem breiten Platz / ein groſſer und ſchöner Baum / alhier Ber genannt. Die Heiden in dieſem Lande haben ihn / wegen ſeiner Gröſſe / und Alterthums in hohen Ehren / und beſuchen denſelben mit ihren abergläubiſchen Ceremonien ſehr offt / weil er / wie ſie ſagen / ihrer Göttinnen einer / die ſie Parueti nennen / und welche ſie für des Mahadeù, eines von jhren vornehmſten Göttern / Gemahlin halten / ſehr lieb und derſelben geweyhet iſt. Sie haben auff der Seiten / an dem Stamm dieſes Baumes ein wenig ober der Erden / einen runden Zirckel ſchlechter Dinges gegraben / welcher nicht die geringſte Geſtallt eines Menſchen hat; nach jhrer groben Einbildung aber / das Angeſicht jhres Abgotts abbildet. Sie verwahren dieſes Angeſicht / ſo ſie über und über mit Hochleibfarb angeſtrichen / ſehr fleiſſig / welches ein Stück von jhrem Gottesdienſt iſt / eben wie es vor Alters die Römer gemacht / in dem ſie / wie Plinius Lib. XXXIII. c. 7. ſchreibt / das Angeſicht jhres Jupiters roth gefärbt haben. Ferner iſt dieſes Angeſicht allzeit außwendig mit Blumen und vielen Blättern / ſo die Geſtallt eines Hertzens haben / beſtreuet. Dieſe laſſen ſie nicht welck werden / ſondern wechſeln damit offt ab / und nehmen allezeit friſche / die jenige aber / ſo ſie von Zeit zu Zeit hinwegnehmen / geben ſie den Leuten / ſo auß Andacht dahin wallfahrten. Sie haben auch dieſem grobgeſchnittenen menſchlichen Angeſicht Augen von Silber und Gold gemacht / und daſſelbe mit etlichen Kleinodien gezieret / welche die jenige Perſonen dahin geſant / denen durch Krafft dieſes Götzenbildes / wie ſie thörichter weiſe glauben / an jhren Augen-Schmertzen geholffen worden. Vor dem Bilde / bey welchem man ein kleines Hüttlein / ein wenig von der Erden erhöhet / auffgebauet / ſtehet allezeit einer von jhren Gioghi oder Götzen-Pfaffen / welche bey den Indianern eine gewiſſe Gattung der Einſidler iſt. Sie haben auch ein Glöcklein dabey auffgehangen / welches die Pilgram / ſo dahin kommen / jhre abergläubiſche Andacht zuverrichten / erſtlich leuten / jhrem Abgott zuruffen / und zubitten / daß er ſie erhören wolle. Hernach verrichten ſie vor demſelben jhr Gebet / welches gemeiniglich darinnen beſtehet / daß ſie die Hände / gleich wie man zu beten pflegt / zuſammen legen / und ſo tieff / als ſie können ſincken laſ-

ſen /

ſen/ folgends aber nach und nach an den Mund bringen/ als ob ſie dieſelben küſſen wolten: und alſo zuſammen gefallten endlich in die Höhe über den Kopff heben. Wenn ſie dieſe Ceremoni verrichtet/ thun alsdenn etliche ihr Gebett nur ſtehend; etliche fallen mit dem gantzen Leib auff die Erde nider/ welche ſie gleichſam küſſen/ und hernach wider auffſtehn. Nach dieſem gehen ſie/ etliche nur einmahl/ etliche vielmahl um den Baum herum/ hernach werffen etliche für dem Abgott Reiß auß/ etliche aber gieſſen Oel/ Milch und dergleichen auß/ welches jhre Geſchencke und unblutige Opffer-Gaben ſeyn. Dann ſie pflegen kein Blut/ auch nicht zu jhren Opffern zuvergieſſen/ und halten es für ein groſſe Sünde/ einiges Thier/ was es auch ſeyn mag/ zu tödten. Uber diß geben die jenige/ ſo es im Vermögen haben/ dem jenigen/ ſo für dem Abgott auffwartet/ ein Allmoſen/ und empfangen hingegen Blumen und Zweige/ womit derſelbe geſchmückt geweſen/ welche ſie mit groſſer Andacht annehmen/ küſſen und mit groſſer Ehrerbietung auff jhr Haupt legen.

§. XVIII. Aliud inſuper dictum ſcripturæ occurrit 1. *Reg. XIX. v.* 18. *Omne os quod non adoravit Baal, oſculando manum,* in quo adorationi expreſsè manûs oſculatio jungitur. Breviter hic notandum, Ebræum nomen Baal, Chaldaicè Bel, Dominum denotans commune variis gentium Diis eſſe, modo enim Marti, modo Soli, vel Saturno, aliisve tributum legas apud antiquos Scriptores, ab ingenioſiſſimo *Seldeno, Syntagmate II. de Diis Syris, c.* 1. curiosè expenſos. Cæterùm *Hoſeæ locus cap. XIII. v.* 2. pariter de prædicto cultu idololatrico accipiendus venit. Quando enim Propheta dicit: *Idola fecerunt, ut opus artificum totum, propter eos ipſi Sacerdotes dicunt ſacrificantibus homines,* (ut Glaſſius in Gramatica S. p. 120. vult) *vel ſacrificia offerentibus hominum vitulos quisque oſculetur;* Aquila verbum ישקון reddidit καταφιλοῦντες, EXOSCULANTES, quia idolo adorantes manus ſolebant deoſculari, ſeque incurvare ac caput ſubmittere; hinc *Theodotio* vertit: προσκυνοῦντες & *Symmachus* μόσχοις προσκυνήσατε vitulos adorent, id eſt, ut *Hieronymus* interpretatur, *in Apologia adverſus Ruffinum,* venerentur. Qui Hebræi juxta pro-

 pie-

prietatem linguæ ſuæ ponunt deoſculationem pro veneratione, & oſculari ferè ad Deum vel Deaſtrum relatum, ſignificat omnem cultum. Alludit verò Propheta hic ad oſculationem Molochi, quod idolum juxta *Adrichomium* in Jeruſalem, numero CLXXVI. æneum erat, capite vitulino, reliquo corpore hominis forma, regiis inſignibus ac Regio in throno conſidens, protendens manus quibus pueros in ſacrificium ſibi oblatos exciperet; intus pyra accenſâ (erat enim concavum) ubi totum igne incanduerat, pueros, quos brachiis excipiebat, vel etiam adſtringebat & amplexabatur, *ἀυτομάτων* more, concremabat. Explicatiùs rem declarat *Buxtorfius in Lexico*, radice גיא *ex libro* Jalkut, *commentario myſtico ſuper univerſa Biblia in caput VII. Jeremiæ.* Etſi omnes fuerant domus Idololatricæ in ipſa Urbe Jeruſalem, Molochi tamen fuit extra urbem in loco ſeparato ſitum. Quomodo Moloch erat factus? Imago erat, habens faciem Vituli, manus expanſas inſtar hominis manus aperientis, ut ab alio aliquid accipiat, intus excavatus. Septẽ in ejus honorem erant exſtructa ſacella, ante quæ imago ejus erat collocata. Avem, ſive pullum columbinum offerens primum ſacellum ingrediebatur: ovem aut agnum, ſecundum: arietem tertium: vitulum quartum: juvencum quintum: bovem ſextum: qui denique filium proprium offerret ſeptimum occupabat ſacellum. Hic Molochum exoſculabatur, juxta illud: Sacrificatores hominum vitulum exoſculabantur. *Hoſ. XIII. v. 2.* Molocuus igne ſuppoſito ſuccendebatur, donec ignitus fieret inſtar lucis, tunc ſacrificuli arreptum infantem candentibus Molochi manibus indebant, ac ne parens ejulatum ac clamorem pueri audiret, tympana pulſabant. Inde locus ille dictus fuit תֹּפֶת à תֻּפִּים tympanis. Vallis verò גאהנם (unde Gehenna pro inferno ab ipſo noſtro Salvatore *Matth. V. v. 22.* uſurpatur. Vid. *Lightfoot in Chorographiâ S. cap.* XXXIX. *p. 77. Daniel Heinſius in Ariſtarcho Exercitat. XXI. p.* 85.) quia vox pueruli erat נֹהֵם rugiens, aut quod aſtantes ſacrificuli clamitabant, יְהֶנֶה לָךְ Utile erit tibi. Doctiſſimus *Paulus Fagius Paraphr.* in Levitic. in eo diſſentit, quod (1) ſacella ſimila

illata

illata (2) Turtur (3) Ovis (4) Aries, (5) Vitulus (6) Bos (7) puer inferuntur. Paulò aliter rem pertractat *Ludovicus Vives in Lib. VII. Auguſtini de Civ. D. c. 19.* Sed cur ſeptem conclavia? Pro numero ſeptẽ planetarum, ex quibus ſeptimum ſacellum Solis ut excellentiſſimi reliquorum moderatoris erat: ut ſummo numini, ſi cœlo collubeſcit, ſumma immolaretur victima. Objicit *Jacobus Gaffarellus c. I. curioſitez inouyes p. m. 35. edit. Hamburg. in* 8. anno 1676. Hebræos Molocho libros antiquitùs non imolâſſe, ſed per ignes transmiſiſſe. Ita quidem ſtatuunt nonnulli melioris monetæ ſcriptores, pueros duabus pyris exſtructis per illarum medium ſolummodo traductos, & ad eum modum velut februatos eſſe, Sacerdotibus Molochi ſive Camarim nigris veſtibus indui ſolitis 2. *Reg.* XXIII. *v.* 5. *Zephan. I. v. 4. Hoſ. X. v.* 5. Traductos eſſe per ignem aſſeverare audet *Rabbi Moſes Maimonides de Idol. c. VI.* §. 5. *p.* 78. ex interpretatione *Dionyſii Voſſii.* Quomodo id fiebat? quærit: accenſo igne, ait, magno partem ſui ſeminis accipiebant, quam deinde Sacerdotibus igni ſervientibus tradebant: At ſacerdotes ubi filium accepiſſent, eum Patri reſtituebant, quo ipſe ex ſententia ſua per ignem traduceret. Pater igitur filium permiſſu Sacerdotum per ignem agebat. Pedibus autem jubebat tranſire, donec flammæ quidquid erat immerſus foret. Non autem Molocho eum comburebant, quomodo liberos ſuos aliis exurebant Dîs, ſed cultus ille Molochi tantum in tranſitu conſiſtebat. Utut autem Maimonides traductionem per ignem perſuadere conetur, habet tamen tàm *Moſen Gerundinenſem, ac Iſaacum Abarbanelem* ſibi adverſantes, quam ipſam S. Scripturarum teſtem omni exceptione majorem, Levit. XVIII. verſ. 21. *De ſemine tuo non dabis, ut conſecretur idolo Moloch,* (n)*e polluas nomen Domini DEI tui.* Regius Pſaltes *Pſalm. CVI. verſ. 37. ſacrificavit filios ſuos & filias Dæmoniis, & effuderunt ſanguinem innocuum.* LXX. Interpretes, immolaverunt, ſcilicet contra expreſſam modo allegatam Dei legem, quia vel igni conſumebant vivos, vel in holocauſtum offerebant cœlos. Juvat audire celeberrimum *Frantzium:* ſicut, inquit, *in oratione de Oraculis ethni-*

ethnicis, Gentiles ad capita fontium & in locis amœniſſimis ſolebãt victimas ſuas Dîs offerre; ita impii Iſraelitæ veri Dei cultu poſthabito, falſis Dîs ſacella conſtruebant Baalumque venerabantur, atque adeo ſuos liberos Molocho igne crematos immolabant, perſuaſi ſe non minus gratam rem facere Deo, quam ipſe Abraham, cum filium eſſet mactaturus. Plura deſiderant; ſuppeditabit M. Gregorius Michael in eruditiſſimis ad Gaffarelli curioſitates notis N. XVIII. p. 95. ſeqq.

§. XIX. Non poſſum ſilentio præterire, & adhuc hodiè inter Mahomedanos quotannis circa tempus Paſchæ Camelum in ſacrificium adhiberi, ceremoniis quas ſupra Diſſertatione IV. §. 7. ex *Douſa* attulimus, ferè conſonis, ut relatio *Petri Della Valle Itinerar. orient. P. II. p. 61.* his verbis concinnata edocebit: Der erſte Tag deß kleinen Bairàm oder Oſtern der Mahometaner / welche ſie Bairàm del Curbàn, das iſt / der Opfferung nennen / und zum Gedächtniß deß Opffers Abrahams begehen / fiel anno 1617. auff den 9. Decembris. Es pflegen alle Mahometaner an dieſem Tage / viel Opffer nach ihrer Meinung zu thun / indem ſie in jedwederm Hauſe ein oder mehr Lämmer ſchlachten / von welchem ſie ein theil eſſen / und das andere um Gottes Willen weggeben. In Perſien aber haben ſie ein gantz andere und von den Ländern der Mahometiſchen Türcken und Araber verſchiedene Gewonheit / denn es wird in allen vornehmen Städten / wie auch wo der König iſt / es ſey gleich in der Stadt / oder auff dem Lande / mit groſſem Gepräng ein Cameel geopffert / weil ſie vorgeben daß Abraham an ſtatt ſeines Sohnes / der ihrer Meinung nach Iſmael und nicht Iſaac geweſt / ein Cameel / nicht aber wie die H. Schrifft ſaget / ein Lamm geſchlachtet habe. Die Opfferung dieſes Cameels geſchihet in Perſien auff dieſe Weiſe. Sie führen das Cameel / oder beſſer zu ſagen / das Weiblein / ſo geopffert werden ſoll / 3. Tag zuvor in der gantzen Stadt umher / und krönen dieſes arme zum Schlachtopffer gewidmete Thier mit Blumen-Kräntzen von Violen und andern Blumen / ſo ſie um dieſelbe Zeit finden / wie auch mit Kräutern / unter welchen ich einen Aſt von einem Fichtenbaum

baum angemercket. Sie begleiten daſſelbe mit Schalmeyen/ und Pfeiffen/ auff welchen ſie blaſen; ein Mullà, oder wie man Jhn bey uns nennen würde/ ein Prieſter/ ſinget von Zeit zu Zeit die Bekänntniß ihres falſchen Glaubens/ nebenſt andern Gebethen. Das Volck reiſſet dieſem Thier allenthalben wo es hingehet die Haare auß/ welche ſie auß Andacht/ als ein Heiligthum verwahren/ und iſt ein ſo groſſes Gedräng darum/ daß dieſes arme Thier/ wenn keine Leute mit Prügeln in der Hand zugegen wären/ welche Platz machten und verwehrten/ daß man demſelben nicht zuviel Haare außrauffte/ ſonder Zweiffel unter jhren Händen vor der Zeit ſterben würde/ ehe es einmal auff den Platz kähme/ da es ſolt geopffert werden. Am Tage deß Bairàm aber/ welcher von Morgen früh mit allerhand muſicaliſchen Inſtrumenten abſonderlich in Gebethen/ und wenn es die Gelegenheit gibt (mit Löſung deß Geſchützes) gefeyret wird/ begeben ſich/ nach verrichtetem Morgengebett/ alle Groſſe bey Hofe/ und der König ſelbſt/ wenn er zur Stelle iſt/ mit der gantzen Menge deß Volcks/ allerley Standes/ etliche zu Fuß/ etliche zu Pferd/ vor die Stadt hinauß/ an den Orth/ wo die Opfferung geſchihet. Daſelbſt wird ein groſſer Kreiß gemachet/ in welchem die Vornehmſte alle zu Pferd und auffs köſtlichſte gekleidet uud auffgeputzt/ in der Mitten/ die andern/ und geringere zu Fuß jhren Platz/ ſo gut ein jeder kan/ nehmẽ/ und warten biß das Thier kõmt/ welches dann in gewöhnlicher Volckreicher Begleitung durch die Stadt/ und die längſte vornehmſte Gaſſe geführet wird. Man trägt vor dem Cameel eine Lanze oder ſcharff beſchlagenes Wurffſpieß/ mit welchem es durchſtochen werden ſoll/ und wenn es an den beſtimmten Ort kommen iſt/ läſſet mans in den Kreyß hinein gehen. Die Umſtehende/ ſo viel jhrer darzu kommen können/ rauffen hierauff dieſem Opfferthier die Haare mehr als zuvor jemahls auß/ hernach legen ſie daſſelbe nach jhrer Weiſe wie es ſeyn ſoll zurecht/ da es von der anſehnlichſten Perſon unter dem gantzen Hauffen mit dem Speer durch die Bruſt zu tod geſtochen wird. Hierauff wird es von Stund an/ in tauſend Stücke zerſchnittẽ und zerhauen/ ein jeder ſchätzet ſich für glückſeelig/ der das beſte und gröſte Stück davon gebracht. Dieſes Fleiſch wird zum theil gekocht/ und auß Andacht gegeſſen/

zum

zum theil aber eingeſaltzen und das gantze Jahr über auffbehalten / auch in Kranckheiten als ein Heiligthum gebrauchet. Der Kopff wird nach dem Königlichen Hof geſchicket/ die Stück aber in die Viertel der Stadt und herum gelegene Dörffer außgetheilet / das übrige rieß das gemeine Volck mit ſolcher Wuth hinweg/ daß man in einer halben viertel Stunde auff dem Platz wo das Thier getödtet worden / nichts als ein wenig Blut geſehen/ welches jhrer viel gleichfalls ſampt dem Gedärm / und dem gantzen Ingeweid hinweg genommen haben.

§. XX. Porrò neque elementorum quadriga ſuis cultoribus deſtituitur, quos tamen inpræſentiarum paucis ſaltem lineis perſtringere, & ne ſuſceptus labor nimiùm excreſcat, indice quaſi digito monſtrare animo ſedet. Referuntur autem ad hanc claſſem Tatari Cataini, Maroccenſes & Feſſani; *Boëmus lib. II. c.* 10. *p.* 105. *Linda p.* 1920. 1154. Siamenſes & Peguenſes præter magnũ Idolorum numerum quatuor adorant elementa, & quilibet ſibi moriens unum eligit elementum, in quo ſepeliatur. Ita qui terram adorant, humantur, qui ignem, comburuntur, qui aërem, ſuſpenduntur, qui aquam, ipſi immerguntur. *Linda p.* 1140. *Roſſ. p.* 140. Principem & arbitrum elementorum ignem pro Deo habere Lapporum religio fuit. Johan. *Schefferus in deſcriptione Lapponiæ c. IX. p.* 91. *ſeqq.* Inde præ reliquis Pyrolatræ audiunt. Brachmanes enim & Gymnoſophiſtæ ignem ſolaribus radiis conceptum ſummo ſtudio fovent. *Kircher. Tom. I. Oed. Aegypt. §. 5. cap. 4. p.* 414. Eum pleriq; tanquam ſacrum animal adorant, huic filios immolant, in hunc ſeipſos conjicientes concremant, hoc facto venerationem erga eum declaraturi. *Kirch. l. c. p.* 412. 415. *Schickard. in Tarich. p.* 126. *ſeqq. Ioh. Henr. Urſinus in Acerra p.* 429. Idem faciunt Perſarum populi *Schickard. proœm. in Tarich. p.* 25. *Georg. Gentius in notis ad Roſetum Perſicum Schich Saadi p.* 533. Regibus ſanè olim prælatus. Curt. l. III. c. 3. in aris argenteis, caſtris quocunque moverint pro more Regibus Aſiaticis recepto, quo ignem ſacrum præ ſe ferri conſuetum erat. *Ammian. Marcellin. lib.* XXIII. *hiſt.* derivato ad Romanos Imperatores, oſtendentibus eũdem in numiſmatis

vete-

veteribus, in quibus, ante faciem Regis vel Imperatoris flamma ardens conſpicitur. De Cherſonneſi aureæ incolis diſputatur & dubitatur; hinc *Conſtantinus l' Empereur in Benjaminis Tudelenſis Itinerarium* ſic commentatur: Quæ de iis narrantur, qui ſe igni ſtulto & inſano ritu devoventes in ignem, quem Deum arbitrantur, inſiliunt, reliquis à Benjamine temerè affirmatis accenſeo. Legimus quidem apud Brachmannos cum uxores maritorum morti inhiarent, tandem publico ritu receptum, ut ſe præcipitarent in mariti rogum: ne quæ mulierum mariti mortem acceleraret, utpote cui ſimile exitium immineret. De altero autem, quod Noſter pluribus deſcribit, hactenus mihi nihil innotuit: itaque auctori aliàs non ſatis fide digno fidem habere nequeo. Aeri divinitatis honos à quibusdam gentibus attributus eſt. *Voſſius de Idolol. l. II. c. 48. p.* Noſtro tempore Chilenſium quidam Aerem credunt ſpiritum, quem appellãt PILLAN & illum in Sympoſiis ſuis venerantur. *Linda p.* 1134. *ex Georg. Marggravio.* Aquæ imperioſiſſimo elemento, &, ut Thaleti placuit, omnium rerum primo, juxta Senecam LIII. quæſt. natural. c. 13. & *Rogerum in janua Gentiliſmi reſeratâ p.* 222. Ægyptii cultum detulerunt non tantum in Canopo, *Gyrald. Syntagm.* 1. *de Diis gent.* imago ejus ex Ægyptio ſilice facta gemina, altera in Palatio Farneſiorum, altera in ædibus Jacobi & Anton. de Boſiis oſtenditur, teſtante *Caſalio lib. de Vet. Ægypt. ritu c.* 14. & depicta in Cl. *Chriſtophori Arnoldi appendice ad Rogerum p.* 899. proſtat: Sed & in Nilo & aliàs ſuperſtitioſiſſime culto, perhibente *Plutarcho de Iſ. & Oſ.* *Et* *Julio Firmico* de error. profan. relig. ſcribente: Ægyptii incolæ aquarum beneficia percipientes, aquam colunt, aquis ſupplicant, aquas ſuperſtitioſa contentione venerantur; Fontibus quoque & aquis hoſtiæ datæ. *Athanaſius* oratione contra Gent. ἄλλοι ποταμοὺς, καὶ κρήνας καὶ πάντων μάλιστα Αἰγύπτιοι τὸ ὕδωρ προτετιμήκασι, καὶ θεοὺς ἀναγορεύουσι. Vilibaldus de Cattis: Alii etiam lignis & fontibus clanculariò; alii autem apertè ſacrificabant c. 8. *Horatius lib. III. od. XIII.*

O Fons Blanduſiæ candidior vitro
Dulci digne mero, non ſine floribus
Cras donaberis hædo.

Quia, ut ejus rei cauſam *Lipſius in notis ad cap.* XXVI. *Panegyr. Plinii* non ineptam profert, opinio priſca erat, fluvios & fontes minores eſſe Deos, ſive Genios unde in Inſcriptione Veſcaniæ in Hiſp. Fonti divino apud Grut. p. 94. & Petr. Appian. in Fugg. p. 175. in hâc egregia;

LIMPHÆ. MARI SACRUM.
SI. HUMANO. INGENIO. PERPETUO.
VIATORIBUS. PARARI. VINA.
POTUISSENT. NON. AMOENUM.
QUEM. CERNITIS. FONTEM.
QUARUM. FONTEM. C. LEPIDUS.
MAGNA. IMPENSA. ADAUXISSET.
POTA. FELIX.

ut videtur circa ultima verba minùs dextrè expreſſa legitur. Poetæ quoque fluvios appellant ſacros. vid. *Horat. lib. I. od. I. Juvenal. Sat. III. Senec. ep.* 41. Magnorum fluviorum capita veneramur, ſubita ex abdito Vaſti amnis eruptio aras habet: Coluntur aquarum calentium fontes & quædam ſtagna, vel opacitas, vel immenſa altitudo ſacravit. Et in quibusdam navigare vetitum. *Plin. l. VIII.* nulla in hoc navis; (Sacer enim eſt) ſed innatant inſulæ. vid. *Tacit. LXIV. annal. & Joha . Saubert. de Sacrificiis Vet. c. 5. p.* 118. ubi propter Nymphas fontium præſides fontes ſacros ſalutat. Bengalenſes flumen Gangem, quod ſacrum eſſe exiſtimant, tanquam ex Paridiſo ſcaturiens non adorant tantùm, ſed & picturam ejus venerantur. *Mandelslo Itin. LIII. p.* 198. *Roſ. p.* 143. Vilunt ad flumen multi mortales beati opinione ſua, ſi eo ablui contigerit. Aquæ hujus hauſtus in agone mortis aſſumptus vim habere creditur, eodem momento ad cœlum perducendi. Fons ibidem ſcaturit, in quem ſimili impietate pii ſunt. Arenam ex eo, reliquiarum inſtar, exportant, donariique loco florum manipulos ibi reliquunt. *Roſ.* ibid. Virginienſes timore perculſi ipſorum atque Floridanorum

norum confines occidentem verſus emolumĕtis illecti aquam adorant. *Laet Lib. III.* 18. *p.* 84. *Lind a p.* 1120. *Roſſ. p.* 182. Non minus Mexicanorum mentes commodis ſuis detinuit. Cum Auzol Rex ipſorum octavus fluentum quoddam ab oppido Cuyoacan foſſâ in urbem derivaret, cives amnem defluentem ſolenni apparatu comitabantur. Sacerdotes in littore ipſi Thymiamata accendebant. Alii hoſtiis cæſis ripæ ſanguinem invergebant. Alii lituis fidibusque canentes aquam excipiebant. Ipſe Rex habitu Nereidum incedebat. *hiſt. antip. P. I, p.* 63. Mare Peruani Mammacocha nominabant atq; hoc nomine colebant. *ibid. p.* 30. Flumina item & fontes hoc honore afficiebant; Joſeph. à Coſta l. V. c. 2. & 4. hiſt. antip. p. 31. Et littorales quidem Peruani inde à Truxillo ad Tarapacam, antequam ab Yngis ſubjugarentur. *Lact, lib. X, c.* 19. *p.* 426.

§. XXI. Supereſt deniq; terra, cui uni rerum naturæ partium, eximia propter merita, cognomen indidimus maternæ venerationis. Sic hominum illa, ut cœlum DEI: quæ nos naſcentes excipit, natos alit, ſemelque editos ſuſtinet ſemper: noviſſimè complexa gremio, jam à reliquâ naturâ abdicatos, tum maximè ut mater operiens &c. juxtà *Plinium Hiſtor. Nat. lib.* 2. *cap.* 63. Confer. *Syrach cap. XL. v.* 1. Cur non & terram, inquit *Plotinus*, apud *Rhodiginum lib. I. Lect. Antiqu. cap.* 19. *p. m.* 44. *Edit. Francof. in fol. An. MDCLXVI*, ſentire dicamus? Omninò ſciendum, terræ animam non cenſeri abjecti cujusdam eſſe corporis animam, proindeque intelligere, atq; inſuper eſſe Deam. Principes Dei, ait Varro, cœlum & terra, *Rhodigin. L. A. lib. I, cap. IV. p.* 14. Terra & cœlum, ut Samothracum initia docent, Dei ſunt magni. Quid verò ibi aſſerendum, cum Plato terram vocat Deam antiquiſſimam Deorum omnium, qui cœli ambitu concludantur? Alio nomine appellatur Veſta priſca. Idem *L. A, lib.* XV. *cap.* XIII. *p.* 798. item magna mater, in pluribus inſcriptionibus Gruteriani voluminis, p. 27, 28, 29, 30, 31. Alma Parens, Virgilio, & ſumma Parens, *Reineſio* in Inſcriptione, quam exhibet & exponit Epiſtola DCXXX.

Mm 2 MATRI

MATRI. DEUM. MAGNÆ. IDÆÆ.
SUMMÆ. PARENTI. HERMÆ.
ET. ATTIDI. MENOTURANNO.
INVICTO. CLODIUS.
HERMOGENIANUS. CÆSARIUS.
V. C.

Cl. Salmaſius in Commentar. ad *Lampridii Heliogabalum cap. VII. p. m.* 805. eandem adduxit, non tamen additâ epicriſi, num fortè pro HERMÆ, HERTÆ legendum ſit. Hertham enim vel Herthum nomen Telluris eſſe, in vulgus notum eſt. Vid. *Tacitus Libello de Moribus Germanorum. Olaus Wormius Lib. I. Monument. Daniæ cap. V.* Roſſ. p. 246. Sacelli cujusdam Terræ conſecrati inter Spartanos ex *Pauſania* meminit *Rhodiginus, lib.* XVIII. *cap. V. p.* 970. De ejus in Urbe Româ æde *lege Plin. lib.* XXXIX. *cap.* 9. *H. N. Valer. Max. lib.* VI. *cap.* 3. *Lactant. Inſtitut. lib. I. cap.* XXII. *p.* 77. Eam Perſas coluiſſe memorat *Herodotus in Clio*, nec non Scythas, id. in *Melpomene*, penes quos magnum jacet Idolum ZLOTA BABA, id eſt, aurea anus, ſive vetula. *Michov. lib.* II. *Tr.* II. *cap.* I. *Olaus Magnus de Gentibus Septentrion. lib.* III. *cap.* I. Boterus Relat. Univerſ. Part. III. lib. II. parum ab initio, p. 101. Cl. Arnold. in additonib. ſelect. ad Abrahami Rogeri Januam Gentilismi apertam, p. 543. Evane ſit, an Tellus, dubitat *Voſſius, de Idololatr. lib.* I. *cap.* XXXIX. *p.* 283. Gentes vicinæ illud venerantur. *Adam Clemens* in Anglor. Navigat. ad Philippum Angliæ tum temporis Regem & Hiſpaniæ Principem. *Roſſ. p.* 263. *Paul. Oderbornius* in vitâ Johann. Baſilidis lib. I. p. 13. De Nigritarum maritimorum cultu erga terram, *Barlæus de rebus Geſtis Mauritii, p.* 62. De Conganis & Peruanis, *Linda p.* 1151. *Acoſta Occident. Ind. lib. V. c.* 4. *Gottfrid. Hiſtor. Antipod. Part. I. p.* 30. Redeuntes ex oris peregrinis φίλην μητέρα, chariſſimam matrem tellurem complecti ſolebant, ut ingeniorum miraculum Homerus edocet, Odyſſ. N. verſu 354. χαίρων ᾗ γαίῃ, κύσε δὲ ζείδωρον ἄρουραν. Gaudens ſua terra oſculatus verò eſt almam tellurem. Odyſſ. Δ verſ. 522. χαίρων ἐπεβήσετο πατρίδος γαίης, καὶ κύει ἁπτόμενος ἣν πατρίδα. Gaudens con-

conſcendit in patriam terram, & oſculabatur attingens ſuam patriam. *Ovid. l.* III. *Metamorph. v.* 24.

Cadmus agit grates, peregrinæque oſcula terræ
Figit, & ignotos montes agroſque ſalutat.

Plutarchus in M. Antonio Tom. I. *operum p. m.* 993. *edit Francof. in fol. anno* 1620. De Antonii militibus: poſtquam tuto traducti Armeniam iniêre, ut ſi tunc terram illam ex pelago conſpexiſſent, adoraverunt eam, (προσεκύνομεν in Græco habetur) atque in lachrymas ſe & mutuos complexus præ gaudio effudêre. *Dionyſius Halicarnaſſenſis antiquit. Roman. l.* IV. *c.* 57. de Bruto cum filiis Tarquinii Oraculum Delphicum ſciſcitante ſcribit: Privatim deinde rogaverunt Deum, quemnam fata deſtinarent Romanis futurum Principem? reſponſum eſt, eum, qui primus matrem OSCULATUS eſſet. Adoleſcentibus non percipientibus ſenſum Oraculi, pacti ſunt inter ſe, ut ſimul matrem oſcularentur, communibus auſpiciis regnum adminiſtraturi. At Brutus intelligens, quid Deus vellet ſignificare, cùm primùm Italiam contigit prolapſus TERRAM oſculatus eſt, quod hæc ſit COMMUNIS MATER OMNIUM. *Valerius Maximus lib.* VII. *c.* 3. *exempl. Rom.* 2. poſt narrationem addit: quod tàm favrè telluri impreſſum oſculum, urbi libertatem, Bruto primum in faſciis locum tribuit. *Conf. Plin. hiſt. nat. lib.* XV. *c.* 30. Quod in Regno Damute & ad flumen Zaire ſiti in cultu Solis terram oſculo Devotionis honorent *le Blanc celebrium Itinerum cap.* 21. *narrat. Arnold l. c. p.* 943. Imperator longè glorioſiſſimus Carolus quintus, in Hiſpaniam trajiciens cum Lareduni in Callaicis portis appuliſſet, ubi primum terram tetigit, proſtratus ei OSCULUM fixit, & ſalve, ajebat, mihi OPTATISSIMA MATER: nudus ex utero matris exivi, nudus ad te, tanquam alteram matrem redeo, & quod unum poſſum, pro tam multis in me meritis, corpuſculum hoc & oſſa mea do dedicoque, *Thuanus hiſt. lib.* XVII.

§. XXII. Eundem ferè honorem arboribus apud Veteres præſertim Indos, delatum monſtrat *Rhodiginus L. A. lib. XII. c. 1. Barthius ad Statii lib. V.* Thebaidos v. 512. *Sedulius l. I. Mirabilium.*

Arboreis alius ponit radicibus aras,
Inſtituitque dapes, & ramos flebilis orat,
Ut natos caramque domum dilectaque rura,
Conjugiique fidem, famulos, cenſusq; gubernent.

Alozza Arabum adeoque Koreiſchitarum Medinæ idolum arbor erat Gatiphæorum, quam Chalidus ben Walid à propheta ſcilicet Muhammede miſſus, confregit. *Hottinger. hiſtor. orient. lib. I. c. 7. p. 231.* Hujus ſtupiditatis veſtigium in Mancipiis Livonum, circa annum M DC XXXV. obſervavit adhuc *Olearius itin. Perſ. l. II. c. 9. p. 109.* Diverſis in locis, in collibus præſertim, certas arbores ſeligunt, quas ramis ad cacumen usque ſpoliant & tæniis rubris circumligant; Sub his vota ſua ſuperſtitioſa & preces peragunt, quibus facultatum ſuarum conſervationem & augmentum, ſuamque & ſuorum Salutem temporariam expoſcunt. In Guineâ arborum cultus durare dicitur. Maximam ibi homines in iis fiduciam collocant, ad eas ſeſe tanquam ad fatidicas Dodonæ quercus futurorum anxii conferunt. Reſpondet Dæmon inviſibilis, aut etiam canis nigri forma aſſumptâ, *Levinus Hulſius P. VII. navigat. c. 20. Arnold in ſelect. Addit. ad Rogeri Januam, p. 937.* Memorabile eſt, quod emporii Mourre cives anno M D XC VIII. Batavos cum pridie Calendas Maji arbores ornandis navibus cæderent, lapidibus & jaculis tanto impetu inceſſerint, ut Belga quoque in conflictu periret. *Hülſ. ibid. c.* XXIII. *Roſſ. p. 170.* De quibusdam Guineæ & Meridionalis in Africa lateris Angolæ & Congi populis vid. *Bernhardus Varenius de diverſ. Religion. p. 1031. apud Roſſ.* Quod Peruviani arbores adorarint Acoſta teſtatur l. V. c. 2. In civitate Regum annoſam quandam arborem, radices, terræque fructus colebant. Gottfr. hiſt. Antip. P. I. p. 3. Rabbi Moſes Maimonides Lib. de Idololatriâ cap. VIII. §. 1. הגוים העוכדים את ההרים ואת הגבעות ואת האילנות הנטועין מתחלתן לפרות ואת המעינות הנובעין לרבי id eſt, ex Interpretatione *Dionyſii Voſſii*: Gentiles venerantur mon-

tes,

tes,colles, arbores primò fructuum cauſa plantatas, fontes in publicum fluentes. Braſilianis, qui Tubbin Inbæ vocantur, Dei loco erat fructus Cucurbitæ ſimilis, magnitudine ſtruthionis ovum æquans. Excavatum baculo transfigunt, foramine parvo inſtar oſculi inſigniunt, & lapillos indunt, qui ſonitum ut in crepitaculo excitant. Nomen ei TAMMARAKA; quisque virûm peculiarem poſſidet. Ex Relatione *Johann. ſtaden. c.* XXII.

§. XXIII. Non minori cultu rebus præſertim in arctis afficiebantur fana, limina, poſtes, januæ, lapides effigiati, aræ & reliqua omnia, quæ Numini conſecrata erant, aut quibus genios tutelares præeſſe, cœca ſibi perſuaſerat gentilitas, voce leni obſecrans, UT FAVERENT, UT SERVARENT, UT IUVARENT. Inde *Tibullus lib. I. eleg.* 5. *canit:*

Non ego, ſi merui, dubitem procumbere templis,
Et dare ſacratis oſcula liminibus.

Elegia I. lib. I.

Nam veneror, ſeu ſtipes habet deſertus in agris,
Seu vetus in Trivio florea ſerta lapis.

Ovidius l. VI. *metamorph. v.* 640.

Ecce lacu medio ſacrorum nigra favilla
Ara vetus ſtabat, tremulis circumdata cannis
Reſtitit, & pavido faveas mihi, murmure dixit,
Dux meus, & ſimili faveas mihi murmure dixit.

Virgilius Æneid. II.

Amplexæque tenent poſtes, atque oſcula figunt

Iterum Æneid. III

--- Sceæque amplector limina portæ.

Theocritus in Eraſte: Κύσε τὰν φλόιαν oſculatus eſt limen (deſcendens amator.) *Medea apud Apollonium l.* IV. patriam, patremq; relictura; Καὶ δ' ἔοντε λέχος, καὶ δικλίδας ἀμφοτέρωθεν σταθμοὺς. *Valerius Maximus l.* II. *c.* 10. *exempl.* 2. *Roman.* Prædonum duces Scipionem Africanum in Linternina Villa ſe tenentem ſpectaturi, poſtes januæ tanquam aliquam religioſiſſimam aram ſanctumque templum venerabantur. Prufias Rex, cum Romam veniſſet, ingreſſurus curiam, ſummiſit ſe, & oſculo limē curiæ contigit, adſtipulāte *Livio lib.* XLV. in ex-

in extremo. *Plautus in Rudente act. II. ſcen. 7.* hic in Fano Veneris ſignum flentes amplexæ tenent. Quibus ſuaviſſimè illud apud *Arnobium lib. I. contra gentes* conſonat: Cum per omnia ſupplices irent templa, cum Deorum ante ora proſtrati limina ipſa converrerent oſculis. Huc & ſequentia ſcriptorum teſtimonia pertinent: *Statius lib. IV. Thebaidos.*

Te ſine ſat dubium cœtu ſolante timorem
Fallere, & incultos aris adverrere crines.

Livius lib. III. Stratæ paſſim matres crinibus templa verrentes, veniam irarum cœleſtium expoſcunt. Et *lib.* XXVI. Matronæ circa Deûm delubra diſcurrunt, crinibus paſſis aras verrentes. *Mamertinus in Panegyrico ad Maximianum:* Matres Italæ penſa manibus abjecerunt, parvos liberos abreptos ad templa traxerunt, ibi ædes ſacras paſſo capillo ſuo quæque verrebat. *Apulejus lib. V. metamorph.* Tunc Pſyche uberi fletu rogans, Deæ veſtigia humumque verrens crinibus ſuis. Urbis etiam portas diſcedentes non minus amoris, quam honoris gratiâ oſculati leguntur, ceu *Rutilius lib. I. Itinerarii* hoc verſu confirmat:

Crebra relinquendis infigimus oſcula portis.

§. XXIV. Lapidum cultores diverſis in regionibus repeririuntur. Manta Peruviæ oppidum eſt; Reguli ejus loci Smaragdum pulcherrimum & nobiliſſimum habebant, ovi Gallinæ magnitudine, quem inter præcipua Numina coluerunt. *Benzo hiſt. novi orbis l. III. c. 18. p. m. 386.* In oppido S. Jago de Guiaquil (flumen eſt hujus nominis, quod inſulam Punam efficit,) Hiſpani ingentes invenerunt Smaragdos, quos Indi adoraverant. *Hulſius P. VI. p. 46.* præcipua inſania eſt, quod viles lapides in veneratione ſint. In Cuihung propè Nangan civitatem, lapidem quendam ingentem auro quotannis totum obtegunt, eumque ſuperſtitioſe adorant. Eſt autem lapis ſupra decem perticas altus, Xinxe dictus, id eſt, Spiritualis lapis, cultus à Regum de proſapia Mung temporibus cœpit. Sub Cioking ad Kienchuen mons eſt Xepao, in quo lapidea columna eſt & idoli Fe ſtatua, elephas, leo, campana ac tympanum, omnia ex ſolido lapide; quælibet ſtatua diverſi coloris,

loris, ſed à quo poſita, incertum. *Artificia hominum miranda naturæ in Sina & Europa c.* XIII. *p.* 267. *ſeqq.* Johan. *Neuhof. in deſcript. Sinæ c.* VIII. *p.* 317. Caſſamalcani in Deorum ſuorum numero habebant rotundos quosdam lapides, ovali forma, aliosque multo majores *Archontol. Coſmica.* De Idolo lapideo Indorum in forma Cylindri culto vid. *Petrus Della Valle Itin. P.* 3. *epiſt.* 17. *p.* 228. Ejusdem Superſtitionis Mahomedani arguuntur in ipſo Alkorano, ex quo nonnulla huc transferri argumenti ratio ſuadet. Ita autem nominatus liber cum cenſuris perpetuis Norimbergæ in 4. anno MDCLXIV. Stylo germanico impreſſus *cap. XX. lib.* 1. *p.* 129. *ſeqq.* habet: Schareſtanius, ein berühmter Scribent unter den Arabern meldet/ Iſmaels Nachkommen hätten am allererſten die Steine verehret/ und mag derſelbe Götzendienſt hievon entſtanden ſeyn/ daß/ als ſie ſich gemehret/ daß auch das Land um Mecha ihnen nit groß genug geweſen/ ſie genöthiget anderwerts ſich zuſetzen/ keiner unter ihnen von dannen zog/ daß er nicht etliche Steine/ von dieſem Orth mit ſich getragen/ die er/ wo er ſich nur niderſchlagen würde/ hinſetzen/ und mit dem Umgang/ wie die Caabah (dadurch die Araber nicht nur den Tempel/ ſondern auch die Stadt und das gantze Land Mecha verſtehen/) verehren möchte. Es iſt aber endlich ſo weit kom̃en/ daß derſelben Nachkömlinge/ einen jeden ſchönen Stein verehret/ und darnach der Religion/ ſo ſie von Iſmael empfangen/ vergeſſen/ in einen abſcheulichen Götzendienſt gefallen ſind. Darumb hat Mahomet ſeine Araber von den Alihahal oder vielen Geſellen-Götzen/ zu dem Dienſt deß einigen Morali, welcher nicht iſt jener Bacchus, ſondern Gott über alle Ding erhaben/ der alles erſchaffen/ wieder gewendet/ ob er ſchon die Götzen-Ceremonien behalten. Wer nach Mecha auß Andacht komt/ der küßt den Stein/ und gehet um die Caabah, welche zwey Stück nicht den geringſten Gottesdienſt machen. Der Stein iſt ſchwartz/ ob er ſchon weiſſer/ denn der Schnee/ und gläntzend wie die Sonne geweſen. Dieſer Stein iſt jederzeit in groſſen Ehren gelegen/ beydes vor Mahomets Zeiten/ und nachdem er die Männer deß Gottesdienſtes verändert gehabt/ zumahl die Leute einen Seegen bey ihme ſuchten. pag. 131. Sie dichten/ der obige ſchwartze Stein ſey einer

auß den köſtlichſten Steinen im Paradeiß/ mit Adam auf die Erde herunter gelaſſen/ und hernach zur zeit der Sündflut wider in dẽ Him̃el genom̃en/ oder anderwerts wie es Gott beliebt/ auff dem Berg Abukobais abgelegt/ und endlich dem Abraham zum Bau deß Tempels vom Engel Gabriel geliefert worden. p. 132. Es ſoll aber dieſer ſchwartzer Stein anfangs ſchneeweiß geweſen ſeyn/ und von einem Blutflüſſigem Weib vor zeiten berührt/ die ſchwartze Farbe/ oder wie andere wollen/ von Mahomets eigenem Mund überkommen haben/ mit dieſem Bericht von der veränderten Farbe: als er auß dem Paradeiß weiſſer denn Milch herunter kommen/ hätten der Menſchen Sünden ihn ſchwartz gemacht/ doch nur nur den euſſerſten Theil überzogen/ alſo/ daß die übrigen Theil die uralte weiſſe Farbe noch erhielten/ welches offenbar worden/ als ihn die Carmatianer von ſeinem Orth genommen: alſo/ daß wol zu glauben/ das Anhauchen und Berühren im Küſſen/ habe ihn ſolcher geſtalt beflecket. p. 138. in Cenſura: Maximus Tyrius ſagt; das Bild das ich geſehen/ war ein viereckichter Stein/ den die Araber göttlich ehren. Suidas ſpricht/ der Stein wåre ſchwartz/ 4. Schuhe hoch/ und 2. Schuhe breit/ auff einem güldenen Fuß. Damaſcenus ſaget/ ſie grüſſen und küſſen jhn/ und Euthymius, wann man jhn ſcharff beſchaue/ zeige er ein Menſchenhaupt mit einem Eyſen gegraben. p. 132. Noch einen andern Stein haben ſie/ auff welchem Abrahams Fußſtapffen eingedruckt/ da entweder er mit Füſſen geſtanden/ als man die Caabah gebauet/ oder da jhm Iſmaels Weib/ als er zum Beſuch kommen/ den Kopff gezwaget. Jetziger Zeit iſt dieſer Stein an dem Orth wo Abraham/ in einen eyſern Kaſten geſchloſſen/ den hab ich geſehen/ ſagt der Saraceniſche Autor, und hab ihn geküſſet/ und ſcheinet/ dieſes ſey eben derſelbe Stein/ von welchem die Mahomedaner beſtändig vorgeben/ ſie halten jhn deßwegen ſo hoch/ weil Abraham auff demſelben die Agar erkannt/ oder doch das Cameel angebunden habe/ als er den Iſaac opffern wollen; denn er ligt mitten in dem heyligen Hauſe/ welches von dieſem Stein/ wo nicht von der Caabah, doch wegen der Galerie kan mit Beſtand geſagt werden/ dieweil der ſchwartze Stein in die Mauer eingeſchlagen iſt.

Judæis

Judæis incurvatio ſupra lapidem figuratum ſeriò prohibita eſt, quod perſpicuum evadit ex *Maimonidus lib. de Idol. c.* VI. §. 8. Similiter, *inquit*, qui ſe incurvat ſuper lapide figurato, de quo lex loquitur, etſi vero Deo id præſtet, vapulat: quia dictum: Neque figuratum lapidem ponire in terra veſtra, ut vos incurvetis ſuper eo. Id enim in Idolorum cultu obtinebat, ut lapis poneretur, ſuper quo ſeſe proſternerent. Ac propterea nefas id agere in veri Dei cultu. Nec tamen vapulabit, niſi manibus pedibusque ſuper lapide proſtratus jacuerit. Hujusmodi enim incurvationem lex deſignat. *Dionyſius Voſſius in notis ex Rabbi Bahye* ſubdit; mos idololatricus erat, figurare lapidem pulchræ effigi ei, eumque ponere coram idolo, & ſuper illo ſe coram hoc proſternere. Pergit Rabbi *Maimon.* §. 10. hanc ob cauſam ſolebat omnis Iſrael in Synagogis quæ lapide eſſent ſubſtratæ ſtoreas ſternere, aut ſtraminis genus, quo inter ipſos & lapides aliquid intermedium foret. Quodſi deeſſet, quo lapides contegerent, alium in locum ibant, atque ibi ſe proſternebant, vel in latus inclinabant, ne facie lapides contingerent. De mineralibus res paucis expedienda reſtat. In civitate Regum æs deveneraabantur *hiſt. Antip. P. I. p. 31.* Ad ſalutis ſuæ perniciem aurum colligunt Cerabaroi (portûs magni Cerabaro in America meridionali) quique jacent medii ad Hiebram usque Beraguam. Non niſi certis anni temporibus ipſi quæritando intendunt. Numen ineſſe auro credunt, idcirco ex priſcorum religione ad id negotii minimè tendunt inexpiati. A Venere & omni oblectamento abſtinent, cibisque ac potu parciſſimè utuntur, univerſo legendi tempore. *Petrus Martyr. decad.* III. *lib.* 4. *p.* 250. Incolæ inſulæ Madagaſcar poſt Diabolum cui ſacrificant, & Deum Cœli ac Terræ creatorem, tertiam quandam potentiam ſub nomine Dian Manang, id eſt Deum divitiarum, ſive aurum adorant. Sæpiùs enim illud ſuper caput levant, quotiescunque manibus attingunt oſculum inſuper addentes. *D. Otto Dapper in deſcript. Afric. p.* 49.

§. XXV. Ex his quæ hucusque attulimus, quiſpiam fortè non ſine omni doctorum hominum applauſu ſuſpicari queat,

adorandi verbum ab illa manuum ad os relatione in cultu idolorum, aut alterius cujusdam objecti, formatum eſſe, in qua ſententia viros certe non proletariæ doctrinæ fuiſſe video. *Matthias Flacius in Clave ſcripturæ S. Part. I. p. m. 23.* dicit, adorare ſignificat incurvationem corporis, quâ alii ſolent alios dignitate præcellentes honorare. Hic mos reverentiæ aut honoris exhibendi fuit Orientalibus illis populis, teſte *Livio, lib. 30.* cum narrat, legatos Carthaginenſes cernuos aut adorabundos pacem à Romanis petiiſſe. *Hugo Grotius in explicat. Decalogi p. 35.* non aliud ſignificat latinum adorare, non ab orare id eſt precari factum, ut imperiti homines exiſtimant, ſed ab eo quod manus admoveatur ori. *Heraldus ad Arnobium p. 33.* cenſet, adorare idem eſſe quod orare ad, ſicut dicimus adire Deos. Confer. *Jani Gruteri Theſaurus Criticus Tom. II. p. 1049. & Tom. IV. p. 781. In Spicilegio Melleri Palmerii. Adrianus Turnebus adverſar. l. 1. c. 17. Lipſius l. II. Elect. c. 6. Caſpar Scioppius l. 1. Veriſimil. c. 8. Leonhardus Leſſius de juſtitia & jure l. II. c. 38. Scipio Gentilis Comment. ad Apuleji Apologiam. Johann. Seldenus de Dis Syris, Prolegomen. c. III. p. m. 26. edit. Lipſienſ. Anno 1668. Cunradus Dietericus antiquitat. Biblic. in Job. c. 31. v. 26. p. m. 408. Buchner. in Theſauro Fabri p. 668. Petrus Pithœus in Adverſar. ſubciſiv. l. 1. c. 7. p. 151.* part. 2. *Briſſonius de formulis lib. I. p. 35. Ludovicus Creſſollius Armoricus Myſtagogi lib. IV. Sect. 2. c. 6. p. 892. Franciſcus Bernhardinus Ferrarius lib. II. c. 26. p. 137. de Veterum acclamationibus & Plauſu.* Verum contra hos Varro Belgii *Gerhardus Johannes Voſſius* tum in Inſtitutionibus oratoriis lib. IV. c. 7. p. 115. tum Lexico Etymologico in voce adoro, calamum ſtrinxit, ab oro verbo ex nomine quidem ore facto, illud derivans cum Ludovico *de la Cerda in Apolog. Tertulliani c. XVI. & Laurentio Valla lib. V. eleg. c. II.* viris citra dubium in politiori literaturà verſatiſſimis; ut idem origine ſit quàm ore precor, apprecor vel alloquor, juxta *Servium ad Æneidos l. X. v. 677.* In has partes propendere videtur librorum helluo *Caſpar Barthius Adverſar. lib.* XXXII. *c. 13. p. m. 1487.* ita diſſerens: adorare apud Afranium elegantiſſimè video deoſculari ſignificare, apud Nonium in voce ſuaviter, quod NB. ut alia non

pauca

pauca perperam aliò traxit Palmerius. Nec nos ejus ſignificationis exempla habemus, niſi quod in Sacris adorare inde videtur ductum, quod velut ore admoto colloqui aut ſalutare denotat. *Apulejus libro II. metamorph.* Suſcipit ille de lectulo, & uno congeſtu populum ſic adorat; Malis novæ nuptæ peremptus artibus & addictus noxio poculo thorum repentè adulterio mancipavi. Sed & alibi apud eundem Scriptorem adorare ſignificat alloqui. *ut lib.* III. ad dicendum ſpatium vaſculo quodam graciliter invicem coli fiſtulato, ac per hoc guttatim deflua infuſa aqua, populum ſic adorat. *lib.* VIII. Viſisque nobis cum fletu maximo, ſingulorum juvenum genua contingens ſic adorat. Ubi tamen ad ſupplicum habitum reſpicitur, ut & apud *Juvenalem*: Pugnis conciſus adorat, Quatuor ut liceat cum dentibus inde reverti. H. J. Porrò pro Numinis alloquio uſurpatur, ita ut adorare idem ſit, atq; precib⁹ venerari. *Plautus in Rudente Act. I. ſc. 4.* Veneror pro adoro uſurpat; Nunc quisquis es Deus veneror, quod & ſalutare dicebãt: Salutare enim Veteribus idem erat, quod adorare, *Plautus in Sticho act. IV. ſc. 1.* Deos ſalutatum atque uxorem modo intro devertor domum. Qui etiam alloquor in eodem ſenſu adhibet, *Amphitruone Act. I. ſc. 1.* unde *Taubmannus in Commentario ad h. l.* id eſt, ſalutare Deos, ut peregrè adveniens, quæ *Arnobius lib. VI.* affari Deos & cum Deo venerationum (item ſupplicationum & orationum) colloquia miſcere; Græci προσαγορεύειν vocant. *Euripides in Herc. furent.* θεοὺς προσειπεῖν, Deos alloqui dixit. Nonnunquam adoro pro valdè vel enixè oro ſumi videtur, ut in illo *Propertiano libro I. eleg. 4.* Maneat ſic ſemper adoro, id eſt vehementer oro. Plura videantur in *Guilielmi Turneri vulpeculæ venatu Part. I.*

DISSERTATIO VIII.

De
OSCULIS SACRIS VETERUM CHRISTIANORUM.

Summaria.

I. Sacra mundè tractanda. Chriſtus puritatis autor omnia munda cupit. Præparatoria ad dignam Euchariſtiæ S. participationem. II. Oſculum charitativum cur in precum clauſula adhibitum. III. Tam in templis, quàm domi. Fraternitas ſpiritualis Veterum Chriſtianorum. Abſtentus. Pœnitentium quinq; gradus certis locis circumſcripti. Conciliationis tempus. IV. Oſcula ante S. Cœnæ uſum accepta. Lucilla fœmina Carthaginenſis ſchiſma excitat. V. Oſculum poſt uſum S. Euchariſtiæ quare aulicis & quibusdam Laicis negatum? Græcorum ritus in adminiſtratione Cœnæ. Lætitia ex perceptione ejusdem. Pœnitentia profunda. VI. Agapæ primitivæ Eccleſiæ quomodo & quandò inſtitutæ. VII. Agapæ triplices, nuptiales, natalitiæ & funebres. Item in Dedicationibus templorum. Earundem uſus multis conſtitutionibus ſublatus. Ab iis Catechumeni & publicè pœnitentes excluſi. VIII. Agapæ hodiernorũ Chriſtianorum in Eccleſia Orientali ſub dio vel in privatis ædibus inſtitutæ. Maronitæ Monachi abſtinent carnibus. Diſtributio fructuum in agapis Melitenſibus. Græcorum Placentæ & Coliphia. Origo Coliphiorum in Quadrageſima inter Conſtantinopolitanos. Cothia Moſchorum. Agapæ Gallorum & Hiſpanorum. IX. Oſculum in Baptiſmo adultorum & infantum adhibitum, antiquiſſimis autem Patribus ignotum. Vice-Comes notatus. Ritus oſculandi in imo pede baptiſati. Cyprianus vindicatus. Infantibus baptiſatis olim Euchariſtia oblata. X. Oſculum compatris & commatris in ſuſceptione infantis de Sacro fonte vix Antiquitati notum. Judicium Dallæi de Vice-Comite. XI. Oſculum charitatis olim certis temporibus omiſſum non ſine causâ. Ambroſius explicatus. XII. *Miſſa pro defunctis & Monachorum ſacra oſculis caruerunt. Albaſpinæi cenſura contra Durandum aliosq;. Monachi rarò ad Euchariſtiam admiſſi.* XIII. *Virorum cœtus à mulieribus in Eccleſia olim ſeparatus. Semneion Æpyptiacum.* XIV. *Perfidia & Impudi-*

citia

citia in oſculis veterum Chriſtianorum caſtigata. Oſculatoria. XV. *Catechumeni & excommunicati ab oſculo pacis exemti. Illo omnis benedictio abſoluta. Benedictionis Ceremoniæ externæ & Politicæ. Oſculum in Promotionibus Academicis.* XVI. *Diſcrimen inter oſculum charitatis apud veteres Chriſtianos, & oſculum Pacis Latinorum contra Bellarminum aſſertum.*

§.I. NOtanter *Franciſcus Villana lib. Symb.* linguâ Hiſpanica conſcripto depingit porcum hærentem in limine templi hoc lemate adjecto: NON MIHI SANCTA LICENT. Nempe nefas eſt animalia immunda inducere in templa piis duntaxat pervia Chriſtianis. Itaq; Chriſtiane, memor hujus picturæ, cave, ne referas animâ fœdâ & ſpurcâ ſuem, namque tibi tunc obſcœno ſicut porco nihil eſt commune cum ſingulis quibusq; rebus ſanctis. Igitur ſiſte gradum, ô immunde; NON TIBI SANCTA LICENT. Abluere lavacro pœnitentiæ, de porco fias agnus, gratiæ divinæ candicantis obſequio, ſic tutè ſacra omnia frequentabis. Vis aliud ad ſcopum præſentem emblema? habeto, quod ſequitur. *Gregorius XIII.* Papa Romanus cudit Iconem, templi fores apertas præferentem ſuperliminari inſcripto hoc titulo myſtico: NIHIL COINQUINATUM. Quaſi diceret, templum non patere niſi his, qui mente defæcata ex prævia confeſſione & ſeria pœnitentia ſacris epulis paſci deſiderarent. Vide Lukii numiſmata. *S. Thomas de Villa Nova* Salvatorem noſtrum, ſummam ſemper puritatis curam habuiſſe, his verbis *concione tertia de Sacram.* conſiderat: Omnia munda vult author puritatis, mundam matrem elegit, mundum diſcipulũ dilexit; munda ſindone involutus eſt, mũdo in tumulo, in quo nõdum quisquam poſitus fuerat tumulatus eſt; ab his qui ſunt mundo corde videtur, & ab his qui ſunt mundo corpore poſſidetur. Quapropter *Auguſtinus* in eorum confuſionem, qui ad communionem acceſſuri ſuam negligunt prævię purificare conſcientiam, Hipponenſem populum, cui Epiſcopus præerat, *ſermone* CCLII. *de tempore*, ita legitur exhortatus fuiſſe: Hoc dico, quod vos frequenter facere aſpicio; Omnes viri, quando communicare deſiderant, lavant manus ſuas, & omnes mulieres nitida exhibẽt linteamina, ubi corpus Chriſti excipiant. Quibus in verbis Sanctus Præſul ad antiquũ

alludit

alludit morem, qui penes Chriſtianos vigebat, quod ſcilicet, Euchariſtiam ad ædes proprias deferre ſolerent, qui poſtmodum uſus propter diverſos abuſus eſſe deſiit. His præmiſſis porrò ſic pergit: Non eſt grave, quod dico, fratres, quomodo viri aqua lavant manus ſuas, ſi eleemoſynis lavent conſcientias ſuas; Similiter & mulieres, quomodo nitidum exhibent linteolum, ubi corpus Chriſti accipiant, ſi corpus caſtum & cor mundum exhibeant, ut cum bonâ conſcientia, Chriſti Sacramenta accipiant. *Bernhardus* animæ prudentiam ſerpentinam moraliter hujusmodi verbis inculcare *ſermone* XXVIII. *de modo benè vivendi* nititur: Rogo, ut audias prudentiam ſerpentis; Serpens enim cum cœperit ire ad bibendum, antequam veniat ad fontem, evomit omne venenum: Imitare ergò & ut Chariſſima, hunc ſerpentē in hâc parte, ut, antequam venias ad fontem, id eſt, cōmunionem corporis & ſanguinis Domini noſtri Jeſu Chriſti, evomas omne venenum, ſcilicet odium, iram, malitiam, invidiam, voluntatem malam, & noxias cogitationes ex corde tuo. Rursùs illos qui ſine debitâ conſcientiæ ſuæ emendatione ad communionem accedunt, ſermone citato alloquitur his verbis: Rogo, vos fratres, inquit, nunquid eſt aliquis, qui in arcâ ſordibus plena velit mittere veſtem ſuam? & ſi in arcam ſordibus plenā veſtis non mittitur pretioſa, quâ fronte in anima, quæ peccatorū ſordibus inquinatur, Chriſti Euchariſtia ſuſcipitur? Similem ferè conſiderationem *Chryſoſtomus hom.* XXIV. *in prior. Corinth.* adducit: Si quis Regem non temerè, nec inconſideratè exceperit, quid dico Regem, ne veſtem quidem Regiam temerè & inconſideratè im̄undis manibus contrectaverit quisquam, etiamſi ſit in ſolitudine, etiā ſi nemo adſit; atq; nihil eſt aliud veſtis quam ſtamen vermium: Sin autem tincturam admiraris, ipſa quoq; eſt ſanguis piſcis morte affecti; ſed tamen nemo eam voluerit auſusq; fuerit im̄undis cōtrectare manibus. Si autem veſtem hominis ne auſus fuerit quisquā ſolùm tangere, quomodo Dei corpus, qui eſt ſuper omnia, propter quod fractæ ſunt portæ inferorum, & aperti fornices cœli, propter quod ſumus & vivimus, accipiemus cum probro & contumeliâ.

§. II. Hæc quâ intentione præmiſſa ſint ex ſequentibus planè eluceſcet. Multa ſcilicet piæ antiquitatis oſcula ſacra, charitativum,

vum, quod vocant, oſculum, ultima quaſi illorum ſpecies ſuo gyro complectitur. Hoc primitivæ EccleſiæChriſtiani ſibi invicem in ſinceræ pacis & ἀνυποκρίτε charitatis teſſeram tempore ſacrorum publicorum offerebant. Illi autem ſedem in claſſe oſculi ſacri aſſigno, quia non ſolum communi nomine audit φίλημα ἅγιον, oſculum ſanctum, ſed etiam quia expreſsè in Sacris paginis ab Apoſtolo Roman. XVI. v. 16. I. Corinth. XVI. v. 20. II. Cor. XIII. v. 12. I. Theſſal. V. v. 26. mandatū fuit, quin & à ſacris perſonis in ſacro loco ſanctoque fine ſuſceptum. Uſurpabatur primò in precum ſolennium, cumprimis Orationis Dominicæ clauſula, undè *Tertullianus Libro de Oratione*, appellat ſignaculum orationis, *& Dillherrus in Electis* Amen reale. *Juſtinus Martyr* ſub finem Apologiæ ſecundæ inquit: ἀλλήλυς φιλήματι ἀσπαζόμεθα παυσάμενοι τῶν ἐυχῶν. Hoc eſt, oſculo nos invicem ſalutamus, quando à precibus ceſſamus. Ratio hujus inſtituti non tantum dari poteſt ea, quam *Hieronymus hom. I. in Canticum* his verbis effert: Veri Chriſtiani ſe invicem oſculantur, ut recordentur, Deum nos in verbo ſuo & Spiritu ſancto ſuaviter oſculari; verum etiam & vel præcipuè iſta, quæ apud Præſulem *Hipponenſem de amicitia cap. 6.* legitur, ut nimirum exteriori oſculo pacem interiorem demonſtrent. Sive ut teſtentur, ſe preces ex pectore odiis & ſimultatibus minus onuſto fudiſſe. Qua de cauſa *Origenes* quoque *in Epiſt. ad Romanos cap. XVI.* Chriſtianos ita adhortatus eſt: ex ſermone Pauli (ſcilicet cum dicit, ſalutate vos invicem oſculo ſancto) mos in Eccleſia traditus eſt, ut poſt orationes oſculo ſe invicem ſuſcipiant fratres; hoc autem oſculum ſanctum appellat Apoſtolus, quo nomine illud docet primùm, ut caſta ſint oſcula quæ in Eccleſiis dantur, deinde ut ſimulata non ſint ſicut fuerunt Judæ. Oſculum verò fidele primò caſtum ſit, deinde pacem in ſe ſimplicitatemque habeat in charitate non fictâ. *Chryſoſtomus hom.* XVII. & XXX. *in 2. Epiſt. ad Corinthios*, hoc oſculum ideò inſtitutum tradit, ne vel major contemneret minorem, vel minor invideret majori: ſed pellerentur & contemptus & invidentiæ, oſculo iſto omnia mitigante & adæquante.

§. III. Impertiebant autem ſibi invicem illud, non modò

tempore Miſſæ conſtituto in templis, ſed & intra privatos parietes & in vicis, ut colligitur ex *Tertulliani libro de oratione*: potes domi differre pacem, cui officio negat gentilem, ut Chriſtiana ſatisfaciat. Hoc fiebat ad fraternitatem ſinceram conteſtandam. Nihil enim eſt fidelibus inter ſe magis unitum, qui ſpirituali quadam cogitatione omnes connectuntur. Cognationem verò oſculo olim probatam fuiſſe, oſtendit *Petrus Ærodius Decretorum lib. V. Tit.* 12. §. 1. Hæc conſanguinitas ſpiritualis & amicitia religionis ſocietate tam fortiter erat conjuncta, inquit *Gabriel Albaſpinæus* de veteribus Eccleſiæ ritibus, *Obſervatione XIX. lib. 1.* ut gentilibus ſuſpecta eſſet, eamque magno aliquo Sacramento aut myſterio contractam, & conjuratam eſſe crederent, ut pro alterutro mori ſint parati. Ab hac ſocietate non ſolùm arcebantur hæretici, ſchiſmatici, Abſtenti, (a) ſed etiam pœnitentes, (b) & Catechumeni, qui omnes à cæteris fidelibus fratres non appellabantur, quód ſcilicet, neque ſui hæredes, neque jus ad hæreditatem Chriſti habere cenſerentur. Hoc jus fraternitatis in quadam bonorum, precum, meritorum, voluntatis denique ac animæ conjunctione, ſocietate, & communione conſiſtebat, unusquisque pro facultate & modo fortunæ cæteros libenter juvabat, neque erat quisquam inter Chriſtianos ea tempeſtate, qui oſtiatim mendicaret, in ægrotis curandis, in viduis, captivis, & iis qui ad metalla, aut arenarias damnati eſſent, alendis, quantam diligentiam, quamtam curam adhiberent? Puellis quæ tempeſtivæ viro ad ætatem nubendi pervenerant, ex publica pecunia dos aſſignabatur, nullum prorſus officii genus prætermittebatur, omnia præter uxores, ut ait *Tertullianus*, illis erant communia. Si quiſpiam fratrum obviam fieret, ſi è longinquo rediret, ſi peregrè proficiſceretur, continuò ad amplexum, & ad oſculum currebant, mutua ſibi fratrum appellatione & ſalutatione congratulabantur. *(a) Abſtentus*, vox *D. Cypriano* familiaris, quæ juxta Pamelii expoſitionem, excommunicatum ſignificat, ſed veriſimilius *Latino Latinio* ab eccleſiaſticis functionibus ſuſpenſum intelligendum videtur: *Abſtineo* enim & *abſtineor* pro ſuſpendere, & ſuſpendi à ſacris, & *abſtenſio* ipſamet ſuſpenſionis cenſuram ſæpè apud eundem Autorem denotat. Ac in Regulis Patrum cap. V. §. 2. ha-

2. habetur: dignè correptus tamdiu abſtineatur, quamdiu vel culpæ qualitas popoſcerit, vel ſe pœnitendo humiliaverit. In Codicibus Floriacenſi & Corbenſi correctis, eodẽ ſignificatu abſtinere pro ſuſpendere legitur. Macer in Hierolexico. p. 4. (b) Pœnitentes dicebantur olim, qui pro homicidio, vel pro diverſis gravibusq; criminibus & peccatis publicam pœnitentiam agẽtes ſub cilicio ad altare erant reconciliati. Can. placuit, diſtinct. 50. Fuerunt autẽ in primitiva Eccleſia quinq; gradus publicè pœnitentium, de quib⁹ S. Gregorius Thaumaturgus mentionem facit: Primi *Flentes*, ſeu *Lugentes*, & à Latinis *Hyemantes* nuncupabantur; hi cilicio induti, & extra Eccleſiam humi proſtrati fidelibus Eccleſiam intrantibus veniam de comiſſis ſcandalis poſcebant, de quibus *Tertullianus de pudicitiâ cap. III*, ait: Conciliciatos, (id eſt, cilicio indutos) concineratos, cum dedecore & horrore compoſitos, proſtratos in mediũ ante viduas, ante Presbyteros, omniũ lachrymas ſuadentes, omnium veſtigia lambentes, omnium genua detinentes. Secundus pœnitentium ordo eorum erat, qui *Audientes* vocabantur. Hi namq; in Narthece cum Catechumenis admiſſi erant, quibus audire verbum Dei permittebatur, expulſi tamen erant tẽpore conſecrationis. Tertii dicebantur *Subſtrati vel Subjecti*; quia aliquantò diutius cum illis Catechumenis permanebant, ac ſubſtrati recipiebant ab Epiſcopo manuũ impoſitionẽ, qui ſuper eos aliquas preces recitabat. Quarti gradus erant *Conſiſtentes*, qui conſiſtebant cum cæteris fidelibus in Eccleſia, ſed in oblationibus minimè admittebantur. Conſiſtentes ſunt, inquit Matthæus Blaſtarius, in Syntagmate Juris Canonici Græorum, qui fidelib⁹ comprecantur & ſimul pſallunt, myſteriorũ verò participatione abſtinent. Tandẽ quintus & ultimus ordo erat illorum, qui peractâ jam pœnitẽtiâ participes fiebãt ſacramentorũ, ſed à cæteris fidelib⁹ aliquatenus diſtinguebãtur, non enim omnib⁹ Privilegiis cæteris Chriſtianis conceſſis fruebantur, & ideò ſedebãt in humiliori loco. Verba Thaumaturgi *in Concil. Ancyr. can. XVII, apud Balſamonẽ* hæc ſunt; Flet⁹ ſeu luct⁹ eſt extra portã Oratorii, ubi peccatorẽ ſtantẽ oportet fideles ingrediẽtes orare, ut pro ſe precẽtur. Auditio eſt juxta portã in porticu, ubi oportet eũ, qui peccavit, ſtare usq; ad Catechũenos & illinc egredi. Audiẽs enim, inquit Scripturas, & doctrinã, ejiciatur & precatione indign⁹ cenſeatur. Subje-

ctio autem, ſeu ſubſtractio eſt, ut intra templi portam ſtans cum Catechumenis egrediatur. Congregatio, ſeu conſiſtentia eſt, ut cum fidelibus conſiſtat, & cum Catechumenis non egrediatur. Poſtremò eſt participatio Sacramentorum. Conciliabantur vero publici pœnitentes in Hebdomada majori, undè etiam illa Hebdomada Indulgentiæ dicitur. Confer noſtram Bibliothecam Anglorum *Lib. III. cap. V. §. 4. p. 317.*

§. IV. Ordinariè oſculum illud adhibebatur ante & poſt uſum S. Euchariſtiæ. Ante uſum Euchariſtiæ ſe amplexabātur Chriſtiani mutuò, has addentes ſalutationibus acclamationes: PAX TECUM, MI FRATER! veluti *Juſtinus Martyr in Oratione ad Antoninū* perhibet; Ut nempe ante Chriſtianorum inter ſe concordia, aut reconciliatio gratiæ iniretur, quàm Deo, illi, ſuo paſcerentur, quo ſi non reficiebantur, reconciliationis ejus omninò nulla componendæ memoria refricabatur. De oſculis ante uſum Cœnæ S. datis & acceptis ſequentia Patrum teſtimonia accipio. *Origenes* vel quicunque autor eſt quatuor homiliarum in Canticum *Tom. I. Oper.* Hoc eſt verius propriusque & ſanctius oſculum, quod à Sponſo Dei verbo, porrigi dicitur ſponſæ, puræ ſcilicet animæ & perfectæ. Cujus rei imago eſt illud oſculum quod in Eccleſia ſub tempore Myſteriorum nobis invicem damus. *Hieronymus in Epiſtola ad Theophilum*, adverſus Johannem Hieroſolymitanum: Ignoramus abſq; charitate pacem, ſine pace communionem. Si munera noſtra abſque pace afferre non poſſumus, quanto magis eſt & Chriſti corpus accipere. Qua conſcientiâ ad Euchariſtiam accedam & reſpondebo Amen, cum de charitate dubitem porrigentis? Quisquam ne tibi invitus communicat? Quisquamne extentâ manu vertit faciem, & inter ſacras epulas Judæ oſculum porrigit. Omnium vitiorum fæces deponendas eſſe, eorumque loco virtutum habitus induendos eſſe egregiè monet. *Ambroſius ſerm. V. de Sacramentis* ad Neophytos, ne indigne S. Euchariſtiam ſumant: Veniſti ad altare, vocat te Dominus Jeſus, vel animam tuam, vel Eccleſiam, & ait: Oſculetur me ab oſculis oris ſui. Vis ad Chriſtum aptare? nihil gratiùs. Vis ad animam tuam? nihil jucundiùs oſculetur me. Vides te mundum eſſe ab omni peccato, quia delicta deterſa

terſa ſunt: ideò te ſacramentis cœleſtibus dignum judicat, & ideò invitat ad cœleſte convivium. Oſculetur me ab oſculis oris ſui. Tamen propter ſequentia anima tua vel humana conditio, vel Eccleſia videt, ſe ab omnibus mundatam eſſe peccatis, & dignam quæ ad altare Chriſti poſſit accedere. *Auguſtinus lib. II. contra literas Petiliani cap.* XXXII. Cui pacis oſculum inter Sacramenta copulabitis? Et Metaphraſtes, ſancta matrona, quæ virum ſimulaverat, ſic arguitur à Priſciano: quomodo cum ſis mulier ad divina ſacramenta acceſſiſti, nudo capite & in pacis ſalutatione os tuum ſecurè exhibuiſti fratribus; reſpondet illa & ſe ita purgat: Quod ad divina quidem dona attinet, ſimulans imbecillitatem non omninò auferens tegmen, quod erat in capite, ita accedebam ad Sacramentorum communionem, charitatis autem nunquam ſignum apud fratres recuſabam, neque enim hominum cultibus, ſed hominibus angelicam imitantibus impaſſibilitatem, me ipſam offerre exiſtimabam. *Chryſoſtomus hom. XXX. 2. in Corinth.* Non vulgari quodam honore os noſtrum afficitur, cum corpus Domini excipit, eaque præſertim de cauſa, tum mutua oſcula jungimus. Audiant qui obſcœna loquuntur, qui convitia proferunt, ac cohorreſcant, cogitantes, quale os turpent ac dedecorent. Audiant qui obſcœnè oſculantur. Audi quæ oracula Chriſtus per os tuum ediderit, atq; illud ab omni macula purum conſerva. De hoc oſculo ſancto aliud quoque afferri poteſt. Quid tandem? templum Chriſti ſumus. Itaque templi veſtibula, & aditum oſculamur cum alii alios oſculantur. At non cernitis, quotnam homines etiam hujusce templi veſtibulis oſculum figunt, partim inclinato capite, partim manu terrentes. At per has portas & januas ingreſſus eſt Chriſtus, & ad nos ingreditur cum communicamus. Idem *lib. I. de Compunctione.* Oſculum pacis porrigere tempore, quo munera offeruntur, in uſu eſt, ſed vereor, ne forte plures ex vobis labiis hoc tantùm modò faciant, cum Chriſtus pacem non ex ore, ſed ex corde deſideret. Anaſtaſius Synaita oratione de ſancta Synaxi: Propter hoc ipſum nos mutuò in oſculo pacis amplexamur, ut omni colligatione impietatis & cordis duritie abjectâ, puro corde ad Dominum accedamus.

Haymo Halberſtadienſis in Epiſt. ad Rom. c. XVI. Mos traditus eſt Eccleſiæ, ut convenientes fideles ad audiendum verbum divinum, Miſſarumque celebrationem, poſt orationes oſculo dilectionis ſuſcipiant ſe invicem. Confer *Jacobi Pamelii Notas ad Tertullian. de Orat. p. 176. Optatus Milevitanus narrat lib. I.* Lucillam fœminam potentem & factioſam, quæ ſchiſmati Donatiſtarum occaſionem præbuit, ſolitam fuiſſe ante communionem os cujusdam Martyris, ſi tamen Martyris, aut ſi Martyris, nec dum vindicati, oſculari, qua de re à Cœliciano tunc Archidiacono, poſtea Epiſcopo Carthaginenſi correpta, ipſi Cœciliano irata, ſchiſma adverſus illum ſuſcitavit. Hæc autem mulier ideò reprehenſa putatur, quod fraternum oſculum, quale ſibi mutuò ante ſuſceptionem corporis Chriſti præbebant fideles, vel dedignata, vel eo non contenta, incertas inſuper reliquias oſculari præſumeret. Add. *D. Henricus Rixner lib. de veter. Chriſtianor.* circa S. Euchariſtiam inſtitutis & ritibus cap. 7. Et *D. Joachim Hildebrandus libello* de priſcæ Eccleſiæ ſacris public. templ. & feſt. diebus Cap. I.

§. V. Poſt uſum S. cœnæ adhibitum eſſe oſculum ex Loco *Clementis Alexandrini*, qui ſimul ejusdem formam deſcribit, colligo. Ita verò ille *lib. III. Prædagog. cap. 2.* Regno dignè guſtato, ore modeſto & clauſo benevolentiam animi oſtendamus, per quod maximè ſe exercet manſuetudo morum. Illud autem aulicis quandoque negabatur propter contentiones. Scholiaſtes *Tertulliani lib. de Oratione*, oſculum pacis inter Miſſarum ſolennia dari conſuetum attingens, ait: Circumferatur patena pacis inter fideles, præterquam tamen inter aulicos, quos unanimes eſſe & pacificos non ſinit ambitio. In aulico ſolo ægrè pax coaleſcit, in quo ambitio adoleſcit, juxta *Novarinum lib. V. Electorum c. 62. p. 187.* Hoc enim oſculum animos mutuò conciliat, & omnem malorum oblivionem illis ſpondet, ſignum igitur eſt hoc oſculum reconciliationis, univerſæque injuriarum memoriæ deletæ, verba ſunt *Cyrilli Catecheſ. Myſtagog. V.* In eandem ſententiam quoque *Auguſtinus ſermon. LXXXIII. de diverſis*, eleganter ſcribit: Poſt orationem

Do-

Dominicam, quam accepiſtis & reddidiſtis, dicitur PAX VOBISCUM, & oſculantur ſe invicem Chriſtiani in oſculo ſancto, quod eſt ſignum pacis, ſi quod oſtendunt labia, fiat in conſcientia, id eſt, quomodo labia tua ad labia fratris tui accedunt, ſic cor tuum à corde illius non recedat. Deinde clamat Diaconus: Complectimini & oſculamini vos invicem; atque hinc mutuò nos oſculo ſalutamus. Non hoc ita accipias quaſi oſculum illud ſit ejusmodi, quale in foro inter communes amicos eſſe conſuevit. Neque enim tale eſt. *Metrophanes Critopolus confeſſion. Cathol. & Apoſtolicæ Eccleſiæ in Orient. c. IX. p. m.* 101. Edit. Helmſtadienſ. Participes facti S. Euchariſtiæ mutuo ſe oſculo ſalutant, altero quidem dicente, Chriſtus eſt in medio noſtrûm; altero reſpondente, & eſt, & erit. A feſto autem Paſchatos usque ad Aſſumtionem Domini inter ſalutandum hic quidē dicit, *Chriſtus reſurrexit*, ille autem, *revera reſurrexit*. Poſteà verò per totum annum priora repetunt. Cæterùm ſalutatio Paſchatos non tantùm fit inter ſumtionem, (S. Euchariſtiæ) ſed & in plateis, in vicis ſibi invicem occurrentes ſalutant ſeſe mutò, altero dicente, *Chriſtus ſurrexit*, altero reſpondente, *Reverà ſurrexit*. Hoc ipſum fit usq; ad Aſſumptionem Domini Similiter mulieres inter ſe faciunt. Quantam lætitiam ex perceptione Euchariſtiæ primi Chriſtiani hauſerint, *Gabriel Albaſpinæus lib. I. obſervat. c.* 12. docet his verbis: Reperti in Eccleſia ſunt, qui eâ (Euchariſtiâ) ſumtâ mox ad Martyrium, quaſi impotentes lætitiæ, ultrò ſeſe offerrent. Antequam autem aris admoverentur, ut hoc tàm divinum & immortale munus haurirent, vidiſſes mutuos inter ſe complexus, quò tanta ſibi invicem gaudiorum oblectamenta OSCULO impertirent. Hi Dies, quibus Euchariſtiam ſumſiſſent, vocabantur antiquis dies lætitiæ, dies remiſſionis, dies immunitatis, dies ſolennitatis, dies feſtivi. *Hæc ille*. Tale oſculum in quibusdam Eccleſiis etiamnum frequentare Canonicos ante S. Synaxin *Cornelius à Lapide* Commentar. in II. ad Corinth. XIII. v. 12. *Henricus Pintus* in Chriſto crucifixo lib. V. Tit. 3. loco 6. p. 735. Et *Johan. Ludovicus de Lacerda* Adverſar. Sacror. cap. 81. num. 22. p. 113. tradunt. Quemadmodum verò aulicis quan-

quandoque oſculum denegabatur, ſic etiam Laicis profundam pœnitentiam agentibus nulli oſculum impertire licebat. Ἀρχαιονομία Anglorum, de priſcis hujus gentis legibus, Cantabrigiæ edit. Anno MDCXLIII. illud poſ. 82. 83. fusè inſinuat; pauca ſaltem inde excerpimus: Profunda illa pœnitentia eſt, cum Laicus deponat arma, & peregrinetur longè latèque nudus pedes, qui bis non pernoctatur loco uno, qui jejunat multum & vigilat, qui dies & noctes ardenter orat, & non invitus ſemet conterit, & qui adeò eſt incultus, ut nec crines nec ungues ferro tetigerit; (al. tangat) qui nec balneum intrat calidum, nec cubile molle, nec carnem guſtat, nec quid è potibus, quod faciat ebrium, qui Eccleſiam non ingreditur, ſed tamen loca ſacra quærit fervidus, & peccata confeſſus interceſſionem rogat; qui neminem OSCULATUR, ſemper autem reatus ſuos acerrimè deplorat. Vide *Seldenum de Synedriis Hebr. lib. I. cap. XIII. p. 516. 517.*

§. VI. Porrò ſi ad Praxin veteris Eccleſiæ curatè reſpicimus, Agaparum fruitioni procul dubio oſcula iſthæc fraterna admixta fuerunt. Agapæ vocabantur convivia ſacra primitivæ Eccleſiæ, à fine ſibi præfixo; quia ad mutuam charitatem fovendam, & ad pauperes refocillandos poſt Sacram Synaxin in Eccleſia celebrabantur. Ἀγάπη penes Græcos eſt amor, dilectio, charitas. *Hieronymus*, vel quisquis autor ſit Commentariorum vulgo Hieronymo adſcriptorum *in Epiſt. I. ad Corinthios*, *cap.* XI. In Eccleſia convenientes oblationes ſuas ſeparatim offerebant, & poſt communionem, quæcunque eis de ſacrificiis (de his nimirum, quæ quisque obtulerat) ſuperfuiſſent; illic in Eccleſia communem cœnam comedentes, pariter conſumebant. Et *Chryſoſtomus* in eandem Epiſtolam *hom.* XXVII. Statis diebus menſes faciebant communes, & peracta Synaxi, poſt Sacramentorum communionem omnes commune inibant convivium, divitibus quidem cibum adferentibus, pauperibus autem, & qui nihil habebant, etiam vocatis, & omnibus communiter veſcentibus. *Zonaras in Can.* LXXIV. *Trullan.* Antiquitùs, *inquit*, mos erat poſt communionem divinorum myſteriorum coëpulationes & compotationes fieri, divitibus epulas ſuppedi-

tanti-

bus, ac præterea pauperiores invitantibus. Meminit quoque Agaparum Judas Apoſtolus verſ. XII. quorundam impietatem his verbis arguens: Hi ſunt ἐν ταῖς Ἀγάπαις, vel (juxta veteris Interpretis verſionem,) In epulis veſtris maculæ, dum vobiſcum epulantur, ſine timore ſeipſos paſcentes. *Oecumenius in h. l.* Erant, *inquit*, eo tempore menſæ, quæ parabantur, de quibus & Paulus in Epiſt. ad Corinthios loquitur, quas etiam Ἀγάπας appellabant. Idem in ipſam Pauli epiſtolam: Præcipuis diebus feſtis poſt Sacrorum Myſteriorum participationem, agebantur communes cœnæ, præparantibus illas divitibus, ac pauperes invitantibus. Publicum iſtud Eccleſiæ convivium eleganter deſcribit *Tertullianus in Apologetico cap.* XXIV. his verbis: Cœna noſtra de nomine rationem ſui oſtendit. Vocatur enim ἀγάπη, id quod dilectio penes Græcos eſt, quantiscunque ſumtibus conſtet: Lucrum eſt pietatis nomine facere ſumptum, ſiquidem inopes quosque refrigerio iſto juvantur. Non prius diſcumbitur, quàm oratio ad Deum præguſtetur. Editur, quantum eſurientes capiunt: Bibitur, quantum pudicis eſt utile: ita ſaturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum ſibi Deum eſſe; ita fabulantur, ut qui ſciant Dominum audire. Æque oratio convivium dirimit, inde diſceditur, non in catervas cæſionum, neque in Claſſes diſcurſationum, nec in eruptiones laſciviarum, ſed ad eandem curam modeſtiæ & pudicitiæ, ut qui non tam cœnam cœnaverint quam diſciplinam. De Agapis etiam puto intelligenda eſſe, quæ *Plinius junior* de Chriſtianis ad Trajanum Imperatorem ſcribens *Lib.* X. *Epiſt.* 97. exhibet: Affirmabant, hanc fuiſſe ſummam vel culpæ ſuæ, vel erroris, quod eſſent ſoliti ſtato die, ante lucem convenire, carmenque Chriſto, quaſi Deo, dicere ſecum invicem: ſeque Sacramento non in ſcelus aliquod obſtringere; ſed ne furta, ne latrocinia committerent, ne fidem fallerent, ne depoſitum appellati abnegarent. Quibus peractis morem ſibi diſcedendi fuiſſe, & rurſus coeundi ad capiendum cibum, promiſcuum tamen & innoxium. Promiſcuum vocat Plinius, quia omnes in illis conviviis promiſcuè accumbebant,

bant, ſine ullo diſcrimine perſonarum aut qualitatis, ut neq; dives prior neque pauper poſterior accumberet.

§. VII. Inveniuntur autem Agapæ apud antiquos Scriptores potiſſimum triplici de causâ celebratæ. Quædam fiebant occaſione nuptiarum, in quibus invitabatur ipſemet Epiſcopus, dicebanturque Agapæ connubiales. Aliæ inſtituebantur in ſanctorum Martyrum feſtivitatibus, hinc Agapæ natalitiæ dictæ. Alia tandem convivia in exequiis præbebantur, Agapæ funerales appellatæ. Nazianzenus in Carmine de diverſis vitæ generibus:

Non epulum natale adiens cum pluribus, aut quod
Funereum eſt, vel quod connubiale petens.

De funeribus admonuit Clericos *S. Clemens Lib. III. Conſtitut. Apoſtolic. cap. XLV.* inquiens: Qui in exequiis mortuorum ad convivium funebre invitati eſtis, ordine & in timore Dei epulamini, ut poſſitis preces pro defunctis exhibere Deo. Mos erat invitandi præter Clericos, etiam pauperes, amicos & affines, ut obſervavit *Origenes in Jobum lib. X.* Ex Concilio Gangrenſi in Gratiani decreto diſtinct. XLII. c. 1. habetur; Si quis deſpicit eos, qui fideliter Agapas, id eſt, convivia pauperum exhibent, & propter honorem Domini convocant fratres, & noluerit communicare, hujuscemodi convocationibus, parvipendẽs quod geritur, anathema ſit. *S. Paulinus Epiſt. LXXXI.* Aletio ſcribens, ejus magnificentiam in funeralibus Agapis pro Rufinâ uxore in Baſilicâ Vaticanâ celebratis valdè commendat his verbis: Patronos animarum noſtrarum pauperes, qui tota Roma ſtipem meritant, multitudinem in aulam Apoſtoli congregaſti. Pulchro equidem tanto operis tui ſpectaculo paſcor. Videre enim mihi videor tota illa religioſa miſeranda plebis examina, illos pietatis divinæ alumnos, tantis influere penitùs agminibus in ampliſſimam glorioſi Petri Baſilicam, ut pro januis atrii, & pro gradibus campi ſpatia coarctentur. De Agapis Solennibus pro Eccleſiarum dedicationibus *D. Gregorius* loquitur *lib. I. Epiſt. 54.* ubi Petro Subdiacono neceſſaria pro ſimilibus conviviis ad dedicationem cujusdam Oratorii committit. Conf.

lib. IX.

lib. IX. *Ep.* 71. ad Mellitum Abbatem. Tandem hæc antiquiſſima in Eccleſia convivandi ratio, cum paulatim ambitione Divitum, partim etiam multitudinis inſolentiâ & luxu in deſuetudinem veniret, multosque poſt ſe abuſus traheret, ab Eccleſiarum præſulibus ſeverè prohibita eſt; unde tot in Conciliis contra illa convivia monita, decreta, & Conſtitutiones occurrunt. In *Decret. Gratiani diſtinct.* XLII. *c.* III. habetur: Non oportet miniſtros altaris, vel quoslibet Clericos ad Agapem vocatos partes tollere propter injuriam, quæ ex hac occaſione Eccleſiaſtico ordini poterit deputari. Laodic. Concil. In eodem Decreto Gratiani notatur ex *Carthaginenſi Concil. IV.* quod nulli Epiſcopi, vel Clerici in Eccleſiâ conviventur niſi fortè tranſeuntes hoſpitiorum neceſſitate illic reficiantur. Populi ab hujusmodi conviviis quantum fieri poteſt, prohibeantur. *Diſtinct.* XLII. *c. V. Concil. Conſtantinop. VI.* c. LXXIV. ubi Charitates appellantur, & penitus ſuppreſſæ à S. Ambroſio, ejusque exemplo à D. Auguſtino, qui ab Eccleſia Africanâ eas expelli curavit, cum deperdita jam proſpiceretur cana illa Chriſtianorum ſimplicitas. Cui reformatori, ut ſuaviùs tales abuſus cohiberet, Aurelius Carthaginenſis Epiſcopus ſcripſerat in hunc modum: Magis docendo, quam jubendo, magis monendo, quàm minando, Epiſt. LXIV. Eundem ſcopum tangunt Auguſtini verba Confeſſion. lib. IV. cap. II. Cum ad memorias Sanctorum, ſicut in Africa fieri ſolebat, (Monica) pultes & panem & merum attuliſſet, atque ab oſtiario prohiberetur: Ubi hoc Epiſcopum vetuiſſe cognovit, tam piè atque obedienter amplexa eſt, ut ipſe mirarer, quod tam facile accuſatrix potius conſuetudinis ſuæ, quàm diſceptatrix illius prohibitionis effecta ſit. Sed illa cum attuliſſet caniſtrum cum ſolennibus epulis prægustandis atque largiendis, plus etiam quam unum pocillum pro ſuo palato ſatis ſobrio temperatum, unde dignationem ſumeret, non ponebat. Etſi multæ eſſent, quæ illo modo videbantur honorandæ memoriæ defunctorum, idem ipſum unum, quod ubique poneret, circumferebat, quod jam non ſolùm aquatiſſimum, ſed etiam tepidiſſimum cum ſuis præſentibus per ſorbitiones exiguas partiretur:

 quia

quia pietatem ibi quærebat, non voluptatem. Itaque ubi comperit à præclaro prædicatore atque antiſtite pietatis, præceptum eſſe, ita non fieri, nec ab eis qui ſobriè facerent, ne ulla occaſio ſe ingurgitandi daretur ebrioſis, & quia illa quaſi parentalia, ſuperſtitioni gentilium eſſent ſimillima abſtinuit ſe libentiſſimè, & pro Caniſtro pleno terrenis fructibus, plenum purgatioribus votis pectus ad memorias Martyrum afferre didicerat, ut & quòd poſſet daret egentibus. Hæ immoderata convivia propter nimiam licentioſamque celebrationem mutuamque diſſenſionem, ſuo quoque tempore reprehendit *Tertullianus, lib. de* Jejun. *adverſus Pſychicos cap. XVII.* Apud te, *inquiens,* Agape in cacabis fervet, Fides in culinis calet, Spes in ferculis jacet. Non oportet in Baſilicis ſeu in Eccleſiis Agapem facere, & intus manducare, vel accubitus ſternere non licet; ſunt verba Canonis *IV. diſtinct. 43.* Catechumeni verò ad hæc convivia non admittebantur, quia nondum habiles erant ad communionem, ſicut nec pœnitentes publici, qui eam recipere nequibant. Plura exhibet J*acobus Boſius lib. VI. Romæ ſubterraneæ. cap. XXVII.*

§. VIII. In Eccleſia Orientali ad præſens usque tempus hæ Agapæ perdurant. Hodierni enim Græci poſt ſacram Myſteriorum communionem in Feſto Paſchatos, allatis in Eccleſiam epulis communiter convivantur, ſolenne quod ſequitur carmen concinentes: Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, θανάτῳ θάνατον πατήσας, καὶ τοῖς ἐν τοῖς μνήμασι ζωὴν χαρισάμενος, uti *Georgius Caſſander* in Liturgicis adducit. Quin *Dominicus Macer* ſe occaſione feſtivitatum & funeralium Agapis ſæpe interfuiſſe memorat *Hierolexici p. 15.* quamvis illæ non intra Eccleſias ſed penes ipſas ſub dio, vel in privatis domibus inſtitutæ ſint, juxta id, quod D. Gregorius lib. IX. epiſt. LXXI. Anglicis noviter ad fidem converſis præſcripſerat, permittendo eis ſcilicet, ut non longè ab Eccleſiis, in tuguriis virentibus frondibus fabricatis talia convivia recolerentur. Itaque inter alia convivia, pergit *Macer,* in quibus ibi præſens fueram, ſumtuoſiſſimum illud erat, non minùs ac devotiſſimum montis Libani, quando de Anno MDCXXIV. pro ſanctæ ſedis Apoſtolicæ negotiis ad

Patri-

Patriarcham acceſſeram, ibi enim in feſtivitate Patriarchalis Eccleſiæ, quæ ſub Titulo Deiparæ aſſumtionis eſt, convivium celebratum fuit, in quo interfuerunt Epiſcopi non pauci, magna Clericorũ caterva, & innumerabilis populorum concurſus, non enim in hoc venerabili cænobio, excepto hoc ſolùm die, carnes mãducare, nec unquam animalia mactare licet, quod pro hac die extra clauſuram permittitur. At Patriarcha cum cæteris Monachis, & Epiſcopis ejusdem ordinis ſeorſim comederunt, eorum enim Regula, quæ eſt D. Antonii Abbatis, nunquam carnes mãducare permittit: Unde Maronitæ monachi, licet ad Prælatitias dignitates aſcendant, obſervant nihilominùs hanc carnium abſtinentiam, ſicut & reliquas Antonianas conſtitutiones, in ruralibus Inſulæ Melitenſis Eccleſiis, cum aliquod feſtum celebratur, ſolent poſt Veſperarum ſolennitatem, buccellas una cum fructibus populo diſtribuere, Græci verò placentas, & ſubcinericios panes diſtribuunt, & in exequiis dant granum frumenti coctum, & benedictum, quod condimentis ut bellariorum, & id generis, adulcare ſolent, quæ κόλυβα, id eſt, coliva, latinè Bellaria vocamus. Græcè tamen κωλίφιον & Coliphium latinè ipſum panem ſubcinericium ſignificat. *Plautus in Perſa act. I. Scen. III.* Coliphia mihi ne incocta detis: *& Juvenalis Sat. II. v. 53.*

Luctantur paucæ, comedunt Coliphia paucæ.

Taubmannus ad Plauti verba allegata ait: Coliphia erant panes cum recenti caſeo commixta. Eſculentum hoc frumenti cocti originem duxit ex capitali in Chriſtianos Juliani Apoſtatæ odio, dum ipſi Conſtantinopoli Quadrageſimam obſervabant, juſſerat ille, ut publicè comeſtabilia vendentes, non niſi contaminata & idolis immolata exponerent, ad cogendos ſcilicet Chriſtianos, ut aut illa comederent, aut fame perirent, verùm in viſione à Sancto Theodoro admoniti, ut loco panis coquerent frumentum, quod actum fuit per integram hebdomadam, ſolicitè egenis ditiores ſubveniendo, & hoc pacto imperialis intentio fruſtrata, edictum revocavit: Ob hanc igitur tanti facti memoriam continuarunt de-

inde Conſtantinopolitani fideles in gratiarum actione illius S. Martyris, ad anniverſarium ejusdem, ea coquere, atque amygdalis, uvis paſſis, nucibus à corticibus dimembratis, granis mali Punici, foliisque apii breviter tritis: hoc granum comiſcere ſolebant, quæ compoſitio Symbolicè varias ſanctorum virtutes denotat, & pauperibus diſtribui ſolet, docente Nectario Epiſcopo, apud *Baronium* ad annum Domini CCCLXII. Qui ritus à Græcis in Melita introductus obſervatur ibi ſolùm in funeralibus, & *Coccià* etiam vocatur; Moſchi tamen appellant *Cothià* panem illum benedictum, quem in Eccleſia pro mortuorum ſuffragio diſpenſant. Caſalius in aliquibus Galliæ & Hiſpaniæ locis Agapas adhuc in uſu eſſe tradit, & colligitur ex Lapide S. Ildephonſi altaris in Eccleſia Hiſpanorum S. Jacobi Romæ.

§. IX. Poſt exſufflationem in Baptiſmo antiquitùs dabat Sacerdos pacem cum oſculo, hoc eſt, Sacerdos oſculabatur baptizandum, ſive eſſet infans ſive adultus, dicens: Pax tibi, teſte *Johanne Stephano Durando* de ritibus Eccleſiæ Catholicæ Lib. I. c. 19. p. 105. & *D. Matthia Zimmermanno* Superintendente Miſnenſi, Diſſertat. Hiſtorico-Theolog. ad illud Tertulliani, *Fiunt, non naſcuntur Chriſtiani*. §. 74. *Joſephus Vice-Comes Obſervation. Eccleſiaſt. Volum. I. de Antiquis baptiſmi ritibus & Ceremoniis lib. V cap. I. p.* 305. ſingulare quidpiam in medium producit ſcribens: Abſoluto baptiſmo ſtatim miniſter baptiſatis oſcula figebat, quod manifeſtè quidem *S. Cyprianus* ſignificavit epiſtolâ LIX. ad Fidum Epiſcopũ, ubi ſimul cum cæteris collegis, qui Synodo interfuerant, redarguens opinionem ejus qui aſſerebat, ante octavum diem ſacro Lavacro admovendos non eſſe, quod eo tempore propter contractas in utero ſordes, nemo illos amplecti & oſculari ſine ſtomachi faſtidio poſſet, ſic, inquit, Deus perſonã non accipit, ſic nec ætatem, cum ſe omnibus ad cœleſtis gratiæ conſecutionem æqualitate libratâ præbeat patrem. Nam & quod veſtigium infantis in primis partus ſui diebus conſtituti, mundũ non eſſe dixiſti, quod unusquisq; noſtrûm horreat adhuc exoſculari, nec hoc putamus ad cœleſtem gratiam dan-

dam

dam impedimento eſſe oportere. Scriptũ eſt enim: omnia munda mundis: nec aliquis noſtrûm id debet horrere, quod Deus dignatus eſt facere. Nam etſi adhuc infans à partu novus eſt, non ita eſt tamen, ut quisquam illum in gratia danda atque in pace facienda horrere debeat, quando in oſculo infantis unusquisq; noſtrûm pro ſuâ religione ipſas adhuc recentes Dei manus debeat cogitare; quas in homine modo formato & recens nato quodam modo exoſculamur, quando id quod Deus fecit amplectimur. Quæ niſi oſculandi conſuetudinem receptiſſimam fuiſſe oſtenderent, vanum eſſet puerorum ſordes in medium afferre. Intelligere quoque ex his poteſt Lector, oſcula non modo Infantibus, verùm etiam adultis atque adeò ipſis fœminis impingi conſueviſſe, propterea quod naturali infantum ſordi opponit peccatorum ſaniem, qua grandiores utriusque ſexus miſerè ſinficiuntur: Et ea cum amplexu in imo pede figi ſolita, quorum primum verbo amplectimur, alterum veſtigio expreſſum eſt: ac demum ejus moris rationem fuiſſe, ut innuetur pax & gratia, quam qui aqua luſtrali tingebatur cum Chriſto & Eccleſia inibat. Huc usq; *Vice-Comes*. Eadem ferè reperiuntur in *Bellarmino, de Baptiſmo cap. 27. Vasquezio in 3. Thomæ. quæſt. 71. diſp. 165. cap. 6. §. 72. 73. & Johanne Baptiſta Caſalio, de Veterum Chriſtianorum ſacris ritibus. c. V. p. 44.* Qui omnes hanc oſculi ceremoniam poſt baptiſmum longè antiquam eſſe contendunt. Imò *Vice-Comes* eandem diu ante Auguſtini tempora viguiſſe ſtatuit. Verùm fallit & fallitur. Ecquis enim credet, ritum adeò ſingularem; ſi unquam apud Veteres in uſu fuiſſet, non memoraturum aliquem ex tot illorum ſeculorum ſcriptoribus, qui totum Baptiſmi ordinem anxiè deſcriptum, in ſuis monumentis poſteritati reliquerunt: ex vetuſtiſſimis quidem Tertullianus, ex quarto quinto & ſexto ſeculo Pſeudo-Clemens, Pſeudo-Ambroſius & Pſeudo-Dionyſius, in iis operibus, quæ vel propriè de Baptiſmo, ut Tertullianus, vel etiam de univerſis Sacramentis eorumque legitima adminiſtratione, ut tres illi poſteriores laborioſè concinnârunt. Sed nullum hujus ritus veſtigium, vel in his vel in aliis, ſive antiquiſſimorum, ſive iis paulò recentiorum monumentis ex-

tis ex-

tis exſtat. De oſculo poſt Euchariſtiam dato & accepto omnes ferè memorant; oſculi baptiſmalis nemo mentionem facit, multo minus peregrinum illum & Eccleſiæ ignotum oſculandi in imo pede baptiſati modum verbulo tangit. Propterea *Vice-Comes & Bellarminus* à Doctiſſimo *Dallæo de cultibus Latinorum Religioſis lib. 1. cap. 2.* meritò vapulat. Locus *Cypriani* allegatus nihil aliud inſinuat, quàm quod Fidus Cypriani Antagoniſta parvulis nondum octo dies natis, non baptiſmum modò, ſed etiam Euchariſtiam neceſſariò denegaverit, quippe quæ nemini niſi baptiſato confertur. Perſpicua ſunt Cypriani de illo verba: Intra octavum diem, eum qui natus eſt, baptiſandum & ſacrificandum non putabat. Non ſolùm baptiſandum, ſed quoque ſacrificandum negabat, id eſt, quod omnes concedunt, communicandum & Euchariſtico ſacro participandum. Cum enim mos obtinuerit, ut infantibus baptiſatis ſtatim Euchariſtia communicaretur; Fidus non potuit eos Baptiſmo excludere, quin & Euchariſtiâ, unaque iis quæ illam conſequebantur, quorum unum fuit oſculum, privaret. Fidi ratiocinium tale eſt; Parvulus ante octavum diem Euchariſtiæ particeps fieri nequit, eo quod recens nato, & à nativitatis ſordibus immundo nemo oſculum poſt communionem ſolenne daturus eſſet; Jam autem nemo Euchariſtiam accipit, quin pacis oſculum communicatus à fidelibus accipiat. Infantes à partu adhuc ſordidos nemo ad oſculum admiſerit, Ergò neque parvulorum quiſquam antequam eum octavus dies à partu mundaverit, ad Euchariſtiam, neque adeò ad baptiſmum, quem illa tum temporis neceſſariò ſequebatur, admittendus erit. Ex his quilibet capit, quàm infirmo illud Vice-Comitis de oſculo baptiſmali figmentum fundamento innitatur. Locus Auguſtini Libro IV. contra Epiſtol. Pelagii cap. 8. à Vice-Comite adductus, nulla explicatione indiget, quod ipſiſſima ſaltem Cypriani verba proponat, nihilque novi indigitet.

§. X. Ulterius Vice-Comes l. d. cap. XXXVI. p. 100. meminit, moris fuiſſe apud Veteres, cum Vir & fœmina ad ſuſcipiendum Baptiſandum admittebatur, ut ſuſceptor ſuſceptrici oſculum

lum infigeret. Ex qua conſuetudine ſcriptum eſt à *Gratiano III. parte Decreti de conſecrat. diſtinct. 4. c. 104.* Monachi ſibi compatres commatresve non faciant, nec oſculentur fœminas. Hoc eſt, nec una cum fœminis de ſacro fonte infantes ſuſcipiant. Proinde Gloſſa in eundem locum inquit; fortè tangit conſuetudinem alicujus loci, ubi Compatres oſculabantur Commatres. Cujus ego ut expoſitionem partim amplectar, dubitationem tamen & circumſcriptionem non admitto. Nam credere fas eſt, ubique eam conſuetudinem viguiſſe, ut ſignum eſſet ſuſceptorem cum ſuſceptrice ſpirituali affinitate devinciri. Cujus rei fundamentum à gentilium Hebræorumque moribus ductum eſt, qui propinquos & affines oſculati ſunt. Nunc autem ea conſuetudo penitus abrogata eſt, tum quia ſpiritualis affinitas inter omnes conſtat, ut eam externis ſignis declarare neceſſe non ſit, tum quia providere oportuit, ne hujusmodi ceremoniæ adhibeantur, quæ perditis & nefariis hominibus peccati, aut offenſionis materiam afferre poſſint. Oſculi poſt Baptiſmum diſertè meminit *Juſtinus Apologia II.* Poſtquam, *inquit*, eum abluimus, qui credit, ducimus eum ad locum quo convenerunt comprecandi causâ, ſub finem precum nos inter nos oſculo ſalutamus. Quæ verba non ſimpliciter de oſculo poſt baptiſmum dato vel accepto, ſed juxta tenorem veteris diſciplinæ Eccleſiaſticæ, poſt communicationem Eucharistiæ actum baptiſmalem ſubſecutam accipienda arbitror. Antequam Vice-Comitem planè dimittam, addo encomium ipſi à *Dallæo de Cult. Latin. religioſ. lib. I. cap. X.* haut fruſtra tributum, ne ſcilicet lectores ſibi ab illo imponi patiantur. Ut ſemel dicam, quod res eſt, is eſt Vice-Comes qui nullo vel certè exiguo delectu in citandis auctoribus utitur, veros & falſos, certos & dubios, veteres & recentes promiſcuè habet, veluti id ſibi tantum negotii datum crederet, ut de antiquis baptiſmi ritibus craſſum nobis, grande ac pingue volumen, multis nugis ac fabulis, multis in noſtros, quoties occurrunt, conviciis, lædoriis ac maledictis refertum cuderet.

§. XI. Abſtinebant verò ab hac oſculandi conſuetudine diebus illis, quibus promulgatum erat integrum atque plenum jejunium, feriâ ſcilicet ſextâ majoris hebdomadæ, Sabbathoque Sancto, extraordinariis item jejuniis, quæ graviorem aliquam ob cauſam ab Eccleſiâ indicerentur. *Tertullianus lib. de Oratione cap. 14.* Sic & die Paſchæ, quo communis & quaſi publica jejunii religio eſt, meritò deponimus oſculum, nihil curantes de oſculando. Alia jam conſuetudo invaluit, jejunantes habitâ oratione cum fratribus, ſubtrahunt oſculum pacis, quod eſt ſignaculum Orationis. Cauſa intermiſſi hujus oſculi communiter à Patribus affertur illa, quod nempe Eccleſia oſculum Judæ deteſtaretur, memoriamque ejus ex animis hominum radicitùs exſcindi vellet. Aliæ tamen adhuc rationes in medium duci poſſunt, quæ intimam conſuetudinis naturam & genuinam cauſam demonſtrant, qualis illa Tertulliani eſt in loco modò propoſito: ceſsâſſe oſculum propter publicum jejunium populo die Veneris celebrandum indictum. Cur jejuniorum integrorum temporibus oſculum pacis excluderetur, omnium doctiſſimè ex antiquitate eruit *Albaſpinæus Obſervat. XVII. lib. 3.* dicens: Quo hujus antiquæ diſciplinæ ratio penitùs cognoſcatur non ſatis fuerit dicere, Die Veneris ſancto oſculum quodammodo vetitum, quod jejunium eo die non interruptum ſed integrum eſſet: ſed præterea demonſtrandum eſt, cur diebus jejuniorum integrorum minus honeſtum decorumque oſculum putaretur, qua de re obſcurè neque ſatis planè & perſpicuè Patres loquuntur, neque quid ſentiendum ſit, niſi conjecturâ aſſequi potes, cujus quidem conjecturæ ratio ſola non ea eſt meo judicio, oſculum lætitiæ & gaudii publici teſtimonium quoddam, & indicium fuiſſe certiſſimum: quod animi lætantis, & geſtientis argumentum, die jejunii præſertim, in lucem quodammodo proferre nefas ducerent; Sed hoc unum VERE APPOSITE, ET PROPRIE dici poteſt, cum jejunia illa integra inducerentur primis illis temporibus, neque Sacrificii, neque communionis uſum ullum extitiſſe, ex eoque conſectarium illud, nullum ut oſculum multas ob cauſas

liba-

libaretur: Primò, cum neque Sacrificii, neque communionis ulla fieret mentio, neque Miſſa, neque Sacrificium ullum ſolenne uſurparetur, oſculum ideò fuiſſe quaſi neglectu n & omiſſum. Secundò, prætermiſſo Miſſæ ſacrificio ſacerdotem pacem Domini populo non impertiri conſueviſſe, propterea Chriſtianos non mutuo inter ſe circumlato oſculo uſos fuiſſe. Tertiò verba illa ſancti *Chryſoſtomi* afferri poſſunt, *Homilia de proditione Judæ*: Sanctum oſculum teneamus, quod animas ſociat, reconciliat mentes, & unum corpus videmur eſſe ſortiti, & ideò miſceamus nos in corpore uno, non in corporum mixtione, ſed animorum charitate devincti, ut ſic divinæ menſæ poſſimus fructibus ſatiari. Ad extremum *Tertullianus*, oſculo pacis in partem meriti & gratiæ, quæ tempore Miſſæ Sacrificii comparabatur, unumquemq; à fratribus cooptari & adſciſci: cujus Sacrificii ceſſatione ejusquoq; fruendi cauſa nulla erat, ut ipſi de noſtrâ operatione participent, quam auderent de ſua pace tranſigere fratri: uno verbo, ut paucis perſtringam, quid aliud his verbis innuit, quale Sacrificium eſt à quo ſine pace receditur, quam oſculum dare omnino conſueviſſe propter Sacrificium. Sed objicitur Divus *Ambroſius ſerm.* 34. Cujus expreſſa ſunt verba, quæ confirment, etiam in quadrageſimis jejuniis oſculum datum eſſe, quemadmodum pacem Epiſcopo porrigentis, ne fortè ipſo Spiritu oſculi veſtri vos reprobet: poſſunt & ſtationum dies proferri, quibus & ſi hora tantùm tertia pomeridiana jejunium ſolveretur, Pacis tamen oſculum intercederet. Reſpondeo, vera eſſe illa, tantumque à nobis aſſeri, jejunioram integrorum diebus oſculum vetitum: Jejuniis, inquam, iis, quæ ſub Veſperam tantum ſolverentur: quibus quia nullũ ſacrum, nullumq; Sacrificium offerebatur, ita etiam nullum pacis oſculum interponeretur: ſicuti neq; feria ſexta majoris hebdomadæ, Sabbathoque ſancto, extraordinariisque jejuniis, quæ graviori aliqua de cauſa ab Eccleſia imperarentur. Sed quibus diebus ad nonam tantùm, aut etiam ad meridiem jejunium protrahebatur, cum in iis etiam ſacrum fieret, oſculum etiam porrigebatur. Quare cum in quadrageſimæ ſtationumque diebus primùm hora tertia pomeridiana, & deinde remitten-

te ſe nonnihil ſeveriore diſciplina, meridiè ſacrum procuraretur, oſculi etiam erat conceſſa uſurpatio, atque eam eſſe cauſam illius conſuetudinis arbitor, non autem in Judæ oſculum quaſi deteſtandum referendam: ſed enim tantum in feriam ſextã ſanctioris hebdomadæ, non item in Sabbathum ſanctum cadere poteſt. Deinde conſtat ex Tertulliano, eos qui libenter & extraordinariè quoque anni die jejunarent, voluiſſe etiam oſculo parcere, imitantes in eo quidẽ, ſed malè Eccleſiã, quæ integris Jejuniis oſculo interdiceret. H. J. Conf. Joh. Baptiſta Caſalius de Sacr. rit. c. 59. p. 236.

§. XII. Cæterùm à Doctis obſervatur, Miſſas pro defunctis ſine oſculo pacis perfici, cujus variæ apud Scriptores rationes recenſentur. *Magiſter Albinus Flaccus Alcuinus de divin. offic. cap. I. circa finem, p. m.* 1134. *Edit. Pariſ. in fol. Anno MDC XVII.* ſed hoc notandum, quia quod Miſſæ mortuorum abſque gloriâ & Allelujah, ſeu pacis oſculo celebrantur, quod eſt indicium lætitiæ, ad imitationem agitur Officiorum, quæ aguntur in morte Domini. *Amalarius Fortunatus* Epiſcopus Trevirenſis, *lib. III. de Offic. Eccleſ. cap. 44. Tomo IX. Bibliothecæ magnæ Patrum part. I. p. m. 362. col. 2.* repetit Alcuini initialia verba & addit: Nulli dubium, quin mos ſit vindicta primi peccati, ac ideo ſine gloriâ & Allelujah celebratur, quaſi ſine oleo & Thure. Notandum eſt etiam, quod officium pro mortuis ad imitationem agitur officiorum, quæ aguntur in morte Domini. Jam prætulimus, quod novimus, quare in officiis paſſionis Domini, pacis oſculum non debemus; hic neſcimus aliud proferre, niſi quod ibi prælibavimus, quoniam ibi non agitur oſculum pacis, nec hic agitur. *Durandus lib. IV. Divin. offic. cap. LIII.* §. 8. In Miſſa pro defunctis pax non datur, quia fideles animæ, jam non ſunt, nec ulterius erunt in turbatione hujus mundi, ſed quieſcunt jam in Domino, unde non eſt eis neceſſarium pacis oſculum, quod eſt pacis & concordiæ ſignum. Hinc eſt quod etiam inter Monachos pax non datur, quoniam mundo mortui reputantur *de Conſecrat. Diſt. 2. Pacem. Rurſus lib. VII. cap.* 35. §. 30. Pax etiam triplici ratione non datur, primò quia hoc officium triduanum Chriſti ſepulturam veſtigio ſequitur, ubi pax non datur propter Judæ oſculũ

dete-

deteſtandum. Secundò, quia non communicamus mortuis, quia non nobis reſpondent. Nos enim ſumus in ſextâ ætate, illi in ſeptimâ. Tertò; quia de mortuo homine neſcimus adhuc, utrum ſit ipſe de conformitate Eccleſiæ, & pacem habeat cum ſuo creatore & reconciliationem; ideo pacem admiſſam non damus. Addo ἐπίκρισιν Albaſpinæi l.c. Quando cauſa omiſſi oſculi in oſculum Judæ transfertur, non video quî convenire mortuorum ſacris poſſit. Exiſtimo itaque, probabilius eſſe ideò in mortuorum ſacris oſculum non perſolutum eſſe, quod olim privata eſſent illa ſacra, non autem ſolennia; hoc eſt, non eſſent inſtituta, ut in eis publicè fideles omnes communicarent, perinde atq; Dominicis feſtisq; diebus fieret. Nam in Canone 4. *Concilii ſecundi Vaſenſis* diſcrimen expreſsè ponitur inter ſolennia mortuorumq; Sacra. Itaq; cum in iis ſacris non communicaretur, nullum etiam oſculum dabatur. Eadem ratio facit pro Monachorũ ſacris, in quibus pariter oſculo parceba-“
tur, non quidem, ut nonnulli autores de divinis officiis volunt, “
quod mortui mundo cẽſerentur, quaſi mortuos inter & vivos nul-“
la intercederet communio, & cum iis cõmunicandum non eſſet, “
qui uno eodemq; cum vivis Eccleſiæ corpore comprehenduntur. “
Quare ſi cum mortuis communicandum eſt, non eſt in eorum “
ſacris prohibendum oſculum? quandoquidem cõmunionis ſignũ “
eſt, coarguitq; Chriſtianos, ut ſimul oſculo conjungũtur, ita & eo-“
dem Eccleſiæ corpore ſimul omnes conſociari. Vera igitur ac ger-“
mana ratio inde deſumenda eſt, quod Monachorum miſſæ ſacrificia privata eſſent, & in iis nulla generalis communio fieret, quare oſculum, quod ad ſolas pertinebat generales communiones, omittebatur. Huc accedit, rarò admodum Monachos Euchariſtiam percepiſſe, quod Laici eſſent, perpetuòq; pœnitentiæ vitæq; aſperitatibus conficerentur, quo in ſtatu ſeu tempore, vix ad Euchariſtiam participãdam, ac ne vix quidẽ accedere ſolerent. Videatur *Andreas Piſcara Caſtaldo in Praxi Ceremoniarum. lib. II. Sect. VI. c. 5. §. 12. p. 242. Gabriel Biel, lectione LXXXI. ſuper canone Miſſæ.* Johan. à *Turrecremata in Decreta Gratiani Tomo IV. de Conſec. diſt. II. Can. pacem. §. 2. p. m. 67.* Joh. *Baptiſta de Rubeis, lib. IV. Div. Offic. c. 45. fol. 435. Julius Lavorius de Laurino, Tom. I. Variarũ Elucubrationũ Tit. II. c. 3. §. 56. pag. 84.*

§. XIII. Nemo tamen exiſtimet oſcula quondam in Eccleſia promiſcuè impertita eſſe, ut illa viri cum fœminis, fœminæ contra cum viris indiſtinctè miſcerent. Viri enim ſeorſim agere à fœminis in Eccleſia ſolebant, quod vel ex *Joſepho* colligere eſt, quippe qui *libro VI. de bello* Judaico *cap. 6.* templum Hieroſolymitanum deſcribens, inter alia neceſſariò, *inquit,* proprius locus, qui religionis causâ mulieribus deſtinatus muro diſcernebatur; altera quoque porta opus habere videbatur. Contra primam verò ſecreta erat, ex aliis regionibus una porta Meridiana, & una Septentrionalis, quibus ad mulieres introibatur, per alias enim tranſire ad mulieres non licebat: patebat enim locus ille pariter indigenis & hoſpitibus fœminis, Religionis cauſa venientibus. Idem declarat *Philo* Judæus, *libro de vitâ contemplativâ:* Commune σεμνεῖον, (i. e. monaſterium religioſorum) in quo ſeptimo die conveniunt (Eſſeni in Ægypto apud Alexandriam verſantes) ſepto clauditur duplici ſeparatis virorum & mulierum cœtibus: Nam mulieres quoque ſimul auſcultabant, ex more, duntaxat, quæ inſtitutum idem ſectantur, medius autem paries à ſolo ſurgit tribus quatuorve cubitis, in modum loriculæ, ſuperiora usque ad tectum patent: undè gemina provenit commoditas, & quod pudori fœminei ſexus conſulitur, & quod verba Doctoris exaudiunt, facilè absque ullis obſtaculis, quæ vocem ejus intercipiant. *Clemens Romanus in conſtitut. lib. II. cap. 61.* ait: Eccleſiam conſtrui ſolitam longo ſitu inſtar navis, in cujus medio, quod gremium dicimus, Epiſcopus unà cum Clero, ad utrumque latus poſito ſedeat, ex altera Eccleſiæ parte viri, ex alterâ verò manerent mulieres: & ſicut loca ab invicem diſtincta erat, eodem quoque modo portæ, ut quâ viri ingrederentur, diſcreta eſſet ab eâ, quæ fœminis tantùm pateret. Et ſicut virorum portæ oſtiarius præerat, ita Diaconiſſæ demandata erat cura portæ mulierum. Adoleſcentulæ rurſum, ſi ſit locus, ſeorſum maneant cæteræ, & poſt ſtent, nuptæ & quæ jam liberos habent, ſeorſum maneant, Virgines & viduæ & anus, primæ omnium vel ſtent, vel ſedeant. Idem ferè *Origenes tract. XXVI. in Matth.* docet, ſcribens: Venit ad nos traditio talis, quaſi ſit aliquis locus in tem-

in templo, ubi Virginibus quidem conſiſtere licet & orare Deum; expertæ autem thorum virilem non permittebantur in eo conſiſtere. Inde *Ambroſius ad virginem lapſam* his verbis invehitur: Nonne vel illum locum tabulis ſeparatum, in quo in Eccleſia ſtabas, recordari debuiſti, ad quem religioſæ matronæ & nobiles certatim currebant, tua oſcula petentes, quæ ſanctiores & meliores te erant? Nonne vel illa præcepta, quæ oculis tuis ipſe inſcriptus paries ingerebat, recordari debuiſti? Diviſa eſt mulier & virgo. Quæ non eſt nupta, cogitat quæ Domini ſunt, quomodo ſit, ſancta corpore & Spiritu. *Procopius* etiam *de ædific. Juſt, lib. 1.* hæc habet: Sunt duæ utrinque porticus, quas faſtigiata teſtudo & aurum venuſtant, harum una viros orantes, altera mulieres admittit. In Eccleſia quoque Romana diſtincta fuiſſe in Baſilicis loca virorum & mulierum ex Symmachi & Gregorii III. Paparum vitis liquet. Alicubi invenio datum locum mulieribus in ſublimi ſpecula propè teſtudinem, clathris interpoſitis ut à virorum conſortio, & colloquio ſubducerentur. Narrat Amphilochius præcepiſſe Baſilium, ut vela è ſpeculis ſuſpenderentur, & ſi quæ mulier deprehenſa eſſet caput emittere, ad reſpiciendum dum ſacra agebantur, extra communionem fieret. Dicitur quoque idem Baſilius apud Amphilochium, ſive Chryſoſtomus, ut alii ſcribunt, Diaconum ſibi miniſtrantem ab altari ſubmoviſſe, eo quod mulierem ſurſum in tabulato manentem procaciter inſpexiſſet. Favet *Gregorius Nazianzenus* in ſomnio de templo Anaſtaſiæ his verſibus de ſeipſo concinante:

> Denique virginei cœtus, matronæ & honeſtæ
> E tectis aures ad mea verba dabant.

Nec ſolùm dum ſtarent in Eccleſia, ſed etiam dum irent, hæc virorum & mulierum diſtinctio ſervabatur. Confluunt populi ad Eccleſias, *ait Auguſtinus lib. II. de Civ. Dei, cap.* 28. caſta celebritate, honeſta utriusque ſexus diſcretione. Erat enim in illis, ut ſapienter ſcribit *Tertullianus de præſcript. cap. XLIII.* gravitas honeſta, apparitio devota, & proceſſio modeſta. *Amalarius Fortunatus lib. III. de*

Eccl. offic.

Eccl. offic. c. 32. p. 433. Interrogatus ſum, *inquit*, ab aliquibus, quare non invicem porrigant ſibi oſcula, viri & fœminæ in officio Miſſæ? quibus quamvis tunc non reſponderem, reſpondendum nunc fore arbitror. Carnales amplexus, quibus junguntur ſæpiſſimè viri & fœminæ, vitandi ſunt in Eccleſiæ conventu. Ac ideò ſequeſtrantur viri & fœminæ in Eccleſia, non ſolum ab oſculo carnali, ſed etiam ſitu locali. Ab his perſonis dantur oſcula mutua in Eccleſia, quæ nullam titillationem libidininoſæ ſuggeſtionis cogunt ſuſcitare. *Durantes Mimatenſis*, ſcriptor ſeculi tertii decimi jam præcipitis *in Rationali div. offic. lib. IV. cap.* 53. Viri, *ait* & mulieres, non invicem oſculum in Eccleſia porrigunt, ne fortè aliquid laſciviæ ſurrepat.

§. XIV. Quamvis verò olim ad removendam concupiſcentiarum pravarum anſam amoliendamque omnem ſuſpicionem, viri à fœminis in S. Synaxi ſeorſim ſederint, nihilominus tamen Ethnici Chriſtianos eo nomine traducebant, ac ſi in congregationibus non tam Dei ſui, quam Cotyttus ſacra peragerent, convenientes quippe noctu, & oſculis (quæ ipſi perperam incentiva libidinum interpretabantur,) conventus & inciperent & clauderent, imò nonnulli iisdem Eccleſias turbarent, perfidiâ & impudicitiâ inquinati. Id propter duo illa exſtantiora vitia Sanctis Patribus quotidianas easque graviſſimas querelas extorſerunt. *Athenagoras Athenienſis Philoſophus, in legatione pro Chriſtianis* hæc tela evibrat: Rurſum cum religio noſtra nos doceat, (ſicut quidam vir ſanctus ſcripſit) ſi quis oſculum ſuæ cupiditatis cauſa repetierit &c. Summâ igitur cautione communicandum eſt oſculum, ut non aliter quam pia ſalutatio, vel potiùs adoratio quædam habeatur; quæ ſi vel parum impurâ cogitatione inquinata fuerit, à vita æternâ nos alienet. Ergò ſpe vitæ æternæ freti, præſentem hanc, ejusque delicias, & ſenſuum etiam, animæque (non puras) voluptates contemnimus. *Clemens Alexandrinus Pædagogi lib. III.* Dilectio non in oſculo cenſetur, ſed in benevolentia. Illi autem nihil aliud oſculo quàm Eccleſias conturbant, cum ipſam non habeant intus amicitiam. Etenim in hoc utique turpem movit ſuſpicionem & maledicentiam,

quod

quod imprudenter oſculo uterentur, quod eſſe oportebat Myſticum, id ſanctum vocavit Apoſtolus. Quis eſt, *inquit Auguſtinus*, qui non iraſcatur, videns fratres inſidiantes fratribus, fidem non ſervantes oſculo, quod inſigunt Sacramentis Dei? Qui etiam doctiſſimus Pater alibi fœdam hominum luxuriem in eâ re ita notat: Ipſum oſculum tantâ turpitudine fœdant, ut ſic oſculari, nihil aliud ſit, quam adulterari. Et tamen non deerant admonita frequentia, de retinenda oſculi ſanctitate & improbi animi ſimulatione. Imò in Sacroſanctis ceremoniis & Liturgiæ Myſterio, Diaconus altâ voce denunciabat: μήτις κατά τινος. μήτις ἐν ὑποκρίσει. Nemo contra aliquem, nemo cum ſimulatione, ut Apoſtoli decreverant. *Clemens Romanus Conſtitut. Apoſtolic. lib. II. cap. 54. & 57.* Sed cum latè graſſaretur vitium, cœpére quidam modeſtiores & retinentiſſimi honeſtatis ſe paulum ab oſculandi conſuetudine ſubducere, ut haud obſcurè innuit *Tertullianus in extremo Lib. de Orat.* Præſides item Religionis, hierarchæ, ne impiorum hominum nequitiâ macula ſanctis rebus adſpergeretur, ſenſim eum ritum ſuſtulerunt. Sed ne penitùs Myſt. cum illud inventum exoleſceret, inductæ ſunt tabellæ cum crucis vel Chriſti imagine, quas ſequioris ſeculi Scriptores *oſculatoria* vocant, & per templum oſculandæ etiamnum circumferuntur. vulgus dare pacem nominat, *Ludovico Creſollio teſte, Lib. IV. Myſtagogi cap. VI. ſect. 2. p. 894. Conf. Cardinalis Bona Rer. Liturgic. Lib. II. c. 16.* Sed tabella & imagunculâ ſubrogatâ minimè opus eſt, ſufficit ut omnes oſculentur vivam Patris imaginem, veræ charitatis non tàm ſymbolum. quàm ſcaturiginem, in quod oſculum nulla cadere poteſt turpis ſuſpicio, juxta *Rivet. Commentar. in Pſalm. II. Tomo II. Operum pag. 29.*

§. XV. Non ſilentio hîc prætereundum eſt, Baptiſatos quondam Catechumenis (ita S. Patres hos vocant, quibus fidei Myſteria vivæ vocis Miniſterio tradebantur) oſculum exhibere non potuiſſe, nec ave illis dicere. Ita enim *Karolus M. capitular. lib. VI. num. 92.* præcepit: Non liceat Baptiſatis cum Catechumenis manducare, nec oſculum eis dare, vel ave illis dicere, quan-

tò magis cum excommunicatis ab Epiſcopo, aut cum Gentilibus. Inſuper ſine tali oſculo nulla benedictio perficiebatur. Iſaac enim filium ſuum Jacob benedicturus, prius oſculum ei porrigit. Hinc *Franco Abbas Tomo III. de gratia Dei:* Senex ſuavitate condimenti Rebeccæ delectatus, & hauſtu vini lætior redditus filium benedicturus oſculum petit, oſculum porrigit, quia nulla eſt benedictio ſine charitatis oſculo. *B. Lutherus in cap. XXVII. Geneſis*, quinque, *ait*, ſenſus, & totum corpus habent ſuos geſtus & ritus, ſub quibus corpus quaſi ſub quibusdam larvis oportet vivere. Ideò non tantùm in corde benedixit, ſed etiam ſenſibus & ceremoniis externis. Oportuit filios benedicendos adferre patri cibum delicatiorem & vinum; poſtea acceſſerunt, & oſculati ſunt patrem. Hæ ceremoniæ verè politicæ ſunt & hodie inter Reges & principes, quando feuda offeruntur, retinentur. Nos etiam in ſcholis eas obſervamus, quando promovemus Doctores Theologiæ. *Auguſtinus Marloratus in expoſitione Eccleſiaſtica Geneſis cap. XXVII. p. m. 205. ex Muſculo*: Oſculo accipiebant venientes & dimittebant abeuntes. Sic Sancti quoq; hoc amicitiæ Symbolo uſi ſunt. Et Jacob iſte cum benedicere vellet filios Joſeph, primum illos ad ſe applicuit & oſculatus eſt, *cap.* 48. Sic fecit etiam hic pater ejus Iſaac petens oſculum ab eo, priusquam illi benediceret --- Filius oſculatus eſt Patrem, ſicuti juſſus erat, quo Symbolo teſtari volebat pater ſingularem affectum & favorem, quo benedicendum filium proſequebatur. *Ludovic. Creſollius Myſtagogi libri IV. cap. 6. ſect. 2. p. m. 891.* Hinc factum eſt, ut quæ adjuncta ſunt animi & intima illius ornamenta, cum volumus communicare cum aliis, per oſculum id fiat, in quo præſens animus non ſe modò, verùm & ſua cupiat in alios effundere. Bona animi ſunt dominatus, autoritas, potentia & dignitatis quædam præſtantia, & alia hujusmodi quæ de numero ſunt eorum, quæ derivari in alios poſſunt. Videmus ergò factum Iſaaci in Theatro illo innocentiæ & humanitatis, ubi naturæ vis & gratiæ virtus ſe magnificè explicabat. Qui propè cæcus in beatiſſima ſenectute, ſed clariſſimè divina contuens, dum myſterium grande meditabatur, filium compellat ſuum: Accede ad me, *inquit*

quit

quit, & da mihi oſculum, fili mi, acceſſit & oſculatus eſt eum. Tum ſecuta eſt illa benedictio, quæ Jacobum filium inexplicabilibus donis cumulavit. Quid igitur opus fuit oſculo? *Abulenſis* vir magnus, & in divinis Oraculis interpretandis judicio excellenti, vidit & explicuit hoc arcanum, aitque fuiſſe primogenituræ communicationem & delati principatus ſignum. Patriarcha ille ſanctiſſimus qui animum poſt paulò erat Creatori redditurus, prius illum evocavit in os, ut quam vim & dominatum in populo Dei & prærogativam habuiſſet, eam per oſculum in Jacobum filium ſuum transfunderet. Ita in conferenda laurea Magiſtrali & Doctorum inauguratione, oſculum tribui conſueviſſe, notat idem eruditus Pontifex: ut opinor, illi principes Academiarum Magiſtri; quem habent in docendo auctoritatem per oſculum velut aperto animi introitu in alios transmittant. Vide etiam *Benedictum Fernandium, Commentar. ad Geneſis cap. XXVII. p. m. 503.* *Antonium Honcalam Ianguenſem, in Geneſin pag. 179. Edit. Complutenſ. in fol. Anno* MDLV. *Aloyſium Lippomann. in Catena Græcorum & Latinorum auctorum ad Geneſin fol. 292. facie 2.* Johann. *Mercerum in Prælection. ſuper cap. Geneſis 27. p. 478.*

§. XVI. Porrò ne quis in ſcriptoribus de variis veteris Eccleſiæ ritibus hallucinetur, aut ſibi glaucoma fieri ſinat ab impoſtoribus, probè obſervandum venit oſculum illud Eccleſiæ Apoſtolicæ antiquiſſimum, cui hunc locum aſſignavimus, minimè unum idemq; eſſe, cum oſculo Latini ſacerdotis miſſificantis, quo ille juxta *Bellarm. lib. II. de Miſſa c. 14.* oſculatur altare frequenter, deinde librum Evangelii & miniſtrum ſuum & per eum in univerſum Clerum & populum pacem diffundit. Uti quidem *Bellarminus* aliis perſuadere voluit, nonnullis rationibus ad fucum ſuum velandum in medium propoſitis. Primariam ab antiquitate arceſſens ſcribit: At hæc Ceremonia habetur in Liturgiis omnibus tum Græcis, tum Latinis; & ejusdem meminit Juſtinus in fine ſecundæ Apologiæ, Tertullianus de Oratione Cap. ultimo, Cyrillus homilia quinta Myſtagogica, & Chryſoſtomus homilia 77. in Johan. Verba Patrum in hâc diſſertatione §. 2. 5. 11. adduximus, ex illis

 autem

autem nullus cordatorum hominum toties frigido ſaxo à ſacerdote fixa oſcula, multò minùs unum unius Sacerdotis, quod is ſuo miniſtro impertit, oſculum elicuerit. Patres mutua adſtantium fidelium oſcula inſinuant, de aliis Latinorum ne γρῦ reperias apud Veteres, neque offendas Sacerdotem ſuper Clerum & populum pacem diffundere. Significationem horum verborum pete ex initio diſſertationis quintæ de oſculis Eccleſiaſticis. Tabulæ iſtius quam Latini pacem nominant allegorica oſcula nemo Patrum meminit, indeque facile colligitur iſtam Latinorum ceremoniam planè novum eſſe inventum, illaque ſaxi & tabulæ oſcula Chriſtianis pro ſanctis Majorum oſculis ſubdolè propinari. Liturgiarum fides & authoritas propter temporis incertitudinem, quo eæ vel fictæ, vel interpolatæ ſunt, nimium vacillat. Profectò in Græcis & Latinis Antiquis nullibi fideles pro fratre lignum pacis nomine infucatam oſculari jubentur. Debuiſſet Cardinalis Liturgiam, cui potiſſimum voluit inniti, apertè indicare, ſed cauſę ſuæ diffiſus reticere maluit, quod nuſpiam poterat invenire. Conſtitutiones Pſeudo Apoſtolicæ L. 8. c. 15. hæc in Evchariſtiæ Liturgiâ in apparatu ad conſecrationem donorum, poſtquam Epiſcopus pacem toti Eccleſiæ eſt imprecatus, tradunt. Et Diaconus dicat, ſalutate vos invicem in oſculo ſancto, & ſalutent Clerici Epiſcopum & viri Laici Laicos, & mulieres ſalutent mulieres. Et alibi: Salutent inter ſe mulieres oſculo in Domino, ſed caveant, ne quis doloſe id faciat, quemadmodum Judas in oſculo Dominum tradidit. Sic in Liturgiâ Jacobi Tomo I. Bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ p. 8. legitur. Diaconus, oſculemur inter nos ſancto oſculo. Liturgia Marci, ibid. p. 31. habet: Salutate vos invicem, conf. Baſilii & Chryſoſtomi Liturgiam p. 48. & 77. & Goar. in Euchologio Græcorum p. 134. & 117. Ubi Græcorum à Latinis diſcrimen de hujus oſculi tempore annotat. Græci enim atque Armenii hanc per oſculum pacis ſalutationem longè ante conſecrationem præmiſerunt: Latini verò quondam id officii ad horam communionis inſtantem remittebant, exceptis Hiſpanis conſecrationi illud oſculum præmittentibus. Hic

nihil

nihil de tabula quadam picta oſculanda audio. *Gabriel Biel* ævo ſuo, ſeculo nempe quinto decimo circa finem, aliud quoddam, non tamen ubique obtinuiſſe refert. *lect.* 81. *in Can. Miſſæ. fol.* 175. Licet olim (inquit) & hodie in plerisque locis fideles ſibi mutuò pacis oſculum à ſacerdote per miniſtrum ſibi porrectum imprimat, ne tamen ſub ſpecie boni aliquid carnalitatis diabolico afflatu ſubintret, honeſtiore cautela, tabula Chriſti imaginem aut Sanctorum reliquias continens offertur ſingulis oſculanda. Ex his ſole meridiano clarius apparet, quàm vafrè Bellarminus, ad omnes Liturgias provocans, lectoribus imponat, ut hodiernæ ſacerdotalis ſive pacis, ſive oſculi ceremoniæ antiquitatem concilìet, cum tamen illa in nullis ad Bielem usque libris, id eſt, Annum Domini M CCCC XC. inveniatur. Fuſius hæc Ballæus, de religioſis Latinorum cultibus l. 8. c. 33. perſequitur, cujus veſtigia legere hic placuit.

DISSERTATIO IX.

De

OSCULO HOMAGII, SUBJECTIONIS ET REVERENTIÆ REGNANTIBUS OBLATO.

SUMMARIA.

I. *Origo Apotheoſis Ethnica. Græcis & Ægyptiis uſitata. Alexandro M. inter deos locum non concedunt Athenienſes.* II. *Apotheoſis Romanorum duplex privata & publica. Romulus publicè conſecratus. Apotheoſis inter Romanos diu neglecta ab Auguſto Imperatore revocatur. Kirchmanni obſervatio circa illam. Ritus publicæ Apotheo-*

 ſeos.

ſcos. III. *Imperatores veterum Romanorum deorum rivales. Canonizatio Papalis ab Apotheoſi Gentilium deducta. Denudatio capitis olim cultûs ſignum.* IV. *Oſculum ſubjectionis indicium. Archiepiſcopus Regem Romanorum coronans oſculatur. Hiſpanorum Reges oſculo manus ab Epiſcopis honorati.* V. *Inaugurationis Regis Gallorum deſcriptio. Pares Franciæ* XII. *Eorum veſtitus, dignitas & miniſterium in Regum coronatione. Sponſalia inter Regem & Subditos. Parium Privilegia.* VI. *Oſculum vaſalli in Gallia quando homagium præſtat. Hominium duplex. Ignobilis vaſallus in Gallia à Rege ad oſculum non admittitur. Oſculum gladii porrecti. Nemo olim feudi capax, niſi miles. Ritus inveſtituræ per gladium, virgam & vexillum.* VII. *Oſculum Pollicum Neapolitanis inveſtituris adhibitum. Ligii quinam? Iuramentum Ligium Regi Galliæ ab Anglo præſtitum. Solennia quibus Legati Principum Imperatori fidelitatem ſpondent. Ritus circa Inveſtituram ſimultaneam.* VIII. *Oſculum Magnitudinis. Femori Potentiorum figitur. Geneſis* XLI. *v.* 40. *explicatus.* IX. 1. *Samuel.* X. *v.* 1. *ſenſus. Subditi in Indiâ Regem oſculantur. Mos deoſculandi Regem recens-creatum antiquiſſimus.* X. *Chriſtus à militibus ſputis oſculi vice in contemptum fœdatur.* XI. *Oſculum oris in Principis inauguratione nobilioribus tantùm conceſſum; uti viliores manum oſculabantur. Oſcula manuum hodiè uſitatiſſima. Ferdinandus* II. *Imp. oſculum manus à ſacro ordine recuſat. Legatus Turcicus Imperatoris pectus oſculatur. Subſequentia coronationem Regis in Congo. Triballi Principem reverenter accedunt.* XII. *Oſculum humeris figunt Turci & Peguani. Turcorum Patientia admiranda in caſtigatione. Melindenſes pro verberibus gratias agunt, Dominorumq́ pedes oſculantur.* XIII. *Pedes oſculari Perſis eſt frequens. Pedem ad frontem elevare ſingularis obſervantiæ in Oriente ſignum. Votum Perſarum notabile.* XIV. *Romanis ethnicis oſcula capitis, genuum & pedum conſueta. Diocletianus affectator divini cultûs. Seneca illuſtratus. Abſoluti à pœna Regum ſiniſtrum pedem olim oſculati. Imp. Romani pedem utrumq́, Comites cum certo diſcrimine oſculantur.* XV. *Exempla eorum qui ſervilem hunc cultum generosè detrectârunt.* XVI. *Antiquus*

tiquus mos inter Græcos pedes Imperatorum oſculandi obſervatus. Idem honor Theodoræ Juſtiniani Imper. uxori primùm habitus. Juramentum Imp. Juſtiniano ejusq́; conjugi à miniſtris præſtitum. XVII. *Solennitas magna Dominicæ Paſchalis in Aula Conſtantinopolitanâ. Genuenſium ibidem Prærogativa præ Venetis. Maronitarum obſervantia erga Patriarcham.* XVIII. *Oſculum pedibus Principum utriusq́; Indiæ offertur. Certamen hominis cum Tigride ejusq́; inſigne præmium. Americani Reges Belgicos Capitaneos humillimè excipiunt. Perſæ & Tartari ſuos Sacerdotes maximè honorant.* XIX. *Purpura Imperii inſigne. Porphyrogenneti undè dicti. Jus venerandi Purpuram honorabile. Imperatoris æternitas.* XX. *Controverſia inter Lipſium & Salmaſium de modo adorandi Purpuram. Oſcula jacere, baſia jactare, manu venerari quid? Labratum Imago Imperatoria, quodvis ſimulachrum. Item Hermula.* XXI. *Toga Imperatoris Turcici & Tartarici à Legatis honoratur oſculo. Quod qui perficit, ſingulari veſte donatur.* XXII. *Lararia veterum Principum. Imagines Imperatorum gentilium adoratæ & pectoretenus expreſſæ; Chriſtianorum non item. Boleslai Poloniæ Regis in Patris effigiem Pietas. Peruanorum Regum ſtatuæ æquali cum Regibus honore afficitur. Tabula Chinenſium deaurata Imperatoris nomine ſignata ſummo in pretio.* XXIII. *Epiſtolæ Principum, Præſulum & familiarium oſculis exceptæ. Miniſtriſſimi.* XXIV. *Prætorio-Præfectus ſeu Curopalata. Ejus dignitas ab Auguſto Imp. introducta. Ornatus & Potentia Barangi.* XXV. *Pavimentum Regium Parthi aliique Aſiatici populi, ſicut gladios proprios Perſæ in ſignum Subjectionis & Reverentiæ oſculantur.* XXVI. *Oſculum Crucis Juratorium Germanis & Ruthenis uſitatum.* XXVII. *In Pactorum, diplomatum & deſponſationum illuſtriſſimarum Perſonarum confirmatione adhibitum. Staurepatæ. Cruce veritas inveſtigata. Crux magnæ fidei & authoritatis. Africani juraturi Sanctis ſuis oſcula imprimunt.*

§. I.

§. I.

QUid oſculum profanum notet, ſupra diſſertatione ſecunda expoſitum eſt, indè iterandâ ejus enodatione hic ſuperſedeo, ne actum agere crambemque bis coctam adferre videar. De ortu ſolummodo ejus me ſolicitum eſſe decet, qui ab ipſo oſculo ſacro arceſſendus videtur. *Lactantius* de Diis Veterum *lib. I. inſtitut.* " *divin. cap.* 15. patheticè perorans ait: Non eſt dubium, quin " (priſcis) temporibus homines Regem ipſum totamque gentem " ſummis laudibus ac novis honoribus jactare cœperint, ut etiam " Deos appellarent, ſive ob miraculum virtutis (hoc verè puta-" bant rudes adhuc & ſimplices) ſive, (ut fieri ſolet) in adulatio-" nem præſentis potentiæ: ſive ob beneficia, quibus erant ad hu-" manitatem compoſiti. Deinde ipſi Reges, cum chari fuiſſent " iis, quorum vitam compoſuerant: magnum ſui deſiderium " mortui reliquerunt. Itaque homines eorum ſimulachra finxe-" runt, ut haberent aliquod ex imaginum contemplatione ſolati-" um, progreſſique longiùs per amorem meriti, memoriam De-" functorum colere cœperunt; Ut & gratiam referre bene me-" ritis viderentur, & ſucceſſores eorum allicerent ad bene impe-" randi cupiditatem. Quod *Cicero de nat. Deor. lib. II.* docet dicens: Suſcepit autem vita hominum conſuetudoque communis, ut beneficiis excellentes viros in cœlum fama ac voluntate tolleret. Hinc Hercules, hinc Caſtor, hinc Pollux, hinc Æſculapius, hinc Liber & alio loco atque alio in pleriſque civitatibus intelligi poteſt acuendæ virtutis gratia, aut quo libentius Reipublicæ cauſa periculum adiret optimus quiſq; virorum fortium memoriam, honore Deorum immortalium conſecratam. Hac ſcilicet ratione Romani Cæſares ſuos conſecraverunt & Mauri Reges ſuos. Eandem conſecrationem ſive ἀποθέωσιν affectavit *Cicero lib. XII. Epiſt. 35. ad Atticum*; Fanum, *inquit*, fieri volo, neque hoc mihi erui poteſt. Sepulchri ſimilitudinem effugere non tam propter pœnam legis ſtudeo, quam ut maximè aſſequar ἀποθέωσιν. Illam autem θεοποιΐαν vel relationem in numerum Deorum non quidem

primò

primò excogitavit Latium, ſed à Græcia aliisque gentibus accepit; unde enim tot Ægyptiorum & Græcorum Dii niſi ex tali Apotheoſi? Sic Jovem, Neptunum, Apollinem, Vulcanum, Mercurium, Junonem, Cererem, Palladem, Dianam, Theſei edictô ſuam divinitatem accepiſſe teſtatur *Athanaſius* citante illum *Marcò Antonio de Dominis lib. VII. de Rep. Eccleſ. c. 5.* Sic ἐκκλησίας οὔσης Ἀθηναίοις παρελθὼν ὁ Δημάδης ἐψηφίσατο, θεὸν τὸν Ἀλέξανδρον τρεισκαιδέκατον, id eſt: Convocata Athenienſium concione Demades ſurgens decreto juſſit, ut Alexander ſcriberetur Deus XIII. inquit *AElianus var. hiſt. lib. V. c. 12.* At populus Athenienſis impietatis magnitudine non ferendam ducens Demadi irrogavit mulctam centum Talentorum, quod Alexandrum mortalem & hominem adſcripſiſſet Olympicis. Nam cùm ab antiquiſſimis temporibus mos fuiſſet optimè de Republica meritis, in virtutis mercedem à morte honores, quos ἡρωικὰς τιμὰς vocabant, decernendi; adulatio deinde humános illos honores in divinos convertit, & ſera poſteritas imagines, quarum intuitu ſuperſtites de tantorum Heroum jacturâ ſe ſolari voluerant, primò admirari, dein ſuorum Penatum Deorumque ſtatuis inferere, poſtremò colere cœpit. Conf. *Polyd. Virgil. lib. I. de rer. invent. c. 5.* & quomodo pedetentim ex amore hominum erga ſuos maturiùs defunctos ex admiratione peregrè abſentium, & artificum æmulatione primò imagines & hinc Idolomaniæ invectæ ſint, docet nos liber Sapientiæ c. XIV. à commate 13. ad 21.

§. II. Erat autem apud Romanos Apotheoſis duplex; Privata altera, altera publica. Illâ privatus quisque ſuum vel parentem, vel filium, vel conjugem, quive erat chariſſimus conſecrabat & privata religione colebat, de qua videndus *Kirchman. de funeribus Romanorum lib. IV. c. 13.* Hâc Divis adſcribebatur, publicaque veneratione honorabatur is, cui Senatus populusque R. ſummos honores decreverat. Et primus quidem omnium fuit Romulus fratricida, quem publica hac conſecratione mactavit populus R. à ſubornato quodam Proculo perſuaſus, Regem

non ut plebs rectè ſuſpicabatur manibus Patrum diſcerptum eſ-ſe, ſed ad Deos abiiſſe Quirinum novo acceptum nomine vocari, & mandare, ut delubrum ſibi fieret, quemadmodum videre eſt apud *Lactantium lib. 1. c. 15. & Livium lib. 1. c. 16.* Abhinc ultra DCC. annos nemo Romanorum ſolenni Apotheoſi decoratus legitur usque ad tempora Auguſti, qui eam rurſus inſtituit & quidem, ut *Herodianus* ſub initium *lib. IV.* vult pro illis tantum Imperatoribus qui ſuperſtitibus filiis aut ſucceſſoribus moriebantur; Quod tamen non obſervatum fuiſſe, exemplis Imperatorum, qui vivi regno axuti poſt mortem in Catalogum Divorum relati ſunt & imperatricum Liviæ Auguſtæ & Fauſtinæ Antoninæ conjugis probat *Kirchman. loc. cit.* Ritus hujus ἀποθεώσεως breviſſimè talis erat, ſepeliebatur ſumptuoſo funere defunctum corpus lugente omni Roma: Cerea Imperatoris imago in Regiæ veſtibulo, eburneo & ſublimi lecto, cui aureæ veſtes inſtratæ erant, impoſita à Læva Senatoribus pullatis, à dextra matronis candidatis cincta per ſeptiduum à Medicis, ac ſi adhuc ægroto anima eſſet, viſebatur. A Medicis ubi conclamatum erat, à ſenatorii & equeſtris ordinis juvenibus per viam ſacram inter choros Patriciorum puerorum & fœminarum illuſtrium, Hymnos, Pæanas, Næmias viciſſim canentium ad Forum Vetus; Et hinc in campum Martium magna omnium ordinum comitante caterva deferebatur, ſecundoque tabulato quadruplicis, quod ſuper rogum erat exſtructum tabernaculi, Pharum ferè repræſentantis, imponebatur lectus. Hæc ubi peracta certatim ſpectatores qui ex omnibus provinciis innumeri ibi confluxerant, ingentem omnis generis aromatum congerebant acervum, & poſt ultima à cognatis imagini data OSCULA, poſt varia equeſtria certamina & curulia ſpectacula, poſtque multorum captivorum ſervorumque mactationes Imperator ſucceſſor facem primus admovebat cæterique adſtantes ordine ignem ſubjiciebant, quo ſurgente expyræ apice aquila (apud fœminas interdum pavo) in Ætherem dimittebatur, quæ in cœlum animam Defuncti de-

deferre credita eſt. Actutum novum colebatur Numen, templa erigebantur, ſacerdotia inſtituebantur ſaliare, carmen ipſis decantabatur, perque illorum nomen ſanctiſſimum jurabatur juramentum. Vide *Herodianum Hiſtor. Lib. IV. cap. II.* Hinc formula qua Principem dicunt εἰς ἥρωας καὶ θεὸν ἀνακεχωρηκέναι, cum diis agere ævum, eodem Scriptore teſte *Lib. VIII. cap. 6.* Conferatur *Alexander ab Alexandro, genial. dier. Lib. VI. cap IV. Guido Pancirollus & Salmuth Rer. Deperditarum. Tit. II. p. m. II. Kirchmannus de Funeribus Romanor. Lib. IV. cap. 13. & 14. Johann. Baptiſta Caſalius de Veter. Sacr. Chriſtian. Ritib. cap. LXIX.*

§. III. Et hunc morem, quo Roma olim Imperatores ſuos, deorum illos, ut à Juvenale vocantur, Rivales, ex Senatusconſulto religioſo cultu donabat, imitatos fuiſſe Romanos Præſules in ſua ſanctorum conſecratione, patet tum ex nomine *Divus*, & ἀποθέωσις, & phraſi illâ *inter Divos referre*, quam exinde retinuerunt, & ſuæ Canonizationi applicârunt Pontificii Scriptores, quemadmodum oſtendit *B. D. Gerhardus Confeſſion. Catholic. Lib. II. Part. II. Artic. X. cap. I. & B. Dannhauerus Hodomoria Papalis Phantaſmate VI. p. 1091.* Tum ex ceremoniis ἀποθεώσεως, quarum plurimas in Canonizationes Papales quadrare aſſerit *M. A. de Dominis Lib. VII. cap. 5. Reipubl. Eccleſiaſt.* Quapropter & ipſe *Caſalius* loco allegato non obſcurè innuit, ab eadem ducere originem Sanctorum catalogum, quando dicit; Quod Chriſtiani illam Ethnicorum ſuperſtitionem in religioſiorem cultum mutaverint. Ex his ſimul conſtare exiſtimo, quare Veteres Principes ſuos non tantum in numerum Deorum poſt fata retulerint, ſed etiam adhuc ſuperſtites cultu à divino non multum diſcrepante fuerint proſecuti, uti magnus *Caſaubonus in Suetonio cap. 2. vita Vitellii* de adoratione civili in genere agens notat. Quæ quo minus ad oſculum in ſpecie applicem, nihil prorſus vetat, & videtur omninò ita;

initio enim oſculum pars cultûs divini erat, hinc ad demortuos principes inque numerum Deorum relatos transferebatur: Ulteriùs principibus vivis, hinc illis, quos quilibet Principum loco habebat, exhibebatur. Denique amorum indicium evadebat, & extremo degenerabat in libidinis prælùdium & hypocriſeos nefandæ ſymbolum. Similiter niſi me planè fallit conjectura, res ſe habuit cum denudatione capitis. Hanc novimus olim fuiſſe ſolùm in honorem Deorum factam; poſtea verò Magnatibus exhiberi cœpit, ab his ad honoratiores quosvis migravit, hodiè ſalutationis ſignum eſt. Ita ante ſecula non adeò multa ſolus Jupiter OPTIMUS MAXIMUS audiebat, mox & cum mortalibus Principibus tamen, titulum hunc communem habuit, hodiè autem nihil frequentius eſt quàm legere & audire PATRONO OPTUMO PROMOTORI MAXUMO. Tantopere ſcilicet effrænis adulandi pruritus, qui hoc ævum graviſſimè vexat, nullum cultus ſignum illibatum reliquit. Sed è diverticulo in viam ſub oſculo profano oſculum ſubjectionis, honoris & clementiæ, ſponſalitium, Academicum, Salutatorium, Valedictorium, Reconciliatorium, libidinoſum, proditorium & quæ cum his affinitatem habent, comprehendam.

§. IV. Nunc totum negotium ἐκ τῶν ποσῶν εἰς τὴν κεφαλήν, ut Ariſtophanes habet, expediendum eſt. Agmen ducat oſculum ſubjectionis, quo nomine id ſignificatur, quod inferior ſuperiori libat, ut ſe in poteſtate illius eſſe teſtetur, inſimulque fidem & obſervantiam offerat. Non alio modo, inquit, *Creſollius Myſtag. lib. IV. p. 891.* id melius atque præſtantius ſignificare poteſt. Ut Civis qui Principi authoritate & potentia maximo, in urbem venienti it obviam, tantùm non exclamat ſe minorem, ſe deferre meritam ſervitutem & juſtos honores: ſic per oſculum veluti fores procedit animus & omne officii genus publico illo ſymbolo humaniſſimoque pollicetur. Qui ſummum religionis Hierarcham, Pontificem Maximum, qui magnos potentiſſimosque Reges & Dominatores imperiorum alloquuntur, flectunt genua & hu-

& humi ſtrati vocem mittunt, quæ teſtificatio eſt magnæ & inuſitatæ reverentiæ. Animus enim corpus contrahit, abjecitque ad terram; pariterq; ſe premit & minimum confitetur, ut extollat alium ſublimius & honoret. Quod ipſum nobiliori quodam modo facit oſculum, in quo, ut ajebam, animi vis ſe prodit magis, & veluti in Theatro conſpectus intimam ſuam affectionem eloquitur. Sic qui veſtem alterius oſculatur, ut prælatis Majoribus fieri ſolet, non modò corporis inclinatione demiſſionem humilitatemque teſtantur, ſed ipſum animum veſti quodammodo affigunt & mancipant alienæ voluntati, ut oſculum videatur profeſſio quædam Excellentiæ & authoramentum ſervitutis. H. J. Hoc oſculum uti olim frequentiſſimo in uſu fuit, ita nondum planè exolevit. Siquidem Archiepiſcopus qui coronationis munere defungitur, Regem Romanorum oſculatur, Proceribus idem facientibus, teſte *Sleidano de ſtatu Religionis lib. XIX. p. m.* 348. Conſuetudo etiam eſt, ut Epiſcopi Hiſpanis Regibus manus oſculentur; & hoc pro quadam ſingulari atque optima prærogativa tribuunt illis, ut dixerunt *Gvido à Bajiſo*, Archidiaconus Bononienſis, *Commentar. part. I. in Decretorum volumen cap. duo: diſtinct. 96. p. m.* 110. *edit. Venetæ in fol. Anno* MDCI. *& Laurentius in cap. Duo ſunt.* & referunt *Alvarus Pelagius de Planctu Eccleſiæ lib. II. c.* 18. *&* 30. Quæ conſuetudo introducta videtur ex eo, quod cum Rex ſit atque Epiſcopatuum Patronus, videntur Prælati eo caſu oſculari manum Patrono, exhibendo illi hoc ſtudium & modeſtiam honoris gratia. Videſis *Camilli Borelli Commentarios de Regis Catholici Præſtantia cap. LIV. num.* 1. *ſeqq. p.* 374. *edit. Mediolanenſis in fol. Anno* MDCXI.

§. V. Inauguratione factâ Regem Galliæ Archiepiſcopus & Regni ejusdem Pares oſculantur. Quia antiquus & paucis extra Galliam notus ritus eſt, quo per divinum chriſma inaugurantur Reges & fiunt ſacri; non erit abs re, formulam rei attingere: Rem debitam externis, quibus mores Gallorum paſſim ignorantur; Ita autem *Gabriel Bartholomæus Gramondus* inaugura-

tionem Ludovici XIII. Gallorum Regis deſcribit *hiſt. Galliæ lib. I. ad annum* MDCX. *p.* 15. *edit. Francof. in* 8. *anno* 1674. Poſtridie Idus Octobr. recurrente in Dominicam die Eccleſia Rhemenſis matrix; ubi inaugurari Reges invaluit, lecta ſuppellectile ornatur. Diſpoſitis in utramque partem theatris diſtribuuntur fœminæ: Auguſta Regens primam occupat ſedem: alteram à prima Margaretha Valeſia, regina. Proximè inſtabant Condæa, Contia, Mompenſeria, conjuges, aut Viduæ Principum è ſtirpe Regia. Subſequebantur pars Duciſſæ, pars è primaria nobilitate cultiſſima fœminarum corona, ſedibus ſtratis byſſo & purpura. Primo diei crepuſculo Cardinalis Ioüſa ad Eccleſiæ altare accedit, Pontificalibus induitur, ſedetque in habitu: aderant huic ſacro debiti duodecim Pares Franciæ, nempe Eccleſiaſtici ſex, totidem Laici. Eccleſiaſticorum, quibus nihil immutatum eſt ab inſtituto, hic ordo fuit. Franciſcus Ioüſa, pro Archiepiſcopo Rhemenſi agens, Godofredus Billius Epiſcopus, & Dux Laudunenſis: Carolus Carſius Epiſcopus, & Dux Lingonenſis. Renatus Poterius Epiſcopus & Comes Bellovacenſis: Coſmus Cloſſius Epiſcopus, & Comes Noviolaunenſis. Sex eo ordine Eccleſiæ Parium dignitate illuſtres ſunt ab omni ævo. Illuſtres item eo titulo, & pene naſcenti regno coævi ſex laici Principes, regni Vaſalli, quorum evanuit nomen, ex quo feuda ipſorum ex variis eventis veteri Galliæ unita. Hi olim, Burgundiæ, Normanniæ & Aquitaniæ Duces; Toloſatum, Flandriæ, & Campaniæ Comites. Etenim poſtquam Galliæ adſcripta feuda, quia nemo ſibi debere poteſt, Rege eodem Domino, & Vaſallo, invaluit debitorum loco ſubſtitui, qui ſubeant vices. Suffecti ſex, quos Duces, eosdemque Patres Franciæ dixêre, qui quidem æquales antiquis, ſi nomen, ſi rem ſpectas multum infra ſunt. Quippe illis olim, vi feudi ſui, merum imperium & jura regni erant: his feudi nomen inane eſt, Ducatus: vacuus autoritate Titulus. Primùm ſex lecti, exin numerus auctior, donec tandem dignitas venit in contemptum. Hodiè inaugurandis Regibus invaluit, ex immenſo Ducum numero, pro regum arbitris legi ſex,

qui

qui ſubeant vices. In id muneris vocati Condæus Contius, Sueſſio Principes è ſanguine Regio : Nivernus Ellebovius, & Eſpernonius. Ea cura paribus, id, ex veteri formula muneris eſt, ut præſtò ſint Regi & ſocietate manuum pares exhibeant ſe ſuſtinendæ coronæ, unde dicti, Pares. Is fermè habitus erat; decidua in Poplites ſerico filis argenteis intertexto tunica operuerat humeros ? ſuperinductum tunicæ pallium ex murice violaceum, auro diſtinguebatur : capiti imminebat corona, lapillis pretioſis aut unionibus diſtincta : ut quisque pro Duce, aut pro Comite primævis agebat : his ad altaris cornu ſiniſtrum, ſedes. Non multò poſt Epiſcopi Laudunenſis, & Bellovacenſis Regem in Eccleſiam ducunt. Stipabant ducenti equites, lecta manus. Regi proximus anteibat Mareſcallus Caſtræus, Comeſtabilem repræſentans, nempe per ſenectam invalido Mommorancio; inſtabat Brulardus Cancellarius : permiſſa Bellegardo Galliæ Scutifero læva; ſequebatur promiſcua nobilitas. Claudebat præſidiaria Scotorum cohors, donec acclamante populo ad fores ventum; hic brevis mora. Poſt exactas in limine de more preces, aperiuntur valvæ, introducitur Princeps, altari procumbit, ſolio reclinatur. Comeſtabilis & Cancellarius proximè aſſidebant. His circumfuſi Gallicæ coronæ miniſtri : ſacramento exordium eſt, quod Ioüſa Cardinalis, tactis Evangeliis à Rege ſolenniter exigit. -- Hæc Sacramenti formula ex ritu antiquo. Promitto futurum me poſthac Eccleſiæ Catholicæ, Apoſtolicæ & Romanæ protectorem : abacturum ditione mea hæreticos: privilegia Eccleſiæ conſervaturum : leges populis daturum ex æquo. Juratus in hæc verba altari advolvitur. Humilis in genua Clerus, prona in terram nobilitas Regem votis inaugurant. Circumfunditur effuſa latè plebs, & ſupplex orat. Interea exuitur tunicâ Rex, levioribus induitur ocreis è ſerico violaceis, auro temere ſparſo liliatis. Actum id Henrico Acullonio Lotharingo Principe, per officium miniſtro. Calcaria aptat Condæus Princeps, Burgundo Duci ſuffectus. Enſem lateri accingit Cardinalis Ioüſa, diſtringit & præbet nudum.

Rex

Rex acceptum, Deo exercituum dicat; infertur altari mucro factus per oblationem ſacer. Mox reſtituitur tuendæ Eccleſiæ, quod Primogeniti munus eſt, qualem agnoſcit Regem Chriſtianiſſimum, Eccleſia mater. Reſtitutum Rex Caſtræo Commeſtabilis vices gerenti committit, (ejus officium eſt præire Regi, enſe nudo) Neque omitti debent contracta ſtatim ſponſalia Regem inter & ſubditos, traditione annuli, quem Rex digito inſeruit amoris monumentum, & acceptæ fidei pignus. Dein ſequitur unctio more Majorum. Uncto Rege, Cancellarius non procul altari ſtans in veſtigio, Duces & Patres Franciæ ciet, monetque officii in hæc verba:

Princeps Condææ, qui Ducis Burgundiæ partes ſubis, ades in officium Regi.
Princeps Conti, qui Normanniæ Ducem exprimis, ades in officium Regi.
Princeps Sveſſio, qui Ducem Aquitaniæ repræſentas, ades in officium Regi.
Princeps Niverne, qui Toloſani Comitis perſonam ſuſtines, ades in officium Regi.
Princeps Ellebovi, in Flandriæ Comitis locum ſuffecte, ades in officium Regi.
Dux Eſpernoni Campaniæ Comiti ſubſtitute, ades in officium Regi.

Eadem formula Eccleſiaſtici Pares compellantur, eo diſcrimine, quod horum nemo vicarium agebat. Iis Regi adſtantibus; Iouſa Cardinalis coronam imperii Gallici regio capiti aptat: Circumſtant Pares, collatisque unà manibus immane pondus ſuſtinent. Paulo poſt poſita corona, quam Caroli Magni fuiſſe tradunt, coronatur Rex Diademate Indico, cujus pretium inæſtimabile: Caſtræus primus ibat diſtricto enſe: ſequebatur Cancellarius: inſtabat Regi, manuque Paludamenti extrema tenebat Prior Vindocinenſis, Henrici Magni nothus. Regio avorum

rum ſolio reclinatum ſalutat, primùm Cardinalis, votùmque nuncupat in hæc verba: In hoc Regni ſolio confirmet te Deus. Conf. *hiſtoria univerſ. Chriſtiani Adolphi Thuldeni* ad annum MDCLIV. p. m. 121. Inter alia Pares his gaudent Privilegiis: Primò, ubi in jus vocantur, quod non niſi in Parliamento Pariſienſi fieri poteſt, duplici opus eſt citatione, una, qua ut Pares Franciæ citantur, altera, qua de ea diploma Regium mittitur, ſed ad Conſiliarium Parliamenti, ſeu Magiſtrum libellorum, Seneſchallum, Præfectum, aut Vicarios eorum. Secundò, Pari cum Regibus ſuis jure à Papa excommunicari non poſſunt. Tertiò, pauperes ad imitationem Veterum Decurialium, *de L. 8. de Curionibus*, à Rege ali debent: Quartò, poſſunt conventus celebrare ad quos à præfectis ipſorum & à provocato demùm appellatur ad Parliamentum. *Sprenger. in Perſpicil. Chriſtiani orbis. Tit. de ſupremis Regnorum Titulis p. 45.* Iidem juramentum & Regi & Parliamento præſtant, de litibus bona fide dirimendis, arcanis non revelandis, & debito honore habendo Regi. Vide plura de his in autore *de l'Eſtat de la France, de Anno* MDCLXI. *Lib. II. part. II. c. 4. & 5. Du Haillan, de l'Eſtat & ſuccez des Affaires de France, Lib. III. pag. 369. Limnæo in Notitia Regni Franciæ, Lib. II. cap.* XXV. *D. Johan. Chriſtoph. Becmann. in Notitia dignitat. illuſtr. Diſſertat. VII. cap. 1. v. 5.* Addatur *Anton. Dadinus Alteſerra de Ducibus & Comitibus Provinc. Gallic. Lib. III. cap.* IX. *Johann. Tilius. Comment. de Rebus Gallicis Lib. II. Vincentius Lupanus de Magiſtr. Franc. Lib. I. Robert. Cœnalis de re Gallicâ Lib. I. Periocha* X. *Johann. Jacob. Hoffmannus in Lexico Univerſali, Tomo II. pag. 99. Johann. Ludovic. Gotofredus Archontologia Coſmica Lib.* I. *de Regno Franciæ cap.* XXVI. *Conringius Theſaur. Rerumpubl. part.* II. *Lucas de Linda deſcript. Orbis, Lib.* IV. *p. 233.*

§. VI. Inter ceremonias quibus Vaſallus in Gallia Domino ſuo præſtat homagium, oſculum quoque adhiberi teſtatur *Pet. Gregor. Tholoſanus. lib.* VI. *c. 15. n. 7. ſyntagmat. juris univerſi.* Ex conſuetudine Galliæ duplex eſt forma hominii, una pro feudo

ſimplici, altera pro Ligio, in ſimplici feudo cliens ſeu Vaſallus auctoramentum accipit, ſeu hominium facit Domino, capite aperto junctis manibus, eumque oſculatur. Qui autem hominium Ligium debet, manibus junctis ſacroſanctis Evangeliis impoſitis, capite aperto exarmatus & diſcinctus Dominum oſculatur, juramento fidelitatis in utroque interpoſito. Notat tamen *Durand. Speculator Tit. de feud. §. Quoniam verò, verſiculo forma n. 66.* In Gallia ad oſculum à Rege non admitti ignobilem Vaſallum, licet habeat feudum nobile. Oſculum gladii porrecti eſt ſignum, quod quis jurisdictionem ſuperioris reverenter agnoſcere velit, juſtitiamque ſanctè ſit adminiſtraturus, juxta JCtum conſummatiſſimum *Carpzovium, ad leg. Reg. c. 10. ſect. 9. num. 25.* Ritus deſumptus videtur à militibus gladio Martiali cinctis, quia olim nemo feudum accipere poterat, niſi foret militiæ capax, ſecus ac hodie obtinet, ubi etiam fœminæ feudis gaudent. *Reuſner. diſp. 3. theſ. 92.* Imperator Romano-Germanicus Vaſallos ſeculares æque ac Eccleſiaſticos gladio inveſtit. *D. Tabor doctrinæ feudalis ichnographia part. I. num. 3.* Qui enſis evaginatus Principi, Comiti, Baroni, vel ejus Subdelegato in inveſtituris ab Imperatore porrigitur, ut capulo apprehenſo extremum ejus conum oſculetur, quod in Archiopiſcopi Trevirenſis inveſtitura anno MDXXII. in comitiis Auguſtanis obſervatum eſſe refert *Pet. Fleiſchman. in deſcript. comit. Auguſt.* Idem & hodiè obtinet, non enim amplius Epiſcopi per ſceptrum principesque ſeculares per vexillum inveſtiuntur, Henricus V. Imperator remiſſa in Epiſcopatuum inveſtiturâ per virgam & annulum, ex pacto ſibi quidem excepit Regalium inveſtituram per ſceptrum: quod ſi ſecularia erant feuda & quidem principatus, per vexillum Vaſalli olim inveſtiebantur, ſi autem Regna, gladio ſolennitas peragenda erat. Eſt enim conſuetudo curiæ, inquit *Otto Friſingenſis lib. II. de reb. geſt. Friderici c. 5.* Ut regna per gladium, provinciæ per vexillum à Principe tradantur vel recipiantur. Sed hodiè uti dictum indiſtinctè gladius adhiberi ſolet, ita ut Vaſallus præſtito jurejurando fidelitatis capulum enſis apprehendat ejusque co-

num

num extremum deoſculetur. Ita etiam anno MDCXIII. in Comitiis Ratisbonenſibus Johannem Sviccardum Moguntinum, Lotharium Trevirenſem, Ferdinandum Colonienſem Archiepiſcopos, Ludovicum Haſſiæ Landgrafium, Regem Hiſpaniarum ratione ducatus Mediolanenſis & Maximilianum Bavariæ Ducem ab Imperatore Matthia inveſtitos iisdem ſolennitatibus fuiſſe, ocularis teſtis aſſeverat *Chriſtophorus Winzlerus in tractatu de jurisdict. Epiſcop. German. Tit. 25 in fine. Lundorpius Actorum publicorum lib. VI. c. 159. p. 1065.* Eadem ceremonia inveſtitura Electoralium & Ducalium Saxonicorum feudorum Viennæ d. XIII. (III.) Auguſti Anno MDCXXI. abſolvebatur, ceu Relatio *D. Carpzovii ad L. R. cap. X. ſect. 9.* his verbis innuit: Nach dieſem hat der Oberſte Hof-Marſchall/ Herr von Herberſtein / das bloſſe Schwerdt / welches er bey der Belehnung zu Ihrer Käyſerl. Majeſtät Rechten gehalten / derſelben zugeſtellet / die mit Ihrer rechten Hand einem jeden Geſandten den Knopff / denſelben mit dem Munde (weil es bißhero alſo jederzeit obſerviret worden) zu berühren und zu küſſen dargereicht. Cum Imperator Romano-Germanicus Ferdinandus devicto & exauctorato Palatino Electore, Maximiliano Bavariæ Duci Electoratum Palatinum Ratisbonæ Anno MDCXXIII. d. XXV. Februarii St. Vet. conferret, Inveſtitura tali modo peracta legitur in *Theatro Europæo Tom. I. p. 725.* Wie Anno MDCXXIII. Hertzog Maximilian in Bäyern von Käyſer Ferdinanden zu Regensburg zu des Reichs Ertz-Truchſäßen/ zum Chur-Fürſten der Pfaltz inveſtirt, iſt er neben dem Ertz-Biſchof von Saltzburg und ſeinem Bruder Hertzog Albrechten dreymahl niederknyende vor Ihrer Käyſerl. Majeſtät erſchienen / und an den Bühnen zwiſchen dem Ertz-Biſchoffen und ſeinem Bruder / als ſeinem Aſſiſtenten knyend verharret/ und ihm vier dignitäten und Prærogativas Electorales, als der Chur-Pfaltz Recht / Seſſion, Stimme und Wahl conferiret. Worauf die Leiſtung der gewöhnlichen Chur-Pflicht erfolgt/ und er nächſt zu Ihr. Majeſt. trettend / und vor derſelben

knyend / in dem ihm einer zur Rechten den Chur-Hut præſentiret, und der Lincken der Graf von Leiningen das Pallium umgethan / mit Anrührung des H. Evangelii, auf Vorſprechung des Reichs Vice-Cantzlars / die Chur-Fürſtl. Pflicht auf Gott und das H. Evangelium geleiſtet / und das von Ihr. Käyſerl. Maj. ihm vorgehaltene Schwerdt / (ſo der Reichs Erb-Marſchall wieder zu ſich genommen gehabt / und Ihr. Käyſ. Maj. zur rechten Hand geſtanden) oder deſſelben Knopff geküſſet. Notat tamen *Limnæus Tomo V. de Jure Publico pag.* 247. Electorem Moguntinum Anno MDCLIV. capulo aliquantiſper in manu retento non fuiſſe deoſculatum gladii conum.

§. VII. Apud Neapolitanos inveſtituris oſculum pollicum adhibetur, quod ex *Pontani Libro II. de rebus geſtis Ferdinandi Alphonſi. Arniſæus Lib. I. de Jure Majeſt. cap. V. num. 18. p. 148. & Philippus Camerarius Horar. Subciſiv. Centur. I. cap. 6. p. 56.* his verbis deſcribit: Sedet Rex medius, regia ſella editiore loco conſtituta. Aſſident juxta eum Optimates ordinis ac Proceres, ſtant inde Purpuratorum ordines frequentes loco quisq; ſuo. Regis ad pedes genibus innitens à dextrâ procumbit parte Epiſtolarum Magiſter, qui nunc Secretarius dicitur, ſiniſtrâ Antiſtes, Evangeliorum libros regio in ſinu ſtratos tenens. Horum medius genibus & ille procumbit inniſus, qui in verba jurat, utraque manu libris apertis impoſita. Magiſter Epiſtolarum verba præit, quæ juraturus in verba ſequitur. Igitur poſtquam Urſus regios ad pedes provolutus palmam in codice utramq; expanſam ſtatuit, tum Magiſter præire verba cœpit, Urſusq; ea eſt ſecutus. Urſus ego Urſinus Nolæ & Attripaldi Comes, Aſculi, Lauri, & Fiorini Dominus, illorumque agrorum & finium, civium ac popularium, tibi Ferdinando Regi liberisque, ſucceſſoribusque in Regno Neapol. tuis polliceor, promitto, ſpondeo pro liberis ſucceſſoribusq; in hiſce item urbibus, oppidis, agris, finibusq; meis; fidelem meq; illosq; utiq; futuros, tuisq; illorumq; imperiis ubiq;, meq; illosq; parituros, atq; imperata facturos, cum hiſce urbib9, oppidis, agris, finibus, popularibusq; perpetuâ cum conſtantiâ & fide. Si quid verò adverſus teve

illosve parari fraudis,dolive,inſidiarumve audiero,ſcivero, compertumve ſignificatumve habuero : indicaturum illud è veſtigio, ac facturum palam tibiq; illisque; officia demum obiturum meq; illosq;, omnia domi forisq;, pace belloq;,adverſum quoscunq; ác pro imperio, quæ probi ac fidelis ſubjecti jure, lege, naturâ, obeunda ac præſtanda ſunt Regi; Deumque his Opt. Max. teſtemque invocō, perque ſacro-ſancta hæc Evangelia ſciens, volens, libensque verbis conceptis juro. Atq; his dictis, manus ipſe è libris ſuſtulit. Tum Rex Urſi manus utriusq; digitis pollicibus apprehenſis, ſuosq; intra pollices iis inſertis, devinxit illos ſuis, ſtatuitq; ſuper Evangelia. Hic rurſum Urſus, Magiſtro præeunte verba, Ego me, inquit, cum liberis ſucceſſoribusque meis Ferdinandi Regis mei, Domini mei, liberorum ac ſucceſſorum ejus LIGIUM hominem ſtatuo, dedicoq;, eumq; me hic ſiſto. Hæc ubi ter dixit, regios oſculatus eſt pollices, Rexque ore ſuo illius os excepit, moxq; comiter appellatum dimiſit. Hic eſt uſitatus jurandi mos in verba Regum Neapol. quique LIGIOS illorum ſe faciunt, ipſum hunc ſervant. Dicti inde LIGII, quod ligatis Reges pollicibus, illos fidei imperiisq; ſic ſuis vinciant, atq; obnoxios ſtatuant. Hactenus P*ontanus*, quem quoad Ligii explicationem ſequitur *Cœlius Rhodiginus Lect. Antiq. lib. XXV. c. XIX. Renatus Choppinus de Domanio Franciæ lib. III. Tit. XII. n. 18. p.* 540. Similem formulam jurisjurandi Ligii, quod Rex Anglorum Regi Galliæ, ob nonnulla beneficia & feuda: quæ tunc temporis habebat in Galliâ, præſtare conſuevit ex fœdere, quod anno MCCCXXXI. Inter Philippum Valeſium & Eduardum Tertium percuſſum eſt, refert ita *Bodinus de Republ. lib. I. cap.* 10. Tu quidem evadis in hominem Ligium Regis Francorum, ut Dux Aquitanorum, Par Franciæ, Comes Pictonum & Monſtruelenſium, teque in ejus fide & obſequio ſemper futurum ſpondes: Reſponde, aſſentior. Hic Rex Anglorum aſſentiri ſe dicit, tum Rex Francorum ad fidem & oſculum Regem Anglorum admittit. Quibus ſolennibus fidelitatis juramentum Imperatori à Principum Legatis ſoleat præſtari ex relatione quadam manuſcriptâ de præſtito juramento fidelitatis à Legatis illuſtriſſimæ domus Saxonicæ Viennæ Anno MDCLX. d. XXXI.

 Maji.

Maji. Nobiliſſ. *D. Samuel Strykius ICtus Francofurtanus. Tract. de Jure Senſuum. Diſſertat. VII. cap.* 1. §. 57. his verbis recenſet: Determinata die prædicti Legati comparebant in Anticamerâ Imperatoriâ; Imperator nobilium ac procerum catervâ ſtipatus in conclave ſe conferebat, aulæ Mareſchallo gladium anteferente, qui, cum Imperiale ſolium in editiori quodam loco poſitum adſcendiſſet, Imp. exhibitâ debitâ reverentiâ, flexisque genibus, dextrum Imperatoris latus, ſiniſtrum verò imperii Vice-Cancellarius aliique occupabant. Poſtmodum Legati accerſebantur, qui, cum in conclave Imperatorium veniſſent, quatuor paſſûs progreſſi in genua procidebant. Surgebant iterum, ac poſt ſex paſſuum intervalla in genua rurſum procidebant, Imperatore interim caput pauliſper aperiente. Inde ſe ad editiorem illum locum conferebant Legati, ac tertia vice in genua procidebant, animique deſideria coram Imperatore explicabant; Quibus à Vice-Cancellario imperii altero genu flexo reſpondebatur, & ad juramenti fidelitatis præſtationem admittebantur. Digitis itaque tangebant Evangelium, quod in gremio ſuo habebat Imperator, & id à dexteris tenebat Comes de Porzia, à ſiniſtris Comes de Lambergk. Inter jurandum autem aperto capite ſedebat Imperator, pileumque tenebat Comes de Herberſtein. Præſtito juramento ab aulæ Mareſchallo gladius vagina vacuus oſculandus prębebatur, quo facto trinâ vice iterum flexis genibus, retrogrado paſſu abibant. Illi autem qui ſimultaneam petebant inveſtituram, hanc ſolennitatem obſervabant, ut dum priores tactis Evangeliis, hi tactis priorum palliis jurarent. Alibi locorum illi, qui ſimultaneam habent inveſtituram, inter jurandum pileum omnes ſimul tangere ſueverunt.

§. VIII. Regibus Orientalibus nuper conſtitutis oſculum à ſubditis oblatum fuiſſe, tam ſacrę paginę, quam ſeculares Hiſtorici confirmant. Inde non ineptè, nec ſine Antiquitatis fundamento quidam Pſalmo II. oſculandi verbo homagium præſtandum judicari colligunt. Pariter quando *Geneſ.* XLI. v. 40. legitur; quod *ſuper os Joſephi omnis populus oſculatus ſit*, non tam benevolentiæ teſtandæ

ſtandæ (quomodo Darius Zorobabelem proſequutus eſt, *Eſdræ* III. v.3. *Joſeph. Antiquit. Judaic. Lib. XI. cap.* 4.) quàm Subjectionis causâ id factum eſſe putandum eſt. Propterea etiam μεταληπτικῶς interpretari licet *obedire*; quemadmodum LXX. tranſtulerunt: ἐπὶ τῷ ςόματι σου ὑπακούσεται πᾶς ὁ λαός. Vulgatus Latinus horum veſtigiis inſiſtens reddidit: *Ad tui oris imperium cunctus populus obediet.* Vid. *Doct. Georg. Calixtus in hiſtoriâ Joſephi ad d. c. Geneſ.* inter oſculorum genera eſt גדלה נשיקה של hoc eſt, *oſculum magnitudinis vel dignitatis* alio nomine panegyricum, quod in publico hominum cœtu adhiberetur. *Tanchuma* XXIII. 44. Ut cum Regem recens creatum oſculo recipimus atque admittimus, eique Homagium præſtamus. *Joh. Buxt. in lexico Chaldaico-Talmudico-Rabbinico* ſub Radice נשק. *Col.* 1404. obiter hic velim notari Hebræos præter manum etiam femur potentiorum oſculo honorâſſe. Cauſam reddit *Martinus de Roa lib.* 4. *Singular. part.* 1. *C.* 4. *pag.* 371. his verbis: Qui femur alterius deoſculatur, quid aliud facit, quam quod ejus vim atque potentiam, quæ in viro præcipua ac maxima eſt, agnoſcat. *Joh. Druſius Comment. ad difficil. loca Geneſ. cap.* CXVIII. *p. m.* 139. apertè negat oſculum, quo de Geneſis XLI. v. 40. agitur. Subjectionis Symbolum eſſe, eoque nomine *Tremellium* perſtringit. Curatè hunc locum examinat *Andreas Rivetus exercitat. in Geneſ.* CLVIII. *p.* 768. Cujus cenſuram ideò integram damus, dixerat, ait, אל פיך ישק כל עמי Al pica jiſſak col ammi: Ad verbum: *Super os tuum oſculabitur omnis populus.* Vulgata, *ad oris tui imperium omnis populus obediet.* Quem ſenſum probat Pareus. Univerſus populus juſſa tua & imperium ſpontè & peramanter accipiet, quaſi cum oſculo, quod eſt amoris ſignum. Tremellius & Junius: *Os tuum oſculator univerſus populus meus.* Id eſt, hoc ſubjectionis Symbolo, dominum *te agnoſcito atq; profiteor.* Negat Druſius hoc verum eſſe. Quod ſi univerſaliter intelligat, idem etiam agnoſcimus, non ſemper eſſe ſubjectionis Symbolum, nec id voluit *Tremellius.* Exiſtimo contrarium probari poſſe, non ſolum ex hoc loco, ſed etiam ex aliis tam ſacrorum, quam prophanorum locis. Non urgebo, quod Idololatræ manu ad os admota, idola ſua adorabant,

rabant. Solebant enim manum deoſculari & capita ſubmittere, quod ſe Beatus Job elementis & idolis feciſſe negat, cap. XXXI. v.17. Qui huc, inquit *Druſius*, referunt locum ex Pſalmo II. & oſculamini interpretantur, adorate, injuriam faciunt Spiritui S. cum mos ille fuerit colentium idola: *Quem ad Chriſtum referre ipſa abſurditate abſurdius eſt.* Non perſuadet vir doctus, ut ejus verbis utar. Quid enim, ſi Idololatræ mores adhibitos in cultu divino erga Idola ſua uſurparint? Abſurditas ergo tota eſt in objecto, quod ſibi proponunt, non in modo, qui communis eſſe poteſt. Certè Idololatræ proni & genibus flexis adorabant, genua flectebant coram Baal. An igitur Deo faciet injuriam, qui coram ipſo genu flectet? Redeamus ad oſculum. Inter genera oſculorum, inquit ipſe Druſius, loco adducto, quæ recenſent Ebræi *eſt oſculum dignitatis, ſive magnitudinis &c.* Et rectè. Mirum eſt igitur, cur aſſentiri noluerit *Tremellio* dicenti, oſculum, quo Joſepho populus Ægypti debuit dignitatem novam gratulari, fuiſſe ſubjectionis Symbolum. Nam cum fateatur eſſe oſculum dignitatis & Homagii, id eſt, quo oſculantes agnoſcunt alicujus dignitatem & homagium præſtant, non video, quomodo negari poſſit, tale oſculum eſſe Subjectionis Symbolum. Quod certè verum eſt. Sed Subjectionis quam quis libenter profitetur, & ex affectu, quia non ſolent hoſtes etſi Subjecti ad oſculum admitti, aut ad illud etiam accedere, quamdiu ſunt hoſtes, quia talis admiſſio in Principe benevolentiam ſignificat, & pignus eſt mutuæ inter Dominum & Vaſallum obligationis. At, inquit Druſius, etiam qui ſuperiores erant, inferiores oſculabantur. Nam oſcula olim adhibita in hominum cultu; ſanè, ipſos Reges legimus & Principes oſculo excipere ſolitos cives digniores. Ex hoc more Darius Rex Zorobabelem oſculatur. III. Eſdræ Cap. IV. v. 47. Non ergo ſignum & Symbolum eſt Subjectionis. Reſpondeo, non tum quidem & in tali caſu fuiſſe Subjectionis Symbolum, ſed tantum amicitiæ aut benevolentiæ. Sed nunquam fuiſſe non probat: præſertim in circumſtantiis notatis, cum populus nempe Principem oſculatur reverenter,

eique

eique homagium præſtat, ut ipſe Druſius agnovit, quam ego interpretationem hic amplector, ut ſimpliciſſimam, ut hic ſignificetur, populum Ægypti ex Regis mandato honorem illum Joſepho exhibiturum, qui â Vaſallis reddi ſolet iis, quibus honorem dominii tribuunt, ſe eis ſubditos confitentes. Doctiſſimo *Mercero* alia expoſitio potiſſima viſa eſt, quam affert in Radicibus Kimchi, ut ישק ſit ex ſignificatione נשק armorum, quomodo vertit *Pagninus*, ad Sermonem tuum armabitur totus populus. Quam etiam ſe expreſſiſſe dicit Druſius, quaſi ei nominatim rei militaris principatum concederet, quod etiam pertinet ad ſummum honorem. Et ſic intellexit Chaldæus paraphraſtes, juxta verbum tuum armabitur, etſi alii vertant, nutrietur; ſed exemplum non afferunt, in quo verbum accipiatur in armandi ſignificatione, etſi inde deductum ſit nomen נשק, quod bellum & armaturam ſignificat: quia cum verbum נשק ſignificet occurſionem more oſculantium, qui ſibi invicem occurrunt, ita nomen Néſchek uſurpatum etiam fuit pro bello, ab eo, quod ſibi mutuò occurrunt milites, ut manus conſerant. Oſculi ſubjectionis interpretationẽ confirmant LXX. Verterunt enim ἐπὶ τῷ στόματί σου ὑπακούσεται. In ore tuo, obediet, id eſt ſubjicietur tibi omnis populus. Hactenus *Rivetus*. *Salomon Geſnerus in Geneſis cap. XXXI. p. m.* 740. de verbo ישק iſchak, inquit, contendunt Grammatici, nam LXX. reddiderunt ὑπακούσεται, in oro tuo obediet. Similiter Hieronymus ad oris tui imperium omnis populus obediet. Chaldæus, ad verbum tuum lithesan omnis populus, eſt autem lithesan armabitur; Ad quæ ita quoque *D. Lutherus in Commentario fol.* 556. *facie* 2. Radix eſt Naſchak, quod *primò oſculari, poſtea obedire, tertiò arma ſumere ſignificat.* Subditi enim Magiſtratui reverentiam & obedientiam exhibent, quæ alias oſculo, alias etiam armorum uſurpatione declaratur. Ita de Chriſto dicitur: Oſculamini filium, id eſt, obedite ei, & Oſculum eſt ſubjectionis ſignum 1. Reg. IX. Oſeæ XIII. 2. 1. Paral. Cap. XXIX. v. 23. Confer *Fortunatum Scacchum Arcanorum Sacræ Scripturæ Myrothecio* III. *c.* 35. *p. m.* 416.

§. IX. Hujuſmodi ſubjectionis Oſculum Samuel Prophe-

ta Sauli in Regem uncto fixit, juxta uſitatum in Palæſtina & tota Syria morem, 1. Sam. x. v. 1. Significabat ſcilicet hoc Symbolo Samuel ſe Saulem diligere & ſuſpicere, ut Miniſtrum Domini, ſeque illi polliceri fidem & obſervantiam. Theodoretus in quæſt. XIIX. ſuper hunc locum pro ratione addit: ἵνα τῆς ἐνοικούσης αὐτῷ χάριτος μεταδῷ. Ut eum (Saulem) gratiâ quæ ſibi inerat, impertiret. *Alphonſus Toſtatus Abulenſis*, *Comment. ad l. d.* ſcribit: Hoc eſſe potuit in ſignum amoris, quoniam amici, quando â ſe invicem receſſuri ſunt, oſculantur ſe; ſic quoque Samuel diligebat nimis Saulem, quia Deus elegerat eum, & erat vir bonus, ideo, cum dimiſſurus eſſet eum â ſe, fuſo oleo in capite oſculatus eſt illum. Quod autem diligeret nimis Samuel Saulem, apparet, quia non ſolum dum bonus fuit Saul, diligebat eum Samuel, ſed etiam poſtquam peccavit, diligebat, undè quia Deus prædixit, quod auferret ei Regnum, lugebat ſemper Samuel pro illo, infra cap. XV. Potuit quoque eſſe iſtud Oſculum tanquam quædam Ceremonia Regalis unctionis; ſicut enim in Collatione gradus Magiſterialis aut Doctoralis, qui confert inſignia, oſculatur ipſum, qui graduatur, & hoc eſt ei tanquam inſignium inter cætera: Ita in unctione regali poterat eſſe hoc tanquam pertinens ad Ceremoniam unctionis. Sed minus ſibi conſtat *Toſtatus*, dum in ſequenti tertia quæſtione ad hunc textum, velut altera Penelope telam retexens, negat ad unctionis ritum pertinere potuiſſe Oſculum. Recte contra Druſius illud honoris debiti fuiſſe indicium, & adhuc in Indiâ obſervari, ut ſubditi Regem deoſculentur ex *Aben Eſra* & Pagnini Lexico pag. 1720. lib. 2. obſervationum inter Criticos Sacros Tomo IX. p. 1346. aſſerit: pro firmanda hac ſententia locus Samuelis allegatus egregiè militat. Igitur Samuel acceptâ Olei lenticula effudit eam ſuper caput ejus, deoſcolatuſque eſt eum, & dixit; *Nonne unxit te Dominus ſuper hæreditatem ſuam in Principem?* Ecce ait oſculatus eſt. Et quanquam hoc ibi dicatur de Samuele, nec de Populo ipſo, callidè ſcio, tamen facio conjecturam, ex loco quodam Moſis ubi Pharao ad Joſephum: *Et os tuum oſculabitur omnis populus*

meus.

meus. Apparet enim ex iis verbis in conſuetudine fuiſſe, ut populus ipſe Dynaſtæ Oſculum daret, quod tamen accipiendum non de ſingulis, ſed de principibus populi tantum, ut Danielis III. v. 7. *Quo tempore audierunt omnes populi, & cadent omnes populi*. Ad quem locum *Hieronymus*, omnes populos, inquit, intelligimus in principibus, neque enim adeſſe poterant univerſæ ſimul nationes, Mos deoſculandi Regem recens creatum firmari poterit Authoritate *Nicolai Lyrani ad Pſalmum* II. ita ſcribentis: In translatione Hieronymi juxta Hebraicum habetur, *adorate purè*, Hebræi dicunt hic *Oſculamini filium*, id eſt, facite Chriſto debitum Homagium. Nam facientes Homagium fidelitatis alicui, ipſum oſculabantur. Hucuſq; *Nicolaus*, quod ſi quis malit ex ſigno denotari ſimplicem honorem & obedientiam, ejus me ſententiæ approbatorem libenter profiteor. Hæc *Druſius*. Confer ejuſdem *quæſtionum Hebraicarum lib*. I. *Quæſt*. *LXXII. p.* 1521 *Tom. VIII. Criticorum*. *VVilhelm. Schickard. in jure regio Hebræorum cap*. I. *Theoremate IV*. p. m. 76. edit. noviſ. in 4. Lipſiæ Anno MDCLXXIV.

§. X. Ad eundem Oſculandi morem reſpiciunt, quæ ad ignominiam Salvatoris noſtri in Pilati Palatio impia militum manus adhibuit, Spineâ namq; Coronâ ab ipſis coronatum in contemptum Regiæ ipſius inaugurationis legimus, & quia Judæorum Regem Romani milites Chriſtum coronabant, oſculumq; apud Romanos atq; Iſraelitas in aſſumptione Principis ad Imperium, dari ſolitum ſciebant, nec ab hac inauguratione Chriſti ad ejus Vilipendium ſuſceptâ deeſſe voluerunt. Non enim milites illi tum primum & quaſi in arena ex proprio Cerebello hos Regiæ inaugurationis ritus, Ceremoniaſvè fabricârunt: Verum quæ Principibus in auſpicando Imperio gloriæ cedebant, ad eluſionem Domini noſtri Servatoris converterunt. Hos ritus inter ſputa, quibus ſceleſtiſſimi Mortalium divinam faciem conſpurcarunt, oſculum inaugurationis aperiunt. Verba Matthæi Evangeliſtæ ſic ſonant cap. XXVII. Tunc milites Præſidis ſuſcipientes Jeſum in Prætorio congregaverunt ad eum univerſam co-

hortem, & exuentes eum, Chlamydem coccineam circumdederunt ei, & plectentes Coronam de ſpinis poſuerunt ſuper caput ejus, & arundinem in dextra ejus, & genu flexo ante eum illudebant ei dicentes: Ave Rex Judæorum! & exſpuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus. Nec Marcus hoc idem ſilentio prætermiſit cap. XV. ſed ad Ritus Regiæ inaugurationis irriſionem hanc referens, ait: cæperunt ſalutare eum: Ave Rex Judæorum, & percutiebant ſuper caput ejus arundine, & conſpuebant eum, & ponentes genua adorabant eum; ſed oſculum irridendum eidem infligendo, non eum oſculabantur, ſed in eum exſpuebant.

§. XI. Hoc verò oſculum non uno more, nec membro corporis uni impreſſum fuit, ubique tamen cautè circumſtantiarum adhibito diſcrimine. Quemlibet enim de populo abſq; ullo perſonarum aut dignitatis reſpectu ad os Principis accedere non permittebat Reipublicæ Ordo, nec Procerum dignitas, neq; Principis auctoritas. Nobilioribus ſaltem in Principis inauguratione id conceſſum eſſe tradit *Plinius Iunior in Panegyrico Trajano dicto*; Gratum erat cunctis, quod Senatum Oſculo exciperes, ut dimiſſus oſculo fueras. Idem quoq; conjectari poteſt non immeritò ex complexu Bruti, quo â Pompejo exceptus ſcribitur, cum ad illius partes in pugna Pharſalica tranſiret, eo nimirum tempore, quo de Reipublicæ Imperio inter Cæſarem & Pompejum acerrimè decertabatur, apud *Plutarchum in Bruto, Operum Tomo* 1. *p. m.* 985. ſtatim poſt initium: ὅτε καὶ φάσι Πομπήιον ἡσθέντα καὶ θαυμάσαντα προσιόντος αὐτοῦ καθεζόμενον ἐξαναστῆναι καὶ περιβαλεῖν ὡς κρείττονα, πάντων ὁρώντων. Id eſt, *Memorantq; lætum tum Pompejum & obſtupeſcentem ejus adventu omnibus adſpicientibus aſſurrexiſſe ei ex ſellâ, ac ſicut unum ex Principibus fuiſſe complexum*. Ex quo ſane loco ad complexum Principis venire ſolitos non omnes, ſed nobiliores tantùm atq; illuſtriores viros manifeſtum. Hinc Scriptores Cajum graviſſimè reprehendunt, quod Hiſtrionibus palam, nonnullisq; de populo oſcula daret, pleriſque autem ex Senatoribus, ac viris illuſtrioribus manum tantùm, aut pedem porrigere

minimè.

minimè vereretur. Nec enim Autores præpoſterè eum id feciſſe dicerent, niſi Senatoribus tantum, non verò plebejis oſculum â Principe ex inſtitutis illius ævi, deberetur. Hinc colligere pronum eſt, Præfectos, Prætorio aliquandò primùm à Principibus ad Oſculum recipi ſolere, deinde alios illuſtriores viros, fortaſsè tunc, cum Princeps ad Imperium aſſumebatur, nimirum in die inaugurationis. Minoris autem ordinis homines, qui extitiſſent in Republicâ, genu flexi ad manus tantum Principis conſueverunt accedere, atq; Oſculo eaſdem venerari, ecu ex *Tacito* liquet, *lib.* 1. *de* Othone loquente: ruere cuncti in caſtra, anteire proximos, certare cum præcurrentibus, increpare Galbam, laudare militum judicium, exoſculari Othonis MANUM, quantoq; magis falſa erant, quæ fiebant, tanto plus facere. Vid. *Polidor: Virgilius de rer: Inventor. lib. IV, cap.* 13. Hodie oſcula manuum omnibus ſolennibus Actibus communia obſervantur, Ex infinitis exemplis recentiſſima ſaltem adducemus. Poſt initam *inter Regem* Poloniæ Johannem Caſimirum, & Suecos pacem prope Thorunium, Ann. MDCLVIII. Comes Oxenſtirna Benedictus, & Bulavius præſidio Suecico præfectus, cum triginta paſſus ab Rege abeſſent; ex equis delapſi ad eum pedibus pervenerunt, manumq; oſculati ſunt magnâ cum reverentiâ, totiusq; corporis & capitis demiſſo inflexu, *Thuldenus Hiſtor: Europ. part. III. bli: IX. p.* 365. Cum *Legati Anglicani* Regem Carolum II. Hagæ Comitis Anno MDCLX, commorantem flexo poplite humillimè obſecrarent, ut in patriam reverti, & Solium hæreditarium occupare dignaretur, ad manus Oſculum admiſſi receſſerunt. *Diar. Europæum; continuat. IV. p.* 92. Poſt beatiſſimum Hiſpaniæ Regis Philippi Quarti obitum; ſtatim Proceres Regni, quotquot aderant, filii Superſtitis Caroli Secundi, qui nunc gubernat, manum oſculari ſuſceperunt, quos etiam quamvis quartum ætatis annum ageret; decenti tantum Principem gravitate cum ſtupore præſentium admiſiſſe fertur: Er hat den Hand-Kuß von allen / mit einer ſo groſſen und Herrlichen Majeſtät angenommen/ als ein Printz/ ſo ſein Volkommen Alter erreicht / immer hätte

thun können; und auff welche Weiſe Ihm eine jedo Perſohn/ die für ihm nieder gekniet/ benahmet worden/ eben ſolcher Maſſen hat Er mit Darreichung und Zurückziehung ſeiner Hand gegen denſelben ſich verhalten. Autor *Germano-Gallicus* von Kranckheit/ Teſtament und Tode Philippi Quarti Königs in Hiſpanien/ pag. ultimâ. Longè diſſimilibus à parente moribus, qui cum tertio ætatis anno Rex Caſtiliæ deſignaretur, ejulatu & ſomno Ceremonias haſce tranſire paſſus fuit. *Continuator Thuani lib.* 1. *ad Ann.* MDCIIX. In Suecia cum novo Regi Carolo Guſtavo fides data eſſet, Nobilitas & Clerus, Urbani atq; Ruſtici ſinguli Regis Manum oſculati fuêre. *Chriſtian. Adolphus Hiſtor. Univerſ. part. I. lib. III. pag.* 145. Ferdinandum Secundum Imperatorem tamen hunc honorem à Sacro Ordine ſibi deferri non paſſum fuiſſe, teſtatur *Lemmermannus in vita ejus, Cap. IX.* Uti manum dextram omnibus Sacerdotibus dedit, ita nulli Oſculum permiſit, *illud Benevolentiæ*, hoc Reverentiæ debere profeſſus. Anno MDCLXV. in Aula Imperatoris Legatus Turcicus oſculum manus prætendit, cum verò ipſi reſponſum eſſet, Anteceſſoribus ejus tantummodo pallium oſculandum fuiſſe conceſſum, acquievit, Pallium interim apprehenſum, pectori firmiſſimè applicans, ut teſtatum fortè faceret, partem manibus longè Nobiliorem, pectus nempe & Cor Imperatoris ſibi patuiſſe. Er dingete Ihm auß/ bey der Audientz/ nicht den gewöhnlichen Käyſerlichen Mantel/ ſondern die Käyſerliche Hände zu küſſen. Deme zur Antwort wurde/ ꝛc. Was anlanget die Küſſung des Mantels/ da beſtünde man auff dem alten Herkommen; T. V. Als die Käyſerl. Majeſt. in der Audientz dem Bottſchaffter den Mantel zu küſſen darreichte/ drückte Er denſelben nieder/ und küſſete die Bruſt. *Diarium Europæum Continuatione XII. pag.* 41. Quomodo populi inferioris Æthiopiæ in Regno Congo, poſt novi Regis Coronationem ſe gerant, D. *Otho Dapper in deſcriptione Africæ, pag.* 565. tradit: Nach vollendeter Wahl und Kröhnung deß neuen Königs/ bleibt der König acht Tage lang auff ſeinem Schloſſe/ da Ihm mitlerweyle alle Edelleute

leut der Schwartzen mit allen Portugallieren beſuchen/ und Glück wünſchen. Dieſes verrichten die Edelleute mit fallen auff beyde Knie/ mit klappen in die Hände und mit küſſen der Königlichen Hand. Die Portugallier aber mit ſitzen auff dem einem Knie/ Und die Prieſter und Geiſtlichen mit groſſer Höffligkeit dem Könige zubegegnen. Wañ ſie wieder auffſtehen/ reichen Sie einander mit gleicher Höffligkeit die Hände. Triballorum in Epiro Myſiæ inferioris degentium morem in acceſſu ad Principem recenſet *Iohannes Cantacuzenus, lib. IV. Hiſt. Cap. 43. p. 41. ſeq.* Inveterârat apud Triballos conſuetudo, ut ſi quis nobilium, ac potentum longô intervallô temporis ad Principem veniret, ante primam ſalutationem ambo ab Equis deſcenderent; & primùm quidem inferior Principis pectus, poſt ejuſdem os, ſive labra deoſcularetur: Altero congreſſu minor non deſcenderet amplius, ſed & ipſe in Equo Dominum ſalutaret: Mos cum ipſo (Crale) quidem rurſus ſervabatur. Triballos autem morem Romanum erga Imperatorem tenere volebat; (Cantacuzenus) & quoties eum convenirent, omnes ab Equis deſcendere, ac primò præſertim remotius deſcendere, & pedibus accedere, & ſic ejus genu exoſculari.

§. XII. Turci non ſaltem verbis ſalutem nunciant, ſed etjam in congreſſu humeros, in digreſſu genua oſculantur, *Zenobio* teſte, *Centuria V. Proverb. XXV. Zvvingerus lib. III. voluminis I. Theatr. Vit. hum. p. 352.* enarrat, quod Gemes Ottomannus ad Alexand. VI. Pontificem Legatus Rhodienſium, humeros ejus oſculatus ſit. *Rabbi Salomon Iarchi* de humerorum oſculis, in *Cantici cap. 1.* ad verba illa *Oſculetur me*, ait: Utinam me Rex Salomon oſculetur Oſculis oris ſui, hæc enim erat illius tempeſtatis conſuetudo, cum pleriſq; aliis locis oſculum admoveatur manui aut humero, de poſteriori apud Peguanos poſt inaugurationem novi Regis, *Vincentius le Blanc Maſſilienſis cap. 20. 23. primi itineris* mentionem facit, apud *Eraſm. Francisci* im dritten theil des Oſt- und Weſt-Indianiſchẽ/ wie auch Sineſiſch Luſt- und Staat-Gartens pag. 1526. Wenn der neue König an den Pallaſt

laſt kommen / ſo reicht man dreyen Fürſten ſo dem König am nechſten geſtanden / und die Oberſten ſind / güldne Weyrauchs-Gefäſſe an drey bleyerne Ketten feſtgemacht / mit köſtlichen Rauchwerck. Der Falcada geht vor dem Printzen her / in einem weiſſen Kleide / und güldnen Beil in der Hand / überlaut ruffend: Gott und nicht das Volck hat Ihn erwehlt. Wer ihn vorbey ſihet gehn / fält zur Erden; Sie küſſen einander die Achſeln / ihre von wegen des Königs habende Freude dadurch zubezeugen.

Iidem Turci ſuam obſervantiam & ſubjectionem eò uſq; declarant, ut quando ad mandatum dominorum dirè verberibus excepti ſunt, manum illorum oſculentur, imò mercedem pro ictibus exſolvant. *Augerius Gislenius Busbequius Epiſtola III. Legationis Turciæ.* Eſt verò cumprimis admirabilis Turcarum in accipiendâ caſtigatione patientia, in ſuris, in ſoleis, in natibus ſæpè ultra centum plagas excipiunt, ut plures cornei fuſtes nonnunquam confringantur, & illo indentidem ſit opus. Cedò alterum, ac tametſi in promtu ſint remedia, fit tamen aliquando, ut plures libræ vitiatæ carnis, è locis illis contuſis ferrô circumcidendæ ſint. Nihilominus adire eum, cujus juſſu cæſi ſunt, & MANUM DEOSCULARI, & gratias agere coguntur, & lictori pro ſingulis verberibus certam mercedem ſolvere. Non fuſtem quidem illi, quo caſtigantur ſacrum habent, nec dubitant primùm delapſum cœlo credere, non minus, quam Romani ſua ancilia. Hæc ille. Simile quidpiam in Regno Melinde, inferioris Æthiopiæ obtinet. Weñ ein groſſer Herr allein einen Fähler begangen / dañ wird Er durch den König ſelbſt / in ein Königliches Zimmer gebracht / da muß er ſich nackt auff die Erde legen / und umb Verzeihung flehen / und der König gibt ihm einige Stockſchläge / viel oder wenig / nach der gröſſe ſeiner miſſethat / und dienſte / die Er dem König gethan hat. Hierauff nim̃t Er ſein Kleider auff / küſſet des Königs Füße / und bedanckt Sich in aller Unterthänigkeit vor die erwieſene Gnade. *D. Otto Dapper in deſcript. Africæ, p. 694.*

§. XIII. Perſarum mos erat, ut ſi pares eſſent, oſculo impertirent,

pertirent, quos honorabant, inferiores verò ſalutando potentiorum genua manu tangerent. *Herodotus lib.* 1. *& Xenophon Oratione de laudibus Ageſilai* : Apud Perſas, Medos & Indos Reges adorari, & in ſalutando homines toto corpore procidere invenimus, *ait Alexander ab Alexandro, Genial. dier. lib.* II. *cap.* 19. *pag. m.* 202. *Ex editione Tiraquelli.* Tandem ut & ipſis pedibus hunc honorem tribuerent, introduci cæpit, uti cuivis notum, qui limis ſaltem oculis, aut quaſi per tranſennam veterum monumenta inſpexit. Ita Cyrum Perſarum Regem eumque tunc victorem adoratione quæ diis immortalibus fiebat, peractâ, libenter permiſiſſe, ut Gadatas & Gobryas manus ſuas ac pedes obſervanter ſint exoſculati, Xenophon de Pædia Cyri lib. VII. atteſtatur. *Olear. lib.* 1. *Itinerarii cap.* X. Der König von Perſien gibt frembden Geſandten nicht die Hände/ſondern die Knie zu küſſẽ/ den Unterthanẽ die Füſſe. *Petrus Della Valle Itinerar. part.* II. *pag.* 117. Alle Vaſallen des Perſiſchen Königes / ſie ſeyen Sultanen / Chanen / oder was für Vornehmen Standes ſie auch wollen / müſſen ihm den Fuß küſſen. Dieſe Ceremoni aber geſchiehet nicht jedesmahls / ſo offt ſie ihn ſehen / und mit Ihm reden; ſondern allein / wann ſie von einer weit entlegenen Landſchafft vor ihm erſcheinen / oder von ihm Abſcheid nehmen / wann ſie in ihre Landvogtheyen wieder verreiſen wollen.

Der König blieb ſtehen / und wartete auff den Saltan / gegen welchen Er / als derſelbe / wie gebräuchlich / mit beyden Knien vor ihm nieder gekniet / ſeinen rechten Fuß / denſelben zuküſſen / außgeſtreckt: Der Sultan aber / nach dem Er ſelbigen geküſſet / und an ſeine Stirn gedrucket (welches gleichfals ein Zeichen der Ehrerbietung / und in Orient ein zu dem Fuß Kuß gehöriges Stück iſt) verfügte ſich hinter den König / umb ſeinen anderen Reiß-gefährten Platz zumachen / dergleichen zuthun.

Nach dem ſie ſolches verrichtet / wiederholete der Sultan / und ſo fort alle die andern dieſen Fuß-Kuß; und ſolches geſchahe zum drittenmahl. Dieſer dreymahl wiederholte Fuß-Kuß / und daß ſie dreymahl umb den König gehen / bedeutet / daß der jenige / der es thut / alles Unglück / ſo dem Könige begegnen möchte / auff ſich

nehmen wolle. Welches eine Ceremoni einer ſehr groſſer Liebe und Ehrerbietung/ und allein gegen Fürſten/ oder andern/ ſo man hertzlich liebet/ gebräuchlich iſt. Sie pflegen auch abſonderlich nur bloß mit der Hand umb der jenigen Perſohn / die ſie Ehren wollen/ ihren Kopff zufahren und dieſe Wort dabey zu ſprechen: **Alles übel/und alle deine Wiederwertigkeit/ komme über meinen Kopff:** Uñ ſind der gäntzlichē Meinung/daß dieſer wunſch die krafft habe/ das es alſo geſchehen werde; dannenhero es/ weme ſolche Ehre wiederfähret/ für ein Kennzeichen einer überauß groſſen Lieb gehalten wird. Familiarem huncce cultum Judæis fuiſſe, facile ex Lucæ cap. VII. v.28. apparet.

§. XIIII. Tranſilivit ille deinceps ab Orientalibus ad Romanos. *Creſconius Corippus. lib. I. v. 160.*

Conſenſusq; ſui manifeſtans vota Senatus
Creber adorabat Dominos & poplite flexo
Plurima divinis ſupplex dabat oſcula plantis.

Alii legunt *creverat*, *orabat*; ſed malim cum *C. Barthio Adverſar. lib. XXXIV. cap. 21.* planiorem verioremq; lectionem ſequi, quam novo ſenſui eruendo fruſtra operam impendere. *Ammianus Marcellinus Hiſtor. lib. XXVIII.* quorundam Nobiliorum hominum arrogantiam perſtringens ſcribit: Cum debuiſſent ad oſculum oris ac pectoris ſalutantes admittere, pedes tantùm, vel genua exoſculanda his porrigebant. Ex his quidam cum ſalutari pectoribus appoſitis cœperunt, oſculanda capita in modum taurorum minacium obliquantes, adulatoribus offerunt genua ſuavianda, vel manus. Superbiſſimus Imperator Diocletianus Speciali Edicto oſculationem pedum inſtituit, quemadmodum *Pomponius Lætus, in Compendio Romanæ Hiſtoriæ Tomo II. Scriptorum Hiſtor. Auguſtæ, edit. Sylburgianæ in fol. Francoforti, Anno* 1588. *pag. 528. teſtatur* his verbis: Diocletianus Romanorum Principum victorioſiſſimus, divinos honores Imperatoribus Auguſtis habendos præcepit. Nam cum priores ut Conſules ſalutarentur, primus ipſe voluit adorari, velut in eo eſſet cœleſtis Majeſtas. Perſarum iſte mos, quorum Princeps Rex Regum,

Regum appellatur & adoratur, fratrem Solis & Lunæ ſe nuncupans. Imperatores anteà manus exoſculandas nobilibus præbebant, poſt ſuis manibus ſublevabant ad oris oſculum. Vulgus genua exoſculabatur. Diocletianus edicto ſanxit, uti omnes ſine generis diſcrimine poſtrati, pedes exoſcularentur, quibus etiam venerationem quandam adhibuit, exornans calceamenta auro gemmis & margaritis, quod feciſſe ante Cajum Caligulam memorant. Confer *Eutropii Hiſtor. Rom. lib* IX. *in in fine, Tomo. I. ſcriptorum. A. H. pag.* 586. Idem indicat Romanæ Philoſophiæ Siren, *Seneca libro II. de beneficiis cap.* 12. Cæſar dedit vitam Penno, ſi dat, qui non aufert. Deinde abſoluto & agenti gratias, porrexit oſculandum ſiniſtrum pedem. Qui excuſant eum, negant id inſolentiæ cauſa factum: ajunt Socculum auratum, imò aureum margaritis diſtinctum oſtendere voluiſſe. Ita prorsùs: quid hic contumelioſum eſt, ſi vir conſularis aurum & margaritas oſculatus eſt, & alioquin nullam partem in corpore ejus electurus, quam prius oſcularetur? Homo natus in hoc, ut mores liberæ Civitatis Perſicâ ſervitute mutaret, parum judicavit, ſi Senator ſenex ſummis uſus honoribus, in conſpectu Principum ſibi ſupplex eô more jacuiſſet, quo victi hoſtes victoribus jacuêre. Invenit aliquid infra genua, quò libertatem detruderet. Non hoc eſt Rempublicam calcare? Et quidem dicet aliquis, (nam poteſt ad rem pertinere,) ſiniſtro pede. Parùm enim fœde furioſeq; inſolens fuerat, qui de capite Conſularis viri ſoccatus audiebat, niſi in os ingeſſiſſet Imperator pigros ſuos. Hactenus ille, ſubintellige pedes, quando Seneca *pigros* dicit, ſic enim juxta *Turnebum Tomo I. Adverſariorum, lib.* IX. *cap.* 30. *p. m.* 283. joculari vocabulo *pedes* appellat: Cum enim illi quocunq; nos ferant, in deſidibus & pigris officio videntur deeſſe ſuo, quadam ignaviâ, & pigri pigros & ſegnes reddere; ut in ſtrenuis & gnaris contra videntur gnari & ſtrenui eſſe, & promti ac parati ad viam *Xiphilinus in Calig.* circa finem, de ejuſdem ultimo ac ferali epulo. *Pomponius ſecundus cum Conſule cibum capiebat ad pedes ejus, eoſq; frequenter oſculabatur.* Hic obiter obſervo, reos olim abſolu-

 tos

tos ſiniſtrum Regum pedem oſculo excepiſſe. Eò quoq; tendunt *Bernhardi* verba *Sermone III. ſuper Canticum*: Hominibus quidem ita eſſe videmus, ſervos videlicet offenſores Dominorum oſculari pedes, cum ab eis veniam petunt, & pauperes divitum manus, cum ab eis munus accipiant. In coronatione Mediolanenſi obſervatum eſſe ſcribit *Alciatus*, ut qui ex Angleriæ Comitibus dignior ſit, pedem dextrum, & qui ex Cottarum familiâ, ſiniſtrum oſculo tangat; Imperatoremq; humeris ferat uterq; ſublatum in Prætorium. *Merula Antiq. Gall. Ciſalp. lib. III. c. IX.*

§. XV. Viliſſimam hanc oſculi ſpeciem ab Imp. Cajo introductam eſſe *Lipſius* ex *Dione* colligit, ubi legitur: ἐφίλει ὀλιγίςυς, τοῖς δὲ πλείςοις, καὶ τῶν συμβυλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα, ἢ τὸν πόδα προσκυνεῖν ὤρεγε. *Pauciſſimos* (Cajus) *oſculatus eſt, pleriſq; autem etiam Senatorum, vel manum vel pedem præbuit adorandum.* Maximinum Juniorem tantæ inſolentiæ fuiſſe tradit *Iulius Capitolinus*, *Hiſtor. Cæſ. Aug. edit. Caſauboni*, *p.* 268. Ut manum porrigeret, genua ſibi oſculari pateretur, nonnunquam etiam pedes, quod nunquam paſſus eſſet Maximinus Senior, qui dicebat: Dii prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis oſculum figat. Ideò etiam *Plinius in Panegyrico, pag. 26. edit. Buchneri*, in illum occultè tela vibrat, & contra ſummis Trajanum elogiis extollit, quod civium amplexus ad pedes non depreſſerit, nec oſculum manu reddiderit. Trajano Paulus Æmilius jungi meretur, de quo *Plutarchus in vita* ejuſdem poſt medium, *p. m.* 269. *Tomo* 1. *oper.* narrat, quod Perſeum devictum turpiter in terram procumbentem, & genua Pauli Æmilii amplectentem, voceſq; emittentem audire non ſuſtinuerit, ſed talibus eum verbis ſit allocutus? Quid miſer maximo crimine liberas fortunam, qui hæc admittis: quare non immerito oppreſſus videare calamitate, neq; hac, ſed priſtina indignus fortunâ fuiſſe. Quid verò non præbendo te generoſum, nec dignum populo Romano adverſarium, victoriam maculas meam & palmam elevas? Virtus magnam conciliat vel apud hoſtes reverentiam: Ignavia apud Romanos eſt etiam fauſtis rebus prorſus contépta. Suſtulit

ta-

tamen eum, dextramq; porrexit, & curam ejus mandavit Tu- „ beroni. Eandem generoſitatem Pompejus erga captum Tigranem Parthorum Regem laudabiliter declaravit, eodem *Plutarcho in vita Pompeji p. 367.* atteſtante, verba ita ſonant: Ut „ denique ad Pompejum pervenit, detraxit capiti cidarin, quam „ inſtitit ad pedes deponere, & abjicens ſe omnium fœdiſſimè „ ad genua ejus procumbere. Cæterùm antevertit Pompejus, apprehẽſaq; dextra ſuſtulit eum, & ſedere juſſit ad latus ſuũ. Servilis illa ceremonia parum arriſiſſe videtur Rolloneo Normannorum Duci, veluti ipſo opere comprobavit, quando enim à Carolo Simplici, Gallorum Rege, Gillin uxorem & Neuſtriam acceperat, monitus à præſentibus, ut pro more gentis Gallicæ Regi pedem oſcularetur, non dignatus in genua coram Rege procumbere, ſtans Regis pedem manu apprehenſum in altum ſuſtulit, oriq; ſuo, ut oſcularetur, admovit, quo factum eſt, ut Rex ex tanta pedis ſublatione retrorſum caderet in ſedile. *Piccartus obſervat. Hiſtorico-Politic. narrat. ridic. 4. p. 330. Cranzius lib. 11. Norvegia cap. xxvi. Fulgoſus lib. vi. Exemplorum, cap. 4. Pandolphus Collenucius lib. 1. Iohannes Baptiſta Caraffa lib. 1. Quos Borellus Comment. de Regis Catholici Præſtantiâ cap. LIV. allegat.* Eundem honorem Carolus V. Imperator â Provincialibus in Africâ ſibi deferendum glorioſè recuſavit, notabiliter dicens: *Caput imperat, non pedes.* Quod ſi alii quoq; qui ſacri ſunt ordinis imitarentur, nec aures haberent in pedibus, melius utiq; audirent, *Limnæus de jure publico, lib. II. cap. VII. num. 6.*

§. XVI. Quod autem ſatis diu ille pedes Imperatorum oſculandi ritus etiam inter Græcos obtinuerit, omnium optimè ex hiſtoria Byzantina conſtare poteſt. Sic *Iohannes Cantacuzenus* poſt medium Seculi decimi quarti ex Imperatore Monachus factus, ac pro Johanne Joſephus dictus, in *hiſtoria* ſua ſub nomine Chriſtoduli *conditâ, lib. 1. cap. 34. p. m. 104. edition. Pariſienſ. Anno* MDCXLV. de Michaële Palæologo Imp. ejuſq; nepote Andronico Juniore ſcribit: Cùm mutuò appropinquaſſent, nepos ab equo deſiliit, ut humi ſtans tanquam ſervus Imperatorem

 ſaluta-

ſalutaret. Ille converſis habenis retrocedere. Qua ambage inſinuabat, decere Imperatorem, (uti nepos erat) non humi ſtantem, ſed in equo ſublimem ſalutatione fungi. Vetus enim conſuetudo apud Romanos Imperatores vigebat, ut cum alter alteri obviam fieret, qui utrumque ſequerentur, â jumentis deſcendentes pedibus ambularent, ipſi in equis manentes congrederentur, & junior aperto prius capite, eoq; inclinato ſenioris dextram cum oſculo arriperet, indeque ſuſcipientem pater viciſſim oſcularetur. Tum itaq; non inſcitia moris hujus, ſed ut avo maximum & pluſquam debitum obſequium, ac reverentiam tribueret, Nepos Imperator ab equo deſcendit, cumq; pedibus obfirmatus ſequeretur, ſenior coactus ſubſtitit, & propè accedens junior pedem illius in omnium conſpectu complexus oſculo contigit. Idem *lib.* I. *pag.* 154. Legatum Andronici ad Michaëlem ſic loquentem introducit: Cum potuiſſet (Andronicus) tunc partem Principatus Romani tibi oblatam poſſidere, tamen noluit, ſed tibi ſe ſubjecit, idq; cum bello nihil ulciſcendam peccaviſſet, quodque caput eſt, pace conciliatâ ad te veniens in equo, ut erat propius adequitare, ut Imperatores ſolent, pepercit: Pedeſter autem te adoravit, tuumq; pedem expreſſo ſubjectionis Indicio oſculatus eſt. *lib. II. cap.* 5. *p.* 209. de Zamerchane Satrapa Perſarum, cum Imperatore ſene pacem ineunte: Cum propius abeſſet, ut jam ipſum videre, & ab ipſo videri poſſet, cum Perſis ſuis ab equis deſcendit, paulumq; progreſſi, cæteri quidem omnes Imperatorem, antequam appropinquarent, capitibus humi ſubmiſſis adorabant, ipſe ad eum pedibus accedens, & adorabat, & pedem illius oſculabatur. *lib. III. cap.* 38. *p.* 477. Primus Protoſtrator adiens, Imperatoris pedem oſculatus eſt. Idem cæteri ordine præſtiterunt, Imperator & ipſe prono capite Protoſtratorem ab equo reſalutavit, alios autem dum prætervehérentur ſalute impertiit? *lib. III. cap.* 42. *p.* 490. Cæterùm Michaël & exercitum qui eſſet, & auctorem nôſſe avens, propius ad caſtra ferens aditum, nonnulloſq; ex familiaribus & amicis procul conſpiciens, nominatim

tim eos appellat, & de Duce percontatur. Audit Imperatorem Cantacuzenum eſſe; nec mora, illicò accedit, pedem oſculatus, ſe ipſum indicat, *lib. IV. cap. 10. pag. 739.* Vocāte autē eo (Cantacuzeno Imperatore) hortanteq; (Perſas) uti confidentes, nihil ſecus, paſſuros, libentèr ſe traderent, ſtatim acceſſerunt, & circumfuſi, eum ſolum in medio habentes adorârunt, eiq; pedes oſculati ſunt. De Imperatorum uxoribus eodem cultus genere affectis, apud *Procopium* notabile Exemplum legas, narrat enim in *hiſtoria Arcana pag. 68.* quoſdam ex Patriciis THEODORAM JUSTINIANI uxorem προσκυνήσασθαι, καὶ ταρσοῦ ἑκατέρου ποδὸς ἄκρῳ χείλει ἅψασθαι, adoraſſe, ſummiſque labiis utriuſque pedis plantam oſculatos fuiſſe. *pag. ſequenti* dicit, quendam ex patriciis προσκυνῆσαι τὴν Θεοδώραν ὥσπερ αὐτὴν προσκυνεῖν εἴθιστο, Theodoram adoraſſe, quo pacto eam adorare moris eſt. Ante Theodoram hunc morem non fuiſſe uſitatum, idem *Procopius* confirmat *pag. 133.* Βασιλίδα μὲν τὴν προσκυνεῖν οὐδαμῆ εἴθιστο. Παρὰ δὲ Ἰουστινιανόν τε καὶ Θεοδώραν τὰς εἰσόδους ποιούμενοι, οἵ τε ἄλλοι ἅπαντες καὶ ὅσοι τὸ Πατρικίων ἀξίωμα εἶχον, ἔπιπτον μὲν εἰς τὸ ἔδαφος, εὐθὺς ἐπὶ στόμα, χειρῶν, καὶ ποδῶν ἐς ἄγαν τετανυσμένων, τῷ χείλει ποδὸς ἑκατέρου ἁψάμενοι, ἐξανίσταντο. Auguſtæ nullus adorandæ modus fuit. Verùm cum in conſpectum Juſtiniani, Theodoræque venirent tum alii, tum qui Patriciæ dignitatis eſſent, ſtatim in faciem procumbebant, pedibuſque ac manibus tenſis utrumq; Principis pedem oſculo proſequebantur, ac tum abſcedebant. Hoc minus mirum vel peregrinum reputabunt illi, qui noverunt Magiſtratus & Præſides Provinciarum, Theodoræ æque ac Juſtiniano fidem ſolennis Juramenti Religione publicè profeſſos, ſuam utriſque acceptam retuliſſe dignitatem, & utriuſque ſervos ſeſe appellaſſe. Inde ipſe Imperator *Novella VIII. cap. 1.* pronunciat: Hæc omnia apud nos cogitantes, & hic quoque participem conſilii ſumentes, eam, quæ à Deo data eſt nobis, reverendiſſimam conjugem & tuæ Celſitudini cautam communicantes, & quædam etiam à tuo ſumentes conſilio; ad hanc ſacram invenimus legam, &c. Et *Tit. III.* ejuſdem *Novell.* de jurejurando, quod præſtatur ab his, qui

qui adminiſtrationes accipiunt. Juro ego per Deúm omni- „ potentem, & filium ejus unigenitum, Dominum noſtrum „ Jeſum Chriſtum, & Spiritum S. & per ſanctam glorioſam „ Dei genitricem & ſemper-Virginem Mariam, & per quatuor „ Evangelia, quæ in manib⁹ meis teneo, & per ſanctos Archange- „ los, Michaëlem & Gabriëlem, puram conſcientiam germa- „ numque ſervitium me ſervaturum Sacratiſſimis noſtris Do- „ minis JUSTINIANO ET THEODORÆ CONJUGI „ EJUS, &c.

§. XVII. Unâ eademq; opera ἀξιομνημόνευτον de Imperatore Conſtantinopolitano notari velim, quod videlicet magna Dominica Paſchali omnes Principes Imperatoris pedem oſculo honorent: οἱ δὲ Ἄρχοντες πάντες εἰσερχόμενοι ἕκαστος μεχρὶ καὶ τοῦ ἐσχάτου, ἀσπάζονται πρῶτον μὲν τὸν δεξιὸν πόδα τοῦ Βασιλέως, εἶτα τὴν δεξιὰν χεῖρα, καὶ μετ᾽ αὐτὴν δεξιὰν τὴν αὐτοῦ Παρειάν. &c. Proceres verò omnes, etiam uſque ad noviſſimum, ingreſſi, oſculantur, primò quidem dextrum pedem Imperatoris, deinde dextram manum, poſteâ dextram genam. Si verò eo loco, in quo verſatur Imperator, ſit quoque Genuenſium in Galatâ poteſtatus ſeu præfectus, ingreditur, oſculaturque & ipſe cum comitatu ſuo Imperatorem, quemadmodum & proceres, ut expoſitum eſt, nempe pedem, manum & genam ejus: cumque adhuc matutinum decantatur, traduntur illis, ſicuti & cæteris primoribus, cerei, poſt Oſculum diſcedunt. Veneti verò neque ad multorum annorum comprecationem neque ad oſculum veniunt, cauſa eſt iſta: Imperator Michaël primus Palæologorum, perpetuum cum Genuenſibus fœdus pepigit, in quo etiam de honore Imperatori habendo conſtitutum eſt, quando nimirum poteſtatus ex Genuâ appellit, initiò & tunc ſolum, ingreſſus ad venerationem Imperatoris, genua bis flectit, ſemel, ſimul ac triclinii januam intrat, & rurſus in medio ejus, quo facto, accedit & oſculatur Imperatoris in throno ſedentis pedem & manum. Similiter & alii Ge-

nuenſium

nuenſium primores peregrè reverſi, cum veneratione oſculantur Imperatoris pedem & manum. In quotidiano autem cultu deferendo, ablatis cappuciis, ſecundò genua flectunt, & quando triremes eorum veniunt, ſive multæ, ſive paucæ, ſive etiam unà Imperatorem fauſtis acclamationibus proſequuntur. Ad Venetos verò quod attinet, cum prædictus Imperator ſtatuiſſet, paulò poſt arma contra illos ſumere, non fecit cum illis perfectam pacem, ſed modici temporis inducias. Quapropter accuratè non ſunt eorum conſuetudines annotatæ, ſicut Genuenſium. Quandò igitur venit Bajulus, quo primùm die Imperatorem ſalutaturus & veneraturus eſt, genua ipſa & ſocii ſolummodo flectunt, pedem verò nequaquam oſculatur, cæteris diebus, quandò ad Palatium veniunt, cappucia ſua tantum deponunt, non flectunt verò genua. Eodem modo neque ad fauſtam multorum annorum apprecationem permanent, neque ad oſculum veniunt, ut ante dictum eſt. Neque iſtorum triremes, quandò recenter appellunt, Imperatorem benè nominatis verbis proſequuntur. Feria quinta Hebdomadis, quam à renovatione *διακαινήσιμον* vocitant, recipit ſe Patriarcha cum Epiſcopis & reliquis Primoribus Eccleſiæ, inſuper & cum Archimandritis & Monaſteriorum præfectis ad Palatium. Mutat igitur Patriarcha veſtes, & ad Imperatorem venit, ſtantem in throno ſuo, Proceres aulici tunc non adſunt, neque circumſtant, ſed eorum locum ſupplent Epiſcopi, ut diximus, & Eccleſiæ primores cum aliis, de quibus jam dictum. Incenſat, ſeu thuris ſuffitu honorat Patriarcha Imperatorem, deinde tradit thuribulum Archidiacono. Ipſe verò accedens benedicit, & oſculatur Imperatorem in ore; Eodemque modo fert ipſe oſculum ab Imperatore. Poſtea Patriarcha ſtat Vicinus Imperatori. Epiſcopi porrò ſimul duo accedentes oſculantur & ipſi Imperatorem, primùm quidem manum, deinde genam. Poſtea idem faciunt omnes Eccleſiæ Proceres, Ar-

chimandritæ etiam, & Monaſteriorum Præfecti. Quibus peractis Patriarcha precationem ſacram ſuperaddens diſcedit, Imperator ſuum in conclave ſe confert. Quando Maronitæ Montis Libani habitatores in conſpectum Patriarchæ veniunt ad ejus pedes, illos deoſculandi cauſa devolvuntur. Ille autem protensâ manu eoſdem tollit, quam ambabus manibus arreptam poſtquam oſculati ſint, capiti ſuperponunt. *Monſr. de Rochefort* im 2. Buch der Hiſtoriſchen Beſchreibung von den Antillen-Inſeln cap. XIX. p. m. 430.

§. XIIX. Idem ritus adhuc hodiè inter Principes utriusque Indiæ viget. Cum enim Vice-Rex Portugalliæ in Goa Dominum Johannem Fernandez Leyton ad Principem Provinciæ Canerà, cui nomen erat Venktapà Najeka, ablegaſſet, Legatus ad aulam Ikkerenſem delatus, coram Principe gloriabatur, ſibi jam ante hac id honoris contigiſſe, ut licuiſſet Celſitudinis ſuæ pedes oſculari. *Petrus della Valle Itinerarii parte IV. Epiſt. 5. pag.* 88. Aliud exemplum *Mandelslo Itinerarii Indici lib. cap. 30.* de quodam cum immaniſſimâ Tigride in conſpectu magni Mogolis decertante recenſet: Er kam und ſprang dieſem Tiger entgegen als ein toller Menſch/ der Tiger vermeinte dieſen gleich den Vorigen anzugreiffen/ in dem Er ſich aber gegen ihn erhub/ hieb der Kämpffer ihm im erſten Anlauff die beyden fordern Pfoten ab/ daß er fiel/ und hernach den gantzen Leib in Stücken. Darauff rieff der König: Wie heiſt dein Nahm? Der Uberwinder antwortete/ Geily. Bald kam einer vom Könige geſchickt/ brachte ihm ein güldens Lacken Cambay/ und ſprach zu ihm/ Geily, Nimm' hin das gnadenkleid/ welches dir der Mogol ſchickt. Dieſer empfing den Rock mit groſſer Reverentz, und küſſete denſelben dreymahl/ druckte ihn allzeit dabey auff ſeine Augen und denn an die Bruſt. Hernach hielt Er den Rock empor/ that heimlich ſein Gebett/ und rieff überlaut: Gött laſſe den Mogol ſo groß werden als den Tamerlan/ von welchem Er entſproſſen/ u. Hierauff ward Er von zuleyen Ver-

verſchnittenen zum Könige gefodert / als Er hinauff kam / tra⸗ten zween Chanen zu ihm / und führten ihn gleich als einen Bräut⸗gam / zu des Königes Füſſen / welche Er küſſete. Und als Er ſeinen Abtritt wiedernehmen wolte / ſprach der König / Gelobet ſeyſtu Geily Chan, von wegen deiner Rittertaht. Dieſen Nah⸗men und Titul ſolſtu behalten in Ewigkeit. Ich bin dein Freund / und Du ſolt mein Diener ſeyn. Alſo wurde dieſer zum Her⸗tzog gemacht / von wegen ſeiner Kühnen That. Eundem tamen cultum vilioris quoque conditionis hominibus tam à peregrinis, quam ab indigenis exhibitum reperio. Ita Americani Reges Inſularum Hornanarum Anno MDCXV. Sub Thalaſſiarchis Wilhelmo Corneliſono Schanten & Jacobo le Maire Belgicam navem intrantes, flexis genibus Capitaneorum pedes oſculati ſunt. Ut primùm navem conſcenderat (Rex) procidens in genua, ac procumbens in faciem, preces ſuas effudit, Comites ipſius pedes noſtros exoſculabantur acceptoſque eos manibus ſuis capiti imponebant, ad demiſſionem, ſubjectionemque demonſtrandam. *Navigatio Auſtralis le Maire, Arnhemii in Geldriâ*, Anno MDCXVIII, excuſa. *Iacob Gretſer. lib. III. obſervat. Cap. IX. in Codini cap. XIV. p. m. 244. D. Otho Dapper in Deſcriptione Americæ, lib. I. cap. III. pag. 126. Edit Germanicæ Amſtelodami in fol.* Anno MDCLXXIII. Peculiare de Sacerdote Indico Urbis Ikkeri *della Valle* loco nuper citato, *p.* 93. recitat, digniſſimum ſanè quod hîc inſeratur: Ich habe auff dem Platz einen von ihren Geiſtlichen / oder Giangami / welcher gantz weiß gekleidet ge⸗weſt / in einem ſchönen Palanchin, mit zweyen groſſen Schir⸗men / einen auff dieſer / den andern auff jener Seiten geſehn / welches / weil derſelben zween geweſen / ein höheres Anſehen be⸗deutet / deme man ein Hand⸗Pferd nachgeführt / und ein groſſer Hauffen andrer Giangami, ſo ihre gewöhnliche Kleider ge⸗tragen / gefolgt. Vor dem Palanchin ging eine ſtarcke Anzahl Soldaten / und andre Leute / welche viel Trommeln und Pfeif⸗

fen /

ſen / ingleichen gerade und lange Trompeten / und ſolche Meſſinge Becken / die man aneinander ſchlägt / und auch in Perſien gebräuchlich ſind / bey ſich hatten. Nachdem man nun das Palanchin auff den Platz nieder geſtellet / machten die andren einen Kreyß herumb / die Täntzerinnen aber tantzten einen Tantz auff ihre Weiſe / und ſchlugen ihre Höltzlein / welche den Täntzen mit Caſtanieten in Italien nicht viel ungleich ſeyn / gegen einander / nur allein mit dieſem Unterſcheid / daß dieſe Täntzerinnen zugleich tantzten und ſangen / welches denn viel ſchöner zu ſehen iſt. Endlich begab ſich der Giangami mit ſeinem Palanchin und der obgemelten Geſelſchafft zwiſchen etliche Garten / welche / wenn man zum Thor hinauß geht / zur lincken Hand lagen / alwo ſein Hauß war / in welches er / nachdem man den letzten Tantz gethan / hineingegangen iſt / und ſich hierauff jedermann nach Hauſe begeben hat. Man berichtete mich / daß ihm dieſe Ehre deßwegen wiederfahren / alldieweil ihm etliche Waſſer damahl auff ſein Haupt gegoſſen / und mit Ihm eine neue Ceremonie vorgenommen / gleich als wenn man bey unß jemand zum Prieſter einweihet / oder einen zum Doctor machet. In dem ich nun dieſem Gepräng auff der Gaſſen zuſchauete / ſahe ich / daß viel Leute allen dieſen Giangami, welche den Vornehmſten Giangami, der in dem Pailanchin getragen wurde / zu Fuß nachfolgeten / mit groſſer Ehrerbietigkeit die Füſſe küſſeten / weil aber derſelben ſehr viel waren / und ihnen allen die Füſſe zuküſſen viel Zeit darauff ging / ſo ſtunden ſie / wenn jemand kame / und ihnen dieſe Ehre anthun wolte / ingeſampt in einer Reihe ſtill / demſelben Zeit hierzu zugeben; mitlerweilen mann aber auß Andacht alſo die Füße küſſete / machten ſie ein ernſthafftes ſaures Geſicht / und ſtelleten ſich / als ob ſie ſolches / die der Welt gäntzlich abgeſagt / gar nicht achteten; Eben auff dieſe Weiſe / wie es unſre Münche zumachen pflegen / wann etliche Andächtige Leute ihre Kutten auß Ehrerbietigkeit küſſen / jedoch mit dieſem Unterſcheid / daß es bey jenen / ihrer abergläubiſchen Religion

gemäß /

gemäß / eine purlautere Gleißnerey iſt. Simile fermè obtinet apud Tartaros, apud quos ſummi Sacerdotis manus Rex tantum oſculatur, nobiles ad oſcula genuum ejus admittuntur, reliquis plebejis vix licit calceos oſculari. *VVolffgang. Frantzius Hiſt. Animal. part. I. cap. XIV.*

§. XIX. Hactenus de membris corporis illuſtrium potiſſimum Perſonarum oſculo honoratis actum, nunc age æqualem honorem veſtimentis, palliis, eorumque fimbriis, imaginibus, quin & literis delatum fuiſſe, è ditiſſimo Antiquitatis penu ſolerter eruamus. Primo itaque Agmen hujus cohortis ducat chlamys purpurea, commune Imperii inſigne, juxta *Eutropium Hiſtor. Rom. lib. 9. in Diocletiano.* Hinc Maximinus aſſumpta Purpura, Imperator renunciatus eſt. *Herodianus lib VI. cap. 8.* poſt medium: Πορφύραν ἐπιβαλόντες βασιλικὴν, αὐτοκράτορα ἀναγορεύουσιν, id eſt, Purpuram circumdant, Imperatoremque ſalutant. Pariter Nigrum pro ſuggeſtu ad ipſum exſtructo verba facientem, exercitus Imperatoriâ Purpurâ ornavit.

Idem *lib. II. cap. 8.* Nullus autem emunctioris naris ſuſpicetur, Orientalium quorundam Imperatorum filios Porphyrogennetos dictos, quaſi in Purpura eſſent nati, ideoque Imperio deſtinati. Quandoquidem nomen iſtud non à Purpurea veſte Originem habet, ſed potius ἀπὸ τῆς πορφύρας, loco, ubi Auguſtæ pariebant. Sic *Nicetas Acominatus Hiſtor. lib. V.* ᾠκονομήθη μὲν ἡ Πορφύρα καὶ ἐυτρεπίσθη πρὸς τὴν ὑποδοχὴν τῆς γενήσεως h. e. Exſtructa eſt Porphyra ad excipiendum partum. *Anna Comnena in hiſtoria de rebus geſtis Aleſtii Comneni* parentes ſui *ſub nomine Alexiados editâ Auguuæ Vindelicorum* Anno MDCX. *à Davide Hæſchelio*, *lib. VI.* primum indigitat. τὸ ἀφορισμένον πάλαι ταῖς λοχευούσαις τῶν Βασιλίδων οἴκημα, deinde ſubdidit: Πορφύραν τοῦτο οἱ ἀνέκαθεν ὀνομάζουσιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ τῶν πορφυρογεννήτων ὄνομα εἰς οἰκουμένην διέδραμε. porrò: τοιαῦτα τοίνυν τὰ τοῖς Πορφυρογεννήτοις ἡμῖν ἐξ αὐτῶν Βασιλί-

δων τῆς ἡμῶν γενήσεως ξύμβαντα. Adeò Por phyrogennetut & Porphyrogenneta perindeſit ac ὁ ἐν Πορφύρᾳ γεννηθεὶς, in Porphyra natus. Loco Πορφυρογεννήτου habetur Πορφυρόφυτος in *Conſtantini Manaſſis Chronico* verſibus Politicis concinnato *pag.* 120. *Corp. Hiſtor. Bizantinæ Num. XV.*

Ἐξήνθησε Βασιλέως σὺν ἅμα Κωνσταντίνῳ
Οἱ Πορφυρόφυτοι Βλαστοὶ τοῦ Ρωμανοῦ τοῦ Πρώκου.

Conferatur *Luithprandus* Epiſcopus Cremonenſis ſeculo decimo *lib.* 1. *cap.* 2. *hiſtoria de rebus ſuo tempore in Europa geſtis.* Interim planè negandum non eſt, quod etiam Purpura parienti Imperatrici ſubſtrata ſit; illud enim ex *Faſtis Conſularibus Hydacii* Antiquiſſimi Scriptoris manifeſtè conſtat, dum ait: Ricomere & Clearcho Conſulibus natus eſt Honorius Nob. in Purpuris die 5. J. d. Sept. *Claudianus* de eodem Honorio

Ardua privatos neſcit fortuna penates,
Et regnum cum luce dedit: Cognata Poteſtas
Excepit Tyrio venerabile pignus in oſtro.

Idem ominatur ſponſo eidem Principi:

Sic natus in Oſtro
Parvus Honoriades genibus confidat avitis.

in 3. conſulatum.

Sed ad rem. Purpura Principum, ſi ulterius progredi non liceret, oſculo ſalutabatur, quod vocabatur Labratum, Græci φίλημα Βασιλικὸν ἀσπαστικὸν Βασιλέως, id eſt, Veneratio Principis, adoratio Purpuræ, Imperii; *Guido Pancirollus rerum memorabilium primo, qui deperditarum titulum habet, Tit.* 46. *p. m.* 21. *Edit. in quarto Anno* 1660. *Francoforti,* ſcribit: Qui Imperatores ſalutabant, non exoſculabantur illis genua ut hodiè uſurpatur, nec etiam manus, ſed congeniculati, aut genubus flexis purpuream ipſorum veſtem tangebant. Atquè hi ſacram dice-

dicebantur Purpuram adorare: poſt L. I. C. *de Apparitor. Præfect. Prætor.* L.12. &C. *Si quis Servum,* 7. C. *qui milit. poſſ. eod. libro.* Quod quidem illi cui licebat, non exiguo honori erat. Nullis autem niſi nobilioribus & meritiſſimis Miniſtris purpuram tangere permittebatur. Ea propter Jus venerandi Purpuram, inter *Conſulares Prærogativas* numeratur, Serviſque non conceſſum fuit. *L. 7. Cod. qui milit. poſſ.* ceu hodienum etiam obtinet apud Magnates, ut non niſi digniores manus ſuæ porrectione dignentur. Hunc favorem Veteres tanti fecerunt ut ex Privilegio concederetur. Sic legitur *in* L. *Sancimus. Cod. de Conſulib. l.* 12. ubi dignitati alicujus adſcribitur, Purpuram Imperatoris adorare poſſe. Itaque inter honores maximos Conſulibus atque ſummis tantum viris conceſſum, *Dionyſius Gothofridus in Annotat. ad L. Primicerium, obſervavit.* De *iſthoc favore, Imperator ſic pronunciat: Quod ſemel eis detulerat conſularis Proceſſio, iteraſſe beneficio videatur, & in adorandâ noſtrâ Purpurâ, vel in conſequendis cunctis Conſulum honoribus & Privilegiis.* Quam Purpuræ adorationem æternitatis adorationem appellatam cenſet *Gothofridus in annotat. ad Leg. Primicer. C. de Fabricenſ. L. II.* dicentibus Theodoſio & Arcadio: *Primicerium Fabricæ* poſt biennium non ſolum vocatione; verum etiam honore donari præcipimus, ita ut inter Protectores ejuſdem fabricæ, per biennium adoraturus æternitatem noſtram ſuo quiſque tempore dirigatur. *Alciatus* tamen iſtum loquendi modum, quo Imperatoris æternitatem adorare dicimur, hyperbolen appellat, *lib. IV. de verb. ſignificat. Num.* 13. Ab *Ammiano Marcellino* irriſam. *Libro V.*

§. *XX. Quod ad modum &c.* *vid. p. 372.*

§. XXI. Legati externorum Principum togam Imperatoris Turcici in Palatio, juxta morem conſuetum, hodiè oſculari tenentur. Sic in Legatione Maximiliani II. Imper. Superiori ſeculo Legati in conſpectum Sultani adducti veſtem ejus de conſuetudine oſculati ſunt, teſte *Martino Cruſio,*

libro

lib. VII, Turco-Græciæ p. m 455. Audiamus αὐτόπτην Petrum della Valle, Itinerarii part. 1. Epiſt. V. p. m. 52. In der Einführung eines Außländiſchen Abgeſandten/ wird auch die Ceremonie in acht genommen/ den Saum an des Groß-Türcken Kleid zu küſſen. Wobey vors erſte anzumercken iſt/ daß kein Geſandter Er ſey ſo Vornehm/ als Er immer wolle/ denſelben öffter als zweymahl zuſehn bekomme; das erſte mahl wann Er ankompt/ und das andermahl wann Er wieder verreiſen wil. Und in dieſen beyden mahlen legen ſie/ mit Küſſung ſeines Kleides/ ihre Complimenten in einer kurtzen Reden/ (faſt eben wie bey den öffentlichen Conſiſtorien zu Rom/ ab; Der Groß-Türck aber antwortet nie nichts darauff/ ſondern iſt nur da/ dieſelbe anzuhören. Dienſtag der 10. Martii ward beſtimmet/ an welchem der Neue Bailo in dem Divan (den man den Groſſen/ oder Offentlichen nennet/ als welches der Ort des groſſen Rahtes iſt/) erſcheinen/und auff gewohnliche Weiſe des Groß-Türcken Kleid zuküſſen geführt werden ſolte/ nachdem man zween oder drey Tage zuvor dem alten Bailo, welcher ſo lang biß der neue angenommen worden/ ſein Anſehn behält/ eine Anzahl Kleider/ beydes für alle die jenige/ denen der Zutritt zu dieſer Ceremoni geſtattet werden ſolte/ zugeſchickt: denn es wird niemand zugelaſſen/ dem Groß-Türcken Reverenrz zumachen/ der nicht auß ſeinem Befehl ein hierzu gemachtes Kleid bekommen. Dieſes Kleid iſt von einem ſonderbahren/ aber ſchlechten Zeug auß Burſien gemacht/ und wird ein Ferrage, oder das erſte Oberkleid genennen/ weil man daſſelbe über das andere Ferrage, ſo man gewöhnlich trägt/ anzeucht/welches deñ meinem Bedünckẽ nach dem Käyſerlichen Präſent zu Ehren geſchicht/ vor welchem man alſo außgeputzt/ und in ſolcher Geſtalt erſcheinet/ die eben ſo ſeltzam iſt/ als wenn einer zu Neapolis zwey Mäntel über einander tragen wolte. Wir kamen des Morgens in aller frühe/ alles auff Türckiſch oder Griechiſch gekleidet zuſammen/ und waren unſer/ die vor dem Groß-Türcken zuerſcheinen/ und ſein Kleid zuküſſen erkoh-

ren

ren und verordnet waren / in allem vier und zwantzig / über welche Zahl man nicht ſchreiten / noch ander als nach Landes gebrauch gekleidet gehn darff. Et p. 55. Die Bailen welche am erſten hinein gangen/bleiben ſo lang ſtehen/biß wir alle drinnen waren / welches ſo bald es geſchehen / befanden wir uns zwiſchen zween Capigibaſci, oder Häubtern der Thürhüter / die zu dieſem ende / für der Thür auffwarten; Dieſe nahmen uns / gemählich / der eine bey der einen / der andre bey der andren Hand / faſt eben als wie unſere Doctorn, wann ſie einem Patienten den Pulß fühlen / und führten uns mit groſſer Anſtändig- und Ernſtligkeit vor ſeine Majeſtät. Wie wir uns nun ihme zwar nicht allzuweit / jedoch ſo viel als es von nöhten / genähert / knieten wir mit einem Knie auff die Erden / ſtreckten unſern Halß und Kopff / ſo weit wir konten / und küſten alſo den Saum ſeines Kleides/welches ein Capigibaſci ſo hoch auffhube / daß wir daſſelbe mit unſrem Mund erreichen kunten / nachdem ſolches geſchehen / ſtunden wir geſchwinde auff unſre Füſſe / und giengen wieder / jedoch allzeit rücklings / nach der Thür des gemachs / und von dannen Gliederweiſe eylends in den Hoff / woſelbſt wir der Wiederkunfft der Geſandten / die wir bey dem Groß-Türcken gelaſſen hatten / erwarteten. Hierbey iſt zuwiſſen / daß wir zu dem Kleider-Kuß nur einer nach dem andern / und Wechſelsweiſe gelaſſen worden / und durfften die nachfolgende nicht eher herbey gehen / als nachdeme man die Vorhingehende abtreten laſſen. De Legato Belgarum D. Cornelio Haga ad Portam Othomannicam, Togam Sultani oſculante vid. *VVilhelm. Baudartius lib. 4. p. 180.* Geiſtlicher und Weltlicher geſchichte / ubi ſimul memorat, quod legati ejuſdem Nobiles ad oſculum manus Imratoriæ admiſſi ſint. Simile quidpiam inter Tartaros obſervatur. Ita enim Princeps Perſicus Regis Tartarici Legatus ad Mitaquerum, ſive Campi-Mareſchallum; apud *Ferdinandum Mendozam, Pinto* in Eraſmi Franciſci Außländ. Kunſt- und Sitten-Spiegel / *lib. 1. Hiſtor. Select. XXII, pag.* 171. loquitur:

Der jenige/ welchem mein Mund den Hochſchätzbahren Saum ſeines Kleides küſſet/ ꝛc.

§. XX. Quod ad modum ipſum venerandi Purpuram attinet, Belgicus Seneca, *Lipſius Elect. lib. II. cap. 6.* jam ſuperiùs citatô, aſſerit, adorantes prius manum porrigere, deinde ad os referre ſolitos, cui incomparabilis *Salmaſius in notis ad Flavium Vopiſcum* contrariatur, nec non *Martinius in Lexico Philologico*, voce *Labratum*, affirmando, quod adorantes prius manum labris admoverint, deinde verſus Regem quem adoraturi erant, protenderint, undè phraſes hæ: *Oſcula jacere, baſia jactare, manu venerari.* Quo ex ritu fortaſſis illa apud nos conſuetudo ortum traxit, qua in honorandis aliis noſtram dextram ori admovere ſolemus, *Baiſe les mains*, χαίροντες, Galli appellant. Sed audi ipſum *Salmaſium l. d. p. 441.* ediſſerentem: *Male ab illo (Lipſio) ſcriptum eſt, adorantes manum prius porrigere, deindè ſtatim ad os referre ſolitos.* Imò contra illi faciebant. Manum enim oſculari, deinde eam verſus illum, quem adorabant, protendere conſueverant, & hoc erat, quod dicebant, *oſcula jacere. Tacitus lib. I. Hiſtor. cap. XXXVI.* Nec deerat Otho, protendens manus, adorare vulgum, jacere oſcula, & omnia ſerviliter pro dominatione. Jactare baſia apud *Juvenalem. Phædrus*, jactat baſia tibicen, id eſt populum adorat. Jacere autem oſculum is propriè dicitur, qui manum oſculatur, deinde eam porrigit ad eos, quorum honori ac venerationi dat illud oſculum, nam protenſione manus, quam prius erant oſculati, quodammodo oſculum ipſum porrigere & jactare ad eos videbantur, quibus honorem illum deferebant. Hoc oſtendit *Juvenalis* cum dicit;

> A facie jactare manus, laudare paratus,
> Sic benè ructavit.

Qui à facie jactat manus, is utique manu faciem prius tangit

tangit, quam eam jactet, & porrigit, poſtquam eam oſculatus eſt: & ſic quodammodo oſculum jactare ac porrigere creditur. *Manu venerari & manu ſalutare* hoc dicebant. *Tacitus de Nerone* Cithara cantante: poſtremò genu flexus, & cœtum illum manu veneratus eſt. Idem Neronis factum innuere videtur *Dio libro LXI.* ſcribens: Nero in Theatrum prodiit, Gallionis voce nominatim citatus, ſtetitq; Cæſar in ſcenâ habitu Citharœdi. Quin etiam ipſe Imperator dixit; domini mei, audite me libenter. Quæ poſtrema verba, *inquit Franciſcus Bernardinus Ferrarius, de Acclamationibus & plauſu veterum lib. II. cap. 26. pag. 138.* crediderim à Nerone, tum maximè pronunciata, cum populum adorabat. Nec ſanè mirum, ſi Spectatores veneratur Nero, dum hiſtrionem agit, cum Imperatores ipſi aliquandò theatrum ingreſſi, populum adorarent. *Suetonius in Claudio*; eoſdem ſpectacula edentes, ſurgens, & ipſe cum cætera turba voce ac manu veneratus eſt. Et *Claudianus in ſexto de Honorii conſulatu carmine:*

O quantum populo ſecreti Numinis addit
Imperii præſens ſpecies? quantamq; rependit
Majeſtas æterna vicem? cum regia circi
Connexum gradibus veneratur Purpura vulgus,
Conſenſumq; cavæ ſublatus in æthera vallis
Plebis adoratæ reboat fragor.

Propterea eruditè *Iohannes Meurſius in Auctario Philologico cap. 18.* obſervavit, Imperatores medii & infra cavi colliſis labris, editoque molliculo quodam ac fracto ſono, oſcula verius jactâſſe quam dediſſe, atque hæc *labrata* fuiſſe nuncupata. Hiſtrionem (Nero) pergit *Salmaſius*, verum agebat. At Hiſtrionum, Pantomimorum & Cantorum mos hic erat, ut populum ſcenam ingreſſi adorarent. Vetus Epigramma:

Ingreſſus ſcenam populum Saltator adorat.

Sic aurigæ flagello populum venerabantur. Cum enim manum

 dextram

dextram in adorando ad os referrent aurigæ, qui dextrâ flagellum tenebant, flagellum ipſum oſculabantur, & ſic adorabant. *Dio in Caracallo* de ejus aurigationibus loquens: Προσκυνεῖ δὲ αὐτὸς κάτωθεν τῇ μάστιγι, καὶ χρυσοῦς ὥσπερ τις τῶν ταπεινοτάτων ἤθει, id eſt, aganothetas flagello venerabatur. Quo loco quid vocet Dio προσκυνεῖν τῇ χειρὶ *manu venerari*. Sic enim Aurigæ ſolebāt. Idem *in avito*: ἐθεῶντο δὲ αὐτὸν ἁρματηλατοῦντα καὶ χρυσοῦς ὥσπερ τινὰ τῶν ταπεινοτάτων αἰτοῦντα, τοὺς δὲ ἀγωνοθέτας καὶ στρατιώτας προσκυνοῦντα. Labrata autem oſcula diximus ea dici quibus in adorando utebantur, & inde dici, quod manum labris admoverent, cum adorabant. At Imperatorum Imagines & ſacri vultus qui populis inhiantibus, ut lex loquitur, inferebantur, quod ab omnibus adorarentur, & hujuſmodi labratis oſculis excipi ſolerent, labrata etiam, ut dicerentur invaluit. Labratum propriè eſt ſalutatio vel adoratio quâ Imperator vel Imperatoris Imago excipitur. Gloſſæ ἀσπαστικὸν Βασιλέως interpretantur. Verum ipſa etiam imago Imperatoria, quæ labratis adorabatur, ita dicta eſt. Hinc paſſim Græci λάβρατα vocârunt imagines regias. *Gregorius Dialog. Epiſt.* I. *ad Leonem Iſaurum* : διὰ τοῦτο καὶ τὰ λάβρατά σου καὶ ἐδέξαντο καθὼς πρέπει Βασιλεῦσι Βασιλέας τιμᾶν. Et paulò poſt : τότε ῥίψαντες τὰ λάβρατά σου κατεπάτησαν, καὶ ἀνασκαφὴν τοῦ προσώπου σου ἐποιήσαντο. *Chronicon Alexandrinū*: τούτῳ τῷ ἔτει ἐβασίλευσεν Ἀνθέμιος, καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ῥώμην, καὶ εἰσῆλθε τὰ λάβρατα αὐτοῦ ἐν Κωνσταντίνου πόλει, διὰ φερεντίου ἐπάρχου πόλεως. Iidem Græci λάβρατον non de Imperatoria tantum imagine, ſed de quovis Simulachro & effigie uſurpârunt. Hinc Hermulas, quæ pro terminis erant finiendis agris λάβρατα vocârunt. *Pediaſimus Bulgariæ Chartophylax in libello manuſcripto*, περὶ γεωδαισίας. Ἐν ταῖς τῶν χωραφίων ἀρχαῖς εἰώθαμεν πέτρας ὀξύας ἢ λάβρατα, τιθέναι ὡς ἔνορα. *Gloſſæ Baſilicorum*, λάβρατον ἐκ τοῦ λαβόρατον, καὶ κατὰ συγκοπὴν, λάβρατον, τοῦτ' ἔστιν, εἰργασμένος καὶ χειροποιητὸς ὅρος. Vult labratum, cum terminum vel hermulam ſignificat, dici quaſi laboratum & manufactum. Falsâ quidem & ineptâ Etymologiâ, ſed ex quâ conſtat Græcos ſemper λάβρατον ſcripſiſſe & pronunciaſſe, non λαύρατον, hoc

eſt

eſt lauratum; quod ſatis ſit confutandis illis, qui λαύρατα eſſe lauratas vel laureatas imagines, ſibi imaginati ſunt. Hactenus Salmaſius.

§. XXII. Secundò de Imaginibus Imperatorum & Regum adoratis eò minus dubium eſt, quo certiùs conſtat, veteres Principes ſua domi habuiſſe Lararia & cubicula Larariis maximè confinia, in quorum altero Deos immortales Diis penatibus progenitos, in altero autem homines in Deorum cenſum relatos quos ſcilicet merita in cœlum uſq; evexerant, ſalutaverunt. Sic *Lampridius de Alexandro Severo, cap. 29.* memoriæ prodit, quod in Larario ſuo divos Principes, ſed optimos, electos, & animas ſanctiores, in queîs & Apollonium, & quantum ſcriptor ſuorum temporum dicit, Chriſtum, Abraham, & Orpheum, ejuſmodi cæteros, ac majorum effigies *habuerit.* Utriſque Imaginibus thure ac floſculis, imo victimis interdum SACRA FACERE & SUPPLICARE ſolebant. Exinde apud *Minutium Felicem in Octavio* legimus: Quis dubitat horum imagines conſecratas vulgus orare & publicè colere, dum opinio & Mens Imperatorum artis concinnitate decipitur, auri fulgore perſtringitur? ſubſcribit *Gregorius Nazianzenus Orat. in Iulianum,* Eſt enim hoc in more poſitum, ait, haud quidem ſcio, an apud alios quoque homines, qui Imperio ſubſunt, cæterùm apud Romanos ſtudioſiſſimè obſervatum, ut publicis ſtatuis Imperatores ornentur, parumq; habent ipſi adorari, niſi idem ſuis imaginibus picturiſq; præſtetur, quò cumulatior ipſis perfectiorq; veneratio reddatur. De iſto etiam ritu notabilis locus in *Plinio lib. X. Epiſt. 97.* occurrit: Juſſerat (Plinius) imaginem Trajani cum ſimulachris Numinis adferre, ut thure ac vino iis ſupplicarent, ac maledicerent Chriſto, quorum nihil cogi poſſe dicuntur, qui ſunt revera Chriſtiani. *Herodianus lib. V. de Heliogabalo*: Quare imaginem propriam maximis lineamentis, qua ipſe obire Sacerdotis munia videbatur, ſimulque figuram numinis cujus Sacerdotium gerebat, depi-

ctam in tabula præmiſit Romam, juſſis qui eam ferrent, in media curia loco edito ſupra victoriæ caput collocare, ut cum Senatus haberetur, Thura unuſquiſque adoleret, merumque libaret. Edixit item, ut omnes Romani Magiſtratus, quique publicè ſacra facerent, ante alios Deos, quorum meminiſſe inter ſacrificandum ſolent, novum illum Deum Heliogabalum nuncuparent. *Suetonius in Caligula cap. XV.* de Artabano Parthorũ Rege tradit, quod cum antea odium ſemper contemtumq; Tiberii præ ſe tulerit, ultro Caligulæ amicitiam petierit, veneritque ad Colloquium Legati conſularis, & transgreſſus Euphratem, Aquilas, & ſigna Romana Cæſarumque Imagines ADORAVERIT. Ea ſimulachra, inquit *Lipſius*, nego aliud fuiſſe, quam Cæſarum ex auro argentovè imagines, ut quiſq; imperabat. *Iulius Capitolin. in Marco Antonino Philoſopho* : Sacrilegus judicatus qui Antonini imaginem in ſua domo non habuit, qui per fortunam vel potuit habere vel debuit. Inde cavit *Tacitus*, ut Aurelianum omnes pictum haberent. *Flav. Vopiſcus in Tacito*, qui etiam addit : Eant & dignitatem Probo derogent, quem Imperatores noſtri conſecrandum vultibus indicârunt, *in vita Probi*. Unicum adhuc addo ex *Plutarcho in vita Themiſtoclis p. m.* 125. Cum Regem Perſarum Græco more convenire vellet, Artabanus Tribunus militum illum ab editu depulit, nec rogationem ejus fieri ullam paſſus eſt, niſi adorato Rege, in hæc erumpens Verba ? *Leges, Hoſpes, mortalibus diſcrepantes ſunt, aliis alia honeſta : Omnibus autem honeſtum eſt domeſtica ornare ac tueri. Ac libertatem vos præ cæteris & æqualitatem ſpectare fama eſt; nobis inter multas & præclaras leges hæc eſt, præclariſſima, venerari Regem, & imaginem adorare omnia conſervantis Dei.* Imagines autem illæ pectoretenus expreſſæ. Claudio enim Clypeus aureus, velut Grammatici loquuntur, clypeum aureum Senatus totius Judicio in Romana Curiâ collocatum eſt, & ut nunc videtur, expreſſo thorace vultus ejus. *Trbellius Pollio in vita ejus*, Chriſtiani Imperatores quidem mul-

multas ipſis ad majeſtatem erectas imagines tolerarunt, ſed ADORATIONEM ut impiam & æterni numinis Majeſtati adverſam publicis conſtitutionibus prohibuerunt. Id innuunt Theodoſius & Valentin. Cæſares *l. 2. C. de ſtat. & imagin.* Præfecto Prætorio: Si quando noſtræ ſtatuæ vel imagines eriguntur, ſive diebus (ut aſſolet) feſtis ſive communibus: adſit judex ſine adorationis ambitioſo faſtidio; ut Ornamentum diei & loco & noſtræ recordationi ſui probet acceſſiſſe præſentiam, vel, ut Pacius vult, præſentiâ. Boleslaus quartus, Poloniæ Rex, Patris ſui effigiem, in numismate aureo, è Collo ſuſpenſam circumferebat, & quoties Majoris momenti negotium aliquod decernendum occurreret, ori illam admovebat, & venerabundè DEOSCULANS ſolebat dicere: Avertat benigniſſimus Deus, ne quid ego indignum regio tuo nomine ſtatuam, *Didacus Saavedra Faxardo Symbol. politic. XVII.* Hodiè Peruani Reges adhuc Ethnici in vivis ſibi lapideam ſtatuam parari curant, eique nomen fratris tribuunt, quæ æquali cum Regibus honore mactatur, juxta *Acoſtam lib. V. Hiſtor. cap. 6.* De Sinenſium Imperatoribus *Maffeus lib. VI. Hiſtor. Indic. pag. 268.* apud *Eraſm. Franciſci lib. II. Hiſtor. XII.* Des Außländ. Sitten-Spiegels pag. 448. notanter ſcribit: In allen Sineſiſchen Provintzen / wird eine vergüldete und verdeckte Taffel verwahrt / darauff des Käyſers Nahm geſchrieben ſteht. Für ſelbige Taffel tretten / ſo offt der Neumond kompt / alle Sineſiſche Befehlhaber und hohe Beambten hin / heben den Fürhang auff / und knien davor ſo demühtig und Ehrerbietig / als ob der Käyſer ſelber in Perſohn zugegen wäre.

§. XXIII. Tertiò Regum literas oſculabantur accipientes, nec non capiti atque oculis admovebant, ceu ex *Coſma Patriarcha lib. 11. Hiſtoriæ Saracenicæ cap. 11.* liquet. Quin & hoc, inquit, conſtat, literæ Regis cum afferuntur alicui à Præfectis,

tectis, ejus ſigillo conſignatæ, eique dicitur: hoc à Rege eſt, eum illas legere, *oſculari*, capitique ſuo & oculis admovere, ut Regem honoret, quod nomen ejus & ſigillà eis impreſſa ſint. Gemina his habet *Eutychius Patriarcha Alexandrinus Tomo* II. *annalium*, ab inſigniſſimo Domino Eduardo Pocockio, quem ob favorem Oxoniæ mihi exhibitum reverenter nomino, *ex Arabico Latinitate donato*: Cum perlatæ fuerint à Rege literæ (*inquit translator celeberrimus pag.* 42.) ad præfectum illius aliquem, ſigillo Regio ſignatæ, dictumque fuerit id ſcienti, eſt hoc ſigillum Regis: Hæ illius literæ, annon aſſurgens ſtabit, donec literas manu acceptas OSCULATUS fuerit, eaſdemque capiti & oculis ſuis admoverit? Neque interim ideo aſſurgit, aut literas oſculatur, quod chartam veneretur, aut ceram chartæ obductam, aut atramentum intra chartam, aut quod literis aſſurgat, eaſq; veneretur. Non per vitam meam, ob rerum iſtarum aliquam, verum inde hoc eſt, quod Regem veneretur ejuſq; nomen, cum ipſius ſint literæ. Baſilius Imperator Orientalis Hadriani II. Pontificis Romani literas ſimili oſculo excepiſſe à *Guilielmo Bibliothecario in Adriani vita apud Anaſtaſium de vitis Pontificum, p. m.* 229. perhibetur, Verba ejus hæc ſunt: Ante Imperatorem in Chryſotriclinio ſibi continuò aſſurgentem ſalutabundi conveniunt, Apoſtolicas Epiſtolas Imperatori offerunt; quas Imperator per ſemet ſuſcipiens oſculatur; de ſtatu Romanæ Eccleſiæ, ſalute D. Adriani ſummi Pontificis, deq; omni Eccleſiaſticorum, Senatoriorumq; ordine ordinabiliter perſcrutatur. *Alcuinus Epiſtola LXII.* de oſculis aliorum etiam literis libatis ſic loquitur: ſolutis Sigillis, avidis oculorum obtutibus per ſingulas lineas iter aperui, deſiderabilemque optatæ ſalutis ſoſpitatem patris agnoſcens, in illis mox ſingulis literarum apicibus oſcula libabam, totumque me Deo Chriſto effudi in gratiarum actiones. *Iulianus Imperator Epiſtola XL. ad Iamblichum* ſcribit: Literas tuas ut accepi, oſculatus ſum, & ad oculos admovi mordicuſque tenui. Eodem

ſpectat

ſpectabat *Epiſtola LX.* Quoties ad os meum Epiſtolam admovi, ſicut matres filiolos ſuos exoſculantur? quoties inſcriptionem ipſam, quam velut manifeſto ſigillo tuapte manu obſignaveras? &c. *Cicero lib. III. Epiſt. XI. ad familiares.* Complexus igitur ſum cogitatione te abſentem, epiſtolam verò oſculatus, etiam ipſe mihi gratulatus ſum. Quartò eodem pacto præcipui Principum Dignitarii, quos forte novo vocabulo, uti in aulis nova ſæpè formantur Prædicata, non immeritò MINISTRISSIMOS vocaverim, ab aliis honorati ſunt. Ita Præfectum Prætorio, cum Palatium eſſet ingreſſus debuiſſe conſvetudine Imperatoria adorari, memorat *Caſſiodorus Libro VI. Variar. Epiſt.* 3. Non tamen à vulgò, ſed iis, quibus ſpeciali indultum erat Privilegio. Inde enim eſt conſtitutio in *L.* 1. *C. de Domeſt. & Protector.* Ubi Valentinianus & Valens Auguſti Euſignio P. P. mandant, ne à domeſticis & protectoribus oſcula recipere dedignetur; quippe Sacrilegium eſſe illis, quos Principes purpurâ ſuâ dignos æſtiment, non deferre honorificentiam. Huc quidam locum ex *Ælii Spartiani cap. II. in vita Severi* trahunt, qui nempè *cum eum* in legatione quidam municipum ſuorum Leptitanus præcedentibus faſcibus, ut antiquum contubernalem ipſe plebejus amplexus eſſet, fuſtibus ipſum ſub elogio Præconis cecîdit: Legatum P.R. homo plebejus temerè amplecti noli! ubi tamen de amplexu generaliter tantùm, non autem de oſculo agitur.

§. XXIV. Clariùs ut cognoſcatur quid nomen Prætorio-Præfecti importet, neceſſariam explicationem ſubjicio. *Martialis* de *Fuſco*, qui tantum munus ſub Domitiano adminiſtrabat, ſic canit:

> Ille ſacri lateris cuſtos Martisque togati,
> Reddita cui ſummi caſtra fuêre Ducis.

In *notitia Imperii Romani*, qui olim Præfectus Prætorio, Comes domeſticorum inſcribitur. Poſterioribus temporibus Græcis ἀκόλυθος appellatus eſt, qui Barangis præerat, ſeu Regis ſtipatoribus. Id docet *Codinus de officiis aulæ Conſtantinopolitanæ cap. V.*

§. 71. ὁ Ἀκόλουθος εὑρίσκεται μὲν ἔνοχος τῶν Βαράγγων, ἀκολουθεῖ δὲ τῷ Βασιλεῖ ἔμπροσθεν αὐτῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀκόλουθος λέγεται. Acoluthus addictus Barangorum ſivè Regiorum ſatellitum præfectus eſt: ſequitur autem Regem ante Barangos, ideoque Acoluthus, hoc eſt, Secutor, dicitur. Hæc *Codinus*. Barangi Officiales, qui cuſtodiebant claves portarum civitatis, ubi morabatur Imperator. Cantacuzenus Lib. I. cap. I. Vocabulum Anglicum eſt illius ævi teſte Curopalata: nam cuſtodes illi Angli erant etiam Cameræ Imperialis cuſtodes, ferentes ſecurim, ideò Securigeri & Barangi dicebantur. Macer Hierolex. pag. 72. Franciſc. Guoldman. Dictionar. Latino-Anglico. Unde verò Prætorio Præfectus appellatus ſit, ex *Aſconio* diſcitur, *Veteres*, inquit ille, omnem Magiſtratum, cui paret exercitus, Prætorem appellaverunt. Unde & Prætorium Tabernaculum ejus dicitur, & in caſtris porta Prætoria, & hodiè quoque *Præfectus Prætorio*. Quibus ex verbis innoteſcit Præfectum Prætorio dici eum, qui militibus iis præerat, quos Imperatores ad ſui corporis cuſtodiam adſciverant. Quod inſtitutum primùm ab Auguſto fluxiſſe *Svetonius* in vita ejus, & *Dio lib. LV.* teſtantur. Nam ab eo primùm miſsâ ſub Jugum Republicâ, & expreſsâ libertate, exemplo Magiſtrorum equitum Præfectus Prætorio creari cœpit, eique dari plenior licentia ad diſciplinæ publicæ emendationem. Quibus initiis adeò is Magiſtratus crevit, ut appellari à Præfectis Prætorio non poſſet. Credidit enim Princeps, eos, qui ob ſingularem induſtriam, explorata eorum fide & gravitate, ad hujus officii apicem eveherentur, non aliter judicaturos eſſe, pro ſapientia ac luce ſuæ dignitatis, quàm ipſe foret judicaturus. *L. 1. de offic. Præfecti Prætorio in Pandectis.* Poteſtati Præfecti Prætorio, inquit *Caſſiodorus variar. lib. VI. Epiſt.* 3. nulla dignitas eſt æqualis; vice ſacra judicat, nullus ei miles fori authoritate præſcribit, excepto officiali Magiſtri Equitum. Ad regendas denique provincias ſunt adhibiti. Auguſtus à principio duos creaverat, non rarò tamen unus tanto muneri præfuit. Deinde poſt-

de poſtquam iidem provincias ſortiti ſunt, beneficio Principis binos oriens, totidem occidens ea poteſtate præditos accepit. Quintum poſtremò Juſtinianus Africæ impoſuit, poſtquam ea Vandalis erepta eſt. Titus Veſpaſiani filius, ſi *Plinio* credimus in *Præfatione Hiſtor. Naturalis*, apud patrem eâ Præfecturâ functus eſt. Pugio inſigne poteſtatis fuit, ut refert *Aurelius* Victor de Cæſaribus, *in Trajano*, & *Dio lib. XLIV.* Conſtat autem ex plerisque omnibus ſolitum ab Imperatore cingulum unà cum gladio dari Pretorio Præfecto. Et memorabilis vox Trajani literis mandata eſt, qui cum Præfectum ſuum cingulo donaret, ita dixiſſe traditur: *Accipe hunc enſem, & ſiquidem rectè atque è Republicâ imperavero, pro me; ſin ſecus, in me utere.* *Macrinus apud Herodianum libro V. cap. I.* Præfecti Prætorio dignitatem ita deſcribit: ȣ̓ πολὺ ἐξȣσίας καὶ δυνάμεως Βασιλικῆς ἀποδέȣσα, ὅπȣγε καὶ αὐτὸς ὁ Βασιλεὺς τοῖς ἐπάρχȣσι τῶν ϛρατοπέδων πεπίϛευται. *Non multùm abeſt à Principatu, ſiquidem ipſe quoque Imperator fidei ſe præfecti cohortis credit.* *Evagrio lib. III. cap. 42.* Κορυφαία ἀρχὴ dicitur, ſummus Magiſtratus; & ab *Eunapio* in *Proæreſio* Βασιλεία ἀπόρφυρ☉, Imperium ſine purpurâ appellatur. Tales Præfecti poſtmodum vocati ſunt *Comites aulicorum* & tandem circa Juſtiniani tempora CUROPALATÆ; ceu Nobiliſſimus *Bæclerus*, Sidus illud penitioris literaturæ, in *Notis ad Herodianum tradit libro I. cap. 9. & Lib. V. cap. I.* Hæc vox non eſt Græca ſed Latina à Græcis corruptè prolata; & primùm inter Latinos ſcriptores à *Corippo*, ex Græcis autem ab *Evagrio* uſurpata. Ita enim ille Ιȣϛῖν☉ τὴν φυλακὴν τῆς αὐλῆς ἐμπεπιϛευμένος ὃν Κȣροπαλάτην ἡ Ρωμαίων λέγει φωνή. Juſtinus, cui credita erat aulæ cura, quem Romano ſermone CUROPALATEM appellamus. *Corippus libro II.*

Diſpoſitorque novus ſacræ Badoarius aulæ,
Succeſſor ſoceri, factus mox cura Palatî eſt.

Æſtimationem hujus dignitatis *Caſſiodorus Variar. lib. VII. cap. 5.* in fine exponit dum verba Imperatoris ad Curopalatam memorat: „ Illud quoque conſidera quâ gratificatione tracteris, „ ut aureâ virgâ decoratus, inter obſequia numeroſa ante pedes „ regios primus videaris incedere, velut ipſo teſtimonio vici- „ nitatis noſtræ agnoſcamus tibi palatia commiſiſſe. Lege ſis *Nicolaum Alemannum in notis hiſtoricis ad Procopii arcanam Hiſtoriam cap. VI. p. m. 101. cap. XXI. pag. 159. Editionis Pariſinæ in medio fol.* Anno M DC LXIII. *Claudium Rangolium in Commentar. ſuper 1. Reg. cap. 26. pag. 1397. Pancirollum in notitia utraque dignitatum. Cap. V. fol. 6. ſeq. Sertorium Urſatum in monumentis Patavinis, libro I. Sectione I. paginâ 15. Andream Dominicum Floccum, Florentinum, de poteſtatibus Romanor. lib. II. Cap. XXIII.*

§. XXV. Ulteriùs pavimentum ipſum Regium apud Parthos oſculo honorari ſolitum meminit *Martialis, lib. X. Epigramm. LXII.*

Ad Parthos procul ite pileatos,
Et turpes, humilesque ſimplicesque
Pictorum ſola baſiate Regum.

Quibus *Domitius Calderinus in Commentar.* p. m. 570. ſubjicit, Parthi Regem ſuum ſuperſtitiosè venerabantur, adorabantque, oſculô pedum & ſervilibus Supplicationibus. Imò & eum adituri terram ore tangebant, ut Autor eſt *Xenophon in Pædiâ VII.* Idem mos hoc ipſo ævo diverſas inter orientis nationes tenaciter ſervatur, uti ex ſubſequentibus Faculæ hiſtoricæ radiis ad oculum ſufficienter patebit. *Iohannes de Mandeville*, poſtquam *in Itinerario* memoraſſet, Aſiaticos in ſignum humillimæ ſubjectionis Terram oſculari, pergit Cap. VII. Oportet, quod ubicunque primùm nuncius Soldanum aſpiciat, ſive ad feneſtras, vel alibi, cadat ad genua, & terram protinùs oſculetur. *Caſpar Balby in navigatione ad Regnum Pegu, à M. Gotardo Dantiſcano in fol. Francof. German. edita Anno 1605.* de Rege in Pegu: Demnach Balby ihn erblicket / gieng er und ſein erſter Dol-

metſch

metſch zu der erſten Pforten / welche in den Hof führet / ſie fielen beyde auff die Knie / richteten ihre Hände empor/ gleich denen / die etwas bitten wollen / bückten ſich vor ihrem auffſtehn / dreymahl nieder / den Boden zu küſſen / und wieder dreymahl biß ſie zu ſeinem Thron kommen. Conf. *Franciſci* 3. Theil deß Oſt- und Weſt-Indiſchen Luſt- und Statt-Gartens / p. 1521. *Ferdinandus Corteſius de novâ Maris Oceani Hiſpaniâ, Narratione* 2. quid ſibi apud Mexicanos contigerit, his verbis promit: Celebris civitas Temixtitan, (id eſt, Mexico) geminas tantum habet portas, una eſt, qua ingrediuntur, altera quâ egrediuntur. Huc proceſsêre mei ſalutandi gratiâ ad mille proceres civitatis prædictæ omnes habitu conſimili & decreto, ſecundum eorum morem & conſuetudinem, & cum adpropinquabant, quilibet eorum patriâ utebatur ceremoniâ, quæ talis eſt; eorum quilibet prout erat in ordine, dum me ſalutatum accedebat, manu terram tangebat, & illam poſtea deoſculabatur in ſignum maximæ reverentiæ, & horam ibi conſumpſimus, antequam quilibet ceremoniam perfeciſſet. *Fernandus Mendoza, Pinto apud Eraſmum Franciſci* im Außländiſchen Kunſt- und Sitten-Spiegel / *lib. 1. Hiſtor. ſelectæ XXII. pag.* 171. de Tartarorum reverentia erga ſuperiores: Als der Mitaqver oder Feld-Hauptmann bey den Perſianiſchen Fürſten / den der Tartariſche König geſandt hatte / der ſeiner bey dem Stadt-Thor wartete / angelangt / ſtieg er ab vom Pferde / nahm ſeinen Sebel von der Seiten / und präſentirte jenem denſelben auff den Knien / nachdem er vorher fünffmahl die Erde geküßt hatte; Mit welchen Geberden / dieſe Völcker gemeiniglich ihre demühtige und höffliche Ergebenheit bezeugen. Auß einem Gemach der Königlichen Tartariſchen Lager-Hütten / kamen ſie in ein anders / woſelbſt eine groſſe Menge gewaffneter Männer / in fünff Reyhen / ſtund; die ihre mit Gold- eingelegte Sebel auff der Schulter hielten / und dem Mitaqver einen kurtzen Stillſtand verurſachten / um etliche Fragen an ihn zu thun / mit groſſen Complementen.

Dieſe nahmen von ihm auff den Silbernen Kolben / ſo die Knaben trugen / den Eydt; Welchen er auch auff den Knyen ablegte / und dreymahl dabey die Erde küßte. add. pag. 175. 178. Similiter ſolent hæ gentes reverentiæ causâ proprios gladios oſculari, quod obiter notare conſultum videbatur. Modò nominatus *Franciſci in opere citato lib. II. Hiſtor. Selectæ XVI. pag. 493. Ex itinerario Arnoldi Browne* Angli: Als ſie an den Königlichen Vorhof einander mit groſſer Höfflichkeit gegrüßt / und bewillkommet; giengen ſie nach der Schloß-Pforten zu Fuß / und begegneten einem Mann / der über achtzig Jahr alt / und deß Königs Oheimb war / auch viel groſſe Herren bey ſich hatte: Auff Erblickung dieſes alten Herren / küßten die Geſandten (dann deß Königs von Cauchin Legat kam von dem Aſiatiſchen Tarter-Cham wieder zurück / und brachte den Tartariſchen mit ſich) auß ſonderbarer Ehrerbietung ihren Sebel / welches der alte gleichfals / zur Gegen-Reverentz / an dem Seinigen thät: angemercket / ſolches deß Orts / für eine groſſe Ehre wird geachtet.

§. XXVI. Poſtremò huic diſſertationi Juramentum, quod ſolenni crucis oſculo abſolvitur, & obſervantiæ ſuperioribus à ſubditis debitæ locum non ultimum occupat, annecto. Olim ſub Imperio Rudolphi Habsburgenſis uſurpatum eſſe, recenſet Nobiliſſ. Dn. *Sigiſmundus à Birken* im Spiegel der Ehren / deß Ertz-Hauſes Oeſterreich lib. 1. cap. 9. pag. 82. Nach vollbrachter Krönung / begehrte Käyſer Rudolphus von den Fürſten / ihme den gewöhnlichen Eydt abzulegen / auch hiermit anzuloben / daß ſie ihm alles / was dem Reich entzogen worden / wieder ans Reich wolten bringen helffen. Als aber die Fürſten (vielleicht / wegen dieſer ſeiner angehengten ſtrengen Anforderung / etwas unentſchloſſen / und weil ſie zum theil nicht gern wider ſich ſchweren wolten) ſolchem nachzukommen Auß-

flucht

flucht ſuchten / mit Vorwandt / wie daß kein Scepter/ zu welchem Sie ſchweren könten / vorhanden wäre : Hat Käyſer Rudolphus ein Crucifix vom Altar ergrieffen/ ihnen ſolches gezeiget / und geſagt : Sehet hier / diß Zeichen / an welchem die Welt erlöſet worden / wil ich an ſtatt eines Scepters / wider meine und deß Reichs Feinde/ gebrauchen. Durch die Chriſt-tapffere Rede / wurden die Fürſten bewogen / daß ſie das Crucifix andächtig küſſeten / auch Käyſer Rudolpho unverzüglich den Eydt leiſteten/ und ihm alle Hülff verſprachen. Ruſſis idem perquam familiare, imo juramenti religione penè ſanctius eſt, juxta *Fehlavium in Enchiridio de ſtatu hodiernorum Græcorum Chriſtophori Angeli pag. 35. edit. Lipſ. in 4.* Et illo æque ac jurejurando fidem & ſubjectionem ſuo Regi obſignant, quemadmodum illuſtris *Thuanus* in operoſâ ſui temporis hiſtoria ad annum M D XCVIII. part. 5. libro 120. p. m. 516. tali verborum ambitu exponit: Apertis dein tabulis (Teſtamenti poſt obitum nempe Theodori Magni, Moſcorum & Ruſſorum Imperatoris) cùm de Theodori voluntate regni adminiſtrationem uxori viduæ (Gerniæ & Patriarchæ, qui ſummam in religionis rebus authoritatem habet,) commendantis publicè conſtitiſſet, Præfecti, Senatores, Proceres, aliique miniſtri Moſcam conveniunt, & *oſculo Cruci affixo* fidem obſequiosè Reginæ obligant; perinde id religioſum apud Ruſſos, ac ſi ſublatis tribus digitis Sacramentum dicerent. Idem laudatus Scriptor ad iſtud pag. 519. reſpicit, quando Boriſſy, qui Gerniæ Frater erat, inaugurationem, cum communi omnium Subditorum conſenſu, & continuis Reginæ ſororis precibus exoratus, in univerſas Ruſſiæ Provincias Principatum ſumeret, proſequitur, ſcribens: Quibus peractis Senatores, Præfecti Provinciarum & arcium, aliique Imperii ordines à novo Principe ritu ſolemni in fidem adacti ſunt. Apposite quoque *Olearius lib. III. Itinerarii Rutheno-Perſici*: Der bey den Ruſſen ſchweren ſoll/ [illegible] wird

wird vor den Bildern ihrer Heiligen befragt/ ob er den Eydt auff ſeine Seel und Seligkeit nehmen will? Sagt er ja: So wird ihm ein Creutzlein / etwa einer Spannen lang vorgehalten/ gegen demſelben ſegnet er ſich erſt/ und küßt es hernach / denn wird auch das Bild von der Wand genommen/ und ihm zu küſſen vorgehalten.

§. XXVII. Cæterùm oſculum crucis in Pactorum confirmatione adhibitum, quin & diplomata illo roborata reperio. Ritum oſculationis talis ab ipſo magno Duce Federovvitz in confirmationem Articulorum Stolbovvenſium peractæ habet Petrus Petrejus Chronici Rerum Moſcovitic. Part. II. pag. 522. Nachdem die Geſandten ihre Reverentz gethan / und deß Groß-Fürſten Cantzler ſeine Oration vorbracht / und die Creutz-Küſſungs-Schrifft offentlich geleſen / und dieſelbe in einer güldenen Schüſſel auff ein Bild unter einem Creutz/ ſo von Gold und Edelgeſteinen gemacht / geleget gehabt. Wie auch nachdem der Groß-Fürſt ſelber kürtzlich ſeine Rede ſtehend beſchloſſen / nehmlich / daß laut dem auffgerichteten Friedens-Vertrag er alles auffrichtig/ und ſich deßgleichen von dem Könige verſehen / da neigte er ſein Haupt und ließ die zween vornehmſten Fürſten deß Reichs Fedro Ivvanovvitz Mſtiſtlouski die Krohne von ſeinem Haupt / und Ivvan Michalovvitz Worotinski den Stab oder Scepter nehmen/ der Cantzler aber ermahnte die Geſandten / daß ſie mit fleiß darauff ſehen ſolten / wie der Groß-Fürſt das Creutz küſſete / und trat der Groß-Fürſt von ſeinem Stuhl einen Schritt fort / legte ſein Angeſicht auff das Creutz / und küſſete hernach daſſelbige / wie es ſich anſehen ließ / mit ſonderlicher Devotion. Nach Verrichtung dieſes / ſagte der Groß-Fürſt ſelber zu den Geſandten: Nun habt ihr geſehen / daß wir das Creutz geküſſet haben / umb alles zu halten / was zwiſchen uns groſſen Herrn Zaarn und Groß-Fürſten Michael Federovvitz aller Reuſſen Samoderſitz und vieler Herrſchafften Herren und Uberwinder / und

unſerm

unſerm vielgeliebten Bruder / Eurem Herꝛn / dem Groß-mächtigen Könige Guſtavo Adolpho in Schweden / in dem auffgerichteten Contract beſchloſſen worden ; Und ließ ſich damit die Krohne wider auffſetzen / wie auch den Stab in die Hand geben. Sic Johannes Baſilius Magnus Ruſſorum Dux in reſponſione ad literas Johannis Svedorum Regis, cum quo lis illi intercedebat, promittit ; Se literas tuti commeatus Legatis Sveticis Novogardiam daturum, deinde etiam ſuos in Svetiam miſſurum, cum mandato, ut Rex Johannes coram illis oſculo crucis pacta pacis firmaret, & Regni Archi-Epiſcopi ſigillis ea ſtabiliret. *Johannes Loccenius Hiſtor. Svecanæ Lib. VII. p. m. 384.* Edition. ſecundæ in quarto, Anno M DC LXXVI. in ſequenti pagina pergit : Magnus Holſatiæ Dux mox propè Revaliam caſtra metatur, miſſis ad urbis cives literis, quibus ſe iſtuc acceſſiſſe jactabat, ut Livonos, juris Germanici populos, Svedorum ac Polonorum Jugo eriperet, & armis miſerè diſcerptas Provincias ſub unius Germani Principis, (quo ſeipſum innuebat) Imperium redigeret. Imperatorem enim Ruſſorum, cujus viribus adjutus venerit, ſolenni diplomate, CRUCIS OSCULO firmato, ſibi & ſuis hæredibus, aut iis deficientibus, Coronæ Danicæ, unive ex Holſatiæ Ducibus, Livoniam regio titulo ſemper poſſidendam conceſſiſſe ; nec quidquam ſibi juris in eam Provinciam præter Protectoris nomen, reſervâſſe ; quod pro viribus tueri velit. Idcircò ſe cum juſtis copiis ab eo huc miſſum eſſe, ut Svedos Livoniâ, tanquam injuſtos poſſeſſores expellat. H. I. *Hiſtoria Americana ſive Antipodum* parte II. pag. 336. de duce Hiſpanico Anno M D LXV. tradit : Da er (der Spaniſche Oberſte) nun deß la Caille Rede an und außgehöret / habe er ihm nicht allein mit gewiſſen Worten / Treu und Glauben / (welchen er mit vielen widerholeten Zeichen deß heiligen Creutzes durch einen Kuß geweyhet / bekräfftiget/) verheiſſen. Sed fidem

Bbb Punicam

Punicam adhibuiſſe ex relatione innoteſcit. Ita quoque in deſponſationibus Regiarum Perſonarum crux deſponſandis oſculanda offertur, uti de Regis Hiſpaniæ Filia Maria Thereſia Reginâ Galliæ, *Chriſtianus Adolphus Thuldenus Hiſtor. Europæ Enneados II. Lib. III.* pag. 439. ad Anno M DC LX. commemorat: Ab arâ principe haud longè, ea parte quod cornu Evangelii nominant, Uraniſcus erat poſitus, aureis floribus acupictis inſtratus; & propè Uraniſcum ſedes aulæo circumjecto conſpicua; in eam ſe Philippus Rex conferebat, cui ad lævam Maria Thereſia Franco Regi in matrimonium collocanda adſtabat. In templum venientes Pampelonenſis Antiſtes exceperat, aquâ luſtrali & ſigno crucis, quod reverenter exoſculati ſunt, præbitis. *Idem ibidem pag.* 447. In ſancti Johannis Lugienſis oppido nuptiarum celebritas nona Junii luce perpetrata eſt. Cardinalis magni eleemoſynarii munia implens Evangeliorum Codicem & pacis oſculum conjugibus copulandis porrigebat. Et hic mos ſupra crucem jurandi valdè antiquus eſt, ſiquidem in Jure Canonico *Can. qui pejerat*, XXII. q. 5. legitur; qui pejerat ſe in manu Epiſcopi, aut in cruce conſecrata, tres annos pœniteat. Ab hoc more perjuri omnes dicebantur STAUROPATÆ, id eſt, crucis conculcatores. Inde Perjurium *σταυροπατεία* Græcis audit. Exſtant & Principum ſanctiones, quæ ſcrutinium veritatis inre dubia propoſitis crucibus inveſtigant. In eo argumento Caroli Magni teſtamentum proſtat, quo indicit ſchema componendi rixas emergentes ex themate controverſo. Sic enim jubet Imperator ex Edit. *Pithœi*, Teſtam. Car. M. Si cauſa vel intentio controverſiæ talis inter partes propter Terminos, aut confinia regnorum orta fuerit, quæ hominum teſtimonio declarari, vel definiri non poſſit; tunc volumus, ut ad declarationem rei dubiæ, Judicio crucis, DEI voluntas & rerum veritas inquiratur, nec unquam pro tali cauſa cujuslibet generis pugna vel campus indicetur. Priſcæ etiam Francorum Leges ſectatæ ſunt hanc

normam,

normam, ut liquet eâ lege: Stent ad crucem, & ſi jurator vicerit, lege ſuâ accuſator emendetur. *Lib. IV. Leg. Franc. cap.* 40. Imo tanta olim fides adhibita fuit ſigno crucis, ut character ille ſacer adhibitus publico reſcripto, feceritillud indubium. Hinc *Balſamonis in Can. XIII.* Synodi Carthaginenſ. obſervatio: Septuageſima ſecunda Imperatoris Domini Leonis ſapientis novella ſtatuit, ut, quodcunque ſcriptum in quo venerandæ & vivificæ crucis figura per manum ejus, qui ipſum compoſuit, ſcripta eſt, firmum & immutabile maneat. Conf. *Legem Scimus. Cod. de jure deliberandi: & Cujacium in Paratitl. ad Lib. I. Cod. Tit. VIII.* Ita *Sigebertus* ad Annum D LII. ſcribit; Pelagium inſimulatum mortis Vigilii Papæ tenentem ſancta Evangelia & Crucem publicè ſatisfeciſſe; & addit Anaſtaſius in eodem, ipſum Evangelium & crucem ſupra caput extuliſſe & tenuiſſe, qui mos tamen ſenſim exolevit: Unde ſolorum quatuor ſanctorum Evangeliorum mentio fit Novella 11x. circa finem. Hûc Nigritarum modus jurandi pertinet, quem *D. Dapper in deſcriptione Africæ, pag.* 465. ita explicat: Wann ſie jemand / ſonderlich den Weiſſen / einen Eydt oder Zuſage thun wollen / ſo reiben ſie erſtlich ihr Angeſicht an den Fußſohlen der Weiſſen / als auch an ihren Schultern und der Bruſt / ja über den gantzen Leib / und darbey ſagen ſie dreymahl Jau / Jau / Jau / in dem ſie mit den Händen dreymahl klopffen / mit den Füſſen auff die Erde ſtampffen / und ihre Heiligen küſſen / welche ſie an ihren Armen und Beinen tragen.

DISSERTATIO X.

De

OSCULIS PEDUM PONTIFICIS ROMANI.

SUMMARIA.

I. *Canon de ſummâ Pontificis Romani autoritate. Quadruplex in oſculando eodem differentia minus obſervata. Illius pedes omnes Clerici & Laici promiſcuè oſculari tenentur, juxta varia exempla. Servilis ille cultus ab aulæ Romanæ palponibus approbatur. Inauguratio Innocentii X. P. R.* II. *Origo hujus ritus fruſtra à Chriſto petita. Baronius & Polydorus Vergilius malè conſequentias nectunt. Inclinatio ad Sacerdotis genua tempore pœnitentiæ. Gregorii M. encomium. Iuſtini I. Imp. erga Iohannem I. P. R. humilitas. Patriarchis ab Imperatoribus Græcis magnus honor delatus. Præſulum apud Maronitas exiſtimatio. Obſervantia Patrum vocalium S. Dominici erga generalem ſuum Stallum.* III. *Exquiſitum M. A. de Dominis Iudicium de Pedum oſculis. Antoninus Pontificem Angelis ſuperiorem facit.* IV. *Oſculum pedum P. R. per aliquot Secula variis iisque recentiſſimis exemplis illuſtratum. Caroli V. Imper. effigies contumelioſâ inſcriptione dehoneſtata.* V. *Oſculum mortui Pontificis pedibus fixum. Vaticinium Sibyllinum de tali oſculo. Pontifices Iurisdictionem in omnes Principes ſibi tribuunt, ſed ſine fundamento. Ridicula Pontificis ad Imperatorem proportio.* VI. *Superbi imò in Deum blaſphemi Pontificum Tituli. Saracenicus Princeps Alexandrum III. P. ut Deum adorat. Cardinalis Zabarella de Pontificum ſuperbia intrepidè judicat. Bellarminus de poteſtate temporali Pontificis diſputans odium Sixti V. incurrit.* VII. *Triumphus inſignis P. adulator Papam Angelis longè ſuperiorem facit; in quo alii eum ſequuntur. Idem factis Pontificum approbatur. Iohannis Huſſi de Clemente Sexto Iudicium.* VIII. *Poteſtas Papalis everſa*

primò

primò mandato & exemplo Chriſti. IX. *Secundò Praxi Apoſto- licâ.* X. *Tertiò Conſtitutionibus Eccleſiaſticis.* XI. *Quartò Imperatorum generoſa erga Pontifices declaratione. Beneficium quaſi benefactum. Contumelioſa in Cæſarem Scriptura. Fodrum.* XII. *Philippi Pulchri Galliæ Regis acre reſponſum ad Bonifacium octavum. Ingenua quorundam Pontificum de poteſtatis Regiæ & Sacerdotalis diſcrimine confeſſio. Philippus Valeſius Galliæ Rex Prælatos adminiſtrationi politicæ præficere renuit. Friderici Imp. juſta querela. Spigelii Iudicium de Dominatu Papæ. Solus Deus Reges & Imperatores conſtituit.* XIII. *Quintò* Politici *&* ICti Papæ *ſecularem poteſtatem abnegant.* XIV. *Quod ulteriùs confirmatur.* XV. *Regium ſolium* P*apali ſublimius.* Pontificum *quorundam modeſtia & cultus erga Imperatores.* XVI. Pontifices *R. olim Imperatorum Vaſalli. Iudicium* P*ariſinorum Theologorum contra* Pontific. *poteſtatem ſecularem.* XVII. *Imperatores priſci* Pontifices *Maximi vocati.* XVIII. Pontifices *Romani ab Imperatoribus electi & confirmati.* XIX. *Licentia ordinandi electum* Pontificem *ab Imperatore Conſtantinopolitano petita. Adrianus* P. *Carolo M. ejusque ſucceſſoribus confirmationem in electione & conſecratione Rom.* Pontif. *conceſſit.* XX. *Conſvetudo iſta uſque ad Hildebrandum quartum durat.* XXI. *Gregorius VII. Imperatori ſe exemplo antea inaudito opponit. Epiſcopi Regibus Iuramento fidelitatis obſtricti.* XXII. *Gradus quibus* Pontificum *eminentia ſuccrevit.* XXIII. *Donatio Conſtantini Imper.* Pontifici *facta nudum eſt figmentum. Conſilium Caroli M. in ditandis Eccleſiis.* XXIV. Pontificiorum *Scriptorum de temporali* Pontificum *poteſtate libera Iudicia.* XXV. *Imperatorum ſponſio de communione Eccleſiaſtica* Pontificibus *nunciata.* XXVI. *Epiſcopis de Iure Divino nulla poteſtas ſecularis competit.* XXVII. *Excommunicatio* Principum *à* Pontifice *ad civilem pœnam detorta.* Papa per Proditionem Princeps. *Miniſterium Imperatorum in* Proceſſionibus, *in miſsâ & menſâ* Pontif. XXVIII. *Alexander Tertius Friderici Imp. collo pedem apud Venetos imponit.* XXIX. Pontificiam *eminentiam ac arrogantiam gnathones Romani ſcripturæ dictis confirmare fruſtra laborant.*

Papa non vicarius Chriſti, ſed Diaboli. Idolum Deumo in Calechut DEI vices adminiſtrare putatur. Chriſtus unicum Eccleſiæ ſuæ caput eſt. XXX. *Aurea Crux in Sandaliis Pontificis pro oſculo pedum fruſtra adducitur. Oſculum illud merito inter Sacrilegia numerandum.* XXXI. *Ab Auguſtino rejicitur. Quandoque ab ipſis Cardinalibus poſtularunt Pontifices. Depreſſio ſub pedibus ſummæ arrogantiæ argumentum.* XXXII. *Oſculum pedum Paulo III. offerre quidam Principes & Legati Græci recuſant.* XXXIII. *Imperatores abſentes* Pontificibus *oſcula Pedum in literis offerunt. Catulus* Pontificis *pedem ad oſculum ſuſcipiendum extenſum arrodit.*

§. I.

QUandoquidem cordatioribus quibusdam Imperatoribus Ethnicis ſupradictus pedes oſculandi cultus ſtomachum movit, ac heroica quadam magnanimitate ab iisdem exploſus eſt, uti nuper præcedentis nonæ Diſſertationis §. VII. IIX. IX. audivimus; multò certè magis intoleranda Romanorum Pontificum ſuperbia hodienum perdurans cenſoriam virgulam meretur. Hi enim neſcio quo œſtro agitati ſibi ſolis tantum honoris venerationisque arrogant, ut pedes ipſis DEI vicariis in gubernandis terris, Numinibus, Imperatoribus ſcilicet, Regibus, Principibus, adſtantibus denique omnibus oſculandos exhibeant. Hoc officium ſemper magni fecerunt, adeò ut inter Dictatûs Gregorii VII. vel Hildebrandinos etiam præceptum iſtud exſtet de oſculo Pedum Pontificis Romani, quod ſolius Papæ pedes omnes Principes deoſculentur, Lib. II. fol. 109. Regiſtri apud Bibliothecam notante hoc *Andreâ Riveto in Ieſuita vapulante*, edit. Lugdun. Batav. cap. XXVIII. *& D. Calixto in Diſſertat. de verâ Relig.* §. 16. quibuſcum conferri poſſunt *D. Hunnius de Apoſtaſia Romanæ Eccleſiæ*, §. 107. *Iacobus Capellus Lib. I. de Romanæ ſedis* Poteſtate, *ſanctitate & fide Cap. XXIV. p.m.* 199. *Adam. Contzen Lib. VI. Polit. cap. II.* §. 9. *Polydor. Vergilius Vrbinas Lib. IV. de Inventor. Rer. cap. XIII. & M. Feſſel Lib. III. Adverſ. Sacror. c. VII.* §. 4. *Lorinus Comment. ad c. X. Act. Apoſtol. v.* 25.

Canon

Canon de exoſâ iſthac inſolentia ſingularis in *ceremoniali Romano libro III. Sectione I.* ita ſonat: Nemini omnino mortalium Papa reverentiam facit, aſſurgendo manifeſtè, aut caput inclinando, nedum detegendo; tantum Roman. Imperatori, poſtquam illum ſedens ad oſculum pedis & manus ſuſcepit, aliquantulum aſſurgit, adque oſculum mutuo charitatis amplexu illum benignè recipit. Item omnes homines cujuscunq; ſint dignitatis & præeminentiæ, ut primùm in conſpectum Papæ veniunt, diſtantibus ſpaciis ter debent ante illum genua flectere, ejusque pedes oſculari. *Thomas Lanſius Oratione pro Italia*, p.m.696.698. contra Ital. p.754. *Laurentius Banck Romæ triumphantis append. puncto II. p.*269. *Christophorus Marcellus rituum Eccleſiaſt. Eccleſ. Romanæ lib. III. Sect. 4. fol.*136. Edit. Venetæ an.1516. In oſculando Papa quadruplicem differentiam obſervat, ita ut os ſolus Imper. oſculetur, manum Cardinales, Genu Epiſcopi, pedes oſculentur gregarii & vulgares. Differentiam iſtam minus attentam Regum Potentiſſimi à pedum oſculo nequaquam exempti ſuo Exemplo jam dudum demonſtrarunt. Ipſo Pontificatus initio Cardinales ter manum, pedem, atque os electi Pontificis oſculantur, vid. *Thuldeni hiſt. Europ. Ennead. I. lib.* 4. de Electione Alexandri VII. ad an. M DCLV. p.24. & 29. Ex eo deinceps ad totum ſacrum ordinem cæterosque Principes & Reges, imo ipſum Imperatorem ſine diſcrimine hic ritus extenſus adhuc hodiè ſtrictè attenditur. Sacri ordinis Exemplum quondam præbuit Lanfrancus Archi-Epiſc. Cantuarienſis à quo Alex. II. exegit, ut veſtigiis ſuis advolutus oſculum pedi figeret. *Baron. T. XI. Annal. pag.*398. Idem de Ruthenorum Legatione narratur T. VII. Annal. p.683. Ingreſſi ſunt ad Clementem Octavum an. MDXCIV. Archi-Epiſcopus & Epiſcopi &c. Ruthenorum numero decem, ut à longe conſpicati ſunt Romanum Pontificem, venerationis ergo proſtraverunt ſe in terram ſurgereque juſſi, & accedere Thronum Pontificis ad ejusdem pedes rurſum eodem humillimo cultu & Reverentiâ eos ſunt deoſculati. *Ceremoniale Roman. lib. I. n.*120. hæc habet: Rex Romam veniens, dum medius inter duos Cardinales Diaconos ad Pontificem in ſublimi ſolio ſedentem ducitur,

tertiò

tertiò ſive tribus vicibus genu flectit, in conſpectu Pontificis. Deinde aſcendit primus Diaconus, & poſt eum Rex, qui genu flexus oſculatur pedem Sanctiſſimi Domini noſtri; Inde deducitur Rex à Diaconis ad ſedendum, poſt primum Epiſcopum Cardinalem: Regina item Romam veniens, recipitur ad oſculum pedis & manus. *Ibidem num.* 122. Eadem etiam tenetur Imperator. *Ibid. num.* 46. *&* 116. Is enim egreſſus Baſilicam Principis Apoſtolorum, ut primum Pontificem videt, in eminenti ſede adventum ejus expectantem, detecto capite illum genu terram tangens veneratur. Et iterum cum appropinquat ad gradus ſedis (Papalis) genu flectit, demùm ad Pontificis pedes pervenit, illos in terram pronus in reverentiam Salvatoris devotè oſculatur. Simili modo Pontifex Imperatricem recipit ad oſculum pedis & manus. *Ibid. num.* 47. *&* 60. Atque hoc eſt quod *Baptiſta Mantuanus Tom. II. operum* in Præcinio ad Julium II. de Pontifice cecinit:

> Enſe potens gemino cujus veſtigia adorant
> Cæſar, & aurato veſtiti murice Reges,

Et *in fine lib.* 1. *de Dionyſio Areopagitâ.*

> --- Reges ipſi quoque Sceptra Latini
> Submittunt, quorum acclives veſtigia adorant.

Idem teſtatur *Blondus Flavius lib. III. Romæ inſtauratæ*: Dictatorem nunc perpetuum, non Cæſaris, ſed Piſcatoris Petri Succeſſorem & Imperatoris (Chriſti) Vicarium Pontificem ſummum Principes Orbis adorant & colunt. Notabile aliquid in hiſtoria Concilii Florentini Græcè per *Sylveſtrum Sguropulum* Magnum Eccleſiarcham ſcripta, in Sermonem autem Latinum converſa & notis aucta à *Roberto Creygtono* occurrit: factum namque fuit, ut cum Legati Burgundici Synodum ingrediuntur, ille, qui Legatis viam præſtruebat, Papæ Miniſter, nullum reverentiæ Signum Imperatori Conſtantinopolitano exhibuerit, cujus exemplum imitabantur etiam Legati,

cum

cum tamen appropinquantes Papæ ejus pedem, manum genamq; oſcularentur. Obſtupenda autem res viſa eſt omnibus, & pro portento habebatur hæc Imperatoris deſpicientia: Imperator etiam ipſe eam ægerrimo verſavit animo, multumq; in Papam excanduit, uti legitur in *actis Concilii Florentini pag.* 176. Pro aliis Principibus ſufficiat unum vel alterum nominâſſe, Ita Carolum VIII. flexo genu Alexandri pedes oſculatum introducit ex *Guicciardini lib.* 11. *Philippus Mornæus in Myſterio iniquitatis p. m.* 546. *edit. Gorichem. in* 4. Ann. MDCLXII. pari modo Franciſcus Valeſius Paulo III. Pontificatum gerenti in primo congreſſu pedem dextrum oſculatus eſt, teſte *Sleidano lib.* XII. *hiſtor.* Henrici Magni Legatus Dux Nivernius A. MDCIIX. cum ad Pontificem M. iret, ei nomine Regis obſequium promiſſurus pedes Pontificis oſculabatur. *Continuator Thuani lib.* 1. *pag.* 26. Chriſtianus Primus Rex Daniæ cum A. MCCCCLXXIV. Romam veniſſet, una cum comitibus ſuis ſimile fecit. *Iohan Peterſen Chronici Holſat. p.* 153. *Hamelman Chron. Oldenburg. pag.* 207. De hoc ſervilis humanitatis ritu Doctores Romani valdè gloriantur. Sic *Franciſcus Bencius oratione vigeſima tertia* circa finem Sixto V. Pont. blan-
„ ditur p. 490. ſcribens: Trajectos pedes (habes) ut ad te omni-
„ um ordinum homines, flexo genu procumbentes, beatiſſimos
„ tuos non venerentur ſolùm, ſed etiam oſculentur: Quod tamen decretum Purpuratos Patres in aula Romana ad pedis oſculum non obligat, quippè qui valdè rarò illud offerunt, & illius loco Pontificis manum dextram ſub auriphrigio pluviali, vel genam ore excipiunt. Quid quod nec Epiſcopi infra genu ad oſculum admittantur? *Lanſius L. D.* In electione Pontificis Innocentii X. Johannis Baptiſtæ Pamphilii Anno MDCXLIV. Menſe ſeptemb. Pontificem primò in throno Apoſtolico ſedentem Cardinalis Lantius flexis genubus multisq; ritibus & Ceremoniis præmiſſis ſingulari cultu adoravit, ejusq; manum dextram & pedes oſculatus eſt, interim mox ſurgere juſſus erat, quem novus Papa viciſſim bis OSCVLO PACIS ſalutavit. Idem iisdem ritibus & Ceremoniis debito ordine ab omnibus reliquis Cardinalibus præſtitũ eſt.

Laur. Banck Romæ triumph. cap.4. p.63. Et de ritibus ante coronationis actum uſitatis *cap.8.p.96.* [Cum vero ipſe (in Sacello Clementino ſeu Gregorii Magni) thronum aſcendiſſet, ab omnibus Cardinalibus & Prælatis obedientia ipſi erat oblata, in cujus ſignũ, Cardinales ejus Manus, Prælati autem & Epiſcopi illius genua devotiſſimo cultu oſculabantur. *cap.9.* De actu Coronationis p.107. Poſtea Cardinalis Antonius Barbarinus cum duobus Cardin. Diaconis Sanctiſſimi Patris ſui ſiniſtram oris partem & pectus oſculatus eſt *pag.*108. Cardinales omnes ad oſculum pedis manus & oris admiſſi erant: Prælati, Patriarchæ, Archi-Epiſcopi, Epiſcopi, ipſi pedem unum & genu oſculabantur; Abbates verò Pœnitentiarii & Canonici ſolius pedis oſculo contenti eſſe cogebantur. c.13.p.215. Cardinalis Columna cùm toto Baſilicæ Lateranæ Clero & aſſumpto malluvio, cui claves inerant, poſtquam genu dextrum Pontificis ter oſculatus fuiſſet, genua ſua flexit, idem toto Clero faciente. Et pag. 219. Cardinales omnes ordine inter ſe ſervato ipſius manus & dextram oris partem oſculati ſunt.]

§. II. Auctoritas ritui quo concilietur firma, Scriptores Romanenſes Originem ejus tum ab ipſo Chriſto, Servatore noſtro, tum ab illius Apoſtolis communiter arceſſere ſolent. [Chriſtus ſummus Sacerdos, & Pontifex Maximus tulit, ut Mulier quæ erat in Civitate Peccatrix, ſicut teſtis eſt Lucas, primum flens ſibi pedes lachrymis rigaret, capillisq; tetegeret, ac deinde deoſcularetur, veluti apud Hebræos mos fuerat Chriſtos domini venerari; ita uſu venit, ut nos Pontificum noſtrorum pedes exoſculemur: Illudq; inſtitutum â Romanis Pontificibus dixerim, quo mos ille oſculandi antiquus â Deorum etiam cultoribus ſervatus, ad veram pietatem uſurparetur. Perinde quandoq; expedit, ad illiciendos hominũ animos ad veram Religionem, ut quod apud illos honori antea fuerat, non tollatur penitus, ſed ſanctiore inſtituto ad conſimilem adhibeatur cultum.] Hæc argumenti loco proponit *Polyd. Vergil. de Invent. rer. lib.4. cap.13. Lorinus in actorum caput 4. v.35.* ex eo probat laudabilem hunc eſſe morem, quod venditores bonorum

ſuorum

ſuorum poſuerint pretia ad pedes Apoſtolorum. Idem *Lorinus in* 10. *cap. Act.* 26. *Suidam* citat qui de Leontio Epiſcopo Tripolis Lydiæ refert, eum, cum ab Euſebia Conſtantii uxore, accerſeretur, ita reſpondiſſe ipſi: Si me ad te venire volueris, debitâ Epiſcopis reverentiâ conſervatâ, ego quidem ingrediar, tu autem ſtatim ab iſto ſublimi Solio deſcendens reverenter mihi obviam procedas, & Caput meis Manibus ſupponas, benedictionem acceptura, ac deindè ego ſedeam, Tu verecundè adſtes, cum juſſero, Signo dato ſeſſura: Si hæ inquam tibi conditiones placuerint, veniam ad te; ſin alio modo, non tam multa dabis, tam magna non poteris ut non honore Epiſcopis convenientc, neglecto, divinum Sacerdotii inſtitutum violemus. *Baronius* Tomo VI. ad Ann. 512. allegat Epiſtolam Orientalium Epiſcoporum ad Symmachum P. M. qua optant Romam venire, *ut ſancta*, inquiunt, *adoremus tua veſtigia.* Sed hæc quidem honorem maximum ſacro miniſterio tum temporis exhibitum fuiſſe innuunt, non tamen pedum oſcula P. M. ſoli oblata, aut iſto tempore uſitata declarant. Idem de Leontii exemplo dictum eſto. Nec faceſſit nobis negotium locus *Polydori Vergilii.* Nulla enim conſequentia eſt, â Chriſto & cultu eidem exhibito ad ſacrum ordinem aut Papam R. ſpecialiter argumentari. Nihil certè de proſternatione ad pe-
„des, pedumq; oſcula. Nihil, *inquit*, *Michael Rouſſel in hiſtor. Iu-*
„*risdict. Pontificiæ lib.* 8. *cap.* 4. *pag.* 833. de proſternatione ad pe-
„des pedumq; oſcula proditum habemus de primis Epiſcopis, ac
„neq; Romanis, niſi quod *Genebrardus Chronic. lib. III.* refert, Phi-
„lippum I. *Imp. ſe reverenter* provolviſſe Fabiano (qui circa an-
„num CCXXXVIII. ſedit) licet, quos citat *Euſebius* & *Nicepho-*
„*rus*, quod ſe provolverit, non dicant expreſsè; at ſolummo-
„do cum inter pœnitentes â Fabiano ſtatueretur, non recusâſſe;
„num verò pœnitens Sacerdotis pedibus ſe abjicere debet,
„veniam accepturus; quæ cauſa erat, ut Valent. Imp. Epiſcopus admoneret Antiſtitem ſedi Mediolanenſi dare ita inſtructum doctrinâ & præclarâ vivendi ratione, ut ei verè & ex animo caput ſuum inclinaret, quaſi non inclinaturus niſi hujusmodi eſſet.

Ccc 2 Atq;

Atq; ea inclinatio non ubiq; fiebat, verum duntaxat ad pœnitentiæ locum & tempus, cujusmodi etiam nunc ad cujuscunq; Sacerdotis genua â quocunq; homine etiam Principe inclinatur. Quod autem inſolitum fuerit extra illud tempus accidere pedibus Pontificis docuit Gregor. M. qui Monacho volenti eum hujusmodi proſternatione revereri, primus ſe inclinavit, nec ante ſurrexit „ quam illo prius erecto. Eximia in tanto Pontifice humilitas, „ ſed ejus qui ſe ſervum ſervorum primus dixit, qui ut *Diaconus* re-„ fert, Sacerdotes fratres appellare, Clericos filios, omnes autem „ Laicos dominos ſolebat. Refert tamen *Anaſtaſius* Johanni I. qui anno DXXVI. Pontificatum tenuit, Conſtantinopolin advenienti juſſu Theodorici Regis, ut â Juſtino I. Imp. revocationem Edicti impetraret, quo Arianos proſcripſerat emptisq; privaverat, ipſum Imp. ſe pronum in terram demiſſiſſe, illumq; adorâſſe. Atq; id fortaſſe primum iſtius â Principe in Pontificem adorationis Exemplum. Sic deinde Juſtinianus II. Imp. Conſtantinum Pontificem ad ſe vocatum Nicomediæ anno DCCX. veneratus, quod deinde Græcis Imperatoribus uſitatum fuit, ut Patriarchæ ſui plantas deoſcularentur, quemadmodum de Andronico refert *Nicetas in Alexio* filio. Atq; etiam nunc hodiè Maronitæ apud orientem Chriſtiani procumbunt ad Patriarchæ & Epiſcoporum ſuorum pedes, quantumvis viliſſimis pannis indutorum, nec non etiam Monachis id reverentiæ genus præſtant. *Villamont. lib.* III. *cap. 7. peregrinat. Hieroſolymit.* Simile quid â Patribus vocalibus Sancti Dominici devotè obſervatur, ſtatim enim ac electus eſt eorum generalis, dum ſuam poſſeſſionem capit in ſeſſione ejus ſtalli, (id eſt ſedilis in choro) omnes pedes ejus oſculantur. *Macer in Hierolexico p.* 10.

§. III. Paulo altius in hanc conſuetudinem inquirens Archi-Epiſcopus Spalatenſis *Marcus Antonius de Dominis* accuratū Judicium de illa formavit, uti ejus verba ex *libro IV. de Republica Eccleſiaſtica cap. 7. p. 639.* quæ idcircò hic noſtra facimus, planiſſimè „ teſtantur: Pedum, *inquit*, oſcula, ſimilesq; humiles actiones ſo-„ lere interdum quibusdam & â quibusdam exhiberi, & hoc ex „ variis affectibus. Imprimis ſolent homines ex humilitate & reveren-

verentia, magnæ perſonæ præſertim, ut tali actu humili magis ,,
moveant illam ad id, quod ab eo petitur, concedendum, pedum ,,
oſcula vel offerre, vel adhibere. Ita Mulier peccatrix Luc. VII. ,,
lachrymis rigabat pedes Chriſti, eosq; oſculabatur. Ita *Epipha-* ,,
nius apud Hieronym. Epiſt. LX. per literas advolutus pedibus Jo- ,,
hannis Epiſcopi Hieroſolymitani, ab eo petit, ut errores Orige- ,,
nis relinquat. Ita Epiſcopi Orientales opem â Papa Symmacho ,,
implorantes, offerunt ſanctorum veſtigiorum adorationem. In- ,,
ter Epiſt. Symmachi, poſt Apologet. Deindè ex opinione ſancti- ,,
tatis moventur homines ad hos actus humilitatis, ac in ſpecie, ut ,,
alicujus pedes oſculentur. Ita ſanctæ mulieres Chriſtũ â mortuis ,,
jam excitatum videntes, tenuerunt pedes ejus & adoraverunt, ,,
Matth. XXII. Et David ait: *adorandum eſſe ſcabellum pedum ejus;* ,,
quoniã, inquit, Sanctũ eſt, Pſ. 98. In turba Hieroſolymitana Epipha- ,,
nius, *Hieron. adverſ. error. Ioh. Hieroſolym. ad Pammach.* & Anſelmi ,,
Cantuarienſis Romana, vidente Papa pedes oſculabatur. *Malmeſ-* ,,
bur. de geſtis Pontif. Anglic. Et Plato Monachus, ac Theodorus ,,
Studita, ad Simeonem Monachum ſcribentes, ajunt: Ceterum ,,
oramus Bonitatẽ tuam, & tanquam ſacris veſtigiis advoluti ob- ,,
ſecramus. *Baronius Tomo* IX. *ann.* 809. *n.* 17. Qui Leonis quoq; ,,
Papæ III. ob ipſius reverentiã, ſacris veſtigiis advolvuntur. Ibid. ,,
ann. 809. *n.* 22. In recipiendis etiam ſacramentalibus à miniſtris ,,
Eccleſiæ donis, corporis humilitatem, oſcula & inclinationẽ ad- ,,
hibitam, â Regibus quoq; & Principibus, cerno: Undè illud *Am-* ,,
broſii de dignitate Sacerdot. c. 2. Vides Regum colla, & Principum ,,
ſubmitti genubus Sacerdotũ, & exoſculatis eorum dextris, ora- ,,
tionibus eorũ credunt ſe communiri. Ita ad pedes Stephani pri- ,,
mi Papæ Olympius cum uxore, flagitans baptiſmi Sacra- ,,
mentum, *Baron. Tom. II. ann. CCLIX. num.* 28. Ita ad Dionyſii Papæ ,,
pedes alius pœnitentiã poſtulans, ſe dejecit, ibid. ad an. CCLX. ,,
nu. 10. Sic quoq; Epiſcopi Orientales, ex devotione ipſorum, & ,,
reverentia primi Patriarchæ, verbis officioſis adorationem Pa- ,,
pæ Symmacho offerunt ipſius veſtigiorum, *inter Epiſt. Symma-* ,,
chi ante 4. Sed hi actus omnes, hæc oſcula, hæ humiliationes, ex ,,
voluntate pia, piaq; affectione, & devotione procedunt oſcu- ,,

 lantis;

„lantis; neque poſſunt à quoquam homine puro, quamvis ſanctiſ-
„ſimo & eminentiſſimo, ex debito peti; & qui hæc pedum oſcula,
„ut debita ſibi prætenderet, hic plenus ſuperbia ſtomachum face-
„ret omnibus, & riſum excitaret. Certe Petrus, quem primum
„Papam faciunt noſtri, ne adorationem quidem purè humanam,
„ad ejus pedes à Centurione factam, voluit admittere: qui Cen-
„turio optimè ſciebat Petrum non eſſe Deum, ſed purum homi-
„nem, orationes enim & eleemoſynas faciebat propter Deum, ut
„optimè fide inſtructus circa verum Deum, & de hoc teſtimoniũ
„habebat ab univerſa gente Judæorum. Et Petrus ipſe negavit ſibi
„deberi illam adorationem, licet non eſſet divina: quia inquit,
„*Actor.* X. *& ego ipſe homo ſum*, etſi fuit Papa univerſalis, Chriſtiq;
„ſupremus vicarius; hanc tamen adorationem, & multo plus pe-
„dum oſcula devitavit. Imò & Angelus Johannem prohibuit, ne
„ipſum adoraret, quem tamen cultu latriæ non erat adoraturus.
„At vero *Antoninus ſumm. part.* 3. *Tit.* 22. *cap.* 5. §. 4. Paraſitus ſtre-
„nuus Papam honore ponit Angelis verbis quidem parem, ex
„ipſius autem argumento ſuperiorẽ; *Non minor*, inquit, *honor de-
betur Papæ, quàm Angelis. Vnde Papa recipit à fidelibus adorationes,
proſtrationes & oſcula pedum, quod non permiſit Angelus à Iohanne
Evangeliſta ſibi fieri.* Miram certe adulatoris audaciam! quæ riſu &
faſtidio potiùs quàm argumentatione retundenda eſt. Quod ſi à
ſuperbo hujusmodi facto ad jus valeat ratio, quidni colligat & Na-
buchodonoſoris ſtatuam, & ipſum Anti-Chriſtum Angelis hono-
re digniores?

§. IV. Quidquid verò tandem dubii hic hæreat, *Anaſtaſius Bi-
bliothecarius de vitis Pontificum p. m.* 176. *edit. Pariſienſ. in folio*, An-
no MDCXLIX. morem hunc antiquum appellat, ſimul ac enim no-
vus Pontifex electus eſt, Romanus Senatus ad oſcula ejus ruere ſo-
let. Tempus autem quo ille initium ſumpſit, *Platina in vitis Ponti-
ficum ad* Conſtantinum Papam, qui Anno DCCVIII. poſt natum
Chriſtum floruit, collocat, hujus enim pedes, dummodo hæc re-
latio firma fide nititur, Juſtinianus 2. Imperator Nicomediæ po-
pulo aſpectante Anno DCCX. oſculatus eſt. Conf. *Anaſtaſius pag.*
65. *Baron. Tom.* IX. *annal. p.* 659. *Hoſpinian. de Origine templorum Lib.*
II. *p.*

11.*p.*154. Luitprandus Rex Longobardorum ad pedes Stephani 2. qui Anno Chriſti DCCLII.ſedit, provolutus oſculū exhibuit. *Blondus Flavius Forlivienſis Hiſtor. Decade* 1. *Lib. X. p.* 145. Radis Longobardorum Rex Seculo 8. Zachariæ Pontif. M. pedibus oſculum impreſſit, *Eryc. Putean. Hiſtor. Inſubric. Lib.* 3. *cap.* 11. & 13. *p.* 230. 236. *Edit. Noviſſ. in* 4. *Lipſiæ An.* MDCLXXIIX. Carolus M. Adrianum P. circa Annum C. DCCLXXII. ad ſummas, quæ extant, B. Petri Baſilicæ marmoreas ſcalas in atrio expectantem, non modo cernuus, ſed omnibus ſcalæ gradibus primo, & poſtea Pontificis pedibus oſcula figens, ſalutavit. *Blondus Decade* 2. *Lib.* 1. *p.* 157. Henricus IV. Imperator ad pedes Paſchalis II. P. circa Ann. C. MXCIX. ſe proſtravit, exſurgensq; in nomine S. S. Trinitatis in ORE FRONTE ET OCULIS pacis oſculum ei fixit, ſtratorisq; explevit officium. *Chronicon Caſſinenſe Lib.* 4. *cap.* 41. Ludovicus Lotharii Filius ſui Proavi Caroli exemplum imitatus, Sergio 2. circa An. C. DCCCXLIV. Florenti obviam procedens ſancto ejus pedi oſculum impreſſit. *De La-Cerda Adverſar. Sacrorum cap.* CLXXXIV. *p.* 488. Siginolfus Beneventanorum Princeps Sergii 2. pretioſos pedes Romæ humiliter oſculabatur. *Anaſtaſius p.* 172. Ludovicus 7. Rex Francorum, & Henricus 2. Anglorum Rex Alexandrum 3. circa Ann. C. MCLIX. P. eximiis honoribus exceperunt, ſtratorum officio functi, pedites dextra lævaque equi frenum tenuerunt. Fridericus I. Ahenobarbus Imp. Venetiis in Baſilica S. Marci coram Cardinalibus & Epiſcopis, ubi ad Alexandrum 3. acceſſit, inclinatus ad terram, pium ei pedum oſculum præbuit. Creſcentius Romanus Conſul Othonis Imp. qui circa finem Milleſimi anni à N. C. imperavit, adventum formidans, Johannem 17. P. R. à ſe profligatum ex Hetruriâ revocavit, eique cum cæteris Senatorii Ordinis viris, ac ingenti plebis multitudine obviam proceſſit, & ad pedes ejus abjectus, eos oſculatus eſt, ſupplexq; veniam impetravit. *Platina in vita Iohannis.* vid. *Franc. à Coriolano in ſumma Concil. Annot. ad Concil. Florentin.* A. C. MCCCXLVIII. & MCCCXLIX. habitum. *p. m.* 595. *à Lapide Comm. ad Eſaiæ* C. XLIX. 23. *p.* 407. *Ioh. Lorin. Comm. in Acta Apoſt. ad cap.* X. *v.* 25. *Chokier ſac. Liſt.*

cent.

cent.2. cap. 49. In Cryptis Vaticanis reperitur antiqua Sculptura Benedicti XII. qui ante Mediũ Seculi XIV. vixit,cum pede detecto & porrecto,quaſi ad oſculandũ exhibito. *Macer inHierolexico p.*542. Porrò memorabile Paganæ hujus ſuperbiæ Papalis, inter alia, monumentum Romæ in Caſtello S. Angeli obſervare licet, ubi glorioſiſſimi Imperatoris Caroli V. effigies,(quiBononiæ poſt Inaugurationem Imperialem, Anno MDXXX.24.Februarii exoſculatione pedis Clementem VII. & cum ex Africa victor rediiſſet,Paulum III.adoravit)marmori inciſa contumelioſam hanc epigraphen legendam proponit:

E Lybia advenit Romanas victor ad arces,
Cæſar, & in niveis aureus ivit equis.
Ille triumphabat, ſed tu plus, Paule, triumphas,
Victor namque tuis oſcula dat pedibus.

Platina in vita Pauli III. Paulus Iovius Hiſtor. Lib. XXVII. *p.m.*108. *Promptuarium Sturmii fol.*115. Nec minori animi abjectione maximi Belgarum Principes Albertus & Iſabella ex Hiſpania venientes Ferrariam, ad ſervile hoc miniſterium ſe demiſerunt,Clementis VII.qui adventum eo præſtolabatur,pedes oſculati.Idem Franciſcus I. Rex Franciæ tribus annis poſt Carolum VIII. in nuptiis Henrici Filii cum Catharina Medicæa eidem Clementi; Legatus Japonicus Paulo V. Anno MDCXV. die tertio Novembr. nec non Sveciæ Regina Chriſtina Clementi X. Anno MDCLXX. præſtiterunt. *Iovius Hiſtor. Lib.* XXXI. *p.*224. *Eraſmus Franciſci Hiſtor.* XVI. Des Außländiſchen Sitten-Spiegels/ *Lib.*II.*p.*519. *Henricus Brevverus in Hiſtoricâ Enarratione rer. Notabil. ad Annum* MDCLXX. *cap.4.pag.*28. *Hiſtor. Brachelio-Thuldenanæ continuat.*

§. V. Brutalis tandem additus eſt mos, ut in oſculo pedum mortui Pontificis etiam collocaretur religio. Sixti namque V. corpus in Sacello Gregoriano ita repoſitum fuiſſe ſcribitur,ut pedes extra cancellos ferreos prominerent, & à populo qui ſpectatum accurrebat, oſculum illis figi poſſet. Vid. conclave ſuper Electione Urbani VII. p.3. *D. Laurent. Banck Romæ Triumphantis.* Cap. 1.p.2. prodit Urbani VIII. corpus per quatriduum in Baſilicâ Apoſtolorum expoſitum fuiſſe,ut unicuique illud inviſere,& pedes expo-

expoſiti cadaveris deoſculari conceſſum eſſet. Ineptam hanc ſervitutem Sibylla Erythrea prædixit his verbis, ἐν σοὶ (Ῥῶμα) καὶ Βασιλεῖς ςόμα δύσμορον ἐξεμίαναν; hoc eſt, *in te*, *O Româ*, *Reges miſerum os commacularunt*, ſcilicet oſculo pedum & Sandalii Papæ; ob quod eadem Sibylla Romam ſive Papam Romanum vocat χρυσόθρονον & χρυσοπέδιλον, uti legere eſt in *Eraſmi Schmidii Tractatu de Libr. Sibyll. Autorit. p. m.* 103. Ex eo autem potiſſimum capite talem cultum ſibi de jure deberi Pontifices prætendunt, quia Chriſti ſe vicarios in mundo eſſe, atque jurisdictionem in omnes terræ Principes habere ſatis audacter, ſed vane admodũ, aliis perſuadere conantur; ceu ex ipſorum inſulſis decretis clariſſime eluceſcit, vid. *Lucas Caſtellinus in Elucidario Theologico, de certitudine gloriæ Sanctorum Canonizatorum Cap. 3. puncto* 13. §. 1. *pag.* 177. *&* *puncto* 23. §. 2. *p.* 184. *Edit. Rom. in fol. An.* MDCXXIIX. In Jure Canonico *c. omnes. diſtinct.* 22. terreni & cœleſtis Imperii jura Petro dicuntur commiſſa. *c. unam ſanctam. extra. de majorit. & obed.* Ubi Bonifacius dicit: In poteſtate Pontificis Romani eſſe duos gladios, ſpiritualem videlicet & temporalem, & ſubeſſe Romano Pontifici, omni humanæ creaturæ omnino eſt de neceſſitate ſalutis. *c. Licet. extra. de foro compet. Innocentius* 3. ſtatuitur, vacante Imperio ſummum Pontificem in adminiſtratione ſuccedere, & Imperiali poteſtate uti, donec alius electus fuerit. *c. unam ſanctam. extra. de major. & obed. Innocentius* 3. ſe Soli, Imperatorem Lunæ comparat; ut quanta eſt inter Solem & Lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoſcatur. Igitur, *inquit gloſſa*, cum terra ſit ſepties major Luna, Sol autem octies major terra, reſtat ergo ut Pontificalis dignitas quinquageſies ſepties, vel ſexies potius, ſit major regali dignitate. Minime quidem Aſtronomice; docent enim Aſtronomi Solem terra majorẽ eſſe CLXVIes. & nonnihil amplius, Terram verò majorem eſſe Luna XXXIXes. cum exiguo quodam; Solem itaq; excedere Lunã 6644es. cũ dimidio, vel ut *Copernicus* vult, 7000es. fere. *Mæſtlinus Aſtronom. Lib.* IV. *p.* 482. *Laurentius* igitur huc addit dictum *Ptolomæi*: Manifeſtum eſt, quod magnitudo Solis continet magnitudinem terræ centies & quadrageſies ſepties, & duas medietates ejus; item, palam eſt, quod magnitudo Solis continet

,,magnitudinem Lunæ ſepties millies,&ſeptingeſies,& quadrage-
,, ſies quater. Atq; hæc eſt,uti Innocentio Papæ placet, Pontificis ad Imperatorẽ proportio. Idem Conſtantinopolitano Imperatori in hæc verba reſcribere non eſt veritus: [Sicut aurum excedit plumbum, ſic dignitas Papæ excedit Imperialem. Et ſicut Sol dicitur Pater omnium planetarum & dominus, ita Papa eſt Pater omnium dignitatum. Sicut lumen recipit Luna à Sole, ita Imperialis dignitas à Papa.] In Appendice *Catalogi Teſtiũ Veritatis, p.m.*2078. *Gregorius VII.* in ſuis quos vocat Dictatibus (cur non Dicteriis?) *lib. II. poſt Epiſt. LV.* inter alia hæc proponit: [Quod ſolus Pontifex poſſit uti Imperialibus inſigniis. Quod ſolius pedes omnes Principes deoſculentur. Quod illi liceat Imperatores deponere.] Eandem crambem millies ad nauſeam quidam Romanæ aulæ nepotuli recoquunt. *Alexander Carerius de poteſtate Papæ l.2.c.12.* optimè, inquit, explicat Summus Pontifex (Innocentius) hac decretali Pontificiæ dignitatis eminentiam. *Iohannes de Capiſtrano de Papæ & Concilii ſive Eccleſiæ authoritate, fol.* 69.b. & 70.a. [Superna illa machina mundi ita regitur & gubernatur, quod im̃ediatus motor poſt Deum movet ad motum & imperium ſummi Dei; undè movens primam Sphæram, ſcilicet orbem ſtellarum, reſpicit ſummam intelligentiam, quæ Deus eſt, ad cujus Dei nutum movet. Motor Saturni reſpicit ad motum motoris primæ Sphæræ, & ſic motor Jovis, Martis, Solis, Veneris, Mercurii & Lunæ. Simili ergò modo omnes ordinati motus hominum reſpicere debent ad motũ ſummi Pontificis, qui poſt Deum primus motor eſt in terris. Imperator verò ad motum ſummi Pontificis & ejus nutum, tanquam ejus Miniſter, movebit inferiora corpora.] *Auguſtinus Triumphus de Ancona, in ſumma de Poteſtate Eccleſiaſtica qu.36. artic.4.* Nec in Spiritualibus ſolum Papa eſt major quocunq; Imperatore, vel Rege: ſed etiam in temporalibus: quoniam ſcilicet vicarius eſt Dei, qui ſpiritualium & temporaliũ Dominus eſt univerſorum. Ac certè ſi Imperator eſſet major Papa in temporabilius, ſicut *Hugo* docuit; pari ratione Imperator poſſet dici major Chriſto in temporalibus. *Dominicus Venetus Epiſcopus Torcellanus* apud *M. Anton. de Dominis l.VI. de Republ. Eccleſ. c.X.§.3.p.*762. Papa eſt verus Dominus mun-

di, &

di,& verus Monarcha,& apud ipſum eſt utraq; Monarchia; Et Papa poteſt tollere Imperium, præſertim,ſi videatur ſibi, quod aliter mundus melius gubernaretur: & quod nullus eſſet Monarcha, præter ipſum, & quod Reges immediatè ipſum recognoſcerent, & nullum alium ſuperiorem. Et Papa temporalem jurisdictionem habet univerſaliter in omni loco & poteſt eam exſequi. Et Papa non ſolum poteſt deponere Imperatores & Reges, verùm etiam Imperium & Regnum extinguere in Laicis, etiam ſine cauſa, & Principatus ſupprimere, & nova regna aut Principatus erigere. *Hoſtenſis in C.* Quod ſuper his. de voto & voti redemptione, ſtatuit, per Chriſti adventum, omne dominium Principum fidelium translatum eſſe ad Eccleſiam, & reſidere in ſummo Pontifice, ut Vicario ſummi Regis Chriſti, ideoq; poſſe Pontificem regna infidelium jure ſuo donare, quibus voluerit fidelibus.

§. VI. Imò ne quid tandem extremæ elationi deſit, ipſius Salvatoris noſtri Axioma ex *Apocal. cap.* XIX. *v.* 16. uſurpat Pontifex Romanus, Regem ſe appellans, & Dominum dominantium Paulus IV. in Bulla ad Ducem Florentinum in *Bertachini Repertorio* ex *Baldo, in C. Eccleſ. S. Mariæ Col.* 3. Siquidem Papa quantum ad Poteſtatem, eſt Dominus Dominorum, *Baldus in Proœm. decret. n.* XVI. *& in cap. laudabile ut lite pendent. num.* 6. Majori enim in Eccleſia prælatione exornatur, ut merito Rex Regum, & Dominus dominantium cenſeatur, req; ipſa exiſtat. Sic Paulus V. immortalis, ſimulachrum Dei, aliisq; magnificis Titulis nuncupatus fuit, ut ex dedicatione libri *Dicerie Sacre*, quem *Cavalier Marino* Pontifici Maximo obtulit, apparet, *vid. Beſoldus Diſſert. de Majeſt. C.* III. §. I. Eidem Pontifici hanc Inſcriptionem tributam legas: Paulo V. VICEDEO, CHRISTIANÆ REIPUBLICÆ MONARCHÆ INVICTISSIMO, ET PONTIFICIÆ OMNIPOTENTIÆ CONSERVATORI ACERRIMO. Lib. *Benedicti de Benedictis* Bononiæ excuſ. An. MDCVIII. cit. *Mornao in Præfat. Myſterii Iniquitatis.* Confer. *Rodulphus Cupers* in Tractatu *de SS. Eccleſia univerſali, ſeu Commentar. ad C. oportebat. diſtinct* 79. *p.* 43. *n.* 39. *Iſidorus Moſconius de Majeſtate militantis Eccleſiæ pag.* 26. *Caſtellinus Elucidar. Theolog. de certitudine gloriæ Sanctor. Canonizat. C.* III. *puncto XVIII.* §. 3. *p.* 180. 2. *& puncto* XXII. §. 1. *p.* 183. Quin planè Deum in terris Pontificem vocant Pontificii Scriptores *Bertachin Repert.* voce Papa ex *Felino, in cap. Ego N. de jurejur. Albanus in lib. de poteſt. Papæ & Eccleſiæ, p. I. n.* 22. *Baldus in L.* 7. *C. Sent. reſcind. L.* 3. *n.* 2. *& D. elect. In honorem* Sixti IV. arcui triumphali inſcriptum erat.

Orando vocis mundi moderaris habenas,
Et meritò in terris crederis eſſe Deus.

Adoardus Gualandus Epiſcopus Cæſenas l. XIV. *c.* 3. *de morali & civili facultate hæc* habet: A Papa tanquam â capite in univerſum Eccleſiæ corpus, hoc eſt, in omnem Chriſtianam Rempublicam Spiritus influunt, cæleſtium gratiarum ſenſum fructumq; præſtantes & efficacem motum ad ſempiternā beatitudinem. Meritò igitur *Sanctiſſimus* & *Beatiſſimus* appellatur, & ab omnibus Chriſtianam fidem profitentibus quaſi quidam *Deus* adoratur & colitur. *Auguſtinus Steuchus*, Papæ Bibliothecarius, poſtquam allegaſſet fabulam de Conſtantino appellante Pontificem Romanum *Deum*, hæc ſubjungit: Audis ſummum Pontificem â Conſtantinô Deum appellatum, & habitum pro Deo? hoc videlicet, factum eſt, cum illū præclaro iſto Edicto decoravit, advoravit uti Deum, uti Chriſti & Petri Succeſſorē, divinos honores ei quoad ejus potuit, contulit, velut vivam Chriſti imaginē veneratus eſt. *Lib. de Donat. Conſtant. p.* 141. *edit. Lugdunenſ. an.* MDXLVII. *Spondanus* ad Annū Chriſti MLXII. *Sect.* 1. *p.m.* 1058. ex *Baronio* tradit, ad pedes Alexandri III. acceſſiſſe Saracenorū induſtrium Principem, & deoſculatis pedibus ejus flexiſſe genua coram eo, & inclinato capite tanquam *Sanctum & pium Chriſtianorum Deum* ipſum Pontificem adorâſſe. Subjungitur autem ad approbandum hoc Principis Saracenici factū: In his quæ dicta ſunt de Principe Mahometanorum, videas Dei opera, dum non ſolum Chriſtiani Reges, ſed & Saraceni aſſurgunt, & Legatione honorificâ venerantur Romanum Pontificem. In Oratione *Chriſtophori Marcelli* habita in Concilio Lateranenſi coram Julio 2. hæc leguntur inter corporalia de translat. Epiſcop. Capiſtran. fol. 77. b. c. Seſſ. IV. Cura deniq; ut Salutem quam dediſti nobis, & vitam, & Spiritū non amittamus. Tu enim Paſtor, „ tu Medicus, tu Gubernator, tu Cultor, tu deniq; *alter Deus in teris*. In Gloſsâ juris Canonici extra. Johannis XXII. *de verborum ſignificatione* C. inter ſequentia extavit: Credere *dominum Deum* noſtrum Papam non Conditorem dictæ decretalis, & iſtum ſic nō potuiſſe ſtatuere, prout ſtatuit hæreticum cenſeatur. Ne autem quis exiſtimet, adjectionem vocis Deum erratum eſſe Typographicū; ſciat velim omiſſionem ejus vocis, ubi deeſt, potius fuiſſe σφάλμα typothetarum. Gregorius enim XIII. Cardinalibus quibusdam aliisq;

aliisq; deputatis curam demandavit revidendi corrigendiq; gloſſam juris Pontificii, ubi opus eſſet, cum ergo complures editiones vocem illam *Deum,* haberent, quæ in nonnullis omiſſa fuerat; novum & reformatum Exemplar per Correctores prædictos, juſſu & Auſpiciis Gregorii XIII. editum, vocem illam vitio Typographorum omiſſam reſtituit. Reformata igitur & emendata gloſſa, per ſummos viros Pontificios mandato ipſius Pontificis, vulgata, diſertis verbis *dominum noſtrum Deum* Papam appellat. Neq; in Cenſuris gloſſæ juris Canonici juſſu Pii V. editis, quæ in indice Expurgatorio habentur, quidquam hic mutatur. *Iohannes de Turrecremata de fulgenti radio Eccleſiaſt. Hierarch. Parte* I. *lib.* V. *p* 298. Papam ut numē aliquod ſiſtit his verbis: [Oſculo ſubmiſſis humi genubus dato non tantum benevolentiam ſignificamus, ſed etiam honorē, devotionem & obſervantiam, quâ adſtricti ſumus & tenemur Pontificem Chriſti Perſonam in Eccleſia ſuſtinentem, ceu ipſius Eccleſiæ fundamentum & baſin perpetuâ cum reverentiâ venerari, & SANCTISSIMUM VELUT NUMEN EXCOLERE.] *Franciſcus Zabarella Cardinalis de Schiſmate Innocentii* VII. *& Benedicti p.* 20. *ſcribit:* eos qui voluerunt placere Pontificibus, per multa retrò tempora, & usq; ad hodierna ſuaſiſſe iis, (ea fuit illorum ſuperbia) quod omnia poſſent; Et ſic quod facerent, quidquid liberet, etiam illicita, & ſic plus quàm *Deus. Tiberius Decianus Volumine* III. *reſponſ.* XIV. *n.* 59. dicit Papā eſſe omnia & ſuper omnia: Idq; factum eſt ad plauſum Pontificum, quoniam ipſi non rarò ſummæ Majeſtatis titulos ſibi tribuerunt. Innocentius enim III. ſexies ad minimū ſeriò reſcripſit, publicis atq; ſolennibus literis ſuis, in corpus etiā Juris Canonici pro univerſali Eccleſiæ lege redactis aperciſſimè declaravit, Se *Dei* locum in terris tenere, & vinculum Matrimonii rati jam & conſummati inter Epiſcopum & Eccleſiam ſuam, occaſione mutationis, ſeu translationis ad aliā ſedē diſſolvere, non ut hominem, ſed ut *Deum,* quia, quos *Deus* conjunxit, *homo non poteſt ſeparare, ſed Deus, vide ejus E. l.* 1. CCCXXVI. CCCXXXV. CCCCXLVII. CCCCXCI. DIII. DXXXII. & cap. II. III. IV. *de translat. Epiſcoporum.* Bonifacius VIII. Jubilæam ſolennitatem celebrans, habitu Cæſareo præferente quodā Aulico nudum gla-

 dium

dium præſentibus Imperatoris Alberti Legatis templum ingreſſus, & confidens altâ voce exclamabat: *Ecce duo gladii hic. Ego ſum Papa & Cæſar, cœleſtis & terreſtris imperii poteſtatem habeo. Albertus Crantzius Hiſt. Saxonic. lib. 8. c. 36.* Qua de cauſa cum *Robertus Bellarminus* ſcripſiſſet, Pontificem jure divino non habere directè poteſtatem temporalem *lib.* V. *de Pont. R. c.* 1. Sixto V. id minimè placuit, ſiquidem in Bulla contra Henricum 3. Franciæ Regem affirmat, ſe ſupremum in omnes Reges & Principes, univerſæ terræ, cunctosq; populos, & gentes, & nationes non humana, ſed divina inſtitutione ſibi traditam poteſtatẽ obtinere: ac parũ abfuit, quin propter hanc aſſertionem omnia Bellarmini ſcripta cenſurâ ſuâ Pontificiâ aboleret, teſte *Guilielmo Barclajo de poteſtate Papæ.*

§. VII. Longè gravius eſt, quod P. R. in ipſos quoq; Angelos Jurisdictionẽ ſuam extendere præſumit. Et ne quis incredibile hoc eſſe exiſtimet, non ſolùm ipſorũ Pontificiorum Scriptorum verbis, ſed etiã Pontificum factis demonſtratũ ibo. Iſtiusmodi emblemata nemo rectius & penitius exponit, quam *Auguſtinus Triumphus Anconitanus*; Is enim *de Poteſtate Eccleſiaſticâ Quæſt.* 18. *Artic.* 1. 2. 3. 4. 5. *p.* 113. *ſeq.* quærit: 1. Utrum Papa ſit major Angelo in Jurisdictione. 2. Utrum Angelus ſit major Papa in Sacramentorum adminiſtratione. 3. Utrum Papa ſit major Angelo in dominatione. 4. Utrum Papa ſit minor Angelo in cognitione. 5. Utrum Papa ſit minor in Præmiatione. In quarum quæſtionum ſolutione primas Papæ præ Angelis decernit: *Dicendum, ſonant verba Autoris, quod major eſt jurisdictio Papæ, quam cujuslibet Angeli. Item: nulli Angelo commiſſa eſt Iurisdictio & jura totius orbis, ſed Papæ totius mundi Iurisdictio & cura commiſſa eſt, non ſolum ut nomine mundi importetur terra, ſed etiam ut nomine mundi importetur cœlum; quia ſuper cœlum & terram Iurisdictionem accepit: Item: Angelo cuſtodienti committitur cura cuſtoditi ſingulariter, ſed Papæ committitur cura & cuſtodia omnium univerſaliter; & hoc non ſolũ dum vivunt, ſicut committitur Angelis, ſed etiam, mortẽ per communicationem ſuffragiorum Eccleſiæ. Item poſt minor à majore maledicitur; loquendo ſaltem de maledictione, quæ eſt excommunicatio & privatio à communione fidelium. Ex quo ergo Paulus, & multò fortius Petrus, qui fuit caput Eccleſiæ, potuit Angelum bonum*

num vel malum excommunicare, rectè concluditur, quod Papa ſit *major Angelo in dominatione*. Paucis interjectis duos modos determinat, quibus P.R. poteſt excommunicare Angelos, ſcilicet 1. Conditionaliter, propter Evangelii firmam veritatem, 2. Miniſterialiter, propter divinam autoritatem. *A Gregorio Heymburgenſi* JCto ante Reformationem Lutheri ſcripta eſt confutatio Primatus Papæ (inter ſcripta veterum Autorum à *Wolfgango Wiſſenburgio Theologo Baſileenſi*, in Antilogia Papæ Anno MDLV. collecta) ubi pag. „ 547. ſequentia leguntur: Papa etiam (ut terminis utar ſuorum „ adulatorum) Angelis habet imperare. De *Nicolao Egmundano Magiſtro Lovanienſi & Carmelita Iohannes Baleus Anglus in Clemente* VIII. *p.* 445. tradit, quod ſub ipſa Evangelii Luce talpa cæcior crediderit, docuerit & ſcripſerit, Pontificem Romanum eſſe omnium rerum Dominum, omnesq; Principes Chriſtianos ab ejus nutu pendere, & habere Imperium in Angelos ac Dæmones. *Rodericus Epiſcopus Zamorenſis & Calagaritanus Romanæ Eccleſiæ Caſtellanus & Referendarius in ſpeculo omnium Statuum totius Orbis terrarum, Lib.* II. *c.* I. *p.* 122. 123. ſcribit: *Pontifex Rom. inſtitutus & evectus eſt non ad humanum tantum Principatum, ſed ad divinum, non ad principandum ſolum mortalibus, nec modo hominibus, ſed ANGELIS: non ad judicandum vivos, ſed mortuos; non in terrâ ſolùm, ſed in cælo.* Et poſt nonnulla idem ex Canone quodam probat, Papam terreni ſimul & cæleſtis Imperii jura ſuſcepiſſe. Uti autem Paraſitaſtri Papæ talem Jurisdictionem adjudicant, ita ipſe Pontifex eandem exercere nunquam intermittit. Refert *Baleus in vitâ Clementis Sexti p.* 328. Bullam Clementis Sexti ſuper anno Jubilæo, in quâ Angelis ſanctis mandat, ut animas ſtatim in Paradiſi gloriam introducant: Prohibet etiam Angelis malis, ne inferni pœnam aliquatenus infligant Romam peregrinantibus & in viâ mortuis. „ Verba Pontificis hoc tenore ſequuntur: Et nihilominus, *inquit*, „ prorſus mandamus Angelis Paradiſi quatenus animam à Purga„ torio penitus abſolutam in Paradiſi gloriam introducant. Item, „ nolumus quod pœna inferni ſibi aliquatenus infligatur. Quo „ de affectato ſuperbiſſimi mortalium in Poteſtates & Thronos „ cæleſtes Imperio notabile Judicium *Iohannis Huſſi* apud

Wolfium

VVolſium Tomo I. Lection. Memorabil. Centenario XV. *p.* 751. legitur:
„Idolum illud meretricium Romæ Clemens Sextus Papa nimis „poteſtatem ſuam laxaverat, mandans in ſua Bulla Angelis Para„diſi; quod animam peregrinantis Romam pro indulgentiis, & „decedentis, à purgatorio abſolutam ad gaudia perpetua intro„ducant. Iſte enim volebat quod ad mandatum ejus genua An„gelorum cœleſtium flecterentur: Et cum adjecit: Nolumus, „quod pœna inferni ſibi aliqua infligatur: & ſic ibi imperavit, „quod poteſtas vel genu inferorum ad mandatum ejus flectere„tur. Non ſic præſcripſerunt Apoſtoli &c.

§. VIII. Verum enim vero imaginariam & phantaſticam hanc Papæ potentiam eſſe, inde apparet, quia Chriſtus explicite talem dominatum rejecit. Cum enim Apoſtoli Jacobus & Johannes filii Zebedæi prærogativam præ aliis quærerent; ac reliqui diſcipuli eas partes ſibi præreptas ægre ferrent, Chriſtus de regni ſui qualitate eos melius informans ſic alloquitur: *Scitis, quod Principes populorum dominatum in eos exercent, & Magnates eorum, in eos poteſtatem exercent*; Sed *non ita erit inter vos Apoſtolos*; (veſtrosque in miniſterio Succeſſores) *ſed quicunque inter vos voluerit fieri magnus, ſit veſter Miniſter, & quicunque voluerit inter vos eſſe primus, ſit omnium ſervus.* Matth. XX. 25. Marci X. 42. Sic Lucæ XXII. 25. Inter Apoſtolos cum contentio de primatu oriretur, ecquisnam eorum videretur Major, idem ferunt reſponſum Domini: *Reges gentium dominantur in illas, & qui poteſtatem habent in eis, vocantur* ἐυεργέται *benefici. Vos autem non ita, ſed qui major inter vos, fiat ſicut junior, & qui præcedit tanquam miniſter.* Neque Chriſtus ipſe terreſtrem dominationem adfectavit, multo minus ſuſcepit, cum ipſi ſponte offerre vellent Judæi, verum aufugit in montem Joh. VI. 15. Magiſtratui autem debitum tributum lubens perſolvit, Matth. XVII. 27. Cæſarique dandum præcepit, quod eſt Cæſaris, Matth. XXII. 21. Et qui ſodes in mundo Monarcham ageret, cujus regnum non erat de hoc mundo, Joh. XIIX. 36. Non habebat ubi caput ſuum reclinaret, Matth. VIII. 20. Luc. IX. 57. In mundum non venerat, ut ſibi miniſtraretur, ſed ut ipſe miniſtraret, Matth. XX.

28. Si hoc magiſter ſancivit & facto confirmavit, miniſtrum certè, vel vicarium, qualis Pontifex eſſe cupit, idem præſtare decet. Quemcunq; enim quis diligit, illum ſequi & imitari ſedulò intendit. Quâ igitur tunc ratione, regnum Epiſcopus mundanum ad ſe rapere, quove jure ſupra Imperatores & Reges, (qui *Elevtherio in Epiſt. ad Lucium Regem Britann.* Vicarii Dei ſunt in regnis ſuis, præter quem nullum in Dominiis ſuis cognoſcunt ſuperiorem:) tanquam Monarcha eminere poterit? Colebant veteres Chriſtiani Imperatorem, ut hominem â Deo ſecundum, ſoloq; Deo minorem, uti *Tertullianus ad Scapulam*, meminit. Cum ergò ſuper Imperatorem non ſit, niſi ſolus Deus, qui fecit Imperatorem, ceu veriſſimè *Optatus Milevitanus lib.* III. *p. m.* 85. ſuperbiam Donati perſtringit, qui ſe ſuper Imperatorem extollit, jam quaſi hominum exceſſerit metas, ſe, ut Deum, non ut hominem æſtimat. Si Sacerdotes Dei & Chriſti ſumus, non invenio, quem magis ſequi, quam Deum & Chriſtum debeamus, inquit *Cyprianus lib.* II. *Ep.* 3. Appoſitè quoq; *Bernhardus libro* II. *de conſideratione ad Eugenium Papam cap.* VI. *p. m.* 1132. „Non dominantes in Clero, ſed forma „facti gregis. Et ne dictum ſolâ humilitate putes, non etiam veri- „tate, vox Domini eſt in Evangelio, *Reges gentium dominantur*: „Vos autẽ non ſic; planum eſt, quod Apoſtolis interdicitur domi- „antus. I ergò tu, & tibi uſurpare aude aut dominans Apoſtolatum, „aut Apoſtolicus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis, ſi u- „trumq; ſimiliter habere voles, perdes utrumq;: alioquin non te „exceptum illorum numero putes, de quibus queritur Deus ſic: „Ipſi regnaverunt, & non ex me; *Principes extiterunt, & non cog-* „*novi eos. Oſe cap.* IIX. 4. Jam ſi regnare ſine Deo juvat, habes glo- „riam ſed non apud Deum. At ſi interdictum tenemus, audia- „mus edictum. Qui major eſt veſtrûm, ait, fiat ſicut junior, & „qui præceſſor eſt, ſicut qui miniſtrat. Forma Apoſtolica hæc eſt, dominatio interdicitur, indicitur miniſtratio. Quam autem bellè Pontifex Romanus cum Chriſto, ſcilicet, conveniat, ad oculum ex ſequentibus graphicè â *Petro Aſylo in Tyrannide Anti-Chriſti c.* 10. *p.* 300. *â Limnæo I. P. lib.* 2. *Cap.* XI. *n.* 22. adductis eluceſcit:

Chriſtus regna fugit, ſed vi Papa ſubjugat urbes.
Spinoſam Chriſtus, triplicem gerit ille coronam.
Abluit ille pedes, Reges huic oſcula præbent.
Vectigal ſolvit, ſed Clerum hic eximit omnem.
Pavit oves Chriſtus, Luxum hic ſectatur inertem.
Pauper erat Chriſtus, petit hic regna omnia mundi.
Bajulat ille crucem, hic ſervis portatur avaris.
Spernit opes Chriſtus, Auri hic candore tabeſcit.
Vendentes pepulit templo, quos ſuſcipit ille.
Pace venit Chriſtus, venit hic radiantibus armis.
Chriſtus manſuetus venit, venit ille ſuperbus.
Quas leges dedit, hic Præſul diſſolvit iniquus.
Aſcendit Chriſtus, deſcendet ad infera Præſul.

§.IX. Si ad Apoſtolorum tempora reſpicimus, longe aliam illi ſuo Exemplo praxin Eccleſiæ commendârunt, Gubernationi Politicæ nunquam manus immiſcentes; quinimò potius Eccleſiaſticum munus obeuntes à dominatu mundano fideliter dehortati ſunt. 1. Petri V. 1. 2. Apoſtolus dicit: Πρεσβυτέρους τοὺς ἐν ὑμῖν παρακαλῶ ὁ συμπρεσβύτερος. Ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες, μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως, *Presbyteros inter vos obſecro ego compresbyter: paſcite gregem Domini, proſpicientes illi non coactè, ſed ſpontè.* v. 3. μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῶν κλήρων, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τοῦ ποιμνίου. *Non dominantes in Cleris, ſed fiatis typi gregis.* Exemplis igitur & informatione non Imperio præeſſe debent aliis presbyteri. *Bernhardus Lib.* I. *de conſideratione ad Eugenium Tom.* I. *Oper. p. m.* 1123. Non monſtrabunt, puto, qui hoc dicent, (ad Apoſtolicam dignitatem judicium de negotiis temporalibus pertinere;) ubi aliquando quispiam Apoſtolorum judex ſederit hominum, aut diviſor terminorum. Steriſſe deniq; lego Apoſtolos judicandos, ſediſſe judicantes non lego. *Act.* VI. 2. Et Paulus electum illud Dei Organum, expreſsè ſcribit: Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus 2. *Timoth.* II. 4. ut ei placeat, cui ſe probavit, ceu verſio vulgata habet; (in Græco enim exemplari non legitur τῷ Θεῷ, nec de ſolis tantùm Eccleſiæ miniſtris in ſpirituali militia occupatis, Apoſtolo ſermo

eſt,

eſt,ſed in genere de militibus inBello corporali militantibus,quorum exemplum Timotheo, tanquam ſpirituali militi imitandum proponitur.) *Primaſius*,comparatione *inquit* militum utitur, ut oſtendat multò magis nos â negotiis ſecularibus liberos eſſe debere, ut Chriſto placeamus: Sic etiam ſeculi milites â reliquis ejus actionibus vacant, ut poſſintRegi ſuo perfectè placere. *Ambroſius*, nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus. Eccleſiaſticus autem idcircò ſe probat Deo, ut huic devotus officium impleat, quod ſpoſpondit in Dei rebus ſolicitus, â ſeculari negotio alienus. Non enim convenit unum duplicem habere profeſſionem. *Tomo* IV. *Oper.p.m.*1005. 6. Hæc Ambroſii verba poſtquam citâſſet *Claudius Eſpenſæus* Theologus Pariſienſis *Comment.in* II. *Timoth.*2. Larvas perſonatis Epiſcopis detrahit, *pag.m.*19. *Edit.Lutet.in fol.* Anno MDLXI. hunc in modum diſſerens: [Utinam valeret in Republica Chriſti, quod in ſua Plato valere voluit, ne iidem homines in diverſis ſimul officiis occupentur, terram colant, pecunias cumulent, militent, *Lib.*IIX. *de Republ.* Nam & armatæ militiæ militibus negotiationes prohibentur, ut eis ſe totos expendant, multò magis Clero convenit, ut ſe totum Sacro Miniſterio dederet, alienum eſſe ab omni temporalium ſolicitudine, propriæ etiam vitæ, famæ, quæſtus &c. At nunc, quod hic poſt *Auguſtinum* queritur *Anſelmus*, nunc inquam, videmus & Clericos & Monachos, altarium ſtipendiis non contentos, mercimonia exercere, interceſſiones vendere, viduarum munera captare, quod hic quoque Bruno, ſecularium cauſarum diſcuſſionibus intendere, habere mundum, judices de temporalibus judicantes, Epiſcopos ſpiritualibus vacare debere. Quid dicturi boni Patres, qui hujus & ſimilium locorum occaſione, ſacris hominibus adeò profanis negotiis interdixerunt, ut & inde titulum fecerint; ne Clerici vel Monachi ſecularibus negotiis ſe immiſceant, quid inquam, dicerent, ſi viderent hodiernos Reverendos & Sanctiſſimos in domibus Regum eſſe, ab aulis & Palatiis non diſcedere, Principum non pacificis modo Legationibus, verum etiam in Bellis eſſe Legatos; fiſcorum promoscondos, nec rarò inter-

„ verſores, nam & ad mandras & Epiſcopas, ne dicam galeros,
„ nulla in hoc regno via hactenus expeditior, quàm litium ſecula-
„ rium inſtitoria, nedũ judiciaria, ut quam hodiè nunquam magis
„ querimoniæ illi locus fuerit, de qua Gregorius I. lib. VII. Epiſt.
„ CXIV. & habetur I. q. ea. Fertur ad Theodoricum & Theober-
„ tum noſtros, hoc eſt, priſcorum Reges, nihil ſibi in honoribus
„ eccleſiaſticis gravitatem, nihil defendere induſtriam, dum vitia
„ remunerantur honore, hinc ſacerdotes non proficere, ſed peri-
„ re: perire autem, ut *ad Gaudentium* deplorat *Hieronymus*, & cum
„ Paſtoribus greges.

§. X. Ad eundem ſcopum veteres Canones & Scriptores Eccleſiaſtici collimant, ut ea nempe, quæ Deus ipſe diſtincta eſſe voluit, nequaquam commiſceantur. In *fragmentis Apoſtolorum à Prætorio* editis narratur, quod Petrus ad Clementem Succeſſorem ſuum dixerit, impietatis crimen eſt, neglectis verbi Dei ſtudiis ſolicitudines ſuſcipere ſeculares. Tu ad hoc ſolum vacatus, ut doceas verbum Dei. *Marianus Scotus in Chronico:* Petrus ut in geſtis Pontificum habetur, Clementem Epiſcopum conſecravit, atq; Cathedram & omnem Eccleſiam diſponendam commiſit, dicens: *ſicut mihi gubernanda tradita eſt à Ieſu Chriſto poteſtas ligandi ac ſolvendi, ita & ego tibi committo, ut ordinans diſpenſatores diverſarum cauſarum, tu minimè in curis ſeculi, ſed ſolummodo orationi ac prædicationi deditus reperiaris. Canon VII.* inter iſtos, qui Apoſtolorum nomen præferunt, de eadem re ſic habet: Epiſcopus aut presbyter aut Diaconus nequaquam ſeculares curas aſſumat, ſin aliter, dejiciatur. LXXXII. Canon ita ſonat: Epiſcopus vel presbyter, vel Diaconus exercitui vacans, & utraq; obtinere volens, Romanum ſcilicet Magiſtratum, & ſacerdotalem adminiſtrationem, deponatur, quæ enim ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Idem ſub fulmine anathematis in *Concilio Chalcedonenſi Canone* VII. *ad* XV. repetitum & confirmatum. At ſi ſecundum hos Canones hodienum Pontificiis agendum eſſet, quotusquisq; quæſo, in ſua ſtatione perſiſtere poſſet? *Tertullianus de Idololatria cap.* XIIX. de Chriſto regnum mundanum declinante, ideo, *inquit*,

quæ

quæ noluit rejecit, quæ rejecit, damnavit, quæ damnavit, in pompâ Diaboli deputavit. Chriſtus gloriam ſeculi â ſe & ſuis alienam eſſe judicavit. id. ib. *Origenes homilia* XII. *in Matth.* Inter vos autem, qui eſtis mei, non erunt hæc, ne ſictè qui viden-,, tur habere aliquem in Eccleſiâ Principatum, dominentur fra-,, tribus propriis, vel poteſtatem in eos exerceant. Quoniam ſic-,, ut omnia carnalia in neceſſitate ſunt poſita, non in voluntate,,, ſpiritualia autem in voluntate non in neceſſitate; ſic & qui Prin-,, cipes ſpirituales, principatus eorum in dilectione ſubjectorum,, poſitus eſſe debet, non in timore corporali. *Hieronymus ad Ne-*,, *potianum*. Qui Dominum poſſidet, & cum Propheta dicit:,, Pars mea Dominus, nihil extra Dominum habere poteſt. Quod,, ſi quispiam aliud habuerit, præter Dominum, pars ejus non erit,, Dominus. Si aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam,, ſupellectilem, cum iſtis partibus pars ejus fieri Dominus non,, dignabitur. Si autem ego pars Domini ſum & funiculus hære-,, ditatis ejus, nec accipio partem inter cæteras tribus, ſed quaſi,, Levita & Sacerdos vivo de decimis, & altari ſerviens, altaris,, oblatione ſuſtentor, habens victum & veſtitum, his contentus,, ero, & nudam crucem nudus ſequar. Autor *oneris Eccleſiæ compilati Anno* 1519. *& poſtea edit. Landshut, Anno* MDXXIV. *cap.*,, XX. §. 6. qui â quibusdam vocatur *Vbertinus Epiſcopus Ch-*,, *menſis*: Jeſus palam negavit regnum ſuum eſſe hujus mundi, quin imò ipſe ſolus fugit in montem cum cognoviſſet, quia populi venturi eſſent, ut facerent eum Regem. Quomodò ergò convenit, ut Chriſti locum tenens, mundanam ditionem non ſolum admittat, verùm etiam ambiat, ut libidine, luxu, violentia, faſtu, divitiis, rapacitate regnet, quem Chriſtus docuit eſſe humilem & mitem. *Bernhardus lib.* 2. *de conſiderat. ad Eugenium, cap.* VI. *p.* 1123. Diſce Sarculo (Prophetæ) opus eſſe tibi, non ſceptro, ut opus,, facias Prophetæ. Et ille quidem non regnaturus aſcendit,,, ſed extirpaturus. Idem *lib.* I. *conſid. cap.* VI. *p.* 1123. Cum dicat,, Dominus ac Magiſter ſe non eſſe conſtitutum inter duos judi-,, cem, non debet ſervo ac diſcipulo indignum videri, niſi judi-,,

„ cet univerſos ? Ergo in criminibus non in poſſeſſionibus pote-
„ ſtas veſtra, quoniam propter illa non propter has accepiſtis cla-
„ ves regni cœlorum. Prævaricatores utique excluſuri, non poſſeſſores. Quænam tibi videtur major dignitas, dimittendi peccata, an prædia dividendi ? Sed non eſt comparatio. Habent hæc infima & terrena, judices ſuos Reges & Principes. Quid fines alios invaditis? Quid falcem veſtram in alienam meſſem extenditis? *lib. IV. de conſid. cap. III. p.* 1153. Quid denuò uſurpare gladium tentas, quem ſemel juſſus es ponere in vaginam? Uterque ergò Eccleſiæ & ſpiritualis ſcilicet gladius & materialis; ſed is quidem pro Eccleſia, ille verò & ab Eccleſia exercendus eſt. Ille Sacerdotis, is militis manu, ſed ſanè ad nutum Sacerdotis & juſſum Imperatoris. *Gregorius lib. IV. Epiſt.* 44. Si quis Eccleſiaſticorum unquam titulos ponere ſive in ruſtico, ſive in urbano prædio ſua ſponte præſumſerit, anathema ſit. Nicolaus I. circa annum Chriſti
„ DCCCLX. Pontifex ad Imperatorem Michaelem ſic ſcripſit:
„ fuiſſe quidem ante Chriſti tempora eosdem Reges & Pontifi-
„ ces, ſed Chriſtum verum Regem & Pontificem iſta diſtincta
„ eſſe voluiſſe; cum ad verum, inquit, ventum eſt, ultra ſibi nec
„ Imperator jura Pontificatus arripuit, nec Pontifex nomen Im-
„ peratoris uſurpavit, quoniam idem Mediator Dei & hominum,
„ homo Chriſtus Jeſus, actibus propriis & dignitatibus diſtinctis
„ officia poteſtatis utriusq; diſcrevit, propriâ volens medicinali
„ humilitate ſurſum efferri, non humanâ ſuperbiâ rurſus in infer-
„ num demergi, & ut Chriſtiani Imperatores pro æternâ vitâ Pon-
„ tificibus indigerent, & Pontifices pro curſu temporalium tan-
„ tummodo rerum Imperialibus legibus uterentur, quatenus ſpi-
„ ritualis actio à carnalibus diſtaret incurſibus, & Deo militans
„ minimè ſe negotiis ſecularibus implicaret, ac viciſſim non ille re-
„ bus divinis præſidere videretur, qui eſſet ſecularibus negotiis
„ implicatus. Quæ Epiſtola decretis inſerta eſt, *C. cum ad verum.*
„ *diſtinct.* 69.

§. XI. Exinde factum eſt, ut quidam Imperatores, & Reges Ponti-

Pontificibus ſuperbis publicè reſiſterent, ſeq; ipſis minimè ſubjectos eſſe facto declararent. Hujus documentum in Friderico I. Imperatore, cui Pontifex Adrianus IV. Seculo XII. Romæ Coronam impoſuerat, apparuit; Pontifex enim miſſis duobus ad illum Legatis, Rolando, & Bernhardo, Cardinalibus, cum literis, quæ de mandato ipſis negotio perſcribebantur, commemorabat in iis, quam honorificè Imperatorem accepiſſet, & hoc illi dediſſet beneficium, quod Imperialis Coronæ inſigne ipſi contuliſſet. His literis lectis, Imperator & Principes mirum in modum offenſi ſunt, quod à Pontifice ſcriptum erat, ſe beneficii loco Imperatori inſigne Regium contuliſſe. Itaq; verti ne id ſignificaret, quod quidam etiam dictitabant, Reges Germaniæ Imperium Pontific. Rom. beneficio obtinere (ſiquidem idem etiam picturâ Lateranenſi ac verſibus in opprobrium Lotharii Imper. ab Innocentio II. qui illum coronaverat, haud ambiguè erat expreſſum:) dolorem ſuum continere non potuerunt, atq; Imperium haudquaquam Pontificis beneficium eſſe dixerunt. Quibus unus ex Legatis Rolandus, cujus ergo tandem erit, ſi Pontificis non erit? cum intuliſſet; Othonem Comitem Palatinum aſtantem adeo irâ incendit, ut ſtricto eum gladio appetierit, ac mortem intentârit. Sed Imperator prohibuit, & Legatis Romam properè redire præcepit, ac legationem Pontificis, dimiſſis per omnem Germaniam li-„ teris, ſignificavit, adjiciens ſe ſolùm Deo & Principibus Impe-„ rium acceptum referre; proindè eos rogare, ne tanti Impe-„ rii Majeſtatem à Majoribus eorum, ingenti cum nominis glo-„ riâ partam, imminui ſuâ negligentiâ paterentur. Pontifex,„ reverſis Legatis, cum & ipſorum periculum, & Imperatoris„ reſponſum cognoviſſet, ad Epiſcopos Germaniæ ſcripſit, ut„ Imperatorem ad officium redigerent. Epiſcopi ipſum allocu-„ ti ſunt, & ab eo reſponſum tulere; ſe Pontifici Romano liben-„ ter obedientiam præſtare; ſed Imperii Coronam, Deo„ primum, deindè Principibus Germaniæ Electoribus debere;„

Regalem

,, Regalem unctionem Colonienſi Antiſtiti, Imperialem Pontifi-
,, ci acceptam referre. Cardinalibus à Pontifice miſſis ulterius
,, progredi non permiſiſſe, quod literas in detrimentum Imperii i-
,, pſos attuliſſe comperiſſet. Olim Imperium Eccleſiam extulit:
,, Nunc autem, *inquit*, Eccleſia deprimit Imperium. Cœptum eſt
,, à picturâ, indè ventum eſt ad Scripturam: nunc Scripturæ Au-
,, thoritas comparatur. Non patiar, imò ante Coronam depo-
,, nam, quàm de Imperii Autoritate detrahi ulla ratione permit-
,, tam. Pictura deleatur, Scriptura revocetur, ne inter Regnum &
,, Sacerdotium æterna ſimultatum monumenta ſuperſint. Tum
,, nemo erit, qui meum erga Eccleſiam Romanam deſiderare poſ-
,, ſit officium. Quæ Cæſaris reſponſio tam æqua viſa eſt Germa-
,, nis Epiſcopis, ut admonuerint Pontificem, ut iram Imperatoris
,, mitiori Legatione permulceret. Quorum conſilio morigerari
,, coactus eſt. Duobus igitur prudentioribus & majoris conſilii
,, Legatis miſſis, ſcripſit: nihil cauſæ fuiſſe, cur prioribus ejus lite-
,, ris Cæſar commoveretur. Licet enim hoc, *inquit*, [beneficii]
,, nomen apud alios in alia ſignificatione ſumatur; tamen acci-
,, piendum fuit in eam, in quam nos accepimus, & quam à prima
,, inſtitutione videtur habere. Eſt enim ex bono & facto jun-
,, ctum, diciturque non feudum, ſed bonum factum. Quomodo
,, in univerſo Scripturæ ſanctæ corpore invenitur: Ubi ex benefi-
,, cio Dei, non tanquam ex feudo, ſed tanquam ex benedictione,
,, & bono facto ipſius, gubernari dicimur & nutriri. Nos autem,
,, ut ipſe optimè intelligere potes, bene adeò atque honorificè Im-
,, perialis dignitatis inſigne capiti tuo impoſuimus, ut bonum fa-
,, ctum poſſit ab omnibus judicari. Atque ita etiam illa in aliam
,, ſignificationem detorta ſunt; CONTULIMUS TIBI INSI-
,, GNE IMPERIALIS Coronæ: Quia hoc verbo (contulimus)
,, nihil aliud intelleximus, quam impoſuimus. Poſtularat verò
,, Cæſar, ut deleretur pictura, ſcriptura revocaretur. Verum ipſi
,, acquieſcendum erat; & quidem acquievit in iſta Papali Scri-
,, pturæ mitigatione, aliquantulum etiam à Legatis emollitæ:
,, pictura autem majoris ponderis erat argumentum, quam ut de-
leretur.

leretur. Nec tamen, poſt tantopere mitigatam Scripturam, (quæ talis erat:

Rex venit ante fores jurans prius Vrbis honores,
Poſt, homo fit Papæ, ſumit quo dante coronam.)

[Ceſſabat Pontifex cum Cæſare litigare, & in ejus inferre ſe & intrudere poſſeſſiones. Cæſar ad fodrum (eſt munus conſuetum, quod Imperatori vel Regi in Italiam venienti offertur, *Alciato*, vocatur aurum coronarium. *Gaudentius Merula lib.* II. *de Gallia antiqua Ciſalpinâ cap.* 9. *Sigonio de Regno Ital.* eſt certa frumenti portio, Regi ſoluta.) in urbibus Pontifici ſubjectis exigendum miſit: Pontifex remiſit, non debere illum, niſi ſuſcipiendæ coronæ tempore, fodrum exigere. Juſſit Cæſar Epiſcopos Regalia renunciare, & Sacramentum apud ſe dicere; Pontifex ſuper ea re literas plenas acerbitatis ſcripſit, & Cæſarem reprehendit. Tenor illarum ſic habet: Adrianus Epiſcopus, Servus Servorum Dei, Frideco Imperatori ſalutẽ & Apoſtolicam benedictionem. Lex divina ſicut Parentes honorantibus longævitatem promittit, ita maledicentibus patri & matri mortis ſententiam intendit. Veritatis voce docemus, quia omnis qui ſe exaltat, humiliabitur. Quapropter dilecte in Domino fili, ſuper Prudentiam tuam non mediocriter admiramur, quod B. Petro & S. R. E. non quantam deberes, reverentiam exhibere videris. In literis enim ad nos miſſis nomen tuum noſtro præponis, in quo inſolentiæ, nedum arrogantiæ notam incurris. Reſcripſit Imperator his verbis: Fridericus Dei gratiâ Romanorum Imperator ſemper Auguſtus Adriano R. E. Pontifici, omnibusq; adhærere volentibus iis, quæ cœpit JESUS facere & docere, ſalutem dicit. Lex Juſtitiæ unicuiq; quod ſuum eſt, reſtituit. Non enim Parentibus noſtris derogamus, quibus in hoc regno noſtrum debitum exhibemus honorẽ, à quibus & regni dignitatem ſuſcepimus & coronam. Numquid tempore Conſtantini Sylveſter regalis aliquid habuiſſe dignoſcitur? Sed ejus pietatis ceſſione libertas data eſt Eccleſiæ, pax reſtituta, & quidquid regalis Papatus veſter habere dignoſcitur, largitione Principum donatur. Undè cum Romano Pontifici ſcribimus, jure ex

antiquo nomen noſtrum præponimus,&ad juſtitiæ normam idem nobis ſcribendi concedimus. Revolvite annales, & ſi lectum neglexiſtis,quod aſſerimus,illic invenietur. *Carolus Sigonius de Regno Italiæ Lib.*XII.*Iacobus Spigel.us in Guntheri Ligurinum,Lib.*VI.*p.m.* 373.*ſeq.ex Radevico. Catalogus Teſtium veritatis in Appendice p.m.* 2093.*ſeq. ubi Iohannes de Anania in Proœm. decretal.in Princ.num.*1. *& Reſtaurus Caſtaldus Tractat.de Imperat.quæſt.*LIX.*num.*1.2.3.adducitur,quod Imperatorium nomen Papali rectè præponatur.

§.XII. Bonifacio VIII. Inter Pontifices peſſimos non poſtremo,cui nomen Malifacii meritò competit,Seculo XIII.in Philippum Galliæ Regem,cognomento PULCRUM, poteſtatem ſibi ſumentem,Rex ita reſpondit: [Philippus Dei gratiâ Francorum Rex Bonifacio ſe gerenti pro ſummo Pontifice, ſalutem ſive modicam ſive nullam:Sciat tua magna fatuitas in temporalibus nos alicui non ſubeſſe, Eccleſiarum & præbendarum collationem jure ad nos regio pertinere,&fructus earum vacatione durante noſtros facere, collationes à nobis hactenus factas, & inpoſterum faciendas fore validas,illarum vigore poſſeſſores contra omnes viriliter nos tueri, ſecus autem credentes fatuos & dementes reputamus. Henricus IV.Imperat.circa medium Seculi XI.de Gregorio VII. qui Hildebrandus alias dicitur, in quadam ad illum Epiſtolâ hæc pronunciavit: Tu ad Sacerdotium his gradibus adſcendiſti,ſcilicet aſtutiâ & fraude, quodq; monachica profeſſio abominatur, pecunia favorem, favore ferrum, ferro Sedem pacis adiiſti, & de Sede Sedem pacis turbâſti,dum ſubditos in Prælatos armâſti, dum Epiſcopos noſtros à Deo vocatos,tu non vocatus, ſpernendos docuiſti. *Iohann.VVolffius Lection.memorabil.Tomo* I.*p.m.*648.Unus cum utrumque regimen (Politicum & Eccleſiaſticum) ſibi vendicavit, utrumq; diſſipavit, nec in uno profuit, qui in neutro prodeſſe voluit,nec potuit.] *Cunradus de Lichtenau Abbas Vrſpergenſis in Chronico*,ex ejusdem Imperatoris Epiſtola ad Epiſcopos. *Flacius in Catalogo Teſtium veritatis Lib.*XIII.*p.*1339. Ludovicus Bavarus Imperat.Rom.Sec.XIV.publico edicto contra Johann.XXII.Maxi-
„mè diverſa ſunt,crucifixus & ſumma poteſtas,miles & Sacerdos,
„Imperator & paſtor: Regnum & patibulum, corporalia & ſpiri-

„ tualia, arma & ſacra, Bellum & pax, Cæſar & nuncius, Princeps
„ & miniſter, Dominus & ſervus. *Aventinus Lib.* II. *annal. Bojor.*
Carolus Calvus in Epiſtola apologeticâ contra Adrianum II. Se-
culo IX. Pontif. apud *Melchior. Goldaſt. Tomo* I. *Conſtitut. Imperial.*
„ *p.m.* 204. §. 21. *ſeqq.* Leges, *inquit*, ab Imperatoribus & Re-
„ gibus, noſtris videlicet prædeceſſoribus promulgatas & decre-
„ tas nos immutilatè & irrefragabiliter convenit conſervare, ſicut
„ Apoſtolicæ Sedis Antiſtites ad Dominos & terræ Principes ſcri-
„ pſerunt. Ait enim Leo ad Leonem Auguſtum, debes incunctan-
„ ter advertere regiam poteſtatem tibi non ſolum ad mundi regi-
„ men, ſed maximè ad Eccleſiæ præſidiũ eſſe collatam, ut auſus ne-
„ farios comprimendo, quæ bene ſunt ſtatuta, defendas, & veram
„ pacem his quæ ſunt turbata, reſtituas. Et *Gelaſius ad Anaſtaſium.*
„ Etenim, Imperator Auguſte, ſi cõtra leges publicas (quod abſit)
„ aliquid quiſpiam fortaſsè tentaret, nulla id ratione potuiſſet ad-
„ mitti. Quas etiam leges principali autoritate promulgatas non
„ ſolum aliquibus, neque Epiſcopis, ſed etiam ab ipſis Apoſtolicæ
„ Sedis Pontificibus, ipſius primæ Sedis Antiſtites obſervari debe-
„ re, ſcripſerunt. Sicut Leo ad Leonem Auguſtum ſcribens de-
„ monſtrat, dicens non ſe refragari debere, edicta imperialia, vel
„ ea, quæ ſui deceſſores ſecundũ tramitem Scripturarum prædica-
„ tionemq; majorũ ſtatuerant. Si quæ inquiens deſtruxi, hæc ædi-
„ fico, prævaricatorẽ me conſtituo, & eis me ultionũ cõditionibus
„ ſubdo, quas non ſolũ autores beatæ memoriæ Principis Martia-
„ ni, ſed etiã ego mea conſenſione firmavi. Et S. *Gelaſius ad Anaſtaſ.*
„ *Imperat.* Si *inquit*, quantũ ad ordinẽ publicæ pertinet diſciplinæ,
„ cognoſcentes Imperium tibi ſuperna diſpoſitione collatum,
„ legibus tuis ipſi quoque parent religionis Antiſtites, ne vel in
„ rebus mundanis excluſæ videantur obviare ſententiæ, &c.
„ Quod & nos juxta hortamentum B. Gelaſii incunctanter at-
„ que libenter exequi cupimus, in his quæ ad ſuum miniſte-
„ rium pertinent, cunctis generaliter ſacerdotibus divinitas
„ ſumma voluit præeminere, & ſubſequens Eccleſiæ jugi-
„ ter pietas celebravit: ſicut noſtri deceſſores & progenito-
„ res, Orthodoxi Imperatores & Reges egerunt, ut &

„ Apoſtolicæ ſedis Pontifex , & reliqui Domini Sacerdotes no-
„ bis, quæ à Deo ſunt conſecuta exhibeant: ſcientes ſicut idem B.
„ Gelaſius dicit, quoniam Chriſtus memor fragilitatis humanæ,
„ quod ſuorum ſaluti congrueret, diſpenſatione magnifica tem-
„ peravit, ſic actionibus propriis dignitatibusque diſtinctis officia
„ poteſtatis utriusque diſcrevit, ut & modeſtia utriusque ordinis
„ curaretur, ne extolleretur utroque ſuffultus, & competens qua-
„ litatibus actionum ſpecialiter profeſſio aptaretur. Omnis Pon-
„ tifex inquit Apoſtolus, ex hominibus aſſumtus, pro hominibus
„ conſtituitur in his, quæ ſunt ad Deum, ut offerat dona & ſacrifi-
„ cia pro peccatis, videlicet non ſolum pro populi, ſed quia & ipſe
„ circumdatus eſt infirmitate, pro ſuis, *Hebr.* V. Et Regis eſt Regni
„ negotia diſpenſare , ſicut inculcant literæ divinitus inſpiratæ.
„ Quia ergò Sanctarum Scripturarum tramite , & prædicatione
„ majorum oſtenditur, Sanctô etiam atteſtante Gelaſio, quia duo
„ ſunt, quibus principaliter mundus hic regitur, autoritas ſacra Pō-
„ tificum, & regalis poteſtas per Regem Regum , ac ſummum
„ Pontificem cunctorum Pontificum, qui ſolus Rex & Sacerdos
„ fieri potuit, conditores legum juſta decernunt. Philippus Vale-
ſius Rex Galliæ Seculo XIV. ſuo tempore conſtituit, ut à parla-
mento, tanquam politicâ adminiſtratione Prælati & Epiſcopi o-
mninò arcerentur, negavit enim ſe bonâ conſcientiâ paſtores a-
nimarum curam gerentes à tam ardua cogitatione revocare poſ-
ſe, teſte *Georgio Obrecht* in diſputat. de Bello. θ. 100. *Guntherus Fri-
dericum* Imperatorem, cujus antea mentio facta, de Papæ Impe-
rio, *in Ligurino Lib.* VI. *p. m.* 369. ſic loquentem introducit:

Ergò quid ad ſummum de regni jure, quid, oro,
Pontificem ſpectat? nullum caput iſta ſuper ſe
Adſpicit, excepto cœlorum Rege poteſtas.
Eccleſiam regat ille ſuam, divinaque jura
Temperet, Imperium nobis fasces que relinquat.

Ad quos verſus *Iacobus Spigelius* ſic commentatur: An neſcis, Fri-
„ derice Princeps Chriſtianiſſime, dictum Chriſti, inter vos non
„ dominabimini ſicut ſubditis dominantur Reges gentium, hoc
valere

„ valere ſcilicet; Tu Petre, cum tuis Succeſſoribus Romani Imperii hæres eſto perpetuus. Item, ego veni miniſtrare & non miniſtrari, eſſe, Imperatores & Reges terrarum tua ac Succeſſorum tuorum in ſolio plusquam venerabundi gemmata oſculentur veſtigia? tum illud, qui primus voluerit eſſe inter vos, erit veſter ſervus, aliud ſignificare nihil, quam quoad vos eſt præcipiendi poteſtas, reliquam Eccleſiam manet parendi neceſſitas. Hoc (ſcilicet ad Pontificem non pertinere Imperii Romani diſpoſitionem) ſiquis hodiè conſtanter aſſeveraret, hæretici nomen apud Pontificios non effugeret. Contrariam tamen partem, ut veritati affinem magni nominis viri tutati ſunt, licet hactenus eorum vicerit doctrina, qui univerſam propè Scripturam divinam adulterinis interpretationibus ſubverterunt. Hæc olim mens fuit optimorum Imperatorum & Regum, non tantum Sacræ Scripturæ ſed & antiquorum Patrum doctrinæ conformis, quippe qui conſtanter tenebant, Reges, Imperatores, Principes à ſolo Deo conſtitui & deturbari. Apprimè huc faciunt *Irenæi* verba ex *Lib. V. adv. Hæreſ. p. m.* 347. Cujus juſſu homines naſcuntur, hujus juſſu & Reges conſtituuntur. A quibus non abludunt illa *Tertulliani Lib. adv. Scapulam, p. m.* 552. Colimus ergò & Imperatorem ſic quomodo nobis licet & ipſi expedit, ut HOMINEM & DEO SECUNDUM, & quidquid eſt à DEO CONSECUTUM, SOLO DEO MINOREM. Itemq; in *Apologetico adverſus Gentes, p.* 867. Sciunt Imperatores, quis illis dederit Imperium, ſciunt quis homines, quis & animas, ſentiunt Deum eſſe ſolum, in CUJUS SOLIUS poteſtate ſunt, à quo ſunt SECUNDI, poſt quem PRIMI, ante omnes & ſuper omnes Deos, homines.

§. XIII. Porrò nec Politici & Jureconſulti Papis ſecularem poteſtatem concedunt. *Ariſtoteles Lib. IV. politic. c.* 15. Sacerdotes civilem Magiſtratum gerere non poſſe indicat. *Marſilius Patavinus* qui circa initium Sec. XIV. floruit, in libro contra poteſtatem Papæ pro Imperatore Ludovico Bavaro ſcripto, & Baſileæ Anno MDXXII. edito ſub rubrica Defenſor pacis, *Lib.* II. *c.* 4. hunc proponit titulũ: [De Canonicis Scripturis, Chriſti mandatis, vel conſiliis & exemplis, & ſanctorum & approbatorum Doctorum Evangeli-

cæ legis Expoſitorum, quibus demonſtratur evidenter, Romanũ aut quemvis Epiſcopum, ſive Presbyterum velClericum omnem, virtute verborum Scripturæ, nullum coactivum Principatum ſeu jurisdictionem contentioſam, nedum ſupremum omnium ſupra quenquam Clericum ſibi vendicare vel adſcribere poſſe, & quod Chriſti conſilio & exemplo, præſertim in communitatibus fideliũ talem principatum, ſi eisdem offeratur aut conferatur per autoritatem ejus habentem debeant recuſare; rurſumq; quod omnes Epiſcopi & indifferenter vocati nunc Clerici ſubeſſe debeant coactivo judicio ſive Principatui dominantis autoritate Legislatoris humani præſertim fidelis. *cap. 5. hic eſt titulus:* De canonicis Apoſtolorum oraculis & expoſitionibus ſanctorum atq; doctorum quibus apertè convincitur idẽ, quod ex capitulo præcedente. *cap. 29.* hanc habet inſcriptionem : De ſolutione Inſtantiarum ex Scripturá inductarũ tertio hujus libri capite, ad oſtendendum jurisdictionem coactivam Epiſcopis, & ſuprematum Epiſcopo in quantũ hujusmodi convenire. Inter alia ſic loquitur: Aſſumi ferunt titulum, quem de ſe prædicant, & hujus nequitiæ Inſtrumentum facere ſtudent, plenitudinem videlicet poteſtatis, quam â Chriſto in perſona B. Petri, ajunt ſibi, tanquam hujus Apoſtoli ſucceſſoribus, ſingulariter fuiſſe conceſſam. Quo ſiquidem execrabili titulo & oratione ſophiſtica ſecundum æquivocum, omnibusq; fidelibus nihilominus tanquam falſa, ſecundum omnem ejus ſenſum, ſemper & ubiq; neganda paralogizaverant hactenus, paralogizant adhuc, & amplius paralogizare nituntur, & in ipſorum ſervitutem redigere omnes mundi Principes & populos, collegia & ſingulares perſonas. In eo namq; ſenſu ſecundum quem plenitudo poteſtatis ſignare videtur univerſalem animarum curam, ſeu Paſtoratus univerſalitatem, & rurſus ſecundum quem ſenſum poteſtatem importat, omnes enim homines ſingulariter abſolvendi â culpis & pœnis ſub ſpecie pietatis, charitatis & miſericordiæ, dicto titulo plenæ poteſtatis per Romanos Epiſcopos ſibi primùm aſſumpto, ex his paulatim atq; labenter ut deduximus XXIII. hujus, tranſiverunt & demum ſibi ſumpſerunt hunc titulum in eam, & ſecundum eam ſignificationem, qua poteſtatis plenitudo per ipſos intel-

intelligitur, autoritas univerſalis, & ſuprema jurisdictio ſivè principatus coactivus omnium Principum, populorum & temporaliū rerum. *Iohannes Petrus Ferrarienſis*, qui Sec. XIV. vixit, *in form. libell. action. confeſſ. gloſſa 7. ad verbum plenam in Principo.* Ipſe Papa qui deberet, tanquam verus vicarius, JeſuChriſti veſtigia ſequi, poſſidere & manu armata nititur tenere jurisdictionem in terris, civitatibus & villis, & locis quæ ſunt naturaliter & à mundi creatione & Chriſti ordinatione Imperii Romani, juxta illud: Quod eſt Dei, reddatur Deo, & quod Cæſaris, Cæſari. Imò ipſe Papa in ipſo Imperatore nititur ſuperioritatem habere, quod ridiculum eſt dicere, & abominabile audire. Benè ergò & ſanctè faceret Papa, ſi totam temporalem jurisdictionem in manus Imperatoris remitteret, nec aliter unquã Reſp. quieſceret, & ex hoc ſtatus univerſus Clericorum magis redderetur Deo ac populo devotus, & ipſe Papa cum Cardinalibus viverent quietius, ac Deo devotius & populo magis acceptius & gratius. Clericos, (dicit) olim fuiſſe ſub poteſtate & jurisdictione Imperii, poſteà eos benignitate Imperatorum Privilegiis donatos, quibus tanquam ingrati peſſimè abuſi ſunt; Papam Provincias & civitates detinere non jure, ſed merâ violentiâ; Papæ poteſtatem nimium ampliatam auctamq;, ideo neceſſariò reſtringendam eſſe; non concedendum eſſe Papæ merum & mixtum Imperium, imò potius penitus ei temporalem gladium extorquendum. Imperatores olim habuiſſe utrumq; gladiũ, contuliſſe non tantum politica feuda, ſed etiam Epiſcopatus atq; adeò ipſos Papas creâſſe; non quieturã prius Chriſtianitatem, quã Papa & Clerici reſtituant temporarium dominium Imperatori, atq; ita reddita fuerint Cæſari, quæ ſunt Cæſaris, & Deo, quæ ſunt Dei. Non debere Papam & alios Eccleſiaſticos gubernatores habere temporale dominiũ & potentiam, quia non conveniat Pſalterium cum Citharâ, nec dictũ ſit â Chriſto, vel â B. Petro, quod poſſidere debeant talia, ſed quod eſt Cæſaris, reddendũ Cæſari. Stultos Cæſares multa Privilegia conceſſiſſe Clericis, quæ Laicorum ſtatum conſumant; Papam & Clericos multis modis illaqueare Laicos, uſurpare jura Imperii, ſuamq; jurisdictionẽ per ſuos canonis ampliare explendæ avaritiæ ſuæ cauſa, fieriq; ſtultitiâ Principũ

& Im-

& Imperatorum, quòd in Servitutē Clericorum redigantur. Hæc in *Practica, ſua* paſſim inculcat. *Theodoricus à Niem* aliquot Pontific. intimus ſcriba Sec. XV. *in Tractatu de ſchiſmate Norinbergæ impreſſo Anno* MDXXXII. lib. III. cap. 7. ſic ſcribit: Quod Imperium principaliter & immediate pendet â Deo, ſicut Eccleſia ſeu Eccleſiaſtica poteſtas, patet per rationes evidentes, & ſicut etiam firmatur & habetur in Decreto, ubi legitur, & ſcribit Papa Imperatori in hunc modum: Eccleſiæ meæ, cui Deus noſter Sacerdotium meum, vobis res humanas regentibus, deputavit. Et hoc idem in plerisq; aliis locis patet in jure. Ex quo infertur, quod fatuè & adulatoriè loquuntur illi, qui dicunt, quod Papa ſeu Eccleſia duos habeat gladios, ſcilicet ſpiritualem & temporalem, cum in Evangelio Petro dictū ſit, converte gladium tuum in vaginam &c. Etenim ſi uterq; gladius apud Papam exiſteret, ſupervacuè vel fictè Imperator vel Rex Romanus illud nomen haberet. Sed iſti adulatores ſeu aſſentatores, per talia ſcripta & dicta inducunt maximum errorem in tota Chriſtianitate, & ſuſcitant quodammodo perpetuam æmulationem ſeu diſcordiam inter Papam & Imperatorem. Conculcatur enim per hoc Imperialis Autoritas, & enſis poteſtas ſub dubio collocatur in totius Reipubl. detrimentum.]

§. XIV. Cum Philippus Hiſpaniarum Rex Portugalliæ Regnum Henrico Rege defuncto ad ſe jure hæreditario pertinere contenderet, & Papa ultro & non invitatus Judicem agere vellet, Rex poſtulavit ea ſuper re ab Univerſitate Alcalanâ conſilium. Doctores re penſiculatiùs excuſsâ reſponderunt, Papam & Apoſtolicam ſedem nequaquam in hac causâ vel poſſe, vel debere judicialiter cognoſcere, quia SECULARIS & MUNDANA omninò eſſet, ſpiritualibus illum potiùs, omiſſis his, ut incumbat, decere. *Iohannes VVolffius Tomo* II. *Memorabil. Lection. p.* 937. *Apud Guntherum in Ligurino Lib.* VI. *pag.* 369. Fridericus Imp. de Epiſtola R.P. ad ſe perſcripta hæc recenſet:

Advenêre duo falſi de ſede Prophetæ
Romanâ, qui ſe mandata ſalubria nobis
Ferre paciſcentes, & toti commoda Regno,
Dulcia miſcuerant ſecreto mella veneno.

Nam

Nam cum cœpta legi nobis à Præſule miſſa
Prima parte ſui ſapuiſſet epiſtola pacem,
Protinus expreſſis auſa eſt ſubjungere verbis,
Illius nobis collatum munere Regnum,
Imperii faſces,& ſceptri jura dediſſe;
Et gaudere datis; & ſi majora dediſſet,
Nunquam Pontificem facti donive pigere,
Quem cum Legati viva quoque voce furorem
Adſtruerent,tantis exarſit curia flammis,
Ut niſi ſedato tumidis præſentia motu
Noſtra tuliſſet opem,miſeranda clade periſſent.
Ecce paterna fides,& magni Præſulis alma
Integritas,humilisque Petri veſtigia ſectans;
Jam non ferre crucem Domini,ſed tradere regna
Gaudet,& Auguſtus mavult,quam Præſul haberi,
Eccleſiæ pacem,gladiis quæ ritè duobus
Utitur, alterutro nunquam benè firma remoto
Scindit,& in ſeſe geminos exaſperat enſes;
Dumque Sacerdoti conatur jungere Regem,
Non uno tantum contentus lædit utrumque.

Sequitur,ſubjicit *Spigelius,Conſiliarius Imperialis*,commentitiam Scholaſticorum ſententiam, qui Chriſti verba de duobus gladiis,& pleraque alia, quæ propriè ad Philoſophiam cœleſtem pertinebant,ſubvertunt, reclamantibus omnibus Chriſti præceptis,reclamante tota ipſius vita,reclamante Doctrina Apoſtolica, refragantibus tot martyrum millibus, repugnantibus vetuſtis interpretibus &c. *Michael Vlcurrunius Pampilonenſis in tractatu de regimine mundi ad Carolum V.part.*11.2.*q.princ.num.*47. Ex quibus concluditur, quod poteſtas temporalis eſt immediatè à Deo in Imperatore,nec Papa eam habet actu vel habitu,*parte* 11.*quæſt.* 2.*n.*61. Eſt etiam aliud inconveniens,quia Papa exercendo dictam temporalem poteſtatem ſupra Imperatorem vel aliquem Regem, vel Principem,venit contra prohibitionem Domini,qui præcipit, ne uteretur gladio temporali,dum dixit, mitte gladium, tuum in

vaginam, ſine limitatione, & ſic ſimpliciter debet intelligi dictum Chriſti. *Franciſcus de Victoria Relectione* 1. *quæſt.* 1. Regimen animarum eſt ars artium, ergo non poſſit unus & idem utrumq; munus implere, adminiſtrando ſecularem & eccleſiaſticam poteſtatem. *Iacobus Menochius conſilio* 112. *num.* 6. Pontifex non poteſt liberè & abſolutè, nulla ſcilicet cauſa præcedente legitima, concedere, quæ Eccleſiæ ſunt, cum non ſit abſolutè dominus, ſed diſpenſator, ſicut probat illud Apoſtoli *I. Cor. IV.* Sic nos exiſtimet &c. diſpenſatores dixit Apoſtolus, non Dominos. Et idem *Tit. I. c. oportet Epiſcopum &c. ſicut Dei diſpenſatorem &c. quod relatum eſt in c. Legimus diſtinct.* 93. Et Pontificem eſſe beneficiorum diſpenſatorem, non autem Dominum, cenſuit *Thomas* 2. 2. *quæſt.* 100. *art.* 1. *in reſponſ. ad ultimum. & in* 4. *ſent. diſtinct.* 25. *q.* 3. *art.* 3. *in Reſp. ad* 2. *Cardinalis Zabarella in Clem. 1. in* 2. *oppoſ. de ſumma Trinit. & fide Cathol. Cardinalis Cajetanus in* 2. 2. *quæſt.* 44. *art.* 8. *& quæſt.* 100. *art.* 1. *& Thomas Campegius in tractatu, an Papa poſſit incurrere labem Simoniæ, in Reſp. art.* 8. Et hi quidem ſancti eruditique patres ſcribunt, Pontificem non poſſe indigno conferre beneficia, quia non diſpenſator myſteriorum Chriſti, ſed diſſipator appellaretur. *VVilhelmus Barclajus ICtus lib. de poteſt. Papæ in Princip. Chriſtian. in Præfat. dedicat. ad Clementem VIII.* vide ſanctiſſime Pater, quam non expediat Eccleſiæ iſtud Imperium vindicare, quod veluti Sejani Equus proprios Dominos pervertit. *Et cap.* 1. *p.* 6. memorat, quod nobilis Concionator, ſi quis in Jeſuitis eſt, cum ab eo, quid de *Thomæ Bozii* opinione (*de temporali poteſtate Papæ*) ſentiret, percontaretur, *papalem Paraſitum eum vocitaverit.* Hujus itaque opinionis tuendæ fiduciâ erectus, multos excellentes Theologos (in quibus eſt Bellarminus) graviter incuſat, & novos Theologos vocat, aitque eos apertiſſimè falſa, & adverſus omnem veritatem pugnantia docere. *Petrus Gregorius Tholoſanus lib. XXVI. de Republ. cap. V. ex Othone Friſingenſi lib. VI. Chronic. cap. XXXV.* ſic ſcribit: Lego & relego Regum & Imperatorum res geſtas, & nusquam invenio, quen-

quam eorum ante hunc Henricum Imperatorem, quem Hildebrandus depoſuit, à ſummo Pontifice eſſe regno privatum. *Lib.* XIII. *de Republ. cap.* 1. §. 29. Perſonæ Eccleſiaſticæ videntur reſilire à proprio munere, ſecularibus ſe immiſcendo.

§. XV. Et profectò ſi Hiſtoricos & annales veteres conſulimus, citra difficultatem cognoſcere licet, Papam non tantum Imperatoribus & Regibus non ſuperiorem eſſe, ſed potius iisdem obnoxium, ejusque confirmationem ad hos de jure pertinere. Principio quidem conſiderandum venit, tam veteris, quam novi Inſtrumenti ſacras tabulas Regiam dignitatem Sacerdotali paſſim anteponere, poſtponere nunquam. Et præclarè adnotatum eſt à Talmudiſtis, quanto major omnibus & Prophetis & Pontificibus Rex fuerit. *Rabbi Moſes Maimonides* Ægyptius, qui Scriptor maximus fato quodam & ſorte naſcendi primus, ſolusque in gente Talmudicâ rectè intellexit, *quid hoc ſit, non ineptire*, nos de eo apud *Petrum Cunæum de Republ. Hebræorum lib.* 1. *c.* 14. *pag.* 87. ex *Halacha Melachim cap.* 2. informat, ſancitum fuit, *inquit*, uti Pontifex maximus Regem veneraretur, & locum illi ſuum ad ſedendum cederet, atque ipſe ſtaret, ſi quando veniret ad eum Rex. At è contra, Rex non ſtat præſente Pontifice, niſi cum conſulit ſolenni ritu oraculum Urim. Præterea tanta Regis dignitas eſt, uti vel ipſe vates, quoties ei adeſt, in terram humiliter ſe ſubmittat. Quippe ſcriptum eſt, Nathanem Prophetam veniſſe coram Rege, & ſpecie honoris prono ore procubuiſſe in humum. Conf. *Wilhelm. Schickard. de Iure Reg. Hebr. Theorem. XIII. p.* 230. *ſeq.* Deinde verò quod ad Imperatores ſpectat, ad eorum nutum olim omnia fiebant, ab iis creabantur Pontifices, de iis judicare vel quidquam decernere non audebat Pontifex Romanus. Nam revera à B. Petro uſque ad S. Sylveſtrum tempore Conſtantini Magni de temporali dominio Papæ nulla fuit quæſtio, ſublimati ſiquidem Papæ primis trecentis ferè poſt Chriſtum annis, non ad temporale dominium trahebantur, ſed ad martyrium. Illius Eccleſiæ gloria non fuit purpura, non divitiæ, non equus albus,

cui Pontifices & Cardinales Romani inequitant, non faſtus, non dominatus. Sed à tempore Sylveſtri XXIV. Papæ à Petro, incepit Eccleſia mixta, S. enim Sylveſter Conſtantini donationem pro uſu notariorum, qui geſta Martyrum deſcriberent, & pauperum, non in dominium, ſed uſum fructum acceptavit; teſte *Georgio Heymburgenſi in admonit. de injuſt. uſurpat. R. P. fol.* 118. Imo invenimus in Chronicis, quod Pontifices poſt ſeculum tertium à N. C. Imperatores Chriſtianos in ſuis literis ſummo reſpectu & obedientiâ, tanquam ſuos dominos coluerint. A. C. CCCLII. Li-
„ berius primus P. ad Conſtantium Imp. ita ſcripſit; opto, tran-
„ quilliſſime Imperator, ut benignas aures mihi Clementia tua tri-
„ buat, quod poſſim Manſuetudini tuæ mentis meæ propoſitum
„ aperire. In eo me laborare intelligo, quod repetita ſatisfactio-
„ ne, animam tuam in gratiam meam revocare non poſſum, ſer-
„ mo enim tuus me quidem, quem patienter omnia ferre neceſſe
„ eſt, (NB) plurimum lacerat. Miſi igitur ad exorandam Manſuetudinem veſtram Luciferum. *Severinus Binius Concilior. Tomo I. p. 461. & in notis p. 466. A. CCCCXL.* Leo I. P. R. in Epiſtolis ſuis aliquoties ſe Imp. R. ſubjectum eſſe confitetur. *Epiſt. IX. ad Theo-*
„ *doſium*: Pietas veſtra Supplicationi noſtræ dignetur annuere,
„ ut intra Italiam jubeatis habere Epiſcopale Concilium. *Epiſt.*
„ XXIII. *ad Clerum & Plebem Conſtantinopol.* Quoniam oportet
„ vos poſt divinum auxilium, etiam Catholicorum Principum
„ gratiam promereri, humiliter ac ſapienter expoſcite, ut peti-
„ tioni noſtræ, qua plenariam indici Synodum poſtulamus, Cle-
„ mentiſſimus Imp. dignetur annuere. *Epiſt.* XXIV. *ad Imper.*
„ Omnes Sacerdotes cum lacrymis & gemitibus Manſuetudini
„ veſtræ ſupplicant, ut generalem Synodum jubeatis intra Italiam celebrare. Conf. *Epiſt.* XXV. XXVI. XXXV. *Epiſt.* XLVII. ſupplicat, ut Epheſinæ Synodi, cui *Cyrillus Epiſcopus* præfuit, ſtatuta permaneant. *Epiſt.* LXV. ad Leonem Auguſtum: Literas Cle-
„ mentiæ tuæ veneranter accepi, quibus cuperem obedire; ſed
„ magis id vobis arbitror placiturum. &c. Epiſt. LXXIII. ſuppli-
„ cat Leoni Auguſto, ut Alexandrinæ eccleſiæ per Catholicos Sa-
cer-

„ cerdotes talem jubeat provideri Pontificem,in quo nihil repre-
„ henſibile reperiatur. Anno CCCCLXVII. *Simplicius I. P. R. Epiſt. IV. ad Leonem Imp.* Ea devotione, qua Principes Chriſtianos
„ jugi veneratione ſuſcipio, cupio debita pietati veſtræ officia de-
„ ferre. Clementiæ veſtræ propenſius Co-Epiſcopus meus Aca-
„ tius mea vice ſupplicabit. *Binius Tomo II. Concil. p.* 205. Anno
„ CCCCLXXXIII. *Felix III. P. R. Epiſt. II. ad eundem Imperato-
„ rem.* Honorificentiam tuam precor, ut ſupplicationem meam
„ Princeps Chriſtianus benignis accipias auribus. *Binius loco jam
„ adducto.* Eodem modo decenter *Gelaſius I. Epiſt. V. ad Anaſtaſium
„ Imperat.* (ap. *Binium Tom. II. p.* 318.) ſe geſſit, cujus verba in §. *XV.
„ Carolus Calvus in Epiſtola ſua ad Adrianum* allegat. A. CCCCXCVI.
„ *Anaſtaſius I. P. R. Epiſt.* LXXVIII. *ad Anaſtaſ. Imp.* ap. *Bin. Tom.
„ II.* 633. Humilis pietati tuæ precator occurro &c. Præcelſum
„ pietatis tuæ vocabulum per univerſas gentes toto orbe præful-
„ get. *Epiſt.* LXXVII. ad Juſtinum Imperat. Ipſam tibi Eccleſiam
„ Dei mecum ſupplicare. *Binius p.* 633. A. DLV. *Pelagius I. P. R.
„ Epiſt.* XVI. ad Childericum Francorum Regem, Regibus nos
„ (Epiſcopos) ſubditos eſſe, ſacræ Scripturæ præcipiunt. A. DXC
„ *Gregorius I. Cognomento Magnus lib.* II. *Epiſt.* LXII. (in nonnullis
„ editionibus eſt LXV.) *Ad Mauritium Imp.* Omnipotenti Deo
„ reus eſt, qui Sereniſſimo Domino in omne quod agit & loqui-
„ tur, purus non eſt. Ego autem indignus pietatis veſtræ famu-
„ lus, in hac ſuggeſtione neque ut Epiſcopus, neque ut Servus jure
„ Reipublicæ, ſed jure privato loquar, quia Sereniſſime Domine,
„ ex illo jam tempore Dominus meus fuiſti, quãdo adhuc Domi-
„ nus omnium non eras. Longino viro Clariſſimo ſtratore ve-
„ niente Dominorum legem ſuſcepi, ad quam fatigatus tunc æ-
„ gritudine corporis reſpondere non valui; in qua Dominorum
„ pietas ſanxit, ut quisquis publicis adminiſtrationibus fuerit im-
„ plicatus, ei ad Eccleſiaſticum officium venire non liceat. Ego
„ hæc Dominis meis loquens, quid ſum niſi pulvis & vermis? Ego
„ indignus famulus veſter ſcio &c. Requirat Dominus meus pi-
„ iſſimus &c. Ego quidem juſſioni veſtræ ſubjectus, eandem le-

„ gem per diverſas terrarum partes transmitti feci, & quia lex
„ ipſa omnipotenti Deo minimè concordat, ecce per ſuggeſtio-
„ nis meæ paginam Sereniſſimo Domino meo ſignificavi. Utro-
„ bique ergò quæ debui exſolvi, qui & Imperatori obedientiam
„ præbui, & pro Deo, quod ſenſi, minimè tacui. *Libri ejusd. Epiſt.*
„ *LXV.* dicit: Deum Imperatori omnia tribuiſſe, & dominari
„ eum non ſolum militibus, ſed etiam Sacerdotibus conceſſiſſe.
„ Confer. *lib.* IV. *Epiſt.* XXXI. *ad Mauritium Auguſt. Epiſt.* XXXII.
„ XXXIV. XLIV. Lib. VII. Epiſt. I. *ad Sabinianum Diaconum. Lib.* VIII.
„ *Epiſt.* XI. *ad Romanum. Anno* DCXLVII. *Martinus I. P. R. Epiſt. III.*
„ ad Conſtantinum Imp. Domino piiſſimo & Sereniſſimo Mar-
„ tinus Epiſcopus Servus Servorum Dei, & univerſa Synodus in
„ hac urbe Romæ congregata. Nos ad pietatem veſtram con-
„ fugientes, orantes atque hortantes veſtram Serenitatem, ut
„ hæc diligenter legere dignetur. *Binius Tom.* 2. *p.* 1047.

§. XVI. Poſt paucos annos eodem ſeculo non dedignatus eſt Papa Vitalianus, quo inferioritatem & famulatum ſuum publicè declararet, cum Conſtans Auguſtus Romam pergeret, ſexto
„ ab urbe milliario, uti *Paulus Diaconus in Continuat. Eutropii Libro*
„ XVIII. *cap.* 7. *habet*, ipſi cum Sacerdotibus & Romano Clero oc-
„ currere. Anno DCLXXIX. *Agatho I. P. R. ad Heraclium & Ti-*
„ *berium* Impp. Domini Sereniſſimi, ſecundum piiſſimam miſ-
„ ſionem veſtram pro obedientia, quam debuimus, præſentes
„ confamulos noſtros curavimus demandare, pro quibus flexo
„ mentis poplite ſuppliciter veſtram manſuetudinem & clemen-
„ tiam deprecamur. *Binius Tom.* 3. *p.* 12. Anno 772. *Hadrianus I.*
„ *P. R. Epiſt. ad Conſtantinum & Irenen.* Domini piiſſimi depre-
„ cantes clementiam veſtram, tanquam præſentialiter homo ſtra-
„ tus & veſtris veſtigiis provolutus quæſo &c. *Binius ibid. p.* 254. *&*
„ 257. Anno 796. Leo III. P. R. Ex Adone Viennenſi probat *Leon-*
„ *hardus Hutterus in actione ſua in Gretſerum pro Nicolao de Cleman-*
„ *gis pag.* 38. peractâ coronatione Caroli Magni non modo popu-
„ lum hunc in modum acclamaſſe, Carolo piiſſimo, Auguſto, à
„ Deo coronato, Magno, pacifico, Imperatori vita & victoria, ſed

& poſt

,, & poſt has acclamationes Pontificem ipſum in terram procu-
,, buiſſe & Imperatorem jam creatum more antiquorum Princi-
,, pum adoraſſe. Si autem quærat quis, qualis ille ſit mos antiquo-
,, rum Principum, ex *Salviano* apparet hunc eſſe: Servos Domi-
,, norum pedes oſculari ſolitos. Quis autem in hoc ritu videtur
,, ſuperior? num qui adoratur, qui pedum oſcula ſibi figi ſinit à
,, Pontifice, vel qui adorat, qui oſcula figit? puto illum qui admit-
,, tit adorationem, & oſcula pedum: ut proinde Cæſarem Pon-
,, tifex Dominum hic agnoſcat. Et Romanæ quidem urbis, de qua
,, *Paulus Diaconus* ad Carolum, Civitatis Romuleæ, viarum, por-
,, tarum Principum pontium, locorum tribuumque voca-
,, bula diſerte repereris. Sic itaque Carolus Epiſcopos Roma-
,, nos ad officium revocabat, & in Italiâ quidem in ipſa adeo Ro-
,, mâ eorum licet ſede: Et his propriè de cauſis ultro citroque
,, Romam commeabat: non ut crepidam exoſcularetur, aut limi-
,, na Petri viſitaret. *Mornæus Myſter. iniquit. p.* 134. adde *Bozium de*
,, *ſignis Eccleſiæ Tomo* 2. *l.* 20. *p.* 709. Anno 847. *Leo IV. in Epiſt. ad*
,, *Imp. Ludovicum*, quæ citatur *in Corp. Canon. c. Nos ſi cauſ.* 29. 7. Nos
,, ſi incompetenter aliquid egimus, & in ſubditis juſtæ legis tra-
,, mitem non conſervavimus, veſtro ac miſſorum veſtrorum cun-
,, cta volumus emendare judicio. &c. inde magnitudinis veſtræ
,, clementiam imploramus, ut tales ad hæc, quæ diximus, per-
,, quirenda, miſſos in his partibus dirigatis, qui Deum per omnia
,, timeant, & cuncta, quemadmodum ſi veſtra præſens fuiſſet im-
,, perialis gloria, diligenter exquirant, &c. *Idem. c. de capitulis. di-*
,, *ſtinct. x.* ad Lotharium Auguſtum. De capitulis vel præceptis
,, veſtris irrefragabiliter cuſtodiendis & conſervandis, quanto
,, valuimus & valemus Chriſto propitio, & nunc & in ævum nos
,, conſervaturos modis omnibus profitemur; & ſi forte quilibet
,, aliter vobis dixerit, vel dicturus fuerit, ſciatis eum pro certo
,, mendacem. A. 858. *Nicol. Pontifex R. ad Imp. Mich.* (*citatur c. cum*
,, *ad verum diſtinct.* 69. *& c. cauſam.* Quoniam. diſtinct. 10. ſub no-
,, mine Cypriani) quid ſcripſerit, antea §. X. adduximus. De
,, Ottone primo poſt medium ſeculi decimi teſtatur *Luitprandus*
,, *l. VI. c.* 6. eum Romã adiiſſe, & jusjurandũ à Papa Johan. accepiſſe,

ſe nun-

,, ſe nunquam Berengario atque Adelberto auxiliaturum. Nec
,, deſierunt Imperatores, eis etiam temporibus, quibus jam valde
,, deminuta erat eorum poteſtas, juramentum à Papa Romano in
,, obſequii fidem exigere. Scripſit *Aventinus in Chronico Schirenſi,*
,, brevi quidem, lectu tamen digno, ad Annum MDXXII. de pa-
,, ce inter Imperatorem & Papam hâc conditione facta, ut nimi-
,, rum Papa in verba Imperatoris juraret fit, inquit, pax inter Pa-
,, pam Calixtum ſecundum & Henricum quintum Imperato-
,, rem hac lege, Imperator Electionem Epiſcoporum, Præſulum-
,, que abdicat, electos tamen poſt hæc in verba jurare Cæſaris de-
,, cretum eſt. Anno MCLIX. Alexander III. *c. Cauſam. lib. IV. De-*
,, *cret. Tit. 17. Qui filii ſint legitimi.* Nos attendentes, quod ad Re-
,, gem pertinet, non ad Eccleſiam de talibus poſſeſſionibus judi-
,, care, ne videamur juri Regis Anglorum detrahere, qui ipſarum
,, judicium aſſerit, ad ſe pertinere, fraternitati veſtræ mandamus,
,, quatenus Regi poſſeſſionum judicium relinquentes. Anno
,, 1198. Innocentius *III. Decretal. tit. 6. lib. 1. de Electione. c. venera-*
,, *bilem 34.* proteſtatur, Jus Principum nolumus nobis vendicare.
,, Anno MCCXCIV. Bonifacius VIII. *c. unam ſanct. de majeſt. & obed.*
,, ſic definierat, ſubeſſe Romano Pontifici omni humanæ creatu-
,, ræ declaramus, dicimus, definimus & pronunciamus, omninò
,, eſſe de neceſſitate ſalutis; ſed hæc Bonifacii Bulla, quoad Re-
,, gnum Galliæ Clementi V. Succeſſori non placuit, nam *c. meruit.*
,, *Extrav. comm. de privilegiis lib. V. Tit. 7.* ita ſtatuit: Meruit cariſ-
,, ſimi filii noſtri Philippi Regis Francorum illuſtris ſinceræ affe-
,, ctionis ad nos & Eccleſiam Romanam integritas, & progenito-
,, rum ſuorum præclara merita meruerunt; meruit inſuper regni-
,, colarum puritas ac devotionis ſinceritas, ut tam Regem, quam
,, Regnum favore benevolo proſequamur. Hinc eſt quod nos
,, Regi & regno per definitionem & declarationem bonæ memo-
,, riæ Bonifacii Papæ VIII. Prædeceſſoris noſtri, quæ incipit *unam*
,, *ſanctam,* nullum volumus vel intendimus præjudicium generari.
,, Nec quod per illam Rex, Regnum & regnicolæ prælibati am-
,, plius Eccleſiæ ſint ſubjecti Romanæ, quam antea exiſtebant;

ſed

„ſed omnia intelligantur in eodem eſſe ſtatu, quo erant ante de-
„ finitionem præfatam quantum ad Eccleſiam, quàm & ad Re-
„ gem, regnum & regnicolas ſuperius nominatas. Laudem idcir-
„ cò meretur ingenuum Pariſinorum Theologorum Judicium,
„ in ſcripto theſibus & aſſertionibus Jeſuitarum oppoſito & ad-
„ jecto literis provincialibus *Ludovici Montaltii*: Quis, inquiunt,
„ credidiſſet Deum permiſſurum, ut Vicarius illius qui expreſſè
„ dixit, Regnum meum non eſt de hoc mundo, auſurus ſit diſpo-
„ nere de regnis mundi, & uni eripere, alteri dare, qualiter fecit
„ præ cæteris Julius ſecundus cum regno Navarræ, quod Reges
„ Hiſpaniæ nullo alio titulo poſſident, in præjudicium noſtro-
„ rum Regum, quam vigore doni quod à Romano Pontifice (qui
„ legitimo ſuo Regi eripuit) habere prætendunt.

§. XVII. In ſpecie hic Lector obſervet, Titulum Pontificis Maximi adjunctum olim fuiſſe dignitati Imperatoriæ, quandoquidem penes Imperatores ſuprema rerum ſacrarum æque ac civilium adminiſtratio vigebat, ſive διὰ τὸ τῆς ἀξίας ὑπεροχὴν; propter Dignitatis excellentiam, uti argumentatur *Zoſimus in Gratiano & Theodoſio, pag. 761.* Καὶ ἔτυχε τούτου, inquit, Νουμᾶς Πομπίλιος πρῶτος, καὶ πάντες ἑξῆς, οἵ τε λεγόμενοι Ῥῆγες, καὶ μετ' ἐκείνους Ὀκταβιανός τε αὐτὸς καὶ οἱ μετ' ἐκεῖνον τὴν Ῥωμαίων διαδεξάμενοι μοναρχίαν. Ἅμα γὰρ τῷ παραλαβεῖν ἕκαστον τὴν τῶν ὅλων ἀρχὴν, καὶ ἱερατικὴ στολὴ παρὰ τῶν Ποντιφίκων αὐτῷ προσεφέρετο, καὶ παραχρῆμα Ποντίφεξ Μάξιμος ἀνεγράφετο, ὅπερ ἐστὶν, Ἀρχιερεὺς Μέγιστος. Primus Numa Pompilius hunc honorem adeptus eſt, omnesque deinde qui Reges appellati ſunt, ac poſt illos, Octavianus ipſe, quique poſt eum in Romano Imperio ſucceſſerunt. Simul enim atque Summum Imperium quisque conſequebatur, amictus ei ſacerdotalis offerebatur à Pontificibus, & continuo Pontificis Maximi Titulus ei tribuebatur. Unde Heliogabalus cum Aquiliam Severam Summã Sacerdotem veſtalem ſibi matrimonio junctam iret, cauſatus eſt, id fieri ut ex ipſo Summo Põtifice, & ipſa Summa Pontifice divini liberi gignerentur; ἵνα δὴ καὶ θεοπρεπεῖς παῖδες ἔκ τε ἐμοῦ τοῦ Ἀρχιερέος, ἔκ τε ταύτης τῆς Ἀρχιερείας γενῶνται. *Xiphilinus in Heliogabalo.* Idem de eadem dignitate planius in Auguſt. loquitur: Ἔκ τε τοῦ ἐν πάσαις ταῖς ἱερωσύναις ἱερᾶσθαι, καὶ προσέτι καὶ τοῖς ἄλλοις τὰς πλείους διδόναι,

καὶ τῶν ἱερέων κυριεύουσιν. Ideò Sacerdotibus dominantur, quia omnibus Sacerdotiis funguntur, & præterea aliis plura dare poſſunt. Huc refert *Freherus L.I.ff.de Petit. Hered.* Tamen Principali vel Pontificali Autoritate compelluntur ad obſequiũ ſupremæ voluntatis. Imò ipſos Imperatores Chriſtianos hujus tituli non puduit, quo ſcilicet ſuam in rebus ſacris autoritatem firmarent; quod *Spondanus* ex *Cardinale Baronio* ad Annum Chriſti CCCXII. p. 262. his verbis inſinuat. Alia verò fuit etiam ejus ſuſcipiendi cauſa, quod ampliſſima eſſet illius Magiſtratus autoritas: quippe qui poſſet Comitia dirimere, atque ipſos Conſules abdicare, factaque reddere irrita: Decretis à Senatu intercedere, eademque intercidere: ac fierentne bella ex ejus arbitrio penderet: ideoque eam ſibi autoritatem omnes Romani Imperatores perneceſſariam judicarunt, ut SUMMO RELIGIONIS JURE Senatum in ipſos ſæpè moleſtum, obſequentem in omnibus redderent. H. I. Duravit quoque continuâ ſerie apud illos uſque ad Gratianum, qui primus illud cognomen unà cum ſtolâ Pontificali reſpuit, ἀθέμιτον εἶναι χριστιανῷ τὸ σχῆμα νομίσας; ratus habitum hunc Chriſtiano indignum eſſe. *Zoſimus* l.c. Nihilominus de illo quoque Auſonius in Panegyrico: Unus in ore omnium Gratianus, Poteſtate Imperator, Virtute Victor, Auguſtus Sanitate, PONTIFEX RELIGIONE, Indulgentia Pater, Ætate filius, Pietate utrumque ſuperat. Et poſtea: Pontificalia potius vocentur quæ Tu Pontifex Maximus Deo participatus habuiſti. *Kipping. lib. I. Antiquit. Rom. cap. XII. p. 295.* hanc Inſcriptionem proponit: Gratianus. Pius. Felix. Maximus. Victor. ac. Triumfator. ſemper. Aug. Pontif. Maximus. Germanicus. Max. Alamannic. Max. Franc. Max. Gothic. Apud alias Gentes etiam Reges Sacerdotesque ſimul fuiſſe, dubitare non ſinit *Ovidii* iſtud de Ænea *Lib. XIII. Metamorph.*

Hunc Anius, quo Rege homines, Antiſtite Phœbus
Ritè colebatur, temploque domoque recepit.

Goldaſtus Chriſtianos Imperatores Titulis ſuis honorem Pontific. Max. inſeruiſſe ſentit *præfat. in Conſtit. Imper. ad Imp. Matthiam,* quo indicarent datam ſibi poteſtatem à Deo ſupremo Imperatore & cœlico Monarcha, in omne hominum genus, ſacrum, profanum ſub Imperio ſuo degentium. Et hinc rectè concludit *Mornæus*

Myſter.

Myſter. Iniquit. p. 22. Ante tempora Gratiani Imper. neminem alium, quocumq; prætextu, Pontificem Max. ſeſe dicere auſum.

§. XVIII. Jus autem legitimum in electione aut ſaltē confirmatione Romanorum Præſulum Imper. & Reges Romæ dominantes habuiſſe, extra dubitationis aleam poſitum eſt. Nam etſi P. R. electores ordinarii, communi & antiquiſſimi confirmatiſſimo jure ſint Romanus populus & Cardinalis Eccleſ. Clerus, hoc eſt, totus ejusdem Clerus fixus, conſtans & ordinarius: Imperatorum operam tamen in electionibus oportunam & neceſſariam ante omnia, ſchiſmata Romana inter competitores exoriri ſolita, popoſcerunt, adeò ut quandoq; multum ſanguinis profunderetur, cui malo Imperatorum auctoritas reſiſtere potuit. Quare Imperator aut ipſe præſens, aut per Legatos ſuos ibi intereſſe debuit, non quidem ſemper apparitoris inſtar, & Satellitis, ut armata manu turbis occurreret, tumultuantem enim populum vix ulla vis poteſt cohibere: ſed ſæpè etiam tanquam ſui populi dux & caput, cujus vice & nomine perſonam eligeret, ſua ipſe autoritate, cui electæ populus propter ſui Principis autoritatem facilius acquieſceret, & ſic tumultibus occaſio præcideretur. Et ſchiſmatibus quidem vel maximè Imperatores ſunt excitati, ut electionibus adeſſent, imò præeſſent. Sic Valentinianus viſo certamine in primo Romanæ Eccleſiæ poſt divitias comparatas, Schiſmate inter Damaſum & Urſicinum, judex & ultor inſurrexit; Damaſum in ſede confirmavit, & Urſicinum urbe expulit. *Ammianus Marcellinus libro* XXVII. *Et Baron.* Tom. IV. Annal. ad a. CCCLXVIII. CCCLXXXI. Sic Honorius Imp. memor cædium, quæ in Schiſmate inter Damaſum & Urſicinum contigerant, novosq; audiens tumultus urbanos, ex novo alio Schiſmate inter Eulalium & Bonifacium exortos, ad primam relationem Symmachi urbis Præfecti, Eulalii electionem, electioni Bonifacii præferentis, Eulalium in Epiſcopatu per literas Ravenâ miſſas confirmat, & Bonifacium jubet urbe expelli, ne tumultus cieret. Baron. tomo V. Ann. CCCCXVIII. CCCCXIX. Habita poſtea alia relatione contraria, ad eum à partis Bonifacianæ Clericis miſſa, juſſit quidem ad ſe utrumq; venire,

 ut

tu congregata Synodo cauſa dijudicetur, ſuſpenſa interim Eulalii confirmatione. Et quia Judicium hac in primâ Synodo definiri non potuit, ob rei difficultatem & Patrum diverſas ſententias, ad majorem Synodum fuit deferendum, mandavitque interim Imperator, ut uterque quieſceret, & à Pontificalibus abſtineret, dato ab eodem Imperatore Romanæ Eccleſiæ pro tempore, ad pontificalia exercenda Epiſcopo Spoletino. Eulalius tamen, cujus procul dubiò potiora jura fuiſſent, ut patet tum ex fideli relatione Symmachi apud Baronium, ann. CCCCXVIII. n. 37. quam ex Synodi prioris perplexitate, ib. anno CCCCXIX. n. 14. Ipſemet ſua impatientia ſeipſum perdidit, nam & inobediens factus (n. 30.) juſſionibus Imperialibus & ſeditionibus intentus, compulit Honorium, ut Bonifacium confirmaret, ipſum verò Eulalium ex urbe profligandum mandaret. Confirmationem enim Epiſcopi R. in caſibus ſchiſmatum & diſſenſionum, ad ipſum Imperatorem tandem ultimum ſpectare optimè dixerat Symmachus Præfectus apud Baron. ann. CCCCXVIII. n. 74. *Et quoniam* inquit, *pietatis veſtræ eſt, de hac parte ferre judicium, quod de hac parte pietas veſtra decernit, præcepto veſtri numinis evidenter informet. Expecto, quid pietas veſtra decernat, ut quies poſſit, quæ hactenus ſervata eſt, perdurare. Suſcipientur, quæ Clementia veſtra divino judicio & perſeverandæ religionis reverentia, decernenda credidit, & pro quiete Romani populi, in perpetuum ſervanda conſtituit.* Baſilius Patricius, Præfectus Prætorio, Odoacrisque Herulorum, & Italiæ Regis in urbe locum tenens, ſede Epiſcopali R. poſt mortem Simplicii vacante in Synodo Patrum monuit, ut ad electionem novi Pontif. non convenirent niſi prius habita cum ipſo debita conſultatione. *Acta* ſic habent *Romanæ Synodi IV. ſub Symmacho cap. 2. Cum in unum apud B. Petrum Apoſtolum reſediſſent, ſublimis & eminentiſſimus vir, Præfectus Prætorio atque Patricius, agens etiam vices præcellentiſſimi Regis Odoacris, Baſilius dixit: Quanquam ſtudii noſtri & religionis interſit, ut in Epiſcopatus electione concordia principaliter ſervetur Eccleſiæ, ne per occaſionem ſeditionis, ſtatus civitatis vocetur in dubium, tamen admonitione Beatiſſimi viri, Papæ noſtri Simplicii, quam*

ante oculos ſemper habere debemus, hoc vobis (meminiſtis) ſub obteſtatione fuiſſe mandatum, ut propter illum ſtrepitum, & venerabilis eccleſiæ detrimentum, ſi eum de hac luce tranſire contigerit, non ſine noſtra conſultatione cujuslibet celebretur electio. Poſt Odoacrem Regem Theodoricus Arrianus Italiæ Rex, Symmachum R.P. confirmavit, Laurentium verò, qui cum Symmacho contendebat, Nuceriæ Epiſcopum conſtituit, teſte *Platina in Symmacho*. Petrum quoque idem Altimi Epiſcopum, Eccleſiæ præſidere juſſit. *Platina* ibidem. Item Felicem Epiſcopum R. conſecrandum propoſuit & obtinuit. *Caſſiodorus lib. IIX. Epiſt. XV. Stephanus Papa diſtinct. 63. c. 28. Quia ſancta Romana Eccleſia, cui autore Deo præſidemus, à pluribus patitur violentias Pontifice obeunte, quæ ob hoc inferuntur, quia absque Imperiali notitiâ Pontificis fit conſecratio, nec Canonico ritu & conſuetudine, ab Imperatore directi interſunt nuncii, qui ſcandala fieri vetent, volumus, ut cum inſtituendus eſt Pontifex, convenientibus Epiſcopis & univerſo Clero eligatur, præſente Senatu & populo, qui ordinandus eſt, & ſic ab omnibus electus præſentibus Legatis Imperialibus conſecretur.* Cui decreto Gratianus præmittit iſta; *Principibus verò atque Imperatoribus, electiones R.P. atque aliorum Epiſcoporum referendas, uſus & conſtitutio tradidit, pro Schismaticorum atque hæreticorum diſſenſionibus, quibus nonnunquam Eccleſia Dei concuſſa periclitabatur. Contra quos legibus fideliſſimorum Imperat. frequenter Eccleſia munita legitur.* Repræſentabatur ergò electio Pontificum Catholicorum principibus, ut eorum autoritate roboratâ, nullus hæreticorum vel Schiſmaticorum auderet contraire; & ut ipſi Principes, tanquam devotiſſimi filii in eum conſentirent, quem ſibi in Patrem eligi viderent, ut & in omnibus ſuffragatores exiſterent. *Marcus Antonius de Dominis de Republ. Eccleſiaſt. lib. IV. cap. 2. p. m. 733.*

§. XIX. Prætereà Gothorum irruptio aliam non leviorem occaſionem dedit R. Impp. ut in R. P. electione partem meritò habere vellent. Ea verò occaſio fuit, quod *Silverius*, verene, an fictè, ſuſpicionem movit de urbe Barbaris tradenda. Undè cavendum fuit, ne dignitas Pontificia in capita Romano Imperio non

fida conferretur. De hoc *Onuphrius Panvinius in annotat. ad Pelagium II.* (qui florebat Seculo VI.) *Platinæ* ſcribit: Gothis Italia omni per Narſem patricium pulſis, eaque cum urbe Roma Orientalis Imperii parte facta, ſub Juſtiniano Imperat. ex autoritate Papæ Vigilii, novus quidam in Comitiis Pontificiis mos inolevit, is fuit, ut mortuo Papa, nova quidem electio more majorum ſtatim à Clero, Senatu populoque Romano fieret, verum electus R.P. non ante conſecrari atque ab Epiſcopis ordinari poſſet, quam ejus electio ab Imperatore Conſtantinopolitano confirmata eſſet, ipſeque literis ſuis patentibus licentiam electo Pontifici concederet, ut ordinari poſſet, atque ita jurisdictionem Pontificatus tum obtineret. Pro quâ licentiâ conſequendâ electo neceſſe erat certam pecuniæ quantitatem Imperatori transmittere. Quâ veniâ obtentâ ipſe poſteà conſecrabatur, & Romanum adminiſtrabat Pontificatum. Antea enim iidem dies comitiorum & conſecrationis Pontif. renunciati erant. Hoc a. ideò Juſtinianum Imperat. vel ex ejus autoritate Vigilium Papam inſtituiſſe credendum eſt, ut Imperator certus eſſet de conditionibus novi Pontificis, cujus tum maxima eſſe autoritas ceperat; Imperatoribus præſertim Italia abſentibus, ne aliquando Pontifice factioſo, vel Imperatoris hoſte ordinato, urbs & Italia eo auctore ab orientali Imperio deficeret, ſeque finitimis barbaris traderet, quod Silverium Papam aliquandò quæſiviſſe ſibi perſuadebat. Qua ratione fiebat, ut in novis eum potiſſimum R. P. crearent, quem Imperatori, à quo confirmandus erat, amicum eſſe ſcirent, de quo ille confideret, nihil in Italia contra Imperium moliturum, barbaris, præſertim Longobardis eam paulò poſt vexantibus. Eo igitur tempore non licebat ad Pontificatum promoveri absque juſſione Principis Conſtantinopolitani. *Aimoinus lib. 3. hiſtor. cap. 74. Gregorius Papa* à Mauritio Imp. confirmatus eſt, ejusdem etiam ſe juſſione Epiſcopum eſſe affirmat, *lib. 1. Epiſt. V.* poſtea quoque Caroli M. ævo (Imperatore Græco excluſo) Hadrianus *I.* cum univerſa Synodo (inquit *hiſtor. Eccleſiaſt. diſtinct. 63. c. Hadrianus I. in Synodo*) Imperatoribus tradiderunt jus & poteſtatem eligendi Pontificem &

ordi-

ordinandi ſedem Apoſtolicam, Græcus enim Imperator Romæ in Carolum nihil poterat, qui totius Italiæ regimen & dominium tunc obtinebat. *VValthramus Naumburgenſis Epiſcopus de Inveſtiturâ Epiſcopor. Adrianus Papa collaudantibus Romanis & plena Synodo, primatum Archiepiſcoporum Epiſcopor. Abbatum, Ducum & Principum acclamatione Carolo M. ejusque Succeſſoribus futuris Imperatoribus ſub anathemate conceſſit patriciatum Romanum: & per ſe vel per Nuncios, confirmationem in electione & conſecratione Romani Pontificis conceſſit: & inveſtituras Epiſcoporum eis determinavit, ut non conſecretur Epiſcopus, qui per Regem & Imperatorem non introierit purè & integrè, exceptis, quos Papa Romanus inveſtire & conſecrare debet, ex antiquo dono Regum & Imperatorum, cum aliis quæ vocantur Regalia, id eſt à Regibus & Imperatoribus Pontificibus Romanis data, in fundis & reditibus. In hac conceſſione continentur Regales Abbatiæ, præpoſituræ. Ex hoc conſtituto Carolus Magn. Aiſtulfum Deſiderium, aliosque Reges & Tyrannos, bello cæde & exilio delevit, qui fundos & bona Eccleſiæ Romanæ, aliarumque Eccleſiarum, invaſerant, omnia* reddens libertati. Sigebertus Gemblacenſis in Chronico A. DCCLXXIII. *Adrianus Papa ad tuendas res Eccleſiæ Carolum Romam accerſit, quò pergens Papiam obſidet, ibique relicto exercitu Romam pervenit, ſanctam reſurrectionem ibi peregit. Poſtea rediens Papiam cepit. Iterumque Romam rediit, Synodum conſtituit cum Adriano Papa, aliisque CLIII. religioſis Epiſcopis & Abbatibus, in qua Adrianus Papa, cum univerſali Synodo jus dedit ei eligendi Pontificem, & ordinandi Apoſtolicam ſedem, dignitatem quoque Principatus: (Lege Patriciatus.) Inſuper Archiepiſcopos & Epiſcopos per ſingulas Provincias ab eo inveſtituram accipere definivit, & ut niſi à Rege laudetur & inveſtiatur Epiſcopus, à nemine conſecretur, omnesque huic decreto rebelles anathematizavit, & niſi reſipiſcerent, bona eorum publicari. Hæc conſtitutio pluribus teſtimoniis confirmatur paſſim à Gratiano part. I. Decreti diſtinct. 63. c. 22. ab Autore Pannoniæ lib. VIII. cap. 134. Theodorico à Niem lib. I. de Schiſmate. Flacio in Catalogo teſtium veritatis lib. 19. p. 1859. Iohan. VVolffio IC. lib. VIII. Lection.*

*Lection.memorabil. Baronio Tomo IX. Annal.an.*774.§.10. *Caſpare Hedione hiſtor.Eccleſiaſt.lib.VI.c.*23.*Gotfrido V.terbienſi Panthei parte XVII. Canzone Turcicenſe in geſtis Caroli M.c.*27.*Martino Polono Monacho Dominicano & Pœnitentiario Papæ in Chronico,Iohan. Semeca Præpoſito Halberſtatenſe Decreti primo Gloſſatore, in diſtinct.* 63.*Leopoldo de Bebenburg Epiſcopo Bamberg.de Zelo vet.Princip.German.c.*8.*Adriano Rolevvinck Carthuſiano Colon. in faſciculo temporum.Luthrenſe Monacho apud Brunſvigam in compilat. Chronolog. Roberto Gaguino miniſtro Generalis ordinis S.Trinit.de Francor.geſt. Lib.IV.*aliisque pluribus,quos fideliter Congeſſit laborioſiſſimus *Goldaſtus in Rationali Conſtitution.Imperial.p.*1.2.3.*ſeq.Hæc autem conceſſio,ſi qua fuit,& ſimiles ſubſequentium Pontificum non aliter intelligi debent,quam quod fuerint proprii principum juris naturalis recognitiones,admiſſiones,& probationes, cum remotione obſtaculi injuſti,per prohibitiones perperam & indebitè poſiti,ac declarationes, poſſe jam Principes ſuo jure uti,& ſe quantum in ipſis ſit, nolle illud impedire,aut ſi quid interdum additum eſt, id totum fuit in explicatione modi,quo ſuam naturalem poteſtatem,citra periculum vel animæ,vel Eccleſiaſticæ perturbationis,poſſent exuere,veluti dextrè judicat M. A. de Dom.de Repub.Eccleſ.lib.VI.cap.*7.*n.*125.*p.*704. Inſuper quæ de ceſſione Adriani extant,à Carolo M.uſque ad Imperatorem Rudolphum II.hoc eſt,annos octingentos & triginta firmiter in Eccleſia & foro credita ſunt vera eſſe,nec quisquam tantam ſibi audaciam ſumpſit,ut dubitaret de illis etiam in graviſſimis Imperatorum & Pontificum controverſiis. Nihilominus tamen Cardinalis Baronius ea oppugnare conatus eſt,cujus argumenta quantivis ſint, *Goldaſtus libro ante citato p.*4.*ſeqq.* examinando exanimavit.

§.XX. Majorem dictis lucem afferunt, quæ *Bebenburgius de Zelo V.P.cap.8.*exhibet : *Licet Imperatores Romanorum ante tempora Caroli M. ſive ex Privilegio Eccleſiæ Romanæ, ſive ex more habuerint diſpoſitionem ſedis Apoſtolicæ,in tantum, quod poſt electionem Romani Pontificis,decretum electionis Papæ præſentabatur Imperatoribus,& poſtea cum eorum conſcientia & juſſione ordinatio R.P. procedebat.*

„ debat, ut patet *diſtinct.* LXIII. *Agatho.* Non tamen reperi in ali-
„ quibus hiſtoriis Chronicis vel Canonibus illos Imperatores huic
„ Privilegio ſeu mori renunciaſſe; ſed reperio, quod quidam Im-
„ perator pecuniam, quæ erat dari ſolita Imperatoribus in ordi-
„ natione R. P. remittebat, ut patet in prædicto Canone Agatho,
„ qui *ſumtus* eſt ex geſtis Roman. Pontific. ut in ſuperſcriptione
„ ipſius Canonis continetur. Idem *c.* 7. Non legimus à prædictis
„ decreta electionum (Imperatorum) facta, & ad ſummos Pontifi-
„ ces transmiſſa fuiſſe, ſed potius è contra legimus, quod decre-
„ tum electionis Papæ poſt ejus electionem olim Rom. Imperatori.
„ transmitti ſolebat, ut patet 63. *diſtinct. C. Agatho & §. electiones. Albertus Crantzius Metropol. Saxon. Lib.* I. *cap.* 14. Olim Imperatores
„ non paſſi vivere Pontifices, ad ſupplicia devocabant: & Græcu-
„ li, poſtquam apud eos extincta ſtirps Conſtantini & deinde Ma-
„ gni Theodoſii, non habuêre Romanum Pontificem, niſi quem
„ ipſi confirmâſſent. Ideoque Ludovicus filius Caroli M. hanc
„ poteſtatem confirmationis ſivè electionis ſervari voluit. Cum enim Paſchalis I. non interpoſita autoritate Imperatoris Pontifex creatus eſſet, ſtatim Legatos ad Ludovicum miſit, qui ejus rei culpam omnem in Clerum & populum rejicerent, quod ab his vi coactus eſſet Pontificatum ſuſcipere. Hâc ſatisfactione acceptâ Ludovicus reſpondit populo & Clero, majorum inſtituta & pacta ſervanda eſſe, caverent, ne deinde Majeſtatem læderent. *Platina in Paſchal.* I. *vita.* Gregorius IV. à Clero populoque electus non prius Pontificium munus obire voluit, quam à Legatis Ludovici Imper. ob eam cauſam Romam miſſis, qui diligenter tantam electionem diſcuſſerant, confirmatus eſſet. Fecerat id, *inquit Platina in Gregorio IV.* non ſuperbiâ motus, ſed ne jura Imperii amitteret Ludovicus, quippe qui natura clemens & humaniſſimus eſt habitus, quique jura Eccleſiæ & dignitatem ſemper tutatus eſt. Ejusdem Legati Benedictum III. in Sede confirmaverunt. *Platina & Anaſtaſius in Benedicto* III. Et à Carolo M. usque ad Otthonem I. *Onuphrius Panvinius*, hujus juris in electio-

ne Pontificum imperialis nullam interruptionem obſervat, *in annotat. ad Pelagium* II. *Platinæ.* Imo Leo VIII. ad exemplum Hadriani I. Otthoni I. Imperatori Germanorum Regi reſtituit, quod Succeſſoribus Caroli M. ab Hadriano III. ereptum erat. *Platina in Leone* IIX. Leo Protoſcriniarius à Clero populoque Romano pulſo Johanne Pontifex creatur. Nam cum Johannes flagitioſè & intemperanter viveret, inſtarentque Romani, ut alterum Pontificem abrogata Johanne crearet; reſpondit: electionem ad populum & Clerum pertinere, eligerent, quem maximè idoneum putarent, ſe eum ſtatim approbaturum. Undè cum Leonem elegiſſent, quem ipſe confirmaverat, deindè mutatâ ſententiâ abrogato, eidem Benedictum ſuffeciſſent, iratus Ottho eos vi & armis compulit, dedito etiam Benedicto, Leonem ſuſcipere, qui ſtatim Romanorum inconſtantiam pertæſus, autoritatem omnem eligendi Pontificis à Clero populoque Romano ad Imperatorem tranſtulit, etſi Clerum & populum abſolutè excludere non potuerit. Unde & in ſequentibus uſque ad Hildebrandum xv. incluſivè, Cleri & populi electioni ſuam Imperator addidit autoritatem. Cives verò ſanctum Imperatorem cum ſuis omnibus in urbem ſuſcipiunt, fidelitatemque promittunt, hæc addentes & firmiter jurantes, nunquam ſe Papam electuros, aut ordinaturos, præter conſenſum atque electionem Domini Imperatoris Otthonis Cæſaris Auguſti, filiique ipſius Regis Otthonis; *Luitprandus* memorat *Libro* VI. *cap.* 6. *Baron. Tomo* X. *Annal. ann.* DCCCCLXIII. *n.* 10.

§. XXI.

Hic tamen notandum eſt, *inquit de Dominis*, *de Republ. Eccleſ. Lib.* VI. *c. p.* 743. Eccleſiam Chriſti non fuiſſe adeò rigidam erga Chriſtianos Principes, ut in Romanorum etiam Pontificum electionibus, ſi eas interdum illi ſoli facerent, modò viros aptos eligerent, vel minimè quid repugnandum eſſe cenſeret. Ita *Lib.* 3. *cap.* 3. & *Lib.* 6. *cap.* 7. multorum Epiſcopo-

rum,

rum, etiam Patriarcharum electionem à ſolis Principibus factam ponit, & ab Eccleſia libentiſſimè approbatam. Primus eſt Athanaſius Imperiali diplomate Sedem qui Epiſcopalem accepit. Dum Arriani eum ut abiret, perurgerent nomine Imperatoris Conſtantii, in apologiâ ad Conſtantium, ſe renuiſſe, ait, & cauſam his verbis affert: Quid igitur?
„ annon meritò ab illis diplomata poſtulabam? nec eorum
„ ſimplicibus verbis obſequebar. Illi igitur cum non ede-
„ rent, neque proferrent mandatum tuæ pietatis, nonne
„ planè & directè contra hujus juſſa diplomatis agebant?
„ (*Literas hic intelligit Conſtantii, quas ibidem refert il-*
„ *lum in ſua Sede firmantes.*) Ego igitur cum illi literas nul-
„ las exhiberent, probè mihi colligere & ratiocinari vi-
„ debar, ipſos nil niſi ſua verba adferre, præſertim cum
„ tuo diplomate jubear, ne quid iſtiusmodi curarem. Ju-
„ re igitur hoc feci, religioſiſſime Auguſte, ut quemad-
„ modum cum Epiſtolis tuis ingreſſus eſſem in patriam, ita
„ acceptis tuis mandatis è patria diſcederem. Si fugiſſem quo-
„ modo non meritò me tua pietas his verbis objurgaſſet; cur
„ tu cum diplomatibus in Eccleſiam intromiſſus, ſine diploma-
„ tibus egredieris, populosque deſtituis?

Unde perſpicitur Athanaſium ſuam Sedem Imperatoriis diplomatibus munitum primum accepiſſe. Hoc enim eſt *intromitti in Eccleſiam*, neque hæc ad reſtitutionem ab exilio ſpectant, quæ non intromittit in Eccleſiam, ſed in Civitatem.

Poſtmodum cum Germanorum Regum dominatus longè lateque in Italia pateret, illi jus creandi Pontificis Romani exercere cœperunt. Sic Henricus III. Niger Gregorium VI. Suffragio Cleri electum de Pontificatu dejecit, & Clementem Secundum Papum Romanorum renunciavit, deindè Clerum jurejurando compulit, ne quem deinceps ad Pontificatum admitterent, ſine Imperatoris

 Germa-

Germanici conſenſu, quo de acta Vaticana teſtantur. Idcirco mortuo Clemente 2. Collegium Pontificum ad Cæſarem Legatos miſit, ut Pontificem Maximum, quem vellet, renunciaret. Imperator Peponem deſignavit, qui Damaſus II. eſt appellatus, quo defuncto rurſus Legatos ad Imperatorem Clerus deſtinavit, ad Pontificem alium creandum, is Brunoni, qui Leonis IX. nomen aſſumſit, ſedem Apoſtolicam demandavit, eique Victorem II. ſuffecit, poſt cujus occaſum Clerus Fridericum Pontificem Maximum cooptavit, poſt hunc Alexandrum II. quod cum intellexiſſet Henricus IV. Henrici III. filius, Carolum Parmenſem Pontificem eſſe juſſit, qui tametſi ab univerſa Inſubria exceptus, ab Alexandro 2. tamen dignitate ſpoliatus eſt. Hunc Alexandrum excepit famoſus ille *Hildebrandus*, qui alias *Gregorii VII.* nomine notatur, à Pontificibus proclamatus; *Is omnibus Laicis interdixit, ne ulla beneficia Eccleſiaſtica ſacerdotiave in quenquam conferrent, ſubjectâ gravi ſacrorum interdictionis pœnâ.* Et quidem Imperatorem, qui Pontifices in Germania renunciârat, publica execratione damnavit, quo ipſo commotus Imperator ſuperatis Alpibus Gregorium VII, qui annos XI. Eccleſiæ non ſine multorum ſcandalo ac detrimento præfuerat, urbe exegit, ſubſtituto Clemente III. Pontifice. De hoc Gregorio *Onuphrius Lib.* IV. *de varia Creat. Rom. Pontif.* ſic ſcribit: *Primus omnium Romanorum Pontificum Gregorius* VII. *armis Nortmannorum fretus, opibus Comitiſſæ Mathildis mulieris per Italiam potentiſſimæ, confiſus, diſcordiâque Germanorum Principum Bello Civili laborantium inflammatus, præter majorum morem contemtâ Imperatoris poteſtate & autoritate, cum ſummum Pontificatum obtinuiſſet, Cæſarem ipſum, à quo, ſi non electus, ſaltem confirmatus fuerat, non dico excommunicare, ſed etiam Regno Imperioque privare auſus eſt. Res ante ea ſecula inaudita.* Confer. *Aventini Lib.* V. *ann. Bojorum. & Bodin. l.* I. *de Rep. c.* IX. *p.* 136. Reperimus quoq; in actis antiquis Prælatos Principibus juramentū fidelitatis præſtitiſſe. In Concilio Toletano IV.

jam

jam ante mille annos morem fuiſſe apparet, ut Epiſcopi Regi fidelitatem jurarent, ſic enim in eo ſtatuunt Epiſcopi c. 74. *Quicunq; ergò ex nobis vel totius Hiſpaniæ populis qualibet conjuratione vel ſtudio Sacramentum fidei ſuæ, quod pro Patriæ gentisq; Gothorum ſtatu, vel conſervatione regiæ ſalutis pollicitus eſt, temeraverit, &c. anathema ſit.* Similiter in *X. Concilio Toletano* hæc habentur, *c. 12. ut ſi quis religioſorum ab Epiſcopo, usq; ad extremum ordinis clericorum ſivè Monachorum, generalia juramenta in ſalutem regiam, gentisq; aut Patriæ data, reperiatur violâſſe voluntate profana, mox propriâ dignitate privatus, & loco & honore habeatur excluſus. Turonenſe Concilium III, c. 1.* ſub Carolo M. *primò omnium*, inquit, *admonuimus cunctos, qui noſtro conventui interfuere, (procul dubio Epiſcopos) ut obedientes ſint Domino Excellentiſſimo Imperatori noſtro, & fidem, quam ei promiſſam habent, inviolabiliter conſervare ſtudeant. Et in Aquisgranenſi Concilio* ſub Ludovico Pio ſtatutum eſt *c. 2. can. 12. ut ſi quis Epiſcoporum, aut quilibet ſequentis ordinis Eccleſiaſtici deinceps timore aut cupiditate, aut qualibet ſuaſione à Domino, & orthodoxo Ludovico Imperatore defecerit, aut etiam Sacramentum fidelitatis illi promiſſum violaverit, & ejus contrariis malevola intentione quovis modo ſe copulaverit, gradum proprium canonica atq; Synodica ſententia amittat.* Vide Ludovici Conſtitutionem Anno 817. factam, apud *Goldaſtum, Tomo II. Conſtitut. Imperial. p. m.* 13. Conſtitutio duorum Otthonum, primi nempe & ſecundi Anno 962. ibidem *Tom. II. p.* 45. poſtulat, ut ille, „qui ad hoc ſanctum atq; Apoſtolicum regimen, „eligitur, nemine conſentiente conſecratus fiat Pontifex, prius- „quam talem in præſentia miſſorum noſtrorum, vel filii noſtri, ſi- „ve univerſæ generalitatis, faciat promiſſionem pro omnium ſatisfactione, atq; conſervatione futura, qualem Dominus & venerandus ſpiritualis Pater noſter Leo feciſſe dignoſcitur. In volumine quodam *Iſidori Mercatoris* Papa electus jurare debet Imperatori ſe omnium Eccleſiarum liberam electionem eſſe permiſſurum. *Goldaſt. lib. dicto, p.* 125.

§. XXII. Vidimus qualis priorum temporum fuerit facies, quibusq; gyris coarctata Pontificum auctoritas, ut ſe Imperatoribus

non niſi cum præſentiſſimo dignitatis adeptæ diſpendio, opponere attentarent, ſed quæ eſt rerum humanarũ inconſtantia, nihil in ſublimi poſitum ſine immutatione aliquâ perpetuò conſiſtit dominantium potentia, quæ olim cœlum quaſi tangere, inq; ſummo gloriæ apice verſari videbatur, Pontificum technis & violentia tantopere imminuta eſt ut de illa hodie præter umbram fere nihil appareat. Quo autẽ pacto talis mutatio contigerit, *Bodinus l.1. de Republ. cap. 9. pag.* 131. hoc verborum ambitû perſpicuè enarrat. [Principio quidem Gregorius Pontifex Romanus, is qui primus ſervum ſe ſervorum Dei appellavit (*Anaſtaſio Bibliothecario in vitis Pontificum pag. mihi 44.* eſt Bonifacius III.) ab Imperatore Phoca Principatum in omnes Epiſcopos adeptus eſt. Poſteri deinceps honores pontificios ad Imperia traduxerunt, & ſacra profanis miſcentes potentiam religionis ſpecie incredibiliter auxerunt. At Principes ipſi magnam partem religionis metu cæteri potentiorum exemplo, ſummos Pontifices revereri, idq; potiſſimum, cum Orientis imperium in ruinam inclinaret, id eſt cum R. P. Italiæ civitates ac populos, quo minus Imperatoribus Conſtantinopoleos parerent, aut tributa ſolverent interdictis prohibuerunt: occaſione inde quæſitâ, quod Leo is, qui Iconomcahus uſurpatur, divorum ſtatuas dejeciſſet: qua re commota plebs, & R. P. autoritate inflammata Thomam Imperatorem in Sophiæ templo necavit. Itaq; cum opes Orientis attritæ eſſent barbarorum incurſionibus, ac Principes Germanorum recuperandæ Italiæ ſpem abjeciſſent, Regesq; Longobardorum Italiæ Imperio potiri vellent, ac Pontificum Romanor. opibus prohiberentur, nec tamen Longobardi pares eſſent, ad opes Francorum adſpexerunt, & auxilia potentiſſimæ gentis in Italiam evocârunt, nec ſua ſpe fraudati ſunt. Nam Pipinus Præfectus Prætorio, qui tunc Palatii Magiſter ac major Domus dicebatur, opibus & gratiâ florens, ingenti cum exercitu ſuperatis Alpibus Longobardorum copias fudit ac proſtravit, inde Romam profectus Zachariæ Pontificis Imperio partem Italiæ ſubjecit; nam

Pontifex

Pontifex ante Childerico Mereneorum Rege ſpoliato, Pipinum Francorum Regem deſignaverat, ſacris etiam more majorum initiaverat (circa medium Seculi VIII.) quem Franci libenter exceperunt, tum quia Caroli Martelli Francorum Principis Filius, qui rerum geſtarum gloria clariſſimus erat, tum quia Childericus propter Ingenii ſtuporem Imperio minimè dignus videbatur; quibus omnibus accedebat, ſumma ejus auctoritas & gratia R. P. quem uti Deum aliquem cœlo delapſum populi proſequebantur. Ac tum quidem Pontifex ipſe, ſi Pipinus Longobardos ſubegiſſet, Exarchatum Ravennæ ſibi fiduciæ nomine pactus erat, id eſt, XIII. urbes, & Pentapolin provinciam, quæ urbibus XVI. continebatur, *Mornæus Myſt. iniquitat. p.* 127. Partâ victoriâ Pipinus ut promiſſum impleret, harum urbium claves ſacris divi Petri altaribus impoſuit, prius tamen utriusq; provinciæ dominatum ac jura Majeſtatis, ſibi poſterisq; ſuis ac Romani Pontificis deinde eligendi poteſtatem ſibi reſervârat. Quibus rebus non modo libenter Pontifex annuit, ſed etiam ut Pipinus Imperatorem ſe appellaret, penè perſuaſit: qua appellatione nemo exceptis Conſtantinopoleos Imperatoribus utebatur. Mortuo Pipino Longobardi rurſus arma capere, Pontifices turbare, & ad Francorum aſylum omnia revocare. Itaq; Carolus Pipini filius, qui bellicis laudibus abundans, magnus eſt appellatus, valido cum exercitu delevit, & Pontificum ſuperatis Alpibus, non modo Reges Longobardorum, ſed etiam Regnum ipſum delevit Pontificum Romanorum potentiâ, ſtabili fundamento firmatâ Imperator à Pontificibus eſt appellatus, ac viciſſim Romani Pontifices, quamdiu Carolus vixit, ab eo omnes creati fuêre; ſed poſt Caroli occaſum, qui plus in Urbe Roma, minus tamen in Curia Francorum autoritate & gratia poterant, ſe à Collegio Pontificũ creari curabant. Ita Reges Francorum tum externis bellis, tum civilibus diſſidiis, quæ inter Caroli M. nepotes graviſſima extiterunt, perturbati, ſummi Pontificis creandi prærogativam deſeruerunt. *Vitardus* tamẽ bonus Antiquitatis autor ſcribit

tres

tres Pontifices Romanos in Galliam ſupplices veniſſe, ut veniam impetrarent, quod injuſſu Ludovici Pii Regis Francorum Pontificatum ſuſcepiſſent. Ludovicus Pius, vel quia gloriæ minimè cupidus, vel quia ſacrum ordinem irritare nollet, Romani Pontific. creationem ratam habuit, cujus erroris illum, tardè tamen pœnituit: eſt enim à collegio Pontificum Imperio ſpoliatus, & in Monaſterium injectus, uxor etiam ſeorſim à marito cum ſacris virginibus incluſa, uterq; tamen poſt à Principibus ac nobilitate Gallica Cleri ſuperbiam acerbiſſimè ferente, in integrum reſtitutus eſt. Mortuo Ludovico Francorum, Italorum, Germanorum & Hiſpanorum Imperatore, Imperium trifariam diviſum eſt, inter Carolum, Lotharium ac Ludovicum & Ludovici liberos, ſed iis legibus, ut ſinguli ſummam in ſuos vitæ ac necis poteſtatem & omnia jura Majeſtatis haberent: ac rurſus Lotharii Imperium inter liberos trifariam diviſum, uni quidem Regnum Lotharingiæ, alteri Regnum Arelatenſe, tertio Italia ceſſit. Ludovicus Germaniam, Carolus Imperator Francorum Galliam tenebat, ita ſingulorum potentiâ diviſâ debilitatem cæpit, & Pontificum Romanorum opes augeri, potiſſimum Nicolao I. Pontifice, (poſt medium Seculi IX.) qui quod Reipublicæ gerendæ peritia majoribus præſtabat, primus Lotharium minorem Ludovici Regis Italiæ fratrem acerbius increpuit, eiq; ſacris interdicere auſus eſt. Fridericus II. Germanorum Imperator, Pontificem Romanum creavit alium, quam qui erat à Collegis Pontificum electus, is autem erat Innocentius IV. generis Splendore ac Eruditione clarus. Hic igitur Italia pulſus in Galliam Pontificum Aſylum veniens, opibus ac potentia Ludovici IX. Regis Francorum erectus, ut Germanorum potentiam infirmaret, Friderico II. ſacris interdixit, qui quod execrabilem ſe populis omnibus eſſe intelligeret, Italiæq; motus ingentes adſpiceret, in Germaniam trepidus ſe recepit, ab Innocentio veniam eâ lege conſecutus, ſi deinceps Romani Pontificis creandi auctoritate abſtineret verba diplomatis Friderici II. ex actis Vaticanis expreſſa ita ſe habent: *Anno* MCCXIX. *Imperii* VII. *Regni Siciliæ* XXII. *illum abuſum tollere volentes, quem quidam*

Præde-

prædeceſſorum noſtrorum exercuiſſe dignoſcuntur, in electionibus Prælatorum, concedimus ut electiones liberè fiant. Quibus verbis non modo Romanorum, ſed omnium Pontificum creationem omninò repudiare videtur. Vide *Platinam in vita Innocentii* IV. *p. m.* 169. *ſeq. Iohann. Balæum de Rom. Pontific. actis, lib.* V. *p.* 262. *ſeqq.*

§. XXIII. Succedentibus temporibus magis magisq; ditiones & Principatus Pontifices ad ſe traxerunt, quibusdam etiã ab ipſis Imperatoribus donati, uti ipſi quidem gloriantur, ac propterea Imperatorum fiduciarii facti ſunt. Quod ſi demus *inquit Bodinus* l. *c. p.* 135. harum civitatũ (intelligit Rhegium, Mutinam, Placentiam & Parmam) largitionem Pontifici Romano fieri potuiſſe, & factam eſſe, uti Pontifices jactant, oportuit etiam ſe Imperii Germani fiduciarios profiteri; ſed quia turpe videbatur, Rom. Pontif. qui in omnes principes Imperium habere ſe diceret, Imperatoris vaſallum ac fiduciarium haberi, jura Majeſtatis omnium Italiæ civitatum quæ in Eccleſiæ Romanæ Dominio eſſent, ab Imperatoribus Romano Pontifici conceſſa fuiſſe, falsò tamen tradiderunt. Et certè in actis Vaticanis extat donationis formula ſine die ac Pontifice, quâ Ottho Imperator (quatuor ejusdem Nominis extiterunt, ſed quẽ ſignificari velit ignotum eſt) dono dat Eccleſiæ Romanæ Piſaurum, Anconam, Foſſabrunum, & Auſanium: Altera donationis formula eſt Otthon. IV ad Innocent. III. his verbis concepta: Ego Ottho IV. REX ROMANOR. ſemper Auguſtus, tibi, Domino meo Papæ Innocentio III. tuisq; Succeſſoribus Eccleſiæ ROM. ſpondeo, polliceor & juro, quod omnes poſſeſſiones Eccleſiæ, quæ ſequuntur copioſiſſimã omnium prædiorum ac civitatum, quæ tum erant in Eccleſiæ ROMANæ Dominio, ſive Imperatorum, ſive aliorum beneficio ac largitione poſſiderentur, confirmationem habent. &c. Illæ autem donationes præcipuè donatione Conſtantini MAGNI innituntur, quæ tamẽ, rumpantur ut ilia ROMANENſibus, valdè ſuſpecta & dubia ab optimis illius ævi ſcriptoribus pronunciatur. Hos inter *Hieronymus Paulus Catalanus, Canonicus Barcinonenſis, utriusq; juris Doctor, Alexandri* VI. *Cubicularius, in practicâ Cancellariæ Apoſtolicæ* ingenuè & intrepidè ita diſſerit: [quod donatio Conſtantini etiam de facto non fuerit; lege *Laurentium Vallam* & *Papam Pium in*

 dialogo,

dialogo, nec de tali donatione quicquam legi apud probatum hiſtoricum, præſertim apud eos qui ſcripſerint illâ ætate vel illi proximâ. Nam nec Euſebius, qui fuit diligentiſſimus ſcrutator & narrator rerum Chriſtianarum meminit, &c. nec Hieronymus, Auguſtinus, Ambroſius, Baſilius, Johannes Chryſoſtomus, nec Ammianus, nec Beda nec Oroſius meminerunt. Et conſtat per plures quam 300. annos poſt Conſtantinū, Imperatores tenuiſſe gubernacula Urbis & Italiæ per Duces, Præſides, & Exarchos, & Urbis Romanæ usq; ad tempora Innocentii 2. ut patet apertè in Chronicis & Hiſtoriis. Quò plures Locos ex digeſtis, codice & novellis adducit; Et in vitâ Phocæ Imperatoris legitur impetrâſſe Pantheū Bonifacium Papam ab eo: Undè ergo habuerit terras Eccleſiæ, vide geſta Caroli Magni & Pipini, & Pium in dicto dialogo, & collecta noviſſimè per D. Bartholomæum de Platina Bibliothecarium, qui omnia inſtrumenta pertinentia ad ſtatum Eccleſiæ in temporalibus, præſertim circa acquiſitionem terrarum & aliorum juriū & cenſum collegit, in valde magno volumine, ad cujus collectionem etiam operam noſtram præbuimus in revidendo. Et de dicta donatione & curatione lepræ Conſtantini, lege quæ latè ſcribit Remus Epiſcopus Paduanus in hiſtoriâ ſuâ de viris Pontificum. Autorem ficti hujus diplomatis aliquam multi ſtatuunt fuiſſe Johannem Diaconum Cognomento digitum, quem poſtea Papam factum & Johannem IX. dictum fuiſſe teſtatur Platina, idque præeunte diplomate donationis Ottonis III. cujus verba ſunt: *Hæc* ſunt cōmenta ab illis ipſis (Pontificibus) inventa, quibus Johannes Diaconus cognomento digitorum munitus, præceptum aureis literis ſcripſit, & ſub Titulo Conſtantini Magni, longi Mendacii tempora finxit: Vid. *Mornæus in Myſt. iniquit. p.* 178. *&* 550. *Marquardi Freheri Comment. in hanc donationem. Iohann Raynold in Colloqu. Cum Harto. Cap.* VII. *Sectione* XII. *p.* 230. *ſeq. Gisbertus Voetius Volum.* II. *Diſp. De donatione Conſtantini n.* 4. *Nicolaus Henelius Otii Vratislavienſis Cap.* XXII. *M. Anton. de Dom. lib.* VI. *de Republ. Eccleſiaſt. Cap.* VII. *p.* 694. Hic ergò tibi lector, rem maxime obſervandam propono, ut Caroli M. Conſilium in ditandis Eccleſiis prudens, ſed humanum, animadvertas, ex eoq; colligas, quam merito

meritò reges propter dicta regalia, tanquam vaſallos debeant ſibi Epiſcopos & Abbates aliosq; prælatos eccleſiaſticos, imò ipſum Roman. Pontific. ſubjicere: & quam immeritò Papæ & Eccleſia eximere ſe ab hac ſubjectione anniterentur, ac retinere velint nihilominus ipſa regalia, & illa ad debellandos Principes, ſibiq; ſuos Dominos, cum ſint eorum vaſalli, ſubjiciendos convertere. Audi igitur Caroli conſilium à *Wilhelmo Malmesburienſe de geſtis Reg. Anglicor. lib.* V. egregiè obſervatum & explicatum: Cum Urbano Papæ Paſchalis, *inquit*, ſucceſſiſſet, rurſus quæſtio de Inveſtituris Eccleſiarum, rurſus bella, rurſus lites agitari, neutris partibus loco cedentibus. Imperator omnes Epiſcopos & Abbates regni ſui quod citra montes eſt, fautores habebat, quia Carolus M. pro contuntendâ gentilium illorum ferocia, omnes penè terras Eccleſiis contulerat, conſilioſiſſimè perpendens, nolle ſacri ordinis homines tam facile, quam laicos fidelitatem Domini rejicere. Præterea, ſi laici rebellarent; illos poſſe excommunicationis autoritate & potentiæ ſeveritate compeſcere. Sed quod putavit Carolus, ſibi & Succeſſoribus fore in auxilium, firmitatem, hoc tandem verſum eſt in ſcandalum. Et jam Papæ his temporibus adverſus Henricum Imperatorem ipſiusmet Imperatoris vires, hoc eſt Prælatos, ejus vaſallos convertebant. Undè & pergit *Wilhelmus*: Papa ultramontanas Eccleſias ſuæ rationi ſubjecerat, parumq; ſuſcipiebant Urbes Italiæ Henrici Dominium, ſeruitio putantes ſe exutos poſt Conradi fratris ejus interitum, qui à patre relictus Longobardiæ in Regem apud Tretium obierat diem. At verò Henricus antiquis Cæſaribus in nullo virtute dejectior, poſt pacatum regnum Teutonicum, præſumebat animo Italicum, rebellionem Urbium ſubjugaturus, quæſtionemq; de inveſtitura ſuo libitu deciſurus. Hæc ille. Itaq; ex una parte Papa occaſione ſuperioritatis Eccleſiaſticæ ad temporalia Epiſcopatuum & Abbatiarum regalia adjecit manum, ad ſe Vaſallagiá avocando, ex alia Prælati ipſi occaſione bellorum, quibus Imperatores fracti ſunt & facti imbecilliores, eis rebellaverunt, ut ſe in libertatem vindicarent. Atq; hinc Eccleſiaſtici, præſertim Romanus, impinguati, incraſſati, dilatâti recalcitrarunt, & in-

dies magis recalcitrabunt, quousq; Monarchiam quam moliuntur, perducant ad faſtigium.]

§. XXIV. Ex quibus omnibus ſole meridiano clarius elucelcit, quàm iniquè Pontifices ſuperioritatem in Principes ſummos ſibi arrogent, adeò ut hanc ſuperbiam ipſi Pontificii Scriptores averſantes acerrimè in illam invehantur. *Paſchaſius Radobertus Abbas Corbejenſis Sec.* IX. *in Commentar. Super Lament. Ieremiæ, lib.* IV. *c.* 2. Ecce, *inquit*, jam penè nulla eſt ſecularis vitæ actio, quam non ſacerdotes Chriſti adminiſtrent, nulla mundi negotia, in quibus altaris miniſtri ſe nõ occupent; diſperſi ſunt lapides ſanctuarii in capite omnium platearum, dum ſuſceptæ religionis miniſterium vertimus ad ambitionis argumentũ, dum locũ ſanctitatis ad terrena negotia deflectimus, & mundanis actibus implicamur. Ita, quod pejus eſt, lupi paſtores fiunt, miniſtri altaris negotiatores ſeculi. *Iohan. Sarisberienſis in Policratico l.* 8. Rectiſſimam eminendi viam docuit Chriſtus, qui diſcipulos ſuos Regibus gentiũ noluit conformari, ut dominentur in ſubditos; at iſti aliam prætulerunt, adſcendentes ex adverſo fratrũ, & miniſtrandi humilitate rejecta appetunt præ Regibus gentium dominari. In *catalogo teſtium veritatis Lib.* VXI. *p. m.* 1595. *edit. in fol. An.* 1608. ex veteri aliquo codice citatur Epiſtola Seculo XII. ſcriptã, cujus inſcriptio hæc eſt. *Eccleſiæ nobili Anglicanæ in luto & latere ancillatæ*, Petrus, filius Caſſiodori, miles Catholicus, pugil Chriſti devotus, ſalutem, & captivitatis jugum abjicere, & bravium accipere libertatis. Inter alia autor ſic pergit: Nonne debet in oculis omniũ mirabile reputari, quod ubi Chriſtus pro ſe & Petro regibus ſolvi juſſit tributum, ipſe regna & regnorum Principes contra voluntatem illius, cujus dicit ſe eſſe vicarium, qui abs ſe regna & mundi Judicia abdicavit, ſuæ ſubjicere nititur ditioni, dominio ſui ſtyli, qui totum ſibi vendicat, quod ſcripſerat eſſe ſuum. Seculo XIV. *Iohann. de Pariſiis in Tractatu de regali & papali poteſtate apud Goldaſtum Tomo II. Monarchiæ S. R. I. cap.* XI. *p. m.* 120. Imperator habet poteſtatem à ſolo Deo, non à Pontifice Romano. Si P. habet à Deo poteſtatem ſecularem immediatè, & Princeps habet executionem à Papa immediatè, ergo Princeps eſt miniſter Papæ, ſicut miniſter Dei vel

Chriſti

Chriſti, quod videtur inconveniens & contra Scripturam Canonicam. Dicitur enim *Rom.* XIII. de Rege & Principe, Dei miniſter eſt; non dicit Papæ, ſed Dei &c. Item prius fuit poteſtas Regia ſecundùm ſe & quantùm ad executionem, quàm Papalis, & prius fuerunt Reges Franciæ in Francia quàm Chriſtiani. *Ergo poteſtas Regia non ſecundum ſe, nec quantum ad executionem, eſt à Papa, ſed à Deo & à populo Regem eligente in perſona vel in domo, & ſic ſicut ante. Dicere enim quod poteſtas regia prius eſſet à Deo immediatè, & poſtea à Papa, eſt valdè ridiculoſum. Non enim poteſt hoc eſſe, niſi Chriſtus Petro dederit poteſtatem conferendi regiam poteſtatem, quod non eſt verum, ut ſupra dictum eſt. Indubitanter ergò eſt à Deo, ſicut ante; licitum itaq; eſt Principi abuſum gladii ſpiritualis repellere eo modo, quô poteſt, etiam per gladium materialem; præcipuè ubi abuſus gladii ſpiritualis vergit in malum Reipublicæ, cujus cura Regi incumbit. Aliter enim ſine cauſa gladium portaret, ubi Papa delinqueret (ait* Pariſienſis cap. XIV. p. 127.) *in temporalibus, quorum cognitio ad Principem ſecularem pertinet, ut ſi mutuaret ad uſuram, vel mutuantibus faveret, & præcipuè in iis, quæ per leges civiles ſunt prohibita, Imperator ſi eſſet, haberet ipſum primò corrigere immediatè monendo, & poſtea puniendo. Nam ad Principem pertinet omnes malefactores corrigere primo jure* Rom. 13. *Non enim ſine cauſa gladium portat, Miniſter enim Dei eſt, vindex malorum in iram. In eodem libro à* cap. 15. uſque ad 22. *incluſivè autor omnia ſui temporis papicolarum argumenta pro Papæ ſummâ temporali poteſtate enervat. Iohann. Gerſon Sec. XV. clarus in Lection. ſuper Marcum parte* I. *Oper. fol.* 99. dicunt hiſtoriæ, & legitur in Poſtillâ ſuper Bibliam, quod dum donata eſſent Eccleſiæ bona temporalia per Conſtantinũ, audita ſit vox in aëre: *Hodie venenum effuſum eſt in Eccleſia Sancti Dei.* Et quidquid fuerit de hoc, potuit enim tunc dotatio hujusmodi eſſe utilis propter bonitatẽ & ſidelitatẽ diſpenſantium, & dilatationem Eccleſiæ poſt adverſitates habitas; nihilominus nunc aut aliàs poterit ſpoliatio ſimiliter eſſe utilis propter malitiam Eccleſiaſticorum talibus bonis abutentiũ, & ut claudatur via malignantium, ſpinis adverſantium, ne cadant in præcipitiũ vitiorum. *In Lect.* 2. *ſuper Marc.* ad finem: poſtea divitiarum magnitudo generavit vermem peſſimum, qui eſt ſuperbia & voluptas effrena-

frenata, quæ tandem Majeſtatem Imperatoriam arrodere, & loca gentesq; Imperio ſubditas depaſcere cœpit. Apud *CæſariumCiſtercienſem diſt. 2. c. 28.* [Clericus Pariſienſis edixit, Epiſcopos Alemanniæ ſalvari vix poſſe, quia penè omnes habeāt gladiū ſpiritualem & materialē, deq; ſanguine judicent, Bella exerceant, magisq; ſoliciti de ſtipendiis militum, quam de ſalute animarum ſibi commiſſarum.] *Autor oneris Eccleſiæ c.* XX. §. 5. Multoties is, qui dicit pax vobis (Epiſcopus) non columba ſed corvus reputatur, præſertim illi qui Principatu ſeculari judicium ſanguinis (quod regalia nuncupant) obtinere prætendunt, & Principes ſeculares ſe eſſe gaudent; hi frequenter labem irregularitatis incurrunt inſcii. *Ecciusin Poſtilla homilia de Feſto Stephani.* Noſtrates Prælati ordinem invertunt Apoſtolicum, dum ſpiritualia graviora, quam quæ ſubeant, rati in Pontifical. ſuffraganeor. in judiciali officialium, in abſolvendis pœnitentiariorum ope utuntur, in prædicatione Monachum, neſcio quem præferunt, in aliis ſpiritualibus vicarios habent. Sin qua in re de cenſu & temporalibus agitur, res hæc ad Dominum noſtrum Epiſcopum referenda eſt. *Claudius Eſpenſæus Lib.* II. *Digreſſion. in* I. *Tim. c.* VI. *p.* 275. [Gregorius VII. Pontifex, cui nomen erat Hildebrandus, novo Exemplo Regnum & Sacerdotium ſcindens, primus ſacerdotalem lanceam contra Imperii diadema elevans, ſe, ſuoque exemplo alios Pontifices contra Principes & excommunicatos gladio accinxit, belloq; quaſi hæreditario inſurrexit; utinam Petrum in feriendo imitati, Petrum in recondendo gladio imitarentur! *Idem in Comment. Tit.* III. *Digreſſ.* X. *p.* 513. Turbulenti quidam, motâ inter Regnum & Sacerdotium controverſiâ, mirū quot, quantasq; turbas utrinq; dederint. Atqui tot poſt Paulum, tot ante hanc Camarinam annorum centenariis, & Chryſoſtomus, ut nihil unquam tale futurum ſuſpicans, ſimpliciter illud (omnis anima ſubdita ſit) enarrat! Omnis, *inquit,* etiamſi ſive Apoſtolus, ſive Propheta, ſive Sacerdos, ſive Monachus &c. quem illic ſequuntur Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, & qui non Græci?]

§. XXV. *Eraſmus in Annotat.* I. *Petri* V. *p.* 533. ſic pronunciat: paſcite gregē, non dominantes. Præceptum hoc Apoſtolorum Principis

cipis in omnibus omniũ Epiſcoporum aulis vel aureis literis oportebat inſcribi. Paſcite, *inquit*, gregẽ, non opprimite, non expilate, idq; nõ coactè velut ex officio, ſed ex ſincero affectu tanquam patres, neq; turpis lucri gratiâ, quaſi præſentiens Eccleſiæ peſtẽ hinc orituram. Deniq; nõ dominantes more Regũ, ſed exemplo paſcite, benefactis vincite. Nunc Epiſcoporũ vulgus nihil audit ab aſſentatorib9, niſi dominia, ditiones, gladios, claves, poteſtates, atq; hinc faſtus quorundã plus quã regius, ſævitia plus quam Tyrannica. Jam Rom. Pont. magnis voluminibus adulamur, poteſtatẽ Chriſto parem tribuentes. *Idem in Chiliadibus, Chil.* III. *Centur.* III. *adag.* I. *Sileni Alcibiadis, p* 688. *ſeq.* Contemplare quibus ornamentis honeſtet Aaron Pontificem Moyſes, quibus ornet opibus, quibus picturet coloribus, quã variis gemmarũ ſtellis illuſtret, quanto auri fulgore decoret. [Quæ quid ſibi velint, ſi ex Origenis Hieronymiq; cognoveris Interpretatione, nimirũ intelliges, quæ ſupellex paranda ſit verè magnis Epiſcopis. Quos potiùs exprimant vitâ Pontifices, quàm quos exprimunt plumbo, quos titulis referunt, quorũ vices occupant; an magis convenit Julios, Alexandros, Crœſos & Xerxes, nihil aliud quã magnos latrones imitari Chriſti vicariũ, quàm ipſum Chriſtum unicũ Eccleſiæ Ducẽ & Imperatorem. Quos juſtius æmulentur Apoſtolorũ ſucceſſores, quã Apoſtolorum Principem. Chriſtus palã negavit Regnum ſuũ hujus eſſe mundi, & tu cõvenire putas, ut Chriſti ſucceſſor mundanã ditionem non ſolũ admittat, proq; hac omnẽ quod ajunt moveat lapidẽ; cur Chriſti vicarios opib9 irretiendos putas, quas ipſe Chriſtus appellavit ſpinas? Cur eũ, cuj9 ut propriũ, ita precipuũ officiũ eſt, divini verbi ſemẽ jacere, divitiis obruis, quib9 vel maxime jactũ præfocatur? cur æquitatis doctorẽ ac judicẽ iniquo vis ſervire mãmonæ, quid cœleſtiũ Sacramentorũ diſpẽſatorẽ, viliſſimarũ rerũ facis procuratorẽ? Cũ his ſacris donariis, quid tu profana mundi dona conjungis? ne dicã extinguis? Quid cũ Mãmona Chriſtum, cũ Chriſti ſpiritu Belial conaris jungere? quid mitræ cũ galea, quid ſacræ pallæ, cum Mavortia loricâ, quid benedictionib9 cũ bombardis, quid clemẽtiſſimo paſtori cũ armatis latronib9, quid ſacerdotio cũ Bello? quid Machinis oppida ſubruit, qui claves habet Regni cœlorum? qui convenit autorẽ eſſe Belli eum, qui pacis omine ſalutat populũ? quonã ore docebit plebẽ

Chriſtia-

Chriſtianam, opes eſſe contemnendas, qui puppim & proram rerum ſuarum conſtituit in pecunia? Qua fronte docebit, quod & docuit & exhibuit Chriſtus, quod toties inculcant Apoſtoli non eſſe reſiſtendū malo, ſed malorum improbitatē bonitate ſuperandam, injuriam beneficio penſandam, inimicū benefactis obruendum qui propter oppiduli ditionem, aut ſalinarū vectigal, orbem bellorū tempeſtatibus commovet? &c.] *M. Antonius de Dominis de Republ. Eccleſ. Lib.* VI. *c.* 10. *n.* 4. *p.* 762. Nonne facto ipſo Romani Pontifices Dominium ſupremum etiam temporale in temporalibus & directum ſupra omnes Principes Chriſtianos firmare conantur & retinere? Profitentur enim, & libellis in vulgus edunt, ſingulos Principes Chriſtianos ſingulis noſtris Romanis Pontificibus per oratores ſuos obedientiam ſpondere, non modo in ſpiritualibus, ſed etiam temporalibus, tanquam ſuo vero, & legitimo, etiam quoad regna temporalia Superiori; quid ſpōdeant, quid profiteantur Principes per ſuos Legatos, cum nunquam interfuerim, mihi nunc eſt ignotum. Quid vero priſcis purioris Eccleſiæ temporibus profiterentur Imperatores Chriſtiani per literas, ſeu etiam per nuncios aut oratores, quando Imperium vel de novo capeſſebant, vel novus Papa creabatur, optime ſcio. [Certè nullius obedientiæ aut ſubjectionis ſponſionem aut profeſſionē invenio, ſed ſolam Eccleſiaſticam communionē. Cum enim Eccleſia Romana eſſet nobiliſſima inter omnes Eccleſias Chriſtianas, ac celeberrima ex pluribus cauſis, reliquæ ſemper Eccleſiæ, præſertim orientales communionem cū illa retinere, ut unitas Chriſti Eccleſiæ conſervaretur, ſolicitè laborarunt. Hoc ipſum Imperatores Chriſtiani tanquam capita totius Imperii Chriſtianorum in temporalibus, propter eandem unitatem conſervandam, ſemper initio ipſorum Imperii, ſive novi Pontificis, communionis gratia præſtabant: & literæ communicatoriæ ſimul cum officio congratulationis, hinc indè transmittebantur. Et quoniam communio erat in fide, idcircò tum Imperatores Papæ, tum Papæ Imperatoribus, fidei ſuæ profeſſionem faciebant; ut ex tali utriuſque partis confeſſione, fidei unitas & conformitas appareret, & communio inter ipſos cum pace & charitate Chriſtiana conſervaretur.]

§. XXVI.

§. XXVI. Optimè igitur *Auguſtana Confeſſio* gladium ſpiritualem à corporali diſcernens *in articulo* VII. *Abuſum de poteſtate Eccleſiaſt:* ita loquitur: Non commiſcendæ ſunt poteſtates Eccleſiaſtica & civilis; Eccleſiaſtica ſuum habet mandatum Evangelii docendi & adminiſtrandi Sacramenta. Non irrumpat in alienum officium, non transferat regna mundi, non abroget leges Magiſtratuum, non tollat legitimam obedientiam, non impediat judicia de ullis civilibus ordinationibus, aut contractibus, non præſcribat leges magiſtratibus de forma Reipublicæ, ſi quam habent Epiſcopi poteſtatem gladii hanc non habent ut Epiſcopi, ex mandato Evangelii, ſed jure humano donatam à Regibus & Imperatore ad adminiſtrationem civilem ſuorum bonorum. Hæc interim alia functio eſt quam miniſterium Evangelii. Cum igitur de jurisdictione Epiſcoporum, quæritur, diſcerni debet Imperium ab Eccleſiaſtica jurisdictione. Porrò ſecundum Evangelium, ſeu, ut loquuntur de jure divino nulla jurisdictio competit Epiſcopis, ut Epiſcopis, hoc eſt, his, quibus eſt commiſſum miniſterium verbi & Sacramentorum; niſi remittere peccata, item cognoſcere doctrinam, & doctrinam ab Evangelio diſſentientem rejicere, & impios, quorum nota eſt, impietas, excludere à communione Eccleſiæ ſine vi humana, ſed verbo. Si quam habent aliam poteſtatem vel jurisdictionem in cognoſcendis certis cauſis, videlicet matrimonii, aut decimarum, hanc habent jure humano, ubi ceſſantibus ordinariis coguntur principes vel inviti ſuis ſubditis jus dicere ut pax retineatur. Eadem ſententia pluribus confirmatur *in Apologia Auguſt. Confeſſion. articulo* XIV. XVI. & XXIIX. *In Articulis Smalcaldicis artic.* IV. *de Papatu* docetur, quod Papa non ſit de jure divino, ſed ſecundum verbum Dei caput totius Chriſtianitatis, hoc enim nomen uni & ſoli Chriſto debetur, ſed tantum Epiſcopus & paſtor Eccleſiæ, quæ eſt Romæ, & eorum, qui voluntariè & ſponte, vel per humanam creaturam, hoc eſt, politicum Magiſtratum, ſe ad eum conferunt, non ut ſub

eo tanquam ſub Domino vivant, ſed ut cum eo, tanquam fratres collegæ ſodales & Chriſtiani ſint. Hodiè verò nullus Epiſcoporum audet Papam nominare fratrem, ut ætate Cypriani factum eſt, ſed oportet, ut Epiſcopi, imò Cæſares & Reges Papam appel-
" lent omnium gratiſſimum Dominum. Hanc arrogantiam bo-
" na conſcientiâ nec volumus, nec poſſumus, nec debemus pro-
" bare. Qui verò ei ſe ſubjicere voluerit, faciat id ſuo periculo ſine nobis. Hinc ſequitur: Omnia quæ Papa ex tam arrogante, temeraria, mendace, blaſphema & furto arrepta poteſtate ſuſcepit & fecit, & adhuc facit, fuiſſe & eſſe merè diabolica acta & inſtituta (exceptâ Politici Regni adminiſtratione, ubi Deus ſæpe etiam per Tyrannos & perfidos nebulones populo alicui benefacit) ad perditionem totius ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ ſeu Chriſtianæ, (quantum in ipſo eſt) & ad deſtructionem primi & præcipui articuli de redemptione facta per Jeſum Chriſtum. Sincerè etiam & dextrè *Georgius Wicelius* Pontificius *in compendio, de ſemit. antiq.* judicat ſcribens: De utraque Epiſcoporum poteſtate operæ pretium facit liber, (*Apologia Auguſt. Confeſſionis*) qui rectè admonet idque magis amicè quam odioſè, præſertim cum taxat illorum opinionem, aut potius aſſentationem, qui commiſcuerunt in Pontificibus ac Epiſcopis Eccleſiaſticam pariter ac politicam poteſtatem. Nam eæ quò longiùs diſcernuntur, hoc magis Evangelium ſapit. Secus ante ſenſi, quam penitus & preſſius negotium totum intuerer. Sed tamen verbis diſſentiebam potius, quam ſenſu. Quid enim choro cum foro, quid gladio Spiritus cum gladio carnis? Profectò Apoſtolus de Apoſtolis & horum ſucceſſoribus aperte negat, arma illorum eſſe carnalia. Quæ
" eſt ſocietas Chriſto cum Herode, aut Paulo cum Agrippa. Ita-
" que magnopere probamus illud diſcrimen, ſicut diſcrimen po-
" nimus inter cœlum & terram. Poteſtas Eccleſiaſtica de cœlo
" eſt, ut politica de terra. Utramque verò in uno eodemque
" homine conjungi poſſe, diſputent alii, qui ſolent objicere de
" gemino diſpari. Non bene conveniunt, nec in unâ ſede mo-
" rantur. Verum diſputetur ad vivum inveſtigandæ veritatis er-

go,

go, utrùm idem exiſtere poſſit Paſtor Spiritualis & miles plus- "
quam carnalis ? Ac jurene geſtet alterâ manu pedum Pontifi- "
cale ſeu Epiſcopale, & ſimul altera enſem cruentum, galeam, horacemque Martialem : Verum hæc Sacra non aliter conſtant; tanto difficilius eſt, contra tractum fluminis niti & cum ſuo depugnare ſeculo: Alioquin enim provocari poterat ad Eccleſiæ principia, quando tam Pontifices, quam Epiſcopi uni vacabant poteſtati Eccleſiaſticæ in timore & tremore Dominum ſuum audientes, nimirum vos non ſic. Quin & cum Bernhardo quæri poterat, ſicne fecit Petrus ? ſicne Paulus ? Talia geſtavit arma Linus? Talem zonam Clemens, & Epiſcopi Dionyſius, Ignatius, Auguſtinus, Ambroſius, & infiniti horum ſimiles ? ſed eſto, ait Bernhardus, alii & alii hominum mores & tempora periculoſa inſtant jam, ſed extant. Hæc Bernhardus. Nimirum Pontifices, Epi- "
ſcopos, Patriarchas, Cardinales, primam omnium curam ac "
operam impendere oportet in ea, quæ ſolius Dei ſunt memores "
Paulini mandati quando inquit, dicite Archippo, vide mini- "
ſterium (Diaconiam) quod accepiſti in Domino, ut illud im- "
pleas. Quod mandatum Apoſtolicum ſummum aureis literis "
inſcribi ſculpique debuit, in omnibus palatiorum Epiſcopali- "
um feneſtris ac parietibus, ſimul cum hac Apoſtolicâ atque "
graviſſimâ præmonitione. Attendite vobis & cuncto gregi, in "
quo Spiritus S. vos poſuit Epiſcopos ad regendum, ſive paſcen- "
dum (ποιμαίνειν) Eccleſiam Dei, quam acquiſivit ſanguine ſuo. "
Quod munus propriè ſuum, ſi ſincerè obierint vel biennium, "
ſenſim crede mihi, nauſeabunt ad ſecularia. "

§. XXVII. Atque ſic nefario conatu, tecti ligandi ſolvendique ſpecie, peccata remittendi exiſtimatione, titulo Petri clavium, adminiſtratione Eccleſiæ univerſæ, ſupremâque, in cunctis Eccleſiæ cauſis poteſtate : turrem Papatus ſui totius Chriſtianæ gentis ſpoliis erexerunt, homines ut panem devorârunt, & vendiderunt pauperes argento, quò ſeipſos munirent potentia, opibusque ditarent. Ac prima quidem, præcipuaque ratio, qua opus hoc

abſolverunt, & poſt exſtructos muros ex Epiſcoporum ſubjectione, faſtigium eidem, ſubjectis ſibi Cæſaribus, impoſuerunt; fulmen illud erat excommunicationis. Quod illi, parum putantes tanquam ſpiritualem cenſuram adverſus Principes ſuos adhibere, ad civilem pœnam detorquebant, non modo interdicentes ipſis communione fidelium, ſed eos etiam omni poteſtate ſua, & autoritate in ſubditos abdicantes; eosque, ut ab Eccleſia, ita ab Imperio dimoventes. Quam Leo III. Imperator, cupiens abolere cultum idolorum, (qui tum irrepere inceperat in Eccleſiam;) Illa deformari curaſſet, indeque nonnullos ſuppliciis afflixiſſet qui reſtiterunt: Gregorius II. Papa, eum communione piorum hoc Papali more removit; indicens Italis, ne ei aut tributum darent, aut obedirent. Quo decreto & interdicto Pontificis audito, magna Italiæ pars ab Imperatore ſuo, qui tum Conſtantinopoli reſidebat, defecerunt; & vim & manus Exarchis Præfectisque ejus attulerunt, ex quibus duos obtruncârunt, & tertium luminibus ſpoliârunt. Qua ſeditione excitisque inde tumultibus, factum eſt ut pars quædam regionis quæ defecit, à Longobardo Rege ſubacta ſit: Roma autem Romanique Ducatus in Papæ poteſtatem venerint. Hinc Papa, qui ad hæc uſque tempora intra Epiſcopalis dignitatis fines ſe continebat, tum primum per proditionem Princeps evâſit; ut nempe Principes ad miniſteria ſua deprimat, & Dominum dominantium, non ſervum ſervorum Dei, quo titulo turpiter abutitur, ſe ſatis audacter gerat. Vide *Raynoldi Colloq. cum Harto c. VII. Sect. 7. p. 212. ex Sigonii de regno Italiæ l. III. Itemque Nicolaum Machiavellum lib. I. hiſtor.* Sedent medii Pontifices inter Imperatorem & Sacerdotem mitra, ſimul & diademate inſignes: Pro Sceptro claves illis præferuntur, cum gladio clarum emblema divitiarum & poteſtatis. Clavis enim docet omnes Moroniæ theſauros illi pateſcere: Gladius pro libitu ſe aliena diripere, ſua defenſare poſſe, uti certò ſatis loquitur *Mercurius Britannicus* (id eſt *Joſeph Hall*) in nervoſâ *Satyra*, cujus titulus eſt, *mundus alter & idem*, *lib. 3. cap. 4.* Miniſtrant enim Imperatores & Reges Pontificibus in proceſſionibus, in miſſa, in menſa. In proceſſionibus qui-

quidem, quamdiu Papa pedibus incedit, caudam pluvialis illius portat nobiliſſimus, qui adeſt Laicus, etiamſi Rex ſit, aut Imperator. *Ceremoniale lib.* 1. *fol.* 26. *b.* & 56. *a.* & 120. *b.* Si equum conſcendat, major Princeps, qui adeſt etiamſi Rex ſit, aut Imperator, ſtapham equi Papalis tenet, & deinde ducit equum per frænum ad aliquod ſpacium. Si duo interfuerint Reges, dignior à dextrâ, alter à ſiniſtrâ frænum tenere debet. *Cerem. l.* 1. *f.* 35. *a.* 56. *a.* 113. *a.* Si verò Pontifex non equo, ſed ſella vehatur, quatuor majores Principes, etiamſi inter eos Imperator, aut quivis maximus Princeps adſit, ſellam ipſam cum Pontifice humeris ſuis aliquantulum portare debent. *Cerem. l.* 1. *f.* 35. *b.* 113. *a.* In miſſa Rex qui adeſt, dat aquam Papæ manibus; Imperator vero, Pontificem miſſam celebraturum, ad altare deſcendentem ſequitur, & illi, in locum Subdiaconi, calicem, & patenam cum hoſtiis offert; Deinde; aquam infundendam in vinum &c. *Cerem. lib.* 1. *fol.* 120. *b. ibid.* 54. *a.* In menſa accumbenti Papæ nobilior Laicus, etiam Imperator, aut Rex, aquam ad lavandas ejus manus ferre debet, primum item ferculum in convivio: & in collatione, primum potum poſtabit, nobilior Princeps ſive Imperator, ſive Rex ſit: ſecundum alius dignior poſt eum, & ſic ſucceſſivè. *Ibid. fol.* 40. *a.* 120. *b. lib.* II. 163. *b.* Talia à Pontificibus ipſis injunguntur, & inter ceremonias Romanæ Eccleſiæ, quæ ſine mortali peccato, nequeunt omitti, memorantur. Neque impunè abiret, vel qui omitteret, vel in præſtando errorem committeret: quod Friderico Imperatori contigit, cui obviam Hadriano IV. Papæ eunti, ſtrepamque de equo deſcendentis tenenti, non ſolum ſuccenſuit Pontifex, ſed coronam quoque Imperialem ad tempus denegavit. His quidem verbis ad Imp. Legatum directis: Dicis Principem tuum condignam beato " Petro exhibuiſſe reverentiam. Sed beatus Petrus magis vide- " tur inhonoratus: denique cum dexteram deberet te- " nere ſtrepam, tenuit ſiniſtram. Hæc cum per inter- " pretem Regi nuntiata fuiſſent, humiliter ait; Dicite " ei, quia defectus hic non fuit devotionis, ſed ſcientiæ. "

" Non enim tenendis ſtrepis magnopere ſtudium dedi: enimve-
" ro ipſe, ut memini, primus eſt, cui tale obſequium dependi. Cui
" Dominus Papa, ſi quod facilimum fuit, propter ignorantiam ne-
" glexit, qualiter putatis expediet maxima : Tunc Rex aliquan-
" tiſper motus, ait: Vellem melius inſtrui, unde mos iſte inoleve-
" rit, ex benevolentia, an ex debito? ſi ex benevolentiâ, nil cau-
" ſari habet Dominus Papa, ſi vacillaverit obſequium, quod de ar-
" bitrio, non de jure ſubſtitit. Quod ſi dicitis quia ex debito pri-
" mæ inſtitutionis hæc reverentia debetur Principi Apoſtolorum,
" quid intereſt inter dexteram ſtrepam & ſiniſtram, dummodò
" ſervetur humilitas, & curvetur Princeps ad pedes ſummi Pon-
" tificis. Diu itaque acriterque diſputatum eſt. Poſtremo diſceſ-
" ſerunt ab invicem *ſine oſculo pacis*. *Helmoldus in Chronico Slavo-*
" *rum lib. I. cap.* LXXX. Et *Baleus de vitis Pontific. in Hadriano*
" *quarto*.

§. XXVIII. Unde non eſt, quod quis objiciat, invitis Pontificibus hæc ſervitia à devotis Principibus offerri. Omitti quidem ſolebant ceremoniæ omnes, quæ pertinent ad perſonam Pontificis, ſi fortè in abſentia Papæ coronandus erat Imperator à Cardinale Pontificis Legato; ut oſcula pedum, manuum & oris. Quin etiam nec in miſsâ illi deſerviet Imperator, quod Pontifici præſtitiſſet præſenti. Nec ſtapham illi dum equum inſcendit, tenet, nec equum ducit. Quod obſervatum eſt, cum Carolus IV. coronabatur, tempore Innocentii VI. Avenione reſidentis. *Libr. I. Ceremon. fol. 59. b.* Voluit tamen idem Pontifex, quod Cardinales Legati publicè proteſtarentur, Domino Imperatori, quod propter omiſſionem reverentiarum, obſequiorum, & multarum ceremoniarum, quæ pertinent ad Perſonam Romani Pontificis, non eſſet aliquo modo derogatum privilegiis & honorificentiis Romanæ ſedis & ſuorum Succeſſorum: & de hac proteſtatione & conſenſu Imperatoris, exigerent quadruplices literas Regalibus & Imperialibus ſigillis munitas, ſicut & factum eſt. *Ibid. fol. 60. a.* Inter has reverentiæ ſpecies non ultimum locum occupant adorationes, proſtrationes & oſcula pedum, quod non permiſit Petrus à Cor-

nelio

nelio, nec Angelus à Johanne Evangeliſta ſibi fieri, ſed Deo præſtari juſſit. Omnes Chriſti milites ſacris pedibus ſummi Pontificis incurventur,& flexis poplitibus etiam Imperatores & Reges adoratione debita proſequuntur. *Johannes de Capiſtrano de Papa & concilii autoritate fol.* 45. Impudenter ſcribit. Tanta ſcilicet, eſt religionis virtus,quod dominicus grex, dum illam in Pontifice intuetur, ad illius genuflexiones, pedumque proſtrationes, & divinas adorationes præſtandas inducitur, verba ſunt *Iſidori Moſconii libro de majeſtate militantis Eccleſiæ p.* 33. imo non erubuit Alexander III. Pontifex cervici Imperatoris Friderici Ænobarbi pedem imponere. Appono verba *Rabbi David Gans part*. II. *Zemach David. ad millenarii V. annum* התקל״ה *i.e.* CHRISTI 1175. *fol.* LXXVII. *col.* 2. qui non ſine ſui ſuorumque ſcandalo,& Chriſtianorum probro hiſtoriam recenſet, & ipſe veluti indignabundus ad marginem notavit: Gravis & nefanda ignominia Cæſari illata. Ipſam verò his verbis deſcribit, poſtquam de bello Imperatoris quædam præmiſerat: Tunc populus Regionis Italiæ turmatim convenerunt,& ad militiam expediti exierunt in occurſum Cæſaris manu forti,& ceciderunt Cæſariani gladio confoſſi coram Italis,ipſeque Cæſar evaſit ſolus. At filius ejus, Otto, apprehenſus eſt à Sebaſtiano Duce & Primario Urbis Venetiarum. Eum ergò Venetias ad Papam Alexandrum deduxerunt, qui Cæſaris filium libertati reſtituere noluit, quantumvis magnâ pecuniæ ſummâ in λύτρον perſolvendâ, donec neceſſitate compulſus Cæſar ipſe Venetias veniret, ſupplex ad terram factus Papæ in Templo, quod Marci vocatur, in probrum & ignominiam coram oculis omnium populorum: tunc conculcabat conterebatque Papa pedibus ſuis collum Cæſaris & filii ejus, dicebatque: SUPER ASPIDEM ET BASILISCUM AMBULABIS, ET CONCULCABIS LEUNCULUM ET DRACONEM. Poſtea dimittebat eos in pace. *Bzovius in annal. ad ann.* 1177. *p.* 359. *Naucler. vol.* 2. *generat.* 40. *Johann. Stella in vit. Pontif. Papyrius Maſſonius in Alex.* III. *Genebrard. lib.* IV. *Chronic. Jacob. Philip. Foreſtus in Chron. Sabellicus. lib.* VII. *Decad.* I. *de vit. Pontif. Petrus Juſtinianus in hiſtor.*

Venet.

Venet. lib. 2. *Franciſcus Sanſovinus lib.* 8. *hiſtor. Venet. D. Jacobus Rex Angliæ in Confutat. Torti fol. penult. & Tortura Torti p.* 263. B. *Gerhardus Epiſt. Dedicat. lib. II. confeſſ. Cathol. & cap. IX. Art.* 3. *in Append. p.* 947.

§. XXIX. Inſolentiam hanc, ne quid malitiæ deſit, quæ nuſquam non arma quibus ſe defendant, conquirit, Scripturæ dictis palliare, imò adſtruere volunt, ita in *Concilio Lateranenſi Antonius Puccius* perorans *Seſſ.* 9. ad Pontificem accommodat verba hæc Pſalmi abſque dubio de Chriſto dicta: *Omnes Reges terræ adorabunt eum & ei ſervient.* Verba ejus integra hæc ſunt. *Quaſi in te uno vero ac legitimo Chriſti & Dei Vicario Propheticum illud debuerit impleri: Adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſervient ei.* Ibidem *ſeſſ.* 10. Puccius ad Pontificem accommodat Chriſti dictum: *Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Omnes *inquit* Reges terrę ſciunt, quęnam poteſtas tibi data ſit in cœlo & in terra. Quâ venâ etiam Archiepiſcopus *Stephanus* dicit: *Omnis poteſtas tibi data eſt. Bellarminus in præfat. lib. de ſummo Pontifice*, etiam dicta Scripturæ de lapide pretioſo, quæ ſoli Chriſto competunt, in Papam transfert. Communiter quoque verba Pſalmi LXXII. v. 9. *Lingent pulverem pedum tuorum*, citant, quæ quidem de Meſſiæ adoratione à gentibus peragenda, minime autem de externo oſculandi actu capienda ſunt, uti dextrè orthodoxi Eccleſiæ Doctores enucleant. Vide ſis *Auguſtinum enarrat. in Pſalm.* LXXI. *Tomo* VIII. *Oper. p. m.* 318. *Bedam Comment. in Pſalm.* LXXI. *Tomo* IIX. *Oper. p.* 817. *edit. Baſileenſ. in fol. Anno* 1563. *Brentium in Pſ.* LXXII. *pag.* 832. *Oper. Tom.* III. *Hieronymum in Pſal.* LXXII. *Tom. VII. Oper. p* 87. *edit. Antverp. Ann.* 1578 *Geſnerum Comment. in Pſ.* LXXII. *p.* 536. *edit. Wittenbergenſ. in fol. Ann.* 1605. *Haymonem. Comment. in Pſalterium, p. m.* 164. *edit. Friburgenſis in fol. Ann.* 1533. *Johannem Viccars Anglum, in decaplis ad Pſalm.* LXXII. *p. m.* 204. *ſeqq. Nicolaum Selneccerum in brevi Pſalmorum explicatione. p.* 106. *Flacium in clave Scripturæ pag. m.* 772. *Fortunatum Scacchum ſacror. Elæo Chriſmaton. Myrotherio.* III. *cap.* 34. *p.* 400. Sanè inter alias notas Anti-Chriſti characteriſticas, eſt quoque elatio

elatio efferentis ſe ſupra omnem qui dicitur Deus 2. *Theſſal.* 2, 4. Sub quo nominé Magiſtratus & principes terræ comprehendi, ex ſacris literis conſtat. *Johann.* X. 34. *Pſalm.* LXXXII. 1. 6. *Exod.* XXII. 28. conferatur Papa Antichriſtus *Georgii Dovnami Epiſcopi Verenſis, part. I. Lib. IV. cap. I. p. m.* 241. *ſeqq. Edit. Londinenſis in quarto. Ann.* 1620. Sed ſalva res eſt, nemo enim non videt, etiamſi oculis laboret Homericis, locum allatum falſiſſimè huc detorqueri. Ad rem faciunt, quæ apud *M. A. de Dominis in oſtenſione Errorum. P. Franciſci Svarezii lib. VI. de Republ. Eccleſiaſt.* annexa, *p.* 942. lego. Varii tituli, quibus Scriptura ſolet Reges inſignire, eorum ſupremam in ſuo genere ſatis indicant poteſtatem. Quod ſi etiam Pontifices & Eccleſiæ miniſtri iisdem aut ſimilibus titulis aliquando inſigniantur, indè inſinuabitur inter Reges & Pontifices potius paritas, quam ſuperioritas: ita ut Eccleſiæ poteſtas in ſuo genere videlicet ſpirituali, ſit æque ſuprema, atque laica ſuprema eſt in ſuo, videlicet temporali. Ridiculum vero eſt, quod Prophetiam *Eſaiæ cap.* XLIX. 23. *Erunt Reges nutricii tui vultu in terram demiſſo,* adorabunt te: ad literam ait impletam eſſe in Imperatoribus & Regibus oſculantibus pedes Pontificis vultu in terram demiſſo. Ibi enim de Eccleſia ſermonem eſſe, exponunt Patres; Sed Svarezio Papa eſt Eccleſia, utique ſervus & miniſter ſuæ Dominæ eſt ipſa Domina. Joſeph pudicus noluit impudicam Dominam ſuam allicientem & prenſantem violare. Papa autem tot Lenonibus ei inſervientibus, quot ſcriptores ſimilia effutiunt, vel invitam & reluctantem pudiciſſimam Dominam ſibi ſubjicere eſt conatus. Eccleſiam adorari *ait Hieronymus*, quia Chriſtus caput adoratur in corpore: addit Svarez: & præſertim in vicario ſuo. Apage cum iſto vicario, ſcio Eccleſiam eſſe corpus Chriſti, toties id teſtatur Paulus: Itaque adorare Eccleſiam, eſt adorare formaliter Chriſtum, caput in corpore Vicarium hujusmodi mihi ſcriptura nec deſignat, nec adorandum proponit. Quid occinis adorandum vicarium, id eſt, Chriſtum in vicario? omnes ſumus miniſtri Chriſti, non in nobis,

Nnn ſed

ſed extra nos eſt adorandus Chriſtus ; Sed jamdiu hoc molimini Antichriſti miniſtri ut adorationem Papæ promoveatis, & illum tanquam Deum colendum proponatis. Impletam Prophetiam ad literam, ait, ſcilicet, quia Reges poculo illo, fornicariæ, dementati, oſculantur pedes Pontificis vultu in terram demiſſo. Sed Prophetia addit, Reges etiam pulverem pedum lincturos : ſupereſt itaque Reges potentiſſimi, ut cogat vos Papa veſter etiam pulverem veſtigiis ipſius calcatum, & ex crepidarum ſuarum ſoleis excuſſum exerta lingua lingere, eumque cultu latriæ adorare, id eſt, Chriſtum in Vicario, ait Svarez. Hæc ille. Chriſtus autem in terris vicarios non habet, ut Deus eſt, ſed ut homo, & ad ſola pura miniſteria corporalia. Vicarium vero Dei in Eccleſia ſolum Chriſtum hominem ponendum cenſuit *Tertullianus* ex illis Evangelii locis, *Joh* 14. *Qui me videt, videt Patrem. Ego & Pater unum ſumus. Nemo venit ad patrem niſi per me : omnia pater mihi tradidit, ſicut pater vivificat, ita & filius, ſi me cognoviſtis, & patrem meum cognoviſtis.* Secundum hæc enim, *inquit Tertullian. adverſus Praxeam cap. XXIV.* Vicarium ſe patris oſtenderat. Et hoc eſt vere eſſe vice-Deum. Papa vero homo purus imo impurus & peccator, vice-Deus, ac Deus inter abominationes idolorum reponatur, dum ſe putidum Deum facit in terris. Qui vel per abſentiam, vel per imbecillitatem rebus ſuis intereſſe non poteſt, hoc modo non poteſt absque injuria Chriſti quis vocari Chriſti vel Dei vicarius. *Sylveſter Prierias in Summa Summarum, quæ dicitur Sylveſtrina fol.* 452. Vicarium ait à vice quam gerit, dictum ita vocari, quod alterius vice non ſuum gerat officium. Jam autem officium Chriſti in Eccleſia Principale eſt. Miniſterialia licet commiſerit Chriſtus Eccleſiæ Paſtoribus, illud tamen quod Principale eſt, ſibi ſoli reſervavit. Hoc qui ſibi per Vicariatum Chriſti tribuit, divinitatem affectat; quæ ratio eſt, ut quidam Pontificem dixerint non vicarium Chriſti, ſed Eccleſiæ : Vicarium Petri, licet ſubtiles recentiorum adulatorum Papæ aures hunc titulum ferre & ſuſtinere non queant : uti ex Lorinc, Lancellotto & aliis patet. Vicarium perſonatum dixerunt Epiſcopi & Abbates

bates Germaniæ, uti videre eſt apud *Mornæum in Myſter. Iniquit. p. 352.* cum alii Vicarium Diaboli vocare non reformidarent. Hinc eſt quod Pontifex non libenter admittat titulum vicarii Eccleſiæ, vicarii Petri: item quod velit vocari Vicarius Dei: Vicarius Chriſti per totam Eccleſiam: habens plenitudinem poteſtatis omnem in terrenis, cœleſtibus & infernis, in Angelos bonos & malos, uti ex variis Pontificiorum ſcriptis oſtendit *Dounamus de Anti-Chriſto lib. 4. cap. 4. pag. 265.* Iſtiusmodi vicariatum Idololatræ Regni Calechut in Indiâ etiam idolo ſuo, cui DEUMO nomen indiderunt, tribuunt: Comminiſcuntur enim, ut verba habent *Ludovici Romani Patricii lib. 5. Navigat. c. 2. p. 236.* "Vicariam operam Deum commiſiſſe Cacodæmoni, quem deliri mentiuntur eſſe de cœlo ſumptum juri reddendo mortalibus. Illique rurſus ineptientes ajunt, factam à Deo poteſtatem tribuendo, cuique quod ſuum eſt, pro benefactis ac malefactis mercedem emeritam. Rectiſſimè igitur ait *Auguſtinus lib. de unitate Eccleſiæ c. IV. Totus Chriſtus caput & corpus eſt. Caput unigenitus Dei Filius, & corpus ejus Eccleſia, Sponſus & Sponſa in carne una. Quicunq; de ipſo capite à ſcripturis ſanctis diſſentiunt, etiamſi in omnibus locis inveniatur, in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia.* Et rurſus? *Quicunq; de ipſo capite ſcripturis ſanctis conſentiunt, & unitati Eccleſiæ non communicant, non ſunt in Eccleſia; Quia de Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, ab ipſius Chriſti teſtificatione diſſentiunt.*

§. XXX. *Joſephus Stephanus* peculiari ſcripto fusè explicat, quare omnes Chriſtiani Pontificis Romani pedes ultrò oſculentur, nempe quia crux ſandaliis ejus affixa cernitur. Nam inprimis, *inquit*, Pontificum humilitas atque demiſſio, hâc unâ in re maximè commendari debet, qui cum omnes populos ex communi voto ad ſuos pedes adorandos propenſos agnoſcerent, CRUCI CHRISTI oſculationem potius quam ſibi ipſis tantum honorem deferri maluerunt, ut omnes Chriſtianos ad oſcula pedum benignè exciperent. Itaque ut expreſſam Chriſti imaginem referrent, & Salvatoris paſſionem in hominum memoriam revocarent, CRUCEM ſandaliis affixerunt, ut Chriſtiani homi-

nes eos honores quos debitos & neceſſarios Pontifici offerebant, CRUCE perſpecta alacrius exhiberent. Conſonat *Johann. Bapt. Caſalius Romanus in de Eccleſ. vet. ritib. edit. Romana cap.* 81. *p. m.* 327. Divino ſpirante lumine appoſuerunt, crucem ſuper ſandalia Pontificum; ut denotetur, quod tale oſculum pedum non deferatur Papæ, tanquam homini, ſed JESU Chriſto crucifixo, in ejus perſonâ, cujus in terris eſt vicarius &c. Confer *Bozium de ſign. Eccleſ. lib. XI. p. m.* 911. Et *Arthurus Pitſeus Doctor Anglus in obſerv. Cathol. ad Luc. cap.* 7. *v.* 46. *edit. Antverp. ab A. C.* 1637. ita. In perſona Vicarii Chriſti, pedes Chriſti oſculamur. Idemque ex Epiſcopo Veſtano *Fivizanius Sacriſta Palatii Apoſtolici lib.* 3. *cap.* 16. *p. m.* 135. de cruce Rom. Pontif. præfert. Hæc etiam erat reſponſio Poſſevini Magno Moſcorum Duci præſtita, qui Pontificem gerentem Crucem Domini in pedibus minimè laudabat. *Macer. in Hierolexico pag.* 542. Verùm enim verò falſum eſt, quod Pontifex Maximus populum ad genua ipſius procumbentem adduxerit, ut crucem Domini in ſandaliis ejus conſpicuam oſcularetur, cum antiquiſſima Eccleſiæ conſuetudine venerationis gratiâ ſancta crux oſculis honoretur, *Nicephoro* teſte *lib.* XVII. *Hiſtor. cap.* 15. Si autem oſculationem cruci Salvatoris potiùs, quam pontificibus deferri mallent, cur pedibus tantum & non honeſtioribus etiam corporis partibus videlicet, brachiis, pectori, vel capiti, crux affigitur? Quin imò ſi propter crucem pedibus Papæ tanta reverentia exhibetur, Cardinalibus impietatis character jure imprimendus erit, quod crucem tali ratione non venerentur, quandoquidem ad pedum Papalium oſcula haud ſæpe deſcendunt; ſed vel in genis vel genubus oſculandis cruce minimè exornatis, conſiſtunt; Si crux impoſita ſandaliis Papæ, inquit *D. Laurentius Banck. in appendice ad tract. Rom. triumph. de Orig. ceremon. Papa* §. 2. Oſculationis pedum eſſet cauſa, quis Cardinales impios non diceret, qui cruci tantum honorem non offerunt, cum ejus (Papæ) pedes valdè rarò oſculentur; ſed vel genas vel genua, quæ crucem nunquam affixam habent? Reliqui verò, utpote Prælati & Canonici,

nici, plerumque ad pedum oſcula admittuntur. Nuda igitur hactenus figmenta Menocrates Romani proponunt. Nullatenus quoque hinc Papæ humilitas, optimè vero ſummus faſtus colligitur, quando ceu divinum aliquod numen, rectius idolum dixerim, oſculis, quæ olim idololatriæ partem abſolvebant, ſuſpici deſiderant. *Adamus Contzen. lib. VI. Polit. cap. 2. §. 9.* tradit, honorem iſtum Pontifici deberi, ut Regum obſequiis demiſſione etiam ad oſculum pedum procedente colatur. Qui autem Pontifici, ſervo ſcilicet ſervorum, debetur, quod nec magni Apoſtoli, neque eorum Magiſter, ſummus Pontifex, Chriſtus, unquam ſibi arrogârunt? Regum demiſſionem Pontificum, ſi ulla eſt in ipſis, humilitas ſuperare debebat. At enim quoniam contrarium hodiè fieri dies docet, nec humilitatem, multò minus devotionem, quæ in Papas, inter pedum oſcula cadat; obſervare licet. Planè verſum eſt obſequium illud in neceſſitatem & cultum exteriorem potius, quàm devotionem, quando cœpit ex ſtricto quaſi jure exigi. Undè cum *Zoſimus* Imperatorem Turcarum, fratrem ſuum fugiens, Romamque adductus ad conſpectum Innocentii VIII. neque deflecti ullo modo, neque deoſculari veſtigium ejus vellet, ut edocebatur ab illis, qui ceremoniis præerant, ita perciti præſentes ſpectaculo, indignabantur, quod non vi incurvaretur à ſtipatoribus armatis, aut barbâ raptaretur, ad ſacros pontificis pedes, ne impunè Chriſtianam dignitatem, & divinam rem noſtram contemneret, ſcribit *Michael Rouſſel in hiſtoria Pontificiæ jurisdictionis lib. VIII. cap. 4. p. m.* 835. Ex *Papyrio Maſſonio in Innocentii VIII. Vita, & Matthæi* Baſſi *Epiſtolis.* Dolendum interim, cum mutandum non ſit, quod Papa, etſi Eccleſiæ Chriſtianæ caput velit ſalutari, tam turpiter ad gentilium caſtra prolabatur. Pedes porrigit, gemmis & margaritis, ſicut à Caligula & Diocletiano nominis Chriſtiani hoſtibus infenſis, factum eſt, inque calcei ſuperficie intextâ aurea cruce ornatos, nempe ut palam ſe magis horum, quam Chriſti vicarium, atque ita crucem ab ipſo pedibus conculcari innuat. Addo verba pulcherrima *Eraſmi ex lib. VI. Apophthegm. p. m.* 419.

 Maxi-

Maximinus Senior nunquam ad oſcula pedum quenquam admiſit, dicens : *Dii prohibeant, ut quiſquam ingenuorum pedibus meis oſcula figat.* Et ubi ſunt interim, qui non ſolum ingenuos, verum etiam ſummos Monarchas ad OSCULA NON PEDUM, SED CALCEORUM, NON DICAM, ADMITTUNT, SED INVITANT, ET QUODAMMODO COGUNT. Gemina his ſunt illa *Johan. Gvilielmi Stuckii lib. II. Antiq. convival. cap. XXXII. fol.* 258. Sæpe cum Caligulâ pedes protendimus, dum Chriſti humilitatem vel ſpernimus, vel fucato conſervandæ Apoſtolicæ autoritatis titulo exornare laboramus. Hæc ait *Lactantius lib.* 1. *Inſtitut. divin. cap.* 21. Non ſacra ſunt; ſed ſacrilegia, in quibus id ſanctum ducitur; quod, in aliis ſi fiat, etiam ſeveriſſimè vindicatur.

§. XXXI. *Auguſtinus* profectò magnam in eo ſuperbiam agnoſcit, qui pedibus ſuis Chriſtianos velit ſubjicere : explicans enim illud Pſalmi 46. *Subjecit populos nobis, & gentes ſub pedibus noſtris,* inter alia *ait.* Mirum ſi Apoſtoli tam ſuperbè loquerentur, ut gauderent gentes eſſe poſitas ſub pedibus ſuis; id eſt, Chriſtianos ſub pedibus Apoſtolorum. Etenim gaudent, nos ſecum eſſe ſub pedibus illius, qui mortuus eſt pro nobis; Nam ſub pedibus Pauli currebant, qui volebant eſſe Pauli, & dicebat eis: Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? quid ergò hic? quid accepturi ſumus? ſubjecit plebes nobis & gentes ſub pedibus noſtris. Omnes pertinentes ad hæreditatem Chriſti in omnibus gentibus ſunt &c. Schiſmaticumque eſſe agnoſcit, velle, ut Chriſtiani ſint ſub pedibus unius, ſicut illos ſchiſmaticos fuiſſe ſcimus, qui ſub Pauli pedibus in ſua ſpecialitate eſſe volebant. 1. *Cor.* 1. *cap.* Ita dum noſter Papa non ſolum lætatur, ut ejus pedes & populi, & gentes, imò & Epiſcopi, & magni Principes, ac Reges & Imperatores deoſculentur; Sed etiam id ſuo jure poſtulat ac requirit, ſuperbiæ magnæ notam, ſecundum Auguſtinum, quomodo refugiat, ipſe videat : certè ſchiſmati favet, & illud procurat, dum ſibi, & non Chriſto fideles ſubjicit : ſi enim Chriſti pedibus & non ſuis propriis homines ſubjiceret, non ipſe ſolus non modò à populis,

ſed

ſed etiam ab ipſismet aliis Chriſti miniſtris & ſuis comminiſtris, pedum oſcula requireret. Sicut Alexander II. ea expreſſe voluit; & ſibi dari juſſit à Lanfranco viro ſancto, Archiepiſcop Cantuarienſi, apud *Baron. Tom. XI. ann.* 1071. *num.* 6. Et initiò quidem noluerunt Papæ, ut Epiſcopi ad pedes ſe ipſorum primum proſternerent, ſed ſtatim ad oſculum oris ſurgerent, ut factum habes in Paſchali ſecundo, ibid. *Tomo XII. ann.* MCXI. Poſtea tamen iis ab ore repulſis voluerunt & modo volunt, ut ipſorum crepidis tantummodo oſcula prælati quique magni, & Chriſti vicarii infigant: Imò etiam à Cardinalibus ſuis interdum id popoſcerunt, ut habemus in ceremoniis Papalis ingreſſus à Cencio deſcriptis. Ibid. *Tom.* XII. *ann.* 1191. Quod ſi ob reverentiam Chriſti, oſculum pedum ejus miniſtro (dicamus etiam vicario) Epiſcopo Romano à principibus quoque exhibetur; eâdem ratione debet Epiſcopo cuique exhiberi: cum Epiſcopus quiſque nihil minus ſit vicarius Chriſti, quam Romanus. Imò & presbyterorum Chriſti miniſtrorum pedibus, ex devotione in piis Chriſti fidelibus præbita ſunt oſcula: Sicut enim Cajo Papæ, (ſi veræ ſunt tales Legendæ, apud *Baronium Tomo* 2. *ann.* 294. *num.* 8. 10.) Præpedigna exoſculata eſt pedes; Ita Claudius Gabinii Sacerdotis pedes eſt oſculatus, in eadem hiſtoria: Sed ſicut in exhibentibus tale obſequium propter Chriſti reverentiam, laudabile eſt & approbandum; Ita in admittentibus & acceptantibus id obſequii, ordinariè eſt omninò reprehenſibile & reprobandum. Non enim decet ſervum, ea quæ Domini propria ſunt, ſibi uſurpare; & Auguſtinus meritò non exiguam ſuperbiam in depreſſione ſub pedibus deprehendit: quam depreſſionem ego, & non minorem agnoſco, ubi quis ad ſuorum pedum oſcula protrudit.

§. XXXII. Etſi autem tantum cultum Magnates Pontificibus communiter & libenter deferant, reperiuntur tamen qui heroicâ mente eundem ipſis denegent. Ita obſervantiores dignitatis ſuæ præ aliis Würtebergenſes Duces fuiſſe, multa cum laude paſſim leguntur. Hi namque ubi Maſſiliam delati eſſent ac Carolum V. Imperatorem laudatiſſimum, Reges Francorum

& Na-

& Navarræ, Duces Allobrogum Florentinorum Ferrarienſium aliosque equeſtris Ordinis viros ad Pedes Pauli III. proſtratos cernerent, indignati ſunt tantæ ſervitutis ſpeciem longè infra ſortem ſuam æſtimantes. De Græcis Legatis & Patriarcha eorum Conſtantinopolitano tempore Concilii Florentini in actis Græcis concilii hujus ſequentia occurrunt:
“ Mane cum ſolviſſemus; ante primam horam diei videmus Cari-
“ ſtinum ab Imperatore miſſum ad nos accurrentem, qui nuntia-
“ vit Patriarchæ, Papam expectare, ut ſua magna ſanctitas acce-
“ dens eum adoret, & ejus pedem exoſculetur, & Imperator, *in-*
“ *quit*, jam tertium diem inſtat & dimicat, ne hoc fiat, quod inte-
“ rim tuæ magnæ ſanctitati indicat, ut ſcias quonam pacto ſit tibi
“ accedendum ad eum. Grave viſum eſt hoc valde Patriarchæ,
“ quippe qui confidebat ſe à Papa aliter omninò ſuſceptum iri, ali-
“ umque affectum & certitudinem πληροφορίαν ſe reperturum; Et-
“ enim cum adhuc eſſet Venetiis, dixerat cuidam ex domeſticis &
“ familiaribus Papæ, ego ſtatui apud me, quod ſi Papa ætate me
“ præcedit, ego ipſum habeo pro patre, ſin æquales ſumus annis,
“ habeo eum pro fratre, ſin autem me junior eſt, habeo eum pro
“ filio, & meæ mentis eſt, ut ſi aliqua ſit domus propinqua domui
“ ipſius, quæ habeat διοδὸν μετέωρον tranſitum ſuſpenſum ſupra vi-
“ am, eam det mihi, & privatim accedam ad eum, & ille viciſſim
“ ad me. At ut audivit, exoſculationem pedis obſtupuit, tamen
“ diſceſſit & frequenti jam foro Ferrariam pervenimus & ſteti-
“ mus ex adverſo arcis prope pontem, & ante meridiem venerunt
“ ſex Epiſcopi, & Patriarcha ex parte Pontificis adventum con-
“ gratulati ſunt. Patriarcha vero dixit ſe ad talem ſalutationem
“ non teneri: Sed quandoquidem fratres ſumus, inquit, com-
“ plectamur nos, & oſculemur invicem fraternè, aliter ego non
“ faciam. Habuit autem & alios ſermones Patriarcha ea de re,
“ ad quos & illi reſponderunt; & Patriarcha, cum omnes, quos
“ ſecum adduxerat Epiſcopos, conſuluiſſet, unâ voce decreve-
“ runt: hoc non fore neque juſtum, neque decorum, neque utile;
“ Redeunt manè Epiſcopi Pontificis, & oſculum pedis exigunt;

Patri-

Patriarcha verò indecoram eſſe hanc inſtantiam edifferit. Undenam enim Papa hoc juris habeat, aut quænam Synodus ei contulerit, & ubinam ſcriptum ſit, inquit, oſtendite, præſertim cum Papa dicat ſe eſſe ſucceſſorem B. Petri. Sed reſponderunt Epiſcopi, morem antiquum eſſe Papæ, & omnes ipſi talem ſalutationem deferre, Epiſcopos, Reges, Imperatorem Germaniæ ipſum, Cardinales adeo Imperatore ipſo majores, utpote conſecratos: Ad quæ Patriarcha, novum inventum hoc eſſe, non acquieſcam, inquit, non hoc faciam unquam; Sed ſiquidem vult Papa, ut ego eum ſalutem fraternè, ſecundum noſtrum antiquum morem, eo pacto ego eum accedam, ſin hoc non recipit, recuſo omnia & revertor. Eò ventum, inquit Græca Synodus, ut Pontifex, qui pedes ſuos Patriarchæ frequenti conventu exoſculandos porrecturus ſibi videbatur, cum id non poſſet obtinere eum tandem ἐν ἰδίῳ κελλίῳ. i.e. In privatâ cellâ ſuſcipere cogeretur, idque præſentibus tantum Cardinalibus, quæ omnia geſta ultrò citroque antequam deſcenderevellent.

§. XXXIII. Hodie non præſentes modò Imperatores tali ſymbolo reverentiæ ſe Papis ſubjiciunt, ſed idem etiam abſentes in literis ad Papas, jam inde à tempore Ludovici Bavari obſervant. Clariſſimum hujus moris veſtigium in verbis Reginaldi Regis Auſtriæ circa annum Chriſti MCC XIX. apparet: ibi enim extat: *Beatiſſimo Patri ac Domino Honorio, DEI gratiâ ſummo Pontifici, Reginaldus Rex commendationem cum oſculo pedum*, Tabulis Karoli IV. Imp. ad Innocentium V. inſcriptum erat, ſe quidem Romanum Imperatorem communibus Principum ſuffragiis electum eſſe, confirmari tamen à Pontifice Romano, indeque coronam accipere Imperialem oportere. Tabularum Principium eſt hujusmodi POST PEDUM OSCULA BEATORUM. Quæ verba, Bodino teſte *lib. 1. de Republ. cap.* IX. *p. m.* 137. *edit. Pariſ. in fol. Anno* MDLXXVI. In omnibus Imperatorum ad R. P. literis jam inde à Ludovico Bavaro

Ooo adhæc

ad hæc uſque tempora repetita videmus. Subſcriptio literarum Imperatoris ad P.R. eſt hujusmodi; ego manus ac pedes veſtræ ſanctitatis deoſculor. Ita ſemper Karolus V. Cæſar, cum ad Pontificem literas daret, quarum exempla videmus, ſubſcribere ſolebat. Noviſſimis temporibus Rex Æthiopiæ ad Clementem VII. *Exoſculor*, inquit, *pedes ſanctos.* Nec laici ſolum, ſed & Cardinales eodem ſtylo utuntur. Vide *Papyrii Maſſonii Benedictum I. Clement. VI. & VII. Martam in Jurisdict. part. I. cap. 46. num. 5. Majolum Tomo II. Colloq. VI. pag.* 484. Indignitatem hanc in excipiendis Magnis Principibus eorumque Legatis ullus eſt aliquando catulus, quâ de re jucunda lectu hiſtoria exſtat *in antiquitatibus Britannicis*, à Johanne Joſſelino collectis & excuſis Hanoviæ, Anno 1605. quæ ita habet. Ad Papam cum perveniſſent Regis Angliæ Legati, oſculari amplius ejus ex more pedes noluerunt: Sed cum Papa pedem oſculandum extendiſſet, puſillus Catulus Comitis Wiltonienſis ingreſſus locum, cum pedem vidiſſet gemmis auroque lucentem, rem tam raram laſcivis dentibus apprehendit atque momordit. Id Papa indignè tulit & inducto ad ſe illo ſplendido pede, altero canem abegit. Hoc omine cum Angli in riſus & cachinnos profuſiores eſſent: Papa contractis ſuperciliis cauſam legationis quæſivit. In contemptum & deriſionem aliorum quoque hanc abiiſſe ceremoniam indicant cantatiſſimi hi Poetæ notiſſimi verſus:

Venerat Auſoniam Præſul Bellajus in urbem
  Rablæſus famulos cuî comes inter erat,
Hic ubi Bellajum pronis ſacra baſia cernit
  Coccinei pedibus figere Pontificis.
Aufugit & mihi quid fiet, proh Jupiter! inquit
  Talia quandoquidem præſtet oportet herus.
Utque fugæ cauſam fuerat ſcitante rogatus
  Patre ſacro, tales rettulit ore ſonos
Si Domino ſoleas porrexit ad oſcula Pappas
  Heu vereor ſervo porrigat ille nates.

De-

Deſino ſervilem ritum, qui rus & agrum redolet, pluribus perſequi; indignum nempe, quo de prolixiora verba cum delicatiorum aurium offendiculo proferantur. Uberiorem autem de Pontificis Romani poteſtate informationem cupido Lectori ſuppeditabit Monarchia S. Romani Imperii *Goldaſti*, ubi triginta veterum Auctorum monumenta collecta ſunt. Ejusdem *Conſtitution. Imperial. Tomo* III. *&* III. *paſſim.* Nec non *rationale Conſtitut. Catalogus Teſtium veritatis Flacii*, *maximè in Appendice à pag.* 2086. *uſq.* *ad* 2102. *Edit. in fol. Anno* 1608. *Johann. Gerhardus Loc. Theolog. de Magiſtratu & Confeſſ. Catholic. Lib.* II. *Artic.* III. *cap.* 9. *Et Epiſtol. Dedicator. illius. Gvilielmus Barclajus ICtus lib. de poteſtate Papæ, an & quatenus in Reges & Principes ſeculares jus & imperium habeat. Johann. Baleus act. Roman. Pontif. Roberti. Abbat. Sarisburienſis Epiſcopi de ſuprema poteſtate Regia. Exercitatio contra* Bellarminum *& Suarez, qui liber Londini Anno* MDCXIX. *in quarto prodiit. Chriſtoph. Scheibler. in Tractatu Germanico, cujus titulus eſt; Proba Patrum cap.* XXXIX. *pag.* 1133. *ſeq. Dannhaueri Hodomoria Spiritus Papæi phantaſmate* II. *pag.* 741. *Nicolaus Henelius Otii Vratislavienſis cap.* LIII.

DISSERTATIO XI.

De

OSCULIS HONORIS ET CLEMENTIÆ.

SUMMARIA.

I. *Clementia Regis Regni columna. Imperatores Nobilibus, Principes civibus dignioribus manus deoſculandas præbent.* II. *Senatus Romani priſcis temporibus ſumma autoritas. Inſolentia Tiberio Neronis & Caligulæ odium conciliat. Trajani, Friderici I. Imp. Eliſabethæ Angliæ Reginæ & Margaritæ Scotæ humanitas laudata. Virgini Peguanæ magnus honor habitus. Strophium ab Imperatore Turcico fæ-*

minæ porrectum teſſera concubitus. III. *Roſa Imperatori aut Principi à Pontifice oblata honoris indicium eſt. Illi jus benedictio.* IV. *Coronatio* Wilhelmi *Hollandi Imperatoris.* V. *Oſculum in Inveſtituris à Germaniæ Principibus adhibitum. Reges Vngentis manum oſculantur. Principes Epiſcopis adeuntibus oſculum figunt. S. Ambroſii generoſa ad Maximum reſponſio. Hugo Lincolnienſis Epiſcopus Richardi Regis Angliæ iram ſpernens gratiam obtinet. Imper. Conſtantinopolitanus percepta S. Euchariſtia Epiſcoporum manus oſculatur.* VI. *Meletii Antiocheni ſuavitas in converſatione. Dextram manum Theodoſius Imp. oſculis honorat. Idem honor aliis ſacri ordinis exhibitus & ab Indis ethnicis obſervatus.* VII. *Principes eorum quibus favebant, os, pectus, caput & manus oſculati. Alexandri Magni clementia in Darii filium & amicos inter pocula. Emerici Vngarorum* Regis *filii comitas.* VIII. *Principes à civibus Præceptores à diſcipulis, heri à ſervis oſculis honorati Boni Præceptoris elogium. Alexandri Magni & Antonini gratitudo erga Præceptores. Imperatorum manibus propter facta heroica oſcula impreſſa. Oſcula manuum vel ex militiâ, vel ex foro originem trahunt; Sed abrogata ſunt tempore Syllæ.* IX. *Dextra manus fidei teſtis. Lucrum ex manuum oſculis. Oſculatio talis in foro ſervorum ferè propria. Oſcula oculorum, capitis, colli, humerorum ad manus accedere.* X. *Candidatorum & Senatorum albæ, ſed diſtinctæ veſtes. Magiſtratum aqud* Romanos *petituri nomina profitebantur freti amicorum & populi voluntate. Salutatores, Deductores ſive Anteambulones & Sectatores quinam? Nomenclatio,* Blanditia, *Aſſiduitas &* Benignitas *popularis voluntatis conciliant partes. Monitores & Fartores qui? Aſſiduitatis tres partes; Ambitio, Prenſatio,* Rogatio. *Suffragatores.* Benignitatis *requiſita. Interpretes, Sequeſtres & Diviſores qui?* XI. *Ædilitas honor maximus apud* Romanos *qui juveni mandabatur. Scipionis Naſicæ jocus. Oſculatio manus in gratiarum actione, & gratulatione adhibita. Equites recenſiti quaſi oſculo conſecrantur. Oſculum maternum & amicorum promotis & promovendis fixum.* XII. *Conjurati Cæſarem in curiâ oſculis demulcent. Oſculatio manuum in ſalutatione Magnatum originem trahit ab Ethnicis.*

Ottho

Otthe Haſſia Princeps hoc honoris ſigno in aula Clivenſi primum agnitus. XII. *Mentum ſignare oſculis ſupplicantes ſolent. Diſtichi Ovidiani genuina lectio. Idem contactus genuum indicat. Oſcula dividere.*

§. I.

EX tripode quaſi Apollinis Delphici profectum videtur, nobile illud Rabbi *Jedaja, in Mibcha happenin. Sect.* XIX. *Elect.* 12. *p.* 131. Oraculum: Ariſtoteles ſcripſit ad Alexandrum Macedonem: Impera populo, & dominare ſuper eos in clementiâ, & ſic amorem eorum tibi conciliabis. Longè enim melius eſt, ſi cum clementiâ imperes, quam ſi tyrannicè cum violentiâ agas. Nam quid prodeſt poſſeſſio corporum, cum vera poſſeſſio ſit poſſeſſio cordium? Siquidem ubi corda Subditorum per clementiam poſſederis, ea ſimul ſecum corpora trahent. Scias autem populum, quidquid loqui poſſit, id & conari, tu ergò id dato operam, ne habeant, quod ſiniſterius loquantur, & ſic cavebis, ne quid adverſi ſuſcipiant. Ad eundem ſcopum tendunt, quæ *R. Levita ben Gerſom* apud *Wilhelm. Schickardum in* משפט המלך *cap.* IV. *Theor.* XII. inculcat: Gratia quam impertit Rex populo, trahit illorum animos ad ſe, quod eſt quaſi fulcrum throno ſuo, propter illud exaltabunt eum, & ſubmittent ſe ad ſervitia ejus. Ex quibus liquidum evadit, clementiam Principi adeò neceſſariam eſſe, ut abſque illa nullatenus feliciter regnare poſſit. Ut ameris amabilis eſto, protritum habet theorema, quod qui in praxin deducit, inferioribus de ſe multifariam benemeritis, oſculum, quando id conſuetudo & temporis ratio jubet, libare minimè dedignabitur; unde ſtudia ſua grata ac rata eſſe intelligant, ipſique ad Conſtantiam in eodem officii ſtadio alacrius progrediendi exſtimulentur; Atque ut à ſupremo omnium ordinum Hierarchâ exordiar, indicium divinæ clementiæ interpretor fuiſſe, quod Salvator mundi Θεάνθρωπος infantulos oſculatus legitur *Marci* X. *v.* 13. 16. Joſephus Ægypti Pro-Rex lachrymis madefactus trepidos fratres oſculabatur. *Geneſis* XLV.

 David

David Rex Barſillai Gileaditem virum optimum cum oſculo dimiſit. II. *Sam.* XIX, *v.39.* Imperatores nobilibus, Principes civibus dignioribus præbuêre manus deoſculandas, & poſtea ſuis manibus ad oris oſculum ſublevârunt, quo ſuam in illos clementiam teſtarentur. Julianus Imp. itineribus emenſis, ad pylas, qui locus Cappadocas diſcernit & Cilicas, oſculo ſuſceptum Rectorem Provinciæ nomine Celſum, jam indè à ſtudiis cognitum Atticis, aſcitumque in conſeſſum vehiculi Tarſum ſecum induxit. *Ammian. Marcellin. lib.* XXII. *cap.* 10. Sic Nero difficilis aliàs & inhumanus Tiridatem Armeniæ Regem ad ſe venientem adm iſit ad genua, allevatumque dextrâ exoſculatus eſt. *Sveton in Nerone, Claudio cap.* XIII. *Bodinus lib. de Republ. cap.* IX. *Reineccius Hiſtor. Tom.* 1. *pag.* 265. *Tacitus* XV. *cap.* 51. Sulpitius Galba Imperator in Hiſpaniâ Icelum è veteribus concubinis de Neronis exitu nunciantem, arctiſſimis oſculis palam excepit. *Sveton. in Galba, cap.* 22. Salvius Otho Imp. amicos ſuos omnes ab amplexu & oſculo dimiſit. Idem *in Salv. cap.* X. Trajanus Senatum, *Plin. in Panegyrico*, Alexander M. ſupplices oſculis impertivit. *Bodin. c.d.*

§. II. Et quantum quidem conjecturare licet, frequens omninò & neceſſarium officii genus apud Romanos fuiſſe videtur, ubi abeuntes & redeuntes Principes Senatum, à quo nempe Imperii permiſſio & Auctoritatis conſervatio dependebat, oſculo ſalutarent. Inde plumbeum ferè odium inſolentia in Neronis caput devolvit, quod ille neque adventans, neque proficiſcens tali modo Senatores cohoneſtaret. *Sveton. in Tiberio Nerone cap.* X. Cum Rhodum abiret, facta tandem abeundi poteſtate, relictis Romæ uxore & filio, confeſtim Oſtiam deſcendit, ne verbo quidem cuiquam proſequentium reddito, paucosque admodum in digreſſu oſculatus. Indelebilem quoque famæ ſuæ maculam Caligula adſperſit, quod cum ſummo reverentiæ cultu à Senatu affici vellet, ipſe eundem rariſſimo dignatus eſt. Majorem contra benevolentiam humanitate ſua Trajanus ſibi conciliavit, cum Senatum ut dimiſſus oſculo fuerat, oſculo exciperet. Publico etiam præconio digna eſt mira FRIDERICI, I. Ahenobarbi Imperato-

perato-

peratoris comitas, qui Legatis Adriani Pontificis in ſignum pacis oſculum obtulit. *Guntherus in Ligurin. lib.* VII. *v.* 191. *p. m.* 383.

Protinus optatæ præſentibus oſcula pacis
Dulciter impendens, Papæ Cleroque ſalutem
Innuit, & lætos à ſe dimittit in urbem.

Eo quoque nomine Eliſabetha Angliæ Regina innotuit, cum enim Baro quidam Bohemus, Gvilielmus Slabata nomine, Reginæ literas afferens in conclave veniret, venienti Regina manum dextram Chirotecâ detractâ, annulis & lapidibus pretioſis nitentem, porrexit oſculandum, quod maximum inſignis Clementiæ fuit ſignum. *Hentznerus in Itinerario, pag.* 130. Oſculum ferè ejusmodi Poetæ à Regina impertitum lego apud *Ægidium Corrozetum, de dictis & factis memorabilibus.* Margarita Scota Ludovici Delphini, qui poſtea XI. dictus eſt, uxor, Alanum Charterium, Carolo VII. Regi Galliæ à Secretis, hominem doctum, & ut ea tempora ferebant, elegantem, cum fortè interdiu in ſcamno dormiret, multis ſpectantibus disſvaviata eſt. Admirantibus cunctis, quod tam fœdum turpemq; hominem oſculari ſuſtinuiſſet, non ipſum reſpondit, ſed Muſas atque gratias in ejus ore habitantes ſuaviata ſum. *Vincentius le Blanc Maſſilienſis* erzehlt im 28. Cap. ſeiner erſten Reiſe / daß zu ſeinen Zeiten im Königreich Pegu der König oder Groß-Fürſt von Tranziane von gewaffneten Hof Damen ſich bedienen laſſe / und habe eine von dieſen ſich im Duell überauß tapffer erzeiget / deßwegen ihr der König ſelbſt den Helm geöffnet / und in Gegenwart des gantzen Volcks einen Kuß gegeben / ja / ſeine Kette vom Halſe genommen / und dieſem Palladiſchen Bilde angehenckt. Dieſelbe Kette iſt nicht von gemeinem / ſondern faſt unſchätzbahrem Werthe geweſen / als welche von Perlen / rund-geſchnittenen Rubinen gemacht / und an den Enden mit Diamanten geziert / darinnen Angeſichter geſchnitten waren. Die Jungfrau iſt die Schönſte in gantz Indien geweſen / zwantzig Jahr alt / vom

Haupt

Haupt Schnee-weiß / von Haaren Kohl-ſchwartz. *Eraſmus Franciſci* im dritten Theil deß Oſt-und Weſt-Indiſchen Luſt- und Stats-Gartens. Paucis annecto, ſtrophium Imperatoris Turcici à Concubinis oſculo in teſſeram futuri concubitus excipi, docente *hiſtor. univerſ.* Brachelii, *part.* VII. *lib.* I. *cap.* XII. *p. m.* 104. Jam verò, inquit, ubi Sultano inceſſit libido laſciviendi cum ſuis amaſiis in horto, altum clamatur adeò, ut totum Serrailium perſonet, ad quem clamorem, qui extra fœmineum ſexum non abſcedit, de vitâ ejus actum eſt. Hic tum Venereis geſtibus, cantibus, ſaltibus ſingulæ, & Imperatoriæ præſentiæ, & propriæ immemores pudicitiæ concertant, ſui ut amorem Imperatori cauſent: nocturni ea ſit complexus compos, cui ſtrophium objicit, quod flexa arripit, oſculatum in ſinum ingerit moxque omnium ſuper hoc honore gratulationem accipit.

§. III. Pontifices plerumque clementiam Principibus oſculo declarabant. Id vel ex Rhytmis antiquis in *Chronico Cyriaci Spangenbergii* M*ansfeldenſi cap.* CCCXLI. *p. m.* 399. *ad Annum* MCCCCLXXXVI. conſtat, ubi Elector Saxoniæ ERNESTUS I. ita loquens introducitur:

Der Dritte Käyſer Friederich
Belehnte mich in Oeſterreich/
Das Land mit Untreu ward geplagt.
Den Herrn von Plauen ich verjagt/
Bracht Sorgen/Biberſtein an mich/
Maximilian halff krönen ich/
Sixtus der Vierdt den Kuß mir gab/
Die Roſ' unds Kreutz zum heilgen Grab.

Quid ſibi velit hæc Roſa, verbis *Caroli Paſchalii, Regis Galliæ Conſiliarii in* S. *Conſiſtorio & apud* R*hætos Legati*, declaro, quando *Lib.* III. *Coronarum cap.* VII. ita diſſerit: Illud quoque conſtat, roſam apud omnes gentes eſſe in tanto honore, ut cuipiam data aut muneri miſſa ſit nobile argumentum benevolentiæ mittentis erga eum, qui hoc munere colitur. Roſam plerumque nec refert nativam,

tivam, aut effigiatam, collegia & legitimi hominum cœtus offerunt illi cujus in aliquo artium, ſcientiæve genere eminet ingenii doctrinæque præſtantia. Roſam Romanus Hierarcha adeunti ad ipſum alicui Principi Chriſtiano honoris cauſa mittere ſolet. Roſam quoque hic ipſe Pontifex in iis ſupplicationibus quæ habentur poſt Imperatorem inauguratum, ac diademate inſignitum, manu geſtat. Hanc ipſam cum pervenit ad ædem ſanctæ Mariæ in Coſmedin ipſe eques Imperatori equiti dono dat. Hanc quoque Imperator manu geſtat, dum redit ad Pontem Hadriani ubi equites creat. Denique hæc ſunt verba ejus libri, cui titulus eſt Ceremoniale Romanum: Et Dominica quarta Quadrageſimæ, in qua cantatur Lætare, Pontifex roſam benedicit, & illam poſt Miſſarum ſolennia alicui magno Principi, ſi præſens eſt in Curia, ſolet dono dare. Sin minus, mittitur ad aliquem Regem vel Principem de conſilio Cardinalium, finita benedictione inungit cum balſamo roſam auream, quæ eſt in ipſo ramuſculo; & ſuperimponit muſcum tritum, & aſpergit roſam aqua benedicta & adolet incenſo. Ponitur ſuper altari, dum à Pontifice celebratur Miſſa. Eam deinde Pontifex defert ad cameram ſuam. Et ſi ille cui eam dare vult, eſt præſens, vocatur ad ejus pedes, & genu flexo dat ei roſam, multa dicens in ejus laudem. Quando Imperatores Germanici inveſtiuntur & coronantur, Archiepiſcopus negotium conſecrationis & coronationis perficiens electum oſculatur; uti ſupra *Diſſert.* IX. §. 4. ex Sleidano de ſtatu Religionis, *lib.* XIX. memoratum eſt.

§. IV. *Johannes Beka in Chronico Epiſcoporum Ultrajectinorum* de hiſtoria Coronationis Wilhelmi Hollandi pleniſſimè Ceremonias tum temporis uſitatas recenſet. Poſtera die, quæ eſt omnium Sanctorum feſtiva ſoleñitas, univerſa multitudo Prælatorum & Principum deduxit electum Regem ad Baſilicam perpetuæ Virginis Mariæ (Aquisgrani) ut ſolennem benedictionem acciperet, ſecundum ritum antiquæ conſuetudinis: quem Monaſter. & Mindenſis Epiſcopi ſimul ordinârunt infra Sacrarium, ſed eundem Leodienſis & Trajectenſ. Epiſcopi veſtitum ornamentis

“ Leviticis in modum Diaconi produxerunt ante Regale ſolium.
“ Quem ex tunc Colonienſis Archi-Epiſcopus, Cancellarius Ita-
“ liæ collocavit in ſede Majeſtatis, ita dicens: Super thronum
“ Regni glorioſè ſedens, Judicium & juſtitiam in terra facias. Ar-
“ chiepiſcopus verò Moguntinenſis Cancellarius Germaniæ
“ cum oleo ſanctificato dextram ejus foras unxit, ita dicens:
“ Conſecrare te dignetur omnipotens DEUS in Regem Ro-
“ manorum, qui David per manum Samuelis Prophetæ Regem
“ inungi juſſit ſuper populum Hebræorum. Archiepiſcopus au-
“ tem Trevirenſis, Cancellarius Galliæ manus illi ſuperimpo-
“ ſuit, ita dicens: Deſcendat in te Spiritus ſapientiæ, intelligen-
“ tiæ, ſcientiæ, pietatis, fortitudinis, conſilii, replearisque Spiritu
“ timoris Domini; Marchio quidem Brandenburgiæ Regis Ca-
“ merarius, annulum ei tradidit, ita dicens: Accipe Signaculum
“ Monarchiæ, ut Romanum Regnum in vigore ſuo conſerves,
“ quod ab incurſione Barbarorum invictâ virtute defendas, Dux
“ autem Saxoniæ, Regis Juſtitiarius donavit ipſi gladium, ita di-
“ cens: Accipe Sceptrum Regium, ut rebelles ſeverâ correctio-
“ ne potenter affligas, omnesque benevolos in tranquillâ pace
“ gubernes. Dux equidem Bavariæ, Comes Palatii ſeu Dapiſer,
“ dedit ipſi globum aureum, ita dicens: Accipe globum Sphæ-
“ ricum, & omnes terræ nationes Romano Regno ſubjice, ut glo-
“ rioſus Auguſtus appellari valeas. Rex dehinc Bohemiæ, Re-
“ gis Pincerna, de conſenſu Colonienſis Archiepiſcopi coronam
“ argenteam capiti ejus ſuperimpreſſit, ita dicens: Accipe dia-
“ dema ſplendidum, & ſis in virtuoſis actibus adeò coruſcus in ter-
“ ris, ut coronam æternæ felicitatis habere merearis in cœlis.
“ Poſthæc autem circumſtantes Principes, ADORANTES
“ MAJESTATEM REGIAM, acclamaverunt ipſi, ſalutem,
“ laudem & gloriam. Accedentes quoque ſingulatim Primates
“ ad Regale ſolium, præſtiterunt eidem debitæ fidelitatis homagi-
“ um. Hactenus *Beka*.

§. V. Nonnulli Germaniæ Principes Vaſallos ſuos in ſo-
lennitate inveſtituræ oſculari ſolent. Sic Reverendiſſimus ac
Sere-

Sereniſſimus Princeps, Dominus AUGUSTUS, Archiepiſcopatus Magdeburgenſis Adminiſtrator Poſtulatus, Primas Germaniæ &c. nec non Illuſtriſſimi Carpophororum Collegii Præſes glorioſiſſimus, Illuſtriſſimum Dominum JOHANNEM GEORGIUM, Comitem in Mansfeld, paucos ante annos juxta morem curiæ hujus feudalis Vaſalli pedem ſiniſtrum ejus dextro tangens, dextraque collum manu complectens oſculo inveſtivit, juxta teſtimonium Magnifici JCti, Domini *Eberhardi Fabricii*, Cancellarii Mansfeldenſis meritiſſimi, apud *D. Petr. Müller, diſſertat. de oſc. c. V. p. 36.* Quos Galliæ Rex inveſtit, oſculo honorat, manusque jurantis complicitas ſuis inſerit. *Sprenger. in Chriſt. Orb. Perſpicill. tit. XV. pag. 749. Petr. Gregor. Tholoſan. Syntagm. Juris univerſi lib. VI. cap. XV. num. 7.* Quando Reges inaugurantur, ungentis manum frequenter oſculo excipiunt, ut prodit *Rituale Pontificium.* Etiam extra Septa Eccleſiæ & præter morem ritumque ſacrorum, jam inde ab initio ſuſceptæ ab Imperatoribus fidei, Principes Epiſcopis adeuntibus oſculum offerre ſoliti ſunt, quod ea viſa eſſet loco adorationis, quæ à Laicis exhiberetur, digna Epiſcopo ſalutatio. Ducti etiam religione quadam Principes Epiſcoporum oſculum expetebant, quod eſſet Eccleſiaſticæ pacis indicium, & per illos Domino ſe reconciliari crederent. Ambroſius Mediolanenſis Epiſcopus, cum apud Maximum legatione fungeretur, & ille in Prætorio ad oſculum aſſurrexiſſet, nolo, *inquit*, oſculari, ut Epiſcopus, qui in Prætorium vocatus ſum, tanquam non Epiſcopus. In Epiſtolis Ambroſii. Indignè enim ferebat vir ſanctus, & ſuæ dignitatis memor, in Prætorium ſe eſſe vocatum, cum in Palatio honorificentius de Legatione ſuâ cum Imperatore conferre potuiſſet. Multis verò ſeculis poſt S. Hugo Lincolnienſis Epiſcopus, cum in Richardi Regis Angliæ offenſam incurriſſet, quod Regis nomine pecuniam à populo colligi vetuiſſet, nihil ejus iram veritus, minas etiam contemnens, Regem adit, quem in Sacello domus Regiæ ad altare converſum à tergo compellans, da mihi, inquit, oſculum, cujus primo adſpectu Rex obſtupefactus & frendens, non faciam, inquit, non ita de me

 me-

meritus es, at ille apprehenſo Regis pallio penè vi coëgit, ſacrificio deinde abſoluto objurgatum Regem placavit, & ſecum ut in gratiam rediret, obtinuit, afferente Rege: Si tales forent plerique Epiſcopi, Reges quoque modeſtius acturos. *Rangolius Commentar. ad libr. 1. Regum, pag. 205.* Imperator Orientalis coronatus poſtquam benedictionem accepit, Epiſcoporum manus obſervantiæ declarandæ cauſâ oſculatur, uti *Codinus Curopalata de officiis Conſtantinopolitanis, cap.* XVII. *num.* 44. *pag.* 126. his verbis atteſtatur. Poſtquam divinorum Myſteriorum particeps effectus eſt (Imperator) impoſitâ rurſus capiti coronâ egreditur ex tabernaculo, finitaque Liturgiâ, & populo pane ſanctificato, quod Antidotum nominamus, diſtributo, de quo poſtquam & ipſe participavit, & benedictionem à Patriarcha cæterisque præſentibus Epiſcopis accepit, eorumque manus deoſculatus eſt, aſcendit ad locum Catechumenorum.

§. VI. *Meletius* Antiſtes Antiochenus conſueverat protendere manum, ut ſtudium erga alios ſuum, amorisque vim oſtenderet, in quo & communi humanitati, ſuaviſſimisque moribus & religioſæ modeſtiæ ſerviebat. Sed quam ille dextram non dabat aliorum manibus contingendam purpurati orbis Domini & coronati Principes, ſi tangere ore potuiſſent, ſe felices opinabantur. Theodoſius enim Imperator apud *Theodoretum lib. V. Hiſtor. Eccleſ. cap. 7.* cum eum ſalutaret, reverentis animi motu & honoris ſignificatione τὴν ϛεφανώσασαν δεξιὰν, coronantem dicam, an coronatam illam dextram triumphantis religionis vindicem, divinique candoris pignus oſculabatur. Atque hoc non tantum ſummi Dynaſtæ & Imperatores, (qui ſe ſacerdotum precibus communiri crediderunt, juxta locum *Ambroſii de Dignitate Sacerd. cap. II.* diſſertatione præcedente X. §. 3. adductum) ſed etiam homines mediocris aut infimæ ſortis faciebant, juxta *Chryſoſtomum libro I. cap. 3. de Sacerd.* Idem contingebat Diaconis ob reverentiam ſacrorum miniſteriorum, quod ſacra manu Chriſti ſanguinem dividerent, ceu è vita S. Nili animadverti poteſt. Cum enim ad eum inviſendum pietatis & honoris cauſa mul iſe ſiſte-

ſiſterent, ejusque manus vellent oſculari, non patiebatur, dicens: Non ſum ego Epiſcopus, aut Presbyter, ſed humillimus Monachus. Ad quid igitur manum meam oſculari vis? Veſtigium ejusdem reſpectus in gentiliſmo deprehenditur, quando videlicet Indi ethnici ſuos demagogos æquali honore proſequuntur. *Petrus della Valle Itinerarii parte IV. Epiſtola I. pag. 37.* Vor den Thüren dieſer Tempel ſahe ich einen andern Hauffen derjenigen Nackenden/ und an ihrem Leibe mit Aſche/ Koth und Farbe beſudelten und beſchmiehrten Giophi, (ſind eine gewiſſe Gattung der Einſiedler/ derer Wiſſenſchafft meiſtentheils in der Weiſſagungs Kunſt/ in denen Geheimniſſen der Kräuter/ und anderer natürlichen Dinge/ wie auch in der Schwartzen Kunſt und Zauberey/ deren ſie ſehr ergeben ſind/ und ſich berühmen/ daß ſie Wunder-Dinge damit anrichten können) in einem Creyß auff der Erden ſitzen/ dieſe umringeten ihr Ober-Haupt/ welches nicht nur von ihnen/ als Geiſtlichen ihrer Sect/ ſondern auch von anderen weltlichen Indianern, wegen eingebildeter Heiligkeit/ in ſo hohen Ehren gehalten wird/ daß viel anſehnliche Leute ihm eine tieffe Reverentz machen/ die Hände küſſen/und gantz demüthig vor ihm ſtehend/ich geſehen/ umb einen Außſpruch aus ſeinem Munde zu hören: Er aber würdigte ſie mit einer groſſen Ernſthafftigkeit/ oder beſſer zu ſagen/ ungemeiner Verachtung aller weltlichen Dinge/ und dem äuſſerlichen Anſehen nach/ mit einer angenommenen Heucheley/ kaum des Anredens/ und die jenige/ ſo ihm ſolche Ehre bewieſen/ einiger Antwort.

§. VII. Romanis Imperatoribus uſitatum erat, cum quiſquam conſanguineorum aut alioqui apud eos gratia florentium, ſecundum adorationem, pedem Imperatoris oſculo contigiſſet, ut Imperator viciſſim ejus faciem deoſcularetur. Cum itaque Nepos avi pedem oſculatus fuiſſet, ille ne inexpiabili odio flagrare crederetur, ſic nec iis Nepotem & Imperatorem dignaretur, quæ privatis tribuerentur, faciem ejus contra ipſe oſculo libavit. *Johann. Cantacuzenus Hiſtoriar. libro* I. *cap.* XVI. *p. m.* 50.

 poſt

poſt medium. Fuit etiam conſuetudo Principum, eorum quos amarent, non ora tantum, ſed pectus & manus quoque oſculari. *Theodoretus lib. V. Hiſtor. Eccleſiaſt. cap. 7. p. m. 712.* Cum ergò in Palatium totus ille cœtus Epiſcoporum intrâſſet, aliis omnibus prætermiſſis ad magnum Meletium (Præſulem Antiochenum) Theodoſius accurrit, &, velut patris amans filius poſt longum tempus, paterno fruens adſpectu amplexatus eſt eum, oſculatusque OCULOS, LABRA; PECTUS, CAPUT ET DEXTRAM, quæ ipſi coronam impoſuerat. Alexander Magnus cum Darii matrem, uxorem & filium in poteſtatem redegiſſet, puerum in amplexum ſuſtulit, qui cum ab oſculo & complexu ejus aliquamdiu pependiſſet, Alexander ad Hephæſtionem converſus, quam vellem, inquit, Darius vel tantillum ex hac Indole habuiſſet. *Diodorus Siculus libro XVII. Bibliothecæ.* Chares Mitylenæus Alexandrum M. prædicat in convivio quodam cum bibiſſet, uni ex amicis phialam porrexiſſe, illum phialâ acceptâ ad aram verſum aſſurrexiſſe, ac cum hauſiſſet, adorâſſe primum, deinde oſculatum Alexandrum in convivio, poſtquam id omnes deinceps fecerunt, mox accubuiſſe, cepiſſe phialam Calliſthenem, ac non attendente Rege, ſed cum Hephæſtione fabulante bibiſſe, atque ad ferendum Regi oſculum acceſſiſſe. Ibi cum Demetrius cognomine Phidon dixiſſet, cave Rex oſculeris eum: nam unus hic non adoravit te, Alexandrum oſculum declinâſſe, Calliſthenem verò dixiſſe altâ voce, uno ergo oſculo minus ferens abibo. *Plutarchus in vita Alexandri, p. m. 696.* Emericus Ungarorum Regis filius, à puero literarum ſtudiis deditus cœnobium D. Martini montanum ingreſſus, Monachis impari numero oſcula fixit, cujus rei cauſam quærenti patre Stephano, reſpondit: Continentiæ diſcrimen ſe hoc pacto oſtendiſſe. Cum autem filius Maurum ſepties oſculatus eſſet, (qui numerus perfectionis eſt) pater eum Quinque-Eccleſienſi Epiſcopatui præfecit. *Bonfinius libro I. Rerum Hungaricarum, Decadis ſecundæ.* Hodiè Principes in figendis oſculis non adeò prodigi ſunt, niſi id conſuetudo exigat, propter certam rationem ſtatus, ne ſcilicet

fami-

familiaris illa Comitas illorum authoritatem imminuat, exemplo aſperæ Nomadum gentis, quæ nulli mortalium, ne quidem propriis liberis oſcula dedit. *Pierius Valerianus Hieroglyphicor. libro XXII. cap. IV. pag. 261. edit. Colonienſis, in mediana formâ. Anno* M DC XIV. *Valer. Max. lib.* II. *cap.* 6.

§. VIII. Cæterum reverentiæ conteſtandæ cauſa Principes à civibus, Præceptores à diſcipulis, heri à ſervis oſculo honorabantur. *Calvinus in Lexico Juridico ex Jacobo Spigelio, V. oſculum.* De priori intelligendus eſt locus *Latini Pacati, à Lipſio Elector. lib.* II. *cap.* 6. allegatus: Ille Imperator Theodoſius cohoneſtatus affatu, ille menſâ beatus, ille oſculo conſecratus eſt. Atque hæc ſalutatio quæ per oſculum Imperatori & Principi deferebatur antiquis Scriptoribus ſacræ Purpuræ adoratio eſt. Juxta *Panciroll um parte* I. *Rerum memorabil. Tit. XLVI.* Qui enim Imperatores vel Principes ſalutabant, non oſculabantur illis genua nec manus, ſed congeniculati aut genubus flexis purpuream ipſorum veſtem tangebant, hoc eſt, Interprete *Salmuthio ad l. c.* Sacram ipſius Purpuram adorabant, quia ſcilicet dextram manum quamprimum hanc purpuream veſtem attigiſſent, ad os admovebant & ſvaviabantur. Conf. *præced. Diſſert.* IX. §. XIX. XX. Ad poſterius nonnulli illud Poverbiorum *c.* XXIV. *v.* 26. trahunt: *Labia deoſculabitur, qui recta verba reſpondet, quod multos habebit diſcipulos, qui ſciſcitantibus facit ſatis.* Boni enim Pædagogi & boni Præceptores ſemper bonis diſcipulis & gratis dilecti, & ab iis omni officiorum ac beneficiorum genere affecti: ipſisque adeò placuit vox *Senecæ lib. VI. de beneficiis cap.* 16. Quia Præceptor in docendo monendoque me laborem & tædium tulit, præter illa, quæ præcipientibus in commune dicuntur, aliqua inſtillavit ac tradidit, hortando bonam indolem erexit, & modo laudibus fecit animum, modo admonitionibus diſcuſſit deſidiam. Tum ingenium labens & pigrum, injectâ, ut ita dicam, manu extraxit, nec quæ ſciebat, malignè diſpenſavit, quo diutius eſſet neceſſarius, ſed cupiit ſi poſſet, univerſa transfundere: Ingratiſſimus ſum, niſi illum inter gratiſſimas neceſſitudines diligo. Talis fuit

in

in Leonidam & Ariſtotelem Alexander, quorum illum ut avunculum aut certè propinquum matris & coluit ſemper, & ejus monitorum libenter recordatus eſt, ut teſtatur *Plutarchus in vita Alexandri.* Iſtum verò ut numen quoddam veneratus eſt,& regiis muneribus proſecutus. De M. Antonino Philoſopho Imp. laudatiſſimo hoc quoque conſtat ex Hiſtoricis, eum, ut Præceptoribus optimis eſt uſus, ita & gratiſſimum erga omnes diſcipulum fuiſſe, è quibus tantum Cornelio Frontoni detulit,ut ſtatuam etiam ei à Senatu peteret: Univerſum autem omnibus Magiſtris ſuis tantum honoris habuit, ut imagines eorum aureas in larario haberet, ac ſepulchra eorum aditu, hoſtiis, floribus ſemper honoraret. *Piccart. Obſervat. Hiſt. Polit. Decad. XI, cap. 9.* Sed ad oſcula revertendum. Milites Imperatorum dextras victrices ob heroica facta *apud Alexandrum ab Alex. Neapolitanum lib. II. cap. 19. Genial. Dier.* & Juſtinum oſculari loquuntur, poſterior namque illud de morituri Alexandri militibus recenſet. Huc reſpexit *Phædrus Thrax*, Auguſti Cæſaris libertus, *libro V. Fabul. Æſopic. cap. 2.* dicens;

Feliciter ſubclamant ipſi Principes,
Illam oſculantur, quâ ſunt oppreſſi, manum.

Unde etiam *Plutarchus* originem iſtius oſculi ad militiam referre vult, quamvis modò citatus *Lipſius* in foro natum ex mente *Senecæ Epiſt.* CXIIX. arbitretur. Alius eorum, *inquit*, manus oſculis conterit, quibus deſignatus contingendam manum denegaturus erat. Catoni de Provincia decedenti mulieres manum ſunt oſculatæ, quod genus honoris Imperatoribus modo, & quidem perpaucis id temporis tribuebatur. *Plutarch. in Catone.* Imperatorum in expeditionem proficiſcentium humeris in æde Veſtalium injectum fuiſſe paludamentum, eorundem in æde Jovis pedem Senatores, & in Templo Jani manum averſam Conſules oſculatos eſſe memorat Reverendiſſimus *Anton. de Gvevara, in Horologio Princip. Lib. 1. cap. 58.* Tandem autem ab eo tempore, quo

quo immaniſſimus Sylla tria civium millia, dextram ſibi oſculantium, trucidavit, à Romanis abrogatum eſt, ut nullius deinceps Imperatoris manibus oſcula imprimerentur. *Magirus in Polymnemone ex Guevara, l. d.* ubi *Iohannes Wankelius in Notis ex Lucani lib. II. Pharſalicorum* ſubjicit.

---- Spes una ſalutis,
Oſcula pollutæ fixiſſe trementia dextræ.

§. VIII. Cauſam, cur dextræ obtulerint oſcula, *Iſidorus lib. XI. in Oper. Latinæ linguæ, p.* 1095. reddit talem, quia omnium rerum autoritas dextræ viribus conſtat, & ipſe fidei teſtis eſt. Cui pollicem premit *Plinius Hiſtor Nat. lib. XI. fol.* 103. *edit. Hermolai Barbari*, dicens: Dextera oſculis averſa appetitur, in fide porrigitur. Ideoque addit ejus Interpres *Dalechampius*; majores cum ſe mutuò ſalutarent, hac parte corporis ſe potiſſimum venerati ſunt, etiam in fœderibus & pactis ſanciendis, *Wilhelm. Stuck, Antiquit. Convival. lib.* II. *cap.* XXXII. *p.* 242. Priamus manus Achillis oſculabatur, cum rogaret ipſum, ut ſibi corpus Hectoris redderet. Homerus Iliados ω. poſt medium:

-- Πρίαμος μέγας, ἄγχι δ' ἄρα στὰς
χερσὶν Ἀχιλλῆος λάβε γούνατα καὶ κύσε χεῖρας.

Priamus Magnus prope verò ſtans manibus Achillis accepit genua, & oſculatus eſt manus. Vide *Daniel Claſen. Commentar. in Convivium Plutarchi, pag.* 49. *& Petr. Ravanellum, Bibliothecæ ſacræ pag.* 466. Nonnunquam illud lucelli cauſa, in blandientis urbanitatis Symbolum fiebat, benefactoris enim manus oſculabantur, qui civiliores videri volebant, ut conſtat ex iſto *Appuleji* loco *in Apologiâ.* Pontianus pedes noſtros advolutus flens & manus noſtras oſculabundus. *Trebellius Pollio* memorat Gallienum matronas ad conſulatum ſuum rogâſſe, iisdemque manum ſibi oſculantibus quaternos aureos nominis ſui dediſſe. Quamvis in foro oſculatio manuum ſervorum ferè propria fuerit, quemadmodum *Arrianus*

Diſſertat. Epicteti Lib. I. cap. 19. his verbis indicat : ἠξίωται τῆς δημαρχίας, πάντες οἱ ἀπαντῶντες συνήδονται. Ἄλλος τοὺς ὀφθαλμοὺς καταφιλεῖ, ἄλλος τὸν τράχηλον, οἱ δοῦλοι τὰς χεῖρας. *Tribunatum aliquis adeptus eſt ? Ecce obvii omnes gratulantur, alius oculos oſculatur, alius collum*, SERVI MANUS. *Homerus* jam olim Eumæum Telemachi heri ſui manus oſculantem introduxit Odyſſ. π.

> Κύσσε δέ μιν κεφαλήν τε καὶ ἄμφω φάεα καλὰ
> Χεῖράς τ' ἀμφοτέρας. i. e.
>
> *Oſculatus eſt autem ipſum capiteque & ambobus luminibus pulchris, manibus ambabus.*

Sed *Euſthatius* ad hunc locum ait : Hoc Eumæus facit non tanquam ſervus, nam ſervorum non erat ambos oculos oſculari ; Sed veluti aliquis ſanguinis propinquitate conjunctus, id quod ſequens ſimilitudo docet, quâ paternus quidam affectus Eumæi erga Telemachum ceu filium exprimitur. Cum Ulyſſes ſe ſervis ſuis manifeſtâſſet, iidem officio ſuo deeſſe noluerunt, nam Homerus Odyſſ. Φ. ſcribit :

> Τὼ δ' ἐπεὶ εἰσιδέτην εὖ τ' ἐφράσσαντ' ἕκαστα
> Κλαῖον ἄρ', ἀμφ' Ὀδυσῆα δαΐφρονα χεῖρε βαλόντε,
> Καὶ κύνεον ἀγαπαζόμενοι κεφαλήν τε καὶ ὤμους.

h. e. *Hi autem poſtquam inſpexerunt, beneque cognoverunt ſingula fleverunt circa Vlyſſem prudentem, manibus immiſſis, & oſculati ſunt amplectentes caputque & humeros.* Contra Ulyſſes illis benevolentiam ſuam pari fermè modo declaravit ; Statim enim ſubjicit Poëta :

> Ὣς δ' αὔτως Ὀδυσεὺς κεφαλὰς καὶ χεῖρας ἔκυσσε.

Sic autem eodem modo Vlyſſes capita & manum oſculatus eſt ; Simile quid in Odyſſea ω. ſive libro ultimo habetur, ubi Senis Dolii ſervi & mancipii Penelopes manus oſculatur Ulyſſes. Ex illo oſculo poſterioris ævi Scriptoribus peculiarem phraſin AD MANUS

AC-

ACCEDERE natam eſſe obſervavit Clariſſimus Belgii Demoſthenes *Lipſius Lib. II. Elect. cap. d.* Hinc *Flavius Vopiſcus in Aureliano* : Poſt hæc Valeriani dicta ſurrexit Aurelianus atque *ad manus acceſſit*, agens gratias militaribus verbis. Et *Julius Capitolinus in Maximino* : Fuit Maximinus ſub homine impuriſſimo tantum honore præditus Tribunatus, ſed nunquam *ad manum* ejus *acceſſit*, nunquam illum ſalutavit.

§. X. Hoc autem oſculum in petitione pariter, gratiarum actione, gratulatione, de qua nuper *Arrianum* audivimus: omnique officii aut demiſſionis nota adhibebatur. Petentes Magiſtratum apud Romanos, CANDIDATI, à candida togâ quâ induti incedebant, dicti, benevolentiam populi ambire, prenſare, quin & oſculo manuum venari ſolebant, juxta *Roſinum Antiquit. Roman. Lib. VII. cap.* 8. Quot hic verba legis, tot ferè pondera antiquitatis accipis, quæ ut plenius capias, parumper ſubſiſte, & memoranda diligenti attentione dignare. Candidatorum habitus artificio aliquo candidus erat, unde illi boni viri dicti apud *Senecam Epiſt.* 3. ut moribus virorum pulchritudiue externa veſtis reſponderet. Contra Senatores albatas veſtes naturali ſcilicet candoris colore tinctas induebant. Sic de Tacito Imperatore narrat *Vopiſcus*. Senatores omnes ea eſſe lætitia elatos, ut domibus ſuis omnes albas hoſtias cæderent, imagines frequenter operirent, albati ſederent. De Theodoſio *Pacatus in Panegyrico*. Quid ego referam feſtum liberæ nobilitatis occurſum? conſpicuos veſte niveâ Senatores. Primò Candidatos oportebat profiteri nomina ſua ante Comitiorum diem apud Magiſtratum comitia habiturum. Id innuit *Vellejus Paterculus Lib. II. Hiſtor. cap.* XCII. *de C. ſentio Saturnino* loquens: Tum in comitiis habendis præcipuum egit Conſulem. Nam & quæſturam petentes, quos indignos putavit profiteri vetuit, & cum facturos, id ſe perſeverarent, conſularem, ſi in campum Martium deſcendiſſent, vindictam minatus eſt. Et Egnatium florentem favore publico, ſperantemque ut præturam ædilitati, ita conſulatum præturæ ſe juncturum, profiteri vetuit; Apud *Svetonium in Augusto*

guſto cap. IV. *Confiteri* legitur in vulgatis, pro *profiteri*, quæ vox in MSS. codicibus. Poterant autem omnes profiteri in togâ candidâ petitionem: populo inquam ſupplicare in toga candida cuivis erat liberum, qui quod ambiebat à populo ſe obtinere poſſe ſperabat. Sed præcedebat hic Magiſtratuum ac ſenatus cognitio. Ne enim populus Magiſtratum alicui mandaret indigno, aut contra leges, publicæ rei intererat, conſiderari Candidatorum cauſas à Magiſtratibus & concilio publico: quæ deinde ad populum allegatæ, efficiebant ut eorum tantum qui digni eſſent, rationem comitiis habere vellet. Si igitur juſta & legitima eſſet petitio, nomina eorum dicebantur *accipi*, *eorumque ratio haberi*; è contrario qui repellebantur, eorum nomina *non accipi* dicebantur, aut *eorum ratio haberi*. Teſtantur *Livius Lib.* IX. *Lib.* XXVII. *Lib.* XXXIX. *Agellius Lib.* III. *cap.* 9. *Caſar Lib.* III. *de bello civili*, *Suetonius in Julio cap.* XVII. *Cicero in Bruto*, *Philipp.* II. *Lib.* XVI. *ad familiares*, *Epiſt.* II. *Valer. Max. Lib.* III. *cap. ultimo Lib.* IV. *cap.* 1. Secundò, Profeſſio iſta in duo præcipuè erat poſita. *Amicorum & populi voluntate conciliandâ.* Amici hic dicebantur, non ſolum *propinqui & neceſſarii*, verùm etiam omnes, qui aliquid bonæ voluntatis oſtendebant. Hi omnes erant conciliandi. Qui bonam voluntatem oſtendebant, erant in triplici diſcrimine, *Salutatores*, *Deductores*, *Sectatores.* *Salutatores* primâ diei horâ ad domum petitoris veniebant, & ſalute dictâ domum indè diſcedebant. Qui ritus apud nullum Scriptorem elegantius delineantur, quam apud *Martialem* nullo non loco. *Deductores* autem matutino tempore veniebant, ſed tantiſper expectabant, dum petitorem domo exeuntem in forum deducerent. Hi *Anteambulones* ferè dicebantur, ut videre eſt paſſim cum apud alios, tam apud *Martialem.* *Sectatores* aſſidui cum petitore omnibus horis erant; ejusque latera ſtipabant. Sic amici conciliabantur. Tertiò popularis voluntatis conciliatio quatuor partibus conſtabat, *Nomenclatione*, *Blanditia*, *Aſſiduitate* & *Benignitate.* *Nomenclatio* eam habebat vim, ut

ut petitor ſuo quemque nomine appellaret ac ſalutaret. Elaborandum enim erat Candidato, ut ſingulorum civium nomina teneret: Videbatur enim parum ejus rationem habere, qui aut non tenebat, aut oblitus erat nomen alterius. Quia verò in tanto populo fieri non poterat, ut æque omnes cogniti eſſent, habebant veteres Romani ſervos, qui nomina omnium civium, ut quisque occurrebat, ſuggererent. II. *Nomenclatores* dicebantur, de quibus apud *Suetonium. Cicero pro Murana, monitores* vocat. *Feſtus, fartores*, Fartores inquit Nomenclatores, qui clam velut infarcirent nomina ſalutatorum in aurem Candidati. *Nomenclator* quidem quod nominaret. *Monitor* quod moneret. Fartor quod clam veluti infarciret in aures Candidatorum nomina, ut docet *Feſtus*. Altera pars rationis popularis erat *Blanditia*. Blandiri dicebantur, cum occurrentes ſalutarent, non proprio ſed honeſtiori nomine, ut patrem, fratrem, patronum. Quartò *Aſſiduitatis*, quam tertio loco poſui, ad conciliandam populi voluntatem, *tres* erant *partes*, *Ambitio*, *Prenſatio*, *Rogatio*. *Ambire* nihil aliud quàm circuire. Ambibant autem petitores non Romæ ſolùm & in foro, ſed etiam in conciliabulis Italiæ, in quibus cives multi negotiandi cauſa verſabantur. Legendus *Plinius Lib. VI. epiſt. 6. Prenſare*, rogandi cauſa ſingulorum dextram prehendere. *Rogare* denique erat precibus petere, aut beneficium repoſcere. Rogabant autem ipſi Candidati, tum adhibiti ab ipſis clari viri, qui *Suffragatores* appellabantur. *Suffragationis* formula apud *Livium* legitur *Lib.* X. ubi ſic loquitur Fabius Maximus: P. Decium expertum mihi concordi collegio virum, dignum vobis, dignum parente ſuo, quæſo mecum conſulem faciatis: Alia item eſt apud *Suetonium in Julio cap.* XLI. Commendo vobis illum, & illum, ut veſtro ſuffragio ſuam dignitatem teneat. Rogationis etiam ſpecies erat *Tunicæ depoſitio*. Cujus cauſas aperit *Plutarchus, problem.* 49. Ne in ſinu pecuniam geſtare poſſent

 Can-

Candidati, qua ſuffragia emerent, ſive ut cicatrices adverſo pectore acceptas commodius poſſent oſtendere omnibus, qui occurrerent, aut quemadmodum prenſationibus & ſupplicationibus, ſic etiam habitu & imitatione corporis ſe deprimerent. *Benignitas*, quam partem quartam dixi conciliationis auræ popularis, poſita erat in *congiariis dandis*, *prandiis*, *præbendis*, *gladiatoribus exhibendis*, *locis parandis*, *pecuniis dividundis*, *dandis deniq; minoribus*. Quin & poſtremis Reipublicæ temporibus conſuetudo obtinuit, ut præſenti pecunia populi ſuffragia emerentur, & ad eam rem miniſtri adhiberentur, *Interpretes*, *Sequeſtres & Diviſores*. *Interpretes* teſte Aſconio erant, per quos pactio inducebatur, quique pecunias pronuntiabant per Centurias, Curias & Tribus. De quibus legendus etiam *Suetonius in Caſare, cap. XIX*. *Sequeſtres* erant eodem *Aſconio* teſte, apud quos pecunia deponebatur. *Diviſores* denique, qui ſingulis nummos diſtribuebant. Diviſorum mentio occurrit apud *Suetonium in Octavio, cap, III.* Paulus Merula de Romanorum Comitiis, circa finem.

§. XI. Nunc è diverticulo in viam. Cum Scipio Naſica ædilitatem, honorem maximum, qui juveni apud Romanos mandabatur, teſte *Polybio*, *Lib. X. cap. 4. p. m. 578.* adoleſcens peteret, manumque cujusdam ruſtico opere duratam, more Candidatorum, tenacius apprehendiſſet; eum joci gratia interrogavit. Num manibus ſolitus eſſet ambulare? *Valer. Max. lib. VII. cap. V. Exemplo 2.* Gratiarum actionem quod attinet, *Suetonius* tradit *in vita Caligulæ cap. LVI.* C. Caligulam Caſſio Chæreæ Tribuno cohortis Prætoriæ agenti gratias oſculandam manum obtuliſſe, formatam commotamque in obſcœnum modum. Idem prodidit, Domitianum Cœnidi patris concubinæ, oſculum, ut adſueverat offerenti manum, (averſam ſcilicet) præbuiſſe, *in Domit. cap.* XII. Huc fortè ſpectat oſculum, quo M. Minutius equitum Magiſter gratitudinem animi ſignificavit. Cum enim à Q. Fabio Maximo Dictatore ab imminenti periculo liberatus eſſet, eum amplexus & oſculatus eſt. Idem erat cernere per totum exer-

exercitum, nam complexu mutuo & oſculo ſeſe exceperunt. *Plutarchus in Fabio.* Porrò gratulationis *Caſaubonus* meminit in *Animadverſionibus ad Suetonium, p. m. 15.* Eumæus apud Homerum Telemacho redeunti gratulans præcedenti §. Verba fecit. Subjungo aliud Exemplum de optimo Principum Trajano; qui *à Plinio in Panegyr. p. m. 81.* tali encomio ornatur: Jam quo aſſenſu, quo gaudio exceptum eſt cum Candidatis, ut quemque nominaveras, oſculo occurreres, devexus ad planum, & quaſi unus ex gratulantibus. Honore enim auctos in Senatu amici qui intererant, oſculo proſequebantur. Equites recens creatos oſculo quaſi conſecrari hiſtoriæ commemorant. Exempli gratiâ, qui ad ordinem Equitum Balnei in Angliâ ſuſcipiendum à Rege evocantur, pridie quam creantur, Eremiticam veſtem cineritiam cum Cucullo; pileolo lineo, & ocreas induti, Sacra devoti accedunt, ut militiam ſuam quaſi Deo inprimis militaturi, auſpicantur, una cœnant ſingulisque miniſtranti duo Armigeri & puer Aſſecla. A cœna in cubiculum ſe recipiunt, ubi paratur ſingulis lectulus cum velariis rubris armisque ſuis gentilitiis affixis, & juxta vas balneatorium linteis opertum, in quo cum ſe Deo commendaverint, ſe abluunt; ut deinceps corpore animoque mundo eſſe admoneantur; Poſtridiè poſtremo bene manè inſtrumentorum Muſicorum ſono excitantur, easdemque veſtes induunt. Tunc Angliæ Conſtabularius, Mareſcallus & alii, quos Rex conſtituit, eos accedunt, nominatim ordine ſuo evocant, & jusjurandum proponunt: Scilicet, ut DEUM ante omnia colant, Eccleſiam defendant, Regem honorent, ejus jura propugnent, viduas, virgines, orphanos tueantur, & injuriam, quantum poterunt, propulſent. Hæc cum tactis Evangeliis juraverint ad Sacra matutina Regiis Muſicis & Heraldis præeuntibus deducuntur, atque ab iisdem in cubicula reducuntur, ubi Heremiticas veſtes exuti, chlamydem holoſericam rutilo Martis fulgore relucentem & galerum candidum, candidis plumis ſuper pileum lineum induunt, chirothecas candido funiculo chlamydis colligant. Equos ſella & ephippiis ſcorteis nigris albo inter-

terſtinctis & cruce fronte præfixa inſtructos conſcendunt. Ante ſingulos ſuos Aſſecla Eques geſtat gladium capulo inaurato, ad quem dependent aurata calcaria, utrinque Armigeri obequitant. Hac Pompa Tubis ante clangentibus ad Aulam Regiam itur, ubi cum ad Regis præſentiam à duobus ſenioribus militibus deducuntur, Regis Camerario Aſſecla Baltheum cum gladio dependenti tradit. Ille ſumma cum reverentia Regi, qui militem transverſum eo cingit, jubetque duos ſeniores equites calcaria imponere, qui olim creandi militis genua, bene precantes, oſculari ſoliti. *D. Becmann. Notit. Dignitat. Illuſtr. Diſſertat. XVI.* §. 5. In ſtatutis equeſtribus ordinis aurei velleris §. LVIII. Sequentia leguntur: Als dann ſoll Er (der angehende neue Ritter) nieder knyen vor dem Obriſten / der ſoll ihm die Kette an den Hals legen / und alſo ſelber / oder durch einen andern zu ihm ſprechen: Dieſer Orden allhie nim̃t euch einhelliglich auff und an / in ſein Gemein / und zum Wahrzeichen / ziehret er hiemit euren Hals mit dieſer Kette / GOtt geb / daß ihr ſie lange Zeit traget / zur Ehre GOttes / und der gantzen Chriſtenheit / zu Erhöhung Chriſtlicher Kirchen / zu Nutz und Auffnehmung deß Ordens / und dann auch zu eurem ſelbſt Lob und Ehr / im Nahmen deß Vatters / deß Sohns / und deß Heiligen Geiſtes. Darauff ſagt der Ritter / Amen. Darnach ſetzt er ſich nieder / alsdañ kom̃t der Ritter / ſo am nächſten bey dem Obriſten ſitzet / und führet jhn zum Obriſten / der umbfähet und küſſet ihn zum Zeichen der Liebe / darnach küſſen ſie ihn alle der Ordnung nach. *Limnæus Jur publ. Lib. VI. cap. 2.* De ordine ſancti Michaelis idem L. c. *ex Megiſero num. 59.* hæc adducit: Nach dieſem knyet der neue Ritter vor den Obriſten / der nim̃t die Ordens-Kette / und legt ſie ihm umb den Hals / mit dieſen und dergleichen Worten: Der Orden nim̃t euch in ſeine Geſenſchafft / und deſſen zu einem Zeichen / ſchenckt er euch dieſe Kette / GOtt gebe / daß ihr ſie lange Zeit tragt / zu ſeinem Lob und Dienſt / zu Gutem der Chriſtlichen Kirchen / und zu Auffnehmung und Ehre deß Ordens / und euer ſelbſt / im Nahmen deß Vatters / deß Sohns / und deß Heiligen Geiſtes / da antwortet der Ritter / Amen. Gott verleihe mir ſeine Gnad / ſo führet ihn dann

ein

ein Ritter / ſo unter den gegenwärtigen ſitzt / zu oberſt / gegen den Obriſten / der küſt ihn zum Zeichen der Liebe / deßgleichen thun auch nacheinander alle Ritter ſo verhanden. Deſcendentem ad comitia oſculari, peculiare materni adfectus fuit; at redeuntem è comitiis dignitate inſignitum oſculo excipere, commune matri cum aliis propinquis amicis & Clientibus. De materno oſculo *Polybius Libro X.* teſtatur: δοκεῖν γὰρ ἅμα τ' ἀδελφῷ καθεσταμένος ἀγορανόμος ἀναβαίνειν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς, ὡς ἐπὶ τὴν οἰκίαν ἐκείνην δὲ συναντᾷν αὐτοῖς εἰς τὰς θύρας, καὶ περιπτύξασαν ἀσπάσασθαι. i. e. *Viſum ſibi* (Scipioni per ſomnium) *ſe una cum fratre ædilem eſſe creatum, & cum è foro redirent, proceſſiſſe ipſam filiis obviam ad fores uſque; ibi complexum utrumque eſſe oſculatam.* Et paulò poſt: *At Scipio candidatum primùm ſumtâ (togâ) priusquam ſurgeret mater, venit in forum, ubi magna cum admiratione, & propter auſi novitatem, & quia jam ante omnibus erat charus, à populo excipitur; mox verò cum in locum Candidatis aſſignatum eſſet progreſſus, ac fratri adſtaret; non ipſi ſolum populi ſuffragiis delata eſt ædilitas, verum etiam fratri Lucio propter ipſum. Ita domum revertuntur ambo ædiles renunciati; qui ut ad matrem repentè eſt allatus nuncius, lætitiâ geſtiens, obviam filiis ad fores progreditur, & repentino exſternata gaudio, adoleſcentes oſculatur.* *Pedo Albinovanus*, ſive *Ovidius*, ut Cl. *Barthio Adverſ. Lib. XXI. cap. 2. p.* 1015. viſum fuit, in *Elegia de morte Druſii Neronis ad Liviam Auguſtam matrem*:

Obvia progrediar, felixque per oppida dicar,
Collaque, & os, oculosque illius ore premam.
Talis erit, ſic occurret, ſic oſcula junget.

§. XII. Ejusmodi blanditiis in curia quoque locus fuit; *Plutarchus enim in Bruto, p.m.* 991. ediſſerit, conjuratos curiam ingreſſos ſellam curulem Cæſaris circumſtetiſſe, veluti quiddam cum ipſo locuturos, & Cæſaris manus apprehendentes, & pectus illius & caput oſculatos eſſe, donec has blanditias mo-

deſtè primum propulſaret, deinde non deſinentibus illis, in aſſurgendo repelleret. Hodiè in ſalutatione Magnatum oſculatio manuum adhuc viget,qua de conſuetudine *Balthaſaris Thomæ Ventil. Philoſ.p.9.* Judicium apponimus tale: Familiam ducit hæc conſuetudo oſculandi manus virorum Principum & illuſtri loco poſitorum ex Ethnicorum impia & ridicula religione, qui non niſi ad conſpectum ſacri alicujus, aut in quo divinitatis aliquid ineſſe credebant, manum ad os referebant. Deos enim quos his ſignis honorabant, tenui murmure precabantur, uti ſibi faverent. Hoc præter Ethnicos Scriptores Hiobi etiam teſtatur oratio, qua impietatem illam à ſe removet. Saniores autem cum in Principibus etiam non obſcura divinitatis indicia animadverterent, iis honorem hunc habere cœperunt. Et certè cum Deus Magiſtratus eo loco habeat, ut ſuo quoque nomine & titulo illos dignetur, rectè videbimur obſervantiam & ſubjectionem noſtram his indiciis teſtari. Quare & hic honor olim Principibus adeò fuit proprius, ut ſi quis alicui eum offerret, hunc illuſtri loco natum eo ipſo teſtaretur. Ejus rei illuſtre ſuppeditat Exemplum illuſtriſſimus Haſſiæ Princeps OTTO, qui cum ignotus verſaretur in aula Clivenſi, hoc ipſo honore à nobili quodam Haſſo illi delato agnitus dicitur. Hoc igitur honore ſolos Principes & in Magiſtratu conſtitutos ſalûtandos aſſerimus; qui contra fecerit, & omnibus indiſtinctè obtulerit, eum à civitate longius,quam adulatoria levitate putamus. Hæc ille.

§.XLII. Unâ heic operâ annota inter alias corporis partes, quales Phyſici certis numinibus conſecratas prædicant,& bonam partem in antecedentibus recenſitæ ſunt, oſcula quoque data fuiſſe fronti, genis, genibus & mento, miſericordiæ aſſignatis. In Supplicationibus & precibus mentum tangere non infrequens fuit. Pro hoc ſtabiliendo Poetarum fontem *Homerum* ſiſto *Libro I. Iliados* ſub finem, Thetyn introducentem his quidem verbis:

Ἀλξι-

Δεξιτερῇ δὲ ἄρ᾽ ὑπ᾽ ἀνθερεῶνος ἑλοῦσα
Λισσομένη προσέειπε Δία.

Dextra apprehendit mentum & ſupplex allocuta eſt Jovem. Item *Odyſſeâ T.poſt medium de Penelope Vlyſſem alloquente.*

Ἁψαμένη δὲ γενείου Ὀλυσσῆα προσέειπεν.

Ubi contigiſſet autem mentum, Ulyſſem allocuta eſt. Nec diſſentit *Ovidius Elegia IV. Lib.* I. *Amor.*

Tange manu mentum, quo tangunt more precantes.
Optabis merito cum mala multa viro.

Ubi Critici perperam legi obſervant *mentum* pro *menſam*, adeoque minus adcuratè hunc locum à quibusdam eſſe interpolatum, cum precantes menſam tangere ſolenne habuiſſe tradant authoritate & teſtimonio Senecæ fulti, qui *Controverſiarum Libro IV. (vulgò IX.)* Controv. XXV. inquit: in convivio conſtitit catenatus, qui cum languentes Prætoris oculos adſpexit, exiſtimans ipſum Prætoris beneficio dimitti, gratias iſti agere, & utrisque manibus menſam tenens, DI, *inquit*, immortales parem tibi gratiam referant. Verùm ubi ſenſus perſpicuus ſe manifeſtè, ut in Ovidiano loco, prodit, novas quærere interpretationes, iisque lectorem reddere dubium qui occeperit, ille coram cordalis ſerio magnas nugas agere, & pretioſiſſimi temporis jacturam frivolè facere æſtimabitur. Dirimat litem, niſi ſit de lanâ caprinâ, & paupere regno, *Plinius Hiſtor. Nat. Lib. XI. cap.* 45. Antiquis inquit Græcis, in ſupplicando mentum attingere mos erat. Vide interim *Alexandri ab Al. Genial. Dier. Lib. II. cap. XIX. p. m. 86. Edit. in* 8. *Notas Nicolai Heinſii ad Ovidii diſtichon.* De contactu genuum Homerus Iliados I. l. c.

Καὶ ῥα πάροιθ᾽ αὐτοῖο καθέζετο, καὶ λάβε γούνων
Σκαιῇ.

id eſt, *Et ante ipſum ſedit, & prehendit genua ſiniſtra manu:* Et Odyſs. N. ubi Ulyſſes Palladi Paſtoris ſpeciem præ ſe ferenti ſupplicat:

σοὶ γὰρ ἔγωγε.
ἔχομαι ὥστε θεῷ, καὶ σεῦ φίλα γοῦναθ' ἱκάνω.

id eſt, *tibi enim ego ſupplico tanquam Deo, & tua chara genu a accedo.* Similiter Plutarchus in Pompejo de eodem agit p. 649. quando Hypſæum virum conſularem adducit, qui Pompejum ad cœnam lotum proficiſci obſervabat, ejusque genibus obſecrans accumbebat. Cum igitur tam variis locis oſcula imprimerent, & quaſi diſtribuerent, exinde Poëtæ *dividere oſcula* dixerunt, *Horatius Libro I. Ode xxxvi.*

Qui nunc Heſperiâ ſoſpes ab ultima
Charis multa ſodalibus,
Nulli plura tamen *dividit oſcula,*
Quàm dulci Lamiæ.

DISSERTATIO XII.
DE
OSCULIS GYMNASTICIS ET ACADEMICIS.

SUMMARIA.

I. Mos veterum ſcripta cujuscunque generis recitandi. Auguſti Imperatoris magna Ingenii capacitas. Ptolemæus Scriptorum victoribus præmia & honores conſtituit. Septem Iudices electi. Cauſa & finis recitationum. II. Emendatio Scriptorum. Adclamatores ære conducti. Σοφοκλεῖς. *Laudiceni. Recitatores omnium ordinum & dignitatum. III. Poetæ & Sophiſtæ poſt peractas recitationes oſculis excepti. Iactare manus quid. Iacere & jactare oſcula. IV. Exemplaria recitatorum in vulgus ſparſa & oſculis faveris cauſa excepta. V. Academiarum laus. Victores in Gymnicis Certaminibus coronati. Poëtis idem cultus exhibitus. Baſilius M. Athenis honoris & profeſſionis axiomate ornatus. Gradus Academici. Actus Doctoralis requiſita. Oſculari paſſivè apud antiquos. VI. Annuli ſignificatio & Ius. Oſculum & benedictio non eſt de ſubſtantiâ Doctoratus. Oſculi illius interpretatio. VII. Promo-*

Promotionis Doctoralis in Angliâ notabilia. Biretum libertatis indicium. VIII. Magiſtri titulus Doctoribus Theologiæ attributus. Magiſtri legum. Magiſtri Artium & Philoſophiæ. Oſculum in promotione Magiſtrorum omiſſum. IX. Imperatorum Regum & Principum favor in ordinem Academicum. Rector Academicus à Rege Ferdinando ad oſculum manus admiſſus. X. Chinenſium Doctorum multitudo. Sinenſes non niſi doctiſſimis Reipublicæ adminiſtrationem committunt. Gradus honorum Academicorum ibidem adcuratè diſtribuuntur. Doctorum & Licentiatorum Chinenſium mutua concordia. Reges Ebræorum olim Doctores oſculo honorabant.

§. I. A Strepero foro & prolixis aularum ceremoniis ad quieta Muſarum domicilia & Odéa me confero, in quibus æque ac in his quondam benevolentiæ, honoris & gratulationis indicia oſcula fuerunt. Solenne erat veteribus ſua ſcripta cujuscunque tandem generis eſſent, vel ex publicis theatris, templis, baſilicis, cathedris, &c. vel intra privatos parietes in præſentia amicorum recitare. Origo hujus inſtituti ad Ciceronis vel Terentii, aut etiam ſuperius ævum à nonnullis refertur. Indicium ſubminiſtrat *Donatus in vita Terentii* ſequentibus verbis: Scripſit Comœdias ſex, ex quibus primùm Andriam, cum ædilibus daret, juſſus ante Cerio recitare, (& forte ex hoc more) ad cœnantem cum veniſſet, dictus eſt, initium fabulæ, quod erat contemptiore veſtitu, ſubſellio juxta lectulum reſidens legiſſe: poſt paucos verò verſus invitatus, ut accumberet, cœnaſſe unà; deinde cætera percurriſſe non ſine magna admiratione. Plinius *libro 5. Epiſtola 3.* fatetur neſcire ſe an Accius & Ennius ſua ſcripta priusquam ederent, recitarint. Recito tamen *inquit*, quod illi an fecerint, neſcio etiam, ſed illi ſuo judicio poterant eſſe contenti, mihi modeſtior conſtantia eſt. Inter Romanos hunc morem ſcripta publica recitandi circa Auguſti ævum, ex Horatio, Virgilio, qui quartum & ſextum ipſe in Auguſti Palatio recitavit, Ovidio & Suetonio concludas. Quinimò Auguſtum ipſum auctorem Principem ſtatuere vero contentaneum eſt. *Suetonius* enim *in vita ejus cap. 84.* de illo ita ſcribit: Eloquentiam ſtudiaque liberalia ab ætate primâ & cupidè & laborio-

borioſiſſimè exercuit. Mutinenſi bello in tanta mole rerum, & legiſſe & ſcripſiſſe & declamâſſe quotidiè traditur. Nam deinceps neque in Senatu, neque apud populum, neque apud milites locutus eſt unquam, niſi meditata & compoſita oratione; quamvis non deficeret ad ſubita, extemporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediſcendo tempus abſumeret, inſtituit recitare omnia (ex ſcripto.) Sermones quoque cum ſingulis, atque etiam cum Livia ſua, graviores, nonniſi in Scriptis, & è libello habebat, ne plus minusve loqueretur ex tempore. Apud Græcos & Ægyptios antiquior recitandi conſuetudo quod fuerit, teſtimoniis Scriptorum non ſubleſtæ fidei adſtrui poteſt. In *Sophoclis* vita lego Poëtam à filiis accuſatum, legiſſe ſuum Oedipum Coloneum. A Ptolomæo Ægypti frequentatam hanc librorum recitationem Procemium *Lib. VII. Vitruvii* indicat. „Reges Attalici magnis Philoſophiæ dulcedinibus inducti, cum egregiam Bibliothecam Pergami ad communem delectationem inſtituiſſent, tunc idem Ptolomæus infinito Zelo cupiditatisque incitatus ſtudio, non minoribus induſtriis ad eundem modum contenderat Alexandriæ comparare. Cum autem ſumma diligentia perfeciſſet, non putavit id ſatis eſſe, niſi propagationibus in ſeminando curaret augendam. Itaque Muſis & Apollini ludos dedicavit, & quemadmodum athletarum, ſic communium Scriptorum victoribus præmia & honores conſtituit. His ita inſtitutis, cum ludi adeſſent, judices literati, qui ea probarent, erant legendi. Rex cum jam ex civitate ſex lectos habuiſſet, nec tam citò ſeptimum idoneum inveniret, retulit ad eos, qui ſupra Bibliothecam fuerant, & quæſivit, ſi quem noviſſent ad id expeditum. Tunc ei dixerunt, eſſe quendam Ariſtophanem, qui ſummo ſtudio, ſummaque diligentia quotidiè omnes libros ex ordine perlegeret. Itaque in conventu ludorum, cum ſecretæ ſedes Judicibus eſſent diſtributæ, cum cæteris Ariſtophanes citatus, quemadmodum fuerat locus ei deſignatus, ſedit. Primo Poëtarum ordine ad certationem inducto, cum recitarentur ſcripta populus

„ lus cunctus ſignificando monebat judices, quod probarent, &c. Cauſam & finem recitationum alii gloriam famamque habuere, alii quæ & principalis & vera, Judicium auditorum, Scriptorumque ſuorum emendationem ſpectavere. De laude & aucupio famæ *Autor Dialogi de cauſis corruptæ eloquentiæ, de Salejo Baſſo* loquens ait: Et ut beatiſſimus recitationem ejus eventus proſequatur, ad nullam certam & ſolidam pervenit frugem: nec inde amicitiam refert, aut Clientelam, aut manſurum in animo cujusquam beneficium, ſed clamorem vagum, & voces inanes, & gaudium volucre. *Martialis lib. VI. Epigram.* XXXIII.

Quod tam grande Sophos clamat tibi turba togata,
  Non tu, Pomponi, cœna diſerta tua eſt.

Confer *Lib. 1. Epigram.* 50. *lib. 2. Epigr.* 27. & alibi.

§. II. Alter finis, Judicium auditorum de Scriptis recitatis, Scriptorumque emendatio, æque ac prior à Plinio tangitur *Lib. VII. Epiſt.* 17. Sua, *inquit*, cuique ratio recitandi, mihi, quod ſæpè jam dixi, ut ſi quid me fugit, ut certè fugit, admonear, quo magis miror, quod ſcribis fuiſſe quosdam, qui reprehenderent, quod orationes omninò recitarem, niſi verò has ſolas non putant emendandas. Ibidem: Nec verò ego, dum recito, laudari, ſed cum legor, cupio. Itaque nullum emendandi genus omitto, ac primùm quæ ſcripſi, mecum ipſe pertracto, deinde duobus aut tribus lego, mox aliis trado annotanda; notasque eorum, ſi dubito, cum uno rurſus aut altero penſito, noviſſimè pluribus recito, ac ſi quid mihi credis, tunc acerrimè emendo, nam tanto diligentius, quanto ſolicitius intendo. Optimè autem reverentia, pudor, metus, judicant. Hunc finem recitandi multi ſimulabant, pauci amabant. Propterea amore famæ adclamatores nonnunquam pretio conducebant. *Plinius Epiſt.* XIV. *Lib.* 2. ſequuntur Auditores actoribus ſimiles conducti & redempti mancipes, convenitur in media baſilica, ubi tam palam ſportulæ quam in triclinio dantur. Ex judicio in judicium pari mercede tranſitur.

Inde jam non inurbanè σοφοκλεῖς vocantur. Iisdem Latinum nomen impoſitum *Laudiceni*. Eò tendunt iſta *Petronii* :

Quisquis habet nummos &c.
Carmina componat, declamet, concrepet, omnes,
Et peragat cauſas

De variis Scriptorum generibus ad ſuggeſtum publicum delatis iterum *Plinius* audiendus eſt *Lib.* VII. *Epiſt.* XVII. A quibus, *inquit*, libenter requiſierim, cur concedant (ſi concedunt tamen) hiſtoriam debere recitari, quæ non oſtentationi, ſed fidei veritatique conceditur. Cur tragœdiam, quæ non auditorium, ſed ſcenam & actores: cur lyrica, quæ non lectorem, ſed chorum & lyram poſcunt. At horum recitatio uſui jam recepta eſt; num ergo culpandus eſt ille qui cœpit. Quanquam Orationes quoque & noſtri quidam & Græci lectitaverunt. Confer *Iuvenalis Satyram* I. Recitabant autem non ſolum nobiles, clari, & potiſſimum Poëtæ, ſed etiam Viri conſulares, imò Principes atque Imperatores. De Imperatoribus *Suetonius* teſtimonia ſuppeditat, Auguſtum laudans *cap.* LXXXV. ſcribit: Multa varii generis proſa oratione compoſuit, ex quibus nonnulla in cœtu familiarium, veluti in auditorio, recitavit. Sicut reſcripta Bruto de Catone. Quæ volumina cum jam Senior ex magna parte legiſſet, fatigatus Tiberio tradidit perlegenda. De Claudio Cæſare idem *cap.* 41. Hiſtoriam in adoleſcentia, hortante T. Livio, Sulpicio verò Flavo etiam adjuvante, ſcribere aggreſſus eſt. Et cum primum frequenti auditorio commiſiſſet, ægrè perlegit, refrigeratus ſæpè à ſemetipſo. Nam cum initio recitationis defractis compluribus ſubſelliis, obeſitate cujusdam, riſus exortus eſſet, ne ſedato quidem tumultu temperare potuit, quin ex intervallo ſubindè facti reminiſceretur, cachinnosque revocaret. In Principatu quoque ſcripſit plurimum, & aſſiduè recitavit per Lectorem. *cap.* 42. Denique & Græcas ſcripſit hiſtorias Τυῤῥηνικῶν XX. Καρχηδο-

νιακῶν VIII. Quarum cauſa veteri Alexandriæ Muſeo alterum additum ex ipſius nomine, inſtitutumque, ut quotannis in altero Τυῤῥηνικῶν libri, altero Καρχηδονιακῶν diebus ſtatutis, velut in auditorio, recitarentur toti à ſingulis per vices. Titus Flavius Veſpaſianus orationes in Senatu recitavit. De Plinio aliisque ſuperius dictum. Videatur *Lipſius Epiſtola XLVIII. Centur. 2. ad Belgas & Matthæus Raderus in Commentar. ad Lib. X. Epigramm. Martialis LX.* ubi de Recitationibus fuſius diſquiritur. Hæc interim hoc loco ſufficiant.

§. III. Poſt peractas recitationes fautores, qui hæc exercitia æſtimabant, tum Poëtis tum Sophiſtis oſculis quaſi applaudebant, ac de egregiis ingenii & induſtriæ ſpeciminibus gratulabantur. De Poëta baſiis excepto lepidiſſimus *Martialis Lib. I. Epigramm. IV.* canit.

Audieris cum grande ſophos, dum baſia captas.

Multi codices & ſcripti & impreſſi legunt *jactas*. Variantes videns hoc modo lectiones, eximia vir doctrina & eruditione *Petrus Scriverius*, ſuſpicatus eſt, mendoſè utrobique ſcriptum; ita tamen ut & mendum parvâ opera tolli, & elegans verbum componi liceret apto congruentique ſenſu. Atque hoc uno modò exemtâ literulâ feliciter aſſequitur, ſic enim immutat, ubi eſt *IACTAS*, ibi *IACTA* reponit, ut ſit:

Audieris cum grande Sophos, cum baſia JACTA;

Subintellige autem audieris. Quaſi dicat, cum & fauſtas adclamantium voces & crepitum jactatorum ab Auditoribus baſiorum, O libelle, ne nimis in hoc glorieris: Nam ſic etiam iidem te auditores extremo togæ ſinu per contemtum in ſublime jactare poſſunt. Cæterum videtur *Iuvenalis Sat. 3.* huc reſpexiſſe, cum ſic in ea ſcriptum ſit de plaudente adulatore:

Qui ſemper & omni
Nocte dieque poteſt alienum ſumere vultum,
A facie jactare manus, laudare paratus.

Proinde idem hic erit à facie *jactare manus*, ac ſi dixiſſet, manibus *oſcula jactare*. Manus enim ad os referebant auditores, atque inde oſculum quaſi evulſum in recitantes jaciebant. *Phædri* certè verbis ex *fabularum AEſopicarum libro V. cap.* 8. de jactatis honoris cauſa in recitantes ab auditoribus oſculis, apertiſſimè confirmari poſſunt:

> In plauſus (inquit) conſurrectum eſt. Jactat baſia
> Tibicen, gratulari fautores putat.

Commemorat autem ea Phædrus quæ faventes in theatro ſpectatores facere ſolebant, & ſcimus hæc omnia è theatro in auditoria penetraſſe, ut jam commodè poſſimus audientes in auditorio, quemadmodum in theatro ſpectatores, jactantes oſcula ſtatuere. Undè intelligitur *Suetonius in Auguſto*, *Cap. LVI.* Eisdem (Auguſti filiis) prætextatis adhuc aſſurrectum ab univerſis in theatro, & à ſtantibus plauſum, graviſſimè queſtus eſt. *Martialis* iterum *Epigramm.* LXXVII. ejusdem libri:

> - - - At circum pulpita noſtra
> Et ſteriles Cathedras baſia ſola crepant.

Crepantia vocat oſcula. Sane crepitus ille ſive ſtrepitus, non dati propè ac molliter oſculi, ſed longius & cum impetu aliquo jactati maximè proprius videtur, & quaſi legitimus ſenſus. Vid. *Franciſcus Bernardinus Ferrarius*, *de Acclamationibus & plauſu Veterum*, *lib.* 3. *cap.* 22. *p.* 196. De Sophiſtâ illuſtris locus in Proæreſii vita exſtat, ubi Eunapius ſic loquitur: καὶ τὰ ςέρνα τοῦ σοφιςοῦ περιλιχμησάμενοι, καθάπερ ἀγάλματος ἐνθέου, πάντες οἱ παρόντες οἱ μὲν πόδας οἱ δὲ καὶ χεῖρας, προσεκύνουν, οἱ δὲ θεὸν ἔφασαν, οἱ δὲ Ἑρμοῦ λογίου τύπον. Atque omnes, qui aderant, circumlabendo Sophiſtæ pectus, velut alicujus DEI, alii pedes, alii manus, oſculabantur: ac aliqui vocabant Deum, nonnulli Mercurium, Eloquentiæ Præſidem. Plinius Calpurnium Piſonem abſoluta

ſoluta de amoribus in frequenti auditorio recitatione, oſculo excepit, quo de ipſo *libro V. Epiſt. XVII. ad Spurinnam* ſcribit: recitatione finitâ multum ac diu exoſculatus adoleſcentem, qui eſt acerrimus ſtimulus monendi, laudibus incitavi, pergeret, quà cæpiſſet.

§. IV. Nec illud hoc loco prætermittendum eſt, ad Scholaſticorum favorem inter recitandum ipſi recitatoris libello, ſeu exemplari ab Auditoribus interdum oſcula data eſſe. Invitabantur enim quandoque ad recitationem auditores domi, vel in auditoriis, ſparſis ſeu diſtributis libellis, qui nihil aliud quam recitationis inſtituendæ thema vel argumentum, vel etiam exemplar continebant. De libellis ejusmodi ſparſis *Plinius Lib. 3. Epiſt.* 18. docet: Cepi non mediocrem voluptatem, quod hunc librum cum amicis recitare voluiſſem, non per codicillos, non per libellos, ſed ſi comodum eſſet, & ſi valde vacaret, admoniti convenerunt. *Autor Dialogi de Oratoribus*: Rogare, *inquit*, ultro & ambire cogitur, ut ſint, qui dignentur audire, & ne id quidem gratis, nam & domum mutuatur, & auditorium exſtruit, & ſubſellia conducit, & *libellos diſpergit*. Cum igitur placeret recitatio, conſueverunt Auditores ad recitantis favorem, ipſos, quos ſcilicet tenebant in manibus, recitationis libellos, ſeu exemplaria identidem exoſculari. De hoc more *Martialis Epigr. IV. Lib. 1.* ad librum ſuum accipitur:

Audieris cum grande Sophos, dum baſia captas,
Ibis ab excuſſo miſſus in aſtra ſago.

Admonet librum ſuum Martialis, ut, licet, dum recitatur, audiat fauſtas adclamantium voces, dataque ad favorem Auditoribus oſcula accipiat, non tamen ob hoc ſuperbius ſe gerat, cum verè poſſint adhuc illum auditores impoſitum ſago, per contemptum in altũ jactare. Atq; hunc puto germanum eſſe hujus loci ſenſum; quidquid nonnulli ingenioſè magis, quã verè de eo ſint commenti. Ex hoc autẽ loco ſic accepto illud firmius comprobatur, quod

paulò ante poſuimus, fuiſſe præ manibus auditorum hoſce recitationis libellos, ſeu exemplaria. Quî enim poterant ii aut oſcula data accipere, aut in ſublime jactari, niſi in manibus auditorum fuiſſent? *Franciſc. Bernardin. Ferrarius Mediolanenſis Theologus, de veter. Acclamat. & plauſu lib. 3. cap. 22. p. 195. Ioſephus Laurentius in Polymathia Libro V, inter varia, pag. 411.*

§. V. Suaviſſimâ ordinis harmoniâ autem quaſi vellicante, præcedenti annecto *oſculum Academicum*, ab Academiis, ſacratiſſimis illis omnis ſapientiæ Capitoliis & receptaculis nominatum, adeoque dignum, imò Phæbo Judice digniſſimum, de quo in luce Academica conſtitutus agam. Sanè Academiæ & artes ſunt lumina & fontes intelligentiæ, à quibus ſplendor ſaporque virtutis in omnes partes Reipublicæ fluunt, velutique Muſarum orbes & artes ſydera in iis fixa. At niſi orbes ſuum motum, ſydera ſuam lucem habeant, quæ vita rerum, quæ influentia erit? in his Muſarum domiciliis ut ingenuæ mentes felicius in ſpem ſalutis Patriæ proficiant, certos honorum gradus diligentiæ deſtinavit majorum auctoritas. In *Gymnicis certaminibus* victores olim coronam accipiebant, quam honoris gratia circumferrent, præcoque eorum laudes decantabat. Foliis inſuper & herbis vincentes decorabantur, quod virtus vireret, dabantque placentas ex tritico melle & ſeſamo. Sic & Poetas quondam carminibus certaſſe, victoresque corona redimitos eſſe legimus. Quoniam igitur omnes artes gloria atque honore incredibiliter aluntur, id propter veteres Philoſophi certos etiam honores Scholaſticos Juventuti propoſuerunt, quibus ad bonarum liberaliumque artium ſtudia incitarentur. Quod enim Athenis & in Cæſarienſi Academia Baſilio Magno Doctores & honoris & Profeſſionis inſignia conferre voluerint, in Monodia ipſius teſtatur *Nazianzenus*. Sed ad oſculum hujus loci revertamur. Inſtituere illum ritum Majores noſtri, ut in aliis providi, ita quam maximè ſoliciti, ut actus Doctorales, quos non imme-

immeritò ſumma Academiarum Ornamenta & oculiferia dixerim, paulo redderent auguſtiores. Communiter ad illos ſex requiri ſolent, nempè, quod juratò Promotores deponant, eum ſufficientem, & quod examinetur, quodque examinatio approbetur; item quod biretum in ſignum ſplendoris capiti imponatur; & quod cathedra inveſtitura poſſeſſionis tradatur, & liber veluti materia conferatur, uti LL. Dd. quos *Beſoldus in Theſauro* allegat, declarant. Hiſce traditio oſculi ac annuli, nec non benedictio à gloſſâ *ad Clement. 5. de Magiſtris cap. 2.* accenſetur. Atque horum quædam, nempè Cathedram, Librum, Biretum, Annulum aureum dicunt Dd. ſubſtantialia & neceſſaria, & quæ omitti non poſſint, *Bocer. in Orat. de Literar. gradib. & honorib.* Quò referenda inſcriptio, quæ hodieque in quodam auditorio Bononienſis Academiæ cernitur talis: Qui prætor judexvè quinquennio in Bononienſi Gymnaſio Studiorum cauſâ non conſumto ad judicandum acceſſerit, decreta ejus ſententiave irrita ſunto: Qui Doctor in ordinem adſcitus libro à majoris Eccleſiæ Archidiacono non accepto fuerit, ejus dignitas licet peritorum omnium ſuffragiis comprobata, prorſus nulla eſto. *Nathan. Chytræus in delicus Itinerum.* Alii Dd. aliter ſtatuunt; Additionator enim ad *Guidonis Papæ Quæſt.* 388. *de Advocat. & Doctoribus* ait: quod traditio annuli, oſculum & Benedictio, non ſunt de ſubſtantia: quia ut *inquit* Dominus *Baldus*, mulieres oſculantur, deſponſantur, & benedicuntur, & tamen non Doctorantur. Obiter hic nota, quod non ſemel apud veteres *oſculari* paſſivè uſurpatum, & pro illo etiam *oſculare* legatur, ſicut *revertere, experire, iraſco, aſſentio, pro reverti, experiri, iraſcor, aſſentior.* Prius ex loco Baldi patet, alterum reperio in Actis Paſſionis Gordiani Martyris: Quem ego videns, merear pedes ejus *oſculare*, per quem ſalvatus ſum. *Salmaſius in Notis ad Spartianum, pag.* 58. *De La Cerda Adverſar. Sacror. capite* XXXIX. *num.*8, *pag.*39. *Barthius Adverſ. lib.* XXV. *cap.* VII. *p.*1225. *ſeqq.*

 §. VI.

§. VI. *Matthias Stephani* JCtus nominatiſſimus, *Lib. 3. parte 2. cap. XIV. Tractatu de Iurisdictione Imperii Romani, p. m. 129. ſeq.* ſcribit: Solet etiam conferri annulus itemque oſculum & benedictio, quæ tria tamen non eſſe de Subſtantia Doctoratus, quidam volunt. *Maſcardus de Probationibus, volum. 1. Concluſ. 527. num. 16.* Erat autem annulus ingenuorum inſigne, & qui chariſſima quæque amicis communia dabant, annulum tradebant. At quidam per annulum doctrinarum Studia etiam deſponderi promotis volunt, ut ſicut per eum contrahitur matrimonium inter virum & uxorem; ita etiam inter ſcientiam & Doctorem. *Arg. c. fœminæ 3. quæſt. 5.* Quin autem Candidatis per annulum tribuatur Jus annulorum, dubitandum non eſt, uti & aureos annulos attributos ingenuis conſtat, cum libertinis argentei relinquerentur. *Iſidorus libro XIX. Etymolog. c. 32.* Et quidem annulos aureos ferre ſolis ingenuis licuiſſe, autor eſt *Iſidorus Lib. XX.* ob quam cauſam liberti jus aureorum annulorum impetrabant à Principe, ut Ingenuitatis jura conſequerentur, quod Jus *Modeſtinus* δίκαιον χρυσῶν δακτυλίων appellavit, *in l. 14. ff. de excuſa*; adeoque annulus datur in ſignum Nobilitatis & ordinis equitum adepti. *Petrus Gregorius de Arte Iuris, cap. 34. n. 29.* oſculum & complexus amicitiæ pacis & charitatis Symbolum claudit omnia, ut charitas ipſa. *Rom. XIII. verſ. 16. Proverb. X. verſ. 12. 1. Petr. IV. verſ. 8. arg. cap. Pacem. de conſecrat. diſtinct. 3.* Hæc inſignia in terminis habentur, apud *Petrum Gregorium d. c. 34. Hotomann. Diſp. Feudal. c. 23. n. 22. Anton. Gomez ad l. 83. Tauri. n. 16. Alciat. lib. 1. Παρέργ. c. 8. Zaſium in l. 2. de origine Iuris, Fulvium cap. 41. Pacian. Lib. 2. de probat. c. 8. n. 129. ſeqq. & Petrum de Leſnauderie in Tractat. de Doctoribus. p. 1. Quæſt. 3. Iohann. Bertachin. in Repertorio, parte 3. p. 487. Bartholomæum Chaſſanæum Catal. de gloria mundi, p. x. Conſiderat. XXXVI. Zabarell. in Clem. 11. in 1. quæſt. de Magiſtris*, ubi dicit, quod oſculum & benedictio potius de bene eſſe, ſeu ad bene reputentur. Pudiciſſimum eſt hoc oſculum, quod quaſi novo Sponſo ſublimis Theologia, aut caſta THEMIS, aut ſaluberrima Hygieja ſuis Amaſiis porrigit, eoque ipſo de concordia & conjunctione in facultatibus firmiter & ſin-

ſincerè ſervanda monet. *Vid. Limnæus, lib. VIII. Iuris Publ. de Academiis. Thom. Lanſius Commentat. Hiſtorico-Politico-Iuridica de Academiis. D. Tackius in reſtaurata Academia Gieſſenſi, p. 104. Iacob. Benius de Privilegiis I. conſult. part. 1. p. 19. §. 10. Matth. Colerus de Proceſſu Execut. part. 2. c. 3. n. 135. Erneſt. Cothmann. Conſil. Academ. reſponſ. XLIV. num. 36.* In actu Promotionis Doctoralis Theologicæ, Anno M DC XII. d. XXII. Junii Jenæ ſub Rectore Magnificentiſſimo, Domino Dn. Johanne Erneſto, Duce Saxoniæ, Juliæ, Cliviæ & Montem &c. & Prorectore Magnifico Dn. D. Alberto Gravrero, SS. Theol. Prof. Ordin. inſtitutæ & excuſæ ibidem Anno M DC XIX. D. *Ambroſius Reudenius* Theologus hæc verba adhibuit: *Quintò, oſculo complector vos teſtificans, nos propter unam eandemque Confeſſionem vos agnoſcere pro fratribus, & in vineâ Domini pro Synergis. Eodem quoque vos commonefactos volo, ut conjunctionem Eccleſiarum & Scholarum piam & ſalutarem, ſecundum præſcriptum verbi divini, ſummo ſtudio tueamini & adjuvetis; nec ullis pravis cupiditatibus eam diſtrahatis; neque aliorum detrahatis meritis ac diligentiæ. Nihil præterea geratis per contentionem, aut per inanem gloriam, ſed ex modeſtia alium quisque ſe præſtantiorem exiſtimet. Colatis inſuper amicitiam & concordiam, cum omnibus puram Evangelii doctrinam profitentibus, memores dulciſſimi Pſalmi CXXXII. Ecce quam bonum & quàm jucundum, habitare fratres in unum,* &c. Omnia denique Chriſtianæ Eccleſiæ membra verâ & fraternâ dilectione proſequamini. *D. Iohann. Kitzelius Diſcurſu Academico, de Regali hab. Iudæorum quatenus in Imperio Romano inter Chriſtianos tolerari poſſint,* habito in ſolenni promotione quatuor Doctorum LL. Gieſſæ Anno MDCXVII. his verbis concludit: *Poſtremò, Clariſſimi Dn. Doctores, vos etiam veræ amicitiæ Symbolo, oſculo nimirum amplector, eoque in fraternitatem & amicitiam noſtri ordinis vos recipio, quæ cum non in contentione, ſed in veritate conſentientium conſiſtat, ad concordiam, quâ parvæ res creſcunt, ſectandam, diſcordiam, quâ magnæ res dilabuntur, effugiendam, vos adhortor, ut per omnem vitam veſtram, tam pacem publicam, quàm privatam, ſalvâ tamen juſtitiâ & veri-*

„ veritate, tueamini, præſtando ſuperiori honorem & obſe-
„ quium, æquali conſilium & auxilium, inferiori benevolentiam
„ & ſubſidium, ſinceros & veros Juſtitiæ antiſtites vos ubivis lo-
„ corum exhibeatis, ſecundum *Spec. in §. fin. de advocat. diver-
„ ſor. Iudic.* In conſilio ſitis cauti, in Patrocinio fideles, in judicio
„ juſti, cogitantes vos de talento vobis concredito, ſupremo o-
„ mnium Judici tandem rationem reddituros eſſe. Atque hoc
„ amicitiæ & charitatis Symbolo, uti Charitas ipſa omnia claude-
„ re dicitur, hunc actum concludo. Ejusmodi oſculum in ſolen-
„ ni Doctorum proclamatione ubivis adhibetur.

§. VII. Superpondii loco addo teſtimonium Promotionis Doctoralis in celeberrima Anglorum Academia Oxonienſi An. M DC XVI. à *B. D. Iohanne Prideaux* celebratæ, ex quâ curioſus Lector aliquid non ubique obvium aut uſitatum, unâ operâ obſervare poterit. Ita verò prælaudatus Autor *Oratione I. inter novem in Solennibus Academiæ Comitiis publicè propoſitas, loquitur* :
„ Ne quis autē vos velut circulatores contemneret, vel ut Impo-
„ ſtores condemnaret, curavit mater Academia, ut certa quædam
„ meriti veſtri, & collatæ dignitatis pignora, in hoc publico Eccle-
„ ſiæ theatro ſolenniter vobis traderentur. Primò igitur hoc pro-
„ nubo veluti amoris annulo non deſponſat tantùm vos, ſelectiſ-
„ ſimæ ſuæ filiæ Theologiæ, ſed certo jungit connubio. Ut autem
„ metallum hoc eſt defæcatiſſimum, ſic veſtram cupit futuram
„ doctrinam & converſationem. Ut aurum in igne ſplendet, ſed
„ non conſumitur; ita vos afflictio non fractos, ſed purgatiores
„ efficeret. Sicut aurum eſt oculis gratum, & cordi ſalutiferum :
„ ita infirmos illuminaret, & reficeret veſtrum teſtimonium; non
„ chymicè oſtentando, quod non eſt, ſed re ipſa, quod languet,
„ corroborando, quod deficit, ſupplendo. Cupit ex forma ejus-
„ dem vos admonitos, quam in orbem ſemper redeunt veſtri ſu-
„ dores & conflictus. Ut autem circulus hic non admittit angu-
„ los, non ſpiras, non ellepſin aliquam, aut hyperbolen, nec extre-
„ mitates habet, in quibus deſinat; ita perennis debet eſſe veſtra
„ in teſtificando conſtantia, non ſimulationis anfractibus tortuo-

ſa,

„ ſa, non gyris aut ſpiris ſerpentina; ſed æquabilis, æquidiſtans, „ perfecta, verbo divino ſemper concamerata, in quo omnes ra- „ dii opinionum coëant, ut inde certam ad circumferentiam de- „ ducantur. Denique vult hoc μνημόσυνον digitis veſtris adaptari, ut „ ſemper vobis ſit ob oculos, ad refricandam & oneris & honoris „ tanti, à matre tam indulgenter collati, gratiſſimam memoriam. „ Addit Biretum ſive Pileum in libertatis τεκμήριον, illudque capi- „ ti imponit, ut innoteſcat omnibus, vos non Ancillæ, ſed liberæ „ eſſe proſapiam. In hujus forma quadrata, habetis ex quatuor virtutibus ſertum felicis, verè quadrati; non ad gnomonem tantum Philoſophicum, ſed Theologicum; qui non aſcendat ſupra ſe, nec deſcendat infra ſe, nec progrediatur ante ſe, nec regrediatur poſt ſe, nec grediatur dextrorſum, nec digrediatur ſiniſtrorſum. Cum autem humanarum non ſit virium ita firmiter & conſtanter greſſus figere, librum hunc tertiò exhibendum vobis curavit, ut columna ſit vobis interdiu, & ignis per noctem, & lucerna pedibus veſtris, & lumen ſemitis. Quare ut Johanni præcepit Angelus *cap. X. Apocalypſis v. 10. Accipe libellum & devora eum, quia oportet te iterum Prophetare coram populis, & gentibus & linguis, & Regibus multis*: ita liceat mihi vos affari: Accipite hunc libellum (Biblia) nec digitis tantum attingite, vel ſub culcitra reponite, ſed devorate eum & in ſuccum convertite. Nam in fortitudine hujus cibi, moleſtiſſimum reſtat iter, à vobis emetiendum: quod ut accinctiores etiam capeſſatis, OCREATOS vos in hunc locum quartò adduxit Academia, ut gregibus citò adeſſe & hoſtium terga premere expeditius potuiſſetis. Poſtremò hoc ſive pacis, ſive unionis, ſive communionis, vos demittit oſculo; adeò, ut in annulo aſſiduitatem, in Bibliis veritatem, in pileo libertatem, in ocreis celeritatem, in oſculo charitatem, quaſi tot emblematis variegatam accepiſtis. H. I.

§. VIII. Nunc à Doctoribus ad Magiſtros devolvor. Notum eſt, Magiſterii titulum quaſdam Academias eximiis Theologis κατ' ἐξοχὴν tribuere. Pariſiis enim, Lovanii & Coloniæ MAGISTRI NOSTRI dicuntur Theologiæ Doctores, qui omnis Doctrinæ cenſuram ſibi vendicant, & veluti poſſident regnum. Ex quo fit,

ut aliquandò in Principum reſcriptis & diplomatibus Magiſtri Doctoribus præponantur. *Matth. Dreſſer. Millenario VI. p. 285. Matth. Stephani de Nobilit. Lib. 2. n. 15.* Ita & Imperatoris Caroli V. ad Univerſitatem Viennenſem literæ, quibus Lutheri Libros flammis tradi mandat, hanc gerunt ſuperſcriptionem: Den Würdigen/unſern lieben Andächtigen und Getreuen/N. Rector, Magiſtern und Doctorn unſer Univerſität zu Wien. *Goldaſt.* in Reichs-Satzung/ *p. 254.* Quin etiam Rotæ Romanæ Auditores vocantur Magiſtri, quaſi ad eam legum peritiam pervenerint, ut Magiſterio fungi poſſint; ſive potius, quia Doctoratus Inſignia aſſecuti ſint. *Schardius in Lexico, voce, Magiſtri Legum.* Ita & Juſtinianus Anteceſſores Legum Magiſtros appellat, §. *1. in Conſtitut. de Iur. docendi rat.* Imò videtur Clemens V. Papa omnium ſcientiarum Doctoratus etiam dixiſſe Magiſteria: *in c. 2. tit. de Magiſt. Lib. 5. Clement.* Sed hodiè, ut communiſſimus loquendi uſus manifeſtum facit, ſpeciatim ille dicitur Magiſter, qui abſoluta ſeptem Liberalium Artium periodo ſupremæ Philoſophicæ laureæ decus ritu ſolenni accepit, & publicè Magiſter artium renunciatus eſt. *Lanſius Tractat. de Academiis, p. m. 74.* Jam verò cum Philoſophiæ Magiſtri æque audiant Doctores, ac illi qui in ſuperioribus Facultatibus ſupremum gradum conſequuntur, mirari ſubit, quod in Magiſtrorum promotione oſculum plerumq; omittatur. Hoc ipſum tangit celebris Altorfinæ Academiæ Philoſophus & Theologus, Dn. *M. Iohann Cunradus Dürrius, in oratione de præpoſtera & impia libertate Philoſophandi, præſertim in Religionis negotio,* cum Anno MDCLXXI. Menſe Junio XII. Philoſophiæ Candit. Laurea Magiſtrali exornaret, ſic pronuncians: Oſculo porrò excipiendi eratis, o mei, etiam nobis à Cæſarea Majeſtate indulto. Enimverò periculũ eſt, ne in iſthoc cætu matronali lateat virguncula, quæ ægrè ferat alteri florem maxillarum juvenilium oſculo maritari: Nam id genus hominum valdè eſt irritabile. Ego verò illud amoris & Concordiæ Symbolum penitiſſimè animis veſtris defixum eſſe velim, cum præſertim amabili Muſarum & Charitum numero, auſpicato nomine confluxeritis. Conf. *Cellarius in Politic. p. 264. & D. Sithmannus in Speculo Imperii Romani, p. 494. §. 23.*

§. IX.

§.IX. Choragio novenſilium Dearum immixtus, dum hilaria Minervæ religioſo cultu celebro, non poſſum prius calamum hinc ſubtrahere, quàm de magnâ dignatione Rectorum & Doctorum Academicorum, etiam apud ſummos Principes obſervatâ, in convitium noſtri quod vivimus, ſeculi, quidquam jucundi adſpergam. De Carolo IV. Cæſare *AEneas Sylvius lib. IV. Com. in Panormit.* narrat, cum is Scholam Pragenſem more ſuo ingreſſus diſputantes artium liberalium Magiſtros in horas quatuor audiviſſet, idque purpurati moleſtè ferrent, ac cœnæ tempus inſtare dicerent: mihi, inquit, tempus eſt minimè: Nam cœna mea hæc eſt. Ludovicum Galliæ Regem inter Subſellia Jaſonis Maini ſediſſe legimus: etiam hoc, quod cum ad Collegium perventum eſſet, Rex Jaſoni ſiniſter adæquitârit, cum his verbis; Nunc, Jaſon, incipit tuum regnum. Maximilianus Imperator nominis ejus primus, non modò Viennenſem Academiam, ſed & Heidelbergenſem ſua præſentiâ & auſcultatione cohoneſtavit: quâ de re legenda Academiæ gratulatio inter *Scriptores Rerum Germanicarum Marquardi Freheri.* Sed quammaximè notatu digniſſimum eſt, quod *Alvarus Gomez Libro IV. de rebus geſtis Franciſci Ximenij* Archiepiſcopi Toletani *pag.* 97. literis conſignavit, his circumſtantiis additis: Anno MDXIII. venit Ferdinandus Rex Complutum, & Ximenio latus claudente, magna totius populi literarii lætitiâ exceptus, ſingulas Scholas diligenter perluſtravit, & Profeſſores ſtudioſè audivit. Interea Rector Patribus Academiæ ſtipatus, cum è collegio in Regis occurſum progreſſus eſſet, præeuntes ejus Sceptrigeros, quos vulgò *Pedellos* dicimus, Rabduchi Regii, qui & ipſi ſceptra gerebant, conſpicati, voce intentiori, ut ſceptra ſubmittant aut deponant, inclamant: neque enim fas eſſe, ut præſente Rege, cuiquam Subditorum ejuſmodi inſignia præferrentur. At humaniſſimus Rex nihil eâ re Majeſtatem ſuam imminui ſentiens, ut ſolito more procedant, jubet, Muſarum inquiens illas ædes eſſe, in quibus fas poſceret, ut Muſarum ſacris initiati regnarent: Ubi addit Hiſtoricus; Præclariſſimo id ſanè exemplo factum fuit, non tamen ſummis Principibus inuſitato. Nam & cum Magnus ille Pompejus univerſi penè

 orbis

Orbis triumphator, aliquando Athenas veniſſet, atq; Poſſidonium Philoſophum doctrinæ opinione eo tempore celebrem inviſere inſtituiſſet, (neq; enim evocari ad ſe paſſus fuit) fores de more à lictore percuti vetuit, & faſces januæ ſubmiſit, Sapientis hominis & eruditi reverentiâ. Poſt reverſus ad Hiſtoriam pergit: Cum gratias Ximenius Ferdinando Regi ageret, pro tam humanâ erga Scholam ſuam comitate honorificentiæ & ſplendoris plenâ, Rector ad Regis genua jam procumbens, manus OSCULANDAS ſuppliciter petebat, & LIBENTER A REGE EXCEPTUS, occaſionem Rectorem ſuum honorandi Ximenius nactus, ſic Regem compellâſſe fertur; Ni tibi, O Rex, moleſtum eſt futurum, ediſſerat Rector in tua præſentia, quæ me abſente in Academia geſta ſunt, & Tibi breviter ſtudiorum ſeriem oſtendat, omnemq; aliam hujus ſuæ Reipublicæ rationem: mihi enim in res diverſas & multas diſtracto, minus ad id præſtandum facultatis & memoriæ eſt. Placuit id Regi humaniſſimo, ſicut & illud, ut Rector medius inter ipſos incederet: Sic enim melius, quæ ille referret, utrumq; intellecturum. Stupenda illa tot Regnorum Principis fuit humanitas, cum immortali Rectorum Academicorũ gloria arctiſſimè ſociata!

§. X. In China extremo Orientis Imperio honores & emolumentà ſolis iis propoſita ſunt, qui eruditione præſtant. Qua de cauſa omnes ibi, nullo diſcrimine vel delectu, literis operantur. Suntq; in illo Regno tot Athenæ, quot ſunt civitates & caſtella: & ſunt Doctores penè innumeri, ut credatur, in una Cantonis Provincia ſexagies mille reperiri. *Alexander Valignanus in admirandis Regni Sinenſis. Nicol. Longobardus in Narratione ſinenſi*, de Anno 1598. Cataji Sinarum Regionum urbis ampliſſimæ cives bonarũ artium ſtudioſiſſimi nemini ſummum Imperium committunt, niſi ſe probarit eſſe omni doctrinâ cumulatum. Nec enim in mandandis honoribus, aut generis, aut fortunæ rationem habent; ſed tantum diſciplinæ. Omnes igitur qui Principatum expetunt, in artium ſtudia incumbunt. Ubi autem credunt, ſe aliquam progreſſionem feciſſe, ad certos Judices huic muneri deſignatos accedunt; quorum Suffragio aut indocti repelluntur, aut ut docti cer-

tis honorum inſignibus, & minoris jurisdictionis alicujus adminiſtratione ornantur. Qui autem diutius in ſtudio permanere, & in majoribus diſciplinis verſari cupiunt, ubi certum curſum abſolverint, aliud judicium longè gravius ſubeunt. Judicantur enim à viris multo doctioribus, quibus ſi ſatisfecerint, ad altiorem honoris gradum aſcendunt. Quod ſi adhuc ampliorem ſibi honoris ſpem proponunt, plures annos in ſtudio conſumere, atque ordinatim alia atque alia doctiſſimorum hominum judicia ſubire oportet. Etſi pauci per omnes doctrinæ gradus ad ampliſſimum locum aſcendunt, quod multos præſtantior vis naturæ, non paucos fortunæ deficiat. Hi tamen pauci ſummum Imperium in ſupremo rerum faſtigio collocati adminiſtrant. *Hieronymus Oſorius Libro 3. de gloria, apud Iacob. Middendorp. Lib. 2. Academiar. p. m. 308. Edit. Colon. in 8. Anno* M. DC. II. Æternaturis faſtis inſcribi, & ad omnes Poſteros, ſi qui ſperandi ſunt, transmitti meretur arcta familiaritas, quæ ibidem inter Doctores & Licentiatos Chinenſes floret, atque illibata retinetur. Teſtis eſt αὐτόπτης *Nicolaus Trigautius, è Societate Ieſu*, cujus verba *Lib. 1. de expeditione Chriſtiana apud Sinas, cap. V. pag. 41.* in gratiam Lectoris, cum liber ipſe in paucorum manibus ſit, citra dividiam hic inſeram: Eſt, *inquit*, in hac graduum conſecutione illud admiratione dignum, quam ejusdem anni Collegæ inter ſe neceſſitudinem contrahant; nam non Licentiati minus quam Doctores, quibus fortuna ut faveret, in eundem annum conſpiravit, ſeſe loco fratrum per univerſam vitam habent, ſeque mutuò & propinquos ſuorum collegarum in omnibus rebus adjuvant, unanimi ſemper animorum conſenſione. Cum ipſis quoq; examinatoribus arctius vinculum nectunt, quale ſolet inter parentes & filios, vel diſcipulos ac Magiſtros, debitâ ſemper veneratione; tametſi ſæpè contingat, ipſos diſcipulos altius Magiſtro per ſingulos honorum gradus aſcendere. Denique Doctores à Regibus Hebræorum quondam oſculo honoratos eſſe reperio; hujus tenoris ſunt ſequentia *Rambami ap. Schickardum de Iure Regio Ebræorum, c. 4. Theor. 12. p. m. 229.* Præceptum erat Regi honorare Doctores legis. Cum igitur intrabant coram ipſo Sy-

edriales aut Sapientes Iſraël, aſſurgebat ipſis, collocans eos juxta latus ſuum. Sic fecit Aſa Rex Judæ, etiam diſcipulis adhuc aſſurgendo de throno ſuo, & illos OSCULANDO, appellandoque MI MAGISTER! Mi Domine! Ex quo oſculum Academicum natum ſi quis ſtatuat, f rtè applauſoribus non prorſus deſtituetur.

DISSERTATIO XIII.

DE

OSCULIS AMATORIIS IN GENERE.

SUMMARIA.

I. Duplex Amor, alter bonus genius, alter malus genius Platoni dictus. Ambo boni ſimpliciter. Appetitus naturalis ratione coërcendus. Inſani amoris Symptomata & exempla. Nimius amator propriæ uxoris adulter. II. Amor in appetitu boni vel pulchri, ſive verè ſive apparenter talis conſiſtit. Pulchritudo quid? In ſenſibus externis quandò offenditur. Iucundiſſimum quod amas conſequi. Pulchritudo puellarum. III. Viſus amoris miniſter. Oculi humani encomium. Viſus libidinis aries bellicus. Voluptatis pictura. IV. Aſpectu ſolo conciliatur amor. Amoris ſedes in oculis. Non viſa atque inaudita quandoque amantur. V. Viſionem fieri ſola ſpecierum viſibilium intra oculos receptione demonſtratur. VI. Viſus amoris occaſio quædam. Menſtruus fœminarum ſanguis ſua natura non eſt pravus. Lippitudo non per viſionem ſed per halitum noxium propagatur. VII. Ficini & Valleriolæ ſententia de amore per amantium radios viſorios excitato. V III. *Exemplis & experientiâ evertitur.* IX *Converſatio & colloquia amorem promovent. Coitus animarum per oſcula. Linguarum Commercium, transfundere animas ut una anima ſit in duobus corporibus.* X. *Pro ſerpentem beſtiam facere. Columbari. Savium. Aureolum baſiolum. Varii amantium oſculandi modi.* XI. *Oſculum amantes beatos reddit. Suavia mutua ſunt ſuavia. Dulciſſimis rebus comparantur.* XII. *Amantes innumera baſia poſtulant. Deſiderium ſuavii.* XIII. *Obtorto valgiter labello oſculari contemptus cauſa. Baſia mandere. Morſus in oſculis dulciſſimi. Oſculis quæ ſtrictis labris dantur nulla gratia ineſt. Oſcula purpurea. Oſculum roſeum. Roſa Amaſiis oblatæ. Ex roſis à Venere tactis baſia nata.*

XIV.

XIV. *Morſus hominis alteri exitialis & virulentus.* XV. *Amantes manus, caput, oculos & dimidium labrum oſculantur. Oſcula condimentis ſuaveolentia reddita. Qui nihil olet rectè olet. Locus Martialis diſcuſſus.* XVI. *Laurus excepta baſiis. Fores amaſiæ oſculis ſignatæ. Oſcula ſub prætextu inſpectionis annulorum meretricibus fixa clanculum. Arma & galeæ oſculis honoratæ.* XVII. *Oſcula cũ pomis amatoribus miſſa. Mala Veneri ſacra. Bacchus lætitiæ dator. Amores ſub malo curſitãtes.*

§. I. PHiloſophorum Phœnix *Plato in Sympoſiõ* geminum amorem adducit, alterum qui in mente æternus amor eſt ad divinam pulchritudinem pervidendam, cujus gratiâ Philoſophiæ ſtudia, & juſtitiæ & pietatis officia ſequimur; alterum, in generandi potentia, qui tanquam ſtimulus quidam ad ſobolem procreandam movet appetitum ſenſitivum, atque titillat: is etiam amor perpetuus eſt, à quo aſſiduè incitamur, ut ſupernæ pulchritudinis illius ſimilitudinem in procreatæ prolis effigie effingamus. Hos duos amores in nobis perpetuos Plato duos dæmones aſſerit, qui noſtris animis ſemper adeſſe videntur, quorum alter ad ſuperna, alter ad inferna deprimat. Sunt autem ambo boni ſimpliciter, quoniam tam ſobolis procreatio, quam veritatis indagatio neceſſaria & honeſta cenſetur. Verum, qui ad ſupernam pulchritudinem noſtrum animum attollit, omni ex parte bonus eſt, qui vero in generandi potentia occultè continetur, quique cupido dicitur in hominibus, in animalibus brutis concupiſcentia ferina, quod eſt deſiderium coëundi cum fœmina amata generandi cauſa, non quidem cum certa conſtitutaque fœminâ, ſed juxta mentem Logicorum, cum fœmina in univerſali, non eſt malus, quemadmodum nec appetitus cibi vel potus, quippe cum ille proſervanda ſpecie, hic pro tuendo individuo naturâ ſit inditus nobis. Cum fœmina autem hac vel illa (ut ita dixerim in Individuo) ſi freno rationis non moderetur, naturalis quidem eſt, ſed illegitimus. Appetitus enim hujusmodi (ut *Ariſtoteles* inquit III. *Ethicorum*) puero ſimilis videtur, cujus pædagogus eſt ratio. Nam ſicuti, quandò à Pædagogo nõ regulatur, in concupiſcentias longius progreditur,

(quo-

(quoniam ejus appetitus inſatiabilis eſt) ſic appetitus hujusmodi, ſi ratione non regitur, mentem à ſuo ſtatu adeò dimovebit, ut tandem labatur ad peſſimam corporis & animi labem. Animi quidem, quoniam à præcipuo ejus bono avertet, quod in veritatis contemplatione conſiſtit, & ad Myſteria viliora, ut ad ferinas immanitates, detorquebit. Corporis autem, quoniam corpus ob triſtitiam, qua continuò areſcit, tandem in peſſimam eroſim ducetur, qua multi è vita deceſſerunt. Symptomata ejus graphicè apud *Plautum* in Ciſtellaria *Act. II. Scena* 1, expreſſit Alceſimarchus adoleſcens hac querimonia:

Credo ego amorem primum apud homines carnificinam commentum;
Hanc ego de me conjecturam domi facio, ne foris quæram
Qui omnes homines ſupero, atq; antideo cruciabilitatibus animi,
Iactor, crucior, agitor, ſtimulor, verſor in amoris rotâ miſer,
Examinor, feror, differor, diſtrahor, diripior, ita nullam mentem
Animi habeo, ubi ſum, ibi non ſum, ubi non ſum, ibi eſt animus.
Ita mihi omnia ingenia ſunt: quod lubet non lubet, jam id continuo
Raptat, retinet, jactat, largitur, quod dat, non dat, deludit:
Modo quod ſuaſit, diſſvaſit, quod diſſvaſit, id oſtentat.
Maritimis moribus mecum experitur, ita meum frangit amantem
Animum: neque niſi quia miſer non eo peſſum, mihi ulla abeſt
Perdito pernicies.

Narrat *Matthias Cornax* apud *Zacutum Luſitanum de Medicorum Principum hiſtoria Lib.* 1, *num.* 40, *p.m.* 80, Adoleſcentem adamatæ ſuæ aſſidentem vena ſecundum tempora ſua ſponte disrupta, fervidiſſimi ſimul ac copioſi ſanguinis profluvium paſſum. Quod rarum amoris ſignum ex ebulliente ſanguine & fervido ſpiritu concitatum ſuis oculis conſpexiſſe refert idem autor. Alius apud *Franciſcum Valleriolam Lib.* 2. *Obſerv.* 7. ex amore in inſaniam deductus præ triſtitia & mœrore ſibi ipſi injeciſſet manus, ni ſuorum vi prohibitus fuiſſet. Unde Plato primum amorem, qui mentem ad ſuperna attollit *Calodæmonem*, hoc eſt bonum genium, ſecundum verò, qui ad inferna diripit, *cacodæmonem*, ſive malum genium appellavit, quod ille ſemper ad ſuperna bona animum attol-

lat,

lat, hic autem, quod aliquando ad mala animum rapiat. Ad malum quidem ſi præter legem rationemque rectam in individuo ; hanc Autillam puellam admaverit. Nam qui amat, quam debet, quandò debet, quantoq; amore opus eſt, non vituperio notatur; quoniam amor, quo deperit, legitimus ac moralis Cupido eſt. Quemadmodum venereum uſum non omnes Philoſophi vituperarunt, ſed eum, quandò nec cum quibus, nec quanto, nec quandò oportet, committitur. Quandò enim ſanitatem non delet, nec eſt præter legem ac honeſtus, nec ſupra hominis facultatem, à Philoſophis non vetatur. Quod ſi venereus uſus hoc pacto non vituperetur, minus quoq; Cupido humanus, qui illius deſiderium eſt, vituperio ſignandus erit. Quandò verò excreſcit nimis, etiam in uxore turpitudine non caret. *Sextum* in ſententiis ſcripſiſſe, autor Hieronymus eſt, adulterum eſſe, quisquis in uxorem ſuam ardentior eſt amator: quippe in uxorem alienam, aut in fœminam quæ non ſibi conjux eſt, omnis amor turpis eſt, in ſuam verò nimius. Sapientis eſt uxorem amare, ſed judicio, non autem affectu, libidinem & pruritum ratione & examine reprimendo. *Seneca* cognitum quendam à ſe teſtatur ornatum hominem qui exiturus in publicum faſcia uxoris pectus alligabat, & ne momento quidem præſentia ejus carere poterat; potumque omninò nullum ſibi niſi alterius prægustatum labris vir & uxor hauriebant; alia item pleraq;, nec inepta minus, facientes, in quæ improvida vis affectus erūpebat. Origo quidē amoris honeſta erat, ſed nimietas deformitate nō carebat. Nihil autē refert, quā honeſta cauſa quis inſaniat.

§. II. Prælaudatus Plato in convivio ſuo amorem generaliter ita definit: Ἔστιν ἄρα συλλήβδην ὁ ἔρως ὄρεξις τοῦ τὸ ἀγαθὸν αὑτῷ εἶναι ἀεί. Eſt ſummatim amor appetitio illa, qua unusquisque ſibi bonum ſemper adeſſe cupit. Paulò ante hæc dixerat: homines ſimpliciter bonum amare, & cupere bonum ſibi hoc adeſſe, nec adeſſe tantum, ſed ſemper adeſſe. Unde *Ariſtoteles Lib. 2. Rhetoric. cap. 4.* docet: Amare eſſe, velle alicui quæ exiſtimat bona; & *lib. 8. cap. 7. de moribus* dicit: Quod abſolutè bonum ac jucundum, amabile eſt. Ob eandem rationem *Plotinus* Sectator Platonis *Ennead. 3. Lib. 5. cap. 4.* ſcripſit:

Amorem eſſe actum animæ deſiderantis bonum. *Marſilius* verò *Ficinus* mortui penè Platonis Æſculapius, *in Comment. ad Conviv. Platon.* Amorem pulchritudinis deſiderium eſſe ſtatuit. Quod autem pulchrum idem & bonum eſt, fatente eodem *Platone* & *Marſilio*. Amor itaque affectus eſt appetitus concupiſcibilis, & originem ducit ex rei bonæ, pulchræ & jucundæ cognitione; ex cognitione deſiderium naſcitur. Ignoti enim nulla Cupido. Deſiderium autem hoc ex forti imaginatione rei pulchræ, ſive revera talis ſit, ſive appareat, profluit. Cum pulchritudo ut *Plotinus* inquit, nihil aliud omninò ſit, quam ex plurium congruitate venuſtateq; exoriens gratia, fit, ut hanc in corporibus noſtris, ſi viſu perpendas, coloribus lineisque mira coaleſcentibus proportione, decus gratiſſimum requiras; ſi auribus audituque, vocum modulata conſonantia eam audias; ſi olfactu odoratuque, eam olfacias odorabilium eorum, quæ è nobis ipſis exhalant, ſuavitate; ſi guſtu linguæ baſiisque oris atque labiorum, eam dulcedine deguſtes; ſin autem tactu eam lenitate mollitieq; tangas, eorum videlicet, quæ in carnibus tactilia ſunt, atque in membris per quæ expletur libido. Quandò igitur illi appetitui ſecundum conceptam imaginationem ſatis fit, & amans objecto pulchro potitur, affectus oritur naturalis, blandus & jucundus, qui delectatio & gaudium dicitur, quo calor & ſpiritus excitantur & foventur, totaque corporis conſtitutio vegetior redditur. Ἡδὺ μὲν γὰρ τὸ οἴεσθαι τεύξεσθαι ὧν ἐφίεται. Jucundum eſt, inquit *Ariſtot. Lib. 2. Rhetoric. c. 2.* exiſtimare, ſe conſecuturum eſſe quæ appetit. Eò tendunt antiquiſſimi illi verſus in Delo templi veſtibulo inſcripti:

Κάλλιστον τὸ δικαιότατον· λῷστον δὲ ὑγιαίνειν,
πάντων δὲ ἥδιστον, οὗ ἐρᾷ τὸ τυχεῖν.

Pulcherrimum quod juſtiſſimum. Optima res ſanitas: Præ omnibus verò jucundum, quod quisque amat id conſequi.

Cæterum ad pulchritudinem ſuam ſuſcipiendam, puellæ carnes atque membra, & membrorum partes, os atque anhelitus, ſuavitate odoris diſponi debent. Per olfactum enim homines in puellis gratiam atque pulchritudinem percipiunt, quas non muta

ipſa animalia in ſuis fœminis olfaciunt. Percipiunt ſcilicet in carnibus, potiſſimum in ore & anhelitu odorem, qui ſi ſuavis fuerit, eo ſummâ voluptate fruuntur. Deinde quis puellam omninò pulchram exiſtimabit, ſi ejus caro atque os fœtida fuerint. Quare ſi in fœtore partium turpis ratio deprehenditur, in ſuavitate ipſum pulchrum habebitur. Quod autem ita ſit, ut diximus, puellæ ipſæ nobis argumento ſunt, quæ ut pulchriores reddantur, odoribus unguentis, rebusque odoriferis, ſe illinunt; quod non facerent, niſi per hæc ſe pulchriores fieri arbitrarentur. Quapropter non ſolum per viſum vel auditum, pulchri ſpeciem deferri ad animam patet, ſed etiam per tactum & olfactum. Siquidem in olfactilibus & tactilibus ratio pulchri dignoſcitur, per guſtum verò non, niſi quà ſubit tactus rationem; quà enim per baſia, in labiis, linguâ atque ore dulcedinem quandam deguſtamus, etiam per guſtum ſpecies pulchri defertur. *Auguſtinus Niphus, Lib. de Pulchro cap. 39. 40.*

§. III. Cauſæ externæ amoris ſunt primò ipſum Objectum pulchrum, quod viſu cognoſcitur. *Philoſtratus* enim *in ſuis Heroibus* aſſerit Poetas velle, amorem primum à puellæ viſu proficiſci; ſervari vero poſt illius idolum ab ea animæ virtute, quam Philoſophi memoriam vocant; per imaginationem autem ſæpe revideri atque recognoſci; & ex ea recognita angi, affligi, noctu diuque vexari. Unde Græcum illud Proverbium: ἐκ τοῦ ὁρᾷν γίνεται τὸ ἐρᾷν: *Ex viſu naſcitur amor.* Et illud Latinum dicterium: *Oculi ſunt in amore Duces.*

Summa boni eſt, alacres homini contingere viſus,
Quos quaſi cuſtodes defenſoresq; pericli
Proſpiciens ſummâ natura locavit in arce,

Inquit *Serenus Sammonicus.* Ideoque nihil eſt in hoc ſpectabili mundo pulchrius homine, nihil in homine dignius capite, nihil in capite vultu decentius, nihil in vultu oculis elegantius & amabilius. Sũt oculi moderationis, clemẽtiæ, miſericordiæ, odii, amoris, triſtitiæ fideles internũcii; ita ut anim⁹ in oculis habitare videatur, quos cum oſculamur, animũ ipſum credimus attingere. Nec

immeritò Aphrodiſæus oculos Κάτοπτρον τῆς ψυχῆς dixit. Et ſi credimus Iſidoro, luciferi orbes dicti ſunt oculi, quod occulta detegant. Eleganter *Polemon* oculos arcana cordis prodere ac manifeſtare ſcripſit, quoniam ſigna quæ in oculis cernuntur, ſimulachra ſunt affectuum; qui enim penetrare vult, quod continetur in libro vel littera cordis, facillimè id aſſequetur, ſi legerit titulum & inſcriptionem illius manifeſtam in oculis. Uno verbo: oculi ſunt fidelis quædam inſcriptio cordis, Indices cordis, *Marius Bignoni Venetus, Ord. S. Franciſci Capuccinor. Theologiæ Lector. &c. in Encyclopædia Concionatorum Dominica 14. poſt Pentecoſten, num.* 14. *p.* 255. *Edit. Colon. in* 4. An. 1676. *Cyprianus in tractatu de zelo* notat Dæmonis induſtriam ut oculis illudat, ea via dum intentat ruinam animæ præludendo. Offert *inquit*, oculis formas illices & faciles voluptates ut viſu deſtruat caſtitatem. *Auguſtinus ſerm.* 83. *de tempore.* Prima adulterii tela, oculorum ſunt, ſecunda verborum. *Gregor. Nyſſenus homil.* 4. *in Eccleſ.* ſcite viſum appellat bellicum veluti arietem, quo fœda libido quatit animas. *Baſilius Seleucienſis Orat.* 6. Cum armis vincerent, oculis labebantur, pilis atque haſta ſuperiores formæ jaculis vulnerabantur. Voluptatem cum oculis iniiſſe fœdus turpe in perniciem animæ dicit *Ambroſius Lib.* 1. *de Abel cap.* 4. Ubi voluptas depicta ſuis coloribus nobis ita objicitur: Ludentibus jaculans palpebris retia, quibus pretioſas juvenum animas capit, oculis prima tentamenta proludens, quaſi diceret, in his qui oculos impudicè vibrant, mulierum aſpectus eſſe velut præludia inſtantis ſordidæ voluptatis.

§. IV. Manent itaque oculi non ſolum in amore, ſed in omnibus actionibus noſtris ſi non duces, certè tamen miniſtri, qui oblata rerum viſibilium & extra advenientium ſimulachra excipiunt & Dominæ ſuæ, facultati ſenſitivæ, intus offerunt, quod hiſtoriæ tam ſacræ quam profanæ nullibi non comprobant. Cum David venuſtam Bathſebam in horto lavantem videret illicito amore exardeſcere cœpit. Simili modo ubi duo illi deliri ſenes, & Aſſyriorum dux bellicus Holofernes, iſti Suſannam, hic verò Juditham, miræ pulchritudinis fœminas conſpexiſſent, illico earum amore

amore correpti fuerunt. Hinc *Dido apud Virgilium* de Æneæ conſpectu ita conqueritur.

Ut vidi, ut perii, ut me malus abſtulit error.

Et Medea apud *Ovidium in Epiſtola Iaſonem* accuſat his verbis:

Tunc ego te vidi; tunc cœpi ſcire quis eſſes,
Illa fuit mentis prima ruina meæ.
Vt vidi, ut perii, nec notis ignibus arſi,
Ardet ut ad magnos pinea tæda Deos.
Et formoſus eras & me mea fata trahebant:
Abſtulerant oculi lumina noſtra tui.

Eaſdem querelas ingeminat *Plautinus amator ſenex Demipho in Mercatore Actu 2. Scenâ 2.*

- - - atque ego
Illam adſpicio forma eximia mulierem
Filius quam adduxit meus matri ancillam ſuæ,
Quam ego poſtquam adſpexi, non ita amo ut ſani ſolent
Homines, ſed eodem pacto ut inſani ſolent.

Et ſic plerique ſuo experimento probant eſſe verũ *Theocriti* effatum de homine mente capto, quia oculis hiantibus & patulis hauſerat obverſantes mulierum obſcœnarum ſpecies impudicas: ὡς ἴδεν, ὡς ἐμάνη, ut vidit ut periit. Eſt hic opportuna nota, cujus obſequio Medici inferre ſolent, an homo bene valeat, vel ægrotet. Hippocrates n. Lib. 6. Epidemiorum. Ὀφθαλμοὶ ὡς ἂν ἰσχύωσιν, οὕτω καὶ γυῖον Homo, cujus oculi ſunt caſti & dedignantur ea videre, quibus luxuria accenditur, profectò purus eſt, & ab immundis ſordibus alienus. Ille verò ſecus, qui corpora ſpecioſa videre cupit, & geſtit, habet oculos luxuriâ accenſos, & inde patet, turpi Veneris incendio cordis ejus intima conflagrare. Luxit inde Regem ſuum Eduardum II. Anglia, qui cum poculum vini ab egregia & eleganti muliere porrectum acciperet, diu hæſit in vultu meditando obviæ fœminæ, longiorque mora dedit locum & anſam ſicario Regem occidendi, quem convenire non poterat hactenus occupatum. Itaque vino & muliere periit Rex inclytus, qui ſe recepiſſet incolumis, ſi abſtemius à fœmina oculos avertiſſet, *Andreas Du*

 Cheſne

Cheſne in Hiſtoria Angliæ ſub Ann. 977. Proinde oculis urendi major eſt vis, quam ipſi igni; hic enim urit eos qui tangunt, at formoſi etiam procul intuentes accendunt, etiamſi non tangantur. Nam præcipua amoris ſedes in oculis conſtituenda. *Philoſtratus Epiſtola* 50. O mala faciſeri amoris, unde mihi animum occupaſtis? Nonne videlicet ex oculis? Sic & amor per arcem oculorum, non lignis aut laterculis, ſed ſolis palpebris munitam, inquietum paulatim animum ingreditur. Celeri quidem ut alatus, liber verò ut nudus, invictus ut jaculator. Primi nobis pulchritudinis facem extuliſtis. *Muſæus in Leandro*, cum mortalium animos veluti ſagittis amore figi ceciniſſet, ſubjicit: O amor! O amor! qui per oculos inſtillas Cupidinem. *Plutarchus Libro de Amore*: Capiendi amoris viſus eſt anſa. Et hæc quidem omnia quamvis rectè ſe habeant, proſtant nihilominus tamen indubitatæ fidei exempla, etiam non viſa atque inaudita amari nec non diligi poſſe, ſed incognita hautquaquam. Achilles enim, ut quidam ajunt, qui Trojæ aderat, & Helena, quæ in Ægypto manebat, absque mutuo aſpectu ſe perditè adamârunt. Sola enim hinc inde narratione audita, ſe invicem deperierunt. Non multis annis ante nos Rudelſus, Blajæ Dominus, Comitiſſam, quæ Tripoli imperitabat, ſuæ pulchritudinis famâ per eos peregrinos delata qui ex Antiochia redibant, ſummopere deperivit, qui illius amore exardens in Tripolim adnavigavit, ut ejus, quam audierat, pulchritudine frueretur, captus vero in itinere à ſæva ægritudine, quum tandem ad eam perveniſſet, Deo gratias agens, quod tantum numen videre ſibi conceſſiſſet, in illius puellæ brachiis non absque animi utriusque mœrore è vita exceſſit. Apud *Athenæum Lib. XIII. Deipnoſophiſt.* Chares Mitylenæus *Lib. X. Hiſtor. Alexandri* prodidit, nonnullis quosdam amatos fuiſſe nunquam antea conſpectos, quorum ſpecies tantum in ſomnis obſervata fuiſſet. Nec ab ratione eſt quod hi opinantur. Si enim amor deſideriũ fruendi pulchri eſt, & poteſt quis inviſũm pulchrum deſiderare, ut eo fruatur, fit, ut inviſa atque inaudita interdum vi famæ amentur. *Ariſtoteles ethicorum octavo*, aſſerit, poſſe nonnunquam inter aliquos, qui ſeſe nunquam viderint, mutuam eſſe benevolentiam, licet non amicitiam, quare & mu-

tuus

tuus amor: hunc in modum, ut quidam volunt, Paris claſſem inſtruxit, ſpartamque cauſſa viſendæ Helenæ pulchritudinis appulit. *Niphus Lib. de Pulchro cap. LXI.*

§. V. Quando autem dicitur per oculos amorem concipi, non putandum eſt, quod oculi radiis viſoriis abs ſe emiſſis & intentius in amatam directis ad cor ipſius penetrent idque vulnerent, vel igneo radioſoque ſpiritu nitentes, pulchritudini amatæ vehementer intenti, radiorum ſuorum aculeos in adſtantis oculos ejaculentur, uti *Marſilius Ficinus in Commentar. ad Platonis Convivium*, & ex eo *Valleriola Lib. 2. Obſervat. 7.* ſtatuit. Nos hic cum Ariſtotele, cujus ſententia in Scholis hodie recepta eſt, aſſerimus, viſionem non radiorum ab oculis emiſſione, ſed ſpecierum ſive imaginum viſibilium intra eos receptione fieri. Ita liquet ex II. *de Animâ cap. 7. textu 67. ac 74.* & cap. 12. contextu 121. docet Philoſophus, omnem ſenſum eſſe ſuſceptivum formarum ſeu ſpecierum ſenſibilium. Καθόλε περὶ πάσης αἰσθήσεως δεῖ λαβεῖν ὅτι ἡ μὲν αἴσθησίς ἐστι τὸ δεκτικὸν τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν ἄνευ τῆς ὕλης. Oportet univerſaliter de omni ſenſu accipere, quod ſenſus eſt ſuſceptivum formarum ſenſibilium ſine materia. Quod ſi autem omnis ſenſus ſecundum Ariſtotelem formas recipit ſenſibiles, perque ejusmodi ſuſceptionem ſenſatio fit, jam viſio quoque ad Ariſtotelis mentem receptione abſolvitur. Certè emiſſionem prorſus rejicit *libro de ſenſu & ſenſili cap.* 11. Irrationabile omnino eſt, inquit, exeunte quodam viſum videre & aut extendi uſque ad aſtra, aut quadamtenus prodeuntem conjungi, ſicut quidam dicunt. Iſto enim melius eſt in principio conjungi oculi: ſed & hoc ſtultum, quid enim eſt conjungi lumen lumini, vel quomodo hoc poſſibile eſſe: non enim quodlibet conjungitur cuilibet, & interius exteriori quomodo? membrana enim intereſt. Contra radiorum emiſſionem *Balthaſar Tellez part. 4. ſummæ in lib. de Animâ diſp. 81. ſect. 11. n. 7.* inter alia urget, quod cæterorum ſenſuum ſenſatio fiat receptione, & proinde idem de viſione valere oporteat. Qua ratione *Franciſcus* quoq; *Murcia* utitur *diſput. 6. ſuper Lib. 2. de Anima quæſt. 6.* Actus auditionis, inquit ille & actus aliorum ſenſuum non fiunt extra mittendo aliquid, ſed potiùs recipiendo intra ſe ſpecies ſenſibiles. Quis enim dicat, auditum ut audiat, aliquid debere extra ſe mittere: ergo neq; in potentia

viſivâ id debet concedi. Et *Franciſcus Piccolomineus libro de ſenſu viſus cap.* 17. Confirmatur, ait, hæc opinio per reliquas cognoſcentes facultates, nulla enim in homine eſt facultas cognoſcens, quæ primo ab objecto non moveatur. Ita mens à Phantaſiâ, hæc â Senſu communi, hic ab externis ſenſibus moveri dicitur. Similiter reliqui externi ſenſus per ſolam receptionem ſentiunt. Quare non eſt putandum, de ſolo viſu ſecus ſe habere. Confirmatur, quia non eſt conſonum rationi quod ſenſus eminentior cæteris, ſibi ſolus mendicet objectum. Conf. *Daniel Sennert. lib. VII. Epiſt. Nat. ſcient. c. 11.* Quod autem Senſatio aliter quam receptione ſpecierum fiere nequeat, patet: Nam ut ſenſio ſit, ſenſum oportet ab aliquo ſingulari determinari, cum ipſe ad ſenſibilia omnia indifferenter ſe habeat, & niſi ita fiat, cauſa non poſſit reddi, cur potius hoc quàm aliud ſentiatur. At nequit ab alio determinari quàm Objecto, quæ determinatio reipſa eſt motio ſenſus, qua Objectum recipitur. Non ſuſcipitur tamen Objectum ſecundum Subſtantiam ſuam, quia hæc ad ſenſum ſæpe non pertingit: Ergo quoad imaginem ſive ſpeciem. Quod ſi verò omnis Senſio provenit à determinatione ſive motione ſpeciei ſenſibilis, etiam viſus, quandò in exercitium deducitur, viſibilem ſpeciem recipiet. Porrò conſtat tum alios ſenſus ab excellente ſenſibili lædi, v. g. à vehementiori ſono auditũ; tum viſum ab aſpectabili excellente. Quis enim neſciat nimio lumine viſionem inhiberi, & aciem oculorum obtundi. Quidquid autẽ ſubjectum lædit, ab eo recipiatur oportet; ſed viſibile excellens lædit viſum, ergò à viſu iſtud recipitur. Majorem nemo, opinor, negabit. Minor experientiâ nititur. Itaq; manifeſtum eſt viſionem fieri ſola ſpecierum viſibilium intra oculos receptione, ſive immiſſione, objecta repræſentantium & vices eorum gerentium. Hoc ſuppoſito, dico: rem amatam oculis tanquam ſenſui externo objectam per eos ad ſenſus internos inprimis imaginationem deferri, quæ dum ejus ſpeciem ut pulchram apprehendit, ſibique firmiter imprimit, eam deſiderare incipit, & ſibi adeſſe, (ut Plato loquitur) imò unire cupit. Quod deſiderium quo magis intendit, eò vehementior evadit amor, adeò ut ſimul cor afficiatur & conturbetur. Cum videret, inquit

Scriptura, Juditham Holofernes, quod excellentis eſſet formæ, cor ejus concuſſum eſt: ἐσαλεύθη habent LXX. Interpretes. Lutherus reddidit: Da er ſie anſahe / wallet das Hertz in ihm; id eſt, cor amore commoveri & quaſi intumeſcere cœpit.

§. VI. Simile à Marſilio adductum nihil ad rem facit. Non enim quemadmodum lippus lippum facit, & mulieris menſtruatæ oculi ſpeculum polluunt; ita etiam amantis oculi ſuis radiis viſoriis oculos amatæ feriunt, & ad interiora cordis penetrant, idque ad mutuum affectum incitant. Lippientium enim impuri oculi halitus vitioſos ex maligno humore promanantes ad alterius adſtantis oculos extrinſecus tantum, transmittunt, & cum oculorum tunicæ vicinæq; partes tenerrimæ ſint, illas facili negotio ſimili tabe inficiunt. Eadem ratione, ſi menſtruus ſanguis etiam oculos invadit, eosque maculat, virulenta ejus effluvia ſpeculi, ceu corporis denſi, glabri & pellucidi, extrinſeca ſaltem ſuperficie excipi & contaminari neceſſe eſt. Confirmat noſtram ſententiam ſuo calculo *Martinus Delrio Lib.* 1. *disquiſit. Magic. cap.* 3. *quæſt.* 4. ſic ſcribens: *Viſus, amoris initii & incrementi duntaxat eſt occaſio quædam: Nam principio viſæ formæ ſimulachrum viſus offert imaginationi: quod ſimulachrum Phantaſia volvens ac revolvens, cauſa eſt cur homo iſtud objectum judicet dignius eſſe, quod ametur & expetatur, rebus cæteris. Sic incipit quis amare: mox amor præſentia rei amatæ fovetur & gliſcit, non quod objectum externis oculis videat, (nam & abſentes magis amore cruciantur;) ſed quod aſſiduè de illo cogitet, illudque plus quàm par eſt, æſtimet, & ſibimet imaginando fomenta & faces præbeat amori. Etenim ſi non intrinſecum malum foret, & ab externa penderet viſione, cur cum plures ſimul eandem videant, & ab eadem videantur, unus iſte deperit, contemnunt cæteri? Lippitudo, & à menſtruatæ viſu ſpeculis inuſtæ maculæ, non ab ipſa viſione & oculi organo manant, ſed vel ab halitu infecto, per os ac nares erumpente, vel concavitatibus oculo vicinis, & ſuffuſioni mixtis ſpiritibus contagioſis. Ad oculum n. eſt foramen, cui indita pupilla, ex qua per nervum opticum viſio procedit. Actio ſanè innoxia. Eſt etiam foramen cerebri aliud, undè nervus motivus, de ſecundo nervorum conjugio natus, prodit, per hoc foramen cerebrum fundit lacrymas, lippitudinem & alios pravos humores ac*

 ſpiri-

ſpiritus, & inde per exteriores oculi partes, & orbis ipſius circumferentiam, inter palpebras & tunicam candidam, hujusmodi fluores ſtillant. Jungo locum ex *Franciſci Valeſii Philoſophiâ ſacrâ cap.* 68. Quæ de menſtruo ſanguine, affirmant, *inquit*, falſa eſſe ac fabuloſa, ipſum indicat experimentum. Verſamur enim quotidiè cum menſtruatis citra ullam noxam, à quibus tamen, ſi vera illa eſſent, neque lapides, neque ipſa duriſſima metalla illæſa eſſe poſſent. At verò menſtruus ſanguis eſt ipſemet, quo mulier nutritus, qui nonnunquam ob ſolam redundantiam citra ullam pravitatem emittitur, aliquandò etiam ob malam qualitatem, qualis tamen eſt in reliquo ſanguine.

§. VII. Secundum *Ficinum* autem, & *Valleriolam*, amantium oculorum radii viſorii, non tantum extrinſecus amatæ oculos efficiunt, ſed aculeos ad cor uſque penetrantes transmittunt. Verba *Ficini l. c. p. m.* 793. *Operum Platonis* hæc ſunt; *quid mirum; ſi patefactus oculus & intentus in aliquem, radiorum ſuorum aculeos in adſtantes oculos jaculatur, atque etiam cum aculeis iſtis, qui Spirituum vehicula ſunt, ſanguineum illum vaporem, quem ſpiritum nuncupamus, intendit. Hinc virulentus aculeus transverberat oculos, cumque à corde percutientis mittatur, hominis perculſi præcordia, quaſi regionem propriam repetit, cor vulnerat, inque ejus duriori dorſo hebeſcit, reditque in ſanguinem. Poſteriora hæc verba* Valleriola *ita exprimit: Hic ſpiritus incenſus & jam amatæ rei ſpecie agitatus, cor exagitat, inflammat, uritque nimio motu atque caloris æſtu, dum vehementer potiri re amata amans deſiderat, dumque viciſſim illa nitentes in illum oculos convertit, adeoque mutuo aſpectu amantes viſorios utrinque manantes radios complicant & commiſcent; annon aſpectu amatorio præcordia ſpiritali telo figent, & una cum aſpectu mutuo alter alterius amorem combibet? Hæc omnia* Marſilius Appuleji *exemplo confirmat*, Lib. X. Mileſiar. *Cauſa* inquit *omnis, & origo præſentis hujus doloris, etiam medela ipſa & ſalus unica mihi tute ipſe es. Iſti enim tui oculi per meos oculos ad intima delapſi præcordia, acerrimum meis medullis commovent incendium. Ergò miſerere tua cauſa pereuntis. Et Lyſiam Oratorem Thebanum amantem Phædrum Myrrhuſium ita introducit: Lyſias in Phædri vultum inhiat, Phædrus in oculos Lyſiæ ſcintillas ſuorum*

rum defigit oculorum, cumque ſcintillis una transmittit & ſpiritum. Radius Phœdri radio Lyſiæ facilè copulatur, ſpiritui quoque facilè jungitur ſpiritus. Vapor hujusmodi Phædri corde genitus, Liſiæ ſtatim peti præcordia, quorum hebetudine fit compactior & in priorem Phœdri relabitur ſanguinem; ita ut Phœdri ſanguis, quod mirum eſt, jam in corde ſit Lyſiæ. Hinc ad clamorem confeſtim prourmpit uterque: Lyſias ad Phœdrum: Cor meum Phœdre, chariſſima viſcera. Phœdrus ad Lyſiam: O ſpiritus meus, o meus ſanguis, Lyſia. Sequitur Phœdrus Lyſiam, quia cor ſuum poſcit humorem. Sectatur Phœdrum Lyſias, quia ſanguineus humor vas proprium poſtulat, ſuam exigit ſedem. Verum Lyſias ſectatur Phœdrum ardentius. Facilius enim cor ſine minima humoris ſui particulâ, quam humor ipſe ſine corde proprio vivit. Rivus fonte magis, quàm fons rivulo indiget. Igitur ut ferrum, qualitate Magnetis accepta, ad lapidem hunc trahitur quidem, lapidem verò non attrahit: Ita Lyſias Phœdrum magis, quam Phœdrus Lyſiam ſequitur.

§. VIII. Verum enim verò magnas nugas agunt qui tali modo Philoſophantur. Sane ſi tanta vis ineſſet amantium oculis eorumq; radiis viſivis, ut inſtar aculei vel teli ad intima cordis penetrarent, nunquam amata ab amantis amore tuta eſſet, nec unquam amantes ab amata contemnerentur, quod tamen ſæpius multis uſu venire ſolet, qui illud Auſonii ingeminant:

Hanc volo, quæ non vult, illam quæ vult ego nolo.

Imò ſi radii ex oculis in alterius oculos tranſmiſſi provocarent amorem, obtenta re amatâ, amoris igniculi non extinguerentur, ſed majus indies pluribus aliis de novo receptis, caperent incrementum; cui autem quotidiana experientia reclamat. Pothifari Ægyptii uxor ardentiſſimo amoris œſtro percita quotidie in Joſephum oculos detorquebat, nec ullum requiſitum ex mente Ficini ejusque hyperaſpiſtæ Valleriolæ, tam in Joſepho qui Juvenis erat ſucculentus copioſorumq; ſpirituum, quam in Juvencula libidinoſa deſiderabatur, nec tamen eorum oculi radiiq; viſivi id efficere potuerunt, ut Joſephus amore reciproco vicem referret. Sic Holofernes tota mente in Juditham intentus erat, fixoque intuitu oculos in eam vibrabat, attamen tantum aberat, ut iſtius aſpectus quamvis gratioſus & amore plenus Juditham illaquearet ejusque cor pari amore inficeret, ut potius illa

affectu prorſus contrario, facto tamen heroico barbari hoſtis caput præſcinderet; ſimiliter apud *Ovid. Metamorph. l. 14.* circa finē.

Viderat à veteris generoſam ſanguine Teucri
Iphis Anaxaretem humili de ſtirpe creatus,
Viderat & totis perceperat oſſibus ignes.

Neque tamen hunc ſuum amoris ignem in Anaxaretis oculos vel cor radiorum viſoriorum virtute trajicere potuit, ſed illa

Durior & ferro quod Noricus excoquit ignis,
Et ſaxo, quod adhuc vivum radice tenetur,
Spernit & irridet, factisque immitibus addit
Verba ſuperba ferox, & ſpe quoque fraudat amantem.

Notanter quoque differit Caſpar à Reies *Quæſt. 24. n. 20.* Si ſubſtantia aliqua ex corpore pulchro in aliud transmitteretur, non poſſet permanentiam habere, quia vel eſſet aliquid in vaporis formâ, vel radii igniti corpus ad illum amorem accendentes, quæ tandem ſubſtantiæ tenuiſſimæ, vel antequam reciperentur, facilè in medio diſſiparentur, quod & receptæ facerent. Sed cum videamus affectum & deſiderium tantopere non ſolum permanere, ſed vexare, & amantem cruciare, id mille affectiones movere clarum eſt, quod concepta pulchri ſpecies imaginationi repræſentata continuò cæteras facultates etiam movet, ut in illius ſpeciei objectum aſſidue feratur, illud cogitet, ardenter deſideret, atque potiri exoptet. Feneſtræ igitur tantum ſunt oculi, quæ ſpeciem externam amatæ ad interiores domus partes transferunt, & quidem ad interiora amantis non amatæ. Eam ob cauſam Rex David ita Deum precatur, Pſal. CXIX. v. 37. *Averte oculos meos ne videant vanitatem*, Et Chriſtus in Evangelio dicit: *Matth. 5. v. 28. Qui viderit mulierem ad concupiſcendam eam, jam adulterium cum eâ commiſit in corde ſuo.* Quare etiam jubet Dominus, *Quod ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te*, ibid. v. 29.

§. IX. Secunda cauſa externa eſt converſatio & colloquia, præprimis amatoria cum objecto illo pulchro. Quandò enim frequenter offertur perſona amata, pedetentim fortius imprimitur ejus pulchra ſpecies imaginationi, & affectus hic magis ac magis augetur, ita ut imaginatio continuo talem ſpeciem ſibi repræſentet,

tet, de tali perpetuò cogitet, illam anxiè deſideret, eaque ratione tandem, ut *Seneca* habet, *labitur totas furor in medullas, Igne furtivo populante venas*, in Hippolyto, v. 278. ſeq. In converſatione liberiori præcipuum locum occupant tactus, quando ſolæ manus, facies aut brachia nuda attrectantur. *Gregorius Nazianzenus* ait *Orat. VI.* tactum veluti rabie laborare, quia lethale virus furoris amantium hiantibus undequaque poris cordibus inſtillat. Concolor eſt ſententia *Hieronymi Libr. in Iovinianum*, ubi ſcribit: incautos corporum tactus eſſe vicinos inſaniæ. *Idem in vita Hilarionis* ait: tactus atque jocos eſſe morituræ virginitatis principia. *Tertullian. Lib. de ſpectaculis cap. 25.* Dum ſunt diſcolores ſexus, una prava geri, quæ commercio inquit ſcintillas libidinum conflabellabant. Atque hunc effectum maximè producit *oſculum amatorium*, in quo varias amantium ineptias obſervare licet. Primò enim illud vel labellis porrigitur, ut quaſi hinc & hinc errantes amantium animas transfundat, quando colliſa labra crepitant, & alligata mutuo ambitu corpora animarum quoque mixturam faciunt, *Petronius in Satyrico cap. XCII.* Perquam belle *Ariſtænetus Lib. 2. Epiſt. 7.* de oſculis inter amantes: ἐγγὺς μὲν τοῦ στόματος ἡ καρδία, ἡ δὲ ψυχὴ τῶν θυρῶν. Hoc eſt, tum cor proximum ori, proximaque anima, januæ ſuæ. *Et eodem Lib. Epiſt. XIX.* οὐ μόνον στέρνῳ ἁρμόζοντες, ἀλλὰ καὶ φιλήμασιν ἐπισυνάπτοντες τὰς ψυχάς. Τοῦτο γὰρ τὸ φίλημα δύναται καὶ τοῦτό ἐστιν ὁ βουλόμενος. Σπεύδουσιν αἱ ψυχαὶ διὰ τῶν στομάτων πρὸς ἀλλήλας, καὶ περὶ τὰ χείλη συναπτοῦσιν, καὶ ἡ μίξις αὐτὴ γλυκεῖα γίνεται τῶν ψυχῶν. Non admotis ſolum pectoribus, ſed juncta per oſcula ipſis etiam animis; hoc enim oſculum poteſt, hoc petit. Feſtinant invicem ad ſe animæ per ora concurruntque circa labia, fitque ibi coitus animarum dulciſſimus. Huc reſpexit *Plato* carmine in *Agathonem*, quod eſt apud *Laertium* & A. *Gellium Libro XIX. Noctium Atticarum cap. 11.*

Τὴν ψυχὴν Ἀγάθωνα φιλῶν ἐπὶ χείλεσιν εἶχον.
Ἦλθε γὰρ ἡ τλήμων ὡς διαβησομένη.

Quod fortaſſis *Gellius*, vel alius apud eundem & *Macrobium Lib. II. c. 2.* in plures verſiculos liberius transfudit, inter Pſeudepigrapha Petronii tali modo:

 Dum

Dum ſemihulco ſuavio
Meum puellum ſuavior,
Dulcemque florem ſpiritus
Duco ex aperto tramite
Anima tunc ægra & ſaucia
Cucurrit ad labias mihi,
Rictumque in oris pervium,
Et labra pueri mollia
Rimata itineri tranſitus
Ut tranſiliret nititur.
Tum ſi moræ quid pluſculæ
Fuiſſet in COITU OSCULI,
Amoris igni percita
Tranſiſſet, & me linqueret.
Et mira prorſum res foret,
Ut ad me fierem mortuus,
Ad puerum ut intus viverem.

Ejusdem cenſus eſt illud *Lucilii Satyra 20.*

Eduxique ollis animam in primoribus labris.

Ovidius Libro II. *Amorum Elegia* V. *Linguarum commerciū appellat.*

- - - - - Tota labellis
Lingua tua eſt noſtris, noſtra recepta tuis.

Concinit *Petronius* non multum ab initio Satyri:

Qualis nox fuit illa, Dii Deæque
Quàm mollis torus, hæſimus calentes,
Et transfudimus hinc & hinc labellis
Errantes animas, valete curæ,
Mortalis ego ſic perire cœpi.

Ex recentioribus *Ioh. Pierius Valerianus* inter Poemata varia Hieroglyphicis annexa collacteum hoc exhibet, p.m. 104. Μία ψυχὴ, δύο σώματα.

Unam animam & corpus geminum qui dixit amorem,
Ore uno geminas vult animare tubas.
Sed pietas, & rara patrum ſapientia, certam
Edocet eſſe animam, corpori utrique ſuam.

Nec

Nec paritas facit ulla, vel omnis ὁμοιομερία
Ut duo, quæ numero ſint, ea in unum abeant.
Nec te adeo rerum quæ fertur ὁμιλία, fallat,
Ignem igni ut jungat quis, vel aquam det aquæ.
Verum animam invenias animæ ceu glutine quodam
Conjungi, id quotiens oribus ora premas.
Ergo nota una poteſt dictum emendare Platonis;
Nempe ubi ſcriptum olim σώματα; fac ςόματα.

§. X. Secundò lingua prolatâ aliquem ad baſiandum invitabant, id teſtatur *Plautus Aſinar. Actu IV. Scenâ 1.* Fortè ſi tuſſire occœpſit, ne ſic tuſſiat, ut cuique linguam in tuſſiendo proferat. Quod illa autem ſimulet, quaſi gravedo profluat, hoc ne ſic faciat? Tu labellum abſtergeas potius, quam cuiquam ſavium faciat palam. *Iohannes Palmerius* legit, quam cuiquam illa *ſalivium* faciat. Nota inquit, veterum oſcula ſolitos transdere linguam, ac *proſerpentem beſtiam facere*, & invicem ſalivas oris miſcere. Itaque eleganter *Catullus Epigrammate Elegiaco X. de Gallo:*

Sed nunc id doleo, quod puræ impura puellæ
Suavia conjunxit ſpurca ſaliva tua.

Et oſculantes, ut ſunt ineptiæ amantum, rogabant amicam, ſalivium ſibi faceret. *I. Douza* ſavium, *inquit* hic longe diverſum à communi uſu ſignificare autumo; & ſalivam expono, quam ſuſpicioſus amator aliorum oculis prodi aut palam fieri non vult. Quo ſenſu & *Catullus*, ſed nunc id doleo &c. Et *Lucretius Lib. IV.*

- - - - Junguntque ſalivas
Oris, & inſpirant preſſantes dentibus ora.

Confer. *Comment. Taubmanni ad l. cit.* Quandoque *linguis exſertis* colludebant, unde Phraſis peculiaris, *columbatim labra conſerere*, vel *labris alicui columbari* originem duxit. *Vid. Taubmanni commentar. ad Plauti Aſin. Act. 1. Sc. 3. p. 94. Plautus Aſinar. Act. 3. Sc. 3.* vocat *facere proſerpentem beſtiam*, Græcis dicitur καταγλώττισμα. Ad illud oſculum digitum intendit *Appulejus lib. 11. Mileſiar. Quid iſthic inquã, eſt mea feſtivitas, cum ſim paratus, vel uno ſuaviolo interim recreatus, ſuper iſtum ignem aſſari? Et cum dicto arctius eam complexus, cœpi ſuaviari. Iamque æmulâ libidine in amoris parilitatẽ congermane-*

maneſcenti mecum, jam patentis oris halitu cinnameo, & occurſantis linguæ illiſu nectareo prona cupidine adlubeſcente, pereo inquam. Et Lib. VI. parum ab initio. *Si quis à fuga retrahere, vel occultam demonſtrare poterit fugitivam Regis filiam, Veneris ancillam nomine Pſychem; conveniat retro metas Martias, Mercurium prædicatorem, accepturus Indicinæ nomine ſeptem* SAVIA SVAVIA, & unum blandientis adpulſu linguæ longè mellitum. Easdem tibias inflat *Tibullus Lib.* I. *Elegia IX.*

Et dare anhelanti pugnantibus humida linguis
Oſcula

Talia quoque *Sannazarius* deſideravit *lib.* I. *Epigrammatum p.* 144. ſic canens *ad Ninam* :

Sexcentas Nina da, precor, roganti
Sed tantum mihi baſiationes:
Non quas dent bene fratribus ſorores;
Nec quas dent bene filiæ parenti,
Sed quas nupta rogata det marito;
Et quas det juveni puella charo.
Juvat me mora longa baſiorum,
Ne me tam citò deſerat voluptas.
Nolo marmora muta, nolo pictos
Dearum Nina baſiare vultus:
Sed totam cupio tenere linguam
Inſertam humidulis meis labellis.
Hanc & ſugere, morſiunculasque
Molles adjicere, & columbarum
In morem, teneros inire luſus,
Ac blandum ſimul excitare murmur;
Hæc ſunt ſuavia dulciora melle
Hyblæo, & ſiculæ liquore cannæ,
Hæc ſola Ambroſiæque Nectarisque
Succus fundere, ſola habere poſſunt.

Et Ioh. Iovianus Pontanus lib. I. *amorum ad Cinnamam:*

Da mihi baſiolum mea Cinnama; quale furenti
Antehac nulla viro fœmina ſurripuit.

Cum-

Cumque meis pariter conjunge labella labellis,
Proſerpente mihi fit vaga lingua duplex.
Morſibus in blandis deſit dens, murmura deſint,
Excluſusque vaga ſpiritus ex anima.
Laſcivum ſatis eſt, quod mollis Francia libat,
Verum hoc aureolum eſt Cinnama baſiolum.

Nec non *Johannes Secundus Baſio decimo p.m.* 86.

Non ſunt certa meam moveant quæ baſia mentem,
Uda labris udis conſeris, uda juvant:
Nec ſua baſiolis non eſt quoque gratia ſiccis,
Fluxit ab his trepidus ſœpe ſub oſſa vapor.
Dulce quoque eſt oculis nutantibus oſcula ferre,
Autoresque ſui demeruiſſe mali:
Sive genis totis, totive incumbere collo,
Seu niveis humeris, ſeu ſinui niveo;
Et totas livore genas, collumque notare,
Candidulosque humeros candidulumque ſinum,
Seu labris querulis titubantem ſugere linguam,
Et miſcere duas jacta per ora animas:
In que peregrinum diffundere corpus utramque,
Languet in extremo cùm moribundus amor.
Me breve, me longum capiet, laxumque, tenaxque,
Seu mihi das, ſeu do, lux, tibi baſiolum;
Qualia ſed ſumes, nunquam mihi talia redde:
Diverſis varium laudat uterque modis.
At quem deficiet varianda figura priorem
Legem, ſubmiſſis audiat hanc oculis:
Ut, quot utrinque prius data ſint, tot baſia ſolus
Dulcia victori det, totidemque modis.

§. XI. Sanè oſculo muliebri nihil ſuavius reperitur. *Achilles Tatius libro IV. de amoribus Leucippes & Clitophontis, p.m.* 236. Imò oſculum amantes ſuper omnia beatos reddit, præſertim ſi ſit mutuum; quorſum tot Poetarum ſuſpiria tendunt. Hinc laudatus *Pontanus Lib.* 1. *Amor. fol.* 18, de Amaſia ſua ſcribit;

 San-

Sancta favet, jamque & placidis arriſit ocellis
 Aureolumque dedit lux mea baſiolum.
Baſiolum nigra quo me revocavit ab unda
 Atque animam feſſis reddidit articulis.
Quo ſine non Arabum ſylvæ, non rura Sabæa,
 Ambroſiæ ſpiret nec ſine mollis odor.
At tibi ſervati tanto pro munere vatis,
 Sudabant tepidis thurea dona focis.

Itemque *lib.* II. *Eridanorum fol.* 126. *ad Ambroſiam*:

Sparſiſti Ambroſia Ambroſiam per labra, meiſque
 Suxiſti è labris Ambroſia Ambroſiam.
Suavia tunc & enim ſunt ſuavia, mutua cum ſunt,
 Et dant, & capiunt mutua qui faciunt.
Ambroſiam diffunde, dedi cum baſia, ſuge
 Cum capis alternis Ambroſia, Ambroſiam.
Suavia ſic & erunt tibi baſia noſtra, mihique
 Et tua, & Ambroſia ſtillet uterque ſua.

Iohannes Secundus Baſio ſecundo:

Vicina quantum vitis laſcivit in ulmo,
 Et tortiles per ilicem
Brachia proceram ſtringunt immenſa corymbi;
 Tantum, Neæra, ſi queas,
Candida perpetuum nexu tua colla ligare;
 Jungens perenne baſium;
Tunc me nec Cereris, nec amici cura Lyæi,
 Soporis aut amabilis
Vita, tuo de purpureo divelleret ore:
 Sed mutuis in oſculis
Defectos, ratis una duos portaret amanteis
 Ad pallidam Ditis domum.
Mox per odoratos campos, & perpetuum ver,
 Produceremur in loca;
Semper ubi, antiquis in amoribus Heroinæ
 Heroas inque nobileis
Aut ducunt Choreas, alternave carmina lætæ

In

In valle cantant Myrtea.
Qua violisque roſisque, & flavicomis Narciſſis,
Umbraculis trementibus,
Illudit Lauri nemus, & crepitante ſuſurro
Tepidi ſuave ſibilant
Æternum Zephyri; nec vomere ſaucia tellus
Fœcunda ſolvit ubera.
Turba beatorum nobis aſſurgeret omnis:
Inque herbidis ſedilibus,
Inter Meonidas primâ nos ſede locarent:
Nec ulla amatricum Jovis
Prærepto cedens indignaretur honore,
Nec nata Tyndaris Jove.

Et Baſio V. Dum me mollibus hinc & hinc lacertis
Aſtrictum premis, imminensque toto
Collo, pectore, lubricoque vultu,
Dependes humeris, Neæra, noſtris
Componensque meis labella labris,
Et morſu petis, & gemis remorſa,
Et linguam tremulam hinc & inde vibras,
Et linguam querulam hinc & inde ſugis,
Aſpirans animæ ſuavis auram,
Mollem, dulciſonam, humidam, meæque
Altricem miſeræ, Neæra, vitæ:
Hauriens animam meam caducam,
Flagrantem, nimio vapore coctam,
Coctam pectoris impotentis æſtu:
Eludisque meas, Neæra, flammas,
Flabro pectoris haurientis æſtum,
O jucunda mei caloris aura:
Tunc dico, Deus eſt amor Deorum,
Et nullus Deus eſt Amore major,
Si quisquam tamen eſt Amore major,
Tu tu ſola mihi es, Neæra, major.

Et hæc eſt ratio ob quam oſcula amatoria idem vates dulciſſimis rebus componit *Baſio IV*.

Non dat baſia, dat Neæra nectar,
Dat roreis animæ ſuaveolenteis,
Dat nardumque thymumque cinnamumque,
Et mel, quale jugis legunt Hymetti,
Aut in Cecropiis apes roſetis,
Atque hinc virgineis & inde ceris
Septum vimineo tegunt quaſillo;
Quæ ſi multa mihi voranda dentur,
Immortalis in his repente fiam,
Magnorumque epulis fruar Deorum.
Sed tu munere parce, parce tali,
Aut mecum Dea fac, Neæra, fias:
Non menſas ſine te volo Deorum:
Non, ſi me rutilis præeſſe regnis
Excluſo Jove, Dii Deæque cogant.

§. XII. Porrò baſium nullo fine terminatur, nulla ſatietate afficit, ſed ſemper recens eſt. Tria profectò ſunt, quæ ab ore præſtantiſſima proficiſcuntur, halitus, vox, ſuavium. Labra utiq; ſunt, quæ ſeſe in oſculis dandis mutuò contingunt; ſed voluptas è fonte, qui in animo ſitus eſt, manat. Proinde innumera baſia amatores ſibi dari poſtulant; *Catullus Epigr. 7. Hendecaſyllab*.

Quæris, quot mihi baſiationes
Tuæ, Lesbia, ſint ſatis, ſuperque?
Quam magnus numerus Libyſſe arenæ
Laſerpiti feris jacet Cyrenis
Oraculum Jovis inter æſtuoſi,
Et Batti veteris ſacrum ſepulchrum;
Aut quàm ſydera multa, cùm tacet nox,
Furtivos hominum vident amores:
Tam te baſia multa baſiare
Veſano ſatis, & ſuper Catullo eſt:
Quæ nec pernumerare curioſi
Poſſint, nec mala faſcinare lingua.

Sanna-

*Sannazarius Epigram, Lib.*1. Ad Amicam :

Dà mihi tu mea lux tot baſia, rapta petenti
  Quot dederat vati Lesbia blanda ſuo,
Sed quid pauca peto, petiit ſi pauca Catullus
  Baſia ? pauca quidem, ſi numerentur, erunt.
Dà mihi quot cœlum ſtellas, quot littus arenas,
  Sylvaque quot frondeis, gramina campus habet.
Aëre quot volucres, quot ſunt & in æquore piſces,
  Quot nova Cecropiæ mella tuentur apes.
Hæc mihi ſi dederis, ſpernam menſasque Deorum,
  Et Ganimedæâ pocula ſumpta manu.

Iohan. Secundus Baſio VI.

Dè meliora notâ bis baſia mille paciſcens,
  Baſia mille dedi, baſia mille tuli.
Expleſti numerum, fateor, jucunda Neæra,
  Expleri numero ſed nequit ullus amor.
Quis laudet Cererem numeratis ſurgere ariſtis ?
  Gramen in irriguâ quis numerabit humo ?
Quis tibi Bacche tulit pro centum vota racemis ?
  Agricolamve Deum mille popoſcit apeis ?
Cum pius irrorat ſitienteis Juppiter agros,
  Deciduæ guttas non numeramus aquæ.
Sic quoque cum ventis concuſſus inhorruit aër,
  Sumpſit & irata Juppiter arma manu,
Grandine confuſa terras & cærula pulſat,
  Securus ſternat, quot ſata quotve locis.
Seu bona, ſeu mala ſunt, veniunt uberrima cœlo :
  Majeſtas domui convenit illa Jovis.
Tu quoque cum Dea ſis, Divâ formoſior illâ,
  Concha per æquoreum quam vaga ducit iter,
Baſia cur numero cœleſtia dona coërces ?
  Nec numeras gemitus, dura puella, meos ?
Nec lachrymas numeras, quæ per faciemque, ſinumq;
  Duxerunt rivos ſemper euntis aquæ.

Si numeras lachrymas, numeres licet oſcula: Sed ſi
Non numeras lachrymas, oſcula ne numeres.
Et mihi da, miſeri, ſolatia vana doloris,
Innumera innumeris baſia pro lachrymis.

Item *Baſio VII.* Centum baſia centies,
Centum baſia millies,
Mille baſia millies,
Et tot millia millies
Quot guttæ ſiculo mari,
Quot ſunt cœlo ſidera
Iſtis purpureis genis
Iſtis turgidulis labris,
Ocellisque loquaculis,
Ferrem continuo impetu.

Et iterum *Baſio XVI.*
Latonæ niveo ſidere blandior,
Et ſtellâ Veneris pulchrior aureâ,
Da mi baſia centum,
Da tot baſia, quot dedit
Vati multivolo Lesbia, quot tulit:
Quot blandæ Veneres, quotque Cupidines
Et labella pererrant,
Et genas roſeas tuas:
Quot vitas oculis, quotque neceis geris,
Quot ſpes, quotque metus, quotque perennibus
Miſta gaudia curis,
Et ſuſpiria amantium:
Da quam multa meo ſpicula pectori
Inſevit volucris dira manus Dei:
Et quam multa pharetrâ
Conſervavit in aureâ:

Quando autem quis labra tantùm alterius libat, non oſculatur, ſed deſiderium oſculi excitat, teſte ſæpius citato *Secundo Baſio III.*
Da mihi ſuaviolum (dicebam) blanda puella,
Libaſti labris mox mea labra tuis.

Inde,

Inde, velut preſſo qui territus angue reſultat,
Ora repentè meo vellis ab ore procul.
Non hoc ſuaviolum dare lux mea, ſed dare tantum
Eſt deſiderium flebile ſuavioli.

§. XIII. Alii retortis labris ſuaviabantur, quod oppidò feſtiviter *Petronius* circa finem Satyrici *obtorto valgiter labello oſculari* nominat. Valgi verbo utuntur etiam *Nævius* & *Plautus* apud *Nonium*, *Ch. Colerus Terentianar. Epiſt.* II. *Balbus Catholico. Valgia* à volvo dicitur, quaſi *volvia*, id eſt, retorſio. Propriè enim labiorum obtorſio eſt quam facimus, cum aliquem deridemus. Undè valgire eſt retorquere. Confer Diſſertat. I. ſupra §. VII. Alii Amaſiarum labra mordere ſolebant, cujus apud veteres crebra injicitur mentio. *Catullus Epigrammate Lyrico VIII.* Quem baſiabis? cui labella mordebis? Ita Flora meretrix cui cum Cnejo Pompejo ſtupri conſuetudo erat, eum commendabat, quod nunquam potuiſſet ab illius concubitu ſine morſu (aculeo) diſcedere, apud *Plutarchũ in Pompejo, pag.* 619. *Tatius Alexandrinus lib.* II. *de amoribus p.* 146. *Illa verò artificioſè oſculatur, majoreque condita ſuavitate oſculum præbet; non ſolum enim labris ſuaviare ſat habet, ſed etiam DENTIBVS CONFLIGIT, circumbaſiantis ora depaſcitur, ac baſia ipſa mandit. In ipſo autem Venerei complexus calore, voluptate quaſi æſtro concitata, & baſians MORDET, & inſanit; tum linguæ mutuò concurrunt, ac ſeipſas, quoad fieri poteſt, oſculari nituntur. Sub ipſum congreſſus finem dulcedinis ardore quodam victa mulier anhelare conſuevit. Anhelitus autem hujusmodi amatorio ſpiritu comitatus, ad ſumma labra pervenit, errantique oſculo & ad imas pectoris partes deſcendere quærenti obviam fit. Tunc baſium ipſo cum anhelitu regreditur, amboque in unum coeuntes, cor pulſant, quod baſio conturbatum ſalit, ac niſi viſceribus nexum hæreret, ſequeretur utique & cum baſiis aſcenderet. Cicero Verrina VII.* §. 17. Ex mulierum morſu veſtigia libidinis atque nequitiæ. *Plautus in Pſeudolo Actu* I. *Scenâ* I.

Jocus, ludus, ſermo ſuavis, ſuaviatio,
Compreſſiones arctæ, amantum compares
Teneris labellis, molles morſiunculæ,

Hora-

Horatius Lib.1. Ode XIII.

- - - - Sive puer furens
Impreſſit memorem dente labris notam.

Ioan. Iovian. Pontanus oſculis quæ ſtrictis dantur labris omnem gratiam adimit, & contrà à mordacibus labris profecta oſcula recreare aſſerit *Lib.2. Eridan.*

Baſia cum ſtrictis offers mihi clauſa labellis,
Deque tuo nullus ſpiritus ore venit,
Neſcio quid tum triſte animum ſubit, ipſaque noſtro
Frigeſcunt tacito baſia in ore ſitu.
At cum rapta ſonant mordacibus oſcula labris,
Mixtus & alterno ſpiritus ore coit,
Meque color meque & ſenſus, animusque relinquunt.
Inque tuo jaceo languidus ipſe ſinu.
At tu cum dederis mihi ſuavia, conſere linguam
Inter labra, meo ſemper & ore fove.
Ne pateant animo egreſſus, ne frigida lingua
Torpeat, ipſe tuo deficiamque ſinu.

Appulejus in Poematio ex Menandro: Olli *purpurea* delibantes *oſcula*, clemente morſu *roſea labella* vellicent. Roſea labella dum vocat, recordor *oſculum* quoque pulchræ fœminæ *roſeum* dici propter aliquam analogiam. *Martianus Capella de Nuptiis Philol. Lib. IX.* Jovem Danaë ſe implicantem memorans:

Sic admovetur ori
Roſeumque circumactæ
Rapit oſculum puellæ;
Gremioque complicatus
Pretium tulit pudoris.

Imò Roſæ nomen inter blanditias amatorias olim fuiſſe teſtatur *Plautus in Aſinaria act.3. Sc.3. Da, meus ocellus, da mea roſa.* Idcirco forte amantes Roſas amaſiis offerunt easque illis oſcula figere jubent. *Fauſtus Sabæus Brixianus cuſtos Bibliothecæ Vaticanæ Epigr. Lib. IV. p. 637. Edit. Romanæ in octav. MDCVI. Ad Charitem.*

Etſi

Etſi me fugias, noſtrum tamen accipe munus,
Virgo, Dioneas purpureasq; roſas,
Nunc tibi ſunt lectæ, & rutilant proprio igne coruſcum
Fulgur uti, auratas his tibi cinge comas.
Atque cubent tecum, ſuperant plumasque torumq; ,
Mollicie atque crocum murice cum tyrio.
Hæc formoſa licet niteant, non undique fragrant
Iſta, Dioneæ ut purpureæque roſæ.
Ipſe ego quum nequeam, juſſi dent oſcula collo,
Inque ſinus fauſtos impete ſe injiciant.
Parebunt monitis, ſi tu patiere beata
Dona, ſuo domino dona beata magis.
Invideo vobis, ſed ſi tam dura negabit,
Urite eam toto pectore, totâ animâ.

Iohannes autem *Secundus* fingit Venerem tetigiſſe Roſas, & ex illius tactu inde Baſia eſſe nata, *Baſio* 1. canens:

Cum Venus Aſcanium ſuper alta Cythera tuliſſet,
Sopitum teneris impoſuit violis;
Albarum nimbos circumfuditque roſarum,
Et totum liquidô ſparſit odore locum:
Mox veteres animo revocavit Adonidis igneis,
Notus & irrepſit ima per oſſa calor.
O quoties voluit circumdare colla nepotis?
O quoties dixit, Talis Adonis erat!
Sed placidam Pueri metuens turbare quietem
Fixit vicinis baſia mille roſis.
Ecce calent illæ, cupidæque per ora Dionis
Aura, ſuſurranti flamine, lenta ſubit.
Quotque roſas tetigit, tot baſia nata repentè
Gaudia reddebant multiplicata Deæ.
At Cytherea, natans niveis per nubila cygnis,
Ingentis terræ cœpit obire globum.
Triptolemique modo, fæcundis oſcula glebis
Sparſit, & ignotos ter dedit ore ſonos.

Inde ſeges fœlix nata eſt mortalibus ægris:
Inde medela meis unica nata malis.
Salvete æternum, miſeræ moderamina flammæ,
Humida de gelidis BASIA nata roſis.

§.XIV. Morſiunculis ejusmodi amatoriis dum calamum fatigo, memorabilis de morte hominis per morſum illata alteri relatio ſuccurrit, ex qua procul dubio quotquot nomen inter amantes profitentur, ab internecinis præſentiſſimoque toxico imbutis morſibus, etiam me tacente, ſibi ſummopere cavendum eſſe intelligent. Rem totam *Zacutus Luſitanus de Praxi Medicâ admirandâ Libro 3. Obſervatione* 88. *pag.* 116. his verbis complectitur: Apud Græcos autor famigeratiſſimus *Paulus AEgineta* inter cætera notatu digna unum caput *Lib.* 5. *cap.* 26. appoſuit, de hominis morſu dum ſic dicit: Non extra inſtitutum fuerit cum virulentis beſtiis, etiam hominis morſus conſcribere. Siquidem maligniores multo aliis ulceribus apparent, præſertim ſi jejunus momorderit, prius leguminibus uſus & præſertim lenticula &c. Idem etiam affirmant *Celſus Lib.* 5. *Cap.* 26. *Plinius Lib.* 28. *cap.* 4. *Galen. Lib.* 1. *Sec. gener. cap.* 13. Juxta horum eruditiſſimorum mentem non excuſabitur à ſupplicio homo, qui morſu ſuo alium hominem momorderit. Nam cum duo bajuli inter ſe hoſtiliter rixarentur, horum quidam alium humi jacentem ita morſu plus quam canino ſupra genu decerpſit & laniavit, ut miſer commorſus obortâ in parte gangræna & uſque ad bubonem ſerpente virulentia, quæ nullis unquam auxiliis coh.beri potuit, vitam finiverit. At mordens apprehenſus patibulo affixus pœnam perſolvit. Vidi alium, cui poſt jurgia & contentiones ab altero digitus index morſu violento intra dentes attritus abſciſſus eſt, & ita ulcus venenoſum manum totam contaminavit & putredine infecit, ut ſolum ea prociſſa ſuperſtes remanſerit. Cladem etiam experta eſt meretrix quædam, quæ ab alia conſocia ſuper ancham conmorſa eſt ita immaniter, ut ulcus contractum cacoethicum, diu affligens ſolum ſudoribus ex ſmilace aſpera ſuccubuerit. Etiam hominum morſus aliis ulceribus admodum ſimiles ſunt, niſi qui momorderit, vitioſis humoribus abundet, aut diutius à cibo abſtineat, aut ira

cor-

correptus ſit,ut univerſum corpus ac entes bile madeant,inquit *Galen.loc.cit.* Quare cum frequenter homo non mordeat hominem niſi percitus ira,fit merito, ut hujus morſus ſit virulentus pro cujus curatione auxilia parat *Lib.5.ſec.gener.cap.2. in fin. & lib.6. ejusd.cap.7. Rubric.2.fecit.m.Avicenna 6.4.tract.4.cap.3.* Lege *Haly 4.pract.cap.28.*

§.XV. De more amaſiarum manus oſculandi *Theocritus* teſtatur *Idyllio XI.* ubi Cyclops Galateam ita compellat:

Heu mihi! quod mater mea non peperit habentem
Branchias,ut ad te per undas ſubire poſſem,
Ac manum tuam oſculari,ſi quidem os non velles.

Inprimis caput ac oculos oſculari amantium proprium quoddam erat, *Appulejus Lib.2. Mileſ. veſperi quoque cum ſomno concederes,te in cubiculum deduxit comiter,& blandè lectulo collocavit,& ſatis amanter cooperuit: & oſculato tuo capite, quàm invita diſcederet vultu prodidit.* Oculorum oſcula ubique in Scriptoribus amatoriis obvia. Quoniam oculi quaſi feneſtræ ſunt, in quibus mentis imago apparet, atque illorum contactu pectus veluti tangitur. Cordis nuncii ſunt; ex his enim virtutes vitiaque agnoſcimus,iratum vel propitium animum, lætum aut affectum perpendimus. *Alexander ab Alex.Genial.Dier.Lib.2.cap.19. Plin.Hiſt.Nat. Lib.* 11. *cap.37. Appulejus Lib.3. Mileſ.* Cum iſto fine, ſermonis oculos fotidis udos ac tremulos & prona libidine marcidos, jam jamque ſemiadapertulos admiſſis & ſorbillantibus ſuaviis ſitienter hauriebam. *Catullus Epigrammate 42.*

At ad me leviter caput reflectens
Et dulcis pueri ebrios ocellos
Illo purpureo ore ſuaviata.

Nonnunquam dimidio ſaltem labro oſcula offerebant, uti *Martialis* innuit *Lib.2. Epigramm.10.*

Baſia dimidio quæ das mihi Poſthume labro,
Laudo: licet demas hinc quoque dimidium.
Vis dare majus ad huc,& inenarrabile munus?
Hoc tibi habe totum,Poſthume dimidium.

Et *Epigramm.22.l.c.*

Quid mihi vobiſcum eſt, o Phœbe novemque Sorores?
Ecce nocet vati Muſa jocoſa ſuo.
Dimidio nobis dare Poſthumus ante ſolebat
Baſia, nunc labro cœpit utroque dare.

Delicatiores tantopere in oſculis luxuriabantur, ut illa adhibitis aromatis & condimentis ſuaveolentia redderent, quod abundè, ex modo adducto Poetâ cognoſcitur, *Lib.3. Epigr. LXIV.*

Quod ſpirat tenerâ malum mordente puellâ,
Quod de Coricio quæ venit aura croco,
Vinea quod primis floret cum cana racemis,
Granicha quod redolent, quæ modo carpſit ovis.
Quod Myrtus, quod Meſſor Arabs, quod ſuccina trita,
Pallidus Eoo thure quod Ignis olet.
Gleba quod æſtivo leviter cum ſpargitur imbre,
Quod madidas Nardo ſparſa corona comas.
Hoc tua, ſæve puer, Diadumene, baſia fragrant,
Quid ſi tota dares illa ſine invidiâ.

Lib. XI. Epigramm. IX.

Fragravit ore quod roſarium Pæſti,
Quod Atticarum prima mella cerarum,
Quod ſuccinorum rapta de manu glebæ.

Præcipuè tamen notanter *Lib. 2. Epigramm. XII.*

Eſſe quid hoc dicam, quod olent tua baſia Myrrham,
Quodque tibi eſt nunquam non alienus odor.
Hoc mihi ſuſpectũ eſt, quod oles benè Poſthume ſemper,
POSTHUME, NON BENE OLET, QUI BENE SEMPER OLET.

Nam *bene olet, qui nihil olet*, quemadmodum *Plautus Moſtellaria actu* 1. *Scena* 3. dicit: Mulier rectè olet, ubi nihil olet. Et *Cicero Lib.* 2. *ad Atticum Epiſt.* 1. Quanquam tua illa horridula mihi atque incompta viſa ſunt: ſed tamen erant ornata hoc ipſo, quod ornamenta neglexerant; & ut mulier ideò *benè olere, quia nihil olebant*, videbantur. Sic *Plinius* ſcribit, eam aquam eſſe optimam quæ nihil ſapiat, nam hæc natura aquæ eſt. Itemque *Martialis lib. VI. Epi-*

Epigramm. LV. Malo, quam *benè olere, nil olere.* Prius allegatum Pentametrum B. *Hieronymus Petronio Arbitro* aſſignat *in Epiſtolâ ad Demetriadem de virginitate ſervandâ* ſcribens: Cincinnatulos pueros & calamiſtratos, & peregrini muris olentes pelliculas; (de quibus illud Arbitri eſt, *Non benè olet, qui benè ſemper olet*:) quaſi quasdam peſtes & venena pudicitiæ virgo devitet. Aut igitur *Hieronymus* memoria lapſus, aut verſum hunc *Martialis à Petronio* mutuatus eſt. *Cœlius Rhodiginus Lection. Antiquar. Lib.24. cap.25.* cenſet, utrumque Petronium nempe & Martialem verſus ex Plauto deſumpſiſſe. Sine dubio enim Petronius Martialis tempora anteceſſit, imo *Taciti* teſtimonio. *Lib.16. Annal.* Ille ipſus eſt, quem inter paucos familiarium Nero aſſumpſit tanquam elegantiæ ARBITRUM. Vid. *Iani Duſæ præcidanea ad Petron. Lib.3. cap. 2. Savaro ad Sidonii Epiſt. 11. Lib.8. Statius Lib.2. Sylvar.1.v.46. Horat. Lib.2. Carm. Ode. XII.*

§. XVI. Amantes variæ ſupellectili, item donis jocalibus, verbi cauſa, annulis, catenis, brachialibus, litteris, ſuorum quos colebant, oſcula offerre ſolebant; quæ tamen *Kornmannus de linea amoris cap.4.* impropriè dicta eſſe, nullumque uſum habere aſſerit, atque illis *oralia* vel *corporalia* meritò anteponit. De Lauro adepta & excepta baſiis *Papinius Statius Lib.3. Sylv.5.* ad Claudiam uxorem ita canit:

— — ter me nitidas Albana ferentem
Dona comas, ſanctoque indutum Cæſaris auro
Viſceribus complexa tuis, ſertisque dediſti
Oſcula anhela meis. ————

Fores amatæ ungendi, coronandi floribus & oſculandi morem tangit *Lucretius Lib.4. de rerum naturâ* circa finem his verbis.

At lacrymans excluſus amator limina ſæè
Floribus & ſertis operit, poſtesque ſuperbos
Ungit Amaracino & FORIBUS MISER OSCULA FIGIT.

Ad eundem ſcopum collineat *Propertius Lib.1. Eleg.16. v.42.*

Oſculaque impreſſis nixa dedi gradibus.

Olim amicæ ac meretriculæ ſummis labris annuli appenſi denti-

 bus

bus gemmam exſertam, ut inſpicerent imagunculas in ea ſculptas rogabant adoleſcentulos, quibus clam dare baſia vel rapere cupiebant, non enim illi poterant inſpicere characteres minutos in annuli fundo ſculptos, niſi ſuum ori puellæ proximum admoverent, diutuleque vicinum detinerent. Qua de re fragmentum *Ennii* legitur apud Cl. virum *Hieronymum Columnam*:

Alii dat annulum ſpectandum à labris,
Alium invocat, cum alio contat.

Ideoque rectè, ut obſervat *L. Pignorius Epiſt. 1.* huc corrogat idem *Columna* è legibus exaratis inter adoleſcentem, amicam & lænam apud *Plautum in Aſinariâ* illa

Spectandum ne cui annulum det, neque roget.

Hæc enim erant *baſia clancularia. Fortunius Licetus de Annulis antiquorum cap.* 53. Quin & amatorum arma ab amaſiis honorabantur oſculis. *Propertius Libro 4. Carmine* 3.

Si qua relicta jacent, oſculor arma tua.

Propter nullam aliam rationem, niſi quia abſentis admonent. Oſcula etiam per arma & galeam dabantur. *Virgilius AEneidos* 12.

Summaque per galeam delibans oſcula fatur.

Ovidius in Epiſtolâ Laodamiæ,

Arma dabit, dumque arma capit ſimul oſcula ſumet.

Statius Thebaidos Lib. 3. v. 20.

- - - galeis juvat oſcula clauſis
Inſerere, amplexusque truces deducere conos.

§. XVII. Oſcula cum pomis ſibi mitti amator rogat apud *Petronium Afranium Epigrammate ad Martiam*:

Aurea mala mihi, dulcis mea Martia, mittis,
Mittis & hirſutæ munera caſtaneæ:
Omnia grata mihi ſed ſi magis ipſa venires,
Ornares donum pulchra puella tuum;
Tu licet adportes ſtringentia mala palatum,
Triſtia mandenti eſt melleus ore ſapor.
At ſi diſſimulas multum mihi chara venire,
Oſcula cum pomis mitte, vorabo libens.

Theocritus in Bucolico:

Βάλλει τοὶ πολύφαμε τὸ ποίμνιον ἁ γαλάτεια μάλοισι.

Quod *Virgilius* feſtivè vertit :

Malo me Galatea petit laſciva puella ;

Et fugit ad ſalices & ſe cupit ante videri.

Non temerè autem à *Theocrito Virgilioque* factum eſt, quod malo potius, quàm alio quovis pomo puellam faciunt petentem amatorem ſuum. Mala enim Veneri ſacra ſunt, & amoris ac amicitiæ ſignum. Quare autem mala Veneri conſecrata ſint, facilè poterunt ariolari, qui Judicii meminerint, quo Venus Junonem Palla- demque vicit, ac malum aureum obtinuit, pretium pulchritudinis. Itaque non alio ornatu crebrius in numiſmatis viſitur, quam malo, quam ferè tenet manu dextrâ. *Pauſanias* quoque adducit Veneris ſimulachrum, Canachi opus, quæ alterâ manu papaverum capita, alterâ malum geſtabat. Hinc ſunt illæ amantium nugæ, quando ſe mutuo malis petunt & ad amorem laceſſunt. Scitum eſt, quod fertur de Acontio qui Cydippes amore captus malum in ejus ſinum injecit his literis inſcriptum :

Juro tibi ſanctæ per myſtica ſacra Dianæ,

Me tibi venturam comitem, ſponſamque futuram.

Qua de re lege duas *Ovidii Epiſtolas* Acontii & Cydippes nomine ſcriptas. Quia etiam mala inter ea fuiſſe quæ amantes invicem mittebant, patet ex hiſce ipſius *Virgilii* verbis *Ecl.* 3.

Quod potui puero ſylveſtri ex arbore lecta

Aurea mala decem miſi : cras altera mittam.

Mala non temerè Hippomene Venus elargitur, quæ uſque adeò grata fuerunt Atalantæ, ut zonam abſtulerint diu ligatam, de quo *Theocriti* carmen non indiligenter animadvertendum :

Μᾶλα μὲν ἐν κόλποισι Διονύσοιο φυλάσσων,

Mala ſinu condens Bacchi de tempore ſumpta.

Quod interpretes exponunt *amabilia*, amorem quippe facientia. Mala enim illa *Philetas* ait de coronatis Bacchi temporibus decerpta : „non enim quiſpiam in amorem ferretur, niſi prius læti- „tiæ titillatione concitaretur : lætitiæ vero datorem Bacchum „Poëtæ paſſim celebrant, ut in vitis commentario latiſſimè decla- „ratū. Apud *Lucianū dialogo qui Toxaris* inſcribitur, legas. *καὶ στεφάνους*

ἠμμένοι

ἡμιμαράνθους, καὶ μῆλά τινα ἀποδεδηγμένα. *Corollas quippe magna ex parte flaccidas, & ambeſa quædam mala, morſu vetacta, in amoris indicium à Chariclea matrona nobili Diniæ cuidam dono miſſitata.* Et miſſum ſponſi furtivo munere malum, *memorat* Catullus, *quod adventu matris excuſſum è caſtæ virginis gremio proſilierit. Iam & apud Onirocritas mala Venerearum illecebrarum plurimum indicia ſunt, præcipuè verò, iis quorum cogitationes ad amicas ſuas tendunt. Et mala demum, præſertim dulcia, Veneri eſſe dedicata autumant. Ea verò de cauſa malus potius, quam arbor alia, eſt amori dedicata, quod ejus facies omnem rerum amatoriarum progreſſum oſtendere videatur, earum enim arborum trunci coërciti primum recti ſurgunt, à medio vero, ubi dilatari cœperint, in ſpatia diffunduntur: cujusmodi etiam in amatore ratio eſt, qui munus ſuum ſemper ab ingenuo pudore quodam cohibitus auſpicatur: inde ubi paululum proceſſerit, frontem perfricat, ac verecundiæ compedibus expeditus, quaqua voluerit liberè pervagatur; fructus præterea fert aureos & rubicundos, palloris eadem & erubeſcentiæ, ut ita dicam ſigna. Nam apud* Horatium, tinctus violâ pallor amantium: *& apud* Catullum, quidam inaurata eſt pallidior ſtatua. *Poma verò ita magis rubeſcunt, uti magis expoſita Soli ab eo continguntur: perinde ac amator eo magis erubeſcit, quo nequitia palam magis profertur, aut in aperto deprehenditur. Sub ipſa malo Amores ludo editi confinguntur, ſub qua illi curſitantes, variis mollium herbarum involucris impediuntur: quique ita ſunt implicati ut ſeſe nequeant exſolvere, labore conatuque quodãmodo delaſſati, ſomno ſe dedunt, cujusmodi laſcivia greſſus amatorios occupat, & in ergaſtulo cohibet: mox luxu inhæſitantes ſoporat, profundiſſimoque opprimit veterno. Et mala puellarum ludicrum vocat* Nicander in Alexipharmacis.

Τοιάπερ ὧραι Ἐαριναὶ παρέουσιν ὀν ἐψήματα κούραις. Ἐψήματα τὰ παιγνία, exponit Interpres, ludunt enim puellæ, oblectanturque malis. *Pierius Hieroglyphic. Libro 54. cap. 2. 3. 7.*

DISSER-

DISSERTATIO XIV.
De
OSCULIS LIBIDINOSIS.

SUMMARIA.

I. *Aqua voluptatis Symbolum. Academiæ Altorfinæ Emblema.* II. *Oſculum libidinis ſuſcitabulum. Petitionis & precationis quandoq́ locum tenet. Nihil illo dulcius. Caſtii Emblema de oſculis protervis.* III. *Socrates laſcivus. Ab oſculis pulchrorum puerorum cavendū, virulenta ſunt ut phalangiorum morſus. Cupidines Sagittarii.* IV. *Mors per oſculum meretricis in animam penetrat. Pharmacum vox mediæ ſignificationis. Clerici oſculis nummos venantur. In loco ſecretiori deprehenſi cum fœminis, non præſumuntur dicere Pater noſter.* V. *Monachi infantes de Baptiſmo ſuſcipere prohibentur, itemq́ nuptiis intereſſe. A Fœminis ſeorſum agere debent. Pœna Clericis propter inhoneſtam cum fœminis converſationem irrogata Ieſuiticus genius expreſſus.* VI. *Oſculi in linea amoris locus. Veneris Proœmium. Equi anhelitus conſpiratione ad coitum incitantur. Herculis Concubina opulento civi Romano nubit. Ageſilaus Megabatis pueri amore cruciatur. Pytho Evii tibicinis Amaſius, ut Agatho Euripidis. Lapis Bocca de la Verità Romæ dictus. Oſcula ſagittata & inerma.* VII. *Injuria quid, & cui infertur. Oſculum protervum quibus injurioſum. Mulier inhoneſta quæ cenſenda. Læſus conſenſu vel remiſſione ſibi præjudicat.* VIII. *Præſumtiones de læſa pudicitia ex oſculis vagis. Validæ Præſumtiones delicta in occulto admiſſa probare queunt. Copula carnalis difficulter probatur. An ex oſculo commiſſum adulterium colligi poſſit Dd. diſſentiunt.* IX. *Mulier à Conſanguineis oſcula admittens non præſumitur ſtuprum affectare. Præſumptio mala ubi locū reperit.* X. *Oſculo alteri quàm marito fixo mulier dotem amittere putatur, quin & feudum. Quæ tamen Ictorum ſententia Imperatoris menti contrariatur. Conſtitutio Neapolitana de hoc negotio.* XI. *Graviter à nonnullis laſciva oſcula punita. Piſiſtrati erga Baſiatorem filiæ ſuæ lenitas. P. Mœnii in libertum ſuum propter oſculum ſeveritas. Gallus propter idem ſecuri percuſſus. Delicta perſonarum qualitate æſtimantur. Locus injuriam graviorem reddit. Antonii Venerii in filium*

 rigor.

rigor. Philippi Regis Neapolitani ſanctio Pragmatica. XII. *Violenti oſculatores cui pœnæ ſubjiciendi. Agricola propter oſculũ in exilium pulſus. Aliis propter illud relegatio, mulcta, fuſtigatio & amiſſio bonorum indicta.* XIII. *Oſculum mulieri ex nimio amore fixum mitiori pœna corrigendum, exemplo Mundi Equitis Romani fraudulenter Paulinam corrumpentis. Areopagitarum prudentia.* XIV. *Fructuoſi contra Clericos oſculantes ſeverum decretum. Epiſcopus Sſirenſis propter oſculũ uxori Imperatoris Rudolphi impreſſum aulam relinquere cogitur.* XV. *Cabbas Romanus Mæcenati uxorem ſuam proſtituit, Phayllus verò Philippo Regi. Cornutus, bonus vir, Arga, cucurbita, cucurbitare. Cornua arietina in ſuburbio Londinenſi Rattelevv affixa. Cuculus. Curruca. Matrimonii vicarius.* XVI. *Dutroæ vel Daturæ herbæ Indicæ uſus ad dementandos maritos propter vim narcoticam. Mulieres Luſitanæ in Goâ valdè laſcivæ. Stramoniæ ſemen inebriat.* XVII. *Goæ ſolum perpetuis incrementis cornua producit. Andronicus Imp. Conſtantinopolitanus cervorum cornua in foro publico ſuſpendit. Comitibus & Canonicis Lugdunenſibus cum novis ſponſis concumbere licuit. Ius Cunnagii. Vandalorum pudicitiæ ſtudium. In adulteria ſeriò inquirendum.* XIIX. *Mulier cur ex coſta viri formata. Prudenter gubernanda eſt. Cor involutum pergameno pericardiæ.* XIX. *Taxus fœmellæ ſufficientem cibum denegat. Vxor non eſt nimium arctanda; ſicut nec hoſtis anguſtiis includendus.*

§. I. AQuam idoneum eſſe voluptatis Symbolum ingenioſo commento priſca ætas credidit, Venerem dicens ex aquis ortam, deq; ſpumante mari progenitã. Non prorſus ſine ratione. Duo enim hujus Symboli fabricatores in aqua Veneris parente adverterunt notabilia. Primum, aquam facile effundi, & ſe inſinuare in corpora rimis hiantia. Alterum eſt, eam aggravare quidquid aquam imbiberit. Voluptates per ſenſus tanquã rimas irrepunt in hominem, permeant totum, & aggravant eum infirmando, donec mergant atq; peſſumdent. Appetitus rationalis, id eſt voluntas, ſeſe effundit in voluptatis illecebras, dœmone movente phantaſiam, & ei illudente ſimulachris rei placitæ, ut epularum aut Veneris. Plerumq; enim vis appetitiva inferior adeò

validè

validè concutitur à delectatione, dum inchoat, ut omnem rationis uſum præveniat, gliſcente autem illecebrâ, voluntas potenter illecta annuit, & ſic omnem hominem mergit. Hoc hominum ingens malum *Ambroſius* vivis coloribus ſic depingit *Lib.* I. *de Cain & Abel cap.* IV. Voluptas meretricio procax motu, inceſſu infracto „ per delicias, nutantibus oculis & ludentibus jaculans palpebris „ retia, quibus pretioſas juvenum animas capit. Quemcumq; vi- „ derit ſenſu dubio prætereuntẽ in angulo domus ſuæ ſermonibus „ adoritur gratioſis, faciens Juvenũ avolare corda, domi inquieta „ in plateis vaga, oſculis prodiga, pudore vilis, amicta dives, genis „ picta. Etenim quia verum naturæ decorem habere non poteſt, „ adulterinis fucis affectatæ pulchritudinis lenocinatur ſpeciem „ non veritatem, vitiorum ſuccincta comitatu, nequitiarũ choro „ circumfuſa, dux criminum, verborum machinis, murum mentis „ aggreditur humanæ. Quid tam mertreicium, quam voluptas ſecularis, quæ à feneſtra domus ſuæ intrat, oculis prima tentamenta præludens, & penetrat citò, ſitu in plateam proſpiciens, id eſt, in publicas tranſeuntium vias, non in legis internæ Myſteria obtutũ tuæ mentis intendas? Egregie hoc ipſum emblemate declaravit *Academia Altorfina Noricorum*, pingens Sirenem ſpecioſa facie cumulo oſſium inſidentem. Erant hæc oſſa hominum, quos voluptas extinxerat. Invitabat hæc mulier delicatula adoleſcentẽ maſculum ad affectum ſuũ. Sed is, etſi nutante veſtigio pedem referens, & retrorſum abiens, exclamabat: AT ME VESTIGIA TERRENT? Id eſt: O voluptas, gratam quidem guſtui promulſidem offers, ſed quæ mentem dementat & illecebris deliburam extinguit. Flamma fumo vicina lucet, quia fumus & flamma velut res concordes facilè coaleſcunt. Ita fœda conſortia maſculi cum fœmina, epulæ, Choreæ, verba obſcœna fumus luxuriæ ſunt, ideoq; focus ille rebus his tanquam fomitibus actius inflammatur. Si incendium times, ignem devita, & procul age fumum laſciviæ. Amas caſtitatem? mulierum conventicula refuge, & ne forte tibi contingat eo luxuriæ incendio cum jactura bonæ famæ conflagrare iterum ingemina: AT ME VESTIGIA TERRENT? Hoc demũ pacto tutus evades, feliciſſimus inſidiantiũ hoſtium triumphator.

 §. II. His

§. II. His ita præmiſſis ad ſcopum conſiderationis noſtræ ſine prolixiori præfamine deflectimus. Invenitur oſculum luxurioſorum, qui more canum non ceſſant oſculari, & exinde ad carnis voluptatem & immunditiem inflammantur. Undè de procaci muliere & de fatuo juvene Sapiens *Proverbiorum cap.* VII. dicit: *apprehenſũ deoſculabatur Iuvenẽ & laſcivo vultu blanditur, dicens: &c.* Et ſequitur, *quod Iuvenis ſtatim eam ſequitur, quaſi bos ductus ad victimam, & neſcit quod ad vincula ſtultus trahatur.* Credebant Veteres ejusmodi oſculo pudicitiam mulierum contaminari, tanquã *libidinis ſuſcitabulo, & gladiatoriæ Veneris antecœnio uti Apulejus Lib.*II. *Mileſ.* loquitur) ſive *prænunciis flagitii blanditiis*, juxta *Tacitum, annal.* XIV. quæ robuſtam voluptatem quærunt. *Petron. Satyr.* Nihil enim ad incendium gravius oſculo, quia ſatiari nequit, & ſpem dulcẽ ſuppeditat. *Xenophon in convivio, cap.*XV. Amantis viri oſculatio apud volentem puellam tacitæ petitionis; apud nolentem precationis obtinet locum, ait *Tatius Lib.*I. *de amor. pag.*
„ 38. *Edit. Salmaſianæ in* 12. *Et libro* II. *pag.* 80. id eſt quod primùm
„ amanti dulce accidit, cum à formoſiſſima & præſtantiſſimâ cor-
„ poris parte procreetur. Os enim Inſtrumentum vocis eſt, vox
„ autem animi umbra. Labiorum porrò contactus dum volupta-
„ tem in præcordiis ferunt, animos ad ſeſe mutuò ſuaviandum tra-
„ hunt. Nec verò talem unquam antea ſenſibus meis motum al-
„ latum fuiſſe, nec me quidquã aliud, quod cum amatorio ſuavio
„ dulcedine contẽderet cognoviſſe memini. *Hactenus ille.* Hâc autem incomparabili ſuavitate Amaſii mirum in modum faſcinantur, ut non raròin illud *Ovidianũ Libro* I. *de arte amandi* erumpant:

Oſcula qui ſumſit, ſi non & cœtera ſumſit,
Hæc quoq; quæ ſumſit perdere dignus erat.

Reperiuntur equidem non pauci, quibus vulgaris apud Theocritum verſus Idyllio XXVII. ſemper in ore ſæret:

Μὴ καύχα Σατυρίσκε, κενὸν φίλαμα λέγουσιν,
Τὸ ϛόμα μὲν πλύνω καὶ ἀποπτύω τὸ φίλαμα.

Ne Satyriſce tume, rem ajunt eſſe oſcula inanem,
Et facie ablutâ tolluntur & oſcula ſputo.

Aut

Aut affine huic *Plautinum in Curculione Actu* I, *Scena* I.

Tam à me pudica eſt, quaſi ſoror mea ſit, niſi
Si oſculando quippiam impudicior.

Cum autem ex animo laſcivo talis oſculandi actus tanquam fomes libidinis inflammatæ proficiſcatur, culpandus omninò eſt, ilique ab hoc abſtinendum ſedulo , qui pudicè vivere exoptat. Quod poſt alios probè conſiderans ingenioſiſſimo Emblematum luſu concinne exprimere voluit Celeberrimus Belgarum Poëta *Jacobus Caſtius, Emblemate nuptiali* XXVI. *Quod dedit hoc retinet*:

Cur neget amplexus & abhorreat oſcula virgo?
Non pudor his, roſei non perit oris honos.
Baſia virgineis quis credat obeſſe labellis,
Ingenuus tenero quæ tulit ore puer?
Libat Apis violas, & baſia figit acantho,
Oraque plena favis in ſua tecta refert.
Non tamen hinc violæ, non hinc marceſcit acanthus,
Utque fuit, roſeus perſtat utrique color.
Virgo notas Juvenis quas preſſerit ore protervo,
Abluit, & facies quæ fuit ante redit.
Scilicet oppoſito de lumine ſumere lumen,
Invida cur juveni baſia virgo neget?

Reſponſio. *Vel tactu perit omnis honor*,

Baſia nil teneris data poſſe nocere puellis,
Nil tactus cupidi blanditiasque proci,
Haud mihi quis vano perſuadeat ore Poëta,
Tactus & ipſa latens baſia virus habent.
Purpureos digitis vitis ne tange racemos;
Tractari manibus non amat iſte color.
Iſte color, color eſſe recens, decor integer uvæ
Intactæ genium virginitatis habet.
Sint procul amplexûs, procul oſcula, dulce venenum,
Ah faciunt longas oſcula preſſa Notas.
Utque domum rediens faciem lavet undique virgo,
Altior in tacito pectore menda latet.

§.III. Sanè rectiùs de his nullum oraculum pronunciare potuiſſet. Oſcula enim quæ alieno ori libantur, nimium quantum ſunt periculoſa, juxta admonitionem ſapientum. Os libavit & crimen retulit, alicubi verè ait *Ambroſius*. Duo autem genera minimè abſque peſte ſordibusque animi adhiberi queunt, pulcrorum ſcilicet oſcula & mulierum. In utrisque flamma quædam eſt, quæ contactu ſubito excitatur, penetratque in pectus ac cupiditati faces ſubminiſtrat. Si namque in oſculo eſt totus animus, ſi ad libidinem hæreſcat, nihil hoc ad amorem incendendum eſt ardentius. *Socrates* in arte amatoria volutatus, qui non unam cupidinis facem, ſed tot gerebat in pectore incendia, quot pulcros videbat, ingenuè profitebatur οὐδὲν δεινότερον ὑπέκκαυμα, nullum incendium eſt gravius atque potentius. Qui etiam oſcula pulcrorum cum Phalangiorum morſu componebat, quæ peſtilentiſſima animalcula veneno abundant, eique intenſiſſimum dolorem inferunt, quem tangunt. Addam verba *Socratis* ex *Iohanne Stobæo, in vituperio Veneris & amoris*, Sermone LXII. O miſer, dixit Socrates, quidnam te paſſurum putas, ſi pulcrum puerum oſculeris? Annon ſtatim te ſervum fore loco liberi, multa inſumturum ad noxias voluptates, ocium tibi defuturum ad bona & honeſta ſtudia: denique cogendum te illis rebus operam dare, quas ne inſanus quidem curaret? Papæ! inquit *Xenophon*, quam gravem mihi narras oſculo vim ineſſe. Tum Socrates, an verò id mirare? Neſcis quod Phalangia, quæ magnitudine ne dimidium quidem obolum æquant, ubi ſolum attigerunt ore homines, doloribus eos exagitant, & à mente alienant? Verum eſt, *ait Xenophon*; immittunt enim aliquid Phalangia mordendo. O ſtulte *Socrates, inquit*, pulcros verò oſculantes non inſerere putas quidpiam, quod viſum tuum effugiat? An ignoras iſtud animal, quod pulcrum & formoſum appellant, vel hoc modo Phalangiis eſſe terribilius, quod hæc tactu ſolum illud, verò etſi non tangat, ſed ſi quis ipſum adſpexerit ſolum, immittit aliquid etiam eminus ejusmodi, quod inſaniam ciere poſſit. Fortaſſis & *Cupidines* id-

circo

circo *Sagittarii* dicuntur, quoniam ſpecioſi à longinquo etiam vulnerant. *Xenophon. Lib.* I. *cap.* XIX. Memorabilium, eadem ferè iiſdem verbis proponit, præmiſſo tamen ſingulari exemplo: Quod res Venereas attinet, monebat Socrates ut vehementi ſtudio à formoſis abſtineretur. Nec enim eſſe dicebat facile, ut ejuſmodi attingendo continenter ſe gereret. Cum Critobulum aliquando Critonis filium comperiſſet Alcibiadis filiam ſanè quam elegantem oſculatum eſſe; Xenophontem præſente Critobulo interrogabat: Dic mihi, mi Xenophon, non tu Critobulum exiſtimabas potiùs eorum ex hominum eſſe numero, qui continenter ſe gerunt, quàm audacium: providumque potius, quam amentem ac temerarium? Omnino inquit Xenophon. At tu velim eum exiſtimes fervidiſſimum in agendo eſſe ac longè confidentiſſimum: ita quidem, ut ſe vel in enſes præcipitem dare, vel in ignem inſilire audeat. Et quidnam, ſubjecit Xenophon, committentem vidiſti, quò ditá de ipſo ſtatuis? Tum Socrates, Annon hic ille eſt, ait, qui filiam Alcibiadis, vultu elegantiſſimo præditam, ac longè formoſiſſimam oſculari auſus eſt? Enimverò ſi tale quid, inquit Xenophon, temerarium facinus putari debet, etiam ipſe videor id adire periculi poſſe. Miſerum verò te, ſubjecit Socrates, quid eventurum tibi exiſtimas; ſi formoſum oſculeris? annon ſubito pro libero ſervus eſſes &c. Quamobrem, mi Xenophon, auctor tibi ſum; ut ubi formoſum videris, averſo vultu fugias. Tibi verò mi Critobule, hoc do conſilii, ut anno toto peregrineris. Nam vix fortaſsè tantum intra ſpacium ex hoc morſu convalueris. Quid ſibi contigerit, in *Xenophontis convivio. c.* 15. enarrat. Librũ aliquando legebat cum venuſto adoleſcente Critobulo, collatis capitibus, utq; erant ſedẽtes, evenit ut nudo humero illius pueri nudũ etiam humerum attingeret. Quid igitur ille ſeverioris diſciplinæ & Sapientiæ Magiſter eſt paſſus? Ait; ſe per integros quinque, dies quaſi à bellua fuiſſet morſus, & in humero & in

corde

„ corde κνίσματα pruritum quendam & moroſæ libidinis titillatio-„nem perſenſiſſe. Quantum autem ardorem fuiſſet expertus, ſi „oſculum pulcro dediſſet?

§. IV. De mulierum oſculis univerſæ propè nationes velut in publico orbis terrarum Senatu dixêre ſententiam, & promiſcua improbârunt. Præter agnatas enim mulieres oſculari Romanis ſuſpectum erat, & referebant ad Comœdiæ laſciviam, ubi meretriculis impune Davi lenocinantur. Horſum Scriptorum Eccleſiaſticorum commonitiones tendunt. *Baſilius Libro* III. *de vera virginitate*: Formoſarum, inquit, oſcula cavere oportet, non ſecus quàm animalium venenatorum morſus. Diffunditur enim virus ex oſculo per omne corpus. *Clemens Alexandrinus Lib.* III. *Pædagogiæ cap.* II. *p.m.* 286. Oſculũ inceſtum eſt veneno plenum, licet ſanctitatem ſimulet, venenum immittit pudicitiæ, non ſecus ac phalangia graves dolores hominibus afferunt. *Ambroſius in Pſalmum* CXIIX. de meretricum oſculis ait: Intrat mors per oſcula, & ideo cave, ne te laquei labiorum ſuorum alligent. Intrat mors, ſi meretrix te oſculetur. Et Poeta *Moſchus*, ſive *Theocritus*, *anthologiæ Lib.* I. *cap.* XXVI. exclamat:

φεῦγε κακὸν τὸ φίλημα, τὰ χείλεα φάρμακον ἐντί,

Fuge malum oſculum, labia venenum ſunt.

Obiter hic B. L. obſervet, τὸ φάρμακον vocabulum aliàs μέσον, hic verò abſolutè poſitum commodiſſimè ſenſu ſequiori reddi, juxta monitum *Caji, qui Libro* IV. *ad Legem* XII. *Tabularum*, *Leg. veneni. de verb. ſignific.* ſcribit: Veneni quòd Græci φάρμακον dicunt appellatione medicamentum bonum pariter ac malum contineri, itaque alterius vocabuli adjectione diſtingui. Admonet, inquit, nos ſummus apud eos Poetarum Homerus, nam ſic ait Odyſſ. L. IV. φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. Ubi Poeta Ægypti terram ait pharmaca ferre multa, illa quidem bona ſi miſceantur. &c.

Clerici quondam matronarum capita oſculari ſolebant, quod ſuo tempore *Hieronymus* damnavit, *in Epiſtola ad Euſtochium de cuſto-*

de cuſtodia Virginitatis ſcribens: Clerici ipſi oſculantur capita matronarum, & exſerta manu, ut eos putes benedicere velle, ſi neſcias, pretia accipiunt ſalutandi. Hinc Clericos ejusmodi blanditiis nummos acquiſiviſſe colligas. Sed ne & illi flammis Venereis inflammarentur, cautum eſt, ne quis Clericorum formoſas oſculari mulieres præſumat. *Can.* 104. *de Conſecrat. diſtinct.* 4. Quamvis enim eâ tempeſtate, qua ſuperſtitionum nox denſior incubuit orbi, Sacrifico inter conjugis filiæve amplexus deprehenſo, non licuerit aliud ſuſpicari, quã cauſa benedicendi, vel ad pœnitentiam exhortandi, vel excipiendi confeſſione peccata & ex Zelo charitatis, juxta *Gloſſ. in can. abſit.* 14. *Cauſſ. II. Qu. III.* hodie tamen nemo tam ſimplex aut deceptu facilis eſt. Idq; fortaſsè ex malè ſervatâ fide, ut jocatur *Theodor. Petrejus Concluſione Criminal.* 92. Et argutè ad hoc reſpondet *Iohann. Nevizanus in Sylva Nuptiali Lib. IV. §. eſt nubendum. n.* 76. 77. *pag.* 324. A tali charitate libera nos Domine. Quandò enim Clerici ſecretè cum fœmellis loquuntur, non præſumuntur dicere Pater noſter. Æqualis igitur contra Clericum & Laicum ex oſculo militabit præſumtio, ſiquidem natura tam Clericis quam laicis eſt communis, undè cum ſint homines & imbecillitatibus humanis obnoxii, adeoq; & Clericus in loco ſecretiori deprehenſus, ob malè ſervatam fidẽ tantum fidei amplius hodiè, ut olim non habet. *Conf. Proſper Farinacius Quæſt. Criminal.* 136. *num.* 203. *can.* 20. *Diſtinct.* 81. *Hahn diſſertat.* Pronior enim mali ſuſpicio ex ineptiis & levitate ejus, quem Profeſſionis ſanctitudo arctiùs obſtringit gravitati. Is enim non præſumitur temerè & innoxiê ineptire, maximè cum vel primum laſciviæ gradum non ſine dedecore uſurpet. *Diodor. Tulden. Comment. in Cod. Lib. V. Tit. III. n.* 3.

§. V. *Gregorius Magnus in Epiſtolâ ad Valentinum* quendam Abbatem, à baptiſmo ominò removit Monachos, nec idoneos cenſuit, qui pueros ſuſciperent ex Baptiſmo. Citatur etiam à *Gratiano* 28. *q.* 2. *pervenit:* itemq;, à *Sabellico Enne.* 8. *lib. V.* & Chronico Chronicorum. In *Antiſiodorenſi ſynodo* quoq; anno 614. celebrata cap. XXV. ſancitum fuit, ne Abbates filios de Baptiſmo levent,

nec Monachi commatres habeant. Cauſa hujus decreti redditur in *Gloſſa* ad dictum locum *Gratiani*, ne ſcilicet nimiâ hac occaſione, â Monachis contrahatur familiaritas cum locis, & præſertim cum mulieribus, quas ibidem Gregorius Monaſteria, ob eandem cauſam, ne accedere quidem vult. In *Antiſiodorenſi Concilio* etiam Abbatibus & Monachis, nuptiarum ſolennitatibus penitùs interdicitur, *cap.* XXIV. Et in *Nicæna* II. *Synodo* Anno Domini 788. habita *cap.* XVIII. ſancitum fuit, Si quis mulierem in Monaſterio habeat ad Miniſterium aliquod obeundum, puniatur. Et ſi in ſuburbanis mulieres eſſe contigerit, ac Monaſterii Præfectus illic iter facere voluerit, præſente illo mulier nullum miniſterium obeat, ſed alio in loco ſeorſim agat. *Conſtantinopolitana* VI. *Synodus* univerſalis *cap.* XLVII. ſtatuit etiam, ne vir in Monaſterio Mulierum dormiat. Et *Nicæna* II. *Synodus cap.* XX. ita ſancivit, Non Monachus liberè cum Monacha loquatur, vel Monacha cum Monacho ſeorſum contabuletur, ne cubet Monachus in fœminarum Monaſterio, nec Monacha ſeorſum comedat. Et quando quæ ſunt vitæ neceſſaria à parte virorum ad regulares Fœminas deferuntur, extra portam hæc accipiat Monaſterii muliebris Præfecta, cum aliqua anu Monacha. Si autem eveniat, ut aliquam cognatam velit Monachus aſpicere, præſente Præfecta cum ea colloquatur exiguo & brevi ſermone, & mox ab ea recedat. XVIII. *q.* II. *definimus.* Citat hunc Canonem *Gratianus ex Synodo* VIII. ſed eſt ſeptima. *In Forojulienſi Synodo cap.* XII. præcipitur, ut Monaſteria Virginum nulli fas ſit adire, neque Epiſcopis, neque Presbyteris & Diaconis, vel viſitationis vel prædicationis gratiâ, ſine licentia Epiſcopi, & ut tunc ſecum habeat teſtes. Neque id omnino fruſtra ſancitum eſt, quandoquidem Monachorum ſimula tam ſanctimoniam hiſtoriæ abunde ſatis prodant. *Boerius deciſ.* LXXII. in fine refert exemplum de Abbate *Fontis Guilielmi ordinis Ciſtercienſis, Bazaren. Diœceſ.* qui detinebat uxorem cujusdam pauperis, & ei Abbati fuerat inhibitum de nō amplius cū ea converſando, ſub pœna, qui tamen ubi contrarium fecit, fuit

instan-

inſtante marito & procuratore Regio in emendam condemnatus. Similis etiam fuit facta Johanni de Taleram dicto de Crimault, Epiſcopo Tricolenſi de non converſando cum quadam Suſanna de Rozieres, de quâ erat notoriè diffamatus, ex qua plures habuerat liberos, & hæc ſub certâ pœna in arreſto contenta lato die XIII. Auguſti Anno MDXXI. Et Rector S. Simonis, ut tradit ibidem *Boerius* Civitatis de Burdegalis detinebat quandam uxorem contra ejus mariti voluntatem, qui cum vicinis conquerebatur, & vicini dicebant propter malum ipſius exemplum fore ſcandalizatos, & erat plus, quam notorium, tam per ſententiam quam rei evidentiam. Aliud exemplum de ſene Cardinali & puella Cypria meretrice, *Iohann Iovianus Pontanus* in Dialogo qui Charon vocatur, proponit. Jeſuitarum genium *Iohannes Cambiltonus Græcenſis olim Ieſuita*, vivis, quod dicitur, coloribus delineat, inter alia apud *Rodolphum Hoſpinianum Hiſtoriar. Ieſuit. Lib.* III. *pag.* 341. ita ſcribens: Si tale aliquod collegium ingrederis, jam primum ab initio intuere diligenter janitorem alterum Charontem, aut potius Cerberum. Is eſt plerumque ſenio confectus, aut ſi junior, certè exploratiſſimæ fidei & taciturnitatis. Hic ſi quiſquam alius, omnia Myſteria Jeſuiticæ Cabalæ novit, apud hunc repoſita ſunt omnis generis & ſtatus virilia & muliebria veſtimenta. Hiſce variis modis quam quiſque perſonam agere ſe poſſe confidit induti Jeſuitæ, mirabiles exercent impoſturas. Nunc enim militari habitu conſpicui per plateas & compita vagantur, & in publicis lupanaribus ſcortantur & helluantur. Nunc civicam veſtem induti ſeque Lutheranos & Calviniſtas profeſſi, explorant in diverſoriis, in foro, in tribubus, quid vulgò de ſeſe dicatur, quæ conſilia volvantur & ineantur. Nunc doctoriô habitu clari, & annulis radiantes, & ex profeſſo ſe Pontificios aſſerentes, ubi ſciunt locupletiores è plebe, quibus ſunt filii, eos tanquam aliud

quid ſciſcitaturi adeunt, & in eorum familiaritatem ſe inſinuant miris modis, hortantur ad extremum ut filios ſuos Jeſuitarum diſciplinæ committant. Nam & ſe ajunt, ipſis Magiſtris uſos, & non pœnitendos feciſſe progreſſus. Nunc Nobilem induti, conducto foris veredo, Principum aulas frequentant causâ officii. Nunc exulem præ ſe ferunt, ſibique ſubveniri petunt, præſertim à Theologis Proteſtantibus & Calvinianis, ut explorent, quid contrà ſe ſcriptitent. Jam verò quorſum muliebres illæ veſtes? audite. Nullus Terentianus Leno tam ſubducta ratione ad conciliandos meretricios amores fuit, quàm ſunt hodiè Jeſuitæ, ac præſertim is quem dixi Janitor. Nam quod alii in penetralibus & adytis Templorum per auricularem confeſſionem conſequi nequeunt: Hic blanditiis & miris allecta mentis facilè impetrat, maximè apud pauperiores viduas & mulierculas, quæ filias eò mittunt, acquirendæ causâ eleemoſynæ. Et adde nomina in ix, ut Lotrix, Netrix. Has ubi in naſſam detraxit impuriſſimus Janitor, & ſi illæ laceris & detritis ſqualent veſtibus, tamen aliis quas habet in promptu, ſplendidè ipſas exornat, easque per varios anfractus & meatus ad Venerabiles Dominos Patres deducit. Iſthæc autem non fiunt interdiu, ſed ſub ſerum crepuſculum. Inde totam noctem helluationibus & tripudiis exigunt: Junioribus hæc non animadvertentibus. Habent enim ad rem reducta, & concernamenta, aut etiam ſubterranea loca, & laquearia, ut illi, qui olim Romæ Veneri initiabantur, quorum tam belluina fuit ad carnis laſciviam projectio, ut iram Deorum veritus Senatus, lupanar illud funditùs everterit, ſicut *Livius* teſtatur. Sed omnium evidentiſſimè nefandam Jeſuitarum luxuriam, toto orbi Chriſtiano manifeſtavit *Petrus Iarrigius* nuper ejusdem ordinis ſocius, *in Tractatu, Ieſuita in ferali pegmate* ob nefanda crimina in Provincia Guienna *perpetrata*, conſtitutus, Lugduni Batavorum excuſo Anno MDCLXV. Capit. V. VI. VII. VIII. IX. X. Unum vel alterum ex iis ſi legeris, attonitus ſtupebis. *Conf. Myſteria* Patrum Jeſuitarum in 12. *Lampropoli* clɔ lɔc XXXIIII.

§. VI. Com-

§. VI. Communiter in lineâ amoris oſculo quartus locus tribuitur, juxta verſiculum gl.:

Viſus & alloquium, tactus, poſt oſcula, factum;
Ni fugias tactûs vix evitabitur actus.

Antonius Mancinellus ad Horatii Lib. I. *Carm. Ode.* XIII. *Accurſius in l.* XXIII. *ff. ad legem Iuliam de adulteriis. Hoſtienſis in ſummâ decretal. Tit. de eo qui cogn. conſangu. uxoris ſuæ.* §. I. *Donatus ad Terentii locum*: Certè extremâ lineâ amare haut nihil eſt. *Thomas* verò *Cantipratanus in Libro, qui inſcribitur Bonum univerſale, Lib.* II. *cap.* XXX. §. 49. *ab Henrico Kornmanno in Sibyllâ Trygandrianâ capite* XXIII. *pag.* 75. allegatus, quintam ait viam ad fornicationem eſſe, luxum in oſculo. Alii aliter gradus ad Venerem conſtituunt in ſequentibus:

Poſt viſum riſus, poſt riſum venit ad uſum,
Poſt uſum tactus, poſt tactum venit ad actum,
Poſt actum factum; poſt factum pœnitet actum.

Quomodocunq; autem oſculum in hoc paſſu locetur, ad unum omnes deprehendas ſuffragari, illud quoddam Veneris proœmium & incitamentum eſſe, uti percuſſio homicidii præparatorium ab *Angelo* ſtatuitur *in l.* 2. *col. fin. ff. de privat. delict.* Quod ſuo teſtimonio *Plautus in Curculione actu* 1. *ſcena.* 1. roborat:

Qui è nuce nucleum eſſe vult, frangit nucem:
Qui vult cubare, pangit ſaltem ſuavium.

Ratio hujus eſt, quod luxuria per oſculum ſuſcitatur, quia in oſculantibus animales ſpiritus conjunguntur, uti §. II. hujus diſſertat. dictum; unde quoq; *Ariſtoteles* tradit, quod equi ante coitum conſpirant anhelitu, & per hoc ad luxuriam provocantur, *Libro* VI. *Hiſtor. Animalium cap.* XVIII. In hanc oſculorum claſſem quæ ſequuntur refero. Fama tenet Herculem cum Laurentiâ formoſiſſimâ puellâ Romæ in ſuo fano congreſſum, juſſiſſe ei ad forum manè ſe conferre, & in quem incidiſſet primùm, eum oſculo dato

amicitia ſibi jungeret. Occurrit ei quidam ex civibus magno natu & opulentus Terrutius, liberis orbus, qui hactenus ætatem in cœlibatu egerat. Hic Laurentiam complexus eſt ac dilexit, multorumq; ac lautorum prædiorum hæredem reliquit moriens, quæ illa pleraq; populo legavit. *Plutarchus in Romulo, Tomo I. Operum, p.* XX. Ageſilaus Spartanorum Rex Megabatis venuſtiſſimi pueri, filii Spithridatis amore inflammatus, non mediocriter pungebatur; quamvis illo præſente totâ animi contentione admodum valde eniteretur libidinem comprimere. Ac Megabate aliquandò adeunte ad ipſum ſalutandum & oſculandum, declinavit. Cum autem erubeſcens ille deſiſteret id facere, ac procul deinceps ſalutaret eum, rurſus indoleſcens & pœnitentia, quod refugiſſet oſculum, fingebat Ageſilaus mirari, quidnam cauſæ eſſet, quamobrem non ſalutaret Megabates ſuavio. At tu inquiunt, in causâ es, familiares, qui non ſuſtinuiſti ſed fugiſti & formidaſti formoſi illius complexum. Nam nunc quoq; inducetur ille, oſculum ut tibi offerat, modò ne tu deterrearis ignaviâ:ibi cum Ageſilaus aliquamdiu cogitabundus & tacitus conſtitiſſet, haut quaquam eſt ille, inquit, à vobis inducendus. Ego enim illam de oſculo pugnam iterum pugnare malim, quam omnia quæ video mihi fieri aurea. Is erat Megabate præſente. Ab ejus verò diſceſſu adeò flagravit, ut non auſim dicere, ſi iterum tranſitione factâ inconſpectum ejus veniſſet, an complexu eſſet illius temperaturus. Idem in *Ageſilao Tomo I. Op. pag.* 602. *Tomo II. pag.* 51. *&* 81. Pythonem Evii tibicinis amaſium Caſander vi oſculabatur, quod cum videret moleſtè Evium ferre Alexander, iratus adverſus Caſſandrum exiluit, vociferans: *Per vos etiam amare non licet quenquam. Plutarch. Tomo II.* In Apophthegmat. pag. 180. Euripides Tragicus Agathonem formoſum, cui jam lanugo genas veſtire inciperet amplectens & deoſculans dixit, *Pulcrorum etiam finem autumni pulcrum. Idem ibidem pag.* 770. *& pag.* 177. *Kornmannus Comment. de linea amoris, cap.* IV. *pag.* 93. hanc hiſtoriam Romæ de

oſculo

oſculo annotavit: Erat quidam Imperator, cujus uxor aulicum quendam amabat, quod cum Imper. aperiretur, ipſa fraudis plena hoc aſtu Imp. decepit, ſeq; ſalvavit; amatori ſuo aulico hoc conſilium dans, ut ſi ſe & ipſam morti, furoriq; Imperatoris eripere vellet, ſtulti habitum indutus in publicâ viâ ipſam oſcularetur & amplexaretur, quod factum tanquam à ſtulto non fuit reputatum. Illa adulterii rea poſtulata ſeſe juramento purgavit, nullum alium præter Imperatorem, & talem ſtultum ad oſcula admiſiſſe. Erat autem lapis *Bocca de la Verita* dictus, in cujus os jurantes manus imponerent, ſi falſò jurarent, manus ipſis abſcindebatur: hæc & verum faſſa, & ſe citra omnium opinionem liberans, cauſa fuit, ut lapis ſuam poteſtatem & virtutem amitteret. Hodie adhuc cernitur in Templo S. Mariæ in Coſmedita à Movo ſchola Græca dicto; Lapis eſt ingens, rotundus, faciem inſculptus. *Iudicium ſit penes Lectorem.* Et hæc quidem oſcula laſciva *ſagittata* dicere fortaſſis nihil prohibet, ad differentiam inermorum, quandò amantes fine, quem oſculando intendunt, fruſtrantur. *Propertius* quoq; *Libro* I. *Elegiâ* III. juxta *Palmerii* lectionem, *inermorum* oſculorum mentionem injicit, ſic ludens:

Oſculaq; admotâ ſumere inerma manu.

§. VII. Cum igitur oſculum quod extra juſtas nuptias ex vetitâ libidine proficiſcitur, non modo in ſe ſit illicitum atq; fœdum, ſed etiam alterius facti illiciti præludium, exinde certæ criminum præſumtiones, de illatâ injuriâ læſaq; pudicitiâ capiuntur. Injuriam hic dicimus, quâ alterius dignitas, exiſtimatio, honor & fama minuitur & læditur, verbis vel ſcriptis vel factis alterius. *lib.* I. §. I. II. *lib.* 15. *de injur in Principio Inſtitut.* Injuria autem iſta in noſmetipſos individualiter, vel per conſequentiam redundat, quando nempe perſona læſa alteri conjuncta eſt, in cujus contumeliam injuria infertur. *lib.* 15. §. *interdum*, §. *item ſi.lib.* 18. §. *ult. de injur.* Uti eſt injuria quæ uni ex

familia

familia infertur. *l.* I. §. III. V. VI. *l.* V. *l.* XLI. *l.* XVIII. *dict. tit.* quæ poteſtati noſtræ ſubjectis, liberis nurui, ſponſæ, uxori, §. II. *inſtit. d. t. l.* XVIII. §. II. *l.* I. §. III. V. *l.* XV. §. XXIV. *l.* XVII. §. X. XI. usque ad gradum quartum, vel ulteriorem cognationis, aut affinitatis pro Judicis arbitrio. *Menoch. Caſu* 262. *lib.* II. quæ ſervo famulo, miniſtro &c. *d. l.* XV. §. XXXV. XXXVII. XLVII. *l.* XVII. §. IX. Adeò quando aliquis alteri oſculum obtrudit ejuſque pudicitiam attentat, tum injuriam realem infert, vel illi perſonæ cui oſculum oblatum, vel aliis quæ per læſæ latus petuntur, juxta *Althuſium Decæologicæ lib.* I. *cap.* CXXIV *num.* 11. Ita etiam de virgine oſculo petita Jurisconſultos Lipſienſes Anno 1634. pronunciâſſe refert *D. Iohann Strauch, diſputat.* XIX. *ad Ius Iuſtin. aphoriſmo* XIV. Quod tamen non procedit, ſi impudicum oſculum aliquis conſentienti & non repugnanti fixerit, quia *volenti non fit injuria.* Vel ſi perſona cui oſculum obtruditur ſit vilis aut inhoneſtæ conditionis. Inhoneſtæ mulieri nulla injuria oſculo infertur, quia ipſius fama amplius integra non eſt, adeoque læſionis expers. Pro inhoneſta perſona accipitur non ſolum ea, quæ vel publicè vel privatim, cum aliis rem habuit, verum etiam quæ Characteriſticas notas oſtentat, ex quibus læſa pudicitia arguitur, veluti ſunt ſecreta colloquia, amplexationes, præprimis oſcula. Hinc ſi quis talem, quam ante ab aliis oſcula patienter ſuſcepiſſe vidit, oſculatur, excuſabitur, quemadmodum in muliere oſcula paſſâ raptum quoque excuſari tradit *Marſilius in l.* 1. *n.* XVIII. *C. de rapt. Virgin. Cephal. Lib.* I. *Conſ.* CXL. aut ſi quis eam oſculatur, quæ ante ab illo ipſo, ſine contradictione oſcula recepit, ſimiliter impunè hoc feret, ſicut iterum quoque à pœna liberari, qui mulierem rapuit, jam ante ſibi cognitam, ait *Cæpolla Conſil.* LVII. Viles deinde ancillæ vel mulieres propter vilitatem ſuæ conditionis legum obſervatione vix dignæ æſtimantur, *l.* 29. *Cod. ad leg. Iul. de adult.* Idcirco actionem injuriarum oſculi cauſa inſtituere nequeunt; quippe quæ eodem fermè loco cum inhoneſtis habentur. Dixi ſupra injuriam nobis inferri, ſi oſculũ injurioſum alicui ex ſubjectis noſtræ poteſtati aut cognatione conjunctis impertiatur in noſtram contumeliam, §. II. *Inſtit.*

ſtit. de injur. Quod nobis experiri volentibus nihil eorum, qui oſcula admiſerunt, aut conſenſus aut injuriæ acceptæ condonatio officiat. Quanquam enim perſonæ læſæ conſenſu ſuo vel remiſſione ſibi præjudicant, aliis tamen hoc ipſo præjudicare non poſſunt. *D. Paul. Franciſcus Romanus Diſput. De oſcul.* §. XXI.

§. VIII. Alteram præſumtionem ex illicito voluptatis oſculo ad læſam pudicitiam quod attinet, firmum utique eſt, illas mulieres quæ ejusmodi ſuſpectos actus æquo animo tolerant, jure pro inhoneſtis & leviculis reputari. *Pariſ. Conſil.* 160. *n.* 6. *Covarruv. in Lib.* IV. *decretal. p.* II. *Tit. de matrimon. c.* 7. §. VI. *n.* V. *ubi n.* 6. *Baldum volum.* IV. *Conſil.* 207. reſpondiſſe refert, fœminam, cui legatum ſub hac conditione, ſi honeſtè ac pudicè vixerit, relictum fuerat, legato eſſe privandam, ſi vagis oſculis & amplexibus ſe proſtituerit. Sed quemadmodum ex uno facto ſæpe ad alterum concludimus, ſic etiam ex oſculo vel dato vel accepto uſque ad extremam pudicitiæ jacturam, id eſt, ad ipſam copulam carnalem infertur. *Tametſi enim de ſuſpicionibus nemo facilè damnari debet. l.* 5. *in pr. ff. de pœnis, & ibi Gloſſ. in verb. damnari,* ita ut nec plures junctæ ſufficiant, niſi certa ſint atque indubitata & violenta indicia. *l. ult. C. de probat.* Exceptionem tamen hoc patitur in delictis quæ in occulto ſolent committi; hæc enim cum ſint difficilis probationis, ideò in illis præſumtivæ probationes pro veris & concludentibus habentur. *Farinac. Quæſt. Criminal.* 86. *num.* 29. *quæſt.* 136. *n.* 4. In occultorum autem criminum numero recenſetur etiam copula carnalis. Atque hinc difficillimæ exiſtit probationis, ita ut nunquam ferè directè poſſit doceri, ſed ſemper præſumtionibus & conjecturis probanda veniat. Vid. *cap.* XII. *&* XIII. *extr. de præſumt.* Jam, ſi qui in præparatoriis rei Venereæ, aut in actibus copulam carnalem proximè antecedentibus, amplexationibus nempe & oſculis deprehenſi fuerint, in illis ſubſecutam ipſam copulam carnalem fuiſſe ſufficienter præſumitur. *Maſcard. vol.* I. *concl.* 312. *n.* XX. *& vol.* II. *concl.* 810. *n.* V. *Concluſ.* 64. *n.* 3. *Menoch. de præſumt. l.* 5. *quæſt.* XLI. *n.* XXVI. *Farinac. Quæſt. Criminal.* 13. 136. *n.* 129. 134. *D. Carpzov. in Pract. Criminal. p.* II. *quæſt.* 57. *n.* 47. *& quæſt.* 60. *n.* 27.

Et talis præſumtio non tantum in delictis carnis minoribus, ſed quoq; in majoribus, ut ſunt adulterium, inceſtus, Sodomia, procedere à quibusdam putatur. Quemadmodum *Pariſ. Conſil. 163. n. 2. ſeqq.* in ſpecie reſpondit de eo, qui puerum viſus eſt oſculis & amplexibus fatigare. Quia autē majora & atrociora delicta majores quoq; probationes deſiderant, quam quæ in levioribus delictis eruendis adhibentur; propterea alii ex Dd. rectiùs hic dubitant, ex oſculo commiſſum adulteriū minimè conjici poſſe aſſeverantes. Videſis præter modo citatos, *Johann. Nevizan. Sylv. Nupt. Lib. IV. n. XXVI. & 76. Marc. Anton. Blanc. Tractat. de Indiciis. num. 69. fol. 157. Thom. Sanchez. Hiſtor. Moral. part.* III. §. III. *fol. 260. Lib. IX. de Matrimonio, Diſp 4. n. 12. Nicolaum Bellonum in rubr. Cod. de edendo. n.* 81. *Marc. Mantuam Benavidium in Rubr. de Indic.* Inſuper in omni actu in quo duæ præſumtiones ſimul occurrunt, una delicti incluſiva, altera excluſiva; ſemper illa præſumtio, quæ delictū excludit, præ iſta, quæ delictum includit, attenditur, & in benigniorem partē fit interpretatio, quamdiu actio in dubio hæret. *l. meritò 51. in pr. ff. pro Soc. Cravetta Conſil. 205. n. 8. Menoch. de præſumt. Lib. V. præſ. 2. n. 6.* Quin & maximè ponamus oſculū, quod alii quàm marito pepigit mulier, fuiſſe impudicū, fuiſſe luxurioſum, fuiſſe Veneris præparatorium, adulterium tamen veraciter, quod requirit *Juſtinianus Novel. 117. c. 8. verſ. Si de adulterio, apud Petrejum Concluſ. Criminal.* 92. non probat, futurū quippe duntaxat, non etiam præteritum arguens: nec ob id tanti faciendū, ut vel divortio, vel dotis ac dotalitii amiſſioni juſtam cauſam præbere poſſit. Pœna namq; quā delicto conſummato lex imponit, ad attentationē producenda non eſt, *l. ſæpe 53. ff. de verb. ſign. c. odia. c. in pœnis. de R. I. in 6.* Etſi tactus hujusmodi libidinoſi culpâ minimè carent, non ſic tamen puniendi, ac ſi res perfecta fuiſſet. Ut alia nempe crimina pleraq;, ita adulteriū quoq; in foro quidē civili, non ſola animi propoſitione, ſed aſſumpto actu intelligenda. Ex quâ quidē ratione nec ſolicitatores aliarū nuptiarū, & matrimoniorū interpellatores, qui effectu ſceleris potiri non potuerunt, pro adulteris habentur, ut ordinaria adulterii pœna veniant puniendi. *Nicolaus Henelius Tract. de Iure dotalitii, c. X. §. 13. p. m. 397. Diodor. Thulden. Comm. in Cod. l. 5. Tit. 3. n. 35.*

§. XI.

§. IX. De cætero mulier oſculum etiam citra ſtupri deſiderium admittere poteſt, videlicet à conſanguineis, inter quos omnis ſiniſtra præſumtio ceſſat, *l. 19. C. de Epiſcop. & Clericis, l. 34. C. ad Leg. Iul. de Adult. Anton. Gomez in L. Tauri. 80. num. 16. Menoch. l. V. de Præſumt.* XVII. *n.* 13. Ubi exemplum ex *Ariſtotele lib.* II. *Rhetoric.* adducit, de matre, quæ ſe filio, ut eam blandiùs ſalutaret, ſubjecerat, abſoluta in Judicio ſtatim, atq; cauſam explicuerat. Quin etiam ſolam amicitiã in oſculo præſcindere malam præſumtioné concluſerunt, *Cagnol. in Rubr. Cod. de Edendo. n.* 34. Secundò quandò oſculum eſſet cauſa honeſtæ amicitiæ, ibidem *Balognet. n. 22. Iohann. à Ripa in Rubr. extr. de Iudic. n. 23. verſ. declara modo.* Similiter conſuetudo loci & ætas oſculantis mulierem excuſant. Quis enim de oſculis Gallorum, Anglorum, & Belgarum ſalutatoriis mali quidpiam præſumat? *Menochius* in Regione Pedemontii obſervari vidit, ut mulieres oſcula tolerent à ſanguine conjunctis & amicis domũ ex peregrinatione aliqua reverſis *de arbitrariis Iudicum Quæſtionibus & cauſis l.* II. *Centuria* III. *Caſu* 287. *fol. m.* 431. *n.* 13. Hic tamen advertendum, utrum oſculatio fiat palam & in publico, an in ſuſpecto loco, item ſitne ſimplex, an καταγλώττισμα. Si enim talia concurrant, præſumtio bona quam loci conſuetudo ſuppeditat, infringetur. In tenerâ & ad Venereas actiones inhabili ætate præſumtio inhoneſta locum non reperit, quandoquidem oſcula miſceri queunt blandiendi cauſa. Undè *Pariſ. in Conſil.* 163. *n.* 10. decernit, eum, qui puerum minorem decem annis oſculatus & amplexus eſt, præſumi hoc magis ex cauſa benevolentiæ, quam ex causâ libidinis feciſſe.

§. X. His ita prælibatis quæritur quæ pœna, Mulieri alterius præter maritum oſculũ admittenti irroganda ſit. Reſp. Communis Jctorum opinio eſt quod mulier non ſolũ propter adulterium, verùm etiam oſculũ alteri quã marito datum, aut contrectationẽ mamillarum ſuarũ conceſſam, dotem ſuã amittat, ſecundum *Baldum, Volum.* IV. *Conſil.* 207. *in c. tuæ, de procurator. n.* 4. *Nicol. Bellon. in Rubr. de edendo. Iul. Clar.* §. *adult. n.* 6. *Modeſtinus Piſtoris Conſil.* 3. *n.* 29. *Vol.* I. Nã inter cauſas amittendæ dotis hæc quoq; numerantur: Si mulier ignorante vel notante marito extraneorum virorum

Cccc 2 convi-

convivia appetierit: *l.8.§.3.C.de repud.* Si cum impudicis viris cœtum inierit: ſi libidinis cauſa cum viris laverit: *l.ult.§.2. Cod. eod. Novell.*117. *cap.*VIII.§.4. Si dum eſt in matrimonio, alium maritum ſibi fieri conata fuerit; Atqui nonne plus eſt oſcula, quam convivia appetere? nonne plus eſt oſcula, præſertim columbina, & quæ Græci καταγλωττίσματα vocant, commutare, quam cœtui virorum intereſſe? In cœtu præſumitur actus libidinoſus, in oſculo adeſt & apparet. Nonne item maritum alium ſibi fieri conata dicenda, quæ licet matrimonii compage in unam carnem cum marito coierit, non adquieſcit tamen, ſed protervo propoſito oculum à membro ſuo avertens, in alienum reſpicere geſtit? Quæ alia ſigna & teſtimonia, ipſam in maritum hoſtilia cogitare, deſideres? *Baldi* ſententiam probare contendunt *Iohann Andreas Felinus in cap. præterea, in fin. de teſtibus. Curtius Iunior. in Rubr. de edendo num.*XXV. *Iohann à Ripa in Rub. extra. de Iudiciis num.*16. *verſu, quid tenendum. Berous in Rubr. extra. Antonius Guibertus in Tract. de dote, c.6.n.*38. *verſu, quid autem ſi ſuavium. Covarruvias Libro* IV. *Decretalium, de Matrimonio, parte* 2. *cap.*7.§.6. *num.*3. *Tomo* I. *Oper. fol.* 212. qui ſequenti numero clarè pronunciat, per oſculum quod Vaſallus uxori Domini ſui dederit ex laſciviâ, feudum amitti. Cum autem nulla lex uxorem ad tam gravem pœnam propter oſcula adigat, ideoque minus tutum eſſet illam inferre. Imo menti Imperatoris talis pœna planè repugnat, *velut ex l. ult. C. de repud. apparet.* Omnibus cauſis, *inquit*, requiſitis & perlectis, quas antiquitas introducebat, nihil validum præter eas, quas anteriores conſtitutiones & præſens diſpoſitio introduxit, invenimus, & in *Novell.*117.*cap.*12. ait: præcipimus nullam aliam cauſam præter eas, quæ nominatim inſertæ ſunt huic legi, poſſe ſolvere legitimum matrimonium, ubi nihil de oſculo reperitur. Accedit quod plerisque in locis divortium & dotis amiſſio conjungantur. Ut ſic, cum hodie divortium ob dictas cauſas non admittatur, nec dos ob easdem amitti debeat. Ad Conſtitutionem de feudo quod ſpectat, illa ſpecialis eſt, neque ea quæ de Vaſallo ſtatuuntur, ſtatim ad mulierem commodè trahenda ſunt. Quapropter

rigoro-

rigoroſam illam ſententiam Icti non poſtremi pili rejiciunt; *Decius in Rubr. Cod. de edendo num. 2. & in rubr. extr. de Iudic. num. 1. Iaſon. in lib. 2. in Princip. num. 5. pr. ff. Alciatus Lib.* IV. *Parergor. Iuris, cap.* X. *Aldobrandinus & Hieron. Gigas in addition ad Decium, in Rubr. d. de Iudic. aliiq; à Menochio Lib. 2. de Arbitr. Iudic. quæſt. Caſ.* 287. *num.* 17. *ſeqq. Lib.* V. *de præſumt.* XLI. *n.* 26. *ſeqq. D. Carpzov. in Iuriſprud. Conſiſtor. defin.* 189. *& Pract. Criminal. part. 2. quæſt.* 64. *num.* 15. *ſeqq.* Poterit igitur Maritus ipſe mitiori pœnâ petulantiam uxoris ſuæ domi coercere, vel ſi in vulgus proprium dedecus ſpargere velit, Judicis arbitrio rem componendam ſubmittere. *Iohann. Baptiſta Bajardus in Additionibus & Annotation. ad Iulii Clari receptar. ſententiar. Libros* V. *ſive Practicam Criminalem, quæſt.* 38. *num.* 31. *pag. m.* 339. *Edit Francofurt. in folio, Anno* 1598. Singularem Conſtitutionem adducit his verbis: In civitate Neapoli mulier patiens oſculum ſibi imprimi, perdit penitùs ipſo facto dotes omnes, ſi quas habet, vel habitura eſſet, & à paterna maternaq; ſucceſſione pariter expulſa, omni ejus compendio & commoditate remanet irrecuperabiliter ſpoliata, & nullus pro ea intercedere poteſt, alias punitur. Ratio hujus ſanciti eſt, quia Itali (& Hiſpani) alienis oſculis mulierum pudicitiam contaminari credunt.

§. XI. Graviſſimè etiam alibi in laſcivas illas & vagas deoſculationes animadverſum eſſe, Hiſtoriarum Pandectæ luculentis exemplis demonſtrant. Illuſtre quoddam apud *Herodotum Hiſtoricorum, facilè* principem occurrit, cujus ſenſum ſolummodo, cum Scriptoris verba paulo prolixiora ſint, hic eruam. Cum Perſarum Legati à Dario in Macedoniam, petitum aquam & terram mitterentur, magnificè ab Amynta Rege excepti, & ad lauta convivia invitati ſunt. Tum illi famâ de Græcarum mulierum eleganti formâ commoti, iſtas in palatium introduci petierunt. Annuit Rex Amyntas, nihil denegare auſus, atq; illicò adductas Legatis aſſidere juſſit. Perſæ autem largo potu & blando fœminarum adſpectu, potentiſſimis amoris illicibus, in profundam libidinis cupidinem præcipitati, aſſidentes more patrio contrectare,

& furtivis verberare oſculis cœperunt. Hanc effrenem hoſpitum intemperiem Alexander Regis filius indignatus, mulieres tanquã ad Concubitum evocavit, ac illarum loco adoleſcentes muliebri habitu ac ſicâ inſtructos Legatis adjunxit, quos perſonali hoſpites jugulârunt, eoq; pacto flagrantes amoris ignes proprio ipſorum cruore extinxerunt. Longè alia olim ſedebat mens Piſiſtrato Athenienſium Tyranno, qui adoleſcentem quendam ex amore filiam ejus virginem in publico oſculantem, facilè pertulit, & uxori urgenti ut illum capitali ſupplicio afficeret, reſpondit: *Si eos qui nos amant, interficiemus, quid his faciemus, quibus odio ſumus? Valer. Maximus Lib. V. cap. I. externo* II. *Polyænus Lib. V. Idem* tamen de P. Mœnio refert, eum in libertum ſibi admodum gratum, quem nubilis jam ætatis filiæ ſuæ oſculum dediſſe cognoverat, acerbiſſimè animadvertiſſe, filiæq; tam triſti exemplo præcepiſſe, ut non ſolùm virginitatem illibatam, ſed etiam *oſcula* ad virum *ſincera* perferret. *Lib.* VI. *cap.* I. *Rom.* IV. *Aegidius Boſſius cauſ. Criminal. Tit. de extraordinar. Crimin. num.* 3. Factum Jacobi Trivultii adducit: Is enim cum Regis Gallorum nomine adminiſtraret Ducatum Mediolanenſem, Gallum quendam, quod Suſannæ Trivultiæ rapuiſſet oſculum ſecuri percuſſit. Quæ quidem pœna juſto fervetior videri queat, niſi circumſtantiæ delictum aggravantes ultimum ſupplicium efflagitâſſent. Mulier enim iſta Suſanna Trivultia ſine dubio Adminiſtratoris Trivultii cognata erat, adeoq; ſe ex hoc temerario contactu atrociſſimâ injuriâ affectum reputabat. Ut igitur alios ſacra ſui Principis reverentia, ab ejusmodi procacibus factis deterreret, ſtrictiſſimi Juris in hoc puniendo exemplũ ſtatuere conſultum duxit. Nec fortaſſis mitior animadverſio hâc noſtra ætate maneret illũ, qui Principis cujusdam uxorem, filias, aliasq; cognatas fœminas laſcivis impetere oſculis præſumeret. „ Qualitate enim ut *Chryſoſtomus* alicubi pronunciat, perſonarum „ delicta æſtimantur. Qui privatum aliquem injuria affecit, pec- „ cavit quidem, ſed non eodem modo quo is, qui magiſtratum: & „ gravius, quò quisque majorem magiſtratũ læſerit: non æquè qui „ inferiorem, At qui Regem, multò magis. Et injuria quidem ſeu

contumelia

contumelia una & eadem eſt: eminentiâ verò perſonæ, in quam delinquitur, major redditur. Ita qui Regem injuriâ affecit, intolerabilem pœnam ſuſtinet, ob perſonæ majeſtatem dignitatemque. Præterea notum eſt juris ſtudioſis, atrocem injuriam inter alia etiam ex loco æſtimari, ut ſi cui in theatro, in foro, in conſpectû Prætoris, in concione facta ſit injuria. *l. Prætor. §. atrocem. ff. de injur. §. atrox. I. eod. tit. l. 16. aut facta. §. 1. ff. de pœnis. Demoſthen. Orat. contra Midiam.* Hanc ſententiam *Chryſoſtomus homil.* XXXIX. *in acta Apoſtolica* egregiè his verbis illuſtrat: In contumeliis nihil ita nos contriſtat, ut eorũ, qui nos vident, ſententia. Non enim æquale eſt, publicè contumeliâ aſpergi & privatim, ſed illas quidem privatas contumelias facilè ferimus, quando in ſolitudine, quando nemo conſcius, & ſine teſte hoc patimur. Ut ſiquidem quis honoret coram omnibus, contumeliâ afficiat privatim, etiam gratias habebimus. Itaq; quod triſte, non ex natura contumeliæ, ſed in ſententia ſpectantium, ut ita non videatur contemptibilis eſſe. Laudatus *Boſſius Lib. cit.* ait: Antonius Venerius Dux LXIV. Venetiarum, proprium filium Aloyſium carceravit, quod invitæ mulieri oſculum præripuiſſet. *Iulius Ferretus de re navali lib.* XII. addit: quia cornua hirci poſuerat in oſtio domus mariti ipſius amaſiæ, juvenis mœſtus mœrore & verecundiâ periit maximo cordis dolore. Videatur latiùs *Petrus Martellius in Hiſtor. Princip. Venet. Egnatius Lib.* V. *cap.* 8. *Lib.* VI. *cap.* 3. *Fulgoſus Lib.* V. *cap.* 8. Anno MDLXII. per regnum Neapolitanum edita eſt Pragmatica Sanctio Regis Philippi, qua illi qui per vim oſcula præripiunt, ultimo ſupplicio jubentur puniri, referente *Cæſare Urſillo in Addition. ad Matthiæ de Afflictis deciſ.* 276. *num.* 2. Et eam pœnam cuidam de Terrâ Sanzæ irrogatam fuiſſe confirmat *Vincentius de Franchis deciſ.* 333. *num.* 6. Contra *Ioh. Baptiſta Bajardus in addit. ad Clari quæſt.* 83. *num.* 33. dicit, ſe non vidiſſe illam ſanctionem in Practicâ ſervari.

§. XII. Quandoquidem ergò Jus nullibi capitis pœnam violentis oſculatoribus imponit, ulterius diſpiciendum eſt, quæ pœna hujus generis delicto conveniens ſit, aut infligenda

reſtet? Hic legum interpretes in ſuis conſultationibus communiter pronunciare audio: Quandò vir impudicè deoſculatus eſt puerum nulla vi adhibita, punitur pœnâ extraordinariâ ſicq; arbitrariâ. Ita ſenſit *Paulus in l.* 1. §. *qui puero. Ibi, quidve impudicitiæ gratia fecerit. ff. de Extraordin. crimin.* & in ſpecie, ſic novè intelligit *Ludovicus Peguera Hiſpanus, deciſion. Criminal.* VII. *num.* 15. Secundus caſus, quando vir deoſculatus eſt puellam adhuc virginem, ſine vi, hoc caſu pariter punitur pro Judicis arbitrio. Fundamentum extat *lib.* 1. *pr. ff. de Extraordin. Criminibus*: Solicitatores propter voluntatem pernicioſæ libidinis extra ordinem puniuntur. Quem textum gloſſa hoc modo rectiſſimè interpretatur, quando perventum eſt ad Colloquium, vel baſia, *Cynus in l. ſi quis non dicam rapere in* 6. *& ibid. Baldus num.* 7. *C. de Epiſcop. & Cleric. Salicet. in lib.* 15. *qui cum telo. ff. ad L. Cornel. de Sicar. Afflict. in deciſ.* 276. *num.* 3. *Thomas Grammaticus Conſil.* 48. *Jul. Clarus in Practic. Crimin.* §. *ult. qu.* 83. *verſ. oſculum inferens.* Quando vir vi adhibitâ impudicè oſculatus eſt puellam vel mulierem jam nuptam, ſimiliter admittere cogetur pœnam arbitrariam, *Iohan à Ripâ in Rubr. extr. de Iudic. num.* 26. *Menoch. deciſ.* 287. *de arbitrariis Iudicum quæſtion. & cauſis Lib.* II. *Ex. l.* 1. §. 2. *ff. de extr. crimin.* patet in caſibus attentatæ pudicitiæ & per conſequens etiam oſculo laſcivo, apud Romanos in uſu fuiſſe pœnam deportationis, quæ cum hodiè amplius in obſervantia non ſit, Judex pro facti ac perſonarum qualitatibus aliam quamlibet eligere poterit. Multis in locis deportationi ſucceſſit perpetua damnatio ad triremes, quâ de ad præſentem caſum teſtatur *Peguera l. ſupra allegato deciſ. criminal. Aegid. Boſſ. in* 1. *de extraord. Crimin.* 1. 30. *Proſp. Farinacius quæſt. Criminal.* 143. *num.* 163. *Caball. in reſolut. Criminal. Caſ.* 96. *Idem Peguera l. c.* memorat in Regio concilio Anno 1583. decretum eſſe, contra quendam agricolam, quod puellam invitam & acclamantem fuiſſet amplexus & exoſculatus, bannum à Principatu Cataloniæ in quinquennium. Et *Matth. de Afflictis in deciſ.* 276. ſcribit, cum ipſe & commiſſarii in regno Neapolitano conſul-

conſulti eſſent à Rege, quæ pœna ab eo qui in plateâ publicâ extra Neapolim virginem ætate maturâ oſculo per vim laceſſierat, de jure ſumi poſſet, reſponſum eſſet, ut & per triginta milliaria relegaretur à loco delicti, & pro modo facultatum pecuniâ mulctaretur. In ſtatu Eccleſiaſtico per conſtitutionem *Marchiæ Lib.* IV. *cap.* 72. ſancitum eſſe tradit *Bajardus ad Clari quæſt.* 83. *num.* 33. ut deoſculantes mulierem, virginem, ſive viduam incurrant pœnam fuſtigationis & amiſſionis bonorum. Imprimis quoq; diſponitur, ut matrimonium inter oſculantes æq; ac inter adulteros contrahi non poſſit. Conf. *Iohann. Bertachini Firmani Repertorium part.* III. *pag.* 487. *Auguſtinus* oſculum alienæ mulieri fixum verbere vindicandum exiſtimat, *lib.* XXI. *de civitate Dei, cap.* XI. *p. m.* 975.

§. XIII. Quod ſi juvenis præ nimio amore oſculum mulieri obtulerit, tum ſi non ab omni pœna immunis, ſaltem mitiori corrigendus eſt. Amor enim quidam quaſi furor eſt, *Ariſtot.* VII. *Ethic. cap.* 7. quem intra ſuos limites cohibere perfectæ Philoſophiæ eſſe, ipſemet *Iuſtinianus* judicavit. § *illud, auth. Quib. mod. natur. effic. ſui.* Atq; mitiùs quàm regulariter fit, Curiam Neapolitanam in cauſa cujusdam Clerici decreviſſe obſervat *Iohann. Aloyſius Riccius part.* III. *deciſ.* 155. Memorabilem de Mundo adoleſcente Paulinam Romanam in templo Iſidis præ amoris violentiâ corrumpente, tradit hiſtoriam Zonaras *Annal. Tomo I.* quæ uti lectu jucunda, ita præſenti inſtituto accommodata meritò hic legitur. Romæ *inquit*, annalium conditor, Paulina „ quædam, & generis ſplendore, & morum integritate præſtans, „ & opibus abundans, vultu ad hoc venuſto, & ætate integrâ, ac- „ modeſtiâ ornata, nupta erat Saturnino, viro nullo bonorum, „ genere ipsâ inferiori. Hujus amore captus Decius Mundus, „ inter Equites dignitate præſtans, mulieris pudicitiam muneri- „ bus ſolicitabat, CCM. Drachmarum Atticarum pro uno con- „ cubitu pollicens, eâq; recuſante magis inflammabatur, adeò „ ut abſtinentia ciborum necem ſibi conſciſcere inſtitueret. Ha-

„bebat autem paternam libertam nomine Iden, omnis generis „malorum peritam. Ea adoleſcentem ſic affectum verbis confirmat, & pollicitationibus refocillat, ac ſibi duntaxat quinquagies mille drachmis opus eſſe dicit ad rem conficiendam: „quibus acceptis cum illam pecuniâ non expugnari poſſe cerneret, ſed cultui Iſidis (ea tum à Romanis pro Deâ colebatur) „eſſe deditiſſimam: quosdam falſæ illius Deæ Sacerdotes convenit, pecuniam offert, ut Paulinam quibus poſſint dolis circumventam, Mundo ſui copiam facere cogant. Illi pecuniâ „deliniti facinus aggrediuntur. Eorum natu maximus Paulinam ſeorſim convenit, ſe ab Anubide, ipſius amore capto, „miſſum eſſe profitetur, ut eam accerſeret. Mulieri ea verba „optatiſſima accidetunt, ſi à Deo amaretur: & nuncium illum „cum marito communicat, qui gnarus modeſtiæ conjugis eam „abire ſinit. Cum in lucum veniſſet ſub ſomni tempus, mulieri in ipſa æde lectus paratur, lucernæ extinguuntur. Mundus jam antea ibi abditus, per totam noctem ſub Anubidis „nomine libidine ſui expleta, diſcedit. Illa reverſa Anubidis „apparitionem marito narrat, apud familiares de congreſſu „Dei gloriatur. Sed tertiô poſt id facinus die, Mundus ei obviam factus, Paulina, *inquit*, & ducenta millia habeo, & tu „nihi gratis geſſiſti morem. Tua verò ergà Mundum injuria „me non attigit, qui Anubidis nomen ipſe mihi fecerim. E „quibus verbis mulier intellecto facinore, veſtibus laceratis, „marito inſidias indicat. Is apud Tiberium conqueritur: „Imperaror, facinore comperto, Sacerdotes & Iden in cruces tollit, ædem diruit, Iſidis ſimulachrum in Tiberim demergit, Mundum in exilium agit, pœnam graviorem ob amoris „vim clementiâ moderatus. Hactenus ille. Hinc liquidò conſtat pœnam propter vehementem amoris affectum mitigari ſolitam. Idq; & ab Areopagitis, graviſſimis alioquin delictorum cenſoribus obſervatum fuiſſe, *Ariſtoteles* memorat, *Lib.* I. *magnorum moralium cap.* XVI. & ex eo *Alciatus Libro* VII. *Parergorum cap.* XXV.

§. XIV. De

§. XIV. De Monacho vel Clerico qui turpe oſculum adoleſcentulis impreſſerit, *Fructuoſus* Epiſcopus ſeveriſſimum decretum tulit, quod poſt librum *Philaſtrii de hæreſibus* ponitur, in libro qui inſcriptus eſt *ſententiæ Patrum, de officio Rectoris Eccleſiæ,* Can. 95. *Fructuoſi* hæc ſunt verba: Monachus aut Clericus, parvulorum aut adoleſcentum conſectator, qui vel oſculo, vel qualibet occaſione turpi deprehenſus eſt, comprobatâ patenter per accuſatores veriſſimos, ſive teſtes, causâ, publicè verberetur; coronam capitis, quam geſtat, amittat, decalvatusq; turpiter opprobrio pateat, omniumq; ſputamentis oblinitus in facie, probra ſuſcipiat, vinculisq; arctetur ferreis, carcerali ſex menſibus anguſtiâ maceretur, & triduanâ per hebdomadis ſingulas refectione panis exigui hordeacei veſpertino tempore ſublevetur. Poſt deinde expletis his menſibus, aliis ſex menſibus ſuccedentibus; ſub ſenioris ſpiritualis cuſtodiâ ſegregatâ in curticulâ degens, operi manuum & orationi continuò ſit intentus, vigiliis & fletibus & humilitate, & pœnitentiæ lamenta percipiat, & ſub cuſtodiâ ſemper & ſolicitudine duorum ſpiritualium fratrum in monaſteriô ambulet, nulla privatâ locutione, vel concilio deinceps juvenibus conjungendus. *Conf. Gregor. Tholoſanus Syntagm. Iur. univ. Lib.* XXXVI. *cap.* XI. *num.* 10. *pag.* 715. *Regino Abbas* Anno Chriſti DCCCXCII. *Cœnobii Prumienſis* conſtitutus, *de diſciplina Eccleſiaſtica veterum præſertim Germanor. Libro* 2. *cap.* CCL. & CCLI. Qui per illecebroſos amplexus fœminæ vel per oſculum polluitur, XXX. dies pœniteat. Qui tetigerit inverecundè carnem ejusdem fœminæ, III. menſes pœniteat. Qui per turpiloquium polluitur, VII. dies pœniteat. Presbyter ſi oſculatus fuerit fœminam, per immundum deſideriũ XX. dies pœniteat. Qui in ſomnis voluntate pollutus eſt, ſurgat & cantet VII. Pſalmos Pœnitentiales, & in die XXX. Qui peccare voluerit in ſomnis & nõ fuerit pollutus XXXIV. Pſalmos cantet. Notatu quoque digniſſima eſt relatio de Epiſcopo formoſiſſimam Imperatoris Rudolphi Habsburgenſis conjugem Agnetem oſculante,

lante, quam laudatiſſimus noſter Dn. *à Birken* ita expreſſit im Spiegel oder Ehren / des Ertz-Hauſes Oeſtreich. *Lib. 1. cap.* XIV. *pag.* 120. Von dieſer wunder-ſchönen Käiſerin wird geſchrieben / daß Biſchoff Friederich zu Speyr / ein geborner Freyherr von Polanden / (andere benennen B. Heinrichen / Grafen von Leiningen / welcher aber lang vorhero Anno 1272. mit Tod abgangen /) als er ſie einsmals / von Ehren und Höfflichkeit wegen / ab der Kutſchen heben wollen / von ihrer Schönheit überwunden / ihr einen Kuß auf die Wangen gegeben; dieſes hat die Käiſerin ſo übel verdroſſen / daß ſie es alſobald dem Käiſer geklagt / und gebeten / er wolte den Biſchoff umb dieſen Frevel und Vermeſſenheit abſtraffen: Der Käiſer merckte wol / daß ihre Schönheit hieran ſchuldig wäre. Jedoch aber ſeiner Gemahlin Abtrag zuthun / ſchickte er einen vom Adel zum Biſchoff / und ließ ihm / zwar ſeiner Gewohnheit nach / im Schertz ſagen: Wenn er küſſen wolte / ſolte er ihm ein eignes Agnus Dei oder Pacifical ſchaffen / und ihm ſeine Agnes ungeküſt laſſen! Daneben ließ er ihm andeuten / daß er forthin des Käiſerlichen Hofs müſſig gehen / und weder ihm noch der Käiſerin unter Augen kommen ſolte. Der Biſchoff merckte den Zorn der Käiſerin / und damit ſie ihm nicht ein heiſſer Bad beym Käiſer zurichtete / entritte er an fremde Orte / und begab ſich alſo freywillig ins Elend: darin er biß nach des Käiſers Tod verblieben / da er dann zu ſeinem Biſtum wieder gekehret.

§. XV. Quamvis autem ſacratiſſimi Imperatores multas ſalutares cōſtitutiones præſcripſerint; ut jus thori inviolabiliter ſervandum aſſererent, & laſcivientium petulantiæ frœnum injiceretur, nihilominus tamē multi reperti ſunt, etiā inter gentes politiores, qui concubitus aliorum promiſcuos tolerarent, non cum ſcortis modò, ſed etiam uxores iis proprias proſtituentes. Ut Cabbas ille Romanus, qui cum Mœcenatē excepiſſet, & eum nutibus videret ad ſuam uxorē alludere; ſenſim capite inclinato ſomnū ſimulavit. Cum autem interim ſervorum quidam ad menſam acceſſiſſet, extrinſecùs, ac vinū ſuffuraretur; apertis oculis; *Perdite*, inquit, *an neſcis me ſoli dormire Mœcenati. Plutarchus in Serm. Amatorio Tomo* II. *O-*

per.

per.p.760. Argis contentio erat Nicoſtrato & Phayllo de Republicâ: eò cum veniſſet Philippus Rex, apparebat hunc, ſi uxorem quæ erat inſigni formâ Regi abutendam præberet, Magiſtratum aliquem ſibi & principatum impetraturum. Cumque ſentiret hoc Nicoſtratus, & circa fores domus obambularet, Phayllus uxori crepidas ſubligavit, chlamydeque & cauſiâ Macedonicâ ornatam, tanquam unum de pueris Regiis, ignotam aliis Regi ſubmiſit. *Idem l.c.* Et quam olim cœtus muliebris hiſtrioniam fecit, eandem adhuc hodie exercet. Invenias enim tam urbanos viros vulgò vocant cornutos, qui mutua extraneorum oſcula turpeſque amplexus uxorum ſuarum patienter ferunt, & ut ait ille, *ſpectare lacunar, aut vigilanti ſtertere naſo*, ad exemplũ Cabbæ Romani aſſolẽt. Cornutus *Iohanni Parladorio rer.quotid.lib.*I. *c.*XVII. *n.6.* dicitur, quaſi ſit corde nudus, qui dedecus tale patiatur. Nam ut Salomon *Proverb.c.*XVIII. inquit: *Qui expellit mulierem bonam, expellit bonum; qui autem tenet adulteram, ſtultus eſt, & inſipiens.* Tales inter Lipſienſes boni viri, & in legibus Longobardorum Argæ dicuntur, à Græco ἄεργος, quaſi ἄεργος, ſine opere, ignavus, ſtupidus, ſegnis. Cucurbitam quoq; dicebant virum uxoris adulterio infamem. Ab Italis, Anglis & Gallis alio atq; alio vocabulo inſigniuntur, quod feſtiviſſimus Anglorum Martialis *Ovvenus jocoſo Epigrammati* XXXVIII. *ad Henricum Principem VValliæ, Lib.*II. incluſit:

Cur Itali longè gravius quam Gallus & Anglus
Uxorum luſus, oſcula furta ferunt?
Beſtia pejor ave eſt, cui nupſit adultera conjux:
Italus (1) eſt quadrupes, Gallus & Anglus aves. (2)
Gallus & Anglus aves, quadrupes eſt Italus? ergò
Ex tribus his ſolus cornua fert Italus.

(1) Becco cornuto. Hircus. (2) Gall. un Cocu, Angl. A Cuckold, cuculus. Idem *Epigramm.* CLXIII. *Lib.*I.

Si quandò ſacra jura thori violaverit uxor,
Cur gerit immeritus cornua vir? caput eſt.

Necnon *Lib.*I. *Epigramm.*XLIX.

Si natura daret tibi cornua, tollere poſſes,
Quod tibi nupta dedit, tollere nemo poteſt.

In ripa Thameſis ſuburbio Londinenſi Rattelevv dicto, oppoſita, pertica conſpicitur lignea cum cornibus arietinis ſuperiùs affixis, quæ vulgò ſignificare dicuntur ita puniri eum, qui ſciens & volens paſſus ſit alium cum conjuge ſua concumbere, tacitè in adulterium conſentiendo. In jure feudali de hoc actu uſurpatur barbarum verbum cucurbitandi, ut cum Vaſallus feudum dicitur amittere, qui Dominum cucurbitaverit, id eſt, cum uxore concubuerit, *Sigiſmund. Finckelthuſ. diſp. Feud.* X. *theſ.* 10 *lit. a. Godeſchalc. Stevvechius in Apolog. Apuleji.* rationem ejus evolvit *Hotomann. Lexico feudali, & Conrad. Rittershuſius partit. feudal. lib.*II. *c.*5. *q.*92. Quia qui ſtuprum parare audet in perſonas conjunctas Domino, is eum habet pro homine inerte, quaſi qui pro capite habeat cucurbitam, & peponem loco cordis, ut eſt proverbium apud *Tertullian. lib.* IV. *adverſ. Marcion. c.*40. ſive qui pepone magis inſulſus ſit, ut *idem lib. de anima* habet; ſive qui dignus ſit, qui cucurbitas pingat. *Alciatus* legit cucuritare, quam lectionem confirmare videtur *Iohannes Ovvenus lib.* I. *Epigramm.* 40.

Induit uxoris pertæſus Cotta cucullum,
Ut mundo moriens exueret cuculum.

Cuculum autem vocant taliter cornutum virum, quia conjux illum cogit agnoſcere pro ſuis liberis, qui ejus non ſunt, ſed in ejus thalamum ſuppoſiti, ſicut cuculum ajunt ova ſua in currucæ nidũ imponere, à curruca excludenda, & ſicut perdices aliena ſibi ova ſupponere perhibentur. In quem ſenſum *Ariſtoteles l.*6 *de animal. c.*7. ſcribit: Pullos cuculi nemo ſe ait vidiſſe, parit tamen, verùm non in nido, quem ipſe fecerit, ſed interdum in nidis minorũ avium & ova qui aliena reperit, exedit. Maximè verò nidos palumbium petit, quorum & ipſorum ova eſu abſumens, ſua relinquit. Curruca quippe cujus in nudo parit, fovet illa & excludit. Ex quibus verbis liquet, Cuculi nomẽ adultero, Currucæ verò patienti ſeu Cornuto (quem vocant) magis quadrare. Curruca autẽ eſt avis haud diſſimilis ei, quam vulgò Coruxam, à Latino verbo non multũ diſcor-

dante

dante appellamus: ea in occipitio plumarum cornuſcula quædam arrigere ſolet, & indè *Cornuti* maledictum originem verius traxiſſe videtur, ſecundum *Parlador. d. l. n.* 8. Ubi n. ſeq. dicit, ad iſtud etiam convitium pertinere, ſi quis injuriandi gratiâ, aliquē *bonum Virum* (Gallic. *un bon homme*) appellaverit: nam & eâ appellatione, malignè interpretata *Cornutus* ſignificari ſolet. *Nevizanus in Sylv. nupt. l.* I. *n.* 76. *Boer. conſil.* 4. *n.* 7. ſed vide *Parlador. d. c.* 17. *n. ſeq. Ritterſhuſ. ad* §. 1. item Lex Julia *de adulteriis verſ. Ex his intelligimus. Inſtit. de publ. Iudic.* Germani efferunt Hahnrey/ quaſi dicas Gallichorea, *Speculum Saxonicum l.* 2. *art.* 13. *in gloſſ.* Conveniunt namq; in hoc cum Gallis, quia licet Gallus proprias uxores habeat, quæ tamen ab aliis etiam viſitantur: Ita & hi licet proprias uxores alant, ab iis etiam alii admittuntur viri. Subſeſſor vero alieni thori qui alicui cornua imponit, Latiniſſimo vocabulo dicitur *Capellanus*, *vicarius*, ſive *matrimonii Coadjutor*. Anglice. Clerk of the Closet.

§. XVI. In India herba quædam Dutroa ſive potius Datura ubertim provenit, quæ cibo potionive admixta cerebrum invadit, ac ſtultitiam quandam riſu continuo abſq; ullo alio ſenſu, aut ullâ rerū notitiâ excitat, conciliato etiam ſomno, qui per viginti quatuor horas durat, niſi pedes frigidâ aquâ abluantur. Hujus herbæ uſus Luſitanorum ac Indorum mulieribus frequens eſt, quā maritis ignaris propinant, ut ſecurè adulterò copiā nefandæ libidinis faciāt. Ita marito præſente & apertis ſpectante oculis, verū fatuo riſu in mētis abalienationē conjecto, communi proverbio illa cornua inſtruūt, quibus conjugē proſtituto geniali thoro infamant. Nec is è ſomno excitatus cujusquā reminiſcitur, verū ſopore levi ſe correptū exiſtimat. Etſi autē Dutroæ uſus, ob illā, quam dixi vim, ſeveriſſimè eſt prohibitus, fit tamen, ut ipſimet etiam edictis qui cavent, ab uxoribus decepti, eandem inſcii bibant plurimùm: ſexu quippe muliebri in herbâ illâ indaganda quammaximè occupato, ſaltem animo ut obſecundent ſuo. *Salmuth ad Panciroll. de reb. noviter repertis Tit.* I. *p. m.* 61. *Thomas Bartholinus* eruditæ Daniæ Sol „curatiùs rē ob oculos ponit ſcribens *Cent.* 6. *Hiſt. Anat. & medic. n.* „76. *p.* 331. Datura apud Indos præſertim in Goa familiaris, Achāto „ſimilis eſt, teſte *Garcia ab Horto l.* 1. *Pl. c.* 24. Fructū fert Strāmoneę

haut

„ haut abſimilem, cujus ſpeciem credit *Chriſtoph. à Coſta l. aromat.*
„ *P. Alpinus Lib. 2. Plant. Exotic. F. Columna Not. ad Hiſt. Mexic. p.*
„ 886. qui quinq; ejus ſpecies deſcribit. Fructus pomum refert,
„ ſed aculeatum & oblongum nucis juglandis magnitudine, ſemi-
„ nibus exiguis refertum. Nam Solani genus eſſe probat *Veslingius*
„ *Annot. ad Plant. Aegypt. Alp.* At Hioſcyami ſpeciem defendit *Io-*
„ *hann Torrentius Not. ad Hiſt. Mexic. l. 4. c. 18. l. 8. c. 28.* quia narco-
„ ticam vim obtinet, & varia phantaſmata inducit. Utuntur hoc
„ ſemine Indicæ mulieres laſcivæ & fures, quemadmodum refe-
„ runt oculati teſtes *à Caſta, Garcias, Lindſchotanus, Mandelslous,* a-
„ liique. Illę ad fallendos maritos, hi ad furtum. Mulieres Luſitanæ
„ in Goa civitate opulentiſſima ut ſecurius libidinem cum procis
„ expleant, fallantq; etiam præſentes maritos, ex ſemine Daturæ
„ recentive Planta ſuccum exprimunt, vel ſiccata ſemina in pul-
„ verem redigunt, eaq; conditis vel cibo vel potu miſta aſtu quo-
„ dam maritis exhibent. Varia ex aſſumto ſemine patiuntur viri,
„ vel enim ſomno obruuntur profundiſſimo, vel fatui redduntur,
„ ſenſibusq; orbantur; ut videntes nihil videant, & cum ratione ni-
„ hil intelligant. Ad 24. horas extenditur hic paroxyſmus. Interea
„ procos ſuos admittunt mulieres loci vitio laſcivæ, & in præſentia
„ mariti omnem libidinē explent. Ubi ſatis Veneri indultum, ex-
„ citatur demum vir lotione pedum frigida, vel forti frictione,
„ omniumq; rerum, etiam viſarum, neſcius, quaſi ex ſomno meri-
„ diano expergiſcitur. Ita illuditur maritus, inſciusq; Corneliorum
„ familiæ adſcribitur. Singulari quoque artificio eædem fœminæ
„ norunt Daturam præparare, ut ad certas horas, quamdiu illis
„ commodum fuerit, operationem contrahat. Easdem technas
„ fallaciasq; ſervi furtivi heris ſuis adornant. *P. Alpinus l. 2. de Plant.*
„ *exotic. c. 3.* à Medicis Arabibus & Ægyptiis audivit latrones Stra-
„ moniæ longæ ſeminibus tritis uti ad mercatores ebrios redden-
„ dos, ut commodè ipſorum merces deprædentur.

§. XVII. Illud mirêre magis, eſſe in urbe vel inſula Goâ locum, in quem projecta occilorum cibi gratia boum & aliorum animalium cornua (Luſitanis & Indis adeò deſpecta & odioſa) poſt ali-

quod

quod tempus ex interiore parte terræ adfixa radices agant, palmi unius, & quod excurrit longitudine: quemadmodum ipſemet *Linſchotanus* ait, oculis ſe uſurpâſſe ſæpiùs, radicibus evulſis atque inſpectis, ſingulari ſanè excremento; cum nuſquam terrarum ſimile exemplum in cornibus exſtet, quod vel memoria ſit proditum. Cauſam rerum naturalium curioſi indagare conati nullam invenêre, cum adhæc locus ille lapidoſus ſit, & aliàs infœcundus. Ideò Goæ homines ſupra omnes mortales excellentiâ cornuum præſtabiles, diuturnâ ac perpetua infamia laborant, cum alibi ipſa cornua abſcindi queant, aut detruncari: ibi autem radices altè agant & infeſtâ ſemper cum deſperatione conjugalis pudicitiæ, novis pullulent incrementis, quod feſtiviter ſanè relatum eſt à *Iohanne Hugone à Linſchoten*, *Deſcript. Navigat. in Indiam Orientalem*, *cap.* LXI. Conf. *Nicolai Henelii Otium Vratislavienſe cap.* XLVII. *Herman. Conring. Diſſertat. de habitus corporum Germanicorum cauſis, p.* 125. De Andronico Imperatore Conſtantinopolitano ſub finem Seculi XII. luxurioſiſſimo *Nicetas Lib.* II. *in vita Andronici*, „ita diſſerit: Erat luxu corruptus, cum cœtu ſcortorum & pellicũ „in loca deſerta & temperata ſecedere, & ferarum more conval- „les & herboſos ſaltus conſectari ſolebat; ut gallinarum gallus „gallinaceus, aut hircus caprarum ductor, aut ut Bacchus Thya- „das & Mænadas, ſic ipſe amicas ſuas antecedebat, tantùm non „hinnuli pelle, & crocoto indutus. Cornua cervorum quos vena- „tus erat, inſignia, & rari aliquid habentia in porticibus fori ſuſ- „pendebat, per ſpeciem oſtentandæ magnitudinis ferarum, quas „cepiſſet, cum revera civitatis mores, & uxorum quas ipſe cor- „rumpebat, laſciviam notaret. Hinc ſuſpicor in multas gentes promanaſſe illam conviciandi formulam, ut, qui conjuges ſuas ſive ex malitiâ, ſive ex ſupinâ negligentiâ aliis proſtituerent, & permolere ſinerent, in contemptum cornua ferre dicantur. Tales cornuti quondam erant Vaſalli illi, qui Comitibus ac poſtea Canonicis Lugdunenſibus dabant licentiam prima nocte concumbendi cum ſuis ſponſis, cujusmodi quidem pactum *jus laxandæ coxæ aut cunnagii* veteres nominârunt: ſed quod tamen quia turpe

ac probroſum pro impoſſibili habendum & in pecuniæ contributionem convertendum, *Choppinus ad leg. Andiam. lib.* I. *de Iurisdict. Andegavenſi c.* XXXI. *ſub num.* 8. *& Camillus Borellus Conſ.* I. *num.* 150. *f.* 12. *col.* 1. rectiſſimè ſtatuerunt: Olim, inquit *Salvianus Lib.* VII. *de Providentiâ*, Vandali ad libidinem comprimendam ſeveras pudicitiæ leges decreverunt, gladio impudicitiam coercentes, ut puritatem ſcilicet utriusque ſexus, & domi connubii ſervarent affectus, & in publico metus legum, ac ſi duplici præſidio caſtimoniâ niteretur, cum & intus eſſet, quod amaretur, & foris quod timeretur. Sed certè maximè dolendum eſt his temporibus, in quibus paſſim ferè apud omnia tribunalia adulteri impunè evadunt, imo de ipſo crimine gloriantur: illi verò quorum uxores adulteræ ſunt, accuſationem proponere non audent, ne in perpetuam infamiam ita volente pravâ conſuetudine incurrant. Quare ego ſemper fui in hac ſententiâ, quod Principes hujus temporis, qui hoc graviſſimum crimen ſeveriſſimis legibus non coërcent, illasque exſequi non faciunt, graviſſimè peccent. Et judicio meo iſte eſt unus ex caſibus, in quibus Chriſtiana Reſpublica indiget reformatione, Verba ſunt ſapientiſſimi Conſiliarii Regis Hiſpaniarum in Provinciâ Mediolanenſi, *Iulii Clari Lib.* V. *receptar. ſentent.* §. *adulterium, n.* 7. *in fine.*

§. XVIII. Denique qua ratione adulteria fœminarum evitari poſſint, elegantiſſimo conceptu *Petrus Rota Prædicator Capucinus Provinciæ Brixienſis in horto floridiſſimo Diſcurſuum prædicabilium, diſc. ſexto, p.* 90. *edit. Moguntinæ* An. MDCLXXVII. declarat: Dubium jam diu tritum eſt, *inquit*, circa formationem Protoparentis Evæ, cur Deus potius eam formârit ex coſtâ, quam ex alia parte corporis Adami *Gen.* II. 22. inter millenas rationes, quas aſſignant SS. Patres; obſervat *Petrus Berchorius*, quod coſta eſt ad modum arcûs formata; Deus itaque hoc facto docere voluit, non ſolum Adamum, ſed & omnes conjuges modum, quo benè & prudenter debent gubernari uxores. Nam ſicut ille qui vult ut arcus bene ferat, & rectà devehat ſagittam, non debet eum nimium relaxare, nec nimium tendere, quia ſi nimium tendatur, rumpitur,

tur, & frangitur; *Arcus nimium tenſus frangitur*: ita quoque uxor utpote formata ex coſta, quæ habet formam arcus, inſtar arcus debet gubernari, adeoque non debet tendi nimio rigore, nimium eam conſtringendo, & in domo continendo, nec nimium coarctari, in libertate gubernandi domum, quæ ei convenit. Uxor juxta S. *Thomam* non ſit ſerva, ſed ſocia bonorum. Hinc optimè dixit *Menander*: *Hoc quidem maximum, nunquam oportet virum ſapientem nimis cuſtodire uxorem in penetralibus domus, quisquis autem repagulis, & per ſigilla cuſtodit uxorem, etſi videatur ſapiens, vanus eſt & nihil ſapit*. Dum enim miſera fœmina ſe videt tam rigidè tractari, cum ſit fragilis permittit ſe vinci ab impatientia, fremit & iraſcitur: ideò de illa dixit Sapiens *Prov. 20. v. 16. Qui retinet eam, quaſi qui ventum teneat.* Hæc verba ſic explanat *Hugo Charnenſis*: ,, Ventus ſi clauſus tenetur ſtrepitum facit, ſic Mulier, ſi claudatur, litigium facit. Et his forſan addit alia opera indecentia. Sicut autem arcus nimium tenſus frangitur, & nimium remiſſus velut debilis, non poteſt ejicere ſagittam; ita quoq; uxor ſi nimium ſecurè habeatur, fit impatiens & ruit in plura mala: ſi verò nimium remittatur, hoc eſt, ſi nimia libertas ei concedatur converſandi maximè cum viris & evagandi, velut debilis & infirma faciliter in graviſſima mala præcipitatur. Et quamvis nimia libertas in omnibus ſit noxia fœminis, attamen illa pernicioſiſſima eſt, quâ iis permittitur, ut cum viris quibuscunq; converſentur. Hunc in finem conſiderat S. *Cyrillus Alexandrinus Lib. I. de adorat. in Spir.* dubium ſupra propoſitum, cur nempe Deus voluerit Evam à coſtâ Adami producere, acutè obſervans, quod dũ Deus vitã noſtrã collocavit ,, in corde, cõſequenter hoc majori egeat cuſtodiâ, adeoq; & illud ,, involverit cuidã telæ ex pergameno, vocatæ pericardiæ: & quia ,, hæc tela tenuis eſt, ut quaſi acu perforari poſſit, eã circumdedit ,, pluribus duris & robuſtis coſtis, quæ velut aggeres illud defen- ,, dũt, & muniũt. Formando itaq; fœminã unã ex his coſtis accepit ,, ut doceret, cordi viri & mulieris deeſſe hũc murũ, & aggerẽ fortis coſtę, ita ut nõ habeat aliud propugnaculũ, & munimentũ, quã hãc unicam ſimplicẽ pelliculã, quæ unico flatu accẽditur, & acu trãsforatur; adeoq; valde cauti ſint in cõverſatiõe mutua, cũ faciliter &

„per unicum intuitum corda ſaucientur & amore laſcivo accendantur. Hinc *Gregorius*, deprimendi ſunt oculi quaſi quidam raptores ad culpam. Et ideo non ſine fundamento opinantur *Fernandez* Philippum Tetrarcham populorum Ithruriæ & Trachonitum, magnam præbuiſſe anſam ſuæ uxori cadendi in adulteriū, dum nimiū bonus, bonam exiſtimationem de omnibus habendo, permiſit uxorē ſuam viſitari à Rege Herode tanquam ſuo fratre, eamq; hūc reviſitare, utq; colluderēt, illaq; iret ad choreas, comœdias, quæ in palatio & quidē quandoq; de nocte exhibebantur &c.

§. XIX. *Iohannes de S. Geminiano Ordin. Prædicator. in univerſo Prædicabili. Lib.* V. *c.* 4. *p.* 414. *Edit. Colon. in* 4. *An.* MDCLXX. narrat de „taxo, quod in hyeme collectâ prius annonâ neceſſaria, ſeſe cum „ſua cohorte abdat in antro, ſed dum timet, ne cum tempore vi„ctualia deficiant, non permittit, ut fœmella comedat ad ſaturita„tem, & ideò ei non ſtatuit ingreſſum in penuarium, ſed cibū dat „ei ad menſuram. At illa ob talem rigorē ſuccenſa, molitur, quo„modo ſuo appetui poſſit ſatisfacere, & tamdiu ſpeculatur, quo„uſq; penuariū intret, utq; illud eſt ingreſſa omnē annonam præ„paratam aufert. Nunc paulisper conſiderate, annon idem eve„niat illis maritis qui nimis ſeveri ſunt erga uxores, ita ut omnia iis „claudant, illisq; panem dent in menſura; & ideò dum miſellæ ita „conficiuntur, nil aliud mente volvunt, quàm quomodo nunc hic „nunc ibi aliquid ſurripere poſſint. Et dum earum aſtutiæ Diabo„lus ſuppetias fert, eousq; perveniunt, ut plura eaq; gravia pecca„ta ob duritiem & impudentiam maritorum committant. Idcircò „quemlibet maritatum Sapiens hoc ſingulari documento monet *Eccleſ.* 9. *v.* 1. *Non zeles mulierem ſinus tui, hoc eſt, ne uxorem tuam nimis ſevere tractes; ne oſtendat ſuper te malitiam doctrinæ nequam, hoc eſt, ne vadat ad* Scholam *Diaboli, & in ea cum tuâ tuæque domus ruina pravam ruinam addiſcat*. Hinc ex hoc textu *Lyranus* infert: Uxor propria non eſt nimis arctanda. *Vegetius* tradens modum militanri, refert ſtoliditatem nōnullorum Ducum, qui putant ad obtinendam victoriam nil eſſe melius, quā quod hoſtis ad tales redigatur anguſtias, ut nullus effugii ei pateat aditus. Porro de his inquit *l.* 3. *de re milit. c.* 21. Sunt omninò rei militaris ignari, quia clauſis ſe ex

delpe-

deſperatione creſcit audacia, & cum ſpei nihil eſt, ſumit arma formido. Idem contingit in gubernatione uxorum, nam ſi durius tractentur, conjiciuntur in manifeſtum periculum gravium errorum. Hinc ait *Iohannes Cluniacenſis Serm. 6. de concept.* Si omnis mulieri cuſtodia adhibeatur, adhuc tranſibit per foramen acus. Mariti itaq; ſi velint habere uxores fideles, debent eas tractare cum diſcretione. Sed ante omnia debent iis ſervare datam fidem, quia nihil eſt, quod adeò uxorem irritet, ejusq; bilem inflammet, quam ſi videat, à marito fidem violari. Et hæc paſſio adeò animam & cor ejus penetrat, ut ſœpe, ſunt verba *S. Ambroſii Lib. 4. de Abrahamo c. 4.* mulierem in furorem incitet, & quaſi mente eam capiat, ita ut nullum ſit malum, quo vindictam repetere non cogitet. Hinc dixit *S. Iob. ſi unquam, non dicam facto, ſed & deſiderio reſolvi fidem uxori datam violari, ſanè promereor, quod ſcortum alterius ſit uxor mea, & ſuper illam incurventur alii. cap. 31. verſ. 16.* I have read this

DISSERTATIO XV.

De

OSCULO SPONSALITIO ET CONJUGALI.

SUMMARIA.

I. *Oſculum ſignum ineundi matrimonii.* II. *Illo ſponſalia confirmata etiam in Veteri teſtamento.* III. *Sponſale oſculum congreſſio quædam animorum. Tertullianus à Georgio Ambianate optimè editus. Theudelinda Agilulfum oſculo maritum adſciſcit. Mos inter Lappones deſponſatos oſculandi.* IV. *Veteres caſtitatis obſervantiſſimi & in oſculis parci. Guldratæ puellæ caſtitas. Oſcula immunda Diabolo grata.* V. *Oſculum per ſe non facit matrimonium nec affinitatem parit. Effectus oſculi inter deſponſatos. Oſculo dato donatio facta à ſponſo præmoriente pro dimidià parte valet, niſi ſponſa ſit minor duodecim annorum. Bona*

per matrem Sponſi tranſmiſſa, Sponſa non lucratur. VI. *Sponſa oſculo accepto monaſterium intrans & matrimonium conſummandum dirimens dimidiam donationis partem ſervat. Oſculum quandò copulæ æquiparetur.* VII. *Matrimonium inter proximos conſanguineos ſub conditione ſi Papa diſpenſaverit, promiſſum, in conſcientiâ non obligat ad conſummationem. Iisdem tactus & oſcula non permittuntur, nec lucrandi quidquam vim habent.* VIII. *Columbarũ oſcula. Columba optati Conjugii & Concordiæ hieroglyphicũ. Columbæ proprietates Oſculi maritalis origo. Roma fœmina.* IX. *Begnini & Beguardi hæreſis damnata. Tactus & oſcula ſine mala intentione laſciviæ explendæ non ſunt mortalia peccata; multo minus quæ inter conjugatos exercentur. In conjugio nihil turpe eſt.* X. *Maritale oſculum ut & cæteros conjugales actus nõ niſi cautè & remotis arbitris ſuſcipere jubet verecundia. Vxores in præſentia filiarum oſculari non permittit Cato. Idem non niſi Iove tonante uxorem amplexatur.*

§. I. OSculo Sponſalitio cum conjugali arctiſſima affinitas intercedit, nam ab hoc tanquam ordinario anteambulone ad illud via ſternitur & legitimus ſecundum civiles Conſtitutiones acceſſus procuratur. Ubi nulla Sponſa, nulla ſequuntur ſponſalia, nullum contrahitur matrimonium. Uti contra alterutro poſito antecedenti, conſequens quoq; poni neceſſum eſt. Idcircò quæ mutuò gaudent relationis vinculo, in præſentiarum quandò utriusq; tractatio ſuſcipienda venit, combinare, ac junctim ſub incudem revocare allubeſcit. Non dubitamus ſub conjugum nomine complecti tam illos, qui mediante Sacerdotis copulatione conjugio jam initiati ſunt, quàm qui matrimoniũ adhuc conſummare intendunt. Cingendus habetur pro cincto in favorabilibus, & ſponſalia firmata conſtitutione dotis, vel juramento de implendâ promiſſione, vel de præſenti inter puberes, habent vim veri & confirmati matrimonii, ex ſententia Jureconſultorum. Videatur *Didacus Cavarruvias in Epit. Sponſal. c. 1. Petr. Gregor. Tholoſan. Lib.* VIII. *Syntagm. c. 5. 9.* Æque ac ſponſalia, quæ copula carnalis eſt ſecuta, *Iacob. Menoch. l.* III. *de Præſumptionibus, Præſumt. 1. n. 6.*

r. n, 6. ſicut diffinitum eſt in C. *is qui fidem. de Sponſal.* Vel quando poſt perfectam ætatem ſuperveniunt ſigna aliqua, ut oſcula, amplexus, munera, annuli, ſubarrhatio & ſimilia. *Menoch. Præſumt. cit. n. 64. ex gloſsâ in C. 1. §. 1. de deſponſ. impub. num. 6. Henric. Boyc. in cap. atteſtationes, col. 2. de deſponſ. impub. Bald. Conſil. 194. incipiam. lib. 5. Alexander de Nevo in l. quod Servius num. 4. ff. de cond. ob cauſam, & in Conſilio 149. in fine Lib.* V. *Aret. in Conſ. 142. num. 7. Socinus senior Conſ. 28. num. 4. libro 4. Philippus Decius conſ. 388. n. 1. ver. ſecundo modo, & conſ. 605. n. 6. Flaminius Pariſius Conſ. 51. columnâ 2. Lib.* IV. Et illi quidem adducti ſunt illo textu *cap. 1. §. 1. de deſponſ. impub. num. 6.* Ubi ex conſenſu tacito ſponſalia indicant matrimonium. Ibi gloſſa & Doctores interpretantur, tacitum illum conſenſum colligi ex cohabitatione, amplexibus, oſculis, & ſimilibus ſignis. Confer *Iohann. Althuſii Dicæologic. Lib.* I. *cap.* LXXIX. *num. 19. p. m. 276. Edit. Francofurt. in 4. Anno* MDCXLIX.

§. II. Veteres Chriſtiani oſculum iſtud initium conſummandarum nuptiarum, teſſeram Sponſalium, & initialem quaſi Sponſæ fruitionem reputabant. Solius oſculi interventu ſponſalia conſtituta docet Lex ab Imperatore Conſtantino lata, *Lib.* XVI. *Cod. de donat. ante Nupt.* Plurimùm autem in hoc negotio Leges civiles valent, quia Matrimonium civilis quaſi contractus eſt, & ad normam illius ſe quodammodo habet, circa quod civili Magiſtratui varia ſalutariter ſancire liberum relinquitur. Inde etiam *Chryſoſtomus Sermone* XLVII. *in Matthæum* exſertis verbis affirmat, veteres Chriſtianos ad LEGES CIVILES ſponſalia ſua conformâſſe. Ex Legibus ergò Romanis omnium optimè cognoſcimus, quid Juſtiniani ævo, proximeque ſubſecutis temporibus, ſeculis abhinc undecim in Eccleſiâ, nec non Romano Imperio, circa ſponſalia, circa nuptias & in univerſum circa cauſas matrimoniales obtinuerit. Ita in *Novellis de ſponſ.* legimus, ſponſalia datis arrhis & oſculo confirmari. Imò quæ oſculum dederat, uxoris loco cenſebatur vel plus quam ſponſa. Propterea *Quintilianus* ſolo oſculo conjuges pu-

tari

tari tradit, *declamat.* 370. & ex eo *Cujacius in Recitat. ſolenn. ad Tit. C. Si Rector Provinciæ, vel ad eum pertinentes.* Quod populus Dei in V. T. *oſculum Sponſalitium* adhibuerit, vel prima Cantici verba innuunt, ubi ſponſa Chriſti exclamat: *Oſculetur me oſculo oris ſui.* Quô oſculo intimum qui inter ſponſos viget, amorem denotari pulchrè explicat *Ambroſius Libro de Iſaac & animâ, cap. III.* Oſculatur nos Deus, quando cor noſtrum Spiritu ſuo illum nat; quo donata anima, læta NUPTIALI CHARITATIS PIGNORE (accommoda ſponſalis oſculi deſcriptio:) dicit: Os meum aperui & Spiritum duxi? oſculum enim eſt, quo amantes ſibi invicem adhærent, & velut interioris gratiæ ſuavitate potiuntur. Per hoc oſculum anima Deo adhæret, per quod ſibi transfunditur Spiritus oſculantis, ſicut etiam hi, qui ſe oſculantur, non ſunt labiorum prælibatione contenti, ſed Spiritum ſuum ſibi invicem videntur infundere. Quæ OSCULI MYSTICI declaratio morem oſculandi inter Sponſos olim receptum ſufficienter confirmat. Confer ſupra Diſſertationem III. hujus Tractatus, ubi ex Profeſſo locum Cantici interpretati ſumus.

§. III. Aliquantò preſſiùs *Tertullianus* Latinorum Patrum quorum Scripta ad nos pervenerunt, antiquiſſimus inſtitutum noſtrum tangit, *Libro de velandis virginibus cap. II.* ſcribens: „Ad deſponſationem velantur virgines, quia corpore & Spiritu maſculo mixtæ ſunt per OSCULUM & dextras, per quæ primùm reſignârunt pudorem ſpiritus per commune conſcientiæ pignus, quo totam condixerunt confuſionem. *Paulò ante dixerat:* „Deſponſatæ habent Exemplum Rebeccæ, quæ cum ad ſponſum „ignotum adhuc ignota perduceretur, ſimul ipſum cognovit eſſe, „quem de longinquo proſpexerat, non ſuſtinuit dextræ colluctationem, nec OSCULI CONGRESSIONEM, nec ſalutationis communicationem, ſed confeſſa quod ſenſerat, id eſt, Spiritu nuptam, negavit virginem, velata ibidem. O Mulierem „de Chriſti diſciplinâ! Oſtendit enim, etiam nuptias fieri de adſpectu & animo, quemadmodum ſtuprum. Ratio ſponſalis oſculi erat mutui amoris firmamentum, quia oſculum mutui amoris

ris ſignum eſt, juxta *Ambroſium Lib. VI. in Luc.* In eundem ſenſum ſubtiliſſimus *Scaliger ad Cardanum Exercitat.* CCCX. *p. m.* 1002. Amans cum re amatâ (Sponſus cum Sponſa) unum eſſe, quoad licet, appetit. Quo circa & hærent, & corpora conſerunt, & ſpiritus duos, oſculorum conjunctione, unus ut ſit, faciunt. Id quod Amoris fundamentum cum putarent eſſe veteres ſapientes, baſia Græcâ voce nominârunt. Ingenioſè ſatis & appoſitè *Tertullianus* Sponſale oſculum, congreſſionem quandam vocat. Erat namq; maritale oſculum quoddam copulæ ſeu conjugalis actus antecœnium, & vota conjugalia mutuis oſculis delibantur, apud eundem. Adeò ut commodè huc trahi queat *Ovidianum* pronuntiatum *lib. I. de Arte amandi:*

Oſcula ſi dederis, fiam manifeſtus amator,
Et dicam, mea ſunt, injiciamq; manus.

Hinc eidem *Tertulliano* tale oſculum cenſetur commune conſcientiæ pignus, quo totam condixerunt confuſionem. Hoc eſt, pignus, quo conſcientias ſuas novi Sponſi obligant, ſe fidem conjugalem invicem ſervaturos; Item actus, quo fœmina maſculo miſcetur, id eſt, deſpondetur & corpore & Spiritu; actus deniq;, quo primùm pudorem virgo reſignat; nam apud veteres libatio oſculi Sponſalium erat index. Uberius hæc expoſita videſis in Notis *Georgii Ambiamatis, Monachi Capucini, & Theologi Pariſienſis ad Tertullianum, lib. de veland. Virgin. cap.* 11. quæ editio reliquis omnibus palmam præripit. Sed exemplo hactenus adducta notabili illuſtremus. Cum THEUDELINDÆ (Olao Magno dicitur AMALASVINTA) piiſſimæ fœminæ, Garibaldi Bavariæ Regis filiæ poſt obitum Antharis Longobardorum Regis, Longobardi liberum feciſſent, quem vellet maritum ex Ducibus Longobardis ſumendi, illa regio convivio inſtructo, præcedente cœnâ, ſumto poculo vini partem hauſit, reliquum patrio more propinans AGILULFO Taurinorum Duci porrexit. Cum autem ille rei ignarus dextram Reginæ oſculari vellet, non manus, ſed os tibi deinceps oſculandum erit,

Agilulfe, inquit, hoc namq; oſculo te in thori regniq; conſortium voluntate Procerum adſciſco. Anno DLXXXI. *Carol. Sigonius lib.* 1. *Regni Italici, p. m.* 19. *Edit. Francof. in fol. Anno* MDXCI. *Bonfinius lib.* VII. *Decad.* I. *Hiſtor. Ritius Lib.* I. *Reg. Hiſpan. Emmanu. Theſaurus, Comes & majorum Inſignium Eques in Magnifico Inſcriptionum operæ, p. m.* 179. *Edit. Colonienſis*, in 4. Anno MDCLXXI. Morem inter Lappones deſponſatos oſculandi celeberr. *Iohan. Schefferus in Lapponia cap.* XXV. *p. m.* 281. *ex Iohanne Tornæa Edit. Francof. in* 4. *Anno* MDCLXXIII. his verbis exponit: „Prandio finito, egreditur Sponſus ad tuguriam ſuam, indè „capit veſtes laneas, vel quicquid habet, easq; induit, tum pergit „ad amicam, ut eam ſalutet. Salutatio fit oſculo, in quo id præ„cipuè intendunt, ut ſibi mutuo non os ſolum ori, ſed & naſum „naſo imprimant. Salutat naſo applicito naſo, & ore ori, nam a„lias verè ſalutâſſe non exiſtimant.

§. IV. Oſcula Sponſorum æq; ac conjugum in ſpecie caſta ſunt & maximè licita. Nam matrimonii autor eſt Deus, amans caſtitatem & inſerens mentibus humanis notitias caſtitatis, ut ei in caſtitate per omnem vitam ſerviamus. Habent etiam honeſtum finem, ex quo quilibet actus dijudicatur, nec per ſe contra decorum & bonum in Republicâ ordinem pugnant. *Caſparus Barthius Tomo* I. *Animadverſion. ad Statii Lib.* I. *Sylv.* 2. *pag.* 30. Ideoq; oſculi veteres erant religioſiſſimi, ut etiam pleræq; nationes, nec cuiquam temerè dabatur oſculum, ne ſponſo quidem, ſed ſemel tantum confirmandorum ſponſaliorum cauſa, uti §. I. diximus. Valerius M. autor eſt, lib. VI. cap. 1. num. 4. memorabil. P. Mænium filiam ſuam ſeriò monuiſſe, ut non tantùm illibatam virginitatem, ſed & oſcula ſincera ad maritum deferret. Adcuratè illud ipſum perpendiſſe videtur Guldrata puella, ſingulari forma & corporis venuſtate prædita, quæ cum ab Otthone IV. peteretur, ut ſibi copiam faceret eam deoſculandi, reſpondit: NULLIUS, HERCLE, QUAM EJUS, QUEM MARITUM HABITURA SUM, SUAVIUM ACCIPIAM. Placuit, & meritò, ea vox Principi, undè in tanta eam

aeſtimatio-

æſtimatione habuit, ut Guidoni Germano, viro armis & belli felicitate famoſo, uxorem daret, tradente *Fulgoſo Lib.* VI. *cap.* I. & *Iudoco à Caſtro in Decachordo Morali, & decem virtutibus immaculatæ virginis annunciatæ, Tractatu* II, *Diſcurſu* XII, *num.* 127. *p.m.* 184. Imò tanto diſciplinæ rigore Sponſi quondam circumſcribebantur, ut qui ſponſalia contraxerant, ſi oſculum addidiſſent, adultera illa cenſeretur etiam ante nuptias, quæ alium oſculata eſſet, & adulterium divertiſſet, veluti *Iohan. Zonaras in concil. Trullano* poſteriori, Sec. VII. poſt N. C. coacto, can. 98. commemorat. Inſidiantur in illis oſculis, Jocus, Venus, & Dœmones ſcelerati, atq; ad os retia obtendunt ſua, ut captâ & oppreſsâ animi cuſtodiâ liberè in pectus & ſinum cordis introeant. Ideoq; regius Vates petit oſtium circumſtantiæ labiis ſuis, quod S. *Chryſoſtomus in Pſalm* CXL. refert etiam ad oſcula, quæ niſi diligenti cuſtodia impediantur, præcipites in exitium ferunt, & maximè turpia & immunda, quæ patentē aditum ſalutis inimico tribuunt.

§. V. Quamvis autem oſculum inter Perſonas deſponſatas quaſi arrhabo futuri matrimonii cenſeatur, certum tamē eſt, illud inter Sponſum & Sponſam matrimonium minimè probare, nec ullam affinitatē parere, *can.* 18. *cauſ.* 27. *q.* 2. *Lex divina.* niſi adſit Sponſaliorum contractus, aut oſculum ſub hac conditione ſponſæ fixum eſſe, liquidò conſtet. Ubi verò affectus maris erga fæmellam gratioſus & reciprocus ſeſe exſerit, etiam ſine interventione oſculi, tanquam ſigni cujusdam externi ac Ceremoniæ, Sponſalia rata & firma æſtimanda ſunt. Vid. *Henning. Arniſæus, Tractat. de Iure Connub. cap.* III. Ex adverſo Sponſalia de futuro nullatenus probantur matrimonii conſummationem conſequuta, licet oſcula, amplexus, & apprehenſio manus inter deſponſatos intervenerint, juxta *Ioſephum Maſcardum Ictum Sarzanenſem, volum.* II. *de probationibus, fol. mihi* 255. Cæterum quia oſculum quoddam initium conſummationis nuptiarum eſſe videtur, & fruitio aliqualis ſponſæ, atque oſcula ſignum & Symbolum habent cujusdam dilectionis, majoris, quàm vulgaris, *Petr. Gregor. Tholoſan. in Syntagm. Lib.* VIII. *cap.* 8. *Salmuth. ad Pan-*

ad Panciroll. rerum deperdit. Tit. XLVI. *ex Iohanne Sichardo* : idcircò hujus rei ſufficiens eſt effectus in Jure Civili, ſecundùm Imperatoris Conſtantini decretum in *Lib. 16. Cod. de donat. ante nupt.* Si â ſponſo rebus ſponſæ donatis interveniente oſculo, ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, dimidiam partem rerum donatarum ad ſuperſtitem pertinere, dimidiam ad defuncti vel defunctæ hæredes, cujuslibet gradus ſint, & quocunq; jure ſucceſſerint, ut donatio ſtare pro parte dimidia videatur; oſculo verò non interveniente, ſivè Sponſus, ſive Sponſa obierit, totã infirmari donationem, & donatori ſponſo vel hæredibus ejus reſtitui. Quod ſi ſponſa interveniente vel nõ interveniente donationis titulo (quod raro accidit, ob innatam mulieribus avariſſimo hominum generi tenacitatẽ, *gl. in l. ſed ſi ergò. 4. in fine ff. id Senatus Conſulto Vellejano,*) aliquid fuerit ſponſo largita, & ante nuptias hunc vel illam mori contigerit, omni donatione infirmatâ ad donatricem ſponſam, ſive ejus hæredes donatarum rerum dominium transferatur. Calculum ſuum adjicit Alexius Comnenus in Conſtitutionũ libro, qui inſcribitur JUS ORIENTALE, I. Orientis Imperator addit etiam inter ſolemnia nuptiarum, oſculum, quod eſt arrhabo nuptiarum, ſi ea mente præbeatur, usq; adeò efficax, ut oſculo dato donatio facta à ſponſo præmoriente, pro mediâ parte valeat, pro aliâ autem infirmetur; univerſam autem infirmari, ſi oſculum ante mortem alterius non fuerit ſecutum, ex Conſtitutione Conſtantini, *l. ſi à Sponſo, 16. de donat. ante nuptias l. 5. de Sponſa in Cod. Theodoſ. Arnoldus Ferronus in conſuetud. Burdegal. Tit.* IV. *de dote*, §. 2. huc affert, certa ſibi fragmenta Senecæ oſtenſa â *Paulo ſãdoleto*, nondum excuſa, quibus confirmat hunc morem fuiſſe Hiſpanorũ, ad quos ſcribit *Conſtantinus. l. 5. de Sponſal. in eod. Theodoſ. l. Si à Sponſo. de donat. ante nuptias, in C. Iuſtin. legẽ de oſculo, Conf. Antonius Perez ICtus quondam in Academiâ Lovanienſi, expoſitionum Codicis Iuſtinianæi, l.* V. *Tit. 3. de donat. ante nuptias, p. m. 550. ſeqq. edit. Lovanienſis in 4. Anno* MDCXXXVII. *Iohann. Bertachinus Firmanus in Repertorio, part.* III. *Edit. Venetæ in 4. Anno* MDXC. *pag.* 478. Apud Neapolitanos Sponſa Sponſum oſculata dimidiam donationem accipit, ſi ante

ante conſummationem matrimonii Sponſus moriatur. *Matthæus de afflictis, in Conſtitut. Neapolitan. lib.* III. *Rubricâ* 13. *num.* 33. *p.m.* 246. Si non oſculatus eſt Sponſam, nihil planè lucratur. *Vincentius de Franchis, deciſione* 503. *n.* 6. *p.m* 922. *Edit. Colonienſis in* 4. Quia ex oſculo vir capit gaudium, & ſponſa verecundiam, & quod Sponſus oſculando videtur quaſi cœpiſſe caſtrum. Alii eam aſſignant rationem, quia oſculum eſt actus carnis, & pro medietate eſt quaſi corrupta caro. Alii diſtinctionem addunt, dicentes quod oſculo ſubſecuto bona per Sponſum donata adquirantur pro medietate Sponſæ. Bona verò per matrem tranſmiſſa quandò tranſmittuntur, ut ornata accedat, nullo modo Sponſam lucrari. *Ibidem num.* 18. Inprimis autem ſi oſculum ſit matrimonii conſummandi præparatorium. Neque tamen ex omni oſculo mulier lucratur dimidiam partem donatorum, verbi cauſa, ſi ſit minor duodecim annorum, num. 22. addatur *Didac. Covarruvias à Leyva Toletanus, Epiſcopus Segobienſis apud Philippum* II. *Hiſpaniarum Regem ſummus Prætorio Præfectus, operum Tomo* I. *ſecundâ parte de Matrimon. c.* VII. §. 4. *n.* 17. *p.m.* 208. *Edition. Francofurt. in fol. Anno* MDXCII.

§. VI. Quoniam igitur tantam efficaciam oſculo ſponſalitio ſacratiſſimæ leges attribuunt, non ignobile ζήτημα ſuccurrit, *ad quem donatio Sponſi pertineat, ſi Sponſa oſculo accepto, matrimonium promiſſum Profeſſione Religionis irritum reddat, ſeque monaſterio ex ſingulari devotione mancipet?* Hic Legum Interpretes communiter pro Sponſâ vota largiuntur, pronunciando; quando oſculo præcedenti per Profeſſionem Religionis, ab Sponſâ donatariâ factum matrimonium dirimatur, neque conſummari poteſt, vel apud Sponſam ſic profitentem Religionem, vel apud Monaſterium manere dimidiam illam donatorum partem, religionis favore. Ita concludit *Corneus, Conſilio* 228. *a. volum.* poſt *Baptiſtam de Sancto Severino, Iohann Baptiſtæ Lupi in dicta lege Taurinenſi* 82. Qui etiam de Sponſalibus *parte* I. *Tomo* I. *Oper. cap.* 4. §. 1. *num.* 21. *p.* 135. *Regia l.* 52. *Tauri* à Caroli Cæſaris matre condita ſtatuit, propter oſculum Sponſam lucrari dimidiam partem rerum, quas ei Sponſus dederat, etiam jam præſtito conjugali conſenſu ante copulam, nempè,

 quandò

quandò oſculum poſt Sponſalia præſtitum fuit, ſecus verò ſi ante. Alia quæſtio oritur. *Num oſculum ſponſalitium, ceu certum matrimonii ineundi pignus, Sponſalia ſub conditione pacta purificet, ut Sponſa Sponſum, poſt datum oſculum, ad conſummandum matrimonium, quicquid Sponſus in contrarium objiciat, cogere poſſit?* Ibi pariter Jureconſultos Sponſæ patrocinari deprehendo ex hac ratione, quoniam Sponſalia ſub conditione contracta per ſubſequentem copulam purificantur, *cap. 6. extr. de condit. appoſit.* oſculum autem hoc in caſu copulæ æquiparatur, quemadmodum Curia Neapolitana judicavit. *Franciſc. Hotomann de Sponſal. p. m.* 353. *ſeqq. Iohann. Aloyſius Riccius*, *part.* I. *Deciſion.* CXCV. *Chriſtoph. Beſoldus Theſauro pract. p. m.* 208. *Edit. noviſſ. in fol.* Ex contrario Benedicti Papæ decretum *in C. Leg. divin.* 17. *q.* 2. *de oſc. propinquor.* omnem vim ac valorem oſculis derogatum ivit. Nimirum, ſi cujus ſoror defuncta ſimplicibus verbis alicui deſponſata fuerit, hoc impedimento non eſſe, quo minùs is ſororem ſuperſtitem matrimonio ſibi jungere poſſet, etiamſi oſculum interceſſerit. Oſculum enim nullam parit propinquitatem, quia nullam facit ſanguinis commiſtionem.

§. VII. Ulteriùs diſquiritur: *Quid de conſanguineis matrimonium vel Sponſalia de futuro contrahentibus, ſi Papa diſpenſaverit, ſtatuendũ veniat, an oſcula illis concedenda ſint, & quatenus vim obligandi habeant?* Antequam de reſponſione ſoliciti ſimus, tenendum eſt, quamlibet conventionem ſeu promiſſionem de futuro conjugio eſſe validam, & in foro conſcientiæ obligare, niſi divinæ ordinationi è diametro contrarietur, & contrahentes ea ſanguinis propinquitate ſe attingant, ut inter illos legitimum conjugium eſſe nequeat, Papam autem Romanum diſpenſare poſſe jactant vulgò Canoniſtæ, etiamſi promittentes conſanguinei in ſecundo ſint conſanguinitatis gradu. *Sanchez de matrimon. lib.* V. *Diſput.* V. *n.* 20. *Franciſcus Zipeus in enarratione analytica libro* IV. *Tit. de condit. appoſitis.* Nam etſi *Concilium Tridentinum Seſs.* XXIV. *de Reformat. matrimon.* decreverit, ut in ſecundo gradu nunquam diſpenſetur, niſi inter magnos Principes, atque ob publicam cauſam,

ſam, id tamen ſervit pro inſtructione ſummi Pontificis, & ut non niſi ex gravi cauſa faciat. Sed non abſtulit Concilium ejus poteſtatem: quia Concilium Papæ (loquor ex hypotheſi Pontificiorum) legem non potuit imponere, à qua recedere non poſſit ex causâ, maximè, cùm Papa in his ſupra Concilium ſit, ſecundum veram Theologorum & Canoniſtarum (ſi Diis placet) ſententiam. Et conſtat pleroſque ſummos Pontifices in ſecundo gradu etiam poſt Concilium diſpenſâſſe, etiam inter Nobiles carentes coronâ, & Principatu, ac proindè hoc potius ad difficultatem quàm ad impoſſibilitatem diſpenſationis pertinet. Quare idem *Sanchez l. d. n. 20.* dicit, Conditionem Legato, vel Majoratui adjectam, ut Legatarius, vel in Majoratu ſuccedens ducant conſanguineam, ſi Papa diſpenſaverit, valere non ſolùm, quando conſanguinitas eſt in tertio aut quarto gradu, ſed etiam in ſecundo gradu. Contrarium tamen tenuerunt, & tam contractum de præſenti, quam promisſionem de futuro matrimonio inter conſanguineos præfatos, ſub conditione, ſi Papa diſpenſaverit, eſſe valida per eventum diſpenſationis obtentæ abſque novo conſenſu, ſeu nova ratificatione, & ex eis ante conditionis eventum oriri obligationem, negârunt magis communiter non ſolum Theologi, verùm etiam Canoniſtæ, *Ferdinand. de Soaz tract. de Matrimonio Regis Angliæ, dubio 12. in Principio. Iohannes Gutierez lib. I. Canonicar. Quæſtion. cap. XXII. & Tractat. de matrimon. cap. 78. Marcus Antonius Cuccus, lib. V. Inſtitut. major. tit. II. n. 56. Antonius de Butrio, deciſione 203. Mantica deciſione 201. num. 4. Franciſcus Molin. de ritu nuptiarum, lib. II. diſſ. 2. à num. 8. ad 27. Stephanus Gratianus, Tomo I. diſceptat. forenſ. cap. 138. num. 46.* aliique longa ſerie adducti *apud Iohann. Angelum Boſſium, Mediolanenſem, ex Clericis Regularibus Barnabitis Congregationis S. Pauli Generalis Præpoſiti Aſſiſtentem, Tractat. de matrimonii contractu, c. X. p. m. 293. n. 308. Edit. Venetæ in fol. Anno* MDCXLIII. Cujus verbis quoq; ad propoſitã quæſtionẽ reſpondemus, ejusmodi ſcilicet deſponſatis, quorum mentio facta eſt, „non licere tactus, & oſcula, quæ aliis ſponſis de futuro licitè

permit-

„permittuntur, idque non ſolum ante obtentam diſpenſationem, ut tenet etiam Sanchez *num.* 38. ſed quoque poſt obtentam dictam diſpenſationem, nondum priori conſenſu ratificato, ut tradit *Gutierez l. d.* quia etiam tunc abſque novo conſenſu non ſunt verè Sponſalia, & ita etiam docet *Sanchez num.* 39. Retenta hac poſteriori ſententia, quod item *num.* 40. ait eſſe dicendum, in quibuscunque Sponſalibus conditionatis perſonarum habilium ante impletam conditionem, ex quibus patet, quid dicendum ſit ad illam difficultatem quam movet *Cævallos quæſtion.* 391. *num.* 5. ſcilicet *an Conſanguineus, qui contraxit cum conſanguinea, ſub illa conditione, ſi Papa diſpenſaverit, & eam oſculatus eſt, pendente adhuc conditione; & illi dedit plura jocalia; an inquam, mortuo dicto conſanguineo talis conſanguinea Sponſa propter oſculum lucretur medietatem lucrorum & jocalium, ex diſpoſitione legis* 52. *Taurinæ?* Reſpondendum enim eſt, minimè lucrari; quia diſpoſitio illius legis (ut rectè ait *Cævallos num. 6.*) non procedit ubi ſunt Sponſalia irrita, & nullam obligationem gignentia ob impedimentum conſanguinitatis, ſed quando datur capacitas & habilitas perſonarum. Quare lex de lucro Sponſæ non debet intelligi inter conſanguineos ratione inceſtus, qui potius ſunt puniendi juxta jura, ac proindè cum dent operam rei illicitæ, nihil debent lucrari propter oſculum, vel propter copulam habitam pendente adhuc conditione. Addo ego etiam, poſt obtentam diſpenſationem nondum ratificato priori conſenſu, quia in tali caſu oſculum & copula continerent malitiam inceſtus, & ſic darent operam rei illicitæ.

§. VIII. His de oſculo ſponſalitio expeditis, ad maritale digredior, ad quod conjuges ipſa naturâ duce invitantur. Sanè Maſculus è columbis non niſi prævio oſculo ſe fœmellæ applicat, nec illa admittit maris commercium, ſi vacuum ſit oſculo. *Petr. Gregor. Tholoſan. Syntagm. Iur. p.* 154. *Plinius hiſtor. natur. lib.* VIII. *cap.* 58. *Aelianus variæ hiſtoriæ lib.* I. *cap.* 15. *Ariſtoteles lib.* VI. *de hiſtoria animalium cap.* 2. *tomo* II. *oper. p. m.* 326. *Edit. Guilielmi Du-Vallii Pariſ. fol. An.* MDCLIV. Undè à labrorum colliſione peculiaris phraſis: *Columbatim labra conſerere*, vel, *labris alicui columbari*, apud Latinos

tinos Scriptores innotuit. De hiſce columbinis oſculis extat verſus apud *Senecam* Mœcenatis:

Columbatimque labra conſerens labris.

Et Gallienus Imperator cum fratrum ſuorū liberos conjungeret, tenens manus Sponſæ & Sponſi ita pronunciavit in Epithalamio:

——— O pueri pariter ſudate medullis
Omnibus inter vos, non murmura veſtra Columbæ.
Brachia non hederæ, non vincant oſcula Conchæ.

Nam per iſtud murmur amatorium blanditias & actus Venerei deſiderium columbæ exprimunt. Propter mutuum vero amorem ſummumque pudicitiæ ſtudium inter illas aves, optatum Conjugium ac inviolabilem charitatem hieroglyphicè quidam per columbam interpretabantur, *Pierius Valerianus Hieroglyphicor. lib.* XXII. *cap.* 4. *Cyprianus* ſanctiſſimus Martyr *adverſus Novatianum* pro unitate concordiâque piorum omnium emphaticè columbam protulit ſcribens; Idcircò & in columbâ venit Spiritus „ Sanctus, ſimplex animal, & lætum, non felle amarum, non morſibus ſævum, non unguium laceratione violentum, cujus ingenium eſt hoſpitia humana diligere, unius domus conſortium „ nôſſe, cum generant ſimul filios educare, cum commeant volatibus invicem cohærere, communi converſatione vitam „ ſuam degere, oris oſculo concordiam pacis agnoſcere, circa „ omnia demum humanitatis omnem implere legem. Hac ſimilitudine columbarum quoque utitur *Tertullianus Libro de Monogamiâ, & Propertius Libro* II. *Elegia* XV.

Exemplo junctæ tibi ſint in amore columbæ,
Maſculus, & totum, fœmina conjugium.

Ingenioſi etiam ſunt de columbæ proprietatibus verſiculi in *Hieroglyphicorum collectaneis ex veteribus & neotericis Iohann. Pierii additis Libro* I. *p.* 36. *Edit. Francof. in* 4. Anno MDCXII.

Felle columba caret, roſtro non lædit, & ungues
Poſſidet innocuos, granaque pura legit.
Eſtque frequens ad aquas, pennâque per aëra fertur
Præpete, pro cantu lugubre voce canit.

Educat alterius pullos, volitatque gregatim,
Et ſtudet in tutis nidificare locis.

Oſculi maritalis originem indicat *Plutarchus in Romulo*, ſtatim ſub initium, *p.m.* 17. *Edit. Xylandri, Tom.* I. Ferunt nonnullos captâ Trojâ profugos, cum naves eſſent nacti, ad Hetruriam vi ventorum expulſos, circà Tyberim amnem anchoras jeciſſe, ubi uxoribus eorum fatiſcentibus, pelagique pertæſis jactationis, unam, quæ à genere clarior cæteris eſſe & præcellere mente videbatur, ROMAM nomine, ut Claſſem incenderent ſuggeſſiſſe. Id viros primum ægrè tuliſſe, deindè cum neceſſariò ſedes circa palatium poſuiſſent, & brevi ſupra ſpem ſuccederent omnia, quod agri fertilitatem miram ſentirent, reciperent etiam ipſos incolæ: cùm alios ROMÆ honores habuiſſe, tùm verò ejus ut Autoris Urbi nomen indidiſſe. Indè poſteris quoque morem perhibent traditum, ut propinquos fœminæ & viros ſuos ſalutarent oſculo, quod illæ poſt Claſſem inflammatam deprecantes viros & iram eorum mulcentes, ita eos ſalutaviſſent & amplexi eſſent. Conf. ejusdem *tractat. de mulierum virtutibus*, *Tomo* II. *oper. p.* 243. & *quæſt. Roman.* VI. *p.* 265.

§. IX.

Atque hoc oſculum æque caſtum ſanctumque eſt, ac ſponſalitium adeoque licitum. Fuit quondam Beguinorum error condemnatus tamen, *Can. fin. de Hæret. in Clement.* quo adſtruebatur, oſculum mulieris, cum ad hoc natura non inclinet, eſſe mortale peccatum, *teſte Alphonſo à Caſtro adverſus Hæreſes*, *libro* IV. *fol.* 109. *de Beguini & Beguardi ſententiâ. Tholoſano lib.* XXXVI. *Iuris univerſi*, *cap.* XI. *num.* 20. Ex hoc errore ſuppeditatur anſa quærendi, *Quo in cenſu oſculandi actus liberiores habendi ſint?* Reſpondetur, oſcula luxurioſa ſub pœnâ mortalis peccati illicita eſſe cenſet *Leonhardus Leſſius*, *de Iuſtit. & jure*, & hæc eſt ſententia S. *Bonaventuræ Tomo* II. *Opuſculorum*, *de Speculo animæ*, *cap.* III.

Hoc,

Hoc, *inquit*, circa iſtam materiam tenendum eſt, quod libidinoſi tactus absque etiam conſenſu in opus carnale, habent rationem peccati mortalis, ſecundum quod in eis oritur delectatio carnalis voluntariè & deliberativè. Hinc Paulus Apoſtolus dicit, *Epheſ.* V. 4. *quod omnis turpitudo aut ſtultiloquium longè abeſſe debent à converſatione fidelium.* Ubi gloſſa interlinearis determinans, quæ turpitudo aut ſtultiloquium prohibita ſint, dicit: ut in oſculis & amplexibus, & per-blanda verba. *Iodocus à Caſtro in decachordo, Tractatu* I. *Diſcurſu* XXVIII. *num.* 283. *p.* 119. Contra *Franciſcus Sylvius in ſecundam ſecundæ Thomæ, quæſt.* 154. *artic.* 4. *concl.* 4. docet, oſcula quæ fiunt ex delectatione ſenſibili ex illis conſurgente, ſine tamen aliâ malâ intentione & admixtione turpis delectationis de aliquo luxurioſo actu, peccata mortalia non eſſe. Eſt enim delectatio hæc oſculorum merè ſenſualis, conſiſtens in quadam proportione & conformitate rei tactæ vel viſæ, cum organo tactus vel viſus, & tunc nihil aliud eſt, quàm oblectatio de re blandâ, leni ac molli, vel tenera, quæ contingitur, aut pulchra quæ videtur, absque alia rei turpis delectatione. Vel eſt ita ſenſualis, ut quamvis non verſetur circa fornicationem, habeat tamen conjunctam carnis ac ſpirituum generationi inſervientium commotionem. Tactus & oſcula quæ fiunt cum ſola priori delectatione, non videntur eſſe libidinoſa, ac per conſequens, neque mortalia: *Eſt enim tangere actus ſecundum ſuam ſpeciem non libidinoſus, quandò omnis cogitatio Venerea deeſt; cum non alia ſit delectatio, quàm quod res blanda & mollis eſt.* Accedit, quod Objectum, quod tangitur, non ſit mortale quidpiam, perceptio illius autem ſuavis & proportionati tangibilis non eſt mortalis, inde neque delectatio hinc reſultans erit mortalis, Nec res molles tangere propter delectationem indè naturaliter orientem, eſt mortale, ergò neque carnes alienas viriles vel mulieres citra malum finem, eſt mortale. Interim tamen quoad praxin tactus hujusmodi ob ſolam delectationem ſenſibilem aſſumpti vitandi ſunt, ſub peccato mortali, tanquam perni-

pernitioſi adducendi delectationem concubitus, vel alterius actus luxurioſi. Ita *Filliucius* determinat *Tomo* II. *Tractat.*30. *cap.* 9.*num.*179. vide *Iohannem Salas, in* I. *ſecundæ D.Thomæ quæſt.*74. *Tract.*XIII. *Diſput.*6. *Sect.*20. *num.*139. pluresque alios Autores apud *Antonium Dianam Reſolution. Moral. Tractatu* IV. *Reſol.* CXXXVI. *p.*128. Oſcula autem & tactus inter conjugatos, ſi conjux iis utatur ad ſedandam carnis tentationem, vitandamque fornicationem, vel in ſe, vel in ſocio; item, quandò adhibentur ad præparandam copulam conjugalem, culpâ vacant, quia licet juvare naturam ad actum conceſſum, ordinaturque in finem naturâ ipsâ tactibus deſtinatum, & ob quem in ipſis voluptatem conſtituit. *Thomas Sanchez de Matrimonii Sacramento*, *Tomo* III. *Diſput.* 44. *num.*8. *p.m.*302. *Ex Antonio Roſellâ*, *Petro de Ledesma*, *de matrimon. quæſt.*49. *Soto* IV. *d.*31.*quæſt.un.* *Carolo de Graſſis*, I.*Part. Deciſ. Lib.*II. *cap.*82. *num.*21. aliisque pluribus. Conſentit *Auguſtinus ſuper Matthæum*, *& habetur* „ XXXVII. *quæſt.*2. *Quidquid.* his verbis: Quidquid inter ſe „ conjugati immodeſtum, inverecundum, ſordidumvè ge- „ runt, vitium eſt hominum, non culpa nuptarum. Jam in „ ipſa quoque immoderata exactione debiti carnalis, quam eis „ non ſecundum imperium præcipit, ſed ſecundum veniam „ concedit Apoſtolus, ut etiam propter cauſam procreandi, ſi „ miſceantur, etſi eos pravi mores ad talem concubitum impel- „ lunt, nuptiæ tamen ab adulterio ſive fornicatione defendunt. „ Neque illud propter nuptias mittitur, ſed propter nuptias „ ignoſcitur. Debent ergò ſibi conjugati non ſolùm ipſius „ ſexus ſui commiſcendi fidem, liberorum procreandorum „ cauſa, quæ prima eſt humani generis in iſta immortalita- „ te ſocietas, verum etiam infirmitatis invicem excipien- „ dæ, ad illicitos concubitus evitandos, mutuam quodam- „ modo ſervitutem, ut etiamſi alteri eorum continen- „ tia perpetua placeat, niſi ex alterius conſenſu fieri non „ poſſit.

§.X. Ni-

§. X. Nihilominus tamen parcè inter veteres maritale oſculum, & non niſi admodum circumſpectè, ac remotis arbitris, ne liberi ſcilicet inde furtivis amorum illecebris ſtimularentur, M. Catonem Cenſorinum Stoicæ diſciplinæ addictum, edicto prohibuiſſe, ne Maritus conjugem deoſcularetur in præſentiâ filiæ, Manliumq; quem omnium opinio Conſulem deſignabat, Senatu ejeciſſe, quod uxorem coram filia nubili exoſculatus eſſet, Auctor eſt *Plutarchus in Catonis vitâ pag.346.* Idem Marcus Cato teſtatus eſt, ſe nunquam niſi cum aliquandò tonaret, uxorem ſuam Martiam complexum, undè per jocum dixiſſe fertur, tonante Jove ſe beatum eſſe. Horſum tendit admonitio *Clementis Alexandrini Lib.* III. *Pædagogiæ, cap.* XII. Ego verò, *inquit*, iis qui uxorem duxerunt, conſuluerim, ne unquam uxores ſuas coram famulis oſculentur. Nam nec famulis quidem eos unquam arridere permittebat *Ariſtoteles in Oeconomicis*, tantum abeſt, ut in eorum conſpectu videre oſculari ac complecti uxorem. *Confer Ammiani Marcellini Comitis Lib.* XXVIII. *Hiſtor. pag. m.* 397. nec non *Plutarchi præcepta Conjugalia Tom.* II. *Oper. pag.* 139. Nam ut *Auguſtinus de Civitate Dei libro* XIV. *cap.* 18. habet, devitat publicum etiam „ permiſſa atq; impunita libido conſpectum: & verecundia natu- „ rali habent proviſum lupanaria ipſa ſecretum, faciliusq; potuit „ impudicitia nō habere vincula prohibitionis, quàm impudentia „ removere latibula illius fœditatis. Quid Concubitus conjuga- „ lis, qui ſecundum Matrimonialium præſcripta tabularum pro- „ creandorum fit cauſa liberorum? Nonne & ipſe, quanquam ſit, „ licitus & honeſtus, remotum ab arbitris cubile conquirit? Non- „ ne omnes famulos atq; ipſos etiam Paranymphos, & quoscunq; „ ingredi quælibet neceſſitudo permiſerat, ante mittit foras, „ quam vel blandiri Conjux Conjugi incipiat? Et quoniam, ſicut „ ait quidam Romani maximus autor eloquii, omnia rectè facta, „ in luce ſe collocari volunt, id eſt, appetunt ſciri: hoc rectè fa- „ ctum ſic appetit ſciri, ut tamen erubeſcat videri. Quis enim „ neſcit, ut filii procreentur, quid inter ſe conjuges agant? quando- „ quidem ut id agatur, tantâ celeritate ducuntur uxores: & tamen, „

„cum agitur undè filii naſcantur, nec ipſi filii, ſi qui inde jam nati
„ſunt, teſtes fieri permittuntur. *Idem libro* I. *de Nupt. & Concu-*
„*cupiſc. cap.* XXII. Et nunc omnes erubeſcunt, quandò ad con-
„cumbendum ſecreta requirunt, neq; hujus operis teſtes audent
„habere vel filios, quos inde genuerunt. Et *lib. de Peccato Ori-*
„*ginali, cap.* XXXVII. ubi ad hujusmodi opus venitur, ſecreta
„quæruntur, arbitri removentur, filiorum quoq; ipſorum, ſi jam
„indè aliqui nati ſunt, cum jam per ætatem iſta ſentire cœperunt,
„præſentia devitatur.

DISSERTATIO XVI.

De

OSCULIS CONSUETIS FAMILIARIUM ET CONSANGUINEORUM SALUTATORIIS.

SUMMARIA.

I. *Orientalium mos hoſpites oſculo excipiendi. Scythæ hoſpites pro Diis colunt. Anachoretæ hoſpitibus pedes lavant. Apollonius hoſpitum adventantium pedes propriis manibus lavat. Græcis oſcula ſalutatoria in uſu.* II. *Oſcula quotidiana ſ. oſculationes perfunctorias Tiberius publicè prohibuit propter mentagram oſculis contractam.* III. *Baſia ſordida & olidiſſima. Figere oſcula phraſis emphatica. Superiores inferioribus oſculum libant. Oſcula per annulos miſſa.* IV. *Redeuntes ex peregrinatione oſculis ſalutati.* V. *Germanorum oſcula ſalutatoria. Tubingenſes virgines ejusmodi admittere oſcula Lanſius negat. Oſculum Patriciorum Venetorum æqualitatis argumentum. Gallorum oſcula mutua.* VI. *Anglorum oſcula honeſtiſſima. Oſcula monetis ſimilia. Belgarum oſcula pudica.* VII. *Aulæ elegantium morum officinæ. Hiſpanorum Italorum aliarumq; gentium variæ ſalutandi formulæ. Oſcula Sacerdotum in Papatu ab Ethnicis derivata.* VIII. *Chinenſium, Arabum*

Arabum & Abyſſinorum ſalutationis ritus. IX. *Perſarum oſcula ſalutatoria. Eadem Ruſſis Lithuanis ac Pruſſis uſitata. Inania. Moderatè adhibenda. Modus ritè oſculandi.* X. *Oſcula inter ſanguine junctos pura & ſororia. Parentibus & liberis communia. Pontificatus inter Romanos gentiles qualis dignitas? Pons ſublitius. Pontificum Romanorum numerus ab initio.* XI. *Exempla oſculorum Parentibus à liberis, uxoribus item à maritis & contra, nec non fratribus & affinibus &c. oblatorum.* XII. *Ius oſculi apud Romanos. Famoſæ mulieri à propinquis nullum oſculum fixum. Impudicæ filiæ paterno oſculo privatæ. Exploratio per oſculum an mulier ſobria eſſet. Meribibæ mulieres apud Romanos aliasq; gentes exoſæ & graviter punitæ. Vinum olim dicebatur temetum. Viri abſtemii. Veteres Romani cognatarum nuptias non permittebant, illas tamen oſculari licebat. Quandò conſobrinas ducere conceſſum.*

§. I.

RECtiſſimè cenſet Iſocrates virum probum facilitate maximè commendari, ejusq; eſſe proprium obvios quosq; ſalutare affirmat, ſi quis rectè benevolentiæ ſtudio erga omnes defungi velit; quemadmodum familiaritatem nobis ſingulorum amicitiamq; ſalutando adjungimus, apud *Dionyſium Halicarnaſſæum, in præceptis, Prætores à Principe miſſos excipiendi, inter opera Rhetorica & Critica p.m.* 87. *Edit. Hanovienſ. in* 8. *Anno* MDCXV. Appoſitè quoq; *Ariſtides Sophiſta Orat. in Aeſculapium* pronunciat: ſalutationes quotidianas, quibus nobis frequentes ſunt, non omittimus, ſed vel ideò obſervamus, quod iis aſſueverimus, quia magna vis eſt conſuetudinis inveteratæ, *juxta Arrian. cap.* XII. *lib.* III. *Epicteti.* Idem valet adhuc de *oſculis ſalutatoriis*, quæ vel in vitâ communi ex receptâ conſuetudine, vel in publicis ac ſolennibus actibus, in certæ alicujus rei indicium ac notam, ex inſtituto adhiberi ſolent. Tali oſculo à plerisque gentibus moratioribus advenientes hoſpites excipiebantur. Quod orientalibus id maximè ſolenne fuerit, ex ipſius Salvatori noſtris verbis ad Simonem dicentis diſpaleſcit:

φίλημά

φίλημά μοι οὐκ ἔδωκας *Lucæ* VII. *v.* 45. Quo de *Antonius VValæus in N. T, pag.* 307. itemq; *Lucas Oſiander in Bibliis, Exod.* XVIII. *pag.* 102. videatur. Adde *Matthæi cap.* XIX. *v.* 15. *Marc.* X. *v.* 16. Ita Cyrus Cyaxarem ad ſe venientem ſalutâſſe legitur in *Pædiâ Xenophontis, pag.* 177. Quinimò ea paulatim crevit hoſpitum veneratio, ut apud Scythas, alioquin barbaros, pro Diis haberentur. *Lucianus in Toxari, ſive de amicitia* refert, Toxarim Scytham hominem Meneſippo Athenienſi, exprobranti ſibi, quod Pyladem & Oreſtem peregrinos atq; etiam hoſpites pro Diis colerent, reſpondiſſe, Quod hoſpites erant, non Scythæ, id verò nihil obſtat, quo minus boni viri judicentur. Hoſpites autem eſſe venerandos merito putabant veteres, tum, ne inhumani viderentur, tum quia ſi Dii aliquando ſub peregrinorum habitu ad mortales accederent, tectis ne prohiberentur. Quod quidem convenit cum illo D. Pauli â *S. Chryſoſtomo in ſermone de Lazaro*, receptum: Sectamini hoſpitalitatem; per hanc etiam quidam inſcientes hoſpitio exceperunt Angelos. Ingreſſi igitur hoſpites excipientes ſupplices adorabant, ubi vox adorationis juxta ſuperius allata, intelligi debet. Nec ſolum hoſpites adorabant, ſed excipientes quoq;, ut mos eſt Anachoretarum, iis pedes lavare conſueverunt. Ita *in vitis Patrum lib. III.* Cum aliquem ſibi adeſſe ſenſerunt ſervi Dei, continuò procurrunt obviam, & velut Angelum Dei excipientes adorant, pedes lavant, ad orationem invitant, menſam ponunt, atq; omnia ſecundum divinum mandatum complent charitatis officia. Inter alia B. Apollonii documenta de hoſpitalitatis ſtudio hoc erat, ut adventantes fratres, quaſi Dominum ſuſpiciamus advenientem. Addit enim: *hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me.* Sic Abraham ſuſcepit eos, qui homines quidem videbantur, Dominus autem in eis intelligebatur. Immò hoſpites adorat Apollonius, eorumq; pedes lavat, velut in ejus *vitâ* memoratur: Ubi autem appropinquare jam cæpimus, auditâ voce Pſalmi, etiam ipſe Sanctus Apollonius procedit in occurſum. Et ut vidit nos, ſtatim prior adoravit usq; ad terram, & ſurgens OSCULO nos ſuſcepit. Ubi autem ingreſſi ſumus Monaſterium, oratione prius,

prius, (ut moris eſt) dictâ, pedes noſtros propriis manibus lavit, & cætera quæ ad requiem corporis pertinent, adimplevit. Hæc autem facere ei moris erat omnibus adventantibus. Apud Græcos olim oſcula ſalutatoria viguiſſe colligitur ex verbis *Orphei*, in *Argonauticis* modum, quo Chiron hoſpites excepit, tradentis, v. 397.

Ἀλλ' ὅτε ῥ' ἄθρησεν ἀγακλειτοὺς Βασιλῆας,
Ἀσπασίως ἀνόρουσε, κύσεν δ' ἄρα φῶτα ἑκάστων.
Aſt ubi præclaros Reges ad limina vidit,
Excipit aſſurgens, & lætus ad oſcula quemq;.

§. II. Succeſſu temporum mos ad Romanos devolutus eſt, ubi *oſcula* facta *quotidiana*, ut *Suetonius in Tiberio cap.* XXXV. recitat, vel, *ut Optatus Milevitanus Libro* IV. *contra Donatiſtas*, appellat, *Salutationes perfunctoriæ*, quas publico edicto *Tiberius* inhibuit, ne nimiâ familiaritate illud humanitatis ſtudium vileſceret, vel illis ipſis Majeſtati ſuæ quidquam decederet. Quicquid enim in excelſo faſtigio poſitum eſt, humili & tritâ conſuetudine, quo ſit veneralibus, vacuum eſſe convenit. *Valer. Maximus Lib.* II. *c.* I. *in fine.* Ita tamen Princeps ſe gerat, ne, quod rariſſimum eſt, aut facilitas auctoritatem, aut ſeveritas amorem deminuat, juxta monitum *Taciti, cap.* II. *in vita Agricolæ.* Addit verò ad *Suetonii* locum acutiſſimus *Caſaubonus*, *in Animadverſion. pag.* 216. Arbitror Tiberium minimè comem Imperatorem, ut eum *Plinius* vocat, cum *oſcula quotidiana* gravaretur, ne ſuperbiæ hoc ipſi tribueretur, edictum hoc promulgâſſe. Verùm plus lege valuit diuturnus & inolitus uſus, unde etiam *Martialis*, qui temporibus Domitiani floruit, in ea invehitur *Libro* XI. *Epigramm.* XCIX.

Effugere non eſt, Baſſe, baſiatores,
Inſtant, morantur, perſequuntur, occurrunt,
Et hinc & illinc, uſq; quaq;, quacunq;.
Non ulcus acre, puſtulæve lucentes,
Nec triſte mentum, ſordidiq; lichenes,
Nec labra pingui delibuta Ceroto;

Nec congelati gutta proderit naſi,
Et æſtuantem baſiant, & algentem,
Et nuptiale baſium reſervantem.
Non te cucullis aſſeret caput tectum,
Lectica nec te tuta pelle, veloq;
Nec vendicabit, cella ſæpius clauſa
Rimas per omnes baſiator intrabit.
Non conſulatus ipſe, non tribunatus,
Sæviq; faſces, nec ſuperba clamoſi
Lictoris abiget virga baſiatorem.

Quæ ut rectiùs intelligantur, ex *Plinii Libro* XXVI. *Hiſtor. Natural. cap.* I. repetendum eſt, ſub Tiberii Imperatoris Principatu mentagram, novum morbi genus, quod quaſi cancer faciem corpusq; inficiebat, & oſculis contrahebatur, irrepſiſſe. Hoc morbo Tiberius ipſe, ad quem ſalutandum oſculandumq; Proceres Reipublicæ, nobilioresq; viri quotidiè accedebant, primus inter reliquos laborare cœpit. Nec ſenſere id malum fœminæ, inquit *Plinius*, aut ſervitiæ, plebsq; humilis, aut media, ſed proceres veloci tranſitu, oſculi maximè, fœdiore multorum, qui perpeti medicinam toleraverant, cicatrice quàm morbo. Neque quisquã prior Imperatore ipſo ſenſit, magnâ civitatis ambage, cum edicto ejus excuſantis valetudinem legeret nomen (illud mentagræ) incognitum. Quoniam enim â mento ferè oriebatur, joculari primùm laſciviâ, mox uſurpato vocabulo, mentagra hic morbus appellatus fuit. Inde *Martialis libro* I. *Epigramm.* LXXIX. *de Feſto*, qui hujus morbi tædio mortem ſibi conſciverat, quod corporis partes eo malo conficerentur, aperiens dixit:

Indignas premeret peſtis cum tabida fauces,
Inq; ipſos vultûs ſerperet atra lues;
Siccis ipſe genis, flentes hortatus amicos
Decrevit Stygios Feſtus adire lacus.

Fauces, ait Poëta, ut puto pro labiis & ore, quæ cõtagione iſthâc primùm afficiebantur, uti idem adducto ſuperius Epigrammate ad Baſſum, innuit, eumq; admonet, ut ſibi ab adulatorum *vene-*

natis oſculis omni ſtudio caveat. Niſi igitur Tiberius ſubditos nobiliores ad oris oſculum admiſiſſet, à mentagrâ manſiſſet immunis. Hac procul dubio neceſſitate coactus quotidiana oſcula edicto abrogavit.

§. III. Uſum horum oſculorum idem Poëta *Libro* VII. *Epigramm*, XCIV. ferit, *in Linum*:

Bruma eſt, & riget horridus December,
Audes tu tamen oſculo nivali
Omnes obvius hinc & hunc tenere,
Et totam, Line, baſiare Romam.
Quid poſſis graviusq;, ſæviusq;,
Percuſſus facere, atq; verberatus?
Cujus livida naribus Caninis
Dependet glacies, rigetq; barba,
Qualem forcipibus metit ſupinis
Tonſor Cinyphio Cilix marito.
Quare, ſi tibi ſenſus eſt, pudorq;,
Hibernas, Line, baſiationes,
In menſem, rogo, differas Aprilem.

Cumq; ſæpiſſimè nonnullorum *baſia ſordida & olidiſſima* eſſent, ut ex priori *Martialis* loco colligere licet; ac iis intempeſtivi baſiatores obviantes quaſi conſpuerent, ceu *Petronius in Satyrico cap.* XXIII. loqui amat, *Poeta lib.* II. *Epigramm.* XXI. oſcula manuum iſtis præfert, hunc in modum canens:

Baſia das aliis, aliis das Poſthume, dextram,
Dicis, utrum mavis, elige, malo manum.

Quantò autem humaniùs ſalutabant, tantò arctius adhærebant oſculo. Oſcula erant tarda, & à quibus ægrè dimitterent, idq; affectus teſtimonium benevoli habebatur. *Seneca de Ira Lib.* II. *cap.* 24. *Tollenda ex animo ſuſpicio & conjectura, falaciſſima,, irritamenta. Ille me parum humanè ſalutavit, ille oſculo meo,, non adhæſit, ille inſtitutum ſermonem citò abrupit, ille ad cœnam,, non vocavit, illius vultus averſior viſus eſt.* Poetæ nihil aliud intellexerunt Phraſi illâ *figere oſcula*, quaſi *adfixi inhærerent faciei.*

Aſt hæc inter pares. Superiores verò inferioribus ſalutantibus *oſculum ſimplex* porrigebant, quod *libare* vocant iidem Poetæ. Sic de Jove Venerem oſculante *Virgilii* locum *Aenedios lib. 1.* huc trahunt: *Oſcula libavit Natæ*, teſte *Iohanne Meurſio*, *Auctarii Philologici cap.* XIIX. *pag.* 139. Peculiaris ſalutandi ritus apud *Dionem Caſſium* occurrit *Lib.* LXIV. *Hiſtoriæ Romanæ in Ottone*, de quo dicitur, quod per annulos ſua oſcula ad alios tranſmiſerit. Hic, inquit *Dio*, ut cœpit placido & leni ſermone & ficto ſimul atq; cultu indicare modeſtiam. φιλήματά τε ὡς ἑκάστοις διὰ τῶν δακτύλων ἔπεμπε. Ad hoc oſcula ad ſingulos ferè per annulos mittere.

§. IV. Æquali comitate veteres peregrè redeuntes ac diu deſideratos proſequebantur. Ita Chriſti diſcipuli cum alicundè remearent ad Chriſtum, oſculum ori illius imprimebant, in pacis teſtimonium. *Alphonſus à Caſtro*, *Libro IV. adverſus hæreſes*, *hæreſi III.* *Chryſoſtomus homilia* XXX. *in Epiſtolam ſecundam ad Corinthios*. Ad hunc, ait, modum, animæ inter ſe devinciuntur. Ob eam cauſam etiam ex peregrinatione aliqua reverſi mutuò nos oſculamur, animis videlicet ad mutuum congreſſum recedentibus. Hoc enim potiſſimum membrum eſt, quod animi affectum nobis prædicat. Agricolam apud Romanos, noctu in urbem, noctu in palatium, ita ut præceptum erat, venientem, exceptumq; brevi oſculo ex *Tacito* innoteſcit. Vide vitam Agricolæ, à celeberrimo quondam Academiæ Salanæ Hiſtorico, J. A. Boſio, editam *cap.* XL. Clitophontem Melite advenientem mulier quædam Epheſia complexu innumeriſq; diſſuaviationibus accepit. *Achilles Tatius de amoribus Leucippes & Clitophontis Lib.* V. *p. m.* 305. Idem planè *Catullus Epigrammate* IX. *ad Verranium confirmat*, quandò canit:

Viſam te incolumem audiamq; Iberûm
Narrantem loca, facta, factiones,
Ut mos eſt tuus, applicansq; collum,
Jucundum os, oculosq; ſuaviabor.

Et Epigramm.

Et Epigramm. XLIX. *ad Iuventium:*

Mellitos oculos tuos, Juventi,
Si quis me ſinat usque baſiare,
Usque ad millia baſiem trecenta,
Nec unquam ſaturum inde cor futurum eſt,
Non ſi denſior aridis ariſtis
Sit noſtræ ſeges oſculationis.

Martialis Epigramm. lib. XII. *Epigr.* LIX.

Tantum dat tibi Roma baſiorum,
Poſt annos modò quindecim reverſo,
Te vicinia tota, te Piloſus
Hircoſo premit oſculo colonus,
Hinc inſtat tibi textor inde fullo,
Hinc ſutor modo pelle baſiatâ,
Hinc menti Dominus pediculoſi,
Hinc defioculus & inde lippus.

Horatius libro I. *Ode* XXXVI.

Qui nunc Heſperiâ dulcis ab ultimâ
Caris multa ſodalibus,
Nulli plura tamen *dividit oſcula*
Quam dulci Lamiæ.

Ejusdem mentio fit in aliis quoque Scriptoribus, ita *Cicero ad Tironem lib.* XVI. *Epiſtol. ad familiares* 27. ſcribit: Ego vos ad IV. Kalend. videbo, tuosque oculos, etiamſi te veniens in medio foro videro, diſſuaviabor. Et *Ammianus Marcellinus lib.* XXII. *Hiſtor. de Celſo* ait: Itineribus emenſis cum ad Pylas veniſſet, qui locus Cappadocas diſcernit & Cilicas, OSCULO ſuſceptum Rectorem Provinciæ, nomine Celſum, jam inde à ſtudiis cognitum Atticis, aſcitumque in Conſeſſum vehiculi Tarſum ſecum induxit.

§. V. Habet & hodierno die Belgium, Anglia, Gallia, Italia atque Germania ſua oſcula. Et ut à poſteriori incipiam, quod Germanos quidem attinet, de iis *Henricus Kornmannus Lin. amor. cap.* 4. *p. m.* 79. *Vidi, inquit, oſculum in multis locis uſitatum Coloniæ Agrippinæ, Tubingæ &c. ubi nefas grande creditur, ſi juvenis ad puellam veniens*

niens ipſam non oſculetur, & amplexetur. Verum in ſpecie Tubingenſes virgines oſculantium, ſive potius oſculo ſalutantium Catalogo eximit Vir Celeberrimus *D. Thomas Lanſius*, manifeſti falſi *Kornmannum* incuſans, *Commentat. de Academiis*, *p.m.*31. Publica enim, ſcribit, honeſtas & legum ſanctitas illam oſculorum prodigalitatem non patiuntur. De occultis, & quæ prægnantes ob cauſas nonnunquam dantur, & accipiuntur, non judicat Eccleſia, & jura conſtitui oportet in his, quæ ἐπὶ τὸ πλεῖςον accidunt, *l.3.ff. de legibus.* Viget etiam Venetiis hic frequens oſculandi mos inter Patricios, dum ad Comitia accedunt, & dum ab iis diſcedunt, mutui amoris ac pacis Symbolo. Addo, quod oſculum nonniſi ejusdem conditionis hominibus conveniat, ut in hoc Sapientiſſima Republica etiam hoc ſit veluti æqualitatis argumentum. *Iacobus Philippus Tomaſinus de teſſeris hoſpitalitatis cap.* XXI. *p.m.*152. *Edit. Amſtelodam. in* 12. *Anno* MDCLXX. Addatur *Simon Abbes Gabbema in Catulli Lib.*I. *Epigramm.*X. ubi alia conſueta Italorum oſcula percenſet. De Gallis recitat rerum variarum curioſus indagator *Henricus* Salmuth *ad Pancirollum*, *lib.* I. *ſive deperdit. Tit.*XLVI.*p.m.*214. quod honorificè admodum interpretentur, ſi hoſpes adveniens, uxorem, ſorores, filias etiamnum virgines oſculo adhibito ſalutaverit, & in amplexum acceperit, & in gremium ſibi aſſidere juſſerit. *Pier. Valer. Hieroglyph. Lib.* XXII. *cap.*4.*pag.*262. Addo teſtimonium domeſticum, Galli (ſcribit *Ludovicus Creſollius Myſtagogi Lib.*IV. *cap.*6.*sect.*2.*p.*895.) apud quos ſemper candor ſingularis, & pudicitiæ decus in flore ſuo & pretio fuerunt, oſculorum inſidias minus ſibi timendas putant, cum ſalutationis cauſa fiunt. Nam etiamnum viget illa conſuetudo, ut viri nobiles, cum ſe inviſunt, aut peregrè veniunt, omnes qui domi ſunt, nuptas, innuptas baſio conſalutent. Id civile & honeſtiſſimum ſemper viſum, vixq; ex illa re conſecuta eſt unquam ulla infamia, ut inter nobiles viros, quibus magna honoris cura & dignitatis eſſe conſuevit. Confer. *Anton. Gub. Coſtanus in Commentario de Sponſalibus.*

§. VI.

§. VI. Anglorum mulieres non modo cognatos, ſed quoscunque generatim, oſculo ſalutant, reſalutantque, & illud primoribus labris tàm decentiſſimè, quàm honeſtiſſime. Quæ verò Regio ſunt ſanguine ortæ, non oſcula inferioribus libant, ſed manum averſam porrigunt, perindè ut viri inter ſe ſalutationis cauſa. *Polydor. Vergilius de rerum Inventoribus libro* IV. *cap.* XIII. *p.* 316. *Edit. Colon. in* 8. 1626. Idē roborat *Deſiderius Erasmus Roterodamus in feſtiviſſimâ ad Fauſtum Andrelinum Epiſtolâ conceptis verbis*: Si „Britanniæ dotes ſatis pernoſſes, Fauſte, næ tu alatis pedibus huc „accurreres; & ſi Podagra tua non ſineret, Dædalum te fieri optares. Nam ut è plurimis unum quid attingam, ſunt hic Nymphæ „divinis vultibus, blandæ, faciles, & quas tuis Camœnis facilè anteponas. Eſt præterea mos nunquam ſatis laudatus, ſive quò venias, omnium oſculis exciperis, ſivè diſcedis aliquò oſculis dimitteris; redis, redduntur ſuavia, diſceditur abs te, dividuntur „baſia: occurritur alicubi, baſiatur affatim: denique quocunque „te moveas ſuaviorum plena ſunt omnia. Quæ ſi tu Fauſte, guſtâſſes ſemel, quam ſint *mollicula*, quam *fragrantia*, profectò cuperes non decennium ſolum, ut Solon fecit, ſed ad mortem usque in Anglia peregrinari. *Antonio Perez, Secretario de Eſtado, que fue del Rey de Eſpana, Don Phelippe* II. *deſte Nombre*, (quem pro ſingulariſſimâ ſuâ in me bonasque literas propenſione, Magnificus, Nobiliſſimus, multarumque linguarum callentiſſimus, *Dn. Bartholomæus Meienreis, inclutæ Reip. Elbingenſis, Præconſul ac p. t. Vice-Præſes*, multos annos meritiſſimus, mecum communicare dignabatur) in Centuriâ Epiſtolarum ad Comitem Eſſexium Angliæ Magnatem, aliosque, *Ep.* VIII. Deoſculatus ſum hodiè ex conſuetudine veſtrâ in convivio ſeptem fœminas, illuſtres corpore, pulchras animo. Sed quid hoc ad naturam oſculorum? oſcula enim *grata, juvenilia, fragrantia ſuavia* (hinc ſuavium oſculum) ſint neceſſe eſt. Oſcula ſunt ſimilia monetis, quarum una poteſt habere valorem multarum. Amplectere, lambe *oſcula juvenilia, rubicunda, odorifera*. Fuge, reſpue *ſenilia, pallida, fœtentia*: Hæc exanimant corpus, illa animam. Qui omnes ad unum, nil niſi

quod

quod Veritati conſonat, ingenuè teſtati ſunt, quemadmodū olim dulciſſimo Anglicanæ gentis conſortio adhærens, ſummâ cum delectatione, ſed tamen innocuâ prorſus & virginali expertus, recordor. De Belgis Eloquentiſſimus, juxta & Grajæ elegantiæ æmulator feliciſſimus *Erycius Puteanus, Profeſſor Lovanienſis & Hiſtoriographus Regius*, ad Johannem Baptiſtam Saccum Italum, Senatui Mediolanenſi à Secretis hoc modo diſſerit: *De puellâ veſtrâ quid ſcribam? valet, viget, Iam matura viro, jam plenis nubilis annis. Mores & linguam quoque noſtram diſcit, tamen oſcula non libat. Sic eam habeo, uti educata eſt. Scis tu, ut confringi vas citò Samium ſolet. Pudica quidem Belgarum oſcula, ſed tamen oſcula: & inſinuentur multò honeſtiùs, quam figantur. Abhorrere illa ab hoc ritu debet, & ſi pudicitiæ alumna eſſe velit, illæſum usque quoque verecundiæ florem ſervare. Neſciunt noſtræ virgines ullum libidinis rudimentum oculis aut oſculis ineſſe, ideoque fruuntur. Veſtræ ſciunt. Si noſtra eſſe hæc quoque incipiet, particeps candoris noſtri erit, & caſtæ immunitatis capax.* Conf. *Andreas Heerboord, exercit. Ethic.* XLIV. *theſi* 4.

§. VII. Operæ pretium eſt aliquantò adcuratiùs in exoticarum nationum ſervilia & ſalutatoria tàm manuum quam pedum oſcula inquirere, cum mores, ritus, & quæcunque generis quaſi propria, & notæ characteriſticæ ſunt, non cuivis pateant, aut ubique exponantur, ideò elegantem multisque obſervatu dignis refertam *Antonii de Guevarâ Epiſtolam, inter familiares* LVII. *ad Franciſcum de Mendoza Palentiæ Epiſcopum*, exaratam, emiſſitiis oculis perluſtrandam exhibeo; illa enim Hegemonæ inſtar Deæ peregrinantes manu ducet, ac eorum deſideria omni modo explebit. Nunc igitur iter auſpicandum, nunc vacivis auribus excipiantur ejus monita, quæ tali filo deducit, *p. m.* 465. *Edit. Colon. in* 8. *Anno* „ MDCXL. Literæ tuæ redditæ mihi ſunt, quibus à me petis, ut „ formulas quasdam tàm ſalutandi quàm valedicendi elegantio- „ res tibi indicem ac præſcribam. Ad ipſam rem quod attinet, „ quamvis non exiguum in aulico decus ſit, debitum unicuique, „ ſervato ubique decoro, honorem exhibere, mihi tamen quæ- „ ſtio hæc tam nova accidit, ut de ea ne per ſomnium quidem unquam

„ quam cogitârim , nedum ejus deciſionem in libris meis inveſti-
„ garim. Multum ſanè intereſſe puto , quibus cum verbis , tum
„ geſtibus in civilis vitæ converſatione, præſertim verò in mutuis
„ ſalutationibus, utamur. Videmus enim qui vel caput decenter
„ non aperiunt, aut venientibus tempeſtivè non aſſurgunt, aut oc-
„ currentibus obviam ipſi ultrò non procedunt, aut denique non
„ cuique qui debetur, titulum tribuunt, ruſticitatis, vel faſtus & ar-
„ rogantiæ notari ; inprimis eos , qui in aulis verſantur. Neque
„ enim Sacerdoti magis convenit miſſam attentè & devotè lege-
„ re, figulo ollam affabrè formare, ſutori calceum, ſartori veſtem
„ aptè concinnare , quàm aulico in omnibus tàm dictis quàm fa-
„ ctis elegantiam quandam adhibere: cum Regum & Principum
„ aulæ omnis elegantiæ officinæ quædam eſſe debeant. Ad illud
„ quod attinet, quomodo occurrentes nobis ſalutandi, aut abeun-
„ tes dimittendi ſint , equidem certi nihil præſcribere poſſum,
„ cum id nequaquam è libris diſcatur, ſed totum à cujusvis regio-
„ nis more ac conſuetudine, ac perſonarum conditionibus depen-
„ deat. Quo tamen petitioni tuæ aliqua ex parte ſatisfaciam, pau-
„ cis indicabo, quid olim, quid etiam apud nos uſitatum ſit; ita ta-
„ men ut non quod à me è priſtini temporis memoria repetitum,
„ vel hodie uſurpatum, ſed quod ab aliis decenter adhibitum tibi
„ videbitur, eligas, & ubi voles, uſurpes. Idumæos in via ſibi oc-
„ currentes, hac formula ſalutationis lego uti ſolitos: DOMINUS
„ VOBISCUM. At veri Hebræi ſic ſe mutuò compellabant: A-
„ VE MI FRATER. Sophiſtæ è Græciâ: AVETE OMNES.
„ Romanis in congreſſu, SALVE, in diſceſſu, VALE, in ore erat.
„ Carthaginenſes non verbis, ſed OSCULO invicem ſeſe ſaluta-
„ bant. Et Turcæ hodieque nulla alia ſalutatione utuntur, quam
„ quod in congreſſu humeros , in diſceſſu verò genua aut veſtem
„ etiam mutuò exoſculantur. Sed omnia iſta perſequi infinitum
„ ſit. In Italia, uti etiam alibi, ſalutationes pro diei partibus diſtin-
„ guuntur &c. Sed ex omnibus quæ hodiè ab Italis Gallis & Hi-
„ ſpanis adhibentur formulis, nullæ mihi magis ridiculæ ac puti-
„ dæ videntur quam quod ajunt : BESO LOS MANOS DE

„ WESTRA MERCED: item BESO LOS PIES DE WE-
„ STRA SENNORIA. Nec non YO SOY SIERVO Y
„ ESCLAVO PERPETUO de WESTRA CASA. Quibus
„ non manus tantum ſed pedes etiam eorum quos ſalutant, ex-
„ oſculantur, adeò mancipio ſe illis tradere teſtantur. Equidem ut
„ meum quoque interponam judicium, ſic exiſtimo nihili omni-
„ nò hominem fuiſſe, qui primus has nobis elegantias eſt com-
„ mentus, quin ajo agreſtem planè ac barbarum fuiſſe. Oſcu-
„ lari manus alterius vile eſt, pedes putidum & turpe. Manibus
„ emungimus mucum & detergimus ſordes, fricamus ſcabiem
„ & quas non corporis partes attrectamus? Pedes ſudore ple-
„ rumque fœtent, callo ſunt obducti, conſperſi pulvere, & luto
„ inquinati. De me illud mihi credas velim, malle me armum
„ vel pedem bubulæ aut ovis benè apparatum comedere, quam
„ vel elegantiſſimi aulici manus aut pedes oſculari. An non cre-
„ dis in Principum aulis quamplurimos reperiri, qui pedes &
„ manus aliorum oſculari ſe dicunt, interim pedibus & manibus
„ truncare eoſdem mallent; ſi alter alteri dicat: *Amicus tuus*
„ *ſum: Opera mea tibi prompta ac parata ſemper eſt: utere meis tan-*
„ *quam tuis; Faciam quæcunque grata tibi eſſe intellexero; Si quid à*
„ *me fieri velis, tuo arbitratu mihi impera: & ſi quæ alia ejuſmodi*
„ *ſunt, quibus amicitiam & obſequium aliis offerimus; à bonis mori-*
„ *bus nequaquam abhorret. Oſculor manus & pedes veſtros, & ele-*
„ *gantia caret, & ab omni ratione eſt alienum. Pedum enim oſcula*
„ *Pontificis dignitati debentur: At ſuas ipſius manus oſculari*
„ *Sacerdoti Miſſam celebranti convenit.* Nos, ſi Chriſti magis imi-
„ tatores, quam profanæ adulationis affectatores eſſe cupia-
„ mus, non temerè alia ſalutatione utemur, quam D.N. Jeſus
„ Chriſtus & ipſe uſus eſt, & ſuos uti docuit, nimirum, PAX
„ VOBIS, aut PAX SIT HUIC DOMUI, putidis illis auli-
„ ciſmis, cum auctoribus ſuis ad Anticyras relegatis. Sed quinam
„ illi ſunt, quæris? Equidem juxta tecum neſciò, ſi tamen con-
„ jecturæ locus eſt, exiſtimo, quemadmodum ſaltans ſaltan-

„ tem ſequitur, ſic levi alicui homini tale aliquid fortè ſive per „ imprudentiam, ſive per jocum & irriſionem excidiſſe, „ quod ſervilibus ingeniis ita placuerit, ut ad ſeria ſolœciſmos „ iſtos transferre non dubitârint. Hæc hactenus *Guevara.* Ex quibus unicum ſigillatim noto, quod oſcula quæ in Papatu ſacerdotibus convenire ait, è Lacunis gentilium hauſerint Romanenſes. Teſtimonium *Appulejus Lib.*II. *Mileſ.* ſuppeditat, de Ægyptiorum Propheta primario Zachlâ exſertè ſcribens: *Et cum dicto juvenem quempiam linteis amiculis intectum pedesque palmis buxeis indutum, & ad usque deraſo capite, producit in medium, hujus diu manus deoſculatus, & ipſa genua contingens.*

§. VIII.

Satis equidem opinor, de aliquot gentium oſculis, novitatis ſititor ex adductis percepit; poſſem heic pedem figere & terminum, more priſco, germinante fronde coronare: At verò ulteriùs me cupiditas rara cognoſcendi rapit, & ad remotiſſimas plagas, in quibus omnem humanitatis ſenſum exſulare vulgus credit, penetrare, impellit. Liceat igitur populos ardore ſolis aduſtos, Perſas, Arabes, Abyſſinos, Ruſſos &c. ipſosque in imô ferè orbis angulo habitantes Sinas inviſere, & cæpto curriculo, ut cum Comico dicam, omnia quæ ad Salutationis Claſſem referuntur, pertranſire. Itineris prolixi aſperitudinem, mens, quæ potiſſimum in hoc ſtadio occupatur, varia jucunditate perfuſa lævigabit, ut ſine tædio evadere poſſim. Primò itaque tenendum eſt, omnes venerationis numeros contactu manicarum ſuperioris togæ apud Chinenſes abſolvi. Audiamus ſuper hoc teſtem ἀξιόπιστον „ *Trigautium* ita diſſerentem: Nil apud Sinas urbanitatis aut cul„ tus habet, caput aperire, ſed neq; motu pedum, & longè minus „ amplexu, aut manus oſculo, vel cujuslibet alterius rei, quam of„ ferunt, veneratione profitentur. Maximè vulgaris inter eos ur„ banitatis ritus hoc modo peragitur. In ſuperioris togæ manicas, „ quas geſtant laxiſſimas, collectæ manus (quod Sinæ faciunt, niſi

„ quid operis tractent, aut flabello ventum concilient;) ambæ
„ uniuntur; & una cum manicis primùm in altum eriguntur
„ modeſtè, indeque deprimuntur altero ex adverſo alterius con-
„ ſiſtente, & hanc Syllabam geminante ZIN, ZIN, cujus vocis
„ ſignificatio nulla eſt, niſi urbanitatis ritus, & urbanitatis inter-
„ jectio noſtro more poſſet appellari. Deindè nonnullis inter-
„ jectis idem *Auctor* pergit: Si quandò majus aliquod veneratio-
„ nis officium placet exhibere, aut quia ſe tum primum ſalutant,
„ aut quia diutiùs abfuère, vel, ſi alter alteri quidpiam gratula-
„ tur, aut gratias agit, ſive cum ſolennior aliquis dies incidit, aut
„ aliâ qualibet ex cauſâ; tum poſt exhibitam eam, quæ ſupra
„ commemorata eſt, inclinationem, uterque in genua provolvi-
„ tur, & frontem ad ſolum usque demittit; tum in pedes erecti,
„ iterum inclinantur & genu flectunt, ut ſupra, idque tertiò &
„ quartò. Sed cum hic ſuperiori, parenti, Magiſtro, aut alii viro
„ Principi ritus exhibetur, is ad aulæ caput ſtans, aut etiam ſe-
„ dens, honorem excipit, & ſolùm ad ſingulas alterius inclina-
„ tiones ac genuflexiones, manibus unitis, ut ſupra, nonnihil
„ inclinatur, eo ipſo in loco, in quo ſtat aut ſedet. Et ſæpè qui mo-
„ deſtiùs hunc honorem excipit, non in aulæ capite ad Septen-
„ trionem, ſed ad latus, ad ortum ſcilicet, conſiſtit. Hoc eodem
„ cultu ipſi ſua ſimulachra vel domi, vel in templis, coram arâ ve-
„ nerantur. Famuli verò cum heros ſuos, aut infima plebs hono-
„ ratiores ſalutant, primo cultu in genua proruunt, & ter fronte
„ ſolum leviter quatiunt, quem eundem ſæpe ritum ſimulachris
„ ſuis exhibent. Porrò ſi cum iis herus colloquatur, ad ejus latus
„ adſtant, & ad ſingula reſponſa in genua provolvuntur. Id alii
„ quoque è vulgò faciunt, cum Magnates conveniunt. Hucus-
que prælaudatus *Trigautius Lib.* I. *Expedit. Chriſtian. apud Si-
nas*, *cap.* VII. *pag.* 64. 65. Arabes ſe invicem viſitantes ſi ejus-
dem ſint dignitatis, genas utrique oſculantur, ubi verò Capi-
taneus ad alios vilioris conditionis divertit, manus ipſius
ſumma cum reverentia oſculantur inferiores. *D. Ottho Dap-
per, in deſcriptione Africæ Germanicâ pagina* 33. Abyſſini
Nobi-

Nobiles aliique non poſtremi censûs loco ſalutationis ſe extenſis brachiis amplexantur, humerisq; figunt oſcula his additis bonæ ſcævæ verbis : DEUS BENEDICAT TIBI! quin etiam in genua procumbentes ter ſolum oſculantur, *Idem ibid. pag.* 680.

§. IX. Perſas quod attinet, ad quos nunc tranſeo, illi ſibi invicem obviantes ſalutem ultro citroq; nunciare non ſolebant, ſed hujus loco oſcula offerebant. Si pares erant, ora oſculabantur, ſin alter paulò inferior, ei genas oſculandas porrigebat is qui dignitate aut quavis eminentiâ alteri antiſtabat. Si autem poſtremi ordinis Perſæ è clarâ familia natis aut dignitate auctis occurrerent, eos in terram provoluti venerabantur. Vide *Barnabam Briſſonium de Regno Perſarum, pag.* 741. *ſeq. Conf. Diſſert.* IX. §. 19. Ruſſos deniq; parùm â Gallis in hoc paſſu diſtare, *Sigiſmundus Liber Baro ab Herberſtein*, qui, ut cum Poëtarum omnium Patre, *Homero*, loquar,

Πολλῶν δ᾽ ἀνθρώπων ἴδεν ἄστεα, καὶ νόον ἔγνω,

adſeverat. Verba ejus *in Muſcoviæ deſcriptione*, *cap.* IV. *pag.* 100. hæc ſunt: Cum unus alium accedit, ingreſſus habitaculum, non ſtatim Dominum Domus ſalutat, ſed continuò caput aperiens, ubi imago ſit, diligenter circumſpicit, quâ visâ cum magnâ reverentiâ ter ſe crucis ſigno caput inclinando munit, dicens: *Ieſu Chriſte, fili Dei vivi, miſerere noſtri.* Poſteà porrectis ſibi manibus alterutrum ſeſe invicem ſalutantes deoſculantur, capitaq; more patrio frequentiùs inclinant. Conferatur *Narratio de Ruſſorum moribus ad B. D. Chytræum* perſcripta, & *Eraſmi Franciſci* Ausländiſcher Sitten-Spiegel/ *Lib.* I. *Hiſtor. ſelect.* XV. *pag.* 482. *ex Iacobi Ulefeldi Hodæporico Ruthenico.* Neq; hujus comitatis Lithuani, meiq; concives Pruſſi penitus ignari ſunt, ſed æq; ac aliæ politioribus moribus aſſvefactæ gentes τὸ πρέπον obſervant. Videas enim ibidem mulierculas, virgines q;, imò viros ſibi familiares ac juvenes in congreſſu & diſceſſu, decentiſſimè oſcula permutare. Ita quilibet locus more ſuo, tanquam peculio gaudet. Atq; hæc oſcula

ſcula conſuetudini honeſtæq; benevolentiæ conteſtandæ ac nudæ ſalutationi ſerviunt, deq; numero ſunt eorum, quæ â Græcis κενὰ *inania* oſcula dicuntur, de quibus lepidum illud eſt cujusdam puellæ apud *Theocritum*, *Idyllio* XXIIX.

—— Κενὸν φίλαμα λέγουσιν,
Τὸ ςόμα μὲν πλύνω, καὶ ἀποπτύω τὸ φίλαμα.

Inane oſculum eſſe dicunt, lavo os meum, & oſculum deſpuo. Oſculum benevolentiæ, alicubi *Cajetanus* monet, bonum ac laudabile eſt, juxta morem patriæ, inter quascunq; perſonas ſit; oſculum verò libidinis peccatum mortale. Illud autem omittere in locis, ubi frequentantur oſcula, ruſticum & agreſte eſt. Non tamen cuilibet in converſatione Politicâ ſua oſcula obtrudere licet, ne repulſam patiatur, exemplo ruſtici illius, Eunicam puellam baſiaturi apud eundem *Theocritum in Bucolico*:

------ Aufer te hinc procul, inq; malam rem,
Tu mihi ſuaviolum dare vis, homo ruſticus? atqui
O miſer haud didici dare baſia agreſtibus unquam,
Sed magis urbanis ſoleo oſcula figere labris.
Non mihi tu nitidum os labris ſordentibus unquam
Contigeris, nec per Somnum. ------

Infantula Diana Lemniam ingreſſa officinam, ut Arma poſcat, Brontem Cyclopem, qui audacter blandus, in ſinu ſublatam oſculari avebat, fuliginoſam Cæſariem barbamq; vellens, deturpat. SCHIFADI BRONTE IL TEMERARIO BACIO. Dum tela poſcit, oſculum Bronti negat. *Theſaurus Inſcription. pag.* 156. Quomodo oſculum rectè ſit expediendum, monſtrat *Conſtantin. Rogerius Tractat. de Dote cap.* XIX. *num.* 18. his verbis: Multi neſciunt oſculari, unde tu opponas alteram manum ad mentum mulieris, alteram verò ad occiput, cum eleganti labiorum impreſſione. Sed nemò forte hic præceptorem deſiderabit Rogerium. *D. Samuel Strykius Tractat. de jure ſenſuum, Diſſertat.* VII. *cap.* 5. *num.* 15. *pag.* 443.

§. X. Huc

§. X. Huc commodè referri poſſe videntur oſcula, quæ inter ſanguine junctos, ſalutationis plerumq; ac benevolentiæ vicem obtinebant. Ideoq; illa uno faſce conſtringam & tàm ſacrorum quam externorum exemplorum faculâ illuſtrabo. Hæc oſcula, quia nullo obſcæni amoris indicio maculantur, *Martialis pura* vocat, *lib.* VI. *Epigramm.* L.

Nî tibi vel minimum baſia pura dabunt.

Ovidius autem *Sororia, lib.* IV. *Metamorph. Fabula* V.

Poſcenti Nymphæ ſine fine Sororia ſaltem
Oſcula -----

Veluti *Barthius Adverſar. Lib.* XXIII. *cap.* 18. *p.* 1146. obſervat. Primas in hoc ſubſellio partes Parentibus, liberos ſuos oſculantibus decerno. Sic Jacobum Patriarcham ſuos è filio Joſepho nepotes amplexantem, Bibliorum Codex, *Geneſ.* XLVIII. 7. 10. introducit. Laban ægrè tulit, non tam quod Jacob gener clanculum diſceſſerit, quàm quod paſſus non fuerit filios & filias ſuas oſculari, *Geneſ.* XXXI. *v.* 28. *Idcircò de nocte conſurgens oſculatus eſt filios & filias ſuas, & benedixit illis & reverſus eſt in locum ſuum.* Abſolonem David ab exilio revocatum oſculatur, II. *Samuel.* XIV. 33. Filium prodigum ad ſaniorem mentem reverſum, pater lætabundus oſculo excipit, *Lucæ* XV. 20. Cum Alexandrum cui ſtupendæ res geſtæ nomen Magni conciliaverunt, Bucephalum domuiſſe cognoſceret Pater Philippus Macedo, ſuam exindè animo conceptam lætitiam lacrymis temperabat, quæ tanquam pronunciæ amplexus, caput filii oſculantem, talia fari faciebant: *O nate? regnum tibi par quare. Macedonia enim te non capit. Plutarch. in Alexandro.* Cicero filiæ ſuæ Tulliæ complexùm mæſtus deſiderat, *Epiſt.* I. *lib.* XII. *ad Atticum*: *Atq; utinam continuò ad complexum Tulliæ meæ, ad oſculum Atticæ poſſim currere.* De Julio Cæſare Pontificatum maximum petente, maternumq; oſculum comitis vice aſſumente, *Suetonius in Cæſare c.* XIII. ſcribit. Depoſitâ Provinciæ ſpe, Pontificatum maximum petiit, non ſine profuſiſ-

ſimâ

ſimâ largitione, in quâ reputans magnitudinem æris alieni, cum manè ad Comitia deſcenderet, prædixiſſe matri oſculanti fertur, domum ſe, niſi Pontificem, non reverſurum. *Cicero Orat. pro Muræna ſub finem: quo ſe miſer vertet? an ad matrem, quæ miſera modò conſulem oſculata, filium ſuum, nunc cruciatur?* Qualis dignitas Pontificatus quondam fuerit, *Pomponius Lætus de Sacerdotiis Roman. cap.* X. his exponit: Pontifices è Patribus legit Numa, & ex his Pontificem Maximum fecit Martium, Martii filium, & ipſius Numæ generum: Cujus Scitis omnia publica, privataq; ſacra ſubjecit, ut eſſet, quò conſultum plebs veniret, & idem non cœleſtes modo cerimonias, ſed & juſta funebria, & prodigia, quomodo ſuſciperentur & curarentur. Defuncto Pontifice Maximo, alius eligebatur, non â populo, ſed ab ipſis Pontificibus. Appellati ſunt (ut *Varro* ſcribit & *Dionyſius*) â *Ponte Sublitio*, quem reficiebant: quare videntur â Numa non Pontifices, ſed Sacerdotum Principes nominati, & inde regnante Anco Martio quando *Sublitius Pons* factus fuit, â Ponte Pontifices appellati. Et ideò ſacra annua trans Tyberim non mediocriter ad pontem fiunt. Scævola Pont. Max. dicebat, Pontifices dici *â poſſe & facio*. Quidam ſcribunt ab eo, quod *potentia ſacra perficiant*. Fuerunt ab initio Pontifices numero quatuor, poſtquam verò maximorum quorumcunq; honorum partem plebs tribunitiis rogationibus obtinuit, ad ſacerdotia quoq;, ſacroſanctasq; poteſtates patere ſibi aditum voluit. Quatuor ergò alios creari ex plebe Pontifices placuit, M. Valerio, & Q. Apulejo Conſulibus, juxta *Andream Dominicum Floccum, de Poteſtat. Roman. lib.* I. *cap.* 8. Confer. *Raphaelis Volaterrani de Sacerdotiis Commentar.* ex *Commentariorum Vrbanorum lib.* XXIX. *Henrici Bebelii libell. de Sacerdotiis & Magiſtrat. Roman.*

§. XI. Contra liberi Parentes pari amoris officio proſecuti ſunt: *Geneſ.* XXVII. *verſ.* 27. Iſaac Patriarcha â filio ſuo Jacobo oſculum poſtulat. Nota quoq; eſt hiſtoria Eliſæi, qui Eliam ante ſecutus non eſt, quam veniam â Parentibus oſculo impetrâſſet. I. Reg. XIX. v. 20. Demetrium parenti ſuo Antigono, aliquandò â

dò à venatione redeuntem & telis ſuccinctum in conſpectu Legatorum oſculum dediſſe, ſæpiſſimè adductus *Plutarchus* recenſet, ac Antigonum ad abeuntes Legatos ita loquentem ſiſtit: *in Demetr. pag.* 890. Et hoc, *inquit*, de nobis, Legati, renunciate, ita inter nos convenire. Quaſi Concordia cum filio ſuo fidesq;, quam ei habebat, regni nervi eſſent, & potentiæ demonſtratio. Nempè usq; adeò inſociabile undequaq; eſt imperium, diffidentiæq; & malevolentiæ plenum, ut ſummus inter Alexandri Succeſſores & natu maximus gloriaretur, quod non timeret filium, ſed committeret Lancea armato corpus ſuum. De eodem *M. Antonius Coccius Sabellicus, Enneade* IV. *Lib.* VII. *p. m.* 841. *Tomo 1. oper.* Perſtringebat Antigonus nonnunquam urbanâ cavillatione utrumq; in filio Demetrio vitium, libidines nempè & intempeſtivas potationes, â quo arctiori oſculo exceptus, Lamiacus, inquit, credo, oſculari voluiſti; erat enim fama, illum Lamiæ congreſſu & conſuetudine cupidius teneri, ex *Plutarchi l. c. p.* 897. De filia patrem oſculante idem Scriptor in *L. Paulo Aemilio*, *p.* 260. monet. Dicitur, cum Dux deſignatus adverſus Perſen eſſet, (Æmilius) â toto populo deductus domum honorificè filiolam Tertiam, admodum puellam, offendiſſe plorantem, eam appellâſſe, & quid triſtis eſſet, quæſiſſe, illam eum complexam & deoſculatam dixiſſe: Neſcis, pater, Perſen noſtrum periiſſe? Catellum domeſticum ejus nominis ſignificans. Paulum autem reſpondiſſe, Benè habet, accipio filia omen. Deindè uxores maritos peregrè redeuntes, vel mariti uxores oſculis excipiebant; utrumq; patet exemplo *Plauti in Amphitruone*, *ubi* Alcumena ad Amphitruonem *Actu ſecundo Scena* 2. *v.* 82. dicit:

Ecaſtor equidem te certo heri advenientem illicò
Et ſalutavi, &, valuiſſes ne usq;, exquiſivi ſimul,
Mi vir; & manum prehendi & oſculum detuli tibi.

Et verſu 167. ---- ---- adveniensq; illicò
Me ſalutaviſti, & ego te, & oſculum retuli tibi.

Marcus Antonius poſt reportatam â Cæſarianis in Ægypto victoriam, elatus, ingreſſus eſt regiam, & Cleopatram in armis oſcu-

latus eſt. *Plutarch. in Antonio, pag.* 950. Cæterum fratres aliiq; cognationis jure vincti ſibi invicem oſcula libabant, uti ex SacroSanctis literis abundè ſatis conſtat. Jacob Patriarcha in Meſopotamiam profectus, cum ad puteum Racheli filiæ avunculi ſui Labanis occurriſſet, eam cum fletu oſculatus eſt *Geneſ.* XXIX. v. 12. de quo ſupra *diſſertat.* III. §. 8. Non invenuſta dedimus. Eſau currens obviam fratri ſuo Jacobo ex Meſopotamiâ redeunti, amplexus eſt eum ſtringensq; collum ejus & oſculans flevit, *Gen.* 33. *v.* 4. Joſeph cùm fratribus ſuis ſe exhibuiſſet, oſculatus eſt eos omnes & ploravit ſuper ſingulos, *Gen.* XLV. *v.* 15. Aaron Moſi fratri in Ægyptum â Domino miſſo pro liberando populo Iſraelitico in deſerta obviam proceſſit, eiq; in Monte Horeb procurrens oſculum dedit, *Exod.* IV. *v.* 27. Jethro Madianitarum Pontifex auditâ victoriâ Moſis generi ſui de Amalec, cum Ciporâ filiâ uxore Moſis, & duobus liberis Gerſone & Eliecere in caſtra ad Montem Sinai venit, cui Moſes obviam profectus honorificè oſculum impertivit *Exod.* XVIII. *v.* 7. Cum Naemi nurus ſuas in patriam regredi juberet, ipſis oſculo benedixit, *Ruth. cap.* I. *v.* 18. Alia oſcula *Ruth.* I. *v.* 18. *Geneſ.* XXIX. *v.* 13. *Tob.* VII. *v.* 7. *lubens reticeo.*

§. XII. De Romanis *Marcellus Donatus in Gruteri Theſauro Critico, Tomo* VI. *pag.* 676. ex *Plutarcho* tradit; Licuiſſe mulieribus conſanguineorum frontem oſculari, & viris mulierum, cum quibus aliqua neceſſitudine erant juncti: Idq; conceſſum mulieribus, ut honorem ſimulq; potentiam eis concilians, ſi viderentur multos ac probos habere cognatos ac propinquos, vid. *Roman. Quæſtion.* V. *Plutarch.* Abuſum hujus inſectatur *Propertius Lib.* II. *Elegiâ* V. quandò Phrynen exagitat, cantans:

Quin etiam falſos fingis tibi ſæpè propinquos,
Oſcula nec deſunt, qui tibi jure ferant.

Illud ſpeciali nomine *Suetonio in Tiber. c.* XXVI. *IVS OSCVLI* dicitur, quemadmodum ex ſequenti loco eluceſcit: Cæſar, *inquit,* illecebris Agrippinæ, Germanici fratris ſui filiæ, per *Ius oſculi*

 & blan-

& blanditiarum occaſiones pellectus in amorem, ſubornavit proximo Senatu, qui cenſeret cogendum ſe ad ducendum eam uxorem, quaſi Reipublicæ maximè intereſſet. Mulieri autem famoſæ nullum â cognato oſculum libatum eſt. Indè *Cicero lib.* IV. *de Republica*: Atq; etiam ſi qua erat famoſa, ei cognati oſculum non ferebant. Et *Iuvenalis Satyra* VI. *v.* 51. *ſeqq.*

Paucæ adeò Cereris Vittas contingere dignæ,
Quarum non timeat pater oſcula ------

Nempe ut parum caſta; filias enim impudicas patris oſculo privari ſolitas fuiſſe, quod magnæ pœnæ loco ſit habitum, notante *Eilhardo Lubino in Comment. ad locum præcitatum. Adrian. Turneb. Adverſar. Lib.* XXIX. *cap.* 27. *p. m.* 1068. Neq; inceſtuoſos ſi in ſcelere perſeverarent, dignabantur ſalutatione aut oſculo, juxta ſtatutum *Iuris Canonici, in Can. ult. cauſ.* XXXV. *qu.* 8. poſtmodum Succeſſu temporis cum ex auctoritate M. Catonis vinum mulieribus interdictum eſſet, primùm viri cognatarum os cæperunt oſculari, ut odor indicium faceret, ſi bibiſſent. *Affinibus & propinquis oſculari eas jus eſt, ut ſobrias comprobent*, inquit *Arnobius lib.* II. *adverſus gentes.* Vinum enim mulierem bibiſſe perindè erat, ac ſi in adulterio ac gravi crimine deprehenſa, capitali ſupplicio plectenda eſſet, ceu *Plinius* habet *Libro* XIV. *Hiſtor. Nat. cap.* 13. Siquidem proximus â libero Patre intemperantiæ gradus ad inconceſſam Venerem eſſe conſuevit. *Valer. Maximus memorabil. lib.* II. *cap.* I. *exemplo* 5. Eò tendunt *Dionyſii Halicarnaſſ.* verba *Lib.* II. *Antiquit. Rom. cap.* XXVI. *p. m.* 93. Delinquens uxor in aliquo, Judicem, & magnitudinis pœnæ Dominum ſortiebatur eum, qui læſus erat; cognati namq; ſimul cum viro de his judicabant, in quibus erat corporis corruptio, de eo quod peccatorum omnium videtur Græcis minimum, ſi qua inventa eſſet mulier vinum bibens. Nam utraq; hæc multari morte conceſſit Romulus, ut delictorum muliebrium maxima, ratus ſtuprum deſperatæ audaciæ principiũ eſſe; temulentiam verò ſtupri;

longoq; tempore crimen utrumq; apud Romanos iram merebatur implacabilem, comprobantibus legis æquitatem tot ſeculis. Hinc ubi Egnatius Metellus uxorem, quod vinum bibiſſet, interfecerat, cædis abſolutus eſt, *Plin. l. c. Gellius Noct. Attic. lib. X. cap. 22.* Et Cnejus Domitius mulierem, quæ viſa eſt plus vini bibiſſe, quam valetudinis cauſa deceret, dote mulctavit. Matrona item magna natu, quod claves cellæ vinariæ reſignâſſet, inedia mori coacta. *Alexander ab Alexandro genial. dier. Libro* III. *cap.* XI. *p. m.* 131. edit. Francof. in 8. Anno MDCXLVI. Adeoq; in univerſo Latio, *vino*, quod Priſcâ linguâ *temetum* vocatur, mulieres abſtinebant, undè *abſtemiæ* dictæ ſunt; loram autem, paſſum, & murrhinam loco vini bibebant. Antiquæ mulieres majores natu bibebant loram aut ſapam, aut defrutum, aut paſſum, quam murrhinam quidam *Plautum* appellare putant. *Sarisberienſis in policratico*, ſive *de nugis curialibus Lib.* VIII. Idem Maſſilienſibus & Mileſiis, pluribusq; Græcorum & Barbarorum gentibus, apud quos *Hydropotæ* mulieres ex præſcripto fuerunt, uſitatum erat: nec mulieres modo, ſed & viri abſtemii. *Alexander l. d. Polybius lib.* VI. *Athenæus lib. X. cap. 9. Aelian. Var. Hiſtor. Lib.* II. *cap.* 38. *Cicero de natura Deor. Tertullian. in Apologetico cap.* VI. *Flavius Blondus Romæ Triumphantis lib.* IX. *Gregor. Tholoſan. Syntagm. Iur. Lib.* IIX. *c.* 8. *num.* 25. *Tiraquell. leg. Connubial. Lib.* IX. *Matthæus Raderus, ad Martial. Epigramm.* LXXXIIX. *Lib.* I. aliiq; recentiores ac antiquiores ibidem adducti. Poſtremò aliam adhuc cauſam horundem oſculorum inter Propinquos, *Plutarchus quæſt. Roman.* VI. *recitat, Tomo* II. *Oper. p.* 265. Cum eſſet legibus interdictum cognatarum nuptiis, usq; ad oſculum tamen amori permiſſum progredi, eaq; fuit Conſanguinitatis teſſera & communicatio. Antiquitus enim ſanguine junctas Romani non copulabant, ut ne nunc quidem materteras aut ſorores. Serò conceſſum fuit, ut ducere conſobrinas liceret, idq; tali de causâ: Vir quidam pecuniæ indigens, alias honeſtus, & gratiâ populari nemine inferior, conſobriam habere putabatur uxoris loco, ad quam hæreditate dos magna pervenerat, eâq; ratione dives ipſe eſſe; cui cum eſſet eo

nomine

nomine dies dicta, populus omiſſâ cauſæ cognitione eum abſolvit, decretoque facto nuptias conſobrinarum permiſit publicè, conjugio autem ſuperiorum graduum interdixit. &c.

DISSERTATIO XVII.

De
OSCULO RECONCILIATORIO.

SUMMARIA.

I. *Concordiæ encomium.* II. *Manuum motus de cordis motu Iudicium ſuppeditat. Dextræ porrectio ubique inter Gentes pacis fideique ſymbolum. Dextra olim à Romanis ſiniſtræ poſthabita. Per dextram orare. Campani jungentes dextras ſacris epulis aſſidebant. Scipio & Gracchus ad menſam Iovis in Capitolio aſſidentes inimicitiam deponunt.* III. *Oſculum teſſera reconciliationis.* IV. *Mithridates dextram Syllæ porrigens benignè excipitur. Firmus à Theodoſio pacem impetrans cum oſculo ſuſceptus. Tiridates Parthorum Rex coronam ante Neronem deponit, ejusdemque manu reſumit.* V. *Oſculo Pax confirmata. Hoſtia diviſa in duas partes reconciliatis offertur. Conventus Regis Galliæ & Hiſpaniæ.* VI. *Apoſtoli ante Euchariſtiæ uſum ſe invicem oſculati. Oſculi ejusdem effectus. Plato inimicis libenter offenſas remittit.* VII. *Oſculum motu proprio inimico fixum injurias deletas innuit.* VIII. *Serpentes in Caduceo Mercurii ſe invicem oſculantes Pacis hieroglyphicum. Nodus Herculis. Serpens odii & belli effigies. Virga diſciplinam & eloquentiæ poteſtatem notat. Caduceatores dicti Legati pacem quærentes.* IX. *Vindictæ emblema. Baſiliſcus objecto ſibi ſpeculo moriens. Navis cum l mmate: Nec trames reſtat, oblivionis injuriarum emblema. Veſpaſiani Imp. lenitas in amicos. Epiphanius Conſtantinenſis Præſul injuriantes beneficiis afficit. S. Gerhardus primus Hungarorum Apoſtolus pro inimicis & percuſſoribus ſuis, exemplo S. Stephani, oravit. Omnibus ſine diſcretione ignoſcere, eſt vitiis alimentum ſubminiſtrare.*

§. I.

ETſi vir Sapiens in ſe abundè reperit, quo contentus eſſe queat, attamen quod intelligit humanam vitam concordiâ conſtare, quod eſt vinculum omnium fortiſſimum, quo quidquid non conſtringitur, collabaſcit, eos quoq; ſibi libenter adſciſcit, quos ſibi æquet, quibuscum ſua bona communicet, quorum ſocietate gaudeat. Scilicet hac firmitate nixus, & hac ſuavitate perfuſus uberius fruitur ſuis bonis. Et verò ad concordiam præter naturalē inclinationem & ſimilium cum ſimilibus convenientiam, communis quoq; indigentia ducit. Ideoq; concordia humanæ imbecillitatis, ſimul & excellentiæ ſpecimen eſt. Imbecillitatis quidē, quod nemo tàm altè poſitus eſt, ut ſit extra omnem ictum, ac non aliquandò alienæ opis indigeat. Væ illi, qui ſibi unus eſt conſiliarius, ſibi unus auxiliarius. Nam quæ ſingula quamlibet valida, facilè deturbantur & proteruntur, conjuncta per concordiā convaleſcunt, redduntúrq; inconcuſſa & impenetrabilia. Quin è pluribus infirmis invicem conſibulatis exiſtit illa ſanè firmitas, quæ unitatis propria eſt. Et hoc eſt illud humanæ excellentiæ ſpecimen, quod eminet in concordiâ, omnium utilitatum auxiliatrice. Porrò omnis humana vita conſtat ratione & fide, utraq; ducit ad concordiam, hæc ad felicitatem. Hi ſunt alterni illi ac dimidiati Dii, Caſtor & Pollux, à Poëtis celebrati, conſociatis dotibus potentiſſimi. Hæ ſunt illæ ſonoræ fides quibus intenta eſt Lyra Mercurii, qui autor eſt Symphoniæ & Concordiæ. Hoc ſignat ille Muſarum concentus, quæ ſeſe in cœlo & in terrâ excipiunt vocibus divinis. Hæc eſt expreſſa effigies concordis illius diſcordiæ, per quam Heraclitus omnia fieri tradidit; illa elementorū connexio, illa omniū principiorum colligatio, illud æquilibrium quo levia cum gravibus, calida cum frigidis conjunguntur, oppoſita ſuis oppoſitis adæquantur. Hic eſt inter homines veluti alter Zodiacus, qui à ſiniſtrâ parte pergit ad dextram: hæc eſt imitatio cœli, quod à dextra tendit ad ſiniſtram. Concordia, inquam, ſatis nunquam laudata omnes homines mutuô amoris vinculo colligat. Chriſtianos autem qui cœleſte numen omnis concordiæ fontem ac originem ſeriò venerantur,

rantur, quàm maximè decet & ornat. Verum enimverò, cum in hac mortalium fragilitate contrario affectuum impetu animi perſæpè turbentur, fieri aliter nequit, quin invicem collidantur, atque in diſcordias, quamvis propter leviſſimas offenſiones, erumpant. Charitatis igitur remedio opus eſt, quod exulceratas mentes purificet, & in priſtinum gratiæ ſtatum, mediante amicabili transactione & perpetuâ præteritarum læſionum oblivione, reſtituat. Atque hoc generoſæ animæ ſemper ſolenne habent. Quo enim quisq; eſt major, magis eſt placabilis ira; juxta *Ovidium Triſt. Lib.* III. *Eleg.* 5. Nihil eſt laudabilius, nihil verò Chriſtiano dignius placabilitate & clementiâ. Quare nullus eò impudentiæ venit, ut offendi poſſe, placari non poſſe dixerit. Summi Numinis impervestigabilis eſt eſſentia, & à diſtincta divinarum virtutum & perfectionum attributarum apprehenſione immenſum diſtamus; at nec explicari, nec animo concipi poſſit, quâ mente in totum genus humanum futurus ſit Deus, ſi expiari peccata, aut Numen ſuum placari non ſinat. Lex nobis ab ipſo Salvatore præſcripta eſt: *Eſto conſentiens Adverſario tuo citò, dum es in viâ cum eo, ne fortè tradat te Adverſarius Iudici, & Iudex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris, Matth.* V. *v.* 25. Imò expreſsè peccata ſe nobis non remiſſurum prædixit, niſi ex corde proximis in nos peccantibus ignoſcamus, *Matth.* VI. Numquid aliquis cum odio Paradiſum intravit? Ad infernum ire odium habentem ſæpè me legiſſe recordor, ſed ad cœlum volâſſe nunquam concedam. Cupimus ergò, fratres, cives eſſe cœleſtis civitatis? Servemus novum mandatum novæ civitatis. Illa inquam civitas habet pacem, præcipit pacem, & diligit diligentes pacem, inquit *Auguſtinus, vel quicunque Autor ſit ſermonum ad fratres in Eremo, Serm.* XXVIII. Animus autem reconciliatus ſeſe externis quibusdam ſignis communiter prodit, ut proximus illius internam habitudinem inde cognoſcat.

§. II. Arteriarũ ſcaturigo ebulliens in corde, perpetuis æſtibus agit hoc nobile viſcus ſemper inquies, quia arteriarũ motus nullas patitur inducias, niſi morte quantocyùs imminente. Hæ autem arteriæ emergentes à corde, permeant totum corpus diſtinctæ in ramos, qui & ipſi ſuas propagines habent, unde &

alii

alii plures Surculi procreantur. In ea ſobole arteriarum, Medici recenſent præcipuè illas, quæ diſcurrunt toto brachiorum tractu, ſuosque tonos edunt in eo brachiorum flexu, quem ſubeunt manus. Idcircò in more poſitum eſt apprehendere manum, quandò eſt de cordis motibus augurandum, nimirum cordis & manuum motus, iisdem ferè momentis acti, ad eandem trutinam appenduntur. Illa cordis & manuum connexio & communio motionum, non in Phyſicis ſolùm, ſed & in moralibus etiam locum habet: quippe volens aliquis explorare indolem, ſeu affectum alterius hominis, manum ejus palpat, id eſt, opera contemplatur. Alto ſcrutinio expendit actiones ejus, ſpirent amorem necne: inde nimirum maximè de amore ancipiti congruum Judicium poſſumus aucupari. Hinc effluxêre ritus varii plurium nationum ad conciliandas amicitias. Nulli namque genti fuit ſatis audire ſe amari, niſi & probaret amorem hunc aſſertum congruis argumentis. Hebræi conjiciebant amorem eſſe ſincerum ex manu apprehenſâ, ex mutuis amplexibus & oſculis. Ita Jehu ſuſpectam habens fidem Jonadab, petiit ab eo manum in teſſeram affectus indubii; textus inquit: *Invenit Ionadab filium Rechab in occurſum ſibi, & benedixit ei, & ait ad eum: Numquid eſt cor tuum rectum ſicut cor meum cum corde tuo? Et ait Ionadab: Eſt. Si eſt, inquit, da manum tuam. Qui dedit ei manum ſuam. At ille levavit eum ad ſe in currum.* II. *Regum* X. *v.*15. Hac dextræ porrectione injuria ſepulta judicatur, nam DEXTRARUM COPULATIO ubique inter gentes ad noſtra usque tempora pacis fideique Symbolum fuit; vel quod hac ratione, quandò junguntur duæ dextræ, numerus ternarius, quo nullus perfectior ſit, efficiatur, ut vult *Alexander Aphrodiſienſis Lib.*II. *Problem.*XLVII. Vel (cum, quo minus idem de ſiniſtra manu dici, nihil obſtet;) quod communi omnium hominum conſenſu dextera in corpore humano pars potior ſiniſtrâ, atque hinc fidei, tanquam rei inter humana multò præſtantiſſimæ, Signum non immeritò habeatur, ut placet *Cunrado Rittershuſio, notis ad Guntheri Ligurinum Lib.*VIII. *v.*53. Quanquam, ſi Judicio *Baronii* ſtandum eſt, dextra olim à Romanis, *Tomo* II. *Annal. ad Ann. Chriſti*

DCXIII.

CCXIII. & poſtea quoque in conciliis quibuſdam, *Tomo* III. *ad Ann. Chriſti* CCCXXV. ſiniſtræ poſthabita fuit, qua de re præmiſſa ad Baronium Epiſtolâ, prolixè agit *Ioſephus Caſtalio Decade* VIII. *Obſervationum in Criticos, cap.* X. ſed quidquid de eo ſit, dubio caret, quod diximus, fidei Symbolum fuiſſe dexteram. De Aſſyriis hoc aſſerit *Alexander ab Alexandro genial. dier. Lib.* II. *cap.* V. De Hyrcanis Medisque, ſpeciatim verò de Parthis, *idem Lib.* V. *cap.* III. *Et Flavius Ioſephus Lib.* XIIX. *Antiquit. Iudaic. cap.* XII. *Artabanus Rex Parthorum Anilao Iudæo, porrectâ dextra, per patrios Deos dejeravit, tutum acceſſum habiturum fratrem Aſinæum, quod apud barbaros conventuros, certiſſimum eſſet argumentum fiduciæ. Nam poſt datam dextram, apud eos nec fallere fas eſt, nec diffidere ceſſantibus omninò ſuſpicionibus. Ideoque cum inſtigaretur à Magiſtro Militum, Artabanus, ut Aſinæum interficeret, negavit ſe hoc permiſſurum in hominem, qui ſe credidiſſet ſuæ fidei, datâ dextrâ confirmatæ, & juramento adhibito.* vid. *Philipp. Camerarius Horar. Subciſiv. Centur.* I. *cap.* XXXV. *Centur.* II. *cap.* XLVI. Idem de Trojanis videre eſt apud *Virgilium*, exemplo Anchiſæ, *Aeneides* III. *v.* 610. qui Achæmenidi, Trojanorum gratiam non ſine diffidentiâ imploranti, porrigebat dexteram ut animum dubitantis firmaret; & Ilionæi, jurantis per Æneæ dextram, *Aeneidos* VII. *v.* 234. De Perſis præter *Xenophontem Lib.* VI. *Cyropædiæ*, ubi Gobryas ideò commendat Cyri dextram, quod nihil eorum mentita ſit, quæ promiſerit, commemorant *Diodorus Siculus lib.* XVI. *cap.* XLIII. *Cornelius Nepos in Datame, cap.* X. §. 1. *Polyænus lib.* VII. *cap.* XXVIII. *Strategi, Iuſtinus lib.* XI. *cap.* XV. & XIII. *Curtius lib.* V. *cap.* XIII. *lib.* VI. *cap.* IV. De Armenis, *Tacitus lib.* XII. *Annal. cap.* XLVII. & *Valer. Maximus lib.* IX. *cap.* XI. *exemplo* 3. De Romanis *Florus lib.* IV. *cap.* VI. *lib.* 3. *cap.* XXI. *Cicero poſt reditum in Senatum* §. IX. & *Philippica* XI. §. 2. Unde formula *Per dexteram orare*, tanquam fœderis & fidei membrum. Apud *Plautum Amphitr. Act.* 3. *Scena* 2 *v.* 42. *Terentium Andriæ Act.* I. *Sc.* V. *v.* 54. & *Ciceronem pro Dejotaro*, §. 3. Campani jungebant quidem dextras, ſed eo etiam ritu adjecto ut inde ſimul ſacris epulis aſſiderent. Hoc *Livius* II. *Decadis*, *lib.* 3. *cap.* VIII. probat exemplo

Calavii hominis Campani, ita ſuum filium alloquentis: *Paucæ horæ ſunt, intra quas jurantes per quidquid Deorum eſt, dextras dextræ jungentes fidem obſtrinximus, ut ſacratis de menſis eſſemus.* Ætoli etſi immanes, jungebant dextras ad altare, arbitrati ſummum eſſe piaculum, hunc poſtea temerare ritum, quem ſervavêre fædus ineundo cum Romanis ut Autor eſt Alexander ab Alexandro, G. D. *lib.* v. *cap.* 3. Confer *Polybium lib.* v. *cap.* 54. *Livium lib.* I. *cap.* 1. & *lib.* XXX. *cap.* XII. XIII. *Plinium lib.* XI. *Hiſtor. Natur. cap.* 45. *Cornel. Nepot. in Themiſtocle cap.* VIII. *Ioſephum Antiquit. Iudaic. cap.* 2. *Phœbadium contra Arianos cap.* IX. *Virgil. Aeneidos* IV. *v.* 307. & 597. *Ovid. Epiſt.* 2. *v.* 21. *Valer. Flaccum Argonaut. lib.* V. *v.* 444. *lib.* VI. *v.* 12. *lib.* VIII. *v.* 344. Memorabilis & ad Chriſtianam ferè pietatem accedens hiſtoria eſt, quam *Livius lib.* XXXIIX. *cap.* LVII. & *Gellius lib.* XII. *cap.* 8. recenſent, recolentes
„ quomodo compoſitæ fuerint tragœdiæ excitatæ Romæ, ob
„ acerba odia Scipionis Africani, & Tiberii Gracchi. Ajunt
„ illi, duos hoſce viros inſignes coëunte populo conveniſſe in
„ Capitolium, ad Jovis Capitolini ſacra fieri ſolita ad menſam
„ Jovis, ubi qui fecerant rem ſacram, debebant accumbere. To-
„ to ſpectante Senatu eodem temporis articulo Scipio & Grac-
„ chus menſæ Jovis admoti ſunt, ubi aſſidentes erubuêre aſpe-
„ ctum Romæ aſtantis, revolventes animo quàm fœda hacte-
„ nus exercuiſſent odia, ut Scipio Africanus erat illuſtrior, ſe-
„ ipſum prior vicit, dextram prætendens Graccho, in ſignum
„ reducis animi. Annuit ille, & rependens eandem teſſeram a-
„ moris, ruit in Amplexus Scipionis, cujus amor ita incaluit, ut
„ illic Corneliam filiam ſuam elegantiſſimam Graccho deſpon-
„ derit, in duro inimico nactus generum obſequentem. Eodem modo Chriſtiani ſaltem acceſſuri ad menſam ſacram, deponant odia incongrua menſæ, quæ concordes tantum homines admittit, utpote amoris epulo ſaginandos.

§. III.

Deindè & præcipuè oſculum reconciliationis teſſera ſtatui-

cuitur, quia per oſculum concordes ſibi mutuò quaſi uniuntur, & calorem, amorem, inque eo ſpiritum ipſum ſibi inſpirant atque communicant. *Videas igitur adverſarium, quem vincere non potes blandiori alloquio, convertere frequentiori oſculo: quem oſcularis, quandò frequenter illum à malo dehortaris;* monitum eſt *Tertulliani Libro de Patientiâ*. Notanter quoque *Chryſoſtomus Homil.* IV. *ad Theſſalon.* ſcribit: Si quiſpiam abiens, protinus inimicum ſit complexus, ambas conſeruerit manus, ei circumfuſus ſit, oſculatus & lachrymatus: etiamſi ille ſit fera, etiamſi lapis, etiamſi quodvis, ab hâc benignitate mitigabitur. Ad hanc oſculorum familiam oppidò quam rectè pertinere videtur locus *Geneſ.* XXXIII. 4. Cujus verba ſic ſonant:

Et cucurrit Eſau in occurſum ejus (Iacobi) & complexus eſt eum; ſalutabat, inquit, *Geſnerus*, *Commentar. ſuper Geneſ. pag.* 610. *fratrem oſculo, quem tollere prius volebat armis. David Pareus Profeſſor Theologus Heidelbergenſis in Comment. ad Geneſ.* Satis teſtatur Eſau, ſe omni depoſito rancore verè diligere fratrem: verbum Ebraicum oſculatus eſt eum, deſuper omnibus literis eſt punctatum, quo Hebræi volunt ſignificari, Eſau fictè oſculatum fratrem, non ex animo. Sed non videtur; accipiamus potius in meliorem partem, quod ſeriò egerit cum fratre, vereque ei fuerit reconciliatus. Manſit quidem profanus: attamen non legitur inimicitias deinceps exercuiſſe cum fratre. Quamvis talem permanſiſſe Eſavum, atque ſimpliciter æternùm periiſſe ſacræ literæ non aſſerant. Videſis peculiarem *de Salute Eſavi Diſputationem Theologicam*, *B. D. Chriſtiani Chemnitii*. Similiter Joſephus fratribus ſuis reconciliationis oſculum obtulit, *Geneſ.* XLV. *v.* 15. *Auguſtinus Sermone* LXXXIII. *de tempore*: oſculabatur ſingulos, & per ſingulos flebat, & irriguis lacrymis paventium colla perfundebat, itaque odium fraternum charitatis lacrymis abluebat. Tali intentione David degenerem Abſolonem II. *Sam.* XIV. *v.* 33. Indulgentiſſimusque pater filium prodigium amplectitur, *Lucæ* XV. *v.* 20.

§. IV. Secularis hiſtoria denſam hujus argumenti teſtimoniorum ſegetem expromit. *Petron. in Satyrico.* Exoſculatus pectus ſapientiâ plenum, injeci cervicibus manus, & ut facile intelligeret rediiſſe me in gratiam, & optima fide reviviſcentem amicitiam, toto pectore adſtrinxi. *Idem in eodem ſcripto*: tantum omnem ſcabitudinem animo tanquam bonarum artium Magiſter, deleret ſine cicatrice. Incultis aſperisq; Regionibus diutiùs nives hærent: aſt ubi ea aratro domefacta tellus nitet, dum loqueris levis pruina dilabitur. Similiter in pectoribus ira conſidit; feras quidem mentes obſidet, eruditas prælabitur. Ut ſcias, *inquit* Eumolpus, verum eſſe quod dicis, ecce etiam *oſculo iram finio. Item*, in hæc verba fœderibus compoſitis arma deponimus, & ne reſidua in animis etiam poſt jusjurandum ira remaneret præterita aboleri oſculis placet. Exhortantibus univerſis odia detumeſcunt, Epulæq; ad certamen prolatæ conciliant hilaritate Concilium. *Plautus in Pœnulo Act.* I. *ſc.* II. *v.* 192. Non ſum irata, *Age, da ergò ut credam, ſuaviū ſcilicet*; ex priſca amoris poſt offenſiunculas, integrandi conſuetudine. De Mithridate & Sylla *Plutarchus in vita Luc. „Cornelii Syllæ pag.* 467. Cum ei obviam prodiſſet Mithridates „& dextram porrexiſſet, rogavit eum, acciperetne quibus condi„tionibus pepigerat Archelaus pacem? Tacente Rege Sylla, atqui „deprecantium eſt, inquit, priore loco dicere, victoribus ſatis eſt „tacere. Ubi exorſus Mithridates excuſationem eſt, conatusq; „bellum partim ad Deos referre, partim ipſos culpare Romanos; „excipens Sylla, jamdudum ait, ſe de aliis accepiſſe, nunc verò „ipſum intelligere diſertiſſimum eſſe Mithridatem, qui in factis „adeò tetris & pravis non deficiatur ſpecioſâ oratione. Indè „cum ejus facinora coarguiſſet & exagitaſſet acerbè, quæſivit „iterum, ecquid iis, quæ cum Archelao conveniſſent, ſtaret; „ubi ſtare reſpondit, ita demùm ſalutavit eum, ac complexu „eſt oſculatus. *Ammianus Marcellinus de Firmo* â Theodoſio pacem impetrante *Lib.* XXIX. *hiſtor.* ait: Præmiſſis muneribus Maurus ipſe fidentius ad Romanum perrexerat ducem, equo inſidens apto ad ancipites caſus: Cumq; propè veniſſet, fulgore ſignorum

ſignorum & terribili vultu Theodoſii præſtrictus, jumento deſiliit, curvatâq; cervice humi pene adfixus, temeritatem ſuam flebiliter incuſabat, pacem obſecrando cum veniâ. Suſceptusq; cum oſculo, quoniam Reipublicæ conducebat, bonæ ſpei jam plenus, ſufficientia præbuit alimenta. *Tacitus Annali* XV. *de Pace inter Corbulonem & Parthorum Regem glorioſa Romanis & Parthis non infructoſa Sancita.* Viſô Corbulone Tiridates Rex prior equô deſiluit; nec cunctatus Corbulo, ſed pedes uterq; dextras miſcuere. Exinde Romanus laudat Juvenem, omiſſis præcipitibus tuta & ſalutaria capeſſentem. Ille de nobilitate generis multum præfatus, cætera temperanter adjungit. Iturum quippe Romam, laturumq; novum Cæſari decus non adverſis Parthorum rebus ſupplicem Arſaciden. (Sic quod Romanus in votis habuit, diadema potentiſſimorum Orientis Regum faſtigio Romano ſubmiſſum:) Tum placuit Tiridatem ponere apud effigiem Cæſaris inſigne Regium, nec niſi manu Neronis reſumere, & colloquium oſculo finitum. (Ita Majeſtas Romana Pœti ignominioſâ pactione imminuta, vindicabatur. Sic verus bellorum legitimorum finis cum dignitate ad otium reductus.)

§. V. Juvat nonnihil de rebus Germanorum adſpergere. *Cyriacus Spangenberg in Chronico Mansfeldenſi cap.* CXC. *p.* 198. *fac.* 2. de Henrico Imperatore: Anno DCCCC. ward der Friede geſchloſſen / und zogen die Sachſen mit denen ſo den Frieden gemacht / häuffig dem Keyſer Heinrico entgegen / der ſie denn freundlich / wie gebräuchlich / mit dem Kuß empfing / und was die Unterhändler verabſchiedet / war mit einem Jawort bekräfftigt und beſtättigt / das geſchah gleich auf den andern Tag Februarii. Illuſtriſſimus Dn. *Iohann Iacobus Fuger*, im Spiegel der Ehren deß höchſt-löblichſten Keyſers und königlichen Ertz-Hauſes Oeſterreich / Anno MDCLXIIX. Operâ Nobiliſſ. Dn. *Sigiſmundi à Birken*, amici inter paucos chariſſimi, Norimbergæ recuſo, de Ludovico & Friderico Imperatoribus Rom. ſimultaneis An. MCCCXXV. *Lib.* 3. *cap.* 4. *pag.* 295. Endlich ward ſein Hertz (Keyſ. Ludwigs) gegen Keyſ. Friedrichen / als ſeinem nahen Vätter / gäntzlich erweicht /

weicht / und machte ihn entſchloſſen / ſich mit ihm aufs gütlichſte zuverſöhnen. Demnach macht er ſich unverſehens auf / und reiſete mit etzlich wenigen Vertrauten in höchſter Geheim nach Tausnitz / beredet und verglich ſich daſelbſt mit Keyſer Friderico, und ließ eine Uhrkund darüber aufrichten / welche von ihnen beyden mit Eyd bekräfftigt / unterſchrieben und beſiegelt worden. Zu mehrer Beſtättigung dieſes Vertrags / hat Bruder Conrad, Prior zu München / Keyſer Ludwichs Beicht-Vatter (wie auch Albertus von Straßburg berühret) in Gegenwart Br. Gottfrieds / Priorn des Kloſters Maurbach / Keyſ. Friederichs Beicht-Vatters / die Hoſtie des H. Sacraments entzwey gebrochen / und jedem ein Theil davon gereicht: Darauf ſie einander freundlichſt umbfangen / und ihre brüderliche Liebe mit dem Kuß des Friedens bezeuget. Non poſſum mihi temperare, quin de maximè memorabili conventu duorum potentiſſimorum Europæ Regum, Galliæ ac Hiſpaniæ, confirmandæ pacis cauſa, recentiorem narrationem ſubjungam, quandoquidem & hic *oſculum crucis* juxta morem antiquum, uti ex Diſſertat. IX. §. 27. ſupra innotuit, adhibitum fuiſſe, quilibet ſibi facilè perſuaſerit. *Autor Diarii Europæi Continuat.* III. *ad An. 1660. pag.* 579. ſeqq. rem ſequentibus verbis exponit. Die durch den Frieden und Heyraht zwiſchen Spanien und Franckreich geſtifftete Freundſchafft und Verträuligkeit / ließ ſich von Tag zu Tage immer herrlicher ſpühren. Dieſen 27. May als einem Sonntage / kamen beyde Könige ſelbſt in Perſon in der Friedens-Inſul (ſonſt genannt Faſanen Inſul auf dem Fluß Bidaſſoa an den Pyrenæiſchen Gräntzen) zuſammen. Der König von Franckreich kam zu erſt an bey der Inſul / ließ derowegen an der Brücke halten / biß der König in Spanien / der allererſt da anlangte / eben zugleich die Inſul betratt / darauf er denn mit ſeiner Frau Mutter / der alten Königin / dem Hertzog von Anjou, der königlichen Princeſſin von Orleans, und den Princeſſinnen von Alançon und von Vallois, ſeiner Majeſtät dem König in Spanien / entgegen gieng. Beyde Könige ſchritten ſo fort in gleicher Herrligkeit biß an die Lini / ſo beyde Königreiche ſcheidet; allda ſetzte ein jeder ein Knie auf die Erde / und umbſten-

umbfiengen ſich freundlich miteinander: Nachgehends grüſte Se. Majeſtät in Franckreich / ſeine Braut die Königin / und küſte ſie / und der König in Spanien begrüſte Se. Frau Schweſter / die alte Königin in Franckreich. ꝛc. Und nach dieſem fiengen beyde königliche Majeſtäten an miteinander zureden. Inzwiſchen brachte man eine Taffel dahin / und breitete einen Teppich auf die Erde / auf welchen beyde Könige / jeder an ſeinem Orte / nieder knieten. Der Herr Cardinal Mazarini verrichtete das Amt deß Ober-Allmoſen-Pflegers von Franckreich / und überreichte dem König das Evangelium und Crucifix: und der Patriarch aus Indien thäte dem König in Spanien dergleichen. Beyde Könige zugleich / ein jeder in ſeiner Sprach / thäten einen Eyd / den Frieden / worauf ſie geſchwohren / unverbrüchlich und ewig zuhalten. Der König in Franckreich ſetzte überdas auch noch dieſes hinzu / nemlich er ſchwuhre der Catholiſchen Majeſtät auch eine treu- und ewige Freundſchafft / worauf dieſer jenen noch mehr umfaſſete / und näher an ſich drückte.

§. VI.

De oſculo reconciliationis *Sidonii* locus etiam accipi debet, quando *Epiſtola* XXIII. dicitur: Ex ore terribili convitium expectans, oſculum excepit. *Petrus Ravennas Sermone* III. Sic pater judicat, ſic emendat, ſic peccanti filio dat oſcula, non flagella. Et *Sermone* XCIII. oſcula ſunt reconciliationis indicia. Dictum ſuperiùs Diſſertatione VIII. §. 3. de oſculo Pacis veteris Eccleſiæ, quod quàm maximè locum in reconciliatione obtinet; Solebant quippe veteres non niſi ſopitis ſimultatibus, quade cunq; cauſa inter ſe obortis, ad ſacram menſam accedere, & Chriſtianæ dilectionis Synaxin celebrare. Ipſi Apoſtoli in primitiva Eccleſia antequam ſacram Euchariſtiam ſumerent, ſibi invicem oſculum dederunt, in ſignum concordis ſuſceptionis & adimpletionis admonitionum, juxta *Nicolaum de Gorran, Provincialem Ordinis Prædicatorum in Gallia, Comment. ad cap.* XVI. *Epiſt. ad Romanos, cap.* II. *Chryſoſtomus Homilia* LXXVII. *in Iohannem*: Ideò in Myſteriis invicem oſculamur, ut multi unum efficiamur. Nam, ut *idem*

homiliâ

homiliâ de proditione Iudæ ait, Sanctum oſculum animas ſociat, reconciliat mentes, & unum corpus oſtendit, quia unum corpus videmur eſſe ſortiti, & ideò miſcemus nos in corpore uno, non in corporum mixtione, ſed animorum charitate devincti, ut ſic divinæ menſæ poſſimus fructibus ſatiari. *Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi Myſtagogica V.* Ne putes oſculum tale eſſe, quale in foro inter communes amicos eſſe conſuevit, neq; enim hujusmodi eſt. Animos reconciliat & omnium injuriarum oblivionem ſpondet, ſignum ergò hoc oſculum eſt, reconciliatos eſſe animos, & omnem ex iis eliminari offenſarum memoriam. Oſculum hoc reconciliatio eſt, atq; idcircò ſanctum, de quo & Paulus clamabat, Salutate vos invicem oſculo ſancto; & Petrus, Oſculo dilectionis. Scilicet ut Dionyſius ait, non poſſunt ad unum colligi, atq; unius pacificæ unionis participes exiſtere, qui ſecum ipſi diſſident. Memorabile reconciliationis fraternæ exemplum effulſit in S. Platone, Abbate Monachorum S. Olympi, qui Anno DCCCXII. mortalitetem depoſuit, de hujus obitu *Theodorus Studita*, συγχρονος, imò rerum quas narrat, oculatus teſtis, cum multa præclara retuliſſet, præcipuè facilitatem in veniâ inimicis largiendâ, mirificè commendat: *ſed quomodo*, ait, *ſine lacrymis hujus viri finem enarrabo? Iacebat ſenex ille ſenio admodum honorato (ætatis anno undeoctogeſimo) ad emigrandum animam habens paratiſſimam, tum verò fratrum ſocietas circumfuſa ſanctarum ejus Orationum donum poſtulabat, quibus cum ſingulis benedixiſſet, ad ſepulchrum ſuum videndum lætus abiit, quo viſo gratias Deo egit, dicens: Hæc requies mea in ſeculum ſeculi! Poſt illa ſanctiſſimus Patriarcha ad moribundum venit, & orationum ejus ſe participem fieri poſtulavit, quarum compos factus, AMPLEXVS illum fuit, eoq; omnis DISCORDIAE ſuſpicio remota eſt, cum olim triſtia quædam inter ipſos accidiſſent. Omnes poſtea admonuit, pro omnibus Deum oravit, VNIVERSIS VENIAM DEDIT, qui inimicè ſe in ipſum geſſerant, qui eum perſecuti fuerant, & moleſtiis affecerant.* Hæc fecit divinus ille vir, Chriſtum etiam moriens imitatus. His dictis, ſonoro cantico: *Reſurgent mortui tui, & qui ſunt in monumentis lætabuntur? ardentiq; prece, ut ſalvus fieret, ad Dominum migravit.*

§. VII.

§. VII. Similiter apud Jureconſultos oſculum inter diſſidentes meliorem in partem accipitur. Quapropter celeberrimus *Cunradus Ritterſhuſius in Novellas, pag. 535.* allegante *Chriſtoph. Beſoldo in Theſauro Practico, vocab. oſculum, p. 483.* appoſitè pronunci-„ at, ſigna odii, inimicitiæ & alienati animi ſunt, ſi quis noluerit „ actum humanitatis erga aliquem exercere, v. g. Si recuſat eum „ ad oſculum Pacis admittere, ſi quidem in eo loco uſitatum ſit. „ Quemadmodum è contrario injuria remiſſa & ſepulta cenſetur, ſi quis contumelia affectus adverſarium extra Eccleſiam obviam ſibi procedentem oſculo excipere dignatur. *Ioſephus Maſcardus ICtus Sarzanenſis, Volum. II. de Probationibus, concluſione 902. num. 21. fol. 201. facie 2.* Quandoquidem injuria non expreſsè tantum per pactum aut tranſactionem remitti intelligitur, ſed etiam tacitè per omnes illos actus, ex quibus diſſimulatio præſumi poteſt. Nulla autem certior diſſimulationis præſumtio capi poteſt, quàm ex oſculo unionis & amicitiæ Symbolo. Niſi jam injuriatus accuſationem inſtituit, aut reum citavit, aut litem cum eo conteſtatus eſt, prout rectè limitat *Proſper Farinacius, Quæſtion. Criminal. 105. num. 375.* tunc enim non alia quam expreſſa remiſſio tollit injuriam, nec ſufficit tacita per oſculum, ſalutationem, riſum, aut ſimiles familiaritatis actus. *Hoſtienſis in cap. olim. 7. num. 8. & 10. extr. de injur.* Malè autem amplius iſtud *gloſſ. in §. fin. verb. non revocaverit: Inſtit. de injur.* limitat eo in caſu, quo injuriatus injuriam vel ſaltem ad animum revocavit. Læſus enim, ſi injuriam non ſtatim ad animum revocat, ſed diſſimulat, eo ipſo eam derelinquere videtur, & actionem amittit. *§. fin. Inſt. l. 2. §. 1. ff. de injur.* Et ſic oſculum ad remiſſionem aliquid ſupervacaneum eſt. Quod ſi ad animum revocavit, id eſt, commoti aut alienati animi indicium fecit, cur non oſculis aliisq; ſignis animi placati & reconciliati editis, injuriam condonâſſe dicetur? Et ita *Viv. deciſione 330.* judicatum refert de Anno MDLXXXIX. Idem de oſculo pacis in fidelium congregatione valere docet *Anton. Matthæi, tract. de criminibus, Tit. IV. de injur. cap. 1. num. 15.* eò quod ſit fraternæ dilectionis ſignum.

Ideoq; judicem monet, ne eo in caſu actionem det, niſi actor fortè doceat, ſua lenitate atq; patientiâ nihil meliorem effectum Adverſariū. Cui tamē aſſenſum dare non poſſumus propterea, quod omnes illi actus, ex quibus elicienda ſunt conjecturæ condonatæ injuriæ, ſponté factos eſſe oporteat & motu proprio. Nam ſi ex alia occaſione fiant, præſertim ex officii aut honeſtatis neceſſitate, inſufficientes ad ſuppeditandas ejusmodi conjecturas comuniter ab interpretibus Legum æſtimantur. Qoniam igitur oſculum pacis, (æq; ac cætera Chriſtianæ charitatis Symbola) in Eccleſia denegari nequit, ſalvâ honeſtate & conſcientiâ, concludendum eſt, injuriarum magis rancorem & odium remiſiſſe, quam ipſam injuriam. Quemadmodum & qui ſancta Cœnâ uſurus, veniam offenſori offert, ſaltem de rancore deſiſtere, non verò de perſequenda ſatisfactione in foro intelligitur. Conf. *Abbas in c. pacem. Olim. num. 6. verſ. in gl. fi. de Tit. de injur. Aufrer. in addit. ad deciſ.* 233. *& volumine* III. *Concluſ.* 1156. *n.* 5. *fol.* 41. *fac.* 1. *Iohan. Fab. d.* §. *fi.* ubi etiam *Angelus, p. c. fi. de ſentent. excomm. in Clem. Aldobrand. ibidem ſuper gloſſ. in verbo diſſimulatione. Bartol. in l. non ſolum.* II. §. 1. *n.* 3. *ff. de injur. Robert. Maranta Tract. de ordine Iudicior. part.* 6. *de appellat. num.* 48. *Bajardus addit ad Clari* §. *injur. num.* 57. *Andreas Dinnerus, Anteceſſor Altorfinus, in concluſ. & controverſ. ſelect. de Pace, concluſ.* VII. *Balduinus Caſ. conſcient. Lib.* IV. *cap.* 17. *Caſu* 4.

§. VIII. Exinde procul dubio veteres anſam arripuerunt, elegans quoddam concordiæ emblema concinnandi, per ſerpentes in caduceo Mercurii ſeinvicem oſculantes, quo notabant Interpretem & Nuncium pacē prudenter conciliare debere, uti *Lælius Biſciola in horis ſuis ſubciſivis innuit.* Ut genuina antiquorum mens penitius penetrari queat, quorundam Scriptorum de hoc explicationes, dum ſunt ad manus, congeram. *Phurnutus in Speculatione de Natura Deorum,* qui liber, *Hygini* fabulis annexus, Baſileæ Anno MDLXX. *in fol.* prodiit, *pag.* 151. Angvium, *inquit,* circa virgam complexus, Caduceatoris typum gerens, innuit efferatorum ab ipſo concordiam fieri, ac illum inter eos ortum diſſidium indiſſolubili

lubili modo conjungere, ſiquidem per id etiam pacificum id eſſe apparet præconium. *Pierius Valerianus Hieroglyphicorum Lib.* XV. *cap.* XLI. *p. m.* 187. Caducei ſpecies prorſus Ægyptiaca eſt, quam Mercurio præcipuè veteres conſecrârunt, Draconibꝰ duobꝰ, mare ſcilicet & fœmina, parte media voluminis ſui invicē in nodū, quem Herculis vocant, obligatis, quorū primæ partes reflexæ in circulum preſſis oſculis ambitum circuli jungunt, caudæ verò ad Caducei capulum revocantur, ornanturq; alis, ex eadem capuli parte naſcentibus. Verùm ſi quid in longâ rerum hujusmodi indagine hariolari licet, putârim ego picturationem hanc in pacis & concordiæ ſignificatum inde ſumtam, quod Serpentis effigies plerisq; locis pro bello & odio, funeſtaq; alia quavis clade poni ſolita eſt. Oſculum autem & Pacis & Concordiæ ſignum eſſe, negârit nemo. Quin & ſacræ pietatis noſtræ literæ pacis oſculum identidem atteſtantur. Virga, ut ſuo loco latiùs oſtenditur, tum diſciplinam, tum eloquentiæ vim indicat. Si quis igitur pietate gravis & eloquentiâ potens, altercantes aggreſſus, nullam bello ſalutem eſſe docuerit, dubium bellorum omnium eventum dixerit, funeſta pernicioſaq; demum eſſe bella commonſtrârit, & quæcunq; alia ad hujusmodi rem, pro loco, tempore, perſonisq; facientia excogitare & eloqui poterit, perfacilè is diſcordes animos in concordiam trahet, duosq; angues, hoc eſt, odia mutua doctrinæ ſuæ virgâ in unum obligabit, quibus ad oſculum coeuntibus convenire animos, & ad concordiam converſos eſſe, meridiana luce clarius apparebit. *Lilius Gregorius Gyraldus*, *Hiſtoriæ Deorum Syntagmate* IX. *p.* 289. *Edit. Baſil. in fol. Anno* MDLXXX. Κῆρυξ, id eſt Præco vel Caduceator, quoniam per vocem editam ea auditui aſſiſtant, quæ per orationem ſignificantur. Hinc fit Κηρυκεῖον, id eſt, Caduceus. Hinc & *Caduceatores* dicti *Legati*, qui de pace mittuntur. Et Caduceus interdum invenitur pro Pacis Symbolo, in antiquis præſertim numiſmatibus. Plura de Caduceo *Phurnutus & Hyginus in Lyrâ*, quam (ait) Mercurius cum boves abegiſſe deprehenſus eſſet, Apollini dedit, & ab eo virgulam quandā muneri accepit, quam manu tenens Mercurius, cum pro-

ficiſceretur in Arcadiam, & vidiſſet duos Dracones inter ſe conjunctos corpore alium appetere, ut qui dimicare inter ſe viderentur, virgulam inter utrumq; ſubjecit, itaq; diſceſſerunt. Quo facto eam virgulam pacis causâ dixit eſſe conſtitutam. Nonnulli etiam cum faciunt Caduceum, duos Dracones implicatos virgulâ faciunt, quod initium fuerat Mercurio pacis, unde *Martialis*:

Cyllenes cœliq; Deus, facunde Miniſter,
Aurea cui torto virga dracone nitet.

Hinc & Mercurii exemplo athletas & in reliquis ejusmodi certaminibus virgulâ uſos fuiſſe antiquos legimus. *Iſidorus* certè & ipſe ita ſcribit: Mercurius virgam tenet, quæ ſerpentes dividit, id eſt, „ venena, nam bellantes & diſſidentes interpretum oratione ſedantur; unde Legati Pacis Caduceatores dicti.

§. IX. *Iohannes Ferrus parte 2. Theatri Symbolorum* pingit Baſiliſcum objecto ſibi ſpeculo morientem, hoc titulo appenſo: NOXA NOCENTI. Quid innuat ille hoc ſymbolo non referat, incujusq; arbitrio relinquens hoc & alia omnia ſymbola aliis explicare. Commodè illud ſymbolum de Baſiliſco ſe necante ſuis adſpectibus explicari poteſt de homine vindicante, qui cum torvis oculis inimicum adſpicit, ille intuitus virulentus reſilit in eum lethali vulnere ſauciatum. Etenim ultionis genius ille eſt, ut appetitus ejus animam ultricem lædat antequam noceat inimico. Sicq; ultionis inſana cupido fit NOXA NOCENTI. Imò animus inquies ulciſcendi libidine gravior longè eſt ſibi, quam ſuis inimicis, quibus duntaxat inferre poteſt injuriam cute tenus, dum conficit animam ſuam lethali plaga, & plerumq; etiam corpori ſuo injurius eſt, dum appetitu vindictæ nimium exardeſcit. Non impunè hominem indulgere animo vindicanti ait *Seneca Lib.* III. *de iræ* „ *cap.* 26. hoc breviloquio: Maxima eſt factæ injuriæ pœna, feciſ„ ſe: nec quisquam gravius afficitur, quam qui ad Supplicium „ pœnitentiæ trahitur. Aurea planè ſunt quæ Emblematiſta ingenioſus *Alexander Luzon de Millares, Canonicus Regularis viridis vallis, in idea Politica veri Chriſtiani ſive arte oblivionis Iſagogica ad artem memoriæ* „ *Bruxellis excuſ.* 1665. *fol. pag.* 104. ſub ſche-

ſub ſchemate navis cum inſcriptione : *Nec trames reſtat*, tradit. Non debent, ſcribit, tantummodo celari odia aut occultari, ſed omnino quoad fieri poteſt aboleri & extingui, ne veſtigium vel indicium ullum relinquatur. Quemadmodum navis dum mare pertranſiit, nullum eſt reperire tramitem. Indies hoc Deo promittimus recitando Orationem Dominicam: *Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*; conditionem ponimus, & juxta eandem nobis ignoſci poſtulamus, neque hoc tantum, ſed & modum inſinuare videmur, quem in remittendo proximo debita tenemus, cui ſi imperfectè duntaxat, & ſuperficialiter injurias condonamus, odii, & iræ fomitem in corde retinendo; vel ſimulando nos intus reconciliatos, nulla tamen ſigna redintegratæ amicitiæ externa demonſtramus, dedignando proximum alloquio, propinatione, ſalutatione, dum tempus & ratio ſimilia benevolentiæ officia poſtulant; non eſt cur à DEO gratiam ullam ſperemus, qui dimidiatam ſalutem non præſtat, ſed integram: quantumvis enim peccatorum ſordibus aliquis ſcateat, illum prævie diſpoſitum per miniſtros ſuos eouſque mundum reddit, ut ne veſtigium quidem, indicium aut cicatrix peccatorum maneat, quod dicit per Jeſaiam: *ſi fuerint peccata veſtra ut coccinum, quaſi nix dealbabuntur. Ipſi omnia poſſibilia qui poteſt facere mundum de immundo, qui poteſt à capite ad calcem lavare æthiopem.* Integram igitur poſtulamus à Deo peccatorum remiſſionem, vulnerum medelam, & ex parte tantùm proximo volumus ignoſcere; perfectam Deus & abſolutam largitur abolitionem injuriarum, & nos inimicis noſtris dimidiatum tantum charitatis officium impendimus? Conſonet lingua menti, actus exterior interno, dicatur veraciter: *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris*; exequamur conditionem quam pollicemur, modum, quem nobis præſcribimus. Veſpaſianus Cæſar iniquis æquus fuit, injuriarum morſûs lenivit oblivione. S. *Epiphanius Conſtantinenſis* urbis „ Præſul injurias beneficiis eſt ultus. S. *Gerardus* ex patricio Ve- „ neto primus Hungarorum Apoſtolus, & Pannoniæ Martyr, „ exemplo Protomartyris in profectione ſua ad Albam Rega-

,, lem, cum à turba populi furiis iniquis agitata impeteretur, po-
,, ſitis in terrâ genibus clamavit voce magna: Domine JESU
,, CHRISTE ne ſtatuas illis hoc peccatum, quia neſciunt. Hoc cum dixiſſet lanceâ percuſſus ſuaviter expiravit. Non deſunt exempla, modò non deſit animus ad ea imitanda. Hinc ſuadet *D. Ambroſius:* Ut quisque caveat motus animi ſui, ipſe enim ſibi obſervandus, & circumſpiciendus eſt. Paſſim tamen ſine delectu ſine diſcretione omnibus ignoſcere, eſt vitia impunita relinquere, quod bono regimini mirum in modum repugnat. Non eſſe parcendum corréptioni dum zelus honoris divini illud exigit præclarè Divus *Baſilius apud S. Gregorium Nazianzenum* teſtatur; Cœteris in rebus, inquit, ô Præfecte, manſueti, & placidi ſumus atque omnium abjectiſſimi: verum ubi Deus nobis periclitatur aut proponitur, tum demum alia omnia pro nihilo putantes, ipſum ſolum intuemur. Ignis autem, & gladius, & beſtiæ & ungulæ carnem lacerantes, voluptati nobis potius ſunt quam terrori. Quam emphaticè! in cauſa Dei ad inſtar generoſi Leonis ignem ſpirare videtur, multum diſſimilis ab illis, qui neque infirma confirmant, neque diſrupta conſolidant, neque depravata convertunt, dum neminem audent offendere. Nec aſſumunt ſibi ſcutum inexpugnabile æquitatem, neque induunt zelum Eliæ & Mathatiæ Conſtantiam. Sed ubi delinquentes coercere negligunt, ipſorum ſceleribus communicare videntur, & per nimiam conniventiam aliorum cauſam propriam facere, qui poſtpoſito omni humano reſpectu & affectu, muneri ſuo accingere ſe debent. Quaſi enim gladio aciem, ita menti noſtræ providus Creator iræ acumen impoſuit, ut eo, cum oporter, utamur. Neque enim ſimpliciter lenitas ſemper eſt bona ſed cum eam tempus efflagitat: quando vero id non adeſt, etiam iſta vitioſa eſt, fitque inconſtantia. Ita *Chryſoſtom.* Quæcunq; igitur ſupra allegata ſunt de integra abolitione injuriarum; de privatis intelligàntur. Hinc periniquum judicatur propter privatas ſimultates Rempublicam in diſcrimé adducere; quia non abutendum occaſione ad explenda odia, ſed potius Reipublicæ, ſunt donandæ privatæ injuriæ. Quod & in Principe locum

haber,

habet, quem maxime ornat Clementia, præſertim in cauſa quæ ad ipſius injuriam privatam attinet; in qua non audiatur illud, *Non poſſum diligere inimicum, quem quotidie velut hoſtem patior crudeliſſimum.* Nihil illo fœdius, nihil vilius, nihil inſanius, nihil crudelius dici poteſt. Qua ratione cuiquam magis in pretio ſunt vitia quam virtutes? neque enim officium probi & laudati viri eſt arroganter ſeſe extollere, cæteros deſpiciendo. Inſidiæ ſunt & laquei Diaboli aliquos eousque ſibi in propria complacere malitia, ut hoc modo nunquam deſinat. Quosdam dicentes audivi, ait *S. Joannes Chryſoſtomus*, quod nunquam ampliùs ad illum acceſſerunt à quo vel ſemel contemptui habiti ſunt, quod tamen Redemptor noſter honori ſibi duxit. Quoties namque hunc homines conſpuerunt, quoties aſpernati ſunt, quibus nihilominus ipſe & opem ferre & ſubvenire non intermiſit?

DISSERTATIO XVIII.

De OSCULO SALUTARI.

SUMMARIA.

I. *Hominis varia Encomia. Ejusdem ſtructura univerſi orbis Ideam exhibet. Certis familiis propter quædam πάθη diverſa cognomina impoſita. Tribunal Caſſii.* II. *Notæ genitivæ quorundam hominum. Viſus præſtantia in quibusdam. Crux in nonnullorum dorſo apparet; ut aquila nigra in humero. Balliolorum ſcientia Chirurgica.* III. *Veſpaſianus Imper. cæcum & alium manu ægrum reſtituit. Adriani Imp. & Pyrrhi Regis vis ſanativa. Zvvinglii Cor igne nō abſumitur. Hirpiæ ſuper ignē ambulantes illæſæ manent.* IV. *Borellus confutatus. Veſpaſianus Magica arte uſus. Adriano adulantur miniſtri. Arcanum Politicum. Pyrrhi ſanatio fabuloſa.* V. *Oſculo lepra à nonnullis tollitur. Oſculum contra balbutiē adhibitū. Potus adverſus ſtrumas. Oſculum inſaniæ medicina. Rudolphus Imp. Habsburgēſis puellarū oſculis refocillatur.* VI. *Sympathiæ & Antipathiæ operationes. Exhalationes ſubtiliſſimæ ſeu Sp. è corporibus diffun-*

diffunduntur. VII. *Odore corpus propriè non nutritur. Oribaſius emendatus. Aer nutrimentum præſtat. Fabula de Aſtomis.* VIII. *Ophiogenes & Pſylli veneno reſiſtunt. Puella napello nutrita Alexandro M. donata. Vnde iſta virtus Pſyllis inſit diſquiritur.* IX. *Nutrix linctu infantem à periculoſis variolis liberat. Salivæ humanæ ineſt occultum aliquod Alcali. Eduardi Regis Angliæ filius linctu uxoris ſanitatem recipit. Hirudinum ſuctus tumores ſolvit.* X. *Spelunca ſerpentum in Italia varios morbos elidit.* XI. *Viperarum magnus uſus in diuturnis morbis. Vinum viperinum. Carnes viperinæ vitam prolongant.* XII. *Reges Galliæ tactu ſtrumas ſanant.* XIII. *Eodem chariſmate Reges Anglicani gaudent. Fabula de annulo contra morbum Comitialem à quibusdam Hieroſolymâ venientibus Eduardo Confeſſori donato. Hiſtoria de utriusque Regis tactu plenariè recenſita. Angelotti non præcisè ſemper ſtrumâ laborantibus à Rege offeruntur. Tangendos à Rege Medici præparant.* XIV. *Strumæ origo & qualitas contagioſa. Vnguentum ſtrumis tollendis utile. Viperarum eſus illas removet.* XV. *Reges Galliæ non gaudent ſtrumas ſanandi privilegio gentilitio. Quinque Regum Galliæ familiæ. Roſæ rubræ & albæ in Angliâ factiones. Eliſabetha Regina Angliæ ſtrumas tactu ſanat.* XVI. *Fabulæ de ampulla Rhemenſi ſcuto liliato & auriflammo ſive vexillo Regum Galliæ excuſſæ.* XVII. *Conſecratio Regis Galliæ certo loco non eſt alligata. B. Martinus ab Angelo ſancto oleo ungitur.* XVIII. *Principia futura prænoſcendi. Antonius* Abbas Arrianorum *hæreſin prænunciat. Victoriæ & clades nonnullis prænotæ.* Antonii *genius ſub oculis Octaviani Cæſaris ignobilis.* XIX. *Spiritus unius in alterum dominium. Majeſtatis & Serenitatis in vultu miri effectus.* Antiqui *Rhetores & Sophiſtæ ex temperamenti bonitate longævi.* Sermo *Imperatoris militum animos accendit.* XX. *Phantaſiæ effectus. Quare oſcitante uno & alter oſcitet? Imaginatio ſecundum repræſentata movet, non ad extra penetrat.* XXI. *Imaginatio ægros ſanitati reſtituit. Confidentia ægri de Medico multum valet.* Aurum *à Rege ſtrumoſis appenſum imaginationem excitat.* XXII. *Salutatores & Impſalmatores Hiſpani, ſanant oſculo afflatu & contactu.* Anſelmus *Parmenſis Magus. Salutatores Itali peſſimum genus hominum. Habent in corpore effigiem rotæ inſculptam; ſunt callidi Impoſtores.*

res. XXIII. *Salutatores de Pacto cum Dæmone ſuſpecti. Cognati B. Pauli angues ſine læſione contrectant.* XXIV. *Filii Paraſceves & ſeptimi in Flandriâ febres ſanare putantur. VVilhelmus Palpator in Anglia & Valentinus Greatarixus multos tactu morbos curârunt. Primiroſii Iudicium de Virtute ſeptimi fœtus.* XXV. *Tactus naturaliter nullam ſanandi vim obtinet. Maleficia à vetulis per tactum illata. Dantur tactus notabiles effectus ob antipathiam quandam.* XXVI. *Incantare quid? Empſalmus. Empſalmiſtæ verbis Scripturæ abutuntur. Rex Salomon non fuit incantator. Incantationibus morbi à veteribus ſublati.* XXVII. *Sydera carminibus cœlo non deducuntur. Lunaris Eclipſis cauſæ olim incognitæ. Verba per ſe nec morbum inducere, neque tollere poſſunt.* XXVIII. *Rationibus firmis adſtruitur.* XXIX. *Oratio Salutatorum ut blaſphema & illicita à Simonio Epiſcopo Yprenſi meritò damnatur.* XXX. *Verba & Characteres nullam habere efficaciam morbos pellendi, ſed Dæmonem iis implicatum eſſe, demonſtratur. Diabolus hominis hoſtis infenſiſſimus.* XXXI. *Saliva humana adverſus venenatos animalium morſus antidotum. Salutatores clibanum ardentem quandò prius in illum ſpuerint illæſi prorſus ingredi traduntur. Aquam ſputo miſcent, eique per impreſſionem ab imaginatione vim ſanativam conciliant. Archeus idem quod calor innatus. Saliva benevolentiæ & averſionis Subjectum & Nuncia. Vis ſanativa per ideas impreſſas liberis innaſcitur ex ſententia Marci à Krohnland.*

§. I.

FOecunda Materfamilias Natura nunquam otiatur, ſed ſuis quotidie operationibus intenta, conſueta quidem tramite decurrit, haut tarò tamen novos parturit effectus, ſive impedita à propoſito deflectens, ſive ignoto nobis conſilio, non viam mutans, ſed novam per ambages admirationem excitans. Conſcia enim venuſtatis & induſtriæ ſuæ ſollicitat quibus placeat, qui rimentur atque adſpiciant tam pulchrum theatrum, tam compta, tam ordinata, tam varia, tam magna, tam multa, multis digna Spectatoribus. Inprimis autem in fabricando homine nulli induſtriæ, nullisque artificii conatibus parcit, ac in illum rerum orbe toto

diffuſarum ſumma capita liberali manu confert. Habet enim homo eſſe cum rebus inanimis, vivere cum plantis, ſentire cum animantibus, intelligere cum Angelis, & præ Angelis habet ſenſibilẽ imaginẽ Dei; ac proinde dici poteſt, divini operis ſingulare compendiũ, microcoſmus, id eſt epitome mundi. Quæ nomenclatura ejusq; ſignificatio eidẽ adeò quadrat, ut quidquid rerum univerſitas ampliſſimo ſuo ſinu coercet, in homine tanquam in ſpeculo quodam reluceſcat. Quaſi Deus edito mundo inſtar magni voluminis, ultimò hominẽ condiderit, ſicut indicẽ libri, qui breviariũ eſt eorũ omniũ, quæ toto volumine fuſiùs continentur. Ipſius hominis ſtructura orbis univerſi ideã præfert; caput in globi modum effictum, nonne cœlũ refert? cujus oculi gemini duo ſunt luminaria magna, & ex cerebro humores qui defluunt, nonne imbres delineant, quibus mundi ſitus inferior alluitur? Anima in ſuperiorem & inferiorẽ partem diſtincta à morali Philoſophia, objicit mundum ſupremum & infimũ. Quatuor mundi plagas habet homo; Oriens eſt dies natalis, ſicut & Occidens eſt illi ſuprema dies. Meridies calet in adoleſcentia. Aquilo verò friget, annoſo homine & grandævo. Quatuor humores quibus coaleſcit homo, affines ſunt totidẽ elementis, quorũ vis inſita eſt unicuiq; humori: quippe ignis æſtũ bilis & ipſa incaleſcẽs refert, alget pituita ſicut aqua, madet ſanguis velut aër, ſicca eſt & areſcit melancholia cũ tellure, quę quia eſt ſiccitatis amãs, ideò arida nuncupatur. Hinc varia hominũ Encomia primitùs effluxerunt. *Mercur. Trism.* vocat eum miraculũ magnũ, animal adorandum & venerandũ, Deumq; mortalem. *Pythagoras* μέτρον ἁπάντων, menſuram omnium. *Plato* θαῦμα θαυμάτων, mirabile mirabilium, *Theophraſtus* Ἀντίμιμον παράδειγμα, Univerſi exemplar. *Syneſius* Horizontem rerum corporalium & ſpiritualium. *Plinius* Mundi epitomen & naturæ delicias. Vetuſtiſſimus Philoſophorũ *Zoroaſter* ſui velut impos exclamat: Ω ἄνθρωπε τολμηροτάτης ἄγαλμα τῆς φύσεως. O homo ſimulachrum audaciſſimæ naturæ. *Abdalas* interrogatus quid eſſet præſtans in natura & dignum admiratione, reſpondit: Omnium rerum caput eſſe hominem. Atq; hæc elogia toti ſpeciei humanæ convenire nemo forte inficias ibit. Alias autem ſolers natura luſum mirabilem ac jucundiſſimum ſuũ exerce-

re,certisq; ſubinde familiis, imo ſingularibus individuis gentilitia quædam πάθη imprimere ſolet,quæ deinde ad hæredes tranſeunt. Id obſervarunt Hiſtorici Romani,in nonnullis familiis indigenis, quæ cauſa fuit cur diverſa illis cognomina impõerẽt. Sic Appii truces audiebãt & ambitioſi,ut autor eſt *Livius*. Conſul ipſe,*inquit*,in accuſationẽ Appii,familiæq; ſuperbiſſimæ ac crudeliſſimæ exorſꝰ. Sic Caſſii ſeveri & triſtes dicebãtur. Unde *Vulcatius Gallic.* Notũ habes Caſſiũ hominẽ Caſſianæ ſeveritatis & diſciplinæ. Et *Marcellin.* Imper. Julianum Judicibus Caſſiis triſtiorẽ fuiſſe dicit *lib.*22. Unde tribunal olim Caſſii,quod nullꝰ ibi miſericordię locus eſſet,ſcopulus reorũ dictus. Rurſũ ſi ſemel promotos agere didiciſſet immaniter Lycurgos ſe inveniſſe prædicabat & Caſſios. Intelligit autẽ ſive innuit Hiſtoricus Lucium Caſſiũ,de quo *Cicero in Bruto:* Lucius Caſſiꝰ multũ potuit nõ eloquentia,ſed dicendo tamen,homo nõ liberalitate,ut alii,ſed ipſâ triſtitiâ & ſeveritate popularis. Valerii populares erãt,& primò Valerio Poplicolæ nomẽ acceſſit. De caſſiis quod *Vulcatius* ait, Avidiũ Caſſium tacitè principatũ odiſſe, accipiendũ eſt de omnibꝰ. Unde elegãter Clariſs. *Scipio Gentilis*,illud tacite idẽ valere,quod natura & propagatione veluti gentis. Nã ejuſdẽ animi C. Caſſius qui Cæſarem interfecit. Et alter Caſſius,quẽ Nero,quod ſub C. Caſſii imagine domi ſcripſiſſet,duci partiũ. Bruti conſtantes dicebantur; Fabii patriæ amantes, de qua gente *Livius*: Gratũ Patribus Fabiorũ nomen,quamquã plebi inviſũ. Scipiones ambitioſi & bellicoſi. Claudii ſuperbi; undè *Tacitus* I. *Ann.* Tiberiũ Neronem maturũ annis,ſpectatũ bello,ſed vetere,atq; inſitâ Claudiæ familiæ ſuperbia. Aſinii erãt feroces,teſtis iterũ *Tacitus* de Gallo Aſinio, inviſus pridẽ Tiberio,tanquã ducta in matrimonium Vipſania Marci Agrippæ filia,quæ quondam Tiberii uxor fuerat, plusquam civilia agitaret. Lælios paſſim hilares commendant Romanæ hiſtoriæ Scriptores. Hortenſios pleroſq; eloquentes. Unde Hortalus apud *Tacitum*,eloquentiam gentilẽ domus Hortenſiæ bonum nominat.

§. II. Alii notis genitivis tanquam Charactere externo ab aliis diſtinguuntur,ut ad excellentiæ intus deliteſcentis indagationẽ omniũ ubiq; oculi invitentur. Memorabile quid narrat *Heliodorus l.X*, de Chariclea Hydaſpis Æthiopiæ Regis filia, quã cũ contra gentis indolẽ candidiſſimam pulcherrimamque pepererat,ex adſpectu crebro pulcherrimæ imaginis Andromedę in cubiculo

ſuſpenſæ, ſollicita mater, ne in ſuſpicionem adulterii veniret, ad amicos miſit, quæ poſt multa exilia tandem reverſa, agnita fuit ex nota genitiva majorum in brachio, quæ erat, Orbiculus niger forma lapidis hebeni. Seleuco Antiochi Regis filio plurimi Scriptores notam genitivam tribuunt anchoram nauticam. *Magnus Auſonius Burdigalenſis in urbibus de Antiochia*:

Illa Seleucum
Nuncupat ingenuum, cujus fuit anchora ſignum
Qualis inuſta ſolet, generis nota certa, per omnem
Nam ſobolis ſeriem nativa cucurrit imago.

Ubi ingenuum ſignum vocat αὐτοφυὲς ſive σημεῖον σύμφυτον. Juxta *Ariſtotelem lib.* VII. *Hiſt. Animal. c.* 6. *de Poet. c.* XIV. Cauſa ejus ſigni à *Iuſtino lib.* XV. *Hiſtor.* hæc aſſignatur: Seleuci mater Laudice, inquit, cum nupta eſſet Antiocho, claro inter Philippi Duces viro, viſa ſibi eſt per quietem ex concubitu Apollinis concepiſſe, gravidamq; factam munus concubitus à Deo annulum accepiſſe, in cujus gemma anchora ſculpta eſſet, juſſa donum filio, quem peperiſſet dare. Admirabilem fecit hunc viſum & annulus, qui poſtera die ejuſdem ſculpturæ in lecto repertus eſt; figura etiam anchoræ in nato deinceps puero, cui Seleuco nomen, comparuit. Quamobrem Laudice annulum Seleuco eunti cum Alexandro M. ad Perſicam militiam edocto de Origene ſua, dedit. Originis ejuſdẽ argumentum etiam in poſteris manſit, ſiquidem filii, nepotesque ejus anchoram in femore, veluti notã generis naturalem habuere. Confer *Appiani Hiſtoriam Syriacam*. *Suetonius c.* 80. de Auguſto Imperatore ſcribit: Corpore traditur maculoſo diſperſis per pectus atq; alvum genitivis notis, in modum & ordinem ac numerũ ſtellarum cœleſtis urſæ. Idem Hiſtoricus *de Tiberio c.* 68. Colore erat candido, capillo pene occipitium ſubmiſſiore, ut cervicem etiam obtegeret, quod gentile in illo videbatur. Prægrandibus oculis, & qui, quod mirum eſſet, noctu etiam, & in tenebris viderent, ſed ad breve: & cum primùm à ſomno patuiſſent, demum rurſum hebeſcebant: *Ad d. Plin. Hiſt. Nat. lib.* XI. *c.* 37. *& Caſaubon. ad Suetonii locum*. Eadem viſus Præſtantia ſe non raro exſerebat in Antonio Sabellico, diſcipulo Pierii Valeriani, uti hic de ipſo perhibet.

Philo-

Philoſophi hujusce rei cauſam ntauralem indagantes demũ concluſerunt, Spiritus animantes in cerebro fabricatos & oculis communicatos certa luce iis congenitâ, majori vel minori juxta naturam cujuscunq; dotatos fuiſſe, eamq; lucem connaturalem ſpiritibus poſſe accidentaliter augeri ob copiam ſpirituũ congregatorum. Dicunt itaq; hi Academici, Tiberii ac Sabellici Spiritus ſervientes potentiæ viſivæ fuiſſe valde lucidos ac dotatos extraordinaria luce congenitâ, quæ ipſis dormientibus accidentaliter valde augebantur, eò quod tunc ad oculos hi Spiritus magno numero concurrerent, & dum adhuc ibidem hærerent, quando oculos aperiebant, foras erumpebant, & acſi eſſent faces, conclave irradiabant alias tenebroſum, ita ut omnia clarè in eo conſpicere liceret. *Marius Bignoni Venetus in Quadrageſimali Dominica* V. *pag*. 256. *Valerius Maximus Libro* I. *cap*. 8. narrat Lyncæum oculos tanta videndi acie præditos obtinuiſſe, ut à promontorio Siciliæ Lilybeo, naves è portu Carthaginenſium prodeuntes videret. *Iulius Solinus in Polyhiſtore cap*. VI. Viſu deinde plurimum potuit Strabo nomine, quem ſuperſpexiſſe per centum XXXV. millia paſſuum, *Varro* ſignificat, ſolitumq; exeuntem à Carthagine claſſem Punicam, numerumq; navium manifeſtiſſimè è Lilybitana ſpecula denotare. In nomine tantum à *Valerio Maximo* varians *Felix Fabri Hiſtor. suevor. Lib*. I. *cap*. 9. *&* 4. Audivi, *inquit*, à juventute, & hodie vulgus dicit, & fama publica eſt, quamvis ſcriptum non invenerim, quod Comites de Habsburg ab utero matris ſuæ crucem auream in dorſo habeant, hoc eſt, pilos candidos & mirum in modum crucis protractos. Aliud affert *Abraham Bucholzerus in Chronologiâ*, ſcribens: Johannes Fridericus Elector Saxoniæ, Johannis filius in lucem editus trigeſimo die Junii Anno MDIII. futuri ſui fati omen ex alvo materno ſecum tulit: Nam ut ex hominum fide dignorum ſermonibus accepi, naſcenti viſa eſt in dorſo crux aureo colore fulgens, quam ubi conſpexit à matronis aulicis accerſitus Sacerdos, vir pius & admodum ſenex, pro omine hoc arripiens, hic puer, inquit, crucem geſtabit toto orbe conſpicuam, cujus indicium tam manifeſtum in ipſi-

us ortu ſeſe exerit. Ejus rei initium quoddam hoc fuit, quod mater Sophia die poſt partum duodecimo extincta eſt. Nonnullos à natura Aquilâ nigrâ in humero ornari meminit *Felix Malleolus Canonicus Tigurinus, cap. 26. de Nobilitate.* Videatur quoq; *Alexander ab Alexandro Genial. dier. Lib.* II. *cap.* 19. *Andreas Tiraquellus, Ictus, cap.* 36. *de Nobilitate.* Balliolorum familia inſigni divinæ providentiæ beneficiô oſſa, ſeu prolapſu, ſeu violentiâ, ſeu ictu fracta, aut laxata, nervosq; contuſos vel quovis modo ſede ſua amotos, vi tacitâ ſanare, & in priſtinum vigorem roburq; reſtituere in more poſitum habet, ut refert *Scævola Sammarthan. Elog. lib.* V. *pag.* 155. *in Elog. Nicol. Balliol.* Balliolos enim ad chirurgiam quaſi natos accurata ejusdem ſcientiâ manuumq; agilitate & dexteritate cœteris in curandi methodo palmam præripere, ex iis, quæ dictus Familiæ Præco loc. cit. ſubjungit, colligere licet. Cauſam ejusmodi notarum inveſtigare perquam difficile eſt. Qui ad vim imaginatricem referunt, quomodo ſolide defendant, ipſi viderint.

§. III. Sunt & alia ſigna συγγενικὰ ſive gentilitia, quibus illuſtres familiæ vel prærogativa aliquâ, vel alia ſingulari notâ dignoſcuntur. Tali Prærogativa ornatus erat T. Flavius Veſpaſianus Imperator, quem cœcis viſum reſtituiſſe memorat *Tacitus, Hiſtor. Lib.* IV. circa finem. „Per eos menſes quibus Veſpaſianus Alexandriæ „ſtatos æſtivis flatibus, dies & certa maris, opperiebatur, multa „miracula evenêre, quibus cœleſtis favor & quædam in Veſpa„ſianum inclinatio numinum oſtenderetur. Ex plebe Alexan„drinâ quidam, oculorũ tabe notus, ad genua ejus advolvitur, re„medium cœcitatis expoſcens gemitu, monitu Serapis Dei, „quem dedita ſuperſtitionibus gens ante alios colit, precabaturq; „Principem, ut genas & oculorum orbes dignaretur reſpergere „oris excremento. Alius manu æger, eodem Deo auctore, ut „pede ac veſtigio Cæſaris calcaretur, orabat. Veſpaſianus primò „irridere, aſpernari, atq; illis inſtantibus, modo famam vanitatis „metuere, modo obſecratione ipſorum & vocibus adulantium „in ſpem induci, poſtremò æſtimari à Medicis jubet, an talis cœ„citas ac debilitas ope humana ſuperabiles forent. Medici variè

differere.

diſſerere. Huic non exeſam vim luminis, & redituram, ſi pellerentur obſtantia: illi elapſos in pravum artus, ſi ſalubris vis adhibeatur, poſſe integrari. Id fortaſſe cordi Diis, & divino Miniſterio Principem electum. Deniq; patrati remedii gloriam, penes Cæſarem: irriti ludibrium penes miſeros fore. Igitur Veſpaſianus cuncta fortunæ ſuæ parere ratus, nec quidquam ultra incredibile, læto ipſe vultu, erecta quæ adſtabat multitudine juſſa exequitur. Statim converſa ad uſum manus, ac cœco reluxit dies. Eadem reperias in *Dione*, eadem item, quà de cœco, proponit *Suetonius*, quà de manco diſſentit, debilem crure fuiſſe ſcribens. Tandẽ *Tacitus* ita concludit: Utrumq; qui interfuere nunc quoq; memorant, poſtquam nullum mendacio pretium. Simile quid *Aelius Spartianus in Adriani vita cap.* XXV. memoriæ prodidit inquiens: Ea tempeſtate ſupervenit quædam mulier quæ diceret ſomnio ſe monitam, ut inſinuaret Adriano ne ſe occideret quod eſſet bene valiturus: quod quum non feciſſet, eſſe cœcatam. Juſſam tamen iterum Adriano eadem diceret, atq; genua ejus oſcularetur, receptura viſum ſi id feciſſet. Quod quum inſomnium impleſſet, oculos recepit, quum aqua quæ in fano erat, ex quo venerat, oculos abluiſſet. Venit & de Pannoniâ quidam natus cœcus ad febrientem Adrianum, eumq; contigit: quo facto, & ipſe oculos recepit, & Adrianum febris reliquit. De Pyrrho Epirotarum Rege ſcribit *Plutarchus in vita ejus p. m. 384. Tom. I. Oper.* Eliene laborantibus ſalutem adferre credebatur, ſi Gallũ album mactans ſupinatis illis, dextro pede leviter ſplenem premeret, neq; fuit quiſquam ita pauper, vel vilis, cui rogatus eam medicinam facere dedignaretur. Gallum ipſe Pyrrhus accipiebat atq; im̃olabat, isq; ei honor erat gratiſſimus. Et ferunt pedis ejus pollicem vim divinam habuiſſe, atq; etiam cremato poſt mortem corpore hunc illæſum intactumq; ab igne fuiſſe repertum, nec ætate contabuiſſe. Non ignobili ad Patrum noſtrorum ætatem exemplo, quæ Hulderici Zvvinglii cor cadavere flam̃is ab hoſtibus tradito, exuri non potuiſſe vidit & memoriæ tradidit, teſte *Melchiore Adamo in vitis Theogorum* ſuperioris ſeculi *p. m. 37. Edit. Heidelberg. in 8. Anno 1620.*

Haud

Haud procul ab Urbe Româ in Faliſcorum agro familiæ ſunt paucæ, quæ vocantur Hirpiæ, quæ ſacrificio annuo, quod fit ad montem Soractem Apollini, ſuper ambuſtam ligni ſtruem ambulantes non aduruntur. *Plinius Lib.* VII. *Hiſt. Nat, cap.* 2. *Lib.* XXVIII. *cap.* 4. *Alexander ab Alexandro Lib.* VII. *cap.* 2. *Solinus in Polyhiſt. cap.* VIII.

§. IV. *Petrus Borellus cent.* 2. *obſerv. & curat. Medico-Phyſ.* 90. hæc quæ de Pyrrho, Veſpaſiano & Adriano ſunt relata, naturali quadam virtute facta eſſe, eademq; nonnullos homines, quosdam morbos præſentia & tactu ſuo curare poſſe ſcribit, quod plantæ, vel mineralis vires ab ortu nonnulli poſſideant, & contrà alii venenatis ſuis qualitatibus teneros pueros, agnos pullosq; recens natos interficiant. Sed revera hoc abſonum eſt, nulloq; nititur fundamento. Per illa enim Serapidis & ſomniorum monita pellucent fraudes Sathanæ, miraculorum verè divinorum gloriæ, qua Eccleſia Chriſti illâ tempeſtate fulgebat, præſtigiis ſuis inſidiantis. Quod ſi hiſtoriam conſulamus, nondum hac de re ita liquidò videtur conſtare. Sanè ſi quid conjecturis licet indulgere, Veſpaſiani illud magicâ arte factum ſit veroſimile, & quidem operâ magi famoſiſſimi, Apollonii Thyanei; fuit enim hic Veſpaſiano amicitiâ conjunctiſſimus, iisdemque, quibus hæc acta, diebus, Alexandriæ fuit, uti *Philoſtratus in vitâ* ipſius *Thyanei* docet. Quinimò dum hoc Dæmon ex oraculo Serapidis denunciavit, ut oris excremento cœcum ſanaret, omnino, ſibi ſolitâ κακοζηλία, Chriſtum imitari voluit, quem ſputo medicinam feciſſe, in ſacrâ hiſtoriâ legimus. Adriani vero factum ſimulatum tantum à miniſtris fuit, ut eum à deſiderio mortis removerent, *Mario Maximo apud Spartianum l. c.* aſſerente. Confer. *Salmaſii & Caſauboni notas ad eundem locum.* Nec fortaſſis temerè quis arcanum dominationis hic latere ſuſpicetur, cum enim ſciant Principes, majeſtatis Imperii ſalutis eſſe tutelam, ut *Curtius*, magisq; famâ, quam vi ſtare res ſuas, ut *Tacitus* loquitur, id unice agunt, ut ſe pluris eſſe quam alios quosvis, populo perſuadeant: regiumque faſtigium divino eſſe proximum, & cognatam cœlo imperatoriam maje-

ſtatem:

ſtatem: cui fini obtinendo talia miracula, ut ita loquar, forte in medium ſparſa. Neque diſſimulat *Tacitus*, etſi hiſtoriam veram credat, feciſſe hoc Veſpaſianum, inductum vocibus adulantium & ut cuncta fortunæ ſuæ patere oſtenderet. *Conringius Exercitat. Philologico-Medica de Incubatione in Fanis Deorum theſi* XLIII. Exemplum Pyrrhi ſuſpectum reddunt verba *tradi & putari*, quibus in illius recitatione *Plinius* & *Plutarchus* utuntur. *Voſſius lib.3. Idol. cap.17. p.m.* 804. pro figmento habet eorum, qui adulabantur Regi; vel ſi qui verè liberati ſunt morbo, proveniſſe hoc putat ab ingenti fiduciâ, quam in Pyrrho reponerent. *Idem lib.* VIII. *de Phyſiologiâ Chriſtianâ cap.* 12. utcumq; eſt, inquit, plane cenſeo à Pyrrhi adulatoribus fucum eſſe factũ ſimplicioribus: & ſi quando verè ab eo ſplenetici ſanitati reſtituerentur, præcipuam fuiſſe cauſſam opinionem de Pyrrho conceptam. Splenetici enim abundant humore melancholico; quem lætitia de ſanitate recipienda diſcutiebat pellebatque. *Delrio Diſq. Mag. lib.* I. *cap.* 3. *Quæſt.* 4. cum *Anton. Mirandulano* mendaciis incredibilibus vel potius dæmoniacis hoc annumerandum eſſe cenſet. Graviora ſunt lienis mala, quam ut ſolo contactu citra agentis naturæ ſuperioris concurſum ſanari queant. Neque ea temperamenti reperitur in ullo excellentia, ut graves lienis affectus, vel cruris debilitatem brevi, ſolo contactu, domare queat. Tametſi inſolitus quidam ſtatus oriatur in temperamento, cui facultas ejusmodi deberi judicetur: tamen niſi longa & aſſidua illius perduret actio, quæ cauſam morbi removeat, & lentam alterationem promoveat, ſalus nulla erit, ait *Biermannus de Magic. Action.* §. 63. A toto corpore ſi pedis pollex vel calx iſtam medendi facultatem obtinuit, non ſolus pollex in iſto exemplo, & in hoc calx, ſed & reliquas totius partes eâdem inſtructas fuiſſe facultate fatendum erit. Unde autem ſpeciale illud, quo ſolum pollicem vel calcem natura donavit, provenerit, nemo dicere audebit. Cœlitùs vero pagani Regis pollici, & Imperatoris calci ſputoque eam ſanandi conceſſam eſſe poteſtatem, qui aſſerit, unde argumentum oſtendat, non habebit. Durum fortè fuerit dicere Deum verum prædicta dia-

 bolo

bolo ſub ſpecie falſorum numinum ſua virtute voluiſſe affirmare, ita *Bœclerus Diſſert. in Sueton. pag.* 136. Cujus ergò pretii ſit illa ab Ægyptiorum Deaſtro, Serapidem puto, commendata per quietem medicina, facilè jam conſtat, ejusdem ſcilicet, cujus omnia ſunt Magorum vel Dæmonis remedia. *Tertullianus in Apologetic. cap.* 22. credibile eſſe, non malè ſuſpicatur, totum illum morbum fuiſſe à Diabolo, qui inſidens in oculo unius, & alterius tibiâ impediebat uſum eorum membrorum, idq; eo fine, ut videretur ſanare, cum deſineret nocere. Hirpios quod attinet *Servius* auctor eſt ad hos *Virgilii lib.* II. *Aeneidos verſus.*

> Summe Deûm ſancti cuſtos Soractis Apollo,
> Quem primi colimus, cui pineus ardor acervo
> Paſcitur, & medium freti pietate per ignem
> Cultores multâ premimus veſtigia prunâ.

Quod operatione alicujus medicamenti vim ignis absq; læſione ſuperent, veluti hæc verba innuunt. *Varro* ubique expugnator religionis, ait, quum quoddam medicamentũ deſcriberet, ut ſolent Hirpini, qui ambulaturi per ignes medicamento plantas tingunt.

§. V. Sed ad oſcula ſalutifera tandem deſcendendum eſt. Sanè lepram ſanatã eſſe oſculo à Severino Abbate prodidit *Surius Tom. I. ſanctor.* Dum Lutetiam perveniens, inquit, in ipsâ urbis portâ leproſum conſpicit valde miſerum, & omni conſolatione deſtitutũ. Eum igitur ad ſe vocat, oſculatusq; peramanter dicit illi: quid tibi vis præſtari, mi fili: ſimulq; ſputo eum liniens, & Dominum invocans, lepram prorſus ab illo expulit. Obvio Elephantiaco homini eum oſculũ obtuliſſet, extemplò priſtinæ ſanitati reſtituit. Gemina his de quibusdam Pontificibus Romanis narrat *Platina* p. m. 68. Deus dedit patriâ Romanus, Patre Stephano Subdiacono, Pontificatum omnium ſuffragiis adeptus, clerum mirum in modum dilexit & auxit, ferunt quidam hunc tantæ ſanctitatis fuiſſe, ut quendã obvium Elephantiæ morbo laborantem oſculo ſuo lepra ſtatim liberaverit. Et *pag.* 76. Agatho primus, Natione Siculus, patre Romano, Anno Domin DCCII. ex Monacho Pontifex creatur, vir certæ ſanctitatis, ut leproſum obvium factum oſculo ſuo ſtatim liberaverit. Principis de Habsburg oſculum facultatem balbutientibus promptè & expeditè loquendi potuiſſe conferre creditur.

Felix

Felix Faber Monachus Vlmenſis una cum aliis Hiſtoricis rerum Suevicarum à *Melchiore Goldaſto* editus, *Hiſtoriæ Suevicæ Libro primo, cap.* XV. *p.* 175. [legimus, *inquit*, in Chronicis Comitum de Habsburg, quod tantum donum gratis datum habeant, ut quicunq; ſtrumoſus, aut gutture globoſus, de manu alicujus Comitis de Habsburg potum acceperit, mox ſanũ, aptum & gracile guttur reportabit, quod ſæpè viſum eſt in valle Albrechtstaal in Alſatiâ ſuperiori, in qua ſunt homines ſtrumoſi naturaliter, qui paſſim prædicto modo ſanabantur, dum vallis adhuc eſſet illorũ Comitum vel Auſtriæ Ducum. Inſuper notorium eſt, & ſœpè probatum, quod dum quis balbutiens eſt, vel impeditioris linguæ, ſi ab uno Principe de præmiſſis ſine alio quocunq; ſuffragio oſculum acceperit, officium loquendi diſertiſſimè ætati ſuæ congruum mox potenter accipiat.] Hæc ille. Oſculo cujusdam inſaniam ſanavit Sanctus Romualdus, ut refert in ejus vitâ *Petrus Damianus c.* 54. Porrò ſalutarẽ ex oſculo medicinam ſatis feliciter recepiſſe Rudolphum I. Imperatorem Habsburgicæ familiæ *Iohannes Cuſpinianus in vita hujus Herois pag.* 442. ſcriptum reliquit. [Senio confectus Imperator febri hecticâ laboravit, propterea ſolitus fuit procerum uxores & filias ſœpè ad menſam accerſere, & præſentibus maritis oſculari, dicens: ſe non poſſe præſentius invenire remedium, quo corpus ſuum vegetius redderet, quàm animas virginũ dulces & ſuaveolentes Spiritus ex ore puellarum haurire; quousq; adeò proceres ad riſum cōmoti, ut ſœpius uxores ſuas illi adducerent, ut Spiritus inde exſugeret, quas citra inhoneſtatẽ honorificè tractavit.] Didicerat forte hoc remedium à Rege Iſraelitarum Davide ſeptuagenario, qui cum ſimili frigore torperet nec pellibus opertus incaleſceret, medicorum conſilio perſuaſus in ſpectati decoris puellæ Sunamitis Abiſai caſtis amplexibus dormivit, quo ex ejus calore ſtomachi robur foveretur 1. *Regum. cap.* I. *verſ.* 2.

§. VI. Quod quidem nemini mirũ aut peregrinum videbitur, qui modo ſecũ penſitaverit, è corporibus omnibus certa humorum temperie conſtantibus, inſenſiles quasdam & ſubtiliſſimas exhalationes diffundi, quæ dum aliud corpus in actionis ſuæ ſphæra attingunt, miram habent alterandi facultatẽ & potentiam,

ut tum in magnete, tum in aliis multis patet. Atq; adeò ejusmodo effluvia ſunt quaſi eſca, qua alliciuntur plures res naturales ad unionem & amicitiam, ut loquitur *Athanaſius Kircherus lib.* III. *de Magnete part.* VI. *cap.* I. *p. m.* 517. Hoc idem contingit in humanis corporibus. Unde inter homines vivos & ignotos vel ad primum ſubinde occurſum aut converſationem tanta oritur averſio, ut ſe mutuò tolerare nequeant, nec ullis motivis aut artibus inter ſe conciliari poſſint; econtrariò autem alii, etiam ejusdem ſexus, licet alioquin turpiſſimi ad primum mox conſpectum tanto exardeſcunt amore mutuo, ut à ſe invicem avelli non poſſe videantur. Sic Cæſar convictus amavit Marium, Damon Pythiam, Oreſtes Pyladem, Eſau odio habuit Jacobum, Etheocles Polinicem, lupum ovis, elephas Rhinocerotem, Crocodilus Ichneumonem. Tinnunculus accipitres terret, leonem gallus, terpedo ſimiam, aquila draconem, felis murum, cornix noctuam, milvus pullum; ſic concordes reddidit natura pavones & columbas, turtures & Pſittacos, merulas & turdos, hircos & equos, oves & capras, balenam & hegeterum; & inter ſtirpes, vitem & ulmum, rutam & oleam, myrtum & laurum. Sycilla occidit reliquas plantas, olea & quercus viciniam renuunt, vitis & braſſica, felis & arundo, nux & quercus. Quod certè non propter ſolam imaginationem contingit, ſed propter Phyſicam quandam qualitatum convenientiam aut contrarietatē, quā *Antipathiam* & *Sympathiam* nominant. Acutiſſimus *Kircherus* utrumq; in vulgari non autem ſtricto ſenſu aut rigore Philoſophico vocat magnetiſmum rerum, per quandā analogiam ad magneticā vim operationesq; magnetis, quem ſcimus ab uno latere interdum ferrum attrahere, ab altero repellere, qui tunc Theamedes dicitur, teſte *Jul. Cæſ. Scaligero exercitat. ſubtil. contra Cardanum* CXXXI. *Vid. Sylveſter Rattray in Theatro Sympatheticopag.* 58. *&* *Ludov. Forgius Tomo* II. *part.* I. *Ephemerid. Erudit.* XVIII. *p. m.* 207. Omnia in rerum univerſitate habent aliquid quod timeant & horreant tanquam inimicum & deſtructivum, & viciſſim quidpiam quod ament, & ſequantur, tanquam lætificans, confortans & cōſervans, ait *Cornelius Agrippa Philoſophiæ occultæ L.* I. *c.* 17. *&* 18. Sympathetici effectus ſunt duplicis generis.

quidam

quidam fiunt interventione vel ſimplicis, vel reciprocæ actionis unius in alterum, ut eſt magnetis in ferrum, Solis in Heliotropium, Lunæ in cerebrum animalium, aliaq; humida quibus dominantur: Alii fiunt ſine interventione talis actionis, ut cum in homine locomotiva potentia operatur ad voluntatis imperium, quamvis hæc in illũ nihil agat. Idem dicendum de Antipatheticis effectibus. Ex his ſequitur, Sympatheticos oriri ex naturarũ peculiari cognatione, ob quam res naturales amico affectu ſeu amore inter ſe afficiuntur, ita ut una hoc aut illud agente vel patiente, vel ſolùm etiam præſente, altera quoq; aliquid agat vel patiatur, ſive deinde in ſe mutuò agant, ſive non: Antipatheticos verò effectus oriri ex inimicâ affectione unius rei ad alteram. Amica illa affectio nihil aliud eſt, quam inclinatio quædam naturalis rei in aliam rem tanquam ſuum bonum, oriturq; ex proprio cujusq; rei temperamento. Inimica verò affectio eſt naturalis quædam averſio rei ab alia re tanquam ſibi noxia, & ſimiliter ex proprio cujusque temperamento profluit. Et ſi non in formis ſubſtantialibus quædam ſimilitudo vel diſſimilitudo rerum inter ſe, eſt ſaltem in temperamento & qualitatibus ſeu manifeſtis, ſeu occultis & nos latentibus, quæ à nobis non percipitur in ſe, ſed ſolum ex effectu nobis innoteſcit, ut vis magnetis; vel certè emiſſione tenuiorum quarundam exhalationum, quas effundi à multis corporibus certũ eſt, ut patet in rebus odoriferis, fructibus, corpore luminoſo, colorato, aceto, vino &c. quæ ideò etiam diuturnitate temporis marceſcunt, niſi arctè claudantur. Diffuſio iſtarum qualitatum & exhalationum fit ſphæricè & uniformiter difformiter, inſtar radiorum luminoſi corporis. Ipſæ autem qualitates aut partes tenuiores diffuſæ vocantur communiter Spiritus propter ſubtilitatẽ & imperceptibilitatẽ à ſenſib9.

§. VII. Cæterum quod laudatiſſimus Imperator Rudolphus §. V. antecedenti à ſpiritibus, quos ex ore ſuavium puellarum haurire conſueverat, corpus ſuum debile vegitius reddi affirmavit, à Verô non eſt diſſentaneum. Quia amplexus adoleſcentium boni anhelitus eſt medicina temperata juxta Medicos. Imo dulcem odorem non tantum reficiendi ſed etiam nutriendi vim habere, olim credidit *Hippocrates 6. Epid.* ubi odores in exhalatione fundatos nos imple-

implere teſtatur. Quem locum explicans *Iohannes Alexandrinus*, ex quorundam relatione affirmat, Democritum Abderitanum Philoſophum mellis odore vitam quatriduo ſuſtentaſſe, vel, ut quidam alii dixêre, panis calentis odore. Cujus rei quoq; teſtis eſt *Oribaſius p.affec.com.*12. inquiens: Philoſophum quendam ad mellis odorem per quadraginta dies vixiſſe, ubi tamen loco quatuor appoſitum quadraginta typographorum incuriâ, cum ex *Diogenis Laertii lib.* IX. *& Athenæi* II. habeamus, Democritum nonum & centeſimum agentem annum, cum jam ex ſenio deficeret, & morti propinquus eſſet, mærentē ſororē quod ille in celebritate Cereris moritur9 ipſa vota ſalvare nequiret, bono animo eſſe juſſit, panesq; calidos ſibi quotidie afferre, eos igitur cum naribus admoviſſet, vivum ſe, dum ea celebritas tranſiret, ſervavit, ubi autem dies illi tranſierunt, (tres verò erant) quietiſſimè ac minimo dolore obiit vitam, quod exemplum *Hippocrates Libro de Alimento* recenſens, ait, non ſolum ſpiritus, ſed & ſolidiora membra odoribus nutriri. Et *n.6.* ſubdit: qui celeri adjectione opus habent, iis humidum nutrimentum ad reparandas vires aptiſſimum eſt; qui autē adhuc celeriori, per odoratum nutriri debent. *D. Caſpar Bravo de Sobre monte. Ramirez Tomo* I. *Reſolution. Medicar.* V. *p.m.*150. *Edit. Colon. Agrippin. in* 4. *Anno* 1674. Et ſubſtantiæ, inquit, odorificæ aliquas ſuæ ſubſtantiæ partes tenues valent emittere, quæ in chylum à ventriculo mutatæ, materiam præbent pro nutritione, vel quæ ad cor, vel cerebrum delatæ materiam præbent pro Spirituum generatione. Eandem ſententiam defendit *Hippocrates lib. de ſens. & iis quæ ſentiuntur. Andreas Cæſalpinus l.* I. *de Medic. facult. c.*14. aliiq; apud *Zacutum Luſitanum de Medicorum Principum hiſtoria l.* I. *Hiſt.* IX. *quæſt.* 8. *ſeqq. Conf. Franciſci Baconis de Verulamio Sylvam Sylvarum centur.* X. *n.*934. Non ſum neſcius *Ariſtotelem* contrariam ſententiam tueri, *lib.* II. *de ſenſu & ſenſili c.*5. circa finem, quia ſcilicet qualitas aut accidens, ut odor, ſubſtantiæ corporis apponi nequit, nec illā inſtaurare valet, ideoq; nec principium nec pars ejusdem eſſe poteſt. Vid. *Zabarella lib. de conſtit. Individ. c.*4. Imo ut *Scaliger Exercit.*303. *Sect.* I. habet, ne corp9 quidem alitur odoratis, quatenus

nus

nus odorata ſunt, quandò quod admirabilius eſt, ne ſapidis quidem quatenus ſapida ſunt, ſed quatenus ſubſtātia transmutabilis in ſubſtantiam corporis, quod nutriri debet. Quandò autem dicitur odoratis nutriri ſpiritus animales, reſpondent Ariſtotelici negativè, quoniā nil niſi vivens nutritur, *Ariſt. l. 2. de Animâ c.* 4. Jā autem Spiritꝰ nec vivunt, nec ſunt animati, teſte *Fernelio l. 2. Phyſiol. c.* 2. Ergò illa nutritio tantum eſt metaphorica & impropria, qua Spir. unicè recreantur & refocillantur. Cōf. *Scal. Exerc.* 103. *ſect.* 17. *&* 146 *ſect.* 2. 107. *ſect.* 15. Quomodo aër condenſatus pōderari & nutrimentū præſtare poſſit, docuit *Verulamius Heros ſylv. ſylvar. cent.* 1. *n.* 29. De Aſtomis narrat ex *Oneſicrito Strabo Geogr. l.* 16. *& Plin. l.* 7. *c.* 2. illos cū ſine ore ſint, halitu tantum vivere, & odore quē naribꝰ trahunt; etſi id alia ratione fiāt, ſi ingenioſum ratiocinium admittimus, quod vid. ap. *Marſil. Ficinum l.* II. *de triplici vitâ c.* 18. Quod ſi eſt, quid vetat vaporibus tantum ali, cum ſimile ſimili nutriatur? At vero de Aſtomis fabella eſt; autoritas autem *Oneſicriti* parvi valoris. Nam imprimis quidem *Daimachus*, & *Megaſthenes*, ſed poſt eos *Oneſicritus*, & *Nearchus*, multa ſunt de Indis mentiti: ut *Strabo* ipſe agnoſcit *lib.* I. Democritus verò non tam odore eſt nutritus, quam imbecilles cerebri Spiritus odorato halitu ad breve fovit, & firmavit. *Voſſius Idololatriæ l.* III. *c.* 30. *Kircherus de Peſte cap.* LIII.

§. VIII. Longè mirabiliorem effectum lingua hominis ſugendo & lambendo periculoſis in morbis operatur. Tradit enim *Plinius Lib.* VII. *Hiſt. Nat. cap.* II. in Helleſponto circa Parium, genus hominum fuiſſe Ophiogenes vocatos, ſerpentum ictûs contactu levare ſolitos, & manu impoſitâ venena extrahere è corpore. Pſyllos vi naturali venenis reſiſtendi præditos eſſe, imò illa exſugere multi veterum memorant. *Plutarchus in Vitâ Catonis minoris, Tomo* I. *Oper. p.* 787. *Solinus Polyhiſt. cap.* XL. *num.* DXCI. *Strabo Geographiæ Lib.* XVII. *Suetonius in Auguſto cap.* XVII. *Ælianus Lib.* XVI. *de Hiſtoriâ Animalium cap.* XXVII. *&* XXVIII. ex *Calliæ* Monumentis recenſet, morſu Cerastis ſerpentis peſtiferi, à quo non beſtiæ tantum, ſed & homines intereunt, nihil æque ſuccurrere poſſe, ac Lybicum natione Pſyllum. Hic namq; (ut ille ait) initio plagam

plagam ſalivâ fovebat atq; curabat, deinde malo increſcente multam intra dentes aquam hauriens, eaque os ſuum colluens ejectam in poculum vulnerato abſorbendam tradebat. Quodſi fortè veneni acerbitas invaleſceret acriùs, nudus ipſe nudo ægrotanti accubans, proprio ſuo corpore morbi vim ita debilitabat atque frangebat, ut totum hominem liberaret. *Codronchus Libro* II.*cap*.IV. negat tales affectiones à natura innaſci, ſed aut divina virtute communicari, aut induſtria acquiri, vel Dæmonum auxilio exerceri. At verò ejuſmodi per induſtriam aut conſuetudinem introducta affectio naturalis alterique exitioſa eſſe poteſt, ut exemplo patet illius formoſiſſimæ puellæ, quam Napello veneno præſentiſſimo, nutritam Rex Indorum Alexandro M. dolo muneri dedit; à quâ cum Rex ipſe Ariſtotelis ſagaci prudentiâ abſtineret, alii virginis proci commercio ejus intoxicati obierunt, teſte *Averroe in Proœm.*III.*Phyſ. & Galen.*III. *de Nat.Simpl.* Proinde non eſt impoſſibile quibuſdam talem virtutem ingenerari. Vid. *Baldus Angelus Abbatius de Viperâ cap.*XXXIII. Si autem ingenitum eſt ex mente Plinii virus illud, ad Dæmonis præſtigias *Delrio Lib.*I.*Diſquiſit.Mag.cap.*3. fruſtra recurrit. *Cornelius Celſus*, „ cauſam quod Pſylli innoxii tractent ſerpentes, ex fiduciâ longo uſu confirmatâ deducit. Locus *Libro* V.*cap.*XXVI. habe„ tur, ubi adverſus ſerpentium morſûs præſcribit ut cucurbitulis „ venenum educamus, prius verò ſcalpello incidamus, circa vul„ nus, quo plus vitiati ſanguinis extrahatur. Si cucurbitula non „ ſit, adhibere jubet vas quodlibet, quod uſum ſimilem præſtet. „ Hinc iſta ſubjungit: Si id ne quidem eſt, homo adhibendus eſt, „ qui vulnus exſugat. Neque Hercule ſcientiam præcipuam ha„ bent hi, qui Pſylli nominantur, ſed audaciam uſu ipſo confirma„ tam. Nam venenum ſerpentis, ut quædam etiam venatoria ve„ nena, quibus Galli præcipuè utuntur, non guſtu, ſed in vulnere „ nocet. Ideo colubra ipſa tutò eſtur, ictus ejus occidit: & ſi ſtu„ pente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faci„ unt) in os digitum quis indidit, neque percuſſus eſt, nulla in eâ „ ſalivâ noxa eſt. Ergò quisquis exemplum Pſylli ſecutus id vul-

nus

nus exſuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum hominem præſtabit. *Voſſius Lib. IV. Idololatriæ cap. LXI.* ingenitum virus, ſalivam Pſyllorum fuiſſe cenſet. Quia *Plinius* loco citato ait: omnibus contra ſerpentes ineſt venenum, feruntque ictu ſalivæ, ut ferventis aquæ contactu, fugere. *Levinus Lemnius de occult. Naturæ Mirac. Lib. 2. cap.* 44. venenum illud partim à dentium ſordibus & uligine, partim ex humoribus vitioſis ſalivam conſequi exiſtimat. Cum autem omnibus hominibus à naturâ ſaliva inſit, nec tamen ſimilis in toto corpore alexipharmaca virtus ut in Pſyllis facilè deprehendatur, ſanè aliud quàm ſaliva principium indagandum erit. Inde *Voſſius* non ſine applauſu conjicit tanquam vero maximè conſentaneum, Pſyllos, quoniam inter ſerpentes degerent, à primis incunabulis, quaſi cum lacte à matribus, quò tutiores eſſent, remedia quædam non adeò vulgaria eſſe edoctos: neque iſta alienigenis aperuiſſe, partim ne minus iis eſſent admirationi, partim etiam ne minus ex illis caperent lucri. Ac credibile eſt, nec alibi remedia fuiſſe tam præſentia, quia ubi locorum abundarent ſerpentes, iisdem præcipuè remedia venenis Deus produxit. Hinc *Lucanus* de iisdem canit *Pharſalic. Lib. IX.*

- - - - - Gens unica terras
Incolit à ſævo ſerpentum innoxia morſu,
Marmaridæ Pſylli: par lingua potentibus herbis,
Ipſe craor tutus: nullumque admittere virus,
Vel cantu ceſſante, poteſt. Natura locorum
Juſſit ut immunes miſti ſerpentibus eſſent.

Conferatur *Marius Bignoni in Quadrageſimali Domin.* 4. *p.* 214.

§. IX. De linctu nutricis Variolas infantis curante, vir ſummæ experientiæ copiâ nobiliſſimus, *D. Thomas Bartholinus, Hiſtor. Anatomic. Centur.* 1. *n.* 29. teſtatur his verbis: Linguæ humanæ & ſalivæ inſolitum uſum non ita pridem muliercula propalavit. Occupaverant variolæ Epidemicæ univerſam faciem tenelli filii Pl. Reverendi & Clariſſimi in urbe noſtra viri, & oculis minitaban-

tur exitium. Fruſtra aliis tentatis nutrix dolore infantis commota & commiſeratione lingua propriâ oculos pueri lingebat, ſicq; reſeratis oculis, abſterſaque ſanie convaluit infans morti antea relictus. Ex quo colligendum, ſalivæ humanæ occultum aliquod Alcali, ejusque abſterſivam vim ægroto medelam attuliſſe, non tamen absq; impreſſione amoris, quem linctus ille nutricis expreſſit, ejusque interventus curationis maximam partem abſolvit. Juvat addere aliud fidem fermè excedens maritalis affectus mirabilisque curationis in Eduardo Anglo obſervatæ exemplum, quod *Rodericus Santius Part. 1. Hiſtor. Hiſpan. cap. IV. pag. 292.* literis mandavit poſteritatique ſeriò penſitandum reliquit: Cum, inquit, Eduardi Regis Angliæ primogenitus ad Domini ſepulchrũ transfretâſſet, fuiſſetque in viâ proditoriè à Mauro quodam gladio venenato percuſſus, Medicorumq; remediis non tam allevaretur, quàm alligaretur, tandem in Angliam ſine ſalutis ſpe reverſus eſt. Ejus igitur uxor, Regis Hiſpaniæ filia, novam atq; inauditam, ſed amore & pietate plenam adhibuit medicinam; plagas enim mariti toxico infectas, quæ veneni vi claudi non poterant, linguâ dietim lingebat humorem venenoſum, ut liquorem dulciſſimum, cujus vigore, veriùs dicam fidei uxoriæ virtute, ſic omnem materiem veneni attraxit, ut integratis coalitisque vulnerum cicatricibus, ille planè curatus fuerit, ipſa incolumi etiam manente. Quid hujus mulieris fide rarius? quid mirabilius audiri poteſt? ut uxoris lingua fide & dilectione maritali peruncta, venena à dilecto marito expulerit, quæ ab electo Medico trahi non voluerunt, & quod plurima exquiſitaque non effecerunt medicamenta, una uxoris pietas explevit. Quomodo linguæ humanæ portentoſus tumor hirudinum ſuctu curatus, & æger à periculo ſummo evaſerit immunis, apud *Zacutum Luſitanum de Praxi Medica admirandâ Lib. I. Obſervatione LXXX. pag. 19. Tomo II. Operum, Edit. Lugdunenſ. in fol. Anno* MDCXLIX. legere potes.

§ X. Quid ſi autem ſerpentes mediante ſuctione remedium morborum ſubminiſtrent? Auditu quidem horrendum, propter innatam cum homine antipathiam, ſed tamen verum, fidem enim facit modò laudatus Danorum medicus *Hiſtor. Anatom. centur. II. n. 47. p. m. 145.* ita diſſerens: Spelunca ſerpentum ad oppidum Bracciani, vulgò Il Saſſo dictum XII. Leucis Roma diſtat, mul-

multorum narrationibus nobilis. Hanc ingreſſi morbis frigidis detenti, Paralyſi, leprâ, arthritide, lue venerea, Hydrope, tumoribus doloribusque aliis vexari feliciter perſanantur. Nudus æger humi ſe ſternit nulloque vitæ indicio dato tam diu quietus cubat, donec ex ſuis antris hinc inde prodeant ſerpentes. Hi hominem arctiſſimè amplectuntur, corpore undique circumducto, ſudorem proliciunt, lingunt & abſorbent, donec omnem ex corpore ægro malignitatem exſuxerint. Cavendum verò ſedulò, ne motus ullo indicio ſe prodat æger alioquin ſerpentes nec ex antris ſerpunt, nec ſi advenerint, diu morantur. Hinc quo quietiores morbi curationem exſpectent, nonnulli Opium aſſumunt, quo remedio etiam timori ſuo conſulunt. Ingrediuntur ſpeluncam ruſtici mercede à viatoribus conducti ſimulantes morbum, qui referunt primò ex antris prodire Regem quendam ſerpentum, coronâ inſignitum, omnia exploraturum, qui ſi quieta cuncta invenerit, convocat evocatque reliquos. Domuncula colli imminet, ubi caveæ binæ XI. pedes longæ, quinque latæ. In parietibus ſpeluncæ nomina ægrotorum leguntur inſcripta & figuræ ſerpentum effigiatæ. Foris grotta viſitur, in qua ſi caput inferas, calorem ſenties à ſulphureis vaporibus excitatum. Editior collis multis quercubus floret, petroſus & orientem ſolem proſpiciens. Serpentes medicati menſe præcipuè Majo comparent, ubi efficaciſſimi. Olim feruntur frequentiores ſemper ad ſpeluncam confluxiſſe, ſed ab invidis medicis antidoto quodam enectos. Innoxii cœtera ſunt, nullique lethales; Undè referunt incolæ non ſerpentes nominandos, ſed peculiare eſſe vermium genus, à Deo huic uſui deſtinatum, & in mortalium ſalutem immiſſum. Lædentibus tamen exitium inferunt, id quidam expertus eſt ſuo malo, qui corpori ſuo hærentem ſerpentem ex ſpelunca celeri aſtu exportavit, ut pectori ſuo ægerrimo commodum applicaret, removeretq;. Salutis recuperandæ gratia ſpeluncam hanc adiit prioribus annis Cardinalis Valence, lue venereâ & arthriticis doloribus miſerè multorum annorum decurſu divexatus & ſalvus reſtitutis viribus profligatiſq; morbis inde eſt reverſus. Senex quidam Podagricus in ſpelunca eadẽ ſudans, cum ſanitate in gratiã rediit. Alius Roſilius ruſticus quatuor annis aqua intercute immenſũ tumens, in ſpeluncâ ternis diebus per aliquot horas commoratus, ſubitò ſe ſenſit levatum, ventreque detumeſcente ſanatum, quemadmodum ipſe Bracciani nobis præſens

bonâ fide confeſſus eſt. Colubri eſſe ſpeciem, exuviæ monſtrant. Si quæras, quid colubros ex ſpelunca Bracciana eliciat, verbo dicã. ſiccitas eſt ſoli, cœlique Romani, quæ ad humida corpora impellitur. Quomodo ſupra nominatos affectus graviſſimos tollunt? ſine dubio attractione humiditatum noxiarum, vel ſui formidine, qua multi perciti ſpeluncam ingreſſi ſudant, antequam ullus coluber prorepat. Ita terrore multi & ſudore diffluunt, & morbis liberantur. Deniq; ſaturi & humiditatibus repleti ſponte decidunt, quemadmodum hirudines, leviqu e corporis agitatione territi antra repetunt. Conf. *Petrus Servius Medicus Romanus in diſſertat. de unguento Armario n. 39. p. 542. in Theatro Sympathetico Norimbergæ Anno 1662. edito.*

§. XI. Obiter hic nota, magnam viperarum pro curandis diuturnis morbis efficaciam & unà omnium Medicamentorum, quæ ex viperis parari ſolent miram eſſe poteſtatem; ea ſunt Theriaca magna Andromachi, Paſtilli Theriaci, ſales viperini & alia. Vipera nativa quadam proprietate habet vim calefaciendi, exſiccandi, pravasque humorum qualitates emendandi; hinc cutem mundificat humoremque ad partes externas detrudit. Videatur *Aëtius, tetra. 3. Sermone 4. cap. 47. Gattinaria cap. de viſus debilitate.* Viperarum eſus omnibus podagricis, arthriticis, anheloſis & elephantiaſi laborantibus plurimum conducit, ut teſtatur *Aëtius l. cit. conf. Hieronymus Cardanus in conſilio pro patiente leproſo. Gordonius Tractat. de Lepra, Zacharias Puteus eod. Tract. Sebaſtian. Aquilanus, Tract. de morbo Gallico, cap. 1. in fine. Ioſephus Quercetanus in Pharmacopœa reſtitutâ, Maſſaria & Leonhardus Palmarius Lib. de morbis contagioſis cap. de Elephantiaſi. Nicolaus Florentinus Serm. 7. Tract. 5. ſum. 1. cap. 4. Zacutus Luſitanus, de Medicorum Principum hiſtoriâ lib. 6. Hiſtor. 1. & 2.* Vinum viperinum ſanat luem Gallicam, hoc paratur, ſi vinum vel muſtum vipera prius lota adjecto ſale bullierit, ex quo vino mane, prandio & cœnâ ſufficiens quantitas aſſumi poteſt. Viperarum carne Antonius Muſa Cæſaris Auguſti Medicus ulcera inſanabilia perſanavit; *teſte Plinio, lib. 30 Hiſt. Nat. cap. 13.* Extant celebres hiſtoriæ apud *Galenum lib. 11. Simplic. cap. 1. & Are-*

& *Aretæum Cappadocem, lib. 2. de Cauſis & ſignis diuturn. morbor.* quod quidam elephantici ſeu lepræ ſpecie infecti, odoratu jam graves, ac aſpectu fœdi, ebibito vino, in quo fortuitò vipera extincta erat, ab hoc miſerando morbo mirabiliter ſanitati reſtituti ſint, quam poſtea curationem *Galenus* imitatus, & alii poſt eum Medici exercitatiſſimi, veriſſimam eſſe invenerunt, ut *Paulus lib. 4. cap. 1. Aetius tetrab. 4. Serm. 1. cap. 123. Cœlius Aurelianus lib. 4. Paſſion. tandar. cap. 10. Et Porphyrius lib. 4. de abſtinentiâ.* Gilbertum Medicum Romanum plures elephantia laborantes tali modo perſanâſſe refert *Vidus Vidius part. 2. de Curat. membrat. ſect. 2. lib. 5. cap. 8.* Et *Porphyrius lib. 4. de abſtinentiâ ab animalibus* ſcribit, ſervum quendam Crateri medicum, dum laboraret leprâ immaniſſimâ, ita ut carnes ab oſſibus abſcederent, potato vino in quo ſuffocata fuerat vipera, ſtatim convaluiſſe. Ita & porrigo affectus, quem Græci Pytyriaſin vocant, barbari furfurationem dicunt, paſſio cutis univerſæ, capiti tamen, ſuperciliis barbæque communis, juxta *Cornelium Celſum lib. 6. c. 2.* è quibus partibus ſquamulæ furfurum inſtar decidere ſolent, anguium decocto feliciter curatur. *Zacutus lib. 1. de praxi medicâ admirandâ, obſervatione 2. Plinius* tenet *lib. 7. cap. 2. Hiſt. Nat.* quod Cirni & Indi ultra flumen & habitatores montis Arhon, & Æthiopes Macrobii & Setæ alebantur carnibus viperinis, quæ non ſolum proderant pro victu, ſed ad prolongandam vitam ad centum & quinquaginta annos conducebant, ideò *Dioſcorides* huic videtur adhærere opinioni, quod caro viperina comeſta prolongat vitam, & retardat ſenectutem, quem defendit *Aldrobrandus contra Ranodæum. D. Gaſpar Bravo de Sobremonte Diſputat. Apologetic. Sect. 5. Reſolutione 2. p. 177.*

§. XII. Verum enimverò non oris ſolum, ſed etiam manus contactu morbos ſanari à quibusdam hominibus, curioſo orbi dudum innotuit. Ita Reges Galliæ legitimè in regno ſuccedentes, antiquis ceremoniis coronati, ac Equites Spiritus S. creati peculiare donum habent curandi ſtrumas, pronunciatis his ſolennibus verbis: TANGIT TE REX, SANET TE DEUS. Poſtridie Coronationis in S. Spiritus militiam ſolitâ Ceremonia

adſcribitur; Poſt veſpertinas preces ex S. Spiritus officio cantari ſolitas ante aram in genua procumbit, & contacto Evangel. libro privilegium ordinis conſervaturum ſe jurejurando promittit. Aureus torques collo injicitur, crucis figura ex auro efformata & candido incauſto picta in ſiniſtrum latus è vitta cœrulea demittitur. *Thulden. ad An. 1654. part. 1. p. 124. & Continuator Thuani, Ioh. Tilius de Sacr. Regum Reginarumq; & eor. Coronationibus lib. 2.* ſcribit: Rex profectus Remis ſolet ad ſanctum Marcolphum novendiales ferias agere, nec ante curat eos tactu, quibus ſtrumæ infeſtæ ſunt: quod perverus inſtitutum eſt. Rex Philip. Pulcher moribundus filium maximum Ludov. Huttinum Regem informavit, & rationem docuit tangendi eos, qui ſtrumis laborabant, exponens ſancta & religioſa verba, quibus inter tangendũ utebatur. Commendavit ſanctitatem vitæ, & ad hanc curationem tactus, & ex Scriptura demonſtravit, non exaudiri à Deo vitioſos, neque ab illis edi miracula. Hæc χαρίσματα & dona etiam durare, ſi Rex erra regnum & quidem captivus ſit, *Ferronus in vita Franciſci 1. fol. 203.* ſcribit: In Hiſpania (inquit de Franciſco) ægros ſanavit, ſtrumis ſcrophulisque, quod ei ſingularis velut prærogativa à Deo Opt. M. conceſſum, vetus eſt opinio. Hoc teſtimonium etiam perhibet *Philippus Comineus* Ludovico XI. *in comment. Lib. 9.* quod ex more Galliæ Regum curaſſet ægrotos, qui ſtruma vexabantur. *Papirii Maſſonii* teſtimonium annal. lib. 3. tale legitur: Chærades Græci, inquit, nos ſtrumas vocamus, quæ nihil aliud ſunt, quàm glandulæ induratæ. *Nangius in vitâ Ludovici* narrat, cum deceſſores Regis, in tangendis ſtrumoſis, ſigno crucis uſi non eſſent, illum primò uti cœpiſſe. *Cælius Calcagninus in Hiſtoriâ Genuenſi p. 411.* refert, ſe vidiſſe Bononiæ Franciſcum primum ſalivâ tantum pollice in decuſſem allitâ ſtrumis mederi. Ejus rei Originem Galli modò à Clodovæo I. & ampullæ Rhemenſis miſſione arceſſunt. *Forcatulus de Imper. & Philoſoph. Gallor. lib. 1. cap. 59.* modo precibus S. Marculphi tribunt, *Papir. Maſſon.* in Annal. *Franciſc. Robert Cœnalis Lib. 1. Diſcr. Gall. Periochâ 14. f. 110.* Alii non niſi tertio Capetinæ Regum Galliæ familiæ tranſcribunt; veluti *Scipio Dupleix Reg. Galliæ Hiſtoriographus* in Ludovico

dovico

dovico nono apertè fatetur, ſe nullum adhuc veſtigium ejus gratiæ in duabus primis Regum Galliæ familiis vidiſſe, nec veriſimile eſſe, ſi ea præditi fuiſſent, quin ejus temporis Hiſtorici in ſcribendis multis miraculis minoris momenti ſatis curioſi, præteriiſſent iſtud tam nobile & glorioſum Regum Galliæ miraculum. *T.II. Hiſt. Gall. edit. Pariſ. Anno* 1624. *in fol. Thomas Lanſius in Conſultat. Orat. contra Galliam* refert *Petrum de Creſcentiis* Medicum Gallum teſtari, multoties ſe quidem Reges vidiſſe pro more tangere ſtrumoſos, ſed qui indè ſanatus fuerit, vidiſſe neminem. *Hubertus Morus de S. Vn. Lib. II. cap. V.* refert Henricum III. Franciæ Regem hominem ſibi dilectiſſimum, ſtrumarum morbo graviter laborantem, ſæpius licet repetito contactu ſanare tamen nunquam potuiſſe. De reipſa hodienum uſitata ne dubitemus, teſtatur *Thuldenus* Ludovicum XIV. *Anno* 1654. tria millia Rhemis tetigiſſe, & iterum Anno 1660. apud S. Johannem Lugienſem mille ducentos. Ludovicum XIII. Burdigalæ ſe mille quingentis impertiiſſe, tradit continuator Thuani ad An. M DC XV.

§. XIII. Eadem excellentiâ præditi ſunt Reges Angliæ, hoc tamen obſervato diſcrimine, quod hi etiam ante Inaugurationem factam ſe ei accingant, quemadmodum Carolus II. jam tum Hagæ comitum eam perfecit, quod prolixè recenſet *Thuldenus* ad Annum M DC LX. pag. 413. Angli originem hujus doni ab Eduardo Confeſſore ultimo Anglo-Saxonum Rege deducunt. *Polydorus Vergilius Hiſtor. Anglic. Lib. VIII.* aliique id genus ſcriptores tradunt, Eduardo jam à viginti quatuor annis dono ſtrumas ſanandi inſtructo allatum fuiſſe à quibusdam Hieroſolyma venientibus annulum, quem ipſe diu antea pauperi cuidã clam dederat, qui pro amore, quem erga D. Johannem Evangeliſtam, habebat, Eleemoſynam petierat, eumque multa veneratione poſthac ſervatum, quod ſalutaris eſſet membris ſtupentibus, valeretque adverſus Comitialem morbum, ſi tangeretur ab illis qui ejusmodi tentarentur malis. Verũ hæc ab otioſis palponibus conficta videntur, & pientiſſimorũ Monarcharũ autoritatẽ valde imminuunt, ideoq; tutius inter fabulas recẽſentur, quã pro ſtabiliẽdo

cha-

Charismate adducuntur. Hiſtoriam ipſam rei gerendæ de utriusque Regis tactu plenariam exhibet *Thuldenus Hiſtor. Ennead. 2. lib. 3. ad ann. 1660. De tactu quidem Gallico p. 436.* ait: Ludovicus Rex Lugiæ celebravit, & ſexto decimo die Maij (Dominicus is erat Pentecoſtes) in Franciſcanorum qui Recollecti appellantur, templo mille ac ducentos ſtrumis laborantes homines, ut moris eſt, attigit manu. Pridiè Dominici in primis veſperis, & poſtero mane in precibus matutinis, quæ duplicantu ſolenniſſimè peraguntur, Ludovicus Rex fuerat, & animo per exhomologeſios Chriſtianæ Myſterium peccati conſcientiâ expiato, corporis & ſanguinis Domini ſub ſacrificio divino, cui magno adverſus Deum pietatis ſenſu intereſſe tum maximè conſuevit, participem ſe faciebat. Interea ſtrumoſi ab Archiatro regio, collegisque ejus ac cheirurgis in periſtylio Andronis Franciſcani ordine diſponebantur ſuo, dextra videlicet lævaque. Principem inter laborantes locum Hiſpanis dabant, ſecundum Belgis, aliarumque nationum hominibus, tertium Francis. Ac tantum in medio ab utroque diſpoſitorum latere intercapedinis relinquitur, ut quaterni ambulatores juncti commodè ſe per illud ſpatium inferre queant. Tum verò luſtrantur ſinguli & amiculum eorum diligenter excutitur, non modo nequis avaritiæ nomine ut numiſmatis, quod addi ſolet, cauſa, morbum ſimulet; verum etiam, ne quid ferramenti, ut culter, forfex, ſica, gladiolus, quibus inſtructus quispiam vel ſuâ ſponte, vel aliorum præmio inductus, in tam familiari contactu, Regi nocere poſſit, apud eos relinquatur. Id contactis ab Rege, nummoque donatis redditur. Quum in procinctu Regem eſſe, & jam adſpirare ad ſtrumoſos nunciatur, in genua provolvunt ſe omnes, palmasque conjunctas ritu ſupplicum tollunt. Præcedunt cohors Regii corporis, tribuni, Maſtigophori: Rex ſequitur nudato capite, geſtu corporis univerſi, ſed manibus inprimis & ore preces fundente, Chriſti fidem atque opem implorantis religioſiſſimum habitum præferens. Imminent à tergo ægrotis Medici eosque capillo modicè arreptos prætereunti admovent regi, qui brachii dextri nonnihil extenti manu decuſſa-

tim

tim in crucis formam ducta, frontem ſingulorum contingit, utens his vocibus: TE TANGIT REX, SANUM FACIT DEUS, IN NOMINE PARRIS ET FILII ET SPIRITUS SANCTI. Eleemoſynarii ſubinde, quoscunque tetigit Rex, ſtipe collatâ afficiunt, ac ne ſe eidem illi rurſum inferant, porta periſtylii emittunt. His peractis, aqua loturo manus Regi præbetur. *De Anglico tactu pag.* 413. ſequentem in modum diſſerit: Medicorum Regis Princeps ad ſe admittit primum ſtrumarum valetudine laborantes, ac ubi cognovit *malum* eſſe *Regium* (ita enim Angli vocare audent morbum iſtum) fanum iis vel conclave dicit, in quod conveniunt ad Regem. Demegoriæ igitur funiscum eſſet impoſitus morboſi, quibus id pridiè ſignificatum ab Archiatro erat, in conclavi præſto fuerunt. Poſita eſt ſedes Carolo, in quam ſe raptim contulit; à dextra illi Epiſtolarum Magiſter adſtabat, tot manu Angelottos (eſt id nomiſma anglicanum aureum &c.) ex holoſerico licio albo dependentes retinens, quot ſtrumoſos Rex contacturus eſt. Hi ad lævam ſedis locabantur, viam illis & modum monſtrante Archiatro, ut ad Regem cum trinis capitum inclinationibus progrederentur. Legi conſuevit à ſacris Præfecto ex Bibliis verſiculus aliquis in eam ceremoniam conveniens, quem hoc tempore Evangelii Scriptor Marcus oratori ex novo Inſtrumento ſuggerebat, ubi Chriſtus Apoſtolis promittit, impoſituros eos ægris manus, futurumq; ut ex morbo evadant. Medicus cum quolibet ſtrumoſo ſigillatim accedens ante Regem genibus nititur, Rex lævâ dextram dextrâ verò palmâ lævam hominis affecti genam contingit. Quotiescunq; id fiebat, toties verſiculum eundem repetebat ſacris Præfectus. Medicus interea genibus nitens à pedibus Caroli non abſcedebat donec omnes attigiſſet ex ordine. Quo facto ſacer iſte Lector ex primo Evangelii S. Johannis capite verba, quæ ſunt ad verſum uſque ſextum recitare incipit. Morbidi illi nondum ſanati iterum ad Regem alter poſt alterum adducuntur. Tum ipſe Rex Angelottum ſingulis ſingulum ex collo ſuſpendit, miſſosque facit, Dominica precatione & collecta, quam vocant, ritus iſte finiebatur, Subinde Carolo ut manus elue-

ret, è malluvio frigida affunditur, mantileque ut abſtergeret, ſuperinjicitur. Neque eſt ferè, quod hic deſideres, niſi quod de Angelottis dicit, horum vice enim alios cujuscunque generis Aureos etiam extra Angliam cuſos adhibent, ac proinde minus rectè de ſolis Angelottis *Thuldenus* loquitur, quod hoc loco monendum erat. *Giſbertus Voetius Diſput. Select. Tomo III. p.* 1030. dubium ſuggerit ſcribens : ſe à quodam Theologo ſimul & Medico Anglo audiviſſe, homines curationem illam petentes prius fuiſſe viſitatos à Medicis Regiis & medicamentis ad curationem præparatos, ſi non curatos : illos autem quorum morbum putabant huic ſcenæ non inſervire, ablegatos cum hoc judicio, non eſſe genuinas ſtrumas, ſeu morbum à Regibus curari ſolitum.

§. XIV. Struma morbus Herculeus, rebellis & inſuparabilis paſſim à Medicis vocatur, videatur *Galenus* 14. *Method.* 11. *&* 2. *ad Glauconem ult. Paulus AEgineta lib.* 4. *cap.* 3. *Aëtius tetrab.* 1. *Serm.* 2. *cap.* 95. *Albucaſis Lib.* 2. *cap.* 2. *Haly.* 9. *Pract. c.* 11. *Avicenna* 3.4. *tract.* 2. *cap.* 9. *Guido Cauliacus Tract.* 2. *doct. Iohannes Vigo*, *lib.* 1. *cap.* 7. *Petrus de Argelatâ Lib.* 1. *Tractat.* 2. *cap.* 4. *Ambroſius Pardus lib.* 2. *cap.* 22. *Tragaultius lib.* 1. *cap.* 13. *Gabriel Falopius*, *Tract. de tumor. præternat. cap.* 18. *Euſtachius Rudius lib.* 5. *de tumor. pituitoſ. cap.* 17. *Dionyſ. Daca lib.* 2. *de Apoſtemat. cap.* 67. *Hieronymus Fabricius ab Aqua pendente*, *lib.* 1. de tumoribus *cap.* 21. *Nicolaus Nicolus Florentinus Serm.* 7. *tract.* 5. *ſum* 1. *cap.* 37. *Petrus Foreſtus lib.* 3. *obſervat. Chirurg. Andreas Laurentius lib. de ſtrumar. ſanatione admirandâ*, *Iulius Cæſar Claudinus*, *conſultat.* 112. quos omnes *Zacutus Luſitanus de medicorum Principum hiſtoriâ lib.* 1. *hiſt.* 84. *pag.* 148. allegat. Singuli autem hujus pervicacis morbi cauſam ſtatuunt humorem pituitoſum, mucilaginoſum, lentum, tenacem & viſcoſum, cui multa Melancholici portio eſt permixta. Refertur à Medicis inter morbos contagioſos, juxta *Arnoldum Villanovanum in ſpecul.*

intro-

introduct. Medicinal. cap. 88. quem ſequitur & citat *Iohannes Fragoſus in gloſſ. de Apoſtemat. quaſt.* 63. approbat inſignis *Thomas à Veiga, in comm. cap.* 4. *lib.* 1. *de diff. febr. verbo calidiores autem, nam tertiana* cum habeat calorem multò acriorem, propter defectum tamen lentoris minus contagioſa eſt, quàm ſtruma. Inde colligit *Zacutus* ſtrumas ulceratas & non ulceratas fomite & contactu contagioſas eſſe, ſuamque ſententiam ex conditionibus ad contagium requiſitis confirmat. Quia, nempe ſtrumis ineſt putredo, quæ fœtidiſſimum vaporem exhalat. Secundò oriuntur ex humore lento & viſcoſo, patet ex *Gal.* 3. *aphoriſm.* 26. qui eas non à calida materia, ſed frigidiore & pituitoſiore originem ducere aſſeverat, quæ eſt conſtans omnium autorum ſententia, & interpretum ibi, *Muſæ, Argenterii, Leonhardi Fuchſii & Thriveri* 3. Quia ſtrumæ habent malam qualitatem ſunt contagioſæ. Habere autem ſtrumas malam qualitatem conſtat ex *Paulo lib.* 6. *cap.* 35. §. *Quæ igitur indolent attactu & medicamentis impoſitis deteriores redduntur, malignæ ſunt*, &c. & *Aëtio tetrab.* 4. *Serm.* 3. *cap.* 5. §. Malignæ verò ſtrumæ inflammationes & dolores pulſantes inducunt, & tumorem inæqualem præ ſe ferunt. Firmat *Fernelius lib.* 7. *Pathol.* 2. Quod autem verum ſit, experientia demonſtrat, cum ſæpiſſime hic morbus non niſi Alexipharmacis ſuccumbat & refrænetur, qualia ſunt Ebenum, ſmilax aſpera, radix Chinæ & Mercurius, ex quibus varia parari ſolent præſidia & unguenta, quæ non ob id proſunt, quoniam humorum craſſitiem attenuant, & liquant, ſed quia pravam eorum qualitatem retundunt. Idem *Zacutus de Praxi Medica Admiranda, Obſervat.* 101. *pag.* 24. ſtruma morbus eſt Herculeus inſuperabilis. Si hunc tumorem ſaxeum non ulceratum emollire intendas, medicaris fruſtra. Lapideus enim humor omninò renititur. Si iterum fortioribus medicamentis operi inſiſtas, abſumpta parte tenuiori, reliqua magis indurata relinquitur. Si cauteria aut cauſtica medicamenta imponas, pituitoſo humore acriori reddito & magis exuſto, exulcerataque

parte ulcera fiunt ſæva, doloroſa, quæ dolore, punctione, vigiliis ægros conficiunt. Si ſtrumas ulceratas levibus medicamentis pertractes, nihil efficies, tenaciſſimus enim humor nulli auxilio ſuccumbit. Si ferrum aut urentia applices exaſperato ulceri, confluente ob dolorem & calorem ubertim humore, fiunt inflammationes, Gangrænæ, carcinomata, febris excitatur valida, quæ ægrum ad extenuationem imo mortem deducunt. Quare miſerrimi ægri hoc diro morbo oppreſſi Medicorum operâ deluſi, aliam curandi viam affectant, & coacti accedunt ad Gallorum Regem, quem contactu ſuæ manus ſupra tumorem, hunc dirum morbum perſanare fama eſt vulgatiſſima, quod non Annaliũ modo, verum etiam aliorum teſtimoniis certum eſt, ut retulere *Guido tract. 2. doct. 2. cap. 5. Chirurg. Magn. Mercurialis lib. 1. de morbis pueror. 5. Tragaultius* lib. 1. Inſtit. Chirurg. & inter omnes probat *Andreas Laurentius libro de ſtrumarum ſanatione admirandâ*: Inventum eſt à me remedium ſummum, quod nunquam (teſtor Deum) me fefellit, & eſt unguentum, quod parabis in hunc modum ℞. Radicis Bryoniæ magnæ, bene nutritæ & rotundæ lib. ß. ſeca in minutiſſimas taleolas, frige in lib. iij. olei olivarum ſi fieri poſſit inſulſi, quouſque contabeſcant & ſiccentur. Cola: adde Therebinthinæ abietinæ ℔ß ceræ ℥v. & vaſe remoto ab igne unguentum fiet viſcidiſſimum. Hoc in panno lineo appones ſupra ſtrumam bis in die mane & veſperi; ſi ſit ſine ulcere, ipſam emollit & vel reſolvit, vel ad ſuppurationem deducit. Hoc ergò unguentum humorem in ſaniem verſum paulatim ad ſe attrahit, abſtergit ulcera, mundificat, & attracta ſemper ſanie incarnat. Si autem ſanioſus quidam Ichor, & lentum pus attrahantur, relicta radice tenaciter impacta, fidiſſimo experimento adinveni, ſuper unguentum granum ſublimati, ſinapi inſtar, ulceri apponere. Hujus enim ope mucus impactus attrahitur, durus ſeminis malvæ inſtar. Quod ſi ex medicamenti hujus calore, ardor & inflammatio ſequantur, per aliquot dies quieſce, unguento ſolum impoſito. Si verò valde urgeat ardor, affectam partem cum toto ovo lacte muliebri & roſacea commixtis illine. Sicque paulatim etſi longo tempore, fe-

liciter

liciter curationem abſolves. Inter Veteres *Cornelius Celſus lib. V. cap.28.rubr.6.tit.de ſtruma & ejus curatione* meminit, quem ſtruma malè habet, eum ſi anguem edit, liberari. Per angues hic intellige ſerpentes, *Ariſt. Lib.8.de Hiſtor.animal.cap.17.* Viperas vocat, quibus huic vitio nullum præſtantius auxilium inveniri poteſt. Nam viperarum eſus increſcentes ſtumas reprimit ex *Dioſcoride lib.2.cap.16.* Sive enim carnes earum coctas edas, jus potes, aut eo ſtrumoſam partem laves, aut vinum aſſumas, in quo ipſæ fuerint extinctæ, vel Martios panes, aut paſtas regales, adjectis pulli ut caponis pectore, ſaccharo, amygdalis aut zingibere permixtis edendas præbeas, ultimum & efficaciſſimum pro ſtrumis aliisque cutaneis affectibus experieris auxilium, prout *Fallopius de tumoribus præter naturam cap.9.* affirmat. De vino viperino pro ſtrumoſis parato videatur *Ludovicus Mercatus lib.2. de Morbo Gallico.c.8.* Idem præſtat oleum viperinum ſi ſebo hircino vel pinguedine urſi admiſceatur. Parabis illud hoc modo: ℞. olei olivar. lib.x. & duas viperas integras diſſectas in oleum impone, & ad ſolem in diebus canicularibus relinque, donec ſubrufum acquirat colorem.

§. XV. Nunc ad ſanationem ſtrumarum regiam revertor, cum autem Medicis & Phyſicis ex Senatusconſulto *Galeni* cura de veritate impoſita ſit, non de fabulis, *lib.3.de uſu partium* 1. idcirco altius negotium penſitandum erit. Cauſæ quidem hunc effectum producentes à variis variæ afferuntur. Quidam enim jus quoddam gentilitium congenitamq; proprietatem prætendunt. Verum fruſtra, quandoquidem nullo tibicine hoc aſſertum ſuffulcitur. Regnum enim Galliæ non una familia tenuit, ſed diverſis ſucceſſivè ad imperii clavum ſedentibus paruit. Prima proſapia Merovinorum, quorum primus nominatur Pharamundus, initio ſeculi quinti floruit, & ſeculo octavo in Childerico tertio, vel quarto, juxta alios, defecit. Secunda CAROLINORUM à Carolo Magno incipiens Anno DCCL. cum Ludovico V. ſine prole, ſub finem ſeculi decimi, anno nempe DCCCCLXXXVI. mortuo, extincta eſt. Tertia CAPETINORUM *nomen & exordium* ſumſit ab Hugone Capeto, Hugonis Magni filio, Comite

Pariſienſi, Anno DCCCCLXXXVII. & ſceptrum ſervavit uſq; ad annum MCCCXXVII. cum Carolus IV. Mortalitatem exueret. Ei ſucceſſit Philippus VI. ex gente VALESIORUM, quæ cum Henrico III. Anno MDLXXXIX. exſpiravit. BORBONII in Henrico IV. à Ludovico Comite de Clermont & Beauvois deſcendente Solium occupârunt; & ab iisdem ad hodiernum usque diem illuſtria novi ſplendoris incrementa accipit. Æqualis varietatis ſors Angliam exercuit, ubi Regum ex eadem familiâ continuâ ſerie deſcendentium numerus oppidò exiguus reperitur. Seculo undecimo Wilhelmus Normannorũ Dux dictus CONQUESTOR, Regnum Eduardi Confeſſoris teſtamento ſibi donatum ſuſcepit, ex cujus poſteris Richardum III. ultimum Normannicæ progeniei hæredem maſculum, Henricus VIII. Comes Richemontis vi bellicâ delevit, ſimulq; Roſæ rubræ & Roſæ albæ, ſivè Lancaſtrenſium & Eboracenſium periculoſiſſimas factiones obliteravit, An. MCCCCLXXXV. Tandem Regina Eliſabetha Henrici VIII. filia defuncta An. MDCIII. regnum opibus florentiſſimum & pace beatũ reliquit hæredi Jacobo Scotorum Regi Sapientiſſimo, qui primus intra omnem annalium memoriam Britanniæ totam Inſulam uno Imperio complexus eſt. Porrò non omnis ex familiâ Regiâ ſatus, ſed tantum Regni moderator hoc ſanandi dono pollet, quod etiam in glorioſiſſimâ Regina Eliſabethâ comparuit. Etſi enim aliquamdiu moraretur, ſive de ſucceſſu, ſive de legalitate rei ſubdubitans, deinceps tamẽ, præſertim immoderatius jactantibus Pontificiis Deum Reginæ ſubtraxiſſe illud donum, quod à cœtu Romano defeciſſet, ſe ei accinxit, ſucceſſu ab anteceſſoribus nullatenus diſpari. Quòd ſi verò ſpeciali naturæ liberalitate id Regibus indultum eſſet, tota ipſorum familia eadem frueretur, quemadmodum Pſylli & Myrſi olim, qui hoc ipſo ſuppoſititios familiæ ſuæ à genuina prole diſcernebant, ſi à ſerpentibus læderentur, ſi læſis ſuctu & tactu mederi non poſſent. *Plin. lib. VII. cap. 1. Petrus de Andlo lib. 1. de Imper. Roman. cap. 2.* Chariſmatum iſti generi accenſet, quibus Reges ſingulariter dotavit divina Providentia, ſtatuitque, illos plus vale-

re in

re in natura Entis quàm Perſonæ privatæ, cum gerant vicem quaſi totius Entis, cui præſunt. Verba ejus ita habent: Quo magis participant de naturâ Entis, tanto quoque magis ad ſuum adpropinquant Principium, pluſque de divina participant influentia, cujus rei exemplo eſt Saul ille Regum Iſrael primus, quem mox ut per Samuelem aſſumtus eſſet in Regem, inſiliit Spiritus Domini & prophetavit, ut I. Regum cap. X. legitur. Et Salomon ordinatus in Regem divinam meruit Sapientiam. Claret illud quoque & in quibusdam moderniori ævo Principibus, quod ex ampliori participatione Entis ſingularem quandam virtutem in ægrotos habere dicuntur, ut de Regibus Franciæ fertur, & Angliæ. Hæc ille. Si autem iſtud procederet, omnes certe Reges, cum ubique privatos antecellunt, tali privilegio gauderent, quod hactenus nondum innotuit.

§. XVI. Alii hic miracula effingunt. A Gallis quidem communiter tria miraculoſa cimelia jactantur, Ampulla Rhemenſis, Scutum liliatum, & auri flamma, quæ Clodovæus I. cœlitus accepiſſe fertur. Undè *Stephanus Forcatulus Lib. VI. de Gallorum Imperio*: Tria pignora de cœlo miſſa Imperii Gallici ſempiterna, Scutum liliatum, Phiala odorata, & vexillum ſplendidum, purpuram æthercam confitens pro certo. Quæ tamen ſenſim ab ipſis Gallis in dubium vocari cœperunt. Et ut ab ultimo exordiar, Auri flamma fuit vexillum Eccleſiæ S. Dionyſii, quo utebantur Monachi ad ſtatas & ſolennes pro Regis ac regni incolumitate ſupplicationes, de quâ *Scipio Dupleix in Clodovæo I.* ita judicat: Fabuloſum eſt, auri flammam Clodovæo Regi è cœlo miſſam fuiſſe. Erat enim vexillum Eccleſiæ S. Dionyſii, quod olim Reges noſtri ad bellicas magni momenti expeditiones deferri jubebant. *Marlotus Lib. 11. c. 5.* Chronica antiqua ſilent, videturque antiquitas aut veneratio, quæ olim vexillo illi exhibebatur, hujus miraculi fidem ſimplicibus impreſſiſſe, qua in literatorum animos ſe tandem inſinuavit. De Scuto liliato *Bernhard. Girard du Haillan, l. 1. Rer. Francic.* Fides illa Francorum de liliis, nulla probati Scriptoris autoritate confirmatur. *Iohannes Tillet de dignit. Franc.* Fabula de Scuto Francico,

quod

quod Clodovæo Regi è cœlo miſſum fuerit in Cœnobio Gaudii Vallis, ubi Scutum cum tribus liliis oſtenditur, adinventa fuit poſt Carolum VI. Regem. *Claudius Farchet Senatus Monetalis Præſes. L. de Inſign.* de Scuto Regio per Angelum ad Clodovæum Regem delato nihil invenitur in hiſtoriâ *Gregorii Turonenſis.* Alibi apud nullum bonæ notæ Scriptorem legi illam Scuti Francici divino nuncio ſignificationem, creduntque viri docti inſignia familiarum recentiora eſſe, *Scipio Dupleix l. cit.* Quod attinet ad Scutum cœruleum liliis pictum, neque hiſtoria, neque traditio ullam fidem facit, quod è cœlo transmiſſum fuerit. *Marcus Zuerius Boxhorn. Hiſtor. univerſ. ad An.* CCCCXX. p. m. *343.* Monachos aut tales alios viros, quorum olim Ingenio Judicioque plurimum in aulis tributum fuerit, autores fuiſſe Liliorum in Scuto Francico, exiſtimat. Legiſſe illos in Evangelicâ Hiſtoriâ *Lilia non nere.* Itaque cum nere vel lanam tractare, quod lilia non faciant, fœminarum proprium ſit, & ipſis Principibus Matronis id tribuant Homerus, veterumque Poëtarum alii, lanam facientes, hoc eſt, fœminas arceri à ſucceſſione in Regno Francorum per lilia ſignificare voluiſſe. Ampulla Rhemenſis eſt exigua ex vitro rudi phiala, ficus mediocris magnitudine, quam oleo plenam circa annum CCCCCS. Remigio, cum Clodovæum Regem baptiſaturus eſſet, alba columba attuliſſe traditur, indeque Reges Galliæ adhuc ungi unguento ejus cum oleo conſecrato mixto, & quidem citra ullam defectus notam communis traditio eſt. *Thuldenus ad Ann.* M DC LIV. de coronatione Ludovici XIV. *Guilielmus Brito lib.* II. *Philippidos de Inauguratione Philippi II,* canit:

- - Sceptrifero fulſit redimitus honore
Magnanimus ſacro Rex delibutus olivo,
Quo Deus Angelicis manibus virtute parato
Divina noſtris conceſſit Regibus uti.

Huic unctioni *Petrus Bleſenſis* ſanandi virtutem tranſcribit, quaſi ſanctum Chriſma cœleſtis medelæ facultatem Regibus Franciæ inſtil-

inſtillet,& ſupra ſolitam hominum naturam attollat. Nec in vacuum,inquit, *Epiſt.CL.*ad Clericos Aulæ Regiæ Anglicanæ,accepit unctionisRegiæ ſacramentum,cujus efficacia ſi neſcitur,fidem ejus planiſſimam faciet defectus peſtis inguinariæ,& curatioScrophularum.

§.XVII.Reſponſio ad allata eſt in promptu. I. Alii Reges plerique unguntur,qui tamen ejusmodi qualitate ſalutifera præditi non ſunt. Neque miraculum huc trahere licet, ſiquidem ejus finis in contrarium militat, nempe fidei veritatisque divinæ confirmatio. Per Dei enim Omnipotentis gratiam in fide & veritate Chriſtiana tot olim miraculis aſſerta, hodie vivimus, ut amplius miracula qui deſideret,monſtroſum aliquid moliri velle videatur.
„ Introitus ad fidem ſunt miracula inquit *Auguſtinus Lib.* XIII.
„ *Confeſſion.cap.*21. Qui illis etiam qui hodie miracula exigunt,*lib.*
„ 22.*de Civitate Dei cap.*8. nervoſè reſpondet: Miraculis opus
„ erat,priusquam crederet mundus,ad hoc,ut crederet mundus.
„ Quisquis adhuc prodigia, ut credat, inquirit, magnum eſt ipſe
„ prodigium,qui mundo credente non credit. Conſonat *Chryſo-*
„ *ſtomus homilia* 22.*in Iohannem, Tomo* 3.*Oper.p.*828.*c.* Nonne &
„ nunc quoque ſignorum petitio tentantium eſt? Sunt ſane &
„ hac noſtra ætate,qui quærunt,quare & nunc ſigna non fiunt? Si
„ fidelis es,ut oportet, ſi Chriſtum diligis ut diligendus eſt, non
„ indiges ſignis. Signa enim incredulis dantur. *Ambroſius* deniq;
„ *in cap.*12.*Epiſt.ad Corinthios* exclamat: Inter initia fieri opor-
„ tuit miracula , ut fundamenta fidei acciperent firmitatem.
Nunc autem non opus eſt quia populus populum adducit ad fidem,cum videntur eorum bona opera , & prædicatio ſimplex.
II.Oleum iſtud decantatum ſimulque ampulla Henrici IV.temporibus ſuſpicionem,ne dicam vilipendium incurrit,adeò ut ipſa præterita, Oleum S.Martini loco alterius adhiberetnr.Nam quia Comitiis Blæſenſibus An.MDLXXXIX. fœderati legem inter fundamentales,ſicut eas vocabant,ferendam propoſuerant,*ut nemo Rex legitimus in poſterum haberetur, priusquam Durocortori Rhemorum ſacro oleo,quod in B.Remigii cœnobio religioſe aſſervatur, mo-*

re ſolenni inunctus eſſet. Henricus verò Anno MDXCI. Autrici Carnutum coronabatur, ideò decretum illud ut inſolens, & aſtu Guiſianorum, qui urbem & inſignia Regia in Poteſtate habebant, ab emiſſariis ſuis propoſitum prudentiores arguebant, & iniquum eſſe dicebant, legitimam regni ſucceſſionem, quæ proximo agnato lege Regni defertur, loco certo includi; itaque tunc magno conſenſu decretum fuit, nihil cauſæ eſſe, cur minus ſolennis inauguratio dici deberet, etſi minime Durocortori facta eſſet, nam exemplis conſtare, id in Imperatorum & Regum conſecrationibus ſecundum tempora ſemper variâſſe, *Thuano* teſte, *Hiſtoriar. lib. CVIII.* ad Annum Domini MDXCIV. Mox de oleo quo Rex inungendus eſſet, idem ita pergit: Si Rhemenſis Eccleſiæ cancellis minimè concluſa eſt Francorum Regum conſecratio, qua ratione dici poſſet, San-Remigianum oleum ad eam neceſſariò requiri? Nam præterquam quod à multis de eo ambigitur, quippe cum de illo ipſe S. Remigius in ſuo teſtamento ſileat, nec Gregorius Turonum præſul, aliusve ex veteribus fide dignus autor mentionem ejus faciat, Chriſma, quod ab Epiſcopis conficitur, ad id ſufficere, etſi cœleſte oleum, quo major veneratio conſecrationi concilietur, adhiberi oporteat, longè certioribus teſtimoniis de oleo cœleſti, quod majori in monaſterio Cæſaroduni Turonum religiosè aſſervatur, conſtare, quippe quo CXII. annis ante Clodovæum ſacro lavacro à S. Remigio ſuſceptum, B. Martino per ſcalas fortè prolapſo, cum exanimis jaceret, in cellulâ, Angelum nocte viſum tanquam ſalutari unguento ejus vulnera eluiſſe, & contuſi corporis ſuperleviſſe livores, tradit *Sulpitius Severus*, atque ita poſtero die reſtitutum ſanitati Martinum, ut nihil unquam pertuliſſe incommodi putaretur. Idem & à *Venantio Fortunato* Pictavii, & *Pontio Paulino* Nolæ Epiſcopis tradi, & ab *Albino* ſive *Alcuino* Car. M. Præceptore, cum de B. Martini miraculis agit, confirmari. Itaq; oleum illud ex Turonibus afferri placuit, ut cum Chriſmate admiſtum ad unguendum Regem adhiberetur. *Scipio Dupleix Hiſtor. Franc. General. T. 1.* Quod attinet, inquit, ad ſacram ampullam, quæ hodie magna veneratione ſervatur in Eccleſiâ S. Remigii Rhemenſis, *Gregorius Turonenſis* Epiſcopus, qui

ſub

ſub filiis Clodovæi in lucem editus eſt, nihil adfert de tanti momenti miraculo, quamvis ejus hiſtoria aliis abſque numero miraculis ſit inſtructa. Totum negotium *Iohannes Iacobus Chifletius disquiſitione de Ampullâ Rhemenſi Antverpiæ in folio excuſa An.*1651. diligenter excuſſit. Confer *Michaelem Ritium de Regibus Francorum lib.*2. *Dionyſ. Petavium, rational. tempor. p.*1. *lib.*7. *cap.*11.

§. XVIII. *Cardanus lib. Contradict. Medicar.* prodidit, Reges Francorum ex longo aromatum uſu vim ſanandi ſtrumas habere; cujus aſſerti vanitas quia vel manibus palpari poteſt, nullâ refutatione indiget. Cum igitur in mirando hoc ſanationis modo nulla virtus ſupernaturalis deliteſcat, conſultum fuerit intra limites naturæ ſubſiſtere, ex ejusque profundiſſimâ abyſſo cauſas huic actui determinatas inveſtigare. Per naturam intelligo potentiam cuiq; rei inſitam ad ſui conſervationem. Hanc *Hippocrates* vocavit medicatricem morborum, & judicat artificem eſſe animalibus conſulentem, ut inſtinctu operentur per ſudores, per lotium, per dejectiones & alias evacuationes, præcipuè per inſenſilem halitum humores infectos continuò profundit, copioſius & majori conatu, dum magis gravatur. *Galen. lib.* 6. *de morbis vulgaribus.* Primo loco admittendus videtur ſecretus naturæ tranſitus ac inſtinctus, nec non influxus immateriatæ virtutis, mirabiles imò ſœpè fidem excedentes operationes producens. Ille inquam inſtinctus occultus animo prænotionem inſculpit, qua quis res priusquam ipſæ ſuâ præſentia & ordinaria communiq; vi naturæ cognoſci poſſint, apprehendit. Sanè ſunt in nobis quædam Principia prænotionis, quæ notitiã ſui aut per ſe aut per ideas Symbolicas nobis largiuntur, & quid boni aut mali in nobis lateat, quidque inde timeri aut ſperari debeat, longè antequam fiat, nos docent. Quod potiſſimũ contingit dormientibus. Nam ut *Ariſtoteles* ait *libro de Inſomniis cap.*1. qui in die motus, niſi magni valdè fuerint & fortes, latent, ſecus majores, qui in vigilando fiunt motus. In dormiendo autem contrarium, etenim parvi magni videntur eſſe. Arbitrantur enim fulgura cadere, ac tonitrua fieri, cum parvus ſonus in auribus fit. Non quidem ipſe ſonus in aure factus proximè cauſat illud phantaſma terribile, nam dormientes non magis vocem

ſonoram, dum à ſomno excitantur, quam in vigiliâ percipiunt, verum ab aliis ſpeciebus, quæ à primâ excitæ ſequuntur. Ejusdem inſtinctus motu alicujus ex cognatione gravem morbum, ſive aliam calamitatem, imo ipſam mortem tacitè præſentimus. Quâ de re *Ludovicus Lavaterus part. 1. de Spectris c. 16.* & *Franciſcus Bacon de Verulamio in Sylvâ Sylvarum centur. X. n. 986.* agit. Quoties experimur in nobis citra ullam cauſam manifeſtam cor angi, & malum longè abſens præſagire? R. P. Vadingus vir ſolide doctus & minimè ſuperſtitioſus confirmabat ſuo experimento, eos de quibus intentiùs cogitamus, ſi nullis cogitationibus tum illorum mens ſit præventa reſpicere ad nos quaſi vi converſos. *D. Marcus Marci à Krohnland in Philoſophia Vet. reſtituta parte 5. Subſectione 6. pag. 497.* Multa quoque (inquit *Iohannes Franciſcus Picus Mirandulanus Lib. 1. de Rerum Prænotione cap. 6.*) & Reges & Duces, Imperatoresque vel pro ineundo bello, vel pro firmandâ pace veris Prænotionibus freti geſſere feliciter. Et præter paginam utriusque teſtamenti hiſtoriæ temporum & illuſtrium in religione virorum perſcripta geſta, ſatis abundèque teſtificantur, Prænotiones ipſas magnis rebus gerendis uſui fuiſſe, magnoque adjumento veritati, & ſincerius & certius percipiendæ. Sic & ſublimis ille Abbas Antonius Arrianorum hæreſin ſub mulorum ſpecie altare dejicientium & prænovit & prænunciavit. Hoc magnus *Athanaſius* in ejus vita aliis virtutibus adſcribit. Sic & Conſtantino Maximo (à quo fama eſt, traxiſſe originem Picam domum noſtram) prænota fuiſſe multa de præliis atque victoriis & novæ Romæ exſtructione legimus, cœlitus etiam oſtenſa cruce, in cujus vincendum ſigno foret. Sic & ſeniorem Theodoſium, Johannem Anachoretam Ægyptium & ſciſcitatum, & conſultum de futuris miſiſſe comperimus, & ſenis conſilia ſecutum, & maximis è periculis liberatum victoriam de hoſtibus obtinuiſſe. Eundem quoque Romanum alium ducem juxta Cyrenem cum hoſtibus præ paucitate militum congredi non auſum, & diem ineundi prælii docuiſſe, & victoriam quam poſtea conſecutus eſt, prædixiſſe. Legimus & Benedictum Monachorum Parentem Totilæ Gothorum Re-

gin-

gi inter monendum reprehendendumque, & annos, qui reliqui erant vitæ, & trajectionem in Africam, & mortem prædixiſſe. *Hæc ille.* Archiepiſcopus Viennenſis Epiphaniæ die, præſente Ludovico Rege miſſam celebrans in æde S. Martini Turonenſis, quando pacem Regi oſculandam præbuit, hæc verba pronunciavit: Pax tibi o Rex! hoſtis tuus eſt mortuus: & hora eadem compertum eſt, Carolum Ducem Burgundiæ in prælio Granſonienſi adverſus Helvetios occiſum eſſe, teſte *Iohann. Georgio Godelmanno Tractatu de magis, veneficis & lamiis lib. 1. cap. 2. Ex Philippi Cominæi Lib. 7. de vita Ludovici IX.* Pius Quintus ipſo puncto, quo Chriſtianis obtigit memoranda adverſus Turcas victoria navali ad Echinadas prælio, cum in Conſiſtorio cauſis cognoſcendis vacaret, repente exiliit, proximeque adſidentibus dixit: Tempus requirit, ut Deo gratias agamus pro inſigni victoriâ nobis contra Turcas conceſſa. Similia indicia olim inter gentiles extitiſſe, *Herodotus* eſt auctor, ſcribit enim *libro* 8. ad Pedaſenſes ſuper Halicarnaſſum Antiſtitem Minervæ certa ſigna habuiſſe, quæ demonſtrarint, quoties Amphictyenſibus, qui circa eam urbem habitârunt, aliquid adverſi intra certum tempus eventurum eſſet. Hiſtoriæ memorant, pueros tenellâ ætate parentibus ſubtractos & expoſitos, ſi ignoti in conſpectum Parentum veniſſent, occulto eos gaudio aliave alteratione perfudiſſe. Ægyptius augur olim perſuadere conabatur Antonio, ipſius genium (magnanimum alioquin & præſidentem) ſub oculis Octaviani Cæſaris ignobilem & veluti degenerem eſſe, conſultum fore ratus, ſubducere ſe quantum liceret, & fugere ejus conſpectum. Augurem hunc à Cleopatra ſubornatum fuiſſe creditur, ut in Ægypti ſucceſſu viveret Româ procul. *Plutarchus in Pompejo.*

§. XIX. Quidquid tandem ſit, ſententia de prædominante & imperioſo alterius in alterum ſpiritu, vetus eſt & vulgata penitus. Homines Melancholici putantur pravam & ſui ſimilem diſpoſitionem transfundere in id, cui interſunt, conſortium; & contra alios excitatioris ad feſtivitatem genii parere conſimilem in aliis præſentibus effectum. Præterea alii in negotiis felices,

alii infelices. Certè ratio non abnuit, dari ſaltem leviuſcula effluvia Spiritus in Spiritum, quos propior ſociat conventus, æque ac de corpore in corpus. Hoc pacto certa Majeſtas è Principum vultu elucens, imò & vultus ſerenitas magnas operationes præſtat. Tale quid *Tacitus Lib.2. Annal. de Agrippa* narrat: Tiberii principatus novi primum facinus fuit poſthumi Agrippæ cædes, quem ignarum inermemque quamvis firmatus animo Centurio ægrè confecit. Quæ verba *Annibal Scotus* non tam ad robur Agrippæ referenda cenſet, quàm ad hanc è vultu relucentem Majeſtatem. Idem *Scotus* Alphonſum Eſtenſem I. Ferrarienſium Ducem ſæpiſſimè conjuratos ſuos Majeſtate vultus fruſtratum eſſe commemorat. Nobilis hiſtoriæ Gallicæ ſcriptor *Paulus AEmilius de Divo Ludovico* ſcribit: Eum irruentibus impiis Sultani Miniſtris, quamvis decumbentem, Majeſtate tamen Regiâ atque oris & vultus dignitate furorem eorum cohibuiſſe. Tantum ſcilicet valet Majeſtas, de cujus naturâ *Caſaubonus ad Trebellium Pollionem in Gallienis* nervoſè diſſerit. Eſtque hæc Majeſtas Deorum donum Principibus conceſſum, quò ſubditi probiores ad parendum excitentur, improbi à nocendo deterreantur. Hac divinæ gloriæ participatione Deus præſides ſuos majores omnibus aliis in hominum cœtu conſtituit. Porrò multis vultus ſerenitas & benigna comitas ſaluti fuit, quemadmodum *Suetonius de Auguſto* confirmat *cap.79.* his verbis: Vultu erat, vel in ſermone, vel tacitus adeò tranquillo ſerenoque, ut quidam è primoribus Galliarum confeſſus ſit inter ſuos, eo ſe inhibitum ac remollitum, quo minus ut deſtinârat, in tranſitu Alpium per ſimulationem colloquii propius admiſſus in præcipitium propelleret. Non minori moderatione animi fuit miles Turcicus, qui Bajazetis Filium juſſu avi Solymanni necare per Eunuchum inductus fuerat, quam hiſtoriam *Nobiliſs. Busbequius Epiſtola IV.* ita deſcribit: Solymannus ubi cognovit de Bajazete actum, Eunuchum cui fidebat, Pruſam miſit, ut minimum quoque natu Bajazetis filium (aliorum enim jam idem quod patris miſerri-

ſerrimi Fatum fuerat) interficeret. Sed cum Eunuchus eſſet animo teneriore, ſibi de numero janitorum quendam adſciverat, obfirmati ad quodvis facinus animi, cujus opera puerum extingueret. Is cubile ingreſſus, cum collo puerili laqueum aptaret, infans ei arridens, ſeque quod poterat attollens, apertis ulnis complecti & ferre OSCULUM conabatur; quæ res ferum alioqui hominem ſic commovit, ut ferre non poſſet, animaque defectus concideret. Moram admiratus Eunuchus qui foris adſtabat, eodem ſe infert, janitorem in ſolo ſtratum offendit; tum ne ſuſcepto muneri deeſſet, ſuis manibus infantis puerulì animam eliſit. *Hæc ille.*

Obſervatum quoque eſt, inquit *Bacon de Verulamio Sylvæ Sylvar. Centur. X. num.* 942. Senes qui Juvenum congreſſui frequentes ſe miſcuerunt, converſatione non interruptâ longævos evaſiſſe, cum Spiritus eorum ex tali conſortio fuerint recreati. Tales antiqui Rhetores & Sophiſtæ fuerunt, ſemper inter auditores & juvenculos diſcipulos verſati, ut Gorgias, Pythagoras, Iſocrates &c. qui ad centeſimum annum vixerunt; Grammaticorum quoque plurimi ut Orbilius. Verùm hæc Sophiſtarum longævitas non frequenti inter Juvenes diſcipulos converſationi, ut *Bacon* opinatur, ſed potius propriæ naturæ bonitati tribuenda fuerit; alias enim plures qui totam Juvenculis ætatem conſecrarunt, & hodie diuturnioris privilegio gauderent. Quod audacia & confidentia in negotiis civilibus admirandæ virtutis ſint, firmo fundamento nititur. Ita audaciores & induſtrii magis reddimur à ſuperiore excitati. *B. Hieronymus in Epiſt. de ſervanda virginitate ad Demetriadem virginem*, Equorum curſus, *inquit*, fervore penicior fit; pugilum fortitudo clamoribus incitatur; paratas ad prælium acies, ſtrictos mucrones Sermo Imperatoris accendit. Fuga unius alii quoque fugam meditantur, & pudore in unum tranſeunte alter

eodem

eodem ſuffunditur, non niſi ex occultâ conſtrictione & inclinatione prædominante, ac imperioſâ alterius in alterum ſpiritus. Idem inclinationis & contractionis ſpirituum influxus in actu ſanandi ſtrumas, procul dubio attendi debet.

§. XX. Neque tamen hinc imaginationis vires exulare jubemus. Ceſſet autem *Pythagoricæ* Imaginationis monſtrum, quod de recto rationis tramite palantes cogit, ut ſtatuant: ſi Spiritus in homine commodam facturus impreſſionem influat in ſpiritum mundi, quem unum integrum & perfectum animal vitâ præditum cenſent, vim & efficaciam imaginationis, & firmam perſuaſionem, ſola quam naturæ parit conſenſus, unitate, naturæ dominari poſſe. Ceſſet *Theophraſti Paracelſi* imaginatio exaltata, cui virtutem tribuit fidei miraculoſæ. Ceſſet quoque ſtolidum dogma *Alchindi Arabis, qui libro de effectu projectuque radiorum* tradit, imaginationem habere radios mundi radiis apprimè conformes, quo fieri, ut facultas ei ſit in rem extrariam imprimere, quidquid concipitur, actualem, ut inquit, exiſtentiam habere in ſpiritu imaginario, quapropter extra produci poſſe quod conceptum eſt, quibus ſi deſiderium jungatur, effectum rem ſortiri, non ſecus ac operatur medica potio, cui Scammonea jungatur; juxta *Mirandulanum Lib. VII. de Prænotione, cap. 6.* Contenti ſumus ea animæ vi, quam Græci φαντασίαν (ſenſu Philoſophico pro corporis ſenſitivi proprietate) Latini imaginationem nuncupant, ab officio, ex imaginibus ſcilicet quas concipit & effingit in ſeſe. In eam namq; advehuntur per quinque exteriorum ſenſuum inſtrumenta, viſum nempe, auditum, tactum, guſtum, olfactum, rerum quæ forinſecus ſunt, ſimilitudines ſpeciesve, imaginationum ſeges uberrima. Sicut autem in ſenſu tria ſunt, ſenſibile, virtus ſenſibilis & virtutis ejuſdem functio; ita & in intellectu ac in imaginatione tria ſunt, intelligibile, intellectus & intellectum, imaginabile, virtus imaginaria, & illius virtutis functio circa imaginabile. Videatur *Alexander Aphrodiſæus in Paraphraſi de Animâ, cap. de Phantaſia.* Hæc imaginatio circa phantaſma aliquod verſans, multiplices effectus parere valet, ut vulgati verbo dicatur: Imaginatio facit caſum.

ſum.

ſum. Quomodo hoc fiat, Philoſophi diſcrepant. *Ariſtoteles Libro de communi animalium motione* dicit: Viſio & imaginatio rerum agendarum vim obtinent, etenim ſpecies, vel caloris vel frigoris, & rei jucundæ, vel formidabilis mente percepta quodammodo talis agnoſcitur, qualis quæque res eſt, idcirco motione ſolum affecti, tum horrore, tum metu perculſi videmur. Alii ſtatuunt imaginatricem facultatem verſantem circa Phantaſmata movere ad libitum inferiores ſibi facultates omnes corporis noſtri. Quemadmodum enim inter vegetantium facultates naturales aliæ ſerviunt & miniſtrant, ſicuti attractrix, retentrix, concoctrix & expultrix; aliæ imperant, ſicuti nutrix & genitrix; ita quoque par & major etiam eſt obſequentia naturalium & ſenſitivarum ad animales facultates, hinc fit, ut imaginationi nobiliori facultati naturales obtemperantes pareant: *quod & experimento comprobant: videntes enim alium oſcitantem & nos oſcitamus, quia ſenſus movet imaginationem, imaginatio verò imaginatur illum oſcitantem, & ſic movet inſtrumenta, quæ tendunt ad ipſius os, & oſcitationem gignit. Sic quoque intuentibus comedentem res acerbas, movetur imaginatio, & naturalium facultatum ope imprimit ſaporem in lingua & dentibus ita, ut illos ſibi re acerbâ perfundi videatur. Alexander Aphrodiſæus I. Problem. parte* XXXIV. *Problem.* Hinc *Avicenna de Med. Cordialibus cap.* 8. ſcribit: homines vel abhorrere, quandò apud eos aſſimilatur cholera evomitæ choleræ, ſic & cibos ſapidos averſari, quandò eorum colores aſſimilantur coloribus corporum abominabilium; movet enim imaginatio ſecundum repræſentata & non ſecundum exigentiam rerum. *D. Auguſtinus Lib.* XIV. *de Civitate Dei cap.* XXIV. meminit ſe noviſſe hominem, qui quotiescunque volebat, copioſiſſimè ſudabat, movente imaginatione virtutem expultricem. Alii ex ſolo Medicamenti aſpectu absque ejusdem deguſtatione vel olfactu ex imaginatione ita purgantur, ac ſi Medicamentum aſſumpſiſſent. *Bartholin. Hiſtor. Anatomic. & Medic. Centur.* 5. *num.* 64. *p.* 135. *Marcellus Donatus Libro* 2. *de Medic. hiſtor. Mirabili cap.* 1. *p.* 91. *ex Nicolao Florentino.* Atque hæc operatur imaginatio in corpore proprio, cujus partes movet,

ut tenet *Ariſtoteles Lib.8.Phyſic.cap.4. textu* 19. *Lib.*1.*de Animâ cap.* 2.*textu* 19. 3.*de Animâ cap.*4.*textu* 16. *Plato Lib.X. de Legibus & in Phædro.* Neutiquam enim concedimus imaginationem ad extra penetrare & conſimiles effectus in alienis corporibus prodere, ceu viſum fuit *Avicennæ, Paracelſo, Alberto Magno, Andreæ Cathanæo Lib. de Mir. effect. Cauſar. & Petro Pomponatio Mantuano Libro de incantationibus cap.*3.*p.m.*36. *Cap.*4. *p.* 50. *Edit. Baſileenſis in* 8. An. MDLXVII. Nempe ut acutè *Deuſingius Exam. pulv. Sympath.* *p.*545. diſſerit: Percepta viſu ſpecie oſcitationis, vel etiam cogitatione ſolâ, natura ipſa (niſi diſtrahatur ἐνεργείᾳ aliqua animali, ad quam ſtudium & intentio accedat major;) ſuſcitatur per conceptam imaginationem ad expellendum id, quo ſentit ſe gravari, quodque interim eſt fluidum atque ad motum facile, nempe vapores, quibus obſidentur muſculi. Eſt enim oſcitatio Spiritus ſeu vaporis & humidi motus, ut eſt in exemplari antiquo, atque hinc non ſuccedit oſcitatio talis, niſi in diſpoſitis; at qui interim minus intenti ſunt rebus ſeriis, fluida autem quæ ſunt, ea facilius moventur: unde etiam mingente uno ſæpe mingit & alter; quod inprimis in brutis animantibus locum habet, quæ ipſa quoque non ſolo viſu, ſed & odoratu excitantur, (quod & ab Ariſtotele notatum) hinc ubi minxit canis unus, ibidem & alii commingunt. Nequaquam ergò ab unius hominis aut animalis imaginatione commovetur vel excitatur imaginatio alterius, ſed per objectum quodcunque ſenſus movens, adeoque vel viſu vel odoratu &c. perceptum, vel per memoriam denuò repræſentatum phantaſiæ. Hæc *Deuſingius*.

Ratio theſis noſtræ eſt, tum quia non ſolum in animæ paſſionibus, ſed pro nutu moveret imaginatio ſanguinem & ſpiritus, & moverentur alimentum & reliqua excrementa aut vitiati humores, qui redundant in corpore, ſine aliâ facultate aut medicamento operante, Tum etiam poni debet in ima-

imaginatione virtus locomotiva, quâ moveat. Licet enim intra corpus, quod informat anima, cujus eſt potentia, moveantur partes aliquæ ad ejus nutum, non tamen niſi quæ habent facultatem locomotivam, quæ nec reperitur in ſpiritibus; ergò non valebit eos movere. Nam anima non movet corpus, niſi quod informat; quod latius demonſtrat *Thomas prima primæ, quæſt. CXVII, artic. XVII, & Libro III, contra Gentes Cap. CIII. Conferatur Fienus de viribus Imaginationis, Libro de fœtus formatione, & Apologiâ adverſus Sancta Cruz, Toſtatus in Geneſin cap. IV. Medina Lib. 2. de rectâ in Deum fide cap. 7. Valeſius de Sacrâ Philoſophiâ cap. 2. Bravo de Sobre Monte Ramirez Reſolut. Medic. part. 2. Reſol. 3. Sect. 3. pag. 489. Donatus l. c. pag. 103.*

§. XXI. His ſuppoſitis credibile utique eſt, dum humilis plebs tantam ſummorum Monarcharum demiſſionem perpendit, qua viliſſimis etiam ſui copiam faciunt, eosque malè affectos contactu dignantur gratioſo; dum ſummam clementiam & communicationem cum Rege ſuo devotâ mente veneratur, dum admirationi & imaginationi liberius indulget, ad præſentiam Dominorum ſuorum, etiam propter aëris locique mutationem, ſpiritus concitari, atque occulta quadam transmiſſione recreari, ut tandem oborta alteratione in corpore commoti adverſantia vincula feliciter perrumpant. Verba gratiæ plena à Rege data phantaſia attentius recolit, & hinc facultatem concupiſcibilem, præſertim lætitiam, quæ circa bonum aut præſens, aut futurum occupatur, ſuſcitat. Nemo enim eſt, qui in Regis aut Principis gratia ſuam ſalutem, quæ bonum eſt maximum, contineri ſibi non perſuadeat, & unusquisque boni ſui augmentum & continuationem naturæ ipſius impulſu quærit. Siquidem *gravis eſt bonarum rerum ſitis, cui ſola fruendi aſſiduitas medicinam facit*, ait *Symmachus Lib. 3. Epiſt. 46.* Itaque ex gratiæ aſſiduitate à Phantaſiâ cognitâ, ratio ſalutis aſſiduitatem colligit & imaginationi reddit: natura interea erigitur, vitalis virtus roboratur, ſanguisque ac ſpiritus celerius mo-

ventur, partesque omnes ſuaviter refocillantur. Magici characteres, verba, ſigilla, incantationes & id genus alia ſucceſſu aliquandò non carent, quia imaginatione excitati & corroborati Spiritus ægrorum extrema moliuntur & carceribus ſuis ſe eximunt. Quod cur non in ſummis Regibus, à quibus omnis profanitatis ſuſpicio longiſſimè abeſt, admittamus, ratio nulla diſſvadet. Tantam profectò facultas imaginatrix efficaciam habet, ut multi ex ægritudine cum ſe ſanos firmiter imaginarentur, convaluerint. Proinde *Avicenna I.V. Naturalium 6.* jure ſcripſit, Confidentia ægri de Medico plus valet, quam omnia Medici inſtrumenta ad ſalutem inducendam. Quod pariter *Galenus primo Prognoſticorum cap. 11.* confirmat, ſcribens: Ille plures ſanat, de quo plures confidunt. Nimirum ut pulchrè exponit *Sennertus de Conſenſ. & Diſſenſ. Galenic. p.* 233. Confidentia reddit ægrum Medici præceptis & Conſiliis obſequentem, præcipuè verò, quia imaginatio aliquos animi affectus inducit, per quos humores & Spiritus moventur, qui moti ad morbum vincendum & debellandum faciunt. Ita confidentia in animo ægri generat lætitiam, lætitia autem excitat calorem nativum & ſpiritus; undè fit, ut cibi rectius concoquantur, humores vitioſi vincantur & morbus expugnetur. *Cardanus Lib. XIX. de Subtil.* cujusdam nobiliſſimæ mulieris mentionem facit, quæ cum ſæviſſimo Urinæ ardore aliisque Symptomatis crudeliſſimis laboraret, nec quidquam ope Medicâ juvaretur, & jam in extremis laboraret, technâ quadam à Joſepho Nigro patrata juvatur. Hic enim filium ejusdem ægrotantis juſſit, ut affirmaret ſe in criſtallo, in quem proſpiceret, tres Dæmones videre, ac majorem ſupervenientem illos fugare, quo facto ſanata fuit, cum Dæmones mali ſui cauſam disjectos firmiter & conſtantiſſimè exiſtimaret. Quidam qui ſe mortuum putabat & cibum aſpernabatur, ſocii comitate, qui cum eo ſe in ſepulchro mortuum eſſe aſſerebat, & quod ipſe mortuus cibum caperet, ad eſcam capiendam perſuaſus fuit: referente *Hollerio, Lib. de Morb. intern. c. XV.* Annulus vel armilla ex crinibus amaſiæ geſtata paſcendo amori conducere creditur, quia ſcilicet imaginationem excitat.

Eadem

Eadem ratio in proceſſu curandi ſtrumas valet. Ideò aurum appenditur, ideò numus erogatur, ut imaginationem inſtauret & renovet. Ac ſæpius recidivam patiuntur ægri iſti, & quidem primo morbo periculoſiorem, ſi contingat aurum à Rege appenſum amitti, non aliam ob cauſam, quàm quia Spiritus incitamento ſuo carentes ac ſequiores redditi priſtinæ naturæ contumaciæ de novo ſe ſubmittunt. Deinde nec omnes ſanantur, quia languidior ipſorum, præprimis ſi longa peregrinatio vires exhauſerit, imaginatio impar eſt excitandis tot ſpiritibus, qui mali gravitatem removere poſſint. Et hæc de Dono ſacratiſſimis Capitibus conceſſo ſufficiant.

§. XXII. Cæterùm inter vulgus quidam, utplurimum milites, vel Ruſtici Hiſpani Alexiacos ſeu ſalutatores vocant, qui paſſim ſolo afflatu, viſu, Oſculo, contactu, verbis aut nuti lintei applicatione, non tantū ſtrumas, ſed etiam alia immedicabilia vulnera ſanant, de quibus magnorum autorum luculenta teſtimonia proſtant. Ex horum numero ſunt *Iulius Alexandrinus Lib. 2. Salubrium cap. 12. Pomponatius de Incantation. cap. 4. p. 44. Matthiolus comm. ad Lib. 6. cap. 40. Dioſcoridis. Victoria in Relectione de Magiâ. Crucius Lib. 1. de Anim. Speculatione 2. Navarrus in Manuali cap. 12. Zacutus Luſitanus de Medic. Princip. hiſtoriâ Lib. 1. Quæſt. 53. p. 156.* Hanc ſanandi artem S. Anſelmi denominant. Sed ita ſentientes alios falluntipſimet falſi. Nam iſtum morbos curandi modum nunquam Sanctus Anſelmus docuit, ſed eſt Magi illius Anſelmi Parmenſis commentum, uti *Martinus Delrio Lib. 1. Diſquiſit. Magic. cap. 3. qu. 4. Concluſ. 3.* teſtatur. Salutatores, ſeu Saludadores & Enſalmadores illi Hiſpani & Itali, utroque enim nomine appellantur, eo tamen diſcrimine, ut Enſalmadores (Impſalmatores) dicant ſe ſanare mediâ cerimoniá conficta ex certis verborum formulis. Salutatores verò utuntur virtute perſonali illis propria, dependente aliquandò ab aliâ re exteriori, ut halitu, quem ægro inſpirant, vel ſalivâ. Dicunt quidem ſe habere donum ſanandi & homines & beſtias, & de facto paſſim ſanant multos, at non dicunt donum illud eſſe naturale, ſed conceſſum à Deo aut S. Catharinâ, ut recen-

 ſeu

ſet *Cirvelus Libello de Superſtitione* Hiſpanicâ linguâ conſcripto *p.3. cap.7.* Hos Medicos uti non ſimpliciter & in univerſum damnare velim, cum à Deo donum hoc aliquibus communicari poſſit, nam Apoſtolus I. Corinth. XII. docet: alii gratia ſanitatum in uno Spiritu confertur, alii operatio virtutum, tum quia non eſt abbreviata manus DEI, ne hanc gratiam, quibus vult, largiatur: ita nec indiſtinctè ad unum omnes admittendos cenſeo, cum raro ſicubi utuntur illo dono, licitè utantur, nec credendum ſit tot hominibus peſſimis, hoc donum à Deo collatum. In eadem ſententia eſt *Victoria, vera crux*, & *Navarrus apud Delrium l.c. Cirvelus* tamen loco allegato, *Iohann. Lazarius Gutierrius Opuſc. de faſcino, Dub.VII, n.18.* & *Iohannes Bravus Petrafinatus de Hydrophobeæ naturâ, aliique*, audacter eos condemnant, ajuntque bonam eorum partem eſſe genus hominum flagitioſorum, incontinentium, vino & gulæ deditorum, qui malis artibus utuntur, & in foris triviisque ſcabella aſcendunt, ut rudi plebeculæ imponant. Iidem in curatione obſervant certos modos tangendi, numerum & alias cerimonias plenas ſuſpicione & periculo. *Ianus Iacobus Boiſſardus de Divin. & Mag. Præſt.* eos vivis quaſi coloribus ita depingit: Eſt quoddam Magorum genus in Italiâ, ii ſe SALVADORI, hoc eſt, SERVATORES nominant. Ex his aliqui ſe dicunt habere gratiam S. Pauli, alii à Deo accepiſſe virtutem peculiarem medendi morſibus ſerpentum venenatorum, ne poſſint obeſſe hominibus vel pecori. Et hi creduntur habere ſculptam in palato, vel aliâ parte ſecretiore effigiem rotæ S. Catharinæ. Reſiſtunt etiam Incantatorum præſtigiis, & oculorum illuſiones tollunt, diſſolvunt verba magica, morbos à ſagis motos propulſant, & mirabilia deluſis mortalibus ſua arte videnda proponunt. Sed quia ferè omnes ſunt homines abjectæ conditionis, pannoſi & vitæ pollutæ, quodq; ſtupida ignorantia faciant & loquantur omnia, (ut in eorum precibus & exorciſmis cognoſcitur,) temeraria quoq; audacia jactitent paſſim, ſe inſilire poſſe in fornacem ardentem ſine ulla læſione, pro ſtultis & impoſtoribus habendi ſunt. *Gaſpar à Reies in Elyſio jucundarum*

Quæ-

Quæſtion. Campo, Quæſt. 24. *n.* 10. Notabilem de ejusmodi Impoſtoris calliditate & fraudulentia hiſtoriam exhibet his verbis: Cum aliquandò carcere detentos quosdam amicos inviſerem, forſan ibi incarceratus tenebatur unus, qui dominica illa appropinquante ergaſtuli cuſtodem rogabat, ut ſe foris exire permitteret, quod ita pecuniam, quam illi dare oportebat, facilè acquirere poſſet, ſuis in frequenti hominum cœtu benedictionibus utens; quo factum eſt, ut amici hoc audientes, ab illo ſciſcitari cœperint, undenam habuerit notitiam, ſe tali ac tantâ præditum eſſe virtute? Quibus reſpondit, ſe à propria matre hoc accepiſſe. Rurſus interrogatus, undè mater hoc agnoſcere potuiſſet? Dicebat; quod, dum puer eſſet, & cum matre ad oſtium domus ſederet, rabioſus canis à pueris inſecutus fortè præteriret, tunc illi matrem audaciſſimè dixiſſe, ut obviam cani rabido exiret, ac in illum expueret, ac exſufflaret, quod cum audacter feciſſet, protinus demortuum cecidiſſe canem. Sed cum poſtremò illi inſtarent, & mera omnia mendacia videri dicerent, cum mater nulla ratione aut certitudine ducta illud facere potuiſſet, ut ultro rabido cani filium objiceret, cum nullam talis illius virtutis notitiam ante habuiſſet, tandem convictus reſpondit: Domini, vos verum dicitis, ſed cum opificium nullum habeam, undè victum acquirere poſſim, me facilè ex alterius Conſilio huic technæ accommodavi, ſicq; multorum inſcitiam deludens victum quæro, & otioſè agens, ſingulo die feſto, quo reliquum ſeptimanæ optimè degam, ſine labore lucror & fruor. Hæc fuit hominis confeſſio, qui ex alterius conſilio doloſam fallendi artem profiteri ſe faſſus eſt, quod ſimiliter & alios facere dicere non erubuit.

§. XXIII. Ex his citra difficultatem colligitur, illam ſalutatorum curationem non eſſe naturalem, ſed fieri ope Diaboli & involvere pactum cum ipſo; ſive explicitum ſive implicitum, præprimis quandò illa ſolum obligatione vulnerum aut murmure aliisque ſuperſtitionibus abſolvitur. Hoc patet ex eo, quod ſic à vulneribus & morbis curati

rati poſtea in dolores graviſſimos & ſæpè morbos ſæviores reincidant, & utplurimum vitæ exitum peſſimum ſortiantur, quod *Ananias Libro 4. de Dæmon. natura* ex longa multorum notorum experientia comprobat. *D. Caſpar. Bravo de Sobremonte, Ramirez in Diſputat. Apologet. pro Dogmaticæ Medicinæ præſtantiâ, Reſolutione 19. Tomo 3. Operum pag. 70.* Manifeſta ſigna proponit, per quæ Salutatores de pacto cum Dæmone ſuſpecti, ab aliis, qui gratiam „ gratis datam jactant, diſcerni poſſint. Nimirum qui panem à „ ſe admorſum porrigunt morſis à cane rabido, vel infectis to„ xico, aut dicunt indigere largiori vini potu ad hydrophobiæ „ vim, præſtant indicium maleficii aut ſuperſtitionis, ut tenent *Delrio, Lib. I. Disquiſit. Magic. cap. 3. quæſt. 4. Raphael Torre. Tomo 2. de Vitiis oppoſitis Relig.* ut probat *Torreblanca*, quia gratia gratis data cum divina ſit, nequit minui, nec augeri naturalibus remediis. Hæc ratio etiam probat, quod vulneris venenati ſuctio, aut cujusvis alterius remedii applicatio eſt indicium ſuperſtitionis, cum divina virtus illis non indigeat. Tum pacti ſuboritur ſuſpicio, ut tenet *Sanchez libro 2. Decalogi.* ſi unus ſalutator in præſentia alterius nequeat operari, quia una virtus gratis data non imminuit aliam, & virtus cum uno Dæmone poteſt imminui à virtute alterius habentis pactum cum ſuperiori Dæmone. Tum ſunt ſuſpecti Salutatores, qui diſtantiores aut res futuras dicunt cognoſcere; hoc enim poteſt facere Dæmon, non autem virtus gratis data ad curandum, quæ nihil ultra curationem præſtare poteſt, ut tenet *Picus Mirandulanus Lib. 2. Prænotion. cap. 3.* Tum eadem convincit ratio, ut cognoſcamus habere pactum cum Dæmone Salutatores qui ferrum ignitum ſine læſione applicant manibus, pedibus aut linguæ. Tum convincit hæc ratio, quod illi qui dicunt cognoſcere alios Salutatores, qui fuerant antea illis ignoti, ſint Magici. Poteſt enim Dæmon facere, ut illi alios magos cognoſcant, non tamen virtus gratis data ad curandum præſtat aliorum ſimilium cognitionem. Tum ſigna quædam, quæ aliquibus ſunt, præſtant dignotionem pacti cum Dæmone, à quo ſolent ſignari, qui

qui illi offeruntur. Sane plerisque rotæ veſtigium ineſt, ut dictitant ipſi, *S. Catharinæ* vel *Quiteriæ*. Virtus enim gratis data ad curandum, non ad ſignandum datur, nec illa cum ſpiritualis ſit virtus, deſignatur niſi ab effectu. Tum quia procurationibus exigunt pretium, gratis enim Deus dedit virtutem adcurandum, qua gratis debent uti; & dogmatica Medicina horum omnium curationes debet fugere tanquam à Magicis operatas, ob pactum cum Dæmone, ut tenet *Torreblanca* & ab ipſo citati *Alphonſus Veracrux, Lib. 2. de Anim. Specul. 2. Delrio Lib. 1. Disquiſ. Mag. Cap. 3. Quæſt. 3. Svarez Lib. 2. de Relig. cap. 15. Malderus de Virtute Theolog. Tract. 10. cap. 8.* Quoad illos autem qui genus & cognationem B. Pauli tumidis buccis crepant, ſe angues ſine læſione contrectare poſſe, jam plerisque impoſtura cognita eſt, ſolere prius contra morſum ſeſe antidotis præmunire. Itaque ſi alios ſolo tactu aut halitu ſanant, id naturaliter non faciunt, ſed vel fraudulentè vel Dæmonis ope.

§. XXIV. Curationis donum ſed à febribus tantum ſanandi, quod in Flandriâ habere putantur, quotquot ipſo die Paraſceves in lucem editi ſunt; item, quotquot nullo fœmineo fœtu intercedente ſeptimi maſculi legitimo thoro ſunt nati, nequit ad naturalem cauſam reduci, quare prodigioſa eſt curatio, & ſi nihil ſuperſtitionis accedat, reducenda eſt ad donum conferendæ ſanitatis ſupernaturale. Ante decennium in Anglia vixit, hodieque forraſſis vivit ex infimâ plebe oriundus vir vocatus *VVilliam the Stroker*, id eſt, Wilhelmus ille Palpator, quoties ille manibus ſuis Paralyticum, Arthriticum, ulceribusque ſordidum aut lethali hæmorrhogia ex ſangue membrũ corripiebat, toties ſolutæ alioquin partes movebantur, aliam faciem induebant ulcera, quaſi faſcino repreſſus ſtabat cruor. Viderunt hæc aliquoties non ſine ſtupore viri fide digniſſimi. Sed publica auctoritate poſtea cautum eſt, ne ulli ad ipſum admitterentur ægroti. Interrogatus olim à Magiſtratu, qua virtute ejusmodi miracula patraret, ſe quidem hæc neſcire reſpondit, niſi forſan vera eſſent, quæ ab amicis ſuis audiverit, qui hæc omnia indè deducerent, quod inter ſeptem

filios, quos ſua mater ex ordine peperiſſet, ipſe eſſet ultimus. *Paul. Heigel Diſputat. Theolog. de Miraculis, cap.* 5. Protulit Hibernia quendam *Valentinum Greatarickum*, virum morum patriorum tenaciſſimum, nec ſuperſtitione aliquâ notum, qui ſiniſtræ manus frequenti applicatione, complura morborum genera Londini in Anglia diſcuſſit, & Cancrum, morbum Regium, Lepram, Quartanam &c. in univerſum omnem heterogeneam fermentationem, ſeu ebullitione, ſeu coagulatione & fixione ſanguinis ac ſpirituum cauſatam vel planè repulit, vel ſaltim mutavit, ut pulſu faciles eſſent. Eum voce quadam tribus vicibus admonitum dextram ſuam ſtupefactam primò omnium reſtituiſſe communis rumor fuit, & manum ac ſinum ejus ſuave oluiſſe, ipſamque urinam odorem violarum habuiſſe teſtati ſunt, qui ipſo familiariter utebantur, quâ de re proſtat *Henrici Stubbes Diſſertatio de Valentino Greataricko Edito An.* M DC LXVI. *Anglicè.* Sed hunc ei vigorem haut ita pridem decreviſſe recentiores Relationes nunciârunt, ſeu quod nimiis laboribus circumfuſæ plebi impendendis fuerit defatigatus, ſeu aliam aliundè ortam ob cauſam. Ingenioſe ſatis & argutè de potentiâ hujusmodi ſingulari judicium expoſuit celeberrimus Medicus *Iacobus Primiroſius Libro* 4. *de Vulgi in Medicinâ Erroribus cap.ult.* Id, *inquit*, naturale eſſe vix quisquam credet. Quod enim naturale eſt, ab intimis pendet principiis, omnique individuo illius ſpeciei, ſi incolume illud ſit, & naturaliter ſeſe habeat, convenit, ut omne Rhabarbarum purgat bilem; omnis homo riſibilis eſt. Nec pendet à numero, ſiquidem numerus nullam habet agendi vim ſecundum Philoſophos: Actiones enim ſunt ſuppoſitorum, & à formâ rerum dependent. Verùm ſeptimus iſte fœtus vim habere dicitur peculiarem, quæ ſex prioribus fratribus denegata eſt, quia ſcilicet ſeptimus eſt. Neceſſe igitur ejusmodi vim aliundè dependere, cum nec à formâ nec à numero proficiſcatur. Non quidem à contactu, quoniam tactus qua tactus vim ſolam habet tangendi. Quod ſi virtus quædam vel noxia vel ſalutaris

ris ineſt corpori, ea per tactum quidem communicatur, verum ipſe tactus eam vim non poſſidet. Præterea cum omnium morborum curatio ſolius cauſæ depulſione perficiatur, ſtrumas pariter iſti thaumaturgi non niſi ſublatâ cauſâ tollunt. Cum autem ſtrumarum cauſa ſecundum Medicos pituita ſit, in glandulis confirmata, quæ in aliis partibus alios morbos parit, eodem contactu, eadem virtute aliis morbis ab eadem cauſâ profectis poſſet opitulari. Quod cum non fiat, neceſſe eſt, vel miraculoſam eſſe curationem, vel ægrotantis imaginatione totam inniti. At cum ægrotantium imaginatio variè ſeſe habeat, ac in quibusdam fortior, in aliis imbecillior ſit, incertus haud dubiè ex incertâ cauſâ eventus ſperari debet. Miraculoſam igitur neceſſe eſt, aut falſam & Dæmoniacam. Miraculoſam eſſe non facilè credendum eſt; Contactu olim ſanabant Apoſtoli & primi Chriſtiani ad majorem Dei gloriam & Chriſtianæ religionis incrementum. Verùm non temerè ad cujuslibet Arbitrium miracula fieri vult Deus, ſic quod olim fecerunt Apoſtoli, non propria virtute, ſed Domini N. J. C. nomine ſe perfeciſſe docuerunt. Nec reperitur ulla promiſſio à Deo facta ſeptimo fœtui, nec ante religionis Chriſtianæ prima incunabula, nec poſtea, & mirum, nullos fuiſſe tempore Apoſtolorum ſeptimos fœtus, qui cum ipſis de virtute patrandi miracula concertarent, cum tamen haud dubiè plurimæ familiæ numeroſiſſima ſobole luxuriarint. Propterea certius eſt, Diabolicam eſſe ejusmodi curationem, ſi ulla eſt.

§. XXV. Dicunt autem alii adhuc extra dubium eſſe poſitum, quod à ſolo contactu tam in hominibus quàm in brutis notabiles effectus promanent, veluti curioſa experimenta comprobant. Ita Serpens quernis contacta frondibus emoritur, vipera arundinis vel faginæ virgulæ percuſſione obſtupeſcit, veſpertilio folio platani abigitur, Eryngiũ capræ ſumptum ore totos greges ſiſtit, pennæ aliarum aviũ pennis aquilæ permixtæ abſumuntur, lepore marino viſo vel tacto necãtur nõnulli, lupinis fidibus junctæ agni-

 næ diſ-

næ diſſiliunt. Phalangium & Tarantula inſectum peſtilens tactu inficere ſolet. *Baptiſta Codronchius Lib. 2. de Morb. Veneſ. cap. 3.* ſcribit: Cum vetula quædam ventrem puerperæ tetigiſſet, eam poſt ſex menſes graviſſimos in ventre dolores percepiſſe, tandem per alvum ſpinas, oſſa, ligni fruſtula & multa alia ejeciſſe. *D. Hector Schlanbovius Phyſicus VVormatienſis in Epiſtola ad D. Gregor. Horſtium, Marcelli Donati hiſtor. Med. Mirab. ſubjuncta.* Præteritâ æſtate, *inquit*, in foro publico Vangionum puella quædam octodecim annorum pro conficiendis infantum pultibus farinam coemptura, vetulæ cujusdam manu circa mamillam ſiniſtram contrectatur. Famula domum reverſa, inter prandendum acerbiſſimos perſentiſcit dolores, quibus indies ingraveſcentibus, tertio die ſanguis una cum fruſtulo vitri longiore ex papillâ egreditur. Vetula multorum opinione habita ſaga, carceri incluſa, examini torturæ ſubmittitur &c. Reſpondeo, ſolus contactus aut afflatus hominis nullam virtutem naturalem habet, ad ſanitatem aliis verè conferendam. Hominem enim non creavit Deus, ut foret materia Medicinæ, cum ipſe morbis obnoxius ſit, nec temperamentum hominis proprium, quod calidum eſt & humidum, virtutes iſtas continet. Quare ſi aliqui hoc modo alios vel olim ſanârunt, vel etiam nunc ſanant, id fecerunt ac faciunt vel virtute Dei ſupernaturali, vel Dæmonis ope ſanitatem occultis modis procurantis. Ratio prima eſt, quia tactus quatenus tactus nullam vim habet niſi tangendi; virtus autem tangendi non eſt virtus ſanandi, vel morbum inducendi. Idem de afflatu ſentiendum. Ratio ſecunda eſt, quia virtus ſanandi alios per manuum Impoſitionem (& conſequenter per tactum multò magis per afflatum) eſt donum & gratia gratis data à Deo, ut S. Paulus aſſerit, 1. *Cor. 12. v. 9.* Supernaturale ergò eſt donum non naturale. Alias rationes ex Medicinâ petitas proponit *Gutierrius Opuſculo de Faſcino, dubio 4. num. 58. & Dubio 7. num. 2.* Vetulæ quæ per tactum maleficium intulerunt, aliis aſtutâ promptitudine Diaboli dolores illos excitârunt, variisque & admirandis rebus, tumores à cauſis naturalibus ortos, majoris doloris creandi gratia replerunt. Ad exempla de Animali-

malibus reſpondendum, pleraque contingere ob antipathiam & ob diffuſionem qualitatis cujusdam occultæ, de quâ *Caſpar Schottus* prolixè *parte 4. Magiæ Curioſæ Lib. 4. cap. 3. & Caſpar à Reies in Elyſio jucundar. Quæſtion.* campo agit.

§. XXVI. Deinde conſiderandum venit, an verbis Empſalmiſtarum quibus peculiarem in curatione morborum efficaciam tribuunt, aliquid transſcribi debeat? Pro affirmativâ ſententiâ innumera fermè incantationum exempla reperiuntur. Eſt autem propriè *incantare*, juxta *Nicolaum Perottum in Cornucopiæ ſuper Martialem columna 515.* Verbis ſolis, vel etiam rebus quibusdam adjunctis aliquid ſupra naturam moliri, à quo incantatio dicitur & incantamentum. Solet etiam appellari incantatio Empſalmus, & incantatores Empſalmiſtæ, quoniam verbis ſubinde ex Pſalmis Davidicis deſumtis abutuntur, ut notavit *Gutierrius Lib. de Faſcino, dubio 1. Num. 7.* Ex *Iohanne Bravo Lib. de Medendi corp. malis.* Incantatio eſt Oratio vel precatiuncula ſolennibus verbis concepta, quæ ad Dæmonem dirigitur, ut *Torreblanca* deducit ex *D. Auguſtino, in Cap. Igitur 26. quæſt. 3.* Incantatores ſuam artem peragunt verbis, ut tenet *D. Hieronymus in Danielis cap. 2.* Magi ſunt, qui verbis rem peragunt. Incantamentorum potentiam omninò mirabilem eſſe aſſerit, *Agrippa Lib. 1. Philoſophiæ occultæ cap. 27.* Adeò ut penè omnem naturam ſubvertere credantur, additque ex *Appulejo*, Magico ſuſurramine omnes agiles reverti, mare pigrum colligari, ventos unanimes expirari, ſolem inhiberi, Lunam deſpumari, ſtellas evelli, diem tolli, noctem teneri. *Virgilius* etiam, *Ovidius, Lucanus, Tibullus, Seneca Tragicus, Horatius, Claudianus, Nemeſianus. Lucilius,* aliique apud *Agrippam & Delrium Lib. 2. Disquiſit. Magic. quæſt. 1. & 13.* ajunt carminibus ſeu incantationibus pelli ſegetes, cogi fulmina, curari aut procurari morbos, levari ſenectam, ventos pelli atque procellas, cieri pluvias aliaque multa. Audi *Virgilium Eclogâ 7.*

Carmina vel cœlo poſſunt deducere Lunam,
Carminibus Circe ſocios mutavit Ulyſſis.
Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.

 Can-

Cantando, id eſt incantando, inquit *Perottus* loco ante memorato. Idem *Virgilius Lib.7. AEneidos*:

Quin & Marrubiâ uenit de gente Sacerdos,
Fronde ſuper Galeam & felici comptus olivâ,
Archippi Regis miſſu fortiſſimus umbro;
Vipereo generi & graviter ſpirantibus hydris,
Spargere qui ſomnos cantuque manuque ſolebat.

Ovidius Lib.2. Amorum Elegia 1.

Carmina ſanguineæ deducunt cornua Lunæ,
Et revocant niveos Solis euntis equos,
Carmine diſſiliunt abruptis faucibus angues,
Inque ſuos fontes verſa recurrit aqua.

Lib.14. Metamorph. poſtquàm narâſſet Ulyſſis ſocios in Sues mutatos de Carmente ſeu Canente Pici Regis uxore hæc addit:

Rara quidem facie, ſed rarior arte canendi
Unde Canens dicta eſt, ſylvas & ſaxa movere,
Et mulcere feras, & flumina longa morari
Ore ſuo, volucresque vagas retinere ſolebat.

Apud *Petronium* gloriatur Saga mulier:

Quidquid in orbe vides, paret mihi, florida tellus,
Cum volo, ſpiſſatis areſcit longuida ſuccis;
Cum volo, fundit opes ſcopuliſque atq; horrida ſaxa
Niliacas jaculantur aquas, mihi pontus inertes
Summittit fluctus: Zephyrique tacentia ponunt
Ante meos ſua flabra pedes: mihi flumina parent,
Hyrcanæque tygres & juſſi ſtare Dracones,
Quid leviora loquor? Lunæ deſcendit imago,
Carminibus deducta meis, trepidusque furentes
Flectere Phœbus equos revoluto cogitur orbe.

Conf. *Tibull. Lib.1. Eleg.2. & 8. Lucanus Lib.6. Carmine Theſſalidum* &c. *Seneca act.4. Medea. tracta* magicis Cantibus. *Horatius Epod. Od.5.* Exempla varia incantationum allegat *Delrio l. c. Quæſt.13.* Verba verò plurima ſuperſtitioſorum hominum recenſet *Bravo de Ramirez Diſput. Apologet. pro Dogmat. Medic. Præſtantiâ, Reſolut.*

lut. 17. §.1. qualia hic repetere indignum æſtimamus. *Ioſephus* autor eſt *Lib.8. Antiquitat.Iudaic.cap.2.* Sapientiſſimum Regem Salomonem præcantatione & conjurationibus ut Dæmones fugarentur & morbi curarentur, uſum fuiſſe; quæ tamen cum grano ſalis debent accipi. Ecquis enim exiſtimet ſapientiſſimum virum incantationes adhibuiſſe; quoniam tamen divinâ ſapientiâ inſtructus, ut ibidem Joſephus notavit, callebat artes ſolvendi veneficia, quibus uti licitum erat, idcircò à multis, ſed falsò incantatoris nota illi eſt impoſita. *Plato Lib.* 4. *de Republicâ* in univerſum morbos incantationibus ſanari aſſeverat, teſte Platonicorum Principe *Marſilio, Lib.3. de vitâ cœlitus comparandâ.* Idque apud *Lucianum* Dinomachus Stoicus, Ion Platonicus, Cleodemus & alii opinantur. Imò Pythagoras, Empedocles, Apollonius Thyanæus non tam verbis, quàm carminibus morbos ſanari tradunt. Plinium eandem ſententiam habuiſſe, eamque plurimis appoſitis exemplis confirmâſſe probat *Andreas Tiraquellus Lib.2. de Nobilitate quæſt.7. num.302. Alexander ab Alexandro Genial.dier. Lib.2.cap.17. Alexander Trallianus* non contemnendæ autoritatis Medicus *Lib.9. cap. 4.* Ex ſententiâ *Galeni* id firmat, §. *præterea etiam divinus Galenus*, qui nec quidem incantationes putavit, longo tempore multoque uſu plurimum ipſas poſſe deprehendit. Audi verba ipſius quæ de Medicâ Homeri tractatione ſcripta reliquit in hunc modum: Nonnulli igitur putant incantationes anicularum fabulis eſſe perſimiles, quemadmodum ego quoque diu exiſtimavi, temporis autem progreſſu ab eis, quæ evidenter apparent, perſuaſus ſum, vim ipſis ineſſe. Nam in percuſſis à ſcorpio adjumentum ſum expertus, nihilô autem minus in oſſibus gutturi infixis, quæ incantatione ſtatim exſpuebantur, ac multa præclara ſingulæ habent incantationes cum inſtitutum conſequuntur &c. Quæ ſententia *Galeni* licet non extet, extitiſſe tamen autoritate hujus viri poteſt comprobari. Deinde ille autor *Lib.11. in fine cap. unic. de Podagrâ* characteribus utitur ad coli dolores perſanãdos. Videatur *Marcell.*

Dona-

Donatus Lib.2.de Medicâ Hiſtor. Mirab.cap.1. Fernelius Lib. 2. de abditis.16. Cardanus Lib. 2. Tract.2.Contradict.7. Andreas à Cruce Lib.1.de Vulneribus,Tract.2.cap.17. de Vulneribus curandis Orationibus & aquâ. Marinus Merſennus in cap.1. Geneſis v.1.cap.19. Rodericus à Caſtro Lib.de Med.Polit Santorellus Lib.2.Antepraxis. Paul. Zacchias Lib.2. Quæſt.Medico-Legalium,Tit.2.quæſt.ult.

§.XXVII. Verùm enimverò ſalva tantorum virorum auctoritate, negativa ſententia & tutior & certior hominibus non proletariæ eruditionis ac dignitatis viſa & defenſa eſt, quorum ego veſtigiis inſiſtens dico: Verba ſive carmina ab incantatoribus vel ſagis prolata nullam habent vim naturalem ad ejusmodi effectum præſtandum, ut cœlo ſydera vel Lunam deducant: Grande illud falſum ex ignorantiæ fraudisque abyſſo derivatum detegit *Soſiphanes in Meleagro apud Eliam Schedium*, de DIS German. pag.169.

Μάγοις ἐπῳδαῖς πᾶσα θεσαλὶς κόρη
(Πάντες λέγουσιν ὡς) καθαιρεῖ. Καὶ γὰρ ἂν
Ψευδὴς Σελήνης αἰθέρος καταίβασις.

Magicis carminibus quævis Theſſala puella
(Omnes uti dicunt) abolet. Sed hoc mendacium
Quod Luna ex æthere labatur.

Lunaris deliquii ratio cum adhuc eſſet incognita, magorum carminibus & incantationibus Lunam cœlo deduci, detractamque eò adigi credebant, ut in herbas deſpumaret, & vires pro magicis operationibus effunderet. Hinc *Lucanus Lib.6.Pharſaliæ*:

Et patitur cantu tantos depreſſa labores,
Donec ſuppoſitas propior deſpumet in herbas.

Non enim Eclipſis lunaris cauſas indagare ulli conceſſum erat. Non ferebant eo tempore, inquit *Plutarchus in Niciâ*, eos, qui naturam rerum, & cœleſtia ſublimiaque explicare profitebantur, tanquam qui divinum numen in abſurdas cauſas efficaciasque, nullum certum finem propoſitum habentes, & affectiones neceſſitate conſtrictas diſcerperent. Illas Magicas Artes *Propertius* quoque explodit *Lib.1.Eleg.1.*

At

At vos, deductæ quibus eſt fallacia Lunæ,
Et labor in magicis ſacra piare focis,
En agedum Dominæ mentem convertite noſtræ;
Et facite, illa meo palleat ore magis.
Tunc ego crediderim vobis & ſidera & amnes
Poſſe Cytæinis ducere Carminibus.

Hippocrates etiam *Lib. de Morb. Sacr. pag. 366.* eorum temeritatem reprehendit, qui ſe ſcire profitebantur expiamentis, carminibus & incantationibus, adeoque poteſtate humanâ Solem Lunamq; obſcurare, tempeſtates, tranquillitatem, pluvias, ſiccos æſtus inducere, mare terrasque perturbare, & multa his ſimilia. Si hoc eſſet poſſibile, tum, inquit Senex ille, Divinitatis potentia ab humanâ voluntate ſuperaretur, & in ſervitutem eſſet redacta.

Porro neque verba valent, ut vel inducant morbos, aut mortem, vel Sanitatem reſtituant. Hæc eſt communis mens Dd. Evolveſis *Thomam ſecunda ſec. Quæſt. 96. Artic. IV. Torreblancam Lib. 2. Practicæ Iuris Spiritualis cap. 10. Cajetan. Roſet. Tabienam, Armillam, Sylveſtrum aliosque* Summiſtas *in cap. Incantatio. Azorium Tomo 1. Moral. Lib. 9. cap. 25. Caſparum Cirvelum Dorocenſem, de ſuperſtitione p. 3. Victoriam in Relect. de Magiâ num. 34. Delrium Lib. 1. Magic. Disquiſit. cap. 3. Quæſt. 4. Leſſium Lib. 2. de Iure & Iuſtitia cap. 43. dub. 10. Stephanum Pabulum in D. Thom. p. 1. quæſt. 50. Artic. 1. Diſput. 2. Soncum de Religion. Tract. 3. cap. 8.* Ex JCtis videatur *Martinus de Arles Tract. de ſuperſtit. ex. num. 9. Oceanus Iuris Tomo* 10. *Epiſt. Simancas de Catholic. Inſtitut. tit. 63. Paulus Grillandus de Sortileg. qu. 6. n. 8. Azpilcueta in Manuali cap. 11. Iacob. Graffis Lib. 2. Deciſion. cap. 3. & cap. 5. num. 1. Zerola in Praxi Epiſcopor. Tomo 1. qu. 20.* Ex Medicis, *Hippocrates Libro de ſacro morbo. Galenus Lib. 2. & 7. Simplic. Fernelius Lib. 2. de abditis rerum cauſis, cap. 26. Horatius Augenius Lib. 2. cap. 7. Andreas Laurentius Lib. 1. de virtute Regis Galliæ, cap. 5. Cæſalpinus Lib. 6. de Inveſtigation. Dæmon. cap. 22. Codronchus Lib. 6. de Morbis Venefic. cap. 2. Petrus Foreſtus Tomo 1. Obſerva-*

tion. cap. 15. *Bayrus, Lib. de Faſcinat. c.* 11. *Daniel Sennertus Tomo* 3. *Tit. de faſcinat.*

§. XXVIII. Poſſunt autem verba in ordine ad effectus prædicatos dupliciter conſiderari, Primò nempe *formaliter*, prout ſignificativa ſunt, aut ſigna alicujus internæ affectionis, ad placitum conceptuum mentis, ad quæ omnia paſſivè ſe habent pro nutu audientis, vel placito gentium ſignificando. Juxta *Ariſtotelem Lib. de Interpretat. cap.* 4. Ergò in illis nulla eſt agendi virtus, morborum curatrix. Quia ſonus ille ab ore proſiliens ex aëre verberato à linguâ & larynge, eique adjuncta ſignificatio nihil reale & poſitivum addit verbo prolato aut ſcripto. Secundò accipiuntur verba *materialiter*, quatenus aut quidam ſonus ſunt dearticulati, aut characteres quidam ſcripti ſive picti. Sed neque ſic verbis, ulla vis curãdi morbos ineſt. Certè ſonus eſt qualitas adeoque accidens; nunquam autem accidens eſt principium principale productivum accidentis, ſed ſemper inſtrumentale, ut habet *Fonſeça Lib.* 5. *Metaphyſic. cap.* 11. *Quæſt.* 11. *pag.* 6. Effectus qui morbos curat, non producitur niſi à motu locali aut phyſica ac vehementi alteratione ac mutatione, aut naturalium agentium cohibitione ac impeditione, ad quæ tamen præſtanda nec materialis verborum ſonus, neque eorundem ſcriptio aut pictura quidquam valet. Verba ſcripta ſunt aliquid mortuum & omnis energiæ expers; verba autem ore prolata tantum contactum aerem feriunt, ut animalium reliquorumque inanimorum ſoni. Sed ſonus tactum non magis poteſt immutare, quàm color auditum, quoniam non ſunt ſenſuum iſtorum objecta. Porrò ſonitus eſt res fluxilis & in tranſitu conſiſtens ſeu in viâ, qualia entia nequeunt cauſare effectum naturalem permanentem, nec permanentes exſerere virtutes. Quare cum ad ſanationem neceſſarium ſit tactum immutari, fateri oportet, ſanationi morborum ſolam verborum prolationem nihil conferre. *Si eſſet in ipſis verbis inſita poteſtas, quisquis ea & quæcunq; modo, loco & tempore pronunciaret, voti compos fieret;* benè ratiocinatur *Thomas Eraſtus de Lamiis p.* 14. Horum autem omnium vanitas à vanitatum auctoribus inventa, ab Epicuræis Cynicisq; Philoſophis antiquitus pariter vexata atque deriſa, non

modo

modo viris doctis, verum etiam rudibus ac pebejis notiſſima exiſtit. *Vid. Abulenſis in Levitic. cap. 19. & Exodi 20. Tomo 1. quæſt. 1. & 8. Robert. Holcot in Sapient. Sect. 189. Cirvelus de Superſtit. P. 3. cap. 12. Simon Majolus Tomo 2. Canicular. Colloqu. 5. Suarez. de Relig. Tomo 2. cap. 15. Num. 26. Picus Mirandulanus Libro proprio de Magiâ. Bernhardus Veronenſis Lib. 7. cap. 25. de Veneficiis Symphorian. Campegius in Annotament. contra Conciliator. Tarraga quæſt. 36. in Lit. P. Iohann. Bravus Petrafitanus Lib. de Marſis & Pſyllis. Iohann. Bravus Chamicus Lib. 2. de Vulner. Curat. cap. 5. Caſpar Peucerus Libro de Incantat.* à Principio. *Caſpar Schottus de Magia Naturali part. 2. Lib. 4. cap. 2. p. 217. D. Iohann. Chriſtian. Frommann. Tract. de Faſcinat. Lib. 1. part. 2. Sect. 2. cap. 2. Alchindus Arabs Libro de Effectu projectuque radiorum, qui Magicarum Artium Theorica.* prætitulatur, ſomniavit voces ex ſe certos radios emittere, qui mirabiles edant operationes: Voces, *inquit*, aliæ faciunt radios differentes à radiis aliarum vocum, qui effectum ſuum ex harmoniâ cœleſti nanciſcantur. Hunc futilem errorem confutat *Mirandulanus Libro 7. de ſuperſtitioſâ prænotione cap. 6.* luculenter, nec non *Nicolaus Eymericus in directorio Inquiſitorum, p. 2. qu. 4.*

§. XXIX. Oratio ad depellendos morbos inter milites Salutatoribus Hiſpanis quibusdam, ut ferunt, ſanctè viventibus & omnes ægrotos gratis curantibus, cum ſolâ linteorum impoſitione, ſine ullius naturalis Medicamenti acceſſu uſitata, ex linguà Hiſpanica à *Majolo Tomo 2. Colloqu. 3. p. 201.* ad verbum Latinè ita exprimitur: Per Chriſtum & cum Chriſto & in Chriſto eſt tibi Patri omnipotenti in unitate Spiritus S. omnis honor & gloria per omnia ſecula ſeculorum. Oremus ſalutaribus præceptis moniti & divina Inſtitutione formati audemus dicere: Pater noſter qui es in cœlis, &c. Amen. Jeſus, Potentia Patris, Sapientia Filii, virtus Spiritus S. ſanet hoc vulnus ab omni malo. Amen. Jeſus. Domine mi Jeſu Chriſte, credo, quod nocte Jovis Sancti in cœnâ, poſtquàm laviſti pedes ſanctorum tuorum diſcipulorum, accepiſti panem ſanctiſſimis manibus tuis, & benedixiſti, & fregiſti, & dediſti tuis ſanctis diſcipulis dicẽs: Accipite &

comedite, hoc eſt enim corpus meum. Similiter accepiſti calicem in ſanctiſſimas manus, & gratias egiſti, & tradidiſti illis dicens: accipite & bibite, quia hic eſt ſanguis meus novi teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum: hoc quotiescunque feceritis, facite in meam commemorationem. Obſecro te, Domine mi Jeſu Chriſte, ut per hæc ſanctiſſima verba, & per virtutem illorum, & per meritum ſanctiſſimæ paſſionis tuæ ſanetur hoc vulnus & malum iſtud. Amen. Jeſus. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus S. Amen. Jeſus.

Sed hanc formulam & curandi methodum ut blasphemam & prorſus illicitam *Simonius Epiſcopus Yprenſis* apud *Majolum* loco allegato meritiſſimè propter ſequentes rationes rejicit: Primò quia hic effectus totus exſpectatur per modum miraculi à Deo. Sed miracula ſic aſſiduè & quaſi ex conſuetudine poſcere, eſt Deum tentare. Deindè ſancti viri ad miracula edenda non ſunt uſi certis & quaſi conceptis verborum formulis, ſed modò ſic, modò aliter prout Spiritus S. ſuggerebat. Tertiò ſanctitas hujus non ſatis probata: fit enim plerumque ut malefici præclarè ſpecie externâ ſanctitatem mentiantur: neque in hâc re milites ſatis idonei Judices, quibus ſancti videntur, qui extrinſecus peccata gravia non produnt. Quartò qui donum ſanationum à Deo acceperunt, illi nunquam accipiunt cum conditione, ut talibus utantur verbis; ſed tales commentitiæ formulæ ſunt indicia pacti ſaltem latentis. Quintò, non licet privatis comminiſci formulas, quas nec ſacræ literæ, nec Eccleſiaſticus uſus approbavit. Denique applicat verba conſecrationis rei, ad quam inſtituta non fuit; (quod non eſt permittendum:) & præterea petit effectum ſibi concedi per vim prædictorum verborum, quæ vis non ad vulnerum corporis conſolidationem, ſed ad panis & vini conſecrationem à Salvatore noſtro directa fuit. Hæc Epiſcopus.

§. XXX. Vis ſanandi in rebus naturalibus debet eſſe virtus morbo contraria, cum contraria contrariis curentur. At quæ in radiis ex verbis reſultantibus virtus moralis oppoſita morbo? Cum igitur verba ab incantatoribus prolata, vel per characteres de-

deſcripta, non habeant vim operandi à Deo, nec à ſe, eandem neceſſe eſt obtineant à Dæmone, quippe qui ad incantationem tanquam ad teſſeram vocatus advolat,& quodcunq; mancipium ejus intendit,aſtutè perficit. Eruditâ hoc ipſum demonſtratione proponit *D. Guernerus Rolfinck Chimiæ Lib.* 5 *Sect.* 14. *cap.* 1. ſic ſcribens: CHARACTERES VERBAQUE iis conjuncta, ſi agant aut præſtent aliquid, præſtant id ut Inſtrumentum quoddam, Inſtrumentum reducitur ad cauſam efficientem. Ergò ad efficientem per ſe, vel per accidens. Si PER SE agant verba & Characteres, agunt vel inſitâ vi, vel naturæ, vel rationis. Non agunt VI NATURÆ, quia nulla agnoſcitur latens virtus. Quamvis enim VERBA naturalibus Inſtrumentis proferantur, voxque hoc modo naturalis ſit ipſa, ſignificant tamen ού φύσει, ἀλλὰ θέσει, non natura, ſed pacto & ex hominum inſtituto: Neque ullo modo concedi poteſt Paracelſo, quod natura vires ullas iis impoſuerit. CHARACTERUM materia, quamvis naturalis ſit, metallica, lapidea vel vegetabilis, adſcriptas illas vires à naturâ non habet. Nec etiam forma & figura eorundem ullius eſt efficaciæ. Non agunt RATIONE, quia rationis & Conſilii characteres ſunt expertes. NON PER ACCIDENS, quia non agunt neceſſitate coactionis ab aliqua cauſa ſublunari vel cœleſti. SUBLUNARIS nullum habet locum. Artifex & idea in mente ejus concepta, à quâ fiunt verba & characteres, in exteriora non agunt. Imaginatio etiam artificis, vel confidentia, cogitatio aut firma animi perſuaſio hic nihil habent virium; ſunt enim hæ actiones immanentes, neque ex animo in Subjectum patiens tranſeunt. A COELO etiam aut ſtellis, aſtralive Spiritu influente vim impreſſa verba aut characteres obtinere probabile non eſt. SUPERNATURALIS cauſa etiam non admittitur: nullam enim DIVINAM characteres & verba talia habent promiſſionem bonorum temporalium aut cœleſtium. Si à DÆMONE, malo aliquo genio, tacitoque pacto & latente fœdere hæ deriventur vires, apage! Tandem etiam neque CASUS, aut FORTUNA hic ullum habent locum. Ergò characteres, figuræ, verbaque amuletis

impreſſa, nullam habent efficaciam. Hactenus ille. Non intempeſtivè igitur quærit *Gisbertus Voetius Theologus quondam ultrajectinus Tomo 3. Diſput. Select. Theolog. Tit. de Magia p. 578. quæſt. 9.* Undè eſt mediorum illorum efficacia, ſi non ſemper, ſaltem ut plurimum? Siquidem verba, actiones & res illas aliquid poſſe docet experientia. Reſp. Procedit hoc ex arbitrio Diaboli, non ex conſtanti aliquâ mediorum illorum aptitudine. Novit Diabolus ſimulare, ſuperſtitioſis illis mediis præſto eſſe, tanquam efficacibus cedere, fucatè ſe ſubjicere, ut homines fallat. Deus autem hoc permittens punit hominum curioſitatem, ſuperbiam, ingratitudinem & infidelitatem, qui ductu verbi & Spiritus ejus, ſuaque vocatione non contenti, nec acquieſcentes in Dei voluntate & providentiâ Deum tentant; atque ita immittit illis erroris & Diabolicæ illuſionis efficaciam. Deuter. 13. v. 3. 2. Theſſ. 2. v. 10. 11. Optimè etiam ex noſtris Dd. *D. Martinus Geier Diſquiſit. Theolog. de Superſtitione cap. 7. §. 8.* concludit: Quod ſi verò reperiri vel adhiberi videris verba ignotum quid ſignificantia, characteres tibi incognitos, circumſtantias ad præſens negotium parum facientes, imò ſacra etiam nomina vel dicta, minus honorificè vel extra locum ſaltem tempusq; uſurpata; è veſtigio conjicias, periculum cujusdam tacitæ, illicitæque colluſionis ſubeſſe, proindeq; abſtinebis cautiſſimè. Qui militiæ non vult implecti invitus, non modo cum militibus non converſabitur, ſed ne nummulum ab iis, inſcius etiam, reportet, anxiè providebit. H. I. Quis autem cordatorum Chriſtianorum tali Medico utatur, cujus curatio, ut ſcitè advertit *Fallopius Tract. de Vulneribus in genere cap. 14.* nec certa, nec tuta, ſed fallax & captioſa, imò recidivatione & periculo plena eſt. Neque licet uti verbis divinis ab incantatoribus prolatis pro morborum curatione, quia vel ſunt in malum finem directa, vel ſenſus eorum invertitur, aut cum profanis & nihil ſignificantibus rebus permiſcentur. Notanter proindè *Chryſoſtomus in Matthæum* ſcribit: Quod ſi Evangelii verba ab iis hominibus prolata curarent morbos, melius eos curarent audita in Eccleſiâ. *Auguſtinus in Evangelium S. Iohannis* dicit: Illi qui ſeducunt per ligamenta,

menta, precationes & per machinamenta inimici, ſuis precationibus miſcent nomen Chriſti, ut lateat ipſa ſeductio. Nec ipſi Dæmones perfectam præſtant per hæc verba ſanitatem; quam ſemper contendunt auferre ab hominibus, ut *Fernelius* habet, *Lib.2. cap.16. de abditis rerum cauſis*. Nam licet Dæmon ægrum perſanare poſſit, tantum beneficium in hominem, quem perpetua inſequitur invidia, conferre nequaquam vult, & ſi quandò præſtat, id eſt ad tempus, & vehementior poſtea morbus redit. Vitate, *inquit Cyprianus Lib.1. Epiſt.5.* linguam Diaboli venenatam, qui ab initio mundi fallax ſemper & mendax, mentitur, ut fallat, blanditur, ut noceat, bona promittit, ut malum tribuat, vitam pollicetur, ut perimat, pacem pollicetur, ne perveniri poſſit ad pacem, ſalutem promittit, ne, cui promittit, ad ſalutem veniat. Confer. *Franus à Reyes, quæſt.22. apud Bravum in Diſput. Apologet. Reſolut.17. §.5. Annæus Robertus ICtus Lib.1. Rer. Iudicatar. cap.5. Benedictus Pererius Lib.1. de Magiâ Thomas à Veiga in Comm.85. Art. Medic. Galeni, Iohann. Hucher Lib.5. de Malefic. Iohann. Georg. Godelmann, Lib.1. cap.8. De Magis Veneficis & lamiis.*

§. XXXI. Denique dictum eſt, quosdam Salutatores Salivam in curatione ægrorum illitam adhibere, neque ſine fructu, ſi rem æquâ lance ponderemus. Magnā enim eidem ineſſe vim Phyſicorum nullus facilè inficiabitur. Inde non abſq; ratione ſaliva humana præſentaneum antidotum adverſus mortiferos animaliũ ictus *Galeno* vocatur, *Lib.10. Simplic. cap.16.* Si ſcorpius ictum infligere velit, ſalivam in eum exſpuere oportet, quam à proprietate Scorpionum aliorumq; animalium venenatorum ictibus valenter reſiſtere probat idem *Galenus, Lib. de bonit. & vit. Succor. cap.2. & Lib. de Inæqual. Intemper. cap.18. Plin. Lib.28. cap.8. Lacunæ in Præfat. Lib. 6. Dioſcorid. in Med. Arnald ſupra Qu. de malâ complexione diverſa. Cælius Calcagn. Lib.1. Epiſt. Lev. Lemn. Lib. 2. de Occult. Nat. Mirac. c.44.* Eſt vi concoquendi prædita, hâc de cauſa lichenas, mentagram, impetiginẽ variolas, ſerpigenem, omnesq; alterius generis puſtulas abſtergit. Lepræ jejuno illius illitu aſſiduo arcentur. Lippitudines matutinâ quotidiè unctione, carcinomata & cæteræ deterrimæ inflammationes hoc auxilio curantur, & alii tumores

inve-

inveterati ſolius ſalivæ contactu miteſcunt, vid. ſupra. Jejunam ſalivam contra ſerpentes auxilio eſſe, *Lucretius Lib.6.* probat:

> Eſt itaque ut ſerpens hominis contacta ſaliva
> Diſperit, ac ſeſe mandendo conficit ipſa.

Maximum inter hominem & ſerpentem eſt diſſidium, temperationisque repugnantia, ut ſcribit *Martio Smyrnæus*, qui de ſimplicium effectibus diſſeruit, & rumpi ſcolopendras marinas ſputo tradit, rubetas aliasque ranas. *Plinius Lib.28. cap.4.* Serpentes emori dixit, ſi quis in hiatum earum expuat, ut tradit *Verulamius Lib. de Sympathia & Antipath. Med.* Valida autem & acris eſt ſaliva eorum, qui ingenti aut inediâ aut ſiti premuntur. In medio eſt eorum qui probè concoxere, nondum tamen cibum potumve ingeſſerunt, juxta *Galenum loco ſupra citato.* Ergò citra incantationem ſaliva humana mutua quam cum ſerpentibus habet repugnantia, ſcorpium & cætera ânimalia venenoſa interficit. *Sylveſter Rattray in aditu ad Sympath. & Antipath. cauſas, pag.*18. Singularia de Salutatorum ſputo *Marcus Marci à Kronland in Philoſophia veterum reſtituta parte* 5. *ſubſectione nona, pag.*554. hoc ordine & verborum tenore proponit: Magna vis ineſt ſputo illorum quos Salutatores vocant. Nam ſi aqua illa quam ſputo adſperſerint, bibatur, ſanat momento quævis venena, ſeu ſumpta ſeu per vulnus recepta, quin etiam clibanum ardentem, ubi prius in hunc ſpuerint, ingrediuntur prorſus illæſi, extincto protinus igne hujus vi, prout retulerunt mihi teſtes oculati, inter quos illuſtris Comes Franciſcus Verdugo. Neque tamen de ullo pacto cum Dæmone quovis ſuſpectos Sancta Inquiſitio invenit, licet vitæ nõ omnes ſint uſque adeò inculpatæ. Undè ſequitur hanc vim purè naturalem, & non moralem eſſe. Erat ex illorum numero quispiam Religioſus, qui cum per forum obambularet, (urbem non memini, habeo autem ab illo qui præſens fuit,) ubi viperæ venales erant: apprehenſa una ejusdem os pectori ſuo, caudam verò ori admovit, quam cum morſu læderet, ſe ipſum morderi & vulnerari coëgit,

git, & dum qui aderant, hominem perditum conclamarent, ille ſumpta aqua & ſputo adſperſa mox ebibit, & absque omni noxâ fuit. Vocantur hæc dona gratis data, in quibus tamen eſt magna latitudo. Magis verò probabile eſt hanc vim ſanativam non eſſe moralem, qualis fuit Apoſtolorum aliorumque, qui ſuper ægrotos manus ponebant & benè habebant, quia tum manus illæ ad ſanitatem nullam vim naturalem obtinebant, ſed cura illa per Angelos peragebatur, ſputum verò illud aquæ vim confert, qualem habent alia Medicamenta, quandoquidem effectus infallibilis indè ſequi ſolet. Tertiò veriſimile illud ſputum ſeu ſalivam non habere ejusmodi vim ſanativam ex ſe, ſed per impreſſionem ab imaginatione illam concipere. Nam ſi ex ſe illam haberet, ad quid neceſſe prius aquam illa aſpergi? annon magis efficax ſi absque aqua deglutiatur. Atque hæc ratio eſſe videtur, quod ſaliva hominis jejuni ſerpentem necat, quia nimirum ab imaginatione illa & appetitu nocendi ſigillum ſibi impreſſum habet, quod Archeo (Ariſtoteles calorem vitalem, Galenus calidum innatum, alii Spiritum appellant) perturbationem & ex ea perniciem affert. Quia enim tum imaginatio concipit ideam ſerpentis & hujus privationem, fit ut ideam hujus ſeminalem ea ratione invadat. Annon ſpuere ſolemus quandò aliquid deteſtamur? & tamen idem facimus dum laudamur? atque ita ſaliva eadem benevolentiæ & averſionis fit Subjectum & nuncia. Sanatio eodem modo fit per illud ſputum & per quodvis aliud arcanum. Sicut ergò perturbatio fit per ſpeciem expreſſam, ita neceſſe illius quietem per ſimilem ſpeciem Archeo induci. Neque verò aculeus ſcorpii lædit, niſi vulnus à cupiditate nocendi ſigilletur. Et morſus â dente humano illatus, venenum ex eodem appetitu habet, qui ſi absque animo nocendi fiat, eſt innoxius, quandoque etiam ſalutaris. Neque quomodocunque ſpuunt, ſed mentem quaſi totam in hoc ſputum colligunt & per illud auferre intendunt, quidquid eſt ſibi infeſtum. A virtute imaginativa utriusque progenitoris principia noſtri ortus immutari conſtat, undè illorum vitia & mores hæreditare dicimur. Atque eò magis, quo illius actus veſtigium magis impreſſum

manet, juxta illud *fortes naſcuntur fortibus*, quia nimirum ſui ortus principiis illam ideam fortitudinis impreſſam & intextam habent. Undè jam elucere videtur qua ratione illa virtus ſanativa innaſci poſſit, nimirum per ejusmodi ideas, à quibus anima ex ſe ind fferens limitatur, ad hoc vel illo modo agendum. Sputum illud rationem habet arcani, ipſumque Archeum eo modo affectum reſtituit, ſuoque Archeo ſimilem reddit. Et licet in homine ſola anima rationalis ſit principium vitale, atque illius actus incommunicabilis, non tamen hunc elicere poteſt, niſi dependenter ab animâ ſenſitiva, quæ prius natura elicit ſuum actum, à quô proximè anima rationalis ad ſuum quoque actum determinatur. Inde ſequitur Archeum in ſputo quantumvis anima rationalis ab eo tum ſeparetur, retinere tamen illum actum in omni ſua perfectione, quam prius habebat, cum anima rationalis eidem unita eſſet, neque mutationi & paſſioni ſubjectum eſſe, quoniam ex ſe principium non eſt ullius actus interni, neque aliundè hunc recipere poteſt, neque proindè paſſionibus Archei, ſi eidem uniatur, ulla ratione moveri. Quæ etiam ratio eſt, quod ſanatores illi tametſi Sputum in ore habeant, non tamen per illud juvari poſſunt, quantumvis appetitum intendant & juvari cupiant, niſi prius in aquam ſpuant. Propterea quod quamdiu in ore continetur ob principium vitale, quod eidem tum ineſt, variis paſſionibus ſubjectum manet, & illâ pace rurſum exui poteſt. Hactenus D. Marci, ſatis argutè Salutatorum cauſam peroravit, quid autem illis opponi poſſit, ex antecedentibus ſatis conſtat, quare hic nihil repetimus ſed potius Sputatores illos res ſuas ſibi habere jubemus animo penitus ab ipſis remoti & alieni.

DISSER-

DISSERTATIO XIX. DE OSCULO CONTAGIOSO.

SUMMARIA.

§.I. *Ariſtotelis & Galeni de medio inter ſanum & ægrum diſſenſus conciliatus. Calor naturalis Medicinæ Miniſter.* II. *Contagionis cauſa putredo. Contagii quadruplex conſiderandi modus: Effluviorum è corporibus magna vis & varietas. Arcula in Templo Apollinis Græciam & Italiam peſte inficit.* III. *Morbi contagioſi. Albaras ſive elephantiaſis. Morborum contagioſorum requiſita.* IV. *Ad actum inquinationis concurrentia. Diverſitas corporum reſpectu contagii ſuſcipiendi.* V. *Morbi parentum ad liberos in generatione tranſeunt. Contagium mediante copula carnali propagatum. Varii illius recipiendi modi.* VI. *Oſculo morbi contagioſi diſſeminantur in Belgio & Daniâ.* VII. *Cautela de oſculis in Anglia & aliis regionibus lue Venerea infectis obſervanda.* VIII. *Faſcini origo & varia ſignificata. Incantator Hebræis audit congregator. Homines vultu & laudatione faſcinum inferentes an & ubi ſint, disquiritur.* IX. *Ildephonſi exempla de viſus faſcino examinata. Saturninus venenatus. Oculus noxius.* X. *Modus faſcinandi phyſicus. Felis venenato halitu homines enecat. Viſio qua viſio non lædit, ſed mala qualitas ex oculo egrediens.* XI. *Oculus invidi nihil valet. Vetularum Oſcula & commercia teneris infantibus ſerio vitanda.* XII. *Faſcinum naturale veneni naturam habet. Nobilis ex adſpectu vetulæ moritur. Quidam homines naturâ alios inficiunt. Notabilis in quibusdam animalibus proprietas obſervata.* XIII. *Infantum collo res turpes appenſæ ad avertendum faſcinum. Faſcinus Deus. Priapus. Obſcœnum unde? Præfiſcini. Pace veſtra, vel citra invidiam hoc dictum. Caligula Livori*

ſacra facit. Dea Cunina. Ter in ſinum deſpuere. Infamis digitus. Saliva luſtralis. Saliva virgo. Lutò è balneis frontes puerorum inunctæ. XIV. *Faſcinationis Magicæ effectus. Ex faſcino febris ephemera putris & mors. Icuncula cerea ad Diabolica maleficia. Duffus Scotorum Rex mirè à veneficis vexatus.* XV. *Marcus Marci in puncto faſcinationis notatus. Infans non niſi in propinquo à noxiis effluviis naturaliter læditur. Contactus operationis & quantitatis, corporalis & virtualis. Eberhardus Epiſcopus Trevirenſis veneno perit. Morbi trans naturam incurabiles.* XVI. *Sagæ in Perſia hominum corda devorant, eosdem dirè intuentes.* XVII. *Cadaver ſine auxilio caloris alteri noxium eſſe nequit.* XVIII. *In morientibus & demortuis aliquamdiu Spirituum reliquias remanere ratione & exemplis oſtenditur. Motus in demortuis obſervati. Peſtis ex cadaveribus mortuis in bello orta.* XIX. *Contagionis ſeminaria extincto calore nativo non delentur prorſus. Lædens ſine patientis aptitudine non lædit. Oſculum cadaveroſum.* XX. *Puella cadaveroſum fœtorem ex ſingulari corporis proprietate emittens. Epileptici pueri oleo ſuccini inuncti ſepulchrale quid redolent. Remedium contra oris fœtorem.* XXI. *Puella ex oſculo mortua. Paſſiones animi, dolor, indignatio, lætitia, amor, timor & pudor multis mortem afferunt.* XXII. *Defectus caloris vitalis in corde proxima mortis repentinæ cauſa. Caloris vitalis defectus unde? Calor vitalis flammæ externæ comparatus.*

§.1. NOtiſſimum eſt Philoſophi axioma: ἐναντία παράλληλα μάλιστα φαίνεται III. *Rhetoricor. cap.* 2. Oppoſita juxta ſe poſita magis eluceſcunt. Sanè inquit *Ariſtoteles Lib.* 5. *Ethic. cap.* 1. ſæpenumero è contrario habitu, habitus intelligitur contrarius, ſæpè verò etiam ex rebus habitui ſubjectis, habitus ipſe. Nam ſi bona corporis habitudo & firma conſtitutio nota ſit, nota erit & mala, & cognitis iis, quæ firmam corporis conſtitutionem efficiunt, firma quoque corporis conſtitutio cognita erit, & rurſus ex hac ipſa, ea quæ bonam corporis habitudinem efficiunt. Si enim bona corporis habitudo ſoliditas carnis eſt, neceſſe eſt malam corporis habitudinem, carnis raritatem eſſe; & quod vim habet efficien-

efficientem firmæ conſtitutionis corporis, id ad carnis ſoliditatem gignendam neceſſariò valebit. Sunt ergò ſanum & ægrum reſpectu hominis contraria immediata, inter quæ nullum eſt medium, quæq; circa proprium naturale & utriusq; ſuſceptibile Subjectum ita ſe habent, ut alterutrum eorum ipſi ſemper ex neceſſitate Subjecti inhæreat. Natura enim hominis ſibi ſemper alterum eorum determinat. Quia fieri nequit, ut inveniatur homo ſine ſanitate aut morbo. Idem confirmat Ariſtoteles *Lib.4. Topicor.cap.3.* & ratio ſuadet. Nam ſi genera non habent medium, nec ſpecies illud habebunt. At verò æquale & inæquale, naturale & innaturale ſunt genera ſanitatis & morbi, ſed illa ceu contradictoriè oppoſita nullum habent medium. Ergò nec ſanitas & morbus. Porrò ſanitas eſt proportio, morbus improportio; at inter proportionatum & improportionatũ nullum datur medium. Ergò nec inter morbum & ſanitatem. Contra Ἰατρῶν παῖδες ex mente *Claudii Galeni* contra Ariſtotelem inter ſanum & ægrum medium dari ſtatuunt. Si verò penitius negotium examinetur, patebit, litem non de re, ſed de verbis tantum agitari. *Ariſtoteli* ægritudo eſt malitia & intemperies complexionis, ſanitas verò eſt debita conſervatio & bonitas ejusdem. At apud Medicos quælibet complexionis intemperies non dicitur ægritudo, ſed illa quæ cum operationum animalium aut vitalium aut naturalium læſione conjuncta eſt. Nam etiamſi ſtatim ac morbi incipiunt, ſuam eſſentiam obtineant, ut docet *Galenus Lib. de loc. affect. cap.2. & Lib. de Morb. temp. cap.1.* Rationem tamen morborum non ſubeunt, quousque manifeſta ſit ad ſenſum in operationibus læſio. Idem *Lib.1. de Sanitate tuendâ cap.5.* Sanitas enim habet latitudinem ſecundum quam poteſt in homine reperiri, juxta eundem Medicum ac Philoſophum acutiſſimum, *Lib. Art. Medicin. cap.7.* ubi hæc leguntur: Quo fit ut tota latitudo ſanitatis inter partes, quarum ſingulæ latitudinem habent non parvam, dividatur. Erit autem prima quidem ſalubrium corporum, ſecunda neutrorum, tertia inſalubrium. Poſt quæ deinceps ſequuntur, quæ jam ægrotant corpora, quæ ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguuntur.

 Quare

Quare ſequenti *cap.*8. ægra corpora vocari non patitur, quæ ab optimâ conſtitutione brevi tempore defecerunt. Sed hæc conſtitutio optima non eſt, quæ ab optimâ deflectit, neque morbus, quia ſenſibilium operationum læſionem non habet, ergò erit media diſpoſitio, neutra dicta. Quare ſi ſenſum fecerimus Judicem & non rationem, inter ſanitatem & ægritudinem neutra diſpoſitio eſt conſtituenda. *Galen. Lib. 1. de dif. Sympt. cap.*1. *Lib.* 5. *de ſanitate tuendâ cap.* 4. *Art. Medic. cap.* 82. Imò nulla eſt ægritudo tam contraria vitæ, quæ omninò ſanitatem excludat, quia ut optimè docuit *Ariſtoteles Lib. 7. Metaphyſic. cap.* 9. In quocunque corpore ægri manente vitâ ſemper aliqua ſanitas vel portio ſanitatis remanet, id eſt, calor naturalis, qui præcipuè ſanitatem efficit. Medicus & Medicamenta ſunt tantum Inſtrumenta, ille autem eſt artis Miniſter, teſte *Hippocrate Lib.*1. *Epid. Sect.* 2. *textu* 51. Sicut natura medicatrix. *Id. Lib.*6. *Epid. Sect.*5. *textu* 1. *Conf. Caſpar Bravo de Sobremonte Ramirez, Reſolut. Medic. part.* 3. *Diſput.* 1. *Reſolut.* 5. §. 2. *Laurentius Scholtzius à Roſenau, Epiſtolar. Medicinal.* CCXCII. *columnâ* 518. *Edit. Hanovienſis in fol. Anno* MDCX. *D. Zacutus Luſitanus de Medicorum Principum hiſtoriâ Lib.*5. *Quæſt.* XXXII. *p.m.*866. *Edit. Lugdunenſ. in fol. An.* MDCXLIX.

§. II. His prælibatis poſt Conſiderationem OSCULI SALUTARIS ad CONTAGIOSI ſpeculationem & examen accingor. Contagium generaliter acceptum eſt affectus tranſiens de Subſtantiâ in Subſtantiam eamque deſtruens mediatè per convenientiam materiæ & contrarietatem formæ, interveniente alteratione caloris indebitè concoquentis humidum, ut celeberrimo Medico *Iohanni Baptiſtæ Montano in Lection. ſuper artem Curativam ad Glauconem de febre peſtilentiali & de Contagione in* 2.1. *Avicennæ* placet. Statuit nempe putredinem cauſam contagionis, & hunc modum corruptionis eſſe dicit, ut in febre peſtilentiali cum materiâ putreſcerent

ſcerent humores cordis : In febre ſine materiâ vel incaleſceret ſubſtantia cordis propter putredinem, & quaſi peſtilentem hecticam fieri, vel putreſceret ipſum cor, & tum quidem ſtatim homines extingui, ut docet *Galenus*, inquiens : Quod Medicamentum excogitabis ad putredinem quæ cor occupavit ? Alias etiam contagium quadruplici ratione conſiderari poteſt, vel prout eſt morbus impreſſus, denotans præternaturalem affectum, introductum per communicationem vel contactum, ab alio corpore taliter affecto : vel abſtractè, quoad naturam ſuam ; hoc reſpectu eſt venenoſa qualitas : vel prout eſt in actione, effluxu & operatione, atque hoc reſpectu eſt actio inficiens & contagioſa : vel tanquam medium communicationis & contactus atque hoc reſpectu eſt inquinamentum μίασμα ſeu effluvium Magnam autem μιασμάτων quæ è corporibus exhalant varietatem & miram vim eſſe, res ipſa demonſtrat. Quædam è propinquo & contactu ſolo lædunt, quædam mediante aëre, cui quod lenta ſunt & glutinoſa, inhærent, detrimentum afferunt, quædam etiam univerſum corpus, quædam partem, quemadmodum in phthiſi afficiunt. Morbus Gallicus ſolo contactu, ſicut converſatio quarundam vetularum junioribus maritis nocet, quia ex his omnibus vis maligna à putredine vel venenata qualitate orta emanat. Cæterum ut corpus à corpore, natura à natura juxta *Hippocratem in Libro de flatibus* differunt, ita & ea quæ à corporibus effluunt. Quæ enim hominibus nocent, alia animantia non lædunt & è contra. Conſtitutiones aëris intemperatæ, ſordes etiam quæ ex terrâ vel aquis, vel aliis locis exhalant, corpora quidem poſſunt ad morbos ſuſcipiendum prædiſponere, imo cauſam præbere, ut putredo iſtum gradum, qui νοσερὰν ἀπόκρισιν habeat, conſequatur, ſed niſi μιάσματα è corporibus exhalent, & aëri communicentur, contagioſos morbos, qui mediante aere de corporibus in corpora feruntur, non efficere valent. A primô verò, in quo putredo ad iſtum gradum pervenit, ut morbidam expirationem exhalet corpus, tantum mali

poteſt

poteſt emanare, quod integram domum inficiat, & mille hominibus afficiendis ſatis ſit, ita ut in progreſſu mali non ſolum integræ urbes, ſed regiones aërem malignum & plenum inquinamentis habeant. Quemadmodum M. Antonii temporibus, ex arculâ in templo Apollinis μιάσματα primò emanarunt, & univerſæ Græciæ & Italiæ pernicioſa fuerunt. Et ſæpe ex una veſte vel alia re exhalâſſe, hiſtoriæ docent. Foventur autem & multiplicantur inquinamenta illa in aëre craſſo & impuro, ſicut fervore nimio acuuntur, & aëris impulſione de loco in locum feruntur, ac puriſſimo etiam aere, dum perflatur, franguntur.

§. III. Quaproptor omnes illi morbi (verba pono *Arnaldi Villanovani in ſpecul. Introduct. Medicinal. cap.* 88. *de rebus contra Naturam*) ſunt contagioſi, qui corporibus imprimunt ex approximatione ipſorum ad corpora patientia, morbos illos, & hi communiter ſunt lepra, ſcabies, variolæ, febres peſtilentiales, apoſtemata venenoſa, maximè in locis anguſtis, epidemia, phthiſis, ſcrophæ &c. *Avicenna* 2. 1. *doct.* 1. *c. ult.* §. Et eſt præterea ex ægritudinibus quædam, quæ denuo ad alium tranſit, ſicut lepra, & ſcabies & variola & febris peſtilentialis, & ulcera putrida, & præcipuè cum domus ſtrictæ fuerint. Similiter cum vicinus fuerit ſub vento, & ſicut ophthalmia & præcipuè ei qui oculis eum intuetur, & ſicut congelatio, cum imaginatur aliquis, quod acetoſum illud operetur, & ſicut phthiſis & Albaras (ubi ſub nomine Albaras antiquus codex legit impetiginem) cætera cutanea vitia comprehendit. Nam ſub uno exemplo reliqua intelliguntur, ex *Galeni* 3. *acut. com.* 42. Maximè quod Arabes, ut conſtat ex *Avicenn.* 7. 4. *Tract.* 2. *cap.* 9. ſub nomine Albaræ nigræ elephantiaſin intelligant, Affectum ſcilicet, qui cutem craſſam atque inæquabilem reddit, livor adeſt tum cuti, tum oculorum albis exeduntur partes manuum ac pedum ſummæ, ex quibus ſanies livida, ac fætida emanat, fit ut ex hac virulenta ſanie exhalet halitus, tetra eminentique conditione, præditus, vicina corpora fædaturus, ut *autor definitionum* habet apud *Zacutum de Medic. Princip. hiſtor. Lib.* 6. *hiſt.* 1. *p.* 908. *conf. Marcell. Donat. Hiſtor. Medica mirab. Lib.* 1. *cap.* 4.

cap.4.p.41.ſeqq. Ejusmodi autem morbi peculiaria habent requiſita: Primum quidem eſt *Putredo quam habet humor, in loco determinato conculcatus & transpirari prohibitus*, qui cum ſit lentus & humidus, putredini multo magis eſt obnoxius. Neceſſariam vero ad contagium eſſe putredinem hinc patet, quod nullus morbus poſſit dici contagioſus (hoc eſt ſibi ſimilem affectum in alium inducturus) niſi communicet vaporem ita notabiliter infectum, ut ſufficiat alterius humores vitiare, quod probat *Ariſt.7.problem.4.* Sed ea vaporis ita infecti copia à ſolo putrido calore moveri poteſt, ut ab uno corpore alteri communicetur. Igitur putredo neceſſariò concurrit in omni affectu contagioſo. Suadetur, quod licet aliquid è corpore effluat, benigna aut prava infectum qualitate, ut tantus, qualis requiritur exſurgat vapor, magna requiritur humorum agitatio, (non enim exſurgere poteſt à quieto) quæ non niſi à putreſcente calore efficitur. Nam innatus emendat malitiam fomitis, nec ita movet aut agitat, nec patitur ita infectum producere vaporem. Non exurens, qui etiam dicitur extraneus ab *Ariſt.4.Meteor.2.* cum validus ſit nimiumque intenſus, quare hic diſſipat, attenuat, & diſſolvit ſeminarium mali, qua ratione ſub fervidæ æſtatis calore plerumque ſedatur peſtis. E. ſolus calor putredinoſus neceſſarius eſt ad omne genus contagii, quod ſpectatur in morbis per viciniam, exſpirationem, tranſpirationem, decubitum aut quemvis alium adhærentiæ contactum, aut fomitem ſeminarii relicti in veſte, in ſtragulis, domo aut quavis aliâ materiâ apta ad ſuſcipiendum, diuque ſervandum. Eſt E. putredo præcipua & communis contagii cauſa, ut ſine illa contagium fieri non poſſit in morbis. Secundum requiſitum, eſt *elevati vaporis lentor, quo hæreat, permiſceatur & immoretur per tempus ſufficiens ad agendum inficiendumque.* Nam ſi facile tranſeat, diſſipetur aut exhalet, non poteſt eſſe contagionis ſeminarium in alio, ſed tantum perexiguum aut debile. Tertium eſt *eminens qualitas in elevato vapore quæ valdè immutet humores alterius.* Cum enim hæc qualitas contagii naturam & actionem ſequatur, neque hæc fiat, niſi à proportione majoris inæqualitatis, videtur magni-

tudo contagii ad eminentiam ſeu majorem efficaciam ſuæ qualitatis referenda. Quartum requiſitum eſt *ex ſitu humoris deſumptum, ex quo inficiens vapor exſurgit.* Nam ſi locus cutaneus ſit & externus, quia magis integra minusque mutata afflata aura, facilius inficit vicinum corpus. Hinc ſtrumæ, tinea, ſcabies, elephantia, Gallica lues, impetigo & multi alii cutanei morbi promtius contagium inducunt, quoniam præter vaporem lentum & pravum, partem occupant externam.

§. IV. Ad actum infectionis vel inquinationis tria requiruntur: *Perſona, ſeu corpus inficiens, quod communicat. Secundò* μίασμα *virulentum transmiſſum, ſive communicatum. Tertia perſona recipiens infectionem.* Perſona communicans contagioſum morbum, non alienat eum à ſe, communicando alteri, ſed emittit virulentas quasdam exhalationes, quæ invadunt alterum, inficiente non exiſtente libero ab hoc malo. Perſonæ communicantes non ſunt æquales, ſed quædam majori cum vehementia imprimunt ideam mali ſociis ſuis, quædam autem remiſſiore noxa illud propagant. Miasmata illa, ſive inficientia ſeminaria, quæ de corpore in corpus tranſeunt, à nonnullis vapores vocantur, ab aliis Spiritus, propter eorum ſubtilitatem & penetrationem, non verò quod expertia ſint corporeitatis. Quid enim vetat illa pro corpuſculis ſubtilioribus inviſibilibus, exhalantibus ex infectis corporibus ejusdem naturæ, & inficientibus pro ratione corporum infectorum ex quibus emittuntur, accipere? Particulæ iſtæ venenatæ materiam habentes contagioſam agiles ſunt & penetrativæ, ut inſinuent ſe ipſas per poros aliorum corporum, alterataeque fermentantur & operantur ad alterationem & mutationem novi receptandi, tingendo id labe ſimili, referente naturam earum virulentam. In perſonis infectis ingens differentia & varietas occurrit. Sicut enim corpora inficientia quoad virulentiam differunt, & vel magis vel minus ſunt contagioſa, ita & recipientia ad recipiendum contagium inæqualiter diſpoſita offenduntur, quibusdam fortiter malum rejicientibus, aliis facilè cedentibus & imbibentibus virulenta iſta pollutorum corporum effluvia.

fluvia. Nulla enim cauſa tam efficax eſt, quæ citra patientis aptitudinem agere poſſit, ut 1. *de diff. febr. c.* 45. *& lib. de cauſis morb.* 1. teſtatur *Galenus*. Cum actus ſint in patiente diſpoſito, *Ariſt. lib.* 2. *de anima c.* 2. Hæc eſt cauſa, quare in conſtitutione peſtilenti, quæ maximè eſt contagioſa, *Problem.* 7. aliqui non incidant in peſtem, ut Senes Melancholici, & qui laudabiles habent in corpore humores, hi enim maximè reſiſtunt. Et ſicuti ſeminarium contagionis ſemper lædit, quando tamen eſt imbecillum, morbos concitat leviores, & quandò corpus ad diſſimilis morbi generationem diſpoſitum eſt, tunc ſimilis morbus in ſpecie non generatur, ſed in malignitate. Atque hæc diverſitas eſt omnium corporum reſpectu contagii cujuscunque naturæ id fuerit, quod experientia in contagio peſtilentiali multoties docuit. Etſi enim eidem diverſi æqualiter fuere expoſiti, nihilo tamen minus aliis pereuntibus quidam ſalvi evaſerunt. Imo quidam ſocii fuerunt lecti peſte infectorum, & tamen illæſi manſerunt; alii magnâ diſtantia remoti & averſi ab infecto, peſte corrupti occubuerunt. Exemplo ſit infans qui duabus nutricibus peſte infectis lactatus, ſuperſtes remanſit, ut obſervavit *Ioachimus Camerarius*, relatus à *Iohanne Schenkio lib.* 6. *Obſervat. de Peſte*. Indè ne mireris, ſi adſtantes coram cadavere peſte emortuo, lue peſtiferâ non fuerint infecti, cum ad recipiendum venenum peſtiferum non eſſent diſpoſiti.

§. V. Porrò quoq; modus recipiendi contagium tam in morbo hæreditario & per generationem propagato, quàm in adventitio varius eſt, & juxta hunc partes recipientes ſuam determinationem admittunt. Quod autem morbi contagioſi §. 3. enumerati hæreditarii ſint, quotidiana experientia, valida ratione ſuffulta comprobat. Si enim ex pituitoſo pituitoſus, ex bilioſo bilioſus gignitur, ex lienoſo lienoſus, cur ex Gallicato Gallicatus, ex elephantico elephanticus, ex epileptico epilepticus, ex podagrico podagricus, & ex phthiſico phthiſicus non progenerabitur? Semen enim à ſanis ſanum, à morbidis morboſum decidit. Et ex vitiis in parentibus fixis & radicatis ſimilia vitia in filiis, nepotibus &

 deſcen-

deſcendentibus oriuntur. Quippe quocunque morbo pater cum generat, tenetur, cum ſemine transfert in prolem, ita ut non minus morborum, quam poſſeſſionum hæredes fiant. Hoc modo maternus ſanguis primum fœtus alimentum, ut altera eſt temperamenti & conſtitutionis cauſa, ita & morborum & affectuum, quos mater eo tempore patitur. Traducuntur enim in his duabus ſubſtantiis parentum vitia, quæ licet in primis annis, dum vigent ac præſunt humiditates & principia naturalia ſint robuſta, delitеſcant & non appareant, poſtea tamen per adoleſcentiam abſumpta nativa humiditate, tunc ea elucent, & in actum morboſum deducuntur. Quare ſi hæreditaria vitia inſunt in toto corpore, partibus præcipuis, cerebro, corde, jecore, ventriculo, cur in aliis ignobilibus partibus & infimæ ſortis membris ea conſpici negabimus? Quia nempe Spiritus genitivus, qui eſt inſtrumentum facultatis formatricis, omni ſpirituum genere illuſtratur. Hac ratione non ſolum in mẽbris nobilibus, ſed & infirmis, ut pilis, artubus & aliis ſtigmata & mille defectuum ſortes à parentibus derivatæ in filios, nepotes & familiam totam ſæpe tranſeunt. Aliter ſe res habet in morbo adventitio, poſt nativitatem acquiſito. Si infans inficiatur à nutrice labe fœdata, tunc virus illud intus latens certam partem afficit, & externis quibusdam notis vel inſolitis Symptomatis ſe ultro prodit. Poteſt etiam à depravato corpore malum in purum ſubjectum mediante copula carnali transfundi, quem modum contagii contracti *D. Daniel Sennertus pract. lib. 6. part. 4. cap. 4.* his verbis exponit: Et quidem viri à fœminis infectis hoc malum contrahunt, quia in Venere propter Spirituum concurſum & per motum utero calefacto, vapores ex malignis humoribus in utero elevantur, qui à membro virili raræ conſtitutionis abſorbentur, & in venas recipiuntur. Vir verò infectus ſanam mulierem inficere poteſt, vel per membrum virile, ſi id infectum & exulceratum habeat, vel per ſemen, etſi membrum virile ulceratum non ſit, vel utroque modo: Quamquam enim ſemen in viris non ſemper plane corruptum eſt, cum videamus multos viros infectos hac lue (venerea) generare: alteratum tamen &

infe-

infectum eſt. Unde non ſolum ſoboles hanc luem contrahit, ſed & fæmina infici poteſt. Nonnunquam contagium communicatur alteri vel per ſudorem aut vaporoſam tranſpirationem corporum ſocialium nulla præcedente vel antegreſſa copulatione, ut inter virum & uxorem, ſive uxorem cum marito cubantem; vel per lectum & veſtimenta cui venenata effluvia inhærent; vel per lactationem & lactitionem infantum. Quandoque enim infans illud nutrici communicat, non raro etiam ab infante ex infectæ nutricis mammis recipitur: idem tamen contingit ubi os ori aretius applicatur, aut poculorum commercium exercetur.

§. VI. Ex his quilibet procul dubio capit, quid per *oſculum contagioſum* intelligi velim. Sane illud cum morbis contagioſis æquè latè patet, vaſtas regiones pervagatur, & non niſi iisdem terminis includitur, quibus principium & origo ejusdem mali terminatur. Tali modo Scorbutum & luem Veneream propagari longè certiſſimum eſt, uti *Gregorius Horſtius obſervation. Medicinal. ſingular. part. 2. append. ad librum ſecundum ſectione prima de Scorbuto, aſſerit pag.* 213. ſcribens: Manifeſtum hinc eſt, in quonam potiſſimum *Scorbutici mali contagium* conſiſtat, & in alios diſpoſitos tamen, propagetur, nimirum *in oſculis mutuis, poculorumque commerciis*: illis alterius halitus oris fætidus, inſtar bene olentis Moſchi trahitur, quo Spiritus omnis actionis autores inficiuntur: his ſaliva fætida communi potus materia diluta ebibitur. Quid ergo mirum, quod in Hollandiâ malum ſcorbuticum facilimè ſerpat, & in exteros etiam hoſpites graſſetur, cum ibidem *tot oſcula, quot ſalutationes*, præſertim apud fæminas, easque non ſolum Juvenculas (à quibus exoſculatis fortè minor expectanda noxa, tum quod malo dicto non admodum obnoxiæ, tum etiam quod, ſicut Poeta dicit; *Mollia* ſemper *oſcula* delectent: atquo quid jucundum ac delectabile magis, eò minus noxium, propterea quod appetitus ſequatur imaginationem, cujus in humores & Spiritus vis maxima non contemnendis rationibus ſtatuitur) ſed, proh dolor etiã vetulas, exſuccas, exſangues, ſolo aſpectu infantibus, æſtimativæ facultatis operatione deſtitutis adhuc,

 hor-

horrendas; quæ ſi absque *oſculo* ſalutarentur, de maxima injuria, contemptuque inſolito conquererentur? Quid mirum quod in Civitatibus Anſeaticis & inferiori Saxonia tam uberi proventu Scorbutus ſeminetur, cum rarius in una menſa convictores aliquot inveniantur, inter quos non quidam ſint ſcorbutici? At hoc non obſtante, mos nihilominus communis obſervatur, ut pocula ſint communia, plerumque tantæ magnitudinis, ut vix impletione ſecundâ ſit opus, in quæ non ſemel, d. multoties inter bibendum ſaliva ſcorbutica deponitur, & à vicino ad vicinum, (nefas enim eſt & inhoneſtum in his locis apud plebejos extra ordinem cuidam hauſtum propinare:) unà cum potulenta materia communicatur. Hæc ille. Conſonat *D. Thomas Bartholinus de Medicina Danorum domeſtica, Diſſertat. 9. p. 386.* hæc proponens: In uſu poculorum vulgaris error eſt, à paucis obſervatus, quod uno ſcypho vel cantharo omnes convivæ contenti ſæpe ſint, ampla enim & capacia cum ſint nobis poculorum genera, antequam evacuetur unum, ordine menſæ accumbentes circumit omnes. Dici non poteſt, quam id propagando Scorbuto inſerviat, ſi quidem & halitu & ſaliva Scorbuto infectus cantharum inficit potumque, vicinoque labem iſtam, ſi ea careat, communicat

- - - Sicut grex totus in agris
Unius ſcabie cadit, & porrigine porci,
Uvaque conſpecta livorem ducit ab uva.

§. VII. De morbo autem Gallico *Zacutus Luſitanus in Praxi Hiſtoriarum admirandâ, lib. 2, cap. 1. p. 266.* ita diſſerit: Morbus hic à diverſis cauſis emanat, quæ vel univerſales ſunt, vel particulares. Illa eſt maxima cœli in caliditate & tumiditate intemperies, aut malignus alicujus Planetæ aſpectus; hæc enim omnia ad putredinem diſponunt. Particularis cauſa, eſt vel externa vel interna. Ob illam interdum Gallicum venenum venereo obſcæno contrahitur concubitu, quod frequenter accidit; aliquandò à nutrice ab infante, ſæpè *ſolo oſculo*, ſola veſtium aut indumentorum converſatione, *poculo*, ſed ferè ex concubitu emanat. Quando ex nutrice *aut oſculis* contrahitur, tunc lingua cum ſit mollis, ſpongioſa

&

& laxa,& cum ea ob viciniam gingivæ,palatum & guttur inficiuntur primò. Si ex infante virulenta ejaculetur,tũc mammillæ & papillæ nutricum afficiuntur, & hac de cauſa virulento humore in altas ſedes ſerpente, totum corpus deinde labe conſpurcatur. Quapropter hunc morbum eſſe contagioſum contactu & fomite experimento fit manifeſtum. *Eduardus Maynvvaringius Medicus & Practicus Londinenſis in Hiſtoria & myſterio Luis venereæ cap.* 7. *Si contagium hoc,* inquit, *recipiatur per oſculum, ut ſi inficiens ſcabioſa habeat labia, vel os ulceroſum, tunc genitalia ſalva evadunt & infectus characterem accipit in ore vel labiis. Quapropter audax quædam & temeraria eſt conſuetudo ſalutandi per oſcula quosvis peregrinos & hoſpites.* Si autem honeſtatis cauſa oſcula ut inter Batavos, Gallos & Anglos diſtribuenda ſunt, nec absque humanitatis læſione negliguntur, conſultum utique fuerit, in actu oſculandi non apponere os apertum ori, ne halitus & ſaliva commiſceatur, d. potius ore genas contingere; hoc enim modo absque ullo valetudinis præjudicio non ſolum conſuetudini gentium ſatisfacere, ſed etiam periculum infectionis evitare licebit. Similiter in compotationibus peregrinus caute mercari poterit, ſi convivarum turbæ immixtus vitrea pocula, quoties evacuantur, toties aqua frigida elui curet, id quod politioribus Gallis, Belgis & Anglis in diverſariis publicis nitoris & ſanitatis gratia frequenti in uſu eſſe obſervavi. Alia remedia præſervantia contra iſtiusmodi oſcula hic non attendo. Non ſum Medicus, nec pharmaca miſceo, nec medendi methodos docebo. Videant, quibus talia ſunt curæ, illuſtrium Medicorum lucubrationes de memoratis morbis evulgatas. De Lue Gallica ſollicitè egerunt *Sebaſtianus Aquilanus, Caſpar Torella, Antonius Muſa Braſſavolus, Iohan. Baptiſta Montanus, Vlricus Huttenius, Iohannes Benedictus, Nicolaus Maſſa, Petrus Andreas Matthiolus, Nicolaus Leonicenus, Hieronymus Mercurialis, Ludovicus Mercatus, Hieronymus Capivaccius, Ludovicus Isla, Chriſtophorus Guarinonius, Iohann. Almenar, Aloyſius Lobera, VVilhelm Rondeletius, Victor Trincavellius, Rodericus à Fonſeca, Balthaſar Brunerius, Felix Platerus, Reinerus Solenander, Iulius Cæſar Claudinus,*

Anto-

Antonius Maria Venuſtus, VVilhelm Fabricius Hildanus, Gregor. Horſtius, Iohan. Schenckius, Nicolaus Fontanus, Paulus Renealmus, Zacutus Luſitanus, aliique à Matth. Morono, in Directorio Medico-Practico p. 155. ſeqq. allegati, *edit. Lugdunenſ. in 8. An.* 1650. De Scorbuto proſtant primarii, *Rembertus Dodonæus obſervat. cap. 33. Fonſeca, tom. 1. Conſil. 2. Iohan. Iacob Genathius Diſputat. Dec. 4. Diſp. 8. & 10. Decad. 6. Hildanus centur. 5. Obſervat. 5. Horſtius Obſervat. part. 2. append. tractat. ſpecial. Schenck. Obſervat. l. 7. fol. 920. Daniel Sennert. inter opera. Iohan. Vittichius conſil. 72. f. 521. Balduin. Ronsſeus Epiſt.* 31. Cur Scorbutus familiaris ſit apud Amſtelredamum? Hieron. Reusner, exercitationibus ſingular. *Petrus Foreſtus Obſervat. l. 19. & 20. Bartholinus de medicina Danorum Domeſtica, Diſſertat. 3.* & alibi paſſim in eodem libro.

§. VIII. Idem Judicium de aliis morbis contagioſis PER OSCULUM alteri communicatis, ferendum erit. Ecquis enim dubitet phthiſin à conjuge ad maritum mediante Oſculo, vel inhalatione morbidorum effluviorum devenire? Sed ex oculis & naribus etiam prodeuntes halitus aliis corporibus maximum ſæpenumero detrimentum inferre, quin imò Faſcinum procurare, experientia, quæ ſola κριτήριον ἁπάντων ἐστὶ βεβαιότατον, *certiſſima omnium judicatrix* juxta *Galenum lib. de ſimpl. Medic. facult. cap. ult.* teſtatur; & hic pluribus illuſtrare nobis haud grave erit. Primò quidem à Falce vel Faſcia videri poteſt dicta Faſcinatio, Faſcinus vel Faſcinum, quaſi id genus Incantationis vox ſignificet, quod certis ligaturis, quas περιάμματα & περίαπτα Græci dicunt, obligamenta *Eutropius lib.* 3. nuncupat, perficitur; aut quod quaſi ligentur iis, quos faſcinum læſit, quia & Hebræi Incantatorum vocant חובר quaſi congregantem, quod Magicis nexibus & adjurationibus congreget & ſociet animalia magna & parva, ne noxam ullam afferant, vel quod ipſe conſortium cum Dæmone quærat, vel addat venenis verba, non iſtis minus metuenda ut *Dionyſius Voſſius in notis ad R. Maimonidæ de idololatria lib. cap.* 11. *p. m.* 155. conjicit, Feſtus à *fando* originem deducit, quam illa veterum perſuaſio credentium verbis, fando tum ab invidis malevolisque imo & benevolis

nevolis impenſius laudantibus, tum à laudaturis faſcini avertendi gratia factis, in vexiſſe videtur. Faſcinum poſt varias acceptiones quas *Iohan Lazarus Gutierrius Medicus, opuſculo de faſcino, Lugduni Anno 1653. excuſo, dubio* 1. evolvit, quandoque pro ludificatione ſenſus & læſione per artes magicas factâ accipitur, ut cum magi faciunt hominem apparere aliorum aſpectibus Leonem, cornutum, aut in aliam figuram mutatum: deinde pro maleficio, oculis verbis aliisque rebus alteri illato: rurſus alias pro infectione, contagione, virulenta lue, tabe, aliove morbo per oculos aut verba aliis immiſſo. Illam ultimam acceptionem hoc loco præcipuè attendemus, ſecundum quam dicuntur homines & alia animalia faſcinari, ipſa viſione ſeu aſpectu faſcinantis, vel etiam ſola laudatione aliisque verbis. Dari hujusmodi faſcinum, hoc eſt viſum ſolum & verba quorundam hominum vim habere naturalem ad alios dicto modo faſcinandos, maxime pueros & pulchros, Græci, Latini & Arabes argumentis evidentiſſimis coacti conſtanter aſſeruerunt, quæ opinio apud Chriſtianos quoque in hodiernum uſque diem altas radices egit. *Plinius* certè ex *Iſigono & Nymphodoro Lib.7. hiſt. nat. cap.2.* affirmat, in Africa familias quasdam effaſcinantium eſſe, quarum laudatione intereant probata (πρόβατα id eſt pecora, putant interpretes dicere velle, *Muret. var. lect. l.1. c.3.*) areſcant arbores, emoriantur infantes. Eſſe ejusdem generis in Triballis & Illyriis, adjicit & *Iſigonus*, qui viſu quoque effaſcinent, interimantque quos diutius intueantur, iratis præcipuè oculis: Quod eorum malum facilius ſentire puberes. Itaque hi oculo, illi faſcinabant lingua. Idem narrat *lib.9. cap.4.* Hoc faſcinandi maleficio præcipuè fœminæ pollent, duplices in oculis pupillas habentes, ut loco ante citato commemorat. *Plutarchus lib. 5.* συμποσιακῶν *quæſt.7.* ex Philarcho tradit Thibios qui olim circa Pontum habitaverunt, non infantibus modo, ſed adultis etiam exitium attuliſſe: Obtutu enim eorum ſpiritu ac ſermone affectos tabuiſſe & ægrotâſſe, idque ſenſerunt, ut apparet, convenæ ſervos inde emptos educentes.

Riolanus in Appendice Epiſtolarum Reineſio-Daumianarum pag. 6. iſta quæ de Triballis & Illyriis in hiſtoriam *Plinius* congeſſit, fabulis accenſet, fabulæque hoc dediſſe locum exiſtimat quod aſpectu fero & truculento fuerint, ex oculis enim iratorum veluti ſcintillæ micant. Ut enim Arimaſpi crediti ſunt Monoculi, quod ad Cynoſuram collimando (erant nempe inſignes ſagittarii) oculum unum clauderent, & Pſylli crediti ſunt reſiſtere ſerpentibus, quod uſu confirmata audacia venenum ſuctu mox retraherent, Theſſali, quia primi ex equo pugnârunt, falſam de Centauris opinionem invexerunt: ita Triballi & Illyrii crediti ſunt faſcinare, quod viſus ferocia aſpicientes terrerent. Hæc *Riolanus*. Ejusdem ſententiæ eſt *Henricus Nicolai de Magicis action. exercit. 9. p.* 212. ubi inter cauſas quæ faſcinum inferre creduntur, & hanc refert, perſuaſionem nimirum & imaginationem teneri timidique animi, vetulam deformem & quandoque horrida nota, ut Triballi & Illyrii, geminâ pupillâ conſpicui inſignem intuentis. Familias quasdam laudatione effaſcinantes in Africa fuiſſe nos Plinio ex *Iſogono & Nymphodoro* referenti, quia *Gellium* habet conſentientem, admittimus, fuit enim terra illa, & præcipuè in ea Ægyptus Magiæ ſedes, è qua ſuperſtitionum monſtra in alias regiones migrârunt, ut nullum dubium ſit familias quasdam dæmoni magis addictas, veneficio magico, quæ faſcini monſtra ediderunt, produxiſſe, dæmone ex pacto nocere volentibus cooperante.

§. IX. *Iohannes Ildephonſus apud Gutierrium opuſc. cit. dub. 3. num.* 40. teſtatur, memoriæ fide omni dignæ proditum eſſe, inventos fuiſſe, qui ubi attenta mente marmora adſpicerent affabrè elaborata, illa protinus in partes diſſiliiſſe. Idem aſſerit, notiſſimam eſſe hiſtoriam cujusdam Valentini Equitii, qui cum ex gravi morbo convaluiſſet, & patinas in menſa appoſitas adſpiceret, ſolo adſpectu illas findebat in partes. Idem tamen *Gutierrius* ad hæc Ildephonſi ſequentia reponit: *Valeſius* inquit, *pag.* 147. cordatè aliquandò dixit: mirabilia audiuntur multa, videntur pauca. Neque mihi vitio daretur, ſi illorum eventuum teſtimonium optarem, cum Joh. Ildephonſus ex aliis nobis illas dederit hiſtorias, in qui-

quibus utrique credendis facilè decipi poſſumus. At demus comiter caſus illorum hominum marmoreas columnas viſu ſolo confringentium, non credam id virtute naturali factum; undenam illud probari potuit? Non divinâ, ut evidens apparet. Ergò ſi tale accidit, Dæmonis operâ accidit. Sic contigiſſe dabo alterius Equitis Valentini hiſtoriam, qua ratione compellar credere, diſtantem horum hominum viſionem, marmoream opulentamque fabricam naturaliter comminuere poſſe, præcipuè cum actio ſit immanens? Præterea jurejurando affirmat Ildephonſus quendam convaleſcentem cum à muliercula de vi faſcinandi ſuſpecta aſpiceretur, illico in cibi faſtidium, & alia fermè lethalia accidentia incidiſſe, nec ab illis liberari potuiſſe, niſi per antidotum contra faſcinum adhiberi ſolitum. Alium vero honeſtæ vitæ Sacerdotem, ex gravi ægritudine ita infectum eſſe, ut omnes ſibi appropinquantes, niſi robuſtiſſimæ forent complexionis, ſtatim malo affectu inficeret. *Philoſtratus in Apollonio Thyaneo* ſcribit fuiſſe quendam Saturninum in Epheſo, qui intuitu homines necavit. Quamvis autem tactu, lingua, aliiſque membris faſcinatio fiat, oculus tamen præcipuum ejusdem organum eſt. Nam ab oculis animalium noxii quidam ac maligni halitus prodeunt ad res quæ videntur, non quia apprehenſio unius immediatè vi imaginationis corpus immutet alterius, ut plurimis viſum eſt, ſed per motum cordis, cujus immutatio tranſit ad oculum, à quo infici poteſt aliquid extrinſecum, præſertim mutationi valdè obnoxium; quemadmodum menſtruatæ mulieris oculus inficit ſpeculum maculiſque adſpergit; eodem modò infecti & tabidi, quorum oculis aer inquinatur, flores corrumpuntur, & beſtiolæ quædam aut enecantur, aut vehementer offenduntur. Quapropter Arabes jure affirmant, mulieres menſtruatas ſolo adſpectu præſertim intento, infantes tenerioreſque pueros, puberes, adultos, maximèque pulchros valde lædere. Oculis autem maximè faſcinatio fit, quod quæ venenum habent, magna ex parte in extremis geſtant, quæ morſu feriunt, in capite ut cherſydrus, muræna, vipera &c. Deinde quia facilius conceptum venenum intenti ad

 nocen-

nocendum ex oculis ejaculantur, quod ſine cute ſint. Vide *Ramirezium in Pentecontarcho cap.31. Dionyſ. Carthuſian.lib.1.de venenis cap.17. Fracaſtor. lib. de Sympath. & Antipath. Valeſium lib. 4. Cont. c. ult. & in libro de ſacra Philoſophia in com. c. 68. Iohan. Bravum lib. de Pſyllis & Marſis fol.* 81. *Valleriolam lib.2. obſervat.* 4. & 7. *Antonium Carthaginenſem , lib. de faſcinatione. Thom. à Veiga lib.1.de dif.febr.c.4. Paulum Zacchiam lib.2.quæſt. medico-Legal.tract.2.q.6.*

§. X. Faſcinatio ergo ex ſpiritu faſcinantis per oculos faſcinati ad cor ipſius ingreſſo provenit, qui ſpiritus à calore puriore ex ſanguine progignitur, & quidem talis ſpiritus eſt, cujusmodi eſt in nobis ſanguinis humor, qui ſimiles ſibi radios per oculos quaſi per vitreas feneſtras emittit. Hujus argumentum, quod *Ariſtot. Libro de Inſomniis cap.2.* refert, mulieres nempe menſtruatas ſanguineis guttis ſpecula ſæpe fœdare. Eſt enim vapor ſanguinis tenuiſſimi, qui aſpectum fugit oculorum, & in ſpeculi ſuperficie craſſior factus apparet, cum in rariore, aut minus terſa materia non appareat: Eſtque ut violentus aculeus, ſanguineus ille vapor, quem ſpiritum nominamus, qui oculos diverberat, & cum à percutientis incitatur corde, percuſſi præcordia, quaſi ſedem propriam repetit, & cor repercutit, & ut peregrinus ſanguis, atque alienus proprium faſcinati inficit ſanguinem, unde ægrotatio faſcinationis, quæ idcirco teneriorem ætatem magis lædit, quod molliori ſit corpore, & minus feri- enti queat reſiſtere. Modum faſcinationis *Plutarchus Lib.5. ſympoſiacon quæſt.7.* attigit, explicatius autem *Heliodorus lib.5. AEthiopicæ Hiſtoriæ* his verbis proponit: Sic ſe res habet; Hic aër nobis circumfuſus per oculos, nares, halitum aliosque meatus ad profunda penetrans, & ex qualitatibus exterioribus eò ſecum ferens, qualis influxerit, talem etiam quibus excipitur, habitum ingenerat. Itaque ubi aliquis livore percitus res pulchras intuetur, circumſtantem aërem maleficâ qualitate replet, ac proprium ſpiritum acerbitatis plenum in proximum quemque contorquet. Spiritus autem utpote ſubtilis ad ſpiritum uſque & medullas ipſas pervadit, ac plerisque morbus fit invidia, ac proprium acce-

accepit nomen faſcinationis. Jam vero illô etiam conſidera, charides, quam multos ſanè oculorum ægritudo, quam multos etiam peſtis tabes corripiat, cum tamen nunquam tangant eos, qui iis morbis laborant, nec aut lecto aut menſa eadem participent, ſed cum eundem tantum hauſerint aërem H. I. Quibus verbis innuere vult res ſingulas habere ſuam ſphæram radioſam quâ ambiuntur, magis minusve diffuſam. Neque eandem poteſtatem agendi & patiendi, neque ſemper eandem vim noxæ radiis ineſſe. Hyæna nonniſi in umbra nocet, Catoblepa & lupi demum ſi radii antevertant. Sphæram hanc radioſam majori ex parte conſtituunt effluvia quæ ex corporibus exhalant, & vel natura ſua ac per ſe, vel per accidens fiunt pernicioſa, veneno aliunde aſſumto. Ita felis bufonem lambendo halitum lethalem quo homines necabat, contraxiſſe ferunt, *Salmuth. Centur. 1. Obſervat. LIX.* At verò ratio veneni per ideam conſtituitur, undè intoxicari idem erit, quod ideam recipere à veneno, quæ vel necat extinguendo vitæ flammam vel corrumpit ideas ſeminales abolendo, vel depravat actiones illarum idearum transplantando. Ex quibus omnibus tandem ſequitur, quod faſcinatio ſive infectio, quæ duo hic nobis pari paſſu ambulant, non ab ipſa viſione, qua viſio eſt, proveniat, nec viſio per ſe ullam in alio alterationem faciat, ſed potius quod alteratio oriatur ab aliqua venenata qualitate, manente in putridis humoribus, aut vitioſa ipſius intuentis complexione. Quæ qualitas intenſa imaginatione propter odium vel amorem ſpiritibus vitalibus communicatur, & non tantum pervenit ad os & nares, ſed etiam ad oculos, & ex oculis, ſeu potius eorum cavitatibus erumpens aerem proximum malo ſuo inficit, & una cum aere infecto devehitur uſque ad eum, qui faſcino inficitur. Vide *Delrium Lib. 3. Diſquiſit. Magicar. part. 1. quæſt. 4. ſect. 1. & ibidem Franciſcum Valeſium de ſacrâ Philoſophiâ cap. 68. Gutierriũ l. c. nec non Athanaſium Kircherum de Magnete Lib. 3. par. 9. cap. 2. Anton. Mizaldum memorabilium Centur. 2. num. 33.*

§. XI. Nihilominus tamẽ verũ eſt, trucẽ vetularũ aſpectũ deformi ſuo ſqualore ac tetritudine infantulos poſſe terrere, & terrore

poſtea ac timore concitare humores, ac facere ut citius morbi erumpant, ad quos tenellum corpuſculum jam erat diſpoſitum ac præparatum. Et hæc veriſſima cauſa eſt, cur vulgus dicat, vetulas aſpectu ſuo faſcinare pueros, cum tamen non aſpectus quà talis, id faciat, ſed ſolum quatenus cauſa eſt concitationis, humorum & morbi inde ſecuti. Præclarè *Baſilius M. Concione de Invidia apud Matthæum Dreſſerum Lib. 2. Rhetor. p.m.* 513. diſſerit: Invidos opinantur nonnulli ſolo aſpectu nocere, ut benè alioqui habentia corpora, & vigore ætatis ad ſummam pulchritudinem erecta, ab invidis colliqueſcant. Undè ſanè moles tota univerſim contrahitur, quaſi perniciofus aliquis fluxus ab illis derivaretur, quo homines marceſcerent & corrumperentur. Verùm ego iſta relinquo, utpote quæ fabuloſa, & ab aniculis in gynecæo conficta eſſe videntur. Hoc tamen affirmo, cum mali dæmones animos ſibi conformes in hominibus reperiunt, tunc ſuo arbitrio illis abutuntur: undè fit, ut oculis etiam invidorum, tanquam adminiſtris pro ſua voluntate utantur. Quærit *Valeſius, Delrio, Gutierius* & alii: Unde vulgaris illa faſcini nata ſit opinio de oculo faſcinante per viſionem, & ore faſcinante laudando? Idem reſpondet & cum ipſo alii hac ratione: quod pueri qui ſolito craſſiores pulchrioresque ſunt, à fœminis viriſque occurrentibus ſolent attentius adſpici, laudari, palpari, motitari, in ulnas & palmas accipi, & quia veriſſimum eſt dictum *Hippocratis*, habitum qui ad ſummum bonitatis attigit, eſſe periculoſum, nec diu in eodem ſtatu permanere, infantuli illi ob teneritudinem facilè ex inopinato in magnum aliquod vitæ diſcrimen incidunt, quod cum fit, vulgus non intelligens cauſam tam repentinæ mutationis, & ſuſpicioſum in malum, culpam in adſpicientium ac laudantium oculos & verba conjicit, quos cum quotidiè puerulі pulchelli & obeſuli plurimos habeant, facilè anus aliqua rugoſa & deformis in hoc numero reperitur, & quia hoc genus tetrum, moroſum & odioſum eſt, ei potius adſcribitur noxa quam cæteris. Ab infantibus itum ad agnos, equos, ſegetes, arbores & alia. Unde pecudes partu & lacte privantur, equi contabeſcunt, ſegetes uruntur, areſcunt arbores, ac tandem

omnia

omnia ruunt in pejus. Aliquandò tamen vetulæ malignæ, uti *Bartholomæus de Spinâ Quæſt. de Strig. cap.* 8. obſervat, Diabolum invocant, verbis inordinatiſſimis, & in nomine ejus OSCULANTUR pueros ad perdendum eos; ut per earum legitimas confeſſiones cognovimus. Quâ ex re debent omni ſtudio prohibere parentes, ne vetulæ infames vel ſuſpectæ pueris appropinquent, vel eosdem oſculentur, aut quidquam eis offerant vel tradant. Hoc enim maleficæ valdè deſiderant, ut eos inficiant, & Dæmonibus obſequantur.

§. XII. Proinde omnis faſcini pernicioſa qualitas proximè ad veneni naturam accedit. Sicut enim venenum totum quod invaſit ad ſui virulentiam convertit; ita quæcunque corpora faſcino correpta ſunt, in venenatam & corruptam tranſeunt ſubſtantiam. Qualitas in faſcinatione duplex eſt, alia occulta, quam internam vocamus, alia manifeſta, quæ in primis quatuor qualitatibus ſedem occupat. Calida vel calefaciendo corrodit, & uſque ad cor penetrans, corpus diſſolvit, vel inflammat & paulatim calefacit. Frigida ſtuporem inducit, cor immobile reddit, viſcera obſtruit & refrigerat. Sicca humiditatem abſumit. Humida per putredinem partem à parte ſeparat. Unde varias faſcinationis differentias cognoſcere licet. Ex his omnibus conſectarium deduco: dari quosdam à nativitate faſcinatores qui etiam non volentes aliis noceant. *VVeinrichius Comment. de Ortu monſtror. cap.* 15. fuit, inquit, in nobili familiâ, qui ne adſpectum quidem ferre potuit intuentis ipſum vetulæ, ex eoque caſu aliquandò è convivio mortuus elatus eſt, cum vi ad intuendam pertractus eſſet. Quemadmodum enim inter animalia quædam ſunt, quæ reliqua ferè omnia odere & perſequuntur, ut ſerpentum genus; ita & inter homines quidam ſunt, qui reliquos odio habent, ob alieniſſimam conſtitutionem humorum & complexionis, verba ſunt *Fracaſtorii de Sympath. & Antipath. cap.* 18. Cæterum præter *Plinii* adductum teſtimonium de quibusdam in Africâ familiis faſcinantibus, ratio firma eſt in promptu: Primò ſicut in herbis, lapidibus & animantibus inveniuntur admirabiles virtutes ſanan-

di; ſecundò ſicut reperiuntur plures homines qui ingenitâ facultate & nativâ quadam contrarietate ferarum morſibus reſiſtunt, earumque venena infringunt, vel etiam ſanandi dono præditi ſunt, quemadmodum *antecedenti Diſſertatione* demonſtravimus: Ita & in aliquibus hominibus malefica & noxia qualitas nocendi à nativitate eſt ingenita, ut viſu etiam nocere credantur, quorum in oculis & toto corpore venenum naſcitur, *Plinio loco citato* aſſerente. Concors enim eſt Philoſophorum acroama, *ſi in naturâ rerum unum contrarium reperitur, dari quoque debere alterum.* Quod verò reperiantur Pſylli & Marſi quibus gratia juvandi & benefaciendi conceſſa eſt, ex Hiſtoriarum conditoribus innotuit. Ita *Matthiolus* novit complures, qui ſimpliciter nullo artificio, nullisque verbis, aſpides, viperas prorſus citra incommodum capiebant, quamvis ſerpentes ipſas pedibus calcarent & manibus comprimerent, aut diutius in nudo pectore geſtarent. *Lib. 6. in Dioſcoridem cap. 40.* Ex regno animali novimus ictis à ſcorpione ſcorpium ipſum qui vulnus inflixit, tritum & percuſſo loco impoſitum ſuæ plagæ ob cœcam quandam naturæ proprietatem, remedium eſſe, juxta *Dioſcoridem Lib. 6. cap. 44.* Sic dens ille qui caninus dicitur, à cane qui momordit, exemptus, aquæ pavores arcet. *Dioſcord. Lib. 2. cap. 39.* ſi folliculo indatur, proque amuleto brachio annectatur. Sic jecur canis, qui rabie exagitatur, toſtum, & in cibo à demorſis ſumptum hydrophobiam curat. *Dioſcorid.* ibidem.

§. XIII. Ad Antidota faſcinationi naturali reſiſtentia quod attinet, videatur *Dioſcorides Lib. 3. cap. 87. de alyſſo. Ruellius Lib. 3. de naturâ ſtirpium, cap. 38. Ariſtoteles Problem. 20. quæſt. 34. Plinius Lib. 14. cap. 4. Lib. 28. cap. 8. Matthiolus in Dioſcorid. Lib. 3. à cap. 135. ad 139. Gardanus Lib. 3. de Venen. cap. 15.* Hic ſolùm unum vel alterum antiquitatis ritum attendere juvat. *Hieron. Mercurialis Lib. 1. de morbis puer or. cap. 3.* in medio, ex Varrone prodit morem fuiſſe veterum, ad omnes faſcinationes avertendas, de infantum collo res turpes ſuſpendi; ubi per res turpes intelligit quamcunque rem turpem, & hoc non ſine ratione erat factum: quia ſi ulla ſit faſcinatio in infantibus, ſecundum Medicos & Philoſophos ea eſt,

quæ

quæ fit per oculos, quotieſcunque aut viri venenati aut mulieres attentè intuentur ipſos infantes. Veteres ergò illi ſapientiſſimi, ut averterent oculos iſtorum ab aſpiciendis infantibus, jure voluerunt res turpes appendi collo ipſorum, ut hæc fœda & turpia ſpectra facerent, ſicque mulieres attentè non adſpicerent. Hic FASCINUS DEUS ſive *Priapus, Mutinus à mutone, Tetinus à tenſione* dictus utramque paginam faciebat, quem pudendi maſculi formâ repræſentatum ceu faſcini fugatorem è collo pueris, velut amuletum, ſuſpendebant, ut intuentium oculos ſic depellerent, & omne faſcini genus averruncarent. Omnia enim turpia teſte *Plutarcho, Sympoſ. Lib. 5. Problem. 7.* malos invidorum oculos avertere crediderunt. Idcircò *inquit*, etiam faſcini genus putant ad tabem conducere exſerto ad incommodum viſu, ita ut imbecillius ſuſtineant dolores. *Iſaac Hortibonus Lection. Theocrit. cap. 5.* hic notat προβασκάνιον vocare *Plutarchum*, quod Latini amuletum, vel *mutinum*, recteque Gloſſarii autorem *mutinum* explicare προβασκάνιον ſeu πρόβασκάνλιον. Sic *Varro Lib. 6. de Linguâ Latinâ,* Quare turpe id obſcœnum, quod niſi in ſcenâ palam dici non debet. Poteſt vel ab eo, quod pueris turpicula res in collo quædam ſuſpenditur, ne quid obſit bonæ ſcævæ cauſâ. *Ioſeph. Scaliger in conject.* in hunc *Varronis* locum, *p.* 152. ſic ſcribit: Faſcinus vel faſcinum dicitur veretrum. *Horatius*: *minusve languet faſcinum.* Videtur ita dictum, quod depelleret faſcinationes, ut ex hoc loco cognoſcimus. Itaq; pro amuleto è collo pueris ſuſpendebatur.

Alii peculiari voce faſcino occurrebant, cum ſe vel alios laudarent, dicentes: Græce ἀβασκάνλως, Latinè *præfiſcini*, ex præ & faſcino, ut ad verbum ſonet, præter faſcinum, ἀβασκάντως, citra invidiam. *Appulejus in Floridis*: Igitur quod difficile factu erat, quodque revera arduum nobis exiſtimabatur, gratum eſſe populo, placere ordini, probari Magiſtratibus & Principibus, id *præfuſivè* (*præfiſcinè* legit *Muretus Variar. Lect. Lib. 9. cap. 3. Præfaſcine Florentinus apud Elmenhorſtium pag. 382.*) dixerim, jam quodammodo mihi obtigit. Utrumque præfiſcine & præfiſcini Latinè dicitur, quia *Macrobio teſte Lib. 1. Saturn. c. 4.* conſuetum id veteribus fuit,

ut his literis plerumque in fine indifferenter uterentur, ſicut priſtinè & priſtini, proclivè & proclivi, die quinti, modò die quintè pro adverbio copulatè dixerunt, cujus indicium hoc eſt, quod Syllaba ſecunda corripiatur, quæ natura producitur, cum ſolum dicitur de die. Confer *Gellii noct. Attic. l. 10, c. 24.* huc pertinent & illæ formulæ: pace veſtra hæc dixerim; quod citra invidiam dictum velim; abſit invidia dicto; venia ſit dicto ut inquit *Plinius l. 5. epiſt. 6.* bona veniâ dixerim, ut habet *Mamertinus in panegyri ad Maximianum.* Bona hora hoc exaudiat, ut *Quærolus Gildæ* quo de *Taubmann. in Comment. ad Plautum p. 1268.* noſtri dicunt, **Gott gebe daß ichs zur guten Stunde rede/ ꝛc.**

Alii rurſus certa quadam adoratione faſcinum ſolebant amoliri, græcam Νέμεσιν invocantes, ut conſtat ex *Plinio l. 28. hiſt. nat. c. 2.* item Neptunum. Quod propitia audiat Νέμεσις Dea Rhamnuſia! Cajus Caligula ſacra Neptuno, aliisque Diis faciebat, quin & Livori, ne qua invidia, ut agebat premeretur. *Dion Caſſius l. 29.* Deæ Cuninæ meminit *Lactantius lib. 1. divin. inſtit. c. 20.* atque à cunis dictam ait, eo quod infantes in cunis tueatur & faſcinum ſubmoveat.

Sed & deſpuendo repercutiebant invidas aut invidioſas laudes, & ſpei audacioris, ſi qua pulſaſſent mentem, veniam petebant in ſinum deſpuendo, quod non dubitem ex ſanctiore aliquo inſtituto profluxiſſe & in ſuperſtitionem tandem vertiſſe. Vid. *Plin. l. 28. c. 2. & 4. Theocritus Idyllio 6.* ternæ deſpuitionis mentionem facit Ὡς μὴ βασκανθῶ δὲ, τρὶς εἰς ἐμὸν ἔπτυσα κόλπον. Ne vero faſcino læderer, ter ipſe in gremium meum inſpui. *Tibullus l. 1. Eleg. 2.*

Ter cane ter dictis deſpue carminibus.

Et in fine ejuſdem Elegiæ:

Hunc puer, hunc juvenis, turbâ circumſtetit arcâ,
Deſpuit in molles & ſibi quiſque ſinus.

Perſius Satyra 2. v. 33. ſeq.

Ecce avia aut metuens Divûm matertera, cunis
Exemit puerum frontemque atque uda labella

Infa-

Infami digito & luſtralibus ante ſalivis
Expiat, urenres oculos inhibere perita.

Uda labella vocat, quia pueris edentulis ſaliva continuo fluit. *Infami digito*, i.e. medio, qui & impudicus, item verpus dicitur, quia cæteris contractis extendi ſolet in cinædorum & mollium notam, quod penem repræſentet. *Luſtralibus ſalivis*, i.e. expiatoriis, nam luſtrare, expiare & purgare ſignificat, unde feſta luſtralia quæ quinto quoque anno veteres celebrabant, ad quam puerorum luſtrationem *Perſium* alluſiſſe ſentit *Foquelinus in Comment. ad h. l. p.* 80. *Saliva* autem *virgo*, h. e. quæ ſtomacho jejuno manavit hic intelligitur, eam enim faſcinationes repercutere & ſerpentes necare autor eſt *Plinius*. *Urentes oculos* i. e. lumine & radiis faſcinantes, quos inhibere, ſive ſiſtere & avertere mater altera ſeu matertera potuit.

Cæterum nutrices & ancillæ è balneo olim lutum ad averruncandum faſcinum adhibebant, eoque digito ſuo frontem pueri inungebant. Id *Chryſoſt. hom.* 12. *in* 1. *Cor.* 4. *apud Urſinum Analect. ſacr. Volum.* 1. *Lib.* 1. *num.* 14. *p.* 25. his verbis innuit; Dicamne quod riſu majori dignum ſit? at at nemo accuſat nos intempeſtivitatis, ſi eousque ſermo nobis procedat. Certe qui ſordes velit expurgare, non gravabitur ſuas prius ipſius inquinare manus. Quid vero illud adeo ridiculum, mihi ſane non tale videtur, nam & ideo ingemiſco: lutum è balneo nutrices & ancillæ accipiunt eoque digito ſuo frontem pueri inungunt. Si roges, cui bono lutum? cænum? averruncando, inquient, malo oculo, invidiæ, faſcinationi. Conf. *Urſin. Analect. Vol.* 2. *Lib.* 3. *num.* 9. *p.* 132.

§. XIV. Deinde alia eſt faſcinatio Magica, à Dæmone pendens, qui ſtrigi aut venefico ex pacto ſive tacito ſive expreſſo nocere volenti cooperatur. Hujus enim conſortio faſcinum, maleficia, incantationes, præſtigiaturas fieri, ligari homines, ut cum propria uxore non concumbant, cum aliis maximè, fieri impotentes, ſteriles, philtris, poculis amatoriis, verbis prolatis, orationibus appenſis, geſtatis figuris, conjurationibus,

 chara-

characteribus & aliis mille modis mille experimenta ac teſtimonia confirmant. Vid. *Paulus Grillandus tract. de ſortilegiis quæſt. 3. num.* 19. *Baptiſta Codronchius l. 3. c. 6. de morbis venefic. Delrio, Disquiſit. magic. part. 1. quæſt. 3. Iohan Hucher l. 4. de Maleficiis. VVierus, l. 3. de præſtigiis dæmonum c. 18. Gemma geminus l. 2. de divin. Characteriſmis c. 4. Langius Epiſt. 38. l. 1. & 34. lib. 2. Fernel. l. 6. Patholog. 13. & lib. 2. de Abdit. cap. 16. Cardan. lib. 2. Contrad. tract. 2. cont. 7. Santorellus lib. 2. Anteprax. cap. 15. & 16. Marcell. Donat. Lib. 2. de Medic. hiſt. mirabili c. 1. Garcia Carrerius Diſputat. 37. ad libros de loc. affect. Paulus AEmilius lib. 2. Hiſtor. Franciæ. Martinus Cramerus Lib. 8. de rebus Polonis. Iohan. Cuſpinianus de Cæſaribus in Anaſtaſio. Franciſcus Georg. Venetus lib. 1. Problem. Scripturæ S. 216. 228. Iohan. Tritem. lib. 1. breviarii annalium Francor. 18. Plin. Hiſt. nat. lib. 9. c. 3. Caſſiodorus lib. 4. Variar. Epiſt. 23. Iohann. Haſſius Lib. 5. de paſſionib. mulier. tit. de concumbendi impotentia. Iohan. Marcus Marci à Kronland Phil. & Medic. D. nec non Prof. Acad. Pragenſis Celeberr. in ſua Philoſophiâ quam veterem reſtitutam* nominat, *parte 5. ſect. 3.* Philoſophis ſupra citatis modo non uſitato de faſcino philoſophatur, *p.* 565. ita diſſerens: Maleficium quandoque requirit irradiationem & certam diſtantiam objecti, unde neceſſe illud quod patitur, eſſe ſub radiis illius, quod in ipſum agit, ad cujus maleficii genus refertur faſcinum. Cum ergo faſcinum requirat certam diſtantiam quo illius vis eo pertingat, non videtur per radios viſibiles aut idealiter hæc contagio fieri. Tametſi enim oculi præ aliis partibus lædantur, cujus indicium lacrymæ atque tumor, corpus tamen totum etiam dormientis infantuli, aut viſu in aliis objectis occupato, faſcinum ſentit. Unde neceſſe effluvium quoddam corporeum eouſque produci, quod non aliter corpori incidit, quam halitus mulieris menſtruatæ ſpeculo, ſpiritumque inſitum atque hujus Archeum labefactat, vi narcotica oppilando, eo modo, quo umbra Hyenæ canes, cujus indicium oſcitatio crebra cum pandiculatione. Quam quidem oppilationem adducit idea ex admiratione individuoſa eidem effluvio impreſſa. Et niſi remedium citò adhibeatur, febris ephemera inde putris ac demum mors ſequitur;

quitur; confirmat hunc affectum illius remedium, ſuffumigatio nimirum ex certis herbis, & abſterſio per urinam ſeu aquam nitroſam, quam mulieres hic injectis ſcarbonibus ignitis parant, eaque halitu illo à ſuperficie corporis deterſo ipſum purum ac perſpicabile reddit. Amuleta vero & periapta, quæ contra faſcinum appendi ſolent, cujusmodi peciæ panni rubri, dentes apri & ſimiles phantaſiæ, partim ideas narcoticas cum effluvio diſſipant, partim objectum fiunt admirationis, quo in iisdem imaginatio malefica ſiſtat; quod ſi vero in majori diſtantia, & unde objectum aſpectabile non eſt, nec medium ejusmodi effluvio ſpirituoſo pervium læſio proveniat, & imaginatione malefica, cum appetitu nocendi, non dicetur faſcinum, ſed actio antipathica, quantumvis per aliud medium fieri videatur, cujusmodi icunculæ in nomine illius perſonæ quam lædere volunt, de cera vel alia materia fabricatæ, quod nefarium opus tametſi plerumque à ſacrilegis opera Sathanæ fiat, uti ex abuſu rerum quæ his admiſcentur, conſtat, fundamentum tamen habet in natura. Ex identitate enim Archei ſunt ideæ communes, à quibus ſubjectum mutatur. Et fabrica quidem ex intenſa imaginatione & hoſtili effectu per effluvia hac idea ſigillata rapitur in conſenſum, & prout fœtus in utero. Ab his vero Archeus maleficati mediante re aliqua, quæ ejusdem corporis fuit, patitur eo modo, quo ab unguento armario Archeus vulnerati. Idque potiſſimum contingit in otioſis, quibus mens occupata non eſt, nam qui ſuis abundat, extraneos motus non ſentit. Duffo Scotorum Regi, ut refert *Hector Boëthius Lib.* 11. *Hiſtor. Scotor.* Moraviæ, regionis Scoticæ apud Forres, proceres, veneficorum arte perpetuas vigilias nocturnas cum ſudore incredibili intentavere, ſic ut lenta tabe conficeretur. Militis indicio, cui concubina matris ſuæ arcanum ſcelus detexerat, deprehenſæ noctu veneficæ cereum Regis Duffi ſimulacrum, ligneo affixum veru ante ignem torrere, & carminibus recitatis, liquore Medicato perfundere. Dum ſimulacrum igni adhibitum torreretur, Rex in ſudorem ſolvebatur, carminibus autem recitatis perpetua tenebatur vigilia & ad liqueſcentem ceram macie con-

ficiebatur. Conſumptâ cerâ Regi mors imminebat. Perfracto ſimulacro veneficæ ſupplicio flammæ ſunt affectæ. Ea ipſa nocte qua hæc in Forrenſi arce ſunt acta, Regem languore levatum & nocte absque ſudore quieviſſe, poſtridieque redeuntibus viribus omnibus prompte omnia egiſſe, perinde ac ſi nulla adverſa valetudine fuiſſet detentus. H. I.

§. X V. Ego ſalvâ tanti viri auctoritate illa quæ de certa diſtantiâ ad faſcinum requiſita propoſuit, ad faſcinationem naturalẽ referenda eſſe cenſeo, ſi ſcilicet radii viſibiles ſive effluvia oculorum noxia corpus infantis inficiendum attingunt. Quod ſi verò infans à faſcinante propter locorum diſtantiam conſpici nequeat, & tamen malè habere incipiat, alterius potentiæ in maleficium ex propoſito influenti tribuendum erit, auxilio nempe Dæmonis, quia nihil ſive corporeum, ſive corporis expers agere poteſt in diſtans, niſi ſimul per media corpora agat. Proinde firmiſſimum axioma *Ariſtotelis Lib.* 1. *de Generat. & corrupt. cap.* 6. Omnem actionem naturalem fieri per contactum, æternæ manet veritatis. Contactus eſt affectus corporis alterum tangentis. Actio autem & contactus inter ſe dum miſcentur, in ſuo permanere nequeunt integritatis & perfectionis gradu. Itaq; neceſſariò alterantur. Nam alteratio nulla eſt absq; actione & paſſione. Undè contactus *Ariſt. Lib.* 1. *de generat. cap. cit.* eſt duplex, operationis & quantitatis. Contactus operationis ſeu alterationes eſt quidem corporum ſublunarium, ſed non eorum, quæ ſunt ejusdem generis, & quorum alterum tangit, ſed non tangitur, movet, ſed non movetur, ut qui quendam offendit, tangere eum dicitur, ſed non tangi viciſſim ab illo. Sed hic contactus caſum de infante faſcinato nõ tangit. Contactus quantitatis iterum duplex eſt, corporalis & virtualis. Contactus corporalis eſt corporum quorum extrema ſunt ſimul, ut in ſe agere & pati poſſint, *Ariſt. l.* 1. *de generat. c.* 6. Et hic ad faſcinationem phyſicam requiritur. Contactus virtualis eſt corporum à ſe invicem ſeparatorum, quorum unum agit in alterum virtute ſua, ita ut nihil repatiatur, quomodo Sol in hæc inferiora agit. Qui contactus homini naturaliter faſcinanti non competit, quia ab

inter-

interjectis corporibus mediis diſſipatur & frangitur, ut firmus conſiſtere non poſſit. Conſtat igitur, ſi ſubjectum ab altero remotum inficiatur; illud non vi naturali, ſed concurſu mali ſpiritus fieri. Deinde, quando faſcinum in majori diſtantia per icunculas cereas illatum dicit, fundamentum habere in natura, vereor ne cordati viri judicent Doctorem Marcum Lamiis patrocinari velle, quaſi omnes illarum intentiones per media naturalia tantum in effectum deducantur. Sed doceat quæſo Philoſophus acutiſſimus, undè icunculæ cereæ maleficâ ideâ ſigillatæ tanta vis ſuppetat, ut ſtatum ſani hominis pervertere, imo ipſam mortem accelerare queat. Naturaliter id contingere, nunquam, ſatis ſcio, probabit, ergò ab alio principio efficaciam recipiat neceſſe eſt. *Cardanus* equidem *l.* 15. *c.* 80. *de varietate rerum*, & *Iohannes VVierus l.* 3. *c.* 14. allegatam de Scotorum Rege hiſtoriam fabulis accenſent, quemadmodum omnia, quæ à veneficis perficiuntur vel pro meris ſomniis & phantaſiæ depravatæ erroribus, vel figmentis habent. Quod autem tali maleficio deteſtandi dæmonis ſatellites aliis, quibus iraſcuntur, ſæpe numero mortem inferant, vel ſequens relatio priori concordans ex *Chriſtoph. Braveri annalibus Trevirenſ. l.* 2. ad ann. M L X V I. indicabit: Refert ille Eberhardum Archi-Epiſcopum Trevirenſ. obſtinatam Hebræorum gentem ad Chriſtiana ſacra redigere voluiſſe, quare necem ejus quæſiviſſe Judæos. Excuſſis igitur diligenter conſiliis ante diem X V I I I. Cal. Mart. quo die proximo paſchali ſacro fonti, ex ritu Eccleſiæ Pontifex operam daturus erat, facta ex cerâ ad Epiſcopi ſimilitudinem imagine, Clericum ædis Paulinæ nomen ei erat Chriſtiano, ſed PſeudoChriſtianum ego potius dixerim, corrupere pretio, ut ad ſtygias has machinationes, imaginem eam undæ ſalutari immerſam ablueret, ac veluti infantem ſacro fonte tingendum, expiaret. Ubi igitur dies ſanctioris hebdomadæ extremus illuxit, Archiepiſcopus Pontificali habitu ornatus & ſtolâ incinctus ad ſacroſanctum lavacrum, cum honeſto Clericorum agmine prodit, tum vero Judæi præparatam jam maleficiis iconem lychnis

infe-

inferentes accendere, ea porro abſumpta & dimidiata Pontificem ſacris myſteriis inſiſtentem, vires omnino ſubito liquere. Elanguidus Antiſtes veneni afflatu, faſcinoque propemodum enectus abceſſit in ſacrarium; ibi poſitis coram Chriſti in cruce pendentis effigie genibus, fuſus in preces, caputque in Archidiaconi ſinum reclinans, ſpiritum exhalavit, cujus Epitaphium:

PAUSAT HIC EBERHARDUS TREVIRORUM ARCHIEPISCOPUS, QUI IN VIGILIA PASCHÆ SACRIS INSTANS OFFICIIS, EX CEREA IMAGINE PER JUDÆOS ACCENSA INFIRMATUS, AD SACRARIUM DUCTUS IBIDEM FLEXIS GENIBUS ORANS IN SACRIS VESTIBUS EXSPIRAVIT. ANNO DNI. MLXVI. XVII. KAL. MAJI.

Ego totum iſtud negotium Magia illicita perfici, in eoque diabolum choragum agere ſecurè aſſero. Nam ex plurimorum bonæ fidei ſcriptorum conſenſu innotuit, magicis artibus per certas ceremonias & actiones incendi poſſe libidinem, elementa turbari, aquam de cœlo pluere, aerem mutari, homines in alia corpora transponi, & morbos ferinos inſuperabiles induci, transmutatis noxiis ſuccis, à partibus ignobilibus ad nobiles, vel inſtrumentorum figura vitiata, vel immediatè per motum localem, vel illudendo ſenſibus, vel applicando activa paſſivis, vid. *Tholoſan. Lib. 34. Syntagm. jur. univ. c. 14. Chriſtoph. Landinus in Virgilii locum.*

Neſcio quis teneros oculus mihi faſcinat agnos.

Ex hoc venenato fonte ſcaturiunt morbi immanes, atroces, admirabiles, qui licet naturalibus ſimiles appareant, cum tamen cauſam habeant medendi arti haud quaquam obſequentem, jure à *Fernelio lib. de abdit. rer. cauſ. c. 16. trans naturam* appellantur; Qui remediis naturalibus applicitis in pejus ruunt, aliis vero trans naturam admotis conſaneſcunt.

§. XVI. Unicum adhuc idque memorabile de maleficio per intuitum parato addam. Cum nuper animo à ſeriis ſubducto

amæ-

amænitatis pabulum quærerem, variis exoticarum gentium hiſtoriis intentus, Arabicam forte fortuna veneficam offendi, quæ propter perpetratum ſcelus, quo juvenis Ormuſini cor devoraverat, in præſentia Petri Della Valle carceri incluſa fuit. Res uti geſta eſt, cum circumſtantiis lectori à laudato auctore Itinerarii parte 3. epiſt. 17. p. 218. his verbis exponitur: Es wurde ein altes Arabiſches Weib Nahmens Meluk gefänglich eingezogen / welche der Hexerey beſchuldiget worden / und daß ſie einen Jüngling / von Ormus gebürtig / welcher vor dieſem ein Chriſt geweſt / zu Combru aber erſt neulich ein Machometaner worden / bezaubert / oder wie ſie es in gemein nennen / ſein Hertz gefreſſen habe / welches ſie auß Rachgier gethan / weil dieſer Jüngling / anjetzo von den Machometanern Mahammed genannt / mit ihrer Töchter einer eine Zeitlang in Unehren zugehalten / dieſelbe aber hernach / auß weiß nicht was für Urſachen verlaſſen / geſtalten dann dieſer Jüngling / welcher ſich in einem jämmerlichen Zuſtand / und in Gefahr ſeines Lebens befande / ſelbſt einer von den Anklägern geweſen. Was die Weiſe derſelben Zauberey betrifft / ſo geſchicht ſie durch die Augen / und den Mund / in deme die Zauberinnen den jenigen / deſſen Hertz ſie freſſen wollen / eine gute Weile mit unverwendeten Augen anſehen / und weiß nicht was für Teuffliſche Worte heimlich bey ſich brummeln; wormit ſie durch Krafft ſolcher Bezauberung / und deß Teuffels Mitwürckung ſo viel zu wegen bringen / daß dieſelbe Perſon / ob ſie ſchon friſch und geſund iſt / in einem Augenblick in eine unbekandte und unheylſame Kranckheit fällt / wodurch ſie wie ein Schwindſichtiger / in kurtzer Zeit dergeſtalt außgezehret / daß ſie endlich darvon ſterben muß. Und dieſe ihre Würckung thun ſie bißweilen ſo geſchwind / daß ein Menſch / wann ſie ſein Hertz / wie ſie zu reden pflegen / gantz außgefreſſen / (dann ſie können es nach ihrer Kunſt / entweder gantz / oder nur zum Theil verzehren / und machen / daß ein Menſch gantz und gar / oder nur halb / und entweder bald / oder nach und nach außdorret) zum öfftern in wenig Tagen ſeinen Geiſt auffgeben muß. Die Inwohner nennen dieſe Art der Zauberey das Hertz freſſen; weil ſie in der Meynung ſind / daß der Teuffel der Zauberin Augen

dergeſtalt verblende/ daß ſie vermeyne/ daß deß Bezauberten Hertz und Eingeweid in Krafft ihrer Zauber-Wort/ unſichtbarer Weiſe auß ſeinem Leib herauß gehen/ und ſie daſſelbe eſſen/ woran ſie dann/ wie ſie vorgeben/ einen über alle maſſen angenehmen Geſchmack empfinden/ ſo gar/ daß ſie manchmahln/ ohne allen vorhergehenden Haß und Feindſchafft unſchuldige Perſonen/ ja ihre nächſte Bluts-Freunde auff ſolche Weiſe tödten: wie man dann von dieſer gefangenen Hexen außgegeben/ daß ſie vor etlichen Jahren ihre eygene Tochter auff ſolche Weiſe hingerichtet habe. Dieſes alles geſchicht/wie ſie ſagen/ weil ſie ihre Luſt hierzu antreibt/ daß ſie das Hertz einer Perſon/als eine ihnen ſehr annehmliche Speiß/ohne anſehung einiger Freund-oder Verwandſchafft freſſen müſſen/ und ſich deſſen nicht enthalten können.

Dieſen verfluchten Leuten nun gibt der Teuffel ſolche Perſonen in den Sinn/ über welche er/ wegen ihrer ſchweren begangenen Sünden groſſe Macht bekommen. Und daß deme alſo ſeye/ daß der Teuffel/ in dergleichen Fall/ dieſen Unholden den Luſt zu einer ſolchen Speiß eingebe/ nehme ich von einer gleichmäſſigen Geſchicht ab/ welche mir von dem P. Sebaſtian d'Jeſu, einem Auguſtiner auß Portugall/ und glaubwürdigen frommen Mann/ welcher zu meiner Zeit Prior ihres Convents zu Hispahan geweſt/ erzehlet worden iſt: Dieſer ſagte mir/ daß einsmahls an einem den Portugieſen zuſtändigen Ort/ an den Gräntzen deß glückſeligen Arabien/ (ich weiß mich nicht mehr zu entſinnen/ ob es zu Malcat oder Ormus geweſt) ein Arabier umb dergleichen Verbrechen willen gefangen worden/ den der Capitain oder Statthalter dieſes Orts/ehe er ihn hinrichten laſſen/umb ſich der Warheit dieſes Zauber-Wercks/welches in dieſem Land für ſo gewiß gehalten wird/ zu erkündigen/als er vor ihn gebracht worden/gefragt/ob er das inwendige auß einer Cucumern ohne öffnung derſelben herauß nehmen könne? welches der Zauberer mit Ja beantwortet/ als er nun einen Cucumern bringen laſſen/und der Zauberer in deß Capitains gegenwart denſelben eine Zeitlang ſteiff angeſehen/und ſeine Zauber-Wort heimlich geſprochen/ hätte er endlich geſagt/ er habe ihn gantz und gar

gar auffgegeſſen/nachdem man nun die Cucumern auffgeſchnitten/ wäre dieſelbe inwendig gantz lär geweſt. Dieſes iſt nichts unmügliches/weil der Teuffel/deſſen Hülffe ſich die Zauberer bedienen/ auß Gottes Verhängnuß / groſſe Macht über die untere Geſchöpffe hat/ſolches und noch ein mehrers auſſer allem Zweiffel thun kan. So iſt auch kein Wunder nicht/daß die Menſchen/welche vernünfftige/und von Natur ſo edle Geſchöpffe ſeyn/dergleichen Würckungen zu wegen bringen können / alldieweilen es gar leicht geſchehen kan/daß wo nicht die Seele wegen ihrer Vortrefflichkeit/jedoch zum wenigſten der Leib/als der unedlere Theil/dergleichen Würckungen deß Satans unterworffen ſey. Hierbey erzehlte mir dieſer Pater ferners / daß als ein ſolcher Zauberer / nicht weiß ich/ ob es eben dieſer oder ein anderer geweſt/den man umb dergleichen Verbrechens willen eingezogen/gefragt worden/ ob er das Hertz deß Portugieſiſchen Capitains eſſen können? Er geantwortet/ Nein/und darbey geſagt/ daß die Francken (worunter er alle Europeiſche Chriſten verſtunde/ welcher Name denſelben/ohne Unterſcheid/in Orient gegeben wird) etwas in der Bruſt hätten / welches ſie wie ein ſtarcker Harniſch beſchütze/und von ſolcher Härtigkeit ſeye/ daß die Zauberey keines weges durchdringen könne. Dieſes kan auſſer allem Zweiffel nichts anders ſeyn / als die Krafft der H. Tauffe/ welche die Rüſtung deß Glaubens/und die Freyheit der Kinder der Kirchen iſt/wider welche die Pforten der Höllen nichts vermögen.

§. XVII. Hactenus de effluviis vivorum corporum. Porrò quæritur, an ex jam demortuis corporibus noxia effluvia exhalent nec ne? De iis qui in confinio mortis poſiti ſunt teteros halitus exire nemo facilè dubitabit, num idem in defunctis accidat, de eo Medicorum ſententiæ diſſonantes reperiuntur. Quibusdam contra ſanam rationē videtur, ſtatuere, quod ex cadavere omni activitate innatoque calore prorſus deſtituto, meatibus adſtrictis & ob frigiditatem conſtipatis, per quos fuligo aliàs tranſit, putres humores perſpirare, alioſque contaminare poſſint. Nam tanta eſt inter ſymbola Sympathia concedentibus omnibus cum Philoſopho, ut non niſi inter vivos homines exiſtat. Undè etiam auctoritate Galeni exemplo poſito in Scorpio 3. *de loc. cap.* 7

 dicunt

dicunt,cætera vulnera venenata etſi lethalia ſint, non tam ſæva parere ſymptomata,quàm quæ ex animalium venenoſorum morſu accidunt. Conf.*Gal.Lib.de Inæqual.intemp.6. Dioſcorid. Lib. 6. cap.35.Fernel.Lib.2.de abditis rer.cauſis.cap.11.* Quod ipſum pulchrè exponit *Iohann-Andreas à Cruce, Lib.3. de Morſibus venenoſis,tract.5.Tit.de Curat.morſus venenoſi* his verbis: Nonnulli opinantur,quod vulnera illata ab animalis venenoſi viventis morſu ſunt multò graviora ac periculoſiora illis, quæ à venenato telo cauſantur. Nam venenum quod ab animali provenit valdè acutum ac penetrabile eſt,cum autore *Celſo* quilibet morſus virulentia quadam lædere ſoleat,quæ propria malignitate membri complexionem turbat & corrumpit, ac intrinſecâ qualitate cordi nocumentum afferre quærit. *Hac ille.* Atque hoc dubio caret,quoniam in partem de morſu apertam,vel ſalivam vel humorem caloris interventu eructat,cum quo virus in arterias,in omne denique corpus obrepit,& primùm ſpiritus, deinde humores,poſtremò ipſam partium ſubſtantiam inquinat & labefactat. Ut ergò cadaver noxium ſit & contagioſum,in proximique corporis ruinam & damnum ſui furoris proferat incommoda, debet habere adminiculantem calorem, ut vapore emiſſo vicinum corpus brevi admodum tempore afficeret,quo cum careat, & contagionis ſeminaria ſint finita, contagioſum eſſe nequit. Eandem theſin *Fracaſtorius*, Medicus & Poeta clariſſimus, qui rectius omnibus de contagio fuit ratiocinatus, confirmat, *Lib.1. de Contagione cap.12.* dicens: Mortuum autem animal contagionē eam non ſervat,qua tenebatur vivens,quoniam ſeminaria contagionis una cum calore innato extincta ſunt &c.Et in *initio capitis*,poſtquam dixerat,contagiones non uno modo ſe habere, nam aliæ promtiſſimè inhærent & afficiunt, aliæ ſeriùs, aliæ ſtatim ſe manifeſtant, ſubdit : omnes autem in vivo corpore natæ infectionem diſſeminare, in mortuo non. Ejus forſan conſilio & auctoritate ductus *Rondeletius* manifeſto experimento hanc ſententiam illuſtrare voluit , *Lib.de febribus, cap. de febre peſtilentiali* ita pronuncians : Quare corpora illa mortuorum, quæ amplius non exſpirant, nullum venenum

nenum ejaculantur, quod ſi aliquid contrahatur, id potius ab eorum pannis contrahitur, quàm ullâ alia re. Siquidem diſſecuimus aliquandò corpora mortuorum ex peſte, multis ſpectantibus ſtudioſis, ſine aliquo damno, propterea, quod in animali perit omne venenum. Quam ob rem ſi hæc vera ſunt, & tot eruditiſſimorum hominum expreſſis teſtimoniis comprobata, cur cadavera emortua vitioſos aut contagioſos halitus effundere poſſe aſſeremus?

§. XVIII. Verum enimverò, rationes & teſtimonia in contrarium ſolida ſatis & evidentia proſtant, quibus innixi affirmativam ſententiam hoc loco defendendam ſuſcipimus. Videmus in ipſis morientibus, interdum etiam in demortuis Scorbuticas maculas efflореſcere, quatenus copioſa materia peccans, vi ſuperſtitis etiam poſt mortem caloris à centro ad circumferentiam corporis movetur. Non enim abſurdum eſt, in demortuis quoque aliquamdiu caloris effecta ſupereſſe poſſe, licet mors extinctio caloris dicatur. Vid. *Gregor. Horſt. de Scorbuto Sect. 2. theſi 5.* Imò à ſpirituum vaporumque reliquiis in demortuis tremulos motus excitari videas, ſicuti ſequentia exempla edocebunt. Cum nobilis grandæva virgo in Daniâ extremum ſpiritum edidiſſet, officioſa mulier cauponarii oculorum ſupercilia claudebat, dumq; operi huic religione conſuetâ accingitur, ingens ex ore ſonitus prodit, quem ructum (inquit *Thomas Bartholinus Hiſtor. Anatomic. & Medic. Cent. 6. n. 4. p. 203.*) credo ex vaporibus in ventriculo concluſis ex hypochondriaco affectu emergentem. Poſtea in ferali menſa funus adornatur; conſuuntur à mulieribus amicis ſeu præficis ſepulchralia lintea, inter quas occupationes ſupercilia aperit cadaver, interturbatque ſuſceptas mulierum operas improviſa, terrorisque plena oculorum apertio, quam illæ neſcio cui miraculo, ego Spirituum reliquiis adſcribo, vel ciliis rigentibus ſerius clauſis. Aliud memorabile *Marcellus Donatus Lib. 2. de Medicâ hiſtoria mirabili cap. 3. pag. 144.* recenſet. Monialis quædam in Cœnobio D. Vincentio ſacro, cum per ſex menſes phthiſi laboráſſet, apoplexiâ repentè correpta, quæ in dextræ partis paraplegiam

terminavit, triduo poſt exanimata feretro imponitur. Monacha altera affinis ingemiſcens & lachrymabunda demortuæ manum DEOSCULATUM accipiens, ter validè conſtringi perſentit, tanquam miraculo perculſa, reliquas adſtantes moniales advocat, accurrunt, manum à mortua, validè comprehendi intuitæ mirantur. Nos cauſam naturalem indagantes cenſuimus, mulierem Deò dicatam non prorſus animam exhalâſſe, ſed remanſiſſe vitæ fomites & igniculos quoſdam, quales in præfocatis, & validâ apoplexiâ detentis non ſemel obſervatos ſcimus, licet ſenſus, motus, pulſus & reſpiratio ſint aboliti, undè motus illos conſtrictionis convulſivos excitatos in extrema extinctione putavimus, quod veritati conſentaneum eſſe magis affirmare poſſumus ex hiſtoria *à Matthæo Villano hiſt. ſui temporis l. 3. cap.* 46. deſcripta, ait namque Florentiæ Gualterio Buſtaccii Ubertini filio diſſecto publicè à carnifice capite, atque cadavere arcæ impoſito, dum ad Eccleſiam ſanctæ crucis humandum geſtaretur, adeo repente concuſſione valida ſponte exagitatum ut arcæ tabulata invicem disjungerentur, ac pene ex geſtantium humeris decideret, quod ad jactum baliſtariæ ſagittæ dum funus progrederetur perſeveravit, non ſine omnium adſtantium ingenti admiratione. Conf. *Fortunatus Fidelis de relationibus Medicorum lib. 4. cap. 6. p. m.* 523. *edit. Lipſ. in* 8. Anno MDCLXXIV. Porrò notiſſimum eſt, vel etiam iis qui prima Medicinæ limina ſalutârunt, ex cadaveribus mortuis in bello peſtem oriri poſſe, quare unanimi conſenſu Medici illa illicò eſſe cremanda imperârunt. In illis enim licet ceſſet calor innatus, refrigeratum ſit corpus, deficiatque exſpiratio arteriarum & minor ſit exhalatio, ratione tamen putreſcentis materiæ in corde, in venis, arteriis per tranſpirationem ſit ſufficiens evaporatio àd inficiendum aërem. Hujus rei manifeſtum ſignum præbet fœtor ingens, non niſi ab effumante calore plurimâque vaporum copiâ exſurgens ex ſordidâ circa viſcera putredine natus, quæ ad abſentiam nativi caloris, à quo antea coërceba-

cebatur, ſeſe inſolenter eructat. Idcirco ſi fœtentes vapores à cadavere elevati aerem putredinoſè inficiunt, quid mirum ſi ipſi à cadavere peſte emortuo elati corpora vicina inficiant peſte dira? Pernicioſius ergò multò ex peſtilenti lue emortuum corpus, quam ipſum ægrotantem attingere. Illud enim cum vehementiorem arguat cauſam, eminentiori quodam perdendi modo inficiendi vim habet. Nam quod in vivis calor effumans per patentes minimeque occluſas vias, reſpirationem videlicet & tranſpirationem efficere poteſt, id calor putredinoſus per hanc partem peragere valet efficacius.

§. XIX. Deinde, ſi canis rabidus emortuus inficit alios rabie dirâ, licet extinctâ animali emortuo contagionis ſeminaria videantur; cur homo peſte emortuus alios etiam non inficiet? Primum probant illuſtria eruditiſſimorum hominum teſtimonia. Nam *Cœlius Aurelianus lib. 3. acut. cap. 9.* narrat, Sartricem quandam cum chlamydem ſciſſam rabidis morſibus ſarciendam ſumeret, atque ore ſtamina componeret, & lingua pannorum ſuturas lamberet aſſuendo, quo tranſitum acus faceret faciliorem, tertia die in rabiem veniſſe. *Palmarius lib. de morb. contagioſis pag. 266. 267.* animalia ſtramentum in quo rabie perciti ſues decubuerant, deguſtantia contractâ primò rabie periiſſe vidit. Quare contagionis ſeminaria extincto calore nativo deleta non ſunt, ut perperam dicebat *Fracaſtorius*. Conſule *Sennertum lib. 4. de febr. cap. 2.* ad Rondeletii experimentum reſponſio hæc inſervit: Licet ſit veriſſimum, attamen non concludit. Nam ut bellè dicebat *Galenus lib. 1. de dif. febr. cap. 4.* nulla cauſarum ſine patientis aptitudine agere poteſt, alioquin omnes cum peſtilentibus converſantes morerentur, quoniam non quævis demorſa à rabidis aguntur in rabiem, ſed diſpoſita tantum. *Nicolus ſerm. 4. tract. 4.* ait: Ego vidi canem rabioſum mordere quendam anſerem, & dilaniavit de cute ejus multũ, cum ſanguinis effuſione, & tamen nullum malum accidens inde anſer paſſus eſt, & tamen erat canis ille valde rabioſus, quia

poſt

poſt valde parvam moram momordit quendam juvenem, qui inde factus rabioſus, mortuus eſt. Confer ſupra §. 4. hujus diſſertationis, item *Zacuti Luſitani praxin medic. admirand. lib. 3. obſervat. 43. p. 105. & obſervat. 44.* Ubi ſanguinem ſecta vena fluentem totum cubiculum ægroti infeciſſe bis ſe obſervaſſe teſtatur. *Rodericus Caſtrenſis Luſitanus lib. 3. de meteor. Microcoſ. cap. 4.* Nam ſi fætidus & graveolens eſt, mortem præſagit, ut notat *Petrus Foreſtus Lib. 1. de febr. 16.* Vocatus tempore peſtis ut inviſerem ægrum febri arreptum parum febrientem inveni eum aſpectu hilari, tactu miti, urina bona, juſſi ſecare baſilicam, nam plethoricus erat. Veſperi ad eum inviſendum è mola deſcendo, ecce caſum mirum vicini narrant, ex ſanguinis extracti fætore horrendo, tres miniſtros infectos veluti ſideratos occubuiſſe, ſubito & ægrum animam efflare inculcant. Hoc audito diſcedo. Confer *Valleriolam lib. 3. loc. com. cap. 18. Salium lib. de peſte cap. 5. Gemmam lib. 1. Coſmocritic. 13.* Inſuper obſervavit excellentiſſimus Dominus *D. March. Archiater Electoralis Brandenburg.* cum in Holſatiâ ageret, juvenculam civis Eccelferdenſis uxorem quam tenerrimè amabat, immaturâ morte obiiſſe. Hæc cum feretro impoſita eſſet, maritus ſuaviſſimæ converſationis cum vivâ inviolabiliter cultæ recordatus, illiusque deſiderio mirum in modum accenſus, emortuæ adſiſtebat, ejusque hianti ori ſubinde multis delibutus lachrymis, non ſine forti amoris impreſſione, OSCULA figebat; inde mæſtus viduus exſpirantem cadaveris halitum tantopere imbibit, ut CADAVEROSUM FOETOREM HORRIDIS OSCULIS contractum toto vitæ decurrentis ſpatio exhalaret. In hunc notabilem caſum Nobiliſs. & Excell. Dn. *D. Iacobus Barner. S. R. M. Pol. Medicus & Reip. Elbingenſis Phyſicus meritiſſimus, mecum propter ſingularem à multis retrò annis inter exteros intemeratè* exercitam amicitiam benevole communicatum, promptiſſimâ Muſâ, tale Epigramma effudit.

Quam vitæ ſociam vivam ſpiravit & alſit,
  Hanc etiam ſpirat morte ubi tacta cadit.
Sic mixtæ haud pereunt animæ, poſt fataque durant,
  Non tantum in mortem, ſic ſuperatque fides.

Ex

Ex quibus nemo non vel manibus palpare poteſt, etiam poſt egreſſum animæ ex corpore morbido vaporum aliquid per intus retentum calorem remanere, quod nobis probandum ſuſceperamus.

§.XX. Aliud exemplum fœtoris cadaveroſi exhibet *D. Sigismundus Schnitzerus apud D. Gregor. Horſt. Archiatrum Vlmenſ. Epiſt. Medic. lib. 2. Sect. 10. p. m. 500.* Virgo annorum XVII. in monaſterium ſancti ſepulchri Bambergæ Ann. MDCI. miſſa eſt, ut anno (quem ſic ſuo more vocant) probationis peracto, habitum monialis induta, ordini iſti manciparetur. Hæc prædictum monaſterium vix dum ingreſſa, fœtorem cæteris monialibus ſummè intolerabilem eructare animadvertitur, fœtorem inquam, quaſi putreſcentis cadaveris, ſive in eodem cum cæteris verſetur contubernio; ſive in ſua lateat crypta, (quam cellam vocant) hanc enim prætereuntes quoque odorantur, ita ut inprimis hujus virginis σῶμα quaſi σῆμα haud immeritò dici queat. Colore eſt florido, omnes functiones bene obit, de nulla corporis parte querela ulla, nulla, referentibus cæteris monialibus, menda: concludit tandem epiſtolam ſtatuens, putorem illum, non ab oris, ventriculi, uteri, aut alterius corporis partis vitio manare; ſed eam eſſe univerſi corporis ἰδιοσυγκρασίαν, ideoque malum omnem Medicamentorum adhibitorum efficaciam eluſiſſe. Ad hæc reſpondet D. *Andreas Libavius D. Schnitzero*: Sed ſi ideo Syncraſia eſt, incepit malum in prima ſeminis ad conſtruenda membra miſtione, dependetque tam fœdus odor ex ipſa craſeos forma, quaſi ſingularitate ſui inexplicabilis commiſtionum ratio effeciſſet, ut deinceps hujusmodi ἄῤῥητος ποιότης ſequeretur ſemper conſtitutionem, nec deleri poſſet, niſi ſoluta miſtione. Sit ita, an non, exploratu cognituque eſt difficilimum, ultraque captum humanum poſitum. Proinde affirmans negansque pari fruuntur jure, cum tam proclive ſit negare, quod ſine demonſtratione dicitur, quam affirmare, præſertim cauſis in conſpectum & contemplationem venientibus aliis. Quidni enim dicamus, non in craſi fuiſſe vitium, ſed acceſſorium quoddam forinſecus iſtam ſubſtantiæ alteratio-

nem induxiſſe, vel talem aſperſiſſe labem ut non hominem ſed cadaver ſpiret? Nec ſemper brevis ea contagio eſt, nonnunquam commoritur, uſq; ad extremam diſſolutionem compagis indivulſus comes. In hoc genere eſt, contaminato ſanguine ſemineq; & conſtitiſſe, & nutritum eſſe intra parentem: aliquid paſſum eſſe matris nauſea & conſternatione, affectuq; gravi, quales maculas noſti inuri indelebiliter, malaciâ correpti matribus, & valido animi motu, quin & membrorũ, utpote manuum, concuſſis, Spirituq; cogitationibus directo in conceptum, aut utero latitantem tenerum embryonem. Conſternata ſit illa ſepulchro; ſupervenerit unctioni cadaveris: ſordibus putridis ex alvo decumbenti cum redditis nauſeam conceperit, & ſimilibus fuerit graviter affectâ. Inde nota infanti eſſe poteſt. Memini Epilepticos pueros, oleo ſuccini inunctos, ſepulchrale quid olere. Cum fœminæ operam dant parturientibus, ægrotis & aliis, facile concipere ſeminaria, dum uterum gerunt, poſſunt; ne quid dicam inter menſtrua putrida ſat diu morari conceptum, aut etiam eo tempore primordia ſui accipere potuiſſe. Undè primis fermentationibus graves halitus, ſed poſtea etiam leproſitates & hujusmodi emergere. Novimus ab utero diſpoſitos ad Gallicum, Cancros, Elephantiaſin, &c. nihil ſpirare jucundum, etiam tunc cum videntur belle habere. *Idem aliâ Epiſtola ad eundem p. 505.* dicit: Apud nos compertum eſt quandam juvenculam in matrimonio viventem tempore fluentium menſium fere pejus cloacis olere, maritumque tunc afflictim degere. Non eſt difficile judicatu, talem quandam diſcraſiam totum occupare, quæ in ſanguine corrupto aliquando exiſtit. Eſt autem ſanguis πρὸς τὸ ὅλον. Quale nutrimentum in utero, tale nutritum: quod cum primum fuit tam tetrum, ſubſtantiam reliquit talem, quæ ſemper ſibi ſimile ex alimento facit. Tales puellæ niſi arte medicâ reſtituantur, plerumque ſpe matrimonii excidunt. Ut enim bona merx facilè emptorem allicit, ita putris ingrato pedore vel è longinquo terret accedentes. *Oſcula fragrantia & ſuaveolentia expetuntur; ſordida, olida, rancida, ubique ſunt ingrata.* Sed ut omnibus in familiæ Veneris verſantibus ſolatium aliquod impertiam, Amaſiisque virguncular. conſulam, ecce pro fœtore oris opti-

optimum præſidium *Zacuti Luſitani Lib.1.de Praxi Medica admirandâ Obſervat.87.p.20 adſcribo*: Illuſtris quædam matrona adeo fœdo horribilique oris fœtore continuo premebatur, ut aſſiſtentes circa ipſam immorari non poſſent, pro quo domando vitio, à corruptis putridisque humoribus in ventriculo genitis ſuborto, cum plurima tentâſſet auxilia, quæ tum inutilem ſtomacho vacuarent humorum copiam, unaque ſuavitatem & robur ori ventriculoque conciliarent, & cauterium in crure, incaſſum tamen affigeret; tandem pilulis his unius menſis ſpatio aſſumptis inpoſterum ſuavem ſpiravit odorem, nam binas duabus horis poſt cænam devorabat, quæ gravem oris halitum emendant, ſuavitatem conciliant, & ructûs tædioſos abolent. ℞. Myrobalanor. emblic. Chebulor. an ʒß. Roriſmarini, ſemin. citri, Myrrhæ, ſem. Myrti, an. ʒj, Cinnamomi, ʒj. Galangæ Malobathri, Hydropiper. Nucis Myriſticæ, an. ℈ß, Caryophyllor. ℈ß. Galliæ Moſchatæ, ℈j. Aromatic. roſati, Diamoſchi dulcis, an. ʒß. Maſtichis, Coriandri, Aniſi, ſem. fænicul. an. ℈j. Moſchati odorati, Ambari, an. gr. xx. Agalloch. elect. ℈jß. Pulveriſanda pulveriſentur, & deinde ad umbram exſiccentur, prius vino odorifero, & aquâ flor. Aurantior. irrorata, deinde cum balſami guttulis, & Rhodomelite fiant pilulæ ad modum ciceris, & deaurentur.

§. XXI. Supereſt ut de *Oſculo Mortifero* agam, cujus mentionem facit *Sim. Majolus tom.1. dier. canicul. colloq.3.* ego novi, *inquit*, adoleſcentulam ingenuã, quam cum delectus à parentibus in ejus noxam ſponſus, ipſa inſidioſi amoris incurioſa, furtivâ quadã familiaritate deoſculatus eſſet, intra unius horæ intervallum illa, tametſi compoſitiſſimâ eſſet valetudine, virginales ſuas exuvias ad mortẽ depoſuit, tanta ſe affecerat vi imaginationis, velut temerato pudore famoſæ libidinis hoſtia evaſiſſet. Quamobrem, ne cognatio quã modo cum adoleſcente panxerant parentes morte filiæ eluderetur, alteram ſororem minorem natu ei deſponderunt. Sic unus binas ſorores deſponſatas habuit, atq; uno horæ momẽto geminata fuere ſponſalia. Cauſa externa tam repentinæ mortis citra dubiũ fuit dolor propter admiſſum oſculum firmiter impreſſus, qui totã corporis ſtructurã vehementi alteratione concuſſit ac Spir. vital.

adeò coarctavit, ut vim omnem penitus amitterent. Paſſiones enim animi corpus noſtrum maxime afficere poſſe, quilibet noſtrum quotidie in ſeipſo, dummodo velit advertere, ubertim cognoſcet. Quod autem ex iisdem repentina mors ſubſequatur, vel Symptomata prava contingant, aliquot miris exemplis demonſtratum ibo. Ex dolore Wilhelmus Roſchildienſis cadaveri Regis Daniæ Svenoni amiciſſimo ipſius illacrymans, ſtatim extinctus eſt, relatore *Alberto Krantzio lib. 4. Hiſt. Dan.* Narrant hiſtorici ferè omnes, anno MCCCC XCIV. vel ut Sabellicus MD XCV. dum Gallica nobilitas è Neapolitano Regno recederet, Domini Monpenſierii filium ſuper patris tumulum plorantem dolore extinctum fuiſſe. Raiſciacus Suevus cum filium ſtrenuè contra Turcas dimicantem in Budæ obſidione occubuiſſe ex cadavere ad ſe relato cognoviſſet, repentino dolore ad vitalia profundius pervadente, cum rigentibus oculis ſtetiſſet, paulo poſt, nihil effatus interiit, quemadmodum Hiſtorici teſtantur, & inter cæteros *Paulus Iovius lib. 39. hiſtoriarum ſui temporis.* Quosdam præ lætitia & amore periiſſe etiam conſtat. Sic Sophoclem cum victor in Tragico concurſu declaratus eſſet, ſtatim exanimatum eſſe tradit *Plinius lib. 7. cap. 37.* cui *Valer. Max. Volaterranus & Pontanus* ſubſcribunt. Sic & mulieres binas Romanas filio utroque vivo conſpecto, quos in pugna Cannarum occubuiſſe exiſtimabant, gaudio extinctas, tradidit *Livius lib. 22. hiſt. ab urbe condita*: Philippidem Comœdiographum, cum in certamine Poetarum viciſſet, inter gaudium repente mortuus eſt, autore Gellio. Et Diagoram Rhodium cum duos filios Athletas, ut *Cicero primo Tuſculanarum quæſtionum*, vel tres, ut *Gellius 3. Noctium Atticarum*, teſtantur, publicè victores coronatos conſpiceret, nimia lætitia expirâſſe, apud prædictos Auctores legimus. Polycratam nobilem fœminam Navo inſula cognita repente inſperato gaudio animam expiraſſe Plutarchus de claris mulieribus eſt teſtis. Narrat *Antonius Bontinius rerum Vngaricarum lib. 3. Decad. 3.* memorabile duorum amantium exemplum: Eurialus equeſtris ordinis juvenis, & Comes Auguſtalis mira pulchritudine ſpe-

ne ſpe-

ne ſpectatiſſimus, commorante apud Senenſes Sigismundo Imperatore, Bohemiæ, & Ungariæ Rege; primo obtutu in Lucretiæ Senenſis amorem exarſit, pari quoque ardore correpta virgo, quam ob venuſtatem & formæ præſtantiam, alteram Venerem appellabant; amoris æſtus brevi utrumque voti compotem fecit. Sed abeunte Romam Imperatore cum Eurialus amicam deſerere cogeretur, ſecundum digreſſum altera ſexus imbecillitate parum conſtans, præ amantis inopia expiravit, alter amicorum conſilio, & ſolatio aliquantisper inſtauratus, quamvis vitam diſtulit, nunquam tamen amplius ridere viſus eſt. Miranda quoque ex indignatione eveniſſe memoriæ mandatum eſt. *Val. Max. Lib. 1. memorabilium c. ult.* tradit uxorem Nauſimentis Athenienſis, cum forte fortuna vidiſſet filium & filiam invicem venere commixtos, præ ira, & indignatione mutam effectam. E contra vero Eglo Samio luſtratori accidiſſe, cum enim in ludo luctæ victor fuiſſet, eique præmium & honorem ſubripere vellent, indignatione commotus loquelam recuperavit. Narrat *Saxo Grammaticus hiſtoriæ Danicæ lib.* 14. Eskillum Epiſcopum ex animi mærore linguæ debilitate contracta parum vocalem evaſiſſe. *Gaſpar Bugatus lib. hiſt.* 7. ſcribit Muccium Sforciam, Caravagii comitem, à primo ortu in loquendo vitium habuiſſe, ut non ſine notabili impedimento loqueretur, attamen die quadam dum maxima excandeſcentia detineretur, iraque animum occupans, linguæ impedimentum augeret, tanto conatu impetuque commotum fuiſſe, ut poſthac ſemper multo expeditius loqueretur: quod de Crœſi Regis Lydiæ filio plerique ex antiquis adnotarunt, de quo *Iulius Solinus lib. Polyhiſt. cap.* 5. Cum Olympia die octava & quinquageſima victor Cyrus intraſſet Aſiæ oppidum Sardas, ubi tunc Crœſus latebat, Atſis filius Regis mutus ad id uſque temporis, in vocem erupit vi timoris, exclamaſſe enim dicitur: Parce patri meo, Cyre, & te hominem eſſe, vel caſibus diſce noſtris. Ex timore pariter nonnullos periiſſe legimus. Scribit enim *Benivenius cap.* 63. Puerum qui dum in rure paterno degeret, ſingulisque diebus ad vicinum Sacerdotem ſtudendi cauſa, ut fit, ſummo mane

mitteretur à patre, accidiſſe ſemel, ut prope jam intranti illi Sacerdotis ipſius ædes, eſſetque cœlum paululum adhuc ſubobſcurum, præſto fuerint duo viri nigris veſtibus obvoluti, quibus adeo perterritus eſt puer, ut exinde in mortem inciderit. Pudore quoque extinctos nonnullos memoriæ proditum eſt. *Diodorus Cronus teſte Plinio lib.* 7. Sapientiæ Dialecticæ Profeſſor luſoria quæſtione non protinus ad interrogationem Stilibonis diſſoluta pudore expiravit. Idem de Homero ſcribit *Valer. Max.* cum propoſitam à piſcatoribus quæſtionem ſolvere nequiſſet, nec mirum, nam pudor timor quidam eſt, *teſte Ariſt. probl.* 53. 11. *part.* Undè & Philoſophi auctore *Aulo Gellio lib.* 19. *cap.* 6. pudorem definiunt eſſe timorem juſtæ vituperationis. *Aretæus lib.* 1. *c.* 7. hæc ſcribit: Cæterum & animi immodicæ perturbationes, ut repentè incuſſi pavores, timores, animi conſternatio & mæror, præterea & in pueris terrores, interdum inopinatum, atq; ingens gaudium, item riſus uſque ad mortem implacabilis, nervos reſolvere conſueverunt.

§. XXII. Sed utrum aliæ adhuc ſint cauſæ proximæ & internæ ex quibus ſubitò mors repentina accidat, diſpiciamus. *Dominicus Tirillus Libello in hunc finem dicato*, ſupponens ex *Galeno Lib.* 1. *de Præſagit. ex pulſibus cap.* 4. quod vitæ conſervatio debet tribui calori, hujus defectum in corde conſtituit proximam & immediatam cauſam mortis repentinæ, dum ſubitò corrumpitur aut ſuffocatur; mox alias ſuperaddit à quibus hæc provenit. Et ſtatim explicans qualis ſit hic calor ex cujus extinctione vita repente deficit, dicit, quod hæc doctrina debet intelligi de innato calore implantato & inſito in parte ſolida cordis. Sed immeritò hæc profert tantus vir. Si enim ſubitò deficit hic calor, ut ſtatim admittit, quia reſolvitur, quia ſuffocatur, quod expanditur, quia ſpiritus comprimuntur aut contrahuntur, fruſtra hoc tribuitur ſubſtantiæ viventi ſolidæ cordis, quæ nec ſubitò reſolvi, nec reponi aut generari poteſt, expandi aut contrahi; undè potius dicendum, quod Galeni doctrina intelligi debet de calore ſpirituum, qui vitalis dicitur, quia ſimpliciter neceſſarius eſt ad vitæ conſer-

vatio-

vationem, nec ſolum in ipſo corde, ſed & in reliquis corporis partibus; & ideò vivificum vocatur nectar, quo cor & reliquæ partes conſervantur, aptæque redduntur pro ſuis eliciendis operationibus, præcipuè naturalibus, quorum fit inſtrumentum. Hæc autem vitalis caloris neceſſitas maximè relucet in corde, quod illius eſt origo, & cauſa ſimul & fons, à quo per univerſum corpus diffunditur, ex quo provenit, quod ſi ſubitò cor ſpiritibus vitalibus privetur, mediis quibus vitali fruitur calore, illum communicat per univerſas corporis partes, homo ſubitò privatur vitâ, & ideò proxima & immediata cauſa mortis repentinæ eſt defectus vitalis caloris, vitæ conſervativi, in corde ac reliquis corporis partibus. Hoc præcipuè intelligendum venit de morte repentinâ proveniente in corpore integrè conſtituto, in ſua conformatione & unitate: ſi enim repentè totum corpus, aut partes principes ſcindantur aut contundantur, aut compreſſione aut alio modo, debitam amittant conformationem, illi procatarcticæ cauſæ tribuenda eſt repentina mors, ſicut & manifeſtis morbis, dum ab illis provenit, ut in apoplexiâ ſuffocante cerebrum. Quandò autem ab intemperie potius provenit repentina mors, hæc ex caloris vitalis defectu fit. Hic verò deficit ex variis cauſis, quas *Tirillus* reducit ad quatuor cauſarum genera. Primum eſt alteratio contrariæ qualitatis: ſecundum eſt ſuffocatio: tertium eſt marcor, ſeu defectus pabuli: quartum eſt digeſtio ſive diſſolutio ipſius calidi. Hanc doctrinam deduxit ex *Galeno, Libro de utilitate reſpirationis cap.3.* Ubi ſimilem proponit doctrinam ſumptâ ſimilitudine à flammâ externâ, quæ deficit vel ob materiæ combuſtibilis defectum, vel quia privatur altero ex duobus motibus contrariis, quorũ alter eſt ſurſum, quo ignis ad propriam ſphæram tendit, & fuligines expellit; alter eſt deorſum, quo verſus idoneum pabulũ movetur: Undè flamma deficit, ſi deficit pabulũ, verſus quod moveatur deorſũ, & etiãſi ſuffocetur, & impediatur illius motus ſurſũ, debitus levitati, vel in circũferẽt, debitus raritati. Sed falſo nititur hoc fundam. *Tir.*

cum

cum ſupponat, quod calor inſitus & implantatus partium ſolidarum cordis, eſt qui repentè ob has quatuor cauſas corrumpitur. Calor enim, ut calor eſt, ſolum corrumpitur à ſuo contrario, vel defectu ſubjecti, ut dum flamma ſuffocatur, à cujus formâ producitur, & conſervatur. Calor autem inſitus & implantatus partibus ſolidis cordis, nequit ſuffocari, neque illius motus ſurſum, aut deorſum impeditur, quia cor non informatur formâ ignis, cui eſt proprium ſurſum moveri, & deorſum materiam quærere, ſeu pabulum: Undè ſicut calor inhærens in alio quocunque ſubjecto præter ignem ſine iis motibus conſervatur; ſimiliter in corde. Et ideò cauſæ propoſitæ ab illo pro corrumpendo vitali calore & cauſanda morte repentinâ falſo fundamento comprobantur. Plura videantur *in Reſolut. Medic. part. 6. D. Caſp. Bravo Conſultatione 15. p. 656.*

DISSERTATIO XX.
DE
OSCULIS VALEDICTORIIS ET EMORTUALIBUS.

SUMMARIA.

I. *Amicitiæ ſinceræ laus & dignitas.* II. *Oſculum ſeparationis ſive valedictorium. Exempla ex hiſtoria Græca & Romana diſcedentium amicorum.* III. *Alia recentioris ævi.* IV. *Os animæ oſtium. Oſcula morientibus impertita. Oſculo animam tradere & ſorbere vel excipere quid?* V. *Mors inter oſcula valedictoria ingenioſè procurata.* VI. *Lucta animæ in morientibus ex mente gentilium oſculis citius abſolvi credita. Animam in ore tenere. Extremum Spiritum excipere. Deus omni tempore pœnitentes recipit.* VII. *Hebræi morientes oſculati ſunt æque ac Chriſtiani quondam.* VIII. *Iuſti in complexu Dei moriuntur. Oſcula gentiles cadaveribus jam jam comburendis figunt.*

Salve

Salve & vale mortuis dictum quo ſenſu? Ioſeph defunctum patrem oſculatur. Exempla alia hujus moris adducta. IX. *Mors abitus vel abitio. Cauſæ cur mortuis oſcula adhibita. Clauſula valedictoria in Sepulchrorum Inſcriptionibus.* X. *Græci ante ſepulturam defunctos oſculo ſalutant. Ex Orationibus veteris Eccleſiæ pro mortuis, fruſtra fundamentum petunt Pontificii pro Purgatorio. Dionyſius Areopagito duos è vitâ diſcedentium ordines conſtituit. Lutheri de precibus pro mortuis ſententia.* XI. *Mortui, urnæ, monumenta & ſepulchra variis coronarum generibus ornata inter Græcos & Romanos.* Ἔρως. *Rami arborum ad coronas. Duces bellici lauro redimiti. Mortui Reges coronis aureis coronati. Corona mortuis impoſita ſignificabat è victoria ſeculi ſecuritatem. Pictura Mortis coronatæ cum lemmate:* Victoria ſimes. *Mortuos coronandi mos Patribus valdè improbatus.* XII. *Marcelli urna argentea, Demetrii aurea. Monumentum Metidis à Sacerdotibus ſacrificio ibi peracto coronatum. Numæ ſepulchrum publicis muneribus & coronis decoratur. Saxis ſepulchro impoſitis idem honos ab ethnicis & Chriſtianis habitus. Proverbium: Opus habet apio. Hiacynthi, lilia, violæ, roſæ aliiq; flores in ſepulchris anniverſariâ quadam celebritate cumulati. Feretro Remi frater Romulus oſculum imprimit. Idem fratrem interemit ductus ratione Status. Cleopatra Antonii tumulum oſculatur. Imperatorum ſtatuæ in exequiis ad oſcula proſtantes.* XIII. *Deductio funebris Clericorum cujuscunq; ordinis apud Græcos cum oſculis.* XIV. *Oſculum iſtud precum pro defuncto faciendarum promiſſio eſt. Os Orationis officina. Oſculum & Euchariſtiam mortuis præbendi conſuetudo apud Latinos Seculo VII. ſublata. Zonaras notatus. Ruſſorum funerandi modus multis Indiæ occidentalis habitatoribus communis.* XV. *Lex Cibenicenſis de cadaveribus non oſculandis. Mulieres capite diſcooperto poſt cadavera ire prohibentur. Tetri halitus ex morientibus egredientes deoſculantibus exitioſi. Oſculum conſanguineo cadaveri fixum dentibus obeſt. Superſtitioſa de matre defunctam prolem oſculante opinio.*

§. I. QUantam amicitia, ſive honeſta animorum conſpiratio ac naturæ conjunctio, vim habeat ac efficaciam, nullus facile diſcere, nec oratio ulla explicare poteſt præter ipſam experientiam, rerum omnium Magiſtram. Exceptâ Sapientiâ nihil melius datum eſſe homini à Diis immortalibus amicitiâ, Romanæ Eloquentiæ Dictator *Cicero* non ſine cauſâ quondam pronunciavit, *Lib. de amicit.* Ecquid enim dulcius in moleſtâ hac vitâ quàm habere, cum quo omnia audeas ſic loqui ut tecum? quis eſſet tantus fructus in proſperis rebus, niſi haberes amicum, qui illis æque ac tu ipſe gauderet? Adverſa etiam ferre difficile foret, ſine eo, qui illa gravius etiam quam tu ferret. Profectò amicitia res plurimas continet, quocunque te verteris præſto eſt, nullo loco excluditur, nunquam intempeſtiva, nunquam moleſta eſt. Itaque non aqua, non igne locis pluribus indigemus, quàm amicitiâ. Secundas enim res ſplendidiores facit, & adverſas patiens communicansque leviores. Elegantiſſimum eſt encomium, quo *Chryſoſtomus* fidelem amicum exornat, *Homilia 2. ad Theſſalonicenſes*, dicens: Fidelis amicus revera eſt vitæ Medicamentum. Fidelis amicus eſt revera validum tegumentum, quid enim non fecerit verus & germanus amicus? quam non attulerit voluptatem? quam non utilitatem? quam non ſecuritatem? Etiamſi theſauros dixeris innumerabiles, nihil vero & germano amico poteſt æquiparari. Primùm autem dicamus, quantam voluptatem habet amicitia. Geſtit gaudio eum videns & diffunditur. Cum eo conjungitur quadam conjunctione, quæ ineffabilem animo habet voluptatem. Et ſi ſolum ejus meminerit, mente aſſurgit & attollitur. De germanis loquor amicis, qui ſunt unanimes, & qui pro amicis mori elegerint, & qui ardenter amant. Ne mihi cogitantes eos, qui leviter amant, & ſunt menſæ ſocii & amici nomine, exiſtimetis arguere, id quod dicitur: Si quis habet amicum, qualem dico, verba agnoſcet, & ſi eum quotidiè viderit, non ſatiatur. Eadem ipſi quæ ſibi ipſe optat & precatur. Tanta res eſt bonus amicus, ut & loca & tempora propter ipſos amentur. Quomodo enim à ſplendidis corporibus flos emanat in loca vicina, ita etiam amici ad loca ad-

ca ad quæ acceſſerint, ſuam emittunt gratiam, & ſæpè cum absq; amicis in illis locis fuerimus, flemus, recordantes dierum in quibus cum illis verſati ſumus, & gemimus. Verbis explicari non poteſt, quantam affert voluptatem & lætitiam præſentia amicorum. Soli autem ſciunt, qui experiuntur. Et gratim petere, & gratiam accipere ab amico licet, citra ſuſpicionem. Quandò nobis imperant, tunc eis habemus gratiam. Quando dubitant & verentur, tunc triſtitiâ afficimur. Nihil habemus quod non ſit illorum. Omnia quæ hic ſunt ſæpè deſpicientes, propter illos nolumus hinc recedere. Illi etiam luce magis deſiderabiles. Revera ipſa quoq; luce eſt amicus deſiderabilior: loquor de ſincero & germano. Nec mireris melius enim eſt, ut Sol nobis extinguatur, quam ut privemur amicis. Melius eſt degere in tenebris, quam amicis privari. Et quomodo? Ego dico, multi Solem videntes ſunt in tenebris. Abundantes autem amicis, ne fuerint quidem in afflictione. Omnes voluptates exuperat voluptas amicitiæ, etiamſi mellis voluptatem dixeris. Nam id quidem affert ſatietatem, amicus autem nunquam, dum fuerit amicus. Sed augetur potius deſiderium, & ſatietatem nunquam affert voluptas. Vita quoque præſente eſt amicus jucundior. Multi quidem certè poſt mortem amicorum ne optant quidem amplius vivere. Cum amico etiam exilium tulerit quispiam, absque amico autem ne ſuam quidem patriam habere voluerit. Cum amico etiam paupertas eſt tolerabilis. Absque eo autem & ſanitas, & divitiæ ſunt intolerabiles. Alterum habet ſeipſum. Angor, quod non poſſim exemplo rem oſtendere. Idem loco adducto. Quoniam autem amici, quos morum bonorum ſimilitudo ac confirmata virtus conglutinavit, ab ſe invicem divelli admodum ægrè quidem patiuntur, quandoque tamen talem ſeparationem nullo modo intervertere valent, tum molliores animi partes præſenti virtute conſolidant, & diſcedentem certo charactere ceu Symbolo ſibi poſtremum devincientes, intermixtis lachrymis & *oſculis* triſtiſſimè comitantur. *Oſcula* in hâc occaſione veteres *diſtribuebant*, procul dubio propterea, ut cultam hactenus amicitiam ſartam tectamque ſer-

ſervatam, perpetuæ mandarent memoriæ, ac iis propenſam benefaciendi voluntatem quaſi obſignarent.

§. I I. Sed Exemplis negotium amat illuſtrari, ergò manipulum ex hiſtoria Sacrâ & ſeculari depromam: Epheſii & Melitenſes fideles magno cum fletu in Pauli Apoſtoli collum illapſi, eum deoſculabantur, cum Hieroſolymas iturus, ſe poſthac viſuros præſentem negâſſet, *Actor*. *20*. *37*. Jacobus Apoſtolus Martyr emiſſario eum ad judicem ut gladio cæderetur, deducenti oſculum dedit ac vale nunciavit, poſtea uterque capite truncatus eſt, Anno Domini XLV. *Clemens Alexandrin. Lib*. 3. *Hypotheſ. VVenceslaus Sturm. in Calendario Sanctorum & Hiſtoriar. ad diem* 15. *Iunij, p*. 566. Oſculum quod Raguel & Hanna Sacræ fixit *Tob*. 10. *v*. 12. Tobias item & Hanna Tobiæ Juniori, *Tob*. 11. *v*. 11. elegantioribus ab Hebræis נשוקת פרישות hoc eſt, *diſceſſus Separationis*, *ſeu Valedictorium* nuncupatur, teſte *Daniele Feſſelio, Adverſ. Sacror. Lib*. 3. *cap*. 7. §. *6*. *p*. 280. *Druſ. Miſcellan. Centur*. 1. *c*. 60. Sic Hector apud Homerum *Lib*. 6. *Iliados v*. 476. *ſeqq. p. m*. 237. jam jam iturus ad bellum, filium blandè complexus & oſculatus legitur:

Ζεῦ ἄλλοι τε θεοί, δότε δὴ καὶ τόνδε γενέσθαι
Παῖδ' ἐμὸν, ὡς καὶ ἐγώ περ, ἀριπρεπέα τρώεσσιν.
Ὧ βίην τ' ἀγαθὸν, καὶ Ἰλίου ἶφι ἀνάσσειν,
Καί ποτέ τις εἴπησι, πατρὸς δ' ὅγε πολλὸν ἀμείνων.
Jupiter aliique Dii, date jam & hunc fieri
Filium meum, ſicut & ego, valde clarum inter Trojanos,
Sic viribus valentem, & in Troja fortiter regnare:
Et olim quis dicat, Patre autem hic multo melior:

Simili modo Æneas ad caſtra properans, filium ſuum Aſcanium exoſculatur uti *Virgilius* innuit *l*. 12. *AEneidos v*. 433. ſequentibus:

Aſcanium fuſis circum complectitur armis:
Summaque per galeam delibans Oſcula fatur:
Diſce puer virtutem ex me, verumque laborem,
Fortunam ex aliis. ——————

Poſtquam Horatii & Curatii pro principatu patriæ certamen ſuſcepiſſent, Horatiorum pater cognitâ filiorum mente, gaviſus, ſub-

ſublatis ad cœlum manibus gratias egit Diis immortalibus, quod tam egregios ſibi dediſſent liberos; deindè ſingulos benigniſſimè complexus & ſuaviſſimè exoſculatus, accipite inquit, meam quoque ſententiam optimi filii, & pulchrum hoc piumq; reſponſum Tullo referte. Teſte *Dionyſio Halicarnaſs. Antiquit. Roman. Lib.* 3. *c.* 20. *p.* 149. Paulò poſt Albanus Imperator produxit Curatios, Romanus Rex Horatios, præter egregiam armaturam ornatos, ſicut qui morti deſtinati ſunt. Ut verò congreſſi ſunt propius, gladios tradiderunt armigeris, ipſi ruebant in complexus mutuos, flentes, ſuaviſſimisque ſe appellationibus conſalutantes, ut nemini non cierent lacrymas. *Idem ibidem.* Charicles Medicus egrediens è convivio, manum Tiberii Cæſaris oſculandi cauſa adprehendit. *Sueton. in Tiberio cap.* 72. Navem Crateſiclea mater Cleomenis cum nepote conſcenſura, ſeduxit Cleomenem remotis arbitris in fanum Neptuni, ibi complexa deoſculataque mœrentem & commotum, age, inquit, Rex Lacedæmoniorum, cave, ubi foras egreſſi erimus, quisquam nos lacrymantes conſpiciat, aut quid Spartâ indignum admittentes. *Plutarchus in Agide & Cleomene, p. m.* 815. *Dionyſ. Halicarnaſſ. Antiquit. Roman. Lib.* 11. *cap.* 40. de Virginii filia: Claudius verò puellam abduxit hærentem in patris amplexibus, eumque deoſculantem, & ſuaviſſimis vocibus appellantem. *Petronius in Satyrico*: forſitan ignarus tempeſtatis filius, aut patrem utique reliquit aliquem, cui proficiſcens oſculum dedit. *Iuſtinus Hiſtor. Lib.* 23. *cap.* 2. de Texenæ in Agathoclem conjugali obſervantiâ, Ex altera parte uxor maritum non amplius viſura, oſculis fatigabat. *Statius Thebaidos Lib.* 12.

Jam nec conjugibus ſuprema nec oſcula natis
Jungit ———
- - - - ignem miſeræ poſt ultima quærunt
Oſcula. - - - -

Ovidius Triſtium Lib. 1. *Elegia* 3.

Sæpè valedicto, rurſus ſum multa locutus,
Et quaſi diſcedens oſcula ſumma dedi.

Conf. *Plaut. Aſinar. act.* 3. *Sc.* 3. *v.* 24. *ſeq.*

§. III. Româ ſecundùm à Totilâ Gothorum Rege capta Paulus equitum præfectus ex Siciliâ cum quadringentis Equitibus pontem & molem Hadriani inſedit. Ejus verbis incenſi equites, complexi & invicem oſculati, certiſſimo moriendi propoſito, in proximam Gothorum ſtationem irruere volebant, factaque permagnâ hoſtium cœde pugnando interierunt. *Albertus Crantzius, Lib.* 4. *Sveciæ, cap.* 18. Memorabilem quoque *Caſpar. Peucerus* narrat hiſtoriam de materno in liberos affectu, quæ omninò ſedem hic obtinet. Verba *Autoris lib.* 5. *Chronicorum* ſequentia leguntur: Albertus Comes Provincialis Thuringiæ, Henrici optimi Patris degener filius, cum ex MARGARETHA Friderici II. filia ſuſcepiſſet filios duos, Fridericum & Ticemannum, generoſiſſimæ indolis adoleſcentes, ſpreta conjuge nobiliſſimâ exarſit amore pellicis tanto, ut etiam vitæ conjugis inſidias ſtruxerit, de quibus illa certiſſimis indiciis edocta, ut cederet furoribus & ſceleri mariti, & vitæ conſuleret, hortantibus amicis prudentibus ac fidelibus, conſilium cepit de fugâ. Oſtenditur adhuc locus in arce Iſennacenſi, ubi non magna eſt altitudo à ſcopulo extra arcem ad feneſtram, ex qua Domina cum quinque comitibus dimiſſa fuit. Nocte cum migratura eſſet, priusquam à filiis diſcederet, aſſidens ad lectulos, & calamitatem ſuam deplorans, cum conſiliarius ſenex & matronæ eam comitaturæ hortarentur, ut properaret, tandem valedictura filiis à quibus avellebatur invita, quod eorum pericula ſciret non fore leviora ſuis, Fridericum natu majorem, lacrymis & ejulatu materni doloris magnitudinem oſtendens, OSCULIS crebris complexa, poſtremò mirabili animi motu genam ejus mordicus prehendit ac læſit. Vulneris cicatricem Princeps quoad vixit, retinuit, & cognomentum inde *admorſi* conſecutus eſt. Quis non deteſtabilem monſtroſi hominis laſciviem diris devoveat, & è contrario tenerrimam matris probæ erga ſobolem propenſionem, quæ, juxta *Horatii* effatum *Lib.* 1. *Ode* 13. tanquam *furens*, impreſſit memorem dente labris notam, dignis laudibus proſequatur? Cum anno MDCLXX. Comes Frangipanius propter atrociſſima in Sacratiſſimam Cæſaris Maj-

eſta-

jeſtatem admiſſa delicta capite plectendus eſſet, ultimamque gratiam à commiſſariis poſtulâſſet, ut liceret ſibi coram Zerin valedicere, qui jam pridianâ nocte Frangipanio malorum Auctori condonarat univerſa, etſi per eum in eum calamitoſum ſtatum deductus, quoniam nunc una veherentur navi, conſentit Confeſſarius, impetrat ea lege, ut Germanico idiomate ſe, & Confeſſario præſentibus fiat, quod & facit: ubi in genua & mutuos amplexus ruentes, alter alteri manum vultumque exoſculatur, veniam orat, atque ad mortem generosè ſubeundam hortatur. *Hiſtor. Brachelio-Thuldenanæ continuatæ part. 7. Lib. 2. cap. 5. p. 158.*

§. IV. Atque hæc de oſculis valedictoriis inter vivos, nunc de aliis inter morituros uſitatis diſſerendi materies ſuggeritur. Univerſi naturâ duce populi putârunt, *os noſtrum* eſſe *animæ oſtium*, & aditum ſacroſanctum, quo divinitus vel ad nos intret, vel ad alios iterum egrediatur. Mos itaque communis fuit olim carorum atque affinium, ut ſuorum mortem oſculo comitarentur, eorumque Spiritum qui diem obibant, quaſi haurirent, quod ſummæ charitatis erat indicium atque documentum. Quandoquidem animum, qui in Domicilio corporis habitabat, perennem ſibi vellent eſſe comitem, & abeſſe nunquam, magnam in eo beatitudinis ſuæ partem collocantes, ſi dulci illius communione poſſent perfrui, quem inſigni amore complecterentur. Quod ſi verò illa conſuetudo à natura ipſa eſt inducta, mirum minimè videtur, quandò frequens ejus apud diverſas gentes uſus atque obſervatio occurrit. Nam non tantum Judæi & Romani, ſed alii etiam homines quilibet eam tenuerunt, ne ſcilicet morientes hoc ſupremo amicitiæ officio privarentur. Loquuntur hoc autores Ethnici, tam Latini quàm Græci, quin & Chriſtiani, quibus crebra *oſculorum* mentio injicitur, cum de *morientibus* agunt. Apud *Euripidem in Phæniſſis* Antigone morientem patrem ita compellat.

O amantiſſime, quin os tuum applicabo ori.

Heliodorus in Erotic. προσαφῄρηταί με καὶ τὰ τελευταῖα περιβαλεῖν ἀγκαλῶν φιλημάτων καὶ ἀψύχων ἀπεστερήθην. Id eſt: *erepta eſt mihi facultas extremi complexus, ultimisque oſculis & exanimis orbatus ſum.* Apud Latinos

id

id multô frequentius occurrit, quibus receptâ loquendi formulâ per illa oſcula dicebantur morientes *animam tradere*, *transferre*, *effundere*, *ſuperſtites verò extremum morientium ſpiritum legere*, *colligere*, *ſorbere*, Græcis ψυχοῤῥοφεῖν apud *Suidam & Heſychium*, *excipere*. Huc reſpexit *Seneca* his verbis: Non judicabam me cum illos ſuperſtites relinquerem, mori, non effundere mihi Spiritum ſed tradere videbar. *Quintilianus Iunior*: Non morienti pater aſſedi, non ægri caput molliori ſede compoſui, non fatigatum latus mutavi, non ſpiritum excepi. Diſertiſſimus quoque Romulidarum *Cicero*, talem complexum matres ad carceris oſtium pernoctantes anxiè ambiiſſe *Verrinâ* V. perhibet, & ex hoc capite Verrem perſtringit, quod deſiderantes matres ab hoc complexu excluſiſſet: *Nihil, inquit, orabant aliud, niſi ut filiorum extremum halitum excipere ſibi liceret. Manilius Lib.* 5. *Aſtronomic.*

> Pernoctesque Patres cupiant extrema ſuorum
> Oſcula, & in proprias animam transferre medullas.

Add. *Nonius c.* 4. *in excipere. Philipp. Caroli, Antiquitat. Rom. Lib.* 4. *cap.* 12. *Alexander ab Alexandro Genial. Dier lib.* 3. *cap.* 7. *Petronius in Satyrico*: Igitur ſi verè Eucolpion dilexiſti, da oſculum dum licet, & ultimum hoc gaudium fatis properantibus rape. Hæc ut ego dixi, Gniton veſtem depoſuit, meaque tunicâ contectus exſeruit ad oſculum caput. Patior ego vinculum extremum, & veluti lecto funebri aptatus exſpecto mortem jam non moleſtam. *Chryſoſt. homilia* 9. *in* 2. *ad Theſſalonicenſes*: Amico omnium maximè vel mœſtiſſimum eſt, ne vicino quidem mortis tempore frui poſſe cariſſimo ſuo, non enim ita præterito tempore gratificamur contuberniis, ſicut graviter fecimus, cum defunctis propinquâ mortis horâ deſtituimur. *Seneca de brevitate vitæ*: Cæſar patruus meus Druſum intima Germaniæ recludentem, & gentes ferociſſimas Romano Imperio ſubjicientem in complexu & oſculis ſuis amiſit. *Auſonius in Parentalibus, carmine* 23.

> Illa manus inter genetricis & oſcula Patris
> Occidit, Hiſpanâ tum regione procul.

§. V.

§. V. Notabile mortis exemplum non minus ingenioſè quàm aſtutè inter oſcula valedictoria procuratæ recenſet *Tiberius Decianus Vtinenſis ICtus lib.9.tractat.Crimin cap.4.n.14.* His verbis: Erat Venetiis Aromatarius quidam ad inſigne pomi aurei, qui habebat amitam vetulam, & in regione B. Mauritii habitantem unâ cum famulâ tantum: quæ vetula parſimoniâ ſibi ſingulari ad tria millia Ducatorum comparaverat, huncque nepotem ſuum, ut ſibi valdè dilectum, hæredem inſtituerat. Verum Aromatarius, qui vitam infamem ludendo & ſcortando ducebat, pecuniâ indigens & moræ expectandæ hæreditatis impatiens, aſſumto molendinario quodam amico ſuo, ad ſcelera promto, una die domum ingreſſus, cujus fores ſemper illi patebant, & amitam & famulam atrociſſimè jugulavit circa dimidiam horam noctis, pecuniamque omnem ſurripuit, ob quod facinus & parricidium, ita dirigente juſtiſſimo judice DEO captus & condemnatus eſt à Senatu Veneto, ut equo per Venetiarum regiones tractus, manuque ad locum perpetrati delicti abſciſſâ, ſecuri ancipiti percuſſus publicè in quatuor divideretur parteis. Fratres verò duo, quos habebat, ut tantam ignominiam evitarent, dum impetrâſſent, ut poſſent pridiè quam ſententia in eum executioni mandaretur, fratrem damnatum alloqui, & extremo vale dato ipſum oſculari, alter eorum condito veneno in nuce avellana, ſive coryli, dum exoſculatur fratrem, ejus ori nucem illam indidit, prius monito, quid ei agendum de eâ eſſet, qui poſteà fracta dentibus nuce venenum hauſit, & in carcere mortuus eſt. Illuſtriſſimi autem Domini videntes eo modo juſtitiam eludi, graviter mulctatis fratribus & bannitis, cenſuerunt cadaver dicti Aromatarii publice per magnum ejus civitatis canale, in patenti navicula duci, & à Carnifice ardenti forcipe fruſtatim cadaver ipſum diſcerpi, quod & factum eſt. Conf. *lib.9.Tract.criminal.c.2.n.34.*

§. VI. Optabant autem hoc oſculum, morientibus gratum erat, ut *Liviæ* verba in *Pedonis Albinovani* elegiâ teſtantur:

Eeeee Soſpi-

Soſpite te ſaltem moriar Nero; tu mea condas
Lumina & excipias hanc animam ore pio.
Item: At miſeranda parens, ſuprema nec oſcula fixit,
Frigida nec movit membra tremente manu.
Non animam appoſito fugientem excepit hiatu.

His & ſimilibus loquendi formulis ſuperſtitioſam opinionem exprimentes ſupremum humanitatis officium fœdabant. Somniantes nimirum morientium animam per os quaſi patulam quandam januam evolare, in ore verò veluti in veſtibulo diutius hærere, quod ægrè à corpore divelleretur; in quâ morâ luctantis animæ pugnam conſiſtere exiſtimabant, & cruciatus diuturniores morientis, propterea ut facilius & citius lucta abſolveretur, animam eductam, & in ſummo quaſi ore tum verſantem, appoſito hiatu excipere propinquos, & elicere quodammodo debere oſculando, & os ori admovendo, quemadmodum Proſaica & Metrica ſcriptorum teſtimonia evincunt. *Statius Sylv.* 1. *lib.* 2. *de Glaucia Atedii Melioris Delicato v.* 171. *ſeq.*

Nunc torvus, pariter veſtes & pectora rumpis,
Dilectosque premis viſus, & frigida lambis
Oſcula. - - - -

Et *Thebaidos lib.* 5. *v.* 259.

- - Poſitique patrum ſuper ora gementum
Semineces pueri, trepidas in limine vitæ
Singultant animas. - - - -

Unde & Proverbio uſurpatum, ut morti proximi *animam in ore tenere* dicantur. Sic Antigona ad Herculem in *Seneca Herculæ furente v.* 1310. fatur:

Hanc animam levem
Feſſamque ſenio, nec minus quaſſam malis,
In ore primo teneo.

Et *Seneca Philoſophus, Epiſtola* 30. Non dubitare autem ſe, quin ſenilis *anima in primis labris eſſet*, nec magna vi abſtraheretur à corpore. *Virgilius lib.* 4. *Æneidos*:

date,

--- date, vulnera lymphis,
Abluam, & extremus ſi quis ſuper halitus errat,
Ore legam. - - -

Ubi *Donatus* : Hoc dixit, quia hunc chariſſimi colligere ſe poſſe arbitrabantur. *Seneca Tragicus de Alcumenâ ad Herculem Oetæum v.* 1340. ſeqq.

Membra complecti ultimum
O nate, liceat, Spiritus fugiens meo
Legatur ore; brachia in amplexus cape.

Apud *Iuſtinum lib.* 23. *Hiſtoriar. cap.* 2. Texena uxor Agathoclis ait: ſe nec invitam periculo ſpiritus ſui emturam, ut extremos viri Spiritus exciperet. Similes formulas in ſacris Scriptoribus habes. *Cyprianus Sermone de cœnâ* perquam notanter: Sed in eodem articulo temporis, cum jam anima feſtinet ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerſerit, pœnitentiam Clementiſſimi DEI benignitas non adſpernatur, nec ſerum eſt, quod verum, nec irremiſſibile, quod voluntarium: & quæcunque neceſſitas cogat ad pœnitudinem, nec quantitas criminis, nec brevitas temporis, nec horæ extremitas, nec vitæ enormitas (ſi vera contritio, ſi pura fuerit voluptatum mutatio) excludit à veniâ. Sed in amplitudine ſinus ſui mater charitas prodigos ſuſcipit reverentes, & velit nolit Novatus hæreticus, omni tempore Dei gratia recipit pœnitentes.

§. VII. Eadem naturâ duce Hebræi morientes amicos oſculati in ſacris leguntur. Ita Jacobus Patriarcha in oſculis Joſephi vivere deſiit, *Geneſis cap.* 50. *Philo Iudæus* in vitâ Joſephi Jacobum patheticè mortem filii deplorantem introducit: *Non tam mortem tuam, mi fili, doleo, quam ſepulchri jacturam. Nam ſi tibi ſepulchrum contigiſſet in terrâ propriâ, nec mihi deeſſet ſolatium. Officiosè aſſediſſem ægrotanti, ante mortem impreſſiſſem morienti extrema oſcula, clauſiſſem oculos, mortuum lacrymis profudiſſem.* Idem Chriſtianos etiam ſuo tempore feciſſe auctor eſt *Chryſoſtomus, Homilia* 1. *de patientia Iobi* diſſerens: Qui ſecundum carnem parentes ſunt, cum natum ultimo Spiritu laborantem habuerint, circumſident, ultimaque

 ejus

ejus audiunt verba, manus circumpalpant, adhortationes fomentaque alia de induſtria adhibent. *Os deoſculantur ultimo parentum oſculo.* Exindè cum reddiderit puer animam, quemadmodum deſiderant, jubent parentes officia adhibere. Manus componunt, oculos claudunt, caput directò ſtatuunt, pedes reducunt, lavant, ſepulchroque condigno dignis funeralibus condunt, atque propria calamitate ſolantur. Quod autem à Sanctis ad conteſtandum pium mentis affectum in his amplexibus & oſculis obſervabatur, illud ab Ethnicis ad exceptionem animæ emigrantis ſuperſtitioſè admodum & vanè uſurpatum deprehendimus. Inde ortum eſt, ut quos feliciter àc beatè mori ſignificare volebant, eos in amicorum & charorum oſculis exſpirare dicerent. Accedente inſuper perſuaſione, oſculis amantis in media morte animam hominis commorari paulum debere. *Bion* Epitaphio Adonidis:

> Δύσποτμε μεῖνον Ἄδωνι πανύςατον ὥς σε κιχείω·
> Ὡς σε περιπλύξω καὶ χείλεσι χείλεα μίξω.
> Ἔγρεο τιτθὸν Ἄδωνι, τὸ δ' αὖ πύματόν, με φιλάσον·
> Τοσσοῦτόν με φίλασαν ὅσον ζώει τὸ φίλαμα.

Epitaphium Phœbo liberto poſitum à *Gellio* maximo:

> Hic ſitus eſt quondam Gelli pars maxima Phœbus,
> Adfectus omnes poſſidet iſte lapis.
> Vix conſummavit ſeptem quinquennia luſtris,
> Oſcula ferventem nec tenuere animam.

Barthius Adverſar. lib. 4. cap. 17. pag. 192. Suetonius de Auguſto Cæſare, cap. 99. Omnibus, inquit, deinde dimiſſis, dum advenientes ab urbe de Druſi filia ægra interrogabat, repentè in oſculis Liviæ (uxoris) & in hac voce defecit. Roberti Bellarmini Cardinalis moribundi manus nonnulli oſculabantur. *Vid. Marcell. Cervin. in Imagine virtutum Bellarmini, capite XLII. pag. 116.*

§. VIII. In Sacris literis è contrario beata mors juſtorum inde cenſetur, non quod in amicorum amplexibus deficiant, ſed quod in ipſius Dei complexu & oſculis animam reddant, uti Mo-

ſes mortuus eſſe perhibetur, vide ſupra *Diſſertat.* 1. §. *10*. Beati mortui qui in domino moriuntur *Apocal.14.v.13.* Ita mortuus eſt Proto-Martyr Sanctus Stephanus, de quo *Actorum 7.v.6.* dicitur, quod obdormivit in Domino. Hoc explicans *Auguſtinus ſermone nonageſimo ſecundo de diverſis*: abſorptus eſt, *inquit*, in charitatis abyſſum, & inter Dei ſui brachia requieſcens dormivit ſecurè. *Iohannes Hieronymus ſopranes in Davidem, digreſſione* 11. *cap. 1. p. m.* 462. *Iohannes Stephanus Menochius de Republica Ebræorum*, *Lib.* 8. *cap.* 4. *p.* 764. Sed præter adductam rationem alia adhuc hujus moris cauſa indagari debet. Nam ſi ad colligendum ſpiritum evolantem tantum id egiſſent, moribundos duntaxat eſſent oſculati: aſt inſuper certum eſt, exanimatis & jam jam in rogum ponendis cadaveribus inter gentiles oſculum imprimi ſolitum fuiſſe, quomodo apud *Euripidem in Medea* filiam mortuam oſculabatur Creon. Apud *Ovidium Lib. 6. Metamorph. fab. 5.* filios occiſos Niobe:

——— ——— Ordine nullo
Oſcula diſpenſat natos ſuprema per omnes.

Meleagrum mortuum ſorores. *Metamorph. 8. fab. 4.*

Oſcula dant ipſi, poſito dant oſcula lecto.

Tibullus Lib. 1. *Elegia* 1.

Flebis, & arſuro poſitum me, Delia, lecto,
Triſtibus & lachrymis oſcula miſta dabis.

Propertius Elegia 10. Lib. 2.

Oſculaque in gelidis pones ſuprema labellis,
Cum dabitur Syrio munere plenus Onyx.
Salve æternum, mihi maxime Palla,
Æternumque vale. ———

Dicit *AEneas Libro* 11. *AEneidos Virgilianæ v.97.* ſeq. Quod imitatus *Statius* 3. *Sylvar.*

Salve ſupremum, genitor, nitiſſime patrum
Æternumque vale. ———

Servius ad Virgilii locum: *Varro* in libris Logiſtoricis dicit, ideò mortuis *ſalve & vale dici*, non quod aut valete aut ſalvi eſſe

poſſint, ſed quod ab his recedimus, eos nunquam viſuri. Hinc ortum eſt, ut etiam maledicti ſignificationem interdum *Vale* obtineat, ut *Terentius*: Valeant, qui inter nos diſſidium volunt, hoc eſt, ita à nobis recedant, ut nunquam ad noſtrum revertantur adſpectum. Ergò cum mortuo dicitur VALE, non Etymologia conſideranda eſt, ſed conſuetudo, quod nullis valedicimus niſi à quibus recedimus. Quinetiam Judæi, pariterque Chriſtiani defunctis oſcula fixerunt, exemplo Joſephi, ſuper faciem patris ſui Jacobi jam demortui ruentis, eumque non ſine lachrymis deoſculantis, *Geneſ.* 50. *v.* 15. Oſculatus eſt Joſeph patrem, & ejus compreſſit oculos, non quaſi mortui, ſed tanquam dormientis, ait *B. Lyſerus in Ioſepho. Corippus de Iuſtino Iuniore*, JUSTINIANI cadaver adeunte:

> Ut prius ingrediens corpus venerabile vidit,
> Incubuit lachrymans, atque *oſcula frigida* carpſit
> Divini patris - - - -

Non repetam hic altius, quomodo multi præſentium militum cum plurimo fletu manus ac pedes defuncti Othonis Imperatoris exoſculati ſint, teſte *Suetonio in Oth. cap.* 12. Cum Ageſiſtrata filium Agidem ſpectaret humi jacentem, & exanimem è reſti pendentem matrem, in filium ruens & faciem ejus oſculata, nimia tua te, (inquit) fili, modeſtia, lenitas & humanitas nobiſcum perdidit. *Plutarch. in Agide, pag.* 804. *Idem ibidem pag.* 822. de Pantheo quoque tradit, quod & Cleomenes Rex, apud quẽ propter formæ elegantiam & morum rectitudinem plurimum valebat, præceperit, eum ipſum (Regem) atque alios vidiſſet jam occubuiſſe, tum ſibi conſciſceret mortem. Omnibus jam humi ſtratis accedens Pantheus, & pugione ſingulos fodiens, tentavit, num quis fortè adhuc ſpiraret; Cum Cleomenem quoque in Planta pedis punxiſſet, atque advertiſſet, faciem eum contrahere, oſculum illi tulit, inde aſſedit ei, hinc exanimem jam complexus, ſemetipſum ſuper eum confodit. O ſinceram æternoque monumento dignam amicitiam, quæ & rebus proſperis & adverſis illibata atque inconcuſſa perſtitit! Videatur inſuper incomparabilis Antiquitatis

ſtator

ſtator *Caſpar Barthius*, *in operoſiſſimo ſuo ſuper Statium Commentario, Lib.2. Thebaidos p.185. Lib.3.p.717.* Ubi de his elegantem telam texuit. *Emericus Cruceus, Commentar. ad eundem Poëtam. Antonius Contius in horis ſubciſivis.* Doctiſſimus *Bourdelotius*, de politiori literatura præclarè meritus, *in notis ad Heliodori Eroticon. D. Iohann Andreas Quenſted, de ſepulturâ veterum*, pag.66.

§. IX. Cauſa verò præter allatam certior vix adferri poteſt, quam quod ex hâc vitâ migrantes, quaſi abeuntes oſculo dimittendos eſſe rati ſint. Solebant enim Romani peregrè profecturos, urbemque repetentes, oſculo excipere & dimittere, ceu in antecedaneis docuimus. Quia igitur iisdem mors quædam peragratio eſt habita, unde mortem ad vitandam δυσφημίαν *abitionem*, ſive *abitum* dixere, & illud frequens in tumulis, *abiit non obiit*, uti peregrè abiturientibus, ſic mortuis oſculo diſcedendi veniam concedebant. Quod Hebræorum defunctis oſculum datum ſit, probat Hiſtoria Moſaica de Jacobo extincto, *Geneſ. Quinquageſimo Capite.* Propter eandem autem rationem id fecere Judæi nec non Chriſtiani. Nam quod ad prodeuntem è corpore Spiritum minimè illud præſtiterint, ſatis abundè liquet. Habebant ſcilicet cognitum, animam cujuslibet materiæ expertem eſſe, & illud alterum ridiculum, per os tanquam januam egredi. Contra affatim conſtat, conſueviſſe eosdem cum diſceſſuros oſculo dimittere, tum redeuntes occurſantesque, ſive amicos, ſive cognatos excipere oſculo. Eſt pariter indubitatum, Chriſtianos eadem cauſa impulſos mortuis oſculum impreſſiſſe. Ad hujus poſitionis probationem apprimè facit Teſtimonium *Iacobi Gretſeri, Lib. 1. de funere Chriſtiano, cap.10. p.m.46. Edit. Ingolſtad. in 4.* Habeo, inquit, *tractatum manuſcriptum de primatu Pontificis contra Græcos*, in quo hæc reperi: Cum Græci ad mortuum ſepeliendum conveniunt, noti, amici, & cognati accedentes ei *oſculum præſtant*, ſinguli tanquam licentiam accepturi, & hæc verba adjiciunt: *vade, cum natura nos vocaverit, ſequemur te.* Oſculati porrò ſunt mortuos teſtandi amoris ergò, quia oſculum tum inter Hebræos, cum Chriſtianos ſymbolum amoris extitit. De S. Huberto Epiſcopo

Leo-

Leodienſi acta vitæ ejus; omnes adſtantes genibus curvatis, cervicibusque ſubmiſſis, plantis ejus grata oſcula libant, *Hæc ille.* Obiter heic velim obſerves, in Latio verbis *Salve* & *Vale*, de quibus præcedenti §. VIII. actum, plerumque clauſulam valedictoriam à Gretſero allatam ſubjungi, communiterque Inſcriptiones antiquas eadem concludi, uti vel ex hocce exemplo patet; VALE ET|SALVE. ANIMA OPPIÆ FELICISS. NOS. EO. ORDINE QUO. NATURA. PERMISERIT. TE. SEQUEMUR. VALE. MATER. DULCISSIMA. *Kirchmann. de Funer. Roman. Lib. 3. cap. 9. p. 248.*

§. X. Cæterum reticendum non eſt, ſimile quid in funerum deductione ante ſepulturam apud Græcos quondam fuiſſe adhibitum, & adhuc hodiè obſervari. Primò enim è Sacerdotibus, quem reliqui indè ſequuntur, proprius ad cadaver accedente, & orationem recitante à cunctis amplexu & oſculo mortuus excipitur, cui fidem faciendi cauſa mihi non erit Senio *Dionyſium Areopagitam* in ſcenam producere, in cujus *Hierarchiâ Eccleſiaſticâ cap. 7. pag.* 218. *Edit. Pariſinæ*, ſequentia leguntur: προσελθὼν ὁ θειὸς ἱεράρχης ἐυχὴν ἱερωτάτην ἐπ' ἀυτȣ̃ ποιεῖται, καὶ μετὰ τὴν ἐυχὴν ἀυτὸς δὲ ὁ ἱεράρχης ἀσπάζεται τὸν κεκοιμημένον, καὶ μετ' ἀυτὸν οἱ παρόντες ἅπαντες. Hoc eſt: Pontifex ſacer accedens ſacram ſuper iſto facit precem, & poſt precem ipſemet defunctum oſculo ſalutat, poſtque ipſum cuncti præſentes cœteri. *Hæc ille.* Quoniam verò ex hoc loco Pontificii fundamentum pro ſtabiliendo purgatorio deſumere ſolent, operæ pretium fuerit accuratius penſitare quo ſenſu vetus Eccleſia pro mortuis orârit; & quomodo orationes illas intellexerit. Quando igitur *Dionyſius* ritus ſui temporis circa defunctos deſcribit, non ſtatus aut anniverſarias pro mortuis orationes habet, non addit ſportularum oblationes, nec myſteriorum celebrationem, ſed tantum funus in templum defert, atque ibi ante ſepulturam Pontifex ſemel ſacram precem ſuper mortuum facit, deinde illum oſculo ſalutat, quod reliqui præſentes etiam faciunt, poſtea infundit defuncto oleum, & corpus recondit. Hæc ipſa rituum diſſimilitudo & varietas oſtendit, non eſſe divinas ſanctio-

ctiones, ſed humanas liberas & indifferentes conſuetudines ſeu obſervationes. *Dionyſius* enim oblationes, anniverſaria, & myſteriorum celebrationem, quæ alibi in exequiis fuerunt, non memorat. Oſculum vero defuncti ut cujus etiam cadaver ſuave & pretioſum debeat eſſe, & infuſionem olei habet, quæ alibi non fuerunt uſitata, quæque ne hodie quidem Pontificii obſervant. Orationis verò ſupra mortuum dicit, hoc fuiſſe argumentum, ut divina bonitas cuncta dimittat peccata, quæ per humanam infirmitatem defunctus admiſerit, eumque collocet in luce & regione viventium in Sinum Abrahæ, Iſaac, Jacob, in locum unde aufugit dolor triſtitia & gemitus. E tali verò orationis formâ Pontificii ſtatim ſolent inferre, animas defunctorum nondum eſſe in regione viventium, ſed in loco tenebrarum, doloris triſtitiæ & gemitus, unde orationibus ſint liberandæ, hoc eſt, in purgatorio. Sed conſequentiam hanc *Dionyſius* diſertè negat, & expreſſè contrarium adſtruit, non enim tres, ſed duos tantum ordines ponit eorum, qui ex hac vita diſcedunt, ἱερῶν καὶ ἀνιερῶν, *ſanctorum & profanorum*: Profanos vocat illos, qui vel inquinamentis Ethnicis pleni, vel qui ſacramentis quidem initiati, ad damnabiles vero concupiſcentias transfugerunt: Eos, quando ad finem hujus vitæ perveniunt, dicit miſerabiliter & invitos ex hâc vitâ avelli, nulla bona ſpe ſubnixos propter peſſimam vitam. Alterum autem ordinem morientium vocat Sacrorum, qui pie quidem vixerunt, ſed tamen pro remiſſione peccatorum orant. Eos dicit cum firma & certa ſpe in divinâ (εὐφροσύνῃ) lætitia & hilaritate tendere ad mortis terminum, tanquam ad finem certaminum, cum animæ ibi non poſſint ad deteriora converti, & corpora beatam exſpectent reſurrectionem. Propter hæc, inquit, obdormitio ſanctorum eſt in lætitia & ſpe immobili, quia pervenerunt ad finem certaminum. Item norunt ſe totos percepturos (χριστοειδῆ λῆξιν) Chriſtiformem requiem, quando ad terminum hujus vitæ pervenerunt. Qui igitur, inquit, ad terminum ſuorum certaminum venit, ſacrâ impletur lætitiâ, magnaque cum (ἡδονῇ) jucunditate ſeu voluptate viam feliciſſimæ regenerationis ingreditur. Propinqui verò defuncti (μα-

 καρίζουσι)

χαρίζουσι) beatum illum prædicant, ſicut & eſt, ut qui ad optatum victoriæ finem pervenerit. (*πρὸς τὸ νικηφόρον εὐκλεῶς ἀφικομένον τέλος*) & autori victoriæ perſolvunt hymnos gratulatorios: (*χαριστηρίους*) ſeipſos quoque orantes ad ſimilem requiem admitti &c. Fuerunt itaque veterum orationes pro mortuis non ſatisfactiones pro peccatis mortuorum, non redemptiones animarum ex igne purgatorii, ſed publicæ celebrationes, applicationes & obſignationes divinarum promiſſionum, de remiſſione peccatorum, requie & ſalute piè defunctorum, fuerunt inſtitutiones & exhortationes viventium, fuerunt conſolationes & confirmationes lugentium, & fuerunt declarationes piarum affectionum animi erga defunctos. In hanc ſententiam etiam *Apologia Auguſtanæ Confeſſionis de Orat. pro mortuis* dicit: Nos non prohibere orationem pro mortuis. Et *Lutherus in confeſſione ſua dicit*: pro mortuis, quia Scriptura nihil meminit, exiſtimo non eſſe peccatum, ex libera devotione, ita vel ſimiliter orare, ut Deus animæ, ſi in tali ſtatu ſit, miſereatur, utque ſatis ſit, quando ſemel vel bis illud factum fuerit. Vigiliæ enim, Miſſæ pro animabus, & anniverſaria in Papatu prorſus inutilia ſunt, imo ſunt Diaboli nundinationes. *Hactenus Lutherus.* Neque tantum ſolius *Dionyſii Hierarchia* memorias mortuorum ita interpretatur, ſed & reliqui antiquiores ita ſenſerunt. *Origenes* quidem Platonicum Purgatorium alias ſtrenuè urget, ſed ritum ſuarum Eccleſiarum deſcribens, *Lib. 3. in Iobum* ait: Non celebramus diem nativitatis, cum ſit dolorum & tentationum introitus, ſed diem mortis, utpote omnium dolorum depoſitionem, & omnium tentationum effugationem, quia non moriuntur, ſed perpetuo vivent, hi qui mori videntur. Propterea & memorias ſanctorum facimus, & parentum noſtrorum vel amicorum in fide morientium devotè memoriam agimus, tam illorum refrigerio gaudentes, quam etiam nobis piam conſummationem in fide poſtulantes. Item, celebramus memoriam defunctorum, religioſos cum ſacerdotibus convocantes, fideles una cum Clero invitantes, adhæc egenos & pauperes, pupillos & viduas ſaturantes, ut fiat feſtivitas

noſtra

noſtra in memoriam requiei defunctis animabus, quarum memoriam celebramus. Audis Chriſtianos celebrâſſe diem mortis ſuorum eleemoſynis & orationibus, non quod exiſtimârint eos doloribus cruciari, undè exequiis illis liberandi eſſent, ſed quia fuerunt gratulationes in memoriam, quod defunctorum animæ, per mortem ad omnium dolorum depoſitionem, ad omnium tentationum effugationem, & ad requiem perveniſſent. Confer. *Metrophanes Critopulus in Confeſſione Eccleſiæ Oriental. cap.* 20. *Martinus Chemnicius Exam. Concil. Trid part.* 3.*p.m.*536.*Edit. Genev.in fol. B. Meisner. de Purgat. p.* 280.*ſeqq. AEgid. Hunn. Tomo* I. *Oper. fol* 1538. *Mentzerus contra Piſtor. p.* 599. 605. *Gerhard. LL. Tom.* 8. *de morte* §.224. *Darſcheus Myſ. Miſſ. p.* 329.

§.XI. Denique benevolentiam haut proletariam erga defunctum ſuperſtites variis modis declarârunt, non ſolum mortuos verum etiam illorum urnas, monumenta & ſepulchra diverſis coronarum generibus exornantes, uti Scriptores Sacri juxtim ac ſeculares evidenter comprobatum iverunt. Quod enim non tantum mortui coronis inter gentiles & Chriſtianos ornati ſint, à Græcis ſæpiſſimè memoratur, ab illisque ad alios populos deſcendiſſe videtur. Hinc *Hercules apud Euripidem* de liberis ſuis à Lyco interfectis querelas inſtituit

--- τί χρῆμα; τέκν' ὁρῶ πρὸ δωμάτων
ἐσταλμένοισι νεκρῶν κρᾶτας ἐξεστεμμένα.

Quid hoc rei? video liberos meos ante domum coronatos capita, mortuorum ritu. Ita *Lucianus de Luctu Tomo* I.*p.m.*767. producit gentiles στεφανώσαντας τὸ σῶμα τοῖς ὡραίοις ἄνθεσι, *Coronantes cadaver pulcherrimis floribus.* Qui mos quam ſit priſcus, inde licet intelligere, quod cum Corybantes ſuum fratrem occidiſſent, caput mortui purpurâ contexerunt καὶ καταστέψαντες ἔθαψαν, & coronatum ſepelierunt. Lycurgus etſi defunctis dempſerat illum ambitioſum luctum, & pompã tumulorum, eos tamen voluit ἐν φοινικίδι καὶ φύλλοις ἐλαίας θέντας, τὸ σῶμα περιστέλλεσθαι κατ' ἴσον ἅπαντας. In purpur. amictu & foliis oleæ poſitos corpore contegi ex æquo omnes, *Plut.*

in Laconicis & in Lycurgo. Itaque quamvis alibi mortui ſumptuoſius efferrentur, tamen hic mos Lacedæmone ſervatus. Et verò Cleomones, quamquam Lacedæmonius Lydiadæ corpus ἐκόσμησε πορφυρίδι, καὶ ςέφανον ἐπιθεὶς, πρὸς τὰς πύλας τῶν Μεγαλοπολίτων ἀπέςειλεν, Ornavit purpurea veſte, & impoſita corona, ad portas Megalopolitanorum miſit. *Plutarch. in Agide & Cleomene.* In hanc ſententiam Solon aureis illis verbis quæ in os Crœſo dixit, addidit, coronam hominis, qui adhuc vita fruitur, ſicuti certantis præconium ſive renunciationem eſſe incertam & irritam. *Idem in Solone.* Hic certè mos & Athenis viguit, nam ibi quoque ab amicis coronæ conjiciebantur in mortuos. Quo exemplo Paralo mortuo, Pericles adferens defuncto coronam, in illius adſpectu fregit priſtinam illam & inflexibilem animi ſui conſtantiam. *Idem in Pericle.* Qui coronarum conjectus & Lacedæmone in uſu fuit, ubi Pelopide interfecto certatim congeſta ſunt trophæa & coronæ, & omnis generis armaturæ aureæ. *Id. in Pelopide.* Is quoque mos coronandi mortuos à cæteris gentibus Romam translatus eſt, ibique uſque eo invaluerat, ut corvo illi percelebri, qui Tiberium, Germanicum, Druſum, & tranſeuntem populum Romanum ſalutabat, interempto funus celebratum ſit innumeris exequiis, & coronis omnium generum. *Plin. Lib.* 10. *cap.* 43. Ideo permiſſu *Legis* 12. *Tabularum* mortuus coronabatur, ut eſt apud *Ciceronem Lib.* 2. *de Legibus.* Illa jam ſignificatio eſt, laudis ornamenta ad mortuos pertinere, quod coronam virtute paratam (vel *partam* ut alii Codices habent) & ei qui peperiſſet, & ejus parenti ſine fraude eſſe lex impoſitam jubet. *Conf. Plin. Lib.* 21. *cap.* 3. *Halicarnaſſ. Lib.* 11. *Antiquit. Roman. cap.* 42. *p. m.* 689. De funere filii Virginii: Proſiliebant ex ædibus, tum mulieres tum virgines, caſumque lamentantes, aliæ flores & coronas in lecticam conjiciebant, aliæ faſcias & vittas, aliæ virginales è comâ luſus, nonnullæ etiam deſectos è crinium plexu cincinnos &c. Cæterum hæ mortuorum coronæ plerumque è floribus frondibusque omnis generis nectebantur. Et corona tali modo concinnata à Græcis vocabatur ἔρως, inquit autor Etymologici, παρὰ τὴν ἔραν τὴν γῆν, τοῦτ᾽ ἔςι, ςέφανος ἐκ γῆς ἐρανισμέ-

νος.

ρος, ſicuti corona è terra, collecta, nempe è floribus ſpecioſiſſimis, uti locus ex *Luciano de luctu* initio hujus §. citatus declarat. Sed & ex ramis variarum arborum coronas ejusmodi plexas reperio. Lycurgus enim Olea Lauro aliisq; frondibus mortuos ornari inſtituit. *Vid. AElian. Lib. 6. Var. hiſtor. cap. 6.* Mortuum Idmonem albâ fronde, ſive populo coronatum teſtatur *Valerius Flaccus Libro 5. Argonaut.*

——— Pars auguris alba
Fronde caput vittisque ligant, poſitumque feretro
Congemuere.

Ducibus quidem bellicis defunctis caput redimiebatur lauro. Exemplum in Polynice ſiſtit *Statius Thebaidos Lib. 12. v. 64. ſeqq.*

-- hoſtiles ſuper ipſe & victor acervos
Paciferâ lauro crinem, vittasque decorus
Accubat.

Annibal M. Marcellum interemptum legitimo jure elatum, Punico quoque ſagulo, & coronâ donatum laureâ rogo impoſuit. *Valer. Max. Lib. 5. cap. 1. exemplo 6.* Mortuis Regibus corona tantæ Majeſtatis faſtigio conveniens imponebatur. Ita Cleopatrâ mortuâ Charmion altera ex ancillis adornavit inſigne regium circa caput ejus. *Plutarchus in Antonio.* Auguſtus Imperator teſtimonio *Suetonii in vita ejus, cap. 18.* conditorium & corpus M. Alexandri cum prolatum è penetrali oculis ſubjeciſſet, coronâ aureâ impoſitâ ac floribus aſperſum veneratus eſt. Ejusdem Alexandri corpus *Curtius Libro* 10. *cap.* 10. memorat purgatum repletumque odoribus fuiſſe, aureum ſolium, & capiti adjecta fortunæ ejus inſignia. Scipio Africanus cujus in bonis cum non eſſet funeris impenſa, aſſes populus contulit, ac funus elocavit, quaque præferebatur flores è proſpectu omni ſparſit, teſte *Plinio Lib. 21. cap. 3.* Mortuorum autem coronæ apud Ethnicos ſignificabant ipſorum ex victoriâ ſeculi ἀόχλητον ἀμεριμνίαν, id eſt à turbâ remotam ſecuritatem. Sic enim interpretatur *Clemens Alexandrinus Lib. 2. Stromatum cap. 7. hic verbis*: ἀοχλήτου ἀμεριμνίας ὁ στέφανος σύμβολον. Ταύτῃ καὶ τοὺς νεκροὺς καταστεφανοῦσιν, ᾧ λόγῳ καὶ τὰ εἴδωλα ἔργῳ προσμαρτυροῦντες

ἀυλοῖς τὸ εἶναι νεκροῖς. H. e. à turbâ & negotio remotæ ſecuritatis ſignum eſt corona. Qua ratione idola coronant, ſic & mortuos. Quo facto id agunt, ut oſtendant Idola eſſe rem mortuam. Nihil aliud deſignat pictura mortis coronatæ, quam *Paradinus* inter ſua Symbola Heroica retulit cum hâc epigraphe: VICTORIA LIMES. Interrogatus, inquit ibi, ab Adriano Cæſare Epictetus Philoſophus, quam ob cauſam mortui coronis inſignirentur? reſpondit, ut ſic indicarent, quod labores & ærumnas, ſeu moleſtiarum immenſum pondus hujus vitæ ſuperâſſent. Quem tamen coronandi morem Sancti Patres, qui nihil cum paganis ſibi commune eſſe volebant, acriter improbarunt. *Tertullianus de Corona militis cap.13.* Quid, *inquit*, tam indignum DEO, quàm quod indignum Idolo? quid autem tam dignum Idolo, quàm quod & mortuo? Nam & mortuorum eſt ita coronari; vel quoniam & ipſi idola ſtatim & habitu & cultu conſecrationis, quæ apud nos ſecunda Idololatria eſt. *Minutius Felix in Octavio*: Sanè quod caput non coronamus ignoſcite; auram boni floris naribus ducere, non occipitio capillisve ſolemus haurire. Nec mortuos coronamus. Ego vos in hoc magis miror, quemadmodum tribuatis exanimi, aut non ſentienti coronam, cum & beatus non egeat, & miſer non gaudeat floribus. At enim nos exequias adornamus eadem tranquillitate, quâ vivimus, nec adnectimus areſcentem coronam, ſed à Deo æternis floribus vividam ſuſtinemus. Coronarum de floribus ad capita virginum collocatarum meminit *Caſal. de Ritibus Veterum Chriſtian. cap.66. f.265. Add. Iohann. Kirchmannus de funeribus Rom. Lib.1. cap.11.*

§. XII. Porrò quod flores ſuper *urnas* ſparſerint ex *Plutarcho* diſcimus, memorat enim *in Marcello*, ejusdem cadaver combuſtum fuiſſe conditum urnâ argenteâ, cui circumdata fuit aurea corona. Urna aurea in qua conditæ erant Demetrii reliquiæ fuit cincta coronis, additque *Plutarch. in Demetrio*: At in Corinthum claſſe navigante, urna è prorâ præfulgens conſpiciebatur purpura Regia & diademate ornata. More priſco *ſepulchra* quoq; coronabantur. *Plutarchus de Iſide & Oſiride*: Niſtitanem Inſulam apud Ægy-

Ægyptum, quæ omnibus inacceſſa, ac ne navibus quidem fida eſt, ait, quodam anni tempore, à Sacerdotibus adiri, qui ſacrificio ibi peracto, coronant monumentum Metidis planta umbratum, quæ ſupergreditur magnitudinem omnis oleæ. Ipſaq; adeò proxima monumento loca, aut in quibus exequiæ funebres ducerentur, priſcâ ſuperſtitione coronabantur. Tale eſt illud, quod in honorem Achillis uſurpari ait *Philoſtratus in Heroic.* Coronato apice ſive ſummitate Jugi, in eo effoſſa uva, nigrum taurum ut mortuo mactârunt. De ſepulchris Romanorum coronatis teſtatur in funere *Numæ Plutarchus*, memorans ſocios & amicos populos concurſu factô ad ſepulchrum ejus, illud publicis muneribus & coronis decorâſſe. Imo nec *ſaxis ſepulchro impoſitis* inter Græcos coronæ defuerunt. Quid, *inquit Lucianus in Charonte*, prodeſt lapis ſuper ſepulchro coronatus? Item alter; ubi loquitur de ſepulchris & conditoriis mortuorum: Quid igitur illi coronant lapides & ungunt unguento? Apio monumenta virorum fortium coronata fuiſſe illa *Plutarchi in Timoleonte* indigitant: Et milites ſuſpicio inceſſit, malum eſſe ſignum, quoniam monumenta mortuorum ſolemus piè coronare apio. Et Proverbium quoddam ex hoc factum eſt, *periculosè ægrotantem opus habere apio.* Nonnunquam ſepulchra hiacynthis conſpergebantur, uti *Prop. lib.* 4. *Eleg.* 7. habet:

Hoc etiam grave erat nulla mercede hiacynthos
  Injicere & fracto buſta piare cado.

Aliquandò nitebant liliis, quemadmodum Marcelli ſepulchrum apud *Virgilium AEneidos Lib.* 6.

Tu Marcellus eris; manibus date lilia plenis.
Purpureos ſpargam flores; animamque nepotis
His ſaltem accumulem donis, & fungar inani
Munere.

Ejusmodi corollæ à Poëtis aliàs ſertorum nomine exprimuntur. *Ovidius Lib.* 3. *Triſt.*

Te tamen extincto feralia munera ſemper,
  Deque tuis lachrymis humida ſerta dato.

Statius Lib. 5. *Sylvar.* 3.

Illuſtremque animam lethæis ſpargite ſertis.

Vir-

Virgilius in Epigramm, rogum ſertis exornat.

Quid cineri ingrato ſervas benè olentia ſerta?
Anne coronato vis lapide iſta tegi?

Hoc ſepulchrale officium tanquam anniverſarium deſcribit *Tibullus Elegiâ 4. Lib. 2.*

At bona quæ nec avara fuit, centum licet annos
Vixerit, ardentem flebitur ante rogum.
Atque aliquis ſenior veteres veneratus amores
Annua conſtructo ſerta dabit tumulo.

Conſonant his etiam Chriſtianorum de eodem ritu teſtimonia, quæ paucis accipe: *Prudentius in hymno exequiali* ita canit:

Nos tecta fovebimus oſſa
Violis & fronde frequenti
Titulumque & frigida ſaxa
Liquido ſpargemus odore.

Ambroſius in Oratione funebri de Obitu Valentiniani: Non ego floribus tumulum ejus adſpergam, ſed Spiritum ejus Chriſti odore perfundam. *Hieronymus Epiſtolâ ad Pammachium de obitu uxoris*: Cæteri mariti ſuper tumulos conjugum ſpargunt violas, roſas, lilia, floresque purpureos &c. Plura *Sopranes in Davide fol.* 528. ſuggerit.

Revertor ad oſcula. Romulus cœſi fratris Remi feretro oſcula dabat, *Ovidius Lib. 4. Faſtorum*:

Oſculaque applicuit poſito ſuprema feretro,
Atque ait, invito frater adempte, VALE.

Verius volenti dixiſſet. Proſtat enim *Ciceronis* teſtimonium *Lib. 4. Offic.* Species utilitatis animum pepulit ejus, cui cum viſum eſſet utilius ſolum, quàm cum altero regnare, fratrem interemit. Idem quoque ſententiam fert de hac primâ perduellionis lege: Omiſit hic & pietatem & humanitatem, ut id, quod utile videbatur, neq; erat, aſſequi poſſet; & tamen muri cauſam oppoſuit, ſpeciem honeſtatis neque probabilem, neque ſatis idoneam: peccavit igitur, pace Quirini vel Romuli dixerim. Cleopatra quondam cariſſimi ſui Antonii tumulum oſculata legitur apud *Plutarchum in Anton.*

Anton.p.954. Quin etiam ſtatuis Imperatorum in exequiis oſcula fixa invenio. Nam *Xiphilinus in Severo de exequiis Pertinacis* ſcribit: Cum lectus rogo impoſitus eſſet, Severus propinquique Pertinacis ſtatuam ejus oſculantur.

§. XIII. *Leo Allatius de Eccleſiæ Occidentalis & Orientalis perpetuâ conſenſione Lib.3.cap.9.p.m.*1048. Si Sacerdos, *inquit*, apud Græcos fuerit, qui exceſſit, tres alii Sacerdotes è lectulo in ſtoream deponunt, & oleo puro corpus detergunt, veſtiuntque ſuis indumentis, tum ornatu reliquo ſacerdotum amicti, faciem ſudario quo calix in Miſſa operitur, velant, & Evangeliorum librum ſupponunt, & poſt preces recitatas, iidem Sacerdotes funus efferunt, deportantque ad Eccleſiam, poſt officia & amplexus ſepulturæ commendant. Patriarcharum & Præſulum cadavera non decumbunt in feretro, ſed veſtibus ſuis ſacris induti, dum officia recitantur, in throno ſedent, & ſedentes etiam in ſepulchro, cum fieri poteſt, collocantur. Monachi corpus defuncti non abluunt, quod & nudum videre nefas ducunt. Quare qui id muneris exequitur, Monachus, Spongiis aquâ tepidâ tumentibus tergit corpus, cum prius cruce cum ſpongiâ demortui frontem, pectus, manus, pedes & genua ſignaverit; tum novâ veſte, à viſione nudi corporis abſtinens, induit, amicto cucullam apponit, & ad mentum detrahit, ne facies videatur. Deinde reſticulâ, pallio, & ſuccinctorio circumveſtit, & novis calceis ornat. Tum demum mantellum ipſius obliquè extenditur, ſtoreæque, quæ totum corpus excipiat, ſuperimponitur. Sic ad exequias præparato corpore, mantelli extrema obliqua cultro abſcindit, & totum in duas partes dividit, & illis perforatis extremas partes loro componit, & una colligans, tres cruces efficit, unam ad caput, alteram ad pectus, & tertiam ad genua, reliquo loro pedes devincit. His peractis advocatur Sacerdos, qui cum ſtolâ poſt incenſum bona precatur, & fratres eum ſublatum in Eccleſiam devehunt, & ſi defunctus Sacerdos eſt, in medio templi, ſi idiota, in Narthece deponitur. Cum tempus exequiarum advenerit, ſigno dato, reliqui omnes accurrunt, quibus cereos diſtribuit Scenophylax, & illis accenſis offi-

cium incipit. Recitato Evangelio, aliis canentibus, alii ordine ſuo funus amplectuntur & deoſculantur, poſt oſcula ad cœmeterium delatum ſepulturæ tradunt. *Hæc Leo.*

§. XIV. Verum enim verò oſculum iſtud precum pro mortuo faciendarum promiſſio eſt & arrha: *Os* enim τῶν εὐχῶν ὄργανον, *Orationis officina eſt*, juxta *Simeonem Theſſalonicenſem*, vel juxta *Ambroſium in Hexaemero lib. 6. cap. 9.* pietatis charitatisque eſt pignus. Pietatis illius & eruditæ religionis debet eſſe, quæ corpus emortuum, ut verum Dei templum veneratur, (undè & mortuos cum ſancto Euchariſtiæ myſterio pectori appoſito ſub terram condere, antiquæ religionis pietatisque patres non abhorruerunt:) & os ut veſtibulum templi adorat. Sed oſculi genus prænominatum, ſicut & Euchariſtiam mortuis præbendi conſuetudo apud Latinos Seculo VII. *in Concilio Antiſiodorenſi cap. 12.* deſiit. Canon ſic habet: Non licet Euchariſtiam mortuis, nec oſculum tradere. Et in *Matiſconenſi Concilio* legitur: Non licet mortuis oſculum tradere nec Euchariſtiam tradi. Cujus tamen canonis alia mens eſt, cum mortuos anathemate prius percuſſos, vel ob crimen aliquod ab Eccleſiæ cœtu ſejunctos, oſculo & Euchariſtia datis, quaſi reſarcitæ pacis & communionis redditæ Symbolis reconciliatos exiſtimare ſolum vetet. Ut enim ſceleratus quisque eſt in vitâ, ſic poſt mortem Chriſtiana teſſera privandus eſt. Mortuos autem quoslibet nunc Eccleſia non prohibet, ſed nec jubet, quæ oſculi publicè dandi uſum nuſquam aſſumſit. *Iacobus Goar in Notis ad officium Exequiarum Euchologii Græcorum, pag. 542. P. Ludovicus Cellotius Pariſinus, in de Hierarchia & Hierarchis, Libro 6. cap. 22. de mortuorum reconciliatione. p. 515.* dicit: vetatur *Carthaginenſis Concilii Canone* 18. qui errore perſeverante reperitur; in *Concilio Trullano apud Balſamonem, cap. 83. pag. 460. Editionis Rothomagenſis in fol. Anno* MDCXLI. Nemo mortuorum corporibus Euchariſtiam communicet; quod antiquæ conſuetudinis fuiſſe *Zonaras* ſcribit in loco *Balſamonis*: abuſum debuit dicere & errorem: Scriptum enim eſt, accipite, comedite, mortuorum autem corpora non poſſunt accipere, non comedere. In *Narratione de*

ne de Religione Ruſſorum ad Davidem Chytræum ſcripta. p. 244. *Edit. Spirenſis in* 4. *Anno* M D LXXXII. circa funerandi ritus in Ruſſiâ, hæc notatu digna reperio: Cum jam ventum eſt ad ſepulturæ locum, orciniana iſta ſponda deponitur: Fœminæ verò, quæ ut flerent, oculos erudiere ſuos, magnâ cum lamentatione ad urnam feralem, quæ hic aperitur, accurrunt, & cadaveri oſcula figunt, ita interrogantes: Cur noſtro abiiſti è conſpectu, O chariſſime? Numquid cibi, & potus inopia te occidit? Numquid infelicis conjugii capiſtro caput ſubtrahere voluiſti? Fatere nobis, quæ te res movere potuit, ut non tantum ſuaviſſimam thalami conſortem & liberos dulciſſimos tuos deſereres, ſed etiam deliciis pulcherrimi hujus mundi, tuis præterea fortunis & familiaribus omnibus abrenunciares? Easdem ferè querelas diverſæ Indiæ occidentalis gentes, Caraibes, Toupinambani, Guineenſes, &c. ingeminare ſolent, teſte *Dn. de Rochefort, Relat. de Inſulis Americanis, Lib.* 2. *cap.* 24. *p.* 508. *ſeqq.*

§. XV. De cadaveribus non oſculandis nec amplectendis, poſtquam domo elata fuerint, extat hæc lex apud Cibenicenſes, (qui ſunt incolæ Cibinii Urbis mediterraneæ in Daciâ) *Lib. Stat. Reformat. cap.* 194. *in Novarini Lib.* 8. *Sacror. Elector. cap.* 14. *pag.* 98. §. 99. Poſita fuit pars infra ſcripti tenoris, per ipſos Dominos, Comitem & Rectorem: Nonnullæ habentur conſuetudines & obſervantiæ in civitate Cibenici, quæ à quibuscunq; gentibus in hoc ſeculo, horribiles & ineptæ haberi, & cenſeri debent. Cum propinqui & amici perſonarum morientium, tam maſculi, quam fœminæ, dum eorum cadavera mortuorum ad humandum portantur, amplectuntur & oſculantur ea, & ſuper ipſis cadaveribus ſe extendunt: quod faciliter redundare ad præjudicium perſonarum ſuarum, & maximè tempore peſtis ingentis, quo cadavera infecta cēſentur, poteſt. Et ulterius mulieres tam nobiles, quã plebejæ poſt dicta cadavera & diſcooperto capite gradiētes, ſeipſas laniant per capillos, quod exoſũ creditur & Deo & hominibus, cũ tales querelæ, & lamētationes nihil proficiāt animab9 taliũ mortuo-

 rum.

rum. Idcirco ſaluti perſonarum cum juvet, providere, & conſulere cupientes, autoritate præſentis conſilii duximus ſtatuendum, quod de cœtero nulla perſona, ſeu perſonæ, ſive ſit maſculus, ſive ſit fœmina, cujuscunque conditionis & ſtatus exiſtat, audeat vel præſumat, cum eorum cadavera mortuorum ad ſepulchrum deferuntur, ea cadavera oſculari, nec ſuper ea ſe projicere, poſtquam elevata fuerint à terra, & extracta de domo ſuæ ſolitæ habitationis, vel in qua mortua fuerint. Et nulla mulier alicujus conditionis audeat ire poſt dicta cadavera capite diſcooperto, nec ſe laniare per capillos, poſtquam domo exiverunt, ut ſupra, & hoc ſub pœna librarum centum denariorum, pro quolibet contra facientе, prædicto communi Sibenici applicandorum. *Hactenus Conſtitutio illa.* Non minus conſultè diſſertat *Antonius Santorellus, Nolanus Philoſophus & Medicus in Poſtpraxi Medicâ cap.15.* Quæcunque cauſa priſcos induxit ut morientes (mortuos) oſcularentur, ſatius eſſe arbitror oſculis parcere. Nam mortuò nullius jam uſus, mox moriturum, ſin minus perturbant, levare certè non poterunt. Certè deoſculantes offendunt, nam à mortuis, vel in mortis confinio poſitis non niſi tetri halitus perſpirant, at hi ſunt exitio inſpirantibus. Inſpirabunt autem deoſculantes, nam à facie, ore & oculis magna exit evaporatio; nec mortui itaque, nec mox morituri oſculandi. Quid inſuper de eo ſtatuendum ſit, quod *Schickardus de Iure Regio Ebræorum, cap.6. Theoremate 19. p. m. 410.* tradit, dentibus obeſſe ſi quis conſanguineo cadaveri oſculum figat, quod ſua ſibi experientiâ probaſſe videtur, Medicorum cultores indagent, eruditisque lectoribus latentes fortè cauſas aperiant. Non prorſus ab illo abludit ſuperſtitioſa opinio, ſi mater defunctum infantem exoſculetur, & plures poſt id moriantur, culpam materno tranſcribendam eſſe oſculo. Vide *Chavaſſium Lib. 1. cap. 9. de prudentia perfectâ, & ex eo Ioſuam Arndium, Tractatu Practico, de Superſtitione, pag. 41. §. 37.*

DISSER-

DISSERTATIO XXI. DE OSCULIS HYPOCRITICIS SIVE PRODITORIIS.

SUMMARIA.

I. *Crocodili deſcriptio. Illi lacrymæ ſed minus verè tributæ. Proverbium: Crocodili lacrymæ. Origo ejus.* II. *Emblema: plorat & devorat; de hærede avido, mortem defuncti lugente, amico fucato & hypocrita. Gelodacria,* Κλαυσίγελως. *Crocodili deflere dicuntur hominum capita ob macilentiam. Gonzagæ Cardinalis emblema cum lemmate proverbiali.* III. *Hypocritæ etymologia vera & alluſiva. Scytala ſerpens multos dolores creat.* IV. *Hebræi Chaldæi & Syri ad mentem Græcorum hypocritam interpretantur. Latinis idem quod hiſtrio in ſcenis, vel aſſentator. Nervoſa hypocriſis deſcriptio ex Chryſologo.* V. *Simulatio amicitiæ planè repugnat. Vera gloria perennat. Hypocrita in accuſativo caſu habet hypocriten.* VI. *Oſculum hypocriticum malum & indecorum eſſe probatur. Diabolus homines oſculatur, ipſos decipiendo.* VII. *Neronis crudelitas in matrem à Dione deſcripta. Salvii Othonis inſtinctu Galba Imperator occiditur. Andronicus ſuo juſſu trucidatis illachrymatur.* VIII. *Appuleji opus de aureo aſino ſub involucris fabularum mores humanos exprimit. Thraſyllus Leopolemi interitum vafrè dolet. Iulius Cæſar interfecto Pompejo gaudium ſuum lachrymis effuſis palliat.* IX. *Abſolonis Principatum affectantis ſubdolæ artes. Serpens hyemali tempore venenum non deponit.* X. *Ioabi oſculum pernicioſum. Ioabus ſerpentibus propter duplicem linguam aſſimilatus. Simulator cor ad fauces habet more ſerpentum. Quomodo Ioabi gladius ad homicidium diſpoſitus fuerit, disquiritur.* XI. *Mentum virorum & heroidum genas ſupplices aut venerabundi olim tangebant. Aulicorum fraudulentia detecta.* XII. *Hypocritarum pictura cum lemmate:* Vera latent: *Da verum cernere lumen. Vel, Nil ficta juvabunt. Proverbium: Græcorum Equus.*

§.I. Reperitur apud Nilum Crocodilus, quadrupes peſſimum, oviparum lacertæ inſtar, quam etiam per omnia, ſi caudam excipias, referre tradit *Albertus M. Hiſtor. Animal. Lib.* 24. Eſt amphibium, non minus in aqua quàm terra vivens, etſi etiam ſtata tempora obſervet, nec indiſcriminatim modò terram colat, modò in aquis degat. Si enim *Ariſtoteli, Plinio, Herodoto, Marcellino, Solino aliisque à Geſnero Lib.* 2. *de quadruped. ovip. p.* 14. *ſeqq. allegatis auctoribus* fidem habemus, plerumque interdiu in ſicco agit, ſed totam noctem in flumine. Præter Ægyptum & Indiam, imo quoque Americam, juxta veterum & recentiorum teſtimonia inhabitat. *Plin. Lib.* 5. *Hiſt. Nat. cap.* 1. *Strabo Lib.* 17. *Geograph. Solin. in Polyhiſt. cap.* 25. *Curtius Lib.* 8. *cap.* 9. *Scaliger ad Lib.* 2. *Ariſtot. de Animal. Iohann. Henric. Vrſin. Analect. Sacr. Volum.* 2. *Lib.* 1. *cap.* 4. Naturæ Conſulti referunt eum conſpecto homine, antequam aggrediatur illum & devoret, ubertim lacrymas effundere, unde diſtichon iſtud:

> Quid vultum fingis? mentiriſque ore Salutem,
> Quam quæris, defles cur Crocodile, necem?

Geſnerus l. c. Sunt, *inquit*, qui ſcribant, Crocodilum conſpecto procul homine, lacrymas emittere atque eundem mox devorare. *Levinus Lemnius Lib.* 4. *de Occult. Nat. mirac. cap.* 10. Crocodilus, de quo proverbium *Crocodili lacrymæ*, homini inſidias ſtruit, ac devoratum diſcerptumque deplorat. *Hieronym. Mercurialis, apud Dn. D. Schneiderum T.* 3. *de Catharr. cap.* 9. *p.* 372. Cervi, apri, Crocodili & apud Medicos & apud Philoſophos lacrymari dicuntur. *Conf. Frantzii Hiſtor. Animal. part.* 1. *cap.* 26. *Drexelii Phæthontem, cap.* 46. *Piccart. Obſervat. Hiſtorico-Polit. Decad.* 13. *cap.* 1. *Schoti Phyſic. Curioſ. Lib.* 7. *p.* 881. *Octavian. de Tufo in cap.* 12. *Eccleſiaſt. p.* 506. Aliis tamen quod de lacrymis Crocodili dicitur, inter fabulas referre placet. *Voſſius Theolog. Gentil. Lib.* 3. *cap.* 47. Crocodilos, *ait*, aliquis dixerit flere, quia lacrymæ eorum abiere in Proverbium: ſed eſt hoc de lacrymis fictis, non veris; nec ſatis conſtat, ecquid veri ſubſit fabellæ de lacrymis Crocodili ſimula-

tis. Conſonat effatum *Sperlingii in Anthropolog. Phyſic. cap. 5. quæſt. 7. p. 273.* Crocodili lacrymæ notæ ſunt, Dicunt, antequam hominem devoret prius lacrymari. Sed ut canes, feles, aliaque bruta voce & geſtibus lætitiam declarantia, ridere videntur, verè non rident, ita & cum ejulatu ac clamore dolorem manifeſtant, lacrymari videntur, ſed videntur. Non quivis humor ex oculis emiſſus lacryma eſt. Simile quid eſt, lacrymæ veræ non ſunt. H.I. Proverbium autem de *lacrymis Crocodili* non primò & immediatè inde ortum, quaſi Crocodili lacrymas ex oculis profunderent, ſed ex eo potius natum videtur: Cum priſci experientiâ compertum haberent, Crocodilum famelicum hauſtas ore aquas in ſemitas evomere, ut homines aquatum egredientes, in lubricâ via labantur, & facilius corripiantur; hinc guttulas illas vocârunt *Crocodili lacrymas*, easque poſtmodum ſimulatoribus adſcripſerunt. Has verò deinceps alii, rerum phyſicarum minus periti, in proprio ſenſu acceperunt, exiſtimantes, Crocodilum verè ex oculorum glandulis lacrymas emittere. Atque huic ſententiæ calculum adjicit *Ioh. Euſeb. Nieremberg. Hiſt. Nat. Lib. 7. cap. 54. p. 124.*

§. II. Protritæ illi parœmiæ Hieroglyphicorum & Emblematum artifices varia Symbola picturasque addiderunt. *Areſius* hæredem avidum, ſed mortem defuncti lugentem deſcripturus, Crocodilum hominem devorantem pingit, hoc addito lemmate: PLORAT ET DEVORAT. *Maſenius in ſpeculo Imaginum veritatis occultæ cap. 51. pag. 606. num. 22. Camerarius Centuria 4. Emblem. 67.* eodem utitur in amico fucato delineando cum hac epigraphe:

Non equidem ambigui dictis mihi fidere amici
Certum eſt, ut lachrymis nec Crocodile tuis.

Similiter illo Hypocritam deſignat Collector *Hieroglyphicorum ex Veteribus & Neotericis Libro 3. pag. 118. Pierii Libris additus.* Anna Regina Poloniæ Stephani uxor ad idem mentem inclinans Crocodilum lacrymantem pingi curavit cum Lemmate: NOSTRI SIMULACHRA DOLORIS, id eſt, ſimulati tantum.

tantum. *Maſen. Spec. cap. 42. p. 504. num. 6.* Inveniuntur eheu oppidò multi homines, qui dolorem ſimulant ejus, quod maximè concupiſcunt; in quibus eſt *Gelodacria* illa, aut κλαυσίγελως, qui exterius deplorat id, quod interius ei riſum movet, quibus condemnationum odor ceparum atque ſuffimenti inſtar eſt, ut quondam præficis, qui in funere plorabant ejus, cujus mors ipſis vitâ longè carior erat: Qui denique ut loquitur *Tacitus 3. Annal. cap. 4. Imitamentis triſtitiæ animi gaudia velant.* De talibus memorabilis locus *Aſterii Amaſeæ Epiſcopi apud Photium in Bibliothecâ p. 820.* occurrit: Τοὺς Νιλώους Κροκοδείλους μιμεῖσθαι, οὓς φασὶ ταῖς κεφαλαῖς ἐπιθρηνεῖν τῶν ἀνθρώπων, ὧν ἔφαγον, καὶ δακρύειν ἐπὶ τοῖς λειψάνοις τῶν φόνων, οὐ μετάνοιαν τῶν γεγεννημένων λαμβάνοντας, ἀλλὰ τὸ ἄσαρκον τῆς κεφαλῆς (ἐμοὶ δοκεῖν) ὀδυρομένους, ὡς εἰς βρῶσιν οὐκ ἐπιτήδειον. Hoc eſt. *Niloticorum Crocodilorum imitatores eſtis, quos fama eſt deflere hominum capita, poſtquam eos devorârunt, & illacrymari cæſorum reliquiis: non quod pœnitentiâ facti aliquâ afficiantur, ſed quod ita doleant, (quantum mihi videtur) ob capitis macilentiam, quaſi quod ad veſcendum minimè ſit idoneum.* Uſus hoc hieroglyphico fuit Sigiſmundus Gonzaga Cardinalis, poſtquam evecto ſua quoque opera ad Pontificatum Leone X. ejus poſtea ipſum pœnituit, cum adjectione Proverbii: CROCODILI LACHRYMÆ, teſtante *Iovio.* Talem deſcribit peſſimam illam novercam Demænetam *Heliodorus in AEthiopicis* ejulantem nimirum ſuper Cnemone privigno, quem tamen ipſa ſuis calumniis ibat perditum. Plura in ſubſequentibus ex variâ hiſtoria depromemus.

§. III. Explicavi hactenus maximam partem omnia, quæ ſub profanorum oſculorum varietate comprehendi poſſunt, uſu ſingulorum inter varias habitati Orbis nationes peculiariter annotato, ut inde lucem non exiguam aut creperam, loco per ſe alias ſubobſcuro, qui de *Oſculo Iudæ* in hiſtoriâ ſacra occurrit, nefario illo & ſumma ſceleris nomina excedente, attuliſſe videar. Jam ad arcem cauſæ hujus greſſum dirigo, quæ ut inde facilius expugnetur, copias queis ſtipatus ſum, hoc ordine diſponam, ut primò manifeſtum evadat, quid per *oſculum Hypocriticum Iudæ* intelligi debeat,

beat, deinde illud uberius, qua poterit fieri adcuratione, mediis undecunque conquiſitis, explanetur. *Oſculum Hypocriticum* appellatur ab *Hypocrita*, cujus uſum juxtim ac ortum *Iſidorus Lib.* 10. *allegante Matthia Martinio in Lexico Philologico explicat his verbis:* Hypocrita è Græco ſermone in Latinum *ſimulator* interpretatur, qui dum intus malus ſit, bonum ſe palam oſtendit, ὑπὸ enim falſum, κρίσις Judicium interpretatur. Nomen autem Hypocritæ tractum eſt à ſpecie eorum, qui in ſpectaculis contecta facie incedunt, diſtinguentes vultum cœruleo minioque colore & cæteris pigmentis, habentes ſimulachrum oris, lintea gypſata & vario colore diſtincta, nonnunquam & collum & manus cretâ perungentes, ut ad perſonæ colorem pervenirent, & populum dum in ludis agerent, fallerent, modo in ſpecie viri, modò in fœminæ, modò tonſi, modò criniti, anili & virginali, cæteraque ſpecie, ætate ſexuque diverſo, ut fallant populum, dum in ludo agunt. Quæ ſpecies argumenti translata eſt in iis, qui falſo vultu incedunt, & ſimulant, quod non ſunt. Nam hypocritæ dici non poſſunt, ex quo foras exierint. *H. I. Haymo in Matthæum* dicit, *hypocritam* ſignificare *deauratum*, à Chryſos, quod eſt aurum, metaphorâ ſumtâ ab Idolis & ſimulachris, de quibus dicebat S. Propheta *Baruch cap. 6. v. 50. Quod cum ſint lignea, inaurata & inargentata, ſcietur poſtea, quia falſa ſunt, ab univerſis gentibus & Regibus.* Coincidit fermè mens *Lyrani in Commentariis ad Matthæum* ſcribentis, Hypocrita dicitur ab hypo, quod eſt ſub, & Chryſos, aurum, *quia ſub auro, vel ſub honeſtate exterioris converſationis habet abſconditum plumbum falſitatis.* Hæc Etymologia placuit etiam *Auguſtino*, ut *Franciſcus Toletus* refert *in capite 6. Lucæ, annotat. 97. pag. 440. Edit. Pariſ. in fol.* Anno M DC. quam explicare viſus eſt Chriſtus Dominus, dicens *Matthæi 23. Væ vobis ſcribæ & Phariſæi, hypocritæ, id eſt, deaurati, quia eſtis ſimiles ſepulchris dealbatis, quæ foris apparent quidem hominibus ſpecioſa, intus verò ſunt plena mortuorum oſſibus.* Quæ verba ad hoc inſtitutum expendit *Iſidorus Lib. 3. ſentent. cap. 24.* At verò quoniam hypocriſis non per X. & Ypſilon, ſed per K. & I. ſcribitur, modò adductæ Etymologiæ nullæ ſunt. Communius autem

 &ci-

& citra dubitationem rectius eſt, hypocritam dici à verbo Græco ὑποκρίνω, quod eſt *ſimulo*. Iisdem veſtigiis laudatus *Toletus* inſiſtit *ad cap. 6. Lucæ*, ὑπὸ *eſt falſum & κρίσις Iudicium*, quaſi falſum Judicium, quia hypocrita homines decipit, & falſum eorum Judicium quærit, intendens judicari bonus & ſanctus, cum omni bonitate & ſanctitate careat. Graphicè quoque *Iohannes Prideaux Theol. Anglicanus Oxonienſis & deinde Epiſcopus Vigornienſis, celeberrimus νῦν ἐν ἁγίοις* de Hypocrita ſcribit *Orat. 12. inaugurali p. m. 426. Oper. Edit. Tigurenſ. in 4.* Anno M DC LXXII. Frater in ore, & pugio in manu; ſacrificium in ſpecie, & proditio in affectu, lacrymæ in oculis, & laniena in corde; Joabi, Abſolonis & Iſmaelis ſacerrima ſunt emblemata. Ita ſalutat ſicarius & obtruncat. Sacrificabit nequam, ut patrem prodat; plorabit Tyrannus dum fratres deſtinat ad internecionem, ut Crocodilus dum prædam devorat. De Scytala, ſerpente notat *Iſidorus*, tot illum adferre dolores, quot habet colores. Nullus Poëtar. Proteus, nullus Vertumnus variegati hypocritæ nocendi artes expreſſerit, ſimulabit cum Herode infantis cultum, quem meditatur tollere è medio. Orabit, jejunabit, eleemoſynas diſtribuet cum Phariſæis, ſed tantum ut ab hominibus conſpiciatur & laudetur. Magiſter dicet, & applaudet, cum capiti inſidiatur, & quod rectum eſt diſſimulabit, ut quod iniquiſſimum eſt, conſequatur. Oſculatur ut prodat, convertit ut pervertat; orat ut devoret; minuta exagitat; dum graviora negligit, parentat occiſis, dum pergit occidere. Externa mundat, ut interiora talia eſſe credantur, ſic ut Regnum cœlorum præcludat aliis, quod nec ipſe conatur, nec curat intrare.

§. IV. Favent Græcanitati aliæ etiam linguæ. Nam vox Hebræa חנף Chaneph, *hypocritam & ſimulatorem* denotat, juxta verbum Primitivum חנף, quod eſt conjugationis kal, ſecundæ Hebræorum formæ, *ſimulare & maculare* ſignificans, ut ab *Hieronymo* accipitur *Ieremiæ cap. 3.* Ab Hebræa radice fluit dictio Chaldaica חנפא chanepha, quæ & *Hypocritam* ſignat & *hominem perſonatum*, quo ſenſu accepit Targumiſta apud *Eſaiam cap. 10.* Ut lingua Syriaca propius accedit ad Chaldæam, quam ad Hebræ-

Hebræam, Syri eodem nomine Chanepha exprimunt *hypocritam & infidelem hominem*. Ita uſurpavit illud vocabulum Syrus interpres verſans *Epiſtolam primam ad Corinthios cap.* 10. In Latio hypocrita commodè ſatis reddi poſſet *hiſtrio*, ceu anteà dictum, ſive *aſſentator*, quia mirâ ſimulatione huic vel illi aſſenſum præbet, ut defraudet, theatrale ingenium æmulatus, juxta cenſuram *Auguſtini Lib.* 2. *de Serm. Domini in monte, cap.* 2. *Tom.* 4. *operum*. Noli ſic velle innoteſcere, ut hypocritæ. Manifeſtum eſt autem, hypocritas non quod oculis prætendunt hominum, id etiam corde geſtare. Sunt enim hypocritæ ſimulatores, tanquam pronunciatores perſonarum alienarum, ſicut in theatricis fabulis. Non enim qui agit partes Agamemnonis in tragædia, verbi gratia, ſive alicujus alterius ad fabulam vel hiſtoriam pertinentis, verè ipſe eſt, ſed ſimulat eum, & hypocrita dicitur. Sic in Eccleſia, vel in omni vitâ humanâ quisquis ſe vult videri, quod non eſt hypocrita eſt. His conſonant verba *Chryſoſtomi homilia* 21. *in Matthæum*: Tamdiu Hypocrita clarus apparet, quamdiu aſſiſtit ſpectantium multitudo, imò nec tunc quidem coram omnibus clarus eſt. Norunt enim videntium plurimi, quis tum ſit, quem eſſe ſe ſimulet. Verum tamen theatro illo ſubitò diſſoluto, qualis ſit manifeſtiſſimè omnibus revelatur. Conferatur *Hieronymus Baptiſta de La Nuza*, *Tractatus Evangelici* 2. *parte* 2. §. *p.m.* 348. Sed ut intimius natura hypocritarum cognoſcatur penicillo *Chryſologi ex Sermone* 7. adhibito horrendum monſtrum accuratè delineato: *Hypocriſis ſubtile malum, ſecretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea ſanctitatis. Adverſa omnia nituntur viribus ſuis, armis ſuis pugnant, impugnant palam. Vnde caventur tam facilè, quàm videntur. Hypocriſis ſecurá ſimulat, fallit proſpera, curioſa mentitur, & crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum, jejunium jejunio perimit, oratione orationem evacuat, miſericordiam miſericordiâ proſternit. Hypocriſis cognata febris, frigido poculo propinat ardorem. Quod corporibus eſt hydrops, hypocriſis animabus. Hoc eſt, hydrops bibendo ſitit, hypocriſis inebriata ſitit. Exter-*

minant enim facies ſuas, ut videantur hominibus jejunantes. Hypocriſis dum cupit captivare oculos, oculis fit ipſa captiva. Exterminantur enim facies ſuas. Et ſi facies exterminatur, ornamentum corporis quod manebit? Hypocrita, ſit tibi licet facies inculta, neglecta cutis, triſtis vultus, exterminatus adſpectus, nec ab hominibus inveniſti laudem, & apud Deum fructum jejunii perdidiſti. Hypocrita, elaboraſti jejuniis, ut labor tibi jejunii non prodeſſet. Hypocrita, abſtinentiæ fructus intrâſti, continentiæ conſcendiſti undas, enatâſti jejunii pelagus & in ipſo portu jejunii naufragaſti, quia non comparâſti lucrum, ſed mercatus es vanitatem, qui de Dei credito humanum negotium perfeciſti. Fratres, fugiendum eſt virus, peſtilentia cavenda, quæ de remediis creat morbos, conficit de Medicina languorem, ſanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione diſcrimen. Hypocriſin qui fugerit, vicit, qui incurrerit, cadit.

§. V. Dixi, quod Hypocrita ſimulatione tanquam proprio ſuo artificio ubique inſtructus agere conſueverit, hanc verò rerum omnium oppidò vitioſam Orator, cujus ab linguâ melle ſuavior fluebat Oratio, quando de *amicitia* differit, declarat: Tollit namque judicium veri idque adulterat, tum amicitiæ repugnat maximè, delet enim veritatem, ſine qua nomen amicitiæ valere non poteſt. Nam cum amicitiæ vis ſit in eo, ut unus quaſi animus fiat ex pluribus: quî id fieri poterit, ſi ne in uno quidem unus animus erit, idemque ſemper, ſed varius, commutabilis, multiplex? Quid enim poteſt eſſe tam flexibile, tam devium, quàm animus ejus, qui ad alterius non modò ſenſum ac voluntatem, ſed etiam vultum atque nutum convertitur? Negat quis? nego, ait? ajo. Poſtremò imperavi egomet mihi omnia aſſentari, ut ait idem. Licet autem tam fœda tamque deteſtabilis ſimulatio ſit, ſunt tamen non pauci, qui exinde ſtabilem ſe gloriam conſequi poſſe exiſtimant, quos laudatus modò *Cicero Lib. 2. officior.* vehementer errare aſſerit ſcribens; Vera gloria radices agit, atque etiam propagatur: ficta omnia celeriter tanquam floſculi decidunt, nec ſimulatum poteſt quidquam eſſe diuturnum. Et *lib. 3. Tuſculanar. Quæſtion.* Gloria eſt ſolida quædam res & expreſſa, non adumbrata;

ea eſt

ea eſt conſentiens laus bonorum, incorrupta vox bene judicantium de excellenti virtute: ea virtuti reſonat, tanquam imago gloriæ, quæ quia rectè factorum plerumque comes eſt, non eſt bonis repudiandis viris. Illa autem quæ ſe ejus imitatricem eſſe vult, temeraria atque inconſiderata, & plerumque peccatorum vitiorumque laudatrix fama popularis, ſimulatione honeſtatis, formam ejus pulchritudinemque corrumpit. Tu ergo quæ habent ſpeciem gloriæ, collecta ex inaniſſimis ſplendoris inſignibus contemne; brevia, fugacia, & caduca exiſtima. Denique ut appendicis loco ex Philologiæ myrotheciis aliquid admiſceam, ſuaviſſimus Muſarum favus, *Voſſius*, *Ariſtarchi Grammatici Lib. 2. p. 662.* obſervat, rectius dici in accuſativo caſu *hypocriten*, quam *hypocritam*, idque præeunte *Fabio, lib. 1. cap. 3.* apud Andronicum, *hypocriten* quippe ſatius eſt retinere terminationem Græcam in his, quibus Latini non ſunt uſi.

§. VI. Si igitur vim vocis ſpectes, *oſculum hypocriticum* nihil ſignificat aliud, quam oſculum ſimulatorium, fallax & illuſorium. Si verò ad rem ipſam attendere velis, eſt externum deoſculationis ſymbolum, quod homo fallendi gratia præ ſe fert, & alteri indicare nititur animi ſubmiſſionem, amorem ſincerum, amicam ſalutis adprecationem, & id genus alia; tegit autem hoc velamine inſidias, virulentum odium, & propoſitum nocendi. Dici aliàs & ab aliis ſolet *oſculum proditorium*, nomine inviſo & infauſto, & id quidem, quantum conjicere licet, à propoſito crimine, cui infelix anſa & exſecrandum ſignum extitit, videlicet à proditione innocentiſſimi inter hominum filios, JESU NAZARENI. Reperitur in Scriptura *oſculum falſitatis*, & iſtud certè eſt oſculum Dæmonis, deceptoris, maledicti defraudatoris, hominis proditoris. Diabolus oſculatur homines ipſos decipiendo, figuratus in Joab, qui tenens mentum Amaſæ, quaſi oſculans eum, & ſic quaſi oſculando occidit eum, ſicut dicitur 2. *Regum* 20. Diabolus primò fingit oſculari hominem, eidem proſpera conferendo, ipſum tamen proditioſè tandem occidit, vitam & proſperitatem ſubtrahendo, & ipſum mortis æternæ jaculis feriendo. De tali oſculo dicitur

*Proverb.*27. Meliora ſunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oſcula odientis. Manus etiam oſculatur adulando & alliciendo. Sic de mundanis amicis dicitur, *Eccleſ.*29. poſtquam accipiunt, oſculantur manus dantis,& promiſſionibus humiliant vocem ſuam, quaſi dicat: tales non oſculantur nec applaudunt propter veram amoris charitatem,ſed ſolùm propter proprii lucri utilitatem. Proditor verò oſculatur amorem fingendo & ſimulando. Quin pro certo proditores ſub ſpecie amicitiæ non ceſſant oſculari & applaudere, ut hominem poſſint decipere, ſecreta ſua inveſtigare,& ipſa aliis revelare, juxta *Petrum Berthorium in Dictionario.*

Hujus commatis oſculum non indifferens quidpiam,ſed intrinſecè malum, adeoque ex naturâ ſuâ illicitum eſſe,abundè ſatis,quæ ex *Cicerone* adduxi,demonſtrant,& ulterius ſine ulla difficultate probari poteſt. Thema meum tali fulcio argumento: Quicunque actus perfectione & rectitudine ſibi debitâ deſtituitur,ille intrinſecè malus eſt, & ex natura ſuâ culpabilis. Atqui oſculum hypocriticum perfectione & rectitudine ſibi debitâ deſtituitur, Ergò oſculum hypocriticum intrinſecè malum eſt, & ex naturâ ſuâ culpabile,adeoque illicitum. Major propria luce radiat. Quemadmodum enim bonitatis moralis ratio in rectitudine & perfectione actui competente conſiſtit; ita ex adverſo,malitiæ moralis ſeu vitioſitatis formalis ratio in abſentiâ illius rectitudinis vel perfectionis debitæ deprehenditur, ille malus ſit oportet. Minorem confirmo hoc ratiocinio: Quodcunque finem rectæ rationi conſonum ac legitimum deſerit, & illius loco alium perverſum ſubſtituit, illud bonitate ſua ſibi propriâ caret. Sed oſculum hypocriticum finem rectæ rationi conſonum ac legitimum deſerit,& illius loco alium perverſum ſubſtituit,Ergò.Rectitudo oſculandi actui debita erat finis honeſtus ac ſanæ rationi congruens, aſt verò finis oſculi hypocritici eſt, nocendi cauſâ fallere, quod ut rectum, honeſtum, rationique conſentaneum dici poſſit,tantum abeſt, ut potius cum eadem aperto Marte pugnet: manifeſta igitur eſt & firmo talo ſtat concluſio, quoniam

niam ut Philoſophus inquit : *παράλληλα μᾶλλον τ' ἐναντία γνωρίζονται.*

§. VII. Quamquam etſi oſculum hypocriticum res turpiſſima, & creaturâ rationali maximè indigna ſit, non tamen potuit vafrities hominum & malitia ab eo ita abſtrahi, ut non ſubindè illo paſceretur. Propudium iſtud humanæ gentis Nero, tali fraude matrem circumvenire non erubuit. Exponit rem *Dio Caſſius Lib. 61. in Neron. pag. 694. edit. Leunclavii*, hiſtoricus nequaquam ſubleſtæ fidei his verbis: Sed cum Romæ nil facere eſſet auſus, ne ſcelus divulgaretur, procul in Campaniam profectus eſt, acceptaque matre, in eâ ipſâ navi magnificentiſſimè atque ſplendidiſſimè ornatâ navigavit. Id faciebat, ut illa in reliquum tempus eodem navigio uti cuperet, cumque Baulos veniſſet, magnificentiſſimè convivia per multos dies egit. In his matrem amicè & benevolè accipiebat, ſimulabatque ſe abſentis ejus magno deſiderio teneri, præſentem oſculabatur, petere jubebat, ſi quid vellet, eique multa antequàm peteret, concedebat. Poſt cœnæ tempus media nocte eam (*ſummâ benevolentiâ*) complexus eſt, atque oculos ejus & manus oſculatus, comitatusque abeuntem dixit: Mea mater, vale meâ cauſâ, & cura valetudinem; ego quidem certè tuâ cauſâ vivo & regno. Poſthæc eam tradidit Aniceto liberto, quaſi is eam domum ducturus eſſet in navi, quam ſupra ad interitum ejus comparatam fuiſſe diximus. *Suetonius in Nerone Claudio cap.* 34. annectit: Adduntur his atrociora, nec incertis autoribus, ad viſendum interfectæ (matris) cadaver accurriſſe, contrectâſſe membra, alia vituperâſſe, alia laudâſſe, ſitique interim obortâ, bibiſſe. O adulatorium & ad fraudes quaſi fabricatum pectus! Adeo & inter ſanguine junctos *Exulat, & gelido eſt rarior igne fides.* Neroni aſſociandus eſt M. Salvius Otho, qui à Sergio Sulpicio Galba oſculo exceptus exitium illi parabat. Cum enim Galbæ conatibus primus acceſſiſſet, eodemque momento & ipſe ſpem Imperii cepiſſet, nihil intermittebat, quo omnium ſibi amorem conciliare ſperaret. Ubi autē ſpem omnem hujus, quod intenderat, obtinendi, ſibi ereptā videret, aliam viam ingreſ-

ingreſſus, vi aliquid & aſtu tentare decrevit. Interea immodico regnandi ardore quotidiè magis exæſtuans, (neque enim diſſimulabat, niſi Principem, ſe ſtare non poſſe, nihil referre, ab hoſte in acie, an in foro ſub creditoribus caderet) ære quosdam conduxit, qui Galbam interficerent, ſibique in occupando ſolio adjumento eſſent. Audiamus ipſum Tranquillum, Scriptorem *Flavii Vopiſci* judicio emendatiſſimum & candidiſſimum, qui *Lib.7.cap.6.* in Salvii vita, hiſtoriam hanc tali ordine proſequitur: Erat animus, *inquit*, poſt adoptionem (Piſonis) ſtatim caſtra occupare, cœnantemque in Palatio Galbam aggredi; ſed obſtitit reſpectus cohortis, quæ tunc excubabat, ne oneraretur invidiâ, quod ejusdem ſtatione & Cajus fuerat occiſus, & deſertus Nero. Medium quoque tempus religio & Seleucus exemit. Ergò deſtinatâ die, præmonitis conſciis, ut ſe in foro ſub æde Saturni ad miliarium aureum opperirentur, mane Galbam ſalutavit; utque conſueverat, oſculo exceptus, etiam ſacrificanti interfuit, audivitque prædicta haruſpicis. Deinde liberto adeſſe architectos nunciante, quod ſignum convenerat, quaſi venalem domum inſpecturus abſceſſit, proripuitque ſe poſticâ parte Palatii ad conſtitutum. Alii febrem ſimulâſſe ajunt, eamque excuſationem proximis mandâſſe, ſi quæreretur. Tunc abditus properè muliebri ſellâ in caſtra contendit, ac deficientibus lecticariis, cum deſcendiſſet, curſumque cepiſſet, laxato calceo reſtitit, donec omiſſa morâ ſuccollatus, & à præſente Comitatu IMPERATOR conſalutatus, inter fauſtas acclamationes ſtrictosque gladios ad principia devenit, obvio quoque non aliter ac ſi conſcius & particeps foret, adhærente. Ibi miſſis qui Galbam & Piſonem trucidarent, ad conciliandos pollicitationibus militum animos nihil magis pro concione teſtatus eſt, quàm id demum ſe habiturum, quod ſibi illi reliquiſſent. De Andronico Imperatore Orientis *Nicetas apud Chriſtoph. Beſoldum in Hiſtoria Conſtantinopolitanô-Turcica p.m.301. Edit. Argentoratenſ. Anno* MDCXXXIV. *in 12. ſcribit:* Eſt hoc memoratu dignum, quidam homines apud Andronicum gratioſi petebant, ut ſuſpenſorum corpora tollerentur, is verò iis verbis

bis non offenſus, rogavit, num pridem eſſent mortui? ubi ex carnificibus audivit, malos malè periiſſe; ſe dolere vicem illorum dixit, ac id dictum lachrymis proſecutus, adjecit, legum ſeveritatem & auctoritatem, ſua voluntate & propoſito plus valere, & Judicum ſententias ſuo judicio præpollere. O lachrymæ, quæ & olim à nobis in animi mærore fundebamini, ex corde tanquam imber è nubibus deſtillantes. O gravioris triſtitiæ ſigna, & eorum quæ intus urgent, argumenta certiſſima, quamvis aliquandò etiam præ gaudio, ex oculis veluti guttæ exuberetis. *Alia verò natura eſt apud Andronicum, internecionis eſtis prænunciæ, & in Acherontem ac Stygiam paludem, vel ipſo nomine deteſtabilem damnatis. O quam multorum pupillas veſtrum profluvium extinxit? O quam multos in orcum adegiſtis? O quot demerſiſtis? O quales viros in ſepulchrum conjeciſtis? Et ultimo lavacro abluiſtis tanquam inferiæ effuſæ?*

§. VIII. Nec abludit novum hoc ſimulatæ nequitiæ exemplum, quod *Appulejus lib.* 8. *Mileſ.* recenſet. Non equidem ignoro totum Auctoris modò citati ſcriptum de aureo aſino fictum eſſe; Verumtamen illud ſub fabularum involucro mores humanos & naturam mortalium graphicè & vivis fermè, quod ajunt coloribus depingit. Idcircò nullus dubito, quin Lectori benevolo gratum futurum ſit, quidquid de fraudibus cujusdam deceptoris ſub Schemate Thraſylli adferam,

--- fabulantem (enim) dicere verum, quid vetat?

Thraſyllus puellã Chariten efflictim adamans Leopolemo Competitori ſuo, cui Charite nupſerat, ſocium & amicum ſe jungebat, non alio fine, quàm ut vel ad adulterinam Venerem aditum ſibi pararet, vel novo Marito è medio ſublato Charites Conjugio potiretur. Egregiè Thraſyllus in hac ſcena proditoris partes ſuſtinebat, atque conſilio ſceleris occultato amici perſonam ſtrenuè mentiebatur, etſi indies furioſæ libidinis impetus fortius prorumperet. Accidit intereà ut die quodam Leopolemus Thraſyllo ſecum ducto venatum peteret, & hiſpidum prodire aprum conſpicaretur. Thraſyllus oportunum nactus fraudium decipulum, ſocium feram indipiſci hortatur. Ille nihil ſequius ſuſpicans ami-

cæ compellationi adnuit,& dum uterq; operi ſedulò intentus eſt, fera frendens ex frondoſis, quibus delituerat, latebris ſe proripit, ac Leopolemum invadit. Tum Thraſyllus illius Equum lancea percutere & beſtiæ Leopolemum corripiendi anſam præbere cœpit. Mox infelix Leopolemus humi proſtratus, multoque apri dente ſaucius miſeriter Thraſylli ſuppetias rogabat: Aſt hoſtem, non amicum, latronem non ſocium experiebatur, qui ſemimortui femur dextrum lanceâ transverberabat, ut derepentinò Leopolemus animam efflaret. Thraſyllus, verò famâ curſus ad urbem detorquente, familiareſque occiſi ad triſte ſpectaculum extra portam evocante, *quanquam perfecto voto proſtrato inimico lætus ageret; Vultu tamen gaudium tegit, & frontem aſſeverat, & dolorem ſimulat, & cadaver, quod ipſe fecerat, avidè circumplexus omnia lugentium officia ſolerter affingit, & multis charitatis nominibus veritatem ipſam fallit. Illum amicum, coætaneum, contubernalem, fratrem denique addito nomine lugubri ciere: nec non interdum manus Charites à pulſandis uberibus amovere, luctum ſedare, ejulatum coercere, verbis palpantibus ſtimulum doloris obtundere, variis exemplis multivagi caſus ſolatia nectere; cunctis tamen mentitis pietatis officiis.* Tantoperè vultus, frons & oratio fallunt, ſæpe ſub triſti vultu cor lætatur, ſæpè ſub fronte hilari animus mærore conficitur!

Nulla fides lachrymis, lachrymæ ſimulare docentur,
Nec, niſi vis falli, riſibus ulla fides.
Vix tibi tot Proteu, quot ſunt ſimulantibus ora,
Vota quibus larvam dant adimuntque ſuam.

Hermannus Hugo Libro 1. *piorum Deſideriorum prolegomeno.* Eleganter hunc luſum luſit Cajus Julius Cæſar de quo *Dio* hæc tradit: Cæſar allatum Pompeji caput conſpicatus, in lachrymis eſſe fertur, ſed nihil illis lachrymis niſi riſum & ludibrium retulit. Cui Dioni adſtipulatur etiam belli illius ſcriptor *Lucanus lib. 9. Pharſalicorum,* dum ita canit:

- - - Sic fatus apertum
Detexit, tenuitque caput, jam languida morte

Effigies

Effigies habitum noti mutaverat oris:
Non primo Cæſar damnavit munera viſu,
Avertitque oculos, vultus dum crederet, hæſit:
Utque fidem vidit ſceleris, tutumque putavit
Jam bonus eſſe ſocer: lachrymas non ſponte cadenteis
Effudit, gemitusque expreſſit pectore læto.
Non aliter manifeſta putans abſcondere mentis
Gaudia, quam lachrymis.

§. IX. Videmus igitur oſculum hypocriticum non χθὲς καὶ πρώην demum, ſed ante multa ſecula proh dolor! uſurpatum fuiſſe. Nec eſt, quod adeò in hominibus ethnicis fallendi & ſimulandi flagitium execremur, cum illi ipſi, quibus gratioſiſſima veritatis cæleſtis lux adfulſerat, qui malum vitare ex ipſius numinis revelatione didiciſſe & potuerant, & debuerant, tam nefario facinore ſeſe inquinare nihil dubitârint. Evolvamus ipſos SS. annales, hi nobis exemplum non unum proponent. De impiiſſimo pientiſſimi Regis filio Abſolone, in quo nihil præter nomen pacificum erat, ita illi 2. *Sam. 15. v. 5.* והיה בקרב־איש להשתחוות לו ושלח את־ידו והחזיק לו ונשק לו: hoc eſt, *& eveniebat ut ſi quis adpropinquaret ad eum, ad ſe incurvandum coram eo, mittebat is manum ſuam & apprehendebat eum, & oſculabatur eum; Scilicet agebat id, non ut favorem & clementiam ſubditis exhiberet, non ut accedentes ſalutaret, ſed ut blando hoc melle eos ineſcaret*, atque abjectâ iſtâ ſubmiſſione imperandi pruritum diſſimularet; cui etiam ſucceſſus non defuerunt, mox enim verſu ſexto ſubjungit ſacer Hiſtoricus: ויגנב אבשלום את־לב אנשי ישראל: *& furatus eſt Abſolon cor virorum Iſrael.* O virulentam vulpem! O plebis corruptorem! *Guilielmus Eſtius ad cap. 15. poſter. Regum*: ſignificantius hoc in Hebræo dicitur: *Et furatus eſt Abſolon cor virorum Iſrael*: quaſi dicat, hujusmodi dolis & artibus inibat gratiam apud Iſraelitas, & animas eorum ſibi conciliabat. Quibus verò artibus id facere conatus, præcedentia declarant ut legitur, benignè ac blandè ſuſcepiſſe omnes, quibus erat negotium in aula Regis, deindè ſimulâſſe, quod doleret cauſas eorum alioqui juſtas & bonas negligenter tractari; quaſi non eſſet quisquam à Rege conſtitutus ad eas cogno-

ſcendas. Quod apparet omninò fuiſſe mendacium, nam & ipſe Rex ſuperiori capite per ſe audivit querelam mulieris Thecuitæ. Ac tum denique Abſolon ſpecie boni publici regni mentionem injicit, dicens: quis me conſtituit Judicem ſuper terram, ut ad me veniant omnes, qui habent negotium & juſtè judicem. Addit Scriptura: ſed & cum accederet ad eum homo, ut ſalutaret, extendebat manum ſuam, & apprehendens oſculabatur eam. *En pulchrè nobis in Abſolone depingitur ingenium hominis adſpirantis ad principatum aut magnas dignitates.* Hoc enim primum eſt, ut venetur corda plebis ſimulatâ humanitate, & hoc tum promiſſa libertate, tum etiam culpando negligentiam, vel iniquitatem & tyrannidem legitimi Principis. *Hac ille.* Uti ſerpens tempore hyemis in cavernis abditus nemini quidem noxius eſt, venenum autem non deponit, ſed ſaltem aliquamdiu torpet. Sic Abſolon animus nocendi nunquam defuit, ſed facultas, quam cum meliori fortunâ adjutus nactus eſſet, omnibus qualis eſſet, palam monſtravit. Optimè *Seneca Epiſtola 42.* Multorum quia imbecillia ſunt, latent vitia, non minus auſura, cum illis vires ſuæ placuerint, quam illa quæ jam feliciter aperuit, inſtrumenta illis explicandæ nequitiæ deſunt. Sic tutò ſerpens etiam peſtifera tractatur, dum riget frigore; non deſunt tunc illi venena, ſed torpent. Multorum crudelitas & ambitio & luxuria, ut paria peſſimis audeat, fortunæ favore deficitur. Eadem velle eos cognoſces, ea poſſe, quantum poſſunt.

§. X. Verum enim verò neſcio an non nocentius & deteſtandum magis fuerit iſtud alterum, quod non ita multo poſt contigiſſe eadem ſacra hiſtoria teſtatur, videlicet Joabi oſculum, de quo verba θεόπνευςα ſic habent 2 *Sam. 20. v. 9. ſqq.* ויאמר יואב לעמשא השלום אתה אחי ותחז יד־ימין יואב בזקן עמשא לנשק־לו : ועמשא לא־נשמר בחרב אשר ביד יואב ויכהו &c.

hoc eſt, *dixitque Ioab ad Amaſam: Num pax, tu mi frater? & tenuit manus dextera Ioab barbam Amaſæ ad dandum oſculum ei. Et Amaſa non obſervavit ſe in gladio, qui in manu Ioab, & percuſſit eum &c. Ioſephus Antiquitat. Iudaic. Lib. 7. cap. 10.* his verbis cædem Amaſæ

Amaſæ deſcribit: Joabus thorace munitus, accinctusque gladio accedente ad complectendum Amaſam de induſtria gladium ſibi è vagina elabi paſſus eſt, eoque mox â terra ſublato, & altera manu barbâ Amaſæ ceu deoſculandi cauſa prehensâ, improviſo ictu ei ventrem perfodit,hominemque confecit. Scilicet deterrimus impoſtor ſummo ſinceri amoris ſigno obvelat ſic pectus invidiæ veneno omnes fibras repletum, ut ingeminari non immeritò poſſit illud *Senecæ:* Malus ubi ſimulat ſe bonum, peſſimus eſt. Perſonatis inimicis nulli pejores, fronte hilari ſunt, corde triſti, Improbandi utique, qui communiter quidem nobiſcum agere ſtudent,colore verò & oculis & occulto vel capitis,vel ſuperciliorum nutu,vel manuum pulſu calumniosè circumveniunt. Verba ſunt *Iuſtini Philoſophi & Martyris in Epiſtolâ ad Zenam & Serenum.* Neque fatente *Gregorio,* ulla res adeo bonum exterminat, atque ſimulatio, celatur ſub boni ſpecie malum, dum cognoſcitur,non cavetur. Optimè Joabus cum ſerpentibus conferri poteſt. Serpentes bifidam habent linguam tripartitamque adeo, duabus enim diviſionibus in continuo quovis tres partes reſultant. Duplicata eſt illis lingua duplici ictui apta,locutioni inepta, *Ariſtot.Lib.2.de partibus animalium cap.*17. Sic Joabus & omnis peccator probatur in duplici lingua,in ſerpente,in Dæmone,in ſimulatione & fraude. Eſt duplex diviſione, etſi reſultet triplex ſegmentum, diviſione enim à ſe, & ab alio, eſt & diviſio à Deo. Nam dividitur à ſe qui mentitur & fraudulenter agit, & à proximo, quia in ſe tendit,& à Deo, nam ipſe eſt veritas ipſa,juxta teſtimonium *Iohannis cap.14.* Cor Serpentinum circa guttur eſt,quaſi ad fauces more ſerpentum Joab cum omnibus ſimulatoribus habet,imo cor ejus diviſum eſt,aliud enim ad Amaſam loquebatur, aliud ſentiebat, quod Deus deteſtatur de talibus dicens: *cor eorum diviſum eſt,nunc interibunt. Oſeæ* 12. Et *Eccleſiaſt.* 12. *Ne ſis incredibilis timore domini, & ne acceſſeris ad illum duplici corde.* Vide *Iohannis Buſthamantini de animalibus Scripturæ Sacræ Lib.* 1. *cap.* 4. Quæri hic ſolet,quomodo gladius Joabi ad occidendum Amaſam fuerit diſpoſitus? Quidam exiſtimant quod Joab Amaſam

occiſurus inter oſculandum gladium habuerit, levi motu è vagina egredientem, & ita per ſe Amaſam percutientem. Hoc videtur indicare litera textus dicens: qui fabrefactus levi motu poterat egredi & percutere, id eſt, ipſe gladius egredi poterat & per ſe transfigere. Alii volunt, quod gladius facile in terram prolapſus ſit, quando Joab vellet oſculari Amaſam, ideoque Joab gladium coram Amaſa manu elevatum tenuerit, & tunc Amaſam nihil mali ſuſpicantem, quod nempe ſe vellet gladio transfodere, deoſculans interfecerit. Hoc tenent Ebræi juxta textum authenticum, in quo extat: *Ioab erat cinctus & veſtitus veſte ſua, & ſuper eum erat accinctus enſis conjunctus ſuper lumbos ſuos in vagina, & ipſe exiit & cecidit.* Quâ ſententiâ retentâ, priori tanquam ineptæ repudium damus. Quî enim gladius nullo movente elabens homines feriret? Cur non potius in terram caderet? Sed conceſſo, etiam cadentem tetigiſſe Amaſam, num ſtatim propterea percuſſio ſequetur? Minimè gentium. Nam aut capulus gladii aut cuſpis converſus fuit ad Amaſam. Si capulus, fruſtrà tetigiſſet Amaſam ſine vitæ diſcrimine, procidens nempe in terram. Sin cuſpis fuit contra Amaſam verſus & capulus retrorſum, ſane cadere debuit citra Joab absque ullius læſione. Patet ergo, gladium per ſe non exiiſſe, ſed à Joabo frivolè eſſe arreptum, ut propoſitum ſibi ſcelus perpetrare poſſet. Fuſius hæc perſequitur *Toſtatus Abulenſis in* 2. *Reg. quæſt.* 16.

§. XI. Unicum adhuc circa præſens indagandum reſtat, quare ſcilicet Joab Amaſæ barbam ſive mentum tenuerit? Quod oppidò obſcurum videtur: *Abulenſis loco dicto* cenſet, hoc ideo factum, ne Amaſa aufugeret. Admodum frigidè. Exiſtimo hunc geſtum antiquitatis quidpiam involvere. Antiquis quippe familiare erat in ſupplicationibus mentum alterius attingere, ceu in *Diſſertatione XI.* §. 13. ſupra monuimus. Quid ſi idem inter amicos obtinuiſſe aſſeramus? Certè favet nobis *Caſpar Sanctius in Commentar. ad* 2. *Reg. cap.* 20. *pag.* 815. Calculum ſuum adjiciens: id uſitatum Hebræis, ut ſicut ſe mutuis excipiebant oſculis, neque id putabatur indecorum aut inurbanum, ſive etiam ut genas tangerent,

gerent, aut barbam illorum, quorum ſe profitebantur amicos familiareſque. Hoc verò tam aberat olim, ut cenſeretur ruſticum & fatuum, ut potius, qui contrà faceret, parum videretur officioſus & urbanus. Ut autem virorum etiam Principes ſupplices aut etiam venerabundi mentum attingebant, ſic fœminarum nobilium, quales ſunt Heroides aut Reginæ, tangebant genas. Quod fecit Ulyſſes cum deprehenſus eſt ſimulato habitu à Trojana Regina. Illud docuit *Euripides in Hecubâ*, quam his verbis cum Ulyſſe agentem inducit: ἥψω τῆς γεραιᾶς προσπιτνῶν παρήιδος. *Tetigiſti ſupplex hanc anilem genam.* Quod etiam cum Ulyſſe mutatâ jam fortunâ feciſſet eadem, ſi Ulyſſes permiſiſſet. Nam cum dixiſſet, ſupplex *anilem hanc genam contigiſti*, addit idem, omnino *ſupplex* factura: *Nunc hæc viciſſim prona contingo* tui: & paulò poſt de eodem queritur Polyxena ſupplex: *Video Te Vlyſſæ ora vertentem retrò tetigiſſe malam, ne mihi ſit fas tuam.* Eandem ego reor conſuetudinem fuiſſe inter Ebræos, cum occurrerent illi, quibus cum ſanguinis erat, aut animorum aliqua conjunctio. *Hactenus ille.* Erant hæc duo oſcula hypocritica graviter noxia, ſed ita tamen ut unum gradu malitiæ alterum antecellere videatur. Utrumque & hoc ævo in aulis præcipuè adhuc uſurpari obſerves. Quot enim inveniuntur qui aliorum manus oſculantur, quas tamen amputatas eſſe optant? Aulæ plerumque comicâ facie agunt tragædias, & ore aliud loquuntur, tacitoque aliud ſub pectore claudunt. Maxima pars aulicorum coràm blandiuntur, clam verò ſi occaſio eſt, frigidam ſuffundunt. Ut non immeritò cum *Iohanne Iacobo Boiſſardo* exclamandum ſit:

Riſit Jupiter divitum furores,
Et delitia Principum, deditque
Loquaces Simiasque Pſittacosque
Turbam blandiloquentium Gnathonum,
Qui muſcæ vocitantur ad patellas.
His primum ſtudium eſt ciere riſum
Ex re qualibet, & leves cachinnos
Movere, & recitatione ficti

Lon-

Longas Nobilium excitare laudes.
Nôrunt Scommatibus placere ſalſis,
Et mordacitus irritare dictis,
Si quem ſimplicioribus notârint
Vitæ moribus eſſe, & inſtitutis.
Aptant denique punctum ad omne frontem,
Perſonas ſibi congruente naſo.
Concinnant, ſinuoſa ſemper auræ
Dantes Carbaſa non niſi ſecundæ.

§. XII. Coronidis loco ex amœnioris eruditionis theſauro pro graviorum cogitationum condimento quidpiam huic loco conveniens adjicere libet. Hypocritas pulchrè ſuis coloribus veſtit *Adrianus Ambroſius in Libro ſymbolorum*, depingens hominem perſonatum, quem alter ex adverſo ridet & ſugillat, ut hominem cautè fucos facientem aſſumptâ facie peregrinâ. Tabellæ voces iſtæ ſunt adjectæ: VERA LATENT. DA VERUM CERNERE LUMEN. Id eſt, o homo abdite emen-titâ ſpecie, teipſum prode, qualem effinxere mores tui, alioquin ſuſpicabor aliquod ineſſe malum his tuis involucris, quibus ut laqueis animus eſt tibi imprudentes homines irretire, captando eorum ſuffragia ut immeritis gaudeas honoribus, quibus adeptis naturam repetas vitiis indecoram. Itaque Hypocrita, VERA LATENT. DA VERAM CERNERE LUCEM. Noli virtute fucata facere tibi nomen grande, ſed indue animos anhelantes praxin virtutis ingenuæ. Latere quidem potes hominum ſcientiam, tacitum prætereundo ſcelus, quod patrâſti; ſed tua peccata Deo pervia ſunt & aperta, cujus tribunali tu ſiſteris, ad tartara detrudendus. *Adrianus idem* hominem pingit, qui ſtultè nubem amplexatur, eam arbitratus eſſe Deam, hoc titulo inſcripto: NIL FICTA JUVABUNT. O Hypocrita faciendo fucos homini ficta virtute, malè tibi conſulis. Etenim tantum abeſt ut prodeſſe queat illa tua fictio, quinimò tuam in perniciem hominis usque quaque probi ſpeciem ementiris; Deus ipſi detrahet Larvam. Tunc NIHIL FICTA JUVA-BUNT.

BUNT. *add. Pier. ex collectan. p.* 118. Veteri Proverbio hypocrita dictus eſt Δύρειος ἵππος, id eſt, Græcorum equus *Eraſm. Chiliad.* 4. *Centur.* 2. quo deluſa Troja fuit adæquata ſolo, & ſuorum civium ſanguine conſpurcata. Eſto illi equo ligneo ſpecies fuerit manſueta, pietatem afflans, utpote Minervæ donum; tamen noxia hæc machina fœta viris anhelis in necem. Phrygum aptior erat inſidiis, quo omnem mali ſuſpicionem ademerat. Ita & hypocrita omnium vitiorum colluvie infamis, leviuſculâ virtutum aſpergine tingitur, ut illudat, & poſtea deſæviat, ſi quando fruatur optatis, & conquiſita hypocriſis ſua præmia nanciſcatur. Nihil coactum poteſt eſſe diuturnum, ſed ultrò ſuam naturam repetit illud omne, cui vis aliqua indicta eſt, ut optimè Neronem *Seneca* præmonuit ita fatus: Nemo poteſt perſonam fictam diu ferre; ficta in naturam ſuam citò recidunt; quibus autem Veritas ſubeſt, ut ita dicam, quæcunque ex ſolido enaſcuntur, in majus meliusque procedunt. *Ille idem* pungens hypocritas, malè eis ominatur, affirmans manſuetos eorum mores aceſcere, & fieri acerbos, naturali eis inſita veritate. Sic ille ſuum compellat *Lucilium:* Nunquam bonâ fide vitia manſueſcunt: tigres, & leones nunquam feritatem exuunt, aliquando ſubmittunt, & cum minimè expectaveris, exaſperatur torvitas mitigata. *R. P. Marcellinus de Piſe, Matiſconenſis, Prædicator Capucinus Provinciæ Lugdunenſis, in morali Encyclopædiâ, Tomo* 3. *pag.* 25. *ſeq. & tomo* 4. *pag.* 740. *Edit. Lugdunenſis in fol. Anno* M DC LVI.

DISSERTATIO XXII.
DE
PERSONA JUDÆ.

SUMMARIA.

I. *Nomen Iudæ explicatu difficile. Dignitarii à certo numero, in quo locum obtinent, nomen ſortiti.* II. *Iudas ſignificat laudatorem vel confeſſorem. Ab illo Iudæi dicti qui olim Hebræi & Iſraelitæ.* III.

 Iudæ

Iudæ cognomen Iſcarioth undè? Viri ab urbe cognominati ibidem fuere illuſtres. Iſcara Theophylacti Scripturæ ignota. Vir Carioth de oppido tribus Iuda. Nominibus à geminâ conſonante incipientibus addita litera I. IV. *Iſchariothvicus in tribu Ephraim ex mente Barradii.* V. *Alluſivæ nominis ejusdem derivationes. Libellus Repudii ſive exterminii apud Iudæos.* VI. *Veriſimilior ſententia de præmio nomen Iſcarioth derivans Scripturæ dictis firmata. Illo innuitur memoria mortis ex ſententia Hieronymi.* VII. *Servi apud Romanos ob fugam, furtum, aliaque crimina in fronte certis notis notati. Fugitivorum Epigramma. Navigium Samiis Athenienſes, uti Samii victis Athenienſibus noctuam inurebant. Ingratus hoſpes ſignatus. Inſtrumentum & atramentum ad hunc actum, Cauteriata conſcientia.*

§. I. SUccedit hypocriticorum oſculorum tertium in ordine, ante memorata longo intervallo poſt ſe relinquens, ibidemque ex ſacris notum, Judæ nimirum, quod quotiescunq; mecum perpendo,

- - - - mihi frigidus horror
Membra quatit, gelidusque coit formidine ſanguis.

Hoc quàm dirum, quàm nefarium, quàm profligatæ malitiæ ſit, certè vix diſertiſſimus Orator delineet, nedum depingat; nihilo tamen minus ego, etſi tali facundia præditus non ſim, cum ei hanc ſacraverim opellam, pro virium tenuitate in ipſum ſolicitius inquiram. Priusquam verò altius in hoc pelago provehar, dum fluſtra quibus illud temperatum eſt, & occaſio permittunt, perſonam & nomen JUDÆ, tanquam velamentum nequiſſimi Impoſtoris paululum expendam, quo deinceps in atrociſſimi flagitii conſiderationem felicius deducar. Siquidem & hic tritiſſimum monitum locum habet: initio ἐπὶ πάντων τῶν ζητουμένων εἰς λόγον χρὴ μεταλαμβάνεσθαι, uti *Galenus libro* 1. *de Methodo medendi cap.* 5. docet. Notum equidem proditoris nomen eſt, non tamen adeò ut in præſenti illud muto palato faſtidire poſſim; cum nonnullis viris ab omni eruditione inſtructis crucem fixerit. Quæ difficultas diver-

diverſis & inter ſe diſcrepantibus derivandi principiis ortum debet. Quod itaque ad Judam pertinet, ex ſacra dudum innotuit hiſtoriâ, quod ille unus ex numero diſcipulorum Chriſti duodenario fuerit. Ubi obiter ex mente interpretum noto, illos, qui aliquo dignitatis aut officii gradu aucti erant in ſacris literis à certo numero, in quo locum obtinebant, denominationem ſortitos eſſe: id quod ex 2. *Samuelis* 23. perſpicitur, ubi viri primarii Davidis à certo numero ternario vel tricenario appellantur. Hujus tenoris ſunt ſequentia codicis Biblici verba *v.13.* וירדו שלשים מהשלשים ראש: hoc eſt, *& deſcenderunt tres ex triginta capitibus*. Itemq; *v.18.* ואבשי אחי יואב בן־צרויה הוא ראש השלשי: *id eſt*, *Abiſai frater Ioabi filius Serujah ipſe caput* (Princeps) trium. Sic Latinè *Triumviri*, *Decemviri* & apud Venetos *Il Conſiglio de Dieci*: Græcè πεντακόσιοι, qui apud Athenienſes de cauſis gravioribus cognoſcebant, ut etiamnum hodiè inter Genevenſes *les deuxcents*. *Cameron Tomo 6. Criticorum ſacrorum Londini editorum pag.* 779. Eodem loquendi modo Judas dicitur unus ex duodecim diſcipulis Chriſti fuiſſe, quemadmodum *Matthæus cap.* 25. *v.* 14. innuit, dicens: τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα ὁ λεγόμενος Ἰούδας Ἰσκαριώτης πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς, quem reliqui Evangeliſtæ omnes ſequuntur, *Marci* 14. *v.* 10. *Lucæ* 22. *v.* 3. *Iohan.* 13. *v.* 21. apud quos expreſſè legitur: εἷς τῶν δώδεκα, vel ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν δώδεκα. Vide *Angelum de Pas*, *in Evangel. Marci Lib.* 12. *cap.* 10. *pag.* 659. *Editionis Romanæ, in fol. Anno* M DC XXIII. *per Lucam VVadingum & Antonium Hiquæum.*

§. II. Vox verò *Iudas* origine eſt Hebræa, impoſita quondam filio Patriarchæ Jacobi, & *laudatorem ſive confeſſorem notat*, juxta *Cyrillum Alexandrinum in Collectaneis Tomo* 1. *pag.* 732. *Bernhardum Sermone* 7. *ſuper Cantica Tomo* 1. *Oper. Col.* 750. *Sermon.* 1. *in vigilia Natalis Domini Tomo* 1. *col.* 48. *Andream Archiepiſcopum Cæſariæ, comment. in Apocalypſin T.* 1. *Bb. Pp. Serm.* 7. deſcendit â radice ידה manavit, emanavit, & activè emanare fecit, id eſt, emiſit, ejecit. In Hiphil accipitur pro con-

confiteri, ſive celebrare, cum quo fermè affinitatem habet הִדָּה e-miſit, & Græcum ἴδω, expello rem dimanantem, item ἀείδω, ᾄδω, id eſt, cano liberâ voce, quoniam canendo gloria Dei quaſi propellitur, ut ad alios dimanet. Inde Judas vi vocis eſt *filius celebrationis*, quoniam illius mater à partu ejus Deum celebravit, ceu textus authẽticus indicat Geneſ. 29. v. 35. ותאמר הפעם אודה את־יהוה על־כן קראה שמו יהודה id eſt, *Et dixit* (mater) *hac vice laudabo Dominum:* (*confitebor Domino*) *Idcircò vocavit nomen ejus Iehudah.* Quod annotante *Buxtorfio in Lexico Hebraico minori*, poſt ſciſſuram tribuum, quæ antea Hebræi & Iſraelitæ dicebantur, ſoli tribui Judæ impoſitum eſt, & quia tribus Benjamin ipſi poſtea adjuncta, una regnum Judaicum conſtituit, inde & Benjamitæ Judæi dicti fuerunt, ut Mardochæus Benjamita vocatur vir Judæus, *Eſther* 2. *v.* 5. Tandem in univerſos reſiduos nomen traductum, qui omnes vocantur Judæi; impoſitum & terræ fuit, quam tribus Jehudæ occupavit. Hanc denominationem Iſcariotes antea quidem tuebatur, cum munere Apoſtolico defungens Evangelium propagaret; poſtmodum autem degener & perjurus factus nonniſi κατ' ἀντίφρασιν, ſive λεγομένως ſaltem ſervabat. Unus igitur fuit, ex duodecim Diſcipulis Chriſti numero, non merito, unus corpore non animo, nomine non Numine. *Hieronymus in cap.* 14. *Marci.* A varorum primipilus, inſtitorum peſſimus ſacrilegorum perditiſſimus, ut eum *Faber Stapulenſis in cap.* 26. *Matthæi* appellat.

§. III. Cognomen ipſius eſt *Simonis* (à patre ita erat cognominatus) *Iſcarioth, vel Iſcariotes*, ut ab altero illo Judâ, qui *Iacobi, &* *Thaddæus* ac *Lebbæus* dicitur, *Matth.* 10. 3. *Marci* 3. *v.* 17. *Lucæ* 6. *v.* 16. & ſimiliter in Catalogum Apoſtolorum relatus erat, diſcerneretur. *Eraſmus Roterodamus ad cap.* 10. *Matthæi v.* 2. *Tomo* 6. *Criticorum Sacrorum, pag.* 301. *Judæ, inquit,* Proditori Dominus addidit cognomen, ſive ut diſcerneret à Juda Jacobi fratre, qui idẽ Thaddæus ac Lebbæus dictus eſt, ut ſit trinominis, ſive ut ex cognomine ſignificaret eum ei facinori natum, quod *Iſachar* יששכר Hebræis ſonat *mercedem*, atque à tribu unde fuit oriundus nomen ſortitus videtur. Quanquam non deſunt, qui à viculo cognomen dedu-

ctum

ctum malint. Nec eſt *Scariotes*, quemadmodum habent codices, ſed *Iſcariotes*. Nam idem facimus Latini cognomento Judæ, quod Græci Scriptores Eccleſiaſtici faciunt Hiſpaniæ, Σπανίαν pronunciantes, cum teſte *Plinio* terra ſit inſigni fertilitate. Opinor id à Prænestinis natum, quibus ut ait *Plautus*, Conia eſt Ciconia. Apud Chryſoſtomum Iſcariotes legitur. Similiter *Hieronymus* nomen iſtud illum accepiſſe exiſtimat, vel à viro, vel ab urbe, in quâ natus eſt, כריות Carioth, in tribu Judæ, cujus mentio fit in libro *Ioſuæ cap. 15. v. 25. Ierem. 48. v. 23. Amos 2. v. 2.* ut dicatur quaſi איש כריות vir Karioth, ein Kariothiter. Tradunt enim Rabbini, viros illos qui vocantur de nominibus urbis ſuæ, inſignes fuiſſe in illâ. Quæ Etymologia & ſcriptioni nominis Iſchariorh conformis eſt, & *Cyrillo in cap. Eſaiæ 28. Angelo Caninio & Druſio* arridet. *Theophylactus in caput 26. Matthæi* oppidum illud Iſcara vocat, cujus tamen nullum in S. Scriptura veſtigium exſtat. Objiciunt autem alii, ſi cognomentum iſtud ab urbe derivandum ſit, tum non Iſcariotem, ſed Cariotem dicendum eſſe. Illis à quibusdam reſpondetur Iſcariothem ſonare quaſi virum Carioth, quorum ſententiæ calculum ſuum *Druſius & Sibelius Tom. 3. Conc. 3. in Paſſion. Chriſti pag. 42.* adjiciunt. Ita verò *Druſius in Matthæi cap. 10. Critic. Tomo 6. pag. 311.* loquitur: Si verum eſt, quod *Caninius* conjicit, & quod Salmanticenſis annotat, fuit celebris in ſua urbe, ideò nominatur Iſcarioth איש קריות *vir Carioth*, aut *Cariothites*. Nam qui ſic vocantur, noti & inſignes erant in locis illis. *Iuch.* 51. 2. Viri illi qui vocantur de nominibus terræ ſuæ inſignes & noti erant in illo loco. Ut *vir Sereda, Vir Ieruſalem, Vir Caphar Hanna.* Similiter ego in modum Exempli eram in regno Hiſpaniæ & reliquis regnis Chriſtianorum, cum exiviſſent libri mei de Aſtrologiâ, dicebant *R. Abraham Sachut vir Salamanca*, id eſt, Salamanticenſis. Sic *Antigonus vir Socho*, id eſt, *Sochæus*. Eſt autem *Ceriotħ* ſive *Carioth oppidum tribus Iuda, Ioſ. 15. 25.* Sed אישקריות diceretur potius καριώτης ut איש ישראל Ισραελίτης. Quod idem cum illo מן קריות ἀπὸ καριώθ. Minus ſe probat mihi ἀπὸ καριώτυ, quod apud Johannem in libro pervetuſto. Legitur etiam in antiquis codicibus Σκαριώθης, non ſo-

 lum

lum in hoc Evangeliſta, ſed etiam in Marco & Luca. Cui firmando *Origenes* περὶ Ἀρχῶν *Lib. 3. cap.* 3. ubi legimus; in Cor Judæ Scariotis. Sed & *Hieronymus Lib. 9. Commentar. ſuper Ieſaiam*: propter Judam, qui de tribu Ephraim, & de vico ejusdem tribus Scarioth, Dominum pretio vendidit. Secutus autem ſum fidem exemplaris MS. Nam in editis vulgò Iſcarioth, quod nullo modo ſe probat mihi. Si in mente habuit Carioth, mirum cur dicat de vico ejusdem tribus. Nam Carioth ad tribum Judæ pertinebat, ut diximus, reliqua excuſari poſſunt. Scarioth pro Carioth, ex Dialecto Syriacâ, ut מקבל dicimus pro קבל caligo, & מגרגר granum, id eſt גרגר, & מגלגל rotundus pro גלגל. Scarioth, Scariothes & præpoſito Jota Iſchkariothes. Solitum enim iis nominibus, quæ à gemina conſonante incipiunt addi litera I. ut ἱσπανία pro σπανία. Sic Turcæ hodie ex *Scopia* faciunt *Iſcopia*, quod & *Vſopia* per U Gallicum. Sic pro *Scendere* dicunt *Iſcender*, & pro *Scodra Iſcodra*. Vide *Pandectas Leunclavii num.* 169. Sic Galli ex *ſcribere* fecerunt *eſcrire*, ex *Schola eſcole* &c.

§. IV. Huc accedit quoque Theodori *Bezæ* teſtimonium ad *caput Matth.* 10. *v.* 4. ita ſonans: recepta eſt hæc lectio, nec dubito, quin verum, quod *Caninius* feliciſſimè conjecit, hoc nimirum eſſe, quod Ebræis *vir Kerioth*, id eſt, *Keriothites*, ab urbe ſic dictâ in tribu Juda, ſicut Idiomate Gallico dicimus *Infant de Paris*, de eo, qui ſit Pariſienſis. Meus iſte vetuſtiſſimus codex planè admirabilis, in hoc noſtro Evangeliſtâ itemque *Marco* & *Luca* ſcriptum habet σκαριώθης absque Jota, corrupta facilè voce Hebræâ, à Græcis illius ignaris, quod accidiſſe videmus in aliis vocabulis, ut in *Boanerges, Golgatha, Belzebub*. Hinc factum, ut Syrus etiam interpres Græcam corruptam vocem vertens ſcripſerit סכריוטא *Secariuta*, per Samech, Caph & Theth, pro Sin, Caph & Tau affinibus literis. Sed veram lectionem & *Caninii* ſententiam idem meus codex apertiſſimè confirmat ubique apud Johannem (quinque nimirum locis) Scriptum habens, ἀπὸ καριώτου, in Græcis, & Latinè à Carioto, id eſt, *Carioțenſis*. At verò novam movet litem Ieſuita *Barradius, Tom.* 2. *Lib.* 6. *cap.* 14. *Concord. Evang. pag.* 400. Quod hoc loco איש viri ſignificationem non ſuſtineat, & proprius ad ſcopum ſibi

ſibi collineare videtur, ſi illorum ſequatur partes, qui Judam ex vico ISCARIOTH in tribu Ephraim ſito oriundum eſſe affirmant. Crediderim, *inquit*, dici Iſcariothem ab oppido Iſcarioth, quod in tribu fuit Ephraim, *Hieronymo* auctore, *Eſaia* 28. quo loco Judam à tribu Ephraim ducere originem arbitratur. Quod ſi velis ex oppido tribus Judæ Carioth oriundum fuiſſe, putârim oppidum tempore Chriſti non Carioth, ſed Iſcarioth nominatum, unde nomen Iſcariotes deductum ſit.

§. V. Alii alias derivationes non invitâ prorſus Deliâ venari ſibi viſi ſunt, in adductis nondum adquieſcentes. *Origenes Tractatu* 35. *in Matthæum*, auctor eſt, ſe audiviſſe quendam exponentem patriam Proditoris Judæ ſecundum interpretationem Hebraicam, & ſuffocatum dici, à radice סכר quandoquidem Judas deſperatione ad reſtim adactus, ex ſeipſo, ut cum Plauto loquar, *literam longam fecit*. Quæ explicandi ratio è Syriaco profluxit, & *Tremellium ac Franciſcum Iunium Critici* Synedrii Senatores patronos habet. Nam in Syriaco, ut *Tremellius in annotat. Biblicis* monet, ſcribitur per Samech, non per Schin, ac ſi derivetur â radice סכר, id eſt *ſtrangulavit*. Verum hæc ratio infirmo nititur tibicine, quia Syris Samech pro Schin uſurpare, non eſt adeò infrequens, ac proinde contrarium fortaſſis obtinet, quod סכר pro שכר poſitum ſit. Nec deſunt, qui vocem *Iſcarioth* formatam eſſe putant ex איש & סרת quod eſt abſciſſio, exterminium, undè libellus repudii, quem 70. Interpretes vocant Βιβλίον ἀποςασίȣ, appellationem accepit סכרסריתת ut Iſcarioth idem ſonet ac vir abſciſſiónis, quoniam turpi ſua defectione ſeipſum per proditionem & ſubſecutam pænam à Chriſto abſcidit. Quæ tamen Etymologia alluſiva potius eſt, quam genuina. Ad hunc etiam cenſum ferè illa referenda eſt, quæ Iſcariothen à *Secariuth*, hoc eſt, geſtante marſupium deſcendere tradit, eò quod Judas communis ærarii inter diſcipulos Chriſti quæſtor & præfectus fuerit. Videatur *Franciſcus Iunius in Commentar. ſuper Iud. Apoſt. Tom. 1. Oper. p.* 1269. citante *Georgio Paſore in Lexici Graci appendice*. Itemq; *D. Balthaſar Bebelius in Eccleſiâ Evangelicâ & Iudaica, Articulo* 2. *Sect*. 4. §, 29. *pag*. 203.

§. VI.

§. VI. Plures Judicioſi atque eruditi homines *Iſcarioth* ab Ebræo שכר præmium, manâſſe exiſtimant, adeoque cognomentum iſtud Judæ hæſiſſe, poſt peractam demum proditionem. Germanicè Iſcarioth poſſet exprimi ein Schacherer/ quod in hominem tenacem, & ad rem faciendam nimis anxiè attentum jactari ſolet. Quo ex nomine, ſi Judas ante proditionis facinus eo inſignitus fuit, non leve profectò aut inane augurium malitiæ animo ipſius inſidentis, & deinceps in effectum deducendæ elici poteſt. Accedit, quod & in S. literis iſta ſententia fundamentum habeat, *Zachariæ* 11. *v.* 12. *Act.* 1. 18. 25. ubi Petrus ad hanc ſignificationem non obſcurè alludit. Coronidis loco *Hieronymi* explicationem, quo omnia uno faſciculo conſtringam, addo. Hæc vox *inquit, in lib. de nomin. Ebraic.* ſignificat memoriale Dei, quod ſi ita eam legere velimus, ut quidam legunt Iſacarioth, ſignificatur ea voce *merces*, qua Judas vendidit Chriſtum. Poteſt etiam ſignificari eo nomine *memoria mortis*, nec ſanè fieri poteſt, quin cum vel audimus, vel ipſi recordamur nomen Judæ, non ſimul etiam animum noſtrum ſubeat recordatio paſſionis & mortis Chriſti. Conf. S. *Bonaventura, Tomo 2. Oper. in cap. 6. Lucæ pag. 74. & Lyranus ad cap. 3. Marci, columna* 516. *Tomo* 5. *Bibliorum cum Gloſsâ ordinaria.* Quocunque autem modô tandem hæc vox accipiatur, ſingularia certè præſagia finem Judæ peſſimum portendentia conſideranti illicò occurrunt, ut plane de nihilo non ſit pervulgatum illud:

Conveniunt rebus nomina ſæpe ſuis.

§. VII. Denique non intempeſtivè hic incidit, Servos Romanorum aliquo ſigno, ut hodie equi, boves & alia animalia ſolent, inuſtos, & præcipuè ob fugam, furtum, aliave delicta, frontem apud veteres notatos fuiſſe, uti ex *Auſonii Epigrammate* 15. De Pergamo Scriptore fugitivo colligitur:

Tam ſegnis Scriptor, quam lentus Pergamè, curſor,
Fugiſti & primo captus es in ſtudio.
Ergò notas ſcripto toleraſti, Pergame, vultu,
Et quas neglexit dextera frons patitur.

Hæ

Hæ nimirum notæ ſunt quarum *Vlpianus L.1.* §.8. *ff. de Fugitivis* meminit, earumq; verbo etiam *cicatrices* cõtineri reſpondit. De quibus item *Cajus Lib. 1. Tit.* 3. loquitur *in Inſtitutis*. Deditii, qui poſt admiſſa crimina ſuppliciis ſubditi, & publicè pro criminibus cæſi ſunt, aut in quorum facie quæcunq; indicia aut igne aut ferrô impreſſa ſunt, ut deleri non poſſint. *Petronius Arbiter in Satyrico:* Hic continuò rodat utriusq; non ſolum capita, ſed etiam ſupercilia: ſequar ego, frontes notans inſcriptione ſolerti, ut videamini *ſtigmate* eſſe *puncti*. Et ibidem rurſum: Triphæna lacrymas effudit, decepta ſupplicio; *vera* enim *ſtigmata* credebat *captivorum frontibus impreſſa*, ſciſcitariq; ſummiſſius cœpit, quod ergaſtulum intercepiſſet errantes, aut cujus tam crudeles manus in hoc ſupplicium durâſſent. *Valerius Maximus Lib.6. cap.8. externo 7.* Servus ab eo vinculorum pœna coercitus, inexpiabiliq; literarum notâ per ſummam oris contumeliam inuſtus. Quid literæ illæ continerent, idem Arbiter omnis elegantiæ in *Satyrico* indigitat: Implevit Eumolpus frontem utriusq; ingentibus literis & notum fugitivorum epigramma per totam faciem liberâ manu duxit. Verè totam faciem: inſcriptæ enim ritu ſolemni literæ, imò & verba toti vultui, quæ cauſam crimenq; oſtenderent compunctionis. Epigramma illud erat P F. juxta *Franciſcum Pithœum*, in *Collectaneis ad Petronium*. Horſum trahenda ſunt illa *Senecæ Libro 3. de Ira cap.3.* Varia vinculorum genera, varia pœnarum, lacerationes membrorum, inſcriptiones frontis, & beſtiarum immanium caveæ. Athenienſes victis Samiis inuſſerunt frontem σαμαίνα, quod navigii à Samiis inventi genus: contra Samii victis Athenienſibus frontem ſignaverunt noctuâ. *Vid. Plutarch. in Pericle, Aelian. Lib.2. Var. Hiſt. C.9.* De ingrato hoſpite literis ſignato notabile exemplum *Seneca Libro 4. de Beneficiis, cap. 22.* exhibet. Inſtrumentum huic actui aptum fuit ferrum ignitum, & infuſum atramentum, encauſtum, ut eſſet ſcriptura indelebilis. *Iuvenalis Sat. 14. v. 22.*

Tum felix, quoties aliquis tortore vocato
Uritur ardenti duo propter lintea ferro.

Servum intelligit, qui ob furtum duûm linteorum frontem inuſtus. Hinc ſervi audiebant *ſtigmatici*, *inſcripti*. *Martialis Lib.* 8. *Epigramm.* 75.

Quatuor inſcripti portabunt vile cadaver.

Plautus *literatos* vocat in Caſinâ: Si hic literatus me ſinat. Martialis Lib. 3. Epigramm. 21. *fronte notatos.*

Proſcriptum famulus ſervavit *fronte notatus.*

Appulejus Lib. 9. de Aureo Aſino: fronte litterati, & capillum ſemiraſi, & pedes annulati. *In Guntheri Ligurino Lib.* 7. *v.* 285. Lex Caſtrenſis Friderici Imperatoris ita ſonat:

Servus deprenſi convictus crimine furti,
Si fur ante fuit, probroſâ morte peribit,
Sin minus, abraſo ſignatus vertice frontem
Verbera dura feret, caſtrisq; fugatus abibit.

Plura in hanc rem petere poteris ex *Lipſio*, *Elector. Libro* 1. *cap.* 15. *Iacobo Cujacio*, *Obſervation. Lib.* 7. *cap.* 13. *Tomo* 5. *Operum*, *pag.* 140. *Barnaba Briſſonio de Formulis Veter. Lib.* 8. *Laurentio Ramirez de Prado*, *Hiſpano Hypomnemat. ad Martial. Lib.* 2. *Epigramm.* 29. *num.* 5. *Columella in Hortulo*, *Annalibus Zonaræ Lib.* 3. *Colvio aliisq; Appuleji Interpretibus*, *Petro Daniele*, *Iano Douſa*, *P. Iohanne VVovverio*, *Georgio Erhardo ſuper Petronium*, *Godeſcalco Stevvechio*, *Comment. ad Lib.* 11. *Flavi Vegetii Renati de re militari*, *cap.* 5. *& Franciſco Connano comment. ſecund. Iuris Civilis*, *Baronio in Martyrolog. ad d.* 22. *Decembris*, *Plinio Lib.* 18. *Hiſt. Nat. cap.* 3. *Tito Popma de Oper. Servor. verbo*, *Literatum*. *Salmuth ad Pancirolli nova reperta Tit.* 2. *pag.* 85. *Henel. Otii Vrati Slav. cap.* 16. Ab hoc more Phraſis illa in ſacris uſitata, *cauteriata conſcientia*, fluxit, 1. *Timoth.* 5. *v.* 2. quæ ψευδολόγοις, furibus, fugitivis, aptè convenit, illis, ut ut fronte ſe pingant, & hypocriſi ſtigmata ſua obvelare cupiant, ut Stigmatias ille apud *Diphilum*, comam ſe Deo ſimulans nutrire alicui, *Athenæi Lib.* 6. *Dipnoſophiſt.* poſt Principium *pag.* 167. Inexpiabilem tamen notam in pectore circumferunt, αὐτοκατάκριτοι, quos devitandos monet, participari enim ſtigmata delictorum quaſi ex contagione, ſi quis ſe cum peccatore miſcuerit, *Tertullian*

lian. adverſus Marcionem Lib.4.cap.9. Qualem conſcientiam cum habuerit perditiſſimus Judas, peſſimæ notæ homini cippuem rigo, acalienis quidem verbis *(vid. Maſenii argutiar. part.1.pag.136.)* minimè tamen â vitâ ejus alienis, in æternaturum dedecus conſigno:

INFAME NOMEN, IMPROBUM, EXSECRANDUMQUE,
JSCHARIOTHÆ, NOMEN ULTIMO DIGNUM
SICARIORUM, CÆDE QUI CRUENTAVIT
MANUM PATERNA, CONJUGEMQUE NATUMQUE
CONJUNXIT UNO PARRICIDA SPELÆO.
O NOMEN ATROX! QUALE NULLA NEC STRIGUM,
SED NEC LUPORUM AUT BUSTUATIUS CORVUS,
AUT BUBO FUNESTUS FERAT PARENTATOR.
CRUDELE NOMEN! QUALE NULLA DIRARUM
ERYNNIONQUE NULLA, CERBERUS NULLUS
CHARONQUE, QUAMVIS PORTITOR STYGIS PORTET.
TAM NOMEN ATROX, INFAME, ATQUE CRUDELE,
ISCHARIOTHÆ, VICIT IPSE POSSESSOR
CRUDELIORQUE, INFAMIORQUE ATROX JUDAS,

QUI CUM MAGISTRO, MACHINATOR INFIDUS
VIRTUTEM, ET OMNE PERDIDIT
BONUM NOMEN.

DISSERTATIO XXIII.

De

OSCULO JUDÆ SECUNDUM CIRCUMSTANTIAS HISTORIÆ EVangelicæ.

SUMMARIA.

I. *Aureus Aſinus omnem munitionem expugnat. Pictura de auri efficacia. Pro laqueo theſaurus & pro theſauro laqueus. Diaboli laqueus divitiæ.* II. *Factum Iudæ ab Evangeliſtis harmonicè deſcriptum.* III. *Alabaſtrum & Alabaſter genus pretioſi marmoris vaſis unguentariis inſerviens. Locus ejusdem natalis. Vas mulieris Dominum ungentis fortè ex vitro vel alia fragili materia. Nardus quid, ubi & cui uſui.* IV. *Occaſio proditionis unctio fuit. Iudas fuit uxoratus.* V. *Iudas fur & fraudator. Numerus trigeſimus vulgo infauſtus.* VI. *Iudas vindictâ occæcatus. Philargyria vilis eſt omnis affectio. Proditio biduo ante Paſcha facta. In memoriam venditionis Chriſti Eccleſia feria quarta olim jejunabat.* VII. *Iudas malo animo Dominum oſculatur, ideò veteres Chriſtiani tempore paſſionis Dominicæ ab oſculis ſibi temperabant. Beneficia à Chriſto in Iudam collata. Mos oſculandi pedes ſubjectorum quos Domini lavant.* VIII. *Quo tempore Iudas Chriſtum oſculatus ſit, diſquiſitum. Ave Rabbi ex Hebræo Latinum factum. Havo, Hano, Handoni, Punica vocabula.* IX. *Cur Iudas oſculum elegerit? Pannus Duacenus & Cryſtallus Luſitana Chriſtum variè repræſentare dicitur; cum tamen in carne verſans corporis aſſumpti formam ſemper retinuerit.* X. *Iacobus Minor Chriſtum exactè facie repræſentavit.* XI. *Iudas Ioabo ſimilis. Chriſtus ex mente Moraliſtarum certis peccatis expiandis oſculum Iudæ ſuſ-*

cepiſſe

cepiſſe traditur. XII. *Potiſſimum ob duplicem cauſam Dominus oſculantem toleravit.* XII. *Chriſtus proditorem arguens nomen ejus præmittit.* XIV. *Ἑταῖρος, amicus vel ſocius gemino ſenſu uſurpatur. Iudæ nomen illud per contrarium tributum.* XV. *Propoſitio : Ad quid veniſti ? num enunciativè vel interrogativè legenda ? Ad Iudæ converſionem eſt directa. Anima confitendo peccata purgatur.*

§. I.

SCitum eſt illud Philippi Regis Macedonum dictum : ſcilicet expugnabilem eſſe omnem munitionem, in quam aureus aſinus introduci poteſt, teſte *Plutarcho in Apophthegmat. Tomo* II, *pag.* 187. Cui aliud argutum apophthegma affine eſt. Muros nempe ferreos concuti & ſolo æquari poſſe, quandò aureo pugno pulſentur. Quæ locutiones Symbolicæ vim auri maleficam inſinuant, ad pervertendum animos, eos ad perfidiam inducendo. Eò tendit illa apud Poëtas paſſim decantata Jovis transformatio, quandò ſpecie aurei imbris Danaën corruptam turpiter imprægnavit. Unde ſymbolum effictum eſt auri perniciem declarans. Picta extat in tabula elegans mulier guttulis aureis conſperſa, hâc additâ epigraphe : FRANGIT MARMOREOS AUREA GUTTA SINUS. Id eſt, nulla prorſus reperitur conſtantia, quam non frangant opes largiore manu infuſæ. Aurum impellere homines in ruinam Diabolus ipſe luculenter oſtendit ita affatus Chriſtum, *Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens adoraveris me. Matthæi* 4. Egregiam ſuper hoc argumentum memorat hiſtoriam *Auſonius* ſequenti tenore : Homo quidam imprudens in terrâ defodit opes ſuas, juxta arborem, quam præfixerat indicem theſauri ſui reconditi. Terre eruta factura locum latibulo, & revoluta in ſcrobem, ſuſpicionem foſſæ fecit homini, qui poſterâ die ad arborem illam acceſſerat, ut ex eâ pendulus imponeret modum anguſtiis, quas jugis rerum inopia pepererat. Idcircò exploraturus quid illæ recentes glebæ reconderent, has diſperſit, altè defodiens, & eo ſcrutinio incidit in theſaurum, quem indè retulit, ejus loco reponens laqueum, quem ſuo inſtanti ſuſpendio dedicârat. Rei ignarus alter, qui ſuas opes abdiderat, rediens in locum hunc defoſſum, deprehendit hiante

 terrâ

terrâ theſaurum ſuum ceſſiſſe furi, qui quem merebatur laqueum, in pœnam iniqui facinoris, reliquerat in illo ergaſtulo: hac jacturâ ſui impos effectus, ille luit pœnas imprudentiæ ſuæ, ſubſtituto ſuis opibus laqueo caſtigatus. *Auſonius in Epigram.* 22. *è Græco.*

Theſauro invento, qui limina mortis inibat,
Liquit ovans laqueum, quo periturus erat.
At qui, quod terræ abdiderat, non repperit aurum,
Quem laqueum invenit, nexuit, & periit.

Idem aliter *XXIII.* ita exprimit:

Qui laqueum collo nectabat, repperit aurum,
Theſauriq; loco depoſuit laqueum.
At qui condiderat, poſtquam non repperit aurum,
Aptavit collo quem reperit laqueum.

Miſerandam illam tragædiam Judas renovavit, qui nimio appetitu pecuniæ factus excors, perduellis effectus eſt, prodens Chriſtum ſicariis, quibus ære parvo eum vendiderat. Sed cum piaculi horrore ſeipſum ferre nequiret homo nefarius, ſummam pecuniæ attulit quidem, qua mediante conductus fuerat ad hoc immane nefas. Projectis denariis ingenuè confeſſus eſt ſuũ enorme ſcelus, ſed quia cor humi abdiderat, Diaboli inſidiis expoſitum, loco cordis ſui accepit laqueum, quo ſui ipſius carnifex ſuſpenſus crepuit, ore ſuo proprio condemnatus. De hoc Diaboli laqueo *S. Bernhardus Serm.* 3. *in Pſalmum, Qui habitat*, ſic diſſerit: Dic nobis, B. Paule, quis ſit iſte laqueus Diaboli, â quo ſe fidelis anima liberatam congratulabatur. *Qui volunt*, inquit, *divites fieri in hoc ſeculo, incidunt in tentationes, & in laqueum Diaboli.* Ergonè laqueus Diaboli divitiæ ſunt hujus ſeculi? quàm paucos invenimus, qui ab hoc laqueo liberati, exultent, quàm multos qui dolent, quod parum ſibi videntur irretiti, & adhuc quantum poſſunt ipſi ſe involvere, & intricare laborant.

§. II. Hucusq; Judæ nomen ſtylum noſtrum occupatum tenuit, nunc age turpiſſimo cadaveri amiculum detrahamus, quo

omni-

omnium intuentium diris, exſecrationibus, aculeis, jaculisq; impetendum proſtet. Tranſilio igitur properè ad oſculum Judæ, quo in deſcribendo quilibet Evangeliſtarum curioſam ſolertiam adhibuit, quam & publicùm proferre ſecundùm ſingula momenta, quantumvis prolixiora ſint, neutiquam dividiæ erit. Faciliùs enim, & levato quod ajunt velo, lector totam rem penetrat, quandò omnium verborum pondera uno quaſi intuitu apprehendere & conſiderare licet. *Matthæi* verba *cap.* 26. *v.* 48. 49. 50. ita ſonant: Ὁ δὲ παραδιδοὺς αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς σημεῖον, λέγων· ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι. Κρατήσατε αὐτόν. Καὶ εὐθέως προσελθὼν τῷ Ἰησοῦ, εἶπε· Χαῖρε Ῥαββί· Καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ· Ἑταῖρε ἐφ' ᾧ πάρει; τότε προσελθόντες ἐπέβαλον τὰς χεῖρας ἐπὶ τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. *Is verò qui prodebat eum, dedit illis ſignum dicens; Quemcunq; oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum. Et confeſtim accedens ad Ieſum dixit; Ave Rabbi. Et oſculatus eſt eum. Dixitq; illi Ieſus: Amice ad quid ades? Tunc acceſſerunt & manus injecerunt in Ieſum, & ceperunt eum.* *Marcus cap.* 14. *v.* 44. 45. 46. ſic reddit: δεδώκει δὲ ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν σύσσημον αὐτοῖς λέγων· ὃν ἂν φιλήσω, αὐτός ἐστι. Κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς. Καὶ ἐλθὼν, εὐθέως προσελθὼν αὐτῷ λέγει· Ῥαββὶ, Ῥαββὶ, καὶ κατεφίλησεν αὐτόν. Οἱ δὲ ἐπέβαλον ἐπ' αὐτὸν τὰς χεῖρας αὐτῶν, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν. *Dederat autem iis qui prodebat eum commune ſignum, dicens: Quemcunq; oſculatus fuero, is eſt, comprehendite eum, & abducite cautè. Et cum veniſſet, protinùs accedebat ad illum, dicitq; ei, Rabbi, Rabbi: ac deoſculatus eſt eum. Illi verò injecerunt in illum manus ſuas, & comprehendebant eum.* *Lucas cap.* 22. *v.* 47. 48. 54. his proſequitur: Ἔτι δὲ αὐτοῦ λαλοῦντος ἰδοὺ ὄχλος, καὶ ὁ λεγόμενος Ἰούδας εἷς τῶν δώδεκα προσήρχετο αὐτῶν, καὶ ἤγγισε τῷ Ἰησοῦ φιλῆσαι αὐτόν. Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, Ἰούδα, φιλήματι τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου παραδίδως; Συλλαβόντες δὲ αὐτὸν ἤγαγον, καὶ εἰσήγαγον αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ἀρχιερέως. *Adhuc autem eo loquente, ecce turba, & qui vocabatur Iudas, unus ex duodecim, antecedebat eos, & appropinquavit Ieſu, ut oſcularetur eum. Ieſus autem dixit illi: Iuda oſculo filium hominis prodis? Comprehen-*

ſum

ſum autem eum duxerunt, & induxerunt in domum Principis Sacerdotum. Nec abludit deniq; ab his Evangeliſtarum Aquila *Iohannes cap. 18. v. 2. 3.* ſcribens : ᾔδει δὲ καὶ Ἰȣ́δας ὁ παραδιδȣ̀ς αὐτὸν, τὸν τόπον, ὅτι πολλάκις συνήχθη ὁ Ἰησȣ̃ς ἐκεῖ μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτȣ̃. Ὁ ȣ̃ν Ἰȣ́δας λαβὼν τὴν σπεῖραν, καὶ ἐκ τῶν Ἀρχιερέων καὶ Φαρισαίων ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων. *Noverat autem & Iudas, qui prodebat eum, locum, quia frequenter Ieſus convenerat illuc cum Diſcipulis ſuis. Iudas ergò cum accepiſſet cohortem, & â Pontificibus ac Phariſæis miniſtros, venit illuc cum laternis & facibus & armis.*

§. III. In causâ proditionis deſignandâ pleriq; Interpretum ad SS. Scripturæ ſcopum collineant, Judam ſcilicet auri ſacra fame, quæ aliquammultos peſſumdedit, compulſum, de nefario hoc ſcelere cogitâſſe. Quandoquidem enim Eleemoſynis & quæſtui eum Dominus præfecerat, indignanter pretioſi olei effuſionem ex alabaſtro ſuper verticem Domini ferebat. Evangeliſta Matthæus dicit, mulier habebat ἀλάβαστρον μύρȣ, hoc eſt, pixidem unguentarium, ſeu μυροθήκιον. *Callimachus hymno in Pallada* maſculino genere utitur:

Μὴ μύρα λωτροχόοι τᾷ Παλλάδι μήδ' ἀλάβαστρος,
ȣ̓ γὰρ Ἀθηναία χρίματα μικτὰ φιλεῖ.

Et *Cicero Libro* II. *Academic. Quæſtion.* Quibus etiam Alabaſter plenus unguentis putere videtur. Dicitur Alabaſtrum παρὰ τὸ ȣ̓ λαβέσθαι ἀδύνατον, quod prehendere propter lævorem eſt impoſſibile. Vel διὰ τὸ μὴ λαβὰς ἔχειν, quod anſas non habeat. In utraq; Etymologia eſt Pleonaſmus literæ V. Sic *Eraſmus, Hieronymus & Eucherius* Alabaſtrum ſcribunt eſſe genus pretioſi marmoris, & *Plinius Lib. 36. Hiſtor. Natur. cap. 8.* de Onyche loquens, qui eſt lapis ſeu gemma colorem habens unguis humani, hunc, inquit, lapidem aliqui Alabaſtriten vocant, quem cavant ad vaſa unguentaria, quoniam optimè ſervare incorrupta dicitur. Naſcitur circa Thebas Ægyptias & Damaſum Syriæ. Hic cæteris candidior. Probatiſſimus verò in Carmaniâ, mox in Italia. Jam quidem in Syria, Aſiaq;. Viliſſimus autem & ſine ullo nitore in Cappadociâ. Probantur quammaximè mellei coloris, in vertice maculoſi

culoſi atq; non tranſlucidi. Vitia in eis corneus color aut candidus, & quidquid ſimile vitro eſt. Alabaſtrum *ait Stephanus*, genus vaſis Unguentarii, longitudine faſtigiata in pleniorem orbem deſinens, vel formâ turbinatâ ſine anſulis dicitur. Communiter itaq; interpretes dicunt, vas fuiſſe ex Alabaſtro lapide. Si autem fuiſſet ex materiâ ſolida Alabaſtri, non tam facilè potuiſſet confringi, quod *Marcus cap. 14. v. 3.* innuit ſcribens: *fracto Alabaſtro effudit (mulier) ſuper caput ejus.* Nonnulli putant prius unguentum effudiſſe, deinde vas fregiſſe, cum nihil in eo unguenti reliquum manſiſſet, quod minimè quidem probari poteſt: Primò quia Marcus ita loquitur, ut non obſcurè indigitet, vas prius fractum ut unguentum melius effunderetur. Secundò ratio ipſa docet, quod mulier propterea vas confregerit, ut copioſius oleum efflueret, nihilq; in vaſe remaneret. Nam effuſo eo jam toto quorſum fregiſſet pixidem, ſervâſſet utiq; integram ad novi unguenti infuſionem. Probabile itaq; eſt, vas illud ex alia quadam fragili materia fuiſſe, ſed alabaſtrum propter aliquam analogiam appellatum, vel quia alabaſtrum unguentaria vaſa ſuppeditabat, ita ut etiamſi èx alia materiâ quandoq; fierent, alabaſtrum nuncuparentur, aut quia erant ſine anſis effabricata, qualia alabaſtri nomine ſalutantur. Syrus habet שטיפתא Scatiphata, quæ vox in adducto *Marci capite* 14. occurrit. Cæterum ἀλάβαςρον μύρυ hic idem eſt planè, quod apud *Horatium: Nardi plenus Onyx.* Quod enim hic in genere vocant *Matthæus & Lucas* μύρον, *Marcus & Iohannes* Nardum fuiſſe innuit, cujus odor maximè commendatur *Cantic.* 1. *v.* 12. Et magnam vim habet reficiendis membris imprimis Paralyticis. Inde hîc pretioſum vocatur. De Nardo *Plinius* copioſè *Lib. 14. cap. 12.* Frutex eſt nardus gravi & craſsâ radice, ſed brevi ac nigrâ, fragiliq;, quamvis pingui ſitum redolente, ut Cyperi, aſpero ſapore, folio parvo denſoq;. Cacumina in ariſtas ſe ſpargunt, ideo gemina dote Nardi ſpicas ac folia celebrant. Alterum ejus genus apud Gangem naſcens damnatur in totum Ozaenitidis nomine, virus redolens. Adulteratur & Pſeudonardo herbâ, quæ ubiq; naſcitur craſſiore atq; latiore folio,

& colore languido in candidum vergente. Sincerum quidem levitate deprehenditur & colore ruffo, odorisq; ſuavitate & guſtu maximè ſiccante os, ſapore jucundo. Confer *Lib. 13. cap. 2. Criticos ſacros, & Maldonatum Commentar. in Matthæi cap. 26. pag. 562. Edit. Lugdunenſis in fol. Anno MDXCVIII.*

§. IV. Super hujus unguenti effuſione Judas Stomacho exardeſcebat, usq; adeò, ut juxta Johannis Caput 12. v. 5. 6. hæc verba effunderet: Διὰ τί τῦτο μύρον ὐκ ἐπράθη τριακοσίων δηναρίων, καὶ ἐδώθη πτωχοῖς. Εἶπε δὲ τῦτο, ὐχ ὅτι περὶ τῶν πτωχῶν ἔμελεν αὐτῷ, ἀλλ᾽ ὅτι κλέπτης ἦν, καὶ τὸ γλωσσόκομον εἶχε, καὶ τὰ βαλλόμενα ἐβάσταζεν. *Quare hoc unguentum non væniit trecentis denariis, & datum eſt egenis? Dixit autem hoc, non quod pauperes illi curæ eſſent, ſed quia fur erat, ac marſupium habebat, eaq; quæ mittebantur, portabat.* Non erat illi de pauperibus ſolicitudo, ut Syrus reddit בְּטִיל ſed impoſtoris ſtrumam dibapho piæ alicujus curæ tegebat: *erat namq; fur*, ἐκ τῶν συμβαλλομένων *ſemper aliquid ſurripiens*, quemadmodum ex adductis Evangeliſtæ verbis in propatulo eſt. *Matthæus cap. 26. v. 14. 15. 16.* examinatiùs ferè de hoc negotio agit, quippe qui narrationi de muliere, quæ attulerat oleum, ſubjicit: Τότε πορευθεὶς εἷς τῶν δώδεκα, ὁ λεγόμενος Ἰέδας Ἰσκαριώτης, πρὸς τὲς Ἀρχιερεῖς. Εἶπε: τί θέλετέ μοι δῦναι, κἀγὼ ὑμῖν παραδώσω αὐτὸν; οἱ δὲ ἔστησαν αὐτῷ τριάκοντα ἀργύρια. Καὶ ἀπὸ τότε ἐζήτει εὐκαιρίαν ἵνα αὐτὸν παραδῷ. *Tunc abiit unus ex deduodecim, qui dicebatur Iudas Iſcariotes, ad Principes Sacerdotum, & ait illis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam illum? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Et ex eo tempore quærebat opportunitatem ut eum traderet. Divus Antoninus Archiepiſcopus Florentinus in Chronicorum opere parte 1. pag. 304. cap. 6. Titulo 5.* §. 1. Unctio fuit occaſio accepta, non tamen data Judæ ad proditionem faciendam. Nam ut dicit *gloſſa Iuris Canonici* 14. *Quæſtione* 1. §. *Arguitis nos.* Judas conſueverat furari decimam partem eorum, quæ ſibi dabantur ſervanda. Et unguentum illud effuſum volebat vendi, cujus pretium erat 300. denariorum, horum decima pars erat 30. Quia igitur non potuit furari decimam partem, quandoqui-

doquidem venditum nō fuit, quaſi volens recompenſare damnū, 30. denariis argenteis fecit proditionem. Undè percipiens Sacerdotes congregatos ad tractandum de capturaChriſti,intrante in eumSatanâ, acceſſit ad congregatos in Concilio. *Hieronymus in Matthæi caput* 26. Infelix Judas, damnum quod ex effuſione unguenti ſe feciſſe credebat, vultMagiſtri pretio compenſare. Nec certam tamen poſtulat ſummam, ut ſaltem lucroſa videretur proditio, ſed quaſi vile tradens Mancipium, in poteſtate ementium poſuit, quantum vellent dare. *Hactenus ille.* Quæcunq; autem Judas ſurripuerat, uxori & liberis donare cōſueverat. Quod enim conjugio illigatus fuerit, ex *Auguſtino* facile colligitur, quandò *in Enarratione Pſalmi* 108. *Tomo* 8. *Oper. p. m.* 518. ſcribit: „Generationem Judæ prophetavit Pſaltes de terrâ perituram, quia & ipſe Judas & filii ejus, qui erant tanquam memoria patrum, & matris ejus, ſine ſucceſſione prolis, ſicut ſuperiùs dictum eſt, in brevitate unius generationis extincti ſunt. Etiamne hoc ad pœnam Judæ pertinere credendum eſt, quod poſt ejus mortem in mendicitatem uxor & filii ejus pervenerunt, & tranſlati ſunt & ejecti de habitationibus ſuis. Si autem moverit: quomodo habere potuerit ſubſtantiam, quam fœnerator ſcrutaretur, alieniq; deriperent, quando jam cum aliis undecim Dominum ſequebatur: credat, eum omnia, quæ habebat, ita dimiſiſſe filiis & uxori, ut non inde ſinceriter vel perſeveranter vinculum cupiditatis abruperit; qui etiamſi ea velut vendere videretur diſtribuenda pauperibus, profectò faceret, quod Ananias poſt Domini Aſcenſionem. Neq; enim metueret, ne hoc Dominus Divinitate cognoſceret, quem falli putabat, quandò ea quæ mittebantur, de loculis auferebat. Vide etiam *B. Brunonis Herbipolenſis Epiſcopi Expoſitionem in Pſalterium*, *Tomo* 11. *Bb. Pp. pag.* 208.

§. V. Sed de furto Judæ quaſi ex profeſſo declamat *Gaudentius Brixienſis de Natali Domini*, *Tractatu* 13. *Bb. Pp. Tomo ſecundo.* Judas pio debitoq; adverſarius obſequio (Magdalenæ,) dum Patronus pauperum vult videri, furti reus arguitur. In com-

mune Chriſtus omnibus diſcipulis (Sinite eam &c.) loquitur, ut adverſantis Judæ contumeliam temperet. Neq; enim acriter ut in fraudatorem invehitur, ſed diſſimulato ejus crimine, quem & Evangeliſta furem noverat, leni monitu univerſos pariter inſtruit, docens interim, quod Maria fecerat, neceſſario erga ſe celebratum fuiſſe ſepulturæ Myſterio. Idcircò autem ſupradicta lenitate ac promiſcuo monitu, Judæ ſermones Chriſtus evacuat, ne aut ipſi Judæ occaſionem excuſandi furoris tribueret, aut alicui Apoſtolorum quidquam ſcrupuli daret, piam fortaſsè ſuſpicanti ſuggeſtionem, vel certè ne cuiquam poſtea lecturo aliquod offendiculum reſervaret. Judas enim licet ſtudio fraudis & odio Salvatoris ſub prætextu pietatis, tamen illa ipſa fallaciæ verba depromſerat: Quare hoc unguentum venundatum non eſt, inquit, denariis trecentis, & datum eſt pauperibus? Irreligioſus nimirum & ſatis importunus diſpoſitor, avari fraudatoris affectu, crimen videlicet proprium ſub ſpecie religionis tegere dum conatur, expreſſit. Irreligioſus planè atq; importunus, quia quod ad honorem Chriſti factum fuerat, non modo ſuperfluum computavit, verum etiam ſermone improbiſſimo reprehendit. Fraudator etiam quia loculum tenens exportabat ea, quæ mittebantur ad uſus indigentium, ſicut Evangeliſta conqueritur. Avarus quoq;, quoniam non ſatiabatur, ſtipendia pauperum quotidie ſubtrahendo, ſed & ſepulturæ Chriſti pretium in propria ardebat lucra convertere, convertit autem non in momentanea ſuæ cupiditatis lucra, ſed ſalutis detrimenta perpetua: Siquidem non multò poſt univerſa, quæ vel impius fur collegerat ex fraudibus perpetratis, vel quæ ſacrilegus Chriſti traditor pro mercede iniquitatis acceperat cum vitâ pariter amiſit. Adde *B. Gerhardi Harmoniam Evangelicam cap.* 143. *f.* 50. *&* 970. *Barradii Concordiam Evangelicam ad loca citata ſuperiùs.* Ex hoc Judæ facto ſuperſtitioſum vulgus numerum trigeſimum infauſtum ducit, hac formulâ: **Dreyſſig mit GOtt**: uti *Ioſua Arndius, Tractatu de ſuperſtitione* §. 35. *pag.* 40. annotat.

§. VI. Hæc nos recto tramite ad nimiam φιλαργυρίαν, impuriſſimum

triſſimum illum omnis mali fontem, ducunt, ut alias proditionis indagare cauſas ſuperfluum ſit. Illa ſola, ut dixi, fuit cauſa προηγουμένη, προκαταρκτικὴ autem ſive impulſiva, externa, quam rectiùs occaſionem proditionis nuncupant, Chriſti reprehenſio, qua intempeſtivam diſcipulorum murmurationem redarguit: ægrè enim Judas ferebat, quod â Chriſto culparetur, ſeq; proditoris titulo inſigniri audiret. Quam injuriam â Magiſtro ſibi illatam vindicaturus,

(Nam vindicta bonum vitâ jucundius ipsâ.
Juvenal. Sat. XIII. &

ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειβομένοιο
ἀνδρῶν ἐν στήθεσσιν ἀέξεται, ἠΰτε καπνός,

Quæ multò dulcior melle liquido virorum in pectoribus augetur velut fumus. *Homerus Iliados Σ. v. 109, 110.*) *ad Pontifices & Scribas abiit, iisdem conſilium de prodendo Chriſto expoſuit, ac operam ſuam certâ mercede locavit.* Adeo, ubi divitiæ claræ habentur, ibi omnia bona vilia ſunt, fides, probitas, pudor, juxta *Salluſtium in Epiſt. ad Cæſarem de Republicâ ordinandâ.* Quibus illa apud *Leonem Sermone IX. de Paſſione* conſonant: Amori pecuniæ vilis eſt omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit, nullumq; eſt in illo corde Juſtitiæ veſtigium, in quo ſibi avaritia fecit habitaculū. Hoc perfidus Judas inebriatus venenô, dum ſitit lucrum, pervenit ad laqueum, & tam ſtultè impius fuit, ut triginta argenteis Dominum venderet & Magiſtrum. De tempore quo proditionem Judas fecerit, non omnium interpretum una & eadem mens eſt. Quidam putant in ipſa nocte quâ Chriſtus ultimam cœnam celebravit, illam contigiſſe, verum his hiſtoria Evangelica diſertim contradicit; utpote ex qua affatim cognoſcitur, Judam ante præparationem agni Paſchalis cum Sacerdotum Principibus cruentum pactum iniviſſe. *Marci cap. 14. v. 10.* Communior ſententia, quatriduo poſt convivium Bethanienſe, adeoq; biduo ante Paſcha id factum eſſe, adſerit, quanquam *Chryſoſtomus homilia 70. in Matthæum* exiſtimet, Judam ſtatim ab hac voce Chriſti, ἄφετε αὐτὴν, *ſinite illam &c. Marci cap. 14. v. 6.*

 prodi-

proditionem moliri cœpiſſe. Tunc iſtud, *inquit*, ad quodnam tempus referendum? quandò iſta locutus eſſet, quandò dixit: ad ſepulturam meam hoc ſervavit, ac neq; hinc compunctus eſt, neq; cum audîſſet, quod futurum erat, ut Evangelium ubiq; terrarum prædicaretur, timore correptus eſt, iſtud enim ineffabilis cujusdam poteſtatis erat, imò quandò mulieres, eæq; meretrices tanto Chriſtum proſequerentur honore, tunc ipſe Diabolicum facinus meditabatur & peragebat, ſed in genere ſaltem de compenſatione lucri ſolicitus fuit. Idem *homilia de proditore*, *Tomo 3. fol.* 186. Quid igitur *tunc* eſt, ante proditionis tempus, ante traditionis horam acceſſit meretrix, vas alabaſtrum manibus portans, & unguẽtum Domini ſupra caput effudit. Ideò dixit *tunc*, ut non Magiſtrũ infirmitatis accuſes, quandò diſcipulũ reperis proditorem. Magis enim virtutem Doctoris oſtendit, qui & meretricem ad obediendum ſuo Magiſterio convolare fecit. Abiit, *inquit*, non invitatus â Principibus Sacerdotum, nulla neceſſitate conſtrictus, ſponte proceſſit, & propriâ malignitate conſiliũ genuit ſceleratæ mentis, nullo participe convocato. Confer *Chriſtiani Druthmari Expoſition. in Matthæum*, *Tomo 9. Bb. Pp. parte 1. pagina 933.* Inde etiam *Beda in cap. 26. Matthæi*, *& Auguſtinus Lib. II. de Conſenſu Evangeliſtarum cap.* 78. hanc ſententiam: tunc abiit Judas &c. ad illam jungendam ſtatuunt, ubi ſuperiùs conſilium ſacerdotũ de interfectione Chriſti retulit. Sanè non inficiamur, *inquit Gerhardus Harmon. Evangel. cap.* 148. *fol.* 975. Judam nefariam hujus ſceleris occaſionem ex reprehenſione Chriſti, & pecuniæ in effuſo unguẽto fruſtratione accepiſſe, ſed non videtur in ipſo ſtatim convivio Bethanienſi de proditione Magiſtri cogitâſſe, verum in genere tantum vindictam & lucri amiſſi compenſationem meditatus fuit, donec tandem poſt quatriduum, videlicet feria quartâ, quam vocamus diem Mercurii, ſicq; biduo ante Paſcha, nefarias illas cogitationes de Chriſto prodendo Sathanas ei inſtillaret. Cum enim Bethanienſis Unctionis hiſtoriam per ὑϛερολογίαν παρενθετικῶς & ex occaſione duntaxat Evangeliſtæ hoc loco recenſeant: ideò particula τότε non ad proximè præcedentem unctionis hiſtoriam, ſed ad prædictionem

nem Chriſti de ſua paſſione, & ad conſultationem Pontificum de Chriſto per dolũ comprehẽdendo & interficiendo pertinet, quarum utraq; cum biduo ante Paſcha fuerit facta, ut diſertis verbis Evangeliſtæ teſtantur, ideò etiam hanc proditoris Judæ pactionẽ biduo ante Paſcha factam fuiſſe conſequens eſt. *Hactenus ille.* Huic aſſertioni fidem adfert, quod ob memoriam venditionis Chriſti & deliberationis Judæorum in concilio de occidendo Chriſto, ſolebat olim Eccleſia jejunare in feriâ quartâ, & in memoriam paſſionis & mortis ejus feria ſexta, uti *Auguſtinus* teſtatur *Epiſtola* 86. *ad Caſulanum.* Et in *Iure Canonico de conſecrat. diſtinct.* 3. peculiaris canon confirmat. Plura videantur in *Benedicti Pererii Diſputat. 25. ſuper cap. 13. Iohann. pag.* 47. *nec non Antonii de Eſçobar, & Mendoza commentar. in Evangelia, Tomo* 1. *Libro* 4. *ad cap.* 26. *Matthæi, cap.* 1. *pag.* 280.

§. VII. Cum itaq; matura eſſent in perniciem innocentiſſimi Jeſu conſilia, & condicta hora appeteret, Judas milite, qui manus in ſpeciem prælii obarmaverat, undiq; laterum ſtipatus, ad Chriſtum exivit. Renovaverat illo tempore candidos vultus ſoror æmula Phæbi, nihilo tamen minus μετὰ λαμπάδων καὶ φανῶν, ut Evangeliſta *Iohannes cap.* 17. *v.* 3. habet, ſocio frauda turba adventabat, non alio ſanè fine, quàm ut omnes latebras emiſſitiis oculis perluſtraret. Intereà impietatis Anteſignanus corpore quidem, ſed animo longè alieniſſimo, Jeſum acceſſit, & hoſtile ac inimicum opus ſub Symbolo pacis, *oſculo*, occultavit. *Heu ſignum Sacrilegũ,* meritò cum *Hipponenſi* Præſule exclamemus, *ubi ab oſculo incipitur bellum, & per pacis indicium pacis rumpitur Sacramentum!* Fixit deſertor Domino ſuo oſculum, quod nunquam deſertionis ſed dilectionis & concordiæ reverentiæq; Symbolum fuit. *Origenes Lib. 2. contra Celſum*: Quemcunq; oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum: retinens nonnihil priſtinæ reverentiæ, alioqui vel liberè ac ſine ſimulatione oſculi tradidiſſet eum. *Vid. Benedictus Aretius Comment. in Matthæum, pag.* 214. *Marcus loco ſupra allegato* illud nuncupat σύσσημον, id eſt ſignum, commune tam uſui quam abuſui, qualia ſunt militum Symbola ſive teſſeræ, vel mutæ

vel

vel vocales. Unde apud Suidam συσσημαίνειν eſt conſignare, conſignificare. D. Danhavver im Reformirten Salve, *pag.* 213. Vix unquam

Sol qui nitentem fervido curſu, atq; equis
Flammam citatis fervido ardore explicat,

gravius nequitiæ pondus, cui nihil ad culpæ culmen & cumulum deerat, conſpexit, aut communis omnium parens orbis tenuit! Elegerat Judam mitiſſimus Salvator in Apoſtolum, quæſtorem fecerat, patrem illius â leprâ, matrem â paralyſi curaverat, ultra triennium inter ſuos toleraverat, plurima docuerat, obmurmurantem pertulerat, aſt cui bono? ut viliſſimo tandem illum pretio divenderet. *Auguſtinus in Sermone 28. ad fratres in Eremo, Tomo* 10. *Operum. Ieremias Drexelius in Deliciis gentis humanæ.* Tanta & totjuga invitamenta ad gratitudinem prolectare debuiſſent ferrum, & pumiceum illud pectus, potuiſſent etiam, niſi ſummo bono, imò ipſi humanitati turpis æruſcator Vale nunciâſſet. Melliti geſtuum globuli, & verba ſeſamo delibuta, quibus ipſam veritatem fallebat, præſentiſſimum fibris Domini venenũ inſpirabant. Qua de cauſa veterem Eccleſiam tempore Paſſionis Dominicæ ab oſculis abſtinuiſſe ſcribit *Amalarius Fortunatus, lib.* 1. *cap.* 13. Eò digitum intendere videtur *Simon de Caſſiâ, Lib.* 13. *de geſtis Domini Salvatoris, qui eſt de paſſione, fol.* 391. *facie* 2. quando pedum ablutionem tractans, ait: Vereor dicere, ſed pia credulitas, & Chriſti humilitas atq; profunda dilectio me compellunt, ut piè credam, Chriſtum etiam ſuper Apoſtolicos pedes ſuâ labia oſculando preſſiſſe, quamvis Evangelica hiſtoria non loquatur. Sed nec mirum, humiliora cum legimus feciſſe pro nobis. Et neſcio undè, præterquam ab illa piâ oſculatione ſit ſumtum, atq; mos inoleverit usq; in hodiernum diem, ut Majores cum laverint, premant oſcula in pedibus ſubjectorum, ut vel hoc nomine deinde deteſtandum fuerit oſculum. Evolve *Binetam in Magnete divini amoris, cap.* 12. *num.* 3. *allegante Mancino in Hiſtoria Paſſionis, pag.* 309.

§. VIII. Quæri heic ab aliquibus fortè non ſine causâ ſolet, quo

quo tempore Judas Chriſtum oſculatus ſit? Dubium enim illud, ne quid diſſimulem, & valdè controverſum eſt inter Interpretes. *Euthymius Zigabonus in Matthæum cap. 65. p. m. 240. Iohannes Ferus Moguntinenſis Doctor, Commentarior. in Matthæum, Lib. 4. cap. 26. pag. 351. & Oſiander in Notis*, poſt binam Chriſti interrogationem, quem quæritis? Judam Domino oſculum obtuliſſe arbitrantur, Siquidem Matthæus ſtatim poſt interrogationem Chriſti addit: *Tunc acceſſerunt & manus injecerunt in Ieſum, & ceperunt eum, quia ad id ſignum dabatur.* Alii contra putant, Judam prius oſculo militibus Jeſum monſtrâſſe, quàm ille interrogâſſet. *Tatianus Alexandrinus in Evangeliorum Harmoniâ, Tomo 3. Bibliothecæ Patrum, p. m. 271. cap. 161. Qui autem tradidit, dederat illis ſignum, dicens: quemcunq; oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum, & ducite cautè. Et confeſtim accedens ad Ieſum dixit: Ave Rabbi, & appropinquavit Ieſu, ut oſcularetur eum. Ieſus autem dixit ei: Iuda, oſculo filium hominis tradis. Amice, ad quid veniſti? Et oſculatus eſt eum. Ieſus itaq; ſciens omnia quæ ventura erant ſuper eum, proceſſit & dicit eis, quem quæritis? &c. Matthæi 26. Marci 14. Lucæ 22. Auguſtinus Lib. 3. de conſenſu Evangeliſt. cap. 5. initio Tomi 4. operum, pag. 205.* Poſt oſculum datum dixit illis primò quod ait Lucas: *Iuda, oſculo filium hominis tradis? cap. 22. v. 48.* Deindè quod *Matthæus v. 50. Amice, ad quid veniſti? Deindè quod Iohannes commemorat, quem quæritis?* Idem ten[illegible]at, qui allegatorum interpretum veſtigia legunt. Quod quidem probabilius & evidentius eſſe, *Alphonſus Salmeron Tomo 10. operum, Tractatu 16. pag. 141.* his rationibus evincit: Tùm ne videretur Judas unus ex iſtorum conſortio eſſe qui & oſculari & capere vellet Dominum, quem quærebant, cum ipſe jam adſtantibus ſe ipſum indicâſſet & tradidiſſet; tum etiam, quia de ſolo Judæ adventu dixit Jeſus apud *Matthæum* ἰδὲ ἤγγικεν ὁ παραδιδούς με, *cap. dicto, v. 46. Ecce appropinquavit qui me tradit: qui ubi eum oſculatus fuit, ad ſuos rediit*, ita ut Chriſto procedente ſtaret cum Judæis. Sic enim Johannes habet: Εἱςήκει δὲ καὶ Ἰούδας μετ᾽ αὐτῶν, *cap. 18. v. 5.* nimirum poſt ſignum oſculi datum. Ave Rabbi, ut ex Criticis ſacris nonnihil admiſceam, Latinum factum eſt

ex Hebræo חוה undè quidam ſcribunt *Have* , pro quo in nonnullis libris legitur *Habe,* Vau Hebræorum in B. verſo, ut in Δαβὶδ, & ſimilibus. Græci habent χαῖρε Ῥαββὶ, ſalve Rabbi. Idem Have ſignificat apud Hebræos, nam vivere dicunt pro ſalvere, ut, Vivat Rex : quod idem cum illo, ſit ſalvus, aut vivat diu. Nam vita vocatur vita longa, ut ibi, Momentum in ira ejus, vita in benevolentia ejus. Huc refer, quod *Deuteronomii cap. 17. verſ. 20. Vt prolonget dies ſuos in regno ſuo, ipſe & filii ejus in medio Iſrael.* Pœni dicunt *Havo*, pro quo corruptè legitur apud Plautum *Hano*, ubi & *Handoni*, iſt eſt *have Domine*, ut ſit *doni* decurtatum ex *Adoni*, & חו pro חוה, ut גל pro גלה revela, חודוני χαῖρε κύριε locus eſt in Pœnulo, P. *Havo.* M. Salutat item. A. Saluta hunc rurſum Pœnicè verbis meis. M. *Handoni. Druſius Columna* 776.

§. IX. Oſculum autem de induſtriâ & conſilio Judas præ aliis ſignis elegiſſe creditur. *Baronii* conjectura eſt *in Annalibus ad annum Domini trigeſimum quartum, num. 66.* Oſculum ideò electum fuiſſe, ne quærentes Jeſum tenebris deciperentur. Sed quia per laternas & lampades illæ jam fugatæ erant, tantum abeſt, ut iſta adprobari poſſit. *Druthmarus in Matthæum, Tomo 9. Bb. Pp. parte prima pag. 935.* Timuit, *inquit*, Judas, ne ipſe ſe abſconderet, ſicut fecit, quandò volebant eum præcipitare & lapidare, & ideò tale eis dedit ſignum, ut poſtquam eum oſculatum habuiſſet, ſi ipſe evaneſceret, Judas non perderet pretium. Apparet autem quia pius Dominus hanc conſuetudinem habuit, ut quandò â foris reverteretur diſcipulus, oſcularetur eum, quod nunc apud nos non fit, niſi poſt plures dies. Hoc ſignum & Cain habuit, ut omnes oſcularetur præ timore: Similis in facto, ſimilis in ſcelere, licet iſte pejor. Suſpicari etiam aliquis poſſet, Judam tale ſignum exhibere voluiſſe Judæis aut militibus, ut quâ re Chriſtum eis prodebat, eâdem Chriſtum ſuam celaret proditionem. Non equidem celâſſet, ſi inuſitatum ſignum dediſſet. Erat autem valdè uſitatum, ut oſculo ſe Judæi præſertim inferiores ſalutarent ſuperiores, quemadmodum ex antecedentibus innotuit.

Stul-

Stultè verò Judas proditionem ſuam Chriſto abſcondere architectabatur. Vide Judæ inſenſibilitatem! (exclamat ſuper hoc ,,
Theophylactus) Quomodo credebat in oſculo Chriſtum ac- ,,
cipere, ut quaſi amicus æſtimaretur. Si amicus eras, ô Juda, ,,
cujus gratiâ cum inimicis acceſſiſti? Sed omnis pravitas ſine ,,
providentia eſt. Utinam ſaperes, ac noviſſima provideres. ,,
Bernhardus in declamatione: Divino ſeſe vultui ſiſtere non vere- ,,
tur Judas, tanquam domeſticus intrat & exit, magiſtrum ſa- ,,
lutat, genu flectit, oſculatur ore ſacrilego, dolosè agit, ſed ,,
in conſpectu Dei, ut inveniatur iniquitas ejus ad odium. *Be-* ,,
da in Marci Evangelium cap. 15. *Tomo* 5. *operum*, *pag.* 151. Im- ,,
pudens quidem & ſcelerata confidentia, Magiſtrum vocare & ,,
oſculum ei ingerere, quem tradebat. Tamen adhuc habet ,,
aliquid de verecundia diſcipuli, cum non eum palam tradidit ,,
perſecutoribus, ſed per ſignum oſculi. *Hieronymus & ante* ,,
illum Origenes exiſtimârunt, â Juda Judæis ſignum datum fuiſ- ,,
ſe, ne Chriſtus faciem transformando ſe occultaret & elabere- ,,
tur. *Hieronymi* verba in *Cap.* 26. *Matthæi* ſic habent: Miſer ,,
Judas, & tamen non miſerabilis eadem infidelitate quâ Magi- ,,
ſtrum & Dominum tradidit, putabat ſigna, quæ Salvato- ,,
rem viderat facientem, non Majeſtate divinâ, ſed magicis ,,
artibus facta. Et quia cum fortè audierat in monte transfigu- ,,
ratum, timebat, ne ſimili transformatione elaberetur è ma- ,,
nibus miniſtrorum. Dat ergò ſignum ut ſciant ipſum eſſe, ,,
quem oſculo demonſtraret. *Origenes tractatu* 25. *in Matthæ-* ,,
um, Venit traditio, *inquit*, talis ad nos de eô, quoniam ,,
non ſolum duæ formæ in eô fuerunt, una quidem ſecun- ,,
dum quam eum omnes videbant, altera autem ſecundùm ,,
quam transfiguratus eſt coram diſcipulis ſuis in monte, ,,
quando & reſplenduit facies ejus tanquam Sol? Sed etiam ,,
unicuiq; apparebat ſecundum quod fuerat dignus: & cum fuiſ- ,,
ſet ipſe, quaſi non ipſe omnibus videbatur, ſecundũ illud quod ,,
de Manna eſt ſcriptum, quando Deus filiis Iſrael panem miſit ,,

„de cœlo, omnem delectationem habentem, & ad omnem gu-„ſtum convenientem, quando deſiderio offerentis obſequens, „ad quod quis voluerat, vertebatur. *Origenis* partes defendere conatur *Matthæus Mancinus in Hiſtoriâ Paſſionis pag.* 309. *ex Chriſtophoro â Caſtro Societatis Ieſu Theologo, Commentar. ſuper* 12. *Prophetas, de Prophetiâ Lib.* 3. *cap.* 3. *p.* 48. ad pannum Duacenum & Cryſtallum Luſitanam provocans, ubi Chriſtus eodem tempore pro variâ contuentiũ diſpoſitione varius apparere dicitur. Majorũ ætate, ait Jeſuita, in oppido Luſitaniæ Santareno aſſiduo miraculo in pellucida cryſtallo viſitur Chriſtus pro cujusq; devotione, nunc puer tenellus, nunc duodecim annorum, nunc triginta, nunc crucifixus, nunc judex ſæviſſimus. At verò quam incerta & dubia hæc traditio ſit, ſufficienter ex *Harmoniâ Evangelicâ de Paſſione B. Gerhardi, cap.* 3. *fol.* 34. patet, quæ eandem etiam Euthychianis, Marcionitis ac Baſilidianis patrocinari meritò aſſerit. Chriſtus enim, ut aſſumpſit humanam naturam, ita unam eandemq; corporis aſſumpti formam externam retinuit, quam per clarificationem in monte non abolevit, ſed illuſtriorem & fulgentiorem reddidit.

§. X. *Origenis & Hieronymi* ſententiam ſtabilire videntur verba nonnulla textus, quandoquidem impoſtor non ſine ratione hanc cautelam addidit: Κρατήσατε αὐτὸν, καὶ ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς; ubi particulam ἀσφαλῶς tàm ad prius verbum κρατήσατε, quàm ad ἀπαγάγετε â Syro referri, *Hugo Grotius obſervat in annotat. ad Marci cap.* 14. *v.* 44. volebat nempè Judas milites monere, ut circumſpectè, & ut Syrus reddit, in timore agerent, ne in præſentiarum Chriſtus, qui ante manus eorum evaſerat, *Iohann.* 8. *v.* 59. *Lucæ* 4. 30. arte Magicâ ſe transformando, variasq; formas aſſumendo ipſos falleret, atq; ſe ſpes lucri decollaret. Idcircò velle ſe tamdiu Chriſto adhærere, donec illum comprehenſum abducant. At verò neuter Patrum allegatorum ſcopum ferit, ſed fruſtra dici videtur oſculo hoc voluiſſe Judam prævenire errori militum, qui ex Chriſti transformatione reſultare potuiſſet; nam Judas transfigurationi Chriſti non adfuit, aut ſi interfuiſſet, poterat timere, ne

Chri-

Chriſtus iterum ſe transformaret, vel inviſibilem faceret. Optima igitur oſculi adhibiti cauſa adſignatur hæc, ne ſcilicet adventantes deciperentur: facile namq; contingere poterat, ut Jacobum Minorem, qui Chriſtum exactè facie repræſentabat, ac indè frater Domini vocabatur, *Galat*, 1. *v*.19. caperent. Partim etiam propter Romanos milites, qui ignorare poterant Dominum, teſte *Euſebio Emiſſeno Tomo* 6. *Bb. Pp. part*. 1. *pag*. 666. Etſi enim, *ait Salmeron*, *l. d*, eorum animus eſſet capere Jeſum cum omnibus Diſcipulis, tamen quia difficile erat omnes comprehendere, ſi ſe in fugam convertiſſent, volebant tamen Jeſum præcipuum Magiſtrum eorum nôſſe, quem præcipuè capere & in fugâ inſequi deberent. Nam Jeſu non capto, irrita & caſſa reddita fuiſſent eorum conſilia. Eodem modo Evangeliſta veriſſimam cauſam oſculi explicat dicens: *Quemcunq; oſculatus fuero, is eſt, comprehendite eum*. Cui etiam *Chryſoſtomus homilia* 98. *in Matthæi caput* 26. *p.m*.708. aſſenſum præbet his verbis: Proh dolor! quantam pravitatem proditoris anima ſuſcepit? Quibus oculis tunc Magiſtrum adſpexit? Quô porrò oſculatus ore eſt? O ſceleratiſſimam mentem! Quid cogitavit? quid auſa eſt? quod ſignum proditionis dedit? Quemcunq; oſculabor, *inquit*: confidebat enim in lenitate Magiſtri, quæ res omnium maximè illum confundere & omni privare veniâ ſufficit, quia ita mitem & manſuedum prodebat Magiſtrum. Sed curnam hoc ſignum datum eſt? Quia ſæpius circumventus ab ipſis pertranſivit per medium ipſorum, neſcientibus ipſis, quod & tunc factum fuiſſet, niſi ipſe aſſenſiſſet.

§. XI. Appoſitè etiam *Marcus Vigerius Cardinalis*, *in ſuo decachordo, chorda ſeptimâ cap*. 78. *p*. 259. *Edit. Duacenſis in* 4. *Anno MDCXVI. Et confeſtim accedens ad Ieſum*. Inimica mens multis peſſimisq; cogitationibus turbata feſtinare compellit ad ſcelus affectatum, dixit: *Ave Rabbi*; honorantis eſt verbum, ſed mentiris ô Juda, avere, id eſt, ſalvum eſſe non vis, quem ad necem inimicis vendidiſti, & prodis in necem. Veram facis David Prophetiam: Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur, & iracundiâ

 terræ

terræ dolos cogitabant. *Et oſculatus eſt eum.* Didicerat hoc â Joab, quando Amaſæ dixit: *Salve, mi frater, & tenuit manu dextera mentum Amaſæ, quaſi oſculans eum. Porrò Amaſa non obſervabat gladium quem habebat Ioab, qui percuſſit eum in latere, & effudit inteſtina ejus in terram, & mortuus eſt Amaſa.* Sic Judas ad literam, quamvis manu ſuâ Chriſtum non occiderit, tamen per ſalutationem & oſculum morti ejus vitam dedit. *Leo Papa Sermone* 1. *de Paſſione, fol.* 44. *facie primâ.* Cum impius Judas non tàm ovinâ pelle velatus, ſed lupino furore manifeſtus, vim ſceleris per ſpeciem pacis incipiens, ſignum traditionis ſæviore omnibus telis oſculo præbuiſſet, & multitudo furibunda, quæ ad comprehendendum Dominũ cum armatâ militum cohorte cõfluxerat, inter faces & laternas lumen verum tenebris obcæcati ſuis non cernerent, Dominus qui expectare potius turbas quàm declinare delegerat, ſicut *Iohannes Evangeliſta* teſtatur 18. *capite*, quem quærant, nec dum inventus interrogat, illisq; dicentibus, quod Ieſum quærerent; *ego ſum, inquit.* Addunt inſuper Doctores Romanenſes cauſam moralem, quibus nempè peccatis expiandis Chriſtus oſculum admiſerit, & plura hujus generis in Patribus paſſim leguntur. Quidam dicunt hoc ipſo Chriſtum â Patre cœleſti obtinuiſſe, ut animas noſtras, etſi olim peccatrices, brachiis charitatis amplexetur, & oſculo pacis ac reconciliationis illas oſculetur. Item, ſatisfeciſſe oſculo Judæ pro carnalibus amoribus & oſculis meretriciis, & aliis quæ his cognata ſunt, & longâ ſerie â *Salmerone Tractatu 16, pag.* 142. enarrantur. Confer *Georgium Bartholdum Pontanum â Breitenberg, in Bibliothecâ concionum, feriâ quartâ poſt Dominicam Palmarum Tomo 2. pag.* 523.

§. XII. Cæterùm magnam bonitatis divinæ Sylvam, & amplam humanæ malitiæ ſegetem in ipſo oſculandi actu contemplari licet. Hanc quidem, quoniam Chriſtus benevolè Judam ad oſculum admiſit, & ut *Brigitta in ſuis revelationibus Lib.* 4. *cap.* 99. *pag.* 310. *Edit. Antverp. in fol. Anno* 1611. addit: Cum Judas eſſet brevioris ſtaturæ, Chriſtus (ſi credere fas eſt) ad oſculum ejus

ſuſci-

ſuſcipendum ſe inclinavit. *Hugo Carenſis in Pſalmum 75.* Chriſtus ad oſculum Judam admiſit, fortè & Judam oſculatus eſt, ut doceret, quam promptè ſeriò pœnitentem recepturus eſſet, qui tradentem non repulit. Forſitan etiam proditori Judæ voluit oſculũ dare; quantò magis recipiet ad oſculum Judam revertentẽ, ſi Judã tradentem non repulit. Ob duplicem verò cauſam oſculantem toleravit, videlicet, ne proditionem refugere videretur, ſimul & illud Davidicum complens: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus*; item, ut ipſum proditorem plus afficeret, cui amoris officia non negaret. *Beda Tomo 5. operum in Cap. 26. Matthæi, pag. 106.* Jure proindè illud Hebræi vatis meum facere potero: *Audite cœli & auribus percipe terra* admirandam Regis veſtri longanimitatem! *Eſaiæ 1. v. 2.* Deinceps profunda malitia in proditore attendenda eſt, quæ ex deſtinato conſilio inter oſculandum acutiſſimo quodam jaculo Salvatoris noſtri pectus perfodit. Piè de hoc commentatur *Alphonſus Salmeron, l. d. ſcribens*: Oſculum,, hoc non aliud fuit, quam lupi morſus invadentis agnum, vel,, contactus gladii in jugulum ovis; conjunxitq; infelix quodam,, riſu & lætitia, verbisq; blandis os ſuum impurum cum ore Dei,, puriſſimo, brachia proditoria cum divinis brachiis, oſculum,, cum morte, pacis Symbolum cum belli teſſerâ, emtorem,, mundi cum venditore Redemptoris. Ejus enim oſculum,, bellum indicit, ejus ſalutatio affert proditionem, ejus amplexus,, inimicitias immortales gignit: quia amplectitur quem,, deſerit, oſculatur quem prodit, ſalutat quem morte taci-,, tâ occidit. Ea propter vero neutiquam eſt diſſimile, Chriſtum intra ſeſe commotum fuiſſe, (acerbum quippe eſt, ab aliquo circumveniri, acerbiùs â propinquo, vel diſcipulo. Cicero pro Quinctio:) atq; proditori indignum facinus exprobrâſſe, etſi quidem illud in hiſtoriâ Evangelicâ explicitè non aſſeritur, commodè tamen ſatis elici poteſt ex ipſius Domini verbis, quibus Judam compellavit: Juda, *oſculo filium hominis prodis?* Quæ apud Lucam præcedere debere illa *Matthæi, Amice, ad quid ades? Euthymius cap. 65. Commentar. in Matthæ. pag. 241.*

conten-

contendit. Quoniam quamdiu Dominus nondum traditus fuit, proditoris curam habuit. Ideò ut eum poſtmodum ſaltem, ſi non modo ad ſe trahat & convertat, obduratam ejus conſcientiam reprehenſione verberat, an fortaſſis ex alto peccatorum veterno evigilare velit: ſatis enim accuratiſſimus καρδιογνώστης ad quid veniſſet, noverat.

§. XIII. Non ſine causâ Dominus diſcipulum perverſum arguens, nomen ejus præmiſit, ut ad delicti ſui confeſſionem eum revocaret. *Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 13. Tom. 4. Bb. Pp. p. 427. Iuda, oſculo filium hominis tradis?* Fermè hoc ad ipſum dixit, admonens eum per ipſius appellationem. Judas enim interpretatur confeſſio, intellige: accepiſti argentum, confitere citò. Nimirum vel in ipſius nomine latere ſui volens medicinam voluit, ut ſecum ſemper circumferret, quo ægrotanti animo poſſet ſubvenire. *Ambroſius Libro 10. in Lucæ caput 22. Tomo 3. operum. col. 265.* Magna divinæ ſignificatio poteſtats, magna diſciplina virtutis. Et conſilium proditionis aperitur, & adhuc patientia non negatur. Oſtendiſti, Domine, quem proderet, dum occulta manifeſtas. Oſtendiſti etiam quem traderet, dum dicis, *filium hominis*, quia caro, non divinitas comprehenditur. Illud tamen plus confutat ingratum, quod eum tradiderit, qui cum eſſet Dei filius, propter nos tamen filius hominis eſſe voluit, quaſi diceret; propter te ſuſcepi, ingrate, quod tradis in hypocriſi. Ergò per interrogationem pronunciandum puto, quaſi amantis affectu corripiat proditorem: *Iuda, oſculo filium hominis* tradis? hoc eſt, amoris pignore vulnus infligis? & charitatis officio ſanguinem fundis? & pacis inſtrumento mortem irrogas? Servus Dominum, Diſcipulus prodis Magiſtrum, electus Autorem? Hoc eſt illud: *utiliora vulnera amici quam voluntaria oſcula inimici.* Proditori hoc dicitur. *Et oſculatus eſt eum.* Non quò ſimulare nos doceat, ſed ut ne proditorem refugere videatur, & plus afficeret proditorem, cui amoris officia non denegaret. *Idem Lib. 6. Hexaemeri cap. 9. Tomo 1. Op. Col. 129.* Dominus velut prodigii genus in proditore oſculum condemnans, *ait: Iuda, oſculo filium hominis tradis?* hoc eſt, charitatis inſigne convertis ad ſignum proditionis, & in-

& infidelitatis indicium? Pacis hoc pignore uteris ad officium crudelitatis, beſtialem igitur oris obſequio inferentem potius necem, quam charitatis fœdera deferentem, divinæ arguit vocis oraculo. *Et lib.* 10. *Epiſtolarum* 89. *Tomo* 5. *operum col.* 184. *Oſculum (Iuda) offers*, qui non habes oſculi charitatem; oſculum non labiorum quæritur, ſed cordis & mentis. *Lib.* 3. *de Spiritu S. cap.* 18. *Tomo* 4. *Oper. col.* 246. Audivit: *Iuda oſculo filium hominis tradis?* hoc eſt, amoris pignore ſcelus imples, & pacis inſtrumento odia ſeris, charitatis officio mortem irrogas? Confer *Bedam Tomo* 5. *Oper. in Lucæ Evangel. Lib.* 6. *cap.* 22. *pag.* 483. *Hieronymus Natalis ſocietatis Ieſu Theologus, annotat. & meditat. in Evangelia, p.* 267. *Edit. Antverp. in fol. Anno* 1595. O abominandum Judæ oſculum! O Jeſu adorandum; Non movetur tamen oſculi Jeſu divina virtute proditor; movetur Judæ oſculo manſuetus Jeſus, clementer illum compellat: *Amice, ad quid veniſti?* Nam ſolum non detrectat oſculum Judæ mitis Jeſus, ſed illum verbis etiam invitat ad ſanitatem, aperit portam illi ad amicitiam, allicit ad ſceleris ſui confeſſionem; ſæva tamen obſtinatio Judæ fecit & obcæcatio, ut beneficio ſummo ad maleficium nefarium abuteretur.

§. XIV. Non videbor ἐκτὸς δρόμου φέρεσθαι, ſi paululum operæ ad uberiorem vocabuli *ſodalis*, quod *Matthæi* 26. *cap. v.* 50. occurrit, enucleationem impendero. In Græco textu extat vox ἑταῖρος, quæ â τὸ ἦθος conſuetudo, deſcendit, ut ſit quaſi ἠθαῖρος; aut â τὸ ἔθος mos, ut ſit quaſi ἐθαῖρος ὁ συνήθης φίλος, aut qui ἐξ ἔθους alicui eſt familiaris. Quod etymon apud *Euſtathium* reperitur, qui & aliud affert nimirum ex αἱρετὸς literarum tranſpoſitione. *Scapula in Lexico, pag. m.* 528. LXX. Interpretes utuntur pro חָבֵר *Cantic.* 1. *v.* 6. *cap.* 8. *v.* 13. item רֵעָה 2. *Samuel.* 13. *v.* 3. *Proverb.* 22. *v.* 24. Sodalis, proximus, familiaris, collega, qui diuturnæ conſuetudinis jure alteri junctus eſt. Et verò poterat Chriſtus Judam ἑταῖρον vocare, quia cum illo & reliquis Apoſtolis per integrum triennium vixerat. *Origenes* ſtatuit, quod nomen hoc in ſacris ſemper κατ᾽ ἀντίφρασιν uſurpetur & intelligatur. Verba Patris in *Tractatu* 35. *in Matth. Tomo* 2. *Oper. p. m.* 118. hæc leguntur: Hoc nomine nemi-

nem bonorum cognoſcimus in Scripturis eſſe appellatum ; ad malum enim & non indutum nuptialibus veſtimentis dicit Dominus *Matth.* 22. *Amice, quid huc veniſti, non habens veſtem nuptialem?* Malus autem eſt, qui & in parabolâ denarii audit: *Amice, non tibi facio injuriam, nonne ad denarium conveniſti mecum, accipe quod tuum eſt, & vade. H. ille.* Hoc autem minimè concedi poſſe, mox patebit. Certum quidem eſt, compellari eo nomine indignos, *Matth.* 20. *v.* 13. *cap.* 22. *v.* 12. itemq; ignotos & antea non viſos, ita *Hippocrates in Epiſt. ad Damagetum*, quem antea non viderat, ſcribit: Τί δὲ σὲ χρέος δεῦρ' ἤγαγεν ἑταῖρε: Et meretrix, ſpecioſo nomine rem odioſam denotante, apud *Platonẽ, Plutarchũ & Athenæum* ἑταῖρα appellatur. Nihilô tamen minus etiam & honeſto ſenſu idem vocabulum pluribus in locis adhibitum eſſe, extra dubium poſitum eſt. Sic Abraham amicus Dei appellatur *Iacobi cap.* 2. *Geneſis* 15. *Roman.* 4. *Exodi* 33. Amicus etiam dicitur *Lib. Iudith. cap.* 8. *Eſaiæ* 14. Et *Dominus loqui â facie ad faciem, ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſuum.* Et Johannes Baptiſta dicitur amicus ſponſi apud *Iohannem cap.* 3. Et Apoſtoli amici Chriſti non ficti, ſed veri, apud eundem, *cap.* 15. *Iudicum cap.* 14. *v.* 11. ἑταῖροι vocantur qui Samſoni in nuptiis ut apparitores & ſocii lætitiæ adjuncti erant. Ideoq; non obtinet *Origenes*, quod hæc vox ſemper in ſequiorem partem trahatur. Quandò autem Dominus ad Judam dixit: *Amice*, non illi illudere, ut quidam exiſtimant, ſed potius aculeum ipſius cordi infigere voluit, ut priſtinæ converſationis recordatus, ad meliorem mentem rediret, ac ſeriò reſipiſceret, quoniam teſte *Chryſoſtomo, Epiſt. ad Theodor. de reparat. Lapſ.* quod ſupra veri fidem aliis apparet, ne illud quidem peccatum Judæ majus fuiſſet, quàm auxilium, quod nobis â pœnitentia venit. *B. D. Polycarpus Lyſerus in Paſſione Domini noſtri I. C. Paraphraſticè editâ Dresdæ in* 12. *Anno MDXCVII. fol.* 83. blando *inquit* dicto Dominus tetigit ejus conſcientiam, dicens: *Amice, ad quid tu veniſti?* Sciebat quidem, non futurum, ut ille reſipiſceret, attamen nihil non facit, quo ille corrigeretur. Nam præter ſingularem atq; honorificum, eum quo dignabatur, τῷ ἑταίρῳ,

ſive

ſive amici ſeu ſodalis, titulum perelegantem, etiam addebat *Judæ* voculam, modò ut illum, qui amiciti diavinâ jam exciderat, acerrimè eâ pungeret, hac quidem ſequente nimio præ amore quaſi adhibitâ alloquendi formulâ: Juda, tu nomen accepiſti à confeſſione & Patriarcha ejus tribûs, ex qua venturum ſcis promiſſum mundi Meſſiam, nec ignoras me illum ipſum eſſe. Decuiſſet ergo tuam perſonam & nominis & officii ratione ut conſtanter me coram hominibus confitereris, ſed tu oſculo prodis filium hominis? Oſculum mutuæ charitatis ſignum. Charitas autem oſtendit, quinam ſunt mei diſcipuli. Nihil igitur Juda, oſculo ſimulato hoſtilius. *Zacharias Epiſcopus Chryſopolitanus in unum ex quatuor, Libro 4. cap. 161. Tomo 12. Bibliothecæ Magnæ Patrum, pag.* 189. Hoc verbum amice (hic) juxta ἀντίφρασιν intelligendum eſt, ut per contrarium dicatur amicus, qui non erat amicus, ſed inimicus. Vel amicus dicitur, quia amicabiliter fuit electus in Apoſtolum â Domino: ſicut ille, in Parabolâ fuit amicabiliter invitatus ad nuptias, cui dicitur, *Amice, quomodo huc intrâſti, non habens veſtem nuptialem?*

§. XV. Porrò illam Chriſti propoſitionem ἐφ᾽ ᾧ πάρει, *in quo ades*, ſive, *ad quid veniſti?* nonnulli volũt enunciativè legi, adeoq; ἐλλειπτικῶς, ut tantundem ſit, ac, *ad quod ades, perfice, age juxta animi tui ſententiam, relicto velamento.* Mens enim erat proditio, velamentum oſculum & blandus ſermo, veluti *Remigius Epiſcopus* apud *Salmeronem* loco citato enucleat. Alii contra interrogativam propoſitionem eſſe volunt, & ᾧ pro τινὶ rectè poni, quod & alibi apud veteres non inuſitatum eſt, juxta *Grotium in Annotat. ad h. l.* ut ſenſus ſit verborum, quæ Chriſtus indignabundus, & Judæ vicem dolens, profert: Quo animo & cujus rei gratia veniſti? Nam ſi ut amicus & ſodalis ades, quorſum gladii & fuſtes? Si ut inimicus, quorſum oſcula & blanda ſalutationis verba? Quæ interpretatio ſi ſecundum Evangeliſtarum verba judicandum ſit, priori palmam præripit. Vix emerſerat mundus è nihilo, nec extra cunas erat, quando DEUS ab Adamo, Eva, & Cain fratricida

 veram

veram & ingenuam confeſſionem oris exegit per Angelũ, quem voluit adhibere Deus teſtem criminis abjurati. Subodoratur ibi & *Tertullianus* aliud, ita fatus *Lib. 2. contra Marcionem: Interrogat Deus, quaſi incertus, ut & hinc liberi arbitrii probans hominem, in cauſa vel negationis, vel confeſſionis, ut daret ei locum ſpontè confitendi delictum & hoc nomine revelandi: ſicut de Caïn ſciſcitatur: Ubinam frater ejus, quaſi non tam vociferatum à terrâ ſanguinem Abelis audiſſet; ſed ut ille haberet poteſtatem ex eadem arbitrii poteſtate ſponte negandi delicti, & hoc nomine gravandi: atq; ita nobis conderentur exempla confitendorum potius delictorum, quàm negandorum, & jam tunc initiaretur Evangelica doctrina: Ex ore tuo juſtificaberis, & ex ore tuo damnaberis.* Ad eundem ſcopum hoc loco interrogatio Chriſti directa fuit, an forte Judas à malo propoſito revocari poſſet. *Hippocratis* eſt effatum veridicum *Lib. 1. Aphoriſmor.* quod confeſſioni quadrare poteſt: In perturbationibus ventris, & vomitionibus quæ ſpontè fiunt, ſi qualia purgari oportet, purgentur, confert. Anima in peccato diras patitur anguſtias, ſiquidem inquies ipſa ſibi quoq; gravis eſt. Sed, ſi ſponte ſua (velut piſcis Scolopender hamum, quem ſuppoſitum eſcæ prius abſorpſerat, apud *Ferrum in theatro Symbolorum,*) NOXIA EVOMIT, egerendo foras in confeſſione malum quod patravit, experitur veridicum eſſe ſecundum illum Hippocratis aphoriſmum, affirmantis, eas eſſe ſalutares ejectiones, quæ noxia ſpontè foras egerunt, acerbè prius viſcere perturbato. Animam, quæ ante male habebat, fieri confeſſione ſanam, Sancti Patres inſinuant. *Ambroſius de Pœnitentiâ Lib. 2. cap. 7.* Qui jaces in tenebris conſcientiæ, & delictorum tuorum ſordibus, quaſi in reorum carcere, exi foras, delictum proprium prode ut juſtificeris, ore enim fit confeſſio ad Salutem. Conſonat *Iſidorus in Synonym. Cap. 12.* vitia, *inquit*, cordis tui revela; pravas cogitationes tuas illicò manifeſta; peccatum enim tuum proditum cito curatur, crimen autem occultum tacendo ampliatur.

DISSERTATIO XXIV.

QUÆSTIONES ALIQUOT CIRCA JUDÆ FACTUM EXPENDENS.

Summaria.

I. *Intellectus ſcientificus perfectus. Homo naturaliter ſcire cupit. Archimedes & Solon ſtudiis mirabiliter intentus.* II. *Iudæorum blaſphemiæ in Chriſti omniſcientiam retunduntur. Iudas noluit corrigi. Peccans crimen non agnoſcit.* III. *Buccella ad quid Iudæ tradita. Non fuit corpus Chriſti. Acetaria paſchali tempore apud Ebræos bellariorum vice appoſita.* IV. *Cur Iudas Apoſtolis adſcriptus? Bonus olim fuiſſe creditur, ſponte autem malus fuit, nec debuit Chriſtũ prodere, quia prædictum erat à Prophetis.* V. *Deus malis operibus benè uti novit. Non fruſtra Iudas electus in Collegio Apoſtolorum.* VI. *Iohannes & Lucas Evangeliſtæ de Ingreſſu Diaboli in cor Iudæ conciliati.* VII. *Maligna Spiritalia. Diabolus corporaliter obſidere hominem poteſt, non autem animæ illabi, quod Dei proprium. Intimum & ſupremum in anima humanâ idem eſt.* VIII. *Dæmon intellectu aut voluntate humanâ ad operationem uti nequit, niſi influendo ſolùm per modum objecti. Seducturus hominem quibus vitiis addictus ſit callidè explorat, & deindè incentiva eidem ſubminiſtrat. Inſidiæ Diabolicæ verbis tropicis detectæ. Tentat Dæmon vel palam craſsè ac immediatè, vel clam, tectè & ſubtiliter.* IX. *Num Diabolus Iudæ aſſiduus comes fuerit? Origenes notatus. Ingreſſus Diabolici gradualis explicatio. Rabbinorum ſententia de commiſſione peccatorum.*

§. I. ARiſtotelis Philoſophorum ſummi eſt effatum, illud perfectum eſſe, cui nihil deeſt, Lib. 2. de Cœlo, cap. 4. Verum eſt axioma, modum ſi eſſendi ſpectes; quemadmodum intellectus perfectus eſt, quandò poteſt dici ſcientificus. Etenim potentiæ perficiuntur, ſi quandò ſuis habitibus congruis informantur. Undè quia omnia deſiderant ſuam perfectio-

nem, ut bonum maximè conveniens, ſemper ſcire cupit homo naturaliter, juxta tritum illud Philoſophi. 1. *Metaph. cap.* 1. Idq; non inſito ſaltem appetitu, ſed etiam elicito & neceſſario. Namq; liber appetitus quoad ſpecificationē indifferens eſt, ac proinde poteſt appetere, aut non appetere. Sed homo nequit ſcientiam odiſſe, imò ſecus eam appetit neceſſariò. Quod ſi qui videntur eam odiſſe, labor ibi odio habetur, ſcientiæ comparandæ comes, ſed non ſcientia ipſa, cujus inexhauſtum natura ſevit in humanis mentibus appetitū. Intellectus enim ſcientia ut habitu congruo perpolitur. Quapropter illam adipiſci omni conamine allaborat, quaſi ſitibundus ore hiante ſitim explere quærēs. Hinc fit, ut nulla propoſita utilitate, ſed ſæpè etiam magno cum rei familiaris & valetudinis diſpendio in illam ſummo ſtudio homines ferantur. Teſtis eſt *Cicero L. 2. de Finibus bonor.* Natura, *inquit*, cupiditatem ingenuit homini veri inveniendi, quod facilè apparet, cū vacui curis etiam quid in cœlo fiat, ſcire avemus. Et *Lib. 5. Fin.* Tantus eſt innatus in omnibus cognitionis & ſcientiæ amor, ut nemo dubitare poſſit, quin ad eas res hominum natura nullo emolumento invitata rapiatur. Curioſum nobis natura ingenium dedit, & artis ſibi ac pulchritudinis ſuæ conſcia, ſpectatores nos tantis rerum miraculis genuit, perditura fructum ſui, ſi tam magna, tam ſubtiliter ducta, tam nitida & non uno genere formoſa ſolitudini oſtenderet. Nullius autem uſus magis gratia, quam propter fugam ignorantiæ cauſæ cognoſcendi ipſum ſcire proſequuntur homines. *Lib. 1. Metaph. cap. 2.* Hac voluptate captus, ſolertiſſimus ille cœleſtium orbium non perſcrutator tantùm, ſed etiam imitator, Syracuſanus Archimedes, ita ſæpe ſtudio intentus fuiſſe legitur, ut in ipsâ Syracuſanæ urbis direptione prius hoſtilis gladii cuſpidem corpore exceperit, quàm urbem in hoſtium poteſtatem veniſſe ſentiret. Solon etiam, cum in lectulo morti proximus, decumberet, inaudiſſetq; aſſidentes amicos de re quapiam, ſubmiſsè, ne ipſi moleſtiam parerent, diſputantes, erecto, ut potuit, jam ſemimortuo capite, rogâſſe eos perhibetur, ut aliquanto loquerentur clariùs, ſibi, ſi etiam moriens aliquid diſcere potuiſſet, diſceſſum è vita jucundio-

rem fore. Cum autem quædam intellectus humani ſphæram tranſcendant, & naturali rationis lumine indagari non poſſint, quid quod in diſquiſitione rerum naturalium ſæpenumero lux mentis cœcutiat, ut noctua interdiu; ideò certos intra limites illud ſciendi deſiderium coercendum eſt, & omnia divinarum literarum arcana ad amuſſim veritatis revelatæ, juxta conſenſum Eccleſiæ Orthodoxæ examinanda ſunt, ne extra hanc cynoſuram tranſverſim rapti in tenebroſum periculoſorum errorum barathrum prolabamur.

§. II. Hujuspiè memores abſolutis oſculationis principalioribus circumſtantiis, quæſtiones quasdam non adeò vulgares proponimus, ne quidquam malignum Judæ factum concernens, prætermiſiſſe videamur. Quærent igitur fortè curioſi homines, quales jam Chryſoſtomi ætate extiterunt, primò

Quare Chriſtus Propoſitum Judæ non mutaverit?

Reſp. Peſſima Recutitorum natio multas & crudeles blaſphemias doloſis linguis in Salvatorem noſtrum vibrat, ac ſi ignarus fuerit, quid Judas contra ſe machinaretur. Ita enim ex Hebræis *Sebaſtianus Münſterus in Evangel. Matthæi Cap. 26. Tomo 6. Criticorum Sacrorum*, *Col. 757.* ſcribit: *Quomodo fuit (in Chriſto), Spiritus conſilii, cum in Iehuda infatuaverit conſilium ejus, & Ieſus neſcierit quid ſit in corde Iehuda? Aut ſi ipſe fuit Deus, quis potuit eum tradere? Si autem non potuit ſcire, quid eſſet in corde Iehuda, non erat Deus, ſed & quid mali cogitavit Iehuda, aut quam proditionem fecit, cum Ieſus ob id venerit in terram, ut traderet ſe ipſum in manus hominum & occideretur.* At verò contumelias haſce excæcatorum graviſſimas, & â Chriſtianorum mentibus longè alienas prolixis verbis retundere, nihil attinet. Ecquis enim furioſorum deliramenta reſponſione dignari cupiat. Scimus interim ex ſacrarum literarum Pandectis, Chriſto Theanthropo Omniſcientiam vi unionis duarum Naturarum in unâ Perſonâ, tanquam neceſſarium apoteleſma competere. *In ipſo enim omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ obſconditi ſunt,* Coloſſ.

Coloſſ. 2. v. 3. Non opus habet ut quis teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. Ioh. 2. 25. Scrutatur corda & renes, quemadmodum dicit ſimilis filio hominis, ſcient omnes Eccleſiæ quod ego is ſim, qui ſcrutatur corda & renes Apoc. 2. 23. Illa omniſcientiam comprobavit variis argumentis dum fidem paralytici & bajulorum vidit, *Matth. 9. 2. 4.* De Nathanaele *vide Ioh. 1. 49.* Lazaro mortuo *Ioh. 2. 11.* Verè igitur Petrus dicit *Ioh. 21. 17. mi Domine tu intelligis omnia. Et Damaſcenus lib. 3. cap. 21. Orthod. Fid.* ſcribit: Unum Chriſtum eundemq; ſimul Deum & hominem omnia ſcire: In ipſo enim omnes theſauri ſapientiæ ac ſcientiæ abſconditi latent. Et *Lib. 11. cap. 22. Orthod. Fid.* Etſi enim Chriſtus ejus eſſet naturæ, quam futurarum rerum cognitio fugiat: tamen ob perſonalem cum Deo verbo unionem, omnium rerum cognitionem habebat: id quod non gratiæ, ſed perſonali, ut dictum eſt, unioni tribuendum eſt. Idem enim ipſe & Deus erat & homo. Allatam autem quæſtionē laudatus *Chryſoſtomus* alio ſcrupulo excipit, *Tomo 3. Oper. fol. m. 187. de Proditione Iudæ,* taliter diſſerens: Quomodo Judas corrigi potuit, ſpontè an invitus: ſi invitus, nulla correctio eſt, nam mentis malitia neceſſitate non tollitur. Si ſpontè, omnia quæ meliorare animum poterant, audiviſſe cognoſcitur, & ſi remedium reſpuit, non medici vitium eſt, ſed languentis. Omnia crudelis contempſit, & DEUS illum non traxit invitum. Et quoniam bona atq; mala in noſtra Deus poteſtate poſuit, electionis liberum donavit arbitrium. Et nos invitos non retinet, ſed volentes amplectitur. Nam non ſpontè bonus maliriam non amittit. Et ideò Judas nimiæ cupiditatis præcipitatus ardore, cæcâ quadam improviſione deceptus, ſuam vendidit animam, & ſuæ ſalutis mercator extitit. Dederat ei Dæmonum poteſtatem, gehennæ tormenta monſtravit, cœlorum regna promiſit, ſecreta ejus mentis & prædicebat, & non publicabat. Pedes ejus cum aliis lavit, menſæ fecit participem, nihil penitùs prætermiſit; ſed ille in malitia ſpontè duravit, & omnibus admonitionibus ſpretis proditor malignus emerſit. Et ut eum poſſe mutari, ſed corrigi noluiſſe cognoſcas, poſtquam eum tradidit,

jacta-

jactavit triginta denarios & dixit: *Peccavi tradens ſanguinem innocentis.* Quid eſt, quandò ab eo mirabilia gerebantur, & rebus oſtenditur, non dixiſti, *peccavi tradens ſanguinem: ſed, quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum?* & poſt factum ſcelus, poſt commiſſum delictum, completam proditionem, poſt perfectum peccatū, cognoviſti peccatum. *Hactenùs ille.* Voluit omnino Chriſtus in rectam viam Judam revocare, ut â cruento facinore, cui acceſſum jam ante quæſiverat deſiſteret: Id quod ex comminatione pœnæ graviſſimæ colligitur, quâ Chriſtus horrendo velut tonitru lapideum pectus percutiebat: οὐαὶ δὲ, inquit, τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ δι' οὗ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδίδοται. Καλὸν ἦν αὐτῷ, εἰ οὐκ ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος. At verò Judas jam faſcinatus ſe leve crimen perpetrare judicabat; quoniam juxta monitum *Menandri apud Stobæum*,

Οὐδεὶς ξύνοιδεν ἐξαμαρτάνων πάρων
Ἁμαρτάνει· Τὸ μέγεθος ὕστερον δ' ὁρᾷ.

Quantum ſuum ſit crimen haut quiſquam videt,
Dum peccat; iſtud re peractâ conſpicit.

Eandem ob cauſam Chriſtus in cœnâ proditorem omnibus Apoſtolis non manifeſtavit palam, ſed in ſecreto Johanni, & dixit *Unus ex vobis. Hieronymus in cap. 26. Matthæi.* Qui de paſſione prædixerat, etiam de proditore prædicit, dans locum pœnitentiæ, ut cum intellexiſſet ſciri cogitationes ſuas, & occulta conſilia, eum pœniteret facti ſui. *Chryſoſt. homilia 82. in Matthæum.* Vide quomodo illi valdè indulget, non enim dixit, *ille me tradet, ſed unus ex vobis*, ut rurſus pœnitentiæ occaſionem latenti meliorem præberet. Itaq; maluit omnes illos terrere, quàm huic pœnitentiæ irritamenta non dare. *Leo Sermone 7. de Paſſione cap. 3.* Notam ſibi eſſe Proditoris conſcientiam demonſtravit, non aſperâ, nec apertâ impium increpatione confundens, ſed leni ac tacitâ admonitione conveniens, ut faciliùs corrigeret pœnitudo, quem nulla deformâſſet abjectio, cùm autem reliquis Apoſtolis proditorem ſuum Dominus vellet ſignificantiùs indicare, dixit, *Qui mecum manum intingit in parópſidem*; quod nondum exactè capiebant, igitur Petrus ad Johannem converſus innuit, ut ſciſci-

taretur, quis eſſet, de quo loqueretur, ut omnes individualiter cognoſcerent. Quapropter cum recubaret Johannes ſuper pectus Jeſu, dicit: *Domine, quis eſt?* Reſpondet Jeſus, *ille eſt, cui ego intinctam buccellam porrexero, & cum intinxiſſet, panem dedit Judæ Simonis Iſcariothæ.*

§. III. Per buccellam intinctam ac Judæ oblatam illum innuit, ut vaticinium Davidis *Pſalmo* 40. compleretur: *qui edit panem meum, magnificavit ſuper me ſupplantationem. Origenes Tractatu* 35. *in Matthæum ſcribit:* Videns eos de ſe ipſis timentes, demonſtravit proditorem indicio Propheticæ vocis, dicentis: *qui manducat panem meum, amplificavit adverſus me ſupplantationem;* nec enim diſcrepat illud ab hoc, *quod dicit, qui tingit mecum manum in paropſidem hic me tradet. Hieronymus in cap.* 16. *Matthæi.* O mira Domini patientia! Primùm dixerat, unus veſtrûm me traditurus eſt. Perſeverat proditor in malo, manifeſtiùs arguit, & tamen nomen propriè non deſignat. Judas cæteris contriſtatis & retrahentibus manum, & interdicentibus cibos ori ſuo, temeritate & impudentia, quâ proditurus erat, etiam manum cum Magiſtro mittit in paropſidem, ut audacia bonam conſcientiam mentiretur. *Chryſoſt. homilia* 82. *in Matth.* Quidam aſſeverant, ita illum impudentem fuiſſe, ut parvipendendo Magiſtrum cum ipſo tingeret: mihi autem videtur Chriſti hortatu id quoq; factum fuiſſe, vel ut magis Judas afficeretur, vel ut majore detineretur pudore, etenim in hoc non parvus eſt affectus. Confer *Theophylact. in Cap. Matthæi* citatum. Hic quærit *Nicolaus Oranus concione* 16. *p.* 182. *de Iudæ proditoris Apoſtaſiâ, edit. in* 8. *Duaci, cur panis intinctus à Domino Iudæ traditus ſit?* & reſpondet: hoc factum eſt ad rei myſterium, ut falſum à veris Diſcipulis diſcerneret, nec enim alteri quàm Judæ panis intinctus datus eſt, ut eum nonniſi pinguem è manu Chriſti reciperet. Nec deſunt Eccleſiaſtici, inquit *Iohannes Maria Capalla libro qui vocatur Arca Salutis,* qui Judæ luem hodiè imitentur, qui ad ſolam pinguedinem muneris Eccleſiaſtici & beneficium obtutus defigentes anhelant, renuunt autem quæcunq; non ſunt conſperſa pinguedine temporali-

um redituum, quæ autem pinguia conſpiciunt, non ſolum porrecta ſuſcipiunt, ſed & invicem & è manibus diſtribuentium, quo poſſunt conatu, extrahere moliuntur. Secundò dat intinctum panem, & jure ſordidatum, ut ſe ſordidũ Judas agnoſcat, & â Chriſto dari, ut reſipiſcat, ut mente peccata recoleret, quæ etſi *ut pannus menſtruatæ forent, & tincta ut coccinum, tamen adſperſa hyſſopo doloris poſſe penitùs contritionis converſione emundari.* Verum quia intinctus panis nullatenus emundari & abſtergi poſſit, cujus juris immunditia intima panis intrat penetralia, Judæ peccatum deſignat, quo totus contaminatus ipſe exiſtebat. Immundo Judæ panis debetur immundus, cujus omnia ſunt immunda, Sed quia habitaculum ſuorum præcordiorum immundo ſpiritu præparaverat, ſibi myſtico ſenſu panis immundus porrigitur, & ut agnoſcat â nemine ſe poſſe mundari, niſi ab ipſo porrigente, & ſuam neceſſitudinem ſignificante, ſecundum quod ſcriptum eſt *Iob*. 14. *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine, nonne tu, qui ſolus es?* Cæterùm buccella intincta non fuit corpus Chriſti, quia materia Evchariſtiæ fuit purus panis, non tinctus. Paſchalis itaq; non ſolum ſed & vulgaris & ſacramentalis cœna fuit finita, cum Chriſtus panem intinctum traderet. Solebant in feriis Paſchalibus loco bellariorum apponere in τρυβλίῳ acetarium ex intybis & lactucis agreſtibus paratum, in quod embamma panem azymum intingebant. Illud unà cum pane & vino etiam poſt cœnam in menſâ relinquebatur, uti ex *Rituali Hebræorum Gerhardus in Harmoniâ cap*. 172. refert. Ergò panis vel intinctus fuit in illud embamma, vel in vinum, uti *Nonnus Paraphraſtes Iohannis* ſtatuit, ſcribens: Intincto pane extremo in poculo vini pleno impudenti Judæ panem præconem ſui interfectoris lucri cupiditate capti dedit.

§. IV. Affinitatem cum priùs adducta quæſtione habet Ζήτημα: *Quare Chriſtus Iudam in Collegium Apoſtolorum adſciverit, cum juxta teſtimonium Iohannis cap*. 13. 18. *Actor*. 1. 16. *Diabolicus vir eſſet?*

Reſp. Vero maximè & rationi conſentaneum eſt, Judam cum

 â Chri-

â Chriſto ad Apoſtolatum vocaretur, virum bonum fuiſſe, neq; enim conveniens & decens fuiſſet, â Chriſto eligi ad Apoſtolatum hominem peſſimum atq; perditum, cum ipſe ad quoslibet Eccleſiaſticos gradus, non niſi viros bonos promoveri jubeat. Hanc ſententiam paſſim Eccleſiæ Doctores amplectuntur, eosq; numero ſuperant, qui negativæ favent, quod ut luculentiùs pateat, verba illorum bona fide dabimus. *Chryſoſtomus Tomo 5. operum, ſermone 1. de jejunio fol. 74. a.* Sciebat Salvator, quod Judas traditor eſſet, cur igitur eligitur? ut commendaret excellentem miſericordiam, quaſi dicat, quod in me eſt, & Apoſtolus es, & cum diſcipulis te numero, quod ſi tu indignum te declaraveris, conſpicua erit quidem excellens mea miſericordia, ſed & manifeſta erit prodigioſa tua malitia. Nam & marſupium illi ſuarum rerum concrediderat, non ignorans quod furaretur, ſed volebat dando hanc poteſtatem mederi illius avaritiæ. Sciebat igitur & prædicebat: Non ſolum præſcius erat, ſed & ſæpè prædicebat: *Vnus ex vobis me tradet.* Cur igitur accuſaretur, quod malitiâ ſuâ boni diſpenſationem implet? Sed qui eum elegit, non proditorem coegit fieri, ſed Apoſtolum. Sed neq; Apoſtolum fieri coëgit. Nam quod ex neceſſitate fit, ipſum dicitur fieri, non fit. Continens ex neceſſitate non eſt continens, eò quod neceſſitas ſit. Non enim vinculis virtus, ſed electione vitæ conſtat. *Idem homilia 10. de pænitentiâ:* Innuit ante bonum fuiſſe Judam, quam proderet. Judas, *ait*, Apoſtolus erat, ſed pigritans factus eſt proditor. *Didymus Alexandrinus Tomo 4. Bb. Pp. pag. 266. libro contra Manichæos in initio*: Non erat naturâ malus, (Judas) pariter cum omnibus diſcipulis audivit, *ecce, ego vos mitto tanquam oves in medio luporum*, ſi lupos dicit eos qui peccant, oves verò, qui virtuti operam navant. Judas autem natura malus erat poſtea, non erat ovis Chriſti, quia non aptus eſt ad vacandum virtuti, qui malus naturâ eſt. Imò nec ipſe Diabolus ſecundum naturam malus eſt, ſed ex mutatione liberæ voluntatis. Non erat talis cum unus ex Apoſtolis eſſet, & una Domino miniſtrabat. *Ambroſius Commentar. In Epiſt. ad Roman. cap. 9. Tomo 3. oper. col. 37.* de Juda Iſcariothe

riothe dicit Petrus Apoſtolus *Act. 1. qui ſortitus eſt ſortem miniſterii hujus, id eſt, Apoſtolatus.* Quomodo igitur miniſterium ſalutare potiretur, niſi eſſet bonus. In ſorte enim Dei judicium adfuit, dignum illum fuiſſe tempore, quo electus eſt. Sed nihil ei profuit propter Charitatis defectum. *D. Hieronymus Lib. 3. contra Pelagianos cap. 2.* Interroga Chriſtum, cur Judam elegerit proditorem? Cur ei loculos commiſerit, quem furem eſſe non ignorabat? Vis audire rationem, Deus præſentia judicat non futura, neq; condemnat ex præſcientiâ, quem noverit talem fore, qui ſibi poſtea diſpliceat. Sed tantæ bonitatis eſt & ineffabilis clementiæ, ut eligat eum, quem interim bonum cernit, & ſcit malum eſſe futurum, dans ei poteſtatem converſionis & pœnitentiæ. *Cyrillus Alexandrinus Lib. 4. in Iohannem cap. 30. p. m. 514. ſic Chriſtum cum Apoſtolis loquentem facit*: Ego vos, ut bonos elegi, non ignorabam, ſed cognoſcebam ut Deus corda veſtra, ſed rapuit unum veſtrum avaritiâ deceptum Diabolus. Liberum enim animal homo eſt, & poteſt ſive dextrum ſive ſiniſtrum velit iter (virtutem dico, aut vitium,) eligere. *Idem in Iohannem libro 9. cap. 10. p. m. 612. Tomo I. Oper. Edit. Pariſ. in fol. Anno 1605. Quæret aliquis primùm, ſi omnia ſcire Chriſtus creditur, cur Iudam, qui futurus proditor erat, elegerit? Cur enim cum aliis eum connumeravit, quem non ignorabat quæſtus cupiditate captum in Diaboli laqueum eſſe caſurum? Deinde ſi calcaneum ſuum adverſus Chriſtum levavit, ut adimpleretur Scriptura, non fuit ſanè ipſius rei cauſa, ſed vis illa quæ adimplere Scripturam omninò cogebat.* Ad hæc nos breviter prop- „
ter communem utilitatem reſpondentes, primũ illud dicimus, „
nunquam hujusmodi rationes nobis defuturas, nec finem un- „
quam nos eſſe facturos increpandi, carpendiq; Deum, qui prop- „
ter immenſam ſuam miſericordiam â nihilo ad eſſe omnia voca- „
vit, ſi ſic imperitè affecti erimus, ut in omnibus quæ â Deo facta „
ſunt, ſimilia velimus excogitare. Quid enim prohibebit Deum „
incuſare ac dicere: *Cur in Regem Saulem elegiſti, quem ſciebas gra-* „
tiam tuam eſſe ſpreturum? item cur primum è terra hominem formâ- „
ſti, quem haut ignorabas mandata non ſervaturum. Aſcendet hæc

„ oratio etiam in ſuperiora. Cur enim Angelorum naturam
„ creâſti, quam ut Deus prævideris futuram nonnullorum rebel-
„ lionem. Ex iſtis cæterisq; hujusmodi porrò illud ſequitur, ut
„ præcognitionis cauſa, aut nihil omninò creare debuerit, aut in-
„ ſenſatam ſolummodò naturam producere, undè nec natura eſſe
„ Deus cognoſceretur. Illud igitur maximopere conſiderandum
„ eſt, quia rationali creaturæ liberam poteſtatem creatorum lar-
„ gitus eſt, & ſuæ voluntatis habenas cuiq; commiſit, ut in eo ſit,
„ quicquid probaverit, eligere. Qui ergò ad meliora flexi ſunt,
„ hi gloriam atq; retributionem electioni ſuæ conſentaneam
„ invenient. Qui verò improbis cogitationibus ſeipſos depravâ-
„ tunt, cupiditatum fluctibus ad ſcelera deducti, non injuriâ ut
„ ingrati atq; improbi æternis vexabuntur ſuppliciis. In hoc ſtatu
„ (*libertatis dico*) fuit angelorum natura conſtituta. Quare, qui
„ principium ſuum ſervârunt, in gratiâ confirmati ſtabilem ac fir-
„ mam bonorum poſſident ſedem, qui autem principio relicto ſuo
„ ad pejora delapſi ſunt, catenis tenebrarum ſeipſos adſtrinxe-
„ runt, & perpetuæ damnationi ſervantur. Sic & primus homo in
„ paradiſo & ſpiritualibus deliciis ac gloriâ poſitus, ſervâſſet pri-
„ ma profectô naturæ bona, niſi crimine inobedientiæ mandata
„ ſibi divinitùs neglexiſſet. Sic & Saulem unxit in Regem; fuit
„ enim primò non improbus, cumq; poſtea ſolitam ſibi probita-
„ tem non ſervaret, non injuriâ vexabatur. Sic Judam quoq;
„ ipſum legit, & cum XII. collocavit: aptus enim in initio erat,
„ qui ad ſequendum Chriſtum eligeretur: verùm quoniam poſt-
„ eà ſenſim turpi quæſtu ductus Diabolo adhæſit, & ad proden-
„ dum usq; delapſus eſt, meritò repulſus fuit. Nihil ergò in eum
„ poſſumus dicere, qui probum elegit, qui ſi voluiſſet, non ceci-
„ diſſet, qui poterat totam mentem atq; animum ſuum in chari-
„ tatem Chriſti collocare. Nemo autem putet, ut breviter et-
„ iam alterum peragamus, idcircò quæ â Prophetis dicta ſunt, in
„ exitum venire, ut adimpleatur Scriptura. Nam ſi ſic eſſet, lau-
„ dari potiùs quam vituperari tanquam Scripturarum Miniſtri, ne-
„ quam homines poſſent, quippè nec deliquiſſe omninò videren-

tur,

tur, ſi coacti feciſſent. Nam ſi adimplere Scripturam neceſsè,, eſſet, illi per quos adimpletur, nullo crimine profectò teneren-,, tur. Præterea in Scripturæ auctorem culpa redundare videre-,, tur, ſiquidem, ut adimpleretur ſcriptura, vi quadam malâ com-,, miſerint. Sed quis adeò rationis ac mentis inops erit, ut Scrip-,, turam Sancti Spiritus peccandi cauſam attuliſſe homini un-,, quam credere poſſit? Non ergò ut adimpleatur Scriptura, nec,, iſta de causâ facta ſunt â quibusdam quæ Scriptura prædixit, ſed,, contra: quoniam ita nonnulli ſpontè facturi erant, idcircò,, præſciens Spiritus S. futura prædixit. Quum igitur facta ſunt,, quæ prædixit, pignus fidei prædictionem habentes eum jam,, cognoſcimus, de quo iſta prædicta fuerunt. *Euthymius in Iohannis cap. 6.* Nihil, *inquit*, novum, quod Judas cum eligeretur, bonam habuerit voluntatem, poſtea autem ſit immutatus tanquam libero uſus arbitrio. *Theophylactus in Lucæ cap.* 11. Judas pro tempore bonus fuit, & Apoſtolatu non indignus, ut diſcamus, quod non propter futuram malitiam DEUS quenquam aſpernetur mala operaturum, ſed propter præſentem virtutem etiam honorat quem ſcit futurum malum. Confer eundem *in Marci cap. 3. pag. 205. Bernhardum Tomo 2. Oper. Col. 30. Epiſt. 9. Tomo 1. Col. 997. Serm. 66. ſuper Canticum. Ambroſ. in 1. ad Corinth. Comment. C. 14. cap. 483. Hieronym. in Commentar. ad Ezech. cap. 20.*

§. V. Inter illos qui negant Judam fuiſſe initiò bonum, agmen ducit *Auguſtinus Tomo 8. Oper. Enarrat in Pſalm 55. p. m. 222. C. 1. Verba* ejus ſic ſonant: Sciens Dominus elegit Judam, undè tibi ſolatium faceret neſcituro, quos devites. Poterat enim ille non eligere Judam, qui noverat Judam, ait quippè diſcipulis *Ioh. 6. Nonne ego vos 12. elegi, & unus ex vobis Diabolus eſt?* Ergò & Diabolus electus eſt? aut ſi electus non eſt, quomodo 12. elegit, & non potiùs undecim? Electus & ille eſt, ſed ad aliud. Electi undecim ad opus probationis, electus unus ad opus tentationis, undè poſſit tibi exemplum dare neſcituro, quos devites malos, quos caveas falſos & fictos, incolentes & abſcondentes. *Tom. 9. Op. expoſit. in Evangel. Iohann. tractatu 28. cap. 7. pag. 96. An eligitur & Za-*

,, *& Zabulus, & in electis eſt Zabulus?* Electi in laude ſolent dici,
,, an electus eſt & iſte, de quo nolente & neſciente magnum ali-
,, quid boni fieret? hoc eſt proprium Dei, contrarium iniquis.
,, Sicut enim iniqui malè utuntur bonis operibus Dei, ſic contra
,, Deus benè utitur malis operibus hominum iniquorum. Si er-
,, gò ipſius Zabuli malis operibus benè utitur Deus, quod facit
,, malus, malè utendo ſibi nocet, non bonitati Dei contradicit.
In Iohann. cap.13. Tractatu 59. Dicit Dominus, non de omnibus vobis dico, ſcio quos elegerim: ſed ut impleatur Scriptura Pſalmo 40. *Qui manducat panem meum levabat ſuper me calcaneum ſuum.* Hoc quid eſt aliud, niſi conculcabit me? notum eſt, de quo loquatur, *Iudas ille traditor ejus attingitur.* Ergò ipſum non elegerat, undè ab iis quos elegit, iſto ſermone diſcernit. Non eſt igitur traditor Judas electus? quid eſt ergò quod alio loco dicit: *Nonne ego vos duodecim elegi; & unus ex vobis Diabolus eſt?* An & ipſe ad aliquid electus? ad quod utiq; erat neceſſarius, non autem ad beatitudinem. Et in *Pſal.* 34. Moraliter ait propterea electum, ut malorum improbitatem nos ferre doceret Chriſtus, quia, inquit neceſſè erat, ut malos, ſive ſcientes, ſive neſcientes toleraremus, exemplum patientiæ præbuit Dominus, ne deficias, cum cœperis inter malos vivere. Et *lib.* 18. *de Civit. Dei. cap.* 49. Habuit Chriſtus inter diſcipulos unum, quo malô utens benè & ſuæ paſſionis diſpoſitionem impleret, & Eccleſiæ tolerandorum malorum præberet exemplum. *Idem fermè ex verbis Ambroſii de Paradiſo, cap.* 8. *colligitur*: Ut igitur muneris agnoſceret magnitudinem, electus eſt ad Apoſtolici culminis dignitatem; qui jam vitiis animum imbuerat, pietatis divinæ intuitu ſeſe â vitiis & præteritâ ſeculi converſatione ſubtraheret. Et ſic quo majora fuêre beneficia, eo ſibi majora cumulavit ſupplicia. Electus eſt igitur Judas in Collegium Apoſtolorum, non per imprudentiam, cum Chriſtus nôrit eſſe Diabolicum virum, ſed ut Scriptura impleretur, juxta eundem in *cap.6. Lucæ, Tomo 3. Oper. Col.* 100. *D. Thomas ad Matth.*
,, *cap.* 10. alias addit rationes, nempè ut daret documentum Chri-
,, ſtus, quod dignitas ſtatus non ſanctificat hominem. Item, ad

notan-

notandum, quod vix contingit, quin in magna congregatione ſit ,,
aliquis malus, & ideò ita ponitur, ut oſtendatur, quod boni ali- ,,
quandò non ſint ſine malis. *Canticorum* 2. 2. dicitur: *ſicut lilium* ,,
inter ſpinas, ſic amica mea inter filias. Deniq; ut futura Eccleſia ,,
caperet conſolationem, vel ii maximè roborarentur qui Eccleſiis ,,
præſunt, ut cum quis ex Diſcipulis & auditoribus eorundem pe- ,,
rierit, derogantibus reſpondeant, dicant inſultantibus, ne mire- ,,
mini, idem Chriſto accidit. Annotante Ruperto. *Confer Benedicti Pererii in Cap. 17. Johannis Diſputat. 46. fol. m. 127. Althoferi Harmon. Quatuor Evangeliſtarum emedullatam, p. 637. D. Johann. Quiſtorpii Annotat. Biblic. ad Marci cap. 3. pag. 86.*

§. VI. In *Lucæ capite vigeſimo ſecundo, verſu tertio* dicitur, quod Satanas ingreſſus ſit Judam antequam ad Pontifices abierit, & de proditione pactum cum illis formarit. *Johannes* autem *Capite tertio decimo, commate viceſimo ſeptimo* ſcribit: *Poſt acceptam à Chriſto buccellam Sathanam illum intrâſſe.* Hoc factum eſt feriâ quartâ & ſic ante paſſionem biduo, illud autem in ultimâ cœnâ, quomodo hæc conciliari queunt? Valdè enim controverſum eſt, qua ratione & quo tempore Diabolus Judam intraverit. Num fortè Judas poſt proditorium pactum ſeriis Chriſti hortationibus commotus, pœnitentiam agere voluit, & Diabolicis ſuggeſtionibus refragari cœpit: Poſtea verò avaritiâ & odiô erga Chriſtum illectus promiſſam traditionem executurus â Diabolo denuò ſe illaqueari paſſus eſt, & acceptâ buccellâ ad Pontifices ſe contulit, uti Johannis Evangeliſtæ hiſtoria indigitat? Ita cogitare nec Judæ ingenium, neq; hiſtoria Evangelica permittit. Judam enim ſuum conſilium mutare voluiſſe nullibi legimus, quin potius contrarium ex *Matthæi* verbis patet, quando ait; *Ex illo tempore, ſubintellige, poſtquam pactus fuerat cum Pontificibus, quærebat opportunitatem Chriſtum ſine tumultu tradendi. Auguſtinus Tractatu 62. in Johannem* reſpondet per diſtinctionem: prius intraverat Satanas in Judam, immittendo in cor ejus cogitationem, quæ traderet Chriſtum, poſt panem intravit in eum, non ad hoc, ut alienum tentaret, ſed ut proprium poſſideret. *Beda in Lucæ 22. cap.* Quem

nunc intravit ut deciperet, poſtmodum intravit ut ſibi jam traditum plenè poſſideret. Nunc intravit ut quaſi adhuc alienum tentaret, tunc ut quaſi proprium ad quæcunq; vellet, agenda noxia traheret. *Ambroſius Libro 3. Epiſt. 25.* Immiſit ſe Diabolus in cor Judæ, quaſi poſſeſſionem ſuam vendicans, quaſi portionis ſuæ jus retinens, quaſi dicens: *Non eſt tuus, ô Chriſte, ſed meus eſt miniſter tuus proditor.* Sicut viri juſti qui prius habuerunt Spiritum Sanctum, dicuntur repleti Spiritu Sancto, aut Spiritus Sanctus veniſſe in eos, quandò ad novum aliquem effectum operandum eos invadit & movet *Luca* 1. 41. *&* 67. *Actor.* 4. 8. *cap.* 13. 9. vel quandò cum ſigno & ſymbolo quodam externo peculiaria Spiritus Sancti & priorum donorum augmentum ipſis dantur, *Acto* 2. 4. *cap.* 4. 31. *cap.* 9. 14. Sic in Judam poſt acceptam buccellam dicitur intrâſſe Satanas, quia eum ad ſcelus proditionis perficiendum, ad quod operam ſuam Scribis & Pontificibus ære locaverat, inſtigavit. Cum igitur *Lucas* dicit: Εἰσῆλθε ὁ Σατανᾶς εἰς Ἰούδαν, ex mente plerorumq; Interpretum notat Diabolum immediatè pravas & peccaminoſas ſuggeſtiones Judæ inſpirâſſe, ſunt enim hæ tentationes τὰ ἴδια αὐτοῦ, quibus animos hominum illaqueare, & in infernale barathrum præcipitare ſolet. Quemadmodum qui divino motui ſe & voluntatem ſuam ſubjicit, Spiritus Sancti inhabitante gratiâ repletur: ita qui Diabolicis inſpirationibus vi & efficaciâ precum non reſiſtit, ſuccumbere neceſsè habet, ac uniri cum tentatore, qui per prava opera, quando in mancipiis ſuis ἐνεργεῖν incipit, cognoſcitur.

§. VII. Ut autem exactè pateat, quomodo phraſis illa *immiſit*, ſivè, *injecit in cor Iudæ*, intelligenda ſit, obſervandum eſt, immiſſionem illam non fuiſſe obſeſſionem quandam corporalem. *Auguſtinus Tomo 9. Oper. Tractat. 55. in Iohann. cap. 13. p. 161.* Si quæris, *inquit*, quid miſſum ſit in cor Judæ? hoc utiq; ut traderet eum. Miſſio iſta ſpiritalis ſuggeſtio eſt. Non fit per aurem, ſed per cogitationem, ac per hoc non corporaliter ſed ſpiritaliter. Neq; enim ſpiritale quod dicitur, ſemper in laude accipien-

cipiendum eſt. Novit Apoſtolus *Epheſ. 6. 12.* quædam *ſpiritalia nequitiæ in cœleſtibus, adverſus quæ nobis colluctationem eſſe* teſtatur. Non autem eſſent etiam *maligna ſpiritalia*, ſi non eſſent etiam maligni ſpiritus. *A Spiritu enim ſpiritalia nominantur. Duplex ergò obſeſſio eſt, corporalis & ſpiritualis.* Corporalis juxta Scholaſticorum placita, notat intimam & ſubſtantialem præſentiam, ita ut obſeſſorum corpora â Diabolo ſubſtantialiter intrentur, & iſte ingreſſus tam quoad οὐσίαν, quàm quoad ἐνέργειαν ibi habitet. *Lucæ* 11. *v.* 26. Undè propterea hôc modô obſeſſi dicuntur ἐνεργούμενοι, nec tamen Diabolus illorum animis illabi poteſt. Illabi enim iisdem Scholaſticis adſerentibus, denotat non ſolùm intimam præſentiam ejus, quod illabitur & cui illabitur; ſed etiam omnimodam & plenam præſidentiam & dominium illabentis ſuper illapſum. Quamvis ergò Dœmon poſſit eſſe ſubſtantialiter præſens animæ & corpori, illabi tamen ei ſimpliciter eſt impoſſibile: quia hoc tolleret ab anima arbitrii libertatem & divinam præſidentiam. *Solus vero Deus illabi poteſt hoc modo animæ rationali, cum ipſi ſoli plenum dominium competat. Thomas Aquinas Quodlibet.* 3. *quæſt.* 3. *Artic.* 8. *Tomo* 8. *Oper. fol.* 14. *fac.* 2. *ſcribit*: „Diabolum inhabitare hominem poteſt intelligi dupliciter, uno mo- „do quantum ad animam, alio modo quantum ad corpus. Quan- „tum ad animam quidem non poteſt Diabolus inhabitare homi- „nem ſubſtantialiter, quia ſolus Deus illabitur menti, nec ita „Diabolus cauſat culpam, ſicut Spiritus Sanctus gratiam. Spiri- „tus enim Sanctus interiùs operatur, ſed Diabolus exteriùs „ſuggerit, vel quantum ad ſenſum, vel quantum ad imaginatio- „nem. Dicitur tamen inhabitare affectum hominis per „effectum malitiæ, non ſolùm quando ex ejus ſuggeſtione „peccatum perpetratur, ſed etiam per quodcunq; peccatum „mortale, quia ex quocunq; peccato mortali homo ſervituti „Diaboli addicitur: ſed quantum ad corpus, Diabolus poteſt „hominem ſubſtantialiter inhabitare, ſicut patet in arrepti- „tiis. *Idem in 2. Sententiarum Petri Lombardi Diſtinct. 8. Articulo 6.*

Tomo 6. oper. fol. 28. facie primâ. Gennadius in Definitionibus Eccleſiaſticorum dogmatum ait: Dæmones per energiam (operationem) non credimus ſubſtantialiter illabi animæ: ſed applicatione & oppreſſione uniri. Illabi autem menti illi ſoli poſſibile eſt, qui creavit, qui natura ſubſiſtens incorporeus capibilis eſt ſuæ facturæ. Ecce hic videtur inſinuari, quod ſubſtantialiter non illabantur Dæmones, vel introëant corda hominum vel corpora. *Beda quoq; ſuper illum locum Actuum Apoſtolicorum*, ubi Petrus Ananiæ, cur tentavit, vel implevit Satanas cor tuum *Cap. 5.* dicit: notandum, quod mentem hominis juxta ſubſtantiam nihil implere poſſit, niſi creatrix Trinitas, quia tantummodo ſecundum operationem & voluntatis inſtinctum anima de his quæ ſunt, impletur. Implet ergò Satanas cor alicujus, non quidem ingrediens in eum & in ſenſum ejus, neq; introiens aditum cordis, ſiquidem poteſtas hæc ſolius Dei eſt, ſed callidâ & fraudulentâ deceptione animam in effectum malitiæ trahens per cogitationes, & incentiva vitiorum, quibus plenus eſt. Implevit autem Sathanas cor Ananiæ non intrando ſed malitiæ ſuæ virus inferendo. *Bonaventura Doctor Seraphicus Tomo 4. oper. in 2. Sentent. Diſtinct. 8. parte 2. quæſt. 2. p. m. 125.* Illabi animæ importat quod illud intimum ſit ei, & quod intimè operetur in illo. Nihil autem tale eſt reſpectu animæ niſi ſolus Deus, ideò ſolus divinus Spiritus poteſt animæ illabi. In anima namq; humana idem eſt *intimum & ſupremum*. Hoc patet, quia ſecundum ſuum ſupremum maximè approximat Deo, ſimiliter ſecundum ſuum intimum. Undè quantò magis redit ad interiora, tantò magis aſcendit & unitur æternis. Et quia ſolus Deus ſuperior eſt mente humanâ, ſecundum ſui ſupremum, ſolus Deus poteſt menti eſſe intimus. Et ideò illabi ſpiritui rationali eſt divinæ ſubſtantiæ proprium. *Auguſtinus de fide ad Petrum cap. 3.* Ineſt ſingulis ſpiritibus naturalis terminus, quo â ſe invicem diſtinguuntur, & unus in altero non eſt, anima autem humana Spiritus eſt, Ergò non poteſt eſſe in Dœmone, nec Dœmon in eâ, ac per conſequens nec illabi. Confer *Gerhardi Diſputat. Iſagogic. XI. cap. 8. th. 10.*

§. VIII.

§. VIII. Dices: poteſt Dœmon operari in intellectu & voluntate per ſenſum, phantaſiam & appetitum, item, poteſt ſe conjungere animæ, Ergò poteſt quoq; illabi animæ. Reſp. Non absq; certo quodam medio hoc fieri poteſt. Nam ſatis non eſt, ut id, quod illabitur nō diſtet ab eo, in quo illabi dicitur, & concurrat cū illo per modū objecti, aut ſpeciei ſupplentis vicem objecti ad cognitionem eliciendam, ſed requiritur, ut illud, quod illabi dicitur, interiùs operetur, utendo intellectu aut voluntate ad operationē, quo pacto *cor Regis dicitur eſſe in poteſtate manus Domini, ut quocunq; voluerit, vertat illud, aut etiam, immittendo interiùs in intellectum aut voluntatem aliquid, quo inclinetur & alliciatur ad operandum.* Licet enim Dœmon aut Angelus bonus excitare poſſit cogitationes in Imaginatione, aut concupiſcentiam in appetitu ſenſitivo, factâ mutatione in organis corporeis, intus tamen in intellectum & voluntatem non poteſt quidpiam operari, niſi exteriùs proponendo atq; adeò influendo ſolùm per modum objecti. *Ludovicus Molina Commentar. in 1. Divi Thomæ partem Tomo 2, quæſtion. 56. Artic. 2. pag. 1720.* Apprimè huc facit, quod *Didymus Alexandrinus Lib. 3. de Spiritu Sancto apud Hieronymum, Tomo 6, Operum. pag. 233.* exhibet ſcribens: Quod Satanas mentem ,, alicujus & principale cordis impleat, non ingrediens eum & in ,, ſenſum ejus, atq; ut ita dicam; in aditum cordis introiens, ſiqui- ,, dem hæc poteſtas eſt SOLIUS TRINITATIS; ſed quaſi calli- ,, dus quidam & nequam; ac fallax fraudulentusq; deceptor, in ,, eos animam humanam malitiæ affectus trahat per cogitationes ,, & incentiva vitiorum, quibus ipſe plenus eſt. Ad hoc, quod Sa- ,, tanas JUDAM intrâſſe dicitur, reſpondet, quod obſervans ,, Diabolus, quibusdam motibus & operationum ſignis, ad quæ ,, potiſſimum vitia Judæ cor proclivius, deprehenderit eum pate- ,, re inſidiis avaritiæ, & reperta cupiditatis janua, miſerit in men- ,, tem ejus, quomodo deſideratam pecuniam acciperet, & per ,, occaſionem lucri proditor Magiſtri & Salvatoris ſui exiſteret, ,, argentum proprietate commutans, & ſuſcipiens pretium ſcele- ,, ris à Phariſæis atq; Judæis. Hanc ergò cogitationis occaſionem ,,

„ locum tribuiſſe Satanæ, ut in cor ejus introiens, impleret eũ peſ-
„ ſima cogitatione. Introiviſſe igitur non ſecundum ſubſtantiam,
„ ſed ſecundùm operationem, quia introire in aliquem increatæ
„ ſit naturæ ejus, quæ participetur à pluribus: Imparticipabilem
„ autem eſſe Diabolum, quippe non creatorem ſubſiſtentem, &c.
„ Inſidias Diabolicas aliquantulum verbis tropicis detegit *B. Eph-
„ ræm. Sermon. Exhortat. ad Fratr. citante Fileſaco de Idolol. Mag. p.* 7.
„ Caveamus, inquit ejus inſidias quoniam per eas adverſum nos
„ decertat; ne dum nos velut ex omni parte ſecuros ducimus, ip-
„ ſe ſibi ingrediendi locum inveniat. Si enim tanquam Leonem
„ firma murorum communitione ipſum arceamus, tanquam ca-
„ nis efficitur, ut propter vilitatem eum minimè devitemus. Si
„ ut canem excludamus, volucris inſtar per feneſtram ingredie-
„ tur. Metuimus eum, dum aquilam ſe exhibet, & mox paſſercu-
„ lus apparet. Ejicimus ut corvum, velut apis inſilit: cumq; in
„ omnibus cognoverimus eum, tunc in culicem ſeſe transformãs,
„ non exigua nos injuriâ afficit. *Auguſtinus Lib.* 3. *de Conſenſ. Ev-
„ angeliſt. cap.* 1. Quomodo Satanas cor Judæ intrat, niſi immit-
„ tendo iniquas perſuaſiones cogitationum iniquarum? De iis-
„ dem *B. D. Dannhauerus Theolog. Conſcient. p.* 147. eleganter his
„ verbis diſſerit: Tentare ſolet hic tenebrio vel palam, craſsè ac
„ immediatè, quali piraſmo afflixit Apoſtolum colaphis cæſum,
„ & palo ſauciatum: vel clam, tectè, ſubtiliter, per tela ignita ſubi-
„ tò immiſſa, opinione citius ferientia, ipſis quandoq; precibus
„ ſcævum quid injicientia, per ſuggeſtiones inſtar ignis aut ful-
„ minis vibrati, penetrantes, inflammantes, ſubtiles, celeres,
„ quibus inflammat ſubjecta inermia, & facilè vincit, cum intra
„ obſidionem concupiſcentias inveniat, quaſi proditrices, in his
„ ſemen ſuum effundit Pater mendacii, ut tandem prolem pariat
„ ſui ſimilem, filium Belial.

§. IX. *Leopoldus Mancinus in Commentario de Paſſione Nov-antiquâ Lib.* 10. *Diſſertat.* 1. *Puncto* 3. nonnullos allegat, qui Diabolum dextro Judæ lateri adhæſiſſe putârunt, poſtquam illum devicerat, adeoq; individuum ipſius fuiſſe comitem, qua de cauſa

Judas

Judas etiam dictus ſit Diabolus. Siquidem ut ille, qui Deo adhæret, unus Spiritus fit cum illo, docente *Cyrillo*, ita qui Diabolo ſe aſſociat, Diabolus quodammodo efficitur. Sed hæc ſuis auctoribus merito defendenda relinquo, quia de iſto negotio ſcripturæ codex nihil quidquam commemorat. Præterea alii, ut de temporis articulo aliquid adducam, Diabolum in Judam introiviſſe ſtatuunt, quandò in ſanctiſſimum Salvatoris caput ſanguinolenta conſilia fabricavit. Atq; ita non tam buccellam aſſumtam (quam tamen *Origenes in Iohannis Caput* 16. Judam non comediſſe ſuſpicatur, inſtigante ſcilicet Satana, ne proditor ex offulæ uſu aliquod adjumentum perciperet, vel planè traditionem intermitteret:) ſecutus videtur, quàm priſtinam habitationem repetiiſſe; non ſecus ac is, qui ingreditur domum emendam ut eam videat, & poſtquam emit, ut Dominus & poſſeſſor intrat. Pulcrè de hoc ingreſſu *Hugo Grotius ad Luc.* 22. *v.* 3. agit. Hunc, inquit, ordinem in Judâ obſervare eſt: Primùm avaritia tentatus furto ſe alligavit, & quidem in pecuniâ pauperibus deſtinatâ. *Iohannis* 12. *v.* 5. Neq; id ſatis habens homo ſacrilegus, videri voluit eorum defenſor quos ipſe ſpoliabat. A Magiſtro admonitus de malitiâ nihil remiſit: tùm illi ſuggeſſit Satanas, ut Chriſtum prodendo lucrum ſibi pararet. Εἰς καρδίαν αὐτοῦ βέβληκε, *Iohann.* 13. *v.* 2. Huic ſceleratæ ſuggeſtoni poſtquam conſenſerat, jam intrâſſe in eum Satanas dicitur, nempe ut quod animo propoſuerat, id pacto firmaret, iterumq; intrâſſe in eum, penitus ſcilicet narratur, poſtquam ille ad Chriſti in cœnâ ſermones animum obduraverat. *Iohann.* 13. 27. Ut jam ſcilicet, quod pacto firmaverat, reipſa impleret. Meritò ergò hic locum obtinet Rabbinorum gnoma: Non committit homo transgreſſionem, niſi ingreſſus fuerit in ipſum ſpiritus inſaniæ. *Quistorp. in Annotat. ad cap.* 13. *Iohannis*, *pag.* 176.

DISSER-

DISSERTATIO XXV.
MISCELLA
De
OSCULIS.

SUMMARIA.

I. *Os ad oſcula paratum. Gyla pro gula more veteri.* II. *Oſculis applicare.* III. *Adorare uxorem.* IV. *Inter oſcula concaleſcere.* V. *Sorbillantia ſuavia.* VI. *Baſia poſci nummia & negoci munia. Adventor. Numibaſius.* VII. *Oſculatio medicorum.* VIII. *Aures auribus jungere.* IX. *Charites oſculum Philologiæ fronti libant.* X. *Quomodo Parentes oſculandi.* XI. XII. *Oſcula ægrotis, ut & vaſis in quibus Medicina ſervatur, à Medicis data.* XIII. *Infantes recens nati ſuper terram collocati, & à propinquis cognatis oſculo excepti.* XIV. *Abydeni in conviviis infantes ſuaviandos circumferebant.* XV. *Poculum oſculis implere formoſis.* XVI. *Oſcula laſciva Falconibus Perſicis comparata. Ab iis abſtinendum, quia venenata.* XVII. XVIII. *Dare, verbum inter obſcœna relatum.* XIX. *Oſculo amantes ad bellum incitati.* XX. *Oſculum amici abſentis anxiè deſideratum.* XXI. *Oſculum Magiſtris in Promotione Academiæ, Iuliæ diploma tribuit.* XVII. *Duisburgenſis Academia Magiſtris loco Oſculi dextram porrigit.* XXIII. *Inſignia Doctoratus jam ſeculo decimo tertio in uſu.* XXIV. *Indigni titulis Academicis ornati.* XXV. *Oſculum Cæci igneum, ejusq; ſignificatio.* XXVI. *Limen Curiæ Romanæ oſculo honoratum.* XXVII. *Domum deſerturi in perpetuū Limina ſalutabant.* XXVIII. *Domeſtici Imperatorum honoris cauſa oſculo excepti.* XXIX. *Imperatores iis, quibus favebant, oſcula benevolentiæ detulerunt.* XXX. *Effigies dilectorum oſculo honoratæ.* XXXI. *Haſſaniſtæ & Turci terram reverenter oſculantur.* XXXII. *Megarenſium certamen oſculorum.* XXXIII. *Oſculana pugna.* XXXIV. *Chytra genus oſculi Latinis & Græcis ſcriptoribus cognitum.* XXXV. *Illius ſignificatio Myſtica.* XXXVI. *Vetus Monumentum, Cupidinem comprehenſis auribus*

ribus

ribus Zoſimem oſculantem exhibens. XXXVII. *Oſculo duo talenta impenſa.* XXXVIII. *Intra oſculum conſtituti. Adorationis cultus oſculo peractus.* XXXIX. *Sanctorum manus oculis applicatæ. Oculos oſculari.* XL. *Domnus &* Κύρος. *Hallucinationes doctorum virorum in hâc voce. Auguſti Græcis Domni vocati, Auguſtæ Domnæ; inde Italicum & Hiſpanum Don & Donna. Domnula.* XLI. *Origo hujus vocis, humilis Chriſtianorum Modeſtia. Auguſtus, Alexander Severus & Tiberius Imperatores Domini appellationem reſpuerunt. Iuſtiniani tempore Auguſtum ſine Domini appellatione nemo compellare audebat.* XLII. *Domnus & Domna olim clariſſimorum, imprimis verò Eccleſiaſticorum virorum & fœminarum titulus. Pontifex Domnus Apoſtolicus.* XLIII. *Nonni & Domni diſcrimen. Locus Hieronymi correctus. Nonnæ, Nonnanes & Nonnanæ, ſanctimoniales olim dictæ.* XLIV. *Dopnus vel Dompnus pro Domnus ex ignorantiâ dictum.* XLV. *Pedes oſculari ex amore.* XLVI. *Maria Semper-virgo militi cuidam oſculo deſponſata.* XLVII. *Franciſcus, puerum Ieſum oſculatur.* XLVIII. *Dens S. Franciſci cryſtallo incluſus ac meretricis labiis contactus diſrumpitur.* XLIX. *Quidam per ſimulationem oſculationis nummos ſuffuratur.* XL. *Iuvenis ægrotus oſculo priſtino reſtituitur vigori.* LI. *B. Maria non fuit concepta ex oſculo Ioachimi quod conjugi Annæ fixit. Maculiſtæ, qui B. Mariam peccato originali ſubjacuiſſe aſſerunt in Academia Moguntinâ non tolerantur.* LII. *Conſtantinus defunctus à Baſilio Patre oſculum excipit.* LIII. *Annulus magicus Carolum M. in amorem inſanum præcipitat, quo excæcatus cadaver amaſiæ ſuæ miris modis deperit atq; exoſculatur. Aquenſis Caroli ſedes aliis civitatibus ſupereminuit.* LIV. *Oſculum mortuum in vitam revocare nequit. Inſufflatio facultatem medican non habet. Medicos Indos ſolâ inſufflatione morbos naturaliter tollere falsò traditur.* LV. *Gallinæ ægrotis corporibus admoventur ut cauſam morbificam diſcutiant. Ruſor gentilium. Prophetæ in mortuos reſupinos proni inſpirabant, animam tamen ipſam non immittebant.* LVI. *Cor amantis amaſiæ oblatum ab eâq; oſculis exceptum.* LVII. *Oſcula repudiata.* LVIII. *Ad oſculum convenire quid? Preces veſpertinæ oſculo obſignatæ.* LIX. *Amantes voti ſui compotes coronas diſcerpunt.*

 LX. *Com-*

LX. *Comptæ mulieris oſcula caſtis ſummopere fugienda.* LXI. *Iudæ Proditoris Patria extra Galilæam non quærenda.* LXII. *Amor oſculis vulneratur.* LXIII. *Oſculo vulneri proluditur.* LXIV. *Amor oſculo trahitur ad ſupplicium.* LXV. *Oſculum hodiè multorum promotionibus inſervit.* LXVI. *Oſculo veneratur pugionem in ſe transfixum Sture.*

MUlta hactenus jucunda non minus quàm ſeria de oſculis propoſuimus, plura tamen adhuc in medium afferenda reſtant. Offerunt ſeſe ultro varia, nam de genere hoc adeo ſunt multa, quæ vel loquacem delaſſare valent Fabium. Sanè ſi Adverſaria noſtra ex varii generis Lectionibus complicata evolvimus, Paralipomena non vulgaris planè ſaporis, & quæ invitis profectò Gratiis in hoc Tractatu omitterentur, occurrunt. Idcircò iſta in unam quaſi Saturam congerere, oſculorumq; blanditias non niſi amœnitatibus juſto tamen ordine minus anxiè obſervato, uti quidem variæ lectiones combinari ſolent, obſignare allubeſcit.

1. *AElius Lampridius de Antonino Diadumeno in ejus vitâ cap. 3.* ſcribit: Puer fuit omnium ſpecioſiſſimus, ſtatura longiuſcula, crine flavo, nigris oculis, naſo deducto, ad omnem decorem mento compoſito, *ore ad oſcula parato.* Hic os ad oſcula paratum idem eſt quod *prominulum*, Græcis πρόστομος. Salmaſius ad hunc locum, Mira ſanè, inquit, neſcio an bona veterum omnium exemplarium ſcriptura, *ore oſcyla parato*, ut in Palatino legitur, vel ut in excerptis *Spartiani*; *oreo ſcyla parato.* Sub qua tamen nihil aliud latere arbitror, quàm quod veteri malaq; conſuetudine *oſcyla* ſcriptum eſt, pro *oſcula.* Sic *gylam* pro *gula* ſcribebant. Nam Grammatici qui admonent, *gula* non *gyla* ſcribendum eſſe, ſatis oſtendunt, conſuetudinis fuiſſe, ut *gyla* ſcriberetur apud imperitos. Sic *centyria* pro *centuria.* Undè Græci κεντυρίων ſcribunt, hoc eſt *centyrio.* Ita enim in antiquis inſcriptionibus exaratum invenitur, ut *inlyſtria*, pro *inluſtria*, *ſyarium* pro *ſuarium*: *jyxta* pro *juxta*: *Tyſcia* pro *Tuſcia*: *Eubylides* pro *Eubulides.* *Os au-*

tem

tem *oſcula paratum*, elegantiſſimè dicitur de ore prominulo, & quaſi ad oſculum dandum & accipiendum parato. Nam ut dicitur mentem paratus, ingenium, linguam; ſic *os oſcula paratum. Tomo* I. *Hiſtoriæ Auguſtæ p. m.* 777. *Edit. Lugdun. in* 8. *Anno* M DC LXXI.

2. Idem *Lampridius in Commodo Antonino p.* 501. *Habuit in deliciis homines appellatos nominibus verendorum utriusq; ſexus, quos libentiùs ſuis oculis applicabat.* Iſaacus Caſaubonus & Salmaſius legi malunt pro *oculis, oſculis.* Sic *oſcula applicare* dixit Ovidius:

Oſculaq; applicuit poſito ſuprema feretro.

Oſculis adplicare eſt *oſculari.* Ita in Pervigilio Veneris *oſculis* ſcriptum erat pro *oculis.*

Deq; gemmis deq; flammis, deq; amoris oſculis.

Sed & *oculis applicare* probum ac Latinum eſt, ſic habet Palatinus Codex Gruteri. *Suetonius in Octavio: oculis ſubjicere.*

3. In Matrimonio *uxorem adorare*, notat *oſculari. Alexander Roſæus Virgilii Evangeliſantis Lib.* 2. *p. m.* 57. in notis ſubjectis, n. 37. Tali ſenſu Afranius apud Nonium in voce ſuaviter adorare adhibuit: ſentio te amare me, adorare ſuaviter. Veteres enim ſe ſuaviis vel oſculis ſalutare ſolebant. Ejus ſignificationis exempla non habemus, niſi quod in ſacris adorare inde videtur ductũ, quod velut ore admoto colloqui aut ſalutare denotat. *Apulejus Lib.* 2. Suſcipit ille de lectulo & uno congeſtu populum ſic adorat. *Barthius Adverſar. Lib.* 32. *cap.* 13. *pag.* 1487. *Ianus Mellerus Palmerius in Spicilegiis, Tomo* 4. *Theſaur. Critic. Gruteri pag.* 781.

4. Tertullianus Lib. de virginibus velandis ait: *Inter amplexus & oſcula aſſidua concaleſcere.* Id eſt, plus ſatis ſe oſculari. Idem exprimit Joann. Jovianus Pontanus Lib. 3. de amore Conjugali, in Epithalamio Nuptiis Aureliæ filiæ dicato, fol. m. 61. ſcribens:

Serpite in amplexus, certent pugnantia linguis
Oſcula, blanditiis abſit utrinq; modus.

Sic hederæ ſerpunt, ſic jungunt roſtra columbæ
Murmuris & taciti ludit in ore ſonus.

5. Eleganter Appulejus Lib. 3. Metamorph. amatorum mutua oſcula, *ſorbillantia ſuavia* appellat, *Sorbillantibus ſuaviis ſitienter hauriebam*, ſubintellige Fotidis dulcedinem, vel halitum ſuaveolentem. Ejusmodi oſcula Venus ab Adonide apud *Bionem Idyllio* 1. quod eſt Epitaphium Adonidis deſiderat:

Τοσοῦτόν με φίλασον, ὅσον ζώει τὸ φίλαμα,
Ἄχρις ἀπὸ ψυχῆς ἐς ἐμὸν ϛόμα κ' εἰς ἐμὸν ἧπαρ
Πνεῦμα τεὸν ῥεύσῃ.

Daniel Heinſius, ſic vertit:

Tantillum me oſculare, donec vivit oſculum,
Donec ab anima in meum os & in meum jecur
Spiritus tuus fluxerit.

Barthius autem liberiùs tranſtulit cum eſſet 14. annos natus, *Adverſar. Lib.* 3. *cap.* 8. *pag.* 122.

Excute marcentes oculos, cape baſia, Adoni!
Oſcula dum ſuperant ne deſine carpere, Adoni!
Huc laſſam transfunde animam, mea pectora comple,
Oraq; ſuaveoli ſugentia nectar amoris.
Paſce tuam, extremum hoc ut Adonidis inſtar amati
Baſiolum, infelix quoniam fugis, uſq; reſervem.

6. *Appulejus Metamorphoſis Lib.* 10. Tunc exoſculata preſſulè, non qualia in lupanari ſolent baſiola jactari, vel meretricum poſcinummia, vel adventorum negocimunia, ſed *pura atq; ſincera inſtruit*. Ita illum locum legit *Barthius Adverſar. Lib.* 32. *C.* 13. *p.* 1487. Nam adventores baſiis ſuis munes ſunt negotiorum, afferunt enim aliquid quo operam ob nummos poſcant. Vulgò *negocinummia* perperam repetito verbo, qualia faſtidia copia Appulejani ingenii non patitur. Adventor à *Plauto in Aſinaria Actu* 2. *Scena* 2. & *Truculento Actu* 2. *Scena* 7. uſurpatur. Adventores in cauponis & diverſoriis hoſpites: apud ſcorta, qui rei causâ venibant. *Taubman. Truculent. p.* 1205. A nummus eſt nummibaſius, quo *Taubmannus* utitur,

utitur, id eſt, Avarus quæſtui deditus δωρολήπτης. Ein Küſſenpfennig. *Becmann. de Origin. Lat. Linguæ, p. m.* 749.

7. Oſculatio apud Medicos eſt ſanguinis excretio, quam per ἀναστόμωσιν, hoc eſt, dehiſcentibus & dilatatis vaſis fieri illi docent, diverſam à reliquis, quæ διαιρέσει, diviſura, & διαπηδήσει, rarefactis venis contingunt. *Thomas Reineſius Lib. 3. Variar. Lection. cap. 18. pag. 674. Altenburgi Anno MDCXL. in 4. excuſ.*

8. Aures auribus jungere more oſculantium familiares quandoq; ſolent. Id innuit *Pierius Valerianus in Poematibus variis*, ſequenti Epigrammate:

Oſcula poſco, meis tu libas auribus aures,
  Noſtra tuis tundens tempora temporibus.
Oſcula ab ore ipſo veniant: non oſcula dicas
  Hæc igitur, dicas ſcilicet auriculas.

9. Charites Philologiæ tanquam pulcherrimæ virginis frontem oſculari lego apud *Martianum Capellam L. 2. de Nupt. Philolog. pag. 34. Lugduno-Batav. cum Notis Grotii in 8. edit.* Lætantes oſcula impertivêre: ita quidem, ut una ex tribus hiſce Charitibus prædictæ Virginis frontem, illic ſcilicet, ubi pubem ciliorum diſcriminat glabella medietas, ſit deoſculata; alia os ejus, & tertia pectus apprehenderit. Ratio autem, cur nimirum hoc factum, ſtatim ab ipſo *Capella* ſubjungitur his verbis: Ut prima videlicet Lætos oculis adflaret honores; ſecunda gratiam ejus linguæ; & tertia animo comitatem inſpiraret.

10. Peculiarem Parentes oſculandi modum præſcribit *Salvianus Maſſilienſis Epiſtola 4. Tomo 1. Operum, p. m. 321.* Oſculare, *inquit*, ſaltem obſecratione pedes Parentum tuorum quaſi ancilla, manus quaſi alumna, ac ora quaſi filia.

11. Oſcula nonnunquam Medici ægrotis figebant, ut his blanditiis eos ad Medicinæ ſorbitionem allicerent. *Chryſoſtomus homilia 3. ad Populum Antiochenum*: Hæc & Medici faciunt, ſæpius difficiles ægrotos habentes, *deoſculantes, rogantes perſuadent ſalutarem ſumere medicinam.*

12. Vaſis quoq; in quibus Medicina porrigitur, oſcula fixa ſunt. *Achilles Tatius de amoribus Leucippes & Clitophontis Lib.* 4. Medicinæ teſſera data, poculoq; diſſuaviato puellæ potionem dedi, pag. 264.

13. Infantes recens natos ſuper terram veteres ſtatuebant, eosq; Parentes vel avi vel cognati proximi in amoris & benevolentiæ ſignum libenter ſuſcipiebant. D. Joachimus Hildebrand Theologus Helmeſtadienſis meritiſſimus, de Natalitiis Veterum Sacris & Profanis Cap. 9. pag. 40. Veterem hodieq; antiquatum Natalitium morem Auctor Sapientiæ Salomoneæ proponit, dum ſub Perſonâ Sapientiſſimi Regum ait: NATUS EGO IN TERRAM DECIDI: *Sap. 7. v. 3.* Solebant priſci prolem recens natam, & adhuc de matre rubentem ſuper humum ſtatuere, eoq; ritu indicare, Primò, terram eſſe primam & communem Parentem noſtram, hominisq; corpus de terræ pulvere ſumptum. Secundò, terram terræ reddendam, & talem ſe genuiſſe, qui à morte in cineres & favillas ſit redigendus. Tertiò, prima hac ſtatione, Varrone teſte, auſpicabantur, an rectus infans eſſet. Inde Deam STATINAM *Tertullian.* dixit: Prima conſtitutio infantis ſuper terram Deæ STATINÆ ſacra eſt, *Libro de Animâ. Ovid. in Ibim,*

Hic ſimul ac fuerat matris delapſus ab alvo,
Cyniphiam fœdo corpore preſſit humum.

Confer *Auguſtinum Lib. 4. de Civit. DEI cap. 2.* Infantem humi ſtantem Pater vel avus vel proximus quisq; cognatus DATO OSCULO, in ſignum amoris ac benevolentiæ humo tollere, genibusq; & gremio deliciarum cauſa ſuſcipere & fovere ſolebat, eoq; ſtatim à partu nutritionem ſpondebat. Hinc *Iuvenalis Sat. 9.*

Infantem tollis? foribus ſuſpende coronam,
Jam Pater es.

Et Papinius Statius de filio ſuo, *Lib. 4. Sylvar. Eleg. 5.*

--- Tel-

- - - - - Tellure cadentem
Excepi, & vinctum genitali carmine fovi.

In eundem ſenſum *Claudianus* Honorio de nuptiis gratulatus, optat, ut

- - - - - natus in oſtro
Parvus Honoriades genibus confidat avitis.

14. Abydenis mos fuit, teſte Zenodoto, ſi quem civem aut hoſpitem acciperent convivio, præterea in ſacris ac ſolennibus epulis, ut poſt unguentum & coronas infantes à nutricibus inducerentur, circumferrenturq; ſuaviandi. *Eraſmus in Adagio, Abydena illatio.*

15. Formoſorum oculi & oſcula ſummam animis afferunt delectationem, hinc apud Philoſtratum de Caupona legimus, *Epiſt.* 23. E vitro quidem pocula conſtant, At tuæ manus in argentum atq; aurum illa convertunt, ut his etiam delicatus aſpectus à tuis oculis accedat. Sed his quidem inanimis & immota eſt pelluciditas, non aliter quàm aquis ſtantibus, quæ verò ante faciem ſunt pocula, cum alia mollitie videntur oblectationem adferre, tum præcipuè oſculorum intellectione. Quamobrem illa quidem depone & ſine valeant, non tam ob alia, quàm ob metum periculoſæ materiæ. Mihi verò ſolis propina oculis, quibus Jupiter etiam deguſtatis formoſum atq; præſtantem formâ pincernam conſtituit. Quod ſi vis, noli vinum conſumere: ſolam verò aquam infundens, & labris attingens, imple poculum OSCULIS, & præbe rogantibus. Nemo enim tam ab amore eſt abhorrens, qui requirat amplius Bacchi gratiam, poſt Veneris vites.

16. Oſcula laſciva & illicita bellè comparari poſſunt cum falconibus Perſarum, qui crebrâ inſtitutione adſueti ſunt, ſe dimittere in capita ferarum inter cornua, atq; indè oculos animalium roſtro fodere, atq; tantiſper detinere, donec venatores accurrant & irretiant. *Iohan de Laet in Satu Regni Perſici. Part.* I. *cap.* 3. *pag.* 140. *Edit. Lugdun. in* 24. *Anno* M DC XXXIII.

Qua-

Quapropter, qui ſapit ab ejusmodi oſculis cautè abſtinebit, propter præſentiſſimum quod in iis deliteſcit venenum. *Lucanus in Pſeudologiſtâ.* Sed quid per Jovem? num etiam oſculari ore inſuper voluiſti nos ob talia facta? Iſtud igitur contumelioſiſſimè facis, & maximè ergà eos, quos minimè decebat, & ergà contubernales, quibus ſatis fuerat, illa ſolum mala ab ore tuo percipere, verborum videlicet barbariem, vocis aſperitatem, indiſcretam, inordinatam & inſulſam enunciationem, & id genus alia. Sed te adhæc oſculari abſit, ô malorum depulſor Hercules: aſpidem, aut viperam oſculari eſt ſatius. Ibi in morſu periculum & dolor, cui accerſitus medicus ſuccurrit. A tuo autem oſculo, & veneno illo, quis quæſo vel ad ſacra, vel ad aras accederet? quis & jam DEUS precantem exaudiret? Quam multis luſtrationibus, quam multis fluviis opus foret?

Monoſticha Trochaica.

17. Abſtine oſculatione, ſi pudica eſſe expetis.
Aſpidum pejor venenis eſt ſaliva ſuavii.
Baſium res delicata, baſium eſt ſemper recens
Halitus, vox ſuaviumq; , nonne dos oris tripla eſt?
Oſculo omni plus veneni eſt quam feris phalangiis.
Oſcula amplexusq; amorem non augent, exercitant.
Plus dare eſt parata amanti, ſponte qui oſculum obtulit.

18. Obiter nota, *verbum dare* hic inter obſcœna referri. *Higinus in Fabulis Cap. CLXXXIX.* Cephalus, ut vidit tantam potentiam canis atq; jaculi eſſe, petit ab hoſpite, non æſtimans conjugem ſuam eſſe, ut ſibi jaculum & canem venderet. Illa negare cœpit. Regni quoq; partem pollicetur: illa negat. Sed ſi utiq; perſtas, ait, id poſſidere, *Da mihi id, quod pueri ſolent dare.* Ille amore jaculi & canis incenſus, promiſit *ſe daturum.* Qui cum in thalamos veniſſent, Procris tunicam levavit, & oſtendit

dit ſe fœminam eſſe, & conjugem illius. In eodem ſignificatu illud uſurpat *Ennius apud Iſidorum Lib. 1. Etymolog. Cap. 25.* de muliere, quæ ſui copiam faciebat, cum etiam alioqui mulieres impudicæ *dare* dicerentur: quaſi in choro pilâ ludens datatim dat ſe, & communem facit: Alium tenet, alii nutat, alibi manus eſt occupata. Sic ſæpè in Priapæis & Martialis ſpurcitiis.

19. Oſculo amantes ab Amaſiis ad bellum incitantur. *Plutarchus in Amatorio Libro, Tomo 2. Operum, pag. 760.* Flagrante inter Chalcidenſes & Eretrienſes bello, Chalcidenſibus auxilio venerat Cleomachus. Videbantur autem hi peditu ſatis valere, ſed equites hoſtium pellere magni erat arduiq; laboris. Itaq; Cleomachum ſocii hortabantur, magno virum animo, ut primus equitatum hoſtilem invaderet. Is ex amaſio qui unà aderat, quæſivit, ſpectatorne eſſe certaminis vellet: cumq; is affirmaſſet, blandeq; exoſculatus galeam ei impoſuiſſet, animo elatiore jam Cleomachus Theſſalorum optimis ad ſe collectis, alacriter in hoſtem irruit, ita ut equitatum eorum conturbaverit atq; dejecerit, fugaq; exinde etiam gravis armaturæ militum facta vi Chalcidenſes victoriam obtinuerunt, Cleomacho in pugnâ interfecto. *Ariſtoteles* Cleomachum quidem ſcribit mortuum, cum pugna viciſſet Eretrienſes, eum verò, cui oſculum amaſius dedit, fuiſſe de Chalcidenſibus è Thracia, miſſum auxilio Chalcidenſibus Eubœenſibus.

20. Oſculum amici diu abſentis anxiè deſiderati innuit *Pierius Valerianus inter Poemata varia ſequenti ad Iohann. Baptiſtam Rhamnuſium* Hendecaſyllabico confirmans:

Rhamnuſi, ſociûm meorum ocelle,
Qui cum Antenoris olim in urbe totos
Dies ducere candidos ſolebam,
A ſole exoriente ad occidentem,
Cur te viſere nunc mihi negatum,

Poſt tot ſecla peracta & inchoata,
Quem paſſim Hadriacæ per Urbis undas,
Et Paſſim Patavi per urbis ædes
Tanto quæſierim labore & æſtu.
Ardens cernere te, & tuum videre
Dulcem filiolum optimè eruditum,
Præſtantem ingenio, elegantiaq;
Scribendi numero modo hoc, modo illo,
Supra ætatis adoream peritum.
Quod nî te cito detur oſculari,
De me actum malè: nam repente totus
Præ deſiderio tui liqueſcam.

21. Inter ſolennitates quibus Academia Julia eruditis meritos gradus Doctoratus vel Magiſterii diſpenſat, oſculi quoq; mentio fit in Diplomate Maximiliani ſecundi Imperatoris laudatæ Academiæ conceſſo, tenor verborum hic eſt: Et quoniam ipſa ſtudia eo feliciori gradu ſument augmentum, ſi ingeniis & diſciplinis ipſis ſuus honor, ſuus dignitatis gradus ſtatuatur, ut emeriti aliquando digna laborum ſuorum præmia reportent: ſtatuimus & ordinamus, ut per collegia Doctorum à prænominato illuſtri Duce in unaquaque Facultate inſtituenda doctis & ad id idoneis, & præ cæteris excellentioribus in ipſis Facultatibus Doctoribus, hi qui ad ſumendam palmam certaminis ſui idonei judicati fuerint, adhibito per ipſos Doctores collegii in unaquaque facultate prius pro more & conſuetudine atq; ſolennitatibus & ritu in cæteris univerſitatibus adhiberi ſolitis, rigoroſo & diligenti examine, in quo conſcientias ipſorum Doctorum cujuslibet collegii onerari volumus, quos ſub juramenti vinculo ad hoc adſtringimus, in ea facultate quam edidicerint, & qui examini præfato ſe ſubmiſerint, & ſe pro more & juxta ſtatuta & ordinationes per prænominatum Ducem fiendas, per aliquos dignos & honeſtos viros

viros de gremio ipſius Collegii præſentari fecerint, poſſint ad ipſum examen admitti, & invocatâ Spiritus Sancti gratiâ examinari: Et ſi hoc modo habiles, idonei & ſufficientes ad id reperti & judicati fuerint, Baccalaurei MAGISTRI, Licentiati ſive Doctores, pro uniuscujusq; ſcientia & doctrinâ creari, & hujusmodi dignitatibus inſigniri, nec non per Bireti impoſitionem, & aurei annuli ac OSCULI traditionem, cæterisq; conſuetis ſolennitatibus inveſtiri, & conſueta oramenta atq; inſignia Dignitatum prædictarum tradi & conferri.

22. In Academia Duisburgenſi dedicata pag. 99. legitur, quod Doctoribus Philoſophiæ loco OSCULI & amplexus dextra porrigatur, atque ita in ordinem Philoſophiæ Doctorum recipiantur. *Beſoldus Theſauro Pract. à Doct. Chriſtophoro Ludovico Dietherro aucto*, *pag.* 789. *Edit in fol. ANNO* M DC LXVI.

23. Clementina conſtitutio in concilio Viennenſi ſub Clemente V. ſtatim ab initio ſeculi decimi quarti inſignium Doctoratus mentionem facit. Ut proinde illa inſignia Doctoratus aut Magiſterii jam tum ſeculo præcedenti tertio decimo cœperint, non minus atq; eorum ſolennes collationes. Ad dictam Clementinam hanc gloſſam adjecit *Ioannes Andreas*, magni nominis Bononienſis JurisConſultus. Ita loquimur nos, (Bononienſes videlicet) & iſta inſignia ſunt, Cathedra, Birretum: apud aliquos liber, annulus, oſculum. Ut proinde Bononiæ Cathedra tantùm & Birretum inter inſignia Doctoratus fuerint numerata; in aliis autem Univerſitatibus obſervata & reliqua: quo quidem tempore vixit Andreas ille, quem conſtat obiiſſe ANNO. M III XLVI. Non contemnenda porrò de inſigniis illis notavit & *Guido Pancirollus, Ictus Italus* eleganter doctus *Lib.* 1. *Cap.* 33. *Variarum Lectionum*: Noſtrorum *inquit* Doctorum inſignia ſunt pileus quadratus, qualem Sacerdotes gerunt, ut Juſtitiæ Sacerdotium in eos, qui creantur JurisConſulti translatum eſſe ſignificetur; Etſi in Ita-

liâ hoc hodie in deſuetudinem abiit. Item Annulus pro ſignandis reſponſis iisdem traditur. Longa quoq; veſtis, qualem geſtant Sacerdotes, & Cathedra atq; Liber, quæ ad indicandam, datam ad docendum & jura interpretandi facultatem adhibentur. Oſculum autem quo Doctor creatus excipitur, eſt gratulationis porta, dignitatis demonſtratio, non inſigne. De quibus *Gloſſa in Clement. 2. In verb. Inſignia. t. de Magiſtris, & ibi* Canoniſtæ. Cenſuram in hæc *Pancirolli* verba dedit celeberrimus *Conringius Supplemento LXXVII. ad Diſſertationes de Antiquitatibus Academicis pag. 363. ſeq.*

24. Sollicita temporum ac meritorum diſtinctio aurem vellicare deberet Diribitoribus ac Brabeutis honorum Academicorum, ne cum conſcientiæ morſu paſſim homines indoctos, inſulſos ac imperitos tiara Doctorali catamidiare pergant: quod in primis ſub Caminis Gallicis tam facilè hodie fieri conſuevit, atq; olim ſervi vel in balneum eunte Prætore, aut per epiſtolam manu mittebantur. Ut merito querela Imperatorum Honorii & Theodoſii huc locum inveniat: *Plerosq; teſtimonialibus fraude quæſitis fieri veteranos, non eſſe.* Egregiè hac de re *Nenhuſius in Sphinge Philoſophica cap. 25.* Venit, *inquit*, ſtultus Juvenis ad templum Doctoris inſignia recepturus, Præceptores illum celebrant, ſeu amore, ſeu errore: tumet ille, vulgus ſtupet, applaudunt affines & amici. Ipſe juſſus Cathedram aſcendit, cuncta jam ex alto deſpiciens, & neſcio quid confuſum murmurans. Tunc majores certatim ceu divina locutum laudibus ad cœlum tollunt, tinniunt interim campanæ, ſtrepunt tubæ, volant annuli, figuntur oſcula, vertici rotundus ac Magiſtralis Bonetus apponitur. His peractis deſcendit ſapiens, qui ſtultus aſcenderat. Mira prorſus transformatio, nec Ovidio cognita. Sic fiunt hodie ſapientes, verus ſapiens fit aliter.

25. Oſculum ſplendidum imo igneum. *Thomas Bartholinus de Luce hominum & brutorum Lib. 1. cap. 13. pag. 98.* Editionis Hafnienſis

nenſis in 8. Anno M DC LXIX. Ex oſculo ipſo fulgentes faculas accenſas, Licinii Caci Tarraconenſium olim Tyranni exemplo liquet, quem ignes exhalâſſe veros apud *Nierembergium in Hiſtoria naturali*, *Ardelinus* Philoſophus fecit fidem, ut exinde ad Vulcanum creditus ſit referre originem. Quod pertexit *Virgilius Lib. 8. AEneidos* de Caco:

Huic monſtro Vulcanus erat Pater, illius atros
Ore vomens ignes, magnâ ſe mole ferebat.

Quos tamen ignes pro ardentibus irarum motibus, qui Tyrannum veluti furioſo ſydere afflârunt, interpretantur non pauci Parnaſſi cives, qui ſe auctoritate Hiſtoricorum tutantur, Principisq; Livii, & quotquot flammantes ejus ex ira oculos atroci ſtylo perfoderunt. Addo ego, haud diſpari ſermonis modo rixoſum & lites ferentem deſcribi, *Proverb. 16. 27. 28.* Vir Belial fodit malum, & in labiis ejus ignis ardeſcit. Homo perverſus ſuſcitat lites, & verboſus ſeparat Principes. Quas furias in Caco notavit idem Maro:

At furiis Caci mens effera, ne quid inauſum
Aut intentatum ſceleriſve doliſve fuiſſet.

Maximeq; ſe prodidit, quum Alcidem à ſpeluncâ prohibiturus, faucibus ingentem fumum evomeret, domumq; caligine cæca Involveret. Quid quod incendia, quæ vana vocat Poeta, in Alcidem vomuerit. Ex ore flammam emicuiſſe memini, qui Spiritu vini ſe ingurgitârunt.

26. Limen Curiæ Romanæ ex vili & ſervili nimium ſubmiſſione oſculo honoratum memorat *Livius hiſtoriarum Lib. 54.* in fine ſcribens de Pruſia: Polybius eum Regem indignum majeſtate nominis tanti tradit: Pileatum capite raſo obviam ire Legatis ſolitum, libertumq; ſe populi Romani ferre, & ideò inſignia ordinis ejus gerere. Romæ quoq; cum veniret in Curiam, ſummiſiſſe ſe, & OSCULO LIMEN CURIÆ contigiſſe, & Deos ſervatores ſuos Senatum nominâſſe.

27. Quia verò liminibus & poſtibus religionis aliquid ineſſe Romani putabant, uti ex Plauti Mercatore Actu V. Scenâ I. colligimus, *Limen ſuperum inferumq; ſalve.* Nimirum qui domum in perpetuum deſerere animati erant, limina ſalutabant: Hinc illis oſcula data legimus, apud *Tibullum Lib. 1. Elegia 2.* ut apud *Virgilium AEneidos 2.* poſtibus,

Amplexæq; tenent poſtes, & oſcula figunt.

28. Poſteriorum Romanorum Imperatorum temporibus oſculum honoris cauſa dabatur. Sic Impp. Valent. & Valens Auguſti *Col. lib. 12. Tit. 17. Leg. 1.* diſponunt de domeſticis & protectoribus: Domeſtici & protectores Principis oſculandi, cum ſalutaverint Vicarios, tui (Euſignii P. P.) culminis habeant poteſtatem; Pœna enim ſacrilegii ſimilis erit, ſi his honorificentia non deferatur, qui contingere noſtram Purpuram digni habiti ſunt.

29. Ad amicitiæ & benevolentiæ oſcula quæ ſequuntur pertinent. *Suetonius in Vitellio cap. 7.* Veterem de ſe perſuaſionem Vitellius recentibus etiam de ſe experimentis auxerat, tota via caligatorum quoq; militum obvios exoſculans. *In Cajo Caligulâ cap. 55.* Quorum verò ſtudio teneretur, omnibus ad inſaniam favit. Mneſterem Pantomimum etiam inter ſpectacula oſculabatur: ac ſi quis ſaltante eo vel leniter obſtreperet, detrahi juſſum manu ſua flagellabat. *Iulius Capitolinus in M. Antonino Philoſopho cap. 3.* Audivit præcipuè Junium Ruſticum, quem & reveritus eſt & ſectatus; qui domi militiæq; pollebat, Stoicæ diſciplinæ peritiſſimum, cum quo omnia communicavit publica privataq; conſilia, cui etiam ante Præfectos Prætorio ſemper oſculum dedit. *Iſaacus Caſaubonus ad h. l.* Et quòd oſculo convenientem excipit, magnum; & quòd ante Præfectos Prætorio, maximum. Ideò laudata Similis modeſtia, qui ſimile honoris genus ab Hadriano ſibi delatum, ſapienter non admiſit, ut narrat *Xiphilinus.*

30. Effigies dilectorum oſculo honoratas idem *Suetonius in Caligula cap. 7.* innuit. Habuit in matrimonio Agrippinam M.

Agrippæ & Juliæ filiam, & ex eâ novem liberos tulit, quorum duo infantes adhuc rapti, unus jam pueraſcens, inſigni feſtivitate, cujus effigiem habitu Cupidinis in æde Capitolinæ Veneris Livia dedicavit, Auguſtus in cubiculo ſuo poſitam, quotieſcumq; introiret, exoſculabatur.

31. Terram reverentiæ ergò oſculari Muhammediſtis in oriente perquam familiare eſt. De Haſſaniſtis qui non tantum Muhammed, ſed etiam Aali ejusq; filium Haſſan in magni Mogolis territoriis religioſe colunt, Jurg Anderſen Lib. 1. Itinerarii Orientalis cap. 29. pag. 52. Sleſvici in fol. Anno M DC LXIX. cum notis Adami Olearii hæc recenſet: Wann die Haſſaniſten ihren Gottesdienſt in den Metriden oder Kirchen verrichten wollen / ſo ziehen ſie für der Thüre ihre Schuhe aus / und gehen auf den Strümpffen hinein. Seynd ihrer viel / ſtellen ſie ſich in der Kirchen in Reihen und Ordnung / als wie in einer Batallie, und wenden ihre Geſichter nach Suden. Vor ihnen ſtehet der Molla oder Pfaff / den Orth an der Wand / ſo gleich / als ein Epitaphium gemacht / und doch nichts als Schrifft in ſich hat / anſchauend. Er ſchwinget beyde Arme hin und her / gleich als ein Vogel / der itzt auffſliegen wil. Eben alſo geberden ſich auch die andern alle gantz ſtillſchweigend. Dann fället der Prieſter auf die Knie / und die Gemeine nach / breiten die Hände aus gen Himmel / dann ſchlagen ſie ihre Köpffe dreymal zur Erden / etliche küſſen auch die Erde / ſtehen wieder auf / und thun ſolches zum fünfftenmal / hernach ruffen ſie uñ grüſſen GOtt und ihren Propheten Haſſan. Salom Alekum, &c. Idem fere de Turcis commemorat *Bartholomæus Georgievitz Libello de Turcar. moribus Cap. 1. pag. 12.* Inter orandum (in templis, ſeu Moſchitis) viri pileos ſuos, qui *Tſalma* illorum lingua vocantur, non deponunt, ſed ſummis digitis attingunt, quaſi elevaturi genibus incumbunt, & terram ſæpè deoſculantur.

32. Megarenſes pueri vere ineunte oſculorũ certamẽ agebant, quiq; ſuavius amantẽ eſſet oſculatus, corollis onuſtus abibat. Edebatur hoc Diodis Atheniẽſis honori, qui Athenis profugus fuerat pæderaſtes, ac amatũ in pugna protegẽs occubuerat, eoq; nomine

â Me-

â Megarenſibus honorificè ſepultus. *Rhodiginus Lection. Antiqu. Lib. 15. cap. 9. p. m. 788. Edit. Francof. Anno* M DC LXVI. *Marcellus Donatus Dilucidat. in Sueton. Cap. 33. pag. 576. Tomo 6. Theſaur. Critic. Theocritus* Idyllio 12.

Niſæis Megarenſes remis præſtantes
Felices habitatis, quoniam præ aliis hoſpitibus
Atticum Dioclea puerorum amatorem honore affeciſtis,
Semper primo vere ad ejus tumulum congregati,
Pueri certant oſculi victoriam reportare,
Quiq; labris dulcius applicaverit,
Is coronis honoratus ad ſuam matrem revertitur.
Beatus ille quisquis inter pueros de oſculis judicat.

33. Differre ab hoc certamine OSCULANAM PUGNAM in Oſcis factam, qua victi vincebant, *Lælius Biſciola Horar. Subſecivar. Lib. 7. Cap. 13. pag. 525. Tomo. 1.* pridem obſervavit, poſt injectam de ludo Megarenſium mentionem ſcribens: Ac ne quis huc ſpectare, quæ proverbio fertur, Oſculanam pugnam exiſtimet, *Feſtum* audiat, Oſculanam pugnam dici ſcribentem, cum victi vincunt, deducto Proverbio â Valerio Levino, qui â Pyrrho Rege victus mox Pyrrhum vicit, & Titinium citat autorem Proverbii. Videtur autem dicta Oſculana pugna, quod in Oſcis facta, niſi fortè quis putet malitioſius intelligi κλινοπάλην Domitiani, qua non inhoneſtior Cæſar Gallienus, ſudari medullis apud *Trebellium* dicebat. Confer *Rhodigin. Lection. Antiquar. Lib. 30. Cap. 35. pag. 1715.*

34. Florentini oſculi paſſim apud auctores fit mentio, videturq; nomen illi hæſiſſe ab Urbe Italiæ Florentiâ, ubi frequenti in uſu erat. Apprehendebant oſculantes utrinq; aures, inde χύτρα, id eſt, olla utrinq; anſata dici meruit. Ex qua qui bibebant, utramq; anſam inter bibendum tenebant, Imò & nunc in anſatis bibitur vaſis, & narrat ſuo *Dialogo 6. Gyraldus de Hiſtor. Poet. p. 258.* Cum Romæ eſſet allata ex Hiſpania ad Leonem decimũ, Pontificem

cem Maximum copioſa vaſorum fictilium ſupellex ad ornandum abacum , isq; ut erat liberaliſſimus , ſuis aulicis aliquot donâſſet , ollam ſibi contigiſſe , & alia quædam ex argilla rubra. Hujus oſculi Græci & Latini Scriptores Claſſici meminerunt. Primum quidem exemplum inter Græcos attulit *Iulius Pollux Lib.* 20. *Onomaſtici cap.* 24. *de coqui Inſtrumentis differens:* Εἰδέναι οὐ φαῦλον, ὅτι καὶ χύτρα φιλήματος ἦν εἶδος, ὅποτε τὰ παιδία φιλοῖη τῶν ὤτων ἐπιλαμβανόμενα. id eſt: Neq; enim inconveniens eſt noviſſe, quod χύτρα oſculi ſpecies erat, cũ puerulos auriculis prehenſos oſcularentur, quod *AEnnius* Poëta priſcæ comœdiæ, quem perperam Eunicum apud Pollucem legimus in fabula , quæ Antea inſcribitur ſenariolo innuit: λαβοῦσα τῶν ὤτων φίλησον τὴν χύτραν. *Prehendens per aures da mihi Chytræ oſculum.* Item *Theocritus Idyllio* quod Ædipori inſcribitur:

> οὐκ ἔραμ᾽ ἀλκίππαν, ὅτι με πρὰν οὐκ ἐφίλασε,
> τῶν ὤτων καθελοῖσ᾽, ὅκα οἱ τὰν φάσσαν ἔδωκα.

Non ego amo Alcippen , nam non prius oſcula promſit,
Auribus arripiens, tribui quàm dona Palumbi.

Inter Latinos hoc oſculi genus expreſſit primùm *Plautus in Pœnulo, Actu* 1. *Scena* 2. *v.* 163. ubi Milphio meretrici ſic abblanditur : *Sine te exorem, ſine te prehendam auriculis, ſine dem ſuavium.* In *Aſinariâ* autem *Actu* 3. *Scena* 3. *v.* 78. Leonida ad Philænium inquit : *Prehende auriculis , compara labella cum labellis. Tibullus* deinde inter felicis anni eventus hunc quoq; numerat, *Lib.* 2. *Elegia* 5.

> Et fœtus matrona dabit, natusq; parenti
> Oſcula comprenſis auribus eripiet.

35. Ex quo colligi poteſt , ita pueros parentibus aut aliis, aut amantes inter ſe oſcula dediſſe. Qualis mos ideò introductus eſt, vel quia auris memoriæ ſacra , ut *Gyraldus Lib.* 1. *de* Diis Gentilibus habet , velut commodiùs ſuaviusq; oſcula figerent , puerorumq; aures bonis colloquiis imbuendas eſſe , quaſi tacitè monerent. *Plutarchus libro de Audiendo* , poſt initium,

morem tradit fuiſſe, ut pueros oſculantes eorum aures apprehenderent. Vulgò, *inquit*, cum admodum pueros oſculantur, cum ipſi tangunt aures, tum hiſce ita facere præcipiunt, per ludum ſignificantes eos, præcipuè qui per aures commodant, eſſe diligendos. *Clemens Alexandrinus Lib. 5. Stromatum*, refert pueros apprehenſos auribus ut oſcularentur eos, qui ad ipſos pertinebant, quo ipſo quid innuerint, ita myſticè explicat: Non ergò temerè præcipimus pueris, auribus eos apprehendentes, ut oſculentur eos, qui ad ipſos attinent. Hoc utiq; tacitè ſignificantes, ingenerari per auditum ſenſum dilectionis. Confer *Guilielmum Canterum, Novar. Lection. Lib. 4. Cap. 25. Theſaur. Crit. Tom. 3. pag. 658. Gyraldum, Dialogiſmo 9. Tomo 2. ejusdem Theſauri, pag. 411. De La Cerda Adverſar. Sacr. Cap. 138. num. 12. pag. 305. Ioſeph. Laurentium in Polymathiâ, pag. 53.*

36. Romæ apud Epiſcopum Capranicenſem in veteri monumento, Dîs manibus Zoſimæ ſacro, Cupido alatus, comprehenſis auribus Zoſimem ipſam deoſculatur, teſte *Achille Tatio in Commentar. ad Titullum p. m. 501. Edit Pariſ. in fol.* Anno M DC IV.

37. Pretioſum fuit amatoris Megarenſis, Charmolei oſculum, cui nempe duobus talentis conſtitit, uti *Lucianus in Charontis & Mercurii Dialogo* narrat. Adorationis cultum oſculo alicui exhibitum, ſalutationis quoq; voce ſignificatum, penes veteres legitur. *Lucianus in Dialogo Pſeudomante* Alexandro, ubi peſſima hujus impoſtoris crimina perſtringens ait: Legem condiderat Alexander, ne quis major annis octodecim ſeſe admoto ore complecteretur, neq; cum baſio ſalutaret: ſed reliquis manum duntaxat ad oſculandum porrigens, ſolis ætate formaq; fleridis oſculum dabat, atq; his quidem inde cognomen inditum, (obſervatu hoc dignum!) ut intra OSCULUM CONSTITUTI dicerentur.

38. Græcis adorationis cultũ qui oſculo peragitur, verbum προσκυνεῖν exprimit, ut apud *Euſtathium Libro 4. Odyſſeæ. In magno Ety-*

Etymologico hæc explicatio occurrit: προσκυνῶ συζυγίας πρώτης ἐκ τῆς προθέσεως πρὸς, καὶ τοῦ κυνῶ. Τοῦτο παρὰ τὸ κύω, τὸ φιλῶ. Id eſt; Verbum προσκυνῶ primæ conjugationis componitur ex præpoſitione πρὸς, & verbo κυνῶ, quod eſt veneror, oſculor.

39. Manus & oſculos oſculari ſingularis dilectionis nota eſt, quemadmodũ quidam ex modeſtia & reverentia Sanctorum manus oculis applicabant. In vita *Simeonis* Stylitæ *Cap.*17. Lego: Manus ejus poſui ſuper oculos meos, dicens: Benedic, obſecro mi Domine. *Et Cap.* 16. de verme, qui ex corpore ejus ceciderat, Currens apprehendit eum in fide, & poſuit ſuper oculos ſuos. *Iohann. Ludovicus de La Cerda Adverſar. Sacror. Cap.* 148. *pag.* 360. Vita *Pauli Eremitæ Cap.* 11. Oſculatis ejus oculis manibusq;. Ubi more antiquo oſculare pro oſculari uſurpatur. Vid. *Voſſius de vitiis Sermonis Lib.* 4. *Cap.* 15. *pag.* 744. *Ennodius Libro* 7. *Cap.* 14. ad Archotamiam: Ut cum DOMNO meo Presbytero, utriſq; oſculantes manus & oculos tuos.

40. Quod recto uſu Latini *Dominum* dixere vocabulum, id in blanditias flectentes communiſſimas (Latinè loquor) Septentrionales populi irrumpentes Romanum Imperium, *Domnum* dixere. Cujus rei in ſcriptis ævi illius mentio creberrima. Ut teſtamentis veteribus Gallicanis apud *Briſſonium.* Hiſtoriis Francorum à *Pithæo* editis, *Hincmaro*, *Iohanne Saliſburienſi*, *Stephano Tornacenſi*, *Gerberto*, *Gotfrido Vindocinenſi*, mille talibus etiam vetuſtioribus. Quod ne vitio Typographico aut ſcriptorio accidiſſe putetur, in Poëtis etiam *Domnus* Hexametrum orditur. Et eſt blandientis, ut notat apud Gregorium Magnum *Odo Cluniacenſis Lib.* 3. *Collationum, cap.* 18. Ita Græci ſequiores κύρον dixere, quod bonæ linguæ κύριον, qua in re hallucinati ſunt etiam eruditiſſimi viri, *Theodori Prodomi*, nomen putantes κύρον, qui honor eſt, *Nicetam Dadybrenſem* Epiſcopum, cujus in Nazianzeni quædam exſtant Scholia, Cyrum Dadybrenſem in ſcribentes; & aliis talibus titulos loco nominum præfigentes. *Barthius Adverſar. Lib.* XXIX. *Cap.* XIX. *pag.* 1393.

Auguſtæ cum Dominæ paſſim vocarentur corrumpendo nomini Latino fuêre. Nam Græci Δόμναν dixere ut *Oppianus*, *Lib.* 1. Κυνηγετικ: illo verſu, cujus finis: Δόμνα Σεβήρου. Pariter Auguſti Δόμνοι. Undè voces illæ Italorum & Hiſpanorum *Don* & *Donna*, quæ primùm dignitatis, dein & ſexus fuit. *Scipio Gentilis Parergon. ad Pandectas Lib.*2.*cap.*22.*pag.*170. A *Domna* eſt deminutivum *Domnula*: Advolvor veſtris ô Parentes pedibus, illa ego veſtra Palladia, veſtra gracula, veſtra *Domnula*, quod ex Salviano *Barthius* loco antecitato adducit.

41. *Iohannes Buſæus in Notis ad Epiſt.*4.*Petri Bleſenſis, & Nicolaus Serarius Lib.* 1. *de Litaniis Cap.* 13. huic voci initium dediſſe autumant humilem Chriſtianorum modeſtiam, qui integrum Domini nomẽ ei ſoli reſervarint, de quo Pſalmus, Tu ſolus Dominus, tu ſolus altiſſimus: Unde vulgatus extitit verſus:

Cœleſtem Dominum, terreſtrem dicito Domnum.

Sanè *Tertullianus Apolog. Cap.* 34. eos Imperatores objurgans, qui ſublimem divinitatis titulum ſuperbè aſſumebant, Auguſti moderationem commendat, qui ne Dominum quidem dici ſe volebat, hoc enim ait, Dei cognomen. Atq; id ipſum de Auguſto teſtatur *Suetonius in Auguſt. Cap.* 53. his verbis: Domini appellationem ut maledictum & opprobrium ſemper exhorruit, Dominumq; ſe appellari ne à liberis quidem, aut nepotibus ſuis, vel ſeriò vel joco paſſus eſt. Eandem Domini appellationem Alexandrum Severum reſpuiſſe, ſcribit in ejus vitâ *AElius Lampridius Cap.*4. Idem de Tiberio aſſerit *Tacitus Annali II.* De Juſtiniano Imperatore notat *Procopius Cæſarienſis in fine Hiſtoriæ Arcanæ*: Antiquitùs etiam qui Cæſarem alloquerentur, Imperatorem compellârunt, conjugemque Imperatricem. At quisquis cum alterutro horum Auguſtorum ſermones miſceret, Imperatoremve, aut Imperatricem non Dominum, Dominamque nominâſſet, is verò rudior ac procax habebatur, & *quaſi fœdiſſimè* lapſus abigebatur.

42. Ob-

42. Obſervant *Baronius Annal. ad Annum* CCCCXVI. *n.* 23. *& Ludovicus de la Cerda Adverſar. Cap.* 77. clariſſimis olim viris, & fœminis, præſertim Eccleſiaſticis atq; ipſis quoq; Sanctis hoc DOMNI, & DOMNÆ prænomen attributum fuiſſe. Sanctus *Odo Cluniacenſis Abbas* Sanctum Martinum DOMNUM vocat. Apud *Baronium in notis ad Romanum Martyrologium ad diem* 25. Septembris, exſtat Epitaphium S. Anathalonis primi poſt S. Barnabam Mediolanenſis Epiſcopi, à S. Mirocle conſcriptum ante annos mille, & multò ampliùs, cujus verſus hic eſt:

Petri hoſpes, Sancteq; Anathalon, Domne probate.

Apud *Briſſonium Lib.* 7. *de Formul.* legitur Teſtamentum Hadoindi Epiſcopi Cenomanenſis, in quo Sancti Martyres, & Apoſtoli, ſicut & viri illuſtres ſemper DOMNI appellantur. In fine *Hiſtoriæ Apoſtolicæ Aratoris Subdiaconi* hæc inſcriptio reperitur ex antiquiſſimo Codice manuſcripto: Beato Domno Petro adjuvante oblatus hujusmodi codex ab Aratore excomite domeſticor., excomite privatarum, viro Religioſo, Subdiacono S.R.E. ſanctoq;, atq; Apoſtolico Viro Papæ Vigilio, & ſuſceptus ab eo ante confeſſionem beati Domni Petri. In Litaniis quas Serarius netuſtiſſimas ſe vidiſſe teſtatur, ſummus *Pontifex Domnus Apoſtolicus* vuncupatur. Eadem vox paſſim apud alios occurrit. Nunc etiam in Hiſpania, & maxima Italiæ parte illuſtres, & ſummates viri *Domni* vocantur, quem titulum olim quoq; Regibus attributum conſtat ex *Caſſiodoro Lib.* 8. *Variar. Epiſt.* 5. Sicut autem nos dimidiato vocabulo Italicæ *Don*, pro Domno dicimus, ita eandem ſyncopen amare Græcos invenio, qui κύρος pro κύριος, & breviùs aliquandò κὺρ: ut obſervat *Iacobus Gretzerus Tomo II. de Cruce, in Notis ad Orationem Germani Patriarchæ.*

43. Non eſt autem hic omittenda *S. Benedicti Regularis inſtitutio, Cap.* 63. is enim poſtquam præcepit nulli licere alium puro nomine appellare, jubet deinde à Junioribus Seniores vocari

NONNOS, Abbatem verò, quia Chriſti vices agit, *Domnum* appellari decernit. Quam regulæ juſſionem ſic ex uſu ſuorum temporum interpretatur *Smaragdus in Cap. 6. Regulæ* : Ut non ſolum Abbas, ſed etiam cæteri Monachi *Domni* vocarentur. Sicut, inquit, tunc apud illos paterna exhibebatur reverentia, ut priores vocarentur *Nonni* : ita nunc apud nos exigitur hodie, ut ipſa paterna reverentia priores noſtri vocentur Domni. Non eſt igitur recens inventum, quod Monachi omnes indiſcriminatim Domni vocentur, quod noſtris hiſce temporibus multò potiori ratione ab univerſis monaſticis Congregationibus ſancitum videtur, ut à Mendicantium ordinibus ipſa nuncupatione ſecernerentur. Abiit nunc in deſuetudinem Nonni & Domni diſcrimen, quod tamen non rei, ſed vocis fuiſſe ex veterum monumentis conjicio. Ut enim Domnos viros præſtantiſſimos honoris ac reverentiæ gratia vocitamus; Ita per Nonnum intelligi Paternam reverentiam S. Benedictus aſſeverat. Illi etiam qui ſanctitatis titulo inſignes erant, Domni dicebantur, quos item Nonnos dici reperio apud *Arnobium in Pſalm* 105. Terrenæ mentes, ait, interficiuntur hoc ordine : Si ille qui ſanctus & Nonnus vocatur, ſic agit, ego quis aut quotus ſum, ut non agam ? Eandem vocem adulationis notam fuiſſe teſtatur *Hieronymus Epiſt.* 47. Quæ in adulationem tui ſanctum *Nonnumq;* coram te vocat; ubi malè in quibusdam codicibus irrepſit, ſanctum non *nunquam*. *Xiphilinus* in Domitiano Virgines *Nonnas* vocat. Quæ vox frequentiùs pro Sanctimoniali uſurpatur. In *Pœnitentiali S. Fulberti*, ſi quis *Nonnam* corruperit, ſeptem annis pœniteat. Dictæ ſunt etiam *Nonnanes & Nonnanæ*, ut oſtendit *Roſſvveidus in Onomaſtico*. Eſſe autem hanc vocem reverentiæ, & quæ propriè majoribus natu, ac ſenioribus olim tributa fuerit, docet *Hugo Menardus ad Cap. 70. Concordiæ Regularum. Ioannes Bona divinæ Pſalmodiæ Cap. 16. §. 14. pag. 855. Oper. in 4. Edit. Antverp.* Anno M DC LXXVII.

44. In Seculo ignorantiæ *Domnus Dopnus* pronunciabatur, vel *Dompnus*. Sanctæq; ſedis Apoſtolicæ *Dopno* Leoni ſummo Pontifici,

tifici. Penes *Torrigium de Cryptis Vaticanis* ſecundæ impreſſionis pag. 503. Quæ ſita eſt in civitatem novam quam *Dopnus* Leo Papa ædificavit, ibid. pag. 504. 506. 507. *Macer in Hierolexico, pag.* 231.

45. Pedes proximi ex amore oſculari volebat *Iſaacus Presbyter de Contemptu mundi Libro* 1. Excita, *inquit*, teipſum, cum obviaveris proximo tuo, ut eum honores ſupra menſuram; oſculare etiam pedes ejus, & manus, & tene ipſas multoties cum multo honore, & ſuperpone ipſas ſuper oculos tuos, & commenda ipſum etiam in eo, quod non habet.

45. Mira de oſculis Beatæ ſemper-virgini Mariæ à quibusdam oblatis in Papicolarum Legendis leguntur. *Cæſarius Heiſterbacenſis Ordinis Ciſtercienſis ſocius Lib.* 7. *hiſtor. cap.* 33. *pag.* 57. narrat, quod miles quidam ætate adoleſcens cum quodam milite divite Domino ſuo, à quo beneficiates erat, habitabat, & licet ætate floreret, amplius tamen florebat virtute virginitatis. Invidia operante Diaboli ab uxore Domini ſui graviſſimè cœpit tentari: qui cum per annum eadem inceſſanter tentatione laboraret, jamq; ei intolerabilis eſſet, ſubmota verecundiâ Dominæ ſuæ, quid pateretur aperuit, à quâ repulſam paſſus, amplius affligebatur. Caſta enim erat matrona & viro ſuo fidelis. Rem aperuit miles Eremitæ, qui hoc dat conſilii, ut ſingulis diebus anni unius CENTUM AVE MARIA precaretur, quæ Maria ipſi ſit datura, quod ipſi utile. Hoc dum miles perfeciſſet, & templo exiviſſet, videt pulchram matronam, quæ ipſi habenas attrectaret & diceret, an ipſi forma placeret, & utrum contentus eſſet, ſi eam ducere poſſet. Annuit miles. Ad hæc matrona; Ego ero uxor tua, accede ad me, & da mihi oſculum, & coegit eum, dixitq;: modò initiatæ ſunt nuptiæ, & in tali die coram filio meo perficientur.

47. Simile quid de Franciſco dicitur, qui dum oraret virginem ut ſibi conſolationem de Jeſu parvulo faceret, virgo ipſa pulcherrima adſtitit, & in brachiis B. Franciſci à principio noctis usq; ad diem tenendum & oſculandum præbuit. Vid. D. Zeæmanni

Apolo-

Apologiam deß Wunder-Spiegels / pag. 293. Sed hæc anilibus fabulamentis conſona videntur. Etſi enim *Bidermannus in Agoniſtico ſuo Lib. 3. pag. 625.* vix tamen à cordatis & ſubacti Judicii hominibus fidem impetrabunt.

48. Nec majoris forte valoris ſequens æſtimandum erit. Neapoli, in urbe totius Campaniæ multo maxima locupletiſſimaq;, in æde religioſiſſima S. Franciſci de Paula, dens ejusdem cryſtallo incluſus, aſſervatur, ac ſummâ populi totius religione colitur. Hic dens die ejusdem ſancti Viri feſto omnibus ſpectandus exoſculandusq; proponitur; ad quem oſculandum mulier meretrix cum acceſſiſſet, vix cryſtallo illi labra admovit, cum dens tenuem quendam ſonitum edidit, ac ſtatim inventus eſt diſruptus, ac duas in partes ex æquo diviſus. Quod fuit indicio, quantum vir ille ſanctiſſimus, & caſtitatis cultor eximius, impudici illius oris oſculationem, vel potiùs acceſſum, formidaret atq; refugeret. *Ianus Nicius Erythræus*, ſive genuino nomine, *Iohannes Victorius Roſcius*, *Romanus*, *in Exemplis virtutum & vitiorum*, *numer. 69. p. m. 87. Edit. Colon in 8.* Anno M DC XLV.

49. Idem Scriptor *Libro citato num. 85. pag. 107.* aſtuti furis exemplum proponit, qui propter inopiam per ſimulationem oſculationis ab altari ore hianti paucos nummos abſtulerat. Mater mea, inquit, optima ac religioſiſſima fœmina, mihi etiam tum puero narrare ſolita erat, opificem quendam, cum, gravi diutinoq; implicitus morbo, ferè ſua omnia in Medicos effudiſſet, ad ſummam egeſtatem fuiſſe redactum, qui cum die quodam cibi inopiâ, incœnatus cubitum iſſet, poſtridie manè amenti ſimilis egreſſus eſt domo; atq; hac illac inambulans, contigit, ut præter ſacram quandam Ædem tranſiret, ubi ſancti ejus Ædis Patroni, ſumma civium frequentia natalis dies celebrabatur; atq; ibant omnes, ut erat mos illorum temporum, ut aram maximam exoſcularentur, eamq; denario, vel nummulo aliquo, augerent. Itaq; tota pene redundabat argento.

Tum

Tum ille, cui ingenium acuebat inopia, unà cum aliis acceſſit ad aram, atq; ſimulatione oſculationis, tantum nummorum excepit, quantum os capere potuit, ſeq; confeſtim è templo ejecit. E quibus nummis, cum diligenter eos antea enumeráſſet, ligulas, acus & alia ejusmodi mercimonia coëmit: quæ ſtatim aliis, cum quæſtu compendioq; divendidit, & pretium, quod redegerat rurſus in aliis mercibus collocavit, quo fiebat, ut ſemper auctior locupletiorq; diſcederet. Sed cum primum cœpit eſſe in nummis, nihil habuit antiquius, quàm ut pecuniam Sancto illi redderet, quam ab eo, ut ipſe dicebat, mutuam accepiſſet, quod ſummâ cum fide præſtitit, eundemq; ſibi Patronum apud Deum ad res ſuas omnes adhibuit. Quo facto illud aſſecutus eſt, ut ad eas pecunias, ex mercaturâ, perveniret, ut poſtea nullius indigens fuerit.

50. Juvenis quidam lethalem ex ægritudine morbum ſimulans, oſculo priſtino reſtitutus eſt vigori, ut ferè *Oſculum* illud *Medicum* dici mereatur. JurisConſultus annos natus ferme ſeptuaginta, domi ſuæ adoleſcentem alebat, propterea ut iis eum artibus perficeret, quibus ipſe præſtabat, ac pro ſe JurisConſultum alterum civitati ſubſtitueret; in quo diligendo, patriam ſibi charitatem conſtituerat, nec, quamvis jam ex ephebis exceſſiſſet, minus adoleſcentem amabat, ſed magis ſe adigi ſentiebat, ut illum diligeret; adeò amoris Platonici legibus obtemperabat. Sed nullus eſt tantus amor, cui non interdum calamitas aliqua interveniat. Nam die quodam, neſcio quid illi velitati ſunt inter ſe, atq; eò iracundiæ progreſſus eſt ſenex, ut illum omninò ſegregatum à ſe habere, omnemq; de illo ſollicitudinem ac benevolentiam ejicere, in animo fixum ac deliberatum haberet. Cujus diſſidium cum adoleſcens ferre non poſſet, lethalem ex ægritudine morbum ſeſe contraxiſſe aſſimulavit; & tanquam depoſitus ac penè conclamatus in lecto decumbens clamabat: Vocate Tabellionem, ut veniat ad me, nam volo Teſtamentum facere, ac bona mea cognatis dicere,

Uuuuu inter-

interpartiant, corpus autem meum jubere, ut humi, undè communis eſt origo, mandetur. Accerſitur Medicus; qui advolat, neq; ave, neq; vento citiùs; quem priusquàm ad ægrum ſervi introducerent, miſericors ille ICtus, qui omnem ſuo ab animo de illo amorem ejecerat, ſeductum oravit, ut magnâ illum cum curâ curaret, neq; quidquam prætermitteret quod ad eam ægritudinem levandam pertinere arbitraretur: ſibi enim fixum ac deliberatum eſſe, ad ægrum omninò non accedere, de quo jam omnem patris animum ejeciſſet, atq; utrum, ait, convaleſcat, vel pereat, nauci non facio. Mea quidem cauſa millies ſi ſit opus, intereat. Medicus ægrotantis cubiculum intrat, ad lectum accedit, ægrotum ſalvere jubet, quid morbi ſit rogat, brachium apprehendit, pulſum tentat, neq; ex eo, quamvis paululum perturbato atq; commoto, ullum periculum ſubeſſe, intelligit. Proinde bono eum eſſe animo jubet, nam fore, ut mox omnis etiam morbi ſuſpicio abſcederet. Ille non audire, oculos contorquere, cadaveris cujusdam inſtar ſe componere, ad ultimum ventum eſſe, ſeq; jam mortis faucibus abripi, dicere, ac perinde jam efflaturus animam eſſet, intermortuis vocibus ICti ſui nomen itidem uſurpare. Medicus mirari, neq; ſatis intelligere, undè tanta vis morbi prodiret: verùm ægrotantis oratione commotus, qui ſibi ſalutem exulatum abiiſſe querebatur, ICtum adit, quo loco adoleſcentis res ſint, narrat, ſe quidem nullas adverſæ in eo valetudinis notas, nedum propinquæ mortis ſigna, pernoſcere: verùm quia fieret, ut ſine morbo decederet, accurreret, ac bonis ominibus exeuntem è vitâ proſequeretur. Ac poſt multas preces, immiſericors ille tanquam per vim attractus eſt illuc, ut adoleſcens orco ſe deſtinaverat; quem ſimul ac ejus oculi morientem acceperunt, continuo ex pumiceis facti ſunt largiflui ac vim lacrymarum dederunt, & tanquam pectoris gelu ad adſpectum adoleſcentis velut ad ſolis radios ſolutum in eas lacrymas iſſet, magna oris animiq; tranquillitas ſerenitasq; ſucceſſit; ac

pax

pax tibi, inquit, ô fili, eademq; operâ ori ejusdem OSCULUM fixit. Uxor aſpicere, ſtomachari, in fermento eſſe. Res mira: qui biduum cibo abſtinuerat, qui præceps ruebat ad mortem, qui animam agebat, ad illud PACIS OSCULUM oculos aperuit, cibum popoſcit, ac receptis viribus, recuperatâq; valetudine, ſeſe incolumem è lecto ejecit. Medicus obſtupeſcere, calliditatem adoleſcentis admirari, malè celatum ICti amorem ridere, neq; eo die modi aliquid ac finis ridendi facere poſſe. Janus *Nicius Erythræus Dialogo* 1. *pag.* 47. *ſeq.*

51. Reperti ſunt inepti homunciones qui traderent, Mariam ex nudo oſculo quod Joachimus conjugi Annæ fixerat, ſine congreſſu connubiali eſſe conceptam. Illud autem ſtatuere cum perquam ſit abſurdum, commodè forſan appellari poſſet OSCULUM HÆRETICUM. Rem totam aperit *Tomus* 4. *Conciliorum illuſtratorum Iohannis Ludovici Hartmanni, Theol. D. & Rotenburgenſis Superintendentis curâ editus Norimbergæ in* 4. *Anno M DC LXXV. pag.* 457. Anno M D VII. celebrata fuit Synodus Moguntiæ, ubi Facultas Theologica Moguntinenſis Academiæ XIII. Octobris determinavit, ſentiendum, credendum & defendendum, beatiſſimam Virginem Mariam nunquam originali ſubjacuiſſe peccato, ſed ſingulari quodam privilegio præſervatam. Imitati ſunt Moguntini Theologi hoc decreto Academias, Pariſienſem & Colonienſem, quæ idem ſtatuerant, & eos qui contrarium ſentiebant, MACULISTAS vocabant; quaſi qui maculam (ipſorum opinione) Mariæ virgini adſpergerent. Quin etiam Statutum fecit Facultas Theologica Moguntina, deinceps nullum Candidatum Theologiæ promovendum, niſi prius juraverit, ſe contrariam (*Maculiſtarum*) opinionem nunquam approbaturum. Puto autem Pariſienſes & Moguntinos Theologos, ut hoc Decretum facerent, fuiſſe motos invalido argumento, quod videlicet Chriſtus traxiſſet peccatum Originale à Matre Maria, ſi ipſa in Peccato Originali eſſet

concepta. Undè etiam quidam inſulſi homines (ut habetur in Legenda Sanctorum) finxerunt, virginem Mariam, non ex congreſſu connubiali, ſed tantum ex OSCULO Joachimi, quod Conjugi Annæ fixerat, fuiſſe conceptam. Quaſi verò Chriſtus contraxiſſet peccatum originis à matre, ſi ipſa non fuiſſet expers peccati originalis. Cum Chriſtus non ex congreſſu Joſephi & Mariæ, ſed absq; virili ſemine conceptus ſit, de Spiritu Sancto: qui maſſam illam carnis & ſanguinis virginis Mariæ, de qua filius Dei humanam ſuam naturam aſſumpſit, ab omni labe peccati virtute ſua omnipotenti purificavit & mundavit; ut ex ea homo puriſſimus generaretur & naſceretur. Accipiatur ſimile quoddam: Aurifices ſuâ induſtriâ poſſunt argenti maſſam, cupro per minima permixtam, ita purificare & mundiſſimam reddere, ut ne mica quidem de cupro in argento illo permaneat.

52. Oſculum ſpectro libatum vix ſine horrore legi in *Hiſtoria Conſtantinopolitano-Turcica Chriſtophori Beſoldi*, ſub ſeculo poſt partam ſalutem nono, pag. 67. Interea Baſilius Imperator, dum Conſtantini filii obitu, inconſolabili dolore afficeretur, ut ei blandiretur Theodorus Euchaitarum Epiſcopus, cognomine Santabazenus, homo perditiſſimus, quem tamen ut virum ſanctum & miraculorum effectorem, Imperator colebat; præſtigiis ſuis & necromantiâ effecit, ut idem Conſtantinus defunctus, equo inſidens, Baſilio Patri occurrere videretur, quem cum amplexus & deoſculatus eſſet Imperator, eum non amplius vidit.

53. Nemo ſanè non mirabitur & attonitus ſtupebit, ſi videat vel audiat quosdam ex inſano amore, non ſine ſuſpicione maleficii magici cadavera fovere, amplecti: imò labiis contingere & ſeriò oſculari. *Iohannes Kirchmannus Libro de Annulis Cap.* 21. *p.m.* 213. *Edit. Lugdun. in* 12. Anno M DC LXXII. Ad genus annulorum, quibus amor poſſe conciliari putatur, refero illum, qui

qui inventus fuit in ore cujusdam mulierculæ jam mortuæ, cujus inſano amore Carolum Magnum Imperatorem olim captum fuiſſe memorant. Hiſtoriæ hujus, quæ à fabulâ non multum abludit, indicium mihi fecit nobiliſſimus & Ampliſſimus vir D. Foppius ab Aiſſema, Potentiſſimorum Ordinum Fœderati Belgii ad urbes Hanſeaticas Legatus, vir rarâ eruditione præditus, multoque rerum uſu ſubactus, amicus noſter non è multis, qui eam apud *Stephanum Paſchaſium Lib. 5. des Recherches de la France cap. 31.* fortè paulo ante legerat, quam ad ipſum ſalutandum veniſſem. Laudat vero Paſchaſius ejus teſtem *Franciſcum Petrarcham*, cujus verba ex *Lib. 1. Epiſtola 3.* huc adſcribam: Vidi Aquenſem Caroli ſedem, & in templo marmoreo verendum barbaris gentibus illius principis ſepulchrum, ubi fabellam audivi non inamœnam cognitu, à quibusdam templi ſacerdotibus, quam ſcriptam mihi oſtenderunt: & poſtea apud modernos Scriptores accuratius etiam tractatam legi: quam tibi quoq; ut referam, incidit animus, ita tamen ut rei fides non apud me quæratur, ſed ut ajunt, apud auctores maneat: Carolum Regem, quem Magni cognomine æquare Pompejo & Alexandro audent, mulierculam quandam perditè & efflictim amâſſe memorant. Ejus blanditiis enervatum neglectâ famâ, cui plurimum inſervire conſueverat, & poſthabitis regni curis aliarum rerum omnium & poſtremò ſui ipſius oblitum: diu nullâ prorſus in re, niſi in illius amplexibus acquieviſſe, ſumma cum indignatione ſuorum & dolore. Tandem cum jam ſpei nihil ſupereſſet, (quoniam aures regias ſalutaribus conſiliis inſanus amor obſtruxerat:) fœminam ipſam malorum cauſam inſperata mors abſtulit: cujus rei ingens primum in regia, ſed latens gaudium fuit, deinde dolore tantum priore gravior, quantum fœdiori morbo correptum Regis animum videbant, cujus nec morte lenitus furor, ſed in ipſum obſcœnum cadaver & exangue translatus eſt, quod balſamo & odoribus conditum, onuſtum gemmis & velatum purpura, diebus ac noctibus tam miſe-

rabili quàm cupido fovebat amplexu. Dici nequit, quam diſcors & quam malè ſe compaſſura conditio eſt amantis ac Regis: nunquam profectò contraria ſine lite junguntur. Quid eſt autem regnum, niſi juſta & glorioſa dominatio? Contra quid eſt amor? niſi fœda ſervitus & injuſta. Itaq; cum certatim ad amantem, ſeu rectius ad amentem Regem pro ſummis regni negotiis, Legationes gentium, Præfectiq; & provinciarum Præſides convenirent, is in lectulo ſuo miſer, omnibus excluſis, & obſeratis foribus, amato corpuſculo cohærebat: amicam ſuam crebro velut ſpirantem reſponſuramq; compellans, illi curas laboresq; ſuos narrabat: illi blandum murmur & nocturna ſuſpiria: illi ſemper amoris comites lachrymas inſtillabat. Horrendum miſeriæ ſolamen, ſed quod unum tamen ex omnibus, Rex alioquin, ut ajunt, ſapientiſſimus elegiſſet. Addunt fabulæ, quod ego fieri potuiſſe, nec narrari debere arbitror. Erat ea tempeſtate in aulâ Colonienſi Antiſtes, vir (ut memorant) ſanctitate & ſapientia clarus, nec non comitatus & conſilii regii prima vox, qui Domini ſui ſtatum miſeratus, ubi animadvertit humanis remediis nihil agi, ad Deum verſus, illum aſſiduè precari, in illo ſpem reponere, ab eo finem mali poſcere, multo cum gemitu. Quod cum diu feciſſet, nec deſiturus videretur, die quodam illuſtri miraculo recreatus eſt. Siquidem ex more ſacrificanti, & poſt devotiſſimas preces pectus & aram lacrymis implenti, de cœlo vox inſonuit, & ſub extinctæ mulieris linguâ furoris regii cauſam latere. Quo lætior, mox peracto ſacrificio, ad locum ubi corpus erat, ſe proripuit, & jure notiſſimæ familiaritatis regiæ introgreſſus, os digito clam ſcrutatus gemmam perexiguo annulo incluſam ſub gelida rigentiq; linguâ repertam feſtinabundus avexit. Nec multo poſt rediens Carolus, & ex conſuetudine ad optatum mortuæ congreſſum properans, repente aridi cadaveris ſpectaculo concuſſus, obriguit exhorruitq; contactum: auferri eam quanto ocyus ac ſepeliri jubens. Inde totus in Antiſtitem converſus, illum amare, illum indies rectiùs complecti, deniq; nihil niſi ex ſententia illius agere, ab illo nec diebus nec noctibus avelli. Quod

ubi

ubi ſenſit vir juſtus & prudens, optabilem fortè multis, ſed oneroſam ſibi ſarcinã abjicere ſtatuit: veritusq; ne ſi vel ad manus alterius perveniret, vel flammis conſumeretur, Domino ſuo aliquid periculi afferret, annulum in vicinæ paludis præaltam voraginẽ demerſit. Aquis fortè tum Rex cum Proceribus ſuis habitabat, ex eoq; tempore cunctis civitatibus ſedes illa prælata eſt. In ea nil ſibi palude gratius, ibi aſſidere, illis aquis mira cum voluptate, illius odore velut ſuaviſſimo delectari. Poſtremò illuc Regiam ſuam tranſtulit, & in medio paluſtris limi, immenſo ſumptu jactis molibus, palatium templumq; conſtruxit, ut nihil divinæ vel humanæ rei eum inde abſtraheret. Poſtremò ibi vitæ ſuæ reliquum egit, ibiq; ſepultus eſt, cauto prius, ut Succeſſores ſui primam inde coronam, & prima Imperii auſpicia capeſſerent: quod hodiè quoq; ſervatur, ſervabiturq; quamdiu Romani frena Imperii Teutonica manus aget.

54. Mortuus alicubi vitæ redditus traditur oſculo, ſi credere fas eſt. *Petrus Borellus Hiſtor. & Obſerv. Medic. Centur. 3. Obſervat. 58.* Quemadmodum legimus Deum in corpus Adami animam inſufflaſſe, ſic etiam animalibus inſufflationem vitalem conceſſit, adeoq; quædam eſt in India Medicorum ſecta, quæ morbos omnes ſola curat inſufflatione; ſicq; ſolent apud nos Gallinæ ano admoveri ægrotantium, ibiq; detineri, donec ſuffocentur, & quaſi animam in ægri corpus expiraverint, undè aſſeritur, ægros conclamatos ſæpiſſimè revocari ad priſtinum habitum. Sed magis memoranda eſt hiſtoria famuli cujusdam, qui cum è rure rediret & Dominum mortuum inveniſſet, jamq; ſepulturæ condendum, voluit illum diutiſſimè exoſculari, dumq; ſupra illum flens & halitus fundens in os ejus eſſet, paulatim illum ad vitam tanquam Propheta revocavit. Sic enim Prophetæ olim in mortuos reſupinos ipſi proni in eos inſpirantes recumbebant.

55. Quid autem de his omnibus tenendum ſit *D. Iohannes Chriſtianus Frommann, Medicus Provincialis Coburgenſis & PP. de Faſcinatione L. 3. Part. 2. C. 7. p. 485.* eruditâ epicriſi expoſuit, ita diffe-

rens:

rens : Quæ *Borellus* de Inſufflatione adducit , tanto viro ſunt indigna. Nam 1. ex Inſpiratione divina Adamo facta non licet ſimilem inanimalibus inſufflationem colligere. Siquidem ſpiraculum vitæ quod in nares Adami Creator flavit , anima fuit; at Spiraculum hominis aer eſt , ex pulmonibus excluſus : Illud Spiraculum vitæ fuit eſſentialiter ; at vitalis animalium inſufflatio vitalis principii effectus eſt , qui vitam manifeſtat non producit. 2. Non ideò quia Deus inſufflationem vitalem conceſſit , ex vitali Medicinalem licet inferre facultatem , aliàs omnes homines eadem præditos eſſe foret inferendum , quia omnibus vitale principium ineſt. 3. Morbos omnes in Indiâ à quadam Medicorum ſectâ ſola inſufflatione(naturaliter) curari poſſe, quis in re fide majore, & ſecundum omnes circumſtantias ignotâ, viro experientia & teſtimoniis authenticis deſtituto fidem adhibeat ? Ne adhibeamus , & inſufflationis natura & morborum diverſitas prohibet. 4. Gallinas ano admotas quaſi animam in agri corpus exſpirare dicit. O ſi Palladis ori ſuum admoviſſet autor , & veritatem in tenera diſcentium pectora feliciori ſidere exſpiràſſet ! Admoventur ano , capiti , pedibus, & aliis hominis partibus gallinæ , non ut quaſi animam ſuam in ægrotantis corpus exſpirent, ſed ut malignitatem attrahant, cauſamq; morbificam diſcutiant. Hinc vel vivæ bubonibus peſtilentialibus , vel diſſectæ in phrenitide, cephalaglia, epilepſiâ, &c. capiti imponuntur , teſte *Schrœdero Pharmacop. Lib.* 5. *Cap.* 55. 5. Famulum rure redeuntem mortuum quendam halitu ſuo Prophetæ inſtar in viam revocaſſe ait. Paganus ſi hæc dixiſſet, Ruſori ut ſupplicaret , per jocum impellerem. Ab hoc enim , ſi quid ex iis quæ quis poſſederat , amiſſum eſſet , opem poſcebant gentiles. Axioma hoc : *à privatione non datur* (naturaliter) *ad habitum* (eundem numero) *regreſſus* ; (adeoq; nec à morte ad vitam ;) in Philoſophiæ fundo collectum bonus Autor præcipiti curſu amiſit , quem latere non debuit reſpirationis & vitalium animaliumque actionum detentionem , non ſtatim vitæ

vitæ ipſius extinctionem arguere, quia anima, ſive actus primus ſine ſecundo adeſſe poteſt, quod exempla hyſtericroum, ſtrangulatorum, ſuffocatorum, & peſte extinctroum quorundam, quos obvii quiq; ex eâ cauſa mortuos judicârunt, ſatis teſtatum fecerunt, apud *Theodorum Zvvingerum Volum. 2. Lib. 7. fol. 505. Schenckium Lib. 4. Obſervat. CCLXXXVIII. Paræum Lib. 23. Cap. 46. Foreſtum Lib. 15. Obſervat. Medic. 25.* Prophetæ quidem in mortuos reſupinos proni inſpirârunt, ſed animam ipſam non immiſerunt, quia alterius animam Prophetæ non habuerunt. Si verò aliam inſpirâſſent, non idem homo in vitam rediiſſet, nova anima alterius habitaculum derelictum ſubiiſſet, anima prior corpore proprio careret, cum quo in παλιγγενεσίᾳ ſit unienda: animam ipſam Propheta vel generâſſet, vel creâſſet, quorum neutrum dici poteſt; ne plura ex aſſerto illo manantia abſurda tangam. Cur autem viri illi Dei mortuos reſuſcitaturi ritibus & ceremoniis iſtis fuerint uſi, Theologis exponendum relinquimus. Famulum verò illum Virum DEI fuiſſe, Prophetico ſpiritu & munere; & in vitam reſuſcitandi virtute peculiari donatum, *Borellus* veridico Spiritu prodat, & erit nobis magnus Apollo.

56. Cor amantis oblatum amaſiæ, ab eaq; oſculis ex ferventiſſimo amoris & triſtitiæ affectu exceptum, in Hiſtoria Sicula, & apud Beroaldum in Epigrammatibus reperio. Accipe notabile amoris intenſi argumentum, charactere dicendi pathetico à *Marcellino de Piſe Encyclopædiæ Moralis Tomo* I. *pag.* 292. expreſſum. Principi Salernitano Tancredo fuit filia, moribus ingenuis & in eam venuſtatem compoſita, cujus adſpectu ardere poſſent, ipſi etiam impotes amoris homines. Ejus formâ captus nobilis adoleſcens virginem hanc fervidè deperibat, non renuit caſta quidem obſequia viri virgo ingenua, fetum eſſe reputans, amorem nolle rependere ei, qui amore præit. Sed ut gliſcente amoris æſtu magna exſurgunt incendia, eò amoris deventum eſt, ut ambo igne reciproco conflagrarint. Non

Xxxxx erat

erant ſui juris, depaſcente eos flamma, quæ cum ſit edax cordium, ſuos toto corpore ſparſit ignes, qui præſertim emicant in oculis, quos Poeta nuncupat in amore duces: demum ſerpens amor abditus ſe prodidit verbis anhelis, atq; colloquiis, fortaſſe plus nimio repetitis. Puellæ parens Princeps omnia tuta timens, ſenſit æſtum, quo amantes deperibant ſeſe, iniquo animo tulit, juvenem hominem fortunæ imparis amare filiam ſuam, alterius revera ſortis, ſtatuitq; apud ſe diffuſus has radices amoris nimii, quo ardebat doleſcens ille, in perniciem ſuam gladio reſecare. Utq; Principum ſæpe coëunt velle & poſſe, quod molitus eſt, facinus egit, ſed impium & ferale. Scilicet conducto ſicario, juvenem hominem tulit è medio, apertoq; ejus pectore exeruit cor, poſitum in diſco argenteo, ferale munus ſævus Princeps miſit in filiæ ſuæ cubiculum, ut ea hoc amatorio ferculo paſceretur. Expavit primò puella ſanguinis adſpectu, ut eſt imbecille hoc hominum genus; ſed ut ſui compos effecta eſt, (quis fallere poſſit amantem?) Cor extinctum proci agnovit ſuo ſanguine purpureum, & licet in diſco ſileret cor elingue, non tacebat amor nunquam exanimis. Emortuum cor urgebat illam, ut ſimili hoſtiâ, ea ipſa victima effecta, mortuo parentaret. Minimè obſurduit virgo, ſanguinis quippe loquacis excepit ſonos, quibus petebatur illius cor, ut cordis exerti iniquè, etiam ipſa adæquaret ſortem: non invita dedit manus, ſed ultrò ſe aptavit ad liberam mortem, cordi adhuc æſtuanti, corde ſuo etiam exanimo litatura: Mortis ſuæ voluit eſſe præludia hos luctûs in Patrem: Incaute Parens, peſſimè à te conſultum eſt, & pudori meo, & vitæ meæ, credidiſti fore cor meum liberum enecato corde dilecti: erit ſanè, ſed alia libertate, quæ animo tuo non inſedit, exiſtimaſti credulus ſupra modum facturam me finem amandi; reſcito fine nobilis amantiſſimi; equidem faciam, ſed profecto eum, quem tu poſtea deteſteris. Hæc in ſupremo agone effata eſt. Demùm amore ejus incalente eo incremento, quod abdebat intuitus impii ferculi, ruens in amplexus cordis depoſcentis de

ferculo

ferculo cor illius, multis infixis Oſculis, ait: Eodem fato diſpereo, quo & tu, dilecte mi, eodem amoris occido ſpiculo, par pari refero, corque meum rependo tibi meo corculo, quo extincto tædet me vivere, ad omnia nauſeantem. In his extincti cordis amplexibus delinquens animo, imponitur lecto, ubi amore ſaucia animam egit, referens argumentum amoris indubii. Pater ſerâ pœnitentiâ ſuum facinus diluit eâ ratione; ſcilicet ſancivit, ut in utriusque corporis ſolatium, eodem tumulo duo illa corpora conderentur.

57. Etſi Suaviis nihil ſuavius, nihil dulcius, inter mortalium delicias reperitur, quandoquidem & Attica mella, imò ipſam Jovis Ambroſiam nectarque dulcedine vincunt, fuêre tamen qui atrô quaſi ſupercilio eadem contemptim repudiârunt. Sempronia Tib. & C. Gracchorum ſoror, uxor Scipionis Æmiliani, à Tribuno plebis producta ad populum, in maximâ confuſione nihil à ſuorum amplitudine degeneravit; cum enim totum forum acerrimo ſtudio niteretur, ut Equitio, cui Semproniæ gentis falſum jus quærebatur, tanquam filio Tiberii fratris ſui oſculum daret, illum ut portentum execrabili audaciâ ad uſurpandam alienam propinquitatem tendentem repulit. *Valerius Maximus Lib.* 5. *Cap.* 8. *Roman.* 6. D. Ambroſio à Valentiniano Imperatore ad Maximum Tyrannum Treverim miſſo, ad fratris Gratiani ab eo occiſi corpus repetendum, cum Maximus aſſurrexiſſet ut oſculo eum exciperet, ipſe ſe, ne cum vocaretur quidem movit, quin potius eum propter proditionem increpavit. *Fulgoſus Lib.* 6. *Cap.* 2.

58. Quia oſculum in veteri Chriſtianorum Eccleſia orationis ſigillum erat, ex mente Tertulliani Lib. de Orat. Cap. 14. ideò *ad oſculum convenire*, pro, *ſimul orare*, antiquitus dicebatur. Quod pacis oſculum non ſolum in Eccleſiis publicis, ſed & in privatis domibus poſt orationem dabatur. *Potes domi deferre pacem, Tertullianus* dixerat. Hæc tamen pia ac religioſa conſuetudo *à D. Philippo Nerio*, pacis & concordiæ amatore

renovata fuit; in ejus enim Conſtitutionibus ſtatuit, ut peracta mentali oratione veſpertinâ, quam Patres ſimul agunt, pace ſigilletur; dum Sacriſta pacis tabellam ad oſculum circumfert; in quâ ſodalitate hujus cœleſtis pignoris effectus mirabiliter ac jugiter emicat. *Macer in Hierolexico, pag. 460.*

59. Oſculum amantes voti ſui compotes reddit, cui gaudio proximus eſt Caprarius ille apud *Theocritum*, Amaryllidem alloquens *Idyllio 3.*

Νύμφα προσπτύξαιμε τὸν αἰπόλον, ὥς σε φιλάσω.
Ἔστι καὶ ἐν κενεοῖσι φιλάμασιν ἁδέα τέρψις.
Τὸν στέφανον τίλαιμε καταυλίκα ποιήσεις.
Τόν τοι ἐγὼν Ἀμαρυλλὶ φίλα κισσοῖο φυλάσσω,
Ἐμπλέξας καλύκεσσι καὶ εὐόδμοισι σελίνοις.

Nympha, amplectere me caprarium, ut te deoſculer. Ineſt & in oſculis inanibus dulcis voluptas. Facies ut coronam hanc in minutas partes diſcerpam, quàm tua cauſa, ô chara Amarylli ex hedera nexam gero, implexis folliculis, & odorato opio. Ac ſi dicat: ſi modò te oſculatus fuero, id mihi abunde futurum eſt; Nam in oſculo eſt proxima ſpes potiundi. Cujus rei teſtis futura eſt hæc corona, quam capite gero. Hanc ipſe, ſcilicet, hoc tantum boni adeptus minutatim concidam: qui eſt mos illorum, qui aut jam facti ſunt compotes amorum ſuorum, aut inibi ſunt, ut iis potiantur. Et hoc illud eſt, quod priſci dicebant coronas in Convivio cadere ſeu diffluere, nempe comâ & coronâ unguento madidis, & hinc facile fluentibus. Id quod ſignat *Ovidius* in his verſibus *Lib. 1. Eleg.*

Ergò amor & modicum, circum mea tempora vinum
Mecum eſt, & madidis lapſa corona comis.

Carol. Paſchalius Coron. Lib. 2. cap. 6. p. m. 84.

60. Comptæ mulieris oſcula & converſationem caſtè vivere volenti evitare unanimi conſenſu prudentes ſuadent. *Iacobus Balde in Poemate de Vanitate Mundi numero LVI.*

Oblata

Oblata labris baſia
Luctantibus recuſa,
Et ſi rogaret millies,
Tu millies récuſa
Quæ verba fingit ſeſamo
Dulciq; plena melle,
Credas Ceraſtæ toxico
Flavoq; ſparſa felle.

Mitte igitur thalamum & noli pro Dote paciſci,
Suáviaq; oppoſitâ pelle doloſa manu.
Quin vultum quoties invitat ad oſcula, dorſum
Obverte, & pedibus protere vota Lupæ.
Rhetoricam nôſti, quæ ſit tibi verba datura
Aurea, cumq; Tropis, byſſina cumq; favis!
Byſſina? ſed ferrum, ſed plus quàm ferrea verba.
Byſſina? ſed craſſus ſunt, mihi crede rudens.

Quò veſane ruis? reſiſte ſcorto;
Ceruſſata puella non omittet
Cauſas quærere baſiationis.
Palpabit mihi crede complicatis
Proſtans oſcula porriget labellis:
Promiſſura Roſas thymumq; mellis:
Manatura nigri palude fellis:
O! quæ baſia, qualibus labellis!

Et ſtatuis tali Dominæ ſervire maritus?
Probraq; ſuaviolo conjugis empta pati?
Si me non ſpernis, ſpernas meretricis amatæ
Oſcula, nec pretium, nec patiere preces.
Mella quidem loquitur, blandisq; inceſta perorat.
Ignibus atq; oculis, læna diſerta ſuis.

Tu tamen haud fidas: ignes ſunt frigora Thracum;
Noctua ſunt oculi; melq; venena merum.

I nunc & oſculare publicam Larvam,
Regumq; ſputis baſiisq; fætentem.
Raptos ocellos (orba propriis) furto
Vibrabit, emulgere ſuavium docta.
Sed tu reſiſte, ſi ſapis: ſed infringe
Exercitatam lubricis genis palmam;
Neu verba credas, quæ dat eſſe mel, fel ſunt,
Vah! Alveari quantus incubat Fucus.

61. De Patria Judæ Proditoris varii varia; ſed ſi advertamus, quod omnes Chriſti diſcipuli ex Galilæa fuerant, rectè non extra eam regionem Judæ patria inveniri debet. At cum *Carioth* ſituata ſit in tribu Judæ, *Ioſuæ Cap.* 15. & Iſch Hebraicè hominem ſignificet, *Ichárioth* rectè homo ex Carioth interpretatur. *Macer Hierolexici pag.* 336.

62. Nullis amor armis gravius vulneratur, quàm ſuis, id eſt oſculis. *Iohannes Baptiſta Ferrarius Senenſis*, *Soc. IESV, Orat.* 8. inſcripta Morientis DEI prodigium, *p. m.* 52. *Edit. Colonienſ. in* 12. Clementer cum Chriſto agitur: non vulnere, ſed oſculo excipitur. O facinus ab ipſa humanitate barbarum! O crudeliſſimo dignam proditore Clementiam! Ut altiſſimè vulneratum facilè tradas in manus hoſtium, Deum, divinum ad cor perfido penetras oſculo. Nimis enim noſti, ex amoris caſtris barbare transfuga, nullis amorem armis gravius vulnerari poſſe quam ſuis. Exclamare libet: Ubi mors non eſt, ſi in oſculis eſt?

63. *Idem Oratione* 9. *pag.* 65. Tam atrox, tam inſolens in DEUM parricidii ſcelus, non communibus lacrymis, ſed præſu-

præſudato ſanguine deplorandum fuit. Oſculo filiorum aliquis vulneri proluſit, ut ex facili oris aditu omnium graviſſimè cor paternum vulneraret. Vulnerum jam ego reliquorum licentiam non admiror, dum tantum licuit oſculo in cor. Subi jam vincula prodite Pater, decet enim poſt oſculum proditoris amplexus vinculorum, neq; tui te filii aliâ ratione mitius amplecti nôrunt, quam vincùlis.

64. *Idem Oratione* II. *pag.* 67. Amor oſculo trahitur ad ſupplicium. Supervacaneas catenas jam captivo injicitis lictores. Prudentius lictorem agit anteſignanus Judas; ſola enim *amoris vincula oſcula ſunt.* O oſcula, funiculi Adam & vincula charitatis, ad quas præterea delicias Deum deducitis? Puderet dicere niſi deduci ſibi decorum ille exiſtimâſſet.

65. Oſcula hodie multis, plus quam merita, ut ſunt ſeculi, quod vivimus, mores perverſi, viam ad honores & lautiorem fortunam ſternere facetis, verbis innuit, & falsè ridet elegantiſſimus Orator & Poeta Kilonienſium, *D. Georg. Daniel Morhof, in Panegyrico Nuptiis Sereniſſ. Princip. Dni Chriſtiani Alberti, Poſtulati Coadjutoris Epiſcopatus Lubecenſis, & Celſiſſ. Dnæ Fridericæ Amaliæ, dicato, Litera G.* Alibi fœtida quædam & edentula anus nitido alicui & cincinnato Narciſſo, non Junonis Cinxiæ, ſed monetæ auſpiciis jungitur, & vel ex graveolentibus Oſculis bonus lucri odor capitur. Multis queis Veneris illa Myrtus non niſi Laureis intertexta arridet, per thalamos in Cathedras ſcanditur, & tribunalia, ſoliusq; ambitus cauſa ſponſa ambitur, quaſi verò quemadmodum Comitum Habspurgenſium oſcula diſertos facere credebantur; ita uxoris alicujus baſia doctos aut peritos reddant. Scilicet non in Poëtarum tantùm fabulis, ſed nunc quoq; viâ lacteâ in cœlum itur, nec tam ex lucubrantium lucernis, quàm ex nuptialibus tædis gloriæ faces accenduntur.

66. Pugio

66. Pugio Regius alterius corproi infixus cum oſculo reverentiæ Regi traditur. *Iohannes Loccenius Hiſtoriæ Suecanæ Lib. 7. pag. 372.* De Regimine Erici XIV. Infelici ſuo fato Nicolaus Sture Suanthonis filius, Regis Conſanguineus, & ſemper ei fidus, legatione ſua & negotio Erici apud Cæſarem & Lothringiæ Ducem, ex animi ſententiâ, ut ſperabat, confectis, hoc ipſo tempore ex itinere domum, & Upſaliam ad Regem redit, ac ſtatim in vincula conjicitur. Quin Rex in ipſo carceris cubiculo eum pugione transfigit; quem ille vulnere eductum Regi cum oſculi veneratione reddit. Mox eum ſicarius transfoſſo per oculum capite, & Regis ſatellites penitus obtruncant.

TANTUM.

MAN

MANTISSA,
EPIPHYLLIDES
SACRAS,
DE
JUDÆ INGENIO,
VITA ET FINE,
CONTINENS.

CAlamorum Magnetes inſigni virtute inſignes ſunt. Trahunt ad ſe calamos, trahunt linguas, ut laudabilia hominum facta quilibet laudet, malorum molimina nemo non culpet ac deteſtetur. Sicut autem ſemper in iniqua quam in recta proclivius eſt humanum ingenium; ita debet illò trahi congruis auxiliis, undè labans avertitur. Confert oratione beneſuada bonum animis ingerere, ſed plus revera prodeſt agere exemplis, quam ambitioſa verborum pompa viam virtutis oſtendere. Verba enim ſuis viduata factis & exemplis argumenta penè irrita ſunt ad animas excitandas. Quapropter Mathatias ut animos ſuis filiis adjiceret, agone ultimo imminente, memor actionum, quas generoſi Hebræorum Proceres ediderant, hos Heroes eis recenſuit, ita natos circumſtanter alloquens, 1. Maccab. 11. Mementote operum Patrum quæ fecerunt in generationibus ſuis & accipietis gloriam magnam, & nomen æternum. Quin imo Deus ipſe in humanis Judæos adhortatus, ut abſtinerent à vitiis, Abraham propoſuit eis in exemplum, ut ad amuſſim hujus Patriarchæ ſuam vitam reformarent. Si, inquit, filii Abrahæ eſtis, opera Abrahæ perficite. *Ioh.* 8. Habere ſibi aliquem accommodatum ingenio noſtro ut in ſpeciem ejus componamur, *Seneca Philoſophus*, ſalutare vocat conſilium, *Epiſtolam.* 11. ita concludens; Jam clauſulam Epiſtola poſcit, Accipe & quidem utilem & ſalutarem, quam te affigere animo volo: Aliquis vir bonus nobis eligendus eſt, ac ſemper ante oculos habendus, ut ſic tanquam illo ſpectante vivamus, & omnia tanquam illo vidente faciamus. Hoc, mi Lucili, Epicurus præcepit: cuſtodem nobis & pædagogum dedit, nec immerito. Magna pars peccatorum tollitur, ſi peccaturis teſtis aſſiſtat. Aliquem habeat animus quem vereatur, cujus

cujus auctoritate etiam ſecretum ſuum ſanctius faciat. O felicem illum, qui non aſpectus tantum, ſed etiam cogitatus emendat! O felicem, qui ſic aliquem vereri poſt, ut ad memoriam quoq; ejus ſe componat, atq; ordinet. Qui ſic aliquem vereri poteſt, cito erit verendus. Elige itaque Catonem: ſi hic videtur tibi nimis rigidus, elige remiſſioris animi virum Lælium: elige eum cujus tibi placuit & vita & oratio, & ipſius animum ante te ferens & vultus, illum ſemper tibi oſtende vel cuſtodem, vel exemplum. Opus eſt, inquam, aliquo ad quem mores noſtri ſe ipſi exigant. Niſi ad regulam, prava non corriges. Quandoquidem exempla ut *Sebaſtianus Foxius, Marzillus Hiſpalenſis, de Hiſt. inſtit.* ait, usq; adeo movent hominum animos, ut quoniam eo ſunt illi ingenio, ut quod ab aliis fiat, ſibi quoq; putent faciendum, vel vitia, etiam & ſcelera aliorum ipſi imitentur. Sumus enim omnes invicem veluti Simiæ dictorum & factorum noſtrorum, ſicut & Simiæ quoq; ipſæ noſtri: ita cernimus hominis unius ſcelerati & impuri vitam, quaſi morbum late ſerpentem & contagioſum, aliorum mores corrumpere: Sic mali Principes non tam detrimenti id rebus publicis afferunt, quod eas male adminiſtrant, quàm quod exemplo ſuo cunctos depravant; ſic patres vitioſi, filiis ſunt pravitatis cauſæ & exemplo. Juxta prudens Senecæ monitum CHRISTUM propono velut Typum virtutum omnium, ejusq; cultum ſincero ex corde provenientem. Ille nempe nobis Chriſtianis debet eſſe in exemplum, quia primum in unoquoq; genere eſt menſura cæterorum & regula, ad quam omnia concluſa tali genere concluduntur. Ita ſacri quædam ſumma nobis erit obſequii, CHRISTUM imitando, palàm profitendo eum eſſe noſtrũ mediatorem, ſalvatorem & redemptorem unicum, ſicq; primas eidem deferre, ſectando vias virtutum, quas in ſtatu exinanitionis decurrit, eſt illũ ſupra modos omnes alios venerari. S. Cyprianus de duplici martyrio: Efficacius eſt vitæ quam linguæ teſtimonium, habent & opera ſuam linguam, habent ſuam facundiam tacente lingua. Ideo jus Cano-

nicum plus urget ad exempla virtutis exhibenda, quam ad loquelam intonandam. Canon. Ab exemplis ſanctorum Patrum debemus arguere, id eſt, non allegando exempla Sanctorum, ſed ea manibus exhibendo. Rationem affert jus ſacrũ hoc Canone: In exemplum trahitur à minoribus, quod factum eſt à majoribus. Can. Moyſi 8. quæſt. 1. Can. cum quidem de jure jur. Quemadmodum autem antea Chriſtum imitandum propoſuimus, ita nunc Judam fugiendum ſiſtimus. Judas ſupremus ille Diaboli miniſter, Salvatoris noſtri mitiſſimi perduellis, omniumq; ſcelerum receptaculum, plurimos dudum acuit calamos, manus doctas armavit, ingenia varia exercuit; ſed in ſui ignominiam. Damnatus enim eſt in publico orbis theatro ab omnibus, communi Chriſtianorum ſuffragio, ut nullus ejus veſtigiis inſiſtere geſtiat. Uti pictores, cum imaginem ab imagine pingunt, identidem exemplaria ſpectantes, illorum lineamenta ad ſuum opificii uſum transferre ſtudent: Sic qui ſtudet omnibus virtutis partibus perfectum efficere, debet elaborare, ut quaſi ad ſimulachra motu & actione prædita, vitam Chriſti omniumq; Sanctorum ſæpe oculos animi convertat. Contra qui tenebras diuturnas expertus, tenebrarum tædio afficitur, ſeſe ad lucem paulatim accelerat reducere: Sic & qui in ſceleſto & maligno aliquo vitiorum omnium fuerit exemplar contemplatus, ejusq; interitum attenderit, facile virtutis iter aggredietur, & hujus horrore, ſi male prius vixerit, faſtidium prioris vitæ ſibi maturè ingenerabit. Judam qui videt, ſpeculum videt, in quo unicuiq; apparet quid faciendum quidve omittendum ſit. Imo de illo verè idem, quod apud Virgilium Æneidos II. de doloſo Sinone dictum reperitur, dici poterit:

Adſpice nunc Judæ inſidias & crimine ab uno
Omnia diſce - - - -

Nemo Chriſtum ſequitur qui, degeneris diſcipuli proditionem diris non inſequatur. Nemo Judæ mores fugit, niſi qui Judæ finem

nem

nem timet vitamq; vitat. Attulimus quidem in ſuperioribus de illo non paucá; non vero ſingula ex Patrum ac recentiorum quorundam Scriptorum lectione nobis obſervata: Agunt enim de vituperio Judæ Patres certatim & elinguis nemo ſilet; & ne Muſæ in hoc uberrimo dicendi campo tacitæ viderentur, conduxerunt quidam illas ad hoc factum omni nequitia majus exterminandû. Quapropter quæ nobis ſparſim collecta ſunt, definitis hic includere cancellis, & EPIPHYLLIDES SACRAS, certis inſcriptionibus ſignatas, adjicere libuit. Imago quaſi hic Judæ ſuis, hoc eſt, atris coloribus inficitur, ut exquiſita, ſed lugubris pictura non niſi odium triſtitiamq; animis piorum refricet.

TITULUS I.

DUO in cœtu Apoſtolorum fuerunt Judæ, alter bonus, alter malus, ſimulator & hypocrita impudens. Ex quo apparet, bonos ſemper malis mixtos eſſe.

1. *Clemens Alexandrinus Libro 2. Pædagogi Cap. 8. p. m. 211. edit. Pariſ. Anno 1612. in folio.* Nos autem docebit ipſe Dominus Judam eſſe falſum pro adulterinum: Qui intinxerit mecum in catinum, dicens, hic me tradet. Vides convivam doloſum. Hic ipſe Judas oſculo prodidit Dominum. Fuit enim idem hypocrita & ſimulator, fraudulentumq; ac doloſum habens oſculum, alium veterem imitans hypocritam, & populum arguens, propter quem dictum eſt, *Hic populus me labiis honorat, cor autem eorum longè eſt à me Eſaiæ 29.*

Eſt ergò ſatis probabile, ipſum (Judam myſticè) ſignificare oleum quidem, ut diſcipulum qui conſecutus fuit miſericordiam, fraudulentum autem, utpote proditorem, oleum venenatum. Hoc ergò erat, quod prædicebant pedes oleo delibuti, Judæ nempe proditionem, cum Dominus pergeret ad Paſſionem.

2. *Victor Antiochenus ad Cap. 14. Marci Tomo 4. Bb. Pp. p. m. 331.* Venit Judas Iſchariotes unus de duodecim. Quod unus de duodecim Apoſtolorum numero, una cum turba veniſſe ſcribi-

tur, id inſignem Diaboli malitiam, infandamq; proditoris nequitiam & impudentiam arguit. Qui enim pari cum cœteris Apoſtolis honore & dignitate potiebatur, is eorum ducem & anteſignanum ſe præbet, qui Chriſtum ad ſupplicium & mortem petitum venerant.

3. *Origenes in Exodi Cap.* 15. *Tomo* 1. *Oper. pag.* 26. Judas erat Diaboli equus, ſed donec adſcenſorem habuit Dominum, de equitatu fuit ſalutis. Cum cœteris enim Apoſtolis miſſus ægrotis ſalutem, & ſanitatem languentibus præſtabat. Sed ubi ſe Diabolo ſubſtravit, poſt buccellam introivit in eum Sathanas, & aſcenſor ipus factus eſt Sathanas.

4. *Bernhardus in Cœna Domini, Sermone* 3. *Tom.* 1. *Oper. Col.* 1724. Judas ſimulator fuit, ejus ſanctitatem palliabat vultus Sophiſticus. Nam religionem ſimulabat in facie, quam non habebat in mente. Sanctitatem prætendebat in veſte, quam alienabat à corde, foris agnus, in publico, intus lupus, in occulto. Foris Diſcipulus Chriſti, intus Diſcipulus Diaboli.

5. *Idem Col.* 1723. Nihil doloris gerebat qui aſtutam rabido portabat ſub pectore vulpem. Non erat dolens, cui ingens dolor ineſſe debebat. O bonitas Redemptoris! O pietas Creatoris! neminem vult perire, ſed omnes fieri ſalvos. Specialiter non deſignat traditorem ſuum, ne fieret impudentior vel inverecundior, manifeſtè deprehenſus. Manifeſtat ergò crimen, & dat locum pœnitentiæ, ut proditor videns ſe latere non poſſe, agat pœnitentiam. Sed vir ille perditionis nullius pœnitentiæ lamenta ſuſcipiens, talis vel pejor remanſit, qualis fuerat prius, tranſiens in affectum cordis.

6. *Rupertus Abbas Tuitienſis, Tom.* 2. *Op. in C.* 12. *Iohann. Comment. L.* 10. *p.* 273. *Edit. Colon. Agrippin. in fol. An.* 1602. Teterrimus nebulo nequiſſimam invidiam, quâ de bono magiſtro malè ſentiebat, & profundam avaritiam, qua Dominicis loculis non parcens, furtum inferebat, honeſto nomine, id eſt, egenorũ palliavit curâ. Quis non miretur, quod talem conſcientiam tali hypocriſi contegebat, quod inſidiator miſericordiæ, de neceſſariâ pauperibus miſericordiâ tractabat.

7. *Nico-*

7. *Nicolaus Oranus de Iudæ Proditoris Apoſtaſiâ, Concione 16. p. 177. Edit. Duaci Anno 1641. in octavo*, Imperator Caligula traditur maximè fuiſſe impudens, ut qui diceret; ſe nihil in ſuâ naturâ magis probare quàm inverecundiam. Pudor enim ut ad honeſtas actiones obſtat, ita nonnunquam improbæ mentis homines à turpibus revocat. Vox, ut ait *Eraſmus*, magis digna carnifice quam Imperatore. Talis erat inverecunda illa vox hujus doloſi Judæ, quam magis dignam carnifice cenſeo quam Apoſtolo: Numquid ego ſum, Rabbi? Benè de hoc impudente videtur locutus Sapiens Proverb. 25. *Sicut urbs patens & absq; murorum ambitu, ita qui neſcit in loquendo Spiritum ſuum continere.* Sicut urbs enim quæ talis eſt, facilè patet hoſtium inſidiis, ita qui impudens eſt, & inverecundus in loquendo, præſertim cum manifeſtæ veritati repugnat, animam habet undiaquaq; patentem Diaboli ſuggeſtionibus. Undè nec mirum, quod poſtmodùm in eum ingreſſus fuerit, ut in eo plenè dominaretur.

8. *Antonius de Eſcobar & Mendoza*, Commentar. in Evangelia, Tomo 1. *Lib. 4. ad cap. Matthæi 26. cap. 1. pag.* 280. Non vacat à myſterio, duos fuiſſe inter Apoſtolos Judæ nomine vocitatos, ut unus dicatur Judas Jacobi, alter verò Jscarioth, quia Judas confeſſio interpretatur. Et ideò duos iſtos fuiſſe inter Diſcipulos, ut unus eorum teneret formam verè confitentium, quorum pars fideliter permanet cum Domino: Alter eorum partem exprimit, qui confitentur ſe nôſſe DEUM, factis autem negant. Propterea omnes tranſeunt cum iſto ad avaritiam, ad dolos & fraudes, & commiſcent ſe falſis fratribus.

9. *Paſchaſius in Matth. Lib. 12. Tom. 9. Bb. Pp. parte 2. pag.* 1198. Judas (Jſcharioth) unus inter Apoſtolos numero erat, non merito, ſpecie, non virtute, conjunctione ad tempus corporis, & non vinculô charitatis.

10. *Gregorius homil. 12. in Evang.* Regnum cœlorum quod præſentis temporis eſt, Eccleſia, decem virginibus comparatur, inter quas quædam prudentes, quædam fatuæ ſunt, quia mali cum bonis & reprobi cum electis admixti ſunt. Nam etſi patres-

familias

familias bonum ſemen ſpargant in agro ſuo, non deeſt inimicus, qui ſuperſeminet Zizania? quæ tamen utraq; usq; ad meſſem vult creſcere. Quinimo teſte *Chryſoſtomo*, majori ſunt boni admirationi cum inter improbos vivunt, & eò magis eorum virtus animiq; generoſitas comprobatur.

TITULUS II.

JUdas triplex officium adminiſtravit, Officium nempe Receptoris Eleemoſynarum; Diſpenſatoris in rebus neceſſariis, & Eleemoſynarii, eorum quæ reſtabant. Nihilò tamen minus fur erat, qui multas recipiebat pecunias, easq; ſibi applicabat. Fur, qui in neceſſariis non expendebat, quæ debebat; fur, qui concreditos ſibi nummos ſuperfluosq;, fingebat ſe dare pauperibus, & ſibi retinebat. Mirum igitur alicui videri poteſt, cur Dominus ipſi loculos & Diſpenſatoris munus tradiderit?

11. *Auguſtinus Tractatu L. in Iohannem, Tomo* 9. *Oper. p.* 151. dicit, Chriſtum id feciſſe declarando, quod in Eccleſiâ non eſſent defuturi, qui bona raperent Eccleſiaſtica, qui ob id nobis eſſe ſcandalo non deberent, cum & inter duodecim Diſcipulos unus eſſet Judas.

12. *Cyrillus Alexandrinus Lib.* 8. *in Iohan. c.* 7. *& Chryſoſtomus homilia* 64. *in Iohan. dicit*, quod Chriſtus cognoſcens Judam avarum, & quod ipſum deberet ad mortem tradere, intuitu vilis pretii recipiendi, voluit ipſum inter manus & penes ſe habere poſitas pecunias, tantùm ut nihil ei deeſſet, ut hujus intuitu experiretur, utrum ejus deſiderium ſatiaretur? Sed quid? quò plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.

13. *Theophylactus ad Cap.* 12. *Iohan.* Propter illud ipſum, quod fur erat, Diſpenſationem ei permiſit Dominus, ut omnem ei occaſionem auferret; non enim poterat dicere, quod propter pecuniarum amorem eum prodiderit. Nam ſatis conſolationis habebat ex marſupio, neq; marſupium gerens fidelis erat.

14. *Bernhardus Serm.* 2. *in Cæna Domini, colum.* 1715. *Tomo* 1. *Oper.*

Oper. Iſte dum ſitit lucrum, tendit ad laqueum, dum perdit vitam, lucratur mortem.

15. *Dionyſius Carthuſianus in Iohannis Cap.* 12. *v.* 6. Fur erat, & loculos, id eſt, repoſitoria habens, ea quæ mittebantur, hoc eſt, eleemoſynas, quæ Chriſto dabantur ad ſuſtentationem ſui, & diſcipulorum ſuorum, vel ut ipſe illas ulterius diſtribueret in pauperum uſus. Multa quippe dabantur Chriſto ab auditoribus ſuis & fœminis religioſis: & quod Chriſto ejusq; diſcipulis ſuperfluxit, fecit Chriſtus dari egenis, propter quod & inopes multi eũ comitabantur. Chriſtus quoq; officium procuratoris & diſpenſatoris commiſit Judæ tanquam minus ſpirituali & inferiori. Nam & inter Apoſtolos ultimus comparatur. Talia ergò, quæ ſic mittebantur in ſacculos, quos Judas portabat, hoc eſt, in alios uſus convertit & occultavit, decimum, ut dicitur, nummum furando.

16. *Rupertus in Iohann. Cap.* 12. *pag.* 274. Quare, inquis, Dominus noſter omnia ſciens, cum talem illum ſciret, non ſolum Apoſtolum, ſed & proviſorem vel ſaccularium fecit Apoſtolorum? Ad hæc inquam: quare usq; hodie multos in Eccleſiâ ſuâ idem Dominus permittit eſſe præpoſitos ſimiles ejus? Qui enim de Eccleſiâ aliquid furatur, Judæ perdito cõparatur. Quanti autẽ putas de Eccleſiâ furantur, abutentes miniſteriô, quô, permittente Chriſtô funguntur? Quanti rem pauperum non pauperibus tribuendo, furtum faciunt, & non qualecunq; furtum, ſed ſacrilegiũ. Si crimina diſcernuntur in foro qualiscunq; furti & peculatus: peculatus enim dicitur furtum de republica; & ſi non ſic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ: quantò vehementius judicandus eſt fur ſacrilegus, qui auſus fuit, non undecunq;, ſed de Eccleſia tollere? Igitur cum hodieq; multi ſint Judæ ſimiles, & cur ad miniſterium Eccleſiaſticum pervenire potuerint, interrogatur, certum quid reſpondere nequeamus, niſi quia multa permittit fieri DEUS, quæ non vult; de illo uno nõ temerè Judicium Domini diſcutiamus, præſertim cum ignoremus, utrum Dominus electione ſuâ loculos ſuos illi commiſerit, an certe, (quod credibilius eſt,) ille ſe ingeſſerit, ſicut pleriq; nunc Eccleſiaſticis mi-

 niſteriis,

niſteriis, tanta importunitate ſe ingerunt, ut niſi admittantur, penè graviora per diſcordiam animabus ſcandala, quàm ſi admittantur, rebus Eccleſiaſticis damna inferant.

17. *D. Thomas de Aquino, in cap.* 12. *Ioh. addit* aliam rationem, ut minus digno cura temporalium committeretur, ſpiritualibus & magis dignis cura ſpiritualium. Ad hoc videtur etiam Paulus 1. Cor. 6. alludere, ſcribens: *Secularia igitur Iudicia ſi habueritis, contemptibiles qui ſunt in Eccleſia, illos conſtituite ad judicandum.* Miniſtrare verò menſis erat temporale.

18. *Benedictus Pererius in Cap.* 12. *Iohan.* Diſput. 2. p. m. 30. Hujus rei tres licet rationes minimè improbabiles afferre, Prima ratio ex Chryſoſtomo petita eſt. Erat Judas inflammato avaritiæ ſtudio cujuslibet lucri advidiſſimus, ne itaq; ob avaritiam graviora animo conciperet & patraret ſcelera, permiſit Dominus, ut pecuniolis ſuis avaritiam ſuam aliquatenus exſaturans à majoribus ſe maleficiis abſtineret. Secundò permiſit Dominus homini avaro & furaci diſpenſationem & conſervationem pecuniæ, ut oſtenderet, quàm parvi ipſe penderet & pro nihilo pecunias duceret. Tertiò in illo Collegio Apoſtolorum erat Judas omnium minimus & imperfectiſſimus, cœteris itaq; Apoſtolis ſpiritualia tractantibus, Judæ adminiſtratio temporalium tradita eſt.

19. *Didacus Stella in cap. Luc.* 6. *Tomo* 1. *Oper. pag.* 265. *Edit. Lugdunenſ. in fol. Anno* 1580. Judas ultimo loco inter Apoſtolos recenſetur, non quod poſterior venerit ad Chriſti Scholam, ſed quia traditor & iniquus fuit. Sicut enim Johannes ponitur in actis ſecundo loco, propter ipſius excellentiam: Sic Judas ponitur in infimo loco, propter ejus vitæ obſcuritatem & nequitiam. Adde etiam, quia temporalium præſertim habuit adminiſtrationem.

TITU-

TITULUS III.

JUdas habebat malum propoſitum, ſive debile fundamentum, ut invidus & inſipientiſſimus mercator, ideoq; peccatum ejus frivolè commiſſum, propter varias rationes graviſſimum exiſtimari meretur, etſi non ſine rationibus Dominus à diſcipulo ſe tradi toleravit.

20. *Athanaſius in Quæſtionibus Parabol. Sacræ Scripturæ, quæſt.* 44. exponens verba Matthæi Cap. 7. Homo quidam domum ſuam ædificavit ſuper petram, inquit, quis eſt ille homo? Sanctus Petrus. Petra Chriſtus, Domus fides, ventus Diabolus eſt. Qui verò ſuper arenam ædificavit, Judas eſt. Arena ſiquidem ſterilis.

21. *S. Paulinus ad Sulpitium Severum Epiſtola* 3. Traditor Judas, qui recepto corde ſuo Zaboli ſpiritu mulieris unguentum Chriſti pedibus invidebat. Verùm proditor antequam proderet Dominum, perfidiam ſuam prodidit, quem non pauperum, ſed furtorum ſuorum cura commoverat, & livor mentis invidæ, ut unguentum illud, quamlibet pretioſum, Dominici tamen ſanguinis comparatione viliſſimum, pretioſius corpore ſalutari judicans, indignaretur in fœminam piè prodigam, quam ipſe Dominus bonum in ſe opus teſtatur operatam, docens egentium curam eſſe poſthabendam, ſed ſibi tantùm, ut in eo oſtenderet, ut corde perverſo fidei miſericordiam prætuliſſet, cum fomes operum fides ſit, & præceptis ſuis præſtet ipſe præceptor, niſi quod in hoc quoq; filius perditionis oſtendit, quàm vilem CHRISTUM haberet, ut qui unguentum, quod ſupra CHRISTUM effundebatur, perire dixit, & ideò non eſt in pretio ſanguinis CHRISTI, quia habere Redemptorem non poteſt, quem maluit habere venalem, & jure commercio vitæ mortis contractor excluditur, ſuo ipſius damnandus judicio, quod triginta argenteis vendidit eum, quem mulier, ut ipſe taxaverat, unxit trecentis. Sed in hoc perverſus,

quod ipſum vili æſtimans Dominum, unguentum illud, quod in ſalutarem nobis ejus ſepulturam præmittebatur, carò æſtimavit.

22. *Nazianzenus orat. 27. p. m. 689.* Invidiæ tabes proditorem Judam effecit. Hæc & illum laqueo dignum exigua pecunia illectum proditorem fecit.

23. *Hieronymus Baptiſta de la Nuza*, Tractatus Evangelici parte ſecundâ, §. 14. pag. 387. Non ſolum Judas impiiſſimus fuit vendendo Chriſtum, ſed inſipientiſſimus & ſtultiſſimus. Erat Chriſtus, in quo omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ DEI erant absconditi; erat is, de quo dictum eſt, *neſcit homo pretium ejus*, Jobi 28. 13. Et iterum Sapientiæ 7. 9. *Omne aurum in comparatione ipſius arena eſt exigua, & quaſi lutum reputabitur argentum in conſpectu illius.* Decrevit Judas illum vendere, & tanquam mercem quandam exponere venalem. Et quibus perſolvendum tradidit? In quo emporio eum vendendum expoſuit? Abiit ad Principes ſacerdotum, & ait illis, quid vultis mihi dare &c. Vide inſipientiam & ſtultitiam venditoris. Primò ille elegit emporium, in quo Chriſtus nulla æſtimatione habebatur. Erat ille, ut dictum eſt, pretii ac valoris omnibus modis infiniti, & ſolus DEUS poterat juſtè illum æſtimare, qui ſolus verum ac legitimum ipſius comprehendebat valorem, quem nulla creatura poterat cõprehendere. Si autem, ut dictum eſt, neſcit homo pretiũ ejus, multò minꝰ illi quos excœcatos in Chriſti cognitione & æſtimatione tenebat malitia. Secundò Mercatores illi nõ quærebant mercẽ hujusmodi à venditore, ſed ipſe eam ſpontè offert, unde minori pretio erat æſtimanda, nam ultroneæ ac oblatæ merces à venditore vileſcunt. Tertiò, illi Mercatores erant avari, imò ipſa avaritia, quos jam à longè Propheta Amos contemplatus dixerat Cap. 9. v. 1. Avaritia in capite omnium. Quartò crudeles, qui alieno damno minimè compatiebantur, tantummodo proprio commodo inhiantes, inde ad Judam propter proditionem diſcruciatum dicebant, quid ad nos? tu videris. Tandem Judas non poſtulavit magnum pretium, ſed illis reliquit, ut ſibi

ut ſibi bene-viſum pretium impenderent, hoc ipſo intelligere volens, exiguum omnibus modis ſibi exhibendum. Si enim quis avariſſimo mercatori mercem emẽdam rogando offerat, cui relinquit pretium ad ſui voluntatem dare, certum eſt, non niſi viliſſimum pretium accepturum, quantumcunq; ſit pretioſa res, quam vendit. Quantum ergò pretium poterat Judas ab hujusmodi emptoribus ſperare, qui avariſſimi erant, & rem, quam ipſis vendebat, non æſtimabant, imò contemnebant, quam ipſe ultrò eis offerebat, & ut emerent, rogabant, pretium illis conſtituendi relinquens.

24. *R. P. Henricus Seynenſis, Prædicator Capucinus in Anno Eccleſiaſtico, Tomo 1. de Paſſione Domini, pag. 219. ſeq. Edit. Colon. in fol. Anno* 1677. Modus, quo uſus eſt Judas ad vendendum Dominum ſuum, manifeſtè oſtendit, eum fuiſſe latronem, cum abiens ad principes ſacerdotum, ait illis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? Quis unquam vidit mercatorem repoſuiſſe mercem ſuam voluntati illius, qui voluerit eam emere? Numquid non diceretur hic eſſe ſtultus, aut latro, qui non cognoſcens valorem mercis, quam ſuffuratus eſt, contentus eſſet pretio, quod ſibi pro ea daretur? Proprium eſt enim latronibus dicere, quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam mercem meam? Ipſi cupiunt quamcitò vel vili pretio illam tradere, veriti ne cum ſuo latrocinio apprehendantur. In hoc ergò Judas oſtendit ſe eſſe latronem cum Judæis ait, Quid vultis mihi dare &c. Quaſi diceret eis, non poteſtis mihi dare ſic exiguum pro eo, ut illum non vobis tradam ad hoc, ut de illo diſponatis ſecundum beneplacitum veſtrum. At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Judæi obtulerunt igitur ei triginta denarios, ut oſtenderent, quam pauci æſtimarent Dominum noſtrum, quod vehementer augebat injuriam, quæ irrogabatur ei. In quo mihi videntur Judæi ſe geſſiſſe erga Judam non ſecus ac ſe gerunt Domini erga ſervos ſuos, cum afferunt ipſis aliquod bonum nuntium; ajunt enim illis: ecce pecunia ad emenda tibi calceamenta. Hoc ego non adinveni, ſed iſtud me edocuit Amos Propheta Cap. 2, v. 6. qui prædi-

cens venditionem Salvatoris peragendam à Juda, & pretium pro illo dandum, dicit, quod vendiderit juſtum pro argento, & pauperem pro calceamentis.

25. *Alexander Ales in Pſalm. quadrageſimum, num. 10. fol. 115. facie primâ*, Judæ peccatum graviſſimum eſſe propter 3. Rationes ſcribit, I. Quia Chriſtus ei erat pacificus, vel ideò nequius fuit eum tradere, quod notatur cùm dicit: *homo pacis meæ*, id eſt cum quo ego pacem habebam, licet ipſe mihi non ita. II. Quia familiaris, quod notatur cum addito: *in quem ſperavi*, id eſt ſperare potui, vel debui; ſignificat etiam uſum communem eorum, qui in ſuis familiaribus confidunt. III. Quia beneficus, unde dicit: *qui edebat panes meos*, ad litteram, unde dixit Luc. 22. *Ecce manus tradentis me mecum eſt in mensâ.* In primo redarguitur Judas de infidelitate, in ſecundo de deceptionis fraude, in tertio de ſeditione. Et notandum, quod propter multas cauſas Chriſtus voluit tradi ab eo, qui videbatur eſſe amicus illius, Prima ratio eſt, ne homo ponat ſpem ſuam in homine, Jeremiæ 9. *Maledictus qui confidit in homine, vel qui ponit carnem brachium ſuum.* Secunda, ne homo ſe credat homini. Johannis 2. *Ipſe autem IESVS non credebat ſemet ipſum eis, eò quod ipſe nôſſet omnes.* Jeremiæ 12. *Fratres tui, vel domus patris tui ipſi etiam pugnaverunt adverſus te, clamaverunt poſt te plenâ voce, ne credas eis, cum locuti fuerint tibi bona.* Tertia ratio eſt, ut homo Chriſtianus diſcat perſecutionem ſuſtinere, non ſolùm ab inimicis, ſed à domeſticis. Johan. 15. *Non eſt ſervus major Domino ſuo, ſi me perſecuti ſunt, etiam vos perſequentur.* Quarta eſt, ut homo ab amicis & familiaribus ſibi caveat, Eccleſ. 6. *Ab inimicis tuis ſperare, vel ab amicis tuis, attende.* Micheæ 7. *Ab ea quæ dormit in ſinu, cuſtodi clauſtra oris tui.* Ibidem, *Nolite credere amico, vel nolite confidere in duce.* Quinta eſt, ut oſtenderet, quod domeſtici efficaciores ſint ad nocendum. *Gregor.* Diabolus ubi ſe propriis

viribus

viribus nihil adverſus nos proficere conſpicit, per linguas nobis adhærentium ſævit.

26. Gemina his vide ex *Dionyſio Carthuſiano in Pſalm* 40. *v.*10. *apud Henricum Seynenſem Tomo* 1. *Anni Eccleſiaſtici*, *pag.* 217. *Hieronymus* : Nulla peſtis efficacior ad nocendum, quam familiaris inimicus. Matthæi 7. Inimici hominis domeſtici ejus.

27. *Cyrillus Alexandrinus in Iohann. Cap.* 18. Qui modo in eadem menſa cum Chriſto cœnabat, qui ſanctum ejus panem cum aliis comedebat, qui ad pietatem exhortantem Chriſtum audiebat, qui deniq; illud percepit; *unus veſtrûm me tradet*, ab ipſa menſa exiliens curriculo abiit ad mercedem Judæorum: non pietatis verborum recordatus, totius ſpei futuræ oblitus, nullam datæ Apoſtolis à Chriſto dignitatis curam gerens, ac ut uno dicam verbo, omnibus bonis tam parvum, tam vile præponens argentum, rete ac laqueus Diabolicus Chriſto, & Judæorum impietatis eximius princeps factus eſt. H. I.

28. Ut enim vulnera incurabilia, neq; lenibus, neque auſteris Pharmacis curantur, ſic & anima interdum ubi ſemel vitiis capta, iisq; penitus immerſa fuerit, ad ea, quæ juvare illam poſſint, ſe convertere renuit: & tametſi quis mille offerat remedia, nihil proficit, ſed quaſi omninò ſurda, aut potius mortua eſſet, nullum ex admonitionibus fructum capit, non quod non poſſit, ſed quod nolit juvari. *Theophylactus in Catena Lucæ* 22. *apud Corderium*.

TITULUS IV.

QUamvis Judas in ſacris homo & Diabolus audiat, tamen aliquando à Domino nomen amici obtinuit, uti ſimiliter in ſcripturis legitur, neq; illud ſine ſufficienti causâ.

Didymus

29. *Didymus Alexandrinus, in Epiſt. Iudæ Enarrat. Cap. 1. Tomo 4. Bb. Pp. pag. 264.* Voluntatis nempe Judæ, non eſſentiæ, nomen eſt Diaboli. Sicut enim in Juda dicendum eſt, cum ſubſtantiam ejus ſignificamus, hominem dicentes eum, mores verò, cum Diabolum appellamus. Agnoſcentes à Salvatore, qui dixit diſcipulis: unus ex vobis Diabolus eſt.

30. *Rupertus in Cap. Iohann. 6. Commentar. Lib. 7. pag. 214.* Tomo 2. Oper. Diabolus non naturæ, ſed peſſimi accidentis. Græcum nomen eſt, & interpretatur deorſum fluens. Quo nomine rectè appellatur Angelus ille damnatus & perditus, qui cum bene eſſet conditus, ſpirituum in altitudine cœli converſantium maximus, vitio ſuo deorſum fluens, per ſuperbiam, ad profundum inferni devolutus, factus opere, & dictus nomine eſt Diabolus. At verò Judas deorſum fluxit, & ipſam ejus defluxionem Evangeliſta patenter expreſſit, dicens: *hic enim erat eum traditurus, cum eſſet unus de duodecim.* Quis enim neſciat; gradum Apoſtolicum excelſiorem eſſe cunctis ordinibus ſanctorum, tam veterum, quam novorum; Item, quis ignoret traditionem, qua infelix ille tradidit Dominum, ſcelus eſſe profundiſſimum? Igitur cum maledicit impius Diabolum, maledicit animam ſuam, videlicet, eò quod anima impii deorſum fluxerit, & non aliter niſi deorſum fluendo impia pacta ſit. Rectè Dominus iſtum impietatis ſigniferum, cujus anima totis conatibus in perditionis ſuæ locum profundum, jam ſublimi Apoſtolici culminis honore defluebat, Diabolum appellat, quà adhuc hypocriſi Apoſtolicum munus exequente, nequior nemo retrò abierat.

31. *Simon de Caſſia Lib. 8. Cap. 31. fol. 228. facie 1.* Nullum peccati genus Salvator omnium tacuit, quod ſuo miro modo, loquendi verbis explicitis & parabolicis non reprehenderet. Inquit enim ſemel Apoſtolis de ſuo modo intelligibili ab eis ſermone mirantibus, *Nonne ego vos 12. elegi, & unus ex vobis Diabolus eſt?* Diabolus igitur Angelus malus, Diabolus homo iniquus. Angelus irreconverſibilis eſt. Diabolus non eſt natura creata ſeu ex creatâ naturâ, ſeu ex natura mutatâ, ſed quædam depravata per

ſeipſum

ipſum voluntas. Nec homo natura Diabolus eſt, ſed quadam voluntate, conſervatâ iniquitate. Et cum homo usq; ad finem per liberum arbitrium mutabilis maneat, Diabolus à Chriſto non vocatur, niſi ab ipſo à malo propoſito immutabilis præſciretur. Sciebat perfectè Chriſtus à Juda ſe tradendum, ad quod malum animum ſuum prævidebat, idcircò eum Diabolum appellat, non Diabolicum, aut Dæmoniacum, ſed Diabolum, quod non eſt nomen naturæ, aut iniquitatis abjiciendæ, ſed nomen incorrigibilis voluntatis, non ex parte volentis efficere omnia, & animos immutabiles facere mutabiles. *Vnus ex vobis Diabolus eſt.* Non elegi, ſed eſt, non ex me, ſed ex ſeipſo, quod malus eſt. Sed qui ſunt in carne Diaboli, quorum Judas primus à Chriſto in hominibus, in voce non à re nomen accepit? Hi ſunt, qui omnem naturalis ingenii acuitatem ad peſſima ordinaverunt, non dormientes quietè, niſi mala præviſa perficiant, & niſi damna inferant innocentibus, non quieſcunt; qui ad omnium deceptionem intendunt fidem, nemini ſervant charitatem, id eſt, ſtruunt concordiam, & pacem frangunt, juſtæ converſationis vitam confundunt, infruniti animo, lapſi verbo, moribus non modeſti, præſumtores in divina, humana ſcelerata lege tractantes, nemini ſe colligantes ad bonum, ad malum verò quousq; perficiatur, efficiuntur fideliſſimi complices.

32. *Vincentius Regius, S. I. Theologus, Evangelicarum Dilucidationum libro 4. Cap. 21. num. 63. pag. 875. Edition. Colonienſ. in fol. Anno* 1615. Cyrillus aliiq; Judam dicunt appellatum eſſe Diabolum ἐμφατικῶς, ſcilicet ad exaggerandam ejus malignitatem & malitiam, quod ea Diabolica magis cenſenda ſit, quam humana. Sic nos perditiſſimos homines vulgò vocamus Diabolos, nam quemadmodum inquit Cyrillus, qui adhæret Domino, unus Spiritus fit cum eo, ita & qui penitus adhæret Diabolo, & ipſe fit Diabolus. Eodem modo accipiunt Diabolum Chryſoſtomus, Theophylactus, & Euthymius. Vocat ergò Diabolum, non quod naturâ, ſed quod imitatione Diabolus ſit. Itaq; ſecundum hanc expoſitionem, Diaboli nomen ut proprium ſumitur. Alii

ut appellativum ſeu commune nomen interpretantur, ſignificans calumniatorem, criminatorem, vel mendacem, vel adverſarium. Inde dici poteſt Judam Diabolum vocari Joh. 6. 20. quia & piis operibus repugnabat, id eſt adverſabatur, & calumniabatur, atq; accuſabat Chriſti facta, & Apoſtolorum, quaſi magicè fierent, & qui illos delaturus erat apud Principes Judæorum. Alludit autem Dominus hoc nomine ad caſum Diaboli de cœlo, quaſi Apoſtoli omnes electi boni fuerint, ut Angeli boni conditi, unus tamen Diabolus in veritate non ſtetit, ſicut nec Judas. Deinde ſicut Diabolus ab initio homicida fuit; quod decreverat Chriſtum interficere & in membris perſequi: ita Judas à Deo deficiens ad impiorum partes, futurum erat, ut Chriſtum quæreret interficere, & tandem neci dare. *Confer Cyrillum Alexandrinum libro 4. cap. 30. In Johannem, & Gregorium lib. 13. Moralium, cap. 17. Auguſtinum ſuper Geneſin ad literam, cap. 26.*

33. *Baſilius Seleucienſis, Orat. 31. pag. m. 168. ſeq. Edit. Pariſ. in folio, Anno 1622.* Cur Dominus Judam amicum, Petrum autem Sathanam vocet expendit, ſcribens, Dominus Petrum increpat paſſioni per amorem obviam eunti, & dicenti Matthæi 16. Abſit hoc à te Domine. Reſpondet Dominus: hæc ego præpediam, Petre! hæc inhibeam? hæc ne eveniant, obſtabo? vade poſt me Sathana, quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea quæ hominum. Verùm quæ hæc eſt aſperitas verborum, Domine? Quæ hæc formidanda in Petrum increpatio? Modo audivit: Beatus es, Simon Barjona; & nunc Sathanam vocas Apoſtolum? Modo dicebas, Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam: Et nunc ſcandalum Diaboliq; appellas inſtrumentum! Etſi Judas venditionem molitur, cædem facit, te contra cum Judæis compoſitione tranſit: non tamen increpatur. Unguento videt honorarium, indignatur & pretii jacturam ſolerter appellat. Ut quid perditio hæc? potuit iſtud venundari multô. Verbis mores ſuos redarguit: nec indignaris, nec increpas, contra verò miſerabili ſermone iras disjicis: quid moleſti eſtis huic mulieri, mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum

meum ad ſepeliendum me fecit &c. Vidiſti, ô Domine, cum militibus & armis & fuſtibus invadentem, nec dixiſti, vade poſt me Sathana, non verbis invertiſti non reterritaſti, quin potius ad cœpta hortatus es. Amice, ad quid veniſti? opus perſequere, tam audax facinus ne differ, venditionem effectu firma. Es contra Judam talis? Et Petrus amoris præmium fert contumeliam? Feritur qui parcit, & ex ignoratione offendens verbis vapulat. Næ, inquit, perhumanus Salvator, ubi enim ulcus eſt immedicabile, ibi pharmacum inutile, ubi autem curationis ſpes, ſectionem induco curationi. Cum agnoſco diſcipulum, eſto, contumeliam, dicam, inſtruo, cum alieni ſunt mores, ægritudo eſt inſanabilis, & unius ignorantiæ medeor, & alterius ſuperbiæ vim affero.

34. *Bernhardus* indignatur in homines memores injuriæ acceptæ, conſiderans Chriſtum adeò beneficum ſuis inimicis, ut non etiam dedignatus ſit Judæ oſculum præbere, cui antea pedes luteos abſterſerat, eſi proditori. Profecto ille cui familiaris erit illa Bernhardi Meditatio, eosdem quos olim Bernhardus, & ipſe patietur amoris æſtus, factus æquior inimicis. Ut nempe Sol incurrens in nubem roridam, in eam inducit imaginem Solis; ita is qui alta mente recolit manſuevos Chriſti mores, imbibit ejus propitiam inimicis indolem. Ut familiaris ſit illa meditatio, accipe *Bernhardi* verba *ex Sermone de Paſſione Domini.* Te perditiſſimi traditoris tui perfidia non latebat, quandò in cœnâ oblationis etiam coram ipſo genu flexus procumbens, maledictos pedes ejus veloces ad effundendum ſanguinem tuum ſanctiſſimis manibus tuis attrectare, lavare & extergere dignatus. Cur autem adhuc extento collo ambulas ô terra & cinis? Adhuc te ſuperbia elevat? Adhuc te Impatientia exagitat? intuere humilitatis & manſuetudinis Dominum Jeſum, univerſæ creaturæ factorem, tremendum judicem vivorum, & mortuorum, ante pedes hominis, & traditoris ſui genua incurvantē. Diſce quia mitis eſt & humilis corde, & confundere in ſuperbia tuâ, & erubeſce in patientiâ ſuâ. Hoc quoq; erat manſuetudinis tuæ, Domine, perfidū illū in cœ-

 tu fra-

tu fratrũ detergere, & palam confundere noluiſti. Accedentem ad oſculum ſanctiſſimi oris tui trucem beſtiam averſatus non es, ſed os, in quo dolus inventus non eſt, ori quod abundavit malitia, dulciter applicuiſti. Innocens agne Dei, quid tibi & Lupo illi? quæ conventio tui ad Belial? Sed & hoc benignitatis tuæ, Domine fuit, ut omnia illa exhiberes, quæ pravi cordis pertinaciam emollire poſſent.

TITULUS V.

NOmen, quod aliquis cum infamibus commune habet, nullam contumeliam infert, dummodo ipſe probus ſit; ſic nomen Judæ Judam non infamavit, ſed deteſtanda ejus malignitas, quæ in certis capitibus conſiſtit, ea propter Chriſtus ipſi Væ minatur. Uti autem in Juda certa mala reprobanda, ſic in Salvatore certa bona comprobanda occurunt.

35. *Oranus de Apoſtaſia Judæ, concione* 17. *pag.* 188. Nihil virtuti aut ſaluti obeſſe poteſt, ſi externum nomen cum infamibus ac reprobis ſortiaris, modo non ſis eorundem criminum particeps. Ob id enim nullus damnabitur, quod Cain, Nimrod, Cham, Pharao, Abyron, Herodes, Judas, deniq; appelletur, niſi eorum impietatem fuerit ſecutus; ſicut nec è contrà aliquo nomine Juſti inſignitus juſtus cenſebitur, niſi mores juſtorum imitetur.

36. *S. Bonaventura, ſermone* 1. *Dominica in Quinquageſima, Tomo* 3. *Oper. pag.* 63. *Edit. Rom. in fol. Anno* 1596. Judæ magna malignitas eſt propter tria: Primò propter confidentiam ſecuritatis & amicitiæ: Secundò propter excellentiam dignitatis Apoſtolicæ: Tertiò ob concupiſcentiam cupiditatis avaritiæ. Ex his tribus conditionibus poteſt apparere, quia nulla ſub cœlo major fuit malignitas, quam illa Judæ, qui tanquam falſus amicus in datione oſculi, tradidit verum amicum, & tanquam ingratus Diſcipulus, imò Apoſtolus, tradidit benignum Magiſtrum, & tanquam cupidus & avarus, vili pretio vendidit juſtum & pium, imò ſum-

ſummum bonum. Primò magna fuit malignitas Judæ in tradendo Domino propter confidentiam ſecuritatis & amicitiæ. Judas enim non fuit tractatus tanquam extraneus amicus, vel ſuſpectus amicus, imò tanquam amicus ſecurus, dum non ſolum factus eſt à Chriſto de familia ſua, comedendo & bibendo panem in menſa Chriſti, cum cœteris Apoſtolis, ſed etiam factus eſt diſpenſator temporalium totius familiæ, & ob hoc conqueritur in Pſalmo 40. Dominus: *Homo pacis meæ &c.* Ecce falſa datio ſimulatæ pacis, unde ei dicit Jeſus; *Iuda, oſculo filium hominis tradis?* Chryſoſt. cum dicitur: *Pax cœlo in oſculo temerè traditur*, alligatur omni nexu: à falſo veritas accuſatur. Secundò magna malignitas fuit Judæ in tradendo Dominum propter excellentiam dignitatis Apoſtolicæ. Judas enim non ſolùm ad gratiam & ad doctrinam fidei eſt vocatus, ſed etiam ad dignitates Apoſtolatus eſt aſſumtus, dum eum Chriſtus inter duodecim dignatus eſt adnumerare, unde de hoc ipſo dicit Dominus: *Vnus ex vobis, ſcilicet duodecim, me tradet.* Similiter unus ex 12. qui dicitur Judas &c. Tertiò magna fuit malignitas Judæ propter concupiſcentiã cupiditatis avaritiæ. Unde dicit Judas Principibus Sacerdotum: *Quid vultis mihi dare, ego eum vobis tradam? At illi conſtituerunt ipſi triginta argenteos.* Magna ſiquidem fuit iſtius iniquitas proditoris, ſi conſideremus pro quanto vendidit Dominum, quia non magno, ſed vili pretio, ſcilicet triginta argenteis. Major verò, ſi conſideremus, quibus tradidit & vendidit, quia non amicis, ſed inimicis & extraneis quærentibus animam ejus. Maxima, ſi conſideremus, ad quid eum tradidit & vendidit, quia non ad ſerviendum, ſed illudendum, flagellandum, conſpuendum & crucifigendum. Sed certè ſi conſideremus quis venditur & traditur, infinita eſt ejus iniquitas, quia Rex Regum, & Dominus Dominantium. Et propter hoc Dominus dicit Pilato: *Majus peccatum habet qui me tibi tradidit.*

37. *Oranus, Conc.* 17. *de Apoſtaſia Iudæ.* Chriſtus ipſi maledixit, Matthæi 26. Væ, per quem filius hominis traditur, *I. Quia fur erat.* Furibus enim & latronibus Scriptura Væ minatur.

Eſaiæ 33. Væ, qui prædaris, nonne & prædaberis, qui prædicas, non furandum, furaris. 2. *quia erat hypocrita.* Chriſtus autem Matthæi 23. ad Phariſæos dicit: *Væ vobis, Scribæ Phariſæi, hypocritæ &c.* 3. *quia avarus erat.* Abacuc 2. dicitur: *Væ qui multiplicat non ſua.* 4. *Quia male Apoſtolatu ſuo fungebatur, maledicto ſubjacebat.* Jeremiæ 33. *Væ paſtoribus qui diſpergunt & dilacerant gregem paſcuæ meæ dicit Dominus.* Et Ezechiel 34. *Væ paſtoribus, qui paſcebant ſemet ipſos.* 5. *Quia ſcandalum reliquis Apoſtolis dabat.* Inde in eum quadrat Symbolicum illud Lucæ, 17. *Væ illi, per quem ſcandalum venit.* 6. *Quia deficiebat à Chriſto.* Eccleſ. 41. *Væ vobis impiis, qui reliquiſtis legem DEI.* Oſeæ 7. *Væ eis quoniam receſſerunt à me.* 7. *Quia deceptor & traditor futurus certò ſciebatur*, non poterat non pati maledictum traditoribus edictum Abacuc 2. *Væ, qui dat potum amico ſuo miſcens fel.*

38. *Alexander Ales in Pſalm.* 108. *fol.* 312. ſex mala reprobanda in Juda, & ſex bona in Chriſto comprobanda. Quia Judas & populus *perſecutus eſt hominem* 1. *inopem*, Chriſtum videlicet, qui ita fuit inops, ut non haberat ubi caput reclinaret. 2. *Mendicum*, qui à Samaritana aquam petiit. 3. *Compunctum corde*, id eſt, qui compatiebatur peccatis hominum, hunc inquam perſecuti ſunt, *mortificare*, id eſt, ut mortificaretur. Hæc omnia ad crudelitatem pertinent. Specialius autem poſſumus in verſu 15. ſex mala vel reprobanda in Juda & Judæis, & è contrario ſex bona & approbanda in Chriſto obſervare. *Perſecutus eſt.* Ecce perſecutio in Judæis. *Hominem.* Ecce inhumanitas. *Inopem.* Ecce crudelitas. *Mendicum.* Ecce contumelia. *Compunctum.* Ecce inclementia. *Mortificare.* Ecce homicidium. Iterum, *Perſecutus eſt.* Ecce patientia in Chriſto. *Hominem.* Ecce manſuetudo. *Inopem.* Ecce paupertas. *Mendicum.* Ecce verecundia. *Compunctum.* Ecce cordis afflictio. *Mortificare.* Ecce paſſio.

TITULUS VI.

Radix omnium malorum avaritia Judam excœcatum peſſum dedit.

39. Grave eſt ἔγκλημα quod *Paulus Epheſ.* 5. *v.* 5. avaritiam vocat Idolo-

Idololatriam, in quam acerrimè *Chryſoſtomus invehitur*, *Tomo 2. Oper. homilia 81. in cap. Matthæi 26. fol. m. 142.* Avaritiæ incredibilis furor Judam & proditorem nequiſſimum & ſacrilegum nefandiſſimum fecit: audiatis hæc attentius avari, qui graviſſimo Judæ morbo laboratis: audiatis, inquam, & teterrimam hanc ægritudinem fugiatis; namq; ſi qui unà cum CHRISTO vivebat, ſi qui doctrinam CHRISTI audivit, ſi qui ſigna fecit, in profundiſſimum malorum barathrum ex hac ægritudine præcipitatus eſt; multò facilius vos qui, nec Scripturus audiſtis, & ſecularibus rebus affixi eſtis, hic morbus aggredietur, niſi jugiter atq; perpetuò vigiletis. Quotidie ille cum eo erat, qui non habebat ubi caput reclinaret, & quotidie & verbis & operibus inſtituebatur, ut non argentum, non aurum, non duas tunicas habere vellent, & tamen reprimere ſe non potuit. Quomodo igitur tu ſperas absq; magna cura & diligenti ſtudio contagionem hujusce morbi effugere? terribilis certè, terribilis hæc bellua eſt, ſi tamen volueris, facillimè eam ſuperabis: non habet enim à natura originem hæc cupiditas. Nam quæ à natura ſunt univerſis hominibꝰ communia ſunt, hæc autem cum omnibus non inſit, ex deſidia ſolùm originem trahit, inde naſcitur, inde augetur, inde conſervatur, cùm aliquos in ſervitutem ſuam attraxerit, confeſtim illis præter naturam vivere perſuadet. Peſſima nempe omnium hæc paſſio eſt, hinc ſepulcrorum violatores, hinc homicidæ, hinc bella & pugnæ, hinc alia quam plurima mala oriuntur. Ubiq; certè avarus inutilis eſt, nec ad imperandum exercitui, nec ut præſit populo, commodus. Cur dico in rebus publicis, cum in privatis etiam inutilis ſit? Si uxor ducenda eſt, non probam, ſed impudentiſſimam omnium pro pecuniæ eliget. Si domus emenda, non eam quæ homini libero conveniat, emet, ſed quæ multis poſſet locari. Si ſervi & quicquid aliud comparandum eſt, viliſſimum ſemper inquiret. Quid minora percurro? Si regnū orbis invaſerit, cœteris omnibus miſerior tamen eſt, atq; pauperior. Terrarum peſtis, urbium pernicies, ſingulorum calamitas. Non enim quæ cœterorum ſunt, quaſi ſua tutatur, ſed

veluti

veluti unus ex multis omnia rapit, pauciora putans cœteris omnibus habere. Nam cum cupiditati eorum quæ nondum poſſedit, ea quæ habet, confert, nihil prorſus habere opinatur, propterea quidam ait Eccleſ. 10. *Nihil eſſe avaro iniquius.* Qui avarus eſt, etiam ſe ipſum perdit, avarus communis omnium hominum hoſtis. Avarus non parum dolet, quia terra pro ſpicis aurum non profert, quia fontes non manant auro, quia montes loco lapidum non aurum habeant. Avarus fertilitatem temporum moleſtè fert, communi felicitate contrahitur, omnemq; faſtidit cauſam, unde argentum colligere non poteſt, è regione verò cuncta ſuffert, unde duos ſolummodo obolos capere poſſit, omnes homines tam pauperes quam divites odio perſequitur, pauperes ne quid ab eo petant; divites, quia quæ illorum ſunt non poſſidet. Univerſos enim ſimpliciter quæ ſua eſſe deberent, occupare putat, ac ideò quaſi ab hominibus lœſus, omnibus infenſus eſt.

40. *Idem in Epiſtol. ad Philippenſes cap. 2. homilia 2. apud Balthaſarem Corderium in Catena* ſexaginta quinq; Patrum Græcorum in Lucam, cap. 22. pag. 543. Edit. Antverp. in fol. Anno 1628. Unde in hoc conſilii venit (Judas?) ex avaritia. Fur erat, triginta argenteis Dominum prodit, Dominum, inquam, orbis. Quid iſtâ inſaniâ pejus? quapropter & omnes Evangeliſtæ iſta narrarunt, ut nos refrenarent. Procul malum hoc fuge. Non enim hoc ſolum eſt avarum eſſe, multas pecunias deſiderare, ſed omninò pecunias amare. Gravis eſt avaritia, plura quam opus ſit, deſiderare. Non enim auri talenta tunc erant, quæ proditionem ſuadebant. Triginta aureis ipſum tradidit, itaq; avaritia non demonſtratur in eo, ſi plura accipiantur, ſed multò magis ſi pauca. Vide quantum malum iſte propter modicum aurum commiſerit, imò verò non propter aurum; ſed propter argenteos. Non poteſt, non poteſt, inquam, fieri, ut homo avarus unquam Chriſti faciem videat. *Confer in cap. 6. Iohann. homil. 47. Tomo 3. Oper. fol. 49.*

41. Avaritiæ triumphum in Judam *Aurelius Prudentius in Pſychomachia* hoc modo concinnat:

Non-

- - - - - - Nonne triumphum
Egimus, è Scarioth? magnus qui diſcipulorum
Et conviva Dei, dum fallit fœdera menſæ,
Haud quaquam ignarum, dextraq; paropſide tingit,
Jucidit in noſtrum flammante cupidine telum.
Infamem mercatus agrum de ſanguine amici.
Numinis obliſo luiturus jugera collo.

42. *Ambroſius enarrat. in Pſalmum 35. Tomo 2. Oper. pag. 862. Edit. Pariſ. in fol. Anno 1587.* Quid de Juda proditore loquar, qui quæſivit avaritiam & invenit ſacrilegium, dicens, quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam? Nec expletus pauperum ſpoliis ad plenitudinem criminũ graviſſimorum crimina ſerendo pervenit, pia miſcens charitatis ſacramenta flagitiis, cum diceret: quem oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum: ut verè de eo dictum dubitari non queat, *Verba oris ejus iniquitas & dolus, noluit intelligere ut bene ageret.* Oſcula labiis ferebat, offundebat venena pectoribus. Meditabatur acerba ſupplicia, gratiæ pignus afferebat. Benè ergo Propheta addi fecit, *Noluit intelligere ut benè ageret.* Non enim per naturam deliquit, ſed per voluntatem. Deniq; Apoſtolus erat, audiebat quotidie divina mandata, diſcebat cœleſte myſterium. Potuit intelligere ut bene ageret, ſi voluiſſet. Videbat ſanari paralyticos, cœcis refundi lumen, mortuos reſuſcitari, non debuit intelligere, quod Deus eſſet, qui talia poſſet operari? ſed intelligere noluit; quia avarus homo & pecuniæ intentus à cognitione divinitatis vigorem ſuæ mentis avertit. Unusquisq; enim qui ſe flagitiis ingurgitaverit, non vult intelligere, quæ cœleſtium mandatorum ſunt, ne revocetur à vitiis.

43. *Chryſoſtomus homilia 82. in Matthæum Tomo 2. Oper. p.* 143. Talis nempe res avaritia eſt, amentes, ſtolidos, impudentes, canes pro hominibus, imò verò & canibus pejores, & Dæmones à canibus facit. Qua fiebat ut Judas quidam Diabolum etiam inſidiantem amplecteretur, Jeſum verò benè facientem ei traderet, alter Diabolus voluntate jam factus. Tales quippe inſatia-

bilis pecuniarum cupiditas homines facit, vecordes, furioſos, ex pecunia penitus pendentes, qualis & Judas factus fuit.

44. Et *homilia 29. in Matthæi cap. 2.* Mea quidem ſententia, cum mille Dæmoniacis habitandum potius eſſet, quàm cum uno, qui hoc morbo (avaritiâ) laboraret, quando enim ſimul omnes Dæmoniaci tantum facinoris committent, quantum Judas ſolùm commiſit? Qui ad extremam iniquitatem turpi pecuniarum ardore devectus eſt, pariterq; omnes qui illius avaritiam imitentur, quaſi feræ beſtiæ catenis ſolutæ cunctos homines nullo reſiſtente, perturbant ac lacerant, & vincula quidem etiam his undiq; conjecta ſunt. Judicii timor, multorum odia, cœteraq; hujusmodi. Sed his ruptis omnia perturbant.

45. *S. Martialis Epiſt. 2. ad Tholoſanos cap. 13. pag. 171. Tomo 1. Bb. Pp.* Qui autem eum tradidit, condiſcipulus nobis erat, ſed meritò avaritiæ ſuæ plenus iniquitate, qua pretium mundi vendidit, obligatus in nequitia deſperationis ſuæ, ut etiam venia ſemet ipſum indignum faceret, non ſuſtinuit pœnitentiam, donec laqueo mortis ſemet ipſùm conſumſit.

46. *Iohannes Caſſianus de Spiritu Philargyriæ cap. 23. p. 37. parte 2. T. 4. Bb. Pp.* Vis noſſe, quàm perniciosè, quam noxiè fomes iſte, niſi fuerit diligenter exciſus, ad ejus interitum, qui eum conceperit, fructificet, & omnigenis pullulet ramuſculis vitiorum? reſpice Judam Apoſtolorum numero deputatum, quia noluit ſerpentis hujus lethale caput conterere, qualiter eum ſuo veneno peremerit, & concupiſcentiæ laqueis irretitum, ad quam abrupti præcipitii crimen impegit, ut redemptorem mundi & humanæ ſalutis autorem triginta argenteis perſuaſerit vendere. Qui nequaquam ad tam ſceleſtum proditionis facinus devolutus, ſi non philargyriæ morbo fuiſſet infectus, nec Dominicæ negationis reus extitiſſet, niſi prius ſolitus fuiſſet creditos ſibi loculos compilare. Quod multa Judas furatus ſit, confirmat quoq; *Gaudentius Brixienſis Tomo 4. Bb. pag. 823.*

47. *Leo Papa, ſermone 16. de paſſione Domini fol. m. 59. facie primâ.* Impiiſſime homo, ſemen Chanaan, & non Juda, nec jam vas electionis, ſed filius perditionis & mortis, utiliora tibi Diaboli incita-

citamenta credebas, ut facibus inflammatus avaritiæ, ad triginta argenteorum lucrum inardeſcens, & quid divitiarum amitteres, non videres. Nam etſi putabas credendũ eſſe promiſſis, quæ fuit ratio, ut tantillus pecuniæ modus præponeretur acceptus? Imperabas Dæmoniis & medebaris infirmis, honorabaris cũ Apoſtolis, & ut finem tuæ cupiditatis expleres, patebant tibi furta de loculis. Sed animum interdictorum admonitum, quod minus licuit, amplius incitavit, nec jam placuit quantitas pretii, quam magnitudo peccati. Unde facinus commercii tui non ideò deteſtandum eſt, quia Dominum viliter æſtimaſti, ſed quia redemtorem etiam tuũ, ne tibi parceres, vendidiſti. Et meritò tibi tua pœna eſt commiſſa, quia in ſupplicium tuum nemo te ſævior potuit inveniri.

48. *Benedictus Pererius in cap. 13. Iohann. Diſput. 24. p. 46.* Cur Judas Chriſtum tradidit? Propter avaritiam. Veriſimile eſt, eum aliquas cauſas in ſpeciem honeſtas & probabiles Judæis prætexuiſſe proditioni Chriſti, & fortaſſe has quinq; jactabat in vulgus, & apud Judæos Chriſti obtrectatores: Quod ille ſibi honorem divinum arrogaret, æqualem ſe faciens Deo; quod Sabbathum non cuſtodiret & legem Moſis contemneret; quod ſeniorum traditiones parvi penderet; quod cum peccatoribus & publicanis palam epularetur, & familiariter converſaretur, quod ſe nimis delicatè tractaret, & paſſus eſſet unguento pretioſiſſimo ſibi ungi à muliere caput & pedes.

TITULUS VII.

Matthæi 26. legimus Chriſtum à Juda venditum eſſe triginta argenteis. Typus hujus venditionis in Veteri Inſtrumento fuit Joſeph à fratribus Iſmaëlitis venditis 20. vel, ut alii legunt 25. argenteis, diſcrepantes enim in numero lectiones occurrũt. Cùm verò nihil figuratũ in Veteri Teſtamento occurrat, quod in Novo non ſit impletum, ſanè quæſtio non admodum facilis eſt, aut ſupervacanea, quomodo figura cum re figurata, quod ad pretium quidem ſpectat, conciliari queat? grave igitur non erit nobis doctiſſimorum interpretum ſententias congerere, ut quid de hoc quæſito certi tenendum ſit, planè pateat. Cœterum pró numero argenteorum Judæ in ſacris maledicitur.

49. *Bernhardus Serm.* 1. *de Cœna Domini*: Quid eſt vendere? alienare: Dominum vendit, qui Dominum à ſe alienat.

50. Et verè juxta *Ruſticum Helpidium* de proditione Judæ in Hiſtor: Novi Teſtamenti:

- - - - Commercia tanto
Sanguinis exiguo peragit mens improba lucro.

51. *Paulinus Epiſt. ad Sever.* Jurè à vitæ commercio mortis contractor excluditur, nec enim potuit habere Redemptorem, quem maluit habere venalem. Cœterum nihil perfidiâ frequentius in perfido mundo. Nemo ſecurus ſuis domeſticis fidat.

- - - - Non hoſpes ab hoſpite tutus.
Non ſocer à genero, fratrum quoq; gratia rara eſt.

Quot ſervi tot hoſtes, vetus habet proverbium. Et Germani ſcitè dixerunt: Scamnum amicitiæ in cœlo penè vacuum, ſitu & pulvere eſſe obſitum, pauca in eo paria reſediſſe, nec Dominum ipſum omnes ſuos eò potuiſſe promovere diſcipulos.

52. *Iohannes Henricus Vrſinus Sacror. Adverſarior. pag.* 206. *Gregorius M. Moral. l.* 6. *cap.* 12. Ideo venditus eſt Joſeph à fratribus, ne ab eis adoraretur; ſed ideo eſt adoratus, quia venditus. Sic divinum conſilium, dum devitatur, impletur, ſic humana ſapientia, dum reluctatur, comprehenditur.

53. *Auguſtinus Sermone* 81. *de tempore*, Tomo 9. Oper. *pag.* 273. Sanctus Joſeph typum geſſit Domini Salvatoris. Diligebat ergo Jacob filium ſuum, quia Deus pater diligit unicum ſuum, ſicut ipſe dixit, *hic eſt filius meus dilectus*. Jacob miſit filium ſuum, ut de fratribus ſuis ſolicitudinem gereret; & Deus pater miſit unigenitum ſuum, ut genus humanum peccatis languidum viſitaret. Joſeph dum fratres ſuos quærebat in eremo, & Chriſtus genus humanum requirebat, quod errabat in mundo, quodammodo quaſi & ipſe errabat, quia errantes requirebat. Joſeph Fratres ſuos quærebat in Sichimis. Sichima interpretatur humerus, ſemper enim peccatores dorſum magis quam faciem ponunt in faciem juſti. Humeri enim retrò ſunt. Sicut enim Fratres Joſeph invidia percuſſi fraternæ dilectioni dorſum magis quam

quam facies offerebant, ita & infelices Judæi veniente ad eos ſalutis autore invidere potius quam diligere maluerunt. De talibus dicitur in Pſalmo 68. *Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum illorum ſemper incurva.* Invenit ergo Joſeph fratres ſuos in Dothaim. Dothaim interpretatur defectio. Verè in grandi defectione erant, qui de parricidio cogitabant. Videntes ergò Joſeph fratres ſui de morte illius tractaverunt, ſicut videntes Judæi verum Joſeph, Dominum Chriſtum ut eum crucifigerent, uno omnes conſilio ſtatuerunt. Joſeph exſpoliaverunt fratres ſui tunica polymita & talari. Et Judæi Chriſtum per mortem crucis exſpoliaverunt tunica corporali. Joſeph exutus tunica mittitur in ciſternam, id eſt in lacum: Et Chriſtus exſpoliatus carne humana, deſcendit in infernum. Joſeph poſteaquam de ciſterna levatur, Hiſmaelitis, id eſt gentibus venditur: Et Chriſtus poſtquam de inferno egreditur, ab omnibus gentibus fidei commercio comparatur. Joſeph per conſilium Judæ triginta argenteis diſtrahitur, & Chriſtus per conſilium Judæ Iſchariothis eodem numero venundatur. Joſeph deſcendit in Ægyptum, & Chriſtus in mundum. Joſeph à penuria frumenti ſalvat Ægyptum, & Chriſtus à fame verbi Dei liberat mundum. Niſi enim Joſeph fratres ſui vendidiſſent, defecerat Ægyptus. Fratres, verum eſt, niſi Chriſtum Judæi crucifixiſſent, perierat mundus. H. I. Confer *Druthmari Expoſit. in Matth. T. 9. Bb. Pp. parte* 1. *pag.* 933.

54. *Henricus Seynenſis in Anno Eccleſiaſtico*, *Tomo* 1. *pag.* 217. Inter omnes figuras, quas ſcriptura ſacra nobis proponit ad repræſentandam nobis hanc venditionem, & hanc proditionem Jeſu Chriſti, non invenio congruentiorem figurâ Joſeph, qui à fratribus ſuis venditus fuit Iſmahelitis. Obſervate, ſi placet, id omne quod transactum eſt in venditione Joſeph, & in venditione Jeſu Chriſti, & videbitis, quod una eſt vera figura alterius. Videamus hanc veritatem in progreſſu iſtius diſcurſus. Patriarcha Jacob mittebat rus filium ſuum Joſeph, viſum fratres ſuos. Cum fratres illius in paſcendis gregibus morarentur in Sichem,

dixit ad eum Iſrael, fratres tui paſcunt oves in Sichimis, veni, mittam te ad eos Gen. cap. 37. v. 12. & 13. Sic ubi venit plenitudo temporis miſit Deus filium ſuum viſitatum homines, quos idem Salvator vocat fratres ſuos. Ite nunciate fratribus meis, Matth. 28. v. 10. Fratres Joſeph miſerunt eum in ciſternam veterem. Scimus autem fuiſſe Jeſum poſitum in præſepio. Joſeph fecerat Iſrael tunicam polymitam id eſt variis coloribus intertextam. Sic Jeſus Chriſtus erat indutus veſte humanitatis noſtræ, habitu inventus ut homo, quæ veſtis diverſicolor, innumeris micabat miraculis æq; ac virtutibus. Symbolicè hæc tunica polymita eſt variegatura virtutum, inquit Rupertus in Matthæi cap. 8. & ſeqq. Sicut antè hanc Joſephi tunicam polymitam videntes fratres ejus oderant eum, nec poterant ei quidquam pacificè loqui. Sic Judæi viſis miraculis Jeſu Chriſti invidebant ei. Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi concilium, & dicebant, quid facimus quia hic homo multa ſigna facit? Johan. 11. v. 47. Et ſicut Judas unus è fratribus Joſeph conſuluit fratribus ſuis, ut venderetur idem Joſeph Geneſ. 37. v. 26. 27. Sic abiit unus de duodecim, qui dicebatur Judas Iſcariotes ad Principes ſacerdotum & ait illis: quid vultis mihi dare &c. Et ſicut fratres Joſeph non occiderunt Joſeph, ſed tantùm tulerunt tunicam ejus, & in ſanguine hædi quem occiderant, tinxerunt; ſic Salvator noſter mortuus non eſt quantum ad perſonam & naturam ſuam divinam, ſed ſolùm in veſte humanitatis ſuæ, quæ purpurata fuit pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati. Joſeph nunciatus eſt mortuus per fratres ſuos Geneſ. 37. v. 32. & inventus eſt vivens, Geneſ. 45. v. 26. Sic Jeſus Chriſtus triduo poſt mortem ſuam ſurrexit, dicens: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra, Matth. 28. v. 6. & 19. Unica duntaxat res eſt, in qua hæc figura non reſpondet rei figuratæ, nimirum quod Jeſus Chriſtus venditus eſt triginta argenteis, Joſeph autem ſolum viginti Gen. 37. v. 28. Licet autem ſequi poſſem verſionem quorundam, qui legunt triginta pro viginti, ut habetur in Margine Bibliorum Plantinianorum, ad conformandam penitus figuram ad rem figuratam; malo tamen adhærere

verſioni

verſioni vulgatæ ; cum hoc non impediat, quin in venditione Joſeph videamus veritatem Jeſu Chriſti, nec enim neceſſarium eſt, ut figura in omnibus conveniat rei figuratæ. Joſeph venditus juxta Hebraicam veritatem viginti argenteis. Neq; enim pretioſior poterat eſſe ſervus quam Dominus ait Hieronymus l.4. in Matth. 26,15. Et licet juſtum pretium venditionis iſtius non repræſentetur nobis in venditione Joſeph, prædictum tamẽ nobis fuit à Prophetis Zachariæ 2,12. & 13.

55. Locum Geneſios de Joſepho quod attinet cap. 37. v. 28. Hebræa Verſio habet : vendiderunt Joſeph in viginti argento. Syrus legit, viginti argenteis. Arabs, viginti drachmis. Samaritanus viginti argenteis. Ita etiam Chaldæus. 70viralis verſio, viginti aureis. Latina vulgata, viginti argenteis. De Chriſto autem dicitur quod triginta argenteis venundatus ſit, Matthæi cap. 26. Ubi Immanuel Tremellius ita commentatur : Obſervant Hebræi ubicunq; in Scripturis argenteorum fit mentio, non expreſſa nomiſmatis argentei ſpecie, intelligi Siclum Sanctuarii, æquivalentem quatuor denariis. Atq; huic Hebræorum ſententiæ patrocinantur Chaldæi Paraphraſtæ Onkelos & Jonathan, qui in ſuis Paraphraſibus addunt explicationis cauſa nomẽ סלע id eſt Sicli Sanctuarii. Vide *Ionathan 2. Reg. 6. & Onkeloſ. Geneſ. 20,16. citante Gualtperio ad Matthæi cap. 26. v. 15. Tomo 6. Criticor. Col. 932.*

56. Idem ad cap. 17. Matthæi Col. 914. Ex Thubal-Cain l. 3. de Siclo hæc adducit : Antiquiſſima omnium & certiſſima monetarum, de quibus in divinis habetur literis eſt שקל Schekel, Siclus, à Radice שָׁקַל (ſive שָׁקַל) Schakal, ponderavit, libravit. Olim etiam pecunia librabatur, ſic ut nihil poſſet ſubeſſe fraudis, quia ſtatera certiſſima defectus & incrementi eſt judicatrix. Ita legimus Geneſ. 23,16. *Appendit Abraham ipſi Hephron Argentum, quod locutus fuerat in auribus filiorum Chet, quadringentos Siclos argenti tranſeuntis per mercatores,* id eſt, probatæ publicæ monetæ, ut vulgatus interpretatur. Atq; hoc modo appenſum argentum, tametſi non fuerit ſignatum ; neq; cuſum, nullam omninò fraudem admittit. Poſtea verò ſignatum fuit, ita ut in

altero

altero latere forma eſſet vaſculi illius, quod Manna plenũ in ſacra arca ad ſeculorum monumentũ, Dei juſſu & Moſis procuratione fuerat repoſitum: in altero verò ramus ille admirabilis, ſeu virga Aaronis conſpiceretur. Inſcriptio fuit Samaritanis literis adornata, quæ olim & Hebræis fuerunt communes, nempe שקל ישראל Schekel Jisrael, id eſt, Sekel, Iſraelis. Ex altera parte ירושלים קדשה Jeruſchalajim kodeſcha, id eſt Jeruſalem ſancta. In uſu etiam fuit moneta altera dimidiato pondere minor, iisdem vaſis omninò & rami figuris, quæ tamen non Sekel, ſed HAHASZI SEKEL, id eſt, dimidius Siclus fuit. Examinatus igitur Siclus ad ſtateram quatuor, integras argenti Drachmas, hoc eſt, dimidiam unciam reddit, non vulgaris unciæ dimidium, ſed ejus, cujus pharmacopæis in medicâ materiâ expendendâ uſus eſt, quam ſemunciam Atticam antiqui dixere. Atq; ita verum eſt, quod Joſephus dicit, Siclum Attici tetradrachmi pondus fuiſſe. Porò duplex fuit Siclus, alter ſanctus, vel templi, vel ſanctuarii, alter profanus & vulgaris. Ille hoc duplo major, viginti capiebat Gerah ſive obolos, Exodi *30. 13.* Ezech. 45. 12. **Ein Loth Silber.** Hic duas capiebat Drachmas, id eſt, Didrachmum, vel decem obolos, **Ein halb Loth Silber.** Denarius Hebræis דינר Denar, fuit in uſu aureus & argenteus, ut *Elias docet in Thisbi.*

57. Numiſma erat Hebræorum, inquit Tremellius vocatum Zuz propria appellatione, de quo legitur Lucæ 15. 8. Licet etiam DENAZA barbaro vocabulo, quod à Romanis acceperant, vocitarent. Continebat autem argenti pondus 96. granorum hordei, id eſt, æquivalebat 6. Drachmis, viginti quatuor Schilling. Intellige autem fuiſſe duplicem denarium, alterum majorem, alterum minorem. Major, ut dictum pendebat ſex Drachmas. Minor communi appellatione cum Drachma fuit Zuz, & pretii ejusdem fermè quoq; cum Drachma fuit.

58. *Benedictus Pererius ſuper Geneſin cap. 37. Diſput. 7. p. 1229. Edit. Colon. in folio, Anno* 1601. Codices Hebræorum, Chaldæorum & Latinorum emendatiſſimi habent eos. In aliis autem legitur 25. In aliis 30. Teſtes ſunt *Auguſtinus & Ambroſius* nempe *libro*

libro de Ioſeph cap. 3. Quis igitur ſub figurâ Joſeph venditus eſt, niſi ille, *qui cum in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt, eſſe ſe æqualem Deo; ſed ſemetipſum exinanivit formam ſervi accipiens:* neq; enim nos eum emiſſemus, niſi vendidiſſent ſui. Malè vendiderunt, pejus emerunt. Vendiderunt negotiatoribus boni odoris, emerunt à proditoribus. Vendidit eum Judas, emerunt Iſmaëlitæ, qui ſignificantur Latina interpretatione, odio habentes Deum ſuum, ideoq; alibi viginti quinq; aureis, alibi triginta invenimus emtum Joſeph. Non enim omnibus una æſtimatione prævalet Chriſtus, ſed aliis minus, aliis amplius. Fides ementis incrementum eſt mercis. Religioſiori pretioſior eſt Deus, peccatori pretioſior Redemtor. Pluris & illi valet, qui plus habet gratiæ. Cui multa donata ſunt, pluris valet: quippe cui plus remiſſum eſt, plus diligit, ſicut de muliere illa peccatrice dixit Chriſtus. Interdum diverſitates pretii non ſolum quantitatis haberent, ſed etiam numeri expreſſionem: quale eſt illud: potuit hoc venundari denariis trecentis, quo numero non quantitatis, ſed ſignificatio crucis videtur expreſſa. Ita hic quoq; diverſitas vel viginti vel triginta aureorum vel argenteorum habet, vel geminatæ vel triplicatæ perfectionis indicium. Nam 25 aurei Jubilæi, qui eſt remiſſionis numerus, ſignificant pretioſiſſimam portionem. Sic Ambroſius, qui ſatis indicat, variâſſe codices, & quantum ad numerum pecuniæ, & quantum ad materiam ejus, continendo vel argenteos vel aureos, & vel viginti, vel viginti quinq; vel triginta.

59. Similia habet *Auguſtinus ſermone* 81. *de tempore*, ut ea mutuata eſſe ab Ambroſio non temerè credi queat. Mirum autem eſt, nec ſatis diſpici poteſt, quid ſecuti fuerint 72. Interpretes, qui hoc loco poſuerunt, Joſeph eſſe venditum viginti aureis, cum in Hebræo non ſint aurei, ſed argentei. Valet autem argenteus quatuor drachmas, aureus verò minimùm decem. Neq; tantum loco dicto, verum etiam infra cap. 45. Geneſis pro trecentis argenteis, ut eſt in Hebræo, poſuerunt 300. aureos.

60. Longiùs à veritate lectionis Hebrææ diſcedit *Ioſephus*

libro 1. *Antiquitat.* qui venditum dicit Joſeph viginti minis. Mina Hebraica pendebat ſexaginta Siclos, vel viginti quatuor nummos aureos. Sincera autem atq; integra lectio eſt, quam habet Scriptura Hebræa, in qua eſt, Joſeph eſſe venditũ viginti argẽteis, id eſt, octoginta drachmis argenteis, quæ faciunt octo nummos aureos. Putamus autem par fermè fuiſſe pondus & pretiũ drachmæ argenteæ, atq; eſt Julii Romani atq; Regalis Hiſpanici. Licet igitur venditio Joſeph figura fuerit Domini noſtri, diſpar tamen utriusq; venditionis pretium fuit. Siquidem Chriſtus triginta argenteis venditus eſt, quæ res nonnullos fefellit, exiſtimantes, quia figura debet congruere cum re figurata, Joſeph quoq; venditũ eſ-
„ ſe triginta argenteis, ſed Scriptura reclamat, nec eſt neceſſe,
„ quæ in figuram dicuntur, ad amuſſim omnia competere & qua-
„ drare in rem figuratam.

61. *Thomas Beaux Amis Carmelita, Theologus Pariſienſ. Commentar. in Evangelicam Harmoniam*, annotavit, quod viginti argentei, quorum in Geneſi fit mentio, ſic intelligendi ſint, ut triginta argenteis Judaicis æquivalerent. Viginti enim monetæ Iſmaëliticæ fuerunt majoris pretii, quam Judaicæ, computato ſcilicet argenteo Iſmaëlitico pro uno & ſemiargenteo Judaico. Sed unde hoc probet, non addit. Dicendum igitur videtur, quod minimè neceſſe ſit, ut dum in principali eſt conformitas, omnia illa, quæ in figura præceſſerunt, exactiſſimè etiam in rem competant figuratam. Filii Iſraël comederunt vetus Phaſe ad veſperam, ſed non eſt propterea neceſſe, ut nos figuræ hujus veritatem, id eſt, venerandum Euchariſtiæ Sacramentum eodem etiam tempore ſuſcipiamus. Et neq; ſine certa ratione Myſterii ita divina Providentia diſpoſuit, ut Joſeph 20. argenteis, Chriſtus *30.* venderetur.

62. Neq; enim, ait *Hieronymus, in cap. 26. Matthæi* pretioſior poterat eſſe ſervus quam Dominus.

63. Et ſecundum *Ambroſium libro de Ioſepho cap. 3.* Viginti aureis in V.T. venditur, triginta in Evangelio. Pretioſior enim typo veritas, largior gratia quam diſciplina, opimior lege præſentia, quia lex præmiſit adventum, legem adventus implevit.

64. Ru-

64. *Rupertus in Geneſin. libro* 8. vidit hac in re aliquod Myſterium. Notanda, inquiens, diligenter ſecundum diſtantiam perſonarum, differentia quoq; divinitùs prævíſa pretiorum. Binarius namq; & ternarius in deceno limite viginti & triginta faciunt. Ergò quantitas pretii quo Joſeph venundatus eſt, binarius, pretii verò quo emtus eſt Chriſtus, ternarius eſt. Et rectè, nam Joſeph, utpotè purus homo, ſolummodo ex anima conſtat & corpore: Chriſtus vero ex anima & corpore ſimul & veritate conſtat divinæ naturæ. Bene igitur illic denarius, hic autem pretii quantitas ternarius eſt.

65. *Paſchaſius Radbertus Corbejenſis, apud Antonium de Eſcobar & Mendoza in Evangel. Sanctor. Volum.* 1. *Lib.* 4. *cap.* 2. *Obſervatione* 4. *pag.* 281. Venundatus eſt in ſervum Joſeph, non juxta 72. triginta argenteis, ſed ſicut Hebraica ſe veritas habet, viginti; quia non poterat pretioſior eſſe ſervus Domino, qui tot argenteis emitur, quot annis peregrinatus eſt ad baptiſmum, licet Joſeph tot annorum fuiſſe legatur, quandò ſtetit in conſpectu Pharaonis. Quid autem valuerint triginta argentei, dubium eſt?

66. *Lyranus in Cap.* 26. *Matthæi quem* alii ſequuntur, docet, quod quilibet argenteorum horum valuerit decem nummos, ſive denarios uſuales, ſicq; conſequenter triginta hos argenteos effeciſſe ſummam trecentorum denariorum, ut manifeſtè fit multiplicanti per decem. Taxaverat autem Judas unguentum Mariæ Magdalenæ ad trecentos denarios, itaq; ſecundum Lyranum tantum per hos triginta argenteos recuperavit, quantum ex effuſione ipſius unguenti ſibi doluerat excidiſſe. Sed hujus ſententiæ fundamenta nulla apparent. Ad mores hæc tamen facit computandi ratio, quod avaritiâ excœcatus videre non potuit vitam Domini ac Magiſtri ſui pluris æſtimandam, quam unguentum (res equidem pretioſa, ſed inanimata,) ad honorem ipſius adhibitum. Quod inquam videre non poterat, tanti viri pretium cum decima parte æſtimationis unguenti multo minus eſſe conferendum.

67. *Ambroſius libro 3. de Spiritu Sancto cap. 18.* O Juda, proditor, unguentum paſſionis Dominicæ trecentis denariis æſtimas, & paſſionem ejus triginta denariis vendis. Dives in æſtimatione, vilis in ſcelere.

68. Videtur hic Judas acriori ironiâ excipiendus, quam *Iacobus Alemannus*, Chriſtianus equidem, ſed Judæis parentibus natus, ad quem venale habentem S. Joannis aureum ſimulacrum, quingentorum aureorum pretiô coëmendum, ſubridendo ita dicebat Alphonſus Rex: Non tu ſanè ineptus es, & majoribus tuis diſſimilis, diſcipuli & præcurſoris imaginem tanti æſtimans, cum illi Johannis Magiſtrum & Regem Judæorum, non niſi triginta argenteis vendiderint, ut refert *Panormitanus libro 1. de geſtis Alphonſi.* Et tu, O Juda, inſignis ſcilicet mercator, unguentum Chriſti paſſionem figurans, trecentis, ipſum verò Chriſtum æſtimans triginta. *Vide Scalam Purpuream Adriani Moerbecii, gradu primo, collatione 3. §. 10. pag. 286. Edit. Antverp. in fol. Anno 1634.*

69. *Maldonatus in Matthæi cap. 26. pag. 543. ſeq. Edit. Mogunt. in fol. pag. 543.* Credendum eſt, Matthæum hominem Hebræum & Hebraicè Evangelium ſcribentem de Hebraicâ pecunia locutum eſſe. Siclus autem argenteus, Francum unum Gallicum, id eſt viginti ſolidos argenteos pependit, obolus enim ſolido Gallico æqualis erat, & Siclus viginti habuit obolos. Erat Siclus quadridrachmus, una autem drachma quinq; ſolidos Gallicos, id eſt regalem unum Hiſpanicum continebat. Itaq; quatuor drachmæ viginti continebant ſolidos, qui Francus Gallicus, & libra Turonenſis appellatur. Quod ſi ita eſt, Chriſtus triginta Francis Gallicis, id eſt, decem nummis aureis ſolaribus venditus eſt, ut nunc quidem aurei, cum hæc ſcribimus, æſtimantur, quo tempore aureus tres valet Francos. Dicis, tam exiguo pretio ager non potuit emi in peregrinorum ſepulturam, uti Matthæi 27. 7. dicit. Reſpondetur, nunc fortaſſe non emi poſſe, cùm multò cariores res omnes ſunt, tunc verò potuiſſe, cùm viliores erant. Nam & Jeremias cap. 33. 9. legitur agrum emiſſe ſeptem ſtateribus &

decem

decem argenteis, quod multò minus erat pretium. Nam Stater quatuor habebat drachmas. Itaq; ſeptendecim Francis Jeremias agrum emit, vix ſex aureis nummis. Scriptor Scholaſticæ hiſtoriæ, quem vocant, & alii nonnulli vulgares autores ſine ullo teſtimonio aut probabili conjectura tradiderunt, triginta hos argenteos fuiſſe denarios trecentos, non alio argumento, quam quod conſentaneum ipſis videretur, ne Judas effuſi unguenti damnum faceret. Dixerat autem potuiſſe trecentis denariis vendi, quos cum furari non potuiſſet, ex Chriſti venditione voluerit, quaſi perdidiſſet, recuperare. Minus probabiliter etiam alii hos triginta argenteos triginta tantum denarios valuiſſe dicunt, quod ſoleret Judas decimam partem eorum quæ in loculos mittebantur, ſuffurari. Quidam per argenteos communes ſaltem denarios intelligunt, juxta quos ſumma vix ad quatuor florenos Germanicos (quorum quilibet unum ſupra viginti argenteos groſſos facit,) aſſurgit, quod nec avaritiæ Judæ, nec cupiditati Pōtificum, qua Chriſti traditionem deſiderabant, convenit. Alii triginta argenteos ad trecentos aureos vel etiam coronatos redigunt.

70. *Camerarius in libro de Græcorum & Latinorum numis dicit*, ſe ex Græcorum Commentariis didiciſſe, ſingula ἀργύρια idem valuiſſe ac Minam Atticam centenarium, hoc eſt centum drachmarum Atticarum. Juxta hunc calculum Chriſtus venditus fuiſſet trecentis coronatis Francicis, cum *Budæus* Minam Atticam decem coronatis Francicis æſtimet.

71. *Franciſcus Lucas Brugenſis in Evangelii Matth. 26. cap. p. m. 446. Edit. Antverp. in fol. An. 1606.* Et Baronius ibidem citatus, trecentorum aureorum ſummam hos triginta argenteos æquaſſe exiſtimant. Conjecturæ eorum hæ ſunt, I. ut Judas ſibi hac pecuniâ proſpicere poſſet, à Chriſto deinceps ſeparatus. II. Quia hac proditione reſarcire voluit damnum, quod ex unguenti effuſione ſe pati credebat. III. Ex eâ pecuniâ emtus eſt ager figuli ad ſepulturam peregrinorum. Erat hic ager, ait Baronius, ad annum Chriſti 34. num. 17. non tantum in ſuburbiis, quæ

teſte *Ioſepho libro* 8. *de Bello Iudaico cap*. 1. ſpecioſiſſima ac pretioſiſſima erant, ſed & cœteris ſuburbanis propinquior Hieroſolymis, ut qui inhæreret monti Sion, teſte *Hieronymo de locis Hebraicis*. His accedit, quod ille dictus habetur ager figuli, nempe nominatus ager, ac proinde non ignobilis, quem ſi velimus dictum eſſe agrum figuli, quod ibi figulina eſſet, indeq; ſuppeditaretur argilla ad vaſa fingenda, majoris fuiſſe pretii certum eſt. Rurſum etiam in agrorum emptionibus apud Hebræos fieri ſolitis, illud eſt obſervandum, omnes poſſeſſiones vendi ſolitas, usq; ad annum Jubilæi, ſic ſtatuente divina lege.

72. *Elias Thisbi ex Rabbinorum obſervatione docet*, nomen argenti in Pentateucho Moſaico uſurpari pro Siclo, in Prophetis pro libra, in hagiographis pro talento. Quia ergò hic locus Evangelii reſpondet vaticinio Zachariæ, quod Evangeliſta inferius cap. 27. v. 9. allegat, videtur per triginta argenteos intelligendas eſſe triginta argenti libras, cùm alias etiam Mina Attica proximè reſpondeat libræ Romanæ.

73. Porro *Epiphanius ſub finem libri de menſuris & ponderibus*, argenteum unum definit denariis quatuor & centum, qui itidem faciunt ferè argenti libram. Sed præter has ſententias communior & receptiſſima eſt, triginta hos argenteos quindecim ferè feciſſe Imperiales, ita ut pro argenteis communes Sicli, quorum quivis continet duas drachmas Atticas juxta noſtram monetam, dimidiam Imperialis partem, intelligantur. Si igitur per triginta argenteos communes Sicli triginta accipiantur, aſſurget ſumma ad ſeptem Imperiales cũ dimidio. Credibilius autem eſt, hic notari Siclos Sanctuarii communi duplo majores, quia Scriptura Sicli nomine abſolutè poſito Siclos Sanctuarii innuit, tum quia Pontifices hunc contractum de re, ut arbitrabantur, ſacrâ, cum Juda inierunt: pro qua ſententia confirmata plures rationes adducit.

74. *Matthæus Hoſtus libro* 4. *rei nummariæ* veteris, cap. 5. Ergo triginta argentei faciunt quindecim Imperiales. Probatur hæc æſtimatio non ſolùm ex perpetuo ſcripturæ uſu, ſed etiam ex eo, quod *Origenes Tractatu* 35. in Matth.

75. *Euſebius*

75. *Euſebius Libro* 10. *Demonſtrat. Evangelicar. cap.* 4. Pro triginta argenteis Judæ datis ponit triginta ſtateres. Stater autem, ſive Siclus habet quatuor drachmas, inquit *Hieronymus in cap.* 4. *Ezech.* quas dimidium Imperialem noſtræ monetæ conficere, paulò ante monuimus.

76. *Budæus in Libro de Aſſe* dicit ſe Pariſiis in æde D. Johannis vidiſſe argenteum unum ex illius, quibus Chriſtus fuit venditus, qui fuerit pondere didrachmi, qua ratione per argenteos hic intelligendi eſſent Sicli communes, non autem Sicli Sanctuarii: quantum autem fidei illis reliquiis tribuendum ſit, nemini amplius ignotum aut dubium. Ad Argumenta contrariæ partis reſponderi poteſt, *Primò*, quamvis avaritia Judæ ſuſpicionem præbeat, auctum ab eo fuiſſe proditionis pretium, quod poſtulabat, tamen cum Pontifices & Magiſtratus ipſi quoq; avaritiæ fuerint immerſi, Matthæi 23.14. Lucæ 16.14. non ideò eſt veriſimile, quod tam ingentem pecuniæ ſummam ab ipſis impetraverit. *Secundò*, trecentorum denariorum pretium, quo unguentum ſuper Chriſtum effuſum æſtimatur, ad triginta Imperiales cum dimidio à plerisq; redigitur, nec fuit Judæ animus id totum intervertere, ſed partem duntaxat ex eo ſurripere. *Tertiò*, Jeremiæ 23.v.9. ager non malus ſeptendecim Siclis emitur. *Quarto*, quod Joſephus Patriarcha viginti minis à fratribus ſuis venditus apud Joſephum Hiſtoricum memoratur, fortè originem ex ſeptuaginta Interpretum verſione, quæ pro argenteis, quorũ in Hebræo fit mentio, ſubſtituit χρυσοῦς, aureos. *Quintò*, commentũ Rabbinicũ de diverſa ſignificatione argentei in Moſe, Prophetis & Hagiographis, ex multis exemplis falſitatis convincitur à Caſaubono, Exercitation. contra Baronium. p. 455. *Sextò*, Epiphanii locus obſcurus eſt, quem *Cornarius* p. 1078. ſic reddidit: Argenteus excuſus eſt ab initio numiſma, hoc autem ex Aſſariis excuſum eſt. Ajunt Abrahamum in Chananæam formam ejus intuliſſe. *Porrò* ex partibus centum viginti quinq; talenti eſt libra una, quæ verba poſtrema non ad argenteum, ſed ad talentum, cujus ante mentionem fecerat, referenda. Nullo igitur argumento firmo probari

poteſt,

poteſt pretium triginta argenteorum horum aſſurgere ad trecentos ducatos vel aureos : ſed fuit vile & exiguum, unde Zacharias cap.11.v.13. εἰρωνικῶς vocat decorum pretium. Vide B. Gerhardi harmoniam Evangelicam cap. 167.

78. *Origenes Comment. in Lib. Pſalm. Lib. 4. pag. 503.* Sicut Judas Chriſtum triginta argenteis vendidit, ita ipſi maledicitur triginta maledictionibus, reſpondentibus totidem argenteis.

TITULUS VIII.

INgratus Judas ex communi Theologorum ſententia celebrationi ſacratiſſimæ Euchariſtiæ interfuit, illâ tamen indignè uſus mancipium Diaboli evaſit, ea propter minus ritè communicantes Judæ imitatores jure merito appellantur.

79. *Lucas cap. 22.* evidentiſſimè, ut *Auguſtinus ſuper cap. 13. Iohannis* ait, demonſtrat Judam interfuiſſe inſtitutioni Sacramenti, cum enim expoſuiſſet inſtitutionem Sacramenti à Chriſto factam, ſubdit Lucas ejus verba : *Ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.* Si autem interfuit inſtitutioni, Ergò & ipſum Sacramentum accepit. Matthæus enim cap. 24. narrat, Dominum, cùm præberet Sacramentum ſanguinis ſui, dixiſſe : *Bibite ex hoc omnes, & omnes bibiſſe*, Marcus confirmat cap. 14. Notum quidem eſt Matthæum & Marcum in illis locis denunciationem proditionis Chriſti narrare ante inſtitutionem Euchariſtiæ, ut neceſsè ſit, vel ipſos narrâſſe id ante rem geſtam per anticipationem, vel Lucam narrâſſe poſt rem geſtam per recapitulationem. Accepiſſe illum probant paſſim ſancti Eccleſiæ Doctores.

80. *Chryſoſtomus homiliâ de Proditore, Tomo 3. Oper.* Cum manducarent ac biberent, *accepit Ieſus panem ac fregit, & dixit : Hoc eſt corpus meum, quod pro vobis datur. Et iterum accepit calicem & dixit : Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effunditur in remiſſionem peccatorum* : & præſens erat Judas, dicente Chriſto : *Iſte eſt ſanguis.* O Chriſti miſericordia! O Judæ dementia! Judas Chriſtum triginta argenteis paciſcebatur, ut venderet Judæis. Chriſtus ei

ſangui-

ſanguinem, quem vendiderat, offerebat, ut haberet remiſſionem peccatorum, ſi tamen impius exiſtere noluiſſet. Adfuit enim tunc Judas, & illius ſacrificii communicationem accipet.

81. *Et homilia* 83. *in Matthaum*, *Tom.* 2. O cœcitatem proditoris! qui cum ineffabilibus myſteriis communicâſſet, idem permanſit, & divinæ menſæ particeps in melius mutari noluit, ſed peccatũ ejus ita magis auctum eſt, qui tali animo myſteriis ſuſceptis, nec timore, nec beneficio, nec honore melior factus eſt.

82. *Cyprianus Carthaginienſis Epiſcopus*; *de Cœna Domini p. m.* 50. *Edit. in fol. Anno* 1593. Ubi Judæ ſacrum cibum mens perfida tetigit, & ſceleratum os panis ſanctificatus intravit, parricidalis animus vim tanti Sacramenti non ſuſtinens, quaſi palea exſufflatus eſt, & præceps cucurrit & proditionem & pretium ad deſperationem & laqueum.

83. *Cyrillus Hieroſolymitanus*, *Catecheſi* 13. *Illuminatorum p. m.* 123. Prodiderat Judas improbus Dominum, nuperq; exiens à menſa, & bibens poculum benedictionis, pro ſalutari potu ſanguinem juſti effundere volens, qui panes ejus comedebat, magnificavit ſuper illum ſupplantationem. Paulo ante manus benedictionem recipiebat, & mox argento proditionis mortem Magiſtro ſuo conciliavit.

84. *Hieronymus libro* 2. *contra Iovinianum*: Qui indignè manducat corpus & bibit ſanguinem Domini, reus eſt corporis & ſanguinis Chriſti. Numquid quia Judas de eodem calice Domini bibit, de quo & cœteri Apoſtoli, unius cum illis erat meriti?

85. *Auguſtinus in Enarrat. Pſalmi* 10. *Tom.* 8. *Oper. pag.* 30. Chriſtus traditorem ſuum tantâ patientiâ pertulit, ut ei primam Euchariſtiam confectam manibus ſuis & ore ſuo commendatam ſicut cœteris Apoſtolis tradidit.

86. Et *Epiſt.* 163. *de Concordiâ ſarciendâ*, *Tom.* 2. *Oper. pag.* 283. Traditorem ſuum qui jam pretium ejus acceperat, usq; ad ultimum pacis oſculum, inter innocentes ſecum eſſe perpeſſus eſt. Quibus non tacuit eſſe inter illos tanti ſceleris hominem, &

tamen primum Sacramentum corporis & ſanguinis ſui, nondum illo excluſo communiter omnibus dedit. *Confer Tom. 9. Oper. Tractat. 26. In Iohann. cap. 6. p. m. 33. & Tractat. 6. in Iohan. pag. 23.*

87. *Victor Antiochenus ad cap. 14. Evangeliſtæ Marci Tomo 4. Bb. Pp. edit. Anno* 1618. *Colon. pag.* 330. Inſinuat Evangeliſta Judam tametſi divinorum myſteriorum participem effectum, ſui ſemper ſimilem manſiſſe, hoc eſt, tremendæ illius menſæ cibo refectum, nihil prorſus mutatum, aut emendatum eſſe, verum in ſua nequitiâ & avaritiâ obſtinatè usq; perſtitiſſe. Johannes poſt acceptam buccellam Satanam in illum intraviſſe ſcribit, at hoc ea de cauſa non contigit, quod Satanas acceptum Chriſti corpus nihili duceret, aut contemneret, ſed quod impudentem proditoris auſum impunè abire non vellet. Dominus autem licet omnium conſiliorum Judæ gnarus eſſet, attamen à Sacramenti ſui acceſſu illum non prohibuit. Cur ita? nempe ut hinc diſcas, nihil eorum prætermiſiſſe, quæ eum ad ſanam mentem ducere quoquo modo poterant.

88. *Marcus Vigerius Cardinalis de præcipuis incarnati verbi myſteriis, Decachordo Chriſtiano, chorda* 7. *cap.* 43. *pag.* 219. *edit. Duacenſis. Anno* 1616. 4to. *per Richardum Gibbonum.* Judas indignè S. Euchariſtiam ſumſerat, ideo non ſine cauſa mox poſt buccellam de manu Salvatoris ſumtam intravit in eum Satanas, ut exequeretur ſententiam damnationis, quam impurus ille & ingratus conviva per ſuam nequitiam juſto judicio juſtè ſubierat. Habet præ cæteris ingratitudo hoc peſſimum, ut à bono benè donatum vertat in perniciem accipientis &c. Sunt tamen qui Judam ante porrectum Euchariſtiæ Sacramentum exiviſſe æſtiment. Sane Johannes quiddam ejusmodi ſubindicare videtur. Dicunt hi, nequaquam decuiſſe ut cœdis Chriſti miniſter ſalutaris communionis Symbolum acciperet. Addunt iidem Chriſtum cœtera omnia æquanimiter toleráſſe, hoc verò tantum piaculum neutiquam permittere voluiſſe.

89. *Paſchaſius Ratbertus Abbas Corbejenſis, Tomo 9. Bb. Pp. parte I.*

te 1. *pag.* 133. *de corpore & ſanguine Domini cap.* 18. Judas in figurâ omnium malorum ad percipiendum Sacramentum admittitur. Nam ſi poſt reſurrectionem fieret, jam Judas cum S. Apoſtolis communicare non poſſet, quia judicio æterno jam damnatus erat.

90. *Leo, Sermone tertio de Paſſione Domini cum Iuda loquens*: Dum tuam conſcientiam tot Domini miracula & tot dona torquerent, illa ſaltem tè à præcipitio tuo Sacramenta revocâſſent, quæ in Paſchali cœnâ, jam de perfidiâ tuâ ſigno divinæ ſcientiæ detectus, acceperas. Cur de ejus bonitate diffidis, qui te à ſui corporis & ſanguinis communione non repulit?

91. *Algerus in libro de Sacramentis corporis & ſanguinis Domini, Tomo* 12. *Bb. Pp. cap.* 21. *pag.* 431. Quum malos corpus Chriſti verè, ipſumq; Judam à ſummo Sacerdote Chriſto cum cœteris Apoſtolis accepiſſe Sancti teſtentur, adſtructum etiam videtur non eſſe nobis noxium, ſi à nobis, vel nobiſcum mali malè ſumant Sacramenta: cùm Judas ab ipſo Chriſto cum cæteris Apoſtolis acceperit: nec etiam à pravis minus verè confici ipſa Sacramenta, cum ipſe proditor tanti officii miniſterium à ſummo Pontifice accipiens cum cœteris, hoc facilè in mei commemorationenem audierit.

92. *Eugenius Papa decretum ſanxit extr. de offic. ordin. C. Sacerdos ubi ſtatuens*: Reum cujus peccatum eſt occultum, non poſſe à communione reſecari, exemplo Judæ, quem Chriſtus ſuo corpore conſecrato donavit, ceu réfert *Angelus de Pas, in Comment. ſuper Marci cap.* 14. *Libro* 14. *cap.* 22. *pag.* 672.

93. *Theophylactus in cap. Matthæi* 26. *pag.* 67. *Edit. Baſil in fol. Anno* 1570. exponens illud, bibite ex hoc omnes: Pro multis autem dicit effundi, hoc eſt, pro omnibus, ſunt enim & omnes multi. Quare autem ſupra quidem non dixit: accipite comedite omnes. Sunt, qui dicant, propter Judam hoc dictum. Judas enim panem accepit, & non comedit, ſed occultavit, ut monſtraret Judæis quod panem ſuum corpus ſuum vocaret Jeſus; poculum autem invitus bibit, cùm non poſſet ocultare. Propterea hoc

loco dicebat, bibite omnes. Atq; allegati hactenus ſcriptores Judam communicaſſe perſpicè aſſerunt. Pauci quidam negativam ſententiam defendere volunt, obſcuris nonnullorum teſtimoniis ſtipati.

94. Huc trahunt locum ex *Dionyſio Areopagita*, quando affirmat *in Eccleſiaſtica Hierarchia cap.3. de communione in contemplat. p.m.285.* Edit. Antverp. in fol. Anno 1634. Chriſtum Euchariſtiæ auctorem juſtiſſime exſortem facere eum, qui non ſanctè atq; ad imitationem ſui ſacro convivio intereſſet. Quæ tamen ſententia manifeſtis verbis de Juda nihil innuit.

95. *S. Maximus* equidem in Scholiis, pag. 306. ex Dionyſii verbis probabili quadam conjecturâ id colligit, cujus verba hæc ſunt: Ex iis rectè quis inferat, Chriſtum poſt Judæ à Cœna egreſſionem diſcipulis ſuis myſterium tradidiſſe, ut qui iis dignus non erat.

69. *Georgius Pachymeres*, *pag. 317.* locum Dionyſii aliter explicat, putans, quod Chriſtus quidem Judæ tradiderit myſticum panem & calicem, myſteria verò ſolis diſcipulis communicâri poſt Judæ diſceſſum. Verba ejus ſic habent: Excludit & ſegregat juſtiſſimè Judam, qui non ſanctè convivio interfuerat, nam cùm illum myſtici panis & vini participem feciſſet, myſteria diſcipulis, poſtquam ille è cœnâ diſceſſit, ſolis tradidit, cùm iis indignus eſſet Judas. Cur igitur Judam arcet à divinis myſteriis, qui ſimul cœnaverat? Etenim docet, quod non ſatis eſt tantum corporaliter adeſſe, & convivium celebrare, non enim hoc cum communione habet ſimilitudinem, ſed oportet intellectu & mente adeſſe.

97. Verùm meritò hic cum *Carolo Bovio Epiſcopo Oſtunenſi in Scholiis ad Clementis Conſtitutiones pag.* 144. quærere quis poteſt à Georgio, quæ tandem fuerint myſteria ſolis Apoſtolis extra Judam credita, cum prius ſimul panem & vinum ſumſiſſent. Si reſponderet, fuiſſe Sacramenti effectum & ſpiritualem manducationem; rurſus ſcire vellem ab eo, quid opus erat, ut propterea

Judas

Judas abeſſet ? Quod ſi myſteriorum traditionem putat ipſam Euchariſtiæ inſtitutionem, jam hoc Scripturæ adverſatur conjungenti Euchariſtiæ inſtitutionem, cum ejus diſpenſatione. Sumens panem fregit & dixit: accipite & manducate, hoc facite &c. Itaq; magnæ tenebræ ſunt, non modo in Dionyſii ſed etiam in Paraphraſtis ſui verbis, ut certi inde aliquid ſatis firmiter vix erui poſſit.

98. *Clemens libro 5. Conſtitution. Apoſtolic. cap. 16. Edit. Venetæ in 4to, Anno 1563. pag. 69.* Sic loquentibus Apoſtolis, cum antitypa myſteria pretioſi corporis & ſanguinis ſui nobis tradidiſſet, quibus non aderat Judas, exiit ad montem olivarum prope torrentem Cedron. *Idem* eodem libro *cap. 17.* repetit. At verò pleriq; Doctorum hoc opus, Clementis nomen quod gerit, parvi pendunt, cum de certo ejus autore nondum conſtet, ac multa in eo ſint partim dubia & incerta, partim falſa, quæ ſane fidem operis elevant autoritatemq; deſtruunt. *Vide Pererium Diſput. 33. in cap. 11. Iohannis pag. 49. Iohan. Maldonatum in Matthæi cap. 5. 49.*

99. *Rupertus Tuitienſis* in tribus locis pro negativâ ſententiâ pugnat. Primò quidem *Libro 10. de gloria & honore filii hominis, in Matthæi cap. 26. Tom. 2. Oper. pag. 68. Edit. Colon. in fol. Anno* 1602. dum illud exponit: *Veſpere autem facto diſcumbebat cum XII.* Et *lib. 7. in Evangel. Iohan.* exponens illud cap. 7. *Nunquid & vos vultis abire? pag. 215. Tom. 2.* Nec non *Lib. 11. in Iohan. cap. 13. pag. 287.* explicans illud; *Poſt buccellam introivit in eum Sathanas.* ubi addit: Sciendum verò eſt, quia ſicut & ante nos dictum eſt, ſi poſt buccellam continuò Judas exivit, ſicut paulò poſt Evangeliſta dicit, procul dubio nequaquam diſcipulis tunc interfuit, quando Dominus noſter Sacramentum illis corporis & ſanguinis diſtribuit. Nec enim vel ille panis intinctus, quem Judæ porrexit, corpus ejus fuit, vel catinus ille, in quo traditor manum cum illo intingebat, calix ſanguinis ejus extitit, nec ante hanc cœnam Paſchæ veteris Sacramentum corporis & ſanguinis ſui diſcipulis tradidit, ſed poſtquam cœnavit.

Quod cùm cœteri Evangeliſtæ apertiſſimè dicant, ſolus Lucas aliter dixiſſe viſus eſt, quia videlicet verba, quæ in priori cœnâ Dominus de traditore ſuo dixit, idem Lucas ſic præpoſteravit, ut priorem Paſchæ cœnam & ſequentem Dominici corporis & ſanguinis conſecrationem narrando conjungeret, & tunc demum verba, quæ in utroq; convivio dicta ſunt, continuaret.

100. *Hilarius Pictavienſis in Matthæum, capite trigeſimo, pag. 326. Edit. Baſil. in fol. Anno* 1570. Sine eo (Juda) paſcha accepto calice & fracto pane conficitur. Dignus enim æternorum Sacramentorum communione non fuerat. Pauci illi ſcriptores ſuperiùs allegatorum fidem infringere minimè valent. Confer *Petrum Creſpetium in ſumma Catholicæ fidei, pag. 519. Edit. Lugdunenſis in fol. Anno* 1598. Accedit ultimò, minimè fuiſſe conveniens, ut Chriſtus Judam occultum peccatorem, ſine accuſatore & ſine peccati ejus evidenti probatione, à S. Myſteriorum communione arceret, admiſſis ad eam reliquis Apoſtolis, ne ſcilicet ea ex re prælati Eccleſiæ ſumerent Exemplum, & animum ſimilia faciendi, & ne Judas exinde vehementer exaſperatus, peccandi occaſionem arriperet. Cœterùm indignè ad menſam Dominicam hoſpites Judæ ſimiles reputantur.

101. *Auguſtinus in Pſalm.* 142. Accepit buccellas Judas, & introivit in eum Satanas; quàm multos Judas Diabolus implet indignè accipientes buccellam ad judicium ſuum, qui enim manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit. Semel Judas tradidit, ſemel crucifixerunt ejus hoſtes, indigni ſuſceptores quotidie Chriſtum produnt, quotidie crucifigunt.

102. Ut verè *Tertullianus* exclamet *libro de idololatria cap.* 7. Proh ſcelus! ſemel Judæi Chriſto manus intulerunt, iſti quotidie corpus ejus laceſſunt. O manus præcidendæ! Viderunt jam an per ſimilitudinem dictum ſit, *Si te manus tua ſcandalizat, amputa eam*! quæ magis amputandæ, quam in quibus corpus Domini ſcandalizatur?

103. *Chryſoſtomus homilia de Baptiſmo Chriſti.* Quandò ultimæ cœnæ communicavit Judas nocte illa poſtremâ, cæteris omnibus

nibus recumbentibus ipſe proripiens exceſſit. Illum imitantur & iſti, qui ante ultimam gratiarum actionem diſcedunt, niſi enim exiiſſet ille, proditor factus non eſſet. Niſi condiſcipulos deſeruiſſet, non periiſſet; niſi ſe ipſum extra ovile proripuiſſet, non eum lupus ſolum offendiſſet, atq; devorâſſet. Niſi ſe ipſum à paſtore ſegregâſſet, belluæ præda factus non eſſet. Idcircò nimirum, ille cum Judæis, iſti cum Domino hymnô dictô exierunt.

104. *Auguſtinus tractatu 6. in Iohann.* Num mala erat buccella, quæ tradita eſt Judæ à Domino? abſit; Medicum dare venenum. Salutem Medicus dedit, ſed indignè accipiendo ad judicium accepit, quia non pacatus accepit.

105. Venerabilis Beda de Euchariſtiæ Sacramento agens, exemplum adducit Judæ his verbis: Sicut Judas cui bucellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, ſed malè accipiendo locum in ſe Diabolo præbuit: ſic indignè quisq; ſumens Dominicũ Sacramentum, non efficit, ut, quia ipſe malus eſt, malum ſit. Chriſtus Redemptor noſter S. Brigittæ rationem revelavit, Revel. S. l. 2. cap. 2. n. 3. cur nonnunquam indignos ad hanc menſam accedere permittat: ſicut, inquit, in humanitate mea & boni & mali tetigerunt me, ad oſtendendam veram humanitatem & patientiæ humilitatem; ſic & boni & mali comedunt me in altari, boni ad majorem perfectionem, mali autem ne credant ſe eſſe damnatos ex eo, quod poſſunt hoc corpore meo ſumpto ſi volunt, perſonaliter mutare voluntatem & converti. H. I. Hoc tamen rarò accidit ut videtur in Juda, quem licet benigniſſimus Dominus tot diverſis modis ad reſipiſcentiam invitâſſet, præcipue vero per oſculum in horto ab eo receptum, & per amabiliſſimum amici nomen ei impoſitum, nihilominus plus quàm unquam in obſtinatione & deſperatione ſua perſeveravit.

106. *S. Bernhardus de hac materiâ in ſermone quodam de ultimâ cœnâ Domini,* differentiam inter S. Petrũ & Judam, qui ſimul ejusdem menſæ Euchariſticæ comenſales fuerunt, ponderans inquit: De uno pane conſecrato Petrus & Judas accepit, bonus in vitam, peſſimus in pœnam; totum usq; adhuc in Eccleſia completur in

Sacra-

Sacramento altaris, bonis quidem in bonum ſumentibus, canibus verò & immundis non ſic. Canes ſunt qui irreverenter accedunt, & ideò judicati abſcedunt. Deniq; Judæ in recipiendo Chriſti corpore indignitate circumſtantialiter examinata gravitatem oſtendit communionis ſacrilegæ, apud *Ioſeph. Manſium Congregat. Oratorii Romani Presbyterum Tom. 2. Bibliothecæ Moralis Prædicabilis, Tractatu 26. diſcurſu 39. pag. 293. ſeq. Edit. Mogunt. in fol.*

107. *Dionyſius Carthuſianus ſermone, Quomodo Sacramentum altaris ſit ſuſcipiendum?* Tales ſunt ſocii Judæ proditoris, de quo in Johanne legitur: Poſt buccellam introivit in eum Satanas. Nam & ante in eum intravit, ſed quia corpus Chriſti indignè accepit, magis poſſedit eum Diabolus. Eandem theſin Theologi Lutherani firmiter tenent, Vid. Gerhard. Loc. Comm. Tom. 5. de Cœna Domini. Reformati autem communiter negativam tuentur. Inter illos, qui Judam communioni S. Euchariſtiæ interfuiſſe negant, nomen quoq; ſuum profitetur Wilhelmus Klebitius, cujus de hoc argumento peculiaris Diſſertatio benevolo Lectori propiis Auctoris verbis exhibetur.

108. De buccellâ intinctâ quam comedit Judas proditor, diſceptatur, an fuerit panis Euchariſtiæ? Præcipuum quod hic quæritur, conſiſtit in eo, An Judas interfuerit Euchariſtiæ cum reliquis Apoſtolis, vel An exierit ante inſtitutam à Chriſto Euchariſtiam. Ut autem hoc dexterius explicari poſſit, ordine quædam hic conſideranda ſunt. Videlicet primo, quod Chriſtus ea nocte Euchariſtiam inſtituerit, qua cum diſcipulis comedit agnum Paſchalem, Matth. 26. & Marc. 14. Secundò notandum eſt, eſum agni Paſchalis præceſſiſſe inſtitutionem Euchariſtiæ, Matth. 26. & Marc. 14. & buccellam intinctam diligenter diſcernendam eſſe à pane Euchariſtiæ: nam buccella intincta quam comedit Judas non fuit panis Euchariſtiæ, ſed fuit panis agni Paſchalis. Nullus enim Evangeliſta ait, panem Euchariſtiæ fuiſſe intinctum, quia de hoc pane dicunt Evangeliſtæ *fregit & dedit*, non inquiunt, *fregit & intinxit*, Auguſtinus Tractat. 62. in Johann. ait:

ait, illos *negligenter legere, qui per buccellam intinctam intelligunt panem Euchariſtiæ.* Idem Auguſtinus ſentit per *buccellam intinctam* ſignificatam fictionem, quia non omnia quæ tinguntur, abluuntur. Inepta igitur eſt opinio illorum qui per *buccellam intinctam* putant ſignificatam hoſtiam quam intingit in calice ſacrificulus, ſicuti legitur in Gloſſa ordinaria, quia nimirum intincta ſint dulciora. Eccleſia quoq; reprehendit conſuetudinem illorum qui panem intinctum dederunt communicantibus. Omnes Evangeliſtæ ferè conſentiunt quod Judas indicarit panem Euchariſtiæ. Poſtea diligenter obſervari debet, quod poſt ſumtam offulam Satan ſit ingreſſus in Judam, Joh. 13. & quod Chriſtus dixerit, *quod vis facere, fac citò*; & quod Judas ſtatim exierit, neq; ullam Evangeliſtam narrare Judam ab illo egreſſu reverſum fuiſſe ante inſtitutionem Euchariſtiæ: an cogitabimus Chriſtum fruſtra dixiſſe, quod vis facere, fac citò. Theophylactus certè ex his verbis hanc admonitionem colligit, ut infideles maturè ſegregemus antequam inchoetur Communio. Et ex hac obſervatione colligit Wolffgangus Muſculus etiam Theophylactum ejus fuiſſe ſententiæ, quod Judas exierit ante Euchariſtiam. Hilarius ſic argumentatur: *Chriſtus finita cœnâ prædixit ſe cum diſcipulis ſuis bibiturum de fructu vitis in regno patris ſui; Atqui cum Iuda non bibit de fructu vitis in regno patris ſui; Ergò Iudas non interfuit.* Et etiamſi cœteri Evangeliſtæ non expreſſe mentionem faciant quando exiverit Judas, tamen in ſubſequentibus ſatis indicant, Judam ſtatim poſt eſum agni Paſchalis egreſſum eſſe. Quia nimirum poſtea narravit, quod Chriſtus dixerit diſcipulis, *hac nocte vos omnes offendemini*, quæ verba non erant dicta Judæ. Etiam Paulus 1. Cor. 11. nullam Judæ mentionem facit. Confirmavi buccellam intinctam non fuiſſe panem Euchariſtiæ, ſed Panem agni Paſchalis: demonſtravi eſum agni præceſſiſſe Synaxin: oſtendi ſumptâ buccellâ Judam ſtatim egreſſum: ex his conſequi manifeſtiſſimè ſpero, Judam proditorem Euchariſtiæ non interfuiſſe. Neq; enim ullum dicturum exiſtimo, quod Apoſtoli poſt panem Euchariſtiæ comederint alium panem intinctum, cum Evangeliſtæ luculenter narrent, Chri-

ſtum poſt ſumptam Apoſtolis Euchariſtiam ſtatim concionem habuiſſe, & quod hymnum cecinerint. Confirmatâ ſic propoſitione, nunc reſtat ut argumenta partis adverſæ examinemus.

Argumentum I.

109. Evangeliſtæ dicunt, quod omnes duodecim Apoſtoli menſæ accubuerint; Ergo & Judas menſæ aſſedit. Reſp. Hoc narrant Evangeliſtæ de convivio agni Paſchalis, quod præceſſit eſum Euchariſtiæ. Nam omnes ſimul aſſederunt menſæ, ſed non omnes ſimul ſurrexerunt de menſa; quod inde ſaltem manifeſtum eſt, quia quando Chriſtus exiguo tempore fuit in horto, venit Judas cum cohorte, tribuno, principibus ſacerdotum, magiſtratu, ſenioribus templi, Scribis & miniſtris, cum facibus, gladiis & fuſtibus, Matth. 26. Marc. 14. Johan. 18. Et quia talem exercitum tam cito colligere non potuit, neceſſario ſequitur, Judam proditorem multò citiùs ſurrexiſſe de menſa quam reliquos Apoſtolos: *Et euntibus ſe cum diſcipulis in hortum dixit Chriſtus, hodie vos omnes offendimini*, quod ad Judam referri profectò nequit.

Argumentum II.

110. Judas interfuit lotioni pedum, & lotio pedum ſubſecute eſt Euchariſtiam: Ergò Judas etiam interfuit Euchariſtiæ; quia Johannes cap. 13. ait quod factâ cœnâ ſurrexerit Chriſtus ut lavaret diſcipulis pedes. ℞. Solutio argumenti conſiſtit in participio *facta*. Hic primo notandum eſt, codices variare. Nam Eraſmus legit: γενομένȣ δείπνȣ *cum fieret cœna*, in præſenti; alii codices legunt: γενομένȣ δείπνȣ factâ cœnâ. Atq; Auguſtinus, teſte Eraſmo, hoc non de peracta cœna, ſed de cœna inchoata exponit, ſicuti in illis phraſibus enallage temporis eſt, *factus eſt dies primus & ſecundus*, etiamſi nondum conſummatus ſit dies. Oſiander quoq; in Harmonia ſua de cœna inchoata hæc verba intelligit, & ait, Judæis uſitatam tunc fuiſſe lotionem pedum, ſicut jam multis in locis odorâ aquâ convivæ ad accubitum menſæ invitantur. Hæc expoſitio placet etiam Eraſmo. Etiam Papiſtæ non negant eſum Euchariſtiæ ſecutum eſſe, poſt lotionem pedum.

Nam

Nam illi Sacramentum lotionis prius celebrant ante Communionis diem. Petrus Comeſtor recenſet, quod quidam exiſtimarint lotionem pedum fuiſſe celebratam, non in nocte ultimæ cœnæ, ſed alia quadam nocte priori, quia Johannes ait 13. cap. ante feſtum factam pedum lotionem. Et agnum Paſchalem manducatum dicunt alii Evangeliſtæ primo die feſti. Verum diligentes interpretes oſtenderunt terminis illis, *primo die feſti, & ante feſtum*, idem tempus denotari. Theodorus Beza ait, *plurima & meliora exemplaria habere aoriſtum ſecundum*, ideoq; finita cœna agni Paſchalis Chriſtum ſurrexiſſe ſentit, de menſa ad lotionem pedum; quod etſi veriſimile videatur, tamen ſententiæ meæ principali nihil adverſatur. Atq; tunc videtur hic fuiſſe rerum geſtarum in ultima nocte ordo: 1. Eſus agni Paſchalis, 2. Lotio pedum, 3. Porrectio buccellæ intinctæ, 4. Egreſſus Judæ, 5. Inſtitutio Euchariſtiæ. 6. Concio, 7. Hymnus, 8. Precatio in horto. Verum cùm Johannes poſt lotionem faciat mentionem buccellæ intinctæ, veriſimilius videtur, Eſum Agni ſecutum eſſe poſt lotionem pedum. Si quis velit contendere Johannem per verba illa, *factâ cœnâ*, intelligere Euchariſtiam, tunc narrationem Johannis contrariam faciet narrationi aliorum Evangeliſtarum, qui omnes dicunt eſum agni Paſchalis præceſiſſe Euchariſtiam.

Argumentum III.

III. Evangeliſta Lucas, quem omnes Scriptores fatentur eſſe Hiſtoricum, monſtratum fuiſſe dicit proditorem à Chriſto poſt finitam Euchariſtiam. Ergò Judas interfuit Euchariſtiæ. ℞. Argumentum hoc ſolvi poterit ex regula quam docet Auguſtinus quæſt. 92. ſuper N. Teſtamentum, ubi inquit, *multa noviſſima ordinari quæ antea facta probantur*. Clariſſimus Vir Wolffgangus Muſculus, in Locis ſuis per hanc regulam exponit narrationem Lucæ. Hæc regula pulcre declarari poteſt per Evangeliſtam Marcum, qui ait, Chriſtum hæc verba, hic eſt ſanguis meus, locutum poſtquam biberint ex calice: verum cùm alii Evangeliſtæ dicant Chriſtum hæc verba enunciaſſe antequam biberint ex calice, non dubitamus Marcum ea narraſſe poſterius, quæ erant facta

 prius.

prius. Sic cùm alii Evangeliſtæ narrent Judam demonſtratum à Chriſto ante inſtitutionem Euchariſtiæ, & cum Lucas iſtud dicat factum poſt Euchariſtiam, non dubitare debemus à Luca illa poſterius recenſeri quæ prius facta fuere. Eraſmus in narratione illa Marci hanc regulam admittit. Quomodo igitur non potius locum habebit in hac Lucæ narratione? Lucas in Exordio Evangelii ſui ait, quod Evangelium ſuum acceperit ab iis qui fuerunt miniſtri & inſpectores ſermonis, ideoq; tutiſſimum eſt Lucam exponere per alios Evangeliſtas, qui præſentes fuere. Nam Lucas (ut Johannes & Matthæus) non interfuit Euchariſtiæ. Quod nequaquam ſic accipi volo, quaſi Lucæ auctoritatem extenuare oporteat. Nam expoſitio unius Evangeliſtæ per alium, non extenuatio, ſed declaratio dici debet. Qui verba unius teſtis per verba teſtium duorum declarat, ille teſtis unius auctoritatem nequaquam elevat, ſed potius æqualem auctoritati aliorum conſtituit. Rupertus quoq; Abbas Tuitienſis cauſam adfert, quare Lucas continuâ ſerie narraverit eſum agni, & Euchariſtiæ inſtitutionem, quia videlicet ſolus Lucas mentionem facit deſiderii illius, quo Chriſtus deſideraverit Paſcha comedere cum diſcipulis ſuis; & propter hujus deſiderii completionem ait Lucam continuâ ſerie conjunxiſſe deſcriptionem agni Paſchalis & inſtitutionem Euchariſtiæ. Et frequens hoc eſt Hiſtoriographis, ut res principales conjunctim narrent, & rem minus principalem poſtremò recitent, etiamſi ordine temporis præceſſerit. Et alias à Luca ſeriem ordinis neglectam eſſe ex narratione tentationis Chriſti conſtat. Nam quando Matthæus cap. 4. tentationem adorationis in fine collocat, Lucas tentationem de præcipitatione è pinnaculo templi in fine ponit; cumq; utriq; conſentientes dicant Diabolum poſt tentationem de adoratione reliquiſſe Chriſtum, liquidò apparet ordinem non obſervatum à Luca. Et in narratione de rebus geſtis in ultima nocte Lucas etiam in aliis diſcrepat à reliquis Evangeliſtis quoad ordinem. Nam verba Chriſti quibus promittit ſe poſtea cum diſcipulis bibiturum de fructu vitis in regno Patris, ante initium cœnæ narrat Lucas, quæ alii Evangeliſtæ ſubjiciunt Eucha-

Euchariſtiæ. Vaticinium Chriſti de ſcandalo Matthæus & Marcus omnibus diſcipulis dictum narrant, Lucas Chriſtũ cum ſolo Petro locutum, ait: Matthæus & Marcus narrant hoc vaticinium factum in horto, Lucas narrat factum hoc eſſe in domo ubi comederant Paſchalem agnum. Ex hac diverſitate apparet ordinem ſæpiſſimè neglectum à Luca. Et Johannes Calvinus in Harmonia ſua teſtatur ſeriem temporis, quando exierit Judas, ex narratione Lucæ non poſſe certò probari. Et Miniſtri Eccleſiæ Magdeburgenſis fatentur in opere Hiſtoriæ, incertũ eſſe quando Judas exierit. Jam ſi illud incertum eſt, mirum eſt cur ex re incerta dogma fidei conſtituant, & etiam in Catecheſi pueris inſtillent. Neq; ſcopum attingunt illi qui putant, Judam ſingulis Apoſtolis in ultima nocte bis fuiſſe monſtratum ante Euchariſtiam, ſemel in lotione pedum, & altera vice in eſu agni Paſchalis, poſtea finitâ Euchariſtiâ denuo ſingulis monſtratũ, & Evangeliſtam Johannem utramq; poſteriorem demonſtrationem ſub una comprehendiſſe. Nam primò magna eſt differentia inter illam demonſtrationem cujus Johannes meminit, & alteram quam Matthæus & Marcus deſcribunt. Johannes enim ait, Chriſtum buccellam porrexiſſe in os Judæ, Matthæus verò & Marcus narrant quod ipſe Judas manu ſuâ intinxerit panem in paropſide. Johannes dicit ſibi ſoli demonſtratũ proditorem, Matthæus ait quod in genere ſingulis iſtud ſignum intinctionis dederit. Ex his igitur ſatis apparet diverſiſſimas eſſe has demonſtrationes. Si autem quiſpiam cupiat ſcire quoties Chriſtus generaliter monſtraverit proditorem, non difficile erit iſtud invenire: nam Joh. 6. vocatus eſt *Diabolus*, Joh. 12. vocatur *fur*, Johannis 13. vocatur *immundus*, Matthæi 26. Marc. 14. vocatur *proditor*. Deinde illam demonſtrationem proditoris admonendi causâ à Domino adhibitam, ne ſe pollueret ſumptione Euchariſtiæ, non dubium eſt: quare igitur non judicamus illam præceſſiſſe Euchariſtiam? Ad argumentum hoc ex auctoritate Lucæ ſumptum copioſius reſpondet Muſcu. qui dicit, *ſe minimè dubitare quin Iudas exierit ante inſtitutionem Euchariſtiæ.*

Eeeeee 3 Argu-

Argumentum IV.

112. Judæ peccatum nondum fuit manifeſtum. Ergo Chriſtus admiſit Judam ad convium cœnæ, ut doceret nos ne excluderemus ab Euchariſtia occultos peccatores. ℞. Henricus Bullingerus lib. 6. cap. 9. contra Anabaptiſtas docet, peccatum Judæ non fuiſſe tempore Euchariſtiæ occultum, ſed manifeſtum. Primum enim notum fuit Chriſto. Deinde ſcelus illius non erat ignotum Phariſæis, cũ illis enim fœdus proditionis inerat contra Chriſtum. Significanter etiam ſatis monſtratur Johanni. Potuit igitur Chriſtus contrà illum produci teſtis facti. Et quando Miniſter ſcit alicujus ſcelus, & novit contra illum producere teſtes facti, impius eſt quando illi dat Euchariſtiam. Et non cogitandum eſt, quod hic Chriſtus margaritas porcis dederit contra doctrinam ſuam. Deinde in hoc argumento nulla eſt ratio conſequentiæ.

Argumentum V.

113. Auguſtinus contra Fulgentium Donatiſtam inquit, *Judas accepit bonum Chriſti corpus*, ſicuti *Simon Magus accepit bonum baptiſma*: & ſuper Pſal. 10. ait: Chriſtum primam Euchariſtiam Judæ dediſſe. ℞. Ad Auguſtini argumentum reſpondet Rupertus Tuitienſis, qui ait, Auguſtinum in eo lapſum, quod ſolum Lucam ſecutus aliorum Evangeliſtarum harmoniam non conſideraverit. Et Auguſtinum hiſtoriam Judæ non ſatis perpendiſſe, vel inde patet, quod contra manifeſtam narrationem Matthæi putarit Judam ſe ſuſpendiſſe poſt mortem Chriſti, quæſt. 29. ſuper N. Teſtamentum. Et quod præſentiam Judæ defenderit, videtur potius ἀγωνικῶς quam διδακτικῶς feciſſe. Cum enim Donatiſtæ urgerent rigorem Excommunicationis, Auguſtinus putavit eum rigorem nulla re poſſe magis debilitari, quàm ſi perſuaderet Judam fuiſſe præſentem. Solent etiam ad confirmationem præſentiæ Judæ afferre vaticinium Davidis, *Qui comedit mecum panem, levavit calcaneum adverſus me.* Atqui ipſe Auguſtinus hoc vaticinium non de pane Euchariſtiæ, ſed de buccella intincta interpretatur; & poteſt exponi de quotidiano convictu quo uſus eſt cum Chriſto.

Argumentum VI.

114. Omnes Patres ſentiunt Judam interfuiſſe Euchariſtiæ, Ergò interfuit. ℞. Nego antecedens. Nam Hilarius, non infimus ex Patribus, expreſſe ait Judam non interfuiſſe Synaxi. Zacharias Chryſopolitanus in Harmonia ſua idem docet. Innocentius tertius Epiſcopus Romanus,& Rupertus Tuitienſis etiam negant Judam interfuiſſe Euchariſtiæ. Petrus quoq; Comeſtor & Durandus in Rationali Divinorum eandem mecum ſententiam amplectuntur. Wolffgangus Muſculus & D. Albertus Hardenburgius Eccleſiæ Bremenſis Miniſter, eandem ſententiam tuetur. Ita docuit Martinus Bucerus; & Joachimus Vadianus in eam ſententiam inclinare videtur, ſicuti & Theophylactus. Theodorus Beza, & Johannes Ribittus idem docuerunt Loſannæ: vide commentaria Bezæ in 13. cap. Johannis.

Concluſio.

115. Auguſtinus in libro de hæreſibus ſcribit, *quosdam dictos Cainos eo quod Cainum & Iudam honorarint*. Et Tertullianus de præſcriptionibus hæreticorũ narrat, quod *nonnulli gratias egerint Iudæ*, quia nimirum putaverint, poteſtates ſeculi voluiſſe impedire mortẽ Chriſti. Etiam Cerinthiani leguntur honoraſſe Judam proditorem. Et vereor illos etiam nimium honorare proditorem, qui illum non modo Synaxi interfuiſſe ajunt, ſed etiam verum ſanguinem Chriſti bibiſſe contendunt. His manifeſtè contradicit Auguſtinus, qui ait: *reliquos Apoſtolos comediſſe panem Dominum, Iudam verò panem Domini, contra Dominum.* Chriſtus inquit, *qui edit carnem meam habet vitam æternam*: Si Judas comedit Chriſti carnem, quomodo deſcendit ad infernum? Dignũ quiddam notatu eſt, quod Beatus Rhenanus obſervat in cap. 7. lib. Tertulliani, qui inſcribitur Apologeticus adverſus Gentiles. Nam in illo loco quidam ex adverbio INDE, fecerunt genitivũ ſecundæ Declinationis, JUDÆ, ut videlicet Judam retinerẽt convivam, ideoq; mirari non debemus, quod multi hodierno die defendant præſentiam Judæ, quia multi ex illis ſunt fratres Judæ.

Quæ ſit Vtilitas hujus quæſtionis?

116. Hæc

116. Hæc quæſtio rectè explicata invertit & ſuſpectam reddit totam arcem adverſæ partis; nam multoties Judam in ore habent. Prætereà hâc quæſtione dextrè declarata, corruit pernicioſa opinio illorum qui ex præſentia Judæ conantur convincere, Excommunicationis diſciplinam non eſſe neceſſariam. Conf. Johann. Hoornbek Miſcellan. Sacror. Lib. 1. cap. 19. pag. 577. ſeqq. Edit. Ultraject. in 4to Anno M DC LXXVI. Muſculus in locis Communibus, Danæus, Piſcator, Zanchius in 4. Præcept. Toſſanus, Gomarus, in Johann. 13. pag. 470. Deodatus in Notis. Eduardus Kelletus Anglus in Tricænio Chriſti, Lib. 2. cap. 14. Georg. Gilleſpie Scotus, Aarons Redbloſſominus, Lib 3. cap. 5.

TITULUS IX.

NOnnulli homines ex ſuavibus ac bene-olentibus herbis vel floribus venenum conficere ſolent. Similiter ex quibusvis bonis quidam malum colligunt. Quid amabilius oſculo? quid ſanctius? interim tamen ad venenum adaptatur, quod in Charitatis pignus ſervire conſueverat, uti in Juda apparet. Hinc tot in illum diræ, tot fulmina à piis ſcriptoribus, in ſacerrimum illud caput evibrantur. Crudelis etenim impoſtor tanquam lupus rabidus, cum magna inimicorum cohorte agnum Dei mitiſſimum invadit, & ob turpe lucrum oſculo prodit, unde Idea Judicis pretio corrupti eſſe poteſt. Quæ proditio à Sanctis Prophetis in Veteri Teſtamento prædicta, & typis adumbrata fuit.

117. *Sedulius libro 5. Carmine Paſchali in Append. Bb. Pp. pag. 674. Edit. Pariſ. in folio, Anno 1624.*

Tune, cruente, ferox, audax, inſane, rebellis,
Perfide, crudelis, fallax, venalis inique,
Traditor immitis, fere proditor, impie latro,
Præſcius horribiles comitaris ſignifer enſes?
Sacrilegamq; aciem gladiis ſudibusq; minacem
Commoveas, ori ora premis, melliq; venenum

Inſe-

Inſeris, & blanda Dominum ſub imagine prodis?
Quid ſocium ſimulas & amica fraude ſalutas?
Nunquam terribiles aut pax conjurat in enſes,
Aut truculenta pio lupus oſcula porrigit agno.

118. *Paſchaſius in Matthæum*, *Lib.* 12. *Tomo* 9. *Bb. Pp. parte* 2. *pag.* 1208. Quærat forte aliquis, cur tam multam miſerunt turbam Judæi cum gladiis & fuſtibus, ac univerſa cohorte militum, comprehendere Jeſum, hominem ſimpliciſſimum atq; inermem, qui nullis humanis fulciebatur præſidiis. Non potuit fieri, ut tantam ſine cauſa conduxerint plebem. Fortè fecerunt illud propter multitudinem eorum, qui jam crediderant in eum ex populo, timentes ne magna multitudo credentium eum de manibus eorum præriperet. Sed ego alteram exiſtimo cauſam, multitudinem contra Jeſum veniſſe, fortè quia putabant quidam eorum, in Beelzebub ejicere dæmonia, quaſi ex quibusdam maleficiis effugere poſſet, ut poſſent eum violenter retinere. Nonnulli verò eorum audierant, quod aliquando cùm jam præcipitandus eſſet de montis ſupercilio, & fugerat manus tenentium ſe, putabant non fugâ ſimplici evaſiſſe, ſed talia quædam extra naturam humanam potuiſſe. Multa quidem opinio de eo erat in populo, undè & Marcus ait, dixiſſe Judam: quemcunq; oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum & diligenter abducite. Malignè quidem & inſidioſe cum multâ calumnia hoc videtur dixiſſe, tanquam ſi diceret: niſi diligenter comprehendentes ac tenentes abduxeritis eum, & cuſtodieritis, ipſe cùm voluerit, quibuslibet artibus, qualibet virtute effugiet à vobis.

119. *Chryſoſtomus homilia de proditore & myſteriis cœnæ*, *Tom.* 3. *Oper. fol.* 184. de oſculo ſic diſſerit: O ſignum ſacrilegum! O conventus nefarius! O placitum puniendum! Ubi ab oſculo incipitur bellum & per pacis indicium, pacis rumpitur Sacramentum. Et per quod conſueverunt gentes bella finire, per hoc profanus Judas bellum voluit inchoare. Dedit eis ſignum, dicens: quem oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum. Hoc oſculum Juda, tu dediſti. Hoc pactum in tuo manganicio (mercatu) poſuiſti, ut

cum quo faceres pacem, ipſe raperetur ad crudeliſſimam paſſionem. Mihi crede, habebunt per te multi terrorem, ne quando cum proximis ſimulatam habeant charitatem. Guttur enim profanum, quod hodiè Chriſto extendis ad oſculum, craſtino illud es extenſurus ad laqueum. (Malo tuo didiciſti argentum expendere, mox incipies & corpus proprium ponderare.)

120. *Victor Antiochenus ad cap. 14. Marci Tom. 4. Bb. Pp. p. m. 331.* Judas Chriſti gloriæ & Majeſtatis prorſus oblitus, præq; avaritiâ plane excœcatus, exiſtimabat latere ſe poſſe, ſi oſculum in amicitiæ Symbolum prætenderet. Ave Rabbi; cui lethales inſidias ſtruebat, illi infelix proditor una cum oſculo ſalutem offert. Dominus autem oſculum offerentem non averſatur, neq; vultum ab eo vertit, oſtendit autem illum non amicitiæ ſtudio, ſed impietatis explendæ deſiderio acceſiſſe.

121. *Auguſtinus Tom. 10. Oper. ſerm. 43. de Diverſis, in Appendice pag. 676.* Proditorem Chriſtus oſculo libenter ſuſcepit, non quia DEUS DEI filius mortem timebat, ſed quia nec malos pro ſe perire volebat. Juda, oſculo filium hominis tradis? fungebaris diſciplinâ virtutis, & diſcipulus factus conſilii iniquitatis. Officio ſanguinem fundis, pro pignore amoris vulnus infligis, pacis argumento mortem immittis, ſervus Dominum tradis, diſcipulus Magiſtrum prodis? Utiliora ſunt vulnera amici, quàm voluntaria oſcula inimici. Hæc ille. Quid quod Chriſtus ad miram ſuam benignitatem teſtandam oſculum Judæ impreſſerit?

122. *Sanctus Martialis Apoſtolus ad Tholoſanos Epiſtola 2. cap. 13. pag. 171. Tom. 1. Bb. Pp.* Chriſtus diſcipulo ſuo à quo tradendum ſe noverat, dulcedine ſuæ bonitatis, nobis trementibus & intuentibus ſævitiam eorum, qui eum comprehendere venerunt, oſculum dedit.

123. *Paſchaſius T. 9. Bb. Pp. parte 2. pag. 1209.* O fraus, O inſidiæ, O doli calliditas; qui per ſingulas civitates & vicos & Synagogas prædicaverat jam diu, ita ut fama ejus exiret in omnem regio-

regionem, virtutesq; multas in populo fecerat, in templo quoq; quàm ſæpe coram omnibus docuerat, unde & in Judæa habitantibus ſecundum faciem penè omnibus manifeſtus erat, quid eſt, quod tam diligenter eis dat ſignum? Et non quodcunq; ſignum, ſed ſignum pacis, Concordiæ, Charitatis, quibus ipſe, qui notus erat, qui venerant, ſine ſigno fortè poterant comprehendere eum. Et ideò quia tam manifeſtus erat omnibus, non abs re arbitror factum, quod oſculi ſigno traditur, decebat tamen ut oſculo traderetur, qui ſuos diligere debet inimicos, pacisq; oſcula non negare, neq; fictè tales diligere. Non enim quantum ex ipſo fuit, aut fictè eum amicum vocat, aut in dolo ei vel ſimulatione oſculum porrigit. O Impie, infeliciſſime, quid eſt, quod Servatorem tuum, quod Redemptorem, quod Magiſtrum & Dominum tam viliſſimè tradis? Hoc quippe tradis quod propter te ſuſcepi, & non qualitercunq;, ſed oſculo me tradis, quod eſt ſignum amoris & indicium veræ dilectionis. Pignus offers veræ pacis, ſed vulnus infligis & venenum ſerpentis.

124. *Simon de Caſſia, De Paſſione Domini, Oper. Lib. 13. fol. m. 405. Edit. in fol. Colon. Anno* 1540. Judas oſculatur, ſed os & virtutem non ſentit, & ſibi divinum oſculum horridum eſt, non ſuave. Indicibilis erat illius inſuavitas mentis, quæ tantam Chriſti ſuavitatem animo abhorrebat. Nec mutabatur animus, cum funere ex anima intus mortuâ extra corpus ejus CHRISTI tangeret ſanctum corpus. Advertant, qui CHRISTI corpus Sacramentaliter tangunt, & qui Sacramentis in corpore delibantur, cum & fidei & amoris deſit integritas, cum Juda ſortientur ſimilem portionem. Non enim ex tactu ſacrorum corporeo quiſpiam ſanctificatur, niſi mentis manus palpans accedat. Oſculum amoris eſt ſignum. Nam qui ſuaviat, videtur amare, quem palpat. Erit autem proditor ſi non amat; & falſum ſignum in deſignatione ſignati. Falſus teſtis non erit impunitus. Magnum amoris eſt teſtimonium, cum ad invicem duorum ora premuntur. Falſitas autem omnis ſecluditur à regno DEI, & ad regna Diaboli ſemper ſpectat, cum priore auto-

re falſitatis poſterior auctor in æternum, niſi reſipiſcat arſurus. Oſculum reconciliatorum eſt indicium, qui hactenus ad invicem diſcordabant, nunc verò cum illo diſcordia irrogatur, & ſanguis funditur vinculo pacis. Irrogatur mors oſculo vitæ, inſtrumentum virtutis impietatis arma imitatur. Sed eò ſceleratior omnis malorum auctor, quo agendi modus nefandior, ſed nullus quam ille, qui fit ſub velamento virtutis.

125. *R. P. Andreas Mendo Lucronenſis è Soc. Ieſu, in Provincia Caſtellana Concionator Catholicor. Regum Philippi* 4. *& Caroli* 2. *in Quadrageſima Conc.* 34. *pag.* 482. *Edit. Latin. Lugduni in 4to Anno* 1676. §. 3. Amicus fraudulentus eſt deterior inimicus, fictumq; blandimentum eſt crudelius odium. Quam frequens eſt id inter homines. Riſus quidam ſimulati ſunt venenatæ ſagittæ. Verba quædam dulcia ſunt inflammata jacula. Fidendum non eſt omnibus, qui ſe amicos oſtentant, nam affectatæ voces tegunt periculoſas inimicitias. Cum ergo Jeſus inimicum cernit ſub amicitiæ charæ velo ſimulatum, turbatus eſt, cum autem eum inſpicit palam contrarium, non turbatur, quia eum non timet, nec enim adeo perniciosus eſt inimicus manifeſtus, ac amicus ſimulatus. D. Cyrill. Alexandrinus lib. 9. in Johan. Veriſimile mihi videtur non potuiſſe carnem Chriſti, motum quo jam expreſſius atq; manifeſtius diſcipulis proditionis odium offerebatur, ita ſufferre, ut aliquantisper non *exhorruerit*. Ita horruit Chriſtus noſcens amicum apparentem & intrinſecum inimicum, quod ſecundum carnem non potuerit non turbationis ſigna exhibere. Ideò enim quando Judas, qui (oſculum) id ſignum dederat aſſeclis ad Jeſum apprehendendum, pacis oſculo ad ipſum acceſſit, ipſe Dominus dixit: Amice ad quid veniſti? non inquit, inimice, diſcipule nequam, perfide hoſtis. Hæc quippe leviora ſunt, quam amice falſe. Iſtud oſculi blandimentum fuit ingentius odium. Hæc ficta amicitia crudelior. Nec Chriſtus totum exponeret, ſi eum inimicum duntaxat nuncuparet; at rem totam aperuit, dum amicum ſimulatum vocavit; is namq; eſt nucleus & ſuccus ſæviſſimi inimici.

126. Judas eſt exemplar Judicis pretio corrupti. *Leo Sermone* 9.

ne 9. de Paſſione. Quæ germina & quales fructus de avaritiæ ſtirpe naſcantur, quam meritò Apoſtolus radicem omnium malorum eſſe definivit, quia nullum peccatum ſine cupiditate committitur, & omnis appetitus iſtius aviditatis eſt morbus. Amore pecuniæ vilis eſt omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo pretio perire non metuit, nullumq; eſt in illo corde juſtitiæ veſtigium, in quo ſibi avaritia fecit habitaculum. H. I.

Hoc probat exemplum avariſſimi cujusdam judicis in civitate Treverica Weſaliâ, ubi cum S. puerum Wernherum Martyrem comprehenſum ac clanculum abductum Judæi horribiliter flagellarent, & inciſis totius corporis venis cruentarent, aliisq; modis miſerabiliter ſuſpenſo corpore excruciarent, prædictorum Judæorum añcilla, (quæ Chriſtiana erat,) visâ nefariâ eorum in puerum crudelitate, maximo animi dolore impulſa, clam Judicem Weſalienſem accivit, atq; in locum, ubi pius puer tam immaniter tractabatur, introduxit, ad cujus inopinatum adventum obſtupeſcentes Judæi, ſtatim muneribus illum magnis aggreſſi ſunt, feceruntq; ut ſui oblitus officii ab æquitate ac juſtitia, per ſummum ſcelus ſe abduci pateretur. Puer autem viſo judice, exultabundus ut potuit, ſui liberationem poſtulabat, ſed injuſtus judex victus amore pecuniæ, pueri preces neglexit; tum puer: Si tu mihi, inquit, opitulari non vis, opem mihi ferat benignus Deus, & ſanctiſſima Mater ejus. Judice igitur donis muneribusq; corrupto abeunte, puer à Judæis interfectus eſt, Anno Domini 1287. uti refert *Adrianus Mœrbecius Scalæ Purpureæ Gradu 1. Collatione 3. §. 9. pag.* 282. Laurentius Surius ad hunc annum. Proditio Chriſti per Judam facta, & prædicta à Sanctis Prophetis, typis quoq; quibusdam ſignata eſt.

127. *Nicolaus Hemmingius, Theologus Danus, Commentar. in Evangel. Iohann. cap. 13. col. 92. Edit. Baſileenſ. in fol. Anno 1591. Pſalm. 55.* David in Perſona Chriſti ſic Judam proditorem alloquitur: Tu verò homo collega meus, dux meus, & notus meus, qui ſimul inter nos dulce capiebamus conſilium, in domo Dei ambulavimus ſimul. Scilicet locutus es contra me, & me prodidiſti.

Ffffff 3 128. Et

128. *Et Pſalmo 41. Etiam homo pacis meæ in quo ſperavi &c.* Typus Judæ fuit proditor Davidis Doëg, Idumæus, paſtor Saulis 1. Reg. 22. contra quem precatur David in Perſona Chriſti, Pſalmo 109. Oſculum Judæ figuratum oſculo Joabi 2. Reg. 20. ſignificatum fuit facto Judæ, quod olim eventurum erat in Eccleſia. Ut enim Judas unus è numero Apoſtolorum in ſummo ordine & loco in Hierarchia Eccleſiæ conſtitutus, propter ambitionem & avaritiam defecit à Chriſto, & adjunxit ſe hoſtibus Chriſti: ita multi in Eccleſiâ in ſummum dignitatis gradum evecti omnibus temporibus inveniuntur, qui aut prorſus ad hoſtes Eccleſiæ deficiunt, aut colludunt cum adverſariis, ut ſuæ ambitioni & avaritiæ ſatisfaciant. Quis eſt, qui non obſervat hujus proditionis exempla triſtiſſima in Papatu? Multi Chriſtum equidem oſculantur, dum ipſius nomen prætendunt, ſed ipſum ſacrilegè produnt, vel corrumpunt. Hùc exempla omnium hæreticorum pertinent.

TITULUS X.

JUdas ſignificat corpus improborum hominum, uti Petrus Apoſtolus cœtum pium denotat, igitur hic relinquendus; ille autem ſectandus eſt. Judam imitantur hæretici, quidam Clerici, Inſidiatores, ingrati, veritatis proditores & Tyranni, imò mundus malignus. Judæ tamen defectio non minuit omnium ſanctitatem.

129. *Auguſtinus in Iohann. Tract. 50. ad cap. 12. Iohann. p.150.* Quod Petrus corpus bonorum, corpus Eccleſiæ, imò corpus Eccleſiæ ſed in bonis notet. Si in Petri Perſona ſignificati ſunt in Eccleſia boni, in Judæ Perſona ſignificati ſunt in Eccleſia mali.

130. *Bernhardus Sermone 2. in Cœna Domini, col. 1715. Tom. 1. Oper.* Judam derelinquite deſperantem, Petrum ſequimini verè pœnitentem. Judam derelinquite deſperantem in barathro inferni, Petrum ſequimini qui eſt in gloria Paradiſi.

131. *Atha-*

131. *Athanaſius Oratione* 1. *contra Arianos. Tom.* 1. *Oper. p.* 305. *Edit. Pariſ. in fol. An.* 1627. Nos apoſtatis, iisq; qui conantur furias in domo Domini defigere, amictumq; ſacrarum Literarum præ ſe ferunt, reſiſtamus, mortem corporalem non expaveſcentes. Noluimus illis ut ſuffragatores aſſidere, ſed potius illorum inſectationem præoptavimus, quam Judæ mores imitari.

132. *Baſilius Seleucienſis Orat.* 32. initio Eunomium & Arium cum Judâ componit. Chriſtus, inquit, paſſione ſua legis maledicto nos exſolvit. Arius verò & Eunomius par illud Diabolicum, cum Juda conjurati Chriſti, paſſionis telam texuerunt, cum pietatis intertextu, *p. m.* 170. *Edit. Pariſ. in fol. Anno* 1622. Sic novus Judas dictus eſt Neſtorius in Synodo Oecumenicâ Epheſinâ, in literis quibus Neſtorium damnat, quibus hunc præfixit titulum: Sancta Synodus juxta religioſſimum Chriſtianorumq; Imperatorum noſtrorum præſcriptum, in Epheſiorum Metropoli per gratiam DEI coacta, Neſtorio novo Judæ. Hoc nomine igitur intelligi poteſt homo extremæ malitiæ ac perfidiæ.

133. Videatur *Aloyſius Novarinus Adagior. Sanct. Patrum* 911. *p.* 311. *S. Maximus homilia* 2. *de Domino accuſato, Tom.* 5. *Bb. Pp. parte* 1. *p.* 17. Ipſe ſe damnat hæreticus, cum de Eccleſiâ ipsâ ſe projicit, & de cœtu Sanctorum nullo compellente procedit. Ipſe enim oſtendit, quid mereatur à cunctis, qui ſuo judicio ſeparatur à cunctis. Ipſe, inquam, ſe damnat hæreticus, quia cum omnes criminoſi Epiſcopi ſententia projiciantur de ConſortioChriſtiano, hæreticus cuncta præveniens, ſententia ſuæ voluntatis abjicitur. Tali ergò hæreticus, quali & Judas pœna damnatur. Ut idem ſui & reus ſit ſceleris, & Judex ſit ultionis. Tali, inquam, hæreticus, quali & Judas pœnâ damnatur. Nec immeritò, quia Dominum, quem ille vendidit, blaſphemat, quem ille perſecutoribus tradidit, quotidie iſte perſequitur.

134. *Origenes Tractatu* 35. *in Matth.* Ego puto, quod omnes proditores veritatis, veritatem amare fingentes, oſculo utuntur. Omnes enim hæretici ſicut Judas Jeſu dicunt: Ave Rabbi.

135. *Hiero-*

135. *Hieronymus Laurentius in Silva Allegoriarum, pag.* 587. *Edit. Colon. in fol. Anno* 1612. Judas Iſcharioth contradicens effuſioni unguenti deſignat hæreticos negantes pœnitentiam, & ut tradidit Chriſtum, deſignat hæreticos & Judæos. Ex Origenis homilia 29. in Matthæum.

136. Conſtantinum Imperatorem, qui Arianiſmum plantare laborabat, Sanctus *Hilarius libro contra ipſum ita, alloquitur*: Oſculo Sacerdotes excipis, quo Chriſtus eſt proditus; caput benedictioni ſubmittis, ut fidem calces, convivio dignaris, ex quo Judas ad Proditionem egreſſus eſt.

137. *Bernhardus ſermone* 3. *In Cœna Domini, T. I. Op. col.* 1725. Quanti Monachi in Monaſterio S. Benedicti ſunt, qui aliis lugentibus rident, aliis dolentibus gaudent! corpore clauſtrales, mente vagi & nunquam ſtabiles. Pigri ad lectionem, tardi ad orationem, in Eccleſia dormientes, in refectorio vigilantes. De vigiliis longis dolentes, ſed de longo convivio gaudentes. Chriſtum exſecrantes, auditorium diligentes. Extra chorum pro infirmitate frequentiùs remanentes, infirmitorium non pro infirmitate carnis, ſed pro deſiderio carnis torvis luminibus adſpicientes, ſemper murmuroſi & detractores. Quid aliud iſti miſeri agunt, niſi quod panem intinctum comedunt? Profectò iſti tales Judam proditorem ſequuntur, & cum Judâ; niſi reſipuerint, videant, ne damnentur.

138. *Petrus Bleſenſis Tom.* 12. *Bb. Pp. parte* 2. *pag.* 903. *ſermone* 42. *in ſynodo.* Sacerdotes indignè munere ſuo utentes, orationem incipimus: Aufer à nobis iniquitates; & altari oſculum infigimus. Nonne Chriſtus è contra poteſt ſtare & dicere: Juda, tradis oſculo filium hominis?

139. *Oranus de Apoſtaſia Iudæ conc.* 6. *pag.* 65. Similes ſunt Judæ illi Sacerdotes & Clerici, qui antequam aliquod beneficium poſſideant, dicunt: O ſi ego parvum beneficium haberem, quam ego felix eſſem, quàm bene me gererem, pauperibus benefacerem! Tum verò habitô beneficiô: O ſi ego præbendam haberem! Tandem & beneficio & præbenda habita, nec dant pau-

peribus,

peribus, nec benè vivunt, ſed vel luxui vacant, vel avaritiæ, vel divitiis inhiant pro parentibus accumulandis, tandem ruunt in Simoniam cum Juda, quia res ſacras divendunt, diſtrahunt, atq; velant ſuperficietenus, quod apud Deum detectum eſt, intuitu cujusdam penſionis.

140. *Origenes Tractatu 35. in Matthæum* 176. *Tom. 2. Oper.* Tales (Judæ) in Eccleſia ſunt omnes qui inſidiantur fratribus, cum quibus ad eandem menſam corporis Chriſti, & ad eundem potum ſanguinis ejus frequentes ſimul fuerunt. Qui præſentem amicum laudat, abſentem convitiis rodit, oſculum adhibet.

141. *Bernhardus ſermone 2. de S. Andrea.* Quod ſi adulator, ſi quaſi conſulentis animo venenum propinat, fraternæ detractionis & odium ſeminare conatur, à dextris eſt mihi iſte, ſed Judas eſt, oſculo me prodit. H. I. Similiter qui propter pecuniam lucrandam aliquem in magna pericula conjicit, Judas vocatur.

142. *Hieronymus Epiſtola* 101. de aliquo qui epiſtolam ex ſcriniis ſurripuerat, loquens ait: Compilatis chartis ejus & ſumtibus Judas factus eſt proditor, deditq; adverſariis latrandi cuntra me occaſionem. Judæ & Judæis par eſt, qui Deum benefactorem inter beneficia non cognoſcit, ipſiq; debitas gratias perſolvit.

143. *Ambroſius in Pſalm. 39.* Ad iſtorum (Judæorum) omnium perpetuam condemnationem latro crucifixus abſolvitur, quia ille Chriſtum in ſuppliciis agnovit ſuis, quem iſti in beneficiis non agnoverunt, quia in cruce ſua regnum Domini mente conſpexit, quod in convivio Chriſti Judas videre non potuit, nempe quia noluit. Viperæ ſimilis eſt, qui cœleſtibus beneficiis nutritus, in benefactorem ſuum virus exſpuit.

144. Ingratum lepidè Gabrias his verbis apud *Novarinum Elector. lib. 5. cap. 29. pag.* 105. depingit: Sinu fovebat quidam agricola viperam gelu rigentem, at hæc calorem ut ſenſerat, ferit foventem, moxq; periimit vulnere. Ingrati ad hunc benè meritos tractant modum. Aſpis revera fuit Judas, qui Euchariſtiæ paſtus Sacramento, ut benefactoris calorem ſenſit, ſtatim virus evomuit, egreſſus foras Chriſtum vendidit & carnificibus tradidit occidendum,

dum. Similes illi ſunt, qui poſt ſacri altaris epulas, in Chriſtum ejusq; membra inſurgunt.

145. *Auguſtinus in Pſalm.* 108. *Enarrat. Tom.* 8. *Oper. p. 516.* Judas perſonam ſuſtinet quodammodo inimicorum Chriſti, Judæorum, qui & tunc oderant Chriſtum, & nunc per ſucceſſionem perſeverante genere ipſius impietatis oderunt.

146. *Chriſtianus Druthmarus Grammaticus, Expoſitione in Matthæum, T. 9. Bb. Pp. p. 1. p. 933.* Judæ ſimilis quicunq; Chriſtianus veritatem celat pro munere, vel membrum Chriſti propter munera injuſte opprimit. Similis Judæ eſt, quia ipſe dixit: ego ſum veritas, quod uni ex minimis meis fratribus feciſtis, mihi feciſtis. Similis & ille, qui concordiam fraternæ pacis diſſipat, quia Deus charitas eſt.

147. *Bonaventura in cap. 3. Iohannis, Tom. 3. Oper. p.* 420. Multi damnant Judam proditorem, & tamen ipſi ſunt proditores veritatis, quæ eſt filius Dei. Unde *Ambroſius ſermone 44. de Temp. T. 5.* Quod fecerunt tunc Judæi perſequentes, hoc nunc faciunt Chriſtiani malè viventes, ſcilicet Chriſtum lapidare & occidere. Quia quid eſt Chriſtus? veritas, pax, Juſtitia. Qui ergò pro falſitate relinquunt veritatem, qui pro temporali pretio relinquunt juſtitiam, qui oderunt veritatem, Chriſtum occidunt. *Hæc ille.* Rurſum Chriſtum crucifigentes. Undè de talibus converſum eſt retrorſum Judicium. Juſtitia longè ſtetit, corruit veritas in plateis. Et hoc quia ingreſſus eſt in eos Satanas. De quolibet enim talium verificatur illud Jobi 37. Ingredietur beſtia latibulum ſuum, & in antro ſuo morabitur. Quod exponit ibi *Gregorius* de ingreſſu Diaboli in animam peccatricem. Et hoc faciunt tales qui habent loculos, ſcilicet absconditos & profundos & inexplebiles affectus avaritiæ: Quæ quidem avaritia ſive cupiditas eſt radix omnium malorum. Unde *Chryſoſtomus*: neq; imitemur Judam per avaritiam. Non tradis Chriſtum? ſed cum deſpicis inopem fame tabeſcentem aut frigore corruptum, eandem & ipſe trahis cruciationem. Et cum indignè participemus myſterio, ſimiliter perimus, cum Chriſtum occidentibus. Hæc, id eſt, avaritia

ritia Gieſi leproſum pro diſcipulo fecit. Hæc Ananiam perdidit. Hæc Judam proditorem operata eſt. Hæc Judæorum principes corrupit dona accipientes.

148. *Oranus Concione* 14. Judam referebat Nero, quia tacitus animi ſui conceptus deteſtandos occultabat. De Nerone enim fertur, quod dum odium diſſimulabat, dum benevolentiam fingebat, ſævitiam ſuam ferè in præclariſſimum quemq; tum civem, tum Senatorem exercebat. *Pontanus libro 1. de Magnanimitate cap.* 8. Nihilo hoc melior erat Domitianus Imperator Romanus, qui nunquam quemquam verè & ex animo dilexit, præter paucas mulieres. Eum ſe diligere ſimulabat ſemper, quem maximè interfectum cupiebat. Simulabat etiam ſe fratrem (quem tamen clam cum patre ſummo odio proſequebatur) maximè amare ac lugere, laudabatq; non ſine lacrimis, cùm tamen omnia contra quem vellet, præ ſe ferret, teſte *Xiphilino in ejus vitâ.*

149. Verbum נשך & de oſculo dicitur & de armis, ut refert etiam *Oleaſter in Exodi cap.* 18. Hinc Pſalmo 78. Filii Ephrem noſeche, id eſt, armati jacẽtes arcu: ſcilicet docet hæc ſub eodem verbo diverſa notio in mundi blandientis, in hominis adulantis oſculis arma timenda, cavendos dolos eſſe, petunt ſæpè jugulum ad necem, qui petunt exhibentq; oſculum in amicitiæ ſignum.

150. *Novarinus Elect. lib. c. ex Petro Bleſenſe.* Mundus oſculo proditorio ſe vendidit, & cum de fallaci oſculo alliceret, Angelis Satanæ dicebat: quemcunq; oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eum. Similis quoq; Judæ erat prima Synagoga, quæ Chriſti ſui caput abſcidit.

151. *Petrus Chryſologus Tom. 5. Bb. Pp. parte 2. ſermone* 137. *pag.* 762. Vipera conceptus ſui tempore intra os ſuum receptum caput conjugis refertur abſcindere, ut per cruenta oſcula, non fœtũ concipiat illa, ſed crimen. *Deinde ad Synagogam rem flectens pergit:* Synagogam fratres, ejusq; filios tales fuiſſe demonſtrant, ad quam Chriſtus affectu conjugis cùm veniſſet, dicente Johanne: Qui ſponſam habet, ſponſus eſt: inter amplexus & oſculamenta Judæ, Chriſti caput eſt expetitũ & ore petitum, cum dicitur: crucifige, crucifige.

Gggggg 2 152. Cy-

152. *Cyprianus de unitate Eccleſiæ, Tom. 2. Operum, pag. 259. Edit. Pariſ. in fol. Anno* 1607. Et Judam inter Apoſtolos Dominus elegit, & tamen Dominum Judas poſtmodum prodidit. Non tamen idcirco Apoſtolorum fides & firmitas cecidit, quia proditor Judas ab eorum ſocietate defecit: Sic & hic non ſtatim confeſſorum ſanctitas & dignitas comminuta eſt, quia quorundam fides fracta eſt.

153. *Auguſtinus Libro 2. contra Creſconium.* Sicut nec Judas ab impio Juda altero quidquam mali contraxit, quoniam ejus malis operibus non adhæſit, etſi per triennium noctu dieq; converſatus ſit; ita malorum commixtio non terreat bonos, ut propterea velint ab Eccleſia reſcindi.

TITULUS XI.

JUdas nimis ſerò ſapiens, cum videret Chriſtum occidendum, argenteos Pontificibus refudit, & cum à nemine condemnaretur, ſe ipſum condemnavit, ac quia ritè orare non potuit, pœnitentia ejus infructuoſa fuit.

154. *Theophylactus in Matth. Comment. cap. 27. p. m. 170. Edit. Pariſ. in fol. Anno* 1631. Quidam dicunt quod Judas cùm avarus eſſet, ſperabat proditione Chriſti multum lucri, & Chriſtum non occiſum iri, ſed evaſurum, ſicut ſæpiùs & antea: cùm autem tunc vidiſſet condemnatum ut moreretur, pœnitentiâ rei ductus eſt, quod alium quàm opinabatur exitum, res ſortiretur. Tardè ſapere incipit, & pœnitet quidem, non autem rectè. Nam ſuum pœnitere bonum erat, ſuffocari autem Diabolicum. Proinde non ferens ignominias ſubſecuturas, ſe ipſum è vita ſubduxit. Oportebat lacrymari, & ſibi reconciliare eum qui proditus fuerat.

155. *Auguſtinus ſermone* 114. *de Temp. In Appendice, p.* 675. Quod autem triginta argenteos Judas venditor profanus refudit, indicabat, Nil ſibi pretium Chriſti profuturum, ſed ſalutis beneficium ſcelere ſuo aliis conferendum.

156. *Hiero-*

156. *Hieronymus in cap. Matthæi 27.* Videns Judas Dominum adjudicatum morti, pretium retulit ſacerdotibus, quaſi in ſua poteſtate eſſet perſecutorum mutare ſententiam. Itaq; licet mutaverit voluntatem ſuam, tamen voluntatis primæ exitum non mutavit. Nihil profuit ei ſera pœnitentia, per quam ſcelus corrigere non potuit.

157. *S. Maximus Taurinenſis homilia 2. de damnato Domino, Tom. 5. Bb. Pp. parte 1. pag.* 17. Domini traditorem non invenio à judice eſſe damnatum, non enim eum damnat Pilatus, non damnat populus, ſed quod eſt gravius, ſe ipſe condemnat, & ceſſante juſtitia judicatur; quem enim alter judicat, poteſt utcunq; eſſe excuſabilis, reus autem ſine excuſatione eſt, qui conſcientiæ ſuæ judicio condemnatur; quem alter judicat, poteſt quandoq; à ſuo judice ſperare indulgentiam, qui ſe ipſe judicat, à quo indulgentiam poſtulabit? Referens enim Judas Domini ſanguinis pretium, ait Judæis, peccavi, quod tradiderim ſanguinem innocentem. Magnum igitur Dominicæ innocentiæ teſtimonium eſt, dum accuſator ejus & confitetur de ſcelere, & reus eſt de mercede. Dum enim miſer refudit venditionis pretium, putat ſe facinoris ſui ſolvere poſſe contractum, ſed reus iſte abſolvitur. Dum enim auctor venditionis ſuæ reus eſt, conſtat eos ſceleratum cum ſacrilego iniviſſe contractum, ſuâ ergò ſententiâ Judas proditor condemnatur. Mirum forte ſit vobis, quod non eum populus judicaverit, non Præſes addixerit. Hoc ſacrilegi ſolet eſſe judicium, ut impietatem ſuam ipſe, dum recordatur, & puniat ſcelus ſuum, dum recognoſcit, & vindicet. Omnium enim ſupergreditur ſententias, qui à ſua conſcientia ſua ſententia condemnatur. *Idem homilia de Iuda ibidem p.* 18. Poſt redditum pretium laqueo ſe ſuſpendit, ut qui ſe multaverat pecuniâ, multaret & vitâ. Intelligens enim quantum ſcelus admiſerit, non ſuffecit ei ſacrilegii mercede carere, niſi careret & ſalute. Dignum enim ſe morte judicavit, quod Chriſtum vitam omnium tradidiſſet. Severiſſimus igitur Judex ſui Judas, vel ulciſcendo confitetur, quem negaverat in tradendo.

158. *Ambroſius Commentar. libro 10. in Lucam, cap. 22. T. 3. Oper. col.* 270. Non habebat proditor fletus, quibus culpam ablueret, ſed tormenta conſcientiæ, quibus ſacrilegium fateretur, quando projectis argenteis abiens laqueo ſe ſuſpendit, ut dum ſuo reus judicio damnatur, & ſpontaneo ſupplicio facinus expiatur, pietas Domini, qui ſe ipſe nollet ulciſci, & divinitas probaretur, qui conſcientiam mentis inviſibili poteſtate interrogaret.

159. *Serm. 51. Tom. 5. Oper. col.* 848. Judas propriâ ſententia condemnatus ad Phariſæos Dominici mercedem ſanguinis reportavit, & actus pœnitentiâ refudit venditionis pretium, ſed conſcientiæ ſuæ non reſolvit ſcelus. Deniq; poſt redditum pretium laqueo ſe ſuſpendit, ut qui ſe mulctaverat pecuniâ, mulctaret & vitâ &c. *Confer Tom. 2. col.* 1417. *Serm. 2. in cap. 13. Danielis. Ammonii Alexandrini harmoniam* 4. *Evangelior. Tom.* 3. *Bb. Pp. pag.* 29.

160. *Druthmarus in Matth.* 27. *cap.* Judas cùm vidit impleri, quæ Dominus dixerat de ſe ipſo, videlicet: tradetur gentibus: certus factus eſt reliqua ſecutura, id eſt, occident eum, & die tertiâ reſurget: & non ferens verecundiam ſuam, laqueo ſibi vitam extorſit, ac cœli terræq; peroſus in aëre periit.

Oratio commodè & eleganter à Patribus cum portu comparatur. Sicut enim nauta prævidens tempeſtatem feſtinat ſæpiùs ingredi portum ſecurum; ita religioſus ad orationis portum continuè confugiat, ubi omnes periculorum colliſiones evadat, teſte *Bonaventura in Tractatu de ſex alis Seraphim cap.* 8. *Tom.* 7. *Oper. pag.* 101. *Edit. Rom. in fol. An.* 1596. *Et B. Laurentio Juſtiniano de caſto connubio verbi & animæ cap.* 22. *p.* 301. *Edit. Baſil. in fol. An.* 1560. Non autem propriis debet homo inniti viribus, nec totaliter deſtitui. Agat, quidquid valeat ex ſe, totis animæ lacertis, manum porrigat ad ſe erigentem DEUM, non ore, non animo, non deſideriis deſinat ſuum invocare adjutorem, & tanquam navis inter undas ſeculi velitans, frequẽter in orationis ingrediatur portum, quatenus ſi quid ex humana deperditum eſt converſatione,

tione, ſi quid ex tentatione concuſſum impulſu, aut vetuſta vitâ diſſipatum, reſtaurare queat. Hic autem portus defuit Judæ, cùm ejus Oratio, uti prædixerat David Pſalmo 108. in peccatum illi facta fuerit.

161. *Chryſoſtomus in hunc Pſalmum ad Prophetæ adducta verba:* Neq; id quidem ſiſtit, dicens, cum judicatus exeat condemnatus: Diabolus ſtet à dextris ejus: ſed etiam ſolum qui erat ei relictus, portum obſtruit, rogans: ut ne DEI quidem aſſequatur clementiam, dum dicit, Et oratio ejus fiat in peccatum.

162. *Auguſtinus in Pſalm.* 108. *Enarrat. Tom.* 8. *Oper. pag.* 517. Antequàm Dominum Judas traderet, poterat orare per Chriſtum, & cum de illo tradendo cogitaret. Nam poſt ea quam illum tradidit, eumq; pœnituit, ſi per Chriſtum oraret, indulgentiam rogaret, ſi indulgentiam rogaret, ſpem haberet, ſi ſpem haberet, non ſibi deſperatione collum ligaret.

163. *Ambroſius Annotat. in Levitici cap.* 10. *Tom.* 1. *Op. col.* 573. Judas ad remedium pervenire non potuit, cum diceret: *Peccavi, quod tradiderim ſanguinem juſtum*; quia alienum ignem volvebat in pectore, qui eum inflammavit ad laqueum. Indignus enim remedio fuit, quia non intimo mentis converſus ingemuit, nec ſedulò geſſit pœnitentiam. Tantæ enim pietatis eſt Dominus JESUS, ut & ipſi donaret veniam, ſi Chriſti exſpectaſſet miſericordiam. *Confer Tom.* 4. *Col.* 372. *& Tom.* 3. *Col.* 270.

164. *S. Ignatius ad Philippenſes Epiſt.* 8. *Tom.* 1. *Bb. Pp.* Cum paranda eſſet crux, tumultuabatur (Satan) & pœnitentiam immiſit proditori, & laqueum illi commonſtravit, & ſuſpendium in quo ſtrangulabatur, edocuit.

165. *Elias Cretenſis in Nazianzeni Orat.* 3. *pag.* 215. *Edit. Pariſ. in fol. Anno* 1611. Animadverte autem, quòd non rectè atque commodè pœnitentia hæc facta ſit, ac proinde nec ipſi quidquam utilitatis attulerit. Nam, quod ſeipſum accuſârit, ac pecuniam abjecerit, nec judaicum populum veritus ſit, hæc

quidem

quidem omnia laude atq; commendatione digna ſunt, quod autem laqueo ſibi vitam eripuerit, hoc rurſum veniâ omni caret, ac peſtiferi dæmonis opus eſt. Ipſe enim eum ante actam pœnitentiam è vita eduxit, ne quid inde fructus caperet, atq; ut turpiſſima morte interiret. Nam qui Chriſti tribunal meruit, memoriaq; jam inde ab ineunte ætate illud uſurpat; is profectò non eò audaciæ proruet, ut judicium per contemtum adurgeat: quin potius longius etiam vitæ ſpatium ſibi ipſi requiret, ut in diuturniori tempore animum ſuum à peccatorum ſpurcitie abſtergere queat.

166. *Leo Serm.* 1. *de Paſſione Domini.* Remedium remiſſionis peccatorum, Judas non tranſiiſſet, ſi ad eam pœnitentiam confugiſſet, quæ eum revocaret ad Chriſtum, non quæ inſtigaret ad laqueum. Dicendo enim, peccavi tradens ſanguinem juſtum, in impietatis tuæ perfidia perſtitiſti, quia Jeſum non Deum Dei filium, ſed noſtræ tantummodo conditionis hominem inter extremum mortis tuæ periculum credidiſti, cujus flexiſſes miſericordiam, ſi ejus non negaſſes omnipotentiam.

167. *Idem Sermon.* 5. Conſummato ſcelere tam perverſa impii fuit converſio, ut etiam pœnitendo peccaret. *Origenes.* Si enim poſtquam retulit pecuniam, & confeſſus eſt, ſe peccâſſe, non abiens laqueo ſe ſuſpendiſſet, ſed locum pœnitentiæ requiſiſſet, & tempus pœnitentiæ obſervaſſet: forſitan inveniſſet eum, qui dixit, Vivo quoniam nolo mortem peccatoris, ſed pœnitentiam ejus.

168. *Et Serm.* 2. Prius in deſperationem tranſiit, quam Chriſtus Sacramentum generalis redemtionis impleret. Nam pro omnibus mortuo impiis Domino, potuiſſet etiam hîc conſequi remedium, ſi non feſtinâſſet ad laqueum. Maligno cordi nunc furtis fraudium dedito, nunc parricidalibus commerciis occupato, nihil unquam documentorum miſericordiæ Salvatoris inſederat. Inſurrexit in ſemetipſum judicio pœnitentis, ſed furore pereuntis, ut qui vitæ autorem interfectoribus vendidiſſet, in augmentum damnationis ſuæ etiam moriendo peccaret.

169. *Bern-*

169. *Bernhardus in ſententiis* Tom. 1. Oper. col. 650. Edit. Pariſ. An. 1586. in fol. Judæ pœnitentiam deſperatam & crudelem appellat. Confer ejusdem Serm. 16. ſuper Canticum. T. I. Oper. Col. 788. Chryſoſtomum homilia 80. ad Populum Antiochenum. T. 5. Op. p. 321.

170. *Paſchaſius apud Eſcobar. de Mendoza libro 6. Paſſion. Sect. 1. cap. 1. pag.* 380. Pœnitentia (Judas) ductus retulit triginta argenteos. Nec tamen ita pœnitentiæ modum tenere potuit, quin mox laqueo ſe ſuſpendit. Particulam illam mox adverte. Non dubium quin ſemper divinæ miſericordiæ fontes pateant pœnitenti, ſed eſt, quandò ſpecialiſſimè pœnitenti miſericordiæ jubar effulgeat. Quam prudens proditor accederet ad ſuffixionem Domini, quando ſacratiſſimus ſanguis effervescens vel latronis maculas eluebat.

171. *Leo ſermone 3. de Paſſione:* Expectâſſes, inquit, Juda, donec ſanguis Chriſti pro omnibus funderetur peccatoribus, informis lethi ſuſpendium diſtuliſſes. Sanguis Dominicus te à præcipitio tuo revocâſſet.

172. *Fulgentius ad Venantiam Epiſt. 6.* Judas qui Chriſtum tradidit, peccati ſui pœnitentiam geſſit, ſed ſalutem perdidit, quia indulgentiam non ſperavit. Salubris autem converſio duplici ratione conſiſtit: Si nec pœnitentia ſperantem; nec ſpes deſerat pœnitentem: ac per hoc, ſi ex toto corde quispiam renunciet peccato ſuo, & toto corde ſpem ponat remiſſionis in Deo.

173. *Iudas egit pœnitentiam non, tamen cum fructu.* Agnoverat Judas peccatum ſuum, peccati pœnitentia ductus templum adiit, non privatim modò in ſecretas vel Dei, vel hominis, vel obſcuri alicujus Sacerdotis aures peccatum illud ſepoſuit, ſed publicitus etiam, in facie Sacerdotii Principum, & populi Seniorum, errorem, cum ingenti dolore de facta juſto atq; innocenti ſanguini injuria, confeſſus eſt; ad hæc ſanguinarium in triginta argenteis pretium attulit, eoq;, cum reſciſſuro contractum impium aſſentiri nollent ſceleris conſortes, in templum projecto, quantum, & quo modo potuit maximè arduo, quippe cum infamia ſua

conjuncto, reſtituit ad numum, quæ illicitè acceptarat. Tunc VIDENS Judas, ait Matthæus c. 27. v. 3. qui eum tradidit, quod (proditione ſuâ mediante) damnatus eſſet, POENITENTIA DUCTUS retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum & Senioribus dicens: PECCAVI tradens ſanguinem juſtum. At illi dixerunt: Quid ad nos? tu videris. Et projectis argenteis RECESSIT, putà, à maligna Societate, & occaſione, in quibus & cum quibus in crimen prolapſus fuerat. En Pœnitentiam agnitione, confeſſione, dolore, reſtitutione, occaſionum relabendi fugâ, ac criminis deteſtatione prorſus inſignem, nihil tamen fructuoſam ad Salutem tantoperè Pœnitentis! Quid, quæſo, defuit ad fructum? quo, ut hic innaſceretur Pœnitentiæ, aut ex Pœnitentia effloreſceret, opus erat? Alio certè nullo, niſi ut Pœnitens ſpem & mente conciperet, & oratione, cujus tanta erat in templo opportunitas, probatam proderet, itaq; remiſſionem exoſi flagitii & ſe accepturum confideret, & ſperatam flagitaret. Oratio, oratio, inquam, defuit ad DEUM, (cùm plùs, quàm neceſſarium, prolixam ad homines habuiſſet,) quæ ſpe animata & armata, veniæ deſperationem vel non admitteret cor aggredientem, vel viſcera ingreſſam animo arceret, ſuſciperetq; paratam omnibus miſereri benigniſſimi Servatoris indulgentiam. At enim, quia deſperationi ſuccubuit, à templo absq; Numinis deprecatione receſſit; infelicem animam, etiam per medium rupti pectoris oſtium inter viſcerum ejectam colluviem apertâ nimium ſecretorum propalatione in fauces tartari protruſit. Matth. 27. v. 5. Et ABIENS laqueo ſe ſuſpendit. Act. 1. v. 18. Et ſuſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera ejus.

174. Reſtitutio eſt actus pœnitentiæ neceſſarius, quippe ſine quo omnis pœnitendi labor irritus, ipſaq; prætenſa pœnitentia nulla eſt. Hoc usq; adeo compertum eſt apud omnes, ut jam ſacri axiomatis, imò regulæ & canonis loco habeatur in ſcholis, tum apud Sacrorum Canonum, tum apud ejus Theologiæ peritos, quam à diſſerendis & dirigendis moribus moralem nuncupamus, vulgatum illud. Non remittitur peccatum, niſi reſtituatur

ablatum.

ablatum. Accepta ſunt hæc verba ex ſcriptis ſanctiſſimi pariter & doctiſſimi Patris Auguſtini ad Macedonium ita ſcribentis plenius pro aſſerto noſtro: Si res aliena propter quam peccatum eſt, cùm reddi poſſit, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur: Si autem veraciter agitur pœnitentia, NON REMITTITUR PECCATUM, NISI RESTITUATUR ABLATUM &c.

Neceſſarius itaq; actus hic eſt adeò, ut qui eum habet ſolum, ſi cætera ad pœnitentiam requiſita deſint, non majorem mereatur laudem, quam Judas Iſcariotes, qui in hoc quidem laudabilis, quod hunc actum egerit, non tamen plenè laudandus, de quo S. Chryſoſtomus ait: Condemnavit ſe ipſum, & argenteos projecit; omnia hæc laudabilia ſunt. Et Evangelica quidem aſſerunt: hæc eum egiſſe pœnitentiâ duce, puta inchoatâ, quoad partem neceſſarium operans, ſine quo nihil. Pœnitentia ductus, inquit Matthæus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum. Nempe ſceleſtiſſimo huic hoc axioma inhæſerat: Reſtituenda ablata illis, à quibus injuſtè accepta, aut certe illi loco, unde accepta ſunt, qualis erat Corbona, quam S. Hieronymus gazophylacium templi, ubi aſſervabantur oblata Deo, Joſephus vero ſacrum theſaurum fuiſſe, adſtruunt. Inde nimirum ſcelerati Sacerdotes triginta argenteos ſumpſerant, ut ſentit S. Cyrillus ſcribens: Principes pecuniâ ſacrâ proditorem conduxerunt &c. Hinc eorum diſceptatio, quo ponenda hæc pecunia foret, aliis fortè opinantibus reponendam ſuo loco, aliis, quorum ſententia prævaluit, negantibus ſemel in pretium proditionis impenſum poſſe in ſacra dona referri, colligentes fortaſſis id ex lege illa, quæ mercedem à proſtibulo ſeu meretrice acceptam offerri Domino vetat: hinc illi acceptis argenteis ex templi pavimento, quos ex manibus proditoris recipere noluerant, dixerunt. Non licet eos mittere in Corbonam: quia pretium ſanguinis eſt.

Hinc author Hiſtoriæ Scholaſticæ hæc verba interpretatus, mittere, inquit, intellige remittere (quod nos dicimus reſtituere) in Corbonam, quia inde tulerunt argenteos. Laudabilis itaq; in

Juda reſtitutio, qua pretium proditionis in templum rejecit, unde ſacrilegè fuerat accepta. Sed eatenus tantum laudabilis, quatenus damnoſum erat ipſi pœnitenti futurum, & vituperio, ſi injuſtus rei ſacræ poſſeſſor illud retinuiſſet. Laudem negativam vocant Scholæ, quam tamen emereri neceſſario actu debet pœnitens, aliàs fruſtra remiſſionem criminis vel expectaturus vel flagitaturus, *Id. diſſertat.* 13. *p.*298. *ſeqq.*

175. *Matthias Schuffenhauer, S. I. Cadanenſis Bohemus in Exemplari Pœnitentiæ, Diſſertat.* 6. *num.* 11. *pag.* 106. 170. *Edit. Prag. in 4to* 1678. Hic autem non præter rem quæri poterit, cur Judæi triginta argenteis, quos reddidit Judas Iſchariotes, emerint agrum figuli in ſepulturam peregrinorum? Quia cùm eſſent pretiũ ſanguinis, eos in Corbona, vel gazophylacio inter dona Dei recondi nefas erat Principibus & Sacerdotibus; inito propterea ab iis conſilio ſtatuerunt, ut emeretur illis ager figuli, quo peregrini, qui in urbe è vita diſcedebant, ſepulchro carentes, in illo ſepelirentur. Sub velo nempe typi, ſignificatur, pretium ſanguinis Chriſti, non Judæis indigenis ſed peregrinis, id eſt gentibus in eum credituris, profuturum eſſe.

176. Optimè *Aloyſius Novarinus in Matth. cap.* 27. Fraudulenter Principes Sacerdotum cogitaverant, & decreverant illius pecuniæ ſummam in viliſſimæ & abjectiſſimæ rei uſum expendere, in ſepulturam ſcilicet militum aliorumq; pauperum, & ignobilium gentilium, atq; hac ratione Chriſti memoriam ad necem empti, & ſuam ipſorum impietatem emptione ſepulturæ ſepelire. Sed aliter Dei providentiâ factum, ager quippe ille emptus, æternum monumentum factus eſt ſceleris ipſorum. Si in Corbonam pecuniam immiſiſſent, non ita manifeſta res facta fuiſſet; nunc verò prædio empto ad poſteros rem univerſam vel aliud cogitantes transmiſerunt, ut hinc cogitaremus, ægrè celari Sacerdotum & Principum ſcelera poſſe. H. I.

177. Mirum autem eſt, quod de hoc agro ſcribunt *Brocardus, Nicephorus, Bredembachius, Saligniacus,* & ex iis *Adrichomius in deſcriptione Hieruſalem, n.* 216. *pag.* 173. Cum Juſſu Imperatricis

tricis Helenæ, de hoc agro, quantum terræ plures naves capere poterant, Romam avectum, ac juxta montem Vaticanum in eum locum exoneratum ſit, quem incolæ campum ſanctum vocitant, licet cœlum mutarit, eandem tamen retinere vim quotidiana experientia docet. Romanos enim reſpuens, ſola peregrinorum corpora ad ſepulturam admittit: Quorum etiam hic omnem carnis ſubſtantiam intra viginti quatuor horas prorſus conſumit, oſſibus tantum reſiduis.

TITULUS XII.

DIabolus Judam pereuntem ad laqueum avaritiæ deduxit, quo ſibi collum frangens crimen ſuum potiùs auxit, quam expiavit. Quod turpe mortis genus flagitio ejus competit. Tempus autem quo id factum, præcisè non determinatur.

178. Videut Judas de peccato in peccatum ſe præcipitet: Fur antea, dehinc proditor: Poſtremò ipſe ſui indignus ultor. *Hilarius in Pſalmum* 139.

Diabolus Judam ad laqueum duxit, ne ſi longiùs ſupervivens audiensq; pro crucifixoribus Chriſtum in cruce orare, latroniq; paradiſum promittere, ad pœnitentiam converteretur.

179. *Chryſoſtomus homilia* 10. *de Pœnitentia.* Perſecutus eſt Diabolus Judam quoad ad laqueū duxit; atq; è præſenti duxit vita, pœnitentiæ propoſito privavit, quoniam ſi vixiſſet, & ipſe fortè ſalvatus foret, argumentum ex crucifixoribus ſumitur. Laqueo ſe ſuſpendit.

180. Non novus hic Judæ laqueus, jam diu illi collum porrexerat: ait *Drogo de Sacram. Dominicæ paſſionis Tom.* 12. *Bb. Pp. pag.* 485. quod à Chriſto diſceſſerat, & avaritiæ laqueo ſe ſuſpenderat, ſed quod fecerat in occulto, palam omnibus innotuit.

181. *Hieronymus Baptiſta de la Nuza, Tract. Evangel.* 2. *parte* 3. §. 12. *pag.* 573. Inter omnia venena quæ animam inficiunt, avaritia venenum inſanabilius eſt, & minus admittit curationem. Fortis laqueus iſte, ad quem qui incidit, etiamſi ſit Apoſtolus ele-

ctus à Chriſto, poteſtate ejiciendi dæmones donatus, particeps corporis & ſanguinis illius effectus, ab ipſomet ſacerdos ordinatus, non evadet, ut videre eſt in Juda, qui hoc laqueo tentus remanſit captivus ad ipſius Diaboli voluntatem, ut quid ille ſuggeſſerit, fecerit, etiam cum ad vendendũ ipſummet Dei filium inimicis ſuis incitavit, & tandem laqueo ſe ſuſpẽdit, & ſuſpenſus crepuit medius. Laqueo enim compreſſus periit, qui in Diaboli laqueum inciderat.

182. *Nazianzenus in Chriſto patiente p. m. 1145. Edit. Pariſ. in fol. Anno 1588.* Sub Perſona Nuncii de Judæ fine canit:

Tu certe (Juda) ut æquum eſt, jam malè malus occides,
Primumq; laqueo in nexili pendens, rues,
Imas in umbras manium, ſaltu incito,
Mœrore confectus gravi, ut qui innoxium
Prodideris argento, ibi voracis te impetus
Sorbebit ignis, quando pœnam vindicem
Effugere non vis, te manent hæc omnia.
- - - - - - - - - penſilem contra implices
Laqueum, viam omnem vocis ut tibi obſtruas.

183. *Iuvencus Presbyter libro 4. Hiſtoriæ Evangelicæ Tom. 4. Bb. Pp. p. m. 21.*

Proditor at Judas poſtquam ſe talia cernit
Accepto ſceleris pretio ſignâſſe furentem,
Infelix ægris damnans ſua geſta querelis
Argentum, & culpans ſacram projecit in ædem,
Exorſusq; ſuas laqueo ſibi ſumere pœnas,
Informem rapuit ficus de vertice mortem.

184. *Arator Diaconus libro 1. Apoſtolicæ Hiſtoriæ de eadem mortis forma hæc reliquit:*

Sic venerandus ait: noſtris, quia proditor amens
Mercedem ſceleris ſolvit ſibi, tædia noxæ
Horruit ipſe ſuæ, ſtringens in gutture vocem,
Exemplo ceſſante reum, qui parte necari

Pro-

Promeruit, qua culpa fuit, crimenq; retractans
Indicio tali permiſit membra furori.
Aëris in medio, communi ut proterat hoſti
Debita pœna locum, cœlum terramq; peroſus
Inter utrumq; perit, nullis condenda ſepulcris
Viſcera rupta cadunt, tenuesq; elapſus in auras
Fugit ab orbe cinis.

185. *Nazianzenus l. d. p.* 1156.

Sententiam jam paſſus eſt æquiſſimè
Injuſtus idem diſcipulus atq; impius,
Qui prodidit Dominum ſuum, modo penſili
Pendere viſus fune; mox ex ipſo eo
In terram ab alto lapſus, illiq; incubans.
Nam cùm malum illi inſtaret, infelix tamen
Non novit: æqua lege ſic ſententia
Eſt lata, felix juſta ceſſit ultio.

186. *Auguſtinus Tomo* 10. *Serm.* 121. *de Tempore, p.* 678. Abiit ergò Judas & laqueo ſe ſuſpendit. Vide Juda ſententiam divinæ Majeſtatis, quæ te punire noluit manibus alienis. Pendes in laqueo, & argentum jacet in templo. Nullus gratulatur de tali commercio, quia ſacrilegum pronunciat pretium. Non licet mitti in Corbonam, quoniam pretium ſanguinis eſt. Ecce Judæorum improbitas condemnat admiſſum, & non condemnat ſacrilegium. Si tollere non licet pretium, cur implere feſtinas homicidium? aut pretium innocentis ſanguinis in Corbonam non liçebat mittere, ipſum innocentem licebat occidere?

187. *Idem libro* 1. *de Civitate Dei cap.* 18. Tom. 5. Oper. p. 11. Judæ factum meritò deteſtamur, eumq; veritas judicat, cum ſe laqueo ſuſpendit, ſceleratæ illius traditionis auxiſſe potius quam expiâſſe commiſſum, quoniam DEI miſericordiam deſperando exitiabiliter pœnitens, nullum ſibi ſalubris pœnitentiæ locum reliquit: quantò magis à ſua nece ſe abſtinere debet, qui tali ſupplicio, quod in ſe puniat, non habet? Judas enim cum occidit, ſceleratum hominem occidit, & tamen non ſolum Chriſti,

verum

verum etiam ſuæ mortis reus finivit hanc vitam, quia licet propter ſuum ſcelus, alio ſcelere ſuo occiſus eſt. Dum ſe laqueo perimit, ſcelus ſcelere cumulat, in filium filii proditione peccaverat, nunc de divina miſericordia diffidens, in Spiritum S. peccat.

189. *Leo Sermone 3. de Paſſione:* Sceleſtior omnibus Judas & infelicior exiſtit, quem non pœnitentia revocavit ad Dominum, ſed deſperatio traxit ad laqueum.

190. Beda. Dignam ſibi pœnam invenit, ut guttur, per quod vox proditionis exiverat, laquei nodus necaret. Subjicit: Et qui hominum Angelorumq; Dominum morti tradiderat, cœlo terræq; peroſus aëris in medio periret. Et viſcera quæ dolum proditionis conceperant, rupta caderent.

191. *Hilarius Pictavienſis Comment. in Matth. cap. 32. pag. 325.* Secedens itaq; ſuſpendit ſe damnato Chriſto. Ita mortis Judæ tempus comparatum eſt, ut ſub paſſione Domini commotis infernis ſupernisq; omnibus & revulſis, & in oblivionem officii ſui univerſorum elementorum procuratione ſtupefacta, nec inter mortuos viſitaretur; nec inter vivos poſt reſurrectionem haberet pœnitentiæ facultatem.

192. *Iuſtinus Martyr quæſt. ad Orthodoxos 23.* de tempore quando Judas perierit: Si, inquit, ante paſſionem quidem Dominus precatus eſt, ut ſanctificarentur à Patre diſcipuli, poſtea autem Judas periit, quomodo quæ pro eis oblata eſt precatio, accepta videtur? quomodo etiam verum eſſe oſtenditur illud: Scio quod ſemper audis me? Reſpondetur, Judæ perditio eſt facta, poſtquam Chriſtus ſumtam & intinctam offulam accepit, atq; in eum ingreſſus eſt Sathanas, ipſeq; Judas egreſſus ſe à reliquis abrupit diſcipulis. Oratio autem pro diſcipulis poſt diſceſſum Judæ habita eſt. Id ex ipſa oſtenditur ratione cum orans Dominus dixit: Quos dediſti mihi, cuſtodivi, & nemo ex iis periit, niſi filius ille perditus, ut ſcriptura compleretur. Itaq; primum perditio facta eſt, deinde pro diſcipulis oratio, poſtea paſſio Salvatoris. Judas ſi ante mortem Chriſti ſuſpenſus, quando Judas pretium Phariſæis retulit?

193. *Au-*

193. *Auguſtinus quæſtione ex Novo Teſtamento nonageſima quarta Tom. 5. Oper. pag. 446.* Tradito Salvatore & illuceſcente Paraſceve, omnes principes Sacerdotum, & Scribæ & Seniores convenerunt in domum Caiphæ Pontificis, quo perducendum ſciebant eſſe Jeſum, ut audirent eum. Hoc Matthæus & Marcus Evangeliſtæ teſtantur, & nullum ex his ante perfectum impium opus à domo Præſidis abſceſſiſſe, quippe cum omnis inſtantia eorum, & devotio ad agendum paſcha mors eſſet Salvatoris. Occupatis ergò eis ad necem Domini à mane usq; ad horam nonam, quomodo Judas retuliſſe eis pretium ſanguinis quod acceperat, ante crucem Domini probatur, & dixiſſe illis in templo: peccavi, quod tradiderim ſanguinem juſtum: cum conſtet utiq; omnes Principes & Seniores ante paſſionem Domini non fuiſſe in templo, quippe cum etiam in cruce poſito inſultarent ei. Non enim inde poteſt probari, quia ante paſſionem relatum eſt, cum ſint multa, quæ cum ante facta probentur, noviſſima ordinantur, & iterum quando locus admittit, ut quod factum eſt, ante ponatur. Nam manifeſtum eſt utiq; quinquageſimum Pſalmum anteriorem eſſe quã tertium. Sic ergò aliquando evenit, ut anticipentur, quæ poſteriora ſunt. Unde & factũ Mariæ quæ poſt reſurrectionem fratris ſui Lazari, ante ſex dies Paſchæ in cœna unguento pedes Domini unxiſſe probatur, propter ſignificationem ejus anticipatum eſt ab Evangeliſta dicente inter cætera: Maria autem erat, inquit, quæ unxit Dominum unguento. Hoc refert antequam Lazarus moreretur, quod niſi poſtea factum inveniremus, neſciremus quo tempore factum eſſet. Sed ne fortè poſt nonam horam factum ſit, ut videns impius & crudeliſſimus Judas occiſum Salvatorem, & ob hoc velum templi ſciſſum, terram tremuiſſe, ſaxa fiſſa, elementa conterrita, ipſe metu correptus doluerit, non neſcius juſtum ſe tradidiſſe, in cujus paſſione ſic indignatus ſit Judex Deus. Sed & poſt nonam horam occupati erant, ſicut æſtimo ſeniores & Principes Sacerdotum. Veſpere enim eadem die Paſcha acturi erant, Sabbatho autem nummos portare non licebat ſecundum legem; & per hoc improbile eſt apud me, quo die, imò quo tempore laqueo vitam finierit Judas Iſcariotes.

TITULUS XIII.

JUdas deſperationis ſpeculum crepuit medius, ac dira ante obitum tormenta pertuliſſe fertur. Quidam eum ſuſpendio interiiſſe negant, quamvis illud ſufficienter probari nequeat. Pronunciatum autem fuit illum pro merito puniendum eſſe.

194. Verè Veteres: Peccatum recens blanditur; patratum dormit, evigilans occidit. Principiis ergò obſta. Cogita quando illum pœnituit, quando ad exitum ſcelus jam pervenerat. *Chryſoſt. in Matth.* Nihil ergò profuit ei ſera pœnitentia, per quam ſcelus corrigere non potuit. *Hieronymus.* Pœnitet ambiguè quem ſerò pœnitet!

195. *Alcimus Avitus* libro 5. v. 687.

- - - & fruſtra, cum jam demerſa ſecuris
Arboris infandæ radicibus exitialem
Quæ peperit fructum, feralia germina vertat,
Funditus ut dignis pereant mala robora flammis.

196. *Sedulius hoc. l.* Itaq; Diaboli technas obſerva. Ante peccatum non permittit videre exitium, ne ſequatur reſipiſcentia: Poſtquam autem Peccatum omnibus numeris expletum eſt, videre permittit, ut mærore afficiat, & in deſperationem præcipitet.

197. *Euthymius in Matth.* Finem ſemper reſpice: Judas cupiditatis magnitudine, non cogitavit exitum rei, & propterea tam immani præcipitio ſe tradidit: ſic multi faciunt quando perſuadet amor peccati, tum obliviſcuntur pœnas inferni & omnia DEI magnalia: Et cùm perpetratum fuerit, tum ſciunt, quia concupiſcentia vulneravit & tranſit, occidit & abiit!

198. *Druthmarus in Matth.* Unde & de Senibus in Suſannæ fabula dicitur: & averterunt ſenſum ſuum, & declinaverunt oculos ſuos, ut non viderent cœlum, neq; recordarentur judiciorum juſtorum. Ibid. Malam conſcientiam cave: Omnium ſupergreditur ſententias, qui à ſua conſcientia condemnatur.

199. *Auguſtinus Paolettus Ord. Eremit. S. Auguſtini Provinciæ*

Senen-

Senenſis Prior Provincialis Diſcurſ. Prædicabil. pag. 7. Edit. Colon. in 4to Anno 1677. Quid Judam eò miſeriarum adegit, ut in ſemetipſum ſæviret tam crudeliter vitam ſibi adimendo? Ne quis putet fuiſſe gravitatem delicti, major enim erat DEI gratia & prona miſericordia. Agitabatur ergò ſtimulis remordentis conſcientiæ, & quia hos diutius tolerare non poterat, eum vita finire credebat, per mortem tam violentam. Sic quaſi in ſe cogitabat. Alterutram ex duabus his pœnis vitare non potero. Ad hæc extrema compellor, aut inquietè ſemper vivere, & gehennam intus conferre, aut laqueo vitam perdere. Ex duobus malis eligendum eſt minus. L. quoties, cum ibi alleg. ff. de Reg. Jur. Si manſero in vita, milleis morte transfigar momentis ſingulis: Si moriar, tantis malis mors me eripiet. Quid nì ergo potius moriar? Suſpenſus crepuit medius & diffuſa ſunt omnia viſcera ejus. Actor. 5. Subſiſtit hic attonitus D. Ambroſius & triſte hoc ſpectaculum intuitus, tandem ita de Juda concludit: Non poterat ferre conſcientiæ dolorem, ideò adaptato ſibi laqueo, vitam finivit.

200. *Ambroſius ſerm.* 50. Culpam ſuam agnoſcere debuiſſet Judas. Etſi enim cauſa eſt pœnitentia proditoris, eſt tamen non ullus in ſcelere pudor, culpam agnoſcere: inquit *Ambroſius in Lucá* 2.

201. *Auguſtinus Tractatu de utilitate Pœnitentiæ cap. 3. Tom. 10. Oper. inter quinquaginta Sermones 26. pag.* 178. Judam traditorem non tam ſcelus quod commiſit, quam indulgentiæ deſperatio fecit penitùs interire. Non erat dignus miſericordia, ideò ei non fulſit lumen in corde, ut ad ejus indulgentiam concurreret, quem tradiderat, ſicut illi qui eum crucifixerunt, ſed deſperando ſe occidit, & laqueo ſuſpendit ſe, ſuffocavit ſe. Quod fecit in corpore ſuo factum eſt in anima ejus. Spiritus enim dicitur etiam ventus aëris hujus. Quomodo ergò qui ſibi collum ligant, inde ſe occidunt, quia ad eos non intrat Spiritus aëris hujus: Sic illi qui deſperant de indulgentia DEI, ipſa deſperatione intus ſuffocant, ut eos Spiritus Sanctus viſitare non poſſit. Judæ deſperatio ejusq; horrendus exitus illuſtre ac miſerandum documentum eſt, ne de

gradu aut ſanctitate efferamur, ne nobis ipſis nimium fidamus & tribuamus.

202. *Ambroſius in 1. Corinth. 13. Hieronymus Libro 2. Contra Iovinianum. Baſilius Epiſtola ad Chilonem. Tom. 2. Oper. pag. 483.* Judæ nihil profuit fuiſſe cum Apoſtolis, & didiciſſe myſteria, cum charitatis hoſtis tradidit Salvatorem.

S. Antiochus homilia 26. Tom. 7. Bb. Pp. pag. 174. Judas ille Domini Proditor, quàm puſilli erat & abjecti animi? quam rudis & expers conflictus tentationum? Ob hoc enim ſpem omnem cum à ſe abjeciſſet, inſiliente in eum inimico, funiculo ſibi præfocavit gulam.

203. *Euthymius in Matth.* Agnovit ſiquidem & pœnituit, & confeſſus eſt: veniam autem ab eo, qui hanc dare poterat, non requiſivit, neq; enim permiſit Diabolus eum ſic duci pœnitentiâ, quo ad Chriſtum iret, in quem peccaverat, ſed ante perfectam abduxit, utpote conſcientiæ remorſum non ferentem.

204. *Euſebius Emiſſenus 3.* Infelix Juda! ad viam ſalutis redire cœpiſti, ſed Diabolus, qui te ad tradendum Magiſtrum & Dominum incitavit, ipſe tibi ut te ipſum occideres, conſilium dedit. Hoc enim ſolum ſufficiebat tibi ad proditionem, etiamſi Dominum non tradidiſſes. Quantò tibi melius fuerat, Chriſti pedibus te humiliares, & ab eo indulgentiam peteres, qui neminem ad ſe venientem repellit. Hic eſt pœnitentiæ modus, peccaſti, quieſce, dole & lachrymare, & diſce cum Apoſtolo flere amarè.

Dum patula cunctis Chriſti clementia ſeſe
Præbet, præteritæ plangamus crimina vitæ.

Alcimus Avitus Libro 5.

205. *Bernhardus Sermone in feria 4. hebdomadæ pœnoſæ. Tom. 1. Oper. col. 182.* Tibi impie Juda miſera planè facultas fuit non ponendi animam, ſed pendendi, non tradente te, ſed trahente laqueo, nequiſſimus ille Spiritus tuus exivit, non emiſſus a te, ſed amiſſus.

206. *Laurentius Iuſtinianus Protopatriacha Venetus in Triumphali agone Chriſti, p. m. 435. Edit. Baſil. in fol. An. 1560.* Judas

Domini

Domini ſui & propriæ animæ homicida nefandus, contempſit Salvatorem, de quo theſauri indefectibiles exuberant gratiarum, accedere pœnitendo, ſuiq; reatus ruborem non patiens, crudeli ſe nece peremit. Seris namq; ferreis interioris domus januas obſtruxit, vectibusq; firmavit, quatenus ad ſalutem ejus, cunctorum ſalus aditum non haberet. Maluit miſer in opacis animæ ſuæ penetralibus latebras fovere, quam ad Dominum Jeſum humili confeſſione procedere. Deniq; ſicut ſupernæ gratiæ expertem ſe fecerat, ita ab Apoſtolorum Chriſti ſancto ſe collegio ſegregavit. Exiit ſolus foras accuſatus, deprehenſus, condemnatus, prava mentis ſuæ deſideria peracturus. Erat autem nox. Tenebrarum quidem filio erat nox, ceteris autem meridiana lux. Occubuerat illi Juſtitiæ ſol, & fulgentiſſimæ claritas ſapientiæ. Non ſe abſentavit Chriſtus, neq; ſacrilego ſuam denegavit ſententiam. Omnibus præſto eſt, ut communicet ſe: proditor tamen ipſe ſeceſſit. Oculos quidem aperte tenere potuit, ſed verbi lucem intueri non meruit.

207. *Idem in Ligno vitæ pag. 69.* Judam non tam ſcelus quod commiſit, quam indulgentiæ deſperatio fecit penitus interire.

208. *Drogo Hoſtienſis Tom. 13. Bb. Pp. parte 1. pag. 486.* Suſpenſus crepuit medius: Plenus erat venter & ruptus eſt. Uter crepuit medius ubi ſedes erat Satanæ. Crepuit ergò vas contumeliæ, quia non erat de vaſis figuli quæ probantur in fornace, propter quod in agro figuli in ſepultura peregrinorum ſortem non habuit, ſed velut reſte crepitans per inane diſſolvitur, & diffuſa ſunt omnia viſcera ejus. Pecunia viſcera ſunt avari, illa diffuduntur & perduntur, ſed viri miſericordiæ colliguntur. Pendet adhuc Judas & Abſolon per comam capitis ſui, & malus qui ſederat, pertranſiit. Crinis Abſolon quo ſuſpenditur, radix eſt omnium malorum avaritia: Ubi hæc radicaverit, omnium malorum cæſaries abundabit. Mulus verò ex equo & aſino mixtus, eſt duplex animus, qui foris oſtentat, quod intus non ſervat. Talis erat Judas, talis Abſolon: foris pietas, intus malitia, duplex iniquitas: Equus ma-

niſeſtè tumet, aſinus ſimpliciter ambulat, malus nequam & ſubdolus incautum præcipitat.

209. *Bernhardus ſermone* 8. *in Pſalmum qui habitat.* Pulcrè Petrus Apoſtolus filium perditionis in locum ſuum abiiſſe teſtatus eſt, quod in aëre crepuerit medius, aëriarum Collega poteſtatum, utpote veri Dei & veri pariter hominis, qui de cœlo veniſſet, operaturus ſalutem in medio terræ, hujus, inquam, proditorem nec cœlum reciperet, nec terra ſuſtineret.

210. *Oecumenius Enarrat. in Acta Apoſtolorum cap.* 1. *p. m.* 2. *Edit. Pariſ. in fol. Anno* 1631. Judas ſuſpendio è vita non diſceſſit, ſed ſupervixit, dejectus enim eſt, priusquam præfocaretur, idq; Apoſtolorum Acta indicant, quod crepuit medius. Hoc autem planiùs ſcripſit *Papias*, Johannis Apoſtoli diſcipulus, dicens: Ad magnum impietatis exemplum in hoc mundo permanſit Judas, in tantum enim corpore inflatus, ut progredi non poſſet, cum currus levi curſu pertranſiret, curru compreſſus eſt, ita ut funderentur ejus inteſtina. Alio modo: Corpore enim adeò inflatus eſt, ut neq; progredi poſſet, quà currus levi curſu pertranſibat; imò ne quidem ſolum corporis tumorem, ſiquidem & palpebras oculorum ejus adeò intumuiſſe ferunt, ut lumen omninò videre non poſſet, oculi verò illius neq; διόπτρας, nempe inſtrumenti medicorum adminiculo apparere poſſent, tantâ profunditate ab exteriori adſpectu erant ſeparati. Genitale verò illius membrum omnem excedebat obſcœnitatem & magnitudinem. Porrò ſanies ac vermes contumelioſè confluentes ex toto ipſius corpore ferebantur, egredientes per ſola loca ſecretiora. Poſt multa verò tormenta & ultiones, cum in ſuo prædio, ut ajunt, mortuus eſſet, præ fœtore illud prædium deſertum permanſit, & non habitatum usq; in hodiernum diem. Sed neq; ad hoc usq; tempus, locum illum quisquam præterire poteſt, niſi obturatis manu naribus. Suggerit autem Lucas hoc loco Judæ ſupplicium quod ſtatim ſubſecutũ eſt. Nam imbecilliores animæ præſentibus refrenantur potiſſimum. Auxit autem peccatum, vocans eum proditorem, ſupplicium verò cum hoc illum etiam paſſum eſſe commemorat. Per

hoc

hoc autem quod ait Lucas, præcipitio crepuit medius: oſtendit, quod ſimul ut prodidit præ nimia animi puſillanimitate & ſocordia tali fine per deſperationem uſus eſt. Verùm cum ſacra Evangelia dicant, præfocatione aut ſuſpendio uſum, licet hic præcipitatum fuiſſe afferat, & quæcunq; deinceps narrantur, nihil ex hoc diſſonantiæ conſequitur: utrumq; enim factum eſt. Confracto namq; funiculo, quo præfocatus erat, ita præcipitio in terram decidit ac crepuit: interim autem dum hæc poſt quadraginta dies de eo narrantur, protinùs hæc à proditione facta fuiſſe Lucas confirmat.

211. Sententia itaq; Oecumenii à qua *Theophylactus exponens cap. 27. Matthæi*, non prorſus abhorruiſſe videtur, à communi conſenſu patrum rejicitur, quippe juxta Evangelicam Hiſtoriam ſcribunt, laquei ſuffocatione Judam periiſſe. Ergo hæc ipſius Oecumenii opinio non propria fuit, ſed ex aliis eam monumentis refert.

212. *Euthymius* quoq; in *Matthæum Comment. cap. 27. v. 5.* aſſeverat, Judam laquei ſuſpendio non interiiſſe, ſed priusquam præfocaretur, fuiſſe à quibusdam qui illum agnoverunt, depoſitum, eum demum poſt aliquod tempus præcipitio diſruptum effuſis inteſtinis periiſſe. Conjectura ſumta ex eo, quòd Lucas Actuum 1. v. 18. ſcribit, quod Judas poſſederit agrum de mercede iniquitatis, & quod pronus factus diſruptus ſit medius, & effuſa ſint viſcera ejus; quod quidem mortis genus ad ſuſpenſum nihil attinet. Contradicunt autem *Origenes*, *Chryſoſtomus*, *Auguſtinus*, *Beda omnesq; alii Latini Patres*, eum laqueo ſuffocatum ſcribentes, uti paſſim ex ſuperioribus innotuit.

213. *Auguſtinus Enarrat. in Pſalmum* 108. *Tom. 8. Op. p. 517.* Conſtitue ſuper eum peccatorem, & Diabolus ſtet à dextris ejus Pſalmiſta inquit. Cum igitur hic Judam traditorem ſecundum ſcripturam Actuum Apoſtolicorum ſupplicio debito prænunciet puniendum, quid eſt, conſtitue ſuper eum peccatorem, niſi eum, quem ſequenti verſu indicat, cum dicit: Et Diabolus ſtet à dextris ejus! Hoc utiq; meruit, ut ſuper ſe Diabolum habuerit, id eſt,

Diabolo

Diabolo ſubditus ſit, qui Chriſto ſubditus eſſe noluit. Stet autem à dextris, ejus dictum eſt, quia opera Diaboli præpoſuit operibus Dei. Hoc enim cuiq; non immeritò dextrum dicitur, quod præponit, ſicut ſiniſtræ dextra præponitur. *Idem in Pſalmum 68.* Projecit pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus erat, nec agnovit pretium quo ipſe à Domino redemptus erat. Punivit ergo Deus Judam de pretio ſuo.

TITULUS XIV.

JUdæ, qui nulla neceſſitate ſed propria culpa propter ineptam ſuam pœnitentiam mortalium miſerrimus evaſit, Judæi ſimiles ſunt, qui inter cœlum & terram relicti pendent. Prolapſio autem traditoris quemvis ſuæ infirmitatis admonet, & ut in viis Domini conſtanter perſiſtamus, incitat.

214. *Cyrillus Alexandrinus in Iohannis Evangel. cap. 22. Lib. 11. Tom. 1. Oper. pag. 670. Edit. Pariſ. Anno 1605. in fol.* Non divino inexpugnabiliq; judicio in Diaboli laqueum proditorem incidiſſe credendum. Nam ſi ſic eſſet, nullo modo culparetur, cum Judicio DEI nemo reſiſtere queat. Nunc autem ita miſer factus eſt, ut melius ſecum ageretur, ſi nunquam natus fuiſſet. Nulla enim neceſſitate, ſed proprio Judicio fecit, quod fecit. Quare meritò perditionis filius nuncupatur, qui perditionem eligit. Non enim quia ſcriptum eſt de illo, quod periturus eſſet, propterea eò nequitiæ proceſſit, ut paucis argenteis ſpecioſum Chriſti ſanguinem traderet. Verùm quoniam malignitate ſua periturus omninò erat, idcircò id omninò ſcriptura futurum prædixit, quam falſò quidquam dicere impoſſibile eſt. DEUS enim ipſe per Scripturam loquitur, qui mores & vitam omnium novit, univerſorum enim tam præteritorum quam futurorum ſcientiam ei Pſalmiſta tribuit, *Pſalmo* 138. dicens: *Tu intellexiſti cogitationes meas, de longè ſemitam meam & funiculum meum inveſtigâſti, & omnes vias meas prævidiſti.* Quare qui novit omnia, qui futura, quaſi præſentia videt, per Scripturam nobis hoc etiam prædixit. Non autem

rem omnia quæ futura Deus novit, aut vult, aut imperat, nec prædictio malum hortatur magis quàm dehortatur. Qui enim præſcivit multò certe faciliùs, cum liberæ fuerit poteſtatis, Diaboli laqueum vitare potuiſſet. Sed diceret fortaſſis quiſpiam, ſi propriâ voluntate atque liberâ cæteri (diſcipuli) Diaboli laqueum fugerunt, ſolus autem Judas incidit, quomodo illos ſervavit Chriſtus? Aut cur Judæ non profuit hæc ſalvatio? ſed ſtudium atq; vigilia, ô generoſe tu, quamvis proba & laudabilis ſit, non ſufficit tamen ad perfectæ operationem virtutis, ſed ſalutem quidem vigilantes attendentesque diligenter acquirimus. Non ſufficit autem id nobis, quum divina gratia quæ difficilia facilia facit, & arduam juſtitiæ viam, planam nobis reddat, neceſſariò indigeamus: noſtra enim vis, niſi divinitùs ſuſtentetur, nulla penitus eſt. Niſi Dominus cuſtodierit civitatẽ, fruſtra vigilat, qui cuſtodit illam. *Pſalmo* 126. Quare neceſſe eſt, ut jugiter magnoq; animo ad adquirendam ſalutem ſtudeamus, & opẽ Dei quâ protegamur, orando petamus cujus auxilio facilè Diaboli vires ſuperabimus: niſi ei obſequamur ad voluptates, aliosq; peccandi modos provocati: niſi quoq; nos nec tentati quidem, illi voluntatis noſtræ habenas largiamur. Nam ſi ad ejus laqueum ſpontè ac negligentia noſtra venimus, quem alium potius, quam nos ipſos criminabimur? Nonne hoc eſt, quod Salomon ſcribit? *Amentia viri vias ejus devaſtat, & Deum incuſat in corde.* Quod ſi proditor æqualiter aliis Diſcipulis Salvatoris auxilium non habuiſſet, fruſtra hæc à nobis dicerentur, ſin autem non minus quam cœteri divinâ gratiâ regebatur, ſed ſuo ipſius Judicio in profundum proditionis delapſus ſit, quomodo etiam non ſervavit eum Chriſtus, qui ſuũ patrocinium ei præſtitit. Qui quantum ad ferendam opem illi attinuerit, ſervaſſet hominem, niſi ultrò ille in proditionem inſiliiſſet. Gratia igitur in aliis effulſit, ſervavitq; omnes, qui cooperantem ei voluntatẽ tradiderunt, ſic enim ſalutis noſtræ modꝰ diſpoſitus eſt.

215. *Idem in Iohann. Libro* 9. *cap.* 16. *p.* 614. Proditor ſæpius redargutus non erubuit, charitatem Chriſti contempſit, honórem & gratiam ejus abjecit, benedictionem aſpernatus eſt. In uno fixus hærebat, illud ſolummodo volvebat, quoniam pecuniolam ſibi pa-

bi pararet, non ergò ut conſiliatorem, ſed ut cogitationum ſuarum Dominum in corde Diabolum retinet. Prius enim quam peccati conſummatione delinquamus, peccatũ voluntate amplexantes, & januas animæ Diabolo patefacientes, cujus rei proditor nobis exemplum eſt.

216. *Idem cap. 19. Lib. 9. p. 615. Ad verba: Cum ergò buccellam accepiſſet, exivit continuò, & erat nox.* Curſim ille abiit ad Diaboli opus, ut furore detentus de domo exiliit, nihil pecuniâ melius putans, quodq; majus eſt, nihil à benedictione adjutus. Morbo enim avaritiæ victus, & patrem malignitatis in corde jam habens, nec quò noctu quidem ruit, conſiderat. Tenebroſa enim nox quædam impiæ cupiditatis in profundum inferni eum pellebat: Ideò *quaſi cervus*, ut in Proverbiis dicitur 7. *ad ſagittam properabat, vel quaſi canis ad vincula, neſciens ſe ad periculum animæ ſuæ currere.* Nec fruſtra dictum mihi videtur continuò illum exiviſſe: magnas enim Diabolus ad imperandum eis, quos omninò jam cœpit, poſſidet vires, cogere videtur ad opus etiam nolentes. Timet (ut credo) Diabolus ne morando pœnitentiæ locus detur, & quaſi à temulẽtia ſua mentem rectiùs cogitans homo eripiat, hâc de causâ feſtinat ac impellit. Nam etiam Judam cum poſt panem omninò ſeparaverit, tum moram tum benedictionis virtũtem timens, ne ſcintillam in animo ejus accenderit, ac inde illuminaverit, & ad meliora retraxerit, magnâ præcipitem agit celeritate. Nemo eſt qui miſerum Judæorum ſtatum hodiè ignoret. Quadraginta enim poſt paſſionem Domini annis Deus illorum malitiam ultus è ſede & Regione ſua in exilium duci permiſit.

217. *Prudentius in Apotheoſi*:

Exiliis vagus huc illuc fluctantibus errat
Judæus, poſtquam Patriæ de ſede revulſus
Supplicium pro cæde luit, Chriſtiq; negati
Sanguine reſperſus commiſſa piacula ſolvit.

218. *Rupertus in cap. 26. Matthæi lib. 11. Comment. de gloria filii hominis p. 105.* Suſpenſo Juda populus Judæorum totam damnationis ejus hæreditatem ſuſcepit, pendens inter cœlum & terram, id

eſt,

eſt, neq; ſpem habens in cœlo, quia vitæ æternæ indignum ſe judicavit, neq; terram habens ſuã: venerunt enim Romani, tuleruntq; locum & gentem & multò plures, quàm ullo unquam die voraſſet gladius; de populo illo conſumſit obſidione ſaltus Romani exercitus poſt quadraginta annos, Ducibus Veſpaſiano & Tito, juxta quod prædictum fuerat Pſalmo 79. *Exterminavit eum aper de ſilva, & ſingularis ferus depaſtus eſt eam.* Nonne hoc eſt pendere inter Cœlum & terram, & crepuiſſe, & omnia pendentis viſcera diffuſa eſſe? ſcilicet neq; in cœlo ſpem ſive ullam partem, neq; in terra quam calcamus, locum ullum proprium habere, & poſt ſeditionem ingentem crepitum, quem Hiſtoriographus enarrat Joſephus, reliquias concluſæ multitudinis, quæ gladio ſuperfuerunt, in omnes gentes captivas ductas eſſe? *Ib. ibid.* Pœnitentia Judæ dolor fuit natus ex crudeli invidia & confeſſio ejus dicentis: *peccavi tradens ſanguinem juſtum*: parum aut nihil differre potuerit, à Confeſſione Dæmonum, qui illum non ſolum juſtum, verum etiam Filium Dei eſſe interdum confeſſi ſunt.

219. *S. Fulgentius de Remiſſione peccatorum cap. 16. Tom. 6. Bb. Pp. parte 1. p. 119.* Nonnulli præterea virtutem pœnitentiæ neſcientes, non ad hoc pœnitentiam gerunt, ut ſperantes opem divinæ miſericordiæ convertantur, imò pœnitendo deterius peccant, cum de peccatorum remiſſione deſperant. Talis fuit pœnitentia Judæ Proditoris, quæ pœnitenti non acquiſivit ſalutem, ſed procuravit deſperanti perniciem. Deniq; deteriori ſemetipſum vinculo iniquitatis obſtrinxit, cum ſe occidit nocentem, quàm tum cùm Chriſtum tradidit innocentem. Peccatum enim traditionis Chriſti, poterat Judæ, ſi vivens converteretur, dimitti: occiſio verò ſua nullatenus relaxatur extincto. Poſt traditionem igitur Chriſti habuit traditor tempus, quo per illum ſanguinem, qui effuſus eſt in remiſſionem peccatorum, ipſius quoq; Judæ poſſit remitti peccatum: quoniam Chriſtus qui pro impiis mortuus eſt, non denegaſſet ſuo traditori remiſſionis beneficium, ſi non ille ſibi deſperando adimeret tempus remiſſioni conceſſum. Non ergò rectè pœnitentiam geſſit, nec juſtum vindicem ſe ſui ſceleris pertulit,

tulit, auxit quippe non abſtulit ſupplicium meriti criminis ſui ultor injuſtus, qui occiſori ſuo tempus converſionis adimit occiſus. Ac per hoc quia ipſe ſe occidit, ipſe ſibi utiq; tempus converſionis ſe occidendo ſubtraxit. Miſerrimus Judas, qui cùm male crimen traditionis admiſerit, pejus illius criminis pœnitudinem geſſit, qui penitùs indulgentiam non quæſivit. Ac ſic illa gravis culpæ pœnitentiæ deterior eſt inventa, quàm culpa. Illud enim Dominicæ traditionis peccatum habuit tempus quo poſſet ablui, illum vero punit ſententia, quæ non converſionem habuit, ſed deſperationem. Ideò pœnitentem non adjuvit, ſed peremit, qui ſibi converſionis tempus occiſione abſtulit, & indulgentiam deſperatione ſubtraxit. Tantum igitur valet opportunitas conceſſi temporis, ad indulgentiam peccatorum. Et cùm multò gravius ſit Chriſtum tradidiſſe, quam quemlibet hominem occidiſſe: occiſores tamen Chriſti, quicunq; ſunt in præſenti vita toto corde converſi, remiſſionem peccatorum ipſius Chriſti ſunt ſanguine conſecuti.

220. *Baſilius M. Cæſariæ Archiepiſcopus in Epiſt. ad Chilonem diſcipulum. p. 509. Edit. Pariſ. in fol. Anno 1566.* Unius Judæ execranda prolapſio, nempè à melioris vitæ rudimentis ad exitum ſortis deterrimæ, ſatis ſuperq; eſſe debuerat ad communiendos tuendosq; Dei famulos in vita inſtitutæ rectitudinis. Hic namq; Chriſto ubi diutius cohæſiſſet diſcipulus, ineſcatus tandem qualiscunq; lucelli illecebrâ, & Doctorem venū expoſuit, & per improbam eam negotiationem implicito ſibi laqueo præfocavit gulam.

221. *Theophylactus in Comment. ad Lucæ cap. 26. pag. 510.* Intravit Satanas in Judam, qui erat unus è numero duodecim, eratq; ex maximè familiaribus diſcipulis, ut nullus confidat in ſe ipſo, ſed ſemper attendat vitæ ſuæ, utpote gravem habens adverſarium. h. l. Igitur cavenda eſt ſecuritas.

222. *Simon de Caſſia Lib. 13. pag. 351.* Quis ſub aliquo Doctorum præſumat, ſi cecidit Judas de ſcholis Domini Salvatoris? Quis de duce confidat, ſi cum rectâ viâ Judas erravit. Non quæruntur in Chriſtianis initia ſed finis. Paulus malè cœpit, ſed benè

fini-

finivit, Judæ laudantur exordia, ſed finis proditione damnatur. *Hieronymi* verba ſunt *ad Furiam*.

TITULUS XV.

Judas ſimilis fuit puerulis obliviofis, paralyticis, item è gravi morbo convaleſcentibus, nec non corvo qui ab Arca Noæ emiſſus non rediit. Significat Antichriſtum. Typi ejus fuerunt Abſolon, Giezi & Ahitophel.

223. *Nicolaus Oranus de Apoſtaſia Iudæ, concione 6. pag.* 58. Judam ſimilem pronunciat pueris obliviofis, qui poſt gratiam recuperatam incidunt in easdem culpas, quibus olim meriti ſunt increpationes. Ego inquit, puerulis illis Judam fuiſſe ſimilem opinor; qui dum propter præteritas eluendas culpas diſciplinam recipere, & paulò emendatiores eſſe cœperunt, mox obliti prioris culpæ, prioris gratiæ, graviùs recidunt, quia ſe ipſos non agnoſcunt. An dormiebas, Juda, cùm tibi tam ſuaviter & toties adſtanti Chriſto, toties te ſuo exemplo ad divitiarum contemtum attrahenti cogitabas, quibus modis famem ſaturares pecuniarum poſſeſſione? Ut quid tibi pecuniæ ſuperfluæ in ejus ſocietate exiſtenti, qui dixit: Nolite ſoliciti eſſe, quid edetis, aut quid bibetis, quo induemini. Quærite primò regnum Dei &c. Non erat memor remorſus. Similes quoq; qui modo è gravi morbo convaluerunt, de ſua infirmitate amplius non cogitant. *Ibidem pag.* 59.

224. Fecit idem quod ſolent ex gravi & diuturna infirmitate & extremo quaſi morbo reſurgentes, jam vires incipiunt recuperare, primò non cogitant, quod languidi ſint ratione infirmitatis diuturnæ, quiq; ideò habent virtutem debilem, & tales quicunq; ventus, vel mala nox, vel robuſtus cibus acceſſerit, dejiciuntur primo momentô. Ita hîc non mirum eſt, quod mox qui ab infirmitate & peccatis quibus ſcatebat, per Dei vocationem ad Apoſtolatum mox ceciderit, cùm ipſemet ſeſe tentationum ventis expoſuerit, cum ipſe non ipſam lucem Chriſtum in actionibus ſuis ſecutus fuerit, cum & Spiritualibus cibis, quibus abundabat,

& quos gratis dabat, uti noluerit. Annon debuiſſes potiùs, O Juda, retro-actæ vitæ memor dicere cum Prophetâ Pſalmo 6. Laboravi in gemitu meo: & cum Rege pio Ezechia Eſaiæ 38. Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine. p. 60.

225. Fuit quibusdam paralyticis ſanatis ſimilis, quibus poſt ſanitatem injunctum eſt, ut ambularent. Sic Matthæi 9. Chriſtus: ſurge & ambula; ſcilicet pro continuatione ſanitatis, non autem pro oſtenſione ſolius veritatis: ſic non poterat quin laberetur Judas, qui bonis operibus non exercitabatur. Nam qui furto incumbit, in id ita incumbit, ut aliis non exerceatur.

226. *Drogo Hoſtienſis Epiſcopus de Sacramentis Dominicæ paſſionis, T. 12. Bb. Pp. parte 1. p. 486.* pariat Judam cum corvo ab arca emiſſo, & non reverſo: Corvus ſemel emiſſus non eſt reverſus, quia Judas in aëre ſubmerſus eſt.

227. *Nicolaus Hemmingius Commentar. in Evangel. Iohannis cap. 13. col. 92. Edit. Baſil. in fol. An. 1591.* Uti Doeg typus fuit Judæ proditoris, ſic Judas qui in numero diſcipulorum fuit, ſignificat Antichriſtum, qui fingit ſe eſſe Chriſti diſcipulum, ſed eum prodit in ſuis membris propter quæſtum. Hoc qui non videt in Papatu fieri, cœcus omninò eſt.

228. *Rupertus Abbas Tuitienſis de Trinitate & operibus ejus in lib. Regum Comment. Lib. 2. Cap. 35. pag. 470.* Abſolon interpretatur *patris pax.* Abſolon, inquam, filius & hoſtis, imò non filius, cujus à facie pater fugit, ipſe in myſterio eſt Judas traditor, falſa patris & Magiſtri pax, quem oſculo pacis ſigno tradidit. Judas, inquam, Apoſtolus & Diabolus, imò non Apoſtolus ſed Diabolus, cujus à facie revera talis pater fugit, nam à ficto ejus corde Chriſtus, vel Chriſti ſpiritus fugit, in quem Satanas introivit. Et proinde pœna ejus Juſtitiæ laudatorem maximè delectat, quia Judicio Dei mente captus ſe ſuſpendit, in quo non jam myſterii profundum, ſed ipſa rei geſtæ ſuperficies Judam & Abſolon penè demonſtrat eſſe pariles. Nam & iſte pendens quercu mulâ cui ſedebat pertranſeunte deſertus, meritò in corde lanceas ſuſcepit, & ille laqueo ſuſpenſus, & principum ſacerdotum familiaritate,

quam

quam aſcenderat, malè deſertus, dignas protinus ſagittas, id eſt, æternæ damnationis & mortis ſententias in anima accepit. Confer *Comment. in Matthæi cap. 26. T. 2. Op. p. 105.*

229. *Drogo Hoſtienſis de Sacram. Dom. paſſ. ſerm. 1. T. 12. Bb. Pp. parte 1. p. 486.* Abſolon Patris pax ipſe eſt & Judas, & quicunq; in pace Chriſto eſt amaritudo amariſſima. Ave Rabbi, voce & oſculo, patri pacem ferebat ore ſuo, benedicebant, & corde ſuo maledicebant. Homo, inquit, pacis meæ, in quo ſperavi, qui edebat panes meos, magnificavit ſuper me ſupplantationem. Unus eſt & multi ſunt. Ecce Abſolon, ecce Juda, ecce corpus Satanæ.

230. *Auguſtinus Sermone 208. De tempore, T. 10. Oper. p. 306.* Uti Heliſæus beatus typum habuit Domini Salvatoris, ſic non incongruè Judam traditorem, vel Judæorum populum intelligitur Giezi diſcipulus figurâſſe. Sicut enim Giezi ideò ſerviebat Heliſæo, ut pecuniam poſſet acquirere, ita & Judas propterea adhæſerat Domino Salvatori, ut fraudem faceret, & terrenas divitias congregaret. Deniq; ſic in Evangelio ſcriptum eſt, quia fur erat & loculos habebat, & ea quæ mittebantur aſportabat. Nam Giezi qui Gratiam Magiſtri poterat promereri, ſicut & Dominus ſuus conſecutus fuerat, beati Heliæ, cupiditate victus meruit in æternum crudeli leprâ perfundi. Judas verò præ amore pecuniæ & Apoſtolatus gratiam perdidit & laqueo vitam finivit. Ac ſic intelligimus omnes avaros & cupidos intus in anima peccati leprâ eſſe perfuſos.

231. *Rupertus Comment. in cap. 26. Matthæi, Lib. 11. de gloria filii hominis. p. 105.* Judas voluit ſic Dominum Chriſtum mori, ut periret nomen ejus, id eſt, ut nulla fama vel memoria, & nulla ſupereſſet doctrina ejus! ſicut ille videlicet Ahitophel illud intendebat, ut David de regno ejectus nequaquam ultra regnare poſſet, morte præventus. Eandem igitur vel ſimilem ob cauſam uterq; pœnitentiâ ductus eſt, & uterq; laqueo ſe ſuſpendit, videlicet quia perſenſit tam iſte quam ille, quod res non procederet ſecundum conſilium ejus. En inde pulcherrimam ſimilitudinis per-

perfectionem. Quomodo ille perſenſit, vel unde ille percepit, non fieri ſecundũ intentionem ſuam, ut funditus exterminaretur David? Nimirùm ex eo, quod Chuſai amicus David, quaſi relicto David, venerat ad Abſolon, quem utiq; ſciebat nequaquam animo receſſiſſe à David, neq; corde eſſe cum Abſolon, nonne iſte ſimiliter de Domino Chriſto dicere poterat, quod quamvis eſſet damnatus & moreretur, non tamen periret nomen ejus, ex quo ſuperſtites erant diſcipuli ejus, prædicaturi nomen & reſurrectionem ejus. Deniq; hoc voluerat, ut diſcipuli quoq; ejus cùm eo comprehenderentur. Ex hac notâ ſimilitudine documentum ſumere libuit, ad demonſtrandum, quod confeſſio Judæ ſicut confeſſio Dæmonum.

232. *Oranus de Apoſtaſia Judæ conc. 29. pag. 337.* Judæ typus fuit Ahitophel primum in eo, quod cum filius Davidis inſurgeret in patrem, cum prius fuiſſet patri familiariſſimus, deficiens à patre, filio adhæſit: Sic enim & Judas deficiens à Domino vero Davidis filio, cui prius fuerat intimus, Judaico adhæſit populo, cum in Chriſtum verum ſuum Meſſiam & patrem inſurgeret, ejusq; necem meditaretur. Fuit ſecundo ejusdem typus in eo, quod filio contra patrem ſuggeſſit conſilium, quo ille opprimeretur, offerens ſe ipſum in ducem exercitus, qui perſequeretur Davidem latentem. Sic enim & Judas Judæis conſultor fuit, cum diceret, *quemcunq; oſculatus fuero &c.* Tertiò quia eodem mortis genere periit Ahitophel quo Judas. Quartò quia ſicut Ahitophel ſuo mortis genere fuit indicio quo genere mortis moreretur Abſolon, ſic & Judas ſua morte ſignificabat, quo fine Judæi interituri eſſent, ut in *Act. c. 1.* probat Petrus, nempe quod malè perituri eſſent, terra eorum foret deſolata, & præeminentia eorum ad alios transferretur.

TITULUS XVI.

COmmoda inter Angelum rejectum, Luciferum quem vocant, itemq; Cainum & Judam collatio inſtitui poteſt, utrumq;

utrumq; enim ſuis moribus æquavit. Uti autem nullum os tam deforme eſt, quin ſuos inveniat baſiatores, ita nulla opinio tam ridicula & falſa, quæ non facile aliquos nanciſcatur patronos, id quod maximè in hæreſibus apparet. Judas certè mortalium perditiſſimus, quamvis magnum proditionis ſcelus perpetraverit, reperti tamen ſunt, qui illum defenderent, imò colerent, beatum exiſtimarent, ac gratiarum actione dignum judicarent, quia ipſius nequitia toti humano Generi profuit ad ſalutem cõſequendam, quô tamen ipſo Judas minimè excuſabilis redditur. Anacephalæoſis.

233. *Anaſtaſius Sinaita Patriarcha Antiochenus Anagogicarum Contemplationum in Hexaëmeron Lib.7. Tom.6. Bb. Pp. parte 1. p.658.* Tres rei peccârunt in paradiſo, Adam & Eva & ſerpens, ex quibus duo quidem ſunt ſervati, unus autem periit. Cum ita tres rei pẽderent in calvaria, (nominabatur enim etiam Dominus peccatum, etiamſi propter ipſum non eſſet reus ac condemnatus, & cũ non eſſet, ſolum haberet, quod diceretur:) unus Latro ingratus, cum eſſet typus Diaboli & ſerpentis & Judæ, qui ſe in ligno ſuffocavit, periit. Nam quomodo ſcriptum eſt, quod dolo deceptus eſt Adam: ita etiam Judas dolo & oſculo fecit proditionem: Et quomodo dictum eſt, quod Diabolus ingreſſus eſt ſerpentem; ita etiam ſcriptum eſt, quod ipſe Satanas intravit in cor Judæ diſcipuli Chriſti. Fuit autem aliquando quoq; Satanas in cœlis diſcipulus Chriſti cum ceteris (cum Angelis, inquam, virtutibus:) ſed erat unus ex principibus. De eo enim dictum eſt: Vos autem ſicut homines moriemini, & tanquam unus de Principib9 cadetis. Pſalmo octogeſimo primo. Quamobrem Judas quoq; erat unus ex ſummis diſcipulis, inter quos ei quoq; creditum & in manus traditum fuerat marſupium.

234. *Oranus de Apoſtaſia Iudæ Concione 17. p.191. ſeq.* Judas Cainum in vitiis æquavit. Primò contempſit Deum Cain & valde impius fuit, contemnens omnem doctrinam, quam ipſi de Dei poteſtate, ſapientia, providentia & juſtitia tradebat ſanctus pater, & ejus temporis ſummus moderator Adam. Targum Hieroſolymitanum habet, dixiſſe Abeli ipſum Cainum, quem ipſe in agrum

 ſpecie

ſpecie amici colloquii eduxerat: Non eſt judicium futurum, nec judex, nec aliud ſeculum, nec merces pro juſtis, nec pœna pro impiis &c. Hinc Johannes dicit: Cain fuiſſe ex maligno. Annon in hoc Judas eſt illum imitatus, cum in Arianiſmum, cum in ſchiſma & peſſimam Sacramentariorum hæreſin lapſus? Cùm ceremonias ſacras inſtitutaq; Chriſti contemſit, & Deum ut hominem tradidit, ne dicam, ut Magum. Secundò fuit Cain hypocrita, nam fingebat ſe numinis cœleſtis ſtudio teneri, ac illud etiam ſacrificiis exterius colere. Inde offerebat de fructibus terræ. In animo autem nulla pietas, nec religio erat. Judas ſæpius aliquem religionis zelum fovere proteſtatus eſt, cùm tamen ſub ovinâ pelle lupi malitiam velaret. Tertiò Cain erat erga fratrem invidus. Odio enim in ipſum exæſtuans primò in prava proditione eduxit eum in agrum foras à præſentia parentum. Deinde rixatus cum eo innocẽtem occidit. De hoc 1. Johannis 3. agitur. Cain occidit fratrem ſuum, & propter quid occidit eum? quoniam opera ejus maligna erant, fratris autem juſta. Judæ invidia ſatis ex eo apparet, quod effuſionem unguenti pretioſi ſuper caput Domini indignè tulerit. Quartò Cain horribiliter deſperavit, Deum blaſphemans: Major eſt, inquit, iniquitas mea, quam ut veniam merear. Hinc deſperationem ſecuta eſt violenta mors, Judas morſu conſcientiæ & deſperatione ad reſtim adactus eſt.

235. *Ibidem* quoq; inter Balaam & Chore cum Juda comparationem proponit.

236. Cajani ſive Cainæi hæretici, teſte *Tertulliano de præſcriptione hæreticorum cap.* 47. *p. m.* 251. *Edit. Pariſ. in fol. Anno* 1634. Judam proditorem defendunt, admirabilem illum & magnum eſſe commemorantes, propter utilitates quas humano generi contuliſſe jactatur. Quidam enim ipſorum gratiarũm actionem Judæ propter hanc cauſam reddendam putant. Animadvertens Judas, inquiunt, quod Chriſtus vellet veritatem ſubvertere, tradidit illum, ne ſubverti veritas poſſet. Et alii ſic contra diſputant & dicunt: quia poteſtates hujus mundi nolebant pati Chriſtum, ne humano generi per mortem ipſius ſalus pararetur, ſaluti conſulens generis humani, tradidit Chriſtum, ut ſalus

quæ

quæ impediebatur per virtutes, quæ obſiſtebant, ne pateretur Chriſtus, impediri omnino non poſſet, & ideo per paſſionem Chriſti non poſſet ſalus humani generis retardari. *Conferatur Irenæus Libro primo adverſus hæreſes cap. 35. Edit. Colon. in fol. Anno 1596. Epiphanius contra hæreſin 38. Lib. 1. Tom. 3. Oper. p. 231. Edit. Pariſ. in fol. An. 1612. Theodoretus Lib. 1. hæreticarum fabularum. Philaſtrius Epiſcopus Brixienſis in hæreſibus. Tom. 4. Bb. Pp. p. m. 600.*

237. *Cedrenus in compendio hiſtorico*, Imperatorem Orientis Balbum quoq; Judæ cultoribus accenſet. p. 498. ſcribens, Conſtantinopolitanus Imperator Michael Balbus Copronymi, impii hominis imitator ſtudioſſimus, inter eos qui æternâ jam ſalute fruuntur, eundem Judam collocavit.

238. *Auguſtinus ſermone de Diverſis 63. in ſupplemento operum Auguſtini, Tom. 1. ab Hieronymo Vignier Edito Pariſiis in fol. An. 1655. p. 240.* De Juda, quantum, inquit, boni fecit? Paſſione Dominica ſalvæ factæ ſunt gentes. Sed ut pateretur Dominus, Judas eum tradidit. Deus ergo & gentes liberat paſſo filio, & Judam punit pro ſcelere ſuo.

239. *Chryſoſtomus hom. 82. in Matth. T. 2. Op. fol. 149.* Quam ob rem, qui ſcripta perfecit, criminamur? Quia non ille certè animo, ſed improbitate ſolâ in turpiſſimum illud facinus fuit impulſus. Nam niſi mentem reſpicias, ipſum quoq; Diabolum ab omni crimine liberabis. Sed non eſt ita, non eſt. Mille enim uterq; ſupplicia, etiamſi orbis inde ſalutem conſecutus eſt. Quippe non Judæ traditio, ſed ſapientia Chriſti atq; potentia ſalutem peperit univerſis. Chriſtus enim improbitate aliorum ad noſtram utilitatem uſus eſt. Sed inquies, quid igitur, ſi Judas non prodidiſſet? Quid hoc porrò ad quæſtionem? Crucifigi omninò Chriſtum oportebat, nec crucifigi poterat, niſi per homines. Quid ſi omnes erga ipſum boni fuiſſent, hæc pro ſalute noſtra diſpenſatio nõ proceſſiſſet? Abſit hoc omninò. Nam inæſtimabilis ſapientia Chriſtus, ſi ita contigiſſet, novit quo pacto res diſpenſanda fuiſſet. Præterea ne quis putet miniſtrum diſpenſationis Judam fuiſſe, quaſi miſerum deflet. Sed rurſum quidpiam objiciet: Si bonum erat

non fuiſſe Judam natum, quare illum produxit? Quare autem cæteros pravos produxit, ita cum te oporteat impios coarguere, qui poterant improbitatem negligere, hoc derelicto temerariè diſpẽſationes & opera Dei ſcrutaris, quamvis nullum neceſſitate cogat, ut probitatem ſequatur. Quid ergò, inquies, ut alii meliores videantur, alii punientur? Minimè: ſed propter improbitatem eorum. Non enim quia nati ſunt, nequitiam contraxerunt, ſed quia deſidiâ ſe corruperunt, idcircò puniuntur. Hæc ille.

240. Jam ſummariam prædictorum omnium anacephalæoſin inſtituturi ſchematiſmũ terribilis Tragœdiæ in Juda deſperante, juxta mentem *B. Iohannis Henrici Vrſini Adver. Sacr. part. 2. p. 108. ſeq.* exhibemus. Præludit quaſi actu primo vana Judæ opinio ex ſpe lucri. Judas enim cum avarus eſſet, multum lucri ex traditione Domini ſperabat, & Chriſtum non occiſum iri, cum autem aliter accideret, pœnitentia ſed inefficaci afficitur, quo de ſupra Titulo XI. actum eſt. Actum ſecundum implent hinc divina juſtitia, ſuo enim judicio ab alio non accuſatus, condemnatur ad laqueũ, uti eodem titulo declaratur. Illinc Diabolus. *Talis enim ille eſt, ut hominem non dimittat, neq; ſinat ante ultimum effectum magnitudinem peccati prævidere, ne pœnitentiâ ductus à peccato reſiliat.*

241. *Chryſoſtomus hom. 86. in Matthæum.* Accedit mala conſcientia: *nec enim potuit acerbos conſcientiæ ſtimulos & flagella perferre.* Ibid. Plena futurorum metu: *Sicut* & Ahitophel, cum vidit non factum ſuum conſilium, ſtatim intellexit, quia David reverteretur in regnum; & non potuit portare improperium, quod futurum erat ſuper eum: & ob hoc ſuſpendio interiit.

242. *Druthmarus in Matthæum.* Ergò jam actu quaſi tertio Judas apud Sacerdotes in templo cognoſcit ſe peccâſſe, argenteos reddit, quaſi eodem pretio quo vendidit, Chriſtum Dominum redimere poſſit.

243. *Euſebius Emiſſenus.* Quid illi? Quid ad nos! inquiunt, Tu videris. *Profeſſio audax atq; cæca!* Emiſſe ſe juſti ſanguinem audiunt, & *extra Iudicii reatum futuros ſe eſſe credunt.* Hilarius. *Hæc excuſatio magis accuſat.*

244. Chry-

244. Chryſoſtomus loco citato. Nam *ſi peccavit ille, qui tradidit ſanguinem juſtum : quantò illi magis, qui & emerunt, & offerendo pretium ad proditionem diſcipulũ provocârunt?* Hieronymus. Deniq; *in pecuniariis cauſis, refuſo pretio jus ſolvitur : Hi pretium recipiunt, & ſacrilegium perſequuntur. Ambroſius in* Lucam.

245. Ita omni orbatus ſolatio demùm Actu quarto abit proditor:

Exorſusq; ſuas laqueo ſibi ſumere pœnas,
Informem rapuit ficus de vertice mortem. Juvencus.

246. Non ut apud inferos Jeſum præveniret, & ibi orans ſalutem conſequeretur: Theophylactus ex Origene: Sed deſperans prorſus.

247. Nam cum ad Dominum clementiſſimum confugere oporteret, ad mortem confugit potius, ut à deſperatâ triſtiq; vita citius liberaretur. *Euthymius in Matthaum.*

248. Claudunt ſcenam Actu quinto Sacerdotes hypocritæ, ſi enim ideò non mittunt pecuniam in Corbonam, hoc eſt in gazophylacium, quia pretium ſanguinis eſt, cur ſanguinem ipſum effundunt? *Hieronymus.* Imò, *ſi non licet mittere in Corbonam, quia pretium ſanguinis eſt; neq; licuit trahere de Corbona ut pretium ſanguinis fieret. Euſebius Emiſſenus.* Vide autem, quomodo Deus infatuet illos, ut mens illorum ſanguinaria traducatur!

249. *Theophylactus in Matthaum.* Agrum in ſepulturam comparant *æternum proditionis teſtimonium : Nomen enim* Akeldama ager ſanguinis, villæ inditum, omni clarius tubâ ſceleratam eorum cædem prædicat. *Chryſoſtomus l. c.*

250. Perorat tandem Epilogiſta Jeremias pro ſe adductus & pro fratre ac Collega Zacharia, (nam *quæ dicta ſunt* per *Ieremiam, tam ſunt Zachariæ quam Ieremiæ.* Beda in Matthæum:) *atq; & quantitatem & exitum pretii Iudæ pœnitente revocati, & in emptionem dati agri figuli, præcanit,* Jerem. 32. Zachar. 11. Tertullian. Libro 4. adverſus Marcionem.

FINIS.

APPENDIX METRICA
Ingenioſos Chriſtianorum Poetarum de peſſimo JUDA conceptus exhibens.

Marcus Hieronymus Vida Cremonenſis, Albæ Epiſcopus, circa initium Seculi poſt natum Chriſtum decimi ſexti Leoni 10. & Clementi 7. Pontificibus Romanis chariſſimus, *Chriſtiados Lib.* 2.

Conſurgunt tandem ſomno, vinoq; gravatis
Aſſimiles, hærentq; oblitii, donec Judas,
Qui nusquam ſomno noctu ſe ſtraverat illa,
Signa dedit manifeſta, hoſtiq; objecit amicum.
Namq; pii ſcelus id prætexens nomine amoris
Compoſuit ſeſe, & ficto dedit oſcula vultu.
Ille dolum præſenſit, & hæc preſſo edidit ore.
Hæc vero meruit comitum fidiſſime noſter
Oſcula amor? tanto ſcelere ulla ad præmia tendis?
Haud equidem hæc tecum pepigi commercia quondam:

Idem Lib. 5. *Chriſtiad.*

Parte alia, Regem qui fœdè prodidit hoſti,
Mutatus ſcelus agnoſcit periturus Judas,
Ah miſer, infectum quàm vellet poſſe reverti?
Nulla quies animo, ſævire in pectore diræ
Ultrices, cæcasq; ob noxam ſumere pænas.
Nec capit inſanos curarum pectore fluctus,
Hinc ſecum æra manu ſceleris cauſam attulit amens,
Quæ Solymi magno dederant in munere pacta,
Atq; Sacerdotum ſacrata ad limina venit
Vociferans: veſtrum hoc argentum, hæc munera veſtra
Accipite, en ſcelerum pretium exitiale repono.

Heu

Heu heu, quid demens volui mihi? quo ſcelus ingens
Inductus pretio admiſi? vera DEI ille
Progenies, verusq; DEUS, nunc deniq; cerno,
Diſcuſſæq; abeunt tenebræ, & mihi reddita mens eſt.
Sic fatus, ſimul argentum conjecit in ipſos.
Olli autem flentem riſere, ac ſera videntem.
Infelix abit: hinc amens, cæcusq; furore
Multa putat, curæ ingeminant ſævitq; ſub imo
Corde dolor, cæliq; piget convexa tueri.
Tum ſecum huc illuc flammantia lumina terquens,
Hem, quid agam infelix? quænam quæ ſecula porrò
Sera adeò tantum ſcelus unquam oblita ſilebunt?
Accedamne iterum ſupplex, crimenq; fatebor,
Atq; auſim veniam ſceleri ſperare nefando?
Quo vero aſpiciam vultu, quòve alloquar ore
Quem ſemel indignum decepimus, inq; merentem!
Hinc igitur longè fugiam, quantum ire licebit,
Ignotusq; aliis agitabo in finibus ævum?
Hinc me præcipites me me hinc auferte procellæ,
Quo fugit usq; dies à nobis luce peracta.
At quis erit tutus tandem locus? omnia præſens
Aſpicit, ac terras Deus undiq; fulmine terret,
Et me conſcia mens, atq; addita cura ſequetur,
Sive iter arripiam pedibus, ſeu puppe per undas.
Quos? quibus? at moror, & ludunt inſomnia mentem.
Vos precor ô mihi vos magnæ nunc hiſcite terræ,
Quid dubito? nunc te tangunt ſcelera impia Juda
Infelix, tunc debueras, tunc iſta decebant,
Cum revocare pedem, cùm fas occurrere peſti.
Nunc morere, atque nefas tu tantum ulciſcere dextra
Sponte tua, lucemque volens, hominesq; relinque.
Talia jactabat certus jám abrumpere vitam
Inviſam, & ſævum letho finire dolorem,
Curarum hanc unam metam ratus, atque laborum.

Fluctuat

Fluctuat atque ſibi ſemper tellure videtur
Abſumi, aut rapido de cœlo afflarier igni.
Usque adeo oculos capti obſervatur imago.
Pallor in ore, acies circumlita ſanguine, & artus
Algentes tremit, inſtantis veſtigia lethi,
Et nox multa cava faciem circumvolat umbra.
Omnia nigreſcunt tenebris caliginis atræ.
Demens, qui potius veniam ſperare fatendo
Non auſus, neq; enim precibus non flectitur ullis
Rex ſuperum, & juſtæ bonus obliviſcitur iræ.
Ergo ille inceptus perſtans, & ſedibus hærens
Isdem abiit, ſilvæq; tremens ſucceſſit opacæ,
Regia quæ propter fundebat plurima tecta.
Atque ibi dum trepidat, qua tandem morte quieſcat
Incertus, latebraſne animæ ſcrutetur acuto
Fortiter, & pectus procumbens induat enſe.
An ſe præcipiti jaciat de culmine ſaltu.
Ipſæ quæ attonitum, mortiſq; cupidine captum
Ducebant ſemper furiæ, infenſæq; præibant,
Informem prona nectentes arbore nodum
Oſtendere viam, collo namq; inde pependit,
Ut meritus, laqueoq; infami extrema ſequuntur
Spiramenta animæ, eliſo gutture rupit,
Et totos ſubitò pendens extabuit artus.

Alexander Roſæus Anglus in Virgil. Evangeliſantis Lib. 11.

At Christus qui jam certæ ſuccumbere morti
Sponte ſua voluit, tempus ſecum ipſe modumq;
Exigit, & Judam venientem haud repputit; aſt hic
Chriſtum ut conſpexit palmas utraſq; tetendit;
(Nam multas habuere faces, lucet via longo
Ordine flammarum, & late diſcriminat agros:)
Amplexumq; tenet Judas, atq; oſcula figit.
Cui breviter Chriſtus: Tune oſcula figis, amice,

Et pro-

Et prodis me voce tuâ? nec plura loquutus
Conſtitit, atq; oculis denſa agmina circumſpexit;

Idem paulo poſt eodem libro.

Continuo ſontem Judam ſuccincta flagello
Tyſiphone quatit inſultans, torvosque ſiniſtra
Intentans angues, vocat agmina ſæva ſororum.
Hibitat innumeris hydris ſata nocte Megera
Verberaq; inſonuit, tum lumina torquet Erynnis
Flammea, fumentes figens ſub pectore tædas.
Alecto torvam faciem & furialia membra
Oſtendit, penitusq; in Judæ viſcera lapſa eſt.
His agitur furiis, totoq; ardentis ab ore
Scintillæ abſiſtunt oculis, micat acribus ignis.
Per medias urbes agitur furibundus, & alta
Templa petit, qualis conjecta cerva ſagitta,
Quam procul incautum nemora inter Creſſia fixit
Paſtor agens telis, liquitq; volatile ferrum
Neſcius, illa fuga ſilvas ſaltusq; peragrat
Dictæos, hæret lateri lethalis arundo.
Tunc Judas tremulis ululatibus æthera complet,
Se cauſam inclamans, crimenq; caputq; malorum,
Quæ Domino inſonti acciderant, quod vendidit illum
Hoſtibus, incuſat ſeſe, redditque repente
Argentum, & ſcelerum furiis agitatus abivit;
Et nodum informis lethi trabe nectit ab alta.
Ilia rumpuntur miſero: deforme cadaver
Terribili ſqualore horret: dependet amictus
Sordibus ex humeris, oculos ſtupor urget inertes
Ora modis miris pallent, gravis halitus atro
Corpore ſe fundens ſupera ad convexa ferebat,
Vitaq; Tartareas fugit indignata ſub umbras.

Oratio Iudæ Iſchariotæ ſuſpendium ſibi parantis,
CAPARIS BARLAEI.

Quisquis in hac cernes infelix arbore pondus,
Me fuge, nec propius flecte viator iter.
Forſitan & potuit durum nocuiſſe cadaver,
Solaque te faciat corporis aura reum.
Ite procul ſcelerum ignari, neq; conſcia fraudum
Pectora, nec ſacram fallere docta fidem.
Cedite matronæ caſtosq; avertite vultus,
Ne ſontis videant ora nefanda viri.
Hoc virtus pietasque loco candorque faceſſe,
Et quicquid laudem relligionis habet.
Non una ſum lege nocens, Dominumq; Deumq;
Prodidit, & facto perfida lingua ſuo eſt.
Quiq; mihi vultus fuit, & qui geſtus amantis,
Cuncta notæ famuli decipientis erant.
Ipſe dedi ſummis multùm per amica labellis
Oſcula, ſed tacitis, inſidioſa dolis.
Auximus ingenio facinus docteq; fefelli.
Ne crimen levius ſimplicitate foret.
Vendidimusque Deum pretio, ſervique Redemptor
Ipſe ſui faſtus merx ſcelerata fuit.
Traditur infami mercabilis ære creator,
Et cedunt lucro nomina tanta meo.
Polluit una meos obſcæna pecunia mores,
Et ſacer argenti ſuaſit iniqua furor.
Triſtis avaritiæ rabies, dum colligit aurum,
Hunc quoq; cum poſſet vendere, vendit herum.
Dicite Pontifices ſacrisq; operate ſacerdos,
Flagitio ſemper turba pudenda meo;
Cur placuit vobis cœlum venale Deusq;,
Quæq; reum faciant, annumeraſtis opes?
Si volui peccare prior, quoq; culpa probantum eſt,
Et pretio facinus qui fovet, ille facit,
Heu quid agam! durum eſt ſortis meminiſſe prioris,
Hinc timor, hinc ſceleris me premit ipſe dolor.

Jamq;

Jamq; animo dulces monitus reminiſcor Jeſu,
Actaq; cum Domino vita diesq; ſubit.
Nunc fora, nunc ædes, nunc publica templa revolvo
Omnia, quæ ſacris perſonuere ſonis.
Nunc in gramineis pandentem oracula campis,
Et pia littoreis verba recordat agris!
Hæc audire mihi fuit & didiciſſe voluptas,
Vocibus his licuit colloquiisq; frui.
O quoties dixi, vox hæc placidiſſima cœli eſt,
Vive nec extremum dent tibi fata diem.
Heu ſcelus! iſta ſilet noſtrâ facundia culpâ.
Illa meo ſolum crimine muta ſtupet.
Vosq; mei quondam, chariſſima turba, ſodales,
Non ultra veſtri cernitis ora Ducis.
Hactenus eſſe piis licuit, nunc cede magiſtri,
Et diſpar titulo proditionis ero.
En caput! en Dominum vinclis ac compede ſtrinxi;
Indicioq; meo proditus ille latet!
Tinximus innocuo ſceleratas ſanguine dextras,
Nec ſine me Solymæ miles ad arma ruit.
Squallida nunc illum tenebroſi carceris aula
Abdit, & immenſum vilior umbra Deum.
Jam gemit, & patriis infert ſuſpiria tectis,
Et famuli queritur facta nefanda ſui.
Tuq; parens dilecta tui crudelia nati,
Funera nequitiæ pignora crede meæ.
Sit funeſta dies, qua me dignatus amicum eſt;
Et voluit ſociis annumerare ſuis.
Ah graviter cecidi! quid enim mirabile, ſi quis
Tactus avaritiâ vulnus amoris habet?
At mea nunc ultor commercia devovet æther,
Et malè ſollicitum numinis ira premit.
Deſperaſſe juvat: nec enim placabile cœlum eſt;
Ignoſciq; meum cor mihi poſſe negat.

Non ſtyx una mihi, Phlegethon non ſufficit omnis,
Nec ſatis ad pœnam eſt tota gehenna meam.
Mitior eſt Acheron, nec crimina noſtra piabunt
Tartara, nec flagris ſæva Megæra ſuis.
Nec quæ perpetuis Nemeſis cruciatibus inſtat,
Flammarumq; dolor, præcipitesq; rotæ.
Hæc ego cum timeam, potui majora mereri,
Quodq; malum fingat mens mea, majus habet.
Sæviit in proprium quondam fera dextera fratrem,
Et ſceleris pænas pertulit illa ſui.
Quo toties puero fuit inſidiatus Ieſſæ,
Vincitur, atq; ſuo cæſus ab enſe cadit.
Sæviit in patrem ſceleratis Abſalon auſis,
At miſer è quercu triſte pependit onus.
His quoq; jam Nemeſis miſerum ſuſpendit Judam
Frondibus; hæc teſtis criminis arbor erit.
Adſum lictor, & ipſe mei libitina ſepulchri,
Exequiasq; mihi præfica nulla canet.
Non nova me circum protrudet gramina tellus,
Nullaq; purpurei gloria veris erit.
Non ſtillante mei madefient rore capilli,
Ipſe meum fugient ventus & aura caput.
Umbra loco feralis erit, frigusq; tremorque,
Hinc radios Phæbus, Cynthia flectet equos.
Aëre librabor, terris ſecretus & aſtris,
Fabulaq; & luſus prætereuntis ero.
Quæq; reum occulto tellus irata fatigat
Verbere, ſuſpenſo non erit illa gravis.
Cur ultra vitæ cuſtos inviſus amaræ,
Contineam pronas in mea fata manus?
Cur doleam? pudor eſt ſuperum ſperare favorem,
Aut Numen precibus flectere velle meis.
Cur doleam? Cerno præſens hac arbore funus,
Iſtaq; jus fati faſcia vilis habet.

Culpa

Culpa mea eſt, in me commiſſi pæna redundet:
Sint capitis damno damna ſoluta mei.

Iacobus Maſenius Societ. Ieſu. in arte nova Argutiarum. Epigram. part. 1. pag. 32.

Iudas ſe ſtultè ſuſpendit.

Ipſe fui Judex, eſtq; accuſator Judas,
Ne quid deficeret, tortor & ipſe ſui eſt.
Quid facis infelix? laqueo caput inſeris ultro?
Non Chriſti, ſed vis proditor eſſe tui.

Iudam Iudæi malè tuentur.

Judæis Judas es defenſoribus uſus:
Convenit auxilio tam bona cauſa ſuo.
Nil meret improbitas, ſed opem talem iſta meretur,
Quæ quodcunq; tegit, detegit ipſa ſcelus.

Iudas varius actor.

Quaslibet in ſcena perſonas egit Judas.
Qui modo Comœdus, moxq; Tragœdus erat.
Dum Chriſtum laqueis onerat, gravis actor habetur.
Cum volat in laqueo, tunc levis actor erat.

Iudas venditor ſtultus.

Proditor hic Chriſti multis dicatur avarus,
Quem pretio Dominum poſthabuiſſe vident:
Omnia tantillo qui permutaverit auro,
Vendideritq; Deum, prodigus ille mihi eſt.

Iudas ſe ſuſpenſurus Chriſtum innocentem eſſe teſtatur.

Indueras collum laqueo, teſtatus JESUM
Innocuum, ſceleris nullius eſſe reum.
Credimus. Ut vivo rarus tibi fidit, Juda:
Sic jam ſuſpenſo dat tibi quisq; fidem.

De eodem.

Dum tibi quisque fidem ſuſpenſo præſtat, Judæ,
Debebis moriens, magnam habuiſſe fidem.

An Iudas nocens?

Si qui nocentem ſuſtulit, non eſt nocens;
Tu jure Juda eſt innocens,

*re videlicet homine nocente ſublato.

Iudas ex fideli perfidus.

Perfidia atq; fides in te certavit, Juda.
Hanc laqueo litem diluis ipſe tuo.

Iudas ſine ſenſibus.

Tam cito prolapſum non admiramur Judam,
Sed deſtitutum ſenſibus.
Cæcus erat, Chriſto dum viſo, diceret; hic eſt.
Amice, poſtquam audivit, & ſurdus fuit,

Iudas moriens.

Nec vita dignus, nec morte videris, Juda:
Vivere ſic culpa eſt, ſic quoq; culpa mori.

Iudæ mores.

Qui proditoris plexuit laqueo ſcelus;
Non impius quidem iſte, nec pius fuit.

*Judas, ſcilicet, impius non fuit dúm proditorem plecteret; ſed nec pius, cum ſeipſum.

Præmatura licet ſi mors tibi, ſerius unâ
Tu tamen appenſus crederis eſſe die.

Chriſtus enim traditus ab illo non eſſet, ſi ante ſuſpendio periiſſet.

Idem ibidem pag. 38.

De Iuda proditore.

Lux videt una duos, ligno pendere, Deumq;
Et Judam: hinc agnum: ſed ſimul inde lupum.
Ignotus vivis, moreris ſed notus Juda,
Vita obſcura tibi, mors tibi clara fuit.

Eſt

Eſt Petrus inconſtans, tulit inconſtantia laudem,
Ad Galli cantum territus ipſe Leo eſt.
Es conſtans Juda, ſed te conſtantia perdit:
Hæc virtus ſceleri nunquam adhibenda fuit.

Idem ib. pag. 44.

De Iuda proditore.

1. Vita malis levis eſt, ſed mors gravis eſſe videtur.
Quam Judas ſimilis, diſſimilisq; fuit!
Vita gravis viſa eſt, laqueo dum colla revincit.
Et cum penderet mors fuit ipſa levis.
2. Lazarus exaudit Chriſtum, non audit Judas:
Hic quamvis vivus, mortuus iſte fuit.
Credimus? an melius Judam vixiſſe negamus:
Non vixiſſe ſuis Lazarum in exequiis?
3. Comparat hoc laqueum pretio, quo vendit JESUM.
Vendenda emptor emit, vendit emenda ſibi.
4. Carnificem Judamq; inter lis nata putatur:
Dignior an laqueis ille, vel iſte foret?
Deniq; tortorem fur eſt ſuſpendere juſſus,
Et furem tortor: dignus uterq; fuit.
5. Non voluit, potuit Judas ſervare Magiſtrum,
Non potuit, voluit Judam ſervare Magiſter.

Et pag. 49.

1. Dedecus ulturum laqueo te, perfide, ſpondes,
Et facis: eſt pejor perfidiâ iſta fides.
2. Prodiga avarities ſemel eſt comperta fuiſſe,
Omnia pro laqueo cùm dedit illa levi.
3. Mammonæ ſimul atq; Deo famulatur Judas,
Jungere divitias pauperiemq; cupit.
At miſer ut Dominis voluit ſervire duobus,
Obſequio Dominum perdit utrumq; ſuo.

Et pag. 52.

1. Horrendam timuit Judas pro crimine mortem,
In laqueo voluit mitior eſſe ſibi,

Quis ſibi ſic parſit, gravius nocuiſſe putatur,
Stultitiæ caput eſt, ne moriare, mori.
2. Ad jus, crede mihi, tu jure citaris Juda:
Nomen habes tantum, jus ſine jure tuum eſt.
3. Hunc culpent alii, Judas tunc profuit orbi,
Cum pretio Dominum tranſtulit ipſe ſuum.
Ut ſceleri fieret medicina, hoc defuit unum.
Et ſcelus hoc unum ſuſtulit omne ſcelus.

Et pag. 55.

1. Quam doctus ſimulator eras! dum fingis amicum.
Et Chriſtum, & Judam decipis arte tuâ.
2. Dignus erat laqueo qui te ſuſpendit, Juda:
Qem ſuſpendiſti dignus & iſte fuit.
3. Ad mortem properant Judas & Chriſtus; utriq;
Mors diſpar: par eſt, quod voluere mori.
4. Quam levis eſt Judas ventoq; agitabilis omni!
Qui vivus fuerat, mortuus iſte manet.

Et pag. 59.

1. Quem ſalvere jubes, non eſt tibi, ſtulte, magiſter:
Hanc te perfidiam qui docet, ille fuit.
2. Facta doles, placet hoc, ſed te ſuſpendis Juda:
Diſplicet. Ut poſſes pœnituiſſe bene:
Suſpendendi omnes Judæi, ſtulte, fuiſſent
Hoc laqueo: Chriſtus ſic redimendus erat.
3. Vendere Judæis vis convenientia Juda?
Vendendus laqueus, non tibi Chriſtus erat.
4. Credimus eſſe Deum, quem tu malè tradis, Juda:
Quem male vendideras, credimus eſſe Deum.
Credimus eſſe Deum, te non credente Magiſtro:
Non opus eſt cathedra, credimus ex laqueo.
5. Vendis ſtulte fidem, quam Chriſto ſæpe dediſti,
Hæc tibi ſi ſaperes eſſet emenda fides.

6. Qui tibi marmoreum dicunt in corpore corpus,
Falluntur, venter nam tibi mollis erat.

Et pag. 68.

1. En agilem promptumq; ſequi quocunq; miniſtrum.
Ingenium moriens prodidit ipſe ſuum.
Morte rigent alii, ſaxoq; immobile corpus
Subjacet, & mediâ tu quoq; morte volas.
2. Quod levis in vita fueris non miror, Juda:
Te poſt mortem etiam quælibet aura movet.
3. Dum Chriſtum quæris, retrò cecidiſſe putaris:
Nam tibi quà caderes, frons, puto, nulla fuit.
4. Quantus erat Judas, & qualis habendus in orbe
Qui pro mancipio vendit, habetq; Deum!
Aut vilis Deus eſt, aut certe magnus Judas.
Ex laqueo major creditus iſte ſuo eſt.
5. Crederis in porcis, quos Dæmon pulſus adivit,
Inter tu reliquas una fuiſſe ſues.
6. Noluit hic vivus, moriens teſtatus Jeſum eſt;
In vita hæreticus, morte fidelis erat.
7. Plaudite nunc ſervi, Dominum cum vendit Judas,
Cœpit herus famulo tunc minor eſſe ſuo.
8. Dum Chriſtum exiguo Judas male vendidit auro,
Nullius pretii res fuit ipſe Deus.

Et pag. 74.

1. Dum plus in loculis, quam Chriſto fidit Judas:
Quis neget hunc magnam tunc habuiſſe fidem?
2. Judas, Chriſte, tui fuerit defenſor ovilis:
Cum ſe ſuſpendit, ſuſtulit ille lupum.
3. Non ſatis eſt inquit, quod multi multa loquantur:
Eſt aliquid verbis jungere poſſe manus.
Dixit, & ex alta ſe ſuſtulit arbore Judas.
Exemplis, inquit credite, Chriſtus erat.

Doctores quosdam ſimiles, ſi hæc tempora ferrent,
Turbarent Chriſti non tot ovile lupi.
4. Creditur infernum Chriſtus voluiſſe ſubire.
Atq; triumphatam morte necare necem,
Hinc memor officii Judas præcurrit, & orco
Adventum Domini nunciat ipſe ſui.
5. Dixeris, in medio nil letho queſtus, Juda:
Quis te conſtanter mortem obiiſſe neget?
6. Aurum Judæis, animam quoq; debuit orco.
Reſtituit Judas omnia, juſtus erat.
7. Mortuus ipſe piè eſt, nam toto expalluit ore
Ad ſcelus, & proprium plexuit ipſe nefas.
8. Quærere quod Judam videas ſublime ſepulchrum,
Nil mirum eſt, formæ conſulit ille ſuæ.
Ut David, ſi rufus erat; ſcelus eſſe putabat,
Si premeret pulchras ſordida terra comas.
9. Nos animam Chriſtus propter ſe ſpernere juſſit,
Audiit hoc Judas, obſequiturq; Deo.
Nam quis eum proprium ſuperaſſe negabit amorem:
Cui contempta ſui vita ſalusq; fuit.
10. Pilato es ſimilis cum Jeſum abſolvis Juda:
Dum tibi cum juſto rem ſimul eſſe negas.
Improba ſed probitas eſt ſic agnoſcere Chriſtum.
Laus foret à tanto degeneraſſe viro.
11. Rem viſus præſtare bonam eſt Phariſæus Jeſu.
Indiguit, Judas vendidit, ecce pium.
12. Deſeruit loculos, terramq; ac deniq; vitam
Pro Chriſto Judas, relligioſus homo eſt.
13. Omnia quis Chriſto neget hunc tribuiſſe Magiſtro
Diſcipulum, vitam qui dedit ipſe ſuam?
14. Cur ventre exſpiras rupto: cum ſcilicet iſtam
Spiritus impurus debuit ire viam?

Et pag. 80.

1. Lapſus erat nuper Judas dum quærit Jeſum,
Ne rurſus cadat, hac arbore fulcit onus.
2. Te medium crepuiſſe ferunt; nec miror, Juda:
Tam magnis animis undiq; magna via eſt.
3. Ægrotus nunquam moritur quod in arbore Judas;
In Medico cauſa eſt præveniente luem.
4. Præſidium Judas ſceleri vult quærere: causâ
Ne cadat, hanc laqueus præſtat, & arbor opem.
5. Judæi cupiunt Judam defendere, Chriſtum
Accuſare: nocens hic fuit; iſte probus.
Ut virtus igitur poſſet rea criminis eſſe,
Debuit abſolvi criminis ante nefas.
6. Hircum Judæi redolent: fuit autor Judas:
Ex ove, dum crepuit penſilis, hircus erat.
7. Nil de illo meruit veſpillo, nec arcifer ullus:
In laqueum ſumptus fecerat ipſe ſuos.
8. Cum moriturus erat voluit ſublime ſepulchrum,
Ne canis in buſtum mejeret, inque cinim.
9. Pauper uti vixit, pauper moriturus Judas,
In laqueo exequias vult celebrare ſuas.
10. Quis non deploret Judæ lacrymabile funus,
Cujus ad exequias indoluere feræ?
Non homines, ſed triſte canes ululaſſe feruntur,
Veſpillo corvus, præfica pica fuit.
Cumque oculos nemo qui clauderet eſſet amicus:
Hoc etiam corvus fungitur officio.
11. Nec terrâ Judas, nec cœlo dignus habetur.
Debuit hinc exſors inter utrumq; mori.
12. Cum dare perſonæ velles accommoda cuique,
Judæis aurum das, laqueumq; tibi.
13. Vim tantam exemplis Dominorum credimus eſſe,
Judas cum Domino vult morienti mori.

Et pag. 86.

1. Oſcula jam nullus tutò præbebit amanti,
   Hæc poſtquam infecit perfidus ore reus.
2. Magdalis, iratus Juda placabitur; auro
   Tinge manus: oleo non eget ille tuo.
3. Hem vos Judæi, quibus eſt dux factus Judas,
   Hoc ſimul ad laqueum vos decet ire duce.
4. Sub pedibus terrena jubet te Chriſtus habere;
   Debes nunc laqueo, quod facis iſta, tuo.
5. Rebus in immodicis, ne ſpes malè figat Judas;
   In laqueo poſuit ſpem, neq; falſa fuit.
6. Nocte trifur factus, nocte es ſuſpenſus Juda:
   Indoctus fur es, qui neq; nocte lates.
7. Si quoties fur es, laqueus tibi redditus eſſet;
   Cervice laqueos mille ferres unicâ.
8. Si quibus eſt aurum Domino pretioſius, illis
   Deniq;, ceu Judæ, debita reſtis erit.
   Aut linum dederit laqueusq;, aut reſtio quivis
   Exiguo quamvis tempore dives erit.

Et pag. 90.

1. Si cor theſaurusq; una junguntur avari:
   In loculis tantum cor tibi, ſtulte, fuit.
2. Nullum te memorent cordis ſenſiſſe dolorem:
   Nam tibi cor nullum, cum morerere fuit.
3. Non primùm hoc moritur laqueo: nam mortuus ante eſt,
   Dum caput ad mortem tradidit ipſe ſuum.
4. Fur nulli dicendus eras, niſi nocte venires:
   In mediis tenebris te patet eſſe ſcelus.
5. Quod tantum Judas audet patrare, corona eſt
   Debita; ſed collo danda corona tuo.

Et pag. 96.

1. Baſia fixiſti Juda: ſed Chriſtus aceto
   Diluit: has ſordes ſic bene, Chriſte, lavas.

2. Quo

2. Quo tendis facibus: tibi num funebria luces:
Ne quis contendat te, ſine luce, mori?
3. Non potuit cœlis animos extollere Judas:
Extulit (hoc potuit) corpus in aſtra ſuum.
4. Vita tibi Chriſtus fuerat, cum venditus eſſet,
Vita debebas ipſe carere tua.
5. Dum ſcelus hoc ultra tellus perferre recuſat,
Præbuit huic ramos arbor amica ſuos.
6. Diſcipulos Chriſti Judas ſupereminet omnes.
Altior hoc laqueo debuit ipſe ſuo.
7. Inſidias capiti cum jam ſtruxiſſet Judas:
Vix potuit collo parcere, proximum erat.
8. Quod caput ante ſuum Judas male vendidit auro,
Creditur in laqueo non habuiſſe caput.
9. Non opus eſt ſaxum morienti ponere Judæ:
Totus adhuc vivens ſaxeus ipſe fuit.
10. Non eadem Chriſto ſervit, medicinaq; Judæ:
Ille pedes ungi poſtulat, ille manus.

Et pag. 103.

1. Ut Lupus agnello, Judas dedit oſcula Chriſto.
2. Leproſi metuenda domus corruit Judam,
Hic contracta prius criminis iſta lepra eſt.
Turpis avaritia, & lucri ſcabioſa libido,
Polluit unguentum ſordibus una ſuis.
Quid mirum? perit unguenti Scarabæus odore:
Sordida cui fimi ſtercora, paſtus erant.
3. Ex ligno Dominus, ligno ſuſpenſus, Juda es.
Quis Domino ſimilem te neget ergo mori?
4. Hactenus in teneras notum eſt fæviſſe bidentes,
Et crudos ſtabulis imminuiſſe lupos.
Cum tamen in proprios Judas male ſæviit artus:
Triſte lupos fatum vidimus eſſe lupis.

5. Diogenem memorant, ſolem quæſiſſe lucernâ:
Diogenem vidit nunc tua Chriſte Schola.

Et pag. 109.

1. Viciſti reliquos tu ſolus Apoſtolus omnes:
Libera quæ nulli mors fuit, una tibi eſt.
2. Illotis Judas pedibus non ivit ad orcum,
Præſtitit obſequiis hoc Deus ipſe ſuis.
Sæpe parentatum eſt multis heroibus: iſto
Exemplo Judæ nemo ſecundus erit.
3. Depoſuit Judas ſpem jam moriturus, an unus
Ante ſuam hic mortem forte beatus erat?
Spem nec habent ſuperi, nec Judas: vincit Judas,
Hic vivens caruit ſpe, moriensq; caret.

Et pag. 115.

1. Magdalis & Judæ totus ſcit nomina mundus:
Illa, quia invenit, perdidit ille, Deum.
2. Oſcula das Chriſto; Joannes fixit eidem;
Ex quo flore legit mella, venena legis.
3. Adamus periit, periitq; ſub arbore Judas:
Hic quoniam guttur claudit, & iſte aperit.
4. Ad mortem properant Judas & Chriſtus, utrique
Mors diſpar, par eſt, quod voluere mori.
5. Et Pauli & Judæ diſpar fortuna putatur;
Sternitur ille ſolo, tollitur ille polo:
Mutat uterq; locum; tamen iſte cadendo levatur,
Quodq; etiam mirum eſt, iſte levando cadit.
6. Turpis avarities livorque abduxit Judam:
Diſcipulus Domini nil habet iſte ſui.
In trabe dum moritur, tunc enim imitatus JESUM:
Eſſe Deo ſimilis diſſimilisq; cupit.
7. Nulla magis totum ſunt admiranda per orbem
Geſta tuis Juda, geſtaq; Chriſte, tuis.
Quam nulli taceant calami digniſſima res eſt:
Hic hominem redimit, vendit at iſte DEUM.

8. Quem

8. Quem malè Petre negas, pejus profitetur Judas.;
Ille fatendo Deum, tuq; negando cadis.

Et pag. 120.

1. Vivus habes loculos, loculum nec mortuus unum,
Vita tibi dives, mors tibi pauper erat.
2. Dæmona corporibus pepuliſti fortis Juda:
Idem agis in laqueo, cum moriare tuo.
3. Vix æſtas ſimiles dabit hac ex arbore fructus;
Quos ſterili ex trunco bruma ferenda dedit.
4. Vivere honoratus cum jam non poſſet Judas,
Pro vita infamem maluit eſſe necem.

Et pag. 126.

1. Iſcarium quisquis laqueo damnavit Judam,
Non leve confecit, furcifer ille, ſcelus.
2. Qui tam ſeverè plexuit Judas ſcelus:
Quid ni ſit homo ſacerrimus?
3. Declinare miſer laqueum qui neſcit Judas,
In Chriſti nimium grammaticâ rudis eſt.
4. Impurus Domino Judas tulit oſcula caſto.
Scilicet ante omnes *offitioſus* homo eſt.
5. Non pendis nihili Chriſtum, dum vendis Juda:
Nam certè in pretio tunc fuit ille tibi.
6. Ob malè damnatum Dominum cum pendet Judas,
Quis neget hunc Domino pro moriente mori.
7. Poſt crimen metanœa juvat, dicebat Judas:
Mox abit & ſumpto crimina fune dolet.
8. Pœnituit, ſceleriſq; notas agnovit Judas,
Abſolvit laqueo mox ſcelus ipſe ſuo.

Et pag. 134.

1. Quod non pœniteat, quod non ſit David Judas,
Litera, ſuſpenſus quam facit, una facit.
*Literam ex ſe longam facere, eſt ſuſpendere.

2. Dum

2. Dum *vidas* Chriſtum Juda, dum vendis Jeſum,
In te crede mihi, Syllaba nulla bona eſt.
*Judas anagrammaticè *vidas*.
3. Vix equidem miror quod non reſipiſcere poſſet,
Nam nemo eſt Judam qui ſapuiſſe putet.
4. Chriſtus, amice tuum, Juda, inquit reſpice finem;
Unica decepit litera, funis erat.
5. Amiſit Dominum, loculos amiſit Judas,
Quod modo reſtaret, nil niſi reſtis erat.
6. Addictum caput eſt furcæ, quin vadis, Juda?
Qui vadis huc abeat nomine, nullus erit.

Et pag. 144.
1. Qui parcas ſecuiſſe putant ſua ſtamina Judæ,
Falluntur, nexo ſtamine is interiit.
2. Cauſidicis commune malum eſt, quo ſtulte laboras;
Argentanginam paſſus es, inde taces.
3. Antiquos memorant fixiſſe ſub arbore ſedem,
Et tenuem paſtos glande cadente famem.
Sectator veterum Judas, amat arboris umbram:
Hi glande; at laqueo farciit ille gulam.

Et pag. 149.
1. Aſperius nihil eſt humili, dum ſurgit in altum,
Vulgus ait, Juda mitius hic nihil eſt.
2. Pendere vult tortor non vult pendere malignus:
Dicitur in Juda non habuiſſe locum.
Scilicet ut tortor voluit pendere, malignus
Pendere, tunc facta eſt ſyllaba longa brevis.
3. De te falſa fuit, Juda, ſcriptura, quod arbor
Si bona ſit, fructus non ferat illa malos.
Nam bona te nexo ſuſpenſum fune tenebat
Planta; tamen fructus nil tulit iſta boni.
4. Nemo ſuum Judæ caput auſit fidere: nulli
Hic bonus eſt, nequam qui fuit ipſe ſibi.

5. Ar-

5. Arbore quod media pendes ſuſpenſe, lucernam
Sub modio non vis, credo, latere tuam.
6. Omnia ſunt hominum tenui pendentia filo.
Excipitur Judas penſilis ex laqueo.

Et pag. 197. I.

Quod dextram venerêre, quodq; Juda,
Et blandis titulis, & ore dulci,
Oblata quoq; baſiatione,
Chriſto dixeris ultimam ſalutem,
Rem dignam facis. Attamen Magiſtri
Nullam, tanta fides, fidem meretur.

II.

Injectis latus illigare vinclis
Chriſtum viderat improbus clientum,
Dum menſâ pariter receptus unâ
Unus pluribus immolatur agnus.
Cernit vincula, vinculiſque ſtrictum
Optat ſæpius implicare Chriſtum.
Judæos igitur, popasque crudos
Veſano monet incitatus æſtu:
Chriſtum ſtringite, duplicate vinda,
Centum funibus, inde, & inde, tortis,
Centum nexibus illigate Chriſtum.
Ex tot funibus hinc & inde jactis,
Unus plexuit improbum Miniſtrum,
Qui cervibicus hæſit implicatus.
O factum bene, verſibusq; dignum!
Funis funibus æquiore nunquam,
Pro mercede ſuo datus miniſtro eſt.

III.

Judas, anagramma, audis.
Audis Iſacidas male efferatus,
Et cæcum rabieque, lividoque

Oooooo Tur-

Turgentem invidiæ gregem veneno?
Audis nobilis exedræ tiaras,
Et vulgus famulantium Paparum,
Quos per funera volvit innocentum
Diro barbaries cruenta ferro?
Non audis, revocantis ore blando,
Et preſſis ſimul ambientis ulnis
Chriſti verba ſuaviora melle?
Non audis? tibi ſaniora Chriſtus
Pacis conſulit, & ſalutis arma.
Et cæptum ſcelus urget execrari!
O præpoſtera, vilis impudensque
Juda, fex hominum levis malorum,
Quo præceps minus audienda captas,
Et ſurda ſugis obſtinatus aure,
Quod utralibet eſſet audiendum?
Seu ſic audieris tibi cavenda,
Seu non audieris tibi audienda,
Semper ſurdus es, audiensq; nunquam.

IV.

Judas, anagramma, *vadis*.

Quo vadis ſcelerate? quò ſacrati
Labes nominis, ultimumq; gentis
Immani raperis probrum furore?
Quo vadis? laqueone, ſtulte, præceps
Damnabis caput; alitumque præda
Et nigri ſpolium occides Averni?
Inſauſtos revoca nefande greſſus,
Vix toto miſer expiandus orco:
Te circumſpice, pallidamq; mortem,
Quo ſic perdite vadis, hinc reducto
Evades, mihi fide, calle nunquam.
Ad Manes via prona, nulla retrò eſt.

Emma-

Emmanuel Theſaurus Comes, & majorum inſigniũ Eques, in celebri Inſcriptionum opere Coloniæ Brandenburgicæ Anno M DC. LXXI. recuſo. p. 451.

In Iudæ effigiem argenteos rejicientis.

Projicis infames effuſor prodige Numos;
Nec fugit extentam Numus Avare manum.
Exoſum refugit contingere terra metallum;
Jactaq; contigua copia pendet humo.
Siccine vos poſtquam tetigit fera dextra, profanæ
Et pretium, & pondus demeruiſtis opes?
Fallor: furacis ſunt hæc miracula dextræ:
Dum rejicit Numos, attradit illa manus.

Ejusdem ſuſpenſi imago.

Non mea me poteris Tellus haurire nocentem?
Non Thetys innocuas ſæpius ulta rates?
Non tumidæ nubes igni mulctare caduco?
Non terere infidum ſtella revulſa caput?
Me refugit cælum, refugit terra, ignis, & unda:
At mediam inveniet Spiritus iſte viam.
Dixit; & infami ſe proditor arbore librat,
Nec terris, nec aquis, neve Polo immoriens:
Reſtant contiguis fœdandæ tactibus Auræ,
Aſt animæ aſſuetas denegat Aura vias.
Ergo anima obſeſſi Antico illuctabilis oris,
Poſtico ſolitum lapſa fefellit iter.

Ioh. à Beuſt. de Oſculo Iudæ pag. 129. Epigram. ſelect. à Chriſtiano Philometro Gotæ excuſorum Anno M DC LVI.

Ore Deum ficto prodit, quem vendidit ære,
Has artes Judæ triſte monile manet.

Id. ib. pag. 135.

Ære bonam cauſam prodit deſertor Judas,
Hæc de diſcipulo dona Magiſter habet.

Sit precor his merces famoſa catenaq; Judæ,
Qui, cum mens veri eſt Conſcia, vera negant.

Ioh. Oexlin. ibid. pag. 130.

Pœnitet admiſſi Petrum Judamq;, flet ille,
Hic etiam ſceleris præmia reſtituit.
Cur cœlum patet ergo Petro, rapit orcus Judam?
Ille fide ad Chriſtum fugit, hic abſtinuit.
Petrus amore gemit, Judas terrore Jehovæ;
Horreſcit pœnas iſte, ſed ille nefas.

Mart. Hayneccii l. 1. crucis Soteriorum, Judas pendens ibi. p. 135.

Quam grave ſit, quanti ſanctum ſimulare pericli?
Prætextu Chriſtum, Mammona corde ſequi?
Reſte ſibi ipſe gulam frangens docet Iſchariotes,
Exciderat Chriſto, quem ſibi vendiderat.

FINIS.

590